

R-6501

D. EPIPHANII

EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, CON-
TRA OCTOAGINTA HAERESES OPVS, PANNA-
rium, siue arcula, aut capsula Medica appellatum,
continens libros tres, & tomos siue sectio-
nes ex toto septem:

IANO CORNARIO MEDICO
Phyfico interprete.

ITEM,

EIVSDEM D. EPIPHANII EPISTOLA
siue liber Ancoratus appellatus, docens de uera fide
Christiana.

EIVSDEM D. EPIPHANII ANA-
cephaleosis, siue summa totius operis Panarij ap-
pellati, & contra octoaginta haereses conscripti.

EIVSDEM D. EPIPHANII LIBELLVS
de mensuris ac ponderibus, & de asterisco ac obelo, deq; notis ac cha-
racteribus in diuinae scripturae interpretibus, per
Origenem usurpatis.

Haec per Ianum Cornarium Medicum uersa, atque Basileae excusa,
quibus accessit.

Eiusdem D. Epiphani Episcopi Cypri, Historia de Prophetarum uita &
interitu, Albano Torino interprete.

Eiusdemq; D. Epiphani epistola ad Ioannem Constantinopolitanum Epi-
scopum, uaria eruditione salubriq; admonitione plena.
Diuo Hieronymo presbytero interprete.

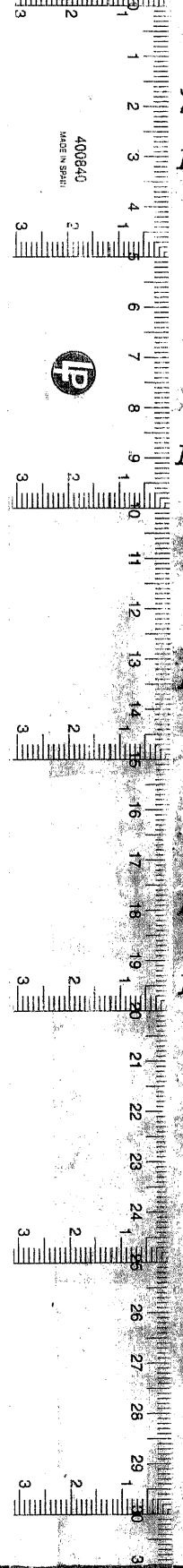
Cum Indice copioso rerum scitu dignarum, propriorumq; nominum.

PARISIIS

Apud Viuantiu Gautherot, sub insigni diui Martini,
Via ad D. Iacobum.

1544

LE LA LIBRERIA
DEI REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
A. L. C. N.

• D. EPIPHANII •

EPISCOPI CONSTANTIAE CYPRI, CON-
TRA OCTOAGINTA HAERESSES OPVS, PANNA-
rium, siue arcula, aut capsula Medica appellatum,
continens libros tres, & tomos siue sectio-
nes ex toto septem:

IANO CORNARIO MEDICO
Phyfico interprete.

I T E M,

EIVSDEM D. EPIPHANII EPISTOLA
siue liber Ancoratus appellatus, docens de uera fide
Christiana.

EIVSDEM D. EPIPHANII ANA-
cephaleosis, siue summa totius operis Panarij appellati,
& contra octoaginta haereses conscripti.

EIVSDEM D. EPIPHANII LIBELLVS
de mensuris ac ponderibus, & de asterisco ac obelo, deq; notis ac cha-
racteribus in diuinae scripturae interpretibus, per
Origenem usurpatis.

Haec per Ianum Cornarium Medicum uersa, atque Basileae excusa,
quibus accessit.

Eiusdem D. Epiphani Episcopi Cypri, Historia de Prophetarum uita &
interitu, Albano Torino interprete.

Eiusdemq; D. Epiphani epistola ad Ioannem Constantinopolitanum Epi-
scopum, uaria eruditione salubriq; admonitione plena.
Diuo Hieronymo presbytero interprete.

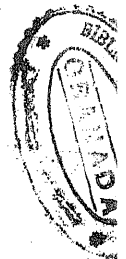
Cum Indice copioso rerum scitu dignarum, propriorumq; nominum.

PARISIIS

Apud Vincentium Gautherot, sub insigni diui Martini,
Via ad D. Iacobum.

1544

LE LA LIBRERIA
DEI REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
M. L. C. N.

EPISTOLA SCRIPTA NO-

NAGESIMOSECUNDO ANNO REGNI DIOCLETIANI, VALENTINIANI ET VALENTIS ANNO DVODECIMO, ET GRATIANI anno octavo, ad Epiphanium Palestinum Eleutheropolitensem, qui fuit pater Monasterij in eiusdem Eleutheropolis vicinia, tunc vero urbis Constantiae prouinciae Cypri episcopus extitit, ab Acatio & Paulo presbyteris & Archimandritis, hoc est patribus monasteriorum, partium Calchedonis, & Berthae cauae Syriae, de eo quod contra omnes haereses scripsit, imò quod & multi adhortati sint ac coegerint ipsum ad hoc opus aggrediendum.

OMINO meo & reuerendissimo per omnia, piensissimoq; patri Epiphанию episcopo, Acatio presbyter & Paulus presbyter, Archimandrita, in Domino gaudium. Sufficiebat equidem cōspectus pietatis tuę Pater, qui verbis spiritualibus nos impleuit, & tantum in nos desiderium implantauit, ex tuo intuitu obortum. Verum quandoquidem pręuia fama discipuli Seruatoris prædicat, & fragrantia verborum & actionum appetentiam infundit, vt & verbis & sententijs exatietur, oportebat quidem nos accedere, vt præsentes gratiæ tibi ex Deo velut Apostolis datæ participes fieremus. At quando via intercepta est per infirmitates ac ærumnas corporales, non potuimus ipsi proficisci, & ad pedes tuos prouolui, audireq; ac discere progredientia ex ore tuo spiritualia sancta verba. Credimus enim, quod si digni fuissetus audire ac reuerti, firmassetus utique Rempublicam, cui præfeci sumus, si modo digni sumus finem eius assequi. Quum igitur infirmitas detineat, rogamus tantam tuam pietatem, vt ne inuideas nobis ex his quæ reuera tibi à Seruatore donata sunt impertiri. Confitemur enim non solum nos, sed etiam omnes, quod in hoc seculo noui te Apostolum & præconem Dominus excitauit, Ioannem nouum, & prædicantem quę debent seruari ab his qui cursum hunc propositum habent. Quum igitur cōmunis frater Marcellus, ob tantam famam angatur, & desiderio pietatis tuę trahatur, sitq; ex nostro ouili, & recens in fide instruetus, ipsum sanè tantæ viæ ministrum adepti, tantam nostram peccatorum videlicet ad te Seruatoris discipuli, audaciam ipsi iniunximus. Quod verò cupimus, hoc est, vt ea quæ dicta sunt à te ad quosdam fratres, nobis discenda dones, quod tibi quidem iusto minime graue est, nobis autem peccatoribus dum participes simus gaudium in Domino parit. Nam spiritualibus tuis verbis impleti, ab iniquitatibus nostris alienamur. Audiuius autem indita esse nomina sectis à præstantia tua, quarum singularum superstitionum petimus, vt pietas tua nobis hæresim palam declaret. Aequale est enim vniuerforum donum. Et petimus te preces facere, te iustum Domino, pro omnibus desiderantibus te, & expectantibus à te donum. In ieiunio & oratione sumus, vt communis noster frater à præstantia tua benignè susceptus, & afferat nobis donatum à te munus, & sic consuetas preces patri & filio & spiritui sancto transmittat. Omnes fratres sperant per preces à te pro ipsis fierent confirmari. Adhortamur, vt ne cuncteris impertiri gratiam diuinam apostolorum quam habes. Omnes parui in ouili ac cœtu, preces ad potiorem transmittunt, quo participes fiant spiritualis ex pietate tua doni. Robustus in Domino, & letus in CHRISTO ac sancto spiritu, datum tibi thronum ac diuinum munus perficias & absoluas, vsque ad expectantem te coronam.

EPISTOLA RESCRIPTA

AD ACATIVM ET PAVLVM PRESBYTEROS, AB EPIPHANIO AD EA QUAE AB ILLIS AD IPSVM SCRIPTA SVNT, DE eo quod ipse contra haereses scripsit.

OMINIS honorandissimis fratribus, & in presbytero consortibus, Acatio & Paulo, Epiphanium in Domino gaudium. Proœmium siue præfationem veteres scriptores, velut inscriptionem ac titulum describentes, per ænigma totius subiectæ tractationis indicium præbuerunt: vnde & ipsi eodem dicendi stylo vsi, præfatur ad vos charissimi, ea quæ ad petitionem vestram contra haereses scriptissimus, omnem rem in breuem summam colligentes. Quandoquidem enim declaraturi sumus vobis & nomina sectarum, & nefarias apud ipsos actiones reuelaturi, quæ velut venena ac toxica existunt: cum ipsis sanè etiam antidotos adaptantes, auxilia commotorum medicamenta, & præoccupatiua eorum qui fortè illapsuri sint, bonarum rerum studiosis describimus, hoc ipsum proœmium Panarium, siue Capsulam medicam, & ad uersus bestiarum morsus Arculam appellantes. hoc est per libros tres, hæreses octoaginta, quę sunt bestiarum siue reptilium morsus. Vnum autem post octoaginta veritatis fundamentum, simulq; doctrina, & salutaris tractatio, & CHRIS T I sponsa sancta Ecclesia, existens quidem ab initio, verum per aduentum CHRIS T I in carne, iuxta temporis successione, in medio prædictarum reuelata, & à nobis in mentione per prædicationem CHRIS T I locata, & rursum post omnes harum hæresum prauitates, in refrigerium eorum qui laborem pellegendi hæreses pertulerunt, à nobis cū sermonis compendio, iuxta Apostolorum doctrinam, manifestè denunciata. Rogati autem sitis omnes, qui hoc honestarum rerum studium attigeritis, & proœmium, & sequentes deinde sectas, & pro veritate defensionem, & veritatis doctrinam, & sanctæ vniuersalis Ecclesię fidem, vt veniam nobis detis, qui homines

nes sumus, & cum labore ac æmulatione diuina, pro pietate rationem reddere conati sumus. Cuius sanctissimi ac piensissimi nominis defendendi gratia, velimus etiam aliquid vires nostras excedens aggredi, quum Deus permittat nobis expetentibus, etiam ea quæ vires superant. Nam ob veritatem instituta à nobis est hæc oratio, & propter pietatem hoc opus aggressi sumus. Quin & amplius rogati sitis pro indulgentia venia, si alicubi reperietis nos, aliquos impetere, aut cauillis inceslere, quum aliàs hunc morem non habeamus. Itaque si alicubi propter zelum aduersus hæreses, & ad auertendos lectores, exacerbati dixerimus aliquos deceptores, aut circulatores, aut miseros homines, ignoscite. Ipsa enim necessitas aduersus huius certaminis doctrinas instans, talem nobis sudorem efficit, & vt lectores auertantur, & vt ostendamus penitus interdictas à nostra doctrina, illorum operas, mysteriaq; & doctrinas, quo etiam per orationis ac contradictionis nostræ vehementiam, libertatè nostrā ostendamus, & quo etiam aliquos ex ipsis per grauiores putatos sermones effugiamus. Est autem tota hæc tractatio per prædictos tres libros, primum, secundum, & tertium. Quo sanè libros in septem tomos diuisimus. In vnoquoq; autem tomo numerus quidam hæreseon ac sectarum inest. Sunt autem ex toto octoaginta, quarum nomina & prætextus sunt. I Barbarismus. II Scythismus. III Gracismus. IIII Iudaismus. V Samaritismus. Ex his ortæ sunt quæ deinceps sequuntur, ante CHRIS T VM quidem post Barbarismum, & Scythicam superstitionem, ex Gracismo hæ: VI Pythagorei, siue Peripatetici, circa Aristotelicos diuisi. VII Platonici, VIII Stoici, IX Epicurei. Deinde Samariticæ sectæ ex Iudaismo ortæ quatuor sunt gētes, X Gortheni, XI Sebuæi, XII Efleni, XIII Dosithei. Deinde idem prædictus Iudaismus, qui ab Abraamo formam accepit, & per datam Moysi legem amplius est, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Israel appellatur, per Dauidem regem ex eius tribu primū, Iudaismi cognomen adeptus est, septem sectas habet: XIIIII Scribarum, XV Phariseorum, XVI Sadducæorum, XVII Hemerobaptistarum, XVIII Ossæorum, XIX Nasaræorum, XX Herodianorum. Ex his & post has hæreses iuxta temporū successione, apparuit salutaris CHRIS T I Domini nostri in carnem aduentus, & Euangelica doctrina ac prædicatione regni, quæ sola fons est salutis, & fides veritatis catholice & Apostolicæ ac orthodoxæ Ecclesiæ. Ex hac autem diffractæ ac fissæ sunt nomen solum CHRIS T I habentes, & non item fidem, hæc hæreses: I Simoniani, II Menandriani, III Saturniliani, IIII Basilidiani, V Nicolaitæ, VI Gnostici, qui etiam Stratiotici, & Phibionitæ, & apud aliquos Secundiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi, apud quosdam Coddiani appellati, & Borboritæ, & Barbelitæ. VII Carpoocratitæ, VIII Cerinthiani, qui & Merinthiani, IX Nazoræi, X Ebionæi, XI Valentini, XII Secudiani, quibus additus Epiphanius & Isidorus. XIII Ptolemæi, IIIII Marcossij, XV Colorbarsij, XVI Heraclonitæ, XVII Ophitæ, XVIII Caiiani, XIX Sethiani, XX Archontici, XXI Cerdoniani, XXII Marciones, XXIII Lucianitæ, XXIIII Appelleiani, XXV Seueriani, XXVI Tatiani, XXVII Encratitæ, XXVIII Phrygastæ, & Montanistæ, & Tascodrugitæ. Hi autem rursus, Tascodrugitæ videlicet, in seipsos diuisi sunt. XXIX Pepuziani, qui etiam Priscilliani & Quintilliani. Quibus annectitur Artotyritæ. XXX Tescarsædecariæ, qui pascha vnam anni diem faciunt. XXXI Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis non admittunt. XXXII Adamiani, XXXIII Sampseri, qui & Helcesæi. XXXIIII Theodotiani, XXXV Melchisedeciani, XXXVI Bardesianistæ, XXXVII Noetiani, XXXVIII Valesij, XXXIX Cathari, qui & Nouati. XL Angelici, XLI Apostolici, qui & Apotactici. XLII Sabelliani, XLIII Origenæi, turpia facientes. XLIIII Origenæi, ab Origene eo qui etiam Adamantius appellatur. XLV Pauli Samosatensis hæresis, XLVI Manichæi, qui & Acuanitæ, XLVII Hieracitæ, XLVIII Meletiani, qui in Aegypto sectam habent. XLIX Ariani, qui & Ariomanitæ. L Audianorum secta, LI Photiniani, LII Marcelliani, LIII Semiarij, LIIII Pneumatomachi, qui & Macedoniani, & Eleusij discipuli, qui sanctum Dei spiritum blasphemant. LV Aeriani, LVI Actiani, qui & Anomœi: quibus coniungitur Eunomius, imò potius Anomœus, LVII Dimeritæ, qui non perfectam CHRIS T I incarnationem confitebantur, qui etiam Apollinaritæ. LVIII. Qui sanctam Mariam semper virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos sane appellauimus Antidicomarianitas. LIX. Qui in nomen ipsius Mariæ collyridem offerunt, & vocantur Collyridiani, LX. Massaliani, quibus cōiungitur, Martyriani qui à Gracis sunt: & Euphemiæ, & Sataniani. Porro facta rursus repetitiōe ac diuisiōe harum sectarum iuxta libros, ostendami in hac mea repetitiōe, quot ex his octoaginta sectis in primo, & deinceps in secundo, vsq; ad tertium sint librum. Imò etiam quot sint hæreses in singulis septē tomis, in quos tres libri digesti sunt, comprehensæ. Habet autem res se hoc modo. In primo libro tomi tres sunt, hæreses autem quadraginta sex, cum appellationibus suis, Barbarismi videlicet, & Scythismi, & Gracismi, & Iudaismi, & Samaritismi. In secundo verò libro tomi duo sunt, & hæreses viginti tres. In tertio libro tomi duo, hæreses vndecim. In primo igitur libro primi tomi, hæreses viginti sunt, hæc scilicet, Barbarismus, Scythismus, Gracismus, Iudaismus: Græcorum differentie, Pythagoræi, siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicuræi: Samariticæ, quæ ex Iudaismo est. Samaritarum gētes quatuor: nempe, Gortheni, Sebuæi, Efleni, Dosithei. Iudæorum hæreses septem, Scribæ, Pharisei, Sadducæi, Hemerobaptistæ, Ossæi, Nasaræi, Herodiani. In secundo verò tomo primi libri hæreses tredecim sunt, Simoniani, Menandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici, ijdem quæ Phibionitæ, & apud aliquos Secundiani, apud alios Zacchæi appellati, itemq; Coddiani, & Borboritæ, & Barbelitæ: Carpoocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus cōnectuntur Epiphanius & Isidorus, Ptolemæi. In tertio autem tomo eiusdē primi libri hæreses item tredecim sunt, Marcossij, Colorbarsij, Heraclonitæ, Ophitæ, Caiiani, Sethiani, Archontici,

operis di
sunctio.

chontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianista, Apelleiani, Seueriani, Tariani. Hæc est summaria repetitio trium tomorum primi libri. Secundi vero libri tomi duo sunt: & in primo quidem secundi libri tomo, qui quartus est iuxta numeri ab initio consequentiam, hæreses decem & octo habentur, hoc modo, Encratitæ, Phrygastæ, qui & Môtanistæ, & Tascodrugitæ. Tascodrugitæ autem rursus diuisi sunt à prædicatoribus: Pepuziani, qui & Quintilianistæ: quibus coniunguntur Artotyritæ, Tessarescedecate, qui pascha vnam anni diem faciunt: Alogi, qui Euangelium Ioannis & Apocalypsim non susceperunt: Adamiani, Sampæi, qui & Helcesæi: Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiam Apotactici: quibus coniunguntur, qui appellantur Sacciferi, Sabeliani, Origeniani, turpia facientes: Origeniani, ab Origene Adamantio. In secundo autem tomo eiusdem secundi libri, quinto vero iuxta prædictum numerum, hæreses quinque sunt, Paulianistæ, Manichæi, qui & Acuanitæ, Hieracitæ, Meletiani secta in Aegypto, Ariani. Atque hæc est tomorum secundum libri summaria repetitio. Similiter autem & in tertio libro sunt tomi duo. Et in primo quidem tertij libri tomo, sexto autem iuxta prædictum numerum, hæreses septem sunt, Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarj, Pneumatomachi, qui spiritum Dei sanctum blasphemant, Aeriani, Actiani ab Actio, qui dissimilitudinem personarum in sancta Trinitate inuexit: cui coniunctus est Eunomius, qui Anomæus appellandus potius fuit. In secundo vero tomo eiusdem tertij libri, septimo vero iuxta tomorum numeri diuisionem, & ultimo totius operis, hæreses quatuor habentur, Dimœrite, qui non perfectam incarnationem consentunt, qui etiam Apollinaristæ: & qui sanctam Mariam semper virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt, quos vocauimus Antidicomarianitas: & qui in nomen ipsius Mariæ collyridem offerunt, qui sanè vocantur Collyridiani, Massaliani. Et de recta ac vera fide Apologia, cum compendio doctrinæ, quæ sit sancta catholica & Apostolica Ecclesia. Hæc est summaria repetitio ac inscriptio siue enumeratio, totius contra octoginta hæreses Operis, & vnius pro veritate Apologiæ, sola illa, hoc est catholica & orthodoxa Ecclesia, in tres libros digesta, ac septem tomos diuisa. Addam porrò & primi tomi primi libri contra viginti hæreses summarium indicem ac elenchum. Primum quidem habentur omnium sectarum matres, ac exemplaria & appellationes, ex quibus matribus omnes aliæ ortæ sunt, & sunt hæ primæ quatuor. Prima Barbarismus, quæ per se ipsam est, & durauit à diebus Adam in decem generationibus, vsque ad Noe. Appellatus est autem Barbarismus, ex eo quod eius temporis homines non habuerint principem quandam, aut vnam concordiam, sed quod vnusquisque pro sua ratione procederet, & sibi ipsi lex iuxta propriam voluntatis prærogatiuam fiebat. Secunda Scythismus, à diebus Noe, & postea vsque ad turris Babylonis ædificationem: & post turris tæpus, ad paucos annos, ipsius Phalec & Rhagan, qui ad Europæ declinantes regionem, Scythiæ parti & ipsorum gentibus adiudicati sunt, à Thara ætate & vterius, ex quo Thracæ nati sunt. Tertia Græcismus, à temporibus Seruch, exorsus per idololatriam, & sicut vnusquisque tunc procedebat secundum aliquam superstitionem, ad ciuiliorem vitam, moresque ac statuta, ita tamen vt simulachra tunc ceperint poni hominum generi, quæ tunc sequebantur ac deificabant, per colores quidem ab initio depingentes, ac representantes eos qui olim apud ipsos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præstigiosos, aut qui aliquid fecerunt in vita memorabile, per fortitudinem aut corporum robur. Deinde vero à temporibus Tharæ patris Abraam, etiam per statuas idololatriæ errore inducto, primos suos parentes per effigies colentes, & eos qui ante ipsos vita sancti erant fabricantes, ex figulari primum arte, deinde quæ singulæ artes ad imitationem excitarentur, ædificatores quidem lapidem ad hoc cædentes ac exculpates, argentarij vero & aurifusores per propriam artis suæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarij, ac reliqui Aegyptij vero, simulque Babylonij, & Phryges ac Phenices, huius superstitionis primi auctores fuerunt, tum statuarum, tum mysteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata sunt, ab ætate Cecropis, & deinceps. Deinde autem & longè postea, Saturnum & Rheam, Iouemque & Apollinem, & alios deos declararunt. Græci vero appellati sunt Hellenes, ab Hellene quodam viro, qui in Græcis habitauit. Aut vt alij tradunt, ab elæa, hoc est olea, quæ Athenis enata est. Iones autem horum principes fuerunt, velut rei synceritas habet, ab Ione vno quodam viro ex his qui turrim ædificauerunt, quando linguæ omnium diuisæ sunt. Ob quam causam etiam Meropes omnes appellati sunt, propter partitam vocem. Postea vero Græcismus in sectas redactus est posterioribus temporibus, Pythagoreorum videlicet & Stoicorum, Platoniorumque, & Epicureorum ac reliquorum. Diuini porro cultus forma simul fuit, & naturæ lex in vitam inducta, separans seipsam ab his gentibus, à iactis mundi fundamentis vsque huc, media existens inter Barbarismum, Scythismum, ac Græcismum: donec coniuncta est diuino ipsius Abraæ cultui, & postea factus est Iudaismus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Mosem septimum ab Abraam, per legem datam ipsi à Deo dilatatus, à Iuda vero quarto filio ipsius Iacob, qui etiam Israel appellatus fuit, per Dauidem qui primus ex eiusdem tribu regnauit, perfectum Iudaismi nomen sortitus. De his enim quatuor sectis Apostolus compendio dixit: In christo enim iesu non Barbarus, non Scythia, non Græcus, non Iudæus, sed noua creatio. Græcorum differentia sunt, Pythagoræi siue Peripatetici, vnitatem & prouidentiam, & prohibere sacrificare dijs Pythagoras docuit, item animata non in cibum assumere, & à vino abstinere. Decernit autem simul, quæ à luna & quæ supra lunam sunt, immortalia esse: quæ vero infra, mortalia. Et transire animas à corporibus ad corpora, vsque ad animalia & bestias omnis generis. Simul autem & silentium exercere ad quinque annorum tempus. Postremum vero seipsam Deum nominauit. Platonici, Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibile esse. Animam vero ingenitam, & immortalem ac diuinam. Esse autem partes eius tres, Rationalem, Impetuosam, & cupiditate

Barbarismi appellatione.

Thracum origo.

Idolorum cultus origo.

Hellenes unde dicti sint græci.

Meropum appellatio.

Pythagoreæ dogmata.

Platonico rum dogmata.

cupiditate præditam. Vxoies vero omnibus communes esse, & nullum vnâ propriam habere debere, sed vnâqueque cum qua velit, illa item volente coire. Transiunt item animarum in diuersa corpora omnis generis animantium. Simul autem & deos ex vno multo docuit Plato. Stoici vniuersum esse corpus docuerunt, & sensibilem hunc mundum Deum putauerunt. Quidam vero ex ignis essentia naturam ipsum habere pronunciauerunt. Et Deum quidem mentem decernunt, & velut animam totius amplitudinis cæli & terræ. Corpus autem eius esse vniuersum, velut dixi, luminaria vero oculos. Carnem vero omnium perire, Animam autem omnium à corporibus ad corpora transire. Epicurei, atomos & indiuisibilia corpora, similiaque; & infinita, vniuersorum principium esse statuerunt, & finem felicitatis esse voluptatem docuerunt: & neque Deum, neque prouidentiam, res gubernare. Samaritanismus, & ab ipso appellati Samaritanæ, hic est ex Iudaismo, antea quam deueniret hæreses ad Græcos, & antea quam constituerentur ipsorum dogmata. Postquam vero esse cepit Græcorum superstitione, medium eius ac Iudaismi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonosor & captiuitate Iudæorum. Ipsi Samaritanæ iniquissimi sunt ab Assyrijs in Iudæa, & receperunt solum quinque libros Moysi, quum rex iussisset ipsis à Babylone per sacerdotem Esdram appellatum, Omnia Iudæorum habent, præterquam abominari gentes, & neque attingere aliqua: & præterquam quod negant mortuorum resurrectionem, & auersantur alias prophetias post Mosem. Samaritarum gentes quatuor sunt: Gortheni, qui alijs temporibus festiuitates agunt quam Sebuæi: Sebuæi, qui propter eandem causam in festis celebrandis à Gorthenis dissentiunt: Esseni, qui neutris aduersantur, sed cum quibuslibet indiscriminatum festa celebrant. Dosithei, in iisdem gentibus velut Samaritanæ vitam deserunt, circuncisione & sabbato atque alijs. Vtuntur & frequentius in ieiunijs viuunt. Quidam ipsorum etiam virginitatem seruant, alij continenter agunt, creduntque mortuorum resurrectionem, quod alienum est à Samaritanis. Iudæorum hæreses septem sunt. Scribe, qui legales fuerunt, & expositores traditionum apud ipsos antiquarum, per superfluum superstitionem, consuetudines seruantes quas non ex lege didicerunt, verum sibi ipsi præscribentes simulachra iustificationis legis. Pharisei, hoc est separati, qui exactissimam vitam degerunt, & longè alijs integriores. Apud quos etiam mortuorum resurrectio, velut etiam apud scribas, & de angelis ac spiritu sancto, quod sit assensus. Vita item diuersa. Continentia vsque ad tempus, & virginitas, ieiuniumque bis per sabbatum. Vreorum & patinarum ac poculorum purificationes, velut etiam apud scribas. Decimationes & primitiæ, & assidua preces, & habitus superstitiosus indumentorum, per amicula & dalmaticas atque pallia, & per latitudines phylacteriorum, hoc est signorum & notarum purpuræ, & simbriarum ac prætextuum in alis palliorum, quæ sanè signa fuerunt continentia apud ipsos ad tempus. Idem etiam generationem ac natiuitates introdixerunt, & fatum. Sadducæi, hoc est iustissimi, qui ex genere quidem erant Samaritarum, simulque sacerdotis Sadduc nomine. Mortuorum autem resurrectionem negabant, & non admittebant Angelum, neque Spiritum, per omnia vero Iudæi erant. Hemerobaptistæ, hi per omnia quidem Iudæi erant: dicebant autem neminem assequi vitam æternam, nisi quis quotidie baptizaretur. Osseni, quos impudentissimos interpreteris. Hi omnia secundum legem perficiebant. Vtebantur autem & scripturis alijs post legem, plerosque vero ex posterioribus prophetis reiciebant. Nasaræi, quos interpretari possis dissipatores, aut rebellatores: omnem carnis esum interdicerent, animatis penitus non fruuntur. Vsque ad Mosem & Iesum Naue, sanctis in quinque libris Moysi nomine patriarchis vtentes, eisque credentes, Abraam inquam, Isaac & Iacob, & superioribus, ipsoque Moese & Aaron, & Iesu. Verum ipsorum quinque librorum Moysi inscriptorum scripta, docent non esse Moysi, sed alia præter ea se habere affirmant. Herodiani, hi per omnia quidem Iudæi erant, Herodem vero christum sperabant, & huic tum honorem, tum nomen christi attribuebant. Hic est primus tomus, continens contra omnes has viginti hæreses. In ipso vero habetur etiam de christi aduentu tractatio, & veritatis confessio.

Stoicorum placita.

Epicureorum placita.

Samaritanorum sectæ.

Iudæorum hæreses.

Dalmaticæ.

Phylacteriarum.

Epiphanius Episcopi Constantiæ

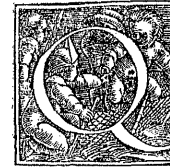
CYPRI, CONTRA OCTVAGINTA HAERESSES

OPVS PANARIVM, SIVE ARCVLA AVT

Capsula Medica appellatum.

IANO CORNARIO MEDICO

Physico interprete.

VVM AGGREDIAR fidem, itemq; incredulitatem, restamq; ac diuersam opinionem annunciare ac prodere, mentionem faciam principii iactorum mundi fundamentorum, & eorum quæ consequuntur, non propriis viribus confusus, neq; à propria ratione concitatus, sed velut Deus omnium Dominus ac miserator suis Prophetis reuelauit, & per ipsos nos omnium cognitioe, quantum humanæ naturæ possibile est, dignatus est. Et quum incipiam de his statim considerare, primum quidem non in parua sollicitudine constitutus sum, verum etiam valde timeo, vt qui moliar opus non vulgare. Et inuoco ipsum sanctum Deum, & vnigenitum ipsius filium IESVM CHRISTVM, & sanctum ipsius Spiritum, quo nostræ tenuitatis mentem illustret, ad illuminationem cognitionis illorum. Græcorum equidem scriptores, poætæ & oratores, vbi fabulosum aliquod scriptum aggrediuntur, Musam aliquam inuocant, non Deum. *Musarum inuocatio.* Nos autem inuocamus sanctum vniuersorum Dominum, vt adiuuet paupertatem nostrâ, & inspiret sanctum Spiritum suum, vt nihil ascititium in promissum scriptum comportemus. Atque hoc ipsum petentes, nostræ insufficientiæ nobis conscii, iuxta fidei mensuram ac proportionem, ipsum nobis largiri obsecramus. Sit autem scopus omnibus lectoribus, de omni quaestione, Quod occasio & temporum sunt inuenta, quæ exigua mens nostra exercitata comprehendere potuit. Et sanè non omnino promittimus omnium quæ in mundo sunt tractationem. Nam & ineffabilia sunt & effabilia, inenarrabiliaq; & numero incomprehensibilia. & quantum quidem ad homines attinet, nemo ea assequi potest, sed à solo vniuersorum Domino cognoscuntur. Verum promissio nostra habet, de differentia opinionum ac notionum, professionuq; fidei ex Deo, & incredulitatis, sectarum item, & falsæ humanæ mentis opinionis, ab erroneis viris in mundo dispersæ, ab eo tempore quo homo formatus est in terra, vsq; ad nostra tempora, hoc est regni Valentiniani & Valentis annum vndecimum, & Gratiani septimum. Porro quæ à nobis ad legentium notitiam peruenient, ea partim ex discendi studio nouimus, partim ex auditu percepimus, in quædam vero propriis auribus ac oculis incidimus. *Epiphanius seculum.* Et quorundam quidem radices & dogmata, exacta narratione nos tradituros esse confidimus, quorundam vero partem aliquam, prout facta sunt. atq; hæc partim ex libris veterum scriptorum, partim ex auditu hominum, qui menti nostræ exactam fidem fecerunt, nouimus. Hoc autem totum opus collegimus non per nos ipsos aggressi, non promissionibus nostram dicendi tenuitatem excedentibus immorati. Nam & hunc ipsum sermonem, quem Deo volente componere instituimus, viris philosophis, aliis aliis debilitatem nostram pungentibus, & velut loris, vt ita dicam, instigantibus, adorti sumus, velut vestra præstantia per propheticas nobis litteras scribens petiuit ac exposulauit, & venerandissimi ac optimi fratres Acaci & Paule in presbyterio consortes. Quando quidem igitur vndiquaq; non sine Deo petitionum suffragiis consideratis, propter excellentem seruorum Dei dilectionem huc descendere dignus factus sum: non per verborum eloquentiam, non lepiditate aliqua dicendi, sed simplici loquendi idiomate, simplici sermone, certitudine vero eorum quæ sermone declarantur, dicendi initium faciam. Et Nicander quidem scriptor bestiarum & reptilium naturas cognitas fecit. Alii vero scriptores de radicibus ac herbis prodiderunt, velut Dioscorides materiarius, Pamphilusq;, ac Mithridates rex, Callisthenes & Philo, Iolaus item Bithynus, & Heraclides Tarentinus, *scriptores materiæ medicæ.* Crateuas herbarius, Andreas, Bafus Tylus, Niceratus, Petronius Niger, Diodotus, & alii quidam. Eodem modo etiam nos sectarum radices & opiniones reuelare conantes, non in detrimentum legentium, sed velut relati scriptores studio habuerunt, non vt malum indicarent, sed ad timorem & cautionem humanæ naturæ, vt mala & perniciofa cognoscerent homines, seq; præmunirent, & per potentiam Dei effugerent, per animaduersionem & repudiationem. At si qui in talia iam incidissent, & ab eiusmodi insidiis pertulissent, aut per insufflationem, aut per morsum, aut aspectum: iidem de his solliciti, auxiliares radices ac herbas præscripserunt, ad predictorum reptilium improbitates irritas faciendas. Sic etiam nobis studium est, per relatorum & vestram dilectissimi fratres exhortationem, vt malorum reptilium ac bestiarum, tum formas tristes, tum morsus lethales reuelemus. Ad oppositionem vero horum, quæcunq; possumus in compendio dicere, vnum atq; alterum verbum, ad repellendum ipsorum venenum, & seruandum eum qui Dominum sequi velit, siue ex sua sententia, siue inuitus in eadem reptilia hæreson ac sectarum dogmata illapsus, instar antidotorum apponemus. Etenim ab initio Adam sexta die formatus è terra, & accepta insufflatione viuificatus est. Non enim velut quidam putant à quinta die incepit, & in sexta formatus est. decepta est enim mens eorum qui hoc dicunt. Erat autem simplex & innocens, non nomen aliquod aliud adeptus, non opinionem, non doctrinam, non vitæ discretionis appellationem nactus, quam Adam tantum vocatus, quod hominem interpretari possis. Huic formatur ex ipso similis ipsi vxor, ex eodem corpore, & eadè insufflatione. filii vero gignuntur huic masculi ac femellæ. Et vbi vixisset annos noningetos triginta, *Mundi exordium.*

EPIPHANII EPISCOPI CONT.

naturæ debitum exoluit. Huius filius fuit Seth, huius uero Enos, & per successionem Cainan, Malaleel, Jared. Quemadmodum autem traditio habet quæ ad nos deuenit, hinc incepit fraus in mundo fieri: & ab initio quidem per inobedientiam ipsius Adam, deinde per ipsius Cain parricidium. Nunc autem in temporibus Jared, & ultra, ueneficium, incantatio, petulantia, adulterium & iniusticia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, sed una lingua, unum genus in terra illo tempore dispersum. Huic Jared nascitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiebatur: transfuit enim ipsum Deum, & non uidit mortem. Enoch autem genuit Mathusala, Mathusala Lamech, Lamech Noe. Et iustum Dei iudicium, aquæ inundatiõe orbi terrarum inuectæ, omnem hominum & aliorum animantium carnem deleuit. Seruauit autem in arca per præputium ipsum Noe, qui complacuit ipsi, & coram ipso gratiam inuenit. Seruauit item tres filios ipsius, Sem, Cham, Japheth, & propriam eius coniugem, & trium filiorum tres uxores, ut hominum animæ octo in arca tunc seruatae sint à diluuiio aquæ. Et de omni genere ferarum & animalium, tum pecorum, tum aliorum in terra, ad constitutionem rursus substantiæ omnium in mundo, de quibusdam bina & bina, de alijs septem & septem. Atque sic præterijt decima generatio, per annos bis mille ducentos sexaginta duos. Et inundatio sedata est. Et Noe a domo eius, reliqui mundi manserunt. Nondum autem erat diuersa opinio, non gens aliqua discors, non nomen hæresis, imò neque idololatria. Quando uero uniuersique homo iuxta propriam opinionem procedebat, Lex enim una nunquam erat, quibus enim sibi ipsi lex erat, & pro propria ratione pergebat, quemadmodum apud Apostolum usus est, non solum barbarissimi: sed etiam aliarum sectarum. Ait enim, in christo enim natus, non barbarus, non Scythia, non Græcus, non Iudæus. quæ Barbarissimus tunc appellabatur in decem generationibus temporibus cognomen. Post diluuium uero requieuit arca Noe in montibus Ararat, per mediam Armeniorum & Cardyentium terram, in monte Lubar appellato, istic prima habitatio hominum fit post diluuium. Et illic Noe propheta uineam plantat, & loci habitator fit. Nascuntur autem filijs eius, ipse enim non amplius generauit: filij & filiorum filij, usque ad quintam generationem, annis sexingentis quinquaginta nouem, præter Sem. Secundum consequentiam uero sermonis, genealogiam unius filij recenset. Sem itaque genuit Arphaxad, Arphaxad, Cenech, Cenech Hala, Hala Heber, Heber Phalec, & nihil erat in terra, non hæresis, non opinio alia atque alia, sed solum homines vocabantur, unius labij & unius linguæ. Erat autem solum impietas & pietas, lex naturæ & uniuersalis; uoluntatis propositum secundum naturam, & neque à doctrina, neque ex libris scriptorum error & seductio, non iudaismus, non hæresis alia aliqua, sed sicut nunc est fides, quæ iam in sancta catholica Ecclesia uersatur, quæ ab initio fuit, & postea rursus reuelata est. Si quis enim pro ueritatis studio expendere uelit, sancta & catholica Ecclesia principium omnium est, ex hoc nimirum scopo. Adam protoplastus formatus est, non circumcisus, sed carne præputium habens. Non autem erat idololatria, & nouit patrem Deum, & Filium, & Spiritum sanctum. Propheta enim erat. Itaque, quum non haberet circumcisionem, non erat Iudæus: & quum simulachra non adoraret, aut aliud quid, non erat idololatra. Propter enim erat Adam, & nouit quod Pater dixit Filio, Faciamus hominem. Quod igitur erat? Neque circumcisionem habens, neque simulachra colens, sed Christianissimi formam ostendens, Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathusala, & de Noe, & Heber, usque ad Abraam accipiendum est. Operabatur autem tunc & pietas & impietas, fides & incredulitas. fides quidè Christianissimi imaginem obtinens: incredulitas autem, impietatis & iniquitatis formam exhibens, contraria legi naturæ, usque ad præiudicatum tempus. Quinta igitur generatio post diluuium, quum multiplicarentur iam homines, ex tribus filijs Noe, per successionem filiorum filij geniti sunt septuaginta duo numero, principes & capitanei in mundo. Quum autem se extenderent, & ultra procederent à monte Lubar ac finibus Armeniæ, hoc est à regione Ararat, consistunt in campo Senaar, quem sanè delegerant. Situs est autem campus Senaar nunc in regione Persica, quæ olim erat Assyria. Illic itaque, coniuncti consilium inter se inueniunt, de ædificanda turri ac urbe. Verum à regione ad Europam in Asiam declinantes, appellati sunt omnes iuxta regionis appellationem Scythæ. Extruunt autem turrim, & ædificant Babylonem. & non habuit complacentiam Deus in opere dementiae ipsorum. dispersit enim & diuisit ipsorum linguas, & ex una in septuaginta duas distribuit, iuxta numerum uirorum tunc repertum. Unde & Meropes hi uocati sunt, propter diuisam uocem. Et turrim quoque uentorum impetu euerit. Diuisi igitur sunt per omnem terram, ad dextram ac sinistram, partim reuersi unde processerant, partim ulterius ad orientem progressi. Alij uero Libyam occupauerunt, ut etiam si quis de his certior fieri uelit, inuenit sanè singulos qui secesserunt in singulis patrijs, quomodo fortem acceperunt. Sic Misacem suscipit Aegypti sortem, Chus Aethiopiæ, Esum Axiomaticas partes, Regma & Saba partes ad Garamorum regionem sitas. Et ut ne in longum extendam hie præmium, redibo rursus ad propositum, & secundum successionem rursus consequentiam apprehendam. Inter Heber & Phalec, & turris ædificationem, & primam urbem post diluuium extructam, in ipsa ædificatione principium decætero consultationis accipit Nebroth, de congregatione ac tyrânide. Nebroth enim regnat, filius Chus Aethiopiæ, ex quo natus est Assur. Huius regnum in Orech fuit, & in Arphal ac Chalamia. extruit autem & Thiras, & Thobel, & Lobon, in Assyriorum regione. Hunc dicunt esse Græci Zoroastrem, qui ultra progressus, ad orientales partes, Bactra inhabitauit. Hinc iniquitates in terra distributæ sunt. Inuentor enim hic fuit malæ doctrinæ, astrologiæ & magiæ, uelut quidam de hoc Zoroastre tradunt. Verum ut rei ueritas habet, hoc tempus ipsius Nebroth gigantis erat. non longe autem inter se ambo distant tempore, Nebroth & Zoroastres. Phalec autem genuit Rhagan, Rhagan Seruch, quem interpretari possis, iritationem. Et incepit inter homines idololatria

dololatria ac Græcismus, uelut cognitio quæ ad nos deuenit, habet. Nondum autem in statu & in sculpturis lapidum aut lignorum, aut ex argento & auro, aut alia materia factis, sed solum per colores & imagines, hominis mēs in seipsa maliciam excogitauit, & per liberum arbitrium rationisque ac mentis vim, pro bonitate iniquitatem reperit. Nascitur ipsi Seruch filius Nachor, Nachor autè gignit Tharra. Hinc fieri cœperunt statuæ, ex luto ac arte figulari, per industriam huius Tharra. Dura uero hoc studium in vigesimam generationem usque ad hunc, annis ter mille trecētis triginta duobus. Et nullus unquam ex prioribus hominibus filius ante patrem mortuus est, sed patres ante filios vitam finientes, filios successores relinquebant: & ne quis dicat de Aber, non enim morte propria mortuus est, donec Tharra æmulum Deo per propriam uersutiam commentus erexit, & ex uisione similia his quæ fecit recepit, dum etiam ipse per proprium filium ad æmulationem prouocatus est. Unde admiratione ducta diuina scriptura adnotauit dicens: *Et mortuus est Arran in conspectu Tharra patris, in terra natiuitatis suæ.* Usque ad hunc permanit Scythica quædam successio ac appellatio. Nondum autem erat aliqua hæresis, nondum inuentum aliquod aliud, quàm sola scortatio, & excogitatio simulachrorum. Et postea deificauerunt aut infelices tyrannos, aut præstigiatores spectra orbi terrarum exhibentes, monumenta ipsorum uenerantes, & longo tempore postea Saturnum & Iouem, Rheamque ac Iunonem, & alios deinceps. Deinde uero Acinacem coluerunt ex Scythia Sauromatæ, Odrysiumque, Thracum primum patrem, ex quo Phrygum genus deducitur: unde & Thraces à Tharra cognomento appellantur, qui in turris ædificatione genitus fuit. Processit autem degenerauitque omne tempus, hinc erroris initio sumpto usque ad prædictum tempus, uias deinceps inquinans. Scriptoresque ac historiographi hinc initium sumserunt, ab Aegyptiorum fabulis deditæ gētis errore collectione facta, unde sanè ueneficia ac magiæ repertæ sunt. Translata autè sunt hæc ad Græcos ab ætate Cecropis. Et erat hoc tempore Ninus in Assyria, & Semiramis, contemperant ipsi Abraam, & Aegyptiorum octauus & decimus potentatus. In Sycone autem tunc solum regnabat, cuius regni initium fuit Europus. Et Deus diligit ipsum Abraam, eadè sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ forma in præputio fidelem, & in pietate perfectissimum, in scientia prophetam, in uita euangelicam habentem conuersationem. Domi enim pater honorum fuit, & uocatus est per uerbum, & domesticis suis uenticiuit, & uocanti obediuit, uelut Petrus & Andreas, & Iacobus ac Ioannes. Et ut ne rursus longâ faciâ oratione, in summa dicâ. Quæ ad annos nonaginta nouè peruenisset hic propheta, à Deo re sponsum accipit de circumcissione, & hinc incipit forma Iudaismi post Græcismum. Et erat à iactis fundamētis mundi vigesima prima generatio. Anni uero ter milleni quadringenti triginta uisus: & Iudaismi initium accepit. Scythismus enim à diluuiio usque turri & Seruch fuit, A Seruch autè usque ad Abraam & huc Græcismus. Ab Abraam uero nondum cognomen hæresis erat: sed solum qui eadè pietatē habebat, Abraamæque ab Abraam uocabantur. Filij uero huic fuerunt octo: solus autè Isaac hæres erat, propterea quod & ex sententia patris vitam debebat, pietati intentus, & iuxta promissionem Dei patri donatus erat. Habebat autem ante hunc Ismael ex ancilla Agar. Chettura uero peperit ipsi filios sex, qui dispersi sunt in scælicem appellatam Atabiam: Zembræ, & Iezan, & Iesboe, & Soye, & Emmadem, & Madiam: & qui ex ancilla natus est, nomine uelut dixi, Ismael. Occupat autem hic & extruit appellatam Phares in deserto. Nascuntur autem huic filij numero duodecim, ex quibus sunt tribus Agarenorum, siue Ismaelitarum, qui nunc Saraceni uocantur. Isaac uero gignit filios duos, Esau & Iacob, & appellabatur tunc genus piorum Abraamæ & Isaacii. Quum autem separatus esset Esau ad Idumæam ad meridiem ipsius Chanaan sitæ regionis & orientalis, habitator fit montis Seir, & ciuitatem extruit Edom appellatam. Huic autem gignuntur filij, & præsentur Idumææ singulis iuxta successionem, qui etiam Edom appellabantur. Ex quo quæritus est iuxta successionem Ioe, subtracto Abraam ex hoc numero, & ab Isaac numeratione facta. Isaac enim genuit Esau, Esau Raguei, Raguei Zara, Zara Ioe, prius quidem uocatum Iacob, postea uero appellatum Ioe, paulo ante tentationem quæ ipsi accidit. Vigebat autem circumcisio. Iacob porro fugit iram Esau fratris sui, ex consilio patris & matris, in Mesopotamiam Phadan, ultra Mesopotamiam Susoba: & ducit illinc uxores ex propria cognatione quatuor, quæ pariunt ipsi filios duodecim, Patriarchas appellatos. Quum uero reuersus esset ad Chanaan, ad patrem suum Isaac, ac matrem Rebecam, uisum ipsi obuenerit ex Deo, iuxta Iordanis excursus, uocant autem torrentem Iacob, ubi uidit castra angelorum. Et ecce inquit, homo à uespera, & colluctatus est ipsi usque ad auroram: quem angelum significauit Scriptura, qui per benedictionem dat Iacob dignitatis nomen, Israel uidelicet. Quum autem illinc transisset Iacob, nominauit nomen loci, Speciem Dei, quoniam qui ad ipsum per benedictionem dixerat, Nondum amplius uocabitur nomen tuum Iacob, sed Israel uocabitur: ita distinxerat dicens, Fortis fuisti cum Deo, & cum hominibus potens eris. Ab hoc tempore Israelitæ appellantur. Et ipse Israel post descensum Ioseph in Aegyptum, descendit quoque cum uniuersa domo sua, filiisque & nepotibus, eorundemque uxoribus atque alijs, cum septuaginta animis. Moratum est autem genus Israel in regione Aegyptiorum per generationes quæque. Iacob enim genuit Leui & Iudâ, & reliquos decem patriarchas. Leui autè genuit Caath, Iudas uero genuit Phares. Caath genuit Abraam, Abraam genuit Mosè. Phares autè genuit Esrom, Esrom genuit Aram, Aram genuit Aminadab, Aminadab Naasson, temporibus Mosi. Et Naasson quinta generatio est secundum Leui. Exit Israel de terra Aegypti per rubrum mare in signis ac miraculis Dei, & castrametatur in eremo Sina. & responsis datis ex Deo seruo ipsius Mosi, ut numeraret à viginti annis usque ad quinquaginta, uiros qui possent educere gladium: sumit arma bellica, reperitque uirorum myriadas sexaginta duas, hoc est sexcenta viginti milia, insuperque octo milia & quingentos. Illo porro tempore erat Inachus apud Græcos notus, cuius filia Io, quæ

4
Io sine At
this & isis

& Atthis appellatur, de qua etiam Attica regio vocata, ex qua item Bosporus, & eiusdem nominis ciuitas Bosporus, in pontu Euxino nominata. Appellant autem ipsam Aegyptii Ism, eamque; velut deam adorant. Illi vero cognouimus est etiam fluuius, Inachus appellatus. Atque hinc initium habuerunt mysteria & traditiones de diis apud Graecos, prius apud Aegyptios & Phyras, Phoeniceque; & Babylonios male excogitata, & ad Graecos translata, de Aegyptiorum regione a Cadmo & ipso Inacho, qui prius Apis vocatus fuit, & Memphin aedificauit. Sed & ab Orpheo & quibusdam aliis eandem mysteria initium sumpserunt, & in haereses ac sectas composita sunt postea ab Epicuro, & Zenone Stoico, & Pythagora, ac Platone. Ex quo tempore ceperunt corroborari, usque ad tempora Macedonica & Xerxis regis Persarum, post expugnationem Hierosolymorum primum, & captiuitatem Nabuchodonosor, & usque ad tempora Darii, & Alexandri Macedonis. Plato enim illo tempore notus erat, & qui eum praecesserunt, Pythagorasque; & postea Epicurus. Vnde sane, velut dixi, occasiorem sumpserunt, & ad statum peruenerunt scripta, ac libri apud Graecos. At post hoc tempus decantatae haereses Philosophorum, inter se errore quidem conuenientes, & eadem via procedentem scientiam idololatriae ac impietatis contextentes, verum eodem errore in seipsas contractae, altera ab altera differunt.

Stoicorum haeresis, ex ordine quinta.

Stoici quidem de deitate hoc sentiunt, Deum dicunt esse mentem, quae sit vniuersa huius visibilis molis, caeli videlicet ac terrae, & aliarum rerum, velut in corpore anima. Partiuuntur autem eidem vnam deitatem in multas partiales essentias, in solem & lunam, & sidera in animam & aera, & alia. Transitus item tradunt animarum a corpore in corpus, vbi de corpore decedunt. Ea sedemque; corpora ingredi ac rursus generari dicunt, & per multum errorem hanc impietatem retinent: partem autem Dei & immortalem animam ducunt. Habuerunt principem Zenonem suae stoeae siue porticus, de quo multa narrantur. Alii enim dixerunt, ipsum Cleanthis cuiusdam filium a Tyro oriundi. alii Citiensem ipsum dicunt ex Cypro insularem, & Romae aliquandiu vixisse, postea vero Athenis hoc dogma proposuisse in porticu, stoa Graecis appellata. Quidam duos Zenonas esse aiunt, alterum Eleatem, & praedictum: & tamen ambo sic docuerunt, etiam si duo fuerint. Asserit igitur etiam hic materiam contemporaneam Deo appellandam esse, vna cum aliis seculis: fatum item esse, ac generationem, ex quo omnia gubernantur, ac afficiuntur. Quomodo igitur compendiarie haec nostra tractatio, aduersus huius vitia, auxiliare medicamentum referere poterit? ita ut non multo minor magnitudine rei fiat defensio? Verum summam ut ne omnino transcurrat, ad hunc dicam. Vnde de acceptis, o bone, huius doctrinae narrationem? aut qualis spiritus sanctus coelitus te alloquitur? est, de tuo errore? Duo enim simul contemporanea, materiam & Deum, violenter asseris. Caderet autem, & inconstans est ratio tua. Confiteris enim quendam esse opificem, quem etiam omnipotentem dicis, hunc vero in multitudinem deorum diuidis. Cuius autem opifex, siue contemporanea fuerit materia ipsa? Erit enim per se sui ipsius domina, quae a nulla causa principium accepit, & nemini subiecta est. Si vero opifex ab hac accipit tutelam, qui ipsam reperit, imbecillitas quaedam fuerit, & collatio ei qui contribuit, propter inopiam, quo non ex propriis, sed ex alienis subiectis, proprium opificium producat. Et de animarum transiitione a corporibus ad corpora, multa est adulteratae mentis tuae peruersitas, o typhlonee sapiens, qui scientiam apud homines iactas. Si enim pars Dei est, & immortalis: corpora vero miserabilia, non solum ferarum & reptilium, & omnis generis bestiarum visum simarum, formationis ipsius coniugis, quae, velut tu dicis, a Deo essentiam habet: quid nam fieri possit hoc magis flagitiosum? Fatum deinde introducis, velut ex ipso fiant ea quae homini ac aliis accidunt. Verum ex vno dicto summam totum tuum fabulamentum subuertetur. Si enim fati est, sapientem fieri, prudentem euadere, rationalem generari ac irrationalem, aliaque; omnia: cessent leges, dominatur enim fatum adulteris, & aliis. Magis autem poenam dabunt stellae quae necessitatem inducunt, si coactus quis facit id quod aggreditur. Verum de his aliis amplius dicam. Sint ociosae scholae, quae sciant sophistae, & rhetores, ac grammatici, medicique; ac reliquae scientiae, mechanicarumque; artium innumera multitudo, & nemo amplius doceat, si ex fato scientiarum suppeditatio, & non ex literarum doctrina humanae naturae contigit. Si enim fatum eruditum & doctum efficit, ne discat quis ex doctore, sed ex natura accipiant peritiam stamina voluentes Parcae, iuxta tuorum adeo fastuosorum verborum erroneam sententiam.

Platonici haeresis, ex ordine sexta.

Haec aduersus Zenonem & Stoicos a me dicta sunt. Plato vero simul & ipse eadem via fertur, per animarum de corporibus ad corpora transiitionem, & per multitudinem deorum aliaque; idololatrias ac superstitiones. Non autem de materia omnino aequaliter cum Zenone & Stoicis sensit. Nouit enim ipsum Deum, omnia vero facta & existentia ex vero Deo potentias quasdam factas esse. Esse autem primam causam, & secundam, & tertiam. Et primam quidem causam esse Deum, secundam vero causam, ex Deo quasdam potentias productas esse, per ipsum vero & potentias factam esse materiam. Sic enim dicit: Coelum simul cum tempore factum est, simul enim etiam dissoluetur. Verum priorem suam de materia sententiam destruxit. Dixit enim vixitibi, materiam Deo contemporaneam esse.

Pythagorij haeresis septima.

Ante hunc porro Pythagoras & Peripatetici, profitentes se delineare vnum Deum, verum etiam aliis philosophis, ipsorumque; commentis additi sunt. Et tum ipse, tum sodales eius rursus aequalia his dicunt, nefandam ac impiam sententiam de animarum de corporibus discessu, & ad alia corpora

corpora transitu, & de corporum corruptione. Hic postremum in Media vitam finit. Corpus autem dicit esse Deum, hoc est coelum: oculos vero ipsius esse velut in homine, solem & lunam, ac reliqua sidera, & in caelo elementa.

Epicurei octaua secta.

Epicurus deinceps omnia absque; prouidentia geri, in mundum induxit. Ex atomis vero omnia producta esse, ac rursus in atoma decedere ac resolui. & omnia sua sponte ex casu esse, ac mundum substituisse, natura semper generante, ut quae rursus consumetur, & rursus ex seipsa succedat, & nunquam desinat, dum & a seipsa nascitur, & in se ipsam conteritur. Esse autem vniuersum ab initio instar oui, spiritum vero draconis specie circum ouum, velut coronam, aut velut cingulum constringere naturam. Quum autem voluerit violentia quadam ultra tempus coarctare omnem materiam, siue omnium naturam, sic quidem rerum naturam in duo hemisphaeria diduxisse, & deinde ex hoc atoma indiuisibilia corpuscula secreta esse. Leuia enim & tenuiora vniuersae naturae sursum emeriscent, hoc est lucem & aethera, & tenuissimam spiritum partem grauisima vero ac lutulenta deorsum inclinata esse, hoc est terra, id est ipsam siccitatem, & humidam aquarum essentiam. Vniuersa vero a se ipsis, & per seipsa moueri in circumuolutione poli & astrorum, ut a draconis speciem habente spiritum adhuc omnia impellantur. Et ex parte quidem de his diximus, eodem vero modo quatuor has sectas ob lectionis compendium subuertemus. Hinc & paulo prius quoque; de caetero poetae, velut dixi, & oratores, ac historiographi, astronomique; & qui alios errores induxerunt, & mentem ad infinitas malas causas ac institutiones praeparauerunt humanam comprehensionem turbauerunt, ipsique; tenebras offuderunt: & factus est hic primus error, excogitatio simulacrorum, & infelicitas doctrinae. Erant autem omnia diuisa, Graecismus & Iudaismus. Iudaismus non prius appellatus, sed per Israelem cognomen patris religionis adeptus, donec successiones factae sunt. Naasson enim in deserto tribus, Iuda tribus factus, generat Salmon, Salmoe generat Boos, Boos gignit Obeth, Obeth gignit Iesse, inter pios Israelitas appellatos. Iesse generat Dauid regem, qui primus ex tribu Iuda regnauit, ex quo deinceps per successionem reges ex semine ipsius, ita ut filius patri successerit, constituti sunt. Erat autem ante ipsum Dauid natura primus rex in Israel, Saul, filius Ceis, ex tribu Beniamin: & non successit ei filius, sed translatum est regnum per Dauidem primum ad tribum Iuda. Nam ipsi Iacob primus filius natus, secundus Simeon, tertius Leuis, quartus Iudas, ex quo appellantur Iudaei, qui ad hoc nomen delapsi sunt propter tribum Iuda, eiusque; ex genere priorum fuit. Vocantur itaque paulo ante Israelitas, quae & Iudaei. Vsq; ad hoc, temporis conuictae fuerunt quatuor generationes, quatuor terrarum partium, quae diuisae fuerint haec per tempora usque ad hoc tempus hic a me indicati, & ulterius. Hoc est ab Adam usque ad Noe, Barbarismus: a Noe usque ad turrim & Seruch, post duas generationes Scythica superstitio: & postea a turre & Seruch & Aram, usque ad Abraam, Graecismus. Ab hoc & successoribus in pietatis studio ipsi Abraam coniunctis: a semine eius per successionem, hoc est a Iuda, Iudaismus. Cuius rei testimonium mihi praebet spiritu plenus, & sanctus Dei apostolus Paulus, sic dicens: In christo iesu non barbarus, non Scythas, non Graecus, non Iudaeus, sed noua creatio: Nam ab initio quum creata esset creatura, & noua esset, nullum aliud nomen habebat. Cum his conuenit rursus id quod in alio loco dicit: Debitor sum Graecis & barbaris, sapientibus & stolidis. vbi sapientes quidem appellat Iudaeos, stolidos vero Scythas, & ait, Debitor sum. Hinc totum genus Israel Iudaei vocabantur, a temporibus Dauid. Et durauit hic mos ut omne genus Israel, tum Israelita, tum Iudaei vocarentur, a temporibus Dauid ac filij eius Solomonis, & filij Solomonis, Roboam inquam, qui post Solomonem regnauit in Hierusalim. Quo vero non praeterea Iudaeorum religionem, & ne relinquam indicare, positum opinionis ipsorum scopum, pauca de multis apponam. Omnibus enim manifestissime sunt res Iudaeorum. Quapropter non magnum suscipiam laborem in hoc argumento, ut accuratissime exponam: sed ut quae necessaria fuerint, pauca de multis hic apponam. Iudaei itaque ab Abraam per successionem existentes, & ipsius pietatem edocti, circumcisionem Abraam habent, quam iuxta praecipitum Dei accepit nonagesimum nonum annum agens, ob causam supra a me relatam. quo videlicet eius semen inquilinum in terra aliena, non auerfaretur nomen Dei, sed in corpore ferret signaculum, commonefactionis gratia atque indicij, quod in patris ipsorum pietate perseuerarent. Filius autem huius circumciditur octaua die, velut Dei vaticinium habebat. Et in confesso quidem est, quod ex praecipito Dei circumcisio tunc fuit. Verum per figuram erat tunc constituta, velut in progressu postea ostendemus: Permanserunt itaque in circumcisionis ritu, & pietati addicti iudei Abraam per successionem filij, ab ipso videlicet ac deinceps Isaac, & Iacob, & huius filij: tum in Chananitide terra Iudaea, tum in Philistia tunc appellata, nunc vero Palaestina vocata, imo etiam in Aegypto. Iacob enim, qui & Israel, cum undecim filijs suis descendit in Aegyptum, annum agens vitae suae centesimum trigesimalium. Ioseph autem alter eius filius iam in Aegypto regnabat, venditus a fratribus ob inuidiam. At vero Dei gubernatio cooperans iusto quae bona sunt, insidias ipsi Ioseph structas in admirationem conuertit. Descendit itaque, velut praedixi, Iacob & filij eius, & vxores ac nepotes, animae numero septuaginta quinque in Aegyptum, velut tradit primus de quinque libris Moysis, haec omnia manifeste declaras. Perseuerarunt autem isthic ad quinque generationes, velut saepe iam dixi, nunc vero necessitas incubuit ea repetendi. Manserunt enim generationes quae a Iacob numerantur per Leui, ex quo sacerdotibus constituti sunt, & per Iudam, ex quo progressu temporum regnauit ex Dauid. Et Leui quidem gignit Caath, & alios. Caath gignit Amra, Amra gignit Mosen & Aaron pontificem. Hic Moses educit filios Israel per potentiam Dei ex Aegypto, velut habet secundus legis liber. Porro quae fuerit vi

Israelita.

Iudaei unde dicit.

Philistia Palaestina.

sed hoc solum, quod in studio pietatis ac circuncisione fuerint: etiam si scriptum sit, quod multiplicati fuerint in terra Aegypti filij Israel, & viles ac redundantes facti sint. Ipsum enim tempus eiusdem cohabitationis ac permixtionis, propter socordiam omnino vilitatem effecit. Quae vero ipsi gustata essent, & quae reprobanda, aliaque, quae legis distinctione seruari ipsis praecipitum est, non dum manifeste adnotatum est. Vbi vero egressi essent ex Aegypto, in secundo exitus ipsorum anno, legislatione Dei digni fuerunt, per ipsius Moysi manum. Lex autem a Deo ipsis data in Sinai, sicut etiam erat lex paedagogus, corporaliter quidem distinctionem faciens, spirituale vero expectationem habens, docebat circumcidi, sabbatum agere, decimare omnes ipsorum foetus, & omnia quae apud ipsos gignebantur ab homine usque ad pecus: & primitias dare, & quinquagesimam & trigessimam: credere Deo soli, ipsumque colere. & in monarchia quidem ac vnius principatu praedicabatur nomen, in monarchia vero trinitas semper annunciabatur, & inter eminentissimos apud ipsos credebatur, hoc est prophetas & sanctos. Sacrificiaque ac cultus diuersos vniuersorum regi Deo in deserto offerebant, in celebritate fixorum tentorium a Mose constructa, per formas ipsi a Deo indicatas. Susceperunt itaque, iudei Iudaei etiam prophetas voces de christo venturo, & qui appellaretur quidam propheta, esset autem Deus & vocatus quidem esset Angelus, verum filius esset Dei, & homo in carnem venturus esset, & inter fratres recensendus, velut omnes diuinae scripturae habent, maxime Deuteronomij liber legis quintus, & qui deinceps habentur. Habebat poro hi Iudaei usque ad redditionem a captiuitate Babylonis, libros & prophetas hos. 1. Genesim. 2. Exodum. 3. Leuiticum. 4. Numerum. 5. Deuteronomium. 6. librum Iesu Naue. 7. Iudicum. 8. Ruth. 9. Iob. 10. Psalterium. 11. Proverbia Solomonis. 12. Ecclesiasten. 13. Canticum canticorum. 14. Primum librum regnorum. 15. Secundum regnorum. 16. Tertium regnorum. 17. Quartum regnorum. 18. Primum paralipomenon. 19. Secundum paralipomenon. 20. Duodecim prophetas. 21. Esaiam prophetam. 22. Hieremiam prophetam, cum lamentationibus & epistolis ipsius, ac Baruch. 23. Iezechielem prophetam. 24. Danielem prophetam. 25. Primum librum Esdrae. 26. Secundum librum Esdrae. 27. Librum Esther. Atque hi sunt viginti septem libri a Deo Iudaeis dati: verum viginti duo, iuxta numerum Hebraicarum literarum numerati, propterea quod decem libri in quinque duplicantur. Sed de his alibi manifeste diximus. Sunt & alii duo libri apud ipsos ambiguae lectionis, Sapientia Sirach, & Solomonis, citra alios quosdam libros apocryphos. Omnes autem hi sacri libri Iudaismum docebant, & legis obseruationes, usque ad Domini nostri IESU CHRISTI aduentum. Et recte sane processissent Iudaei in legis doctrina, si CHRISTUM suscepissent a paedagogico, lege videlicet, ipsis praedicatum ac denunciatum, ut suscepta ipsius deitate, etiam aduentum ipsius in carnem didicissent, non dissolutionem legis, sed legis complementum. Nam figurae in lege fuerunt, veritas autem in Euangelio. Illic enim circuncisio fuit carnalis, quae inferuit tempori, usque ad magnam circuncisionem: hoc est baptismum, qui circuncidit nos a peccatis, & obsequat nos in nomen Dei. Et erat illic sabbatum, detinens nos in magnum sabbatum, hoc est in requiem CHRISTI, ut in CHRISTO sabbatum agamus a peccatis. Et erat illic agnus, irrationalis, qui sacrificabatur deducens nos ad magnam agnum ac coelestem, pro nobis & toto mundo mactatum. Et erat illic decimatio muniens nos, ut ne ignoremus litteram iota, denarium numerum, primum elementum nominis IESU. Quandoquidem igitur figura ducti sunt, & non peruenerunt ad perfectionem, per legem & prophetas, aliosque ac totum librum praedicatum, eicisti sunt ab agricultura, & ingressae sunt gentes, ita ut illi amplius seruari non possint, nisi ad Euangelij gratiam reflexerint. Omnes enim iustificationes ipsis obolite sunt, quae singula testimonia hoc confirmant, velut habet tota Scriptura. Verum in summa ab vno testimonio, indubitata & insuperabilem contra ipsos sententiam dicemus: ex quo clare videre datur, suffragium contra ipsos latum, dum dicit: *Quaecumque anima non audiet propheta illum, exterminabitur a tribu sua, et ex israel, et subter caelum: tanquam Dominus ea quae mystice per legem tradita sunt, perfectae & ad salutem muniturus sit: & qui non audiat ipsum neque admittat, non habeat salutem, etiam si legem fecerit: quum lex non possit hominem perficere, propterea quod iustificationes corporaliter in ipsa scripta sunt, & in Domino nostro IESU CHRISTO vere compleantur.* Atque haec tenus a me dictum sit de Iudaismo. Nam paucorum mentionem feci, ut ne in totum eos silentio preteream, sed in parte ostendam. Omnibus enim notum est contra ipsos argumentum, & ipsorum confutatio. Ostendimus autem & principium inde habuerunt introductionem, quod ab initio ex Abraam patriarcha pietatis vocantur pii, ex eo quod sunt de semine ipsius. A nepote vero ipsius, videlicet Iacob, qui & Israel, Israelitae. Ex diebus vero Dauid, qui regnauit ex tribu Iuda, vocabantur Iudaei ac Israelitae omnes duodecim tribus, usque ad Solomonem filium Dauid, & usque ad Roboam filium Solomonis, nepotem vero Dauid. Et iuxta increpationem Dei, & indignitatem ipsius Roboam, dissectae sunt duodecim tribus, & factae ac versatae sunt duae cum dimidia, cum Iuda, hoc est cum ipso Roboam: & nouae ac dimidia, cum Hieroboam. Vocabantur autem nomine tribus Israelitae & Israel, regno subiectae sub Hieroboam filio Nabath in Samaria. Duae vero in Hierusalem, Iudaei appellabantur, & regebantur a Roboam filio Solomonis. Et factae sunt rursus regum successiones. Roboam genuit Abia, Abia genuit Asa, Asa Iosaphat, Iosaphat Ioram, Ioram Ochozia, Ochozias Ioas, Ioas Amasias, Amasias Azarian, appellatum Ozian: Azarias, qui & Ozias, Ioatham, Ioatham Achaz, Achaz Ezeciam. in temporibus autem Ezeciae & Achaz, captivae ductae sunt tribus ex Israel in fines Medorum. Postea Ezecias genuit Manasse, Manasses Amon, Amon Iosias, Iosias Iechonia, qui & Zelum appellatur, itemque Amasias dicebatur. Hic vero Iechoniam genuit Iechoniam appellatum Sedechiam, & Ioachim. Et nemo de hoc ambigat, immo potius miretur exactam rationem hoc loco vtiliter studiosis expositam, qui Christianae doctrinae gratia sincera exemplaria contingere volunt. Qui sane statim cum vilitate beniuoli

Legis usus

Libri Iudaeorum. 27

Legis & Euangelij differentia

beniuoli esse cogentur, vbi lucrati fuerint dictum hoc, quod a quibusdam indoctis rerum Euangelicarum ad ambiguitatem, velut emendandi gratia, delerum est. Nam quum sanctus Matthaeus trifariam enumeret generationes, & ab Abraam usque ad Dauid recenset quatuordecim generationes: duo priores numeri clari reperiuntur, nullum defectum habentes: ad Iechonia enim tempora continent. Verum tertius numerus non item quatuordecim generationum reperitur, ut iuxta successionem nominum complementum habeat, sed decem & trium. Nam aliqui Iechoniam cum altero Iechonia reperiunt, numerum duplicatum esse putauerunt. Non erat autem duplicatio, sed numerus clarus. Ex nomine enim patris filius nominatus fuit Iechonias Iechoniae. Itaque detractio pro pietatis studio vno nomine, ex ignorantia huc delata, defectum fecerunt propositum argumentum, iuxta numeri quatuordecim nominum promissionem, & multi experimenti habitum corruerunt. Fit itaque, hinc a tempore Iechoniae captiuitas in Babylonem. In hoc tempore captiuitatis accesserunt seniores ipsum Nabuchodonosor in Babylone, rogantes ut mitteret aliquos de suis ad inhabitandum terram Israelitidem, ut ne regio in materiam luxuriantis desolaretur. Et exaudiuit ipsorum preces, nec rem differerebat. & quatuor genera suorum mittit, Chuthaeros, Cudaeros, Seppharuraeos, & Anagogauaeros: qui vna cum simu lachis suis ascendentes inhabitauerunt tunc Samariam, hac terra sibi ipsi delecta, eo quod pinguis esset ac fertilissima. Quum autem temporis progressu hi a bestiis dilaniarentur, leonibus, pantheris, vrsis, & alijs prauis feris, mittunt legatos in Babylonem, rogantes, & vehementer admirantes de eorum qui prius inhabitauerant firma sede ac vita, quod potuerint sustinere bestiarum rapinas ac violentiam, Rex vero accersitis senioribus, percunctatus est de ipsorum vita, quomodo transegerint dum in Iudaea morarentur, & quomodo effugerint bestiarum impetum, quum tantus sit bestiarum incurfus, tantaque perniciis in illa regione. Illi vero Dei legislationem ipsi indicant, & prudenter ipsi reuelant probabilem opinionem, non posse illic gentem consistere, quae non legem Dei caeli per Moysen datam proficeret. Esse enim Deum terrae protectorem, non velle autem transgressiones in ipsa a gentibus alienigenis fieri, per idololatriam, & alia. Ipse vero curam gerens rei, & verissimae declarationi fidem habens, exemplar legis petiuit. Illi autem vbi liberaliter dedissent vna cum lege etiam Esdram quandam sacerdotem, mittunt ipsum doctorem legis a Babylone ad erudiendos Assyrios in Samaria confidentes, Chuthaeros videlicet antea nominatos, ac reliquos in lege Moysi. Contingit autem hoc anno plus minus trigesimo captiuitatis Israel ac Hierusalem. Erudijt itaque Esdras, & qui ipsi successerunt, genitum illud in Samaria, & appellati sunt Samaritae, qui legem per Esdram a Babylone venientem susceperunt. Praerijt autem tempus annorum quadraginta aliorum, & soluta est captiuitas, & redijt Israel a Babylone. Subit animum meum admiratio, quomodo contigit quatuor gentes & quatuor haereses in eadem gente fieri. primam videlicet Esfenorum, secundam Gorthenorum, tertiam Sebuorum, quartam Dostheorum. Atque hinc iam mihi initium fit promissae tractationis contra haereses: & ut causam decalem, summam dicam. Quae vero est alia, quam quod a linguarum multitudine vocis alteratione tribus factae sunt. In singulis autem tribubus ac patriarchis diuersae gentes praesidebant. Omnis autem gens regem sibi ipsi in caput praescribebat. Contigit autem ex hoc, bellum esse & aduersitates ac symplegades, dum gentes cum gentibus committuntur, & singuli propriam voluntatem praefere nituntur, & vicinorum res ad se ipsos trahere student, propter inexplebilem nostram in vita habendi cupiditatem. Sic etiam in hoc praedicto tempore, vbi vna religio Israelis, & scriptura secundum legem, dilapsa est ad alias gentes, Assyrios inquam, ex quibus Samaritae inhabitatores euaserunt, contigit etiam opinionem seindem, & deinceps processit error, & disseminata est dissensio, ab vno pio Dei cultu, ad multas adulterinas opiniones, prout vnicuique visum fuit, & se in scriptura exercitatum esse putauit, & docuit quisque iuxta propriam voluntatem.

Samaritae, nona secta.

Samaritae igitur a diuina scriptura usque ad haereses progrediuntur, post praedictas Graecas haereses, ex propriis ratiocinationibus per mentis stupiditatem hominibus inductas. Vniuersum itaque genus Samaritae vocabatur. Interpretari autem possis Samaritas custodes, propterea quod custodum locum in terra obtinebant, aut quod custodes erant constitutionis secundum legem Moysi. Appellabatur & mons vbi confederant, Somorum, itemque Somer, ab antiquo quodam Somoro filio Somer, viro sic nominato. Erat autem hic Somer filius vnius viri de genere Pherezaeorum & Sergesatorum, qui tunc habitabant terram, ex successione existentes filii Chanaan, qui terram hanc rapuit, quae nunc Iudaea aut Samaria appellatur, quum esset filiorum Sem, & non ipsorum propria: propterea quod ipse Chanaan fuerit filius Cham, patris ipsius Sem. Atque hoc modo contigit ut ex diuersis causis Samaritae sint appellati, ex Somer, ex Somoro, ex custodia terrae, ex custodia doctrinae legis. Differunt hi a Iudaeis, primum quod non data est ipsis prophetarum post Moysen scriptura, sed solum quinque libri Moysi dati semini Israel, in exitu perfectionis ab Aegypto: Genesim videlicet, & Exitus, & Leuiticus, & Numeri, & deuteronomium. Appellantur autem in Hebraea lingua sic Breshith, Vellefmoth, Vaicra, Vaiedaber, Ellehadbarim. Et disseminatum quidem est in his quaeque libris resurrectionis mortuorum signum, non tamen clare praedicatum est, & dispersum est in ipsis, de vni genito filio Dei, & de sancto Spiritu, & contra simulachra. Verum clarius in ipsis monarchia introducitur, in monarchia vero spirituales Trinitas annunciat. Porro hi accepta lege, studium habuerunt deponendi idololatrias, & agnoscerent vnum Deum. Quibusdam vero non fuit studium exactius cognoscendi. Verum errarunt tales, & non clare totam fidem partem, & vitam nostrae sinceritatem comprehenderunt, & mortuorum quidem resurrectionem ignorant, ac non credunt. Spiritum autem sanctum non admittunt, nam & ipsum ignorant. Et haec haeresis reprobans quidem mortuorum resurrectionem, depellens autem idololatriam,

Matthaei lectio iter polata.

Samaritae unde dicti

Mosis libri quinque, quid continent.

in ipsa vero per ignorantia simulachra colens reperitur, propterea quod abscondita sunt simulachra quatuor genitum, in monte apud Garizin per calumniam vocato. Nam si quis exacte de monte Garizin percutari velit, huic sciendum est quod ad Hierichuntem siti sunt duo montes, tum Garizin, tum Gebal trans Iordanem, ad orientem Hierichuntis, velut habet Deuteronomium, & Iesu Naue liber. Itaque simulachra colunt ignari, ex eo quod vndiquaque, intenci sunt ad montem, dum orent videlicet quia sanctificatus est. Impossibile est enim scripturam metiri, que dicit, *Perseuerarunt facere legem, & adorare sua simulachra usque in hodiernum diem*: velut in quarto libro Regnorum habetur. Coniunguntur autem ipsi vndiquaque, de resurrectione mortuorum. primum ex Abel, quod post mortem sanguis eius Dominum alloquitur. Sanguis autem non anima est, sed in sanguine anima est, & non dixit anima clamat ad me, ostendens quod est spes resurrectionis corporum. Sed & Enoch translatus est, ut non videret mortem, & non reperiebatur. Sed & Sarra post mortificationem vteri eius, & post siccitatem consuetum fontem, rursus vivificatur ad feminis deiectionem, & anus filium concipit, ac parit iuxta promissionem, ob spem resurrectionis. Quin & Iacob propriorum ossium curam gerens, velut de non pereuntibus precepit. Et non hic solum, sed etiam Ioseph eadem consequentia precepiens, resurrectionis speciem ostendit. Sed & virga Aaron germinavit quum sicca esset, & fructum produxit, in spem vitam mortua corpora nostra resurrectione esse significans, ad resurrectionem vero tendens. Sed & Moysis virga similiter lignea, iuxta voluntatem Dei animabatur, & serpens fiens resurrectionem indicabat. Præterea Moyses benedicens Rubin dicit, *Quæro Rubin, et ne moriatur*: quum olim vitam defunctus esset, ut vitam post mortem esse ostenderet, iudicium autem secundæ mortis in condensationem. Quapropter duas benedictiones ipsi contulit, Quæro dicens, in resurrectione, & ne moriatur, in iudicio: non mortem quæ per corporis discessum contingit dicens, sed eam quæ contingit per condemnationem. Sufficiens itaque paucæ hæc aduersus hos. Habent autem & alias quasdam demeritis consuetudines antiquas. Quod videlicet vrina se proluunt, vbi ab externis venerint polluti nimirum. Et quod in aquam se vnacum vestibus immergunt, vbi contigerint alium ex alia gente. Inquinationem enim putant, aliquem attingere, aut alium quendam hominem alterius dogmatis tangere. Multa enim est horum dementia. Quomodo vero statim ipsorum amentia deprehendatur, adhibere mentem ô admirande, & scies. Mortuum equidem statim abominantur, quum ipsi mortui sint operibus. Testantur enim non vnum testimonium, sed multa, mortuum non esse abominabilem, sed quod per enigmata lex hoc dixit. Non enim duo aut tria testimonia ad hoc nobis suffragantur, sed myriades numero sexaginta duæ, hoc est sexcentena vicena milia, in deserto, & alia totidè, & ultra. Et adhuc multo plures, quæ loculo ipsius Ioseph testimonium præbent, qui per annos quadraginta in toto castrorum ordine gestabatur, & neque abominationem pariebat, neque inquinabat. Dixit autem vera Lex ipsa, *Quod si quis contigerit mortuum, manebit impurus usque ad vesperam, et lauabitur aqua, et purificabitur*. Insinuabat autem hoc ad domini nostri IESUS CHRISTI mortificationem, secundum passionem ipsius in carne. Ex articulo enim discretionis nominis significat. Vbi enim articulus additus est in vno aliquo determinato ac manifestissimo, omnino confirmatio propter articulum contingit. Citra articulum vero de vno quocumque tandem indefinitè accipiendum est. velut verbi causa, si dixerimus *baotus*, id est rex, nomen quidem significamus, sed non clarè eum qui determinatur ostendimus. Regem enim dicimus, & Persarum, & Medorum, & Elamitarum. Si vero dixerimus, addito articulo *baotus* minime ambiguum est significatum. Nam rex de quo queritur, aut de quo dicitur, aut qui cognoscitur, aut cuius imperium habens, per articulum indicatur. Et si dixerimus *baotus*, id est Deus, sine articulo, quemlibet Deum gentium diximus, non Deum verum. Si autem dixerimus *baotus*, palam est quod ab articulo verum significamus, qui est & cognoscitur. Sic etiam quum dixerim *adpaw*, id est homo, & *adpaw*. Et siquidem dixisset *Lex*, si contigeritis *vsq; adpaw*, id est mortuum, de omnibus suffragium latum fuisset, & simpliciter omni mortuo quæsitio dictio incumberet. Quum vero dicit, *Si quis contigerit vsq; adpaw*, ad vnum quendam fert ductum: dico autem Dominum, velut supra à me declaratum est. Dixit autem hoc lex per enigmatis insinuationem, propter eos qui iniecturi erant manus in CHRISTUM, & cruci tradituri: quoniam opus habebant hi purificatione, donec occideret ipsis dies, & exoriretur ipsis alia lux, per baptismum aquæ lauari regenerationis. Velut etiam suffragatur mihi hic Petrus, dicens Israelitis in Hierosolymis, qui dicebant ad ipsum, *Quid faciemus?* propterea quod ipse dixerat ad illos, *Hunc IESUM quem uos crucifixistis, & compunctis corde, dixit: Penitentiam agite, & baptizetur unusquisque in nomine IESUS CHRISTI Domini nostri, & remittentur uobis peccata, & accipietis donum sancti spiritus*. Itaque non de mortuo dicit lex. *Si uero etiam de mortuo*, de alio determinatio lex dicit, velut alibi ipsa interpretatur. Dicit enim: *Si preterierit mortuus, claudite fores ac fenestras uestras, ut ne inquinetur domus*. velut dixit de auditu peccati: *Si audieritis uocem peccati, aut speciem delicti uideris, claude oculos tuos a concupiscentia, & os a uanitate uerborum, & aurem a sono prauo, ut ne mortificetur tota domus, hoc est anima & corpus*. Quapropter etiam propheta dixit, *Si ascenderit mors per fenestras: & non penitus de his fenestris dicit, alioqui oclusis fenestris, nunquam moreremur*. fenestras uero sunt nobis corporis sensus, visus, auditus, & alii per quos mors in nos ingreditur, si per ipsos peccauerimus. Sepeliuit igitur Ioseph ipsum Israel, & non abominatus est: & post mortem prolapsus in faciem, ipsum osculatus est. & non scriptum est quod lauit, ut purificaretur. Sepeliuerunt angeli, velut traditio quæ ad nos deuenit, habet, corpus Moysis sancti, & non lauerunt: imò neque inquinati sunt angeli à sancto corpore. At uero rursus timeo, ne in finem extendam quæstionis solutionem. Ab vno autem & altero sermone dabitur sapienti, ut dicat de Domino iuxta rationem per contrarium. Si uero etiam de spiritu sancto dabitur mihi breuiter dicere,

Resurre-
ctiois mor-
tuorum pro-
bationes
ex Mose.

Mortuos
non esse ab-
ominabiles.

Articuli
Græcorum
uis.

Fenestra
mortis.

cere, non utique, distulero. Palam itaque statim Dominus dicit ad Moysen: *Adduc mihi in montem septuaginta seniores, & accipiam de spiritu qui in te est, & effundam super ipsos, & defendet te*. De filio autem, quomodo cognoscamus, pater dicit: *Faciatis hominem secundum imaginem nostram ac similitudinem*. Faciamus autem, non est vnus significatiuus. *Et pluit Dominus super Sodomam & Gomorram, ignem & sulphur a Domino de caelo*. Cæterum de prophetis, quoniam prius dati erant ipsis quinque libri Moysis, non amplius iuxta alias scripturas processerunt, sed solum iuxta quinque libros Moysis, & non iuxta reliquos deinceps sequentes. Et si quis etiam nunc ipsis dicat de aliis, de Dauid uidelicet & Esaiâ, & sequentibus, non sufficiunt, sed imoratur traditioni à propriis ipsorum patribus inuictæ. Atque huc usque dictum sit à me de Samaritanis, breuiter quidem sermone, propter metrum quem prospicio, ne latius promissum opus extendam.

Contra Essenos, primam Samaritarum sectam, et ex ordine X.
In quatuor hæreses Samaritæ secti sunt, verum æqualiter inter se sentiunt, de circūcisione & sabbato, & de aliis quæ sunt in lege. In exigua & omnino aliqua re, singulæ hæc præcipue tres sectæ inter se differunt, exceptis solis Dositheis. Permanserunt enim Essenii in prima institutione, nulla ex tensione facta, post hos Gortheni, dissenserunt paululum ab aliis, quoniam contradictio quedam in medio ipsorum exorta est, inter Sebænos inquam, & Essenos, ac Gorthenos. Habet autem contradictio hoc modo: Lex præcipiebat Iudæos vndiquaque, congregari in Hierosolyma sæpe, & præsertim tribus anni temporibus, in festo Azymorum, in Pentecoste, & in celebritate fixorum tentorium, Scenopogia appellata. Habitabant autem Iudæi sparsim in finibus & Iudææ & Samariæ. Oportebatque ipsos per Samariidas regiones iter facere, dum peterent Hierosolyma. Quum igitur quodam tempore conuenissent, congregationem habentes ad celebrandam festiuitatem, symplegades ac aduersitates hinc exortæ sunt. Sed & quando ædificabat Esdras Hierusalè, post reditum ex Babylone, cupiuerunt Samaritæ conferre auxilium Iudæis, ac simul ædificare, & prohibiti sunt ab ipso Esdra ac Neemia.

Contra Sebænos, secundam Samaritarum hæresim, et ex ordine XI.
Tunc Sebæni ex ira ac indignatione transposuerunt tempora prædictarum festiuitatum, primum quidem ob iram Esdræ, deinde propter relatum causam, quæ ad pugnam ipsos prouocabat per prætereuntes. Locant autem hi nouum mensum Azymorum, post nouum annum, qui fit in autumno, hoc est post mensum Theri, qui Augustus apud Romanos appellatur, Mefori apud Aegyptios, Gortheni apud Macedones, Appellæus apud Græcos. Hic hi anni principium ducunt, & statim azyma perficiunt. In autumno uero Pentecostem faciunt. Scenopogia autem tunc celebrant, quum Iudæi Azima & Pascha.

Mensuræ
appellatio
diuersæ.

Contra Gorthenos, tertiam hæresim Samaritarum, et ex ordine XII.
Ecce uero sequuti sunt Sebænos alii, verum Essenii quidem vicini ipsis, eadem quæ illi faciunt. Gortheni uero & Dosithei contentiorem aduersus Sebænos habent. Et celebrant ipsi festiuitates, Gortheni inquam & Dosithei, quum Iudæi celebrant & Azima & Pascha, & Pentecosten, & Scenopogiam, & ieiunium apud ipsos receptum vnus diei. Alii uero non sic faciunt, sed peculiariter cum Essenis, velut diximus.

Contra Dositheos, quartam hæresim Samaritarum, et ex ordine XIII.
Dosithei uero ab his differunt multis modis. Resurrectionem enim consentiunt, & politiam apud ipsos sunt, ab animatis abstinent. Sed & quidam ex ipsis cōtinēt se ad nuptias, postquam in nuptiis uixerint. Alii etiā uirginitatem seruant, eodè modo etiā circūcisionem & sabbatum habent, & quod non attingunt aliquæ, eodè modo omnem hominem abominantur: fama tradit ipsos etiam seruare ieiunia, & exerceri. Verū causa cur hæc senserit ac docuerit Dositheus, hæc est. Hic à Iudæis originem ducens, Samaritarum gentibus permixtus est: & quum in doctrina legis processisset, & in expositionibus apud ipsos primas uenatus esset, & ipsas assequutus non esset, & in nulla existimatione apud Iudæos haberetur, declinauit ad Samaritanicū genus, & hanc sectam produxit. Et quum postea ob propriam sapientiam excellentiam in spelunca secessisset, inaniterque, ac simulata religione, in ieiunio persistisset, ita mortuus est, velut fama refert, ob inopiam panis & aquæ, ex uoluntario nimirum proposito. Post dies autem aliquot, tradunt quosdam uenisse ad ipsum uisitandum, & reperisse corpus fetidum, ita ut vermes ex ipso proreptarent, & nubes muscarum circa ipsum congregata esset. Atque hæc quidam differentiam cognitionis prædictarum quatuor sectarum, quantum de his ad nos peruenit. Quæ sanè subuertuntur per ea quæ contra ipsas dicta sunt. Redeo autem rursus ad inductiones iuxta temporum successiōnem factas, quo & peccata erroris congregem, & contradictionem aduersus ipsa producam, in eo quod noxia ipsorum instituta reuelent, & per sermonis compendium euacuationem ueneni malorum ac perniciosorum reptilium redarguam.

Dosithei
historia.

Contra Sadduceos, primam hæresim Iudæismi, et ex ordine XIII.
Post has relatas Samaritarum, & superius Græcorum indicatas sectas, septem fuerunt hæreses apud Iudæos, ante CHRISTUM in carnem aduentum, in Iudæa ac Hierosolymis. prima Sadducæi, qui fuerunt auulsi à prædicto Dositheo. Cognominantur autem hi seipso Sadducæos, nimirum à iusticia cognomine proficiscete. Sed eum enim significat iustitia. Fuit & olim sacerdos quidam, nomine Saduc. Verum non perseuerauerunt hi in preceptoris sui doctrina. Reprobarunt enim hi mortuorum resurrectionem, eadem cum Samaritanis sentientes. Non illum autem ægelos, quos Samaritanæ non reprobat. Spiritum uero sanctum ignorant. non enim sunt hoc digni facti. omnia æqualiter ex Samaritanis obseruat: non erant tamen hi Samaritanæ, sed Iudæi. In Hierosolymis enim sacrificabant. In reliquis uero omnibus cum Iudæis cōspirabant. Subuertitur porro etiam hi à fide digna Domini uoce, quæ ipsi contra seipso attraxerunt, per quæstionis solutionem, quado accesserunt ipsum dicentes, An possit esse mortuorum resurrectio: & quod septem fuerunt fratres, & primus uxorem duxit, & sine liberis decessit, & secundus accepit ipsam, quum Moyses iubeat in uxorem accipere, uxorem fratris.

rem fratris sine liberis defuncti, & adduci ipsam fratri, ad excitandū semen defuncti. Accepit igitur hanc, inquit, primus & secundus, & mortui sunt, similiter etiā reliqui oēs septem: in resurrectione ergo mortuorū, cuius erit hæc vxor? quandoquidē septē habuerunt ipsam. Dominus autē dixit: Erratis, ignari scripturarū & virtutis Dei. In resurrectione enim mortuorū, neque vxores ducunt, neque nubunt, sed similes angelis sunt. Quod autem resurgēt mortui, Moses vos docet, velut Deus ipsi vaticinatus est, dicens: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob, Deus viuentiū, & non mortuorum. Et obturauit os ipsorum. sunt enim hi capti faciles, & non potentes resistere en vna quidem hora aduersus veritatem.

Contra Scribas, secundum Iudaismi heresim, et ex ordine XV.

Post hos Sadducæos, Scribæ fuerunt per mediū tēporis, aut etiam cū ipsis ætatē degerūt. Qui sanē expostores legis fuerunt, velut grāmaticā quandā scientiā exponētes, reliqua quidem velut Iudæi facientes, verum superflua quandā sophisticā expositionē inducentes: non solum secundū legē viuētes, sed etiam abundātius vrceorum demerfiones ac purificationes seruantes, poculorū item ac patinarū, & aliorū ministerii vasorum, tanquā videlicet ad sinceritatē ac sanctitatē dispositi. crebro manus lauant, crebro item purificationes qualidā per aquas, & lauacra, detergētes. Habebant autē fimbrias quasdā significatiuas politiz ipsorum, ad ostentationē elationis, & laudem spectantiū. & phylacteria apud seipfos pallis addebant, hoc est latas notas purpuræ. Possit autem aliquis putare, quandoquidē etiā in Euangelio hæc vox habetur, de emuletis sermonem fieri. Nam & amuleta aliqui phylacteria nominare solent. Verū sermo in totum nihil de his habet, sed quoniā stolas, siue pallia, tales induebant, & dalmaticas siue amicuia, ex latis notis siue signis purpuræ paratas ac prætextas. Notas autē purpuræ, phylacteria transnominare solent hi qui exacte loqui volūt. Qua de causa etiam Dominus phylacteria secundū illos dixit. Indicat autem & consequentia appellationis phrasim, & fimbrias palliorum: vt fimbrias dicat oras ac margines, phylacteria vero signa ac notas ipsius purpuræ. Dicit enim, Dilatatis phylacteria, & fimbrias palliorū vestrorum magnificatis. Nā fimbrias ac prætextas quosdā in quatuor alis amicuia vnusquisque habebat, ex ipso stamice illigatos, quo tēpore cōtinenter agebant, aut virginitatē exercebant. Singuli enim determinatū castitatis, aut continentiz tēpus habebant. & hæc ipsorum exēplaria erant, ad declarandū hoībus suā professionem, vt nemo contingeret scilicet sanctificatos. Expositiones autē, siue repetitiōes apud ipsos quatuor erāt: vna in nomen Moīsi prophetæ: secūda in præceptorē ipsorū, Aciban appellatū, siue Baracibā: tertia in Andan, siue Annam, qui & Idas, quarta in filios Assamonæi. Ex his quatuor repetitiōibus, siue expositiōib⁹ sunt quæ apud ipsos recepta sunt sapientiæ opinione, Pleraq; vero insipientiæ nomine iactantur ac celebrantur: quædam etiam loco electę doctrinæ prædicantur ac diuulgantur.

Phylacteria
steriorum
significatiua
Dalmaticas
ca,

Expositio
nes quatuor
apud
scribas.

Contra Phariseos, tertiam Iudaismi sectam, et ex ordine XVI.

His duabus sectis cōsequēter annexa est pharisæorū hæresis, qui eadē cum his sentiebant, scribis in quā, quos interpretis legis doctores, conuersabantur enim cū ipsis etiā legis periti. Verū pharisæi alia etiā præter hos sentiebant, ac maiores politias habebant. Quidā enim ipsorū quū se exercebant, præscribebant decenniū, aut octenniū, aut quadrienniū, virginitatis siue continentiz. Et frequentius orantes, crebrius certamen hoc aggrediebātur, vt ne videlicet corporale quid ipsis accideret, aut clandestinē per somnia tristis corporis defluxio cōtingeret. Et alij ex ipsis asseres sibi ipsi parabāt dodrantis tantū latitudine, & in has se ad vesperā locabant, vt si quis dormiisset, in paumentū decideret, & rursus excitaretur ad orationē, per hoc quod vigilantiē vitam haberet, quantū eius fieri posset. Alii lapillos ex aquis collectos sibi ipsis substernebāt, vt dum his pungerēt, non in profundū somnū deferrentur, sed vigilantia sibi ipsi parare cogentur. Alii spinas pro strato habebāt, ob eandē causam. Ieiunabant autē bis in sabbato, secūda & quinta die. Decimabant decimatio nes, dabant primitias, trigessimas & quinquagesimas. Sacrificia ac vota exactissime exolvebant. In prædicto vero scribarū habitu progrēdiebāt, per amicuia & alios ornatus, ac muliebria pallia, in latis crepidis & calceamentorū ligulis procedentes. Dicebātur autē pharisæi, eo quod separati essent ab aliis, propter spontaneā superfluum religionem apud ipsos receptā. Phares enim Hebraica lingua separationē significat. Constitutebantur autē hi resurrectionē mortuorū, credebantq; angelos & spiritū. Ignorauerunt autem filium Dei, velut etiam alij. Sed & fatum, & Astronomia apud ipsos valde i vsu erat. Statim itaq; Græca nomina ex erronea astronomia, in Hebraica lingua aliis nominibus apud ipsos transnominata sunt, velut sol. Emacæfemes, luna Ierecæzalbana, vnde & μῆνη Græcis appellatur ierec enim μῆνη, id est mensis dicitur, à quo luna illā apud Græcos appellationē habet. Mars, Choreb Ocmol. Mercurius, Choreb, Ochmod. Iupiter, Choreb baal. Venus, Serua, siue Lued. Saturnus, Choreb, Sabeth. Appellatur & aliis apud ipsos nominibus, non potui autem exacte horum cognomē exponere. Sed & nomina apud erroneos illos inaniter in elementorū numerū recepta, quæ aīalia vocāt, & per quæ sceleratē mundū impietatē perduxerunt, ea rursus Hebraicē sic appellāt, Telaa, Sor, Thomim, Saratan, Arti, Bethula, Momazani, Acrab, Cefet, Gadi, Dadli, Deggim. Hæc sanē nomina pharisæi Græcorū vanitatē sequuti transnominauerunt, ita vt arietem apud illos appellatū, Telaa nominant. taurū, Sor. geminos, Thomi. cancrū, Sarā. leonē, Arti. virginē, Bethula. libram, Momazani. scorpionem, Acrab. sagittarium, Cefet. capricornum, Gadi. Aquariū, Dadli. pisces, Deggim. Porro hæc non ad turbandos lectores à me dicta sunt, neq; vt vtilitatem doctrinæ eorum qui inconstantem & insanā astronomiæ stoliditatē mundo inuixerunt, confirmē. Dicitū est enim à veritate, quod hæc inconstans est, & erronea. Dicta itē sunt à nobis multa in aliis locis, ad subuertendos eos qui generatio nē & fatū esse putāt, & præsertim in pœmio huius operis summatim nobis contra ipsos actum est.

Pharisæo
rū
appellatio
unde sit.

Planctarū
nomina
apud
Hebræos.

Astrologia
dum
nata.

Verūm

Verūm vt ne quis putet nos per calumniam cōtra aliquos ferri, & nō exquisitā ex traditionibus veritatem exponere, hæc à nobis nominatim relata sunt. Extrema autem ipsorum dementia, ac nō vulgaris stultitia, quod quū resurrectionē cōstiterant, & iudiciū iustū decebant, fatum esse dicūt. Quo modo enī potest iudiciū esse, & fatū? ex duobus enim necessariū est alterū, aut si generatio est, nō est se iudiciū: propterea quod qui facit, nō à seipso facit, sed secundū necessitatē dominij ipsius fati. aut si iudiciū est, & reuera minā nobis intentatæ sunt, & leges iudicant, & qui malum fecerunt, poenam dant, & legē iustam esse cōstitemur, & iudiciū Dei verissimū: ociosum esse fatū, & penitus nullā constitutionē habere. quando propterea quod possit peccare, & nō peccare, ab alio peccatorum supplicia sumantur, alius vero laudē ferat rectē factorū, & in hoc vtriusq; differētia determinata sit. vt etiā vna voce iusta, in cōpendiaria veritate, dicere liceat id quod per Esaiā prophetā ex persona Domini dictum est: Si uolueritis & audieritis me, bona terra comedetis. Si uero nolueritis, neq; me audieritis, gladius deuorabit, & consumet eos unam os domini hæc locutū est. Quare omnibus manifestū est, clarūq; ac minime ambigū, quod liberū arbitriū exhibuit nobis Deus, per seipsum loquutus, si uolueritis, & nolueritis. Quare circa hominē est bona operari, aut malas res appetere. His itaq; inclamanda sunt frequentius & multipliciter, & nō per vnā vocē, sed sæpe, ea quæ à Salvatore nostro ad ipsos dicta sunt: Vt uobis scriba, & pharisæi, ac hypocritæ, quia reliquistis grauiā legis, iudiciū & misericordiā, & decimatis anethum, & menthā, & rutam, & purificatis externā poculi ac patinæ partē: interna uero plena est imundicia & intemperātia. Et putatis iustum esse iurare per id quod est super altare, ipsum uero altare apud uos iureiurando solutū est. Et per cœlū iurare, nihil esse dicitis: Si uero quis iurauerit per eū qui supra ipsum est, hoc iustum est apud uos. Nōne altare gestat id quod ipsi icubūt, & cœlum thronus est eius qui super ipsum consistit? Et uos dicitis, si quis dixerit patri ac matri corban, quod est, donum quoddam; ex me in tuum cedet cōmodum, et non amplius honorabit patrē: et reprobasti mandatū Dei, per seniorū uestrorū traditionem. Et circumitis mare et ariā, ut faciatis unum profelytum et accessoriū: et quum factus fuerit, facitis ipsum filium gemine, duplo magis quā uos estis. Quid igitur præstantius his sanctis uerbis, contra illos quis apponere possit? Imō arbitror etiam ipsos Saluatoris nostri uocibus & ueris uerbis contentos esse, ad quæ ne breuissimo quidem momento oculos obuertere potuerunt.

Contra Hemerobaptistas, quartam Iudaismi sectam, et ex ordine XVII.

Ad has porrō consequitur hæresis Hemerobaptistarū appellata, nihil quidem ab aliis euariās, sed eadem cum scribis ac pharisæis sentiens: non tamē solum adæquata Sadducæis in mortuorum resurrectione, sed etiam in incredulitate, & aliis. Hoc autē præcipuū hæc secta habet, quod & in uere & autūno, in hyemēq; & æstate semper quotidie baptizatur, vnde & eognomen hemerobaptistarū accepit. Sensit enim, aliter non posse hominem uiuere, si non quis singulis diebus i aqua mergeretur, ita vt ablatur ac sanctificetur ab omni culpa. Cæterum & aduersus hanc ipsam ex vno dicto nobis subuersio continget. Quoniam incredulitatis apud ipsos magis quā fidei ratio habetur. Redarguit enim ipsos cōfessentia ipsorum, dum quotidie baptizantur, tanquam spes hesternæ diei apud ipsos mortua sit, fidesq; ac sanctificatio. Si enim per vnum baptisma procederent, cōfiderent profectō huic, velut uiuenti & immortalī in æternum. Quando uero hodie quidē lauantur, non corporū ablutionis gratia, sed propter peccata: cras uero rursus lauantur, pronunciant præteritū heri baptisma mortuum esse. Si enim nō pridianum mortuū esset, postera die non alio opus habuissent ad purificationē peccatorum. Et si omnino nō abstinent à peccando, putātes quod purgabit assidue singulis diebus peccantes, uana est ipsorum opinio, & uanū ac friuolū est eorū studium. Neq; enim oceanus, neq; omnia fluenta, ac maria, fluuiūq; perpetui, ac fontes, vniuersaq; imbricipera natura in vnum congregata, peccata delere potest: quandoquidem non iuxta rationē, neq; ex præcepto Dei fit. Pœnitentia enim purificat, & vnum baptisma per mysteriorum nominationem. Præteribo autē & hanc sectam, quum ipsorum insaniz remedium sufficienter me ostendisse putem, quantum sanē hic legitibus propositum est.

Contra Nazareos, quintam Iudaismi heresim, et ex ordine XVIII.

Consequenter uero aggrediar ea quæ sunt in secta quæ Hemerobaptistis successit, & Nazaræorum appellatur. Qui sanē Iudæi sunt genere, à Galaatide & Basaniti de regione, & locis ultra Iordanem originem trahentes, uelut fama ad nos delata tradit. Ex ipso uero Israel est hæc secta: in omnibusq; iudicatis, nihil ulterius ferē supra relatas sentiens. Circumcisionem enim similiter habebat, sabbatum idem seruabat, festiuitatibus iisdem addicta erat. Non tamen fatum itroducebat, neque astronomiam. Et patres quidem suscipiebat, qui in quinque libris Moīsi habebatur, usque ad Moīsem, qui in diuino cultu recte præstito clari fuerunt: dico autem Adam, & Seth, & Enoch, & Mathusala, & Noe, & Abrahā, Isaac, Iacob, Leui, Aaron, & Iesum Naue. Ipsos autem quinque libros Moīsi non assumebat, sed cōstitebatur quidē Moīsem, & quod legē accepisset, credebat: non autē hanc, inquit, sed aliam. Vnde omnia quidē Iudæorum seruant, quū sint Iudæi. Victimis autem non mactabāt, neque animatis fruebantur, sed nephas erat apud ipsos carnis uesci, aut ipsas sacrificare. Dicebāt enim fictos esse hos libros, & nihil horum à patribus factum esse. Hæc erat Nazaræorum differentia ad alios, vt etiam confutatio ipsorū non in vno loco, sed in multis manifesta sit. primum quidē quod contententur patres, & patriarchas, ac Moīsem: Quum enim alia Scriptura de his nō dicat, vnde contigit ipsis cognitio nomī ac recte factorum ipsorum patrum, si nō ex ipsis Pētateuchi scriptis? Et quo modo possibile est in eodē uerū & falsum esse? & Scripturā in parte uera dicere, in parte falsa referre? quū Saluator noster dicat, Aut facite arborē bonā, & fructus bonos, aut arborē uitiosā, & fructus uitiosos. Nō potest enim arbor bona fructū uitiosum facere, neq; arbor uitiosa fructus bonos producere.

Fatum, siue
Generatio
nē, aut na
tuitatem
non esse.

Liberum
arbitriū.

ne procedite ad speciem ipsius, verum ite magis ad vocem aquæ. & multa sunt ipsius fabulamenta. Deinde describit CHRISTVM esse quædam virtutē, cuius etiā mēsuras significat, vigintiquatuor schoenorum in longitudinē, hoc est miliariorū nonaginta sex latitudinē vero schoenorum sex, id est miliariorū vigintiquatuor. & crassitudinē similiter emētur, & pedes ac reliqua fabulamēta. Esse autē & sanctum Spiritū, & ipsum femineī sexus, similem CHRISTO instar statuarū super nubes, & ī medio duorum montiū stantē. Et reliqua silentio præteribo, vt ne legentiū aures ad fabulas concitem. Quibus porro verbis & inanibus vocibus postea in ipso libro decipit, quū dicit: Nemo quærat interpretatiōnē, sed solū in oratiōe hæc dicat. Et hæc ipsa nimirū ex Hebraica lingua trāstulit, velut ex parte deprehēdimus, quū nihil sint ea quæ ipse imaginatur. Iubet enim dicere, Abar anid moib nochile daasim ani daasim nochile moib anid abar selan. quæ si interpreteris, hæc sententiā exhibēt: Prætereat humilitas ex patribus meis, cōdēnatiōis ipsorū, & cōculcatiōis ipsorū, & laboris ipsorū, cōculcatiōne in cōdēnatiōe per patres meos, ab humilitate præterita in apostolatu perfectiōis. In ipso autē oīa hæc implentur. Evacuata est enim ipsius virtus & error. Si vero de verbo ad verbū iuxta tenuitatē vocū ipsarū, quis audire velit interpretamētū, etiā hoc ipsum facere nō cūctabimur, sed pro officio per oīa in gratiā eorū qui audire volūt, ipsa illius verba, ipsorūq; interpretatiōnē palām apponā, & habet se res ita: Abar, prætereat, anid, humilitas, moib, ex patribus meis, nochile, cōdēnatiōis ipsorum, daasim, & cōculcatiōis ipsorū, ani, & laboris ipsorū, daasim, cōculcatiōe, nochile, in cōdēnatiōe, moib, per patres meos, anid, ab humilitate, abar, præterita, selā, in apostolatu perfectiōis. Hæc itaq; hæresis, supra relata Ossenorū, degit quidē Iudæorū politiā, secundū sabbati celebratiōnē & circūfisiōnē, & quod facit omnia quæ in lege sunt. Solū autem reprobat libros similiter vt Nasaræi: sētam vero facit hæc, quum diuersitatē habeat ab alijs sex Iudæorum sectis. Proinde sufficit ad huius euerfionē, quod aliena est à Deo: quū Dominus manifestē dixerit, quod sacerdotes in templo prophanāt sabbatum. Hæc autem sabbati prophanatio, quid aliud est, quā quod nullus operabatur aliquid operis in sabbato, sacerdotes autē in templo sacrificiū perficientes, sabbatū soluebāt, prophanātes illud per assiduā animalium cædem, præteribo ad hanc heresim. Hic enim Elzai cōiunctus est rursus Ebionais, qui post CHRISTVM fuerunt, imō etiam Nazoræis, qui postea vixerunt. & vsi sunt ipso quatuor hæreses, quoniam delectatur ipsius errore. Ebionæi, & postsum Nazoræi, Osseniq; qui ante ipsum, & cum ipso vixerunt, & Nasaræi supra à me indicati. Hæc vero hæresis ex numero est septem illarū quæ fuerunt Hierosolymis, & quæ illi māserūt vsq; ad aduentū CHRISTI: & post CHRISTI in carnē aduentum, vsq; ad deustationem quæ facta est à Tito rege, fratre Domitiani, filio vero Vespasiani regis. post expugnationem vero Hierosolymorum permanit tum hæc, tum aliæ, modico tempore, quæ videlicet hæreses appellantur, Sadducæorū in quā, & Scribarum, Phariseorum, Hemerobaptistarū, Nasaræorum, Ossenorum, & Herodianorum: donec singulæ pro occasione & tempore dissipatæ ac solute sunt. Sufficiens est autē, vt ex ipsa illorū infania & verborū iactatione, lethalis illius veneni remediū habeamus, & omnia nobis ipsi prudenter præparemus, ad impuram ipsorum doctrinā ac loquelam destruendā. maxime quū Dominus statim dicat, tum in lege, tum in Euangelio, Non erunt tibi Dei alij pter me. Nō assimes nomē alicuius alterius ad iusticiā dū. Et, Nolite iurare neq; per cœlū, neq; per terrā, neq; aliud aliquod iusticiā dū, sed sit sermo uester est, est, & nō, nō, quod enī supra hæc est, ex maligno illo est. Ego vero de hoc Dominum vaticinatū esse arbitror, ppter ea quod futuri essent qui dicturi essent, per alia nomina iusturandum præteritū oportere. Primum igitur non oportet iurare, neque per ipsum Dominum, neq; aliud quoddam iusturandum. Nam maligni illius est iurare, malignus igitur est & qui in Elzai loquutus est, qui cogit non solum per Deum iurare, sed etiam per salem & aquā, & per æthera ac ventū, & per terrā atq; cœlū. Satis est autē velut in trāitu, vt qui curari velit, duorū illorū pceptorū atidoto, in oppositiōne erroris ipsius vtatur. Verū pterita huius nugacitate ac fraudulēta heresi, deiceps septimæ hæresis cōsulationē faciā, q̄ apud ipsos Iudæos tūc recepta fuit: & est hæc.

Christi mensura apud El = zai.

Oratio El zai.

Hierosolyma deua = stata a Tito Casare

Contra Herodianos, septimam Iudæismi heresim, & ex ordine XX.

Ost hæc & has sectas, rursus septima hæresis erat Herodianorū appellata. Nihil autē habebāt huiusmodi, sed toti sunt Iudæi vani ac hypocritæ. Verū Herodē putabāt huiusmodi Dominū, qui in oibus scripturis, legeq; ac prophetis expectatur. & ob ipsum decepti, Herodē iactabāt: inducti ex dicto hoc, vñ cum hoc quod etiā in gratiā eius qui tunc rex erat, inaniter gloriabantur: Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux ex femoribus ipsius, donec venerit cui reseruat. aut velut alia exemplaria habēt, Donec venerit cui reseruat ipsi. Nā Herodes Antipatri filius fuit, Alcalonitæ cuiusdā æditui ac ministri simulachri Apolinis. cuius Antipatri pater, Herodes quidem erat noīe: filius autē hic erat Antipæ. Captus autē est ab Idumæis idem Antipater, atq; illic in Idumæa degēs genuit Herodē. Quū autē pater pauper esset, & præcio redēptiōis filii, Antipatrū in quā, redimere nō posset, per multū tēpus in seruitute permāsit. postea vero liberatus est ex collatione ciuiū, vñ cū filio Herode, & ad propria deuenit. Quapropter aliqui ipsum vocāt Idumæū. Alij vero Alcalonitā norūt. Postea vero amicus factus est Demetrio, & pcurator Iudææ cōstitutus est, & in noticia Augusti Cesaris fuit, & pcuratiōis officio pelytus & accessori fit: circūciditurq; tū ipse tū Herodes filius, ad quē fors regni Iudæorū deuenit. Erat autē rex in Iudæa, sub Casare Augusto, socius ac cōfœderatus existēs. Quādoquidē igitur ex alienigenis hic regnauit: durauit autē regnū per successiōnē à Iuda & à Dauid, itemq; principes ex Iuda & patriarchæ: trāslatum vero fuit regnum ad alienigenā: credibile visum est suspiciōni erroneorū, vt ipsum esse CHRISTVM putarēt, ac deciperetur ex relati dicti cōsequentiā, nempe, Non deficiet princeps ex Iuda, donec uenerit cui reseruat: ut accipiatur,

Herodes pro Christi habitus.

ducere. Vana igitur est ipsorū sententiā & expositio, vt quæ à multis subuertatur, vt pote quum non solum quæ in scripturis sunt, decantentur, sed etiā ipsi loci miraculorū editorum restent. primū vbi arietem Abraam obtulit Deo, mons Sion vsq; in hunc diē appellatus. sed & vbi quercus Mambra, vbi angelis vitulus oppositus est. Et vbi Abraam angelis apposuit paratas carnes, nō relinquens ipse earum participationem. Quin & ouiculæ in Aegyptiorū regione maſtata, adhuc apud Aegyptios traditio celebratur etiā apud idololatrias. In tēpore enim quando pascha illic fiebat, est autē tūc principium veris, quum primum sit æquinoctium, omnes Aegyptij rubricā accipiunt per ignorantia, & illinunt oues, illinunt arbores, ficus ac reliquas, prædicātes ac dicentes, quod ignis in hac die combussit aliquando orbē terrarum, figura autē sanguinis ignicolor, remedium auxiliare est talis ac tātæ plagæ. Quomodo vero nō possumus ostēdere de cōsequētia, quum adhuc hodie reliquæ arcæ Noe ostēdatur in Cardēsū regiōe? Et si quis oīno q̄sicit, reperiet etiā reliquias altaris. Nā consequēs est ipsum illas reprotū esse in ima mōtis parte, vbi māsit Noe, egressus ab arca, & vbi obtulisset de animalibus mundis & adipibus Domino Deo, quando audiuit sibi dici, Ecce dedi tibi oīa velut olera fœni, maſta & comede. Præteribo autē rursus ad hæc inductitiā ac stolidā hæresim, relatis illis modicis verbis cōtētus, quæ à nostra tenuitate sunt dispersa hoc loco, in oppositiōne erroris prædictæ sectæ.

Contra Ossenos, sextam Iudæismi heresim, & ex ordine XIX.

Ost hanc rursus alia quædam hæresis est illis implicata, & Ossenorum appellata. Iudæi autē sunt Philii, velut etiam prædicti, moribus hypocritæ, mentis industria versuti. Originem vero ducunt, velut traditio ad nos delata habet, à Nabatica regione & Ituræa, Moabitidēq; & Areilitidē, quæ est vltra Vallem falsam, ita in diuina Scriptura appellata superincumbente regione. Est autem illa, mare mortuum vocatum. Hoc autem Ossenorum genus, si quis nomen interpretetur, forte genus appellatur. Coniunctus est his postea Elzai appellatus, in temporibus Traiani regis, post Saluatoris nostri aduentum, qui fuit pseudo propheta. Conscriptit autem hic librum secundum prophetiam videlicet, aut velut secundum diuinitus inspiratam sapientiam. Tradunt etiam de alio quodam lexeo huius fratre. fuit autem hic homo erroneus moribus, fraudulentæ mentis, à Iudæis oriundus, & cum Iudæis sentiens, non autem secundum legem conuersans, verum alia pro alijs obiter introducens, & propriam suam hæresim seducens. Salem, & aquam, & terram, & panem, & cœlum, & æthera, & ventum, iusturandum ipsis in diuinum cultum præfinit, ac tradidit. Aliquando vero rursus alios septē testes præscripsit, Cœlum inquam, & aquam, & spiritus, & sanctos (velut ait) angelos orationis, & oleum, & sal, & terram. Aduersatur autem virginitati, & odio habet continentiam, & cogit ad nuptias. Imaginaria vero quædam velut ex reuelatione introducit. hypocritas autem docet, dicēs nō esse peccatum, etiam si simulachra ipsos adorare contingat, persecutiōnis tempore instante, si solū in conscientia non adorent, & si quid etiam confiteantur ore, non autem in corde. Atque huius rei testem adducere fraudulentus ille impostor non erubescit, Phinees sacerdotem quendam de genere Leui & Aaron, & p̄sci Phinees, qui in Babylone tempore captiuitatis adorauerit Dianam, & in Suis effugerit p̄niciē mortis corā Dariō rege. Quare oīa ipsi falsa sunt & vana. Hic igitur sursum cōiunctus est p̄dictæ sectæ Ossenorū appellata, cuius reliq; in hūc diē restāt in eadē Nabatide terra, & vltra ad Moabitidē, quod genus nūc Sēplēsiū appellatur. Imaginatur autē hūc vocari virtutē obuelatā, ppter ea quod ei appelletur virtus, xai vero obuelatū & occultū. Vniuersa vero huius p̄fessiōis elatio refutata est, & in magnā cōfusiōnē icidit apud eos qui veritatē cōsiderare, ac exacte cognoscere possunt. Nā à t̄pibus Cōstātij, & eorū qui nūc sunt reges, vsq; huc palā tedarguūt. Ad Cōstātij enim vsq; ex genere ipsius Marthus fœmina q̄dā, & Marthana eius soror, in ipsorū regiōe p̄ dijs adorabatur, quoniā ex femine p̄dicti Elzai erat. Mortua est autē Marthus æte paucos ānos, Marthana vero hucusq; fuit. Quarū etiā sp̄ta, & reliquas corporis sordes auferebāt erronei illi hæretici, ī illa regione, in auxilium videlicet morborum: nihil tamen efficiebant. Verum error semper pertinax est, & ad fraudem promptus. Cæca enim est malitia, & error stolidus est. Et quādiu tempus tero de præstigiatore hoc loquens, & de his quæ contra veritatem mentitus est, p̄mum quidem docens abnegationem Dei, iuxta simulationem detestandorum idololatriæ sacrificiorum participem fieri debere iubens: Deinde decipiens audientes, abnegare iubens propriam fidem ore, & non habere peccatum asserens. Quare iueurabilis est ipsorum morbus, & curationem non admittens. Si enim os quod confitetur veritatem, præparatur ad mendacium, quis crediderit cor ipsis non esse fraudulentum? Quando diuina scriptura palam pronūcians in spiritu sancto docet, Corde creditur ad iusticiam, ore vero confessio ad salutem. Sed & rursus CHRISTVM nomine confitetur, dum dicit, CHRISTVS magnus ille rex: non tamen omnino ex dolosa & adulterata tractatione nugacissimi libri eius comprehendit, an de Domino nostro IESV CHRISTO narrauit. Neque enim hoc determinat, verum CHRISTVM simpliciter dicit, velut alium quendam significans, aut expectans, prout nos ex his deprehendimus. prohibet enim orare ad orientes, asserens non oportere sic intendere, verum faciem ad Hierosolyma conuertere ex omnibus partibus, ita vt hi qui in orientibus sunt, in occasum Hierosolymis intendant: qui vero in occidente, in orientem ipsidem, qui in meridie, in septentrionē, qui in septentrionē, in meridiem, vt vndiquaq; facies ex opposito Hierosolymis intenta sit. Et vide mihi impostoris infaniam. Detestatur sacrificia & victimas velut à Deo alienas, & neque omnino Deo à patribus ac lege vnquam oblatas, & dicit illic oportere orare in Hierosalem, vbi erat altare & sacrificia, negans carnis esum apud Iudæos, & alia, & altare, & ignem velut à Deo alienum. Aquam vero esse idoneam, ignem autem alienum esse asserit per hæc verba: Filij procedite non ad speciem ignis, quia erratis. Error enim est hæc res. vides enim (inquit) ipsum proximē, & est procul. ne procedite

Vallis salsa. Mortuum mare. Elzai pseudo propheta.

Marthys & Marthana.

Ignis res probatus.

cipianus, inquit, quod huic referuatum est. Defecerunt enim illi, & hic non de genere Iuda, imò neq; omnino de Israel est. huic autē referuatum est, esse CHRITVM. Verū redarguit ipsos ea quæ sequitur. Quod ipse est expectatio gentium, & in ipso gentes sperabunt. Quæ autem gens in Herode sp̄e habuit? Quæ vero gentiū expectatio, Herodē expectauit? Quomodo uero illud apud ipsos impletum erat: Dormi ut leo, & ut catulus leonis, quis excitabit ipsum? Vbi autem lauit in sanguine stolam suam Herodes, aut in sanguine vna amiculū suū: sicut Dominus noster IESVS CHRITVS corpus suū pprio sanguine resp̄xit, & i sanguine vna amiculū suū? Verū cōsidera q̄ dico, detq; tibi Dominus? Itellectū i oib̄. Quo enī ostēderet purgationē status populi Domini venit p̄ doctrinā pprii sanguis ad purgādū dentes hoīm in sanguine nidoris ac nefandi sacrificij inquinatos. Et quid opus est multa dicere? multa enī sunt, & non admittit tempus sermonem aduersus prædictas hæreses prolongare. Athæc quidē septem hæreses fuerunt in Israel, tum in Hierusalem, tum in Iudæa. Quatuor vero antea relatæ apud Samaritanos in Samaria. Pleræque vero deletæ sunt. Non amplius sunt scribæ, non amplius pharisæi, non amplius Sadducæi, non amplius Hemerobaptistæ, non amplius Herodianis: soli autē aliqui, atque hi rari reperiuntur, vnus fortassis aut alter, Nasareni, vltra supernam Thebaidem, & vltra Arabiam. Item Ossenorum reliquiæ, non amplius iudaïstantes, sed Sampsis coniunctæ, per successionē vltra mortuum mare habitantibus. Nunc vero Ebionæorum hæresi coniunctæ sunt. Et contigit quidē ipsos desinere à Iudaismo, verum velut radicem, aut corpus reptilis bestię dissecari, & ex ipso nasci bicipitem, ac radicē carentem serpentem, in vno corpore semisecto enatum ac dependentē. Hucusq; tractatum à me est de quatuor sectis Samaritarum, & septem Iudæorum, de quibus non amplius restant quàm tres quidē Samaritarum, Gortheni videlicet, & Dosithei, ac Sebuzi. Efloni vero non ita valde apparent, sed velut in tenebris desolati sunt ac cōsepulti. Apud Iudæos autem, non amplius quàm Iudæorum & Nasæorum. Osseni enim transierunt à Iudaismo ad Sampsentium hæresim, & non amplius neq; Iudæi sunt, neque Christiani. Atque de relatis mihi hæc usq; huc dicta sint.

Præsentia Christi, & aduentus in carnem, ac veritas, unaq; ac sola in Deum fides.

Statim autem accessit pedetentim Domini nostri IESVS CHRITVS in carnem aduentus, qui sanè relatas septem hæreses deprehendit in Hierosolymis, extinxit autem ipsas potentia eius atque dissipauit. Deinceps vero post eius aduentum, posteriores omnes hæreses fuerunt: dico autem, postquam annunciatum est Euangelium, ac bonum nuncium Mariæ in Nazaret per Gabrielem: & post totum in summa CHRITVS in carnem aduentum, deinde quæ assumptionem. Complacuit enim Deo, vt ad salutem hominum proprium filium demitteret, vt in vtero virgineo conciperetur, qui verbum est de cælo, ex patris sinibus generatus, sine tempore, ac sine principio. & vt descenderet in extremis diebus, Dei verbum existens, ex Deo patre verè generatum, qui coessentialis est patri, & nihil à patre immutatus, sed imutabilis & inalterabilis, purusque ab affectibus, & pœnitentis non patiens, compatiens autem nostro generi. Qui descendit de cælo, & conceptus est nō à semine viri, sed per Spiritum sanctum, & verè corpus de Maria habuit, sibi ipsiq; carnem de sancta matre efformauit, & animam ac mentem humanam accepit, & totum id quod est homo, excepto peccato, in seipsum per suam deitatem coniunxit. natusque est in Bethleem, circumcisus in spelunca, oblatu in Hierusalem, in vna acceptus à Simeone: & testimonium accepit ab Anna, filia Phannuelis, prophetissa. delatus est in Nazaret: uenit sequenti anno, vt conspiceretur coram Domino, in Hierusalem. uersatus est in Bethleem propter cognationem, gestatus à matre: delatus est rursus in Nazaret, & iuxta secundum anni circuitum, in Hierosolyma & Bethleem venit, similiter à propria matre gestatus. In Bethleem vero in domum descendit cum propria matre, & Ioseph iam senex, & cum Maria degente. & illic secundo natiuitatis suæ anno conspectus ac uisitatus est à Magis, à quibus adoratus est, & dona accepit: & in eadem nocte, quum Ioseph responsum ab angelo accepisset, in Aegyptum assumptus est. illincque rursus post duos annos reuersus est, mortuo Herode, quum successisset Archelaus. Nam trigésimo tertio anno Herodis, quadragesimo vero secundo Augusti Cæsaris, nascitur Saluator noster in Bethleem Iudæe. Descendit autem in Aegyptum trigésimo quinto anno Herodis. Redit autem ab Aegypto post mortem Herodis. Quapropter in triginta & septem annis principatus ipsius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis triginta septem, vitam finiuit. Archelaus vero nouem annos regnat: in cuius regni principio, egressus Ioseph de Aegypto vnà cum Maria & puero, quum andiuisset Archelaum regnare, recessit in partes Galilææ, & habitauit tunc in Nazaret. Archelaus autem generat Herodem iuniorem, & regnat Herodes nono anno regni patris Archelai per successionem. Quo tempore tredecim anni supputantur aduentus CHRITVS in carnem. Decimo octauo autem anno Herodis, appellati Agrippæ, incepit IESVS prædicare, & tunc baptisma à Ioanne accipit & prædicat annum acceptabilem, ita vt nemo ipsi contradiceret, neque Iudæi, neque Græci, neque Samaritæ, neque quicumque alius. Deinde contradictionem sustinens, prædicauit annum secundum: & facti sunt anni decem & nouem eidem Herodi, Saluatori vero trigésimus secundus. Vigésimo vero anno Herodis tetrarchæ appellati, fit salutaris passio, & à passione alienitas, ipse mortis gustus, usque ad crucem patientis in veritate, à passione vero alieni ac illæsi manentis in deitate. CHRITVS enim passio pro nobis carne, inquit Scriptura, & rursus, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. &c. crucifigitur, sepelitur, descendit ad inferna in deitate & in anima, captiuam ducit captiuitatem: & resurgit tertia die, vnà cum ipso sancto corpore, coniungens corpus deitate, quod non amplius soluitur, non amplius patitur, non amplius mortis domino subiectum est, velut Apostolus, inquit, Mors ipsi

Christus quando natus sit.

ipsi non amplius dominatur: ipsum corpus vere, ipsam carnem, ipsam animam; ipsa illa omnia, non aliud quoddam præter id quod est corpus, sed ipsum quod est corpus, confirmans in vnam vnitatem, in vna deitate, carnale incorruptibile, corporale spūale, crassatum partium, tenuiū partium, mortale immortale, quod non vidit penitus corruptionem, non relicta anima in inferno, non partito organo ad peccatum, non polluta mente per mutationem, sed vt vniuersa quidem hominis acceperit, vniuersa vero etiam perfecta seruaerit, indulgentē deitate ueræ incarnationi, ad rationales ac honestos usus, eos inquam qui ex corpore & anima & mente humana perfectionem requirunt, hoc est famē, sitim, fletum, tristitiam, lachrymas, somnum ac quietem. Hæc enim non sunt peccati species, sed verissimæ incarnationis signum, quod deitas reuera insit in humanitate, non ea quæ hominū sunt patiente, sed deitate simul in ea quæ honesta sunt & fieri oportebat, consentiente ac comprobante, & ea quæ extra peccatum sunt, & mutationem interdiciam. Resurrexit, & clausis foribus ingressus est, vt crassatum partium corpus tenuium partium ostenderet, ipsum quod erat cum carne & ossibus. Nam ubi ingressus esset, ostēdit manus, & pedes, & latus punctum, ossa item, ac nervos, & reliqua, vt ne essent imaginatio ea quæ videbantur: fideiq; & sp̄e nostræ promissionem faciebat per seipsum perfecte. & conuersatur non in apparentia, sed in ueritate. Et erudiens docuit regnū cælorum prædicare in ueritate, magnum illud ac summum significans discipulis, ac dicens, Docete gentes: hoc est, transferte gentes à malitia ad veritatem, à sectis ad vnam vnitatem: baptisate ipsos in nomen Patris, & Filij, & sancti Spiritus, in dominicam nominationem trinitatis, sanctum ac regium sigillū, vt ostenderet ex nomine nullam alterationem esse vnus vnitatis. Vbi enim qui baptizantur, iubentur ab ipso baptizari in nomen Patris, certa est gloriificatio: in nomen filij, non deficientis est nomenclatura: in nomen Spiritus sancti, non diuina est coniunctio, neq; ab vna deitate ab alienata. Et assumptus est in cælum, in ipso corpore & anima, & mente, cōiunctis his in vnam vnitatem, & vnam spirituales substantiam: eaq; diuina effecta, sedet in dextra patris, missis prædicatoribus in vniuersum orbem terrarum, Simone Petro, & Andrea fratre ipsius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & si Bartholomæo, Matthæo, Thoma, Iuda, Thaddæo, Simone Zelote. Iudas enī Isariotes ille, etiam antea inter duodecim numeraretur, proditor factus, relictus est à sancto apostolorum catalogo. Demisit porro etiam alios septuagintaduos ad prædicandum, ex quorū numero fuerunt septem viduis præfati, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus: Ante hos vero Matthias, qui Iudæ loco connumeratus est inter apostolos. Post hos autē septem, & Matthiam ante ipsos, Marcum, Lucam, Iustum, Barnabam & Apellem, Rufium, Nigrum, & reliquos septuaginta duos. Post hos deinde omnes, & vnà cum ipsis, Paulum sanctum apostolum, p̄ propriam vocem de cælo, apostolum, simulq; præconem gentium, & completorem apostolicæ doctrine elegit. Quem comperimus sanctum Lucam de numero septuagintaduorum dispersorum existētem ad se conuertisse, & sibi sectatorem fecisse, cooperatorem in Euangelio, simulq; apostolum. Atq; sic perfecta est vniuersa Euangelica tractatio usq; ad hoc tempus. Et hucusq; procedet mihi sermo de viginti sectis, & de consequentia breuiter à me pro viribus relata, Euangelica videlicet illuminatione, quæ in mundo per ipsum & discipulos ipsius facta est: quibus sanè similia colligere ac apponere vaticinia & prophetias licet, ex lege, & psalmis, & alijs, atq; sic consequentias ac ductus videre, & certitudinem comprehendere, quod non est spiritus, sed verus, & à veteri Testamento prædenunciatus, minimeq; ambiguus CHRITVS in carnem aduentus, & Euangelica doctrina. Quo vero nō in molem immensam operis huius tractationem extendam, his contentus ero. Deinceps vero in progressu, opiniones quæ postea uitæ accreuerunt ex malo prætextu, similiter exponam, quum iam vndecim à Iudæis & Samaritis, & nouem ante has ex Græcis & Barbaris, ac alijs profectas, à te CHRITVS aduentum, & usq; ad ipsius tempus, moderatè enuenerim.

De Nazoræis, siue Christianis.

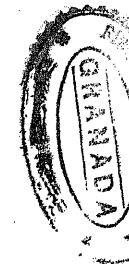
Nazoræorum, hoc est Christianorum, vocatus est per modicum tempus Christianismus, à Iudæis, & ab ipsis adeo Apostolis, quum Petrus dicat, IESVM Nazoræum uirum designatum ex Deo, & cætera. Postea uero ab Antiochia vocari cœpit Christianismus. Est autē & natura hæresis Nazoræorum, de quibus in sequentibus loco ferentē dicemus.

FINIS PRIMI THOMI PRIMI LIBRI.

Duodecim apostoli.

Septuaginta discipuli.

- 1 Simoniani, à Simone Mago, qui temporibus Petri apostoli fuit, de uico Citharum Samariae. Hic à Samaritanis originem habebat, Christi uero nomen solum subiuit. Docuit autem turpia facere, & coitum iniquationis, uxoribus indifferentiam. a corporibus uero reprobant resurrectionem, & mundum dicit non esse Dei. Imaginē autem suam, uelut Iouis, & scorti quod cum ipso erat, nomine Helenae, Mineruae figura discipulis suis adorandam proponebat. Dicebat in super seipsum Samaritanis quidem patrem, Iudeis autem Christum.
- 2 Menandriani, qui ab hoc Simone per Menandrum quendam originem habuerunt, differunt autem in aliqua re a Simonianis. Hic enim ab angelis mundum factum esse dixit.
- 3 Saturnilliani, qui in Syria Simonianorum turpiloquium corroborarunt. alia uero a Simonianis praedicabant, ad maiorem admirationem. Originem uero a Saturnilo habuerunt: qui etiam ipse uelut Menander, ab angelis mundum factum esse dicebat, atque his solum septem, iuxta superni patris sententiam.
- 4 Basilidiani, eiusdem turpis operationis operatores, a Basilide qui una cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorum discipulus fuit: & aliqua similiter sentiebat, in aliquibus uero dissentiebat. Dicit autē trecentos sexaginta quinq; caelos esse, & his nomina angelica imponit: propterea quod etiā annos tot dierū, sit, & Abraxae nomen uirtutis, quod fer numerū CCCLXXV. & dicit esse hoc nomen Spiritum sanctum.
- 5 Nicolaitae, a Nicolao, qui uiduis ab apostolis praefectus fuit, hic ob zelum propriae uxoris, turpia facere discipulos suos, una cum alijs docuit. Et de Caulaueach & Prunico, atque alijs barbaricis nominibus, quae mundo selesse inuexit.
- 6 Gnostici, qui easdem haereses susceperunt, uerū plus omnibus ipsis turpitudinem furiose operati sunt. In Aegypto autem Stratiotici appellati sunt, & Phibionitae. In superioribus uero & orientalibus partibus Secundiani: in alijs partibus Socratiae, apud alios Zacchaei. Alij uero Goddianos ipsos dicunt. Alij Borboritas ipsos uocant. Hi Barbelo & Barbero iactant.
- 7 Carpocratiani, a Carpocrate quodam in Asia, qui omnem turpem actionem perficere docebat, & omne studium peccati. Et nisi quis, inquit, per omnia pergressus fuerit, & uoluntatem omnium demonum & angelorum perfererit, ad supernum caelum transcendere non poterit, neque principatus & potestates praetere. Dicebat Iesum animam intellectualem suscepisse, & quum nosset superna, ea hic annuclasse. Et si quis similia Iesu faceret, eum eadem uirtute praestare. Legem uero cum mortuorum resurrectione reprobabat, uelut secta a Simone orta, & hucusq; relate. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte Iesu & Pauli, & Homeri, & Pythagorae, ipsiq; suffigunt faciebant, easq; adorabat.
- 8 Cerinthiani, qui & Merinthiani. Hi a Cerintho & Merintho Iudaei quidam circuncisionē iactantes, mūdū uero ab angelis factum esse dicentes. Iesum uero iuxta profectum, Christum appellatum esse.
- 9 Nazoraei: hi Christum confitentur Iesum filium Dei, omnia autem secundum legem faciunt.
- 10 Ebionaei praedictis consimiles Cerinthianis & Nazoraeis, quibus coniuncta fuit aliqua parte Sampschorum & Helceseorum haeresis. Qui Christum dicit creatum esse in caelo, & sanctum ipsius Spiritum. Aduenisse autem Christum in Adam primum, & iuxta tempus exuisse ipsum Adam, & rursus induisse. Atque hoc ipsum a iunt persequi ipsum in aduentu suo in carnem. Quum autem Iudaei essent, Euangelij usi sunt, carnis esum a boninantur, aquam pro Deo habent. Christum uero hominem, in aduentu in carnem induisse, uelut dixit. Assidue merguntur in aquis, estate ac hyeme, ad purificationem uidelicet, uelut etiam Samaritae.
- 11 Valentini, carnis quidem resurrectionem reprobant, uetus testamentum spernunt, itemq; prophetas, legentes quidam & suscipientes ea quae ad similitudinem sectae suae figurate exponi possunt. Verum alia fabulamenta obiter inducentes. Triginta saeculorum nominationes dicunt masculorum ac foeminarum, simul ex patre uniuersorum generatorum, quae & Deos putant & saecula. Christum uero de caelo corpus intulisse, & uelut per canalem Mariam ipsam penetrasse.
- 12 Secundiani, quibus coniungitur Epiphaneus & Isidorus, qui & ipsi uisdem coniugationibus usi sunt, eadem cum Valentino sentientes, alia uero ab ipsis quodammodo exponentes. Apponunt uisdem turpem operationem docentes, reprobant autem etiam hi carnis resurrectionem.
- 13 Ptolomei, & hi discipuli Valentini fuerunt, quibus coniungitur Flora. Eadem uero etiam ipsi de coniugationibus dicunt, sicut Valentinus & Secundiani. Verum in quadam parte etiam hi inter se differunt. Atque haec est summa secundi toni primi libri tredecim haereses continentis.

SECUNDVS

Contra Simonianos, primam haeresim a fide in Christum Dominum nostrum, ex ordine uero XXI.

SIMONIS Magi prima est haeresis, quae à christo initium accepit. haec ipsa in nomen christi non recte, neq; facili ductu, sed iuxta adulteratam apud ipsos corruptionem, miracula operatur. Hic Simon praestigiator erat, & à Citharum ciuitate in Samaria originem habebat, quae nunc vicus existit. In cantationibus autem Samaritanis decipiebat, fallebatq; & inescabat. Dicebat se ipsum esse magnam uirtutem Dei, & ex supernis descendisse. Patrem uero dicebat seipsum esse apud Samaritanos, apud Iudaeos uero se filium esse dicebat. passim autem se non passum esse, sed solum apparentia. Blanditus est idē Apostolis, & ipse similiter cum alijs baptizatus est à Philippo cum multis, omnes uero praeter ipsum, susceperunt magnorum Apostolorum praesentiam, & per impositionem manuum ipsorum acceperunt Spiritum sanctum. Nam quum Philippus diaconus esset, non habebat potestatem imponendi manus, ut per hoc daret Spiritum sanctum. Quum autem Simon non haberet rectum cor, neque cogitationem rectam, sed turpi lucro & studio pecuniarum intentus esset, & à prauo proposito suo nusquam decederet, offerebat pecunias Petro apostolo, ut daret ipsi potestatem exhibendi Spiritum sanctum per manuum impositionem: ita ratione secum inita, quod dare uellet multis pro modica pecunia, atq; sic per exhibitionem Spiritus, multas pecunias cumulare ac lucrari. Hic igitur mente praeditus praua, & à diabolico Magiae errore decepta, & promptus semper ad ostendendum prauitatis suae barbarica & daemonum negocia per praestigias suas: progressus in medium, & praetextu nominis christi ueritatem mellis committens (quod uenenum est ab ipso correptis) ipsumque ex maligno suo errore, sub nominis christi dignitate exhibens, mortem his qui ipsi fidem habuerunt, induxit. Quum autem naturā esset lasciuus, reuerentia promissorum suorum compunctus, corruptam opinionem circulatoribus ab ipso deceptis induxit. Nam ubi reperisset sibi ipsi mulierem circulatoricem, Helenam nomine, à Tyriorum urbe ortam, ipsam in uxorem ducit, non indicans se contra naturam esse, uerum in abscondito, turpitudine, mulieri permixtus ille praestigiator, fabulosam quandam amoenitatem discipulis suis exponerebat. Nimirum dicens seipsum esse uirtutem Dei magnam. Coniugem uero scortatricem, Spiritum sanctum esse dicere ausus est, & propter hanc se descendisse dixit. In uino quoque uero caelo transformabar, inquit, ad formam eorum quae sunt in uino quoque; caelo, ut latere angelicas meas potestates, & peruenire ad intelligentiam, quae sanā est haec, quae & Prunicus, & Spiritus sanctus appellatur, per quam angelos creauit. Angeli uero mundum & homines creauerunt. Esse autem hanc Helenam illam antiquam, ob quam Troes & Graeci ad pugnam deuenerunt. Dicebat autem fabulam quandam ad haec: Quod uirtus ex supernis dilapsa seipsam transformasset, uerum poetae de hoc allegorice tradidissent. Nam per supernam uirtutem, quam Prunicus dicunt, quaeq; apud alias haereses Barbero, siue Barbelo appellatur, pulchritudine suā ipsam ostendisse, & postea ipsos fregisse, & propterea missam esse in congregatione principum qui mundum hunc creauerunt, & ipsos angelos ad bellum propter ipsam uenisse. ipsam autem nihil passam esse, sed praeparasse ut mutuas caedes in seipsum operarentur, propter eam quam immisit in ipsos erga seipsam concupiscentiam. Et quum detinerent ipsam ut non posset sursum ascendere, coibat cum ipsa quilibet in uino quoque corpore muliebris ac foemine habitus, transeunte ipsa à corporibus muliebris, ad diuersa corpora humana natura, brutiorūq; pecorum, ac aliorū. Quo per ea quae ipsi operarentur, dum occidunt, & occiduntur, immutatione simpliciorū per sanguinis profusionē efficiere: illa uero rursus vires colligens, rursus deinde caelum conscendere posset. Erat autem haec & tunc apud Graecos & Troianos, & superioribus temporibus priusquam mundus fieret, & post mundum per inuisibiles potentias aequalia eiusdem formae fecit. Haec ipsa uero est, quae nunc mecum est, & propter hanc descendit, sed & haec meum aduentū expectabat. Haec enim est intelligentia, quae apud Homerū Helena appellatur, & de hac causa cogitur ipsam describere Homerus, supra turri stantem, & per faciem ostendentē Graecorum contra Phrygas insidias. Exprimebat autem per splendore, uelut dixi, superni luminis indicationem. Quapropter etiam apud Homerum, Durium equum Graecis appellatum, hoc est ligneum excogitatum esse, & de industria factum praestigiator ille dicebat, qui est ignorantia gentium, & quae admodum Phryges trahentes ipsum per ignorantiam, propriam praeuicem attraxerunt: sic etiam gentes, hoc est homines, extra meam cognitionem, per ignorantiam attrahunt sibi ipsis interitū. Sed & Mineruam rursus eandem dicebat, quae intelligentia esset apud ipsum appellata, utens nimirum ille impostor sancti Pauli apostoli uerbis, transmutans ueritatem ad suum mendacium. nempe, Induite thoracem fidei, & galeam salutis, & ocreas, & gladium ac scutum. Haec omnia ad Philistionis imitationem, deceptor ille in ludibrium, & nihil aliud couertebat, quae ab ipso Apostolo propter solidam mentem, & fidem purae conuersationis, & uirtutem diuini ac celestis sermonis dicta sunt. Quid enim dicam: haec omnia in Mineruae formā mystice figurauit. Quapropter rursus dixit, uelut antea dixi, ostendens illam suā uxorem, de Tyro ipsi acceptam, ueteris Helenae cognominē, omnia ipsam appellans, Intelligentiam, Mineruam, Helenā, & alia. Et propter hanc, inquit, descendit, haec enim est illa in Euangelio scripta erronea ouicula. Sed & imaginem quandā tradidit suis, uelut quae ipse sit, & adorāt ipsam in specie Iouis. Quin & aliam Helenae imaginem tradidit ipsis, in figura Mineruae, & adorant has hi qui ab ipso decepti sunt. Mysteria uero proponebat turpitudinis, fluxusq;

Simō Magi bapuzatus à Philippo. Dignitatu in Ecclesiastiaratio.

Helena Simonis Magi.

Prunicus quid sit.

Barbelo quid sit.

Helena. Homeri.

Equus Durius.

Philistion poeta comicus.

nis, fluxusq; corporū, quō honestius exponam, virorum quidem per defluxū, foeminarum vero per consuetos menses, collectione quadam turpissima ad mysteria colligi, atq; hæc esse mysteria vitæ, cognitionisq; perfectissima, quod ipsum sanè maxime contingit ei qui intelligentiam ex Deo adeptus est, vt abominationem potius putet & mortem, quam vitam. Idem etiam nomina quadam supponit principatum & potestatum, cælosq; diuersos tradit, & in vnoquoq; firmamento ac cælo virtutes quasdam exponit, & nomina barbarica his indit. Non posse verò aliter seruari aliquem, nisi hūc mysticum ductum didicerit, & alia sacrificia patri vniuersorum per eos principatus ac potestates offerre. E fleq; seculū hoc ac mundum (dicit) à principatibus ac potestatibus malicie in imminutione constructum. Corruptionem autem tradit ac interitum carnis solum, animarum vero purificationē, atq; hæc si per ipsius erroneam linguam in mystico ductu persistant. Et sic incipit. Gnosticoꝝ appellatorum principū. Non esse autem legem Dei, sed sinistra virtutis dicebat. Neq; prophetas ex bono Deo esse, sed alterius atque alteri⁹ virtutis, & prout vult, vnicuiq; decernit, legē quidē cuiusdā, Dauid autem alterius, Esaiam alterius, Ezechielem rursus alterius, & singulos prophetas vni principatui desert. Esse autem hos omnes ex sinistra virtute, & extra complementum. Omnem vero qui veteri Testamento credit, mortem subire. Subuertitur porro huius dogma ab ipsa veritate. Si enim ipse fuerit virtus illa Dei magna, & scortum quod vixit cum ipso, Spiritus sanctus, velut ipse ait, dicat quod est nomen virtutis, aut qua ratione epitheton mulierculæ inuenit, sibi ipsi vero non omnino. Quomodo verò tempore quodam per successionem, naturæ debitum in romanorū vrbe perfoluisse reperitur, quando in media Romanorū vrbe miser ille collapsus mortuus est. Qua vero ratione Petrus pronunciauit, ipsum neq; hæreditatē, neq; portionem, in parte diuini cultus habere. Quomodo autē potest mundus Dei boni non esse, quando ex ipso omnes boni permutati sunt. Quomodo vero fuerit sinistra virtus, quæ in lege ac prophetis loquuta est, quum de aduentu CHRISTI boni Dei prædixerit, & mala omnia interdicit. Quomodo autem non fuerit vna deitas & idem spiritus noui ac veteris Testamenti, quando Dominus dixit, Non ueni soluere legem, sed implere. Et vt ostenderet quod lex ab ipso annunciata esset, & per Mosen donata, euangelica vero gratia per seipsum & aduentū suum in carnem prædicata esset, dixit Iudæis: Si Mosi crederetis, crederetis utique mihi, ille enim de me scripsit. Et alia multa sunt, quæ præstigiatori opponi possunt. Quomodo autem turpia vitalia erunt, nisi sanè demonū hæc fuerit opinio, quando ipse dominus in Euangelio dicit ad eos qui ad ipsum dicebāt: Si sic habet causa viri uxoris, non conducit contrahere matrimonium. Ipse vero ad illos dixit, Nō omnes hoc capiunt. Sicut enim eunuchi, qui seipsum castrauerunt propter regnum cælorum. & ostendit, quod natura abstinere à coniugio, donum est regni cælorum. Rursus in alio loco de venerandis nuptijs, quas ipse Simon turpiter corrumpens, propriam persequitur concupiscentiam, dicit: Quos Deus coniunxit, homo non separet. Quomodo vero rursus erro ille propriarum nugarum oblitus, seipsum redarguit, velut ignorans quæ prædixit. Quum enim dixit, quod ab ipso facti sunt angeli per ipsius intelligentiam, rursus dixit se transformatū esse per singulos cælos, vt lateret ipsos in descendēdo. Num igitur ipsos timens latebat? & quomodo timebat nugator angelos, quos ipse fecit? Quomodo vero non omnibus prudentibus seminum erroris ipsius confutatu facile comperietur, quando in principio fecit Deus cælum & terram, inquit Scriptura: & cōcinne ad hunc sermonem Dominus in Euangelio dicit, velut ad Deum patrem proprium, Pater domine cæli & terræ, Si igitur creator cæli & terræ, est Deus pater Domini nostri IESUS CHRISTI: omnia frustra à Simone calumniatore dicta sunt, & hoc quod ab angelis mundus in imminutione factus est, & omnia alia quæ insanus ille erro mundo obloquens exposuit, & fraudem quibusdam ab ipso deceptis induxit. Atque hæc mihi in summa aduersus huius hæresim dicta legentibus sufficient, ad occasionem veritatis ac sanationis, & ad redarguendum eos qui per huiusmodi bestialem corruptionem, ignorantibus iniuriam inferre conantur. Transibo autem, & rursus ad alterius sectæ confutationem pergam. Est enim in ipso mutatio ac dubitatio, quum ipse quidem sit seductor, forma vero nominis CHRISTI induerit, velut abortiuorum serpentium generis corruptio, ex secundis ouis aspidum & aliarum viperarum producta, quemadmodum inquit Propheta: Oua aspidum ruperunt, & qui de ouis ipsarū edere volebat, inuenit facundum, et in ipso basiliscum. At quum per virtutem CHRISTI, velut dixi, hunc verbis ac doctrina veritatis percusserimus, & ipsius perniciem disperferimus, deinceps ô dilecti, etiā ad alias cōsequentes hæreses transeamus.

Simō Magus in medio urbis Romæ colapsus, interijt.

Aspidum oua.

Aspidum fabula.

Contra Menandrianos, secundum a Christi aduentu hæresim, et ex ordine XXII.

Hic deinceps coniungitur Menander quidam, qui origine à Sampritis ducta, aliquo tempore huius Simonis discipulus fuit. Similiter autem & ipse mundum ab angelis factū esse dicebat. Seipsum vero virtutem ex supernis à Deo demissam dicebat. Verum hic maiorem nequitiam ultra priorem ad homines decipiendos operatus est. Dicebat enim seipsum missum esse ad salutem videlicet, & ad congregandum aliquos ad suum mysteriū, vt ne angelorum qui mundū fecerūt, principatūq; ac potestatum dominio premerentur. Similia autem omnia velut præceptor ipsius cōtētebat, & præstigias aliasq; incantationes nō intermittebat. Et nihil de doctrina euariabat, quam id solum quod seipsum maiore præceptore iactabat. Cæterū in idem vitium in quod præceptor ipse incidit, & ipse deprehensus per eandem doctrinæ veritatis confutationem subuertetur. Nam & ipse subuersus est, & hæresis eius quam maxime desit. Transgrediar porro ipsam, & ad aliam procedens deueniam. Veteres reuera narrat fabulā, quod ex multis aspidibus in vno testaceo vase collectis, & in fundamētis quatuor angulorū, vniuscuiusq; delubri simulachrorū in Aegypto extruitorū depositis, si qua

tis, si qua ex his fortior aliis reperta fuit, ea reliquas aggressa deuorauit. Et vbi per se māsisset, & alimento non abundaret, cōuersa seipsam à cauda deredere incæpit, & vsq; ad aliquā corporis partem se adedit. Et sic non amplius perfecta mansit, sed dimidiū serpentis genus exiitens. Quapropter etiam hanc Apidogorgona vocauerunt. Quare intelligitis vos, vetus quidē esse hoc, & quod nunc non amplius reperitur, sed deletū est. Quemadmodū etiā hæc hæresis poenitus fugata est. Et habuit quidē cōtraditionem à nobis, ipsa vero per potentiam CHRISTI deleta est. Hanc itaque transgredientes, ad sequentes deinceps pergamus.

Aspidogorgon.

Contra Saturnilianos, tertiam a Christi aduentu hæresim, et ex ordine XXIII.

Post hunc Saturnilus quidam surrexit, & ipse illinc, à Menandro inquam, & prioribus, occasione bus arreptus. Hic in Syria habitauit, hoc est Antiochia ad Daphen sita, & multam quandam artē ac experientiam erroris mundo inuexit. Duo enim hi sodales ac condiscipuli fuerunt, Basilides & Saturnilus. Et Basilides quidē ad Aegyptū secessit, & illic tenebrositates profundi erroris sui prædicauit. Saturnilus verò in prædicto loco degens, similiter velut Menander, mundum ab angelis factum esse annunciauit. Vnum autem esse patrem ignotum, eundemq; fecisse virtutes & principatus ac potestates. Angelos vero à superna virtute discessisse. Et septem mūdum, & quæ in ipso sunt, fecisse. Mundum vero secundum diuisionem vnicuiq; angelo forte obtigisse. Eisdem autem angelos simul congressos cōsiliū iniisse, & communiter hominem fecisse, iuxta formam vocis ex supernis incumbentis, quam quum non possent incumbentem detinere, propterea quod euestigiō recurreret imitari voluerunt. Et hominem quidem formatum ab ipsis, nulla de causa quam ob talem occasionē. Quoniam iquit, lux eadem ex supernis prominens, irritamentum quoddam iisdem angelis induxit, vt ad desiderium supernæ similitudinis, hominis figmentum ac structuram facere aggredieretur. Quā doquidem enim amabant supernam lucem, desiderio & iucunditate capti, apparentis ac rursus disparantis ab ipsis: & quum amarent ipsam, & non possent eius amore satiari, propterea quod in momento eadem lux reuolaret, eius rei gratia dixisse inquit angelos (sic enim præstigiator confingit) faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem: resecto eo quod in Genesi dictum est à Deo, nostram. quo videlicet error ipsius verisimilitudinem haberet, tanquam scilicet alii quidem faciant, imago vero alterius sit, dum dicunt, Faciamus hominem ad imaginem & ad similitudinem. Quum autem factus esset, inquit, homo, & propter impotentiam suam non possent ipsum perficere, iacuisse ipsum & se voluisse in terra situm, insitit vermis reptilis: non potuisse autem neq; se erigere, neq; aliud quid facere, donec superna virtus inclinata, & misericordia mota, ob propriam suam imaginē ac formam, ex miseratione scintillam virtutis suæ demisit, & per ipsam hominem erexit, atq; sic viuificauit. Scintillam nimirum, animam humanam dicens, & hac de causa omnino scintillam seruari oportet, reliquum vero totum hominis perire. Et in homine quidem id quod ex supernis descendit, post tēpora quædā reuertit, quod vero ex infernis est, iterire. Et seipsum asserit præstigiator in forma hominis venisse, & specie tantum: omnia vero in apparentia fecisse, hoc est natum esse, ambulare, cōspici, passum esse. Ab hoc autem falso nomine appellata Scientia, rursus profunditati prauitatis ipsi apponi incipit, quæ à Simone quidem initium & occasionem accepit, verū adiecta est alteri insigniori nugacitati, cuius confutationem postea dicemus. Asserit enim hic angelos, & deum Iudæorum vnum ex ipsis esse dicit. Discessisse vero eundem & eisdem à sua potestate. Seipsum autem Saluatorem missum esse à patre, ex sententia virtutum, ad destructionem Dei Iudæorum, & ad salutem credentium. Esse autem ipsos qui huius sunt hæresis, eos qui scintilla patris ex supernis acceperunt. Duo enim ab initio homines formatos tradit, alterum bonum, & alterum malum. Ex quibus duobus esse genera hominum in mundo, bonum & malum. Quandoquidem verò dæmones malos auxilio fuerunt, eius gratia in extrema die venit, velut dixi, Saluator, ad opem bonis hominibus ferendam: & ad destruendos malos ac dæmones. Matrimonium porro contrahere, & generare, idem scurra ex Satana esse dicit. Vnde etiam plures ex ipsis ab animatis abstinent, quo per simulatam suam vitam, alia quos ad suam fraudem illiciant. Prophetas vero idem circulator ait, partim ab angelis mundi opificibus prædictas esse, partim à Satana. Sed & ipsum Satanam angelum esse dicit, repugnantem angelis mundi cōditoribus, maxime verò Deo Iudæorum. Quum vero hæc dicat bestialis ille, omnino sanè etiam ipse conuincetur, vnum Deum confiteri, & ad vnam monarchiæ vnitatem totum redducere. Si enim angeli fecerunt, angeli verò rursus à superna virtute causam habent vt sint, igitur nō ipsi causa sunt formationis hominis, sed superna virtus quæ angelos fecit, ex quibus etiam homo constructus est. Et enim instrumentum non est causa eorum quæ ab ipso fiunt, sed is qui operatur ipsum opus per instrumentum, per quem fit opus, velut etiam scriptum est: Non glorificabitur terra citra trahentem ipsam, & c. Sic equidem video, quod neq; gladius causa est cædis, sed is qui gladio cædē aggressus est. Et instrumentum efformandi ceram, non potest per seipsum facere ea quæ effinguntur, sed is qui & instrumentum, & ipsum figmentum fecit. Igitur neque angeli causa sunt, sed is qui angelos fecit: alioqui præcepisset ipsis, vt nefacerent hominem. Si enim contrā opponit supernæ virtutis, siue potentie ignorantiam, & quod non nouerit de futuris, præter ipsius voluntatem peractis: bona voluntas fuit, sua manu angelos fecisse ad vtilitatem constructionis hominis, quem volebat facere: quæ sanè fecit angelos, & non præcepit vt non perficerent conatum, hoc est hominis formationem, velut fabulosum ipsorum opificium habet, Aut rursus interrogandus est nobis fabulator: Nouerat si perna virtus quod facturi essent? Etiam, inquit. Igitur si nouerat, ipsa fecit, & non illi. Si vero nouerat

Antiochia ad Daphnen sita.

uerat quidem non volebat autem, verum præter sententiam ipsius aggressi sunt ipsi conatum, qua ratione non prohibuit? Si vero impotens fuit ad prohibendum, primum vitium est, quod angelos ab ipsa factos, contra seipsam ad sui ipsius oppositionem ac irritationem fecit. Secundum vero, quod quæ potuit, non prohibuit, sed auxilium contulit ad prauum opus ab angelis factum. Si vero non tulit opem, & quum vellet prohibere, non potuit: magna quædam debilitas fuit in ea quæ voluit, & nõ potuit, & fortior utiq; fuerit caterua angelorum ab ipsa facta, quam ipsa quæ causa est angelorum ab ipsa factorum. Vndiquaq; igitur deprehenditur ipsius hæresis argumentum, quod magis ad inconstantiã dilabatur, quam ad veritatem accedat. Si vero nouerat quidem, necessario autẽ hos fecit; quod fas non est facere præter ipsius voluntatem, rursus ad aliud vitium dilabitur, & ne vnum quidem reperietur complementum in superna virtute, iuxta ipsius rationem. Verum adhuc amplius adiciam, ipsum interrogantes: Dic nobis, ð bone vir, qui per fenestras prospexisti (vt ita nugas tuas subsannẽ) & in prospiciendo quomodo creati essent angeli, considerasti, & opificium ipsorum circæ hominis formationem speculatus es, & supernæ virtutis machinamentum inuestigasti: nouerant hi quid formaturi essent, aut ignorabant? Si vero ignorabant, à quo cogebantur per ignorantiam perficere? Nõ, inquit, ignorabant, nouerunt enim id quod facere volebant. Supernæ itaque virtus nouerat hoc aggressuros, aut ignorabat? non ignorabat. Fecit igitur ipsos vt hoc facerent, aut non? Non, inquit: fecit enim ipsos solum, hi vero præter ipsum aggressi sunt facere figmentum. Igitur hi quidẽ nouerunt, illa vero superna virtus ignorabat, iuxta tuam adeo rationem, ð omnium hominum stolidissime. Et erit quidem hominum structura constans, & autores huius angeli in cognitione erunt: virtus vero quæ angelos fecit, in ignoracione. Vanissimum profectò hoc fuerit, ac stultissimum, quod opus est perfectius ipso opifice, & artifex imbecillior angelis ab ipso factis, qui causa sunt humanæ constitutionis. Quare necessario vndiquaq; conuinceris totum ad eundem creatorem vnum illum, & ad vnam monarchiam reducere. Deus enim pater fecit hominem, & omnia secundum propriam voluntatem, & non angeli, neque secundum angelorum consilium. Nam in eo quod dixit Deus, *Faciãmus hominem, ad imaginem nostram dixit: & non ad imaginem simpliciter.* Conuocabat enim ad opificium suum, coopericem verbum suum & vnigenitum: velut habet intelligentia fidelium ex veritate procedens, & ipsa veritatis sinceritas quemadmodum etiam in aliis pluribus palam de hoc & per longum fecimus confessionem, quod Pater aduocat Filium vt simul creet hominem, per quem etiam alia omnia fecit. Nõ autem aduocare solum dixerim Filium, sed etiam Spiritum sanctum. *Verbo enim Domini celi firmati sunt & spiritu oris ipsius omnis virtus ipsorum.* Siue autem volet, siue non volet, Saturnilus inquam, huius sætæ princeps, cogetur omnino vnum Deum confiteri, Deum ac Dominum vniuersorum creatorem & opificem, simulq; etiam hominis. Confundetur autem per omnia ac omnes modos, velut calumniator ac sycophanta, tum in sermone de prophetis, tum in turpi venerandarum nuptiarum accusatione. Ipse enim Dominus noster I E S V S C H R I S T V S palam exclamat in Euãgelio, dicitq; ac cõcinit propheta, nempe, *Qui loquitur in prophetis, ecce ad sum.* Et rursus, *Pater meus usq; huc operatur, & ego operor.* Quo vero ostendat quid operetur Pater ipsius & ipse, pronunciauit, dicens his qui in terrogauerunt ipsum, an oporteat dimittere vxorem suam ex omni causa: *Quomodo scriptum est. Fecit Deus hominam, masculum & feminem fecit ipsos. & rursus post alia: Huius gratia relinquet homo patrem & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vnam.* Et statim apposuit, dicens. *Quos Deus coniunxit homo ne separet.* Quare vbiq; docet Saluator, creatorem hominum Deum esse vniuersorum, suum vero patrem. Et quod nuptiæ non ex Satana, sed ex Deo sunt, primum quidem Dominus dicit: *Quos Deus, inquit, coniunxit, homo ne separet.* Et rursus sanctus Apostolus, *veneranda nuptiæ, & lectus impollutus.* His vero que natura sunt viduatæ, similiter præcipit per Timotheum, dicens: *Iuniores viduas reiciat, postquam enim lasciuierint contra c h r i s t v m, nubere uolunt.* Et post alia, *Nubant, liberos gignant, domum gubernent: intransgressibilem legem ponens, quæ ex Deo est, & per autoritatem hominibus donata est.* Cæterum de opinionibus contra prophetias Dei ab ipso per calumniam productis, quod non sint ipsæ ex Deo, innumera dicere licet, velut ipse vnigenitus dicit, ornatum suum annuncians, primum quidem, *Abraam pater uester desiderauit uidere diem meam, & uidiit, & letatus est.* Et rursus, *si crederetis Moysi, crederetis utiq; mihi, de me enim ille scripsit.* Quis autẽ ex recte sentientibus, & intelligentiam ex Deo adeptis, non redarguerit in posterom Saturnilum, quum sciat in gloria reuelatum Saluatorem, ad declarationem ac testificationem veritatis, aliter gloriam suam non ostendisse; quàm in medio Helix ac Moysi, qui etiam ipsi in gloria propria eum ipsos conspexerunt. Alia item quæcunque talia sunt, quæ ab ipso Domino in toto nouo Testamento dicuntur, confirmationem faciunt legis & prophetarum, & totius veteris Testamenti ad nouum, quoniam vnus Dei sunt ambo, velut quum dicit: *Veniẽt ab orientibus, et requiescent in sinibus Abraam et Isaac et Iacob in regno cælorum, & quæ sequuntur.* Et rursus illud quod ex persona Dauid de ipso prædictum est, *Dixit Dominus domino meo, sede a dextris meis.* Et rursus id quod ab ipso dicitur pharisæis, *Nunquam legistis, lapidem quem reprobauerunt edificantes. Sed & Lucas Euangelista affirmat, ipsum Saluatorem post resurrectionem ex mortuis visum esse in via Nathanaeli ac Cleopæ, & admonuisse hos ex prophetis, quod sic oportuerit c h r i s t v m pati, & ex mortuis resurgere tertia die.* Et in summa nichic est in Domini in carne aduentu, quod dissonum sit à prophetis prophetarum. Verum huc quæ de Saturnili hæresi dictum sit, vt ne tempus infumam circa stultas ipsius propositiones, & ipsius subuersiones, inuolutus. Ab hac porro digressus, deinceps Basilidæ condiscipuli huius ac coërronis hæresim declarabo. participant enim hi velut veneno mutuo inter se sumpto, iuxta manifestum prouerbium, *Velut aspis à vipera venenum mutuo accipiens; eiusdem enim scholæ ac confessus*

confessus inter se sunt. Per se autem verq; hæresim constituit, ac crexit: & maliciam quidem alter ab altero collegit, diffusionem vero in vterq; erexerunt. Siue igitur hic instar viperæ, à superioribus transsumptum venenum Basilidæ impertiuit, siue Basilides huic: tamen perniciosum horum venenũ, & à talibus reptilibus profectum, per doctrinam Domini velut per antidotum destructum ac dissipatum à nobis relinquatur. Nos autem inuocantes Deum, ð dilecti, ad sequentia pergamus.

Contra Basilidianos, quartam a Christo, & XXXIII ex ordine hæresim.

Basilides igitur, quæadmodum supra indicatũ est, ad Aegyptiorum regionem missus, illic vitã degēbat. Deinde venit in partes Prosopitæ & Athribitæ. Imò etiã circũ Saitẽ, & Alexandriã & Alexandriopoliten præfecturam, hoc est vicinos circum circã Alexandriã locos, quos nomos, hoc est pascua, siue præfecturas Aegyptii vocant. Inueneris autem & hoc in tuam vtilitatem, ð philologe, ad discipula studium ac claritatem, & ad piam constitutionem; ac locutionem eorum quæ in diuina scriptura posita sunt, & in dubiam ambiguitatem deueniunt, propter imperitiã. Vbi enim in sancto propheta Elia inueneris scriptum de Nomis vrbs, velut Tancoes, aut Memphicos, aut de nomo Bubastæ, Aegyptiorum more vicinos circum circã locos cuiuscunq; ciuitatis, & præfecturas ac pascua ipsa significat. Atque hoc studiosorum gratia ad me declaratum sit. Erat itaque in talibus prædictis circulator, illicq; vitam transigebat, ex quibus sanè etiam hucusq; hæresis ipsius vigere videretur, ex ipsius doctrina initio accepto. Et incipit quidẽ prædicare excessum, super condiscipulũ suum præstigiatorẽ illum in Syria relictum, quo videlicet ea quæ super illum sunt, enarrans, audientes amplius persuadere videretur, placareq; ac cõgregare multitudinẽ super socium suũ Saturnilum & de cætero imaginarias quasdam fabulationes differens ac distendens, incipit quidem sic, vt quod verum est, dicam, non ex sua ipsius intelligentia grauiã ac pernicioã auspicatus, sed occasione arreptis ex Saturnilo & Simone prædicto. Vult autem alibi ipsa tractare, & in maiorem molem enarrare ac exponere fabulamenta. Erat, inquit, vnum ingentium, quod est solus vniuersorũ pater. ex hoc emiuit, inquit, mens, ex mente verbum, ex verbo, intelligentia, ex intelligentia, virtus & sapientia: ex virtute & sapientia, principatus, potestates, angeli. Ex his autem potestatibus ac angelis dicit factum esse supremum primum cælum, deinde etiam angelos alios. Eos verò qui ab ipsis facti sunt angelos, rursus fecisse secundum cælum, & ipsos rursus alios fecisse angelos. atque hi qui ex ipsis facti sunt angeli, tertium rursus fecerunt cælum. Et sic qui singulati cælum, & rursus aliud atque alios construxerunt, vsq; ad trecentorum sexaginta quinq; cælorum numerum procellerũt, à supremo vsque ad hoc quod nobis proximum est cælum. Desipientiũ autem fuerit, insanam hanc inductionem nugacitati ipsius credere. Verum prudentibus deprehensu facilis est nugatorius huius sermo, & opinio, quomodo ad excellentẽ & immensam improbitatẽ, mẽtem suam absurdẽ emouit. Decernit enim miserimus ille homunculus, velut poetico quodam furore correptus, vnicuiq; cælorum principi nomina, eo proposito vt per hęc quæ poetico more configit nomina, fidem reperiat apud eos qui non sana mente præditi sunt, ad decepturam animarũ perniciẽ. Quin & magicis artibus ac curiositatibus impostor ille additus esse nõ desijt. Postea vero dicit ab his qui in pximo nobis sunt cælo, & à virtute quæ in ipso est, hãc creaturã factam esse, ex quorum angelorum numero vnũ dicit Deũ, quẽ priuatim Iudæorũ solũ esse ait, ita vt etiã hunc vnum cõnumeret angelis, quibus ipse per imitationem nomina cõfinxit. Et ex ipso formatũ esse hominẽ dicit, & hos simul cũ ipso diuisisse mĩdum, iuxta sortem & multitudinẽ angelorũ, huic autẽ obtigisse ex sorte genus Iudæorũ. Blasphemã autẽ ipsum omnipotentem Dominũ, qui vere est Deus solus, & non alius, Patrẽ enim ipsum esse cõstemur Domini nostrĩ I E S V S C H R I S T I. Hunc ille negans, vnũ vult ipsum declarare de numero angelorũ ab effictorũ, velut indicatũ est. Venisse autem Iudæos in sortem ipsius, & eundẽ esse supra quã reliqui angeli sunt contumaciore, & eduxisse filios Israel ex Aegypto, pertinacia brachij proprii, propterea quod violentior & magis pertinax sit quã alij. Vnde propter contumaciã ipsius consilium iniisse eundem ipsorum Deum, præstigiator ille blasphemã, omnes alias gentes generi Israel subiiciẽdi, & propterea instruxisse bella. Sed & multa alia contra sanctum Deũ laxata lingua, & elato ore, miserimus ille loqui nõ veretur. Ob hoc enim, inquit, hanc gentem, etiam alia gentes bello imperauerunt, & multa mala ipsi intulerunt, propter aliorũ angelorum æmulationem, quoniam propulsati velut cõtemptri ab ipso, etiam ipsi proprias gentes, contra gentem Israel cõmouerunt. Atq; hac de causa bella vndiquaq; & semper, seditionesq; contra ipsos exortæ sunt. Hęc est impostoris illius ad persuadendum verfusia. Quin & idem de c h r i s t o, velut qui in apparencia apparuerit, opinatur. Est autẽ ait ipsum phantasiã i eo quod apparuit, non esse autẽ hominẽ, neq; carnẽ suscepisse. Cõfingit porro nobis alium fabulæ ac dramatis actum, secũdus ille imitator in tractatu de cruce c h r i s t i, nõ I E S V S V M passum esse asserens, sed Simonem Cyrenæũ. Nam quoniã dum Dominus à Hierosolymis exturbaretur, velut Euangelij series habet, coegerunt quendam Simonem Cyrenæum ad portandam crucem: hinc reperit, vt nequiciæ suæ tragediã confingeret. Et illũ, inquit, in eo quod portabat crucem, transformauit in suam speciem, & seipsum in Simonẽ, & pro seipso tradidit. Simonem vt crucifigeretur. Quum autem ille crucifigeretur, stabat ex opposito inuisibilis I E S V S, deridens eos qui Simonem crucifigebãt. Ipse vero discessit ad cœlestia, tradito Simone ad crucifigendũ, & illæus processit ad cœliũ. Verum ipse Simon crucifixus est, & nõ c h r i s t v s. I E S V S enim, inquit, sublatu in cœliũ, penetrãuit oẽs virtutes, donec restitutus est ad propriũ suũ patrẽ. Hinc enĩ est, inquit, filius ille patris prædictus, qui missus est i auxiliũ filiorũ hoĩm, ppter seditionẽ quã vidit pater iter hoĩes, & inter angelos. Et hic est, inquit, salus nostra, qui venit & nobis solis hanc veritatem reuelauit.

Aspis à vipera venenũ mutuo sumens, prouerbium

Nomis, pascua circũ vrbes, & præfecturae.

Cæli cœclux.

Simon Cyrenæus passus.

Atque hæc quidem nugæ fabulamenti circulatoris illius. Sed & hinc omni immundicia profectum capiente, quæ à Simone Mago initiū accepit, omne studiū malicie ac petulantie discipulos suos perficere præcipit hic erro, & viros ipsi fidē habentes, cū mulieribus multiplicē quandā mixturam prauī propoſiti docet. Quare dicit Apostolus, propter hos & similes ipsis, reuelari iram Dei & iustum iudiciū, super eos qui veritatē in iniusticia detinet, propter hæc enim causam voluptatis scilicet, multi in hæresim delabuntur, quum reperiant locū licenter perficiēdi voluptatē suā in turpibus operationibus. Rursus autē docet ac asserit, nō oportere martyriū subire. Qui enim martyriū subit, mercedis exors reperietur, quum martyriū sustineat pro eo qui hominē fecit. Sustinet enim martyrium pro crucifixo Simone: vnde vero ipsi merces cōtulerit? quando moritur quidē pro Simone crucifixo, pro CHRISTO autē hoc se facere cōstitetur, & ignorat se mori pro eo quē non nouit: oportet itaq; cōtentum esse, & non prius captiuitate detentū mori. Deprehendetur autē hic diabolicā potestātē cōtra aīas inducere, vt qui abnegationē Dei ipsas doceat. quādo ipse Dominus dicit, *Abnegantē me corā hoībus, abnegabo et ego corā patre meo qui in cælis est.* Sed & idē circulator, Nos, inquit, sumus hoīes, alij vero oēs sues & canes. & ob id dicit, *Ne projiciatis margaritas ante porcos, neq; date sanctum canibus.* occultat enī suā iniusticiā ab his qui mente præditi sunt, reuelat autē ipsius schola his qui ab ipso decepti sunt. Quandoquidē enim verē turpe est dicere ea quæ apud ipsos enim dicuntur, ac fuit dicit, quod coram hoībus oportet confiteri veritatem, nos enim sumus homines, alij vero sues, ac canes, velut prædixi. Iubet autem solum de Patre & suo mysterio nemini reuelare, sed silentio in seipsis cōtinere. Vni vero de mille reuelare, & duobus de decem millibus. Et suggerit discipulis suis dicens: Vos omnia cognoscitis, nemo autē vos cognoscat. Quod si ipse & sodales eius interrogētur, Iudæos quidē seipsos nō amplius esse dicunt. Christianos autē nondū factos esse, sed negare semper habere aut in seipso tacite fidē, & nemini ostendere, veritus suā cōfessionē, propter turpis operationis & prauæ doctrinæ suæ illiberalitatē. Habuit porro principiū prauæ ipsius excusatiōis causam, à quærendo & dicendo, vnde esset malum. Vnusquisq; autem ex proprio opere ac negociatione declarabitur qualis est. Mercator itaq; hic malorum ille mali operator, & non bonorum, velut etiam Scriptura dicit. Quærentes mala, deprehendent mala. Neq; enim vnquam malum erat, neq; radix malicie fuit, neq; in substantia malum existit. Verum inducitur per occasionem vniciuiq; facienti malum seipsum. In non faciente vero, non inest: velut in superioribus declaratum est. Nam Dominus vbi omnia fecit, dicit, Ecce omnia valde bona: ostendens quod malum non habet fundamentū, neq; ab initio existit, prius quā ab homine initium sumeret. per nos enim fit, & per nos non fit: proinde in eo quod omnis homo potest non facere malum, & potest facere malū, quum quidem fecerit, est malum quum vero non fecerit, non est malum. Vbi igitur mali radix est, aut ipsa substantia prauitatis? Cæterum ad multam stultitiam hic progressus est, dum dicit, quod Virtus suprema mentem produxit, Mens verbum, Verbum intelligentiam, Intelligentia virtutē & sapientiā, Virtus vero & sapientia potestates & principatus & angelos. Dicit autē super has virtutē esse, & principatū Abrasax, propterea quod nomen Abrasax numerum referat CCCLXV. si ex ipsa voce Græcis literis scripta & ἄβραξ, numeri collectio fiat. Quare etiā ex hoc testimoniū fabulamenti sui trecentorū sexaginta quinque: cælorum confirmate conatur. Quibus cælis etiam locorum digestiones poetice diuisionibus pares constituere studens, non negligenter machinatur. illorum enim vanas speculationes ad proprium characterem acceptas, tum ipse, tum sectatores eius, ad causam propriæ idola facientis, erroneæq; ac consistæ doctrinæ transtulerunt, & volunt horum confirmationem à similibus numeris facere, nominis videlicet Abrasax, quod CCCLXV numerum habet. Nimirū indicantes, per ipsum habere etiam annum CCCLXV dierum numerum par circuitum. Verum lapsa est nugax ipsorum ratio. Reperitur enim annus dierum trecentorum sexaginta quinque, & horarum trium. Deinde hinc dicit, Et homo habet trecenta sexaginta quinque; membra, vt vniciuique virtuti attribuat vnum membrū. Vnde & in hoc lapsa est ipsius excogitata ac falsa doctrina. Sunt enim in homine membra CCCLXIII. Porro beatus Irenæus, apostolorum successor, de hoc subtiliter tractans, improbitatem ac inefficaciam huius redarguit. Subuertentur autē etiam nunc nugæ Basilidæ, qui ex supernis descendit, & superna clarè perlustrauit. Imò potius ex supernis delapsus est, à veritatis scopo. Nam si hoc cælum ab angelis qui in ipso sunt, factum est, ipsi vero à superioribus, & superiores rursus à superioribus: igitur suprema virtus, quæ & Abrasax appellatur, omnia fecisse comperietur, & vniuersarum rerum causa esse, & nihil citra ipsam factum esse reperietur, quando ipsa & causa & primū exemplar. ab ipsis prædicatur: & mundi huius imminutionem ac defectum apud ipsos appellatum, non ab aliquo alio factum esse, sed a primo principio & causa posterioribus productis. Interrogandus autem est ipse à nobis: Quare ad tantam multitudinem nos, & bone vir, perducis, & non potius ad principium, hoc est ad vnum Deum omnipotentem? quando omnino siue sic dicis, siue sic, vnam causam omnium Dominū confiteri oportet. Sed & de tractatione de CHRISTO propoſita responde tu fabulosa huius narrationis effector. Si Simon crucifixus est Cyrenæus ille, ergo non per IESVM CHRISTVM, qui non est passus. Neque enim Simon saluare potest, qui nudus homo est, & nihil aliud. Simul autem & sy-cophantiæ nomine condemnas vnigenitum filium Dei, si alium pro seipso bonus ille Dominus tradidit, coactum ad mortem. Et erit de cætero somnium. Imò potius malignitatis ac nequitie opus, quia CHRISTVS nequitia quadam seipsum occultauit, & alium pro seipso tradidit. Et calumniabitur quidē stulticia tua veritatem, nihil autem efficere poterit, vt quæ ab ipsa veritate redarguatur, quod hoc signētū nullā cōsistentiā habēs inducat. Nā veritas pœnitens redarguit hunc hæresiarchā, in veteri

Malum substantiā nō habet.

Abrasax.

Membra hominis. CCC Lxiiiij. Irenæus.

in veteri ac nouo Testamento. Omnibus enim notū est, quod CHRISTVS volens ad passionem deuenit, & voluntate propria ac proprii patris, & bona voluntate sancti Spiritus assumpsit carnē, homo factus inter nos, in perfectione Deus existens, ab initio ex patre genitus, sine principio, sine tempore. In extremis vero diebus in vtero virginis esse dignatus, & corpus in seipsum efformauit, & genitus est in veritate, & homo factus est in certitudine, quo in ipsa carne pro nobis pateretur, & animā daret, p propriis ouibus: velut ipse redarguit hos, dum dicit, *Ecce ascendimus ad Hierosolyma, et filius hominis tradetur, et occidetur, ac tertia die resurget.* Item dum ad filios Zebedæi dicit, *Potesis bibere poculum quod ego bibiturus sum?* Testatur & apostolus Petrus dicens, *Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu.* Et rursus. *Qui passus est pro nobis carne.* Item Ioannes dum dicit, *Si quis dicit CHRISTVM non in carne uenisse, hic Antichristus est.* Beatus autem Paulus dicit, *Gustauit mortē, mortem autem crucis:* Sic etiam Moyses præcians, dicit: *Vi debitis uitam nostram pendētem corā uobis i ligno.* Vita autem nostra non est Simon Cyrenæus, sed Dominus noster, passus vt nostras passiones dissoluere, & mortuus morte carnis, vt mortis aculeum confringeret: & digressus ad inferna, vt adaman-tinos vctēs comminueret. quod vbi fecit, eduxit animarum captiuitatem, euacuauitq; infernum. Nō igitur mortis causa fuit CHRISTVS Simoni, quum ipse seipsum tradiderit. Quid enim dicis, & omnium hominum miserime? Non potuisset libere loqui, & secedere ab ipsis, nisi crucifigi voluisset? Sed ludum nequitie faciebat Dei verbum, & alium pro seipso tradebat ad mortem, ac crucifigēdū. Qui dicit, ego sum veritas, & vita dicit. Vita autem non vtiq; alteri mortem construxerit, & veritas non occultauerit id quod ab ipsa fit in veritate, neq; alia pro aliis ostenderit. Non enim amplius veritas comperietur veritas, si seductionem operatur, & opus suum occultat, per contrariam autem de-ceptionem rem gerit. Et vt in summa ex omnibus dicam, & non longam faciam orationem, Vt mundo à scandalis, & operantibus iniquitatem: Quo homines sibi ipsis tenebras inuenerunt, itemq; aliis qui postea tenebris ipsorum crediderunt? Prudentibus autem apparebit veritas. Verum Basilidæ, & talium tractatio, opus erroris declarabitur. Atque hæc mihi de hac hæresi, & hac fabula dicta sint. Hic vero ad aliam hæresim pergam. Cui enim non deprehensu facilis erit hæc hæresis, quod fabula quædam sit, & ad Cerastræ serpentis modum sit arena obruta, per cornu vero in aere emicans, & perniciosam i-cidentibus in ipsam asserēs. Sed & cornu peccatorum Dominus contriuit, cornu autem iusti solum exaltabitur, id quod est fides veritatis. Quapropter quā & hūc cōtrierimus doctrina veritatis, ad se quætes transeamus, Deū adiutorē inuocātes: Cui gloria, & honor, & adoratio in secula seculorū. Amē.

Cerastra serpentis natura.

Contra Nicolaitas. XXXV. ex ordine hæresim.

Nicolai vniuersus fuit de septem diaconis electis ab Apostolis, vna cum Stephano sancto & primo martyre, & Prochoro, & Parmena, atq; aliis. Hic ab Antiochia originem ducens, profelytus accessorius fit. postea vero vbi suscepisset sermonem de prædicatione CHRISTI, etiam ipse cōiunctus est discipulis, & inter præcipuos primas obtinuit. atq; hinc inter electos ad viduarum curam tunc connumeratus est. Postea vero in ipsum subit diabolus, & decept cor ipsius eodem cum prædictis errore, ita vt amplius prioribus illis fauciaretur. Nam quum hic haberet vxorem formosam, & ab ipsa se continuisset, ad imitationem eorum quos Deo addictos videbat, aliquatenus tolerabat, nō tamen in finem suæ intemperantiæ dominari potuit, sed volens velut canis, ad propriū vomitum reuertī, prætextus quosdam non ita bonos sibi ipsi venans, excogitabat ad proprii affectus petulantie defensionem, ea quæ magis ipsi conferebant. Deinde igitur à proposito elapsus, cum propria vxore coibat minime curiosē. Postea vero erubescens se uictum esse, & veritus deprehendi, audebat dicere, Nisi quis singulis diebus venerem exerceret, nō posset particeps fieri vitæ æternæ. Ex alio enim ad alium prætextum cōfugit. Nam quum videret coniugē suam pulchritudine quidē decorā, verum humilitate ferri, zelotypus erga hanc factus est, & de aliis ex propria petulantia iudicans, primū insultum in propria vxorem faciebat, calumnias quædam ipsi inferens per sermones. Tandē vero seipsum detraxit, non solū in vsum carnis eum qui est hominibus secundum naturam, sed etiam in blasphemā suspitionē, & peruersi moris detrimentū, & maligni erroris ingressum. Atq; hic hi qui falso appellatam scientiam iactant, in mundo exoriri cœperunt. Gnostici, inquam, & Phibonitæ, & Epiphaniis sectatores appellati, Stratoticijq; ac leuitici, atq; alij plures. Vnusquisq; enim horum ipsius sectam ad suos affectus attrahens, innumeras malicie vias excogitauit. Quidam enim ipsorum quendam Barbelo glorificant, quam supernē esse dicunt in octauo cælo. Hanc autem à patre productam esse aiunt: matrem vero ipsam esse dicunt, alij Ialdabaoth, alij Sabaoth: filium vero huius dominium obtinuisse septimi cæli, per audaciam quandā ac tyrannidē. Dixisse autem inferioribus, Ego sum (inquit) primus, & qui postea, & præter me non est alius. Verum Barbelo ipsam audiuisse sermonem hunc ac plorasse. Hanc autem semper apparere principibus in bono formæ, & deprædari ab ipsis semen per voluptatem ac effusionem, quo nimirum eandem virtutem in diuersos dispersam, rursus reportet. Et sic ex tali argumento, turpiloquii sui mysterium mundo inuexit. Et quidam ex prædictis, velut dixi, per multam malignitatem, in multiplici sceminatum coitu, turpibusq; ac intollerabilibus actibus, quos ne dicere quidem fas est, versari docuerūt. Quemadmodum etiam alicubi sanctissimus Apostolus dicit, *Quæ enim occulte ab ipsis sunt, turpe est etiam dicere.* Quod si quis velit oppositam ex Spiritu sancto huius sectæ euerſionem videre, huic cognoscenda est ex sancti Ioannis Apocalypsi, qui scribens vni Ecclesiæ ex persona Domini, hoc est Episcopo isthic constituto, cum virtute sancti angeli in altari, dicit: *Habes autem quid boni, quod odio habes opera Nicolaitarum, quæ et ego odi.* Alii vero Prunicum quendam colunt, velut etiam hi. & rursus fabulosè ad hanc opinionem turpis operis, suos affectus perficientes, dicunt: Prunici virtutem colligimus à corporibus per fluida, genitu

ram videlicet ac menses. De quibus paulo post, quum de ipsis singulatim dicere aggrediemur, exacte narrabo: non ut polluam aures auditorum, aut lectorum, sed ut prudentibus odium magis excite aduersus ipsos, & auersionem ab operatione malorum: non calumniam struens scelestis illis, sed per veritatem ea quae ab ipsis sunt, in apertum triumphum ducens. Alij porro ex praedictis Ialdabaoth glorificant, dicuntque ipsum esse primum filium, velut dixi, Barbelo. Et ob id dicunt oportere ipsi dare honorem, quia multa reuelauit. Vnde & libros quosdam in nomine ipsius Ialdabaoth efformantes confingunt, & nomenclaturas infinitas barbaricas principum ac potestatum in vnoquoque caelo, aduersantium humanae animae. Et multae omnino infidiae sunt, quae per ipsorum errorem humano generi tenduntur. Alii rursus Caulaucauch eodem modo glorificant, principem quandam hunc sic appellantes, decipere conantes imperitos per nomen terribilissimum, & confictam barbaram nominis appellationem. At vero expertis, & his qui ex Deo acceperunt, de singulis nomenclaturis, & vero argumento, scientiae Dei gratiam, quomodo non cognitu facilia sint fabulosi erroris ipsorum dogmata & promissa? Prunium enim ubi dicitur, id totum est voluptatis ex corde excogitatio: & quicquid eius vocis cognationem respicit, lasciuiae ac scortationis significationem habet, & corruptio- nis aggressionem. In his enim corpora stuprant, & Graecus quidam loquendi modus est, *καυλαυκαυχων*, id est stuprauit hanc. Vnde etiam Graecorum impostores, qui res Graecas in fabulis descri- bunt, de pulchritudine dicunt, quod pulchrum est prunium. Sed & de Caulaucauch. quis legen- tium non riserit? quod dictiones Hebraicae probe distas, & Graece recte expositas, & nunc apud eos qui Graece legunt manifestas, & nihil obliqui habentes, ipsi in simulachrorum effectiones, & in for- mas, & in substantiuos principatus, & ut ita dicam, statuarum signemta efformant, apud simplices per imaginationem errorem dispergentes, ad turpis & fabulosae artis ipsorum conseminationem. Cau- laucauch enim in Esaiâ scriptum est, & est quaedam dictio in duodecima visione, ubi dicit: Tribulationem in tribulatione, *speciem in spe*, adhuc paululum, adhuc paululum expecta. Quare etiam ipsa Hebraica verba integra hic apponam ad verbum, velut scriptum est. Nam *caulaucau* *caulaucau*, significat tri- bulationem in tribulatione. *caulaucauch* *caulaucauch*, *speciem in spe*; *zierfiam* *zierfiam*, adhuc paulu- lum, adhuc paululum expecta. Vbi igitur est istorum fabulamentum? Vbi voluptuarius conceptus phanaticae ipsorum doctrinae? Vnde mundo zizania? Quis est qui coegit homines sibiipsis attrahe- re perniciem? Si enim scientes transmutterunt nomenclaturas ad imaginationem perditionis, si- biipsis palam mali autores fuerunt. Si vero ignorantes dixerunt ea quae non nouerunt, nihil ipsis mi- ferius est. Stulta enim haec sunt, velut verè videre licet omni ex Deo intelligentia adepto. Volupta- tis enim gratia, tui seipsum, tui obediens perdidit ac perdidit. Spiritus enim erroris, est velut flatus in tibia, di- uersis motibus coactas vniqueque; stolidum contra veritatem Na & ipsa tibia imitamentum est draconis, per quem locutus est diabolus, & decepit Euam. Ab illius enim figura ad imitationem tibia ab hominibus ad decipi- endum facta est. Et vide mihi figuram, quum is qui tibia canit, in tibia facit. Qui enim tibia canit, sursum nu- tat, & ad dextram ac sinistram se flectit, similiter ut ille. His enim figuris etiam diabolus utitur, ut blasphe- mia contra coelestia ostendat, & quae in terra sunt, dissipet, & simul occupet orbem terrarum, & ad dextram & ad sinistram pessundas eos qui errori credunt, delectaturque; vocibus erroneis, velut musico instrumē- to. Porro alij ex ipsis vana quaedam noxia effingunt, dicentes: Tenebrae erant, & profundum & aqua. Spiritus autem per medium horum, diuisionem ipsorum fecit: Tenebrae vero indignabatur, & molestae erant spiritui, recurren- tesque; implicatae sunt spiritui, & genuerunt (inquiunt) quandam Metram appellatam, quae sanè genita con- cepit in eodem spiritu. Ex Metra vero producta sunt quatuor saecula. Ex quatuor autem saeculis, alia quatuordecim. Et factae sunt tum ad dextram, tum ad sinistram, lux & tenebrae. Postea vero post om- nia haec, productum esse quoddam turpe saeculum, atque hoc permixtum esse Metrae supra indicat, & ex hoc saeculo turpi ac Metrae, natos esse Deos, & angelos, & daemones, & septem spiritus. De- prehenditur autem ipsorum error ex hoc, quod quum ab initio vnum patrem dixerint ac defini- rint, postea multos deos pronunciauerunt, ex quo ostendunt ipsum errorem ea quae ab ipso falsa pro- feruntur, contra seipsum armare, & seipsum destruere, veritate semper ex omni parte emergente. Quid igitur dixero aduersus te o Nicolae? quid disputauero? Vnde nobis affers turpe saeculum, & radicem prauitatis, & Metram gignentem, & deos multos & daemones? Apostolus enim dixit, Si quidem sunt qui dicuntur Dei, non esse hos ostendit. In eo enim quod dicit, qui dicuntur, ostendit ipsos in eo quod dicuntur solum esse, non esse autem substantia, sed per quandam opinionem. Nobis autem, inquit, vnus Deus, his videlicet qui cognitionem veritatis habent: & non dixit qui dicitur Deus, sed qui est Deus. Si autem nobis vnus Deus, non amplius multi sunt Dei. Et Dominus in Euangelio dicit: *Vt cognoscant te solum uerum Deum*, quo euerteret opinionem eorum qui fabulosa dicunt, & multos deos esse putant. Vnus enim noster est Deus, Pater & Filius & Spiritus sanctus, tres substantiae, vna dominatio, vna deitas, vna glorificatio, non multi dei. Vbi vero completur per te o Nicolae, id quod a Domino dictum est? *Sunt Eunuchi, qui eunuchi facti sunt ab hominibus: et sunt eu- nuchi, qui de matris utero sic nati sunt: et sunt eunuchi, qui seipsum castrauerunt propter regnum caelorum.* Quomodo tu te ipsum & credentes tibi seduxisti, per lasciuiam ac turpem operationem, veritatem Dei in iniusticia ac iniquitate detinens ac docens? Vbi vero a te impletum est illud? De virginibus praecipuum Domini non habeo, consilium autem do, tanquam misericordiam consequutus, bonum est sic esse. Et rursus. Virgo curat ea quae Domini sunt, quomodo placeat Domino, vt sit sancta in corpore & in spiritu: & quaeunque sunt quae de sanctitate & continentia ac virginitate proferre liceat, a te enim omne cœnum immunditiae impudenter introducit. Verum scopus hic mihi propositus sit, vt legentes per duo aut tria haec dicta, ridiculam haeresim tuam destruatam vi- deant,

Ialdaba- oth quis sit.

Caulau- cauch quis sit.

Esaiâ locus.

Tibia dra- conis imi- tamentum.

Erroris excitas.

deant. Ceterum hinc progressus consequenter coniugatam huic haeresim, velut materiam in multam vberitatem eluxuriantem, & spinarum vndiquaque; cœnitarum densitatem, aut multitudinem lignorum ac sarmentorum in agro relictorum ad exultationem paratorum ostendam, propterea quod per eandem miserabilis illius Nicolai sectam, velut per agrestis scabiei, aut lepra infectionem, alia corpora ex alijs corporibus corrumpuntur: ita partim cœniti sunt ex ipso, partim ex his qui ante ipsum fuerunt, Simone dico & alijs, ex quibus occasiones arripuerunt Gnostici, id est cognitores appellati, verum penitus condemmandi propter improbitatem ac turpem actionem in operibus immundis. Nam quum reuera hunc primum modicè continentem, deinde a continentia digressum, instar hydri ser- pentis, qui ex aqua in terram reuertitur, & rursus ad aquam redit, per calamum CHRISTI nobis in manum traditum percusserimus ac perdidimus, deinceps ad sequentes haereses transeamus.

Hydri ser- pentis na- tura.

Contra Gnosticos appellatos, sectam ex ordine. XXVI.

Gnostici diuersimodè ab hoc enati, homines seducti, ad probationem veritatis, velut ab amaritu- dine fructus ipsi (id quod omnibus manifestum est, ac facile deprehensum, non modo credentibus sed ferè etiam incredulis) in mundo effloruerunt. Nam Metram & turpitudinem & alia dicere quomodo non ridiculum videatur omnibus hominibus, Graecis & Barbaris, sapientibus ac stolidis? Multa verò calamitas est, & maxima miseria, eos qui in condensatione ac errore sunt, immittere nobis sectarum principes, & in nos insurgere velut ferarum multitudinem, & vexationes ac graueolentias pruritusque; ac attritiones nobis inducere, per fabulosum ipsorum errorem. Hi autem illi Nicolao con- iuncti, & rursus ex ipso velut ex foecundo serpentis aut aspidis ouo scorpionis geniti, quaedam inanis so- ni nomina nobis introducunt, & libros faciunt, Noriam quandam librum appellantes, & ex opinio- ne Graecae superstitionis, fabulosas nugas ac imaginationem apud ipsos Graecos transmutes, sic mendacium veritati implicant. Hanc enim Noriam dicunt esse Noe uxorem. Vocant autem Noriam, quod ea quae apud Graecos ementita sunt, barbaricis nominibus ipsi transformantes, deceptis ab ipsis imaginationem inducant, vt sanè per interpretationem Pyrrhae nomen faciant, Noriam hanc ipsam appellantes. Nora enim in Hebraica lingua non ita exacta, ignem significat, qui pyr Graecis dicitur, imò etiam in Syriaca lingua. Verum Esauth appellatur apud Hebraeos exactè loquentes, ipse ignis. Itaque cõtingit ipsis, vt per ignorantiam & imperitiam hoc nomine vsi sint. Neque enim quae Pyrrha est apud Graecos, neque Noria ab ipsis excogitata, sed Barthenos vxor Noe fuit. Nam Graeci dicunt Deucalionis vxorem Pyrrham appellari. Deinde causam proponunt hi qui Philistionis dogmata no- bis rursus producant, quod quum voluerit saepe cum Noe in arca versari, non permissa est, principe (inquiunt) qui mundum creauit, volente ipsam perdere, vnà cum alijs omnibus in diluio. Ipsam ve- ro confedisse in arca, eamque; incendisse, non semel atque iterum, sed saepe. Vnde sanè ad multos annos arcae ipsius Noe structura deuenit ac extenta est, eo quod saepe ab illa fuit incensa. Erat enim, inquit, Noe obediens principi. Noria vero supernas virtutes reuelauit, & de virtutibus ipsam Barbelo con- trariam principi, velut etiam aliae virtutes. Et fabulam subtexunt: Quod oportet ea quae spoliata sunt a superna matre, per principem qui mundum fecit, itemque; alios deos qui cum ipso sunt, & angelos ac daemones, a virtute quae in corporibus est colligere, per defluxum malorum ac sceminarum, & in summa, malis refertam omnem suam tenebrarum caecitatem ostendunt. Multum enim temporis in- sumerem, si hic descriptionem de his factam exactè recensere vellem, ita vt absurda fallò appellatae cog- nitionis ac scientiae dogmata singulatim exponerem. Alij porro ex ipsis diuersimodè rursus afflicti, oculosque; suos lancinantes ac lancinati, Barcabbam quandam prophetam introducunt, dignum ipso- rum nomine. Cabbâ enim, Syriaca lingua scortationem significat, Hebraea vero occisionem. Et rursus exponitur, quarta pars mensurae. Ludibrio autem & visu, imò potius miseratione dignum est huius- modi factum, apud eos qui nomen hoc norunt in proprijs linguis. Afferunt autem nobis ex hoc ad- mirando Propheta turpem narrationem, quo corruptibilibus corporibus permisceri persuadeamur, & a spe excidamus, non verentes ipsis verbis scortatoria ac amatoria Veneris facta recensere. Alijs rursus ex ipsis confictum & illiciens quoddam inducant poema, cui nomen imposuerunt, Euangelium perfectionis. Et reuera non est hoc euangelium, at perfectio luctus. Omnis enim mortis perfectio in tali diaboli subseminatione continetur. Alij vero non verentur dicere Euangelium Euam, in nomen enim ipsius, nimirum vt quae inuenit nomen cognitionis, ex reuelatione serpentis qui ipsam alloquutus est, rationem supponunt ac suggerunt. Et quemadmodum in instabili mente ebriosi ac deliran- tis, non aequalia possunt esse verba, sed alia ex risu effecta, alia fletu plena: sic impostorum illorum per omnes modos prauitatis subseminatio facta est. Procedunt autem a stultis testimonijs ac visionibus, in euangelio quod iactant. Sic enim tradunt: Stabam in monte alto, & videbam hominem longum, & alium mutilum, & audiui velut vocem tonitruum, & accessi ad audiendum, & dixit ad me, & ait: Ego tu, & tu ego. Ego vbi sanè fueris, illic ego sum, & in omnibus sum sparsus, & vnde volueris col- ligis me. Me autem colligens, te ipsum colligis. At o diaboli subseminationem, vnde mentem huma- nam euertit, & ad stultam ac non consistentiam a veritatis doctrina distrahit. Non est enim ferè opus me- ris compoti, vt ex scriptura, aut exemplis, aut alia aliqua re, horum euerfionem faciat. Qui enim re- cta ratione praeditus est, statim ipsorum fatuitatis fabulam, & adulteratum opus cognoscit ac depre- hendit. Haec itaque & talia introducentes Gnostici Nicolai haeresi copulati, a veritate excidunt, non solum mentem eorum qui ipsis fidem habent, euerfentes, sed etiam corpora & animas per scortatio- nes ac multiplicè coitum in seruitutè adigentes. Ipsam enim suam synaxim ac cõmunionem turpitudi- ne multiplicis coitus polluunt, comedentes ac contingentes tum humanas carnes, tum immundicias, vt ne hominabi- audeam quidè totum eloqui, nisi sanè cogerer, propter excellentè animi mei dolorè, ab his quae vanè sis.

Noria pyr- rha dicta.

Noe uxor Barthenos Philistion poeta.

Barcab- bas pro- pheta.

Synaxis a ne hominabi- lis.

ab ipsis sunt stupore percussus. Ad qualem magnitudinem ac profunditatem malorum, hostis hominum diabolus dicit ipsi credentes: vt polluant & mentem & eor. & manus, & ora & corpora, & animas, eorum qui ab ipso in tanta cecitate eruditi sunt. Timeo autem ne forte magnum hoc venenum totum reuellem, velut cuiusdam Basilisci serpentis faciem, ad perniciem magis legentium quam ad correctionem. Polluit enim reuera aures magnae huius audaciae blasphemae coenosa malevolentia. Apud quosdam autem Borboriani appellantur. Alij Coddianos ipsos cognominant. Coddia enim Syriaca lingua dicitur patina, aut catinus. ex eo quod non possint aliqui cum ipsis cibum fumere, sed priuatim inquinatis edulia dentur, & quod non possit quis vel panem eum ipsis comedere propter iniquitatem. Et propter cohabitatores, separatos ipsos habentes, Coddianos cognominauerunt. Iidem in Aegypto Stratiotici vocantur, & Phibionitae, velut supra ex parte dictum est. Quidam ipsos Zacchaeos appellant. alij Barbelitas. Attamen quia neque praeterire possum in totum, cogor omnino effari. Nam & sanctus Moses Spiritu sancto plenus scribit: *si quis uiderit caedem, et non manifestauerit, maledictus fuerit talis.* Quapropter non possum magnam hanc caedem, & magnam istam lethalem operationem silentio praeterire, & non declarare. Fortassis enim ubi declarauero prudentibus hunc lapsum, velut puteum interitus, timorem ac horrorem inducam, ad hoc vt non solum vitent, sed etiam lapidibus impetant obliquum illum serpentem, ac basiliscum in profundo barathro latitantem, vt ne appropinquare quidem alicui audeat. Atque haec quidem iam de ipsis relata, quum pauca quaedam sint, in parte locentur. Ingrediar autem in domum profunditatis lethalis de ipsis narrationis. Diuersa est enim apud ipsos peruersa voluptatis ipsorum doctrina. Primum equidem communes vxores habent, & si quis peregrinus accesserit de ipsorum dogmate, signum est apud ipsos virorum ad foeminas, & foeminarum ad viros, in extendendo manum, ad salutationem videlicet, subter palmam, contredationem quandam titillationis per hoc se inducere ostendentes, quod eiusdem religionis sit qui accessit. Hinc igitur mutua cognitione accepta, statim ad epulationem conuertuntur. Larguero & opipara edulia, carnis esum, & vini potum apponunt etiam si pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotarunt, & venas (vt ita dicam) satietate impleuerunt, ad castrum se conuertunt. Et vir quidem concedens vxorem alteri ad ipsam dicit, Surge, fac dilectionem cum fratre. Miseri autem illi ubi inter se mixti fuerunt, & reuera erubescere dicere turpia quae apud ipsos sunt, iuxta Apostoli illius sancti dictum, *Quae apud ipsos sunt, turpe est etiam dicere:* attamen non erubescam dicere, quae ipsi facere non erubescunt, vt omnibus modis horrorem incutiam audientibus turpia quae ab ipsis perpetrantur facinora. Postquam enim in-
Seminis hu- mani esus
 tet se permixti fuerunt per scortationis affectum, insuper blasphemiam suam in caelum extendunt. Et suscipit quidem muliercula, itemque vir fluxum a masculo, in proprias suas manus, & stant ad caelum intuentes, & immundiciam in manibus habentes, & precantur nimirum Stratiotici quidem & Gnostici appellati, ad patrem, vt aiunt, vniuersorum, offerentes ipsum hoc quod in manibus habent, & dicunt: Offerimus tibi hoc donum corpus CHRIS TI, & sic ipsum edunt, assumentes suam ipsorum immundiciam. & dicunt, hoc est corpus CHRIS TI, & hoc est pascha. Ideo patiuntur corpora nostra, & coguntur confiteri passionem CHRIS TI. Eodem vero modo etiam de foemina, ubi contigerit ipsam in sanguinis fluxu esse, menstruum collectum ab ipsa immundicie sanguinem, acceptum in communi edunt, & hic est (inquiunt) sanguis CHRIS TI. Quapropter etiam quum in Apocryphis legerint: Vidi arborem ferentem duodecim fructus in anno, & dixit mihi, hoc est lignum vitae: ipsi figurate interpretantur ad fluxum muliebrem sanguinis mensibus sientem. Porro ubi inuicem cocunt, liberorum generationem auersantur, & interdiciunt. Non enim ad generandam sobolem corruptio apud ipsos instituta est, sed voluptatis gratia, diabolo illudente talibus, & seductam errore Dei creaturam subsennante. Verum voluptatem quidem perficiunt, in seipsos vero assumunt ac ingerunt immundicie suae semina: non ad liberorum generationem deiciens, sed ipsi turpitudinem edentes. Si vero etiam quis praecipuus fuerit, vt immitrat deiectionem defluxus naturalis, & praegnans facta fuerit mulier, quid grauius ac horribilius designent tales, audi. Detrahitur enim foetus, quocumque tandem tempore id aggressi fuerint, accipiunt, & in mortario quodam pistillo tundunt, & ammixto melle ac pipere, & alijs quibusdam aromatis ac vnguentis, ad auertendam nauisem, sic congregati omnes porcorum ac canum horum sodales, participes sunt contusi pueri. atque sic humanae carnis esu peractio, deinceps preces fundunt ad Deum, quod non illudum est nobis (inquiunt) a principe concupiscentiae, sed collegimus delictum fratris. Et profecto hoc perfectum pascha ducunt, Sed
Humanae carnis esus.
 & alia horrenda ipsi audent. Quum enim rursus insaniam in seipsis conceperint, imbutis manibus turpitudinis suae defluxu surgunt, & manus suas inquinatas habentes, nudum toto corpore precantur, tanquam per huiusmodi operationem inueniant dicendi apud Deum libertatem. Corpora autem sua, tum muliebria, tum virilia noctu ac diu curant vnguentis, balneis, epulationibus, concubitusque & ebrietatibus vacantes. Et detestantur ieiunantem, dicentes quod non oportet ieiunare. principis enim eius qui saeculum fecit, est ieiunium: verum oportet nutriri, vt corpora sint robusta, quod possint fructum reddere in tempore suo. Vtuntur autem & veteri & nouo Testamento. Auersantur autem eum qui loquutus est in veteri Testamento, & ubi verbum reppererint aliquod quod contra ipsos sententiam habere potest, dicunt hoc a spiritu mundano, profectum esse. Si vero aliqua sententia ad similitudinem concupiscentiae ipsorum formari poterit, non vt habet verbum, sed velut mens ipsorum decepta, hanc ad cupiditatem suam transmutantes,

tantes, dicunt ex spiritu veritatis ipsam processisse. Et hoc est (inquiunt) quod dixit Dominus de Ioanne: Quid existis in desertum, vt videretis arundinem quae a vento agitur: quoniam non erat (inquiunt) perfectus Ioannes, agitabatur enim a multis spiritibus, ad similitudinem arundinis quae ab vno quoque vento commouetur. Et quum quidem veniebat spiritus principis, Iudaismum praedicabat: quum vero Spiritus sanctus, de CHRIS TO loquebatur. Et hoc est, aiunt, quod qui minor est in regno caelorum, maior est illo: de nobis (inquiunt) dixit. nam qui inter nos minor est, maior illo existit. Et statim obturantur talium ora ab ipsa veritate. Ex coniunctis enim palam veritas ostenditur, & locutionis promissum explicabitur. Si quidem enim Ioannes mollibus vestibus amictus fuisset, & in domibus regum vixisset, recta esset pro ipsis locutio, & recta ad ipsum redarguendum esset. Si vero dixit, *Quid existis, ut uideatis hominem mollibus vestibus amictum:* & non sic habebat: non ad Ioannem mollia non gestantem sermonis conuicium referendum est, sed ad eos qui sic Ioannem se repleturos esse putarant, & ab his qui in adibus regum sunt, saepe per simulationem adultores admiserant. Sperabant enim hi se ad Ioanne laudes adepturos esse, ac praedicationes ob delicta quae quotidie ab ipsis fiebant. Quum vero non reperissent, ad subuertendos ipsos a Salvatore, dictum est, *Quid putabatis, vos repleturos esse hominem assentientem vestris affectibus:* velut apud eos qui molles vestes gestant. Non sic. Non enim est Ioannes arundo, quae hominum sententis agitatur: aut qui ab vna quaque simulatione ac fraude, insar commote arundinis commouetur. Quando quidem vero dixit, *Inter natos mulierum non est maior Ioanne:* vt ne putarent aliqui etiam ipso Salvatore maiorem esse Ioannem, quoniam & ipse Saluator a muliere semper virgine Maria natus est per Spiritum sanctum, cautos nos faciens dixit: *Qui minor est in regno caelorum, maior est ipso,* hoc est tempore aduentus ipsius in carnem. Quando quidem enim post natiuitatem Ioannis, semestri temporis intervallo natus est Saluator, maior videlicet ipso existens, erit enim semper, & est. cui vero hoc non manifestum est. Igitur vane omnia apud ipsos conficta sunt, a bonis ad mala transmutata. Et libri quidem ipsorum multi sunt. Interrogationes enim quaedam Mariae edunt. Alii in predictum Ialdabaoth, & in nomen Seth multos libros proponunt. & alias reuelationes ipsius Adam dicunt. Alia item Euangelia in nomine discipulorum conscribere ausi sunt. Non erubescunt autem dicere, ipsum Salvatore nostrum & Dominum IESVM CHRIS TVM hanc turpem operationem ipsis reuelasse. In magnis enim interrogationibus Mariae, (sunt enim paruae quoque ab ipsis confictae) proponunt ipsum reuelare ipsi, ubi assumpserat ipsam in montem, & precatus esset, & ex latere suo mulierem eiecisset, & cum ipsa commiseri coepisset. Et sic nimirum ipsum, ubi defluxum suum assumpsisset, indicasse illi, quod oporteat sic facere, vt viamur. & Maria turbata, ac in terram collapsa, ipsum rursus illam lauisse, ac ipsi dixisse, Cur dubitasti modicae fidei? Et dicunt quod etiam hoc est quod dictum est in Euangelio: *Si terra vestra dixi vobis, et non credidistis, caelestia quomodo credetis?* Et hoc, *Quum uideritis filium hominis redentem ubi erat prius: hoc est defluxum in se suscipientem, unde etiam exiuit.* & quum dixit: *Nisi comederitis carnem meam, et biberitis meum sanguinem.* Et quum discipuli turbarentur ac dicerent, quis potest hoc audire: dicunt, quod de turpitudine ipsi sermo erat. Quapropter etiam conturbati fuerunt, & abiierunt retrorsum, nondum enim erant (Inquiunt) in complemento firmati. Et quum dicit David, *Erit uelut lignum quod plantatum est iuxta decursum aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo:* de turpitudine viri, inquiunt, dicit, in exitum aquarum. & quod fructum suum dabit: voluptatis, inquiunt, in fluxum dicit. Et folium eius non defluet: quoniam non finimus ipsum in terram cadere, sed ipsi ipsum edimus. Et vt ne testimonia ipsorum in medium adducendo, magis laeda quam prosum, ea de causa multa praeteribo. Alioqui omnia quae ab ipsis dicuntur, hic apposuissem, ac publicassem. Nam quod dicitur, *inquit, possuisse Raab, coccinum in fenestra:* Non erat, inquit, coccinum, sed membrum muliebris naturae, & coccinum menstruum sanguinem dicit. Et quod dicitur, *Bibe aquas de uasis tuis:* de hoc dicitur. Afferunt autem carnem perire, & non resurgere, esse vero hanc principis. Verum virtutem quae in menstruo sanguine est, & in ipsis genitalibus feminibus, animam esse dicunt: quam colligentes, inquit, edimus: & quaecumque nos edimus: siue carnes, siue olera, aut panem, aut aliud quid, gratificamur creaturis ab omnibus animam colligentes, & nobiscum ad caelestia transferentes. Quapropter etiam omnium carnibus vescuntur, vt miscramur, inquit, generis vestri. Aiunt autem eandem animam esse & in animalibus, & in feris, & in piscibus & serpentibus ac hominibus insitam esse. itemque, in oleribus, & arboribus, ac fructibus. Et qui ex ipsis Phibionitae appellantur, offerunt turpes suas oblationes scortationis hic a nobis antea relatas, nominibus trecentis sexagintaquinque, quae ipsi effinxerunt, principum videlicet, illudentes mulierculis, ac dicentes: Coito mecum, vt te offeram sursum ad principem. Et per singulos coitus nominat vnus cuiusdam nomen barbarum, ex his qui apud ipsos seducti fuerunt, & sane precantur dicentes, Offerimus tibi, vt offeras illi. Rursus vero in alio coitu, rursus alii se offerre dicit, vt & ipse alii offerat. Et donec trecentos sexaginta quinque, lasciuiae casus ascenderit, aut potius fecerit, per singulos nomen quoddam inuocat, hoc ipsum agens. Et incipit rursus per eosdem descendere, eandem turpitudines perficiens, & deceptis illudens. Quum itaque ad tantam numerum molem peruenerit septingentorum triginta casuum, hoc est coituum turpium, & nomen apud ipsos fictorum: tunc de caetero audent talis, ac dicit, Ego sum CHRIS TVS, quoniam ex superis descendit per nomina trecentorum sexagintaquinque principum. Caeterum maiorum secundum ipsos principum haec nomina esse dicunt, in primo quidem caelo esse Iao principem. Caelorum multitudinem
 In secundo vero Saclam principem scortationis. In tertio Seth principem. In quarto vero dicit esse Eloeum, qui & Adoneus appellatur. In sexto vero alij Ialdabaoth esse dicunt, alij Elileum. Alij etiam se-

quum minor est celo

Libri Gno sticorum.

Caelorum multitudinem

etiam septimum celum constituunt, in quo aiunt esse Sabaoth. Alij hoc negant, & Ialdabaoth in septimo esse pronunciant. In octavo vero eum quæ Barbelo appellatur, & patrem vniuersorum & dominum eundem per se patrem, & C H R I S T V M alium per se genitum, & C H R I S T V M hunc qui descendit, & ostendit hominibus hanc cognitionem, quem etiam I E S V M dicunt. Non esse autem ipsum à Maria natum, sed per Mariam ostensum: carnem vero ipsum non suscepisse, sed solum apparentiam esse. Tradunt autem Sabaoth, alij asini formam habere, alij porci: quapropter mandatum est inquit, Iudæis, vt porcum ne edant. Esse autem ipsum creatorem cæli ac terræ, & cælorum qui post ipsum sunt, & angelorum suorum. Cæterum animam in exeundo hinc pertransire per hos prin- cipes, non posse autem penetrare, nisi in cognitionis, imò potius cõdemnationis huius complemen- to fuerit, & saturata principum ac potestatum manus effugerit. Esse vero principem qui cõtinet ac possidet hunc mundum draconis specie præditum, ac deuorare animas non in cognitione existentes & per caudam rursus detorquere in mundum, & hinc in porcos, & alia animalia, ita vt per ipsa rur- sus sursum ferantur. Si vero quis, inquit, in hac cognitione fuerit, & collegerit seipsum ex mundo per menstruum sanguinem, & per hos concupiscentiæ fluxus, eum nõ amplius hic detineri, sed præ- dictos principes transscendere. transire vero aiunt ad Sabaoth, & calcare in caput ipsius, effreni lin- gua blasphemantes: atq; sic transcendere ad supernam partem, vbi est mater viuentium Barbero si- ue Barbelo appellata, & hoc modo animam saluari. Sed & pilos muliebres eundem habere miseri il- li dicunt, putantes nomen Sabaoth principem aliquem esse, ignari quod vbi dicit Scripturam, Hæc dicit Dominus Sabaoth: nõ nomẽ alicuius dixit, sed nomẽ glorificationis deitatis. Sabaoth enim inter- pretari poteris ex Hebraica lingua, dominum virtutum. Vbi enim in veteri Testamento nomen Sa- baoth scriptum est, virtutem significat. Vnde Aquila vbiq; Adonai Sabaoth interpretatur dicens, dominus exercituum. Hi vero omnibus modis furiosi, contra suum dominum, eum qui non est quæ- runt, & eum qui est amiserunt, imò potius seipfos perdiderunt. Sunt & alia quæ nugatur, quibus di- uexari, est ipsorum insaniam recensere. Quidam vero ex ipsis mulieribus ad coitum non vtentes, pro- prijs suis manibus seipfos corrumpunt, & suam corruptionem in manus sumunt, & sic edunt, vt ten- tes ementito testimonio. *Manus hæc suffecerunt non solum mihi, sed & his qui mecum sunt.* Et rursus hoc. *Operantes proprijs manibus, ut possitis etiam non habentibus impertiri.* Quare de his arbitror commotus est & Spiritus sanctus, in apostolo Iuda, in catholica, in qua, epistola ab ipso scripta. Iudas autem hic est, qui frater Iacobi & Domini dicitur. Ostendit enim ipsos Spiritus sanctus per vocẽ Iudæ, quoad brutorum similitudinem corrumpantur & corrumpant; qui dicit quod quæ quidem non sciunt, in his ignorantes capiuntur, quæ uero sciunt, in his uelut bruta corrumpuntur. Insuper canum enim & suum corrup- tionem à seipsis perficiunt. Canes enim & sues, itemq; alia animantia sic corrumpuntur, & defluxum à corporibus suis edunt. Nam verè somniantes, carnem polluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maiestates vero blasphemant. At Michael archangelus disputans cum diabolo de corpore Moysis, velut scriptum est, *erroris remunerationem in seipsis recipientes.* Exoleti enim ipsi facti, beatos præ- dicant se mutuo, velut qui rem præclaram susceperunt. Imò etiam decipiunt credulum ipsis mulie- bre genus, illud peccatis refertum, & varijs cupiditatibus ductum. Dicunt enim deceptis ab ipsis, Il- la virgo tot annis corrupta est, & quotidie corrumpitur, nullam enim satietatem ipsorum lasciuia ha- bet, sed quanto magis quis apud ipsos turpia operatur, tanto plus laudatur. Illas autem virgines esse dicunt, quæ nunquam in mundana commixtione nuptiarum, iuxta naturalem consuetudinem fue- runt vsque ad feminis deiectionem, sed coeuntes semper ac scortantes, verum antea quàm absoluta sit voluptas, remouentes maleficum communionis ipsarum corruptorem, & relatam turpitudinem in cibum sumentes, ad similitudinem improbitatis ipsius Selom erga Thamar: & quæ à virginitate hanc artem didicerunt, vt corrumpantur quidem, non suscipiant autem corruptionis mixturam ac defluxum. Blasphemant autem non solum Abraham, & Mosẽ, & Heliam, & omnem chorum pro- phetarum, sed etiam Deum qui ipsos elegit. Sed & alia innumera apud ipsos conficta in literas refer- re ausi sunt. Stirpem etenim Mariæ, librum quendam esse dicunt, in quo horrenda quædam ac per- niciosa exprimentes referunt. Ex hac enim causa (inquit) Zacharias occisum esse in templo, quo- niam visionem vidit, & ex timore volens narrare visionem, oris obturationem pertulit. Vidit enim (inquit) in hora suffitus, quum suffitum faceret, hominem quendam stantem asini formam ha- bentem: & quum egressus esset, ac dicere vellet. Væ vobis quem adoratis, obturauit ipsius os ille qui visus est ab ipso in templo, vt loqui non posset. Quum vero aperiret os suum vt loqueretur, tunc reuelauit ipsis, & occiderunt ipsum, & sic mortuus est Zacharias. Ob hoc enim præceptum est sacerdoti, ab ipso legissatore, vt habeat tintinabula, quo quum ingrediatur ad faciendum sacra, is qui adoratur audito tintinabulorum sonitu se occultet, vt ne deprehendatur formæ ipsius expressa faci- es. Est autem vniuersum stoliditatis ipsorum studiũ deprehenso facile, & ludibrio pleni. Si enim omnino visibilis erat is cui sacra fiunt, neq; oculari certè potuit. Si vero oculari oĩno potuit, inuisi- bilis non erat. Et rursus aliter ipsos alloqui licet: Si visibilis erat, corpus igitur erat, & non spiritus.

Si vero

Si vero spiritus erat, non amplius inter visibilia expenditur. Quomodo igitur id quod inter visibi- lia, non æstimatur à tintinabulorum sono providebat sibi ipsi subterfugium? Quum enim ex natura habeat vt sit inuisibile, non videri poterat si non voluisset. Si vero etiam visum esset, non iuxta ne- cessitatem visum esset, ita vt natura ipsum duceret ad conspectum, sed per gratiam, non timore & præoccupatione præter expectationem circa editum sonum, visionem suam in propatulum propo- nentis. & sic omnibus modis falsus & confictus ipsorum sermo dilabitur. Multa præterea alia sunt de Iuda quæ dicunt, & quidem quæ Zacharias non sit occisus statim, sed superstes fuerit dies aliquot post Ioannis natiuitatem, & prædixerit de Ioanne, & de aduentu C H R I S T I, & natiuitate in car- ne, ex sancta virgine Maria, per spiritum sanctum, velut dicit: *Et tu puer propheta altissimi uocaberis, præbis enim ante faciem Domini, ut pares eius uias, & conuertas corda patrum ac liberos, & inobedientes in intelligentia, et cetera.* Quot uero alia referre possem de nugacitate ipsorum, atque inquinamētis? Porro qui Leuitæ apud ipsos vocantur, non miscentur fœminis, sed ipsi inter se mutuo miscētur. Et hi sunt præcipui apud ipsos, & laudatis simi. Derident deinde eos qui politiam ac vitam honestã ex- ercent, castitatemque ac virginitatem, velut qui frustra laborem insumant. Proferunt autem in nomi- ne Philippi sancti Apostoli confictum Euangelium, Quoniã reuelauit mihi (inquit) Dominus, quid oporteat animam dicere, in eo quod ascendit ad cœlum, & quomodo singulis supernis virtutibus re- spondere. Nam cognoui me ipsam (inquit) & collegi me ipsam vndiquaque, & non seminavi liberos principi, sed eradicaui radices ipsius, & collegi membra dispersa, & noui te quis es. Ego enim (inquit) ex supernis sum, & sic (inquit) dimittitur. Si vero reperta fuerit genuisse filium, detinetur infernè, do- nec proprios liberos possit recipere, & retrahere in seipsam. Atque hæc sunt deliramenta ac fabulæ ipsorum. Quomodo & de sancto Helia blasphemias dicere audent. Quando assumptus est (in- quunt) rursus deiectus est in mundum. Venit enim (inquit) vna ex dæmonibus, & tenuit, & dixit ipsi, Quò vadis? habeo enim liberos à te, & non poteris ascendere, & hic dimittere liberos tuos. Et dixit (inquit) Helias, Vnde habes liberos à me, quum ego in castitate vixerim? & dixit illa (inqui- unt) Certe quando insomnia somnians sæpe in defluxu corporum euacuatus es, ego eram quæ assum- pti à te semina, & genui tibi filios. Multa uero est stulticia eorum qui talia dicunt. Quomodo enim potest dæmon, qui spiritus est immundus & incorporatus, corpora assumere? Si vero etiam à corpo- ribus assumit ac concipit, non amplius est spiritus, sed corpus. Quum autem corpus est, quomodo est inuisibile & spiritus? & multa est stoliditatis ipsorum absurditas. Volunt enim testimonium con- tra ipsos ex epistola Iudæ, magis pro seipsis videlicet producere, dum dicit: *Somniantes carnem quidẽ polluunt, dominationem autem ignominia afficiunt, maiestates uero blasphemant.* Non dixit autem beatus Iudas, frater Domini, de his qui somniant in corporibus: statim enim infert ac ostendit: quod de som- niantibus dicit, qui loquuntur velut per somnia uerba sua, & non per sobrietatem vigilantis ratiois. Nam & de doctoribus in Hierusalem dicit Elaias: *Omnes canes muti, non potentes latrare, somniantes concubitus, & cetera.* Et sanè hic in epistola Iudæ ostendit dicens, *Somniantes cõcubitus, quæ nõ sciunt dicentes.* & ostendit quod non de insomnia in somno dicit, sed de fabulosa ipsorum tragedia ac nu- gacitate, quæ uelut per somnum profertur, & non à sana mente. Cæterum reuera molestus sum om- nia recensendo. Dei enim solius est occludere huius graueolentiæ profunditatem. & trāsibo ex hoc loco, precatu vniuersorum regem deum, vt nemo in hoc cæno hercat, & neque mens mea particeps fiat foetidiæ immundiciæ. Primum equidem apostolus Paulus prauitatis ipsorum radicem excindit, de viduis iunioribus præcipiens, *Viduas (inquit) iuniores reijce, postquam enim lasciuierunt contra C H R I S T V M nubere uolunt, habentes iudicium, quoniam primam fidem reiecerunt. Verum nubant, liberos gignant, domum gubernent.* si autem Apostolus dicit, eas debere liberos gignere, ac domum gubernare: hi uero interdiciunt liberorum generationem, serpentis est & prauæ doctrinæ conatus. Visti enim vo- luptate scortationis, excogitant sibi ipsi immundiciæ prætextus, quo videantur suam petulantiam explere. Et oportebat quidem hæc neque dicere, neque digna putare quæ in literas referantur, uerũ sepeliri uel mortuum quendam fatidum, & pestilentem graueolentiam exhalanrem, vt ne etiã per aures lederet homines. Et si quidem præterisset talis hæresis, & non esset amplius in mundo, bonũ esset hanc sepelire, & neque omnino de ipsa dicere. Quando quidem uero & peragitur, & vos inhor- tati estis nos, vt de omnibus dicamus, partes ipsius coactus recensui, vt ueritatẽ non silentio præter- eam, sed exponã, ad auertendos quidẽ auditores, ad confusionẽ uero eorũ qui faciũt. Vnde enĩ nõ, h- cuerit nobis ostendere cædes apud ipsos, & mōstrōsa opera, & mysteria diaboli, ex uersutia eiusdẽ dia- boli attonitis illis datas. Et statim quidẽ redarguuntur de eo quod imaginantur ac prætexunt de li- gno, in primo psalmo relato, Quod dabit fructum suum in tẽpore suo, & folium eius non defluet. Superius enim positũ est: *In lege ipsius meditabitur die ac nocte.* Legem autem & prophetas hi abne- gant. Si uero legẽ domini abnegãt, uñ cum lege etiã eũ qui loquitur est in lege, calũniis impetunt. Errant aut p opinionẽ, & à ueritate exciderũt. Et iudiciũ futurũ nõ putant, neque resurrectionẽ cõ- fitẽtur. Quæ uero faciũt in corpe uoluptate repleti, his fruũtur, diabolicis uoluptatib; ac cõcupiscen- tiis debacchates. Ita penitus & vbiq; à ueritatis doctrina redarguũtur. Ioãnes enim dicit, *Si quis uenit inquit, ad uos, et non fert doctrinã hæc, qualẽ uero dicit: quẽ nõ cõfiteatur C H R I S T V M in carne uenisse Antichristus est.* & nunc Antichristi multi sunt, nimirum quũ hi Antichristi sint, qui C H R I S T V M in carne uenisse non consentunt. Sed & ipse Saluator dicit: *Qui digni facti sunt regno cælorum, neque matrimonii uicontrahunt: neque clocantur, sed sunt equales angelis.* Et non hoc solum, uerũ vt etiam ostẽ- deret manifestam castitatem, & sanctimoniam per sanctificationem, dicit Maria: *Ne me attin- gas, nõdũ enĩ ascendũ ad Patrẽ.* vt ostẽderet puritatẽ nõ participatẽ corporibus, & imixtã, Sed & in alio loco

alio loco dicit vaticinas Spūs sc̄tus, tū ppter priores, tū ppter posteriores: Etā sterilis et ipolluta, quæ nō nouit cōcubitiū in delicto, et eunuchus qui nō operatus est manibus iniquitatē. quo etiā rescideret per fabulas, ipsorū turpes ī manib⁹ actiōes. Quot vero etiā alia dicere licet? velut quū Apostol⁹ dicit, Quæ nupta non est et uirgo, curat quæ Domini sunt, quomodo Domino placeat: hoc autē dicit, vt cui delatū est, nō frustra ostendere castitatē in veritate ex Spū sancto. Deinde vero de his quæ reuerendas nuptias habēt, dicit: Honorabiles sunt nuptia, et cubile impollutum. scortatores autem et adulteros iudicabit Deus. Sed & contra ipsos exclamat, scribens Romanis, ac turpia reuelans eorum qui improbas actiōes operantur, dicens. Nam et femina naturalem suum usum transmutauerunt in innaturalē. Et de masculis, Masculi in masculis inritudinem operantes. Quin et in epistola ad Timotheum de his dicit: In extremis diebus instabunt tempora periculosa, erunt enim homines uoluptatum amantes potius quā amantes Dei. Et rursus. Prohibentes contrahere matrimonium, iubentes abstinere a cibis, cauterio inuistam conscientiam habentes. Nam matrimonium contrahere cum temperantia prohibent, & liberos gignere vetant. ardēt autem in conscientia, scortantes quidem, & corruptionem sustinentes, verūm prohibentes liberos gignere. Etenim & ipsa quæ apud ipsos dicitur oblatio, cenosa iam existens, etiam ab antiquo per Prophetam ostenditur, quod serpentis sit caro, & non Domini. Abist. Sic autem dicit, Tu contriuisisti capita draconis, et dedisti ipsum escam populis Aethiopum. Reuera enim serpentis esca est abominabilis illorum superstitio. Et Aethiopes denigrati peccato, qui hoc mysterium eius qui nunc quidem Iupiter appellatur, olim vero præstigiator fuit, & à quibusdā frustra Deus putatus est, perficiunt. Nam ex Græcis fabulis omnes sectæ collectum sibi ipsi errorem proposuerunt, ita vt ad aliam sententiam deteriorem transmutarint. Introducunt enim poetæ Iouem, suam filiam Metim deuorasse. Infantem autem nemo vtiq; deuorari, velut sanctus Clemens turpes deorum Græcorum actiōes, irridens dixit: Nam Metim deuorans, non puerum deuorare potuit, sed propriam genituram. Quid vero aliud dixerim? aut quomodo excussero lutosum hunc laborem? quum velim quidem dicere, & non velim, sed cogar, vt ne videar quid de rebus his occultare: & timeam vt ne horrenda ipsorum delicta reuelando, aut polluam, aut offendam, aut eos qui voluptatibus ac cupiditatibus ducuntur, ad curiosius de hoc inuestigandum impellam. Attamen ego quidem innocens fuerim, & vniuersa sanctæ catholice Ecclesiæ spes, & omnes qui hunc librum legerint, ab hac subseminatione, & maligna diaboli impostura. Si enim velim alia quæ apud ipsos dicuntur ac fiunt, referre, quæ talia sunt & tanta, & his adhuc maiora ac minora: & si velim etiam velut auxiliare sanationis medicamentum, instar antidoti aduersus singula dicta opponere: in magnam molem huius operis tractationem extendā. In hac enim hæresim, dō charissimi, etiam ipse incidit, & ex ore eorum qui hanc tractant, hæc in propria persona audiui. Mulieres autem sic deceptæ, non solum de his verba apud nos fecerunt, & talia nobis reuelarunt, sed etiam in Aegyp̄tia illa perniciose ac flagitiose Archimagiri terra, eadē effeni audacia nos atrahere in iuuentute nostra, lasciuia concitæ aggressæ sunt. Verum qui tunc adstitit sancto Ioseph etiam nobis affuit. Et eum qui illum liberauit, nos indigni ac insufficientes inuocantes, vbi misericordiam consequuti sumus, & perniciosas ipsarum manus effugimus, Deo sanctissimo hymno decato, etiam ipsi dicere potuimus, Cantabo Domino, gloriosè enim glorificatus est, equum & infensorem proiecit in mare. Non enim simili iustitiæ illius virtute, sed suspirijs ad Deum misericordiam assequuti, seruati sumus. Improperebant enim mihi perniciosæ illæ mulierculæ, & deridebant me, velut indicabant ipse sibi ipsi murus illudentes, nimirum, Non potuimus, inquebant, seruare adolescentem, & dimissimus ipsum in manibus principis perire. Nam quæ ex ipsis formosior fuerit, ea se ipsam velut inescationem circumdat, quo dicere possit eos qui per ipsam decepti sunt seruatos esse, pro eo quod perierunt: & opprobrium deinceps turpium est, formosioribus ipsis obijcientibus, Ego sum vas (inquit) electionis, quæ possum seruare eos qui decipiuntur, tu vero non potuisti. Erāt igitur hæ quæ illicientem hanc fabulam agebant, forma ruinæ suæ speciosissimæ, verum mente improbitatis suæ vniuersam diaboli turpitudinem habentes. At misericors Deus ab improbitate ipsarum nos liberauit, vt etiam post lectos à nobis ipsorum libros, & vere cognitam ipsorum opinionem, neque abductus sim, & effugerim, ac tunc non inescatus fuerim, sed studium adhibuerim, vt etiam Episcopis illius loci ipsos ostenderem, & nomina in Ecclesia occultata deprehenderem, quo iidem ciuitate exigerentur (erant autem nomina circiter octoginta) & ciuitas à zizaniosa ac spinosa ipsorum matre purgaretur. Cæterum vbi quis in memoriam reuocauerit supra factam à nobis promissionem, fortassis etiam collaudarit quod confessi sumus nos in aliquos ipsorum incidisse, quædam vero ex libris cognouisse, quædam vero ex auditu & testimonijs virorum fide dignorum, & veritatem nobis ostendere valentium accepisse: quemadmodum etiam hic ob studium veritatis locum non sumus transgressi, sed ostendimus, quod hæc est vna de sectis quæ nobis obuenerunt, & clare de hac dicere potuimus, non ex his quæ fecimus (absit) sed quæ exactè didicimus ab his qui nos ab hoc persuaserunt, & non obtinuerunt, veram spem suam de me perdendo perdidit, & nō assequuti sunt scopum fraudis in nostram miseram animam ab ipsis, & diabolo qui est in ipsis constructæ. Vt vna cum Dauide dicere possimus, Spicula puerorum factæ sunt plagæ ipsorum, & quæ sequuntur. Et, Cōuertetur labor ipsorum in caput ipsorum, & iniquitas ipsorum in verticem ipsorum descendet. Quæ admodum igitur illapsi & elapsi sumus, & legimus & scimus ac condemnauimus, & seruati transilluimus, sic etiam te lectorem adhortamur, vt legas ac condemnes, & transillias, vt ne incidas in venenum improbitatis horum reptilium. Sed etiam si aliquando in aliquos ex serpentaria illa schola incidas, statim arrepto ligno per Dominum nobis parato, in quo Dominus noster CHRISTVS affixus est contra caput serpentis, dicas: CHRISTVS crucifixus est pro nobis, effrigem nobis relinquens salutis

Græci poete omnium sectarū oc caso. Iupiter Metim filiam deuorans.

Epiphanius Anastasius pene.

ipsi omniū huius communis.

Epiphanius

salutis. Nam crucifixus vtiq; non esset, si non carnem habuisset. Quum autem carnem habeat, & crucifixus sit, crucifixus nostra peccata. per fidem hæreo ex veritate, & non subducor languido errore serpentis, & suffuris doctrinæ ipsius. Porro deinceps dō charissimi, hanc prætergressus, ad alias asperas feminas accedam, non vt eam, sed vt procul volentibus ostendam, vt asperiores quidam cognoscant, verum effugiant per angustam & arctam viam, quæ ducit in vitam æternam: & relinquant latam ac spaciolam, & spinosam, ac offendiculis plenam, viam conosam, & lasciuia ac scortatione referatam. Cuius scortationis ac petulantia similitudinem in reptili seuisimo videre est, cui nomen veteres indiderunt, doloris partus exortem viperam appellantes. Est enim talis viperæ natura similis horum improbitati. Nam per virilem aut muliebrem naturam turpitudinem perficientes, hæc feminæ deiectionem interdicit, disperdentes liberorum generationem creaturis ex Deo donatam, velut etiam Apostolus dicit, remunerationem erroris in seipsis recipientes, &c. Sic sanè tradunt & doloris pariedi exortā viperam, concupiscentiæ affectu demullam, tum foeminam ad masculum, tum masculum ad foeminam circumplicari, & simul per os hiantis foeminam masculum caput immittere, illam verò affectu detentam huius caput abscidere, & sic ab ore destillans virus in seipsum deglutire, & ipsam ex hoc gemellos, marem ac foemellam concipere, qui in ventre maturi facti, & non habentes vnde gignantur, latus matris fauciant, & sic gignantur, vt & pater & mater ipsorum pereat. Quapropter nomen inditū est, ex eo quod dolores partus non experitur. Grauis autem & horrenda supra omnia reptilia est viperæ, ipsa in seipsa interitum operans, & per os turpitudinem concipiens. Cui similis est hæc stolidia ac insana hæresis: cuius quum & caput, & corpus, & omnia ex ipsa genita, hic contriuerimus ligno vite, ad alias considerandas procedamus, Deum auxiliarium inuocantes. Cui honor & imperium in secula seculorum, Amen.

Viperæ natura.

Contra Carpocratitas, XXVII ex ordine hæresim.

Carpocras quidam alius fuit, qui sibi ipsi nephariam falsæ mentis suæ doctrinam confluuit, & peiores omnibus relatis mores habuit. Ex omnibus enim his, Simone, Menandro, Saturnilo, Basilide, Nicolao, & ipso Carpocrate, insuperq; ex protextu Valentini, falsò appellatæ scientiæ hæresis producta est, quæ suos sectatores Gnosticos nominauit, ex qua sunt Gnostici iam à me declarati, id est cognitores ac scientes, condénabiles potius his moribus appellandi. Hic verò rursus supernè quidem vnum principium dicit, & patrem vniuersorum, & ignotum & innominatum, similiter velut alii ducere volens. Mundū autem, & quæ in mundo sunt, ab angelis factum esse, qui longe sunt patre illo ignoto inferiores. Hos enim à superna virtute defecisse dicit, & sic mundum fecisse. In s v m verò Dominum nostrum ex Ioseph generatum esse dicit, quemadmodum omnes homines ex femina viri ac muliebri geniti sunt. Esse autem ipsum similem omnibus, verum vita præcelluisse, temperantiq; ac virtute & iusticia. Quandoquidem vero inquit, validam præ cæteris hominibus habebat animam, & memoria tenebat ea quæ vix erant ab ipsa supernè, quando & circumferentia ignoti illius patris erat, demissa sunt (inquit) ab eodem patre in animam ipsius virtutes, quo visorum ab ipsa recordata & potentia corroborata, angelos mundi fabricatores effugeret, in eo quod per omnia mundi negocia procederet, & actiōes quæ ab hominibus fiunt, & opera absurda ac nefaria quæ in occulto fiunt: & quo per omnes actiōes liberata eadem (inquit) anima in s v ascenderet, ac reuertetur ad eundem patrem ignotū, qui virtutes ipsi ex supernis demisit, vt per omnes actiōes procedens & liberata, sursum ad ipsum penetraret. Quin & similes ipsi animas, æqualia ipsi amplexas, eodem modo liberatas, sursum volasse ad ignotum patrem, in eo quod omnes actiōes perfecerunt, similiter ab omnibus semotas, de cætero liberatas esse. At in s v animam in Iudæorum moribus educatam, ipsos contempsisse, & propterea virtutes accepisse, per quas potens exigere affectus, qui hominibus in supplicium adsunt, mundi fabricatores transcendere valuit. Non autem solum ipsam in s v animam hoc potuisse: sed etiam eam quæ potest per actiōes progressa, mundi factores angelos transgredi. Et ipsa si acceperit virtutes, & similia fecerit, quemadmodum anima in s v, velut prædixi. Vnde ad magnum factum progressi hi qui ab impostore hoc decepti sunt, seipso etiam ipso in s v præferendos putant. Alii verò ex ipsis non Iesu inquit, sed Petro & Andrea & Paulo, & aliis apostolis se præstantiores esse, ob excellentiā cognitionis, & propter ampliorem peractionem diuersorum transituum. Alii verò ex ipsis dicunt se nihil differre à CHRISTO in s v Domino nostro. Animæ enim ex eadem circumferentia sunt, & similiter velut anima Iesu omnia contempserunt. Et omnes animæ, inquit, eadem virtutæ dignæ factæ sunt, quæ etiam Iesu anima digna facta est. Quapropter etiam has per omnem actiōnem procedere, velut ipsa Iesu anima pertransiit, si verò quis rursus possit supra Iesum contempnere, excellentior ipso erit. Aggrediuntur autem hi qui ex nefaria hac schola sunt, omnigenos conatus horribilium ac perniciosorum operū. Magia enim apud ipsos excogitata est, incantationesq; diuersas ad omnem machinationem inuenerunt, ad amorem & ad illectamenta. Quin & assessores demones sibi ipsi attrahunt, ad hoc vt per multas præstigias in magna potestate, omnibus dominentur quibus velint, & vt vnuquiq; quamcumque actiōnem aggredi audeat, nimirum seipso decipientes, ad perfectionem occæcatæ mentis ipsorum. Nam tales aggressiones quæ per tot actiōnes inuoluerunt, & angelos mundi opifices, atque ea quæ in mundo sunt contempserunt, transgrediuntur eorumdem fabulatorum (non enim dixerim mundi opificum) potestatem, quo supernam libertatem amplectantur, & volatum sursum versus adipiscantur. Sunt autem ex Satana subornati ac producti, in opprobrium ac scandalum Ecclesiæ Dei. Indiderunt enim sibi ipsi cognomen Christianorum, ad hoc vt gentes per ipsos offendantur, & sanctæ Ecclesiæ Dei vitia - tem

Magis schole.

Malabona esse natura.

Marcellina Romano pontificum series.

Petri ac Pauli obitus, anno XXI.

tem, & veram prædicationem, propter illorum nefaria facta, & incomparabilem improbitatem auerſentur & vt gentes ipſorum aſſiduo nefaria opera conſiderantes, putent etiam ſanctas Dei eccleſias tales eſſe, & auertant, velut dixi, aures à Dei ac veritatis doctrina, uel ubi uident ſaltem aliquos ſi milititer blaſphemias proferre. Et hæc de cauſa plures ex gentibus, vbicumq; uiderint tales, ne accedat quidem nos ob communionem accipiendæ doctriinæ, aut audiendi uerbi diuini, & neque aures admovent, improbis ſceleftorum illorum factis conſternati. Degunt autem hi in luxu, & omnia ad corporum voluptatem operantur: nos autem omnino non accedunt, niſi fortè ad inſcandans animas inſtabiles maligna ſua doctrina. In nulla enim re nobis ſimiles ſunt, ſed nomine ſolum appellari glorian tur, quo per conſictum nomen improbitatem ſuam operentur. At condemnatio horum, uelut ſcriptum eſt, iuſta eſt, quemadmodum ſanctus Paulus dixit: Ob malas enim actiones ipſorum, retributio ipſis reddetur. Nam quum mentem ſuam licenter inſania expoſuerunt, innumeris voluptatum affectibus ſeipſos tradunt. Aſſerunt enim, quod quæcumq; apud homines mala eſſe putantur, ea mala nõ ſunt, ſed natura bona. Nihil enim eſt naturæ malum, uerum hominibus putantur eſſe mala. Et hæc omnia ſi quis fecerit in vna hic præſentia, non amplius in aliud corpus tranſit ipſius anima, vt ruruſ in ſiã reſteſtatur: ſed in vno, omni actione tranſacta diſcedet liberata, & non amplius quid debens de actionibus in mundo. Qualem autem actionem dicere ruruſ timeo, vt ne ſterquiliniꝝ occultati canalem reuellem, & quibuſdam uidear peſtilentis graueolentiaꝝ inductionem operari. Attamen quando quidem ex ueritate dependemus, meipſum cogam vt impoſtorum illorum facta reuelans, & caſtius loquar, & à ueritate non excedam. Quid uerò aliud quàm omnem nefandam ac ſceleftam actionem, quam non phas in ore ferre, hi perpetratur? & omnem ſpeciem uirilil coitus, ne libidinofæ ad mulieres conſuetudinis, in ſingulis corporis membris, incantationeſq; ac ueneficia & idololatrias perficientes. Et hoc dicunt eſſe operationem redditionis debitorum in corpore, ad hoc vt non amplius accuſentur, neque opus aliquod actionis ab ipſis exigatur: & hæc de cauſa animam non auerſari, poſt diſceſſum hinc, etiam ruruſ ad tranſitum in aliud corpus procedere. Ita enim habent ipſorum libri, vt ſi quis prudentia præditus legat, admiretur ac ſtupeat, & non credat, quod hæc ſic ab hominibus ſiant, nõ ſolum hiſ qui ciuitatem nobiſcum inhabitant, ſed etiam hiſ qui cum beſtijs, & ſimilibus beſtijs ac pecoribus, ſermè dixerim quæ canes ac ſues faciunt, facere audent. Aiunt enim, oportet penitus hiſ omnibus uti, vt ne egreſſæ animæ aliquo opere relicto, ea de cauſa reuertantur in corpus ruruſ, ad faciendum ea quæ non fecerunt. Et hoc eſt, inquiunt, quod I E S V S in Euangelio dixit per parabolam, ſis beneuolus aduerſario tuo, dum fueris in uia cum ipſo, & da operam ut ab ipſo libereris, ne forte aduerſarius tradat te iudici, & iudex miniſtro, & miniſter conijciat te in carcerem. Amen amen dico tibi, non exiſtis illinc donec extremum perſolueris quadrantem. Fabulam porro quandam conſingunt ijdem, ad parabolæ huius interpretationem. Et aduerſarium eſſe aiunt, vnum ex angelis qui mundum fecerunt, & ad hoc ipſum ſubornatum eſſe, vt adducat animas ad iudicem quæ hinc de corporibus exeit illine uerò redarguantur, quod non fecerunt omnem operam atq; actionem. Dari autem ipſas à principe miniſtro, eſſe autem miniſtrum angelum, miniſtrantem iudici mundi opifici, in hoc vt ferat ruruſ animas, & in diuerſa corpora concludat. Eſſe autem aduerſarium hunc quæ diximus, dixiſſe Dominum in Euangelio, quem ſanè ipſi vnum angelum de mundi opificibus eſſe aiunt, nomen Aboli habentem. Carcerem enim dicunt eſſe corpus. Extremum autem quadrantem uolunt eſſe tranſitum ad alia corpora, & in ſingula præſentia perſicere extremam corporum actionem, & nihil amplius relinquere ac reſtare, ad nefarium quicquam faciendum. Oportet enim, naquiut, uelut diximus, omnibus pergreſſis ac ſingulatim perpetratis, liberatam redire ad ſupremum illum ignotum, tranſgreſſam mundi opificis & opificem. Dicunt item ruruſ, quod oportet animas uel in vna præſentia tranſitus ad corpora, omnibus peractis, de cætero ſurſum liberatas abire. Si uerò nõ in vna præſentia peregerint, per ſingulas præſentias tranſituum ad alia corpora, paulatim peracta vniuſcuſq; nefarij operis operatione, de cætero liberari. Quin & ruruſ dicunt: Dignis hæc recenſere dignamur, quo faciant ea quæ uidentur eſſe mala, non ſunt autem natura mala, vt edocti liberentur. Cæterum ſignaculum per cauterium, aut nouaculam, aut ſubulam immittunt, ac incutiunt: Carpocratiani, in dextram inferiorem auri culam, hiſ qui ab ipſis decæpti ſunt. Peruenit equidem iam ad nos fama, quomodo Marcellina quædam ab ipſis decæpta, multos corrupit temporibus Aniceti epifcopi Romæ, qui Pio & ſuperioribus ſuceſſit. Etenim in Roma fuerit primi, Petrus & Paulus apoſtoli ijde ac epifcopi. deinde Linus, dein de Cletº, deinde Clemes, q contemporeus fuit Petri & Pauli. Huiº mentione facit Paulº in epiftole ad Romanos. Et nemo miretur quod ante ipſum alij epifcopatu aſſuſerunt, quu ſub apoſtoliſ hic fuerit contemporeus Petri ac Pauli. nam & illi contemporei apoſtolorum fuerunt. Siue igitur adhuc ipſis ſuperſtitibus à Petro accepit impoſitionem manuum epifcopatus, & eo reuſato remoratus eſt: dicit enim in vna epiftole ſua, ſcedo, ab eo, erigatur populus Dei (hoc enim in quibuſdam commentarijs reperimus.) Siue poſt apoſtolorum ſuceſſionem à Cleto epifcopo hic conſtituitur, non ita clarè ſciimus. Veruntamen etiam hic potuit ſuperſtitibus adhuc apoſtoliſ, Petro uidelicet ac Paulo, alios epifcopos conſtituere. propterea quod Apoſtoli ſæpe ad alias terras ablegabantur, propter CHRISTIANI prædicationem, non potuit autem vrbs Roma ſine epifcopo eſſe. Paulus enim in Hiſpaniam profectus eſt, Petrus uerò ſæpe Pontum & Bithyniam uifiſtauit. Poſſibile eſt autem, poſtquam diſceſſit ac reuſauit Clemens (ſi modò ſic factum eſt, rationem enim ſic in eo, non decerno) poſtea poſt obitum Lini & Cleti, quorum uerq; ad duodecim annos epifcopatum tenuit, poſt ſancti Petri ac Pauli obitum, qui contigit duodecimo anno Neronis, hunc ruruſ coactum eſſe ad ſuſcipiendum epifcopatum. Attamen epifcoporum in Roma ſuceſſio hanc conſequentiã habuit, Petrus & Paulus

Lege caute.

& Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Euareſtus, Alexander, Xyſtus, Teleſphorus, Euareſtus, Hyginus, Pius, Anicetus, qui ſupra in catalogo indicatus eſt. Et ne quis miretur, quod ſingula ita exactè recenſemus, per hæc enim ſemper claritas oſtenditur. In temporibus itaq; uelut diximus, Aniceti, præindicata Marcellina Romæ degens, perniciem doctrinæ ipſius Carpocræ euomens, multos illic incertos perdidit. Atque hinc factum eſt initium Gnoſticorum appellatorum. Porro habent imagines per colores depictas, quidam etiam ex auro & argento, ac reliqua materia, quas ſanè imagines I E S V eſſe dicunt, & has I E S V imagines ſub Pontio Pilato factas eſſe, quando inter homines uerſabatur. Habent autem eas imagines occultè. Inſuperq; philoſophorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtoteliſ, & aliorum, cum quibus philoſophis etiã alias imagines I E S V collocant, collocataſq; adorant, & gentium myſteria perſiciunt. Erectis enim hiſ imaginibus, de cætero gentium mores ſeruant. Qui uerò ſunt gentiu mores alij, quàm ſacrificiũ atq; alia? Cæterum ſolius animæ ſalutè eſſe dicit, & nõ corporum. Oportet itaq; hos ſubtertere omnibus uiribus. Nemo enim contemnat ſermonem, maximè ab impoſtore proficicentem. Verum dixerit quis, Nõ ſunt hæc deprehenſu facilia, ac ſtultitia plena? At aliquãdo etiã ſtulta perſuadent inſipientes, & prudentes peruerterunt, ſi non adſit mens in ueritate exercitata. Quum itaq; etiam hic inciderit in Simonis ac reliquorum magiam, per eadem quoque hunc ſubuerſemus. Si enim ignota & innominata uirtus, cauſa fuit aliorum angelorum, quæ eſt ignorantia apud eandem, hoc eſt patrem vniuerſorum, ſi nõ nouit quæ facturi eſſent angeli ab ipſo facti, & ſi ignorauit quod defecturi eſſent & facturi quæ ipſe non uellet? Aut hos quidem fecit, ſciens quod facturi eſſent quæ ipſe non uult, ab ipſis uerò facta ſunt, certè ipſe erit qui per cognitionem & bonam uoluntatem fecit quæ illi auſi fuerit. Si itaq; uelut dixi, nouit quidem quæ facturi eſſent, non uoluit autem vt facerent, qua ratione eos qui fecerunt fecit, ad hoc vt facerent quæ ipſe non uellet? Si uerò ipſe quidem fecit angelos, vt faceret ea quæ ab ipſis ſunt, igitur uoluit fieri, & ideo eos qui fecerunt antea creauit angelos. Et ſi creauit ad hoc vt facerent, reuſat autem & interdicit quæ ab ipſis ſunt, calumnia ſanè fuerit quæ in medio uerſatur. Si autem concedebat quidem ipſis vt facerent, uoluit autem quæ ab ipſis facta ſunt, hoc eſt homines & animos, ruruſ ad ſeipſum recipere præter horum uoluntatem. profecto auaritia in medio erit, & nihil aliud, quum rapiantur homines qui ſub angelis ſunt, ab eo qui ſuperne eſt præter horum uoluntatem. Imò etiam imbecillitas fuerit, quando quidem quum non potuerit ipſe ſibi ipſi facere, rapit quæ facta ſunt ab hiſ qui ab ipſo facti ſunt. Et erit de cætero fabula ac ſtultiloquiũ, quod infernæ quidem uirtutes tranſgredi poſſint intermedias, intermedias uerò crucientur, quum cauſæ ſint inferiorum. Et quod infernæ ſuper medias ad ſupernâ ſaluantur ac liberantur, dico autem animæ eorum qui ſunt in hac creatura. Non ſit autem ſuperius illo potens ad faciendum, vt qui imbecillis iudicetur. Hi uerò qui ab ipſo ſunt facti, potentes ſunt facere quæ ipſe non uolebat, aut uolebat & non poterat. Neque enim poteſt id quod ille ſibi deſiderat eſſe malum, neque à malis factum eſſe. Si enim malum eſſet, oportebat perdere. Si uero omnino pars aliqua operis ſeruat, non amplius opus malum eſt. Et ſi pars ipſius ſeruata reperiri poterit, neque qui fecerunt mali fuerint, vt qui quod ſeruat fabricauerunt. Si uero omnino ex angelis eſt anima, & ex ſuperis uim accipit deducta, profecto angeli plus ſalutis aſſequentur, quia anima quæ ab ipſis facta eſt, ſeruat, etiam quum mala ſit. Quum autem ipſa ſaluatur, non amplius mala fuerit anima que ab angelis facta eſt: neque angeli mali fuerint, ex quibus ipſa anima exiſtit. Omnibus porro ſana mente præditis cognitu facile fuerit, quod dementia plena eſt tota hæc circulatoria officina. Confundetur autem ruruſ hi, etiam ab iſdem ſermonibus. Si enim I E S V non ex uirgine Maria, ſed ex ſemine Ioseph & eiusdem Mariæ, hic autem ſeruat, ergo etiam ipſi ſeruabuntur qui hunc genuerunt. Et ſi Maria & Ioseph ab opifice ſunt, igitur opificem creatorem dixerunt, & non amplius in defectu ac diminutione erit qui Ioseph & Mariã fecit, & quibº ex I E S V de ſuperno ignoto patre exiſtit. Si uerò etiam ipſe I E S V ab angelis eſt, & opifex vnus eſt angelis, ergo in vnam abſurditatem omnes cadent, in quã etiã angeli inciderunt. Et inconfãs ac inſtabilis fuerit tragœdia ab ipſis cõſicta, ueneno plena, & omni uiroſa doctrina reſerta. At quu hanc uelut draconis caput, ligno fidei ac ueritatis reperimº, & I terra crepare fecerimº, alias etiã deſiceps beſtias aggreſſi, ad ipſas perdẽdas, ppgrediamur.

Contra Cerinthianos ſuæ Merinthianos, X X V I I I ex ordine hæreſim.

Cerinthus porro ruruſ, à quo Cerinthiani dicuntur, ab hac beſtiali reptilium ſeminio uenenum mundo infert, ſed ferè nihil aliud præter prædictum Carpocræ. Verum eadem malefica uenena mundo producit. Eaſdem enim cum prædicto calumnias etiam hic in CHRISTVM euomit, ex Maria ac ſemine Ioseph CHRISTVM genitum eſſe, & mundum ſimiliter ab angelis factu eſſe. Nihil enim hic à priore euariuit in doctrinæ illius introductione, ſed in hoc ſolum quod ex parte additus eſt Iudaismo. Aſſerit autem hic legem & prophetas ab angelis datos eſſe: & eum qui dedit legem, uñ eſſe ex angelis qui mundum fecerunt. Degebat hic Cerinthus in Aſia, & iſthic prædicationis initiu fecit. Iam uerò de hoc dicamus, quod etiam hic prædicauit, non à prima & ſuprema uirtute mundum factum eſſe. Ex ſuperis autè ex ſupremo Deo, poſtqº adultus factus fuit I E S V S, ex ſemine Ioseph & Maria genitus, deſcendiſſe CHRISTVM in ipſum, hoc eſt Spiritum ſanctum, in ſpecie colubæ in Iordane, & reuclate ipſi, & per ipſum poſteris ignotum patrè. Et propterea poſtqº uenit uirtus in ipſum ex ſuperis, uirtutes perpetrare: & ubi ipſe paſſus eſt, id quod ex ſuperis uenerat, à I E S V ſurſum uolaſſe, paſſum aſit eſſe I E S V M, ac ruruſ reſurrexiſſe. CHRISTVM uerò qº ex ſuperis uenerat in ipſum, illuſum ſurſum reuolaſſe, hoc eſt id quod uenerat ac deſcenderat in ſpecie columbæ. Et non I E S V M eſſe CHRISTVM. Lapſus eſt autem etiam hic, uelut uidetis uos oes qui ueritatis amatores

matore estis. Dicit enim legis dator non bonū esse, cui? legi obedire videtur, palam est autē quod velut bonā. Quomodo igitur malus bonā legē dedit? Si enim bonū est non adulterum esse, & bonū non occidere, quāto magis bonus fuerit, qui hoc præcepit? Si sanē eum qui malum non fecit, bonum confitemur, quomodo mala facere accusabitur is qui bonum cōsulit, & qui bonam legem dedit? Verum insanus est vir qui talia aggreditur. Hic porro est, d̄ charissimi, vnus de his qui corā apostolis tur bationem operati sunt, quando Iacobus scripsit in Antiochiam, epistolam his verbis. *Nouimus quosdā ex vobis ad nos uenisse, ac turbasse uos, sermonibus quos nos non narrauimus.* Et hic vnus est de his qui restiterunt sancto Petro, quando venit ad sanctum Cornelium, ubi acceperunt ipsum dignus factus visio ne angeli, & Petrus dubitauit, & vidit visionem lintei, & quæ in ipso erant, & audiuit a Domino, vt nihil inquinatum aut immundum diceret. Hic igitur ubi Petrus reuersus esset in Hierusalem, multitudinem circuncisorum commouit, dixitq; quod ingressus esset ad viros præputium habentes. Fecit autem hoc Cerinthus, priusquā in Asia prædicaret prædicationē suam, & in profundius perditio nis suæ barathrum incideret. Nam quum ipse circuncisus esset, aduersitatis videlicet gratia contra fideles in præputio, per circuncisionem venabatur prætextū ac occasionem. Quum autem Dominus semper curam hominum habuerit, & claritatem veritatis in filijs veritatis munierit, & sancto Petro apostolo dederit, vt & ipsum & socios ipsius redarguerit, manifesta sit Cerinthi amentia. Dicit enim sanctus Petrus: *Ego eram in ciuitate Ioppe, & uidi in meridie circa horam sextam, lintē demissum ex quatuor principijs, in quo erāt omnia quadrupeda & reptilia, & dixit mihi, macta & ede. Ego autem dixi, Domine nequaquam, quia nunquam inquinatum aut immundum ingressus est in os meum. Respondit autem mihi rursus uox de caelo. Quæ Deus mundauit, tu ne inquines. Et ecce extēplō duo uiri aderant in domo. Et dixit mihi Spiritus, vade cum ipsis, nihil hæsitas. Et deinceps recēset velut in parabola, hæc quæ ad ipsum dicta sunt. Et quod non tunc docuit, donec Dominus euidenter ostendit ipsi, quæ per sermones ac figuram ipsum docebat. Statim enim ubi aperuisset ipse os quando venit in Cæsaream, illapsus est Spiritus sanctus in Cornelium. & quum uidisset Petrus, dixit: Num quis potest impedire aquam, ab his qui digni facti sunt accipere Spiritum sanctum, velut etiam nos ab initio? Hoc uero totum mysteriū erat, & benignitatis Dei erga homines opus, quo & factus Petrus, & quilibet cognosceret, quod nō ab hominibus est salus gentium, sed ex Deo. Anticipauit enim Deus dare donum Spiritus, & visionem angeli, & laudem orationis, & ieiuniorum ac bonorum operum: quo apostoli, & præsertim sanctus Petrus, in eo quod ipsi conceditum erat, non auerfarentur eum qui ex Deo in veritate uocatus esset. Verum hæc tunc quidem tractata sunt ac commota a p̄dicto pseudopostolo Cerintho. Quæ admodū etiā aliās seditionē tum ipse tum socij ipsius excitauerūt in ipsis Hierosolymis, quando Paulus redijt cum Tito, & hic dixit, quod viros præputiatos secum adduxisset, & de hoc facto protulit, Inquinauit (inquit) locū sanctū. Quapropter etiā Paulus dicit, sed neq; Titus qui mecum est, quū Græcus sit, coactus est circūcidī. Verū propter alium de inductos falsos fratres, qui surrepserūt ut specularēt ac explorarēt libertatē nostram, quā habemus in c̄nristo, quibus neq; ad horā cessimus in subiectione. Et p̄putiatas præcipiēs, dixit: Ne circūcidamini, c̄nristus uobis nihil proderit. Durauit aut circūcisio tpi in seruicē, donec maior circūcisio accessit, hoc est lauacriū regenerationis: velut omnib; manifestum est, & clarius ostenditur ex his quæ ab apostolis dicta sūt, maximē sancto Apostolo. Dicit enim sic: Qui bus neq; ad horā cessimus in subiectione. Omnibus porro uolētibus cōsiderare ea q̄ ab apostolis tunc facta sunt, admirationi esse potest, quomodo ea q̄ apud hęc hæresem ex uersutia sp̄s erroris perpetrata sunt, characterē ac imaginē ostendūt eorū qui per has hæresem inter apostolos cōmotionem excitauerūt. Quū enim defecissent hī, & in pseudopostolos mutati essēt, & alios pseudopostolos misissent, uelut etiā iam antē dictū est in Antiochiā ab initio, & ad alios locos, qui prædicabāt: Nisi circūcisio fuerit & seruaueritis legē Moysi, non poteritis saluari: nō uulgari tunc turbatio facta est, uelut dictum est. Et hi sūt qui a Paulo dicti sunt pseudopostoli, operatores dolosi, qui se transformant in apostolos c̄nristi. Utitur enim euāgelio secundū Matthæū, ex parte, nō toto. Verum p̄pter sermonē generationis in carne, etiā hoc testimoniū ab euāgelio afferūt, rursus dicētes: Sufficiens est discipulo, ut fiat uelut magister. Quid igitur dicunt? Circūcisus est Iesus, circūcidere etiā tu. c̄nristus secundū legem cōuersatus est, & tu ipse eadē facito. Vnde etiam quidā ex his, uelut a ueneris subrepti, credūt uerisimilibus persuasionibus, propterea quod c̄nristus est circūcisus. Paulū uero reproband, propterea q̄ non obediuit circūcisioni. Imō etiā reijciūt ipsum, propterea quod dixit: *Quicumq; in lege iustificamini, ex gratia excidistis.* Et, *Si circūcidimini, c̄nristus uobis nihil proderit.* Hic autē Cerinthus stolidus, & stolidorū magister, rursus temerarius dicere ausus est, c̄nristus uelut pas sum esse, crucifixū, nondum aut surrexisse. Resurrecturum autē esse, quum uniuersalis mortuorum resurrectio fiet incōstantia igitur sunt apud illos & uerba & dogmata. Vnde etiā Paulus turbatus, his qui fidē non habēt resurrectioni mortuorum futuræ, dicit: *Si mortui non resurgunt, neq; c̄nristus resurrexit.* Et, *Edamus ac bibamus, cras enim moriemur.* Et, *Ne decipiamini, mores bonos, colloquā corrumpunt mala.* Rursus dicentes c̄nristus nondum surrexisse, eodem modo cōfutans, dicit, *Si c̄nristus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis etiam fides nostra. Reperimur autem, & falli testes Dei, quod excitauerit c̄nristus, quem non excitauit.* Tanquam apostoli quidem prædicent c̄nristus resurrexisse, quædā uero hæresem dicant c̄nristus non resurrexisse, & mortuos non resurgere. In hac enim regione, Asia inquam, imō etiam in Galatia, ualde uiguit horum doctri nã.*

Baptizari alios pro a strina. De quibus etiam ex traditione res quædam ad nos deuenit, quod quidam apud ipsos de uita hys iam mortuis. vt ne ubi resurrexerint illi in resurrectione, pœnas dent, eo quod non acceperunt baptismum, & subditi

subditi fiant potestati quæ mundum fecit. Et hac de causa traditio quæ ad nos deuenit, eundem sanctum Apostolum dixisse ait: *Si omnino mortui non resurgunt, cur & baptizantur pro ipsis?* Ceterum alii redē hoc dictum interpretantes dicunt, quod morti vicini si fuerint in pietatis doctrina instructi, ob hanc spem ante obitum lauacro digni fiunt: ostendentes quod qui mortuus est, etiam resurget, & ob indiget remissione peccatorum per lauacrum. Horum uero aliqui c̄nristus nondum resurrexisse prædicant, uerum resurrecturū esse cum omnibus, aliqui uero, quod omnino mortui non resurgent. Quapropter Apostolus medium se interponens, utroque hos ac reliquas hæresem eadem opera subuertit, & in tractatione de mortuorum resurrectione, & in testimonijs quæ subtiliter perficitur, constantem affirmationem fecit resurrectionis mortuorum, & salutis ac sp̄i, dicens: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Et rursus. *c̄nristus resurrexit primitiæ eorum qui dormierunt:* quo utriusque sc̄ctis refutatis, impollutam doctrinã prædicationem ex ueritate doceret, eos qui uolunt scire ueritatem Dei, & salutarem doctrinã. Vndiquaque igitur facilis depræhensio fuerit Cerinthus, & qui ab ipso decepti sunt, miseri illi, & alijs quoque perditionis ac interitū autores facti: quum diuinã scripturã clarē nobis ac enucleatē omnia exponant. Neque enim ex femine Ioseph est c̄nristus. Alioqui quomodo signum fuerit ipsa generatio? Et hoc quod ab Esaa dictum est, quomodo amplius consistet? qui dixit, *ipse Dominus dabit uobis signum, ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, &c.* Quomodo uero illud complebitur, quod dictum est a sancta uirgine ad Gabrielem, *Quomodo erit hoc, quoniam uirum non cognosco?* & quod ipse angelus dicit: *Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi, &c.* Quomodo uero non redarguetur iporum dementia, quum euāgelium clarē dicat: *Quod inuenta est in utero habens, priusquam ipsi congressi fuissent.* Clarē uero cognoscere datur, quod neque omnino congressi sunt: absit ut hoc dicamus. Alioqui post crucem non prospexisset, ut ipsam Ioanni sanctæ uirgini commendarer, dum dicit, *Ecce mater tua.* Et eadem, *Ecce filius tuus.* Oportebat enim ipsum eam tradere ac commendare cognatis illius, aut filiis Ioseph, si quid fuissent ex ipsa: Iacobo inquam, & Ioseph, & Iudæ ac Simeoni, qui filij erant ipsius Ioseph ex alia uxore. Neque enim quod usus sit uirgine omnino reperitur, postquam enim genuit, uirgo impolluta permanfit. Verum de his iam in alio opere clarē a me tractatum est, ac transigetur. Hic uero ex parte uelut in transcurfu de hoc argumento dictum est, ut ne dum aliorum mortuum curationem facere uolo, & aliorum uenenorum medelam atque auxilium proponere studeo, ad alias ipsos lectores conuertam. Veruntamen ex omnibus uana & impostoria horū doctrina esse comprobabitur ei qui prudentia præditus est, ut quæ ab apostolis quidem redarguatur, apud prudentes uero condemnetur, ex Deo autem & ueritatis eiusdem prædicatione reijciatur. Porro hi ipsi rursus Merinthiani appellatur, uelut fama ad nos perlata habet. Siue autem ipse Cerinthus autem Merinthus appellatus sit, nō omnino de hoc certi sumus. Siue alius quis fuerit Merinthus nomine, illius auxiliarius, Deo notum est. Iam enim diximus, quod non solum ipse in Hierosolymis sæpe restitit apostolis, sed etiam sodales ipsius in Asia. Attamen siue ipse sit, siue alius ipsius auxiliari? qui similia ipsi sensit & operatus est, nihil refert. Vniuersę enim ipsorum doctrinã improbitas, hanc imaginem habet Cerinthiani; ac Merinthiani simul hi uocantur. Et quum hæc de horrenda ac instar reptilis uenenata ipsorum improbitate recensuerimus, rursus ad sequentes procedemus, gratias quidem agentes Deo, quod horum malorum dogmatum pelagus innoxie ac illæsi transstratauimus. p̄cantes autem, ut etiam in sequentibus, uelut in bimaria ac effera breui illapsi, non lædamur, sed salutem affequamur ab ea quæ apparebit nobis in exponendo ueritate, in eo quod nos ipsam confirmamus, & inanem illam garulitatem refutamus. Equidem si quis uelit cōsiderare, ac figuram harum describere, & hæc reuera bicipiti cuidam serpenti assimilabitur, propter nominis duplicitatē, uiperæ uidelicet, quæ seps a putrefactione, siue putredine appellatur: & quæ corpus quidem totum pilis uerbis exornauit, non habet autem neque capræ neque ouis naturam, aut pellem, sed reptilis: & perniciem inducit per mortuum, his quos contingit: eos uero qui ipsi credūt, subuertit, alicubi ex ueteri religione ea quæ in nouo testamento sunt subuertens, alicubi per doctrinas falsas, uelut de nouo testamento sumptas, contra apostolos ex circūcisione in c̄nristum credentes falsas accusationes circumferens. Cuius & putredinem, & uenenum, & dentes, quum ligno ueritatis percusserimus ac contriuerimus, ad sequentes (uelut dixi) procedere per uirtutem Dei studebimus.

Contra Nazoræos, XXI. ex ordine sc̄ctam.

Nazoræi deinceps post hos sequuntur, qui simul cum illis fuerunt, aut etiam ante ipsos, aut cum ipsis & post ipsos, & tamen contemporanei. Neque enim exactē dicere possum, utri alteris successerunt. Verum, sicut dixi, contemporanei inter se fuerunt, & similes opiniones habuerunt. hi enim sibi ipsi nomen indiderunt, non c̄nristi, non ipsum nomen Iesus, sed Nazoræorum. Et tunc sanē oēs Christiani Nazoræi similiter uocabantur. Cōtingit autē ut modico tēpore appellati sint Iessæi, priusquā in Antiochia initium sumerent discipuli ut appellaretur Christiani. Vocabantur autē Iessæi, propter Iesse opinor. Quandoquidē Dauid ex Iesse, ex Dauid autē per successione seminis Maria, ita ipta diuina scriptura in ueteri testamēto, dicēte Domino ad Dauid: *De fructu uentris tui ponā super sedē tuā.* Vereor autē si singulis his tractandis argumētis, ne lōgā huic operi narrationē asciscā, quū harū rerū mentionē faciā, cōmouente me ueritate, ut speculationes inter dicēdū occurrētes retegā. Quū enī Dominus dixerit ad Dauid: *De fructu uentris tui, ponā super sedē tuā: & hoc, iurauit Dominus Dauid, & nō pœnitebit eū:* manifestū est, quod irā mutabilis est Dei, pmissio. Et primū, quod iuramētū apud Deū, qd aliud est quāq̄ dicit Dominus, Per meipsum iurauit. Nō enī p̄ maiorē habet Deū iusturādū, sed neq; iurat Deus, uerū ad declarationē cōfirmationis, sermo ille uerū habet. Cū iuramēto enī iurauit

d 2 Dominus

Pauli loc. de resurre ctūe mor tuorum.

Ioseph sponsi maria, filij ex alia uxore.

Merinthiani.

Seps uiperæ a putredine appellatur.

Nazoræi uocati Christiani Iessæi Christi dicitur.

Dominus David: De fructu v̄tris tui, ponā super sedem tuā. Testantur autem apostoli, quod ex femine David oportebat CHRISTVM generari, velut etiam generatus est Dominus noster IESVS CHRISTVS. Omittam autē plura testimonia, vt ne (velut dixi) longius orationē extendā. Fortassis autem dixerit aliquis, Si CHRIS TVS genitus est ex femine David secundū carnē, hoc est ex sancta virgine Maria, qua ratione super sedē David non sedet? *Venerunt enim, inquit Euangelii, ut ungerent ipsū in regem: quo cognito secessit, et occultatus est in Ephraim ciuitate deserti. Quum igitur peruenimus nos ad locū huius dicti, & interrogati simus de hoc testimonio ac proposito, Quia ratione carnaliter impletū nō est in Salvatore, vt sedeat sup̄ thronum ac sedē David (quidam enim putauerūt hoc impletū non esse) rē ipsam velut se habet referemus. Nulla enim dictio sanctae Dei scripturae intercidit. Thronus igitur David & regia sedes, est sacerdotiū in sc̄ta Ecclesia, quā dignitatem regiam, simulq; pontificiā simul cōiunctim largitus est Dominus sanctae Ecclesiae, & trās lato in ipsam throno David nō deficiēte in aeternū. Illic enim per successiōnē durauit thronus David vsq; ad ipsū CHRIS TVM, nō deficiētibz principibus ex Iuda, donec uenit cui reshabat quae reseruabatur ipsi, & ipse expectatio gentiū, ingt. Desierūt enī in CHRIS TV aduētū principes p̄ successiōnē ex Iuda, quī vsq; ad CHRIS TVM p̄siderūt. Intercidit enī ordo, & cessauit, quādo ipse nat⁹ est in Bethleē Iudaeae tpe Alexādrī, qui erat de genere sacerdotali ac regio. A quo Alexādro intercīdit haec fors, a t̄pibus ipsius & Saalīnā, q̄ etiā Alexādra appellatur, in t̄pibus Herodis regis, & Augusti Romanorū imperatoris. Hic Alexāder vn⁹ ex vnctis & p̄sidiibus exiit, etiā diadema sibi ipsi imposuit. Cōiūctus enim duabus tribubus, regia ac sacerdotali, Iuda in quā & Aarū, & tota tribu Levi, sic reges ac sacerdotes fiebāt. Nihil enim ex enigmatis sanctae scripturae aberrauit. Tūc verō deinceps rex alienigena Herodes, & nō ampli⁹ successores David diadema imponēbāt, trāslap̄sa regia sede in CHRIS TV ad ecclesiā. Et à domo quidē carnali Iuda & Israhel: regia dignitas trās lata est: t̄m̄iter autē sedet thron⁹ in sancta Dei ecclesia in aeternū, ex duplici origine dignitatē habēs, regia ac sacerdotali. Et regiā quidē à Domino nostro IESVS CHRIS TV iuxta duos modos, & quia est ex femine David regis secū dū carnē, & quia ipse est rex maior à seculo secū dū deitate. Sacerdotale verō, quia ipse p̄t̄ifex, & p̄t̄ificū p̄fectus, constituto statim Iacobo fratre appellato & apostolo, episcopo, q̄ primus filius ipsius Ioseph natura erat, frater autē Domini vocabatur, p̄pter cōuersationē. Erat enim hic Iacobus filius Ioseph, ex vxore Ioseph, nō ex Maria, velut multis locis hoc à nobis relātū est, ac manifestiū declarātū. Sed & reperimus ipsū eo q̄ ex David esset propterea q̄ esset filius Ioseph, etiā Nazirū factū. Erat enim primogenitus ipsius Ioseph, ac sc̄tificatus. Insuper verō etiā sacerdotio ipsū fundū esse, iuxta vetus sacerdotiū reperimus. Quapropter etiā permittebatur ipsi semel in anno ingredi ad sc̄ta sanctorū, velut lex p̄t̄ificibus p̄cepit, sicut scriptū est. Sic enim multi retulerūt ante nos de ipso, Eusebi⁹ & Clemēs, atq; alij. Sed & foliū siue bractea in capite gestare. ipsi licebat, quē admodū relati fide digni viri in suis commentarijs testati sunt. Sacerdos itaq; est, velut dixi, Dominus noster IESVS CHRISTVS in aeternū, secū dū ordinē Melchisedec, simulq; rex iuxta ordinē ex sup̄nis, vt trāsferat sacerdotiū simul cū lege. Ex femine verō David, p̄pter Mariā, sedēs in throno in aeternū, & regni ei⁹ nō erit finis. Oportebat enim ipsū nūc trāsferre ordinē, tū sacerdotiū, tū regni. Nā regnū ipsi nō est de terra, velut dixit in Euāgelio ad Pontii Pilatū: *Regnū meū nō est ex hoc mūdo.* Nā cū CHRIS TVS oīa impleat p̄ anigmata, argumēta de ipso p̄posita ad aliq̄ vsq; mensurā p̄ueniūt. Non enim venit vt regni p̄gressum acciperet, q̄ seper regnat. largitus est autē sub se cōstitutis regnū, vt ne diceretur à paruis ad maiora procedere. Manet enim thron⁹ ipsius, & regni ei⁹ nō erit finis, & sedet sup̄ thronū David, ita vt regnū David vnā cū p̄t̄ificatu trās tulerit ac largit⁹ sit seruis suis, hoc est p̄t̄ificibz catholicae ecclesiae. Et multa sunt q̄ de hoc dici possunt. Veruntamē quādo ad locū deueni vt dicere ob quā causā Iesū appellabatur, priusq; vocaretur Christiani q̄ in CHRIS TVM crediderūt, ea de causa diximus, q̄ Iesse pater fuit David. Et siue ex Iesse, siue ex noīe IESVS Domini nostri, appellati sūt Iesū, propterea q̄ ex IESVS procederet, quū discipuli eius essēt, aut propter noīn Domini etymo logiā: IESVS enim in Hebraica lingua curator appellatur, aut medicus, & saluator: nihilominus hoc nomē habuerunt, priusq; ipsi Christiani vocaretur. Ab Antiochia autē velut sup̄ra meminimus, & sicut veritatis ratio habet, discipuli & vniuersa Ecclesia Dei, Christiani vocari cōeperūt. Repereris autē d̄ studiose, etiā hoc argumētum in cōmētarijs Philonis, in libro de Iesū ab ipso inscripto. Qui horum cōuersationē, & laudes horū exequēs, & monasteria ipsorū in vicinia circū Mariā paludē recensens, nō de alijs quibusdā narrat q̄ de Christianis. Hic enim quū esset in regione, Marcotim aut lo cū appellat, & deductus esset ab ipsis ad monasteria eius loci, magnā vtilitatē assequutus est. In diebus enim paschatis illic versatus, & vitā ipsorū vidit, & quomodo quidā per sanctā paschatis hebdomada omni esu dilato degebant, alij verō interpositis duobus diebus edebāt, alij etiam in vesperam. Fuerūt autē haec oīa à viro peracta ad tractationem argumētī de fide ac cōuersatione Christianorū. Tunc igitur vocabantur Iesū per modicū tempus, post assumptionē Saluatoris, & Marco in Aegyptiorū regione euāgelium p̄dicante. Iuxta haec t̄pa rursus aliqui ex apostolis prodierunt, sc̄ctatores nimirum, dico autem Nazoraeos, de quibus hic tracto, qui erant quidem genere Iudaei, & legi addicti, ac circūcisionē habētes. Verū quē admodū qui de specula ignē cōspicati sunt, nō intelligūt qua de causa illi rogū incēderūt, nū vtilitatis ac vsus alicui⁹ gratia hoc faciūt, aut vt vitē vsq; obsonia ad esū p̄ ignē parēt, aut vt lignorū quorū dā ac farmetorū, q̄ ignis consumerē solet, extirpationē faciant. Sic etiā ipsi per imitationē igne accēso, se ipsos incēderunt. Quū enim solū nomē IESVS audiuissent, & diuina signa q̄ per apostolorū manus fiebāt vidissent etiā ipsi in CHRIS TVM credebāt. Gnari verō ipsū ex Nazaret in vtero cōceptū esse, & in domo Ioseph educatū, & p̄pterea in Euāgelio IESVS Nazoraeum*

Thomns dauidquid

Christi regnum ubi sit.

Iacobus episcopus.

Iesus quid hebraeis sit Christianorum appellatio Philonis scripta.

Nazoraei vocari, velut etiam apostoli IESVS Nazoraei dicunt, virtū approbatum, & in signis & in miraculis, & c. hoc nomen sibi ipsis imposuerūt, vt Nazoraei appellētur, nō autē Naziraei, hoc est sanctificati. Haec enim dignitas olim primogenitorū fuit, ac Deo dicatōrū. De quorū numero vnus fuit Sampson, & alij post ipsum, & multi ante ipsum. Sed & Ioānes baptista ex iisdem sanctificatis Deo vnus fuit, & vinum ac fiera non bibit. Talibus enim haec vita velut dignitati congrua decernebatur. Alij vero Nazoraeos seipfos vocauerunt, fuit enim Nazoraei haeresis ante CHRIS TVM, & CHRIS TVM non nouit. Sed & omnes homines Christianos Nazoraeos vocabant, velut dixi, & sic accusantes Paulum apostolum appellant. Hunc hominē inuenimus pestem & peruersorem populi, p̄sidentemq; sc̄ctae Nazoraeorum. Sanctus autē apostolus non negat quidem nomen, non cōfiteō horū haeresim, sed nomen ab aduersariorum malignitate propter CHRIS TVM sibi illatum benigne suscipiens, coram tribunali dicit: Neq; in templo inueniunt me cum aliquo disputantem, aut congregationē aliquā turbā facientē, neq; quicq; eorum ob quae me accusant feci. Confiteor autē hoc tibi, quōd iuxta viā, quā hi sc̄cti ac haeresim appellant, sic Deū colo, credens omnibus quae scripta sunt in lege ac prophetis. Et non mirum est quod Apostolus seipsum confitetur Nazoraei, quum omnes tunc Christianos hoc nomine appellarent, propter Nazaret ciuitatē, alio non existente nominis vsu ad hoc tēpus, quā vt homines CHRIS TVO credentes sic appellarent, de quo scriptū est, quod Nazoraeus vocabitur. Nam etiam nūc homines omnes haereses equiuocē Christianos vocant, qui Christiani non sunt, Manichaeos inquam, & Marionistas, Gnosticosq; atq; alios. Et tamen vnaquaeq; haeresis, etiā si aliud nomen habeat, hoc gaudens suscipit, quia per nomen ornatur. Videntur enim se ob nomē CHRIS TVI iactare, non item fidem & opera. Sic etiam sancti CHRIS TVI discipuli, tunc discipulos IESVS se ipsos vocabant, velut etiam erant. Quum autem ab alijs Nazoraei appellabatur, non renuebant, sc̄o p̄m considerantes eorū qui ipsos sic appellabant, quod videlicet propter CHRIS TVM ipsos sic vocabant. Nam & ipse Dominus IESVS Nazoraeus vocabatur, quemadmodum habent Euangelia & actūs Apostolorum, propterea quod in Nazaret ciuitate, quae nunc vicus est, educatus esset in domo Ioseph, natorum verō se cū dū carnem in Bethleem ex Maria virgine desponsa ipsi Ioseph, qui in eandem ciuitatem transmigravit, postquam à Bethleem digressus in Galilaea habitauit. Porro relati hi haeresiotes, de quibus hic verba facio, omisso nomine IESVS, neque Iesūos se vocauerunt, neque in Iudaeorum nomine permanerunt, neque Christianos seipfos appellauerunt, sed Nazoraeos, à loci videlicet Nazaret vrbis cognomine. Per omnia verō sunt Iudaei, & nihil aliud. Vtuntur autem hi nō solum nouo testamento, sed etiam veteri, velut etiam Iudaei. Non enim renunciauerunt legi & prophetis, & receptis apud Iudaeos libris, velut antea relati, neque aliud quid hi sentiunt, sed iuxta praedicationem legis, & sicut Iudaei omnia rectē confitentur, absque hoc videlicet quod in CHRIS TVM credunt. Confitentur enim & mortuorum resurrectionem, & ex Deo omnia facta esse. Vnum autem Deum profitentur, & huius filium IESVS CHRIS TVM. In Hebraica verō lingua optime sunt exercitati, nam apud ipsos lex & prophetae, & recepti à Iudaeis libri, Regnorum videlicet, & Paralipomena, & Esther, & alij omnes hebraicē leguntur, velut etiam apud Iudaeos. Verū in hoc solum à Nazoraeo Iudaeis differunt, itemque Christianis: quod Iudaeis quidem non consentiunt, eo quod in CHRIS TVM credunt. Cum Christianis verō non conspirant, eo quod adhuc legi sunt alligati, circūcisione ac sabbato, atque alijs. De CHRIS TVO verō non habeo quod dicam, an etiam ipsi praedicta Cerinthi improbitate ducti, nudum hominem ipsum putent: aut velut veritas ipsa habet, per Spiritum sanctum ex Maria genitum esse affirmant. Est autem haec Nazoraeorum haeresis in Beroeorum regione circa cauam Syriam, & in Decapoli circa Pellae partes, & in Basanitide quae Cocaba appellatur, & Chochaba hebraicē dicitur. Illinc enim initium factum est, post discessum à Hierosolymis, omnibus discipulis in Pella habitantibus, quū CHRIS TVS iussisset relinquere Hierosolyma, ac secedere, quoniam passura esset obfidionem. Et hac de causa Beroeam habitantes, illic velut dixi vitam degebant. Hinc Nazoraeorum haeresis initium habuit. Errauerunt autem & hi circūcisionem iactantes. Et adhuc tales sub maledictione sunt, non potentes legem implere. Quomodo enim poterint implere ea quae dicta sunt in lege? Nempe, ter in anno videberis coram Domino Deo tuo, circa azimorum festiuitatem, & tentoriorū fixorum celebritatem, & Pentecosten, in loco Hierosolymorum. Conclufa enim lege, & his quae in lege sunt expleri non potentibus, omnibus sanē mente praeditis manifestum fuerit, quod CHRIS TVS venit completor legis, non legem destructurus, sed legem impleturus, & maledictionem ablaturus contra legis transgressionem decretam. Postquam enim Moses omne mandatum praep̄cit, ad finem libri peruenit, & totum in maledictionem conclusit, dicens: Maledictus omnis qui non perseuerat in omnibus verbis quae scripta sunt in hoc libro, vt faciat ea. Venit igitur soluens quidem ligata vinculis maledictionis, largiens autem nobis pro paruis impleri non potentibus, maiora, & non alterum alteri pugnancia ad operis impletionem, velut priora illa. Sic enim etiam antea per omnes sc̄ctas, saepe de sabbatismo & de circūcisione, atque alijs elaborauimus, quomodo Dominus nobis perfectiora largitus est. Quomodo igitur poterint tales excusationem habere, qui Spiritui sancto non obediuerunt, per apostolos ad eos qui ex gentibus crediderunt loquuto? *Ne onus imponatis, praeter ea à quibus necesse est abstinere, sanguine scilicet, & suffocato, & scortatione, & eo quod simulachris sacrificatū est?* Quomodo verō non excident à gratia Dei, quum Paulus apostolus dicat, *Si circūcidimini, CHRIS TVS vobis nihil proderit. Qui in lege gloriāmini, ex gratia excidistis.* Sufficiet igitur & in hac sc̄cta, breuis haec nostra dissertatio. facile est enim tales deprehendere ac confutare, & sunt magis Iudaei, & nihil aliud. Verum hi Iudaei valde inimici sunt. Non solum enim Iudaei hos odio habent, sed exurgentes mane, & in meridie, & circa

Naziraei alij à Nazoraeis, itē quae Naziraei.

Iesus Nazoraeus appellatus.

Nazoraeo riu à Christianis differentiā.

Cocaba.

Matthæi
Euāgelii
hebraicæ
scriptum.

circa vesperam, ter in die quando preces perficiunt in suis synagogis, detestantur ipsos ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazoræis. Nam his amplius aduersantur, propterea quod quum ex Iudæis ipsi sint, I E S V M prædicant esse C H R I S T V M, id quod aduersissimū est his qui adhuc Iudæi sunt & C H R I S T V M non susceperunt. Habent autem Matthæi euāgelium, perfectissimum hebraicæ. Apud ipsos enim hoc clarè, quemadmodum ab initio scriptum est Hebraicis literis, adhuc seruatur. Non noui autem etiam genealogias ab Abraam vsq; ad C H R I S T V M amputauerunt. At quando etiam hanc hæresim velut debilem vespam, & dolorem per venenum inducentem depræhēdimus, & per ventatis doctrinam cōtriuimus, ad sequētes, o charissimi, pergamus, à Deo auxilium implorātes.

Contra Ebioncos, XXX. sectam.

Ebion.

Ebion, à quo Ebionæi, deinceps sequens, & similia his sentiēs, multiforme monstrū, & (vt ita dicam) fabulosa illius multiplicitis hydræ serpentariā formā in seipso exprimes, rursus in mundo exortus est, ex horū quidē schola existens, verūm alia præter hos prædicās ac exponēs. Quædammodū enim si quis copulasset sibi ornamentū ex diuersis lapillis preciosis, & vestē variegatā, & splendidē se exornasset: sic hic vicinosa, quæquid horrendū est ac perniciosum & abominabile, in formeq; ac terribile, & odio plenū, id à singulis sectis accepit, & seipsum in oēs efformauit. Samaritarū enim habet abominationē, Iudæorū nomē, Olfæorū verō & Nazoræorū ac Nasaræorū opinionē, Cerinthianorū formā, Carpocratianorū improbitatē, & Christianorū habere vult appellationē: nō enim profetā etiā actionē, & mētē & sciētā, & Euāgeliorū ac Apostolorū de fide assensum. Verū mediū, vt ita dicā, inter oēs existens, nihil est: sed in ipso impletur quod scriptū est, Penē erā in omni malo, in medio Ecclesiæ ac synagoga. Quū igitur Samarita quidē sit per abominationē, nomen abnegat: Iudæū autē seipsum cōfitemens, Iudæis se opponit: & quidē cōsentiens ipsis in parte, velut postea in demonstratiōibus de hoc, & in ipsius cōfutatiōe, Deo opitulante declarabimus. Hic enim Ebion cōtēporaneus horū fuit, ab ipsis verō cum ipsis procedit. Primum porro ex afflicto & femine viri, hoc est Ioseph, C H R I S T V M natū esse dixit, velut etiā antea à nobis dictum est, quod eadē cū alijs in oibus sentiēs, in hoc solū differēbat, quod in lege Iudaismo adictus erat, circa sabbatismū ac circūcisionē, aliāq; oīa quæ apud Iudæos ac Samaritas perficiuntur. Adhuc plura verō hic præter Iudæos, velut Samaritæ, pagit. Addidit enim, vt obseruēt cōtingere aliquos ex alijs gētibus & quotidie si quādo mulieri cōiungens fuisset, & ab ipsa surrexisset, baptizabatur in aquis, si copia esset marina, aut etiam alijs. Sed & si occurrisset alicui regressus ab immerisōe in aquas ac baptismo, similiter rursus decurrēbat ad immerisōnē, atq; hoc sæpe ynā cū veltimētis. Nunc verō interdīcta sunt oīno apud ipsos, virginitas, & cōtinentiā, velut etiā apud alias similes huic sectas. Tūc enim virginitatē magnificabant, nimirū propter Iacobū fratrem Domini: & suos libros ad seniores ac virgines scribūt. Initiū autē huius cepit post Hierosolymorū captiuitatē. Quandoquidē enim oēs in C H R I S T V M credētes eo tēpore in eiteriore regione habitabant, maiori ex parte in Pella ciuitate quadā Decapolis, quæ in Euāgelio scripta habetur, prope Batanā & Basanitidē regionē, tūc eo digressi, & ipsi isthuc vitā degētibus, ex hoc occasio cōtingit Ebioni. Et incipit quidē habitatiōnē habere in Cocaba vico quodā, in partibus Carnaim, Arnē, & Astaroth, in Basanitidē regiōe, velut fama ad nos perlata habet. Hinc sanē malā suā doctrinā auspicatur, vnde & Nazoræi supra mihi indicati sunt. Hic enim cōiunctus illis, & illi huic, vterq; de propria improbitate alteri intuit. Et differūt quidē alter ab altero in aliqua re, verū in mētis perueritate se mutuo expresserūt. Iā verō in alijs quoq; libris, in alijs itē sectis, dictum à me est, de loci Cocaborū situ, & de Arabia per longū. Et primū quidē Ebion, velut dixi, C H R I S T V M ex femine viri, hoc est Ioseph, esse decreuit. Tēporis verō progressu, & hucusq; sectatores eius, ppria mētē ad incōstantiā ac hæsitatiōnē cōuertē, alij aliter apud ipsos de C H R I S T O narrāt. Fortassis autē ab eo qd cōiunctus fuit ipsis Elxæus pseudopropheta, apud Sæpēnos & Ossenos, ac Helceffos appellatus, velut ille imaginatiōnē quadā de C H R I S T O, & de sancto Spū recentent. Quidā enim ex ipsis ipsos ex supernis quidē esse, præ oībus verō creatū esse, vt qui spūs sit, & super ægēlos sit oībusq; dominetur, & C H R I S T V S appelletur, & illic seculū sortitus sit veniat autē huc quādo vult, velut etiam in Adā venit, & patriarchis apparuit corpore induto, & ad Abraā venit, & Isaac ac Iacob. Idē in extremis diebus venit, & ipsum corpus Adā induit, & cōspectus est homo: & crucifixus est, & resurrexit, & ascēdit. Rursus autē quādo voluit dieūt nō, sed in ipsum venit spūs, qui est C H R I S T V S, & induit ipsum qui I E S V S appellatur. Et multa est apud ipsos vertigo, alias aliter atq; aliter de ipso tractantibus. Et suscipiūt quidē etiā ipsi Euāgeliiū secundū Matthæū: nā hoc solo etiā ipsi: velut Cerinthus & Merinthus vtuntur. Appellāt autē ipsum Euāgeliiū secundū Hebræos, sicut reuera habet. Quod Matthæus solus Hebraicē & Hebraicis literis, in nouo testamēto Euāgelij editionē ac p̄dicatiōnē fecit. Iā verō etiā aliqui dixerūt, Euāgeliiū secundū Ioannē de Græca lingua in Hebræā translātū esse, & in Iudæorū gazophylacijs haberi, his videlicet q̄ sunt in Tiberiade, & repositū esse inter apochrypha, velut quidā Iudæi ad fidē cōuersi exactē nobis exposuerūt. Quin & librū actū Apostolorū similiter ex Græca lingua in Hebraicā cōuersum, fama refert illis in gazophylacijs haberi, vt etiā ex hoc Iudæi hi q̄ legerūt & nobis recēserūt, in C H R I S T V M crediderūt. Erat autē ex ipsis quidā Iosephus, nō scriptor & hystoriographus ille vetus, sed à Tiberiade, qui tēporibus Felicis Constantini Imperatoris illius senioris vixit, & ab ipso Imperatore Comitum dignitatem assequutus est, & potestatem accepit ædificandi ecclesiā C H R I S T O in eadem Tiberiade, & in Diocæsarea, & in Capernaum, & alijs ciuitatibus. Et multa passus est ab ipsis Iudæis, priusquam Imperatori manifestaretur. Hic Iosephus inter dignitate præstantes viros apud ipsos connumeratus erat. Sunt autem hi post patriarcham

Pellam habitāt Christiani.
Cocaba.

Elxæus pseudopropheta.

Gazophylacijs Iudæorū in Tiberiade.

Comitum dignitas.

cham Apostoli appellati, assidentq; patriarchæ, & cum ipso sæpe assidue in nocte ac die degunt, consulendi gratia, & vt referant ad ipsum ea quæ sunt in lege. Patriarcha autem illo tempore Ellel nomine erat. Arbitror enim Iosephum sic nomen ipsius dixisse, si non ex tempore fallor: ex genere vero Gamaliel erat, qui apud seipsum patriarcha fuit. Ratiocinari autem licet, velut etiam alij prodiderunt, hunc esse generis illius primi Gamalielis, qui temporibus Saluatoris vixit, & secundum Deum consilium dedit, vt abstinerent ab insidijs contra apostolos struendis. Quum autē morti vicin⁹ esset Ellel, cupiuit Episcopum vicinum vrbi Tiberiorum ad se venire, & accepit ab ipso sacrum lauacrum in excessu, per medicæ curationis prætextum. Ipsum enim per prædictum Iosephū, velut qui medicus esset, accessiuit, & omnibus à se remotis episcopum rogauit, dicens, Largire mihi signaculum in C H R I S T O. Ille verō accersitis ministris, præcepit aquam parari, velut qui morbi gratia auxilium aliquid adhibere vellent, quum per aquas grauiter ipse patriarcha ægrotaret. Ministri autem fecerūt iussum: non enim nouerunt, quum patriarcha pudoris gratia omnes à se remouisset. Quare sic sacro lauacro ac sanctis mysterijs patriarcha dignus euasit. At verō Iosephus mihi ipsi hæc retulit: ex ore enim ipsius hæc omnia audiui, & non ab aliquo alio, in senecta ipsius, circa septuagesimum ætatis ipsi⁹ annum, aut etiam vltra. Ab ipso enim perductus sum ad Scythopolim. Cum enim migrasset à Tiberiade, possessiones illic in Scythopoli præclaras acquisiuit. Nam in domo ipsius beatus Eusebius Italiæ episcopus vrbs Fregellæ, à Constantio ob fidem Orthodoxā fugatus, hospitio exceptus erat, & ad huius visitationem ego & alij fratres illuc profecti, etiam ipsi apud ipsum diuertimus. Ex conuersatione vero ipsius Ioseph intra ædes eius, & de rebus ipsius percunctantes, & cognoscentes quod ex illustribus apud Iudæos fuit, exquirentesq; ipsius propositum, & quomodo ad Christianismum deuenit, hæc omnia clarè audiui, & non ex auditu alterius cuiusdam. Vnde etiam memoratu digna ad credentium ædificationem opinati, ea quæ circa virum sunt transacta, propter ea quæ in Hebraicam linguam translata in gazophylacijs reposita sunt: non in cassum omnem rem prædicti Iosephi apposiui. Erat enim vir qui non solum Christianus fidelis fieri dignus factus est, sed qui etiam Arrianos valde notauit. In illa enim ciuitate, Scythopoli inquam, solius hic Orthodoxus fuit, omnes vero alij Ariani. Et nisi comes fuisset, & Comitatus dignitas Arrianorū persecutionē ab ipso prohibuisset nō sustinuisset hic vir in vrbe morari, præsertim sub Patrophilo Ariano episcopo, qui multū potēs fuit & diuitijs, & austeritate, & apud regem Constantiū noticia, ac dicendi libertate. Erat porro & alius quidā iunior in vrbe ex Hebræis rectam fidem habens, qui nō ausus fuit in aperto, sed occulte nos visitabat. Verisimile vero quiddam ac ridiculum Iosephus narrabat, & puto etiam hæc ipsum vera dixisse. Dicebat enim, quod mortua ipsius conthorali, veritus fuerit in ipsum rapere Arrianum, ac clericum efficerent. Sæpe enim blandi ipsi fuerant, & si heresi ipsorum crederet, polliciti maiores profectus, vel etiam episcopatum. qua de causa dicebat se alteri vxori cōiunctum esse, quo ipsorum electiones effugaret. Verum redeo ad narrationē argumenti de patriarcha, & ipso Iosepho, vt si qui legere velint, per illius verba à me relata, id ipsum exacte clarum faciamus. Et iā velut ille narrabat patriarcha lauacrum suscipiente, per commissuras in foribus introspicens, inquit, considerabam quæ ab episcopo ac patriarcha sebant, menteq; recondebam, & apud me ipsum reponebam. Et idem patriarcha auri molem quandam satis magnam in manibus habens, extenta manu episcopo dabat dicens, Offer pro me: scriptum est enim, Per sacerdotes Dei ligari ac solui in terra, & erunt eadem ligata ac soluta in cælo. Quum igitur hæc facta essent, inquit, & apertæ essent fores, interrogabatur patriarcha à visitantibus, quomodo per auxilium se haberet, & consitebatur se optime habere. Etenim notat quod dicebat. Postea vero quum episcopus per duos aut tres dies sæpe ipsum visitaret in mediæ prætextu, obdormiuit patriarcha cum bono deposito, tradito proprio filio valde iuvene, ipsi Iosepho & alteri cuidam æquissimo. Omnia itaque peragebantur per hos duos, propterea quod patriarcha adhuc puer & infans esset, & in manibus ipsorum educaretur. In hoc tempore quum mens Iosephi sæpe vexaretur per mystica quæ facta erant in lauacri tractatione, considerabat qui nam faceret. Et erat quædam gazophylacii domus conclusa, gaza autem in Hebræa lingua significat thesaurum. Quum itaque multi multa cogitarent de hoc gazophylacio, propter conclusionem perfigillū, Iosephus clandestinè ausus id aperuit, & pecunias nullas reperit, verū libros pecunias præstantiores. Legens autem inter hos, velut iam dixi, Euāgelium secundum Ioannem, de Græca lingua in Hebræam translātum, inueniebat etiam Actus apostolorum. Quin & Euāgelium secundum Matthæum, Hebraicam plantam. Et his perlectis, rursus animo vexabatur, tristatus quodammodo de fide C H R I S T I. Iam vero ex duobus argumentis compungens, nimirum librorum lectiōe, & Actus apostolorum mystico patriarchæ ductū ac initiatiōe: & tamen corde indurabatur, qualia fieri solent. Quum autem in his attereretur, adolescit puer relictus ab Ellel, qui in patriarcham educabatur. nemo enim alius rapit principatus apud Iudæos. sed filius patri succedit. Vbi igitur ad vigorem ætatis adolescens peruenisset, corrumpebant ipsum quidam coætanei ociosi, & adfecti malis. Fortassis autem vt puto, Iudas hic vocabatur. nō tam eerto scio, ppter tps. Trāstulerūt itaq; coætanci iuniores, ad multa mala studia, ad corrupendas mulierculas, & libidines scelestas, ita vt per magicas quasdam incantationes conarentur ipsi opitulari ad proteruitatem millecebras quasdam perficiendo. & per præstigijs cogendo liberas mulieres, vt necessario perducerentur eo vt ab illo corrumperēt. Iosephus autem, & ille alter cum ipso senex, necessario puerum comitantes, ægre ferebant, & sæpe reprehendebant ipsum, atq; verbis admonēbant. Ille vero magis adolescentibus obediētia, occultans turpia, & negans. Neque enim audebat Iosephus aperto sermone eloqui illius facinora, sed velut per sciētiam exhortabantur. Proficiscuntur itaque ad Gadara ad aquas calidas, quo loco singulis annis conuentus celebratur. Accedit enim vndiquaque, qui lauare volunt ad dies aliquot, morborū videlicet

Ellel patriarcha Iudæorū Christianus sit.

Iosephus comes ex Iudæo Christianus factus.

Eusebius Fregelle episcopus exul.

Clerici facti à desuatis prius uxori bus.

Gaza Hebræis thesaurus. Euāgeliiū Ioanis, Actus apostolorum Hebraicæ.

Aque calidae in Gadara.

cet deponendorum gratia: id quod diabolicū est stratagemā. Vbi enim miracula à Deo facta sunt, ibi aduersarius perniciosā suā retriā ponere anticipauit. Nam viri & feminae illic lauantur. Iuxta Syce-riam verò femina quaedam libera in balneo erat, formae pulchritudine excellēs. Et adolescens ille proteruitatis suae consuetudine illectus, deambulans in aere, larus suum ad feminae latus affricuit. Illa autem signauit se in nomen CHRISTI, vt quae Christiana esset: cui neque necessarium erat delin-que-re, & inter viros ac feminas lauari. Cōtingunt autem hae simplicitibus & idiotis hominibus, qui per praecceptorum negligentiam non sunt muniti doctrina. Et tamen vt ostendit Deus sua miracula, ad-olescenti suus conatus non successit, ipsi inquam patriarchae. Misit enim ad ipsam, & munera con-stituit: illa vero nuncijs contumelia affectis, non flebat proterui illius inani opera. Hinc auxilia-rij eius cognito adolescentis dolore, quem ex femina illa cōceperat, aggrediuntur maiores quosdam praestigias cōstruere, velut ipse Iosephus mihi per longum clarē exposuit. Abducunt enim miserum illum adolescentem post occasum solis, in propinquas tumbas (sepulchra autē sic appellantur, spelun-cae videlicet in petris effossae ac cōstructae) illic abducunt praedictum adolescentē praestigiatōres qui cum ipso erant, & incantationes ac eiurationes & studia impietatis plena in ipsum faciunt, & in no-men praedictae feminae. Ceterum ex voluntate Dei hae in mentē veniunt alterius senioris qui cum Iosepho erat, & ille sentiens quae fiebant, ea Iosepho cōmunicat. & primū quidem miserū seipsum pronūciās, dixit: Miseri (inquiunt) nos o frater, & perditionis vasa, cui affidemus? Iosephus autē cau-sam percunctatus, non prius audiuit ex ipso p sermōnes, quā vbi senex correptū ipsum manu abdu-xisset eō, vbi conuentū perditū illi cum adolescentulo in monumētis incantationis gratia faciebant. & per foribus quidē stantes, quae ab illis fiebant, auscultabant: illis vero egredientibus, secedebant. Nondum enim multa vespera erat, sed velut esse solet ad solis occasum, oculo adhuc obscure videre potente. Post exitum igitur impijssimorum ē monumento, ingressus est Iosephus, ac deprehendit e-tiam alia quaedā curiositatis studia humi prostrata, quibus vbi vrinā & sanguinem adiecerant, & pul-uerē ammiscuissent, illi egressi sunt, velut ille dixit. Cognouit autē insidias, ob qualem feminae hae ab ipsis maleficē perpetrata esset, & obseruabat an praualerent. Vbi igitur nō praualerūt praestigia tores (nam per signaculū CHRISTI, & fidē, femina auxiliū percepit) cognouit adolescentem per tres noctes tolerare, ac expectare feminae accessum. deinde verò pugnare aduersus eos qui hāc curio-sitate fecerant, quod assequutus illā non esset. Hoc tertium instructionis ad fidē opus Iosepho conti-git, quod non valuit incantationis vis, vbi erat nomē CHRISTI, & signaculū crucis. Non tamē per-suasus est, vt Christianus fieret. Postea porro apparet ipsi in somnis CHRIS TV S, dicens, Ego sum I E S V S que parentes tui crucifixerunt, verū crede in me. Ille vero nondū persuasus, incidit in mor-bum magnum, & desperatū. At Dominus rursus apparet ipsi, iubens vt credat in ipsū, & sanātem assequaturū esse promittēs. Ille vero promissione facta rursus sefellit, & in duricia permāsit. Recidit autē secundariō in morbū, eumq; similiter desperatū, relictūq; velut moriturus à cognatis suis Iu-daeis, quod mystice ab ipsis semper fieri solet, id ab his audiuit. Nam vir quidā senior legisperitus eū accedens, in aurē ipsius insurrexit, dicens, Crede in I E S V M crucifixum sub Pontio Pilato praeside qui filius est Dei, & ex Maria postea natus est, & CHRIS TV S Dei est, & ex mortuis resurrexit, nā ipse veniet iudicare viuos ac mortuos. Hae ipse Iosephus palām mihi recitauit, id quod verē dicere possum. Sed & ab alio quodam tale quid audiui, qui adhuc Iudaeus erat, propter metum Iudaeōrū, sed inter Christianos saepe verfabatur, & Christianos colebat ac diligebat, atque mihi comes erat in de-serto Bethel & Ephraim, dum ad montanam regionem ascenderem à Hierichunte, & obijcerem ipsi de CHRIS TV aduentu, ipso nihil contradicente. Quum autem admirarer, & interrogarem ipsum cau-sam (erat enim & legisperitus, & contradicere potens) cur non contradiceret, sed persuaderetur tot ac talia de CHRIS TV I E S V Domino nostro audiens: reuelauit mihi etiam hic, quod morti vi-cinus audiuerit ab ipsis susurrum in aurem, nimirum I E S V S CHRIS TV S crucifixus filius Dei te iudicaturus est. Verū hae mihi de his, & circa hunc sermonem hoc loco, velut quae reuera audiui, appōita sunt. Iosephus autem adhuc aegrotabat, & quum audiisset à seniore, velut dixi, cum alijs, I E S V S CHRIS TV S te iudicaturus est: adhuc obdurabatur. At Dominus rursus ex benignitate sua per somnij visum, Ecce, inquit, sano te, sed tu vbi surrexeris, crede. Vbi autem conualuisset rursus à morbo, non credidit. Itaque sano ipsi rursus Dominus apparet per somnium, conquerens de ipso ob-quam causam non crederet, & promittit ipsi Dominus dicens, In certitudinem fidei si quod volue-ris signum diuinum in nomine meo operari, inuoca me, & ego faciam. Erat autē quidam insanus in ciuitate, qui nudus per vrbe circuibat, in Tiberiade videlicet. & quū saepe vestis indueretur ipsi, eā dilaniabat, velut tales facere solēt. Iosephus igitur volēs experiri visionē, dubitans autē adhuc, vere-cundia detinebatur. Assumit itaq; hunc intrō, & p̄clusis foribus, acceptaq; aqua in manū, eaq; cru-cis signaculo signata, insanum hominem resperfit, ac dixit, In nomine I E S V Nazoraei crucifixi, egre-dere daemōnium ab ipso, & sanus fiat. Homo verò magno clamore edito, humum prolapsus, & multa spuma ab ore emissā lancinatus, ad multū tempus immotus permanfit. Iosephus itaq; putabat homi-nem mortuū esse. Ille verò post tēpus, perfrecta facie surrexit, & conspicuas suam nuditatem, seip-sum occultauit, & manus pudēdis praetēdit, non amplius sustinēs propriā nuditatē videre. Itaq; a-miculo ex his quae apud ipsum Iosephū erant indutus, ad statū prudētia ac modestiae deuenit, ipsiq; viro ac Deo magnas gratias egit, gnarus quod per ipsum salus sibi cōtigisset, & virū per vrbe praedi-cabat. Et sanē hoc signum notum factum est Iudaeis qui illic erant, & multus rumor sequebatur ex his qui dicebant, Iosephus Gazophylacijs apertis, & inuento nomine Dei scripto, eoq; lecto ma-gna signa facit. Erat autem verum quod ab ipsis dicebatur, sed non sic velut ipsi suspicabantur.

Incarna-tionis na-tivitas.

Adhuc

Adhuc vero permanfit Iosephus obduratus corde. Sed benignus Deus occasiones semper praebēs sa-lutis bonas his qui ipsum diligūt, eas exhibet hominibus qui digni facti sunt vita aeterna. Accidit e-nim vt postquam adoleuisset Iudas patriarcha, de quo antea diximus (fortassis enim hoc ipsi no-men erat) praemium ac remunerationem apostolat^o Iosepho daret. Et hic cum epistolis ablegatur in Cilicum terrā, illincq; reuersus ab vnaquaque Ciliciae ciuitate, decimas ac primitias de his qui in pu-uaincia Iudaeorum sunt, exegit. In hoc autem tempore propius se Ecclesiae applicat, haud scio in qua ciuitate: in amicitiamq; venit eius loci episcopi, qui clandestinē ab ipso Euangelia petiuit, ac legit. Quandoquidem igitur velut apostolus, sic enim apud ipsos, velut dixi, dignitas appellatur: potentissi-mus esset, & ad constitutionem bonae disciplinae legis (sic enim se facere praetendebat) multos malos constitutos synagogae principes, & sacerdotēs ac praesbyteros & Azanitas, quos ipsi diaconos aut mi-nistros interpretantur, deponeret, & à dignitate amoueret, in multorum inuidiam deuenit. qui velut vicisci ipsum conantes, curiose hunc obseruare, & quae ab ipso fiebant, inuestigare non parum stude-bant. Et ob hanc sanē causam curiosiores acceruatim in domum ipsius irruerunt, & deprehendunt i-psum Euangelia perlegentem, librumq; occupant, & virum rapiunt humi trahentes, ac clamantes, & non vulgares torturas ipsi inferentes, & abducunt quidem ad synagogam, & flagris ipsum cadunt. & per legem hoc certamen primum ipsi contigit. Institit autem episcopus ciuitatis & abstulit ipsum. Aliquando verò deprehenderunt ipsum in itinere quodam velut ipse nobis narrauit, & proiciunt i-psum in Cydnum fluuium. Quum autem à fluctibus raperetur, cogitarunt ex coniectura ipsum submersum esse, ac periisse. Verū ipse paulo post sacro lauacro adhibetur: seruatus enim fuit. Ascendit autem ad comitatū, & Constantini regis amicus euadit, & obtulit atq; exposuit omnem ipsi suarum rerum statum, quomodo eminentissimam apud Iudaeos dignitatem habuisset, & quomodo visiones Dei ipsi p̄cinitus apparuissent, CHRIS TV ipsum vocante ad sanctam vocationem, & salutem fi-dei ac cognitionis suae. At bonus ille Rex, quum CHRIS TV seruus esset in veritate, & zelum Dei in-ter reges post Dauidem & Ezechiam ac Iosiam haberet, honorem dat ipsi, velut iam dixi, dignitatis in regno suo. Comitē enim ipsum constituit, iussitq; insuper petere quicquid vellent. Iosephus autē nihil petiit, praeterquam vt maximum hoc beneficium à rege consequeretur, vt praemitteretur ipsi p̄ mandatum regium, quo CHRIS TV Ecclesias edificaret in ciuitatibus ac vicis Iudaeorum, vbi nun-quam quisquam potuit ecclesias extruere, propterea quod neq; Graecus, neque Samarita, neq; Chri-stianus inter ipsos esset: & hoc maxime in Tyberide, & in Diocæsarea, quae & Sepphurin appella-tur, & in Nazareth, & in Capernaum. Obseruatur enim apud ipsos, vt non sit aliquis alterius gentis. Iosephus itaq; acceptis literis & potestate vnā cum dignitate, in Tiberiadem venit, habens etiam e-pistolas vt de regis expensis sumptum faceret, imō etiā ipse stipendiis à rege honorat^o erat. Incipit itaq; in Tiberiade edificare. Templū autē maximū prius in vrbe fuit, & puto Adrianū hoc fuisse voca-tū. Quū vero hoc Adrianū imperfectū p̄mansisset ciues ad publicū balneū id instaurare conabantur, quo cōperto Iosephus ex hoc occasione habebat. Et vbi inuenisset id per lapides quatuor cubitorū ac quatuor pedū ad aliquā altitudinē euectū, hinc incipit facere Ecclesiae structurā. Erat autē opus cal-ce & alia materia. caminos itaque extra vrbem multos facere iussit, forte septem numero: fornaces au-tem vernacula lingua vocant. At vero callidi & omnia facere audentes Iudaei, à praestigis apud ipsos fieri solitis non abstinerunt. Incantationibus enim quibusdam ac curiosa sedulitate ignem ligare ac disperdere generosi illi aggressi sunt, sed non perfecte potuerunt. Cessabat itaque ignis, & non op̄ra batur, sed extra propriam, vt ita dicam, naturam constitutus erat. Vbi autem hi qui combustilem ma-teriam igni adere iussi erant, lingua videlicet siue farmenta, nihil effecissent, Iosepho rem ipsam si-gnificauerunt. Commotus igitur vir ipse, & zelo erga Dominum correptus, extra ciuitatem currit, & vbi aquam in vase afferri iussisset, accepto vase aquae coram omnibus (multitudo enim ingens Iu-daeorum confluerat ad spectaculum, euentum videre cupidi, & quid Iosephus facturus esset) magna voce crucis signaculum proprio suo digito vasi imposuit, & inuocato nomine I E S V sic dixit: In no-mine I E S V Nazoraei, quem crucifixerunt patres mei, & omnium horum circumstantium, fiat virt^o in hac aqua, ad reprobationem omnis incantationis ac magiae quam hi fecerunt, & ad efficaciam po-entiae ignis ad perficiendam domum Domini. Et sic accepit aquam in manum, & de aqua singulos fornaces resperfit, & dissoluta sunt incantamenta, & ignis coram omnibus emerfit. Turbae vero praesentes clamore edito, Vn^o Deus qui auxiliatur Christianis, fecerunt. Porro quū saepe illi viro mo-lesti essent, postea parte aliqua templi in Tiberiade extructa, & parua Ecclesia absoluta, sic illinc di-scussit. Ad Scytopolim verò digressus, illic permanfit, verū in Diocæsarea & alijs quibusdam vrbi-bus perfecte edificauit. Hae autem facta à me hic relata sunt, librorum interpretationis gratia, quo-modo à Graeca lingua in Hebraicam Euangelium secundum Ioannem translaturum est, itemq; Actus apostolorum. Et sit hic huius historiae ac narrationis finis. Reuertar autem ad Ebionem. Nā propter Euangelium secundum Matthaeum, sermonis progressus cogit me apponere consequentiam cogni-tionis ad nos perlatā. Itaque in Euangelio apud ipsos secundum Matthaeum appellato, non integro autem & pleno, sed corrupto ac mutilato (Hebraicum autem hoc appellant) habetur, quod fuerit qu-dam vir nomine I E S V S, & ipse annorum circiter triginta, qui elegit nos, & venit in Capernaum, ingressusq; est in domum Simonis appellati Petri, & aperto ore suo, praeteriens stagnum Tiberiadis dixit: Elegi Ioannem & Iacobum filios Zebedaei, & Simonem, & Andream, & Philippū ac Bartho-lomaeum, & Iudam, & Thadæum, & Thomam, & Simonem Zeloten, & Iudam Iscariotē, & te Mat-thaeum sedetem in telonio vocaui, & sequutus es me. Vos igitur volo esse duodecim apostolos, in te-stimonium Israel. Et erat Ioannes baptizans, & egressi sunt ad ipsum pharisaei, & baptizati sunt, & tota

ipso Iosepho a re diuina praestitit

Azanita, diaconi dicti.

Ecclesiae Iudaeorum urbibus & Iosepho extructae.

Adrianū templum.

Iudaeorū I catamēta.

Crucis si-gnaculum Euāgelij

Matthaei a pud Iudaeos mutilatum est.

tota Hierosolyma. Et habebat Ioannes indumentum ex pilis cameli, & zonam coriaceam circum lū-
 bos suos. Et cibus eius (inquit) mel siluestre, cuius sapor erat ipsius mannae, velut encris, hoc est aquo
 Encrides sa dulcedo in oleo: quo videlicet veritatis sermonem in mendacium cōuerterent, & pro acridis, id est
 Prō Acrida locustae voce, encrida hoc est aquosam olei dulcedinem, in melle facerent. Principium autem Euangeli-
 des a In- gēlii apud ipsos sic se habet. Factum est in diebus Herodis regis Iudaeae, venit Ioannes baptizans ba-
 deis sup- ptifimum penitentiae in Iordane fluuio, qui dicebatur esse ex genere Aaron sacerdotis, filius Zacha-
 positum. riae & Elizabeth, & egrediebantur ad ipsum omnes. Et postquam multa dixit, inquit, quod populo ba-
 ptizato, venit etiam Iesus, & baptizatus est a Ioanne. & ut ascendit ab aqua, aperti sunt caeli, & vi-
 dit Spiritum Dei in specie columbae descendentis & ingredientis in ipsum. & vox facta est ex caelo, di-
 cens, Tu es filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Et rursus, Ego hodie genui te.
 Et statim circumfulsit locum lux magna. Quem ubi vidisset, inquit, Ioannes dicit ad ipsum, Tu quis
 es Domine? & rursus vox ex caelo ad ipsum, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complaci-
 tum est. Et tunc (inquit) prolapsus Ioannes ante ipsum dicebat, Rogo te Domine, tu me baptiza. Il-
 le vero prohibuit ipsum, dicens: Dimitte, quia sic est decorum omnia impleri. Vide vero mihi adula-
 teratam apud ipsos vndiquaque doctrinam, quomodo omnia clauda, obliqua, & nullā rectitudinem ha-
 bentia. Etenim Cerinthus & Carpocras eodem videntes Euangelio, ab initio Euangelii secundū Mat-
 thaeum, per genealogiam volunt declarare CHRISIVM ex semine Ioseph & Mariae esse. Hi vero alia
 quaedam cogitant. recisus enim genealogiis apud Matthaeum, initium faciunt, velut antea dixi, di-
 centes, Factum est in diebus Herodis regis Iudaeae, & Caiphae pontificis, venit quidē Ioannes nomi-
 ne, baptizans baptismū penitentiae in Iordane fluuio, & caetera. Quandoquē enī volūt IESVM quē-
 dem reuera hominem esse, velut antea dixi, CHRISIVM vero in ipso factum esse eum qui in specie
 columbae descendit, quemadmodum iam etiam apud alias sectas inuenimus ipsi cōiunctum, & esse
 ipsum CHRISIVM ex semine viri & mulieris genitum: rursus negant ipsum esse hominem, ni-
 mirum a sermone quem dixit Saluator, quum annunciaretur ipsi, Ecce mater tua & fratres tui foris
 stant: nimirum, Quae est mater mea, & qui sunt fratres mei? & extenta ad discipulos manu, dixit: Hi
 sunt fratres mei & mater mea, qui faciunt voluntatem patris mei. Hinc, velut dixi, omni nequitia re-
 fertur Ebion. per multas formas ostendit seipsum esse monstruosum, iuxta ea quae supra sunt a me rela-
 ta. Utuntur autem & aliis libris, nimirum circuitionibus Petri appellatis, per Clementem scriptis,
 Ciruitio- multa corrumpentes in ipsis, & pauca vera relinquentes, velut ipse Clemens ipsos per omnia redargu-
 nes Petri, item in epistolis quas scripsit encyclicis, quae in sanctis Ecclesiis leguntur: quod alium habeant caracte-
 liber a Cle- rem fides ipsius & sermo, ab his quae ab illis sub nomine ipsius in circuitionibus corrupta sunt. Ipse
 mente scri- enim virginitatem docet, & illi non admittunt. Ipse enim laudibus vehit Helliam & Dauidem & Sa-
 ptus. ptonem, & omnes prophetas, quos illi abominantur. Itaque in circuitionibus totum in seipso trans-
 Epistole- tulerunt, mentientes contra Petrum multis modis, velut ipse quotidie se in aquam immerferit, purifi-
 Clementis- cationis gratia, velut etiam ipsi. Ab animatis item & carnibus ipsum abstinuisset, & ab omni edulio
 en cyclica- alio ex carnibus factio dicitur, velut etiam ipsi faciunt. Nam & ipse Ebion & Ebionitae pœnitentia ab his
 abstinent. Quum autem interrogaueris vnum ex ipsis, qua de causa animatis non vescuntur, nō ha-
 bentes quod dicant, respondent imprudenter ac dicunt, propterea quod ex coitu & cōmixtione cor-
 porum talia sint, non vescimur. Quare ipsi toti ex permixtione viri & mulieris producti abominabi-
 les sunt, iuxta ea quae ipsi ex ore suo nugaciter euomunt. Baptisma porrō etiam ipsi accipiunt, prae-
 ter hoc quod quotidie baptizantur, & in aquas se mergunt. Mysteria autem faciunt ad imitationem san-
 Mystero- ctorum in Ecclesia, ab anno in annum per azimos, hoc est non fermentatos panes. Et alteram myste-
 rum Eccle- rii partem per aquam solum. Duos vero quosdam constituūt ex Deo ordinatos, vnum quidē CHRIS-
 sia ritus- TVM, alterum vero diabolum. Et CHRISIVM quidem dicunt futuri saeculi accepisse sortē. Dia-
 abolo vero hunc mundum concreditum esse, ex praecepto videlicet omnipotentis, ad petitionē vtri-
 usque ipsorum. Et ea de causa IESVM genitum esse ex semine viri dicunt, & electum, atque sic secū-
 dum electionem filium Dei vocatū, ab eo qui ex supernis in ipsum venit CHRISTO in specie co-
 lumbae. Non dicunt autem ex Deo patre ipsum genitum esse, sed creatum, velut vnum archangelorū,
 verum maiorem illis esse, ipsum vero dominari & angelis & omnibus ab omnipotente factis: & venis-
 se ac posuisse, velut Euangelium apud ipsos appellatum habet, nempe, Veni ut destruaui sacrificia:
 & nisi cessaueritis a sacrificando, non cessabit a vobis ira. Et haec atque eiusmodi sunt apud ipsos
 studia. Actus vero Apostolorum alios esse dicunt, in quibus multa habentur impietate ipsorum refer-
 ra. Vnde non ositantur se contra veritatem armant. Scias enim quasdam, & in ipsis scalis exposi-
 tiones Iacobi proponunt, velut qui exponat contra templum & sacrificia, contraque ignē in altari, &
 alia multa vanitate plena. Nam & Paulum hic accusare nō erubescunt, per cōficta quaedam verba
 ex maleficio ac errore pseudoapostolorum suorum: Tarsensem quidem ipsum, velut etiam ipse confite-
 tur, & non negat, dicentes: verum ex Graecis ipsum esse asserentes, occasione accepta ex loco ob-
 veritatis studium ab ipso dicto, nempe, Tarsensis sum, non ignobilis vrbis ciuis. Deinde asserūt ipsum
 esse Graecum, & ex patre Graeco, accendisse autem in Hierosolyma, & per tempus illic mansisse, con-
 cupuisseque; filiam sacerdotis in vxorem accipere, & huius gratia profelytum & accessorium factū ef-
 se, & circumcisum esse. Deinde quum puellam assequutus non esset, ira cōcitatam esse, & cōtra cir-
 cumcisionem scripsisse, & contra sabbatum ac legem. Caeterum omnibus modis sycophantā agit cal-
 lidus ille serpens, & inops mentis. Ebion enim Hebraeis inopem significat. Inops enim reuera & mē-
 te, & spe, & opere est, ut qui CHRISIVM nudum hominem putet, atque sic in inopia fidei spē de-
 ipso habet. Profecto ipsi seipso iactant, ac inopes asserunt, propterea quod, inquit, temporibus a-
 postolorum

Ebion He-
brais iops

postolorum venderint bona sua, & posuerint ad pedes apostolorū, & ad inopiam ac renūciationem
 venerint, & ob id ab omnibus inopes vocentur. Sed neque hoc verum est apud ipsos, sed natura reuera
 Ebion vocabatur, iuxta prophetiam opinor, Inops & miser: nomen ex patre suo ac matre sua ade-
 ptus. Quod vero alia horrenda & adulterata improbateque; referta apud ipsos exerceantur? Quis enim
 quis ex ipsis, aut in morbum incidit, aut a reptili morus fuerit, descendit in aquas, & inuocat co-
 gnominā in Elxai relata, caeli ac terrae, salis & aquae, ventorum & angelorum iusticiae, inquit, & pa-
 nis ac olei, & incipit dicere, opem ferre mihi, & remouete a me dolorem. Iam verō etiam supe-
 rius a me ostensum est, quod Ebion quidem haec non nouit, verum postea sodales eius cōiuncti ipsi
 Elxai, habuerunt quidem Ebionis circuncisionem & sabbatum ac istores, ipsius autem Elxai imagi-
 nationem, ut putent CHRISIVM quidem esse imaginem viri similem hominibus inuisibilem, mi-
 liariorum nonaginta sex longitudine, nimirum schœnorum viginti quatuor, latitudine vero schœno-
 rum sex, miliariorū viginti quatuor, crassitudinem autem secundum aliam quandam mensurationem
 metiuntur, Coram ipso verō stetit etiam Spiritum sanctum in specie foeminae inuisibiliter, & eun-
 dem eiudem mensurā esse. Et vnde (inquit) cognoui mensuras, quonia vidi a montibus, inquit, quia
 capita ipsorum praeminebant. Et quum mensuram montū didicissem, cognoui CHRISIVM & Spiri-
 tus sancti mensuras. Iam vero mihi de his dictum est in Ossaorum haeresi. Nunc autē in digressionē
 haec recenſui, ut ne quae apud singulas gentes ac sectas sunt, & apud alios quoque reperiuntur, per
 obliuionem a nobis repetita putentur. Hic igitur Ebion etiam ipse in Asia habuit praedicationem,
 & Romae: radices autem spinosarum propaginum habent a Nabatea & Paenae ut plurimum, a
 Moabitidēque, & Cocaborum regione, in Basanitide terra, vltra Adreas. Sed & in Cypro. Cogunt au-
 tem adulescentes ad ducendas vxores praeter etatem, ex mandato videlicet praepceptorum apud ipsos.
 Seniores enim habent hi, & synagoga principes. Synagogam autē appellant suam Ecclesiam, & non
 Ecclesiam. CHRISIVM vero nomine solum gloriantur. Et non solum vnīs nuptijs cōiunctionē face-
 re permittunt, sed si quis velit etiam prioribus nuptijs diiunctis, alteris copulari, vsque ad secundas ac
 tertias nuptias. Omnia enim apud ipsos licenter peraguntur. Abraam consentitur & Isaac ac Iacob,
 Mosēque; ac Aaron, Iesumque; Naue, qui simpliciter Mosi successerit, nihil autem fuerit. Post hos non
 amplius alique propheta consentitur. Sed etiam reprobant ac subannant. Dauidem ac Solomo-
 nem. Similiter Esaiam & Hieremiam, & Danielem ac Ezechielem, Heliamque; ac Helisum reprobant.
 Non enim assentiuntur ipsis, blasphemantes ipsorum prophetias. Sed & solum Euangelii sus-
 ceperunt, CHRISIVM autem prophetam veritatis dicit, & CHRISIVM filium Dei, iuxta profes-
 ctum & cōiunctionem cultus ac ductus qui ex supernis ipsi accessit. At vero prophetas intelligitiae
 prophetas esse dicunt, & non veritatis. Ipsum autem solum volunt esse prophetam, & hominem &
 filium Dei, & CHRISIVM, & nudum hominem, velut diximus. Verum ob virtutem vitae perue-
 nisse ad hoc vt filius Dei vocetur. Neque enim totum quinque librorum Mosi opus admittunt, sed
 verba quaedam reiciunt. Quum autem ipsi dixeris de animatorum esu, quomodo Abraam apposuit
 angelis vitulū & lac, aut quomodo Noe comedit & audiuit a Deo dicente, Macha & comede: & quo-
 modo Isaac & Iacob immolarunt Deo, similiter & Moses in deserto: illis quidem fidem nō habet, &
 dicit, Quid opus est me legere ea quae sunt in lege, quum venerit Euangelium? Vnde igitur tibi con-
 tigit de Mosē & Abraam nosse? Noui enim quod confitemini ipsos esse iustos, & quod ipsos patres
 vestros inscribitis. Deinde respondet ac dicit, CHRISIVS mihi reuelauit, & pleraque; ex lege male-
 dictis impetit, Sampsonem, Dauidem, Heliam, Samuelem, & alios. Redarguitur autem vndiquaque
 circulator ille a Saluatore, qui palam & in summa ex vna dictione totam ipsius fraudulentam doctri-
 nam cōfutar ac dicit: Venit Ioannes in via iustitia, neque edens, neque bibens, & dicunt, Demonium habet.
 Venit filius hominis edens ac bibens. Et non omnino quod etiam vulgaria non ederet Ioannes, aut quod
 quilibet ederet Saluator, vt suspicari quis possit, etiam de interdicitis. Verum Scriptura emphasim
 indicat veritatis, vt edacem ipsum esse ac potorem, nihil aliud sit quam carnes edere, ac vinum bibe-
 re. & non edere, neque bibere, quod carnes non assumpsit & vinum, sed locustas solum & mel Ioan-
 nes comedit. Manifestum est autem, quod & aquam assumpsit. Quis vero non nouit Saluatorem,
 vbi resurrexit a mortuis, edisse, velut sancta veritatis Euangelia habent, quod datus est ipsi panis, &
 frustum piscis assti: quibus acceptis comedit, & dedit discipulis, velut etiā circa mare Tiberiadis fe-
 cit, vbi & edit, & distribuit. Et multa sunt quae de hoc dicere possim. Oportet autem me exacte ad
 confutationem verborum ipsorum marcidorum ac putridorum, quae ab ipsis praedicantur, perueni-
 re, & ipsorum subuersionem facere. Et primum quidē de CHRISTO, quod nudus homo non sit, Christum
 dicendum est. Non potest enim is qui per omnia homo genitus est, signi gratia mundo dari, velut non esse
 de ipso preuaticinatus est Spiritus sanctus, quando ad Achaz dixit, Pete tibi signum, & quum ille non nudum
 petiuisset, tunc inquit propheta: ipse Dominus dabit vobis signum, Ecce uirgo in utero habebit. Virgo au-
 tem non appellatur, quae viro cōiuncta est, & nuptijs copulata mulier. Sed illa proprie virgo dici po-
 terit, quae citra virum conceptionem Dei Verbi in veritate habuit. Velut etiam ipse Esaias in alio
 loco dicit: Vox clamoris ex urbe, uox ex templo, uox Domini retributionem reddentis inimicis. Ante quam appella-
 parturiret peperit, priusquam ueniret dolor partus, effugiet, & peperit masculum? Quis audiuit tale, & quis tū-
 uidit talia. Si parturijt terra in una die, & peperit gentem semel, quoniam parturijt sion liberos suos. Ego
 autem dedi expectationem hanc, & non recordati sunt, dicit Dominus. Qualis autem expectatio, &
 qualis eruditio, quam virginem gignere citra dolores partus, id quod nusquam factum est, & propter
 ipsum ab Elizabeth iuxta promissionem genitum esse filium Ioannem? etiam si Ioannes per dolo-
 res partus genitus est. Quomodo igitur hi ex semine nudum hominem decernunt Saluatorem?
 Quomodo

Christi &
Spūs san-
cti mensu-
ra apud
Elxai

Christum
dicendum est.
Non potest enim is qui per omnia homo genitus est, signi gratia mundo dari, velut non esse de ipso preuaticinatus est Spiritus sanctus, quando ad Achaz dixit, Pete tibi signum, & quum ille non nudum petiuisset, tunc inquit propheta: ipse Dominus dabit vobis signum, Ecce uirgo in utero habebit. Virgo autem non appellatur, quae viro cōiuncta est, & nuptijs copulata mulier. Sed illa proprie virgo dici poterit, quae citra virum conceptionem Dei Verbi in veritate habuit. Velut etiam ipse Esaias in alio loco dicit: Vox clamoris ex urbe, uox ex templo, uox Domini retributionem reddentis inimicis. Ante quam appellatus parturiret peperit, priusquam ueniret dolor partus, effugiet, & peperit masculum? Quis audiuit tale, & quis tū uidit talia. Si parturijt terra in una die, & peperit gentem semel, quoniam parturijt sion liberos suos. Ego autem dedi expectationem hanc, & non recordati sunt, dicit Dominus. Qualis autem expectatio, & qualis eruditio, quam virginem gignere citra dolores partus, id quod nusquam factum est, & propter ipsum ab Elizabeth iuxta promissionem genitum esse filium Ioannem? etiam si Ioannes per dolores partus genitus est. Quomodo igitur hi ex semine nudum hominem decernunt Saluatorem? Quomodo

Quomodo vero non cognoscetur, velut Hieremias de ipso dicit: Homo est, & quis cognoscet ipsum? de ipso enim narrans Propheta dixit: *Quis cognoscet ipsum?* Si vero de fido homine dixisset, omnino sanè & pater ipsum cognouisset, & mater, cognatiq; ac vicini, conturbatalesq; ac cõciues. At quoniã ex Maria est genimen ac fetus, ex supernis vero venit Deus Verbum, non à semine viri, sed ex Patre quidem ex supernis genitus in veritate, sine tempore, & sine principio, in extremis vero diebus in vtero virginis nasci volens, & ex ipsa carne in seipsum efformare: ob id dicit Propheta, Et homo quidem est, quis vero cognoscet ipsum? quoniam deus ex supernis venit vnigenitus, Deus Verbum. Multa porò miseria est errorum illorum, dum prophetarum & angelorum testimonia obliterat, & Ebionis impostoris admittunt, qui suam voluptatem explere vult, & Iudaica tractat, & à Iudæis alienatus est. Velut quando Gabriel virgini bonum nuncium ferebat, ipsa dicente, *Quomodo erunt hæc, quia virum non cognosco:* certitudinem compromittens dixit, *Spiritus Domini superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, quia propter & quod nascitur ex te sanctum, nocebitur filius Dei.* In eo enim quod dixit, quod nascitur, ostendit carnem quidem ab ipsa, & aliam incarnationem: ex supernis vero à cõlis, virtutem altissimi, & Spiritum sanctum obumbrare sanctæ virgini, & ex supernis descende disse vnigenitum Dei, Deum Verbum, & quomodo incarnatus est, & quomodo ab ipsa in veritate natus. Quot vero alia huiusmodi sunt? Soleo autem, velut promissi, non latius expatiari, vt ne opus mihi ad magnam molem excrescat. De alijs vero consequenter exponam, quæ & contra Petrum, & contra alios apostolos ementiatur. Dicit enim, quod Petrus singulis diebus immersionibus in aquas vsus sit, priusquam ipse panem assumeret. Et vide ipsorum calumniam, & subdolum circulatoriæ ipsorum doctrinæ fraudem. Ab eo enim quod ipsi inquinati sunt, & lasciuius sæpe multa faciunt in terra ad persuasionem suæ certitudinis, aqua large vtuntur, quo videlicet seipfos decipiant, purificationes per immersiones se habere putantes. Et hæc in apostolos debacchari non erubescunt, & quidẽ quum Dominus redarguat ipsorum improbitatem, in eo quod Petrus dixit, quando venit ad lauandum pedes ipsius, *Non lauabis pedes meos in æternum,* & illatio à Salvatore exijt, *Nisi lauero pedes tuos, non habes partem mecum.* Et illo rursus respondente, *Non solum pedes, sed & caput, dicit Dominus, Qui lotus est semel, non opus habet nisi ut pedes solum lauet, est enim mundus totus.* Ostendit igitur, quod nõ oportet immersionibus vt, & moribus inutilibus, & præceptis ac doctrinis hominum, velut etiam in altero Euangelio concordat cum Propheta, & dicit: *Populus hic labijs me honorat, cor vero ipsorum procul est à me. Frustra autem colunt me, docetes doctrinas præcepta hominum.* Alioqui qua de causa sãgnabatur pharisæis ac scribis, vtentibus lotionibus vceorum ac poculorum, & aliorum vasorum, & lauantibus manus crebro? Et perfecte pronũciat, quod illoris manibus edere, non inquinat hominem. Quare non solum immersiones horum subuertit, sed etiam lauare manus superfluum esse ostendit. & volenti manus lauare, non esse nocuum. Quomodo vero de esu carniū non statim ipsorum dementia redarguetur? primum quidem Domino edente pascha Iudæorum, pascha autem Iudæorũ agnus erat, & azyma, hoc est panes non fermentati, & edebantur carnes agninæ ignis assatæ, velut etiã discipuli eius dicunt: *Vbi vis ut paremus tibi ut edas pascha?* Et ipso Domino dicit, *Abite in ciuitatem, & inuenietis hominem portantem amphoram aquæ, & sequimini ipsum quocunq; ingressus fuerit, & dicit patrifamilias, vbi est diuersorium, ubi faciam pascha cum discipulis meis?* Et ostendit vobis cœnaculum stratum, illic parate. Rursus autem ipse Dominus dicit, *Desiderio desideravi hoc pascha comedere vobiscum.* Et non dixit simpliciter pascha, sed hoc pascha, vt ne quis ad suam rapiat opinionem. Pascha autem erat, velut dixi, carnes assatæ igne, & aliæ. Verum ipsi dissipata verborum veritatis consequentia, dictum immutauerunt, id quod omnibus manifestum est ex coniunctis verbis. Et discipulos quidem fecerunt dicentes, *Vbi vis ut paremus tibi ut edas pascha?* Et ipsum videlicet dicentem, *Non desiderio desideravi carnes hoc pascha comedere vobiscum.* Vnde verò non deprehendetur ipsorum malicia, quum consequentia clamer vocem. Non esse appositiã. Nam pro eo, quod dixit, *Desiderio desideravi, ipsi apposuerunt aduerbium Non.* Ipse verò reuera dicebat, *Desiderio desideravi hoc pascha comedere vobiscum.* At illi ad scripta voce carnes, seipfos seduxerunt, maliciose agentes ac dicentes, *Non desiderio desideravi hoc pascha carnes comedere vobiscum.* Clarè autem ostenditur quod & pascha perfecit, & carnes edit, velut antea dixi. Sed & per visionem redarguuntur, quæ reuelata est sancto Petro, per linteam habens, omnes in se feras ac pecora, reptilia & volatilia, & per vocem Domini dicentem: *Surge, macta, & comede.* Et quum Petrus diceret, *Nequaquam Domine, nihil inquinatum aut immundum ingressum est in os meum, dicit Dominus: Quæ deus purificauit, tu ne inquina:* Reperitur enim ex duobus modis, veritatis confirmatio. Si quidem enim dicent, cõtra omnia edulia sanctum Petrum sermonem extendere ac dicere, *Nunquam inquinatum aut immundum introiuit in os meum, vt & boues & capras & oues & volucres, inquinata apud ipsum dicantur, statim redarguantur ex priore ipsius vita.* Nam postquam vxorem duxisset, & liberos suscepisset, & socrum haberet, conuenit Salvatore, ex Iudæis originem dicens. Iudæi autem & carnis vescuntur, & carnis etiam apud ipsos non est abominabilis, neq; interdictus. Itaq; quum ipse ab initio carnes ederet, aut etiam si dixerim vsq; quo cum Salvatore conuersationem incepit, ostendetur quod nihil inquinatum duxit ex his quæ non inquinata dicuntur. Nam non contra omnia produxit inquinatum & immundum, verum de his quæ lex inquinata & immunda dixit. Quum autem hoc demonstratum sit, quod non de omnibus carnis ipse dixit, velut inquinatis & immundis, sed de his quæ in lege inquinatæ sunt & immundæ: Deus sanctæ c h r i s t i Ecclesiæ charactere tradens, dixit ipsi, vt nihil inquinatum duceret. Omnia enim sunt munda, quæ cum gratiarum actione ac benedictione Dei accipiuntur. Imò etiam si de vocatione gentiũ ænigma habuit, vt ne putaret eos qui sunt in præputio inquinatos aut immundos, tamen

Esus carniū.
Pascha Iudæorum.

dos, tamen indicatio Petri non de homine opinionem habuit, sed de interdictis in lege, id quod omnibus clarum est, & nugatoria ipsorum ratio vndiquaque dilabitur. Apostolorum autem nomina ad persuasionem eorum qui ab ipsis decepti sunt, per prætextum suscipiunt, librosque ex nominibus ipsorum fingentes, scripserunt ex persona Iacobi & Matthæi, & aliorum discipulorum, inter quæ nomina etiam Ioannis apostoli nomen recentent, vt vndiquaque ipsorum dementia deprehendatur. Non solum enim redarguit ipsos omnibus modis, dũ dicit, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* sed etiam quod sanctorum prophetarum testimonia, ex Spiritu sancto procedens, & ea quæ à Salvatore dicta sunt, exactè exponens, in singulis argumentis, in c h r i s t o impletis proponit. A quibus prophetis hi seipfos ab alienarunt. Et statim ostendit, quomodo his qui ad Ioannem Baptistam à pharisæis missi fuerant, ipse Ioannes respondet dicens: *Ego uox clamantis in deserto, dirigit enim uiam Domini, quem admodum dixit Esaias propheta.* Et rursus ipse Ioannes dicit, testimonio à prophetis accepto, à Dauide inquam, quando Dominus mensas nummulariorum euerit, ac dixit: *Ne facite domum patris mei domum emporij: memor eius quod scriptum esse, Zelus domus tue exedit me.* Et rursus ipse Ioannes dicit, quod Esaias vidit, quum esset in Spiritu sancto. Rursus autem idem sanctus Ioannes prædicans in Asia, mirabile opus fecisse narratur ad veritatis delineationem. Quum enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipsius decentem, & penitus non lauaretur, coactus est à Spiritu sancto progredi vsq; ad balneum, dixitque, accipite mihi quæ pertinent ad balneum. & quum comites ipsum sequentes mirarentur, venit ad ipsum balneum. & vbi peruenisset ad eum qui lauantium vestes suscipere solet, interrogauit, *Quis est intus in balneo?* At olearius seruandis vestibus inferuens (in gymnasijs enĩ hoc officium aliquotus est, quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Ioannem dixit, *Ebion intus est.* Ioannes vero statim intelligens Spiritus sancti ductum, ob quam causam impulsisset ipsum vsque ad balneum venire, velut dixi, memorię videlicet gratia, vt relinqueret nobis veritatis argumentum, qui sint serui c h r i s t i & apostoli ac filij eiusdem veritatis, qui vero vasa diaboli, & portæ inferni, non valentes contra petram, & ædificatam supra ipsam sanctam Dei Ecclesiam: statim vbi seipsum turbasset, & leuiter fleuisset vt omnes audirent, in testimonio ac declarationem impollutæ veritatis doctrinæ, Festinate; inquit, fratres, egrediamur hinc ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione qui intus est in balneo, propter ipsius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Ioannem cum Ebione congressum esse. Multo enim tempore beatus Ioannes in vita permanit, & vsque ad Traiani regnum durauit. Quod autem omnes apostoli auerferent Ebionis fidem, & alienam à sua prædicatione & ab apostolico charactere duxerint, omnibus manifestum est. Cæterum de sancto Paulo quomodo ipsum maledictis incessunt, multa dicere possum, primum enim dicunt ipsum esse Græcum, & ex gentibus, profelytum autem factum esse postea. Quomodo igitur, ipse dicit de seipso, *Hebreus ex Hebræis, ex semine Abraam, de tribu Benjamin, iuxta legem pharisæus, abundantijs emulatur existens patrum meorum traditionum.* Et in alio loco dicit: *Israélite sum, & ego; semen Abraam sum, & ego. Et circumcisus octauo die. Et educatus apud pedes Gamalielis.* Et, *Hebreus ex Hebræis.* At ò horribilium reptilium horrendi susurri, & draconiformes sibilis, & vanitatis venena. Cuius vero testimonium recipimus? Ebionis & sodalium eius, aut sancti Petri dicentis, sicut scripsit vobis frater meus Paulus, quæ nam sunt profunda ac difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorqueant per suam ignorantiam? Rursus autem sanctus Paulus etiam ipse testatur de his quæ à Petro dicta sunt, dicens: *Et Iacobus & Ioannes & Cephas, qui uidebantur esse columnæ, dexteram dederunt mihi & Barnabæ societatis.* Et si enim Tarfensem seipsum dixit, non ex hoc omnino datur occasio, his qui voces venantur ac obseruant ad suam ipsorum & credentium ipsis subuersionem, rem ita se habere. Nam & Barnabam dicit Ioseph aliquando vocatum, Barnabam vero transnominatum, hoc est filium consolationis, Leuiten, Cyprium genere: & non omnino quia Cyprius erat, non erat à Leui. Sic etiam sanctus Paulus, etiam si à Tarso originem trahebat, non erat alienus ab Israel. Nam quum dispersi essent multi temporibus Antiochi illustres, & alijs temporibus quando incidit bellum, captiui facti ac dati in obsidionem, qui quidem captiui abducti sunt, permanerunt in quibusdam locis: qui vero hac de causa recesserunt, habitauerunt vbi quisque locum occupauit. Quemadmodum etiam sanctus Hieremias de Israel dixit, velut sæpe hoc ipsum contigit, vt efferunt à facie hostium. Ait enim: *Et ad Citienses si deuenieris, neque illic tibi requies erit.* Omnibus autem manifestum est, quod Citium Cypriorum insula appellatur. Citij enim Cyprij sunt, ac Rhodij. Sed & in Macedonia genus Cypriorum ac Rhodiorum habitauit. & ea de causa habetur in Machabæis, quod exiuit semen ex terra Citiensium. nam ex semine Græcorum est Alexander Macedo. Cæterum loco & sermone ita ferente, historiam de his recensui, quod mutatione locorum & habitationis facta, multi ex semine Israel per successionem alias regiones inhabitauerunt. Dicebantur enim etiam singulas regiones patrias habere. Quemadmodum etiam filii lothor defensionẽ Moysi patri nunciauerunt, quomodo remois pastoribus, pecora ipsorum potasset, & illæ profectæ de hoc proprio patri narrauerunt. Et quum ille diceret, *Cur festinastis hodie venire ad ipsum?* dixerunt, *Vir Aegyptius liberauit nos à pastoribus, & hausit aquam, & potauit pecora nostra.* Et statim idem dixit ad ipsas, *Cur non adduxistis ipsum huc vt ederet panem?* Quis autem non nouit quod Moses est filius Amram & Iochabæ, Amrã vero Chaath, Chaath Leui, Leui Iacob, Iacob Isaac, Isaac Abrahã? Et non ab eo quod vocatus est Moses Aegyptius, omnino nobilitatis ac seminis interdicti consequentia. Hi igitur qui ab Ebione seducti sunt, relicta via, ad multas distortas vias & accliuem semitam mentem conuerterunt. Amplius autem circumcisionem se habere iactant, hoc esse putantes signaculum ac characterem patriarcharũ, ac iustorum qui secundũ legẽ vixerunt, per quã illis se ad æquatos esse opinantur:

Miraculum à Ioanne editum.

Paulus cõtra Ebionem defensus.

Citienses Cyprij dicuntur.

opinantur: & sanè à CHRISTO, eius confirmatione ducere nolunt, velut etiam Cerinthus. Nam & hi iuxta nugatorium illius sermonem dicunt, Sufficiens est discipulo vt sic magister eius. Circumcisus est enim, inquiunt, CHRISTS, & tu circumcidere. Et vt per omnes modos confundatur erroris femina, quemadmodum frenum mari ex Deo definitum est, claustraq; ac portæ arena terminus, & præceptum hoc, Hucusq; progredieris, & nō transgredieris, sed in teipso cōteretur fluctus tui, inquit: Sic etiam hi in seipsis consumentur. At illic quidem ex diuino præcepto ad bonum ordinem maris, ex Deo dicta est termini ratio. Hic verò malicia & error à seipso excæcans mentem, & piam rationem auertans, contra seipsum velut fluctus excitans, impius prius prædicatus ab ipsis opinioes alijs fluctibus in seipso collidens, & in seipso semper cōterens, seipsum destruerem anticipauit. Aut quæ admodum horrendum reptile quod seipsum vastat, & ad caudā cōuertitur, hanc arrodens, & sic seipsum cōsumens. Hoc enim factum esse tradunt tēpore quodam ab aspιδibus, conclusis in dolijs, ita vt singulæ alias cōsumpsērint, & quæ reliquis seuior ac magis immanis fuit, sola relicta super fuerit, quam fame coactam à propria cauda seipsum depascere incepisse, tradunt quidam naturalium rerum scriptores in Aegypiorum regione. Vnde & congruenter nomen ipsi imposuerūt, propter caput Gorgonis, Aspidogorgona hanc appellant. Sic etiā vana sapientia præditus Ebion, & sodales eius, seipos cōfundunt, & ab initio illa destruant, ob quæ etiam se iactant. CHRISTS enim seipsum nō circumcidit, puer enim erat. Gloria vero misericordie Deo, quod seipsum proposuit Ebion, vt vera nō cōfiteretur, vt & hoc ipsi in confutationem cederet. Si enim dixisset ipsum Deū ex supernis venisse, & circumcisum esse octauo die à Maria: quū tunc Deus esset, & permisisset ex propria voluntate, exhibuisset sanè circulatori probabilem circūcisionis rationem. Quādo vero nudū hominē ipsum natū esse, & ab hominibus circumcisum profert, nō amplius causa est puer, etiam si octauo die circumcisus est. Non enim seipsum circumcidit, sed ab hominibus circumcisus est. Nam pueri non circumcidit seipsum, & neq; autores sunt suæ circūcisionis, sed parentes ipsorum. Illi enim quū parui sunt, pueriliter se gerunt ex ignorantia, & neq; sciunt quid ipsis à parentibus contingit. Nos autem & Deum ipsum dicimus de caelo venisse, & in vero virginis Mariæ p. tēpus quātū pueri i vtero gestari solēt, pmanisse, donec perfectē à virgineo vtero incarnatione dispensationis mysteriū sibi ipsi disponeret. per quod mysterium etiam circumcisus est verē, & non in apparentia, octauo die. Venit enim ad implendum legem ac prophetas, & non ad dissoluendum: & non vt legem alienam pronunciaret, sed ex ipso datam, & quæ vsq; ad ipsum in figuris permaneret, quo in ipso & per ipsum rursus quod deficiebat in lege, impleretur, vt figuræ ad spiritalē pfectionē progressæ in veritate & ab ipso, & ab apostolis ipsius prædicarentur, non amplius figuræ existentes, sed veritas. In hoc enim implebatur id quod in lege dictū est, quod vsq; ad ipsius tēpus durauit, & in ipso cessauit, atq; in cōplementum transfmutatum est, quod videlicet dixit Sepphura, cessauit sanguis circūcisionis filij mei: & non dixit, circumciderunt puerum meum. Non enim disponebat missus angelus vt circumcisio fieret, sed neque sanguinem circūcisionis timens recessit, sed admonitionis gratia, quod puer sanguinem circūcisionis sedaturus esset, vbi quod audiuit, disposuit, discessit. Atq; audi qualis puer, præterquam de quo dixit Prophe-ta? Et uolent quod fuisset igne combustus, quia puer natus est nobis, & filius datus est nobis: gentium quidē puerum ostendens in veritate, quo veram incarnationem significaret. Filius vero datus est nobis, inquit, vt ostendat Dei verbum ex supernis & filium Dei ipsum indicatū esse, & in vtero incarnatum esse, & vtraque habere, Deum & hominem, ipsum Deum, ipsum hominem, ipsum filium ex supernis datum esse, ipsum puerum genitum esse, in quo cessauit circūcisionis sanguis, velut etiam in Euāgelio dicit, quando veniebant Græci volentes ipsum videre, & veniebant ad Philippū, & dicunt ad ipsum: *Osēde nobis* I E S V M. Et Philippus Andreæ, & Andreas I E S V DIXIT: *Quidam Græci uolunt te uēdere.* & statim Dominus respōdet dicens: *Nunc uenit gloria Dei, vt ostēderet circūcisionē quidē præterijisse, carnalem illam, & quæ figuræ interijit ac tempus. Verum in carne præputium habere in spiritu maiorem circūcisionem, quæ speculatur CHRIS TV M, & ipsum in veritate comprehendit.* Si vero uolunt hi dicere, quomodo igitur CHRIS TV S circumcisus est, audient, iam d vos seducti, ostendimus uobis ob quam causam circumcisus est. Nam propter multas causas circumcisus est, & primum vt ostenderet seipsum in veritate carnem assumpsisse, propter Manichæum, & eos qui dicunt, in specie ipsum apparuisse. Deinde vt ostenderet quod nō esset coessentialē corpus deitati, velut Apolinarius inquit: sed neq; ipsum ex supernis detulisset, sicut dicit Valentinus, & vt cōfirmaret circūcisionē, quam olim dederat, iustē inseruisse vsq; ad suum aduentum. Et vt non haberent Iudæi excusationem. Si enim non fuisset circumcisus, poterant dicere, Non potuimus CHRIS TV M suscipere. Et aliās oportebat ipsum, qui præceperat Abraam vt circumcideretur, signaculi apparentis gratia, dati uero ad figuram verā ac inuisibilis, nunc circumcidi, & hoc signaculum confirmare. sic habet enim apprens illa circūcisio propter hæsitationem ipsius Abraam, quando sanctus & iustus ille in dubitatione dixit, Num centum annos nato filius gignetur? & Num Sarra anicula gignet filiū? Et statim Dominus, Accipe mihi arietem triennem, & capram, & vaccam, & cætera. & circa solis occasum vbi vidit faces ignis, & clibanum, & alia, dixit ipsi Deus per increpationem: Semen tuum inquilinum erit in terra aliena, & in seruitutem adigent ipsum per annos trecentos, certitudinis gratia propter hæsitationem ob quam dixisti. Num centum annos nato filius gignetur? At vt ne seruitute pressum semen, ab idololatriæ ac incredulitatis Aegyptiis, obliuiscatur Dei patrum ipsius, imposuit ipsi & ipsis circūcisionem carnalem, vt videntes recordentur ac reuerantur, & non negent ipsum. Et durauit hæc vsq; ad CHRIS TV M. & hac de causa etiam ipse circumcidi uoluit, & homo factus est in veritate ex supernis progressus ex patre Deus uerbum, & non deposuit deitatem, sed carnem gestauit

Aspidogorgon.

Circūcisionis Christi causa.

stauit in veritate, perfectamq; incarnationem habuit, ac circumcisus est, omnia disponens in veritate vt & Iudæi, velut dixi, excusationem non haberent, & Manichæi atq; alij redarguerentur. & vt circumcisus rationabiliter circūcisionem dissolueret, & aliam maiore ostenderet, non velut qui non haberet, & sibi ipsi constitueret, sed qui haberet quidem, ostenderet autem quod hac non amplius esset opus, sed maiore. Et quod statim genitus Deus erat, & non nudus homo, Magi clarē ostendunt. Nam post duorum annorum tempus, vt ostenderunt Herodi tempus stellæ, à bimatu, & infra, progressi in Hierusalem idem Magi ubi interrogarunt & cognouerunt quod in Bethleem gignitur, rursus exiuerunt stella deducente ipsos, & uenerunt à Hierosolymis in Bethleem, & ingressi inuenerūt ipsum cū matre sua Maria, & plaripi adorauerūt ipsum, & obtulerūt munera. Si itaq; statim adoratur, nō nudus hō est qui genit⁹ est, sed Deus. Et nō post triginta annos, & nō post baptismam, CHRIS TV S fit: sed statim CHRIS TV S natus est à Maria uirgine, Deus & homo. Quapropter etiam angeli statim hymnis celebrant dicentes, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, inter homines bona uolūtās. & nunciant pastoribus dicentes, Natus est uobis CHRIS TV S Dominus hodie in ciuitate Dauid. Et non solum hoc d. decepte Ebion ostenditur, sed etiam à duodecim anno reperitur sedens in medio sacerdotum ac seniorum, interrogans ipsos, & quærens cum ipsis, & admirabatur ob sermonem gratiæ qui progrediebatur ex ore ipsius. Et non post trigesimum annum hoc faciebat, vt dicere possis. quod ex quo spiritus uenit in ipsum, CHRIS TV S factus est. sed statim à duodecimo, velut dixi, anno, quemadmodum scriptum est in Lucæ Euangelio: imò etiam prius. *Quum adhuc puer esset, inquit, ascendebant Ioseph & Maria in Hierusalem, ut adorarent in festo, & reflectebant, & remansit I E S V S, & quærebant ipsum in itinere, & inter cognatos suos, & non reperiiebant. Habebat enim Maria cognationē. Quum autem reflexisset & reperisset ipsum, dixit ipsi: Quid nobis fecisti fili? ecce ego & pater tuus dolentes quærebamus te. in loco enim patris Ioseph ipsi fuit. non enim erat ipsi pater secundum naturā. Deinde Dominus ad ipsam dixit: Quid est quod quærebatis me? non sciebatis quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? significans quod templum in nomen Dei, hoc est patris ipsius ædificatum est. Si itaque à puero nouit templum, & patrem, non profecto nudus homo genitus est: neque post trigesimum annum, postquam uenit in ipsum species columbæ, filius & CHRIS TV S uocabatur, sed statim in his quæ Patris ipsius sunt, ipsum esse oportere docuit. Quod autē Ioseph non erat pater ipsius, sed patris loco, audi eundem Euangelium dicentem, qui uidelicet antea scripsit, ex persona Mariæ, Ego & pater tuus dolentes quærebamus te: quomodo rursus scribit, *Erat autē I E S V S incipiens esse annorum circiter triginta, filius existens, uelut putabatur, ipsius Ioseph.* In eo enim quod dicit, uelut putabatur, ostendit ipsum non esse filium ipsius, sed putari. Deficit me tempus exponere pergentem ea quæ pertinent ad declarationem veritatis, & ad confutationem inaniter sapiētis Ebionis, & adulteratæ ac vanæ ipsius doctrinæ. Vnde enim non fuerit manifestum, quod nō pater erat Ioseph, sed loco patris habebatur? Ecce enim (inquit) uirgo in utero habebit, & patris filium. & non dixit, Ecce mulier. Et rursus in alio loco dicit: *Et pariet iuuenula, & dicent, non peperit.* Quādoquidē enim aliqui Manichæorum & Marcionitarum dicunt ipsum genitum non esse, ob id pariet, & dicent, non peperit, quoniam non peperit Maria ex semine uiri. Et hi furiosi falsō dicunt ex semine uiri ipsam genuisse. Genuit igitur iuuenula in veritate, & quod iuuenula uirgo uocatur, & huius reliquæ purificatione erant inquinatiorum, audi legem dicentem: Accipe mihi iuuenulam fuluam: ut electum uas Mariæ ostenderet, propter igneam ruborem deitatis Saluatoris cōceptum in uirgine. ignis enim est pro uirgine ne. Deus (inquit) consumens. & dixit lex, iuuenulam in qua iugum non ascendit super collū: vt ostenderet uirginem iuuenulam, quæ non nosset iugum nuptiarum uiri. Sed quid opus est mihi plurima disputatione, quomodo rursus Esaias ex persona Domini dixit, Accipe tibi fructum chartæ nouæ magnæ: fructum quidem, propterea quod sit uirgo ex semine uiri, reflecta autē sit à mixtura uiri, & quod reflecta sit à naturali hominum consuetudine. Omnes enim homines ex semine uiri gignuntur. CHRIS TV S uero natiuitas, secundum naturam quidem ex muliere uirgine Maria incarnationem habuit, præter naturam uero reflecta est à consequentia secundum humanitatem: uelut etiam Iacob de ipso dicit, *Ex germine filii mei prodijisti:* & non dixit, ex semine prodijisti. & hac de causa dicit sanctus Esaias propheta, imò potius Dominus ipsi dicit, *Accipe tibi fructum chartæ:* speciem consuetudinis significans, in qua omnia scribunt filij hominum, uelut etiam in centesimo trigesimo octauo psalmo dicit, *in librum tuum omnes scribentur, dies formabuntur, & nemo in ipsis.* Libro enim assimilauit uerum. Et ob id Dauid dicit, *Imperfectionem meam uiderūt oculi tui, hoc est seminatum priusquam ego effigiarer, Liber pro cognouisti me, & adhuc priusquam ego seminatus essem.* Hebræus porro mirabiliter uerbum declarat. im utero. perfectionem enim Golme uocauit, quod significat similaginis grumum siue granum, nimirū quod nondum in panem deuenit, ac pistum est, sed uelut a grano frumenti sectus grumus, aut tenuis particula quæ ex similagine fit, sic æqualem speciei formam quæ secatur ex homine ad seminacionem exacte loquens ostendit, & dicit in Græcam linguam sermone translato imperfectionem, hoc est nō factam adhuc in utero formationem, aut ante uerum, uiderunt oculi tui. Nouit enim oīa Deus priusquam fiat, uelut scriptum est. Cæterum per librum & fructum, uerus significatur. Et non dixit, siue magna me tibi ipsi chartam, sed fructum, ob proprietatem præter hominum consuetudinem: chartæ, propter fructum. aptitudinem ueteri ad hoc ut inscribatur, nouæ propter nouitatem uirginis & impollutam integritatem: magna, magna enim reuera est Maria sancta uirgo, coram Domino & hominibus. Quomodo enim non dixerimus hanc magnam, quæ incomprehensibilem concepit, quem cœlum & terra capere non potest? Ipse autem quum incomprehensibilis sit, secundum proprium propositum ac uoluntatem uolens comprehensus est, & non necessariò, nec coactus. Quapropter magnum est fructum, & nouum;*

Magorum historia.

Iuuenula pro uirgine.

Charta noua magna.

nouum magnum, propter miraculum: nouū, quia virgo. Et scribe (inquit) in ipsum stilo hominis: & non dixit, Scribet in ipsum quis stilo hominis. neque dixit, scribet in ipsum homo: vt ne prætextum reperiret Ebion. Si enim dixisset, scribet in ipsum homo, habuisset quod diceret, homo Ioseph seminavit, & ex semine viri genitus est CHRISTVS. Verūm Esaiæ ante septingentos quinquagintatres plus minus annos dixit, scribe, vt à tempore interualli omnis veritas conspiciatur, quod nemo potuit ante septingentos quinquagintatres annos seminare eum qui gigni deberet. Num igitur frustra dicit propheta, Scribe non, sed vt ostenderet Spiritum sanctum qui erat in propheta, ipsum effectore fieri conceptionis aduentus CHRISTI, in carnem in veritate. Spiritus enim sanctus superuenit in te inquit angelus Gabriel ad Mariā, &c. At verò stilo hoīs, est imagine hoīs. Homo autē & CHRISTVS IESVS mediator Dei & hominum. Nam ex supernis venit Deus verbum, ex Maria verò homo, non de semine viri genitus. Et propterea statim dicit propheta, Et ingressus sum ad prophetissam, vt ostēdat prophetissam Mariam, & non vxorem Achaz, velut quidam errant, propter Ezechia dictum esse putantes. Iam enim Ezechias vndecim annos natus erat. Nono enim anno regni patris sui hoc verbū prædicebatur, *Eccc virgo in utero habebit*. Et postquam mortuus esset Achaz, vbi quatuordecim annis regnasset, statim dicit Scriptura: *Et regnauit Ezechias, & erat annorum viginti, dum ipse regnabat*. Quo modo igitur quum in regno patris sui, qui quatuordecim annis regnauit, prædicabatur Emanuel, qui ex virgine gignitur, Ezechias gignetur, qui viginti annorum regnauit post patrem suum? & non magis apparebit his qui ratione præditi sunt, quod iam fuit natus, quando Propheta prædixit verbū illud, tempore regni Achaz patris Ezechia? præsertim quum non fuerit prophetissa vxor Achaz, velut omnibus manifestum est. Maria autem est quæ dixit, & vaticinata est, *Ex hoc tempore beatam me dicent omnes generationes terre*. Ad quam ingressus est Gabriel, & nunciauit quod Spiritus venturus esset in ipsam, qui in Esaiā loquutus est: & gignet filium, Dominū nostrum IESVM CHRISTVM per Spiritum sanctum, & non à semine viri, velut illi desipientes & errantes maledica lingua effutūt. Porro confutatus est vani illius etiam sabbatismus, itemq; circuncisio, & quotidianæ in aquâ demerfiones ab ipso factæ. In sabbato enim plurima curare IESVS studet, & non solum curat, sed etiā per duos modos medetur præcipit enim curatis in sabbato, vt grabatum tollant, ac vadant. Sed & in sabbato lutū subegit, & cæci oculis imposuit. Est autem opus lutū subigere. Vnde gnari apostoli quod solum esset sabbatum, ab ipso cum ipsis conuersatione ac doctrina, vellunt spicas in sabbato, torrentq; ac edunt. Erat autē sabbatum secundarium primum, velut habet Euangeliū. Varia enim sabbata decreuit lex. Aliud quidē, quod secundū septenarium dierū numerū reuoluitur, natura sabbatū: aliud verò propter subiacētes nouilunio secundū lunam, & consequentes festiuitates. velut dies fixorum tētoriorū, & dies paschatis, quando agnū maçant, & azyma comedunt. Insuper autem vnū ieiunium ieiunant in anno, quod dicitur magnū, & aliud quod appellant paruū. Quando enim incidunt hi dies, aut in secūda sabbatorū, aut in tertia, aut in quarta, sabbatū etiā ipsum ipsis decernitur. Quapropter post factā azymorum diem, & definitā sabbati diem, in sabbato ex natura, quod post azymorum diem in sabbatum computatū fuit, inueniunt transeuntes per sata, & euellunt spicas, & torrebant ac edebāt. ostendentes quod solum esset vinculum in sabbato decretum, quum venisset magnum sabbatū, hoc est CHRISTVS, qui quietos nos fecit à peccatis nostris. Cuius figura erat Noe quem vbi pater eius genitum vidisset, iuxta prophetiam imponebat ipsi nomen Noe, dicens, Hic quietos faciet nos ex peccatis nostris, id est duris operibus nostris. Noe verò à peccatis quietos non fecit, sed in CHRISTVM prophetauit Lamech, qui per Noe significatur in veritate. Noe enim requiem magnū est significat. Et Sebeth, quod sabbatū ac requiē interpretaris, est CHRISTVS, in quo quietus factus est Pater, & sanctus eius Spūs, & omnes sancti homines in ipso quieti facti sunt, quiescentes à peccatis. Hic est magnū illud sabbatū, & perpetuum, cuius figura erat paruū sabbatū, quod inseruiebatq; ad ipsius aduentū, præceptū ab ipso secundum legē, & solutū in ipso, & impletū in Euāgelio. Sic enim dixit, Dominus est filius hoīs, etiam sabbati. Vnde discipuli confidenter sabbatū soluerunt. Nam & sacerdotes ante ipsos sabbatū soluerant, maçantes & Deo victimas offerētes, vt ne cessaret victima perpetua, & quæ quotidie offertur. Non solum autē ipsi sacerdotes prædicebant soluendum esse sabbatū per hoc quod non cessabant, sed etiā ipsa circūcisio sabbatū soluebat. Quum enim sæpe gigneretur puer in sabbato, sablatio ac destructio sabbati per circūcisioem fiebat. Sic vtriusq; dissolutio prædicebatur, ostēditur enim, quod circūcisioem genitū in sabbato, si exactē supputare voluerint octauā diem, inueniētes ipsam incidentē in sabbatū, & circūcisioem, opus penetrarūt, & sabbatū soluerūt. Si verò distulerūt, vt ne soluāt sabbatū, nona deinceps peragūt circūcisioem, & soluerūt circūcisioem, & terminū præcepti octo dierū de ipsa. Imò neq; erat pfecta prima circūcisio, sed signi gratia data est, & ad cōmōstrationē ipsorū postea, & pter hæsitatiōē ipsius Abraā, velut dixi, obiurgati: & figuræ gratia illius magnæ circūcisiois, quæ omnia secundū æqualitatem implet in his qui digni sunt. Etenim si hæc sanctificationis gratia erat & hæreditatis regni cælōrū, ergo priuata est Sarra regno, & Rebecca, & Lia, & Rachel, & Iochabeth, & Maria soror Moīsis, & oēs factæ mulieres, & non poterūt esse hæredes regni cælōrū, quū nō potuerint circūcisioem Abraā habere, quā Deus ipsi dedit, iuxta horū rationem. Si verò non priuatae sunt hæc regno cælōrū, quanquā non participes fuerint circūcisioem: nihil ergo valet nūc carnalis circūcisio. Quid verò iactat Ebion circūcisioem? quando etiam idolatræ & scelerati Aegyptij circūcisioem habent. Sed & Saraceni, qui & Ismaelitæ, circūcisioem habent. Et Samaritæ ac Iudæi, & Idumæi, & Homeritæ. Pleriq; verò ex his nō propter legē hoc faciūt, sed temeraria quadā cōsuetudine. Et in summa multū tēporis cōsumo, dū in huius nugis verfor, propterea quod ipse frustra nititur in hoc dicto, quod ipse Saluator dixit, *Sufficiens est discipulo*

Esaiæ locutus est

Sabbata varia

Sabbatum magnū est Christus

Circūcisio & sabbatū se mutuo destruebant

Saraceni Ismaelitæ

scipulo ut sit velut magister eius: vt & ipse iactare possit suam circūcisioem, propter ipsius CHRISTI circūcisioem, quæ sanè in CHRISTO recte peracta est. Attamen quando bestialis ille vult hunc sermonem de imitatione CHRISTI accipere, non cunctabor ostendere quod non propter hoc dicitur. Statim enim declarat Dominus, dicens, quod non propter hoc dixit, sed propter persecutiones & Iudæorum in ipsum debacchationem. & dicit: *Si me persecuti sunt, etiam vos persequentur. Si me odio habuerunt, etiam vos odio habebunt. Non me dicitis dominum & magistrum? & bene dicitis, sum enim. Si igitur patrem familias Beelzebub uocauerunt, quanto magis domesticos ipsius? Et non potest seruus esse super dominum suum, neque discipulus super magistrum suum. Si autē absolutus per omnia discipulus uelut magister: hoc est paratus ad persecutionem & maledictionem, & quicquid mali infertur. Vnde sanctus Paulus dicit, imitatores mei estote, quemadmodum & ego CHRISTI. Et non quod ille dominum suum imitatur velut non oportebat, neque enim dicebat, Deus sum, aut filius Dei sum, aut Deus Verbum sum: sed ego sum minimus apostolorum. Et, *Velut abortiuo uisus est etiam mihi. Si verò tu Ebion hoc dictum accipis de imitatione CHRISTI, & à circūcisioem quā inaniter iactas, vis esse velut magister, imò magis velut Dominus: ne in circūcisioem ipsi te assimilia, nō enim tibi proderit. Trāstulit enim Dominus huius tempus, velut per multos testes clarè demonstrauimus. Venit enim & impleuit, data perfecta circūcisioem, mysteriorum suorum, non in vno solo membro, sed toto corpore obsignato ac circūcisio à peccatis, & non vnam partem populi saluans, hoc est viros solos, sed etiam totum populum Christianorum in veritate, virosq; ac mulieres simul obsignans, & ad regni cælōrum hæreditatem, liberatiter & non defectuōsē vni solum viroꝝ ordini per imbecillitatem, signaculum exhibēs. sed vniuerso populo per signaculum mandatorum ac bonæ doctrinæ regnum cælōrum reuelans. Si verò velut Dominus esse vis d Ebion, hoc est velut magister, longe falleris. Ne in circūcisioem illi assimilare, sed euoca Lazarum ex monumento, aut alium mortuum suscita, leprosos munda, aut cæcis visum restitue, aut paralyti resolutum sana, si potes. Non potes autem, quia contrariè facis, incredulitate & vinculis carnis, & iustificacionibus legis inexplēbilibus occupatus. Si autem hæc facere non potes, vt non potes, propter tuam prauam fidem, non dico velut CHRISTVS: non enim potes assimilari Deo, quum corruptibilis homo sis, & errore deceptus, imò neque nomen CHRISTI in diuinis signis inuocare poteris, & si inuocaueris, nihil efficiēs. Si verò etiam omnino operaris vt paralyticum restituas, habuit vtiq; id per nomen IESV quod surrexit, & intelligentiam ab ipso accepit, vt tuum sabbatum non sufferat, sed per nomen eius qui ipsum sanauit, discat, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam in sabbato. Iam verò à me relatum est, quod diuersimode vnusquisque ipsorum de CHRISTO sentit ac pronunciat. Aliquando quidem idem Ebion ex affricu nudum hominem ipsum genitum esse dicebat, aliquando autem ab ipso appellati Ebionæi, filium supernè ex Deo virtutem adeptum esse asserentes, & hunc in tempore Adam ipsum induisse ac exuisse. Quorum diuersas opiniones in virtute Dei subuertimus. Et quid mihi opus est amplius commorari in importuosis & reciprocantem aquam habētibus locis qui alicubi alluuntur, alicubi efficcantur, ex quibus piscium eruptiones sæpe fiunt, & pedibus eorum qui ripas horum locorum adeunt, damnū velut iam dictum est, inferunt: ex eo quod inter pisces reptilia quædā sint venenū eiacula, pastinacæ inquam, & draconæ, carchariæq; ac murenæ. Præteribo itaq; locum, rursus Deo gratias agens, quod & hanc heresim in tergum reieciimus, non oscitanter, sed diligenter confutatam. Ad alias autē deinceps nos ipsos d charissimi demus, diuino auxilio implorato, quo promissionis cōplementum ipse per nos perficiat.**

Contra Valentinus, qui & Gnostici appellantur, XXXI. heresim.

Post hos Ebionæos appellatos, quorum improbitatem pertransiuimus, & per Dei virtutē cōsequentes aliarū ferarum formas promissimus, venena itē reptiliū ac morsus incutientes, vtpote in doctrinis ipsorū, velut in hiatu bestiarū venenū eiaculātis, aut horrendi reptilis & basilisci cōceptas: ad Valentinorū heresim explicandā transibo, confutationē ipsorum pro viribus facturus, qui sã Valentini etiam Gnosticorum nomen sibi ipsi imponunt. Et horum quidem differentiarū sunt decem, in vna novū differeplaga somni ipsorum, & coniugationibus, & octonarijs, & masculorū ac fœminarum sæculis vicissim rētie de = equaliter percussis. Et non amplius quidem iuxta tempora ordinis successioem digeram, sed iuxta progressum ab altera ad alteram digrediar. In vno enim tēpore hi omnes velut fungi ex terra eruperunt, & velut abominabilium ac graucolentiū herbarum germina, & gramen spinosum, & velut laterbra multorum scorpionum, ex vno omnes tempore in vitam excreuerunt. Et sicut antea dixi, instar fungorum sua deformitate sub vnum contactum apparuerūt. Velut etiam sancto Irenæo iam de ipsis dictum est: contēporanei enim hi fuerunt. Vnusquisq; autem ab altero malam occasionem colligētes, aliusq; ab alio ampliorē adhuc doctrinæ gratiam cupiēs, sibi ipsi prauæ inuentionis differentiam effigiarunt, & omnes Gnosticos se ipsos nominauerunt, Valentinus inquam, & qui ante ipsum fuerunt Gnostici, imò & Basilides, & Saturnilus, & Colorbasus, Ptolemæus item, & Secundus, atque Carpocras, & alij cōplures. Cæterum etiam si omnes hic nominauimus, propter exortus oīm in vno tēpore coniuñctionem, tamen prauæ factionis vniuersiusque malevolentiam priuatim ac seorsim explicabimus. Interim verò ad propositū hæresiarum & tragœdiæ portā deuenimus, Valentinum inquam, & ipsius doctrinam. Valentinus igitur hic tempore succedit his qui ante epositi sunt, Basilidi & Saturnilo, Ebioniq; ac Cerintho & Merintho, & sodales eius. Hi enim omnes vno tempore in vitam exorti sunt, modico autem tempore præcesserunt Cerinthus & Merinthus ac Ebion. simul enim cum his qui ante ipsos indicati sunt, excreuerūt. Patriam equidem ipsius, aut vnde natus sit, pleriq; ignorant: nulli enim scriptori curæ fuit huius locū ostendere. Ad nos autem per auditū fama quædā peruenit. Quare non præteribimus, vt ne etiam huius natalem locū indicemus. In ambiguo quidem est an, vera dicturi

Valentini novū differeplaga

Hesiodi Theogonia

Triginta secula Valentini

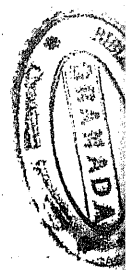
Triginta secula Hesiodi

Achamoth

ra dicturi simus, tamē famā ad nos perlatā silentio nō prateribimus. Dicunt enim ipsū fuisse Phreboniten Aegypti maritimum, in alexandria vero institutum esse Græcorum literis. Vnde & imitatio Theogoniæ Hesiodi, deorum triginta apud ipsū Hesiodum relatorum. Et ipse fabulosa gentiū poesi in mente sua concepta, & ab his qui cū ipso & ante ipsū à veritate exciderunt, opinione adeptus, etiam ipse velut Hesiodus, alijs nominibus in alia transmutatis, mundum decipere voluit. Nam & hic triginta deos ac cœlos adducere vult, quorum primum est Profundum, velut ipse mente de Iyris dixit: quomodo sanè & opinionis ipsius fundator Hesiodus chaos primū deorū dixit. Cui autē non clarum est, chaos & profundum eandem significationem habere: Vide verò mihi circulatoris illius tragicam fabulā, & improbā doctrinā. Triginta enim hic, velut dixi, secula adstruere vult, quæ & deos nominat, quindecim masculos & totidem fœminas esse dicens. Singula autem secula marem & fœminam, & iugum ac par, ipse & complices eius dicit. Quindecim vero dualitates esse aiūt, quas coniugationes appellant, numero autem esse secula triginta. Vnamquaque vero fœminam gignere ex masculo sequentia secula. Esse autem hæc, velut subiectum est, fœmineo nomine semper ad masculum palam appposito, Ampsiu. Auran. Bucua, Tharthuu. Vbucua, Thardeadie. Merexa, Atarbarba. Vdua, Cesten. Vduac, Eslem. Amphaim, Essumen. Vananin, Lamertade. Athameffumin. Allora. Cubiatha, Thamodan, Saddaria, Oren. Lanaphechudamphech, Emphiboche. Bara, Assi. Vchame, Belim. Dexariche, Masemon. Et sic quidem compositi sunt, velut iuxta coniugationem maris & fœmine. In consequentia verò iuxta successione, sic. Ampsiu. Auran. Bucua. Tharthuu. Vbucua. Thardeadie. Merexa. Atarbarba. Vdua. Cesten. Vduac. Eslem. Amphaim. Essumen. Vananin. Lamertade. Athameffumin. Allora. Cubiatha. Thamodan. Saddaria. Oren. Lanaphechudamphech. Emphiboche. Bara. Assi. Vchame. Belim. Dexariche. Masemon. Horum nominum interpretatio hæc sunt. Profundum & Silentium. Mens & veritas. Verbum & Vita. Homo & Ecclesia. Paracletus & Fides. Paternus & Spes. Maternus & Caritas. Sempermens & Intelligentia. Voluntas, quæ etiam Lux & Beatitudo. Ecclesiasticus & Sapientia. Profundus & Mistio, siue Coitus. Ageratus, id est nō senescens, & Vnio. Per se naturalis & commixtio. Vnigenitus & Vnitas. Immobilis & Voluptas. Iuxta numerū verò successiōis & cōsequentia, à superin nominato patre, qui & Profundū apud ipsos nominatur, vsque ad hoc quod iuxta nos est cœlum, numerus horū triginta sic se habet. Profundū. Silentii. Mēs. Veritas. Verbū. Vita. Homo. Ecclesia. Paracletus. Fides. Paternus. Spes. maternus. Caritas. Sempermens. Intelligentia. Voluntas, siue lux. Beatitudo. Ecclesiasticus. Sapientia. Profundus. Mistio. Ageratus. Vnio. Per se naturalis. Commixtio. Vnigenitus. Vnitas. Immobilis. Voluptas. Atque hæc quidem est triginta seculorum ab ipsis fabulose confictorum tragicædiæ, & iuxta coniugationem spiritualis videlicet complementi Vaniloquium. Quæ si quis comparans his quæ apud Hesiodum & Stefichorum, & alios Græcos poetas sunt, adponat, inuenit sanè ex comparatione quod eadem sint, & nihil aliud. Et ex hoc cognoscet, quod nihil aliud, admirandum illi miraculorum hæc hæc hæc mystice se dicere profitentur. Nihil enim aliud quam cōfictam Græcorum poeticam fabulosa gētium erroris ac doctrinæ expresserunt, nulla mutatione facta, quam adulteratæ apud ipsos barbarice nominū effectionis. Sic enim dicit & Hesiodus, Primū omnū fit Chaos, sic Profundum dicunt, deinde Nox, Erebus, Terra, Aether, Dies, Amor, Metis siue cōsiliū, Mors, ærūna, Fatum, Nemeſis, Momus, amicitia, Interitus, discordia, Senectus, Ate, Desiderium, obliuio, Somnus, pugna, Voluptas, contumelia, Læticia, splendor, Quies, fraus, Luciditas, Lis. Et hic quidem numerus masculorū ac fœminarum secundum consequentiam, hoc modo numerū trigessimū habet. Si vero quis velit inspicere quomodo hi fingentes vniū ad aliud cōiungunt, is sic cōpererit coniuncta ac coniugata inter se prout poetis visum fuit. Nam profundū nocti ac silentio cōiunctum, terram genuisse fecerunt. Alij verò cœlū, quod etiam Hyperionem vocauerunt. Idem vero terræ cōiunctum, mares ac fœminas genuisse dicunt, & eos qui sequuntur similiter, vsque ad totā ipsorum productionē, velut infinita & de lira ipsius profundū nugacitas habet. Inuenias autē sic cōiuncta ac cōiugata, & hoc modo cōponi potentia Chaos, Nox, Erebus, Terra, Aether, Dies, Amor, Metis, Mors, AErumna, Fatū, Nemeſis, Momus, Amicitia, Interitus, Discordia, Senectus, Ate, Desiderium, Obliuio, Somnus, pugna, Voluptas, Cōtumelia, Læticia, Splendor, Quies, Fraus, Luciditas, Lis. Si verò quis ipsorū figmēto attendat, & cognoscere velit quomodo à mundanis ac Græcis poematis hi attoniti facti sint, frustra velut insania correpti, excogitantes quæ nō oportet, ad vanū & inuile laborē, is inuenit ipsos tanto magis seductos. Vnde adhuc alius etiā pscrutantes, putauerūt se sua ppria furiosa mētē etiā defectū relictū excogitasse, quē relictū defectum, & oipotentē, & opificē appellant, & creatorē essentiarū. A quo rursus etiā posteriorē octonarium post septem cœlos dicit secundū primū octonariū assimilatum creatū esse, quum ipse fuerit in octonario, & septem cœlos post seipsum fecerit. Et velut defectū relictū impermixtū quoddā & nō effeminatū seculū cōiungere volunt, quod ad cōplemētū hic venerit, & ad inquisitionē animæ, q̄ ex supernis à materna sapiētia venit. Iā verò & Achamoth nomen. exprimentes cōfingunt, quē etiam Saluatore vocant, & terminū, & crucē, & finitorē, & traductorē, & x̄ s̄ v̄ m̄ qui per Mariā velut per canalē pertranſiuit. Esse autē ipsū lucē à superno c̄ n̄ r̄ ī s̄ t̄ o, & ob id patronymice ac denotatiue vocari lucē, p̄pter supnā lucē: & c̄ n̄ r̄ ī s̄ t̄ v̄ m̄, p̄pter supernū c̄ n̄ r̄ ī s̄ t̄ v̄ m̄ & verbum, propter supernum verbum, & mentem similiter Saluatore dici. Semper verò transgredi suū patrē, illū opificē. Simul autē secū sursum ferre obediētes ipsi, ad supnas cōplemētū cōiugationes. Et o horū nugacitatē, & tātā vanitatē. Apponā autē, velut atea dixi, etiam velut ipsi cōiugantur poeticis & gentilibus fabulamentis suā ipsorū nugacitatem. Post tricenariū autē numerum, vniū nomen mediū & non effeminatum, & post ipsū rursus secundum cōiugationem octonarium, inuentum ab opifice,

ab opifice, qui rursus, sic componi potest, & sunt nomina hæc. primus Exepaphos. Porphyrio, Clotho, Rhyacus, Lacheſis. Epiphæon, Atropos, Hyperion, Aterope. Et hæc quidem horum poetarum scena est, habens & alias multas nomenclaturas deorum apud ipsos nominatorum, masculorum ac fœminorum, aliter atque aliter apud quosdam appellatorum, qui etiam trecentorum sexagintaquinque numerum efficere possunt, & amplius, in occasionem ac prætextum aliarum secliarum, quæ rursus hoc tragicum argumentum somniantes aggressi sunt ac instituerunt. Nam post prædicta nomina, Hesiodus & Orpheus ac Stefichorus genitum esse dicunt, Cœlum & Tartarum, Saturnum & Rheam, Iouem & Iunonem, & Apollinem, Neptunumque ac Plutonem, & innumeros deinceps qui apud ipsos nominantur. Multus est enim horum fraudulentus ex suspitione error, qui vbi nominum vanitatē concepit ac excogitauit, multas fabulas confinxit. Et hic est qui mentem illorum decepto- rum seducere videtur. Ridicula verò statim omnibus comperiuntur hæc qui secundum Deum illuminatam mentem habent. Porro præteritis his, rursus ex ipsorum libris, ad verbum, & iuxta dictionis seriem, lectionis inquam ac libri ipsorum, hic appositionem faciam, & sunt hæc. Apud prudentes, apud animales, apud canales, apud mundanos, Mens Magnitudine inabolibilis inabolibilibus, salutem. Innominatorum ego & arcanorum ac supercoelestium mentionem apud vos faciam, quæ neque à principatibus, neque à potestatibus, neque à subditis, neque ab omnibus intelligi possunt. Verum soli immutabilis intellectui manifesta sunt. Neque enim ab initio ipse per se pater in seipso complectebatur omnia, in seipso in innotitia, quem quidam seculum ageraton, id est non senescens appellant, semper iuuenem, masculum ac fœminam. Qui semper complectitur omnia, & non in aliquo continetur. Tunc intelligentia in ipso voluit illam quam aliqui Notionem, siue Intelligentiam dixerunt, alij Gratiā propriē, propterea quod ipsa suppeditauit thesauros magnitudinis his qui sunt ex magnitudine. Qui autem vera dixerunt, Silentium appellauerunt: quia per cogitationem citra sermonem, omnia ipsa magnitudo perfecit. Sicut igitur antea dixi, incorrupta æternitas volens vincula rumpere, magnitudinem effœminauit, ob appetentiam quietis ipsius. Et hæc ipsi mixta edidit patrem veritatis, quem proprie perfecti Mentem nominauerunt, quoniam exemplar prius existentis ingeniti erat. Postea verò Silentium naturalem vnitatem lucis protulit cum Mente. Erat autem ipsorum conuentio, ipsū velle: & edit veritatem. Veritas autem à perfectis proprie nominata est, quia verè similis erat matri suæ Silentio, ipso Silentio hoc volente à diuisionibus lucis, tum masculi, tum fœminæ, æquale esse, quo per seipsas, & hæc in ipsis manifestaretur, his qui ipsa sunt, in ipsa insensibilia lumina diuisa. Postea Veritas maternam proferens lasciuiam, effœminauit patrem suum in seipsam, & coiuerunt sibijpsis incorruptibili mixtione, & non senescens te cōmixtione, & edit quaternarium spirituale masculum & fœminam, exemplar prius existentis quaternarij, qui erat, Profundum, Silentium, Pater, Veritas. Hic autem quaternarius ex Patre & Veritate, est homo, Ecclesia, verbum, vita. Tunc completentis omnia profundi voluntate, homo & Ecclesia paternorum recordati verborum, coiuerunt inter se, & edit hæc duodenarium lasciuorum, masculum & fœminam. Masculi itaque sunt, Paracletus, Paternus, Maternus, Sempermens Voluntas, id est lux: Ecclesiasticæ fœminæ verò, Fides, Spes, Caritas, Intelligentia, Beatitudo, Sapientia. Postea verò Verbum & Vita, etiam ipsi laudis donum effingentes, inter se communicauerunt. Erat autem ipsorum communicatio ipsa Voluntas, & congressi ediderunt Denarium lasciuorum etiam ipsorum, masculorum ac fœminarum. Ex quibus mares sunt, Profundus, Ageratus, per se naturalis, Vnigenitus, Immobilis. Hi cognominationem in gloriam omnia completentis fecerunt. Fœminæ verò, Mistio, Vnio, Commixtio, Vnitas, Voluptas. Et hæc cognominationem in gloriam silentij asciuerunt. Perfecto igitur per patrem veritatis tricenario numero, quem ignorantes terreni numerant, & quum venerint ad ipsū, non amplius numerum inuenientes, ad circulum reuertuntur, rursus ipsū numerantes: est autem hic, Profundum, Silentium, Pater, Veritas, homo, Ecclesia, Verbum, vita, paternus, Maternus, paracletus, Sempermens, Voluntas, Ecclesiasticus, Fides, Spes, Caritas, Inrelligentia, Beatitudo, Sapientia, Profundus, Ageratus, per se naturalis, Vnigenitus, Immobilis, Mistio, vnio, commixtio, Vnitas, voluptas: Tunc is qui omnia complectitur, insuperabili prudentia docuit vocari alterum octonarium, pro eo qui prius erat principalis octonarius, qui in tricenarij numero manet: Non enim erat magnitudinis prudentia, in numerum cadere: & constituit pro masculis masculos, Vnum, Tertium, Quintum, Septimum: Et fœminas, Binarium, quaternarium, Senarium, Octonarium. Hic igitur Octonarius est, qui vocatus est pro eo qui prius erat octonario, profundo, patre, homine, verbo & Silentio, veritate, Ecclesia, vita: qui vnitas est luminibus, & factus est tricenarius absolutus, & prior ille octonarius quietus, quando profundum egressum est per magnitudinis fulcimētum vniri cum tricenario, hic tricenarius erat: Nam reuera Pater veritatis conuenit cum Ecclesia, & Maternus habuit vitam, & paracletus vnitatem, & vnitas vnuebatur patri veritatis, & pateueritatis erat cum Silentio. Verbum verò spirituale communicabat spiritui mistione & in corruptibili commixtione, faciens finem ipsius per se matris indiuisibilem suam requiem. Tricenarius igitur absoluens profunda mysteria, pœnitens nuptiatum exors, in incorruptibilibus viros incorruptibiles edidit, qui sanè Vnitatis filij nominati sunt, & delineari nequeunt. Erant itaque ferè extra prudentiam, quiescentes sine intelligentia. Nā quod quis facit, si nō de eo vniversaliter cogitat, nō facit. Tūc sanè geniti sūt viri, quorū multitudine ad numerum effarinecesse nōe st: cogitare verò facile est. vnusquisq; enī propriū nomē sortit⁹ est, p̄pter arcanorū mysteriorū cognitionē. Silentii igitur volēs oēs ad electionē cognitionis impellere, cōmiscuit se secūdo oppposito octonario mistione incorruptibili, voluntate autem intellectuāli. Erat autē istelle

Valentini epistola.

Octonarius alius pro principi constitutus.

Qualis ipsius voluntas, Spiritus sanctus qui in medio est sanctarum Ecclesiarum. Hoc itaque ad secundum octonarium demisso, persuasit etiam ipsum cum ipsa uniri. Nuptiae igitur perficiebantur in octonarij partibus, ita ut uniretur sanctus Spiritus unius, & binarius tertio, & tertius senario, & octonarius septimo, & septimus binario, & senarius quinto. Totus autem octonarius convenit cum voluptate non senescere, & incorruptibili missione. Non enim erat separatio inter ipsos, verum commixtio erat cum voluptate irreprehensibili, & edidit Quinarij lasciuorum non effeminatorum, quorum nomina haec sunt: Frustrarius, Finitor, Munerator, Emeritus, Traductor. Hi medietatis filij appellati sunt. Atque haec quidem ex parte librorum ipsius apposita, hucusque, a me dicta sunt. Fecit autem haec praedicationem in Aegypto. Unde sane velut reliquiae vipere ossium, adhuc in Aegypto fementis ipsius restat, in Atrabite, & Propoite, & Arsenoite, & Thebaide, & inferioribus partibus regionis maritimae, & Alexandriae praefectura. Sed & Romae reversus praedicavit. Verum ad Cyprum progressus, velut naufragium natura corpore passus, a fide defecit, & mente motus est. Antea enim pietatis ac rectae fidei parte in praedictis locis habere putabatur. Verum in Cypro deinceps ad extremam impietatem devenit, & seipsum in ea quam praedicabat improbitate penitus immergit. Dicit autem ipse & sodales eius, Dominum nostrum IESUM CHRISTUM, velut dixi, & Salvatorem, & CHRISTUM, & Verbum, & crucem, & traductorem, & finitorem, & Terminum. Ex supernis vero corpus delatum esse asserunt, & velut aquam per canalem, per Mariam virginem penetrasse: nihil vero a virgineo utero accepisse, sed ex supernis corpus habere, velut dixi. Non esse autem ipsum primum verbum, neque CHRISTUM post verbum, eum scilicet qui superne est in supernis saeculis. Verum huc asserunt datum esse ob nihil aliud, nisi solum ut veniret & salvaret genus, quod ex supernis est spirituale. Ceterum mortuorum resurrectionem negant, fabulosum quiddam ac nugatorium dicentes. Non hoc corpus resurgere, sed aliud quidem ex ipso, quod sane spirituale vocant, verum illorum solum qui apud ipsos spirituales atque animales appellantur, si sane animales iuste vixerint. At materiales & carnales & terrenos vocatos penitus perire, & omnino non saluari, secedere vero unamquamque essentiam ad proprios suos productores, ita ut materialis materiae tradatur, carnalis & terrena terra. Tres enim hominum ordines esse dicunt, spirituales, animales, carnalium. Ordinem autem spirituales se ipsos dicunt, quemadmodum etiam Gnosticos, & neque labore opus habentes aliquo, quam sola cognitio ne & arcanis mysteriorum suorum verbis. Quisquam vero ipsorum quodcumque voluerit, intrepide facit, & nullius rei curiosus est. Omnino enim saluari suum ordinem dicunt, ut qui spiritualis existat. Alterum vero ordinem hominum in mundo, quem Animales vocant, a seipso saluari non posse, nisi labore & iusta operatione se ipsum salvaverit. Materialem autem hominum ordinem in vita, cognitionem capere non posse asserunt, neque suscipere hanc, etiam si velit is qui ex hoc ordine procedit, quod aliud quoddam interius est, & ipsi corpus spirituale imaginantes vocant. At animales fatigatos laboribus, & opificem transgressos sursum dari angelis qui cum CHRISTO sunt, nihil corporum ferentes, sed solum animas in perfectione cognitionis ipsorum repertas, & has opificem transgressas dari angelis qui sunt cum CHRISTO in nymphas ac sponsas. Talis est ipsorum tragedia, habes etiam plura his. ego vero solum ea quae natura necessaria duxi, in propatulum venirent recensui, put cognitio ad nos devenit, unde originem traxit, & quibus temporibus vixit, & a quibus occasiones accepit, & a quibus doctrina, simulque cum quibus hoc malum in vitam exortum est, ex parte doctrinae ipsius ostendit. Reliqua vero ipsius nugacitatem non volui a me ipso componere, quum repererim apud sanctissimum Irenaeum, prius sequuntur ex praedicto viro seruo Dei, Irenaeo inquam, integre apponam. Habent autem sic. Quiddam emissi ad veritatem, introducit sermones falsos, & genealogias vanas, quae sane quaestiones magis exhibent, velut Apostolus dicit, quam aedificationem Dei in fide: & per improbe collectam vim persuadendi, mentem imperitorum seducunt, ipsosque captivos ducunt, maliciose tractantes eloquia Domini, pravi expositores probe dictorum fientes, & multos subvertunt abducentes ipsos praetextu cognitionis, ab eo qui uniuersa creavit ac ornauit, velut qui altius quid ac maius habeat quod ostendant, Deo qui caelum & terram & omnia quae in ipsis sunt fecit, probabiliter quidem inducentes per verborum artificium simplices ad quaerendum modum. Verum improbo perdentes ipsos, in eo quod maledicam & impiam ipsorum mentem efficiunt erga opificem, & in eo quod non diiudicare possunt mendacium a veritate. Nam error per seipsum non ostenditur, ut ne denudatus deprehendatur: sed amiculo splendido callide ornatus, ut etiam ipsa veritate veriore seipsum exhibere videatur imperitoribus, per externam apparentiam, quemadmodum a quodam praestantiore nobis dictum est de talibus: Quod preciosum lapidem smaragdum, & magnae estimationis apud quosdam, vitrum contumelia afficit per artem illi assimilatum, ubi non affuerit qui probare potest. Quum vero amixtam fuerit aes ad argentum, quis poterit facile hoc integre probare? Quo igitur non per nostram culpam corripiantur aliqui, velut oves a lupis, non noscentes ipsos propter externas ouillae pellis insidias quos cauere Dominus ipse nobis praecipit, similia quidem loquentes, dissimilia vero sentiens: necessarium arbitratus sum, ubi incidissem in libros ac commentarios Valentini, velut ipsi dicunt, discipulorum & ubi cum aliquibus ipsorum confitatus sum, & opinionem ipsorum deprehendi ac prostravi, ut significarem tibi o charissime, monstrata & profunda mysteria, quae non omnes capiunt, quonia non omnes cerebrum expuerunt: quo & tu ea doctus, omnibus qui tecum sunt, ipsa manifesta facias, ipsosque admoneas ut dementiae & in CHRISTUM blasphemiae profunditatem vitent. Et sane prolus scholae ut vires nostrae tulerint, opinionem eorum qui nunc falsa docent, de Ptolemaeo loquor, qui scholae Valentini, breuiter & clare recensimus, & occasiones dabimus pro nostra mediocritate

Hominum ordines tres.

Irenaei locus transcriptus.

Cerebrum expuere. Ptolemaeus solus foscus ut vires nostrae tulerint, opinione eorum qui nunc falsa docent, de Ptolemaeo loquor, qui scholae Valentini.

critate ad illam subuertendam, aliena esse & inconuenientia veritati, ea quae ab ipsis dicuntur, ostentari, etiam si aliis ad scribendum non sumus adfecti, neque in arte dicendi exercitati: sed ipsa dilectio nos impellat ad significandum tibi, & omnibus qui tecum sunt, ea quae haec fuerunt occulta, nunc vero per gratiam Dei in apertum venerunt dogmata. Nihil enim est occultum quod non reuelabitur, & nihil absconditum quod non cognoscetur. Nec vero requies a nobis quae in inter Celtas versamur, & circa barbaram linguam ut plurimum occupati sumus, artem dicendi quam non didicimus, neque facultatem scriptoris, in qua exercitati non sumus, neque fucum verborum, neque vim persuadendi, quam non nouimus, sed simpliciter & vere ac vulgari more tibi ex amore scripta, tu amate suscipies, & ipse apud te ipsum ea augebis, ut potius qui potentior nobis existis, & haec velut semina ac principia a nobis accipis, & in mentis tuae amplitudine ad maiorem fructum producendum multiplicabis, ea quae paucis a nobis sunt relata: & poterit declarabis his qui tecum sunt, ea quae debiliter sunt a nobis prolata. Et sicut nobis studium fuit, cum tu iam ipsorum opinionem cognoscere cupueris, ut non solum tibi ipsam manifestam faceremus, sed etiam instructionem daremus, quo ipsam falsam ostenderemus: sic etiam tu liberaliter aliis inseruias, iuxta gratiam tibi a Domino datam, ad hoc ut non amplius distrahantur homines ab ipsorum persuasionibus quae tales sunt. Dicunt enim in inuisibilibus ac innominatis altitudinibus, quodam esse saeculum perfectum praexistens. Hoc vero etiam primum patrem, & profundum appellant. Esse autem ipsum incomprensibile & inuisibile, sempiternumque ac ingenuum, & in quiete ac requie multa per infinita temporum saecula fuisse. Cum ipso autem esse & intelligentiam, quam sane etiam Gratia & Silentium nominant. Et cogitasse aliquando hoc Profundum, a seipso omnium rerum principium producere ac emittere, & hanc emissionem quam emittere cogitauit, etiam velut semen deposuisse, & hoc velut in utero, in eo quod cum ipso est Silentio. Hoc vero suscepto semine eo, pregnans factum esse, & peperisse Mentem, simile & aequale ei qui emisit ipsam, & quae sola capiat magnitudinem patris. At Mentem hanc etiam vngentium vocant, & patrem & principium omnium. Simul autem emissam esse cum ipsa veritate, & esse hunc primum & ab initio productum Pythagoricum quaternarium, quem etiam uniuersorum radicem vocant. Est enim Profundum & Silentium, postea Mens & Veritas: sensisseque hunc vngentium propter quae emissus esset, & emissus etiam ipsum Verbum & vitam, patrem omnium post ipsum fururorum, & principium & formationem totius complementi. Ex verbo vero & vita emissum esse per coniugationem, hominem & Ecclesiam, & esse hunc primum octonarium, radicem ac substantiam omnium, quatuor nominibus apud ipsos appellatum, profundum & mentis, & verbi, & hominis. Esse enim unumquequeque ipsorum masculum & foeminam, hoc modo. primum quidem, primum patrem unum esse per coniugationem suam intelligentiam. Vngentium vero, hoc est Mentem, veritati. Verbum autem vitae, & hominem Ecclesiae. Haec vero saecula in gloria patris producta, voluisse & ipsa de suo glorificare patrem, & emissile emissiones in coniugatione, Verbum quidem & vitam post emissum hominem & Ecclesiam, alia decem saecula emisisse, quorum nomina haec dicunt. Profundum & Mistio, Ageratus & unio, Per se naturalis & Voluptas, Immobiles & Comixtio, Vngentium & Felicitas. Haec sunt decem saecula, quae ita ex Verbo & vita emissae esse asserunt. Hominem vero etiam ipsum emisisse cum Ecclesia, saecula duodecim, quibus haec nomina tribuunt: Paracletus & fides, paternus & spes, maternus & caritas, Semper mens & intelligentia, Ecclesiasticus & beatitudo, Voluntas & sapientia. Haec sunt triginta errorum ipsorum saecula, quae silentio occultantur, & non cognoscuntur. Hoc inuisibile & spirituale est saeculum ipsorum complementum, trifarium diuisum, in octonarium, & denarium, ac duodenarium. Et propterea dicunt Saluatorem (neque enim Dominum appellare volunt) triginta annis nihil in aperto fecisse, ostendens rem horum saeculorum mysterium. Sed & in parabola operariorum in vineam missorum, triginta haec saecula manifestissime indicata esse asserunt. Mittuntur enim alii circa primam horam, alii circa tertiam, alii circa sextam, alii circa nonam, alii circa undecimam. Dum enim relatae horae inter se componuntur, tricenarium numerum explent. Vna enim, & tres & sex & nouem & undecim, triginta sunt. per horas autem saecula indicata esse volunt, & haec esse magna & admiranda ac arcana mysteria, quae colligunt ipsi: & sicut bi quid ex his quae in scripturis dicuntur, suo figmento adaptare ac assimilare possunt. Itaque primum Patrem a solo eo cognosci dicunt qui ex ipso natus est, vngentium videlicet, hoc est Mater: reliquis vero omnibus inuisibile ac incomprehensibile esse. Mens autem sola, ex ipsorum sententia, delectabatur conspectu patris, & magnitudinis immensae ipsius consideratione gaudebat, & reliquis quoque saeculis magnitudinem patris communicare meditabatur, qualis & quatus esset, & quod sine principio ac incomprehensibilis esset, & quod oculis percipi non posset. Detinebat autem ipsum Silentium ex voluntate Patris, propterea quod vellet omnia ipsa ad notionem & desiderium inquisitionis praedicti primi patris sui perducere. Et reliqua quidem saecula similiter tacite quodammodo desiderabat productorem feminis sui videre, & radicem principio carente cognoscere. plurimum vero praeter alios ipellebatur postremis et nouissimum duodenarium ab homine & Ecclesia producti saeculi, hoc est ipsa sapientia, et pertulit affectum circa complexum coniugis sui, ipsius Voluntatis. Qui affectus initium quidem habuit in mente et veritate, irruit autem in hoc saeculum peruersum, per praetextum quidem dilectionis, per culpam vero temeritatis, propterea quod non cum patre perfecto societatem habuisset, velut mens ipsa. Affectum autem esse inquisitionem patris. Volebat enim, velut dicunt, magnitudinem ipsius comprehendere. Deinde quum non posset, propterea quod rem impossibilem aggrediretur, in valde magna angustia fuisse, tum propter profunditatis magnitudinem, tum quod imperferutabilis est pater. Itemque ob amorem erga ipsum qui se semper ulterius praedulcedine ipsius extendebat, ita ut postremum consumpta fuisset, et in vniuersam potentiam incidisset. Hanc autem potentiam etiam Terminum vocant, a qua conseruatum ac ful-

Pythagoricus quaternarius.

Triginta saecula Valentini, per Christum approbata.

Terminus que sit potentia.

citum esse hoc seculum dicunt, ita ut vix redierit ad seipsum, & patrem incomprehensibilem esse crediderit, & priorem cogitationem deposuerit, cum affectu qui ex perturbata illa admiratione successerat. Quidam vero ex ipsis, ad affectum sapientiae & conuersionem, fabulantur ipsam impossibilem & incomprehensibilem rem aggressam, peperisse essentiam informem, qualem natura foeminea parere poterat, quia ubi considerasset, primum quidem contristatam esse, propter partus imperfectionem: deinde tenuisse, quum neque ipsum esse perfectum haberet, postea mentem motam esse ac desperasse, quarentem causam, & quomodo absconderet id quod factum esset. Dum vero sic in affectibus versaretur, accepisset conuersionem, & ad patrem decurrere tentasse, & aliquatenus hoc ausum viribus defecisse, & supplicem patris factam esse. Cum ipsa vero etiam reliqua saecula rogasse, & praesertim mentem ipsam. Hinc dicunt primum initium habuisse essentiam ignorantiam, & tristitiam, & timoris, & admirationis. At pater praedictum terminum ob haec per vnigenitum emittit in imagine propria incoiugatum, in effeminatum illum enim aliquando cum coniuge silentio, aliquando & super masculum & super foemina esse voluit. Hunc vero terminum, etiam crucem, & redemptorem, & fructuarium, & finitorem, & traductorem vocant. Verum per hunc terminum dicunt mundatam esse ac confirmatam sapientiam, & restitutam coniugio. Sepata enim cogitatione ab ipsa vna cum accedente affectu, ipsam quidem intra complementum esse, cogitationem vero ipsius vna cum affectu separatam ac ablatam esse, & extra complementum emotam, esse quidem spiritualem essentiam, quae naturalis quaedam concitatio existit, informem vero & sine specie, propterea quod nihil comprehendit, & ideo fructum debilem & foeminam ipsum dicunt. Postquam autem separata fuit haec extra complementum saeculorum, materque ipsius restituta est proprio coniugio, vnigenitum rursus aliam coniugationem emisit, iuxta prouidentiam Patris, ut ne quod saeculum similiter ut illud afficeretur, CHRIS TVM & Spiritum sanctum, ad confirmationem ac fulcimentum complementi, a quibus absoluta esse saecula. CHRIS TVM enim docuisse ipsa coniugij naturam, ingeniti comprehensionem cognoscens, idonea esse ad declarandum inter ipsa Patris agnitionem. Et quod neque capi neque comprehendere potest, & quod neque videre neque audire ipsum datur, sed per solum vnigenitum cognoscitur. & causam quidem aeternae perpetuitatis ipsius Patris reliquis omnino incomprehensibile esse. Verum generationis ipsius ac formationis comprehensibile esse, per quam sane aequalis est. Et haec quidem iam emisit CHRIS TVS inter ipsos operatus est. At vero Spiritus sanctus adaequata ipsa omnia gratias agere docuit, & veram requiem induxit. Et sic forma ac sententia omnia saecula aequalia constituta esse dicunt, ita omnia masculini sexus, Mentes, & verba, & homines & Christi euaserint: & omnia foeminini sexus similiter Veritates, & Vita, & Spiritus, & Ecclesiae. Confirmata vero in hoc omnia, & perfectae quieti facta, cum magno gaudio primum patrem hymnis celebrasse dicunt, & ipsum multae laetitiae participem, & pro hac beneficentia, vna voluntate ac sententia totum saeculorum complementum, consentiente CHRIS TO & Spiritu, & approbante ipsorum patre, vnum quodque saeculum quod pulcherrimum atque florentissimum in seipso habebat comportasse, & collationem fecisse: atque his concinnate complicatis, & diligenter vnitis, emisit problemata, ac emissiones in honorem ac gloriae Profundi, perfectissimum decorem & fidem complementi perfectum fructum IESVM quem & Saluatorem appellatum esse, & CHRIS TVM & Verbum, patronymice ac denominatiue, & secundum omnia, propterea quod ab omnibus esset, satellitesque ipsorum in honorem eorumdem eiusdem generis angelos simul productos esse. Haec quidem igitur est tractatio, quae intra complementum ab ipsis dicitur, & affecti saeculi ac ferre perditum velut in materia propter inquisitionem patris calamitatis: & Termini, ac crucis, & redemptoris, & fructuarij, & finitoris, & traductoris, sexagula compago: & primi CHRIS TI cum Spiritu sancto ex praenitentia a patre ipsorum posteriori saeculis generatio: & secundi CHRIS TI, quem etiam Saluatorem dicunt, ex collatione composita constitutio. Haec autem manifeste quidem dicta non esse, eo quod non omnes capiant cognitionem: per mysteria vero a Saluatore indicata esse in parabolis, his qui intelligere possunt, hoc modo. Triginta quidem saecula significata esse per triginta annos, velut antea diximus, in quibus nihil in aperto Saluator fecisse dicunt, & per parabola operariorum vineae. Et Paulum manifestissime dicunt saepe nominare saecula. In superque, etiam ordinem ipsorum seruasse, dum dixit: In omnes generationes saeculorum saeculi. Sed & nos dum in gratiarum actionibus dicimus, in saecula saeculorum, illa ipsa saecula significare. Et vbicumque saeculum aut saecula nominatur, relationem ad illa esse voluit. At duodenarij saeculorum emissionem, significari per hoc quod Dominus duodecim annorum existens, disputauerit cum doctoribus legis: & per apostolorum electionem, duodecim enim sunt apostoli. & reliqua decem & octo saecula manifestari, per hoc quod dicitur, Post resurrectionem ex mortuis, decem & octo mensibus ipsum cum discipulis conuersatum esse. Sed & per primas notas ipsius graecae scripti literas, per iota videlicet & ita, octodecim saecula signate prout Graeci numerat significari: Similiter vero & decem saecula per literam iota, quae in nomine ipsius prima est, significari dicitur. & propterea dixisse Saluatorem Iota vnum aut vnus apex non praeteribit donec omnia fiant. Caeterum affectum quae circa duodecimum saeculum contigit, significari dicitur per defectionem Iudae, qui duodecimus erat apostolorum. Et quod duodecimo mense passus est. Vno enim anno voluit ipsum post baptismum suum praedicasse. Insuper vero & in ea quae sanguinis fluxum patiebatur, manifestissime hoc indicari. Nam ubi duodecim annos ipsa passus fuisset, per Saluatoris praesentiam curatam esse, ubi tetigisset fimbriam vestimenti ipsius, & propterea dixisse Saluatorem, Quis me tetigit? ut doceret discipulos, mysterium in saeculis factum, & affecti saeculi sanationem. Quae enim duodecim annis passus est, illa virtus est, dum extendebatur, & in infinitum fluere essentia ipsius, velut dicitur. & nisi attigisset vestimentum ipsius, hoc est veritatem primi quaternarij, quae per fimbriam significata est, resoluta fuisset in essentia suam. Sed cessauit & sedatus est affectus. Nam egressa virtus huius (esse autem hanc Terminum voluit) curauit ipsam, & affectus

Christi duo
Valentini

Scriptura
quantiatur
Valentinus

affectus ab ipsa secessit. At vero Saluatorem ex omnibus existentem Omne esse, per hoc dictum ostendi dicunt, Omne masculinum aperiens vuluam. Nam hic quum Omne esset, aperuit vuluam cogitationis affecti saeculi, quae extra complementum emotam est: quam sane etiam secundum Odonarium vocant, de quo paulo post dicemus. Et a Paulo palam ob hoc dictum esse asserunt, Et ipse est omnia. Et rursum, Omnia in ipsum, & ex ipso omnia. Et rursus, In ipso habitat omne complementum deitatis. Sed & omnia instaurata esse in CHRIS TO, per Deum, ita dictum esse interpretatur, & si qua alia huiusmodi sunt. Postea vero de Termino suo, quem pluribus nominibus appellant, duas ipsam habere actiones pronuntiat, Confirmatiam & Separatiam, siue diuisiam. Et quatenus quidem firmat ac fulcit, Crucem esse: quatenus vero diuidit ac distinguit, Terminum. Et Saluatorem quidem sic dicitur actiones suas indicasse, & primum Confirmatiam in eo quod dicit, Qui non portat crucem suam, & sequitur me, discipulus meus esse non potest. Et rursus, Tollens crucem suam, & sequitur me. Diuisiam vero in eo quod dicit, Non veni mittere pacem, sed gladium. Sed & Ioannem hoc ipsum significasse dicunt, dum dixit: Ventilabrum in manu eius, & purgabit area, & colliget frumentum in horreum suum, paleas vero comburet igni inextinguibili. & per hoc actionem Termini indicasse. Ventilabrum enim Crucem esse interpretantur, quae consumat materialia omnia, velut ignis paleas: purgat autem eos qui saluantur, velut ventilabrum frumentum. Paulum vero apostolum etiam ipsam huius crucis mentionem fecisse dicitur, hoc modo: Verbum enim crucis his quidem qui per eum stultitia est, nobis vero qui saluamur, virtus Dei. Et rursus: Mihi autem ne contingat in aliqua re gloriari, nisi in cruce CHRIS TI, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Talia equidem de complemento suo & figmento omnes dicitur, adaptare enitentes ea quae recte dicta sunt, his quae male ab ipsis excogitata sunt. Et non solum ex Euangelicis & Apostolicis scriptis demonstrationes facere conantur, peruertentes interpretationes, & malitiose adulterantes expositiones: sed etiam ex lege & prophetis: nimirum quum multae parabolae ac allegoriae in ipsis relatae sint, & ipsarum ambiguitas ad multa per expositionem trahi possit, callide ad figmentum suum ac dolose adaptantes, captiuos abducunt ad veritatem eos qui non firmam fidem in vnum Deum patrem omnipotentem, & in vnum Dominum IESVM CHRIS TVM, filium Dei conseruant. Caeterum quae extra complementum ab ipsis dicuntur, talia sunt: Cognitionem supernae sapientiae, quam etiam Achamoth vocant, emotam a complemento vna cum passione & affectu, dicunt in vmbria & tectis locis efferveruisse per necessitatem. Extra lucem enim & complementum edita est, in formam & sine specie, velut abortus, eo quod nihil comprehendit: miserumque eius esse CHRIS TVM & per crucem propria virtute extentum formasse, formatione secundum essentiam solum, non etiam secundum scientiam ac cognitionem: & ubi hoc fecisset, recurrisse contra sua virtute, atque illam reliquisset: quo percipiens afflictionem suam, propter emotionem a complemento, appetat praestantiora, habens odorem quandam incorruptibilitatis in se relictum a CHRIS TO & Spiritu sancto. Et propterea ipsam ambobus nominibus appellari, tum Sapientiam patronymice: pater enim ipsius Sapientiam vocatur: tum Spiritum sanctum a spiritu circa CHRIS TVM formatamque ipsam ac sapientem factam esse, verum statim euacuata, inuisibili cum ipsa conuertere Verbo, hoc est CHRIS TO, ad inquisitionem processisse lucis, quae ipsam reliquerat, & non potuisse ipsam apprehendere, eo quod prohiberetur a Termino: & hic Terminus prohibentem ipsam ab ulteriori progressu dixisse lae. Vnde lae nomen factum esse dicitur. Quum autem non posset pertransire Terminus, propterea quod affectui implicata esset, & sola foris relicta esset, omni afflictionis patri variae ac multiplicis existentis, ipsam succubuisse, & protulisse tristitiam quidem, quod non comprehendit: timorem vero, ne quoadmodum ipsam lux, sic etiam vita ipsam destituerat. Et ad haec desperationem. Omnia vero in ignorantia. Et non velut mater ipsius prima Sapientia & saeculum, alterationem in afflictionibus habuit, sed contrarietatem. Accidisse vero ipsi etiam alteram affectionem, ex conuersione videlicet ad eum qui conpagem hanc viuificauit. Et essentiam materiae ipsam factam esse dicunt, ex qua mundus hic constitutus est. Ex conuersione enim omnem mundi & operis animam generationem accepisse. Ex timore vero & tristitia, reliqua initium habuisse. A lachrymis enim ipsius facta esse omnem humidam essentiam. A risu vero lucidam. A tristitia autem & perturbatione corporalia mundi elementa. Aliquando enim plorabat ac tristabatur, velut dicunt, eo quod sola relicta esset in tenebris & euacuatione. Aliquando autem cogitans de luce quae ipsam reliquisset, in laetitia diffundebatur ac ridebat. Aliquando vero rursus timebat, Aliquando despabat, & mente mouebatur. Equidem multa hic deinceps tragedia est ac imaginatio, vno quoque ipsorum aliter atque aliter audacter narrate, ex quali affectu, & ex quo elemento essentia generationem accepit. Quae etiam merito videtur mihi non omnes velle in aperto docere, sed solos illos qui magnas mercedes pro tantis mysterijs persolvere possunt. Non enim amplius haec similia illis, de quibus Dominus noster dixit, Gratis accepistis, gratis date: sed remota & monstrata ac profunda mysteria, quae multo labore acquiruntur, ab his qui medaciorum sunt studiosi. Quis enim non impederit omnia bona sua, ut discat quod a lachrymis cogitationis afflictionis saeculi, maria & flumina, & vniuersa aquosa essentia generationem accepit? Ex risu vero ipsius, lux, & ex perturbatione ac desperatione, corporalia mundi elementa? Volo autem etiam ipse aliquid conferre ipsorum fertilitati. Quandoquidem enim video quaedam aquas dulces esse, velut fontes & fluuios & hymbres, atque huiusmodi: quae vero sunt in mari, salas: cogito mecum, non omnes ex lachrymis ipsius productas esse: propterea quod lachrymae falsae sint qualitate. Manifestum igitur, quod falsae aquae haec sunt ex lachrymis. Verisimile est autem ipsam in multa anxietate ac desperatione constitutam etiam sudasse. Hinc sane iuxta argumentum ipsorum suscipari oportet, fontes & fluuios, & si quae aliae dulces sunt aquae, generationem habuisse ex sudoribus ipsius. Incredibile enim est, quum vna sit qualitas lachrymarum, alias salas, alias dulces aquas ex ipsis prouenisse. Hoc autem magis credibile est, alteras esse a lachrymis, & alteras a sudoribus,

Quandoquidem verò & calidæ quædam & acres sunt aquæ in mundo, cogitare quis potest, quid nã fecit, & ex qua parte has emisit. Tales enim fructus argumento ipsorum conueniunt. Quum igitur pertransisset omnem afflictionem mater ipsorum, & vix præminuisset, ad supplicationem cõuersam ipsam esse lucis, quæ ipsam reliquerat, hoc est *CHRI*, dicunt. Qui quum reuerfus esset ad complementum, ipse quidem vt verisimile est, piger erat ad hoc vt rursus descenderet: demisit autẽ para cletum ad ipsam, hoc est saluatorem, patre omnem virtutem ipsi dante, & omnia sub potestatem tra dente, & seculis rogantibus, vt per ipsum omnia crearetur visibilia & inuisibilia, throni, deitates, do minatiões. Emitteritur autem ad ipsam coætaneis suis angelis. At verò Achamoth ipsum reueritãtẽ esse dicunt, & primũ quidẽ tegmẽ & velamẽ imposuisse ob verecundiã: postea verò vbi vidisset ipsum cum vniuersã fructuositate sua accurrisse ad ipsum, virtute accepta ex conspectu eius, & ipsum for malle eam formatione secundũ cognitionẽ, & afflictionẽ ipsius curationẽ fecisse, ita vt ipsas ab ipsa separaret, easq; nõ negligeret, (nõ enĩ possibile erat ipsas deleri, velut illas priores, propterea quod in habitu iam cõsissent, & valide essent) sed fecerneret per discretionem, quo confunderet & stabi laret, & ex incorporali affectu in corporalem materiam ipsas transmutaret. Atque sic aptitudinem & naturã induxisse ipsis, vt in cõpages ac corpora veniret, ad hoc vt duæ essentiæ fierent, mala affectuũ ac vitiorum, & affectuosa ex conuersione. Et propterea per virtutem dicunt construxisse Saluatoreẽ ipsam Achamoth, vt ab affectu liberata sit, & per gaudium speculationem luminũ in ipso concepe rit, hoc est angelorum qui eum ipso erant, & vbi ipsos cõcepit, peperisse docent fructus secundũ ma ginem, partũ spirituale ad similitudinem satellitũ saluatoris factum. Quũ igitur tria hæc iã supposito sint ex ipsorum sententiã, primũ quod ex affectu est, quod erat materia: secundũ quod ex conuersione quod erat animale: tertiuũ quod peperit, hoc est spirituale: sic conuersã est ad formationem ipsorũ. Ve rùm spirituale nõ potuisse ab ipsa formari, quoniam essentiale ipsi fuit. Cõuersã autem esse ad for mationẽ essentiæ suæ animalis factæ ex cõuersione, proposuisseq; doctrinas ex saluatore. Et primũ formasse ipsam ex animali essentia dicunt, Patrem & Regem omniũ, tũ coessentialiũ ipsi, hoc est ani maliũ, quæ sanẽ dextra appellant: tũ eorũ ex affectu & materia sunt, quæ sinistra vocant. Omnia enim quæ circa ipsum sunt, clandestinẽ formasse ipsum asserunt, cõmotũ à matre. Vnde etiã Metropatorã, id matrẽ ac patrẽ, & Apatorã, id est patre carentẽ, & opificẽ ac patrem ipsum vocant: dextrorũ qui dem patrem dicentes, hoc est animalium: sinistrorũ verò opificẽ, hoc est materialium: simul omniũ aut, regem. Etenim cogitationem hanc voluisse omnia in honore seculorũ facere, & imagines ipsorum fe cisse dicunt. Imò potius saluatorem per ipsam fecisse. Et se ipsam quidem in imagine inuisibilis pa tris seruasse, vt ne cognosceretur ab opifice: illum verò in imagine vnigeniti filij, Archangelos autem & angelos ab his factos, in imagine reliquorũ seculorũ. Patrẽ igitur ac Deum ipsum factum esse di cunt, omniũ quæ extra complementũ sunt animalium ac materialium factorẽ. Discreuisse enim ipsum duas essentias confusas, & ex incorporeis corporales fecisse, atque sic cõlestia ac terrestria creasse, & factum esse materialium ac animalium, dextrorũ ac sinistrorũ opificẽ, leuiumq; ac grauiũ, & eorum quæ sursum feruntur, & eorũ quæ deorsum subsidunt. Septẽ enim ipsum cõelos cõstruxisse, supra quos opifi cẽ esse dicunt, & propterea Septenariũ ipsum vocant. Matrẽ verò Achamoth Octonariũ, conseruan tẽ numerũ primogeniti, ac primi octonarij ipsius cõplementi. At septem cõelos non esse intelligibi les dicunt, verũ angelos ipsos esse asserunt. Sed & ipsum opificem angelũ esse Deo simile. Velut etiã Paradisum, qui supra tertiuũ cõelũ est, quartũ angelũ virtute ac potentia esse dicunt. Et ab hoc aliquĩd accepisse Adam conuersatum in ipso. Hæc autem dicunt opificem putasse à seipso fabricare, ver um fecisse ipsã Achamoth producente, fecisse enim cõelum, quum non nosset cõelũ: & formasse ho minem, quum non nosset hominem: & terram protulisse, quum ignoraret terram. Et sic in omnibus ignorasse ipsum dicunt ideas ac formas eorũ quæ faciebat, & ipsam quoq; matrẽ. Se ipsum autẽ solum putasse oia esse. Causã verò ipsi fuisse matrẽ huius opinionis dicunt, quæ sic ipsum producere vo luerit, caput quidem ac principiu propriæ essentiæ, dominũ verò totius negocij. Hanc autẽ matrẽ etiã Octonariũ vocãt, & Sapientiã, & Terrã, & Hierusalẽ, & Spiritũ sanctũ, & Dominũ masculino genere. Habere verò ipsam medietatis locũ, & esse quidẽ supra opificẽ, infra verò aut extra comple mentum vsq; ad consummationem. Quandoquidem igitur materialem essentiam ex tribus affecti bus constare dicunt, timore, tristitia, & desperatione: & ex timore quidem ac conuersione animalia constitutionem accepisse: ex conuersione quidem opificẽ generationẽ habuisse volunt, ex timore ve rò omnem reliquã animalem substantiam, velut animas brutorũ animantium ac bestiarum ac hominũ. ob id quum ipse imbecillior fuerit ad cognoscendum aliqua spiritualia, putasse se solum Deum esse, & per prophetas dixisse, Ego Deus, & præter me nullus. Ex tristitia verò spirituales malitias factas esse docent: vnde etiã diabolũ generationem habuisse, quem etiã Dominũ mundi vocant, & dæmo nia & angelos, & omnẽ spirituale malicie substantiã. Cæterũ opificem filiũ matris ipsorum dicunt, Mundi verò dominũ opificis creaturã. Et mundi dominũ scire ea quæ supra ipsum sunt, quia spũs est malicie. Opificẽ verò ignorare, vt pote qui animalis sit. Habitare autem matrem ipsorum in sup cõlesti loco, hoc est in medietate. Opificẽ verò in supercõlesti, hoc est in septenario. Mundi domi num autem in mundo apud nos. Ex perturbatione deinde ac desperatione, velut ex ignobiliore, cor poralia, velut antea diximus, mundi elemẽta facta esse. Terram quidem circa perturbationis statum. Aquam verò circa timoris lachrymarum motũ. Aërem circa tristitiæ stabilitatem. Ignem autem ex omnibus ipsis prouenisse, mortemq; ac corruptionẽ quemadmodum etiam ignorantia in tribus his affectibus occultã esse docent. Porro vbi mundum creasset Opifex, fecisse ipsum etiam hominẽ Torreũ, nõ ex hac arida terra, sed ad inuisibili essẽtia, ex diffusili ac fluxili materia acceptũ, & in hũc insufflasse

Dextra
et sinistra
que.
Metropator
tor et A
pator.

Opificis
ignorãtia.

Matris
Octonari
rij nota.

insufflasse animalem decernunt. Et hunc esse eum qui ad imaginem ac similitudinem factus est. Iuxta imaginem quidem, materialem esse, similem quidem, sed non coessentialẽ Deo. Iuxta similitudinẽ verò, Animalem, Vnde etiam Spiritum vitæ essentiam ipsius dictam esse, quum sit ex spiritali defluxi one. Postea autem circumdatam ipsi dicunt pellicẽã tunicã, quam sensibilem carnem esse volunt. Por rò partum matris ipsorum ipsius Achamoth, quem per speculationem angelorum, qui circa Saluatoreẽ sunt, peperit coessentialẽ matri existentem spiritualem, & ipsum ignorasse opificem dicunt, & clã destine depositum esse in ipsum, ipso non sciente, vt per ipsum in animam quæ ab ipso est seminatã, & in materiali hoc corpore gestatus, & in his etiam auã, paratus fieret ad susceptionem perfecti. La tuit igitur, velut dicunt, opificem, ille cõseminatus, cum insufflatione ipsius spiritalis homo, per i enarrabilem prouidentiam ab ipsã Sapientia. Sicut enim matrem ignorasse, ita etiam semen eius di cunt, quod ipsum sanẽ Ecclesiã esse volunt, exemplar supernæ ecclesiæ: & hoc etiam in seipsis esse censent, vt habeant ipsi animam quidem ab opifice, corpus verò à terra: & carnem à materia, spiritua lem verò hominem à matre Achamoth. Quum igitur tria sint, Materiale quidẽ quod etiam Sinistrũ vocant, necessariò perire dicunt, vt pote quod nullam incorruptibilitatis spirationem ostendere pos sit. Animale verò, quod & dextrum appellant, vt quod mediũ sit inter materiale & spirituale, eo sece dere quocunq; tandem inclinationem fecerit. Spirituale verò emissum esse, quo hic animali conũ ctum formetur, coereditum ipsi in conuersatione. Atque hoc esse dicunt Sal & Lucẽ mundi. Opus enim habebat animalibus & sensibilibus disciplinis, per quas etiam mundum constructũ esse dicunt. Sed & Saluatorem ad hoc animale aduenisse: nam & liberum arbitriũ id habet, vt ipsum saluet. Quẽ enim saluare volebat, eorũ primitias ipsum suscepisse dicunt. Ab Achamoth quidẽ spirituale, ab opi fice verò indutum esse animale *CHRISTVM*, à dispensatione verò circumdatũ esse corpus ani malem essentiã habens, verũ arcano artificio constructũ, ad hoc vt & inuisibilis & impalpabilis, ac afflictione exors factus sit. Materiale verò nihil ipsum suscepisse dicunt. Non enĩ esse materiã capacẽ salutis. Perfectionem autem fore, quando formatũ ac perfectũ effectum fuerit cognitione omni spi rituali, hoc est spiritalium homines perfecti: m cognitionem de Deo & de Achamoth habentes, & sei pios mysterijs initiatos hos esse asserunt. Erudiuntur enim in animalibus rebus animales homines, qui per opera & nudam fidem confirmantur, & perfectã cognitionem non habent. Esse autẽ hos nos, qui ab Ecclesiã sumus, dicunt. Quapropter etiam nobis bona opera necessaria esse pronunciat. aliter enim impossibile est saluari. Se ipsos verò nõ per opera, sed propterea quod ex natura spiritalis sunt pœnitũ & omnino saluari docent. Quemadmodum enim terreum impossibile est particeps fieri sa lutis, non enim capax eius esse ipsi dicunt: sic rursus idẽ impossibile esse volunt, spirituale corruptio nem suscipere, in quibuscunq; tandem operationibus versantur. Quo enim modo aurũ in cœno deo positum non amittit pulchritudinẽ suam, sed propriam naturã conseruat, cœno nullam iniuriam auro inferente: sic etiam se ipsos dicunt, in quibuscunq; materialibus actionibus versentur, minime lædi, ne que abiciere spiritalium substantiam. Quapropter sanẽ etiam interdicitã omnia intrepide qui perfe ctissimi sunt faciunt, de quibus scripturę affirmant, quod facientes ipsã regnum Dei non possidebũt. Etenim quæ simulachris dicata sunt, indifferenter edũt, neque inquinari ab ipsis putantes. Et ad oẽs festiuas gentium delicias ad honorem simulachrorum sientes, primi conueniunt, vt aliqui ipsorũ ne que à spectaculo apud Deum & homines odioso, eorum qui cum feris depugnant, & gladiatoria ar tem in hominum cadem exercent, abstineant. Alii etiam voluptatibus carnis ad fatietatem inferuen tes, carnalia carnalibus, & spiritualia spiritalibus attribui dicunt. Et quidem ex ipsis mulierculas quæ clandestinẽ ab ipsis hac doctrina erudiuntur, corrumpunt: velut sæpissimẽ ab aliquibus ipsorum de ceptæ, & postea ad Ecclesiã Dei cõuersã fœminã, etiã hoc ipsum cum reliquo errore confesse sunt: Alii palam omni pudore exuto, quascunq; amauerint fœminas, eas à maritis auulsas sibi vxores duxe runt. Alii rursus modeste ab initio, velut cum fororibus se habitare simulates, progressu tẽporis de prehensi sunt, prægnante sorore à fratre facta. Sed & alia multa detestando ac impia facientes, nobis q propter timorem Dei etiam cogitatione ac verbis peccare cauemus, insultant, velut idiotis, & nihil scientibus. Se ipsos verò exaltant, perfectos se appellantes, & femina electionis. Nos enim in vsu gra tiam accipere dicunt, & propterea ipsa spoliari. Se ipsos autem priuatim partam, quæ ex supernis ab inenarrabili & innominata coniugatione descendit, gratiam habere, & propterea adici eã ipsis. Qua propter etiam omnimodo oportere ipsos semper coniugationis mysterium cogitare ac meditari. & hoc stupidis persuadent his verbis, sic dicentes: Quicunq; in mundo natus ac degens, vxorem non a mauerit, vt ipsi cõmixtus sit, non est ex veritate, & non procedet ad veritatem. Qui verò ex mundo natus est, & mixtus fuerit mulieri, non procedet ad veritatẽ, propterea quod in concupiscentia mixtõ est mulieri. Ob id igitur bonos animales nos nominant, & ex mundo esse dicunt, & necessariã nobis continentia & bona opera, vt per ipsã veniamus ad medietatẽ. Ipsi autem spiritalibus ac perfectis appellatis, nequaquam. Non enim operatio ad complementum inducit, sed semen quod illinc parũ emittitur, & hic perficitur. Quum verò omne semen perfectũ factum fuerit, Achamoth matrem suã discedere de medio loco dicunt, & intra cõplementũ ingredi, & recipere sponsum suũ Saluatoreẽ, eũ qui ex oibus factus est, vt coniugatio fiat Saluatoris & Sapientiæ, ipsius Achamoth videlicet. & hoc esse sponsum & sponfam, nuptiarũ vero domũ totum complementum. At verò spirituales vbi animas exuerunt, & spiritus intellectuales facti sunt, inuisibiliter & incomprehensibiliter intra complemen tum ingressos, sponfas attribui angelis qui sunt circa Saluatorem. Opificẽ verò etiam ipsum transire in matris Sapientiæ locum, hoc est in medietatem, iustorum itẽ animas requiescere etiã ipsas in me dietatis loco. Nihil enim animale intra complementum transire. His autem sic factis, ignẽ latitantẽ i mundo

Homo ma
terialis
animalis.

Homo spi
ritualis.

Valentini
aut omnia
etiã inter
dicta sapi
unt.

Mundi cō
fūptio per
ignem.

Christus
qualis paf
sus fit.

Centurio
in Euange
lio.

Hominum
genera
tria.

Ex arena
funiculum
nectere.

Simile.

Scriptura
detorta.

mundo vbi effulfit & exarsit, omnemq; materiam consumpsit, simul cum ipsa consumptum iri, & ad hoc vt non amplius sit secessurum esse dicunt. Cæterum opificem nihil horum nouisse pronunciant ante Saluatoris aduentum. Sunt autem qui dicunt emisisse ipsum, etiam c h r i s t v m filium proprium, sed animale. & de hoc per prophetas loquutum esse. Esse autem hunc qui per Mariam transtulit, quemadmodum aqua per canalem transit. Et in hunc in baptisate descendisse illum qui est ex complemento ex omnibus Saluatorem in specie columbæ: fuisse autem in ipso idem semen ipsius Achamoth spiritalis. Itaq; Dominum nostrum ex quatuor his compositum fuisse dicunt, conseruatem figuram primogeniti ac primarij quaternarij: ex spiritali, quod erat ab Achamoth: ex animali, quod erat ab opifice: ex dispensatione, quod erat cōstructum arcana arte, & ex Salvatore, quod erat columba quæ in ipsum descendit. Et hoc quidem afflictionis exors permanisse. Non enim possibile erat ipsum pati, quum non apprehensibilis & inuisibilis esset. & propterea quum adduceretur ipse ad Palatum, depositum in ipsum c h r i s t i spiritum sublatum esse. Imò neq; semen à matre passum esse dicunt. Lætionis enim expers est, & inuisibile, quod est spirituale, etiam ipsi opifici. Passus est igitur ex ipsorum sententia animalis c h r i s t v s, & qui ex dispensatione arcana modo constructus est: quod ostēderet ipsi mater figurā supni c h r i s t i, illius qui extētus est in cruce, & formati Achamoth formatione secundum essentiam. Omnia enim hæc figuras illorum esse dicunt. At animas quæ habuerunt semen Achamoth, meliores fuisse dicunt quàm reliquas, & ideo plus dilectas fuisse ab opifice, ignorantem causam, & ab ipso tales esse putante. Quapropter & in prophetas cōstituit ipsas, & facer dotes ac reges. Et multa ab hoc semine dicta esse per prophetas narrant, vt pote quorū animæ altioris sint naturæ. Multa verò etiam matrem de superioribus dixisse ferunt, sed & per hoc semen, & per animas ab hoc factas. Et deinceps diuidunt prophetias, aliquid à matre dictum esse volentes, aliquid à semine, aliquid ab opifice. Sed & t v s v m similiter aliud à Salvatore dixisse, aliud à matre, aliud ab opifice. velut in progressu orationis ostendimus. Opificem verò, vt qui ea quæ supra ipsum sunt ignoret, moueri quidem propter ea quæ dicuntur, contempnisse verò ipsos, quum aliā causam putasset, quàm spiritum qui prædicat, habens & ipse proprium quandam motum, aut hominem, aut manuum complexum. Et sic ignorantem permanisse vsq; ad aduentum Domini. Vbi verò venisset Saluator, didicisse ipsum ab illo omnia dicunt, & beneuolum ad ipsum accessisse cum omni virtute sua. Et ipsum esse Centurionem in Euangelio, qui dicit ad Saluatorem, Nam & ego sub potestate mea habeo milites & seruos, & quodcunq; mandauero faciunt. Absoluturū porrò ipsum esse gubernationem mundi vsq; ad opportunum tempus, maxime verò propter Ecclesiæ curam. Imò etiā propter cognitionem preparati ipsi præmij, quia in matris locum transibit. At verò hominum tria genera constituunt, Spiritale, Terreum, Animale: quemadmodum fuerunt, Cain, Abel, Seth. & ex his tres naturas non amplius in vno, sed in genere. Et Terreum quidem in corruptionem trāsire. Animale verò si meliora ligat, in medietatis loco quiescere: si verò deteriora, transitorium esse etiam ipsum ad similia. Spiritualia autem quæ seminauerit Achamoth, ex eo tempore vsque in præsens, à iustis animis erudita hic, & enutrita, propterea quod parua sunt emissa, posteaq; perfectione digna facta, spōsas at tribui angelis Saluatoris docent: quum animalia hominum genera necessariò in medietate cum opifice requiescant in æternum. Et ipsos sanè Animales homines rursus subdiuidentes, dicunt alios natura bonos esse, alios natura malos. & bonos quidem esse hos qui seminis capaces fiunt: verum natura malos nunquam illud semen suscipere posse. Quum igitur talis sit ipsorum doctrina, quā neque propheta prædicauerunt, neq; Dominus docuit, neq; apostoli tradiderunt, quam de vniuersis iactant se plus alijs cognouisse, ex non scriptis legentes, & quod dici solet, ex arena funiculos nectere: ad faciendam fidem conantur prædictis adaptare, aut parabolas dominicas, aut sermones propheticos aut dicta apostolica, quo figmentum ipsorum non testibus carere videatur, ordinem & seriem scripturarum transilientes, & quantum in ipsis est membra veritatis soluentes. Transferunt enim & transferant, & aliud ex alio facientes, multos decipiūt per male compositam Dominicorum verborum adaptatorum sapientiam. Quemadmodum si quis regis imaginis pulchræ, ex preciosis lapidibus fabricatæ à sapiente artifice, subiectam hominis formam soluat, & lapillos illos transferat & accommodet ac faciat formam canis aut vulpeculæ, atq; hanc male fabricatam. Deinde præscribat ac dicat, hæc esse regis imaginem illam pulchram, quam sapiens artifex fabricauit, ostendens lapillos illos à primo artifice probè in regis imaginem compositos, verum malè à posteriore in canis formam trāslatos, & per lapillorum apparentiam seducat imperitiores, qui regis formæ notionem non habent, & persuadent quod hæc putrida vulpeculæ forma, sit pulchra illa regis imago. Ad eundem sanè modum etiam hi anicularum fabulas confluentes, deinde verba & dictiones & parabolas vndecunq; detrahentes, adaptare volunt fabulamentis suis eloquia Dei. Et quæ quidem intra complementum adaptant, diximus. Quæ verò his quæ extra complementum ipsorum sunt, adaptare & accommodare conantur ex Scripturis, sunt huiusmodi. Dominum in nouissimis mundi temporibus propter hoc ad passionem venisse dicunt, vt ostenderet afflictionem circa postremum seculum factam, & per suum finem declararet finem negotij circa ipsa secula. Virginem autem illam duodecim annorum architynagogi filiam, quam præsens Dominus ex mortuis suscitauit, figuram ipsius Achamoth esse narrant, quam extentus c h r i s t v s ipsorum formauit, & ad præceptionem lucis, quæ ipsam reliquerat, perduxit. Quod autem apparuerit ipsi Saluator extra complementum existenti in abortiuo sorte, Paulum dixisse dicunt in prima ad Corinthios epistola: *Postremum autem omnium velut abortiuo uisus est etiam mihi.* Et aduentum Saluatoris cum coætaneis ad ipsam Achamoth, similiter ipsum manifestasse in eadem epistola, dum dixit: *oportet mulierem uelamen habere in capite, propter angelos.* Et quod veniente Salvatore ad

tore ad ipsam, Achamoth ob verecundiam velamen imposuerit, Mosen manifestum fecisse, dum velamen posuit super faciem suam. Et afflictiones ipsius quæ passa est significasse Dominum dicunt in cruce. Et in eo quidem quod dixit. *Deus meus cur dereliquisti me:* significasse ipsum, quod relicta fuit à Luce ipsa Sapientia, & prohibita est à termino ab ulteriore progressu. Tristitiam verò ipsius significasse, dum dixit: *Tristis est anima mea usq; ad mortem.* Timorem autem dum dixit: *Pater si possibile est, transeat a me poculum hoc.* Sed & desperationē similiter in eo quod dixit: *Et quid dicam non scio.* At tria hominum genera sic ipsum demonstrasse docēt. Materiale quidem in eo quod dixit ad eum qui inter rogauerat, *sequitur te: Non habet filius hominis, ubi caput reclinat.* Animale verò in eo quod dixit ad eum qui dixerat, *sequar te, verum permittite mihi primum domesticis meis: Nemo admota aratro manu in terram respiciens, idoneus est regno cælorum.* Hunc enim dicunt medium esse, & illum similiter qui plures iustitiæ partes confessus est se fecisse, & postea sequi noluit, à diuitiis victus, vt non perfectus euaderet. nam & hunc animalis generis fuisse voluit. Spirituale verò in eo quod dixit: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos, tu autem uade et annuncia regnum Dei.* Et dum ad Zachæum publicanum dixit *Festinus descende, nam hodie in domo tua oportet me manere.* Hos enim spiritualis generis fuisse prædicant. Et fermenti parabolā, quod mulier in farinæ fata tria abscondisse dicitur, tria hominū quæ significare dicunt. Mulierem enim sapientiam dici docent, farinæ vero tria fata, tria hominū genera, Spiritale, Animale, Terreum. Fermentum autem, ipsum Saluatorem dictum esse docent. Et Paulum dixisse, *Terreos, Animales, Spirituales, nunc quidem: Quælis Terreus, tales et Terrei. nunc uerò: Animalis uerò homo non suscipit ea quæ Spiritus sunt.* Alibi autem: *Spiritualis indagat omnia.* Cæterum illud, Animalis non suscipit ea quæ Spiritus sunt: de opifice dictum esse pronunciant, qui cum animalis sit, nō nouerit neq; matrem spirituales existentem, neq; semen ipsius, neq; ea quæ in complemento sunt secula. Et quod eorum quos saluare volebat Saluator primitias assumpsit, Paulum dixisse: *Et erat primitia sanctæ, et ipsa massa primitias quidem spirituales dictum esse docentes, massam uerò nos, hoc est animale ecclesiam.* Cuius massam ipsum assumpsisse dicunt, & in seipso contraxisse, quoniam ipse fermentum erat. Quod autem Achamoth extra complementum errauerit, & à c h r i s t o formata sit, & à Salvatore requisita, ipsum indicare dicunt, in eo quod dixit, seipsum uenisse ad erroneam ouiculam. Ouiculum enim erroneam, matrem ipsorum dici exponunt, ex qua Ecclesiam hic seminatum esse uolunt. Errorem autem extra complementum, in affectibus commorari, ex quibus materiam factam esse asserunt. At uerò mulierem uerentem domum, & inuenientem drachmam, supernam Sapientiam dici narrant: quæ ubi amisisset cogitationem suam, postea purgatis omnibus per Saluatoris aduentum, reperit ipsam, quapropter & hanc restitutam esse ex ipsorum sententia, intra complementum. Symeonē porrò qui in uinas accepit c h r i s t v m, & gratias egit ipsi, ac dixit: *Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundum uerbum tuum in pace:* figurā opificis esse dicunt, qui ubi uenisset Saluator, didicit transpositionem suam, & gratias egit Profundo. Et per annā prophetisam quæ in Euangelio prædicatur septem annis cum uiro uixisse, reliquo uerò omni tempore uida permanisse, donec conspecto Salvatore agnouit ipsum, & loquebatur de ipso ad omnes, manifestissimè Achamoth ipsam significari asserunt: quæ cum modico tempore Saluatorem cum coætaneis suis uidisset, reliquo uniuerso tempore in medietate existens, expectabat ipsum quando uenturus esset, & ipsam cōiugationi suæ restitutus. Sed & nomen ipsius indicatū esse à Salvatore, dum dixit: *Et iustificata est sapientia à filiis suis.* & à Paulo itidem sic: *Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Quin & coniugationes intra complementum Paulum dixisse asserunt, ostensione in vno facta. De coniugatione enim circa vitam scribens, dixit: *Mysterium hoc magnum est, Ego autem dico in c h r i s t v m & Ecclesiam.* Insuper & Ioannem discipulum Domini docent primum Octonarium indicasse, hæc uerba proferentes hoc modo. *Ioannes discipulus Domini uolens dicere uniuersorum generationem, per quam omnia produxit pater, principium quoddam proponit, quod primum generatum est à Deo, quod sanè & filium uigenitum & Deum uocauit, in quo pater omnia produxit seminario modo. Ab hoc autem dicit Verbum productum esse, & in ipso uniuersam seculorum essentiam, quam ipsum Verbum postea formauit. Quoniam igitur de prima generatione dicit, rectè à principio, hoc est Deo & Verbo doctrinam facit. dicit autem sic: In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum.* Prius distinxit tria, Deum, & principium, & Verbum: & rursus ipsa uinit, quò & productionem amorum ipsorum ostendat, tum Filii, tum uerbi: & simul uinionem inter ipsos mutuum, & ad patrem. In patre enim, & ex patre principium: in principio autem, & ex principio Verbum. rectè igitur dixit, In principio erat Verbum: erat enim in filio. Et Verbum erat apud Deum, nam in principio. Et Deus erat Verbum: consequenter omnino. nam quod ex Deo genitum est, Deus est. Hoc erat in principio apud Deum: ostendit productionis ordinem. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: omnibus enim post ipsum seculis formæ & generationis autor Verbum factum est. Sed quod factum est in ipso, inquit, uita est. Hic etiam coniugationem indicauit: uniuersa enim per ipsum facta esse dixit, uita uerò in ipso. Hæc igitur quæ in ipso facta est, coniunctior est ipsi, quàm ea quæ per ipsum facta sunt. Cum ipso enim est, & per ipsum factum facit. Quandoquidem enim infert, Et uita erat lux hominum: Vbi hominem nunc dixit, etiam Ecclesiam æquiuocè cum homine indicauit, quo per unum nomen indicaret coniugationis societatem. Ex Verbo enim & uita, homo gignitur & Ecclesia. Lucem autem dixit hominem ipsam vitam, propterea quod illuminati sunt ab ipsa, hoc est formati & manifestati. Hoc uerò etiam Paulus dicit: *Omne enim quod manifestatur, Lux est. Quando itaq; manifestauit & genuit Vita hominem & Ecclesiam, Lux ipsorum dicta est.* Clarè igitur indicauit Ioannes per hæc uerba cum alia,

Euangelij
Ioannis
tortura.

tum secundum quaternariū, Verbum videlicet & Vitā, Hominē & Ecclesiam. Imō & primum quaternarium significauit. Narrans enim de Salvatore, & dicens omnia extra cōplementum per ipsum formata esse, fructum esse dicit ipsum totius cōplementi. Etenim Lucē dixit ipsum quē in tenebris lucebat, & nō apprehensa est ab ipsis, quoniam omnia quā facta sunt ex affectu & afflictioe concinnauit, & ignoratus est ab ipsis tenebris. Sed & Filium & Veritatem & Vitam appellat ipsum, & Verbum carne factū, cui⁹ gloriā vidimus, iquit, & erat gloria ipsi⁹, velut vnigeniti à patre ipsi data, plena gratia & veritate. Dicit autē sic: Et verbum caro factū est, & habitauit iter nos, & vidim⁹ gloriā ei⁹. gloriā quasi vnigeniti à patre, plenū gratia et veritate. Exactē igitur etiam primū idicauit quaternariū, vbi patre dixit, & Gratiam, & Vnigenitū, & Veritatē. Sic Ioānes de primo, & oīm seculorū matre, Otonario dixit, Patre ei⁹ dixit, & Gratia, & Vnigenitū, & Veritatē, & Verbum, & Vitā, & Hofem, & Ecclesiam. Vides o charissime, viam & methodum qua vtentes seipfos decipiunt, calumniantes scripturas, figmētum suum ex ipsis confirmare conantes. Ob hoc enim & ipse apposui ipsorum verba, quo ex ipsis intelligas insidiarum approbam fraudem, & erroris maliciam. Primum equidem si proposuisset Ioannes iuperuam Otonarium ostendere, ordinē utiq; seruasset pductiois: & primū quaternarium, qui venerandissimus est, velut dicunt, inter prima nomina posuisset, atq; sic secundū coniunxisset, vt per nomen ordinem Otonarij ordo ostenderetur: & nō post tantū interuallum velut oblitus, & postea recordatus, in extremis primi quaternarij mentionē fecisset. Deinde si etiā cōiugationes significare voluisset, Ecclesiae nomen nō sanē reliquisset, aut etiam in reliquis cōiugationibus masculinorum appellatioe cōtensus fuisset, quum etiam illā aliā similiter aditelligi possint, quo per omnia vnitatem cōseruasset. Aut si reliquorum cōiuges recensuit, etiam hominis cōiugem indicasset, & nō dimississet ex vaticinatiōe nos nomen ipsius accipere. Manifestē igitur est adulterata expositio. Quum enim Ioannes vnum Deum omnipotentē, & vnum vnigenitum CHRISTVM IESVM prādicet, per quem omnia facta esse dicit, hunc filium Dei, hunc vnigenitum, hunc omnium factorem, hunc lucem veram illuminantem omnem hominē, hunc mundi creatorem, hunc eum qui in propria venit, hunc eundem carnem factum, & qui habitauit inter nos: Illi peruertentes iuxta verisimilem expositionem, alium vnigenitum esse volunt iuxta productionem, quem sanē & principij vocant: & alium Salvatorem fuisse volunt, & alium Verbum filium vnigeniti: & alium CHRISTVM ad correctionem complementi emissum, & vnumquodque ex relatis à veritate sublatum, abutentes nominibus ad proprium propositum transulerunt. Quare secundū ipsos inter tot nomina Ioānes domini IESV CRISTI mentionem non fecit. Si enim Patrem dixit, & Gratiam, & Vnigenitum, & Veritatem, & Verbum, & Vitam, & Hominem, & Ecclesiam: iuxta illorum argumentum de primo otonario dixit, in qua nondum IESVS, nondum CHRISTVS Ioannis magister. Quod autem non de coniugationibus ipsorum apostolus Ioānes dixit, sed de Domino nostro IESV CHRISTO, quem & Verbum Dei esse nouit, ipse manifestum fecit. Repetitionem enim faciens de Verbo ab ipso supra in principio relato, insuper exponit, Et Verbum caro factum est, & habitauit inter nos. At secundū illorum argumentum, non Verbum caro factum est, quod sanē neque venit vnquam extra complementū, sed ille dispensationis Saluator. Verbo posterior. Discite igitur vos stupidi, quod IESVS qui passus est pro nobis, qui habitauit inter nos, hic idem est verbum Dei. Si enim aliud quoddam seculum p salute nostra carō factum esset, verisimile esset de alio Apostolum dixisse. Si verō verbum illud Patris idem est quod descendit & ascendit, ille vnus Dei vnigenitus filius, secundū voluntatem patris caro factus pro hominibus: non de alio quodam, neque de Otonario. Ioannes sermonem fecit, sed de Domino IESV CHRISTO. Neq; enim Verbum secundū ipsos principaliter caro factum est. Dicunt enim, Saluatorem induisse corpus animale ex dispensatione constructum arcana prouidentia, ad hoc vt inuisibilis & impalpabilis fieret. Caro autem est vetus illa ex terra secundū Adam facta formatio à Deo, quam verē factum esse Verbum Dei, Ioannes significauit. Et dissoluta est ipsorum primus atque ab initio genitus Otonarius. Quum enim vnum & idem ostendatur Verbum, & Vnigenitus, & Vita, & Lux, & Saluator, & CHRISTVS, & filius Dei, & hoc idē caro factum sit pro nobis, soluta est Otonarij illorum compago. Hac autem soluta, intercudit vnica ipsorum tractatio, quam falsō somniantes impetunt scripturas, proprium argumentum effingentes. Deinde dictiones & nomina sparsim posita colligentes, transferunt (velut antea diximus) ex eo quod secundū naturam est, id quod est contra naturam: similia facientes his qui argumenta vt-cunq; occurrentia sibijpsis proponunt, & postea ex Homeri poematis ipsa tractare conantur, vt imperitiores putent de illo ex propinquo tractato argumento Homerum rursus fecisse, & multi corripiantur ac seducantur per compositam verborum consequentiam, tanquā hos sic Homerus fecisset.

Euangelij Ioannis ratio.

Simile.

Homericorum uerbum centum ad ostēdendam rationem consutus.

Hæc vbi dicta dedit, dimisit ab ædibus illum
 Suspirantem altē, magnarum nomine rerum
 Amphitryoniam gestarum sæpe coruscum,
 Eurytheus Stheneli natus valde inclytus heros,
 Ducturum ex Erebo & tristi de limine Ditis
 Cerberum, vt in superis latratus ederet auris.
 Ille autem mediam permenus fortiter urbem,
 Montanus veluti leo abibat, robore nixus.

AR

Ast illum comites cunctipost terga sequuti,
 Et pueri, & sponsæ forma præstante, senesq;,
 Lugebant, veluti qui mortis limina adiret.
 At Maia genitus, Pallas quoque cæcia, euntem
 Deducunt, vt quo tendebat, cautius iret.
 Norat enim affectus fraterni pectus ipsa.

Quis nam ex simplicioribus non corripiatur ab his versibus? & non putat sic ipsos Homerum de tali argumento fecisse? Verum qui expertus est Homericæ poësis tractationem, ipsos agnoscat, gnarus quod partim de Vlyse dicti sunt, partim de ipso Hercule, partim de Priamo, partim de Menelao & Agamemnone. & sublati ipsis, singulisq; in proprios locos restituti, totam argumenti tractationem e medio tollet. Sic verō etiam qui regulam veritatis immobilem in seipso tenet, quam per baptismum accepit, nomina quidem & voces ac parabolas ex scripturis agnoscat, verum blasphemum hoc argumentum non agnoscat. Et si enim lapillos cognoscat, tamen vulpeculam pro regia imagine nō recipiet. Sed singulis dictis in proprios locos relatis, & veritatis corpufculo adoptatis, ipsorū figmentum denudabit, & ex rerum natura auferet. Quandoquidem verō huic scenæ deest refugium, & quod euadat non habet: quo quis ipsorum imitationem transgressus doctrinam destructoriā inferre possit, rectē fieri à nobis putauimus, vt ostēderemus prius in quibus hui⁹ fabulæ patres inter seipfos dissentiunt, vt qui ex diuersis spiritibus erroris existunt. Nam ex hoc exactē cognoscere continget, etiam antē demonstrationem, firmam esse eam quæ ab Ecclesia prædicatur Veritatem, & mēdicium illud quod ab his est falsō confectum. Ecclesia enim quanquam per vniuersum orbem terrarum vsq; ad fines terræ dispersa, ab apostolis & ipsorum discipulis fidem accepit, quæ est in vno Deum omnipotentem, qui fecit coelum & terram, & maria, & omnia quæ in eis sunt. Et in vno CHRISTVM IESVM filium Dei incarnatum pro nostra salute. Et in Spiritum sanctum, qui per prophetas prædicauit dispensationis mysteria, & aduentum, & ex virgine natiuitatem, & passionem, & resurrectionem ex mortuis, & in carne ad coelos assumptionem dilecti CHRISTI IESU Domini nostri, & ipsius ex coelis in gloria patris aduentum ad instauranda omnia, & excitandam omnem totius humani generis carnem: quo CHRISTO IESU Domino nostro, & Deo, & Saluatori & regi, iuxta voluntatem patris inuisibilis, omne genu flectatur, celestium & terrestrium, ac infernorum: & omnis lingua confiteatur ipsi: & iudicium iustum in omnibus faciat: & spiritualia quidem nequiciæ, & angelos transgressos ac desertores factos, & impios ac iniustos, & iniquos ac blasphemos homines in ignem æternum mittat: iustus verō & sanctis, & qui mandata ipsius seruarunt, & in dilectione ipsius permanserunt, partim ab initio, partim ex poenitētia, vitam largitus incorruptibilitatem donet, & gloriam æternam tribuat. Hanc prædicationem & hanc fidem Ecclesia (velut dixi) adepta, quanquam per totū mundum dispersa, diligenter conseruat, quasi vnam domum inhabitans, & similiter his credit, velut vnam animam, & idem cor habens, & consonē hæc prædicat & docet, ac tradit, velut vno ore prædicata. nam linguæ in mundo dissimiles sunt, verum virtus traditionis vna & eadem est. Et neque in Germanijs fundatae Ecclesiae aliter credunt, aut aliter tradunt, neque in Hispanijs, neque in Celtis, neque in Oriente, neque in Aegypto, neque in Libya, neque hæc quæ in medio mūdo constituta sunt. Sed quemadmodum sol creatura Dei, in toto mundo vnus & idem est: sic etiam prædicatio veritatis vbi-que lucet, & illuminat omnes homines ad cognitionem veritatis venire volentes. Et neq; qui valde potens est in dicendo hæc Ecclesiae præfatus, alia ab his dicit. Nemo enim est super magistrum, neque debilis in dicendo hæc traditionem imminuet. Quum enim vna & eadem fides sit, neq; is qui multum de ipsa dicere potest, plus quàm oportet dicit: neque qui parum, ipsam imminuit. At verō plus atque minus iuxta intelligentiam aliquos nosse, non in alterando idem argumentum contingit, & in excogitando alium Deum præter opificem & creatorem & nutritorem huius vniuersi, ita vt hoc nō sis contentus, aut alium CHRISTVM, aut alium vnigenitū. Sed in eo vt quæ in parabolis dicta sunt amplius explices, & ad fidei propositum accommodes, & vt tractationem & dispensationem Dei in genere humano factam enartes, & quod longanimis fuerit Deus propter transgressorum angelorum defectionem, & ob hominum inobedientiam declares, & vt cur alia temporalia, alia æterna, & alia celestia, alia terrestria, vnus & idem Deus fecit, annūciēs, & quum inuisibilis sit Deus, prophetis apparuerit, non in vna forma, sed aliter alijs, intelligas, & vt cur plura testamenta hominibus tradita sint, significes, & quis sit vniuscuiusq; testamēti character doceas, & vt cur cōcluserit omnia Deus in inobedientiam, vt omnium misereretur per scruteris: & cur Verbum Dei caro factum est, et passum est, gratias agas, et cur in nouissimis temporibus aduentus filij Dei apparuerit, hoc est principium in fine, denuncies, et de fine atque de futuris, quæ in scripturis habentur, explices, et quare desperatas gentes, cohæredes et eiusdem corporis, et participes sanctorum Deus fecit, ne taceas, et quo modo mortalis hæc caruncula induet immortalitatem, et corruptibilis incorruptibilitatem prædices et quomodo non populus, est populus, et non dilecta, dilecta, et quomodo plures eius quædeserta est liberi, quàm eius quæ virum habet, doceas (Ob hæc enim et similia ipsis, exclamauit Apostolus, O altitudo diuitiarum, et sapientiæ, et scientiæ Dei, quàm imperscrutabilia sunt iudicia eius, et imperuestigabiles viæ ipsius) et non in eo vt super creatorem et opificem illorū matrem, et ipsius cogitationem seculi errantis excogites, et ad tantam blasphemiam deuenias, neque vt rursus complementum super ipsam, nunc triginta, nunc innumerabilium seculorum gentem ementiaris, quemadmodum hi dicunt reuera diuina intelligentia destituti doctores, quum ea quæ est Ecclesia vniuersa vnam et eandem fidem habeat per totum mundum, velut diximus. Videamus porro nunc inconstantem etiā horum sententiam

Plus aut minus eruditū in fide qui dicantur.

Valentinianorum dogmatum in eo stantia.

rum sententiam, quam sint duo vel tres, quomodo de eisdem non eadem dicunt, sed & rebus & verbis contraria pronunciant. Nam Valentinus, qui primus à Gnostica appellata secta principia ad proprium doctrinae characterem adaptavit, sic protulit: Dualitatem suae binarium innominabilem esse discernens, cuius altera pars appellatur Inenarrabilis, altera Silentium. Deinde ex hoc binario secundum binarium productum esse, cuius alteram partem Patrem nominat, alteram Veritatem. Ex hoc autem quaternario productum esse Verbum & Vitam, Hominem & Ecclesiam: esseque hunc Octonarium primum. Et à verbo quidem ac vita, decem Virtutes productas esse dicit, velut antea diximus. Ab Homine vero & ecclesia duodecim, ex quibus vnam defectricem ac discedentem reliquam tractatione fecisse. Terminos item duos asseruit, alterum inter profundum ac reliquum complementum, distinguere rem genita saecula ab ingenito patre, alterum separantem ipsorum Matrem à complemento. Sed & c n r t s t v m non à saeculis quae in complemento sunt, emissum esse, sed à matre extra constituta ex praestantiorum sententia genitum esse cum umbra quadam. Et hunc quidem vt q masculus esset, à seipso vmbra dissectuisse, & ad complementum recurrisse: Matrem vero relictam cum umbra, euacuata spiritali substantia, alium filium protulisse. Et hunc esse opificem, quem etiam omnipotentem dicit, subiectorum. Simul autem prolatum esse cum ipso etiam sinistrum principem docuit, similiter velut Gnostici falso appellati, de quibus à nobis dicitur. Et t v s v m aliquando quidem ab eo qui separatus est à Matre ipsorum, & vniuersis ammixtus, hoc est à voluntate, productum esse dicit. Aliquando vero ab eo qui in complementum recurrit, hoc est c n r t s t o. Aliquando autem ab Homine & Ecclesia. Sed & Spiritum sanctum ab ecclesia dicit productum esse, ad indagatorem ac fructificationem saeculorum inuisibiliter in ipsa ingressum, per quam saecula plantas veritatis proferunt. Haecenus Irenaeus. Et haec quidem atque huiuscemodi praedictus vir senex Irenaeus, per omnia ex Spiritu sancto ornatus, velut generosus athleta à Domino prolatus, & celestibus gratis ac donis illius, secundum veram fidem ac scientiam luctatus, contra vniuersorum ipsorum delirum argumentum decerta uit, & ea quae vanè ab ipsis proferuntur, ad verbum recensuit. Exactissime vero ipsos in secundo libro suo ac reliquis confutauit, volens quodammodo humi prostratum ac deuictum trahere, & coram omnibus in triumphum ducere, & impudentem ac debilem vanae opinionis prouocationem atque illecebras in ipso prostrato deprehendere. Nos autem his paucis à nobis dictis contenti, & his quae ab illis veritatis scriptoribus relata sunt ac composita, & videntes quod alii elaborauerunt, Clemens inquam & Irenaeus, & Hippolytus, & alii plures qui etiam mirabiliter ipsorum fecerunt subuersionem, non valde quid amplius labori apponere, velut diximus, volumus, contenti praedictis viris, & hoc ipsum cogitantes, quod omni rationis compoti etiam ex ipsis in doctrinis ipsorum verbus euersio ipsorum contra ipsos apparebit. Primum quidem quod diuersae sunt apud ipsos opiniones, & alter alterius dogmata dissoluere proficitur. Deinde quod inconstantia & non coherentia sunt ipsorum fabulamenta, quum neque Scriptura vsquam talia referat, neque Moyses, neque aliquis propheta post Moysen, imò neque Saluator, neque ipse Euangelista, neque Apostoli. Si enim haec vera essent, Dominus qui ad illum mundum orbem terrarum venit, & propheta ante ipsum, deinde etiam Apostoli qui redarguerunt idololatriam, & omnem iniquam actionem, & non timuerunt scribere contra omnem iniquam doctrinam ac aduersitatem, clarè utique talia nobis annuissent, & maxime cum ipse Saluator dicat, Externis quidem in parabolis, Vobis autem parabola ad interpretationem regni caelorum dicendae sunt. Quaecumque igitur parabolas in Euangeliiis dixit, statim interpretatus esse videtur. Perfecto dixit & quod sit granum sinapis, & quod fermentum, & quae mulier quae fermentum in tria traia coëcit, quae vinea, quae ficus, quis seminator, quae optima terra. Et frustra hi insaniunt à demonibus agitati. De quibus sanctissimus apostolus Paulus inquit: *In nouissimis temporibus deficient aliqui à doctrina, intenti fabulis ac doctrinis demonum.* Et rursus sanctus Iacobus de tali doctrina dicens: *Non est haec sapientia quae ex supernis descendit, sed terrestris, animalis, diabolica, superna uero sapientia primum quidem pura est, deinde pacifica, tractabilis, absque hesitatione ac diiudicatione, plena misericordia & fructibus bonis, & cetera.* Cuius nullus fructus in praedictis reperitur. Apud ipsos enim est inconstantia, & omne iniquum negocium, demonumque foetus, ac sibili draconum, aliis aliter & aliud vnoquoque ipsorum loquente. Apud quos non misericordia, non comiseratio reperitur, sed disceptiones & dissidia. & nusquam puritates, nusquam pax, nusquam modestia. Volo autem coactus à sermonis progressu, etiam si me desitutum esse pollicitus sum, pauca ab ipsis dicta in memoriam reuocata subuertere. Non enim artificiosi sermonis mihi cura est, sed legentium utilitas. Dicunt itaque quod duodecimum saeculum, illud in defectu constitutum, poenitus è numero illorum duodecim excidit, & perditur numerus duodenarius. Hoc autem factum esse dicunt, eo quod Iudas qui duodecimus erat, excidit. Et sic duodenarium numerum dissipatum esse. Similiter autem de ea quae ex sanguinis profluuio laborabat. Et de ea quae vnam drachmam de decem perdidit. Ostenditur autem quod neque duodecimum saeculum Iudae personam habere poterit, velut antea à sanctissimo Irenaeo dictum est. Iudas enim poenitus periit. Duodecimum vero saeculum iuxta ipsorum figmentum non euacuatum est. Stetit enim coram ipso traductor sine nitor, dixitque ad ipsum Iao, velut ipsi dicunt, & sic firmatum est. Neque quae duodecim annis sanguinis profluuio laborauit, ipsorum dramati ac fabulae assimilabitur. Seruata est enim post duodecim annos, in quibus sanguinis fluxus ab ipsa ferebatur. Non enim per vnde decem annos ab afflictione libera degebat, & in duodecimo seruata est. Neque quae decem drachmas habuit, vnam in totum perdidit, vt saeculum materiae perditum apud ipsos fingatur. Accendit enim lucernam, & inuenit drachmam. Ex duabus itaque his aut tribus rationibus, omnia ipsorum statim confutata relinquuntur fabulamenta, velut inefficacia ac putrida, à prudentiae filiis ac liberis sanctae Dei catholicae Ecclesiae. Vt ne enim ipsos impetendo,

Clemens Hippolytus.

impetendo, re ipsam longitudine extendam, hucusque, facta narratione, & tunc ipsorum improbitati sine ipsis, ad sequentes tractabo, Deum tuocàs ducere & auxiliatoris nostrae debilitatis, vt ab hac & peditis sedis feruemur, itaque ab his quas postea demonstrabimus studiosis, & vanitatem ac scostatiu dogmatum in mundo exactam cognitionem habere volentibus. Nam in multis hic sua sona disseminat, & gnostici, hoc est cognitoris ac scientis, seipsum appellans, multos vt ita dicam, scorpiones velut vna catena conuexit, quoadmodum vtus & euides fabula habet. Quod scorpion alter alteri implexus catena necit, decem aut plures, de recto Fabula scorpionum sine domo seipsum demittit, & sic cum dolo pnicie homibus inducit. Sic & hic, & qui ab ipso origine duxerit Gnostici appellati, erroris principes ac duces facti sunt, & occasio ab ipso acceptis, alter ab altero doctus, post praeceptoris erroris additionem fecit, & alia heresim induxit ex priore dependente. Et sic per successionem in diuersas hereses ipsi appellati gnostici diuisi sunt, à Valentino tamen, velut dixi, & aeternorum eius occasionibus acceptis. Attamen praedictae hereses vna cum huius Valentini secta, p veritatis doctrinae coculcatae à nobis dimittatur. Nos vero psequentes in virtute Dei considerabimus.

Contra Secundianos, quibus coniunctus est Epiphaneus, & Isidorus, haeresim XXXII.

Præterita Valentini haeresis, & multis laboribus in spinosa ipsius ratione exhaustis, per multum, vt ita dicam, labore & agricolationis afflictione, ad reliquias spinosae ipsius rationis & serpinginosae ipsius bestiarum ac reptilium formationis deuenimus, sanctum Spiritum à c n r t o petentes, quo per ipsum animas diuina doctrina ac sancto verbo attrahamus, & venena ab his qui preoccupati sunt, extrahere possimus. Incipiam autem de his dicere iuxta successionem, quis alius successerit, ex his qui ab ipso origine traxerunt, & alia praeter illius rationem docuerunt. Secundus itaque quidam ex ipsis existens, & amplius quid scire volens, omnia quidem secundum Valentinum exponit, verum amplioris sonitum in aures attonitorum immisit. Hic enim quum sit secundum Valentinum, velut dixi, super Valentinum autem sentiat, primum Octonarium dicit esse quaternarium dextrum, & quaternarium sinistrum sic vocari tradens, alterum quidem lucem, alterum vero tenebras. Virtute vero quae defecit & relicta est, non esse à triginta saeculis, sed post triginta saecula, vt sit ab his quae post alterum octonarium posterius facta sunt. At de c n r t o & alijs dogmatibus similiter velut princeps eius, & veneni dator Valentinus docet. Quum autem non multa sint quae ab ipso diuersimode ac noue dicta sunt, contentos nos esse oportere putauit praedictis, habentibus ex seipsis subuersionem. Et tamen etiam de ipso pauca dicam, vt ne ob penuriam ipsam praeteriisse videar. Si enim quaternarii dextri ac sinistri apud ipsos statuuntur, inuenietur quid quod quaeretur medium inter dextrum ac sinistrum. Quicquid enim dextrum ac sinistrum ordines habet, medium consistit inter sinistra ac dextra sua. Et dextri ac nusquam poterit esse dextrum aut sinistrum, nisi iterum in corpore, vtriusque partis discretio fiat. Itaque si stolidè secunde, & quae te decepti sunt, id quod medium est, à quo sane & dextra & sinistra subsident, vnum quod d d erit, & non poterit alienum esse ab vno aliquo, id quod ex ipso subsidet dextrum ac sinistrum. Et necessario reducet totum in id quod vnum est, supra quod nihil ascendit, neque descendit, & quod nihil inferius habet, nisi quod ab ipso sit creata. Et erit hoc manifestum his quae veritate considerat, quonia vnum est Deo Pater & Filius, & Spiritus sanctus. Si vero vnus Deus est, ex quo oia, neque quid sinistrum est in ipso, neque alia immunitio, neque quid inferius, praeter creaturas ab ipso factas. Quae vero post Patrem & Filium & Spiritum sanctum sunt, oia bene creata sunt, & ad constitutionem ab ipso splendide ac recte producta. Si vero rursus talis dicit nobis alius progressus serpens, quod dextra quidem ac sinistra ex vno sunt, ipse vero medius est, & sibijpsi adducit dextra, atque his delectatur: dextra autem vocat etiam lucem, sinistra vero velut aliena à se, & in sinistra sita repellit: dicat mihi vnde accipit hanc geometriam, vt probe cocinnet intransmutabile dextram ac sinistram? Apud nos enim dextra aut sinistra merito nosantur à membris in corpore fixis, in quibus nisi quam alteratio contingit. Quae vero extra nos sunt, aliquando dextra esse possunt, aliquando sinistra. Omnia enim ad orientem intuenti. Aufert sine Meridies dextra vocabitur, regio vero Aquilonaris aut septentrionalis, sinistra. Et vice versa, si ad occidentales partes conuersus fuerit homo aliquis alteratis nominibus regionibus inuenietur, & quae ante horam dextra fuit, australisque ac meridiana, i sinistram rursus mutata: & quae borealis antea septentrionalisque ac sinistra, in dextram mutata. Vbi itaque excogitauit sibijpsi impostor ille geometriam secundum Deum: Et d ingere illa nugacitate oia confundere. Asserit enim post defectuone trigessimis saeculi, posteriori virtute genita esse. Vnde igitur defectuone naturae dephedisti, o bone, aut virtute quae defecit, dic mihi? Si enim inuenisti hanc à germine superiorum non creatam, sed genitam: quandoquidem tibi & praesidi tuo non creata, sed genita decernuntur ea quae creata sunt, & à participatione vniuersi cuiusque naturae ab vnaquaque accipietis ea quae rursus gignuntur enasci: perfectio iuxta ipsius rationem contra te ipsum creata cocinnetur. Si enim à superioribus & posteriori virtute, & defectu genita est, nataque ac instar germinis pda fuisse dicitur, participat igitur superioribus donis, quoniam comunicat cum complemento posteriori virtute, & complemento tunc cum posteriori virtute, & nihil differet hoc ab illa, neque illa ab hoc, quum ambo iuxta extremitates iter se cocinent. Et ex omni ratione redargueris, ex semine diaboli erroris tui ornatum habere, o oim misericordiam miserrime. Quod vero non relinquit aliquid eorum quae à quibusdam sunt ac dicuntur, quum vnaquaque haeresis multi sint principes, alia pro alijs superioribus magistros suos se reperisse iactantes: adhuc psequerabor in narrando de his quae in hac secta sunt. Verum alia ab his dicitur, de Epiphane inquam, ac Isidoro, quae ex occasione orationis exhortatoriae seipsum in ampliore misericordiae profunditate inseruit: reuera autem à Carpocrate proprio suo patre secundum carnem, Epiphane occasio accepit, verum praedicti Secundi haeresis cocinnetur, etiam ipse Secundianus fuit. Multa est enim errantium alterius ad alterum differentia, & multiplex ac spuria inanium vocum mixtura. Hic enim Epiphane filius, velut dixi, Carpocratis, ex matre Alexandria appellata, his conecitur, velut dixi, à Cephalenia paternum genus habere, qui septem supra decem annos natus, citius è vita decessit, Domino ipso malos velut spinas submouente, & melius quid de orbe terrarum prouidete. Post mortem autem ipsius, hi qui ab ipso seducti sunt, à plaga ipsis ab illo inacta non abstinerunt. In Samo enim

Fabula scorpionum catena.

Secundus.

Dextri ac sinistri ro.

Genita & natura co creata cocinnetur.

Epiphane carpoctis filius.

enim velut Deus adhuc in hunc vsq; diē colitur. nam regionis indigenæ delubro ipsi constructo, sacrificia ac festiuitates celebrant per nouilunium. Aras item ipsi erexerunt, & Museum celebre in nomen ipsius constituerunt, quod sanè Epiphani Museum vocatur. Sacrificant enim ipsi Cephalenens ad ritum errorē perduci, & libant, & in cōstructo ipsi delubro cōiungunt, hymnosq; ipsi canunt. Ceterū propter excellentiā eruditōis in oībus disciplinis, & præcipuè Platonicā, vniuersā deceptio ex ipso contigit circa prædictos, tū iuxta heresim, tum iuxta reliquū errorem, infamū videlicet simulaehri eius cultū, quo illius regiōis hōes sunt attriti. Sequitur itaq; hic Epiphani Secundū, & complices eius. Veneni enim sui eiaculationē ipsi affricauit, serpiginoe inquam corruptionis inanimōentiam. Isidorū verō dicit in oratione Parenetica per exhortationis modū, improbitatis suæ autorem fuisse. An autē etiā ipse eadem senserit, & ex ipsis originē duxerit, aut ex philosophis didicerit, & ipse exhortatoriū dicendi genus exereuerit, nō ita clarè de Isidoro cognoscere potuimus. Verūtamen hī omnes æquale opus cōsunt. Primū quidē quod ipse Epiphani cum patre suo & secte antistite Carpocrate ac sodalib. eius, cōmunes esse hominū vxores sancit, ex Platonis de Republica libris occasione natus, & propriā concupiscentiā perficiens. Hinc autē initium facit, dicens velut in Euangelio habetur, Saluatore dicente: Triplices eunuchos esse, eū qui ab hominibus castratur, & eū qui ex natiuitate, & eū qui seipsum ppter regnū cælorū voluntariē castrauit: & inquit, Alij itaq; ex necessitate, & nō pro ratione eunuchi fiunt, alij verō regnū cælorū gratia seipso castrant: quapropter ea quæ ex nuptijs contingūt, supputationē videlicet rerū necessararū, & negotiorū occupationē formidatēs, Melius est matrimoniu cōtrahere quā vti, ne in ignē immittas animā tuā, Apostolū dicere ait, die ac nocte resistēs ac timens ne à cōtinentiā excidas. Nam dum in resistendo yerlatur anima, à spe diuiditur. Sustine igitur, (velut iā antea dixi, exhortatiōis in mediū pferēs orationē) Isidorus ad verbū in Moralibus inquit, pugnacē vxorē, vt ne abstraharis à gratia Dei, ignemq; per semen eiciens eū bona cōscientiā. Deum adora. Quū autē, inquit, gratiarū actio & benignitas Dei in petitionē tuā incidit, & steteris de cætero nō pagens eū virtute, vt ne offendaris, nuptias cōtrahere. Deinde rursus dicit: At iuuenis q̄ est, aut paup aut procliuius in Venerē, hoc est debilis, & nō vult nuptias cōtrahere secūdu rationē, hic à fratre ne separetur: turpes autē quasdā suspiciōes sibijpsi exquirens miser, ille fabulā cōfingit, dicat itaq; inquit, Ingressus sum ego ad sancta, nihil possum facere. Si vero suspiciōem habuerit, dicat, Frater impone mihi manū vt ne peccē, & accipiet auxiliū sensibile ac intelligibile. Velit solū absoluerē bonum, & ad sequetur. Deinde rursus dicit: Aliquādo ore quidē dicamus, nō volumus peccare, cogitatio verō incumbit ad peccādū. Talis ppter timorē nō facit quod vult, vt ne suppliciu ipsi imputeretur. Ceterum humanū genus habet necessaria qdam & naturalia sola. Habet amiciri necessaria, ac naturalia. Natura le autē est & veneris rebus vti. Necessario verō has apposui voces ad hoc redarguendos, quum nō redē viuant nec Basilidiani, nec Carpocratiani, nec Valentini aut Epiphani sectatores. Cui sanè Epiphani cōiunctus est prædictus Secundus. Inter se enim cōnexi, ita vt aut hic illi tradiderit, aut ille huic errorē impertierit, etiā si aliqua parte inter se differāt, tamē i vna heresi seipso collocarūt. Quare etiā potestate habere peccādū docuerūt, quū ppter pfectionē oīa naturalia sint seruanda, & si peccent, ppter naturaliter insitam electionē id faciant. Alioqui neq; eadē ipsis facere pmittūt primi horū dogmatū patres. Tradūt præterea etiam hi velut ad sublimiorē cognitionē ac sciētiam pgressi, primum quaternionē sic. Est quoddā præ oībus pprincipiū præincogitabile, inenarrabileq; ac innominatum, quod ego singularitātē nomino. Huic singularitati adest virtus, quā etiā ipsam Vnitatē appello. Hæc vnitas & illa singularitas, quū vnū sint, emiserūt nō dimittētēs principiu in oībus, intelligibile ac inuisibile, quod principium doctrinæ ratio Monadem vocat. Huic Monadi adest virtus coefficientis ipsi, quam & ipsam Vnū nomino. Hæc virtutes, Vnitatis, Singularitatis, Monas, & Vnum, reliquas sæculorum emissiōes pduxerunt. Deinde qui recte scripserunt de veritate, horū vesaniā in scriptis suis redarguerūt. Clemēs videlicet, quē quidam Alexandrinū, alij Atheniensem dicūt, Sed & sacer Irenæus, deridens ipsos ob prædicta, tragicū illud in mediū adduxit, Iu iu (inquit) & heu heu: tragicam enim hoc reuera ob talē calamitatē pferre licet eorū, qui ridicula hæc nomina figmēta scripserūt, & eius qui tanta audacia citra oēm ruborem mēdacio suo nomina imposuit. In eo enim quod dicit, Est quoddam pprincipiū præ oībus præincogitabile, quod singularitātē nomino. Et rursus, Huic Singularitati adest virtus, quā etiā ipsam Vnitatē appello: manifestissime cōfessus est, quod relata figmentū suum sunt, & quod ipse noīa figmento imposuerit, à nullo alio prius posita. & clarū est, quod ipse hæc nomina effingere ausus fuit. Et nisi ipse affuisset in vita, nō sanè veritas nomē habuisset. Nihil igitur pphibet, etiam aliū quēdam in codē argumēto sic noīa præscribere. Deinde idem beatus eps Irenæus in hæc, velut diximus, ridicula verba, etiā ipse à seipso aliā nomēclaturā apposuit: velut dignā ac cōferendam ipsorum nugacibus deliramentis, nimirū peponū & cucumerorū ac cucurbitarū generibus, velut de subiectis aliquibus cōfictis, velut studiosis ex his quæ prius legerunt clarū fuerit. Alij vero rursus ex ipsis primū ac principalē octonariū his nominibus appellant. primo pprincipiū, deinde incogitabile, tertio Inenarrabilem, quarto Inuisibilem. Et ex primo quidem Proprincipio productum esse, primo & quinto loco Principium. Ex Incogitabili verō secundo ac sexto loco Incomprehensibilem. Ex Inenarrabili autem, tertio ac septimo loco Innominabilem. Ex inuisibili verō quarto & octauo loco Ingenitū. Atq; hoc est cōplementū primi octonarij. Et has virtutes volunt esse ante Profundū & Silentū, vt perfectis pfectiores esse videātur, ac gnosticis magis Gnostici, hoc est scientes: quibus meritō quis acclamarit, dē deliri sophistæ. Nam de ipso Profundo multæ ac diuersæ apud ipsos sunt sententiæ. Alij enim ipsum incōiugatū dicunt, & neque masculū, neque feminā, neque oīno quid esse. Aliqui vero masculum & feminā ipsum esse dicunt, hermaphroditæ naturam ipsū attribuentes.

Alij

Alij rursus Silentū ipsi cōiuge adiungūt, vt prima cōiugatio fiat. Et ex hoc & hac reliqua sæcula ad eundē modū effingunt, & ingētia quædā sunt in ipsis somnia, q̄ mentē ip sorū in altis. somnū depriment. Et quid opus est me diuti? in his tēpus terere? quū facile deprehensū sit ipsorū argumentū, itē quæ cōfutatō ac subuersio facilis ex p̄dictis, si q̄s velit veritate inhærere, & non vanis fabulis seduci. Ceterū hæc mihi de his dicta sint. Præterita autē hæc secta, ad cōsequētēs viā mihi securā ac callē leuē explorabo, quo horū improbitatē recēses ac redarguēs, meipsum & audiētēs in virtutē Dei conferuē per Domini nostri doctrinam & veram speculationem. Nunc verō fœda hac vipera multis alijs viperis simili conculcata per Euangelij doctrinam, sequentes considerabimus.

Contra Ptolemæus, X X X I I heresim.

Secūdo & Epiphani, q̄ Isidori exhortatoriā orationē in suā opinionē traxit, succellit Ptolemæus. Sex eadē Gnosticorū appellatorū secta existēs, & de numero Valētinianorū cū alijs q̄busdā, verū a liāpter magistros suos asserēs. eui? etiā nomē iactāt hi q̄ ipsi obediūt, Ptolemæi vocati. Hic igitur Ptolemæus & socij ei?, adhuc maiori experētia q̄ pceptoris ei? nobis pcessit, vt q̄ ad illorū narrationē excessus quosdā additionis excogitauit. Duos enī hic cōiuges, Deo apud ipsos Profūdo appellato, excogitauit ac donauit: has verō etiā dīpositiōes siue affectiones appellauit, Intelligentiā & Voluntatē. Et Intelligentiā quidē semp̄ affuisse in ipso, cogitantē semp̄ aliq̄d emittere. Volūtātē verō in ipso successisse, primū enī cogitauit emittere, deīde (inquit) voluit. Quapropter etiā duab? his affectionib? siue virtutib? (Virtutes enī rur? ipas vocat) Intelligentiā scilicet ac volūtātē, velut inter se cōmixtis, Vnigeniti & Veritatis emissio p cōiugationē facta est, quas formas quasdā & imagines duarū affectionū patris inuisibilis visibiles pcessisse volūt, Volūtātis quidē Veritatē, Intelligentiā verō Mentē. Et ppterca Volūtātis, Ingenitæ ciliētæ imago mascula fœdā est, fœminea verō intelligentiā. Volūtātis enī virt? fœdā est Intelligentiā. Cogitabat enim Intelligentiā emissionē. Nō tamē emittere ipsa p seipsā poterat q̄ cogitabat. Quādo aut volūtātis virt? accessit, tūc q̄ cogitarat pduxit. Et heu vanā illorū ac delirā nugacitatē. Hoc enim neq; de hōe aliquis sana mēte p̄dit? acceperit, nedū de Deo. Vi detur autē mihi prudētior ipso esse Homerus, in eo q̄ Iouē curā secū in aīo voluātē describit, sollicitū & ægreferentē, & p totā noctē sine sōno p̄ueratē, quo Achius insidias strueret, quū Theis ipsū rogasset, vt p̄enas darēt Græcorū principes, atq; ipsi Græci, ppter cōtumeliā ac iniuriā Achilli illatā Nihil enim hic Ptolemæus in gloriā patris vniuersorū, q̄ etiā Profundū appellat, magis rationi cōsentaneū excogitauit, q̄ fuit ea q̄ de Ioue Homer? dixit. Imō ipsū poti? cōprehēdit Iouē, vt q̄ ex Homero notionē accepit. Magis enī Homericā sententiā de Ioue & Achius meritō dixerit, q̄ tātā suā audaciā euomuit, q̄ de vniuersorū domino, q̄ simul vt cogitat, etiā p̄ficit hoc q̄ voluit, & simul vt vult, etiā hoc meditatū q̄ voluit: hoc meditat q̄ vult, & hoc volēs q̄ cogitat: quū tot? sit cogitat?, totus mēs, tot? lux, tot? oēsul?, totus audit?, tot? fōs oīm bonorū, & in nullo affectu hareat. Deus enim est, & nō curās & hæsitās velut Profundū siue Iupiter, de quo dicentē Homerū Ptolemæus de Profundo suo loquēs imitat? est. Ceterū ad ampliōrē cōfutatōnē impostoris illius, cōsequētē apponā q̄ ab ipso Ptolemæo ad Florā quandā fœminā scripta sūt, blāda p̄nit? ac venenosa verba, vt ne q̄s putet nos ex auditu solū deceptorē illū redarguere, vt q̄ nō prius legerim? adulteratā ipsius doctrinam. Nā suprā p̄dicta etiā legē Dei p Mosē datā blasphemis incessere nō erubescit. Sūt autē verba ipsi? hæc

Ptolemæus ad Floram.

Qvod legē p Mosē datā, foror mea optima Flora, multi p̄occuparint, neq; fūdamētū ipsius sciē Legis Motes, neq; pceptorū eius gnari, exactē puto etiā tibi cōspiciū fore, vbi discordes de ipsa scētētias didiceris. Alij enim à Deo & patre datā dicūt. Alij verō cōtraria via pgressi, ab aduersario corruptiōis autore diabolo, hæc datā esse affirmāt, velut etiā mūdī creationē ipsi attribuit, patrē ac creatōrē hūc esse dicētēs. Verū in hoc omnino errarūt hi, & vtriq; à pposita veritate discesserūt. Neq; enim à pfecto Deo ac patre hæc latā esse apparet, cū imperfecta sit, & cōpletione egeat, habeatq; mandata incōgrua talis Dei naturæ ac mēti. Neq; rursus aduersarij iniquitati legē attribuere cōuenit, vt cuius ppositū sit iniuitiā exercere, & hoc sanè fuerit eorū q̄ nō intelligūt ea q̄ à Saluatore dicta sūt. Domus enim aut ciuitas diuisa in seipsā stare nō potest, Saluator noster pronūciauit. Insuper mundi creationē p̄priā Verbi esse, & p ipsū omnia facta esse, & sine ipso factū est nihil, apostolus Ioānes inquit nō subsistentē falsā dicentiū sapientiā remouēs, & illā nō corruptionē inducētis, sed iusti & malos odio habētis Dei esse asserens. Verū cōtra sentire, hōim dementiū est, & causā puidentiæ opificis nō habentiū, & nō solū anima oculis, sed etiā corporis excacatorū. Quod quidē igitur hi aberrarint à veritate, ex relatis tibimāifestū est. Accidit autē hoc vtrifq; ipsorū peculiariter, alteris quidē eo q̄ ignorāt iustitiā Deū, alteris verō q̄ ignorāt vniuersorū patrē, q̄ solus ille qui venit, ac solus nouit, manifestauit. Superest itaq; nobis, q̄ amborū errorē cognitū habemus, exponere tibi ac declarare ipsā legē qualis sit, & legillatorē à quo sancta est, ita vt dicendorū à nobis demōstrationes ex Saluatoris nostris verbis proposituri simus, p quæ solū citra errorē ad veritatis cōprehensionē deduci datur. Primū igitur discendū, q̄ vniuersa illa lex q̄ in quinq; libris Mosi cōtinetur, nō ab vno aliquo sancti ta est, dico sanè, nō à solo Deo. Sed sūt quædā ipsarū pcepta etiā ab hominibus lata. Et trifariā hæc diuisā esse, Saluatoris verba nos docēt. Nā in ipsū Deū & eius legislationē diuiditur, & in Mosem, non quemadmodum per ipsum legem dat Deus, sed sicut ex propria intelligentia procedens, etiam Moses aliqua sancit: & in seniores populi, qui primi comperiuntur mandata quadam propria proposuisse. Quomodo igitur hoc ita se habeat, ex Saluatoris verbis ostenditur. Didiceris autē hoc sic. Saluator alicubi disputans aduersus eos q̄ de repudio ipsū interrogabant, quod sanè repudiū licitum esse sancitum est, dixit ad ipsos, Moses ob duriciā cordis vestri pmisit dimittere vxorē, ab initio enim non sic

Homerus quomodo Iouis affectiones depinxit.

Legis Motes saicratio

Lex trifariā diuisa.

tur Deus cōiunxit, homo nō separet. Quāquā Dominus hoc nusquam dixerit, quādo Adam & Euam formauit, sed solū, Faciamus ipsi secūdū ipsū auxiliariū. Verū hoc ab ipso Adā dictū est, quādo surrexit ex somno, & dixit: Hoc nūc os ex ossib⁹ meis, & caro ex carne mea, hæc vocabitur mulier, quoniam ex viro suo hæc desumpta est. Deinde dicit, Propterea relinqt homo patrē suū & matrē suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carnē vnā: Nō igitur Deus hoc loquutus est, sed Adam. Dominus autē testatur in Euangelio, Dei verbū esse quod per Adā dictum est: & ab hoc ipso argumēto ostēdit, quod illic quidē Adam dixit, verū voluntas Dei loquebatur. Et hic Moses legē tulit, Deo ipsi annūciantī legislationē. Et hæc quidē iā duæ tuę dictionēs iterciderūt, & nō eminus, sed ab ipso vsu. Et quod legislatio Dei est, manifestū est. Vtique enim Deus lege sancit, alia in tēpora, alia in figuras, alia in reuelationē futurorū bonorū, quorū expletionē Dominus noster I E S V S C H R I S T V S vbi adue in reuelationē futurorū bonorū, quorū expletionē Dominus noster I E S V S C H R I S T V S vbi adue nisset, in Euangelio ostēdit. Porro aliam Deorū diuisionē, rursus trifariā partitā apud te, reperam, & ipsam à te per calumniā excogitatā esse ostēdam, & nō aliud hoc opus esse, quām impostoris declarabo. Qualis enim nobis tertius adest Deus, ex duabus imaginibus cōstitutus, & neuter ex duab⁹ existens, neq; maliciā habēs ac iniustitiam, velut dixisti, neq; bonitatē, & lucidam essentia, verū mediū existens iustus? Etenim cū reuera alienus sis ab omni iustitia, meritō ignoras quid est iustitia, aliam ipsam præter bonitatē putans. Multū verō redargueris d falsariē, & à veritate aliene. ex nullo enim alio sit iustitia quā ex bonitate. Et neq; aliter quis fiet bonus, si nō fuerit iustus. Vnde & Dominus laudans legē & iustos ipsius, dixit: Ornatis sepulchra prophetarū, et edificatis monumēta iustorum, et patres vestri ipsos occiderūt. Vnde autē facti sunt prophete ac iusti, quā à patre bonitatis? Et vt ostenderet quā parte bonitatis iust⁹ cōstitit, dixit: Similes fratris patri vestro qui in caelis est, quoniam exoriri facit solē suū super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos: quo ostēdat iustū, bonū, & bonū, iustū, & malum, iniustū, & iniustū, malū. At vero implicationē legis quā dixisti, nō potes ostēdere. Manifestus enim factus es calūniari legē, implicationē quādam ipsi attribuēs, ppter ea quod lex dixit: Oculum pro oculo, & dentē pro dēte: & eo quod lex occidit homicidā. Verum ex ipsa Domini nostri I E S V S C H R I S T I tractatiōe ostēdetur, quod nō implicatio quædā erat, sed ipsa eadē erat legislatio, & idē efficit quod mandatū à Salvatore dictū, nēpe, Si quis te percusserit in dextrā maxillam, obuerte ipsi etiam alterā. Et lex ipsa olim hoc asseruit dicēs, Oculū pro oculo, hoc est obuerte illi maxillam. Quo enim effugeret quæ pateretur si percuteret, exhibuit verberanti maxillā, gnarus quod si auferret oculū, eadē passurus sit propter legē. Quæadmodū enim pater vult castigare liberos, & vnicuiq; ætati cōgruam affert castigationē, & nō æqualiter paruū puerū castigat & adolescentē, neq; adolescentē similitur vt iuuenē, neq; iuuenē vt perfectū virū. Sed ei qui sub mamma hæret, per digitū castigatio cōtingit: puer vero maiori, per alapam manus: adolescenti autē per lorū, iuueni verō per virgam. viro autē vlcio maiore delictorū gladius per legē. Sic etiam Dominus cōsequēter vnicuiq; generationi cōueniētia san ciuit. Illos enim timore castigauit, velut pueris paruis colloquens, & ignorantibus virtutem Spiritus sancti. Perfectos autē pfectis misterijs dignatus est. Nā in Euāgelio sic quodāmodo dicit discipulis, in multis locis: Nescitis quid factis, cognoscitis autem postea, hoc est quum perfecti facti fueritis. Et rursus, Non nouerunt quod resurrexisset ex mortuis. Paulus verō, Nondum enim potuistis, sed neque amplius potuistis: ostendens quod progressu temporis perfectiora sunt mandata, quum sint quidē eadem, mutantur autē in alium habitum, et iuuenibus quidem aliter formentur, aliter uerō perfectioribus. Etenim lex vbi sancit, Oculum pro oculo, non dixit ipsis, Eijcite oculum pro oculo: sed si quis eiecerit oculum, eijcietur oculus eius qui eiecit. Vnūquisq; autem parcens proprio corpori, maxillam verberandam exhibebat, & non verberabat, & ab eo tempore seruabantur, quæ nunc in Euangelio clare dicta sunt: quum tūc quidem necessariō castigarentur velut iuuenes, nunc autem ex voluntate obediant, vt pote perfecti. Si verō dicis complicationem esse hanc, dicere oculum pro oculo, & homicidam occidi: ecce & de die iudicij videamus Saluatorem dicētem, quod veniet ipse dominus. Hoc autem de seipso dixit, quum ipse omnium sit Dominus, & inquit: Et diuidet ipsum seruum, et partem eius cum infidelibus ponet. Igitur & contra Saluatorem arma induis, vt rursus verba eius calumniaris, & dicas hunc nō esse bonū, & quidē quū ex bono patre genitus sit, & bonus, & iustus, & neq; alius præter patrē. Poteris igitur etiam ipsum à patris essentia abalienare, d tu qui nobis rursus diuisor ac geometra pdixisti, oīa legū trifariam diuidēs. Et quod quidem dixisti, quod ad figuras significatiue quædam in lege scripta sunt, modice attigisti veritatē, quo per modica possis etiā ad alia deceptiōe vtī. Etenim reuera illis si gurate cōtingit. Nobis autē scripta est ad cōmonefactionē, ad quod fines læculorū peruenerūt, inquit sanctissimus Apostolus, de circūcisōe ac sabbato atq; alijs loqns. Vtinā autē oīa verē dixisses, & non adhuc tertii Deū mediū, qui nō est, nobis ptulisses, imō potius tibijpsi & his qui à te decepti sunt. Arbitror autē & in præsens sufficiēter cōtradictionēs tuas d circulator dictum esse, quarū confutatiōe facta ad sequētes hæteses pcedam, eūdē Deū cōsuetō more inuocans in auxiliū nostrę medioeritatis, vt vnūseuūsq; sectę adulteratę cōfutatiōe dephendam. Nam quod sibilis tuis, velut carcharias à mari reuersus & viperam puocans, floram per literas & alios cū ipsa decepisti, in relatis demonstratū est. Cæterū quū in veritatis sagena, cuius ænigma Dominus in euangelio regnū cælorū esse pnūciauit, hūc inuoluerimus, & vnū ex improbis ac venenatis piscibus ipsum esse declarauerimus, per hoc quod verba ipsius improba, deprehensu facilia per veræ fidei doctrinam fecimus: & in virtute Dei hunc contriuerimus: ipsi quidem Deo gratias agamus, verum ad consequentes sectas similitur, velut antea dixi, procedere tentemus.

Iustitia ac bonitatis ratio.

Oculum pro oculo quomodo accipiendum.

Carcharias uiperam sibilis pro uocat.

Tertij

FINIS SECUNDI TOMI PRIMI LIBRI.

- 1 Marciosis. Marcus quidam fuit Colorbasi condiscipulus, duo principia & ipse introducens. Reprobatur autem mortuorum resurrectionem. Imaginationes uero quasdam per pocula ex incantatione in caeruleum ac purpureum colorum transmutans, deceptas mulierculas ad sacra sua pelliciebat. Sed & ipse per uigintiquatuor literas uult per omnia assimilari Valentino.
- 2 Colorbasij. Et hic Colorbasius similitur eadem narrans, in aliqua uero parte differens ab alijs sectis, à Marco inquam ac Valentino, emissiones & octonarios aliter docuit.
- 3 Heracleonita. Et ipsi octonariorū fabulamento ducuntur, aliter uero præter Marcum & Ptolemaum ac Valentinum & alios. Sed & ad finem eos qui apud ipsos moriuntur, similitur ut Marcus redimunt, per oleum & balsami succum, & aquæ lotiones ac effusiones quasdam, Hebraica uerba admirantes, super caput uellicet eius qui liberatur.
- 4 Ophite. Sunt qui serpentem glorificant, & hunc Christum putant. habent autem naturale hoc reptile in cista quadam.
- 5 Caianti similitur cum prioribus legem, & eum qui loquutus est in lege reprobant, carnisq; resurrectionem negant. Et Cain glorificant, fortioris uirtutis ipsum esse dicentes. Simul autem & Iudam admirantur ac laudant, simulq; & Core, & Dathan, & Abiron. Imò etiam Sodomitas.
- 6 Sethiani. Hi rursus ipsum Seth glorificant, dicentes eum esse ex superna matre qua poenitentia egit, propterea quod Cain produxisset, & postea ubi abiectus esset Cain, & occisus Abel, superno patri cōgressa est, & purum semen ipsum Seth fecit, a quo deinceps deductum est omnium hominum genus. Sed & ipsi principatus & potestates, & quæcūq; alij docent, docuerunt.
- 7 Archontici. Hi rursus ad multos principes uniuersum referunt, & qua facta sunt ex his facta esse dicūt. Deprehenduntur autem & capti in turpitudine quadam. Carnis resurrectionem negant. Vetus Testamentum calumniantur. Utuntur autem & ueteri & nouo Testamento, singula uerba ad suam ipsorum sententiam falsò trahentes.
- 8 Cerdoniani. a Cerdone erroris participationem susceperunt, sicut hic ab Heracleone. uerū fraudem au xit, & ex Syria Romā digressus, prædicationē suā exposuit, in temporibus Hygini episcopi. Duo autem principia hic prædicat inter se contraria. Non esse uero Christum genitum. Similiturq; mortuorum resurrectionē negat, itemque ea quæ habentur in ueteri Testamento.
- 9 Marcioniste. Marcion a Ponto originem ducens, episcopi quidem filius erat: uerum ubi uirginem corrupisset, au fugit, propterea quod expelleretur a proprio patre ex Ecclesia. Quum autem Rhomam adisset, & poenitentiam ac ueniam petisset ab his qui illo tempore isthic erant, & assequutus non esset, elatus est contra fidem, & tria principia induxit ac docuit, Bonum, & Iustum, & Malum. Essēq; nouum Testamentū alienum a ueteri, & eo qui in ipso loquutus est. Carnis resurrectionem negat. baptisma dat non solum unum, sed etiam tria post lapsum. Pro mortuis autem in fide instructis alij apud ipsos baptisantur. Intrepide autem etiam mulieribus permittit, ut lauacrum dent.
- 10 Lucianiste. Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Constantini uixit, omnia secundum Marcionem docuit. Et ad hæc alia quædam præter Marcionem, & ipse nimirum abundantius docet.
- 11 Appelleiani. Et hic Appelles similitur ut Marcion & Lucianus, utuperat omnem creationem, & ipsum creatorem. Non autem similitur his tria principia introduxit, sed unum principium, & unum Deū, qui sit summus & innominatus. Ipsum autē unū fecisse aliū, & hic factus improbus cōpertus, num dū in sua malicia fecit.
- 12 Seueriani. Seuerus quidam rursus Appellem sequens, unum reijcit. Et uitem ex draconiformi fatana ac terra inter se congressis, productam esse fabulatur. Mulierem autē auersatur, sinistra uirtutis ipsam esse asserens. Nomenclaturas uerō quasdam principum, & libros quosdam apocryphos introducit. Similitur item uelut alij, carnis resurrectionem negat, itemq; uetus Testamentum.
- 13 Tatiani. Tatianus hic eodem tempore cum Iustino martyre & philosopho uixit, post mortem autem Iustini martyris ac philosophi, corruptus est Marcionis dogmatis, discipulusq; ipsius fuit, eademq; quæ ipse docuit, alijs etiam præter ipsum appositis. Dicebatur autem a Mesopotamia originem ducere.

f 3 TERTIVS

EPIPHANII EPISCOPI CONST.
TERTIVS TOMVS PRIMILIBRI EPIPHANII

Contra Marcianos, heresim XXXIII.

Marcus.
Marcosij.

Irenaei lo-
cus.

MARCVS autem quidam, à quo Marcossij appellati, ab his progressus, & alia præter hoc ausus, mala in mundū euomuit. His enim successit, Secundo inquam, & Epiphani Ptolemæoq; ac Valentino, verum in maiorem circulatoriam collectionem euectus est. Mulierculas enim & viros ab ipso seductos allexit, quum putaretur miser ille prædictorum deceptorum corrector esse, magicæ imposturæ expertissimus existens. Prædictos autem & prædictas omnes decepit, vt ipsi velut scientissimo intenderent, & qui virtutem maximam ab inuisibilibus ac innominatis locis haberet. atque sic Antichristi præcursor reuera ostēsus est. Nam Anaxilai ludicra cum Magorum appellationum vafricia comiscuit, & per ipsa illudens, ac magicam artem exercens, in admirationem sui videntes & credentes ipsi perduxit; velut etiam sodales eius vsque in hunc diem faciunt. Qui vero opera curiositatis vident, putant virtutes aliquas in manibus ipsius perfici, & eorum qui apud ipsos hæc faciunt. Quum enim mentem etiam ipsi amiserint, non vident, neque probare nouerunt, quod ex incantatione ludieri, vt ita dicam, ipsius constitutio perficitur. Ipsi enim attoniti pœnitenti facti sunt, mala quadam suspitione abducti. Aiunt enim, tria pocula ex vitro albo apud ipsos parari mixta vino albo: & in ea quæ perficitur ab ipso incantatione, & gratiarum actio esse putatur, statim transmutari, vnumq; fieri rubrum velut sanguinem, alterum purpureum, tertium cœruleum. Ego itaque vt ne in secundum laborem meipsum immitterem, cōtentum esse oportere duxi, his quæ à beatis ac sanctis. Irenæo contra ipsum Marcum, & qui ex ipso processerunt, tractata sunt: quæ sanè hic ad verbum exponere volui, & sunt hæc. Dicit enim de ipsis Irenæus ille sanctus, in declarando ea quæ ab ipsis dicuntur, sic loquens: Poculavino mixta simulans se gratias agere, & diutius extendens gratiarum inuocationis, purpurea ac rubicunda apparere facit, vt putetur gratia ab his quæ sunt super vniuersa, sanguinem suum instillare in illud poculum, per inuocationē ipsi & valde cupiant præsentem ex illo poculo gustare, vt & in ipsos instillet gratia quæ per magnum hinc inuocatur. Rursus autē mulierculis tradens pocula vino mixta, ipsas gratias agere iubet se præsentem, & quum hoc fit, ipse aliud poculum multo maius illo super quo decepta illa gratias egit afferēs, & à minore super quo muliercula gratias egit, in hoc quod ab ipso adornatū est transfundens, simul ita dicit. Gratia quæ est ante vniuersa, illa cogitatione incomprehensibilis & inenarrabilis, impleat tuū in ternum hominē, & multiplicet in te agnitionem suam, confeminans in te granum sinapis in bonam terram. Et talia quædam loquutus, vbi miseram illam ad insaniam exstimulauit, miraculorū editor apparet, dum magnum poculum expletur ex minore, vt etiam ex ipso superfundatur. Et alia quædam his similia faciens, multos decepit, & post te traxit. Verisimile est autem ipsum dæmonē quendam assessorem habere, per quem & ipse prophetare ac vaticinari videtur: & quas dignas putat vt participes fiant gratiæ eius, vaticinari facit. maximè enim circa mulieres occupatus est, atq; has præminentis loci & purpuratas ac ditissimas, quibus sæpe imponere studens, ad ipsas per assentationem dicit: Volo tibi impertiri gratiā meam, quoniā pater vniuersorū angelum tuū semper videt ante faciē suā. Locus autē magnitudinis tuæ in nobis est. Oportet nos vnū efficere. Accipe primū à me, & p me gratiam: para te velut sponsa expectans sponsum suū, vt sis quod ego, & ego quod tu. colloca in thalamo tuo semē lucis. Accipe à me spōsum, & suscipe ipsum, & suscipere in ipso. Ecce gratia descendit in te. Aperi os tuū, & vaticinare. Quum autē mulier responderit, Nunquā vaticinata sum, & nō noui vaticinari: rursus inuocationes quædam faciēs ad stuporē eius quæ seducitur, dicit ad ipsam: Aperi os tuū, & loquere quæcumq; & vaticinaberis. Illa verò emollita ac facile impulsā à p̄dictis verbis, & animo calefacta præ spe vaticinādi, corde plus quā decet palpitante, delira loqui audeat, & oīa prout incidit vanè ac cōfidenter, vt pote ab inani spiritu calefacta, quemadmodū quidā præstantiori nobis de talibus dixit: Audax & impudēs res est, aīa quæ inani aere calefcit. Et hinc de cætero pphetissam se ipsam putat, & gratias agit Marco, qui propriā gratiam ipsi contribuit. & talionē rependere ipsi conatur, non solum per possessionū largitionē, vnde etiā immensam pecuniarū vim comportauit: sed etiā per corporis societate, per oīa ipsi vniri cupiēs, vt cum ipso in vnū deueniat. Iam verò quædam fideliores mulieres timorē Dei habentes, & nō deceptæ, quas similiter vt reliquas seducere studuit, iubens ipsas vaticinari, conspuēs ac detestantes ipsum, à tali cōgregatione discesserūt, probè gnaræ quod vaticinari non à Marco mago hoībus cōtingit, sed quibus Deus ex supernis gratiā suam demiserit. hi à Deo datam habent prophetiā, & tūc loquuntur, vbi & quādo Deus vult, & non quādo Marcus iubet. Nā quod iubet, maius ac principalius est eo quod iubetur. illud enim dominatur, hoc verò subditū est. Si igitur Marcus, aut alius quispiā iubet, velut in cœnis opulentia hi semper ludere solent, & se mutuo vaticinari iubere, & ad proprias concupiscentias sibi ipsi futura prædicere: erit is qui iubet, maior & principalior prophetico spiritu, quū sit homo, quod impossibile est. Verū tales spiritus qui ab ipsis iubentur, & loquuntur quādo ipsi volunt, putidi ac inualidi sunt, audaces verò & impudentes, vt qui à fatana emittuntur ad deceptionē ac pernicem eorum qui non firmam fidem, quā ab initio per Ecclesiam acceperunt, custodiunt. Quod autē & amatoria illectamenta, ad hoc vt corporibus ipsarum contumeliam inferat, hic Marcus quibusdā mulieribus, etiā non omnibus inducit, hæc ipse sæpe ad Ecclesiam Dei conuersæ, confessæ sunt, & corpore se ab ipso vitiatas esse, & se valde amanter ipsum amasse. Quare etiam diaconus quidam ex nostris in Asia, qui excepit ipsum in domum suam, in hanc calamitatem incidit, quum vxor ipsius speciosa esset, & mente ac corpore ab hoc Mago corrupta, ita vt ipsum multo tēpore sit sequuta. Postea verò vbi cum magno labore fratres ipsam cōuertissent, per vniuersum

vniuersū vitæ tēpus hæc in cōfessione perseuerauit, lugens ac lamentās propter corruptionē quam à Mago passa fuit. Sed & discipuli eius aliqui in ipsē locis diuagātes, multas mulierculas seduxerūt ac corruerūt, perfectos seipfos vocātes, velut nemo possit magnitudini cognitionis ipsorū adæquari, nec si Paulū aut Petrū dicas, aut aliū quendā ex Apostolis: & plura oībus se cognouisse iactantes, & magnitudinē cognitionis inenarrabilis illi virtutis se solos deuorasse, esseq; se in altitudine sup omnem virtutē. Quapropter etiā liberè se oīa facere, nullū timorē in vlla aliqua re habētes. Nam propter redemptionē incōprehensibiles ac inuisibiles se fieri iudici. Si verò etiā apprehēderit ipsos, constituti apud ipsum cū redēptione hæc dixerint: O assessor Dei, & mystici ante sæcula Silētij, qua magnitudines semper faciē patris vidētes, duce ac ductore te vtētes, subtrahūt fursū formas suas, quas illa magica audacia p̄dita, imaginatione ducta propter bonitatem primī patris, p̄duxit nos imagines, tūc cogitationē rerū supernarū velut in somniū habēs: ecce iudex propē, & præco iubet me rationē reddere: Tu verò velut sciens vtrorumq; res, pro nobis vtrūq; rationē, velut quæ vna sit, iudici offer. Mater vero statim vbi audivit hos, Homicidæ Orci galeā ipsis imponit, vt inuisibiliter iudicē effugiāt, & euestigio subtrahōs ipsos in thalamū inducit, & spōsis suis tribuit. Talia sanè dicētes ac faciētes, etiā in nostris regionib; Rhodamūsæ terræ multas mulierculas seduxerūt, quæ cauterio inuistā consciētiā habētes, partim manifestē cōfitentur: partim hoc facere verētes, tacite quodāmodo apud se ipsas de vita Dei desperāt. & aliqua quidē pœnitenti discesserūt, aliqua verò intervtrūmq; ambigunt, & q̄ prouerbū dicit, faciūt, neq; foris, neq; intus existētes, hūc fructū seminis filiorū cognitionis habētes. Hic Marcus vterū & receptaculū Colorbasū introduxit, seipsum solū genitū fuisse dicens, vt pote vni-genitus ipsi existens, & semen defectiōnis in ipsum depositum in hunc modum peperit. Ipsum, inquit, supremū ab inuisibilibus ac innominatis locis quaternariū, in figura mulieris ad ipsum descendisse: quoniā (inquit) masculū eius mundus ferrē non potuit. & hanc quaternitatē indicasse, quæ ipsa esset: & vniuersorū generationē, quā nulli vnquam neq; de Deo, neq; homini reuelauit, huic soli exposuisse, ita loquutam. Quando primum pater ille cogitatione incomprehensibilis, & essentiam non habens, qui neq; masculus est, neq; femina parturiebat, & arcanū suū generari volebat, & inuisibile formari, aperuit os, & emisit Verbū simile ipsi, quod astās ostendebat ipsi quid esset, ipsum inuisibile illius forma apparēs. Pronūciatio autē noīs talis facta est. Loquutus est verbū primum noīs suū, quod erat principū. Et erat cōprehensio eius syllabica elementorū quatuor. & adixit secundā, & erat etiā ipsa elementorū quatuor, consequenter loquutus est tertiā, & erat ipsa syllabica cōprehensio elementorū decem. & postea aliā loquutus est, & erat ipsa elementorū duodecim. Facta igitur est pronūciatio totius nominis, elementorū quidem triginta, syllabarū verò cōprehensionum quatuor. Singula autē elementa proprias literas, & propriū characterem, & propriā pronūciationem, & figuras ac imagines habere dixit. & nullum ipsorum esse quod illius conspiciat formam, cuius ipse elementum est. Sed neq; cognoscūt ipsum. Neq; verò proximi sui vnumquodque pronūciationem obfidet. sed idem pronūciat, vt totum pronūciantis, totum nominare putent. Vnumquodq; enim ipsorū quū pars sit totius, propriū sonum velut totū nominare, & non cessare sonum edentia vsquequo ad extreme mam literā vniuscuiusq; elementi vna lingua ventis deueniāt. Tunc autē & restauratiōnem vniuersorum fore dixit, quum omnes ad vnam literā digressæ, vnam & eandem enūciationem sonuerint, cuius enūciationis imaginē esse protulit, quū nos simul Amen dicimus. Sonos autem esse eos qui formant essentiam, non habens & ingenitū sēculū: & esse hos formas, quas Dominus angelos dixit, quæ assidue vident faciē patris. Nomina verò elementorū cōmunia, & quæ dici possunt, sēcula, & verba, & radices, & semina, & cōplementa, & fructus vocauit. Singula autē ipsorum nomina, & vniuscuiusq; propria, in nomine Ecclesiæ cōprehensā intelligi dixit. Quorū elementorū postrema litera vocem suam emisit, cuius sonus egressus ad imaginem elementorū propria elementa generauit. Ex quibus & ea quæ hic sunt redimita esse dixit: & quæ ante hæc sunt generata esse. Ipsam verò literam, cuius erat sonus, consequentē sonū deorsum, à syllaba sua sursum susceptā esse dicit, ad completionem vniuersi: māsisse autē sonum infernē, velut extrā proiectum. Elementum verò ipsum, à quo litera, cum enūciatione sua descēdi se infra, quod literarū triginta esse dicit: & vnumquamq; de triginta literis in seipsa habere alias literas, per quas nomen literæ nominatur. & rursus alias per alias nominari literas, & alias per alias, vt in infinitum multitudo literarum dilabatur. Sic porro clarius didiceris quod dicitur. Literæ elementū literas in seipso quinq; habet, ipsum α, & ι, & λ, & τ, & ρ. Et hæc rursus literæ per alias scribuntur literas, & aliæ per alias. Si igitur vniuersa substantia ipsius literæ in infinitum dilabitur, dum semper aliæ literæ alias generant, & inter se mutuò succedunt: quanto magis illius elementi maius esse literarū pelagus putandum est? Et si vna litera sic infinita est, vide totius nominis literarum profunditatem, ex quibus primum patrem, ipsum Marci Silēntium constare docuit. Quapropter etiam patrem scientem incomprehensibilitatem suam dedisse elementis, quæ etiam sēcula vocat, vnicuique ipsorum propriam enūciationem proferre, propterea quod non possit vnum enūciare totum. Hæc vbi declarasset ipsi Quaternitas, dixisse amplius ipsam: Volo autē tibi etiā ipsam ostēdere veritatē, deduxi enim ipsam ex supernis domibus, vt inspicias ipsam nudā, & pulchritudinē ipsius confideres, imò etiam audias ipsam loquentē, & prudentiam eius admireris. Vide igitur caput superne, α & ω. Collum, β & ι. Humeros vnā cum manibus, γ & χ. pectus, δ & φ. Septem transuersum, ε & υ. dorsum, ζ & τ. Ventrem, κ & σ. femora, θ & ρ. Genua, μ & π. tibias, λ & ο. talos, λ & ξ. pedes, μ & ν. Hoc est corpus Veritatis secundum magnum, hæc figura elementi. hic character literæ. Et vocat elementum hoc hominem, esseque fontem ipsum dicit omnis verbi, & principium totius vocis, & omnis inenarrabilis narrationem, & taciti Silētij os; & hoc quidem corpus

Orcigalea
prouerbiū
Rhodamū
sua regio.

Neq; foris
neque in-
tus prouer-
bium.

Veritatis
imago.

ipſus eſt, tu verò ſublimiſus mentis intelligētia eleuata genitorem & patris datorem ipſum Verbum ab ore Veritatis audi. Vbi autem ipſa hæc dixiſſet, Veritatem intuitam ipſum, aperto ore dixiſſe verbum, Verbum autem nomen factum eſſe, & nomen factum eſſe hoc quod cognoscitur & loquimur C H R I S T V M I E S V M: quod etiã vbi nominaret, ipſam ſtatim conticuſſe. Expettante autē Marco ipſam amplius quid dicituram, rurfus. Quaternitas in mediũ prægreſſa dixit, Quam cõreſpitibile putati verbum quod ex ore Veritatis audiuiſti: Non hoc quod nouiſti & putas, vetus nomen eſt. Vocem enim ſolũ habes, virtutē verò ipſius ignoras. I E S V S enim eſt in ſigne nomē, ſex literas habens in ſe, quod ab omnibus qui ex vocatione ſunt, cognoſcitur. Quod verò apud ſæcula complementi multarum partium eſt, alterius formæ eſt & alterius figuræ, & cognoſcitur ab illius cognatione, quorum magnitudines apud ipſum ſunt ſemper. Haſ igitur apud vos vigintiquatuor literas, de fluxione ſue ſcito triũ virtutũ imaginarias, quæ totũ ſupernũ elementorũ numerũ complectuntur. Etenim mutas literas nouē eſſe putat, ipſius patris & Veritatis, propterea quod muti ſunt ipſi, hoc eſt inenarrabiles & ineffabiles. Semiocales verò octo eſſe ipſius Verbi ac Vitæ, eo quod velut mediæ ſint inter mutas & vocales, & ſuſcipiãt ſupernarũ quidem de fluxionem, infernarum verò relationem. Vocales autem & ipſas ſeptē hominis & eccleſiæ eſſe, quoniã vox per hominē prægreſſa formauit vniuerſa: ſonus enim vocis formã ipſis induxit. Habet igitur Verbum & octo literas, Homo verò & Eccleſia ſeptē, pater autem & Veritas nouem. Quando verò pro defectu ratione firmatus in patre descendit, miſſus ad eũ à quo ſeparatus eſt ob correctionē peractorũ, vt cõplementorũ vnitas æqualitatē habens fructificet vnam in omnibus eã quæ ex omnibus eſt virtutē: ſic numerus illarũ ſeptem, virtutem accepit ipſarũ octo, & facti ſunt loci ſimiles numeris, octonarij exiſtētes: qui tres in ſeipſos redacti, vigintiquatuor numerũ producerunt. tria verò elemēta quæ dicit ipſe in cõiugatione triũ virtutũ eſſe, quæ ſunt ſex, à quibus de fluxerunt vigintiquatuor elementa, quadruplicata inenarrabilis quaternarij ratione, eundem numerũ faciunt: quæ ſanè dicit innominati eſſe, ferri autē ipſa à tribus virtutibus ac ſimilitudinē inuiſibilis: quorũ elementorũ imagines imaginũ eſſe duplices apud Græcos literas: quæ cõnumeraua vigintiquatuor elementis, iuxta poteſtatē eorũ quæ iuxta proportionē ſunt, tricenaũ numerũ faciunt. Huius ratiōis atq; huius diſpoſitiōis fructũ, in ſimilitudine imaginis apparuiſſe dicit illum, qui poſt ſex dies quartus aſcēdit in mōtē, & factus eſt ſextus, & detētus eſt ac deſcēdit in ſeptenario, quũ inſignis octonarius eſſet, & haberet in ſeipſo omne elementorũ numerũ, quem manifēſtauit ipſo veniente ad baptiſma columbæ deſcēſus, quæ eſt ω & ω. Numerus enim ipſius vocis colūbæ apud Græcos, nominis ω ω ω ω, eſt vnũ & octingenta. Et propterea Moſem in ſexta die hoſem factum eſſe dixiſſe. Et iuxta diſpenſationē in ſexta die quæ eſt paraſceue, poſtremaũ hominē in regenerationē primi hoĩs apparuiſſe: cuius diſpenſatiōis principiũ & ſinem ſexta horam eſſe, in qua affixus eſt ligno. Perſectã enim mentē quum ſciret ſenariũ numerũ vim faciēdi ac regenerãdi habere, manifēſtaſſe filijs lucis regenerationē, quæ facta eſt in ipſum inſignem numerũ per ipſam. Vnde etiã duplices literas numerũ inſignē habere dicit. Inſignis enim numerus cõmixtus vigintiquatuor elemētis, nomē triginta literarũ efficit. Vſus eſt autē miniſtro, ſeptenarij numeri magnitudine, velut Marci Silētiũ dicit: quo cõſiliij per ſe excogitati fructus manifēſtaretur. Inſignē verò hũc numerũ in præſenti dicit eũ qui in inſigni formatus eſt, intellige eũ qui velut diuiſus eſt aut diſſectus, & ſoris manſit: qui ſua ipſius virtute & prudētia, per emiſſionē à ſeipſo, hũc ſeptē virtutũ mudũ, ad imitationē potētæ ſeptenarij auiauit: & animã poſuit eſſe vniuerſi totius viſibilis. Vſus eſt igitur & ipſe hic hoc ope, velut volūtariē ab ipſo facto. Aliquavero miniſtrata cõſequitur cogitationē ipſius matris, vt q̄ ſint inimitabiliũ imitãmēta. Et primũ quidē cõſiliũ loquitur. Secundũ verò. Tertiũ. Quartũ autē & mediũ ſter ſeptē cõelos, virtutē ipſius, enūciat. Quintũ. Sextũ. Septimũ vero & quartũ à medio, elemētũ a exclamat: quæ ad modũ Marci Silētiũ, quod multa nugatur, & nihil veri dicit, cõfirmat. Quæ ſanè virtutes ſimul oēs, inquit, inter ſe mutuò implicatæ, ſonant ac gloriſicant illũ à quo p̄ducta ſunt atq; emiſſa. Gloria autē ſonitus demittitur ad primũ parentē. Huius verò gloriſicatiōis ſonitus in terrã delatũ, dicit plaſten ac formatorē factũ eſſe, genitorēq; eorũ quæ ſunt in terra. Porro demõſtrationē affert à recēs editis pueris, quorũ aſa ſimul vt de vtero p̄ceſſit, vniuſcuiuſq; horũ elemētũ ſonũ exclamat. Quæadmodum igitur ſeptē virtutes, ſiquit, gloriſicant Verbum, ſic aſa in pueris plorãs ac lamētã, Marcũ ipſum gloriſicant. proptereaq; etiã Dauidē dixiſſe, Ex ore infantũ & lactãtiũ p̄feciti laudē. Et rurfus, Cœli cœlorũ enarrat gloriã Dei. Et ideo Anima in laboribus ac erũinis cõſtituta, in releuationē ſua p̄nūciat in ſignũ laudatiōis, qua ſuperna illa anima cognationē ipſius agnoſcēs, auxiliariũ ipſi demittat. Et de nomine quidē vniuerſi quod eſt triginta literarũ, & de Profundo ex huius literis augeſcētē, inſup̄q; de veritatis corpore duodecim mēbra habētē, ita vt vnũquodq; ex duab; literis cõſtet, & de voce ipſi quã p̄tulit in cõuerſatiōe, & de ſolutiōe noĩs nō plari, & de mundi ac hominis anima, quæadmodũ habent diſpenſationē ſecundũ imaginē, hoc modo delirauit. cõſequenter autē quomodo ex nominib; æqualis numeri virtutē. Quaternitas ipſi oſtendit, referemus, quo nihil lateat te õ chariſſime, de his quæ ab ipſo dicta ad nos peruenerunt, velut ſæpe à nobis expetiuiſti. Sic igitur declarauit ipſi Sapiētiſſimũ illud Silētiũ vigintiquatuor elemētũ generationē. Singularitatem cõadeſſe vnitatē: ex q̄b; duæ emiſſiões, velut antea dictũ eſt, Singularitas & vnũ prægreſſa, quatuor factæ ſunt. Bis enim duo, ſunt quatuor. Et rurfus duæ & quatuor in idem cõpoſitæ, ſenariũ numerũ manifēſtauerũt. Senarius autē numerus quadruplicatus vigintiquatuor formas peperit. Et primi quidē quaternarij nomina, ſancta ſanctorũ intelligi, & nõ poſſe dici, cognoſci autē à ſolo filio quæ pater nouit quæ ſint. Quæ verò reuerēda ſunt, & cũ hãc apud ipſum noſtantur, hæc ſunt. ἄψυτος & σερᾱ, πωτις & ἀλθηα, hoc eſt inenarrabilis, & Silentium, Pater & Veritas. huius autem quaternarij vniuerſus numerus eſt elementorum vigin

innois nois ratio.

Literarũ Græcarũ ratio.

Senarij numeri ratio. ω ω ω ω, hoc ſup̄ putatur ex numero literarũ. Inſignis numerus ſenarij.

Cœli ſeptē, ſeptē vocales enūciant.

vigintiquatuor. ἄψυτος enim nomē literas ſeptem in ſe habet. σερᾱ verò quinq; πωτις quinq; ἀλθηα ſeptem, quæ compoſitæ in idem bis quinq;, & bis ſeptem, vigintiquatuor numerũ implerunt. Eodem modo etiam ſecundus Quaternarius, λόγος & ζω̄, αὐθιμος & δικ̄ λησ̄τα, hoc eſt Verbum & Vita, Homo & Eccleſia, eundē elementorũ numerum oſtenderunt. Et Saluatoris nomen narrabile illud ινο̄ς literarũ ſex eſſe, Inenarrabile verò ipſius literarum vigintiquatuor. Et ῡς χρῑς, hoc eſt filius C H R I S T V S, literarũ duodecim. Quod verò in C H R I S T O ineffabile eſt, literarũ triginta & propter hoc dicit ipſum α & ω. vt ἄψυτος, hoc eſt columbam indicet, quum hæc aũs hũc numerũ habeat. At verò I E S V S hanc habet, inquit archanam generationē. A matre enim vniuerſorũ prima Quaternitate, in filiã modum proceſſit ſecunda Quaternitas, & factus eſt octonarius. cõſequenter proceſſit denariũ, ſic factũ eſt denarius & octonarius. Denarius igitur cũ octonario cõgreſſus, & decuplũ ipſum faciēs, octonariũ numerũ produxit: & octogenariũ rurfus decuplans, octingentorũ numerũ generauit: vt ſit vniuerſus literarũ numerũ ab octonario in denariũ p̄preſſus. κ & π & ω, hoc eſt octo & octoaginta, vt octigēta. Nomē enī I E S V S iuxta numerũ in literis, octingētã octoaginta octo literas clarē habet, & ſup̄cœleſtē I E S V ſecundũ ipſos generationē. Quapropter etiam alphabetũ Græcorũ habere vniuitates octo, denarios octo, centenarios octo, ita & octingentorum octoaginta octo numerũ demõſtre, hoc eſt I E S V M ex omnibus numeris conſtatũ. Et propterea α & ω ipſum nominari, vt ſignificet ex omnibus generationem. Et rurfus ſic primo quaternario iuxta numeri prægreſſum in ſeipſum cõpoſito, denarius numerus reſluit. Vnũ enī & duo & tria ac quatuor in idem cõpoſita, decē ſiūt, hoc eſt ι, atq; hoc I E S V M eſſe volunt. Sed χρῑς inquit, quũ literarũ octo ſit, primũ octonariũ ſignificat, qui denario cõplicatur inuenitur, id eſt I E S V M peperit. Dicitur autem, inquit, & ῡς χρῑς, hoc eſt duodenarius. ῡς enim nomen literarũ quatuor eſt. χρῑς verò octo, quæ cõpoſitē duodenariĩ magnitudinē oſtendit. Priuſquã igitur, inquit, huius noĩs inſigne apparet, hoc eſt ipſe I E S V S, in magna ignorantia & errore homines erāt. Quãdo verò manifēſtatu eſt hoc ſex literarũ nomē ινο̄ς, qui carnē induit vt ad ſenſum hominis deſcēderet, habens in ſeipſo & ſex, & vigintiquatuor: tunc cognitio eo ceſſauit ignorantia. Ex morte verò in vitam redierũt, nomine ipſis via ac duce factũ ad patrē veritatis. Voluit ſe enī patrem vniuerſorũ ſoluere ignorantia, & deſtruere mortē. Ignorantiã autē ſolutio, cognitio ipſius facta eſt. Et propterea electũ eſt iuxta voluntatē ipſius, ſecundũ imaginē ſupernæ virtutis diſpoſitũ hominē. A quaternario enī proceſſerũt ſæcula. Erat autē in quaternario, homo & Eccleſia, Verbum & Vita. Ab his igitur Virtutes, inquit, profluxerũt, & generauerunt qui in terra apparuit I E S V M. Et Verbi quidē locũ expulſiſſe angelũ Gabriel. Vitæ autē Spiritũ ſanctũ. Hominis verò, virtutē altifiſimi. Eccleſiæ autē locũ virgo oſtendit. Atq; ſic ſecundũ diſpenſationē per Mariã gignitur apud ipſum homo, quæ pater vniuerſorũ prægreſſum per vterũ, elegit per verbũ ad ſui cognitionē. Vbi verò veniſſet ipſe ad aquã, deſcendiſſe ipſum velut columbã, eum qui ſurfum recurrit, & duodenariũ numerum impleuit, in quo eſt ſemē eorũ qui cũ ipſo ſeminati ſunt, & ſimul deſcenderunt ac ſimul aſcēderũt. Ipſam verò virtutē quæ deſcendit, ſemen patris eſſe dicit, quod habet in ſeipſo & patrē & filiũ & virtutē Silentii innominabilē, quæ per hos cognoſcitur, & omnia ſæcula. Et hoc eſt Spiritũ, qui loquutus eſt per I E S V M, & conſeſſus eſt ſeipſum filium hominis, & patrem manifēſtauit: qui deſcendit quidem I E S V M, vnitus eſt autem ipſi. Et deſtruxit quidem mortē, inquit, Saluator ex diſpenſatione, notũ autē fecit patrem C H R I S T V M. Eſſe igitur I E S V M nomen dicit ex hominis diſpenſatione, poſitum verò eſt in aſſimilatione & formationē deſcenduri in ipſum hominis, eũ qui ipſum capit. habuiſſe autē ipſum, & hominē, & ipſum verbũ, & Patrem, & Inenarrabilē, & Silentium, & veritatē, & Eccleſiam atq; vitã: Hęc ſanè iam ſuper Iu & heu ſunt, & omnem tragicã exclamationem ac cõmiſerationē excedunt. Quis enim non oderit tantorũ mēdaciõrũ malum compositorem poetam? quũ Veritatē quidē videat ſimulachrũ à Marco factã, atq; hoc alphabeti literis recens notatã, ad hoc quod ab initio eſt, heri ac nudiſtertius, quod dici ſolet. Græci conſentunt ſe à Cadmo primũ ſedecim literas accepitſe. Deinde temporibus prægreſſentibus ſeipſos excogitaſſe aliquãdo aspiratas, aliquãdo duplices. Poſtremaũ verò oĩm Palamedē aiunt longas his appoſuiſſe. Priuſquã igitur hæc facta ſunt à Græcis, Veritas non erat. Corpus enim ipſius ſecundũ te, õ Marce, poſterius eſt Cadmo; & his qui ante ipſum fuerũt, poſterius itē his qui reliqua elemēta appoſuerũt. poſterius etiã teipſo. tu enī ſolus ſimulachrũ induxiſti, eam quæ à te veritas dicitur. Quis verò feret tuũ Silentium, quãdã nugatur, quãdã innominatũ nominat, & inenarrabilē exponit, & ſperueſtigabile enarrat? Et apperuiſſe os dicis eum quẽ incorporatũ & forma carentē dicis, & p̄tulitſe verbũ velut vnũ aliqũd ex cõpoſitis animalib; verbiq; ipſius ſimile exiſtēs ei q̄ ipſum emiſit, & formã inuiſibilis factũ, elemētũ quidē eſſe triginta ſyllabarũ verò quatuor. Erit igitur ſecundũ ſimilitudinē verbi pater oĩm, velut tu dicis, elemētũ quidē triginta ſyllabarũ verò quatuor. Et rurfus quẽ feret te in figuris ac numeros aliquãdo triginta, aliquãdo vigintiquatuor, aliquando ſex ſolũ, cõcludentē vniuerſorũ conditorē ac opificē & creatorem Verbum Dei & cõdicētē ipſũ in ſyllabas quatuor, elemēta verò triginta? & vniuerſorũ Dominũ q̄ firmauit cœlos, & octigētorũ octoaginta octo numerũ deducētē, ita vt ſimilis alphabeto factũ ſit? Et patrē q̄ oĩa cõplectitur, ac ipſe incõprehēſibilis eſt, in quaternariũ & octonariũ, & denariũ ac duodenariũ diuidentē? & per tales multiplicationes id quod inenarrabile & cogitatione incõprehēſibile eſt, velut tu dicis, in patre exponentem? Et quẽ incorporatũ & eſſentiã non habentē nominat, eius eſſentiam ac ſubſtantia ex multis literis, aliis ex aliis naſcentibus, fabricat ipſe Dædalus mēdax & faber malus fietis ſublimiſſimæ virtutis. Et quẽ indiuiſibilē dicis eſſe, in mutas & vocales ac ſemiocales ſonos ſubdiuidens, & mutũ eſſe de ipſo vniuerſorum parte ac intelligentia filii ementis, ad ſummam blaſphemiã & maximam impietate perduxit omnes tibi credentes. Quapropter etiã iuſtē ac congruē, tali

Ieſus nois numerus.

Chriſti nominis numerus.

Heri ac nudiſtertius, prouerbium.

Literarũ Græcarũ inuentio nis ratio.

tuae temeritati diuinus sex ac veritatis præco concinnus acclamauit, sic loquutus: Simulachorum fictor Marce, & monstrorum spectator, astrologica ac magica artis experte, per quas erroris dogmata corroboras, signa ostendens his qui a te seducuntur, virtutis eius quæ defecit aggressiones, quas tibi pater tuus satanas suppeditat, vt per virtutē Azazel operationes facias, habens te præuorsorem maliciæ quæ est contra Deum. Et hæc quidem amator Dei fenex. Nos vero reliqua mysteria ipsorum quæ longa sunt, breuibus exequi ac recensere conabimur, & quæ multo tempore delituerunt in apertum proferre. Sic enim ab omnibus facile coargui poterit. Generationē igitur seculorum, & errorē ouis, etudēq; inuentionē, in idem videntes, magis mysticē conantur hi prædicare, qui omnia ad numeros deducunt, & ex vnitae ac dualitate vniuersa constare asserunt, & ab vnitae vsq; ad quatuor numeros, sic denarium generant: Vnum enim, & duo & tria ac quatuor composita in idem, decem seculorum numerū pepererunt. Rursus dualitas a seipsa progressa vsq; ad senarium, verbi gratia, duo & quatuor & sex, duodenarium produxit. Et rursus a dualitate similiter numerantibus nobis vsq; ad denarium, tricenarius productus est, in quo sunt octo, & decem, & duodecim. Duodenarium igitur affectionem appellant, propterea quod Senarius ipsum conseruauit, eo quod Senarius ipsum fit insequutus. Et ob id circa duodenarium numerum errore cōtingente, ouem præ lasciuia profugam errasse, Nam defecionē a duodenario factam esse dicunt. Eodem modo etiam a duodenario vnam virtutem discessisse ac perijisse vaticinantur. Et hanc esse mulierem quæ perdidit drachmam, & accendit lucernam, & inuenit ipsam. Sic igitur etiam numeros relictos, in drachma quidem nouem: & oue vero vndecim, & vbi mutuo inter se implicantur, numerum nonagintanouē parere. Nam nouies vndecim vicissim, & decies nouē, nonagintanouē sunt. Quapropter etiā vocē ἀμνη, id est Amē, hūc nūerū habere dicunt. Non cunctabor autem tibi etiam aliter ipsos exponentes declarare, vt vndiquaque fructum ipsorum consideres. Literam enim η, si inter ipsas literas senarij nota cōnumeretur, octonarium esse volūt, quum a prima octauo posita sit loco. Deinde rursus citra senarij notam ipsorum elementorum numerum supputantes, & cōponentes vsq; ad γ, Tricenarium producit. Auspicatus enim ab α, & desinans in η, ita vt ex numero elementorū senarij nota s eximas, & incrementū literarū componas, inuenies tricenarium numerum. Nam vsq; ad elementum π quindecim sunt: deinde appositus ipsis septenarius numerus, viginti duo efficit, vbi autem his accessit η, hoc est octonarius, admirandum illum tricenarium implet. Et hinc demonstrant, octonarium matrem esse triginta seculorū. Quandoquidem igitur ex triginta virtutibus vnitas est tricenarius numerus, & ter ipse repetitus, nonaginta fecit: ter enim triginta, nonaginta sunt: sed & ipse ternarius in seipsum cōpositus, nouem genuit: Hoc modo sanē octonarius nonarium apud ipsos numerum peperit. Et quandoquidem duodecimū seculum, facta defecione superna, vndecim reliquit, conuenientem figuram literarum figuræ λδϵ, id est verbi positam esse dicunt. Vndecim enim inter literas positum est ipsū lambda, quod est numerus tricenarius: & ad imaginē positā esse supnæ dispositiōis. Nam ab α, citra senarij notā, numerus ipsarum literarum vsq; ad λ compositus, iuxta incrementum literarum vna cum λ, nonagintanouem numerum facit. Quod autem λ, vndecima in ordine litera est, ad sui similis inquisitionē descendit, vt duodecimū numerum expleret, & inuento impletus sit, manifestum esse dicunt ex ipsa elementi figura, ex duobus μ composita. Duo enim μ ipsum η constituunt. Quapropter etiam fugisse ipsum per cognitionē, eam quæ nonagintanouem erat regionem, hoc est reliquias & defectū, figuram sinistrae manus: persequutum autem esse vnum, quod nonagintanouem appositum, in dextrā suam manum transtulit. I u quidem δ charissime, vbi hæc legeris, satis scio, ridebis multum, talem ipsum sapientem se putantem stulticiam. Digni vero sunt lectu, qui tantam pietatem, & magnitudinem veritatis inenarrabilis virtutis, & tantas dispensationes Dei, per alpha & beta, & per numeros, adeo frigide ac violenter distrahunt. Qui vero ab Ecclesia discedunt, & anilibus hisce fabulis credūt, reuera per se condēnati sunt, quos Paulus iubet nos post vnum at; alterā admonitionē deuitare. Iohannes autem c h r i s t i discipulus auxit ipsorum condēnationem, ne salutem quidem a nobis dici ipsis volēs. Qui ei ipis (inquit) salutē dicit, particeps sit operū ipsorū malorum. Et merito, Non est ei salus impijs, dicit Dominus. Impij vero super omnem impietate hi sunt, qui creatorē cœli & terræ solum Deum omnipotentem, super quem alius Deus non est, ex defectu, qui etiam ipse ex alio defectu natus est, productum esse dicunt: vt secundum ipsos sit ipse emissio tertij defectus. Quia sententia verē explosa ac reprobata, oportet nos procul ac longe ab ipsis fugere: & quanto plus affirmant, ac gaudent suis inuentis, tanto magis scire amplius ipsos a prauorum spirituum octonario agitari. Quomadmōdum enim qui in phrenitidem affectionem sunt illapsi, quāto plus ridet & valere se putāt, & omnia velut sani faciunt, quæ dā verō etiā supra quā qui sani sunt, tanto magis male habent. similiter & hi quanto magis excellenter sapere sibi videntur, & seipsos eneruant supra vires iaculantes, tanto magis non sapiunt. Egressus enim immundus ignorantie spiritus, deinde vacantes ipsos non Deo, sed mundanis quæstionibus reperiens, assumptis alijs septē improbitatibus seipso, vbi mentē ipsorum emolliuit, velut qui possint ea quæ super Deum sunt intelligere, & idoneos ipsos ad errorē fecit, octonariū ignorantie prauorū spirituum in ipsos immisit. Volo autē tibi etiā referre, quomodo ipsam creatio nē secundum imaginē inuisibilem, ab opifice velut ignorate eo, p matre factā esse dicunt. Primum quidē quatuor elementa dicunt (ignē, aquā, terrā, aerem) ad imaginē producta esse superni primi quaternarij, itemq; actiones ipsorum cōnumeratas, hoc est calidum & frigidum, siccumq; ac humidum, exactē exprimere imaginē octonarij. Consequēter decē virtutes sic enumerat. Septē quē corpore circula ria, quæ etiam cœlos vocant: deinde circulum ipsa continentem ac ambientem, quem etiam octauum cœlum nominant, & ad hæc Solem & Lunam. Hæc quum sint decem numero, imagines esse dicunt

Numeris
scripturā
constare.

Amen uo-
cis nume-
rus.
Literæ u
situs ratio.

Literarū
mira ex-
pensio.

Creatiōis
resū stoli
daratio.

cunt inuisibilis denarii, qui a verbo & vita prodiit. Duodenarium verō significari per zodiacum appellatum circulum. Duodecim enim animalia manifestissime duodenarium hominis & Ecclesie filiā, adumbrare dicunt. Et quoniam & contrario coniugatus est (inquiunt) ad vniuersorum lationem velocissimam existentem ipse Saturnus, qui suo corpore grauat, & vicissim ponderat illorum velocitatē sua tarditate, vt ipse in triginta annis circuitum a signo in signum faciat: imaginē ipsū dicunt Termini, qui matre ipsorum triginta nomina habentem ambit. Et Lunam rursus suum cœlum circueuntem in triginta diebus, per dies numerū triginta seculorum significare volunt. Sed & Solem in duodecim mensibus circū euntes, & circularē suam restitutionem absoluentē, per duodecim menses duodenarium manifestū facere. At vero dies duodecim horarū mensuram habentes, lucidi duodenarii figurā esse. Quin & horam duodecimā diei partem, ex triginta partibus adornatā esse dicunt, ppter imaginē Tricenarii. Sed & ipsius zodiaci circuli mensurā in ambitu esse partū trecentarū sexaginta. Zodiaci vnum quodq; enim animal partes habere triginta. Sic autem & per circulum, imaginē coniunctionis duodecim ad triginta conseruatā esse dicunt. Insuper & terrā in duodecim regiones diuisam esse dicunt, & in vnaquaq; regione virtutē ex cœlis iuxta perpendicularū suscipientē, & similes liberos ei quæ defluxionē demisit virtuti parientē, figuram esse duodenarii & liberorū eius, manifestissime affirmant. Ad hæc inquirunt, quū voluisset opifex superni octonarij infinitatē & æternitatē, neq; terminū, neq; tempus habentē imitari, & non potuisset durabilitatē ipsius ac sempiternitatē exprimere, propterea quod fructus sit defectus: in tēpora & spaciū, multorūq; annorū numeros, æternitatē ipsius deposuisse, vt qui putabat in tēporum multitudine infinitatem eius se imitari. Atq; hic dicunt, quū effugisset ipsum veritas, insequutus esse mēdaciū, & propterea destructionē accepturū esse ipsius opus tēporibus cōpletis. Et de creatione quidē talia dicentes, vnusquisq; ipsorū quotidie prout potest, recitius quid excoquit ac gignit. Perfectus enim nemo est, qui nō magna mendacia apud ipsos pducit. Cæterum quæ ex prophetiis transformāt, ea necessariū est indicare, & ipsos cōfutare. Moles enī (inquiunt) incipiens opus creationis, statim in principio tractationis matre vniuersorū ostēdit, dum ait: In principio fecit Deus cœlum & terram. Quatuor igitur hæc nominans, principium, Deū, cœlū, & terrā: quaternariū ipsorū, velut ipsi dicunt, expressit. Et inuisibile ipsius ac occultatū (inquiunt) indicasse, dum dixit: Terra autē erat inuisibilis & inornata. Secundum verō quaternarium primi quaternarij progeniē, sic ipsum dixisse volunt, dum abyssum nominat & tenebras, & in ipsis aquā, & Spiritū qui super aquas fertur. Postea vero denarii ipsum mentionē facere, ac clarē dicere, & diē & noctē, firmamentūq; ac vesperam, & quod vocatur mane, aridamq; ac mare, insuperq; herbā, ac fructū, & decimo loco lignū. Atq; sic per decē nomina, decē secula indicasse. Duodenarii autem vim sic apud eū imaginē expressam esse. Solē enim dicere & Lunā, & stellas, & tempora, & annos, & cete, & pisces, & reptilia, & volatilia, & quadrupeda, & feras bestias, & postea duodecimū hominem. Atq; sic a Spiritu tricenarium per Moſen dictum esse docent. Sed & formatum hominem secundum imaginem superne virtutis, habere in seipso ab vno fonte virtutem, cōstitutam autem esse hanc in cerebro, a qua defluere virtutes quatuor ad imaginem superni quaternarij vocatas, visum, auditum, olfactū, & quartam gustum. Octonarium verō significari dicunt per hominem sic, vt qui aures duas habeat, & oculos totidem, insuperq; olfactus foramina duo, & duplicem gustum amari ac dulcis. Totum autem hominem totam Tricenarij imaginem sic habere docent. In manibus quidem per digitos denarium gestare, in toto verō corpore in duodecim membra diuiso duodenarium. Diuidunt autem ipsum, quem admodum veritatis corpus apud ipsos diuisum est, de quo antea diximus. Octonarium igitur qui inuisibilis & inenarrabilis est, in visceribus absconditum intelligi. Solem porro rursus, magnū illud luminare, in quarta dei factum esse, propter quaternarij numerum dicunt. Tentorii item siue tabernaculi a Moſe constructi atria, ex byllo, & hyacintho, purpurāq; ac coccino facta, eandem apud ipsos imaginem ostenderunt. Vestem quoq; sacerdotis talarem quatuor ordinibus lapidum preciosorū ornata, quaternariū significare decernunt. Et si qua alia huiusmodi in scripturis habentur, quæ ad quaternarium numerum trahi possunt, propter suum quaternariū facta esse dicūt. Octonariū verō rursus ostēdi sic. In octaua die hoſem formatū esse dicūt. Aliquando enī in sexta ipsum factū esse volunt, aliquando verō in octaua. Nisi fortassis terreū quē i sexta die formatū esse dicūt, carnalē verō in octaua. Distincta enim sunt hæc apud ipsos. Aliqui vero aliū esse volunt secundū imaginē & similitudinē factum masculinum ac feminam hominem, & hunc esse spiritualem. Alium item qui formatus est ex terra. Sed & arcæ mysterium in diluuiū, in qua octo homines seruati sunt, manifestissime salutarem octonarium significare aiunt. Eundem significare etiam ipsum Dauidem, qui octauus est natiuitate inter fratres suos. Insuper & circuncisionem octauo die fientem, circuncisionem superni octonarij declarare. Et in summa quæcūq; inueniuntur in scripturis quæ ad octonarium numerū trahi possunt, ea octonarij mysterium explere dicunt. Quin & Denarium significari per decem gentes dicunt, quas Deus promisit se Abraam in possessionem daturum esse. Sed & mysterium circa Sarā, quod post decem annos dat ipsi suam ancillam Agar, vt ex ipsa liberos suscipiat, eundem significare. Seruus item Abraam missus ad Rebeccam, & iuxta puteum largitus ipsi armillas aureas decē: & fratres ipsius detinentes ipsam ad decem dies, idem apud ipsos significant. Insuperq; Roboam qui decem sceptrā accepit, & decem tabernaculi atria, & columnæ decem cubitorum, & decem filii Iacob ad mercaturam frumenti primum in Aegyptum missi, & decem Apostoli quibus manifestatur post resurrectionem Dominus, Thoma non presente, inuisibilem denarium ex ipsorum sententia exprimebant. At vero Duodenarium, circa quem mysterium afflictionis ipsius defectus factum esse volunt, & ex qua afflictione visibilia omnia constructa esse asserunt, clarē & manifestē vbiq; positum esse dicunt. Velut duodecim

Zodiaci
circuli ra-
tio.

Scriptura
falso de-
torta.

Homini
formatio
stolide ex-
pensio.

duodecim filios Iacob, ex quibus etiam duodecim tribus. Et poculum varium duodecim lapillos habens. & duodecim tintinabula. & duodecim lapides à Mose sub montem positos. Similiter etiam eos qui à IESV in flumine positi sunt, & alios qui ultra flumen. Et eos qui gestant arcam Testamenti. Et eos qui ab Helia positi sunt in exutione vituli. Sed & numerum Apostolorum. Et in summa, omnia quæ duodenarium numerum seruat, ipsorum duodenarium delineare dicunt. Cæterum horum omnium vnitionem, quæ Tricenarius appellatur, per arcam Noe altitudinis triginta cubitorum, & per Samuelem qui fugit ipsum Saul inter triginta vocatos primum, & per Dauidem quando per triginta dies latebat in agro, & per eos qui ingressi sunt cum ipso in speluncam, & quod longitudo sancti tabernaculi fuit triginta cubitorum, & si qua alia eiusdem numeri reperiunt, Tricenarium suum per talia ostendi contendunt. Porro necessarium arbitratus sum, apponere his etiam ea quæ de primo patre suo, qui incognitus erat omnibus ante aduentum CHRISTI, ex scripturis eligentes persuadere conantur, quo ostendant Dominum nostrum alium prædicare patrem, præter vniuersi creatorem: quem velut antea diximus, impiè blasphemè defectus fructum esse dicunt. Itaque prophetam Esaiam vbi dixit, *Israel autem me non cognouit, & populus me non intellexit, inuisibilis illius profundi ignorantiam dixisse accommodant.* & per Oseam dictum, *Non est in ipsis veritas, neque agnitio Dei, in idem tenere cogunt.* Et hoc, *Non est qui intelligat ac requirat Deum, omnes declinauerunt simul inuiles facti sunt: de Profundi ignorantia ponunt.* Sed & hoc quod à Mose dictum est, *Nemo uidebit Deum, & uiuet: ad illum referri credunt.* Creatorem enim à prophetis visum esse mentientes dicunt. hoc vero, *Nemo uidebit Deum, & uiuet: de inuisibili & omnibus ignota magnitudine dictum esse uolunt.* Et quod quidem de inuisibili patre ac creatore vniuersorum dictum est, *Nemo uidebit Deum: omnibus nobis manifestum est.* Quod uero non de Profundo ab ipsis excogitato, sed de opifice, qui & ipse est inuisibilis Deus, ostenderetur in sermonis progressu. Sed & Daniele idem hoc significare dicunt, in eo quod interrogat angelum interpretationes parabolarum, uelut non sciens, sed & Angelum abscondentē ab ipso magnum mysterium ipsi Profundi, dicere ipsi, *Fuge Daniel, hi enim sermones obturati sunt, donec intelligentes intelligant, & albi in albenentur, & seipos esse albos ac bene intelligentes gloriantur.* Super hæc uero immensam multitudinem apocryphorum & spuriarum scripturarum, quas ipsi sine-runt, ad stuporem stolidorum afferunt, & ut admirentur hi qui ueritatis literas non nouerunt. Assumunt autem ad hoc etiam illam ueritatem. Quod quum puer esset Dominus, & literas diceret, præceptorque ad ipsum, uelut moris est, dixisset, *Dic alpha: respondisse ipsum alpha, & quum rursus beta præceptor dicere iussisset, respondisse Dominum, Tu dic mihi prius quid est alpha, & tunc dicam tibi quid est beta.* Et hoc exponunt, uelut ipse solus quod incognitum est norit, quod ipsum in figura ipsius Alpha manifestauit. Quædam uero etiam ex Euangelis in huc characterē accommodant: uelut responsionem ad matrem suam quum duodecim annorum esset, *Nescitis quæ quæ patris mei sunt, oportet me esse quem non nouerunt (inquiunt) Patrem ipsius denunciabat.* Et propterea mississe discipulos ad duodecim tribus prædicantes ipsi ignotum Deum. Et ad eum qui dixit ipsi, *Magister bone: eum qui uerè bonus est Deus: ipsum confessum esse dum dixit, Quid me dicis bonum? unus est bonus. Pater qui in celis est.* Cælos autem nunc sæcula dicta esse asserunt. Et per hoc quod non respondit his qui dixerunt ad ipsum, *in qua uirtute hæc facis: sed contraria interrogatione ipsos conseruauit, inenarrabilem uirtutem patris ipsum demonstrasse, in hoc quod non dixerit, exponunt.* Sed & in hoc quod dixit, *Sæpe concupiui audire unum ex sermonibus istis, & non habui qui diceret: ostendisse dicunt per unum reuera unum deum, quem non nouerunt. Insuper in eo quod appropinquauit urbi Hierosolymis, & fleuit super ipsam, ac dixit, si nouisses & tu hodie quæ ad pacem pertinent, uerum abscondita sunt a te: per uerbum abscondita sunt, Absconditum profundum ipsum indicasse uolunt.* Et rursus quum dixit, *Uenite ad me oēs qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, & discite a me: ueritatis patrem ipsis promississe dicunt.* Quod enim non nouerunt, hoc ipsis promittebat. Demonstrationem autem supremam, & uelut coronidem sui propositi, hæc asserunt. *Gratias ago tibi pater domine cæli & terræ, quod abscondisti hæc a sapientibus, ac prudentibus, & reuelasti ea paruulis, certe pater sic fuit bona uoluntas apud te. Omnia mihi tradita sunt a patre meo, & nemo nouit filium nisi pater, neque patrem quisquam nouit nisi filius, & cuiusque filius reuelauerit.* In his palam aiunt ipsum ostendisse, quod patrem ueritatis ab ipsis excogitatum, nemo nouit ante aduentum ipsius: & asserere uolunt, quod creator & conditor semper ab omnibus cognitus sit. Atque hæc Dominum dixisse de ignoto omnibus patre, quem ipsi prædicant. At redemptionis ipsorum traditionem, inuisibilem & incomprehensibilem esse contigit, ut quæ inuisibilium ac incomprehensibilium mater sit. Et propterea quod instabilis est, non simpliciter, neque una ratione, proferri potest, eo quod unusquisque ipsorum uelut ipsi uolunt de ea tradant. Quotquot enim sunt huius opinionis mystæ, tot etiam redemptiones. Et quod quidem in abnegationem baptismatis regenerationis in Deum, & totius fidei destructionem, immissa est hæc species à Sathana, in conuenienti loco redarguetes ipsos referemus. Dicunt autem ipsam necessariam esse his qui perfectam cognitionem acceperunt, ut in uirtutem quæ super omnia est, sint regenerati. Aliter enim impossibile est intra complementum ingredi. Nam hæc est quæ in profunditatem ipsos deducit. Baptisma enim apparentis IESV, esse remissionis peccatorum. Redemptionem autem CHRISTI, qui in ipso descendit ad perfectionem. Et illud quidem animale, hanc uero spirituale esse promittunt. Et baptisma quidem prædicatum esse à Ioanne ad poenitentiam, Redemptionem autem à IESV in ueritatem esse ad perfectionem. Et hoc esse de quo dicit, *Et aliud baptisma habeo baptizari, & ualde festino ad ipsum.* Sed & filius Zebedæi, matre ipsorum rogante, ut locaret ipsos à dextris ac sinistris in regno, hanc redemptio-nem proposuisse Dominum dicit, dū dixit: *Potestis baptismate baptizari, quo ego baptizabor?* Et Paulus apertè

Redemptio mater inuisibilium.

apertè asserunt redemptionem in CHRISTO IESV sæpe indicasse, & esse hanc quæ uariè ab ipsis & inconsonanter traditur. Aliqui enim ipsorum thalamum nuptialem ad parant, & sacrorum initiationem perficiunt cum uocum ad murmurationibus super his qui sacrantur. Et spirituales nuptias esse dicunt id quod ab ipsis iuxta similitudinem supernarum coniugationum. Alij uero ducunt ad aquam, & baptizantes ita dicunt: *In nomen ignoti patris uniuersorum, in ueritatem matrem omnium, in eum qui descendit IESVM, in vnitionem & redemptionem ac societatem uirtutum.* Alij uero Hebraica quædam nomina adiiciunt, quo magis admirationi sint his qui initiatur, hoc modo: *Bafema, Chamofe, Bazanocra, mistadia, ruada, custa, babophor, calachthi.* Horum interpretatio hæc est, *Super omnem uirtutem patris inuoco id quod nominatur Lux, & Spiritus bonus, & Vita, quia in corpore regnasti.* Alij rursus redemptionem adiiciunt his uerbis. *Nomen absconditum ab omni deitate & dominatio-ne ac ueritate, quod induit IESVS Nazarenus in uita Lucis CHRISTI, CHRISTI uiuentis per Spiritum sanctum in redemptionem angelicam, Nomen restitutionis, Messia, Vphareg, Namempseman, Chaldæan, Mosomedæa, Acphantæ, Pseua, IESV Nazaria.* Et horum interpretatio hæc est. *CHRISTI non diuideo spiritum, cor, & supercoelestem uirtutem misericordem. Vnam fruar nomine tuo Saluator ueritatis.* Et hæc quidem uerba dicunt hi qui initiant. *Qui uero initiatus est, respondet, Firmatus sum & redemptus, & redimo animam meam à sæculo hoc, & omnibus qui cum ipso sunt, in nomine IESU, qui redemit animam suam in redemptionem in CHRISTO uiuente.* Deinde ac clamant omnes præsentēs: *Pax omnibus super quos nomen hoc requisicit.* Deinde inungunt initiatum succo balsami. Hoc enim uigentem figuram fragrantiam super uniuersa esse dicunt. *Quidam uero ipsorum ad aquam ducere superfluum arbitrantur, uerum oleum & aquam simul permixta, una cum additione similitum uelut diximus uerborum, in caput eorum qui initiantur, fundunt: & hoc redemptio-nem esse uolunt.* Vagunt autem ipsi balsamo. Alij uero hæc omnia auersantes dicunt, non oportere in inenarrabilis ac inuisibilis uirtutis mysterium, per uisibiles ac corruptibiles creaturas perfici, & eorum quæ mente concipi non possunt, & incorporalia sunt, per sensibilia ac corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam cognitionem inenarrabilis magnitudinis. Quum enim defectus & afflictio facta sint præ ignorantia, per cognitionem dissolui omnem ex ignorantia constitutionem, ut sit cognitio, liberatio ac redemptio interni hominis, & neque corporalis sit, corruptibile enim est corpus: neque animalis, nam & aia ex defectu est, & est uelut habitaculum patris. Spirituale igitur oportet etiam redemptionem esse: redimi enim per cognitionem internum hominem spiritalem, & contentos ipsos esse uniuersorum cognitione. atque, hanc esse redemptionem ueram. Hactenus Irenæus. Hanc uniuersam & exactam perscrutationem beatus senex Irenæus fecit, iuxta ordinis seriem omnem exponens adulteratam ipsorum doctrinam. Quapropter sanè uelut etiam antea à nobis indicatum est, his quæ ab ipso elaborata sunt contenti, omnia ad uerbum, uelut apud ipsum habentur, apposuimus. Subuertitur enim ex ipsis quæ à sancto uero, aduersus ipsorum improbitatem dicta sunt. Nos enim credimus, sicut poenitus ueritas apparet, & recta cogitatio suggerit, & ueluti pietatis regulæ consentaneum est legi, ac prophetis, & ab origine iuxta successionem patriarchis, ipsiusque Saluatoris nostri doctrinæ, quum etiam Apostoli ipsius manifestè doceant, unum confiteri Deum patrem omnipotentem uniuersorum, & Dominum nostrum IESVM CHRIVM, & sanctum eius Spiritum, unam sanctam Trinitatem increatam, ita ut alia omnia ex nihilo facta sint, post Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Quum autem hoc ab omnibus prædictis sanctis prophetis & Euangelistis atque Apostolis clarè creditum sit, & iidem hoc ipsum manifestè confelli sint, non utique poterit aliqua fraudulenta ueritas obistere aduersus radium ueritatis, uelut à nobis iam sæpe diffuse in tractatione aduersus singulas hæreses dictum est. ut uindiquaque, deprehendatur etiam hic mortifer circulator, similiter ut prædicti, qui ostentationis & nimis curiositatis gratia, magna hæc mala cõsue ac excogitauit. Uerum præterita etiam huius improbitate, & his qui ab ipso Marcossij appellantur, ad cõsequentes o charissimi festinemus, ipsarum radices rursus perscrutantes, & fructuum ipsarum amaritudinē abolentes, emersionemque ac omnia quæ contra ipsos sunt, ostendentes, non ad detrimentum legentium, sed ad auertendum eos, ut nullam ex prædictis sectis aut posterioribus accedant: sed cognitis his quæ apud ipsos scripta sunt, & auditis his quæ decantantur, condénatoque uniuersisque ipsorum errore, ac serpentina improbitate, fugiant, & uelut dixi, ne accedant. Qui rerum historias scripserunt, Dipfadem tradunt quandam serpentem talem ueneni perniciem inducere. Etenim in locis quibusdam, ubi fontes sunt in petris, aut uenæ, siue riuuli parui aquarum, quæ à petris funduntur in receptaculum aliquod, ipsa dipfas aquam reperiens ac bibens, postquam bibit uenenum immittit in prædictas aquarum stationes ut omne animal quod accessit, & potu se fatiauit, uideatur quidem sibi utilitatem percepisse ex participatione aquæ: statim uero circa aquarum receptaculum, ex ueneno dipfads suscepto cadat ac moriatur. Quin & si aliquem percussit eadem dipfas, affectio doloris ex ueneno ipsius uehementiori uictoria prædito, ad sitim & appetentiam potus urget, semper ad bibendum ac ingerendum potum irritans. At percussus putat se aliquid utilitatis accipere ad perniciem, quoties in lethali hoc dolore potum sumit. Uerum in ipso potu expleto uentre, & non amplius fuscipiente, postea una cum potu animam emittit. Sic etiam hic per poculum mortem operatur, ac propinat ab ipso seductis. A quo ueneno per uirtutem Dei liberati, ad consequentes eamus.

Contra Colorbasios, sectam XXXV.

Post hos sequitur Colorbasios, qui de prædicti Marci præstigijs collectionem fecit. Imò etià à Ptolemæi radice instar spinosi aculei exortus est, & alia rursus præter hos, quibus uelut aculeis mundum vexaret, excogitauit: nimirum maiorem imaginationem uelut ex supernis ueniens commentus. Et

Baptismi formamari et soda lium eius.

Fidei cõfessio.

Dipfads natura.

Colorbasios.

tus. Et primum quidem quando cum Marco in eadem opinione degebat, secta ipsorum instar bicipitis serpentis erat: postea vero velut caput à corpore reptilis resectum, & adhuc spirans, multos deleuit, & iniuria affecit, velut manus quid & còpertius præter socios suos & priores docens. Dicit enim primum octonarium, non iuxta consequentiam alio ab alio sæculo emisso, productum esse: sed simul ac semel sex sæculorum emissionem, & Intelligentia generatam esse ac productam, velut ipse obstetricatus affirmat. Et non ex Verbo & vita, hominem & Ecclesiam: aut velut alij volunt, ex homine & Ecclesia, Verbum & vitam genita esse, ipse ac fòdales ipsius dicunt, sed alio modo hoc tradunt. Nempe id quod cogitavit producere primus Pater, hoc Pater vocatum est. quoniam autem quod produxit, Veritas erat, hoc Veritas appellatum est. Quando igitur ostendere voluit hoc ipsum homo dictum est. Quando vero produxit quos prædelegit, hoc Ecclesia nominatū est. Et homo Verbum produxit, hic est primogenitus filius. consequitur autem ad verbum etiam Vita, & sic primum octonarium completus est. Multa verò còtentio est apud ipsos etiam de Salvatore. Quidam enim ex omnibus ipsum factum esse dicunt, & ideo benevolentem vocari, quoniam vniuerso complemento bene complacuit. Alij verò à solis decem sæculis, à verbo ac vita emissis, ipsum productum esse volunt, progenitorum nomina conferuantem. Alij ex duodecim sæculis ab homine & Ecclesia genitis, productum aiunt, & ob id filium hominis ipsum se consisteri, velut ex homine natum. Alij à CHRISTO & sancto Spiritu, in fulcimentum complementi, genitum ipsum dicunt. Et propterea CHRISIVM dicitur, patris à quo editus est, appellationem conferuantem. Alij vero quidam ex ipsis nugatores, primum patrem vniuersorum, & primum principium, & primum incomprehensibile, hominem vocari dicunt, atq; hoc esse magnum ac absconditum mysteriū, quod Virtus quæ super vniuersa est, & omnia completur, hominovocatur. Et propterea filium hominis Salvatorem seipsum dicere. Hæc est Colorbasi inanis & imaginaria per strepitus vocum vanitas. quam si quis consideraverit, erit ex prioribus velut ambitiosa quædam iactantia vniuersi, illorum opinionis. Vnusquisque enim vana gloria captus, & sibi ipsi congregationem in sequentem loquere cupidus, quæ in mentem venerunt, commentus est, neq; secundum prophetiam loquens: non enim Spiritus sanctus in ipsis loquutus est, neq; ex prophetarum ac Evangelistarum veritate vel vnicam occasionem adeptus. Subversio verò huius falsi nominis scientiæ, est idem veritatis qui contra primos dictus est sermo. Quum enim ex Valentini & priorum ipso schola hi omnes sint, & opinionem illorum alius aliter exponat, æqualem cum ipsis turpitudinem ac confusionem subire debent. Magnam enim nobis inanium verborum imposturam etiam hic Colorbasus induxit. proposuit enim nobis nomen hominis, de incomprehensibili & inuisibili ac sancto deo patre vniuersorum consistum, vt suo errore coniungat Salvatore sermone, seipsum filium hominis dicentis, & abducat mentem eorum qui ipsi attendunt à vera & euidentissima CHRISTI de seipso confessione, ad difficultatem & vocum inanitatē, ita vt quærendum putent in cœlestibus esse quod nō est. Demus enim ipsum, eo quod pater eius homo vocatur, filium hominis seipsum nominare, & non à carne quam de virgine vterò accepit, hoc est à Maria sancta, genitus per Spiritum sanctum: id quod miser ille Colorbasus dicit. Quid nam dixerit de eo quod ipse Dominus noster IESVS CHRISTVS ad Iudæos dixit? *Nunc autem queritis me occidere hominem qui veritatem vobis dixi, quam audiui à patre meo.* Et nō hic amplius dixit, ab homine patre meo, sed de patre quidem confitens, Deum ipsum vniuersorum significauit. De seipso verò quia homo factus fuit, in veritate hominem seipsum dixit, velut etiam Apostoli dicunt, vt veritas vndiquaq; confirmetur, & cognoscatur vnde sunt Domino nomina attributa: *I E S V M vniuersum approbatum erga nos signis ac miraculis, &c.* Quid itaq; ad hæc dixeris o omnium hominum miserime? Quando quidem ex supernis venenis afferens nobis nouas nomelaturas, & iactas te ob id quod hominis nomen ipsi vniuersorum Domino & omnium patri attribuere ausus es, vt ex hoc vocetur Dominus ipse filius hominis, eo quod pater homo vocatur, inuenias etiam nobis aliam quandam appellationem patri conuenientem, iuxta hoc quod Dominus vir est approbatus. Verum nunquam inuenire poteris. Etsi enim vir homo est, & ad distinctionem mulieris hominem virum vocamus, tamē non etiam in hoc aliquid comminisci poteris. Nam sine figuris ac membris, tum occultis, tum visibilibus, vir vocari non potest. Dicimus enim etiam mulierem hominem, sed non virū: quapropter etiā hic homo, & hæc homo dicimus. Verum diuidentes genus proprie, sceminam quidem mulierem vocamus, masculum verò virum. Hoc enim est discrimen generis masculi ac sceminæ, nempe Vir & Mulier, generum habitu diuiso. æquiuoce autem homo & vir & mulier vocatur. Hæc itaq; quum sic habeant, venit mihi omnes serui Dei, vos veritatis amatores, & deridete impostorem ac circulatorum Colorbasum. Imò potius lugeate deceptos, qui & seipsos & multos perdidit. Nos autem Deo gratias agamus, quod per pauca ac simplicia verba, veritas filios suos ad rectam viam deducere solet, & impia ac fastuosa per multam artē fucata dispergit, eueritq; ac delet placidē incedens, velut clare videre est ex prophetico sermone. Accusans enim enim propheta eos qui horreda curiose sciscitantur, & nugas ad suam ipsorum fraudem ac perniciem excogitant, dixit: *Propterea quod non uoluistis nos aquam Siloam placide procedentem, produxit super uos Dominus aquam fluminis, regem Assyriorum.* Aqua enim Siloam, est doctrina eius qui missus est. Quis autem fuerit hic, quàm Dominus noster IESVS à Deo patre missus: placide autem procedit, eo quod nihil inane, nihil consistum, sed in veritate san-

De Salvatore opinionones diuerse ac uarie.

Hominis appellatio

Veritatis nis.

Aqua Siloam placide procedentem, produxit super uos Dominus aquam fluminis, regem Assyriorum.

sanè sunt ipsæ hæreses, deinde verò puellæ quarum non est numerus, inquit: vna est columba mea, persecta mea, hoc est ipsa sancta sponsa catholica Ecclesia. Columba quidem, velut dixi, propter mansuetudinem innocentiamq; ac vitæ puritatem: perfecta verò, propterea quod perfectam ex Deo accepit gratiam ac scientiam ab ipso Salvatore per Spiritum sanctum. Ipse igitur sponsus, quem interpretamur missum, hoc est Siloam, aquam habet placide procedentem, hoc est doctrinam nullum sonitum, nullum strepitum facientem, minimeq; fraudulentam ac fastuosam. Sponsa autem ipsius etiam ipsa placida columba, neque venenum habes, neque locacitatem, neque aculeos, velut hi omnes serpentiū forma præditi, & venenum exhalantes, dum vnusquisque venenum mudo præparare conatur, & credentes ipsi inficere. Ex quorum numero etiam hic vnus existit, cuius deprehendendi per diuinū verbum ac supernum auxilium, mihi hic studium fuit, conterendiq; instar phalangii tetragathi appellati, aut confringendi per firmam contentionem, velut caput ab Amphibæna bicipiti serpente resectum. Præterito autem hoc, rursus consequentes considerabo, & per preces orabo, vt dum has persequor, veritatem quidem in ipsis eloquar, neminem verò offendam, & neque ipse offendar aut ledar.

Phalangii tetragathi. Amphibæna.

Contra Heracleonitas, XXXVI hæresim.

Heracleon quidam huic Colorbaso successit, à quo Heracleonitæ appellati: nihil minus in verbo rum vanitate exercitatus. Et quæ quidem illi dicunt, etiam hic decernit omni modo, vt pote ex ipsis originem ducens, & qui ab ipsis venenum affricuit. Verum excellentius quædam super illos in seipso expressit, & illos excedere conat⁹ est, vt etiam sibi ipsi collectionem seductorum faceret. Hi enim omnes in corpus centum capita habens, seipsos efformarunt: aut Centimanum illum aliquando à Græcorum poetis constitum imitati sunt, Cottum videlicet siue Briareum, quem etiam Egæonem vocant, aut Gypen: aut Argum illum multis oculis præditum. Qualiter enim illi in suis scriptis monstrôs confingunt, & dicunt habere illum centum manus, & aliquando quinquaginta capita, aliquando centum, hunc verò centum oculos: & ea de causa dicunt Mercurium vocari Argiphõtem, vt qui Argum multis oculis præditum occidit: sic etiam horum quilibet cupiens sibi ipsi principati consistuere, caput nominavit seipsum, aliam introducens præter præceptorum suorum vanum laborem ac furiosam doctrinam. Quo verò nō in multam longitudinem præstationis compositionē extēdam, ad propositum deueniam. Hic itaque Heracleon, & qui ab ipso Heracleonitæ appellati sunt, velut dixi, similiter vt Marcus & quidam ante ipsum, de octonariis sentit, de superno inquam, & inferno. De inde etiam coniugationes triginta seculorum similiter docet. Hominē verò etiam ipse esse dicit supernum vniuersorum patrem, quem etiam Profundum appellauit. Vult autem etiam ipse neque mascululum neque sceminam, ipsum dicere. Ex ipso autem esse vniuersorum matrem, quam & Silentium nominat & Veritatem. At ipsa verò esse secundam matrem quæ in obliuione genita est, quam & ipse Achamoth vocat. Ex qua de cætero omnia in defectu constituta sunt. Vult autem plura prædecefforibus suis etiam hic dicere, quæ sunt hæc. Eos qui moriuntur de ipsis, & ad ipsum vitæ exitum deueniunt, accepta à Marco occasione, non amplius velut ille redimit, sed aliter hic rem tractat, redimens videlicet ad finem vitæ eos qui ab ipso seducti sunt. Quandoque enim aliqui ex ipsis, oleum aqua mixtum capiti defuncti immittit. Alii verò vnguentum quod balsami succus dicitur, & aquam: Inuocationem tamen communem habentes, velut etiam ante ipsum Marcus faciebat, cum quorundam nominum additamento. Inuocatio autem hæc est: Messia, Vphareg, Namempfeman, Chaldean, Mosomeda eā, Acplirane, Pleuua, Iesu Nazaria. Hoc autem faciunt, vt hi qui has inuocationes in vitæ exitu accipiunt, cum aqua & oleo aut vngēto permixtis, incomprehensibiles fiant & inuisibiles supernis principatibus ac potestatibus, vt inuisibiliter transgrediatu internum ipsorum homo: tanquam corpora hæc in creatura relinquuntur, anima verò ipsorum opifici adstet supernè in defectu constituto, vt & illic maneat apud ipsum, transcendat autem (velut dixi) interior ipsorum homo, anima & corpore interior, quem sanè voluit dicere ex superno complemento descendisse. Præcipiunt autem his quibus sic illuserunt, Si veneris (inquiunt) ad principatus & potestates, habe in memoria vt post decessum hinc dicas: Ego filius à patre, patris qui prius erat, filius autem in præfenti, veni vt videam omnia aliena & propria, & non aliena omnino, sed ipsius Achamoth, quæ est sceminæ, & hæc sibi ipsi fecit. Deduco autem genus ex eo qui prius erat, & vado rursus ad propria vnde veni. Et vbi hæc dixerit, effugere ipsi potestates, venire autem ad opificem superne circa primum octonarium (voluit enim etiam ipsi post opificem infra esse septenarium, ipsum verò esse in septenario octauum, verū in defectu & ignorantia) & è vita egressum dicere his qui sunt circa opificem. Vas sum præciosum magis quàm sceminæ quæ fecit vos: Si mater vestra ignorat suam radicē, Ego noui me ipsum, & cognosco vnde sum. Et inuoco incorruptibilem Sapientiam, quæ est in patre: mater verò est matris vestræ, quæ patrem non habet, imò neque coniugem mascululum, sceminam verò à sceminæ edita fecit vos, ignorans etiam matrem suam & putans seipsam esse solam. Ego autem inuoco ipsius matrem. Hæc vbi audierint qui sunt circa opificem, ipsos valde turbati, & reprehedere radicem suam & genus matris. Hunc verò abire in propria, abiecto vinculo suo, & angelo, hoc est anima. Putant enim post corpus & animam, esse & aliud quid in homine. Et de redemptione quidem hæc sunt quæ ad nos deueniunt. Cæterum prudētes audita ampliori ipsorum nugacitate, deriserint vtique stolidam imitationis rationem, quomodo vnusquisque ipsorum alia ab alio sancit prout vult, & ab audacia sua nō desistit, sed quæcunq; potest quisque excogitat. Et quum vsque in hunc gignatur apud ipsos ac subnascantur, qui quotidie inueniunt quid noui quod dicant, & illectos seducant, difficile est omnia ipsorum studia inquirere aut tradere. vnde contentus ero rursus & de hac secula relatis, quæ ad nos peruenerunt. Talis autem doctrina cui nō manifesta fuerit qd fabula est ac nugacitas tota tractatio? Vnde enim o bone tu, aut q ante te fuerunt

Centimanus fabulosus. Argus centum oculos habens.

Achamoth.

Redemptio stulta mortuorum.

Materia significatio in Scriptura.

rur, corpus accepistis? Animam ite vnde? & intimu hominem vnde? Et si quid ex supernis a superno spiritali, velut fabulam fingens dicis, & promissioe spei eos qui a te seducti sunt, elatos facis, vt sco po quodam elati, per praestigiosum fabulamentum tuum distrahantur, dic quae est societas superni spiritalis ad materiale? Que vero materialis ad animale? Quomodo autem opifex ea quae non sua erat, condebat? Quomodo vero supernus ille virtutem de se spiritualem exhibuit opifici, qui non bene operatus est, Quomodo autem opifex vbi permiscuit suum animale cum materiali, magis materioe vult suam virtutem illigare, Si autem suam virtutem vult immiscere, non ergo aliena est materia. Si vero etiam est aliena, quis ipsi exhibuit materiae potestatem? Et primum dic mihi o impostor, vtrum odio habens animam illigauit ipsam materiae, aut ignorans futurum? Verum scio quod neutrum horum dices. Materiam enim non dicimus corpus, ablit: neque Dei creaturas, sed materiam quandam nouit Scriptura, post hanc vitiosam & vnicuiq; arti ad supellectilem structurae atq; operationis propositam, aliam inquam quandam nouit Scriptura, ex mente nascentem sordidam cogitationem, & cœnosas ratiocinationes peccati. Nascuntur enim velut à luto graueolentia, & impurus pestilensque ac cœnosus odor. Velut beatus Dauid dum persecutionibus ac vituperijs ab improbis hominib; in pederetur, dixit: *Infixus sum in materia profundu*, & c. Quandoquidẽ verò videtur tibi o Heracleo hoc, materiam dici hominum corpora, & mundum hunc vniuersum: qua intentione proposita opifex sua animam materiae immiscuit? Si quidem malum ignorans, non potest creare qui non cognoscit quod vult creare. Neq; enim nos quid facimus in singulis artibus operantes, quod non intelligimus. Nam & animo prius meditatur id quod facere volumus, & nouimus priusquam faciamus, id quod perficere proposuimus: & quidem quum nos debiles simus, & multum à virtute Dei absumus. Verum per donatam hominibus ab ipso prudentiam, nouimus ac intelligimus. Contigit autem tibi o Heracleo, prudentia ex Deo in detrimentum. Quia non secundum Deum ipsam exerces, sed iuxta prauum institutum. Adhuc autem rursus interrogo, Vnde spiritalis ipse mixtura animalis ac materiali contingit? quod sanè spirituale apud te internus homo dicitur, secundo ac tertio externo homini cõiunctu, animae inquam ac corpori. Et si quidem ex voluntate supernae virtutis vniuersorum patris, profundu videlicet, iuxta tuam sententiam. Igitur non nihil commune habet cum supernis creatura, quae circa nos est, compermixta per patris superni bonam voluntatem, & scintilla ex superis ab ipso demissam, quae scintilla iuxta tuam opinionem spiritalis est ac intimus homo. Si vero dicis, opificem qui est in imminutiõe ac defectu, aut Matrem quam vocas Achamoth, accepisse virtutem ex supernis, hoc est spirituale: non amplius in defectu & ignorantia est opifex, neque ea quae à te Mater appellatur. Quomodo enim quis in ignorantia fuerit eius quod concupiscit? Si enim omnino quod melius est appetit, nouit sanè quod pulchrum est & bonum. Et qui bonum nouit, & hoc non odit, sed appetit, non est alienus à bono. Et vt ne tempus conteram circa machinationes huius circulatoris occupatus, hic contentus ero. Omnis enim ipse cecidit nugacitas, ab eo quod omnes palam confitentur vniuersorum Dominum bonum esse, & praescire, & omnia facere posse, & quod ab ipso omnis natura quae creata est, bene facta est. Neq; enim possibile est sine Deo quid esse, praeterquam solum peccatum, quod radicem non habet, neq; in finem manet. sed in nobis inducitur modo fit, & à nobis rursus cessat: quemadmodu vbiq; contra omnes haereses verba faciens demonstrauit, quod vnus est Deus qui omnia fecit ac creauit, pater Domini nostri IESVS CHRISVS: & vnus vnigenitus ipse filius, Dominus noster & Saluator ac Deus: & vnus sanctus ipse Spiritus Trinitas sancta & coessentialis: Ex qua omnia creata, non mala quaedam sunt, sed bona, iuxta eam cui sic complacuit bonitatem, ex nihilo ad esse vocata. Cui Deo honor & gloria & imperium, Patri in filio, Filio in patre, cum sancto Spiritu, in saecula saeculorum, Amen. Porro quum rursus huius fecerim subuersionem quam paucissimi, ad sequentes progrediar, singularu pro omnibus facturus confutationem, atq; sic perniciosae ipsorum improbitatis absoluturus destructionem. Sepe equidem hic merito dici poterit, qui est reptile quadrupes stellioni similis. Cuius morsus detrimentum pro nihilo reputatur. Sputum autem in cibum aut potum eiectum, statim mortem afluementibus inducit. Quis sanè est etiam huius doctrina. Ceterum quando & huius venenum deprehendimus, & per virtutem Domini à faucibus ac labijs eorum qui lædi poterant, deterimus, consequentes (velut diximus) persequamur, detrimeti ipsorum confutationem facientes.

Peccati radix nulla.

Serpis na = vura.

Ophite unde dicti serpentis fraus.

Contra Ophitas, XXXVII haeresim.

Q uemadmodum igitur per Dei virtutem promissimus, ita Deo opitulante, haeresim Ophitaru ad relatas vanitatum opiniones consequentem deinceps exponemus, quae partim per eade feruntur, partim variat, moribus inquam, & habitu eorum qui ipsa vtuntur, velut ex sublimi dissensionis ipsorum errore omnibus manifestum fiet. Errore enim ducuntur, non veritate. Deprehenduntur autem nunc & confutabuntur ipsorum dementia. Ophitae equidem occasiones acceperunt à Nicolao & Gnosticis, & sectis prioribus. Vocantur autem Ophitae propter Ophim, id est serpentem, quae glorificant. Absurda enim etiam hi eruantur ex praedicto graueolentiae esu repleti, & velut à nouo demone decepti hi, serpentem, velut dixi, colunt. Et vide ad quantam malignitatis artem processit serpens qui hos decepit. Quemadmodum enim ab initio Euam & Adam decepit: sic etiam nunc occultans seipsum, & in praesenti, & in tempore Iudaeorum, vsq; ad CHRISVS aduentum. Deinde etiam progressu temporum, homines gulosos esu per ipsum ex inobedientia facto ac assumpto adhuc subiens ac irritans, ad ampliorem seductionem à vero Deo abducit: multa quidem pollicens semper, velut etiam ab initio. Nam & tunc decepit dicens, Eritis sicut dii. Deinde progredientibus temporibus multiformem & monstruam imaginationem ipsis induxit. Ab vno enim vero Deo ipsos abduxit, &

xit, & olim blasphemam idololatriae ac multitudinis deorum vanitatem ipsis immisit. Nunquam enim fuerunt dii, sicut neq; sunt: sed Deus. Prius autem insecuit infanum simulachroru cultum, & deorum multitudinem, ac fraudulentam mentem. Non autem erat autor solus serpens qui apparebat, sed serpes qui in serpente locutus est, hoc est diabolus, & qui aures hominis per mulierem turbauit. Et neque lignum erat peccatum, Deus enim nihil mali plantat: verum cognitionem induxit lignu ad sciendum bonu ac malum, & non propter cognitionem mors, sed propter inobedientia. Nam tota tunc aduersarij machinatio non cibi gratia facta est, sed vt operaretur in ipsis inobedientiam. Vnde qui tunc inobedientes fuerunt, ex paradiso expulsi sunt, iustissime obiurgati, non per odium, sed per studium ac curam Dei. Dixit autem ad ipsos Dominus, Terra es, & in terram reuerteris. Oportebat enim eum qui vere artifex erat, instar figuli cura gerere, pprij per manus suas facti figmenti ac vasis, & hoc postea in imminutiõe constitutu propter inobedientia, nõ sic finire, sed in antiqua massam transmutare: quo rursus in regeneratione repararet vas in resurrectione ad antiqua claritudinem, & adhuc ampliore: hoc est corpora eoru qui iustissima fecerunt, & penitentiam egerunt, & à proprijs erroribus destiterunt, & in cognitione Domini nostri IESVS CHRISVS perfecti sunt, quo fiat massa refurrectio ex terra, & velut massa ab artifice emollita, rursus ad praecã & adhuc meliore effigiatione constituat. Huiusmodi quidẽ erant serpes aduersus Euã insidiae. Ab initio enim guloza humana natura, & semper vanitatis dogmatibus, ac inanibus pmissionibus seducta. Et olim quidẽ idem suae eiaculationis veneni finem non declarabat. Postea vero post aduentu CHRISVS in carnem, euomuit, & expuit omnem suam veneni eiaculatione, & improba malignitatis versutiã. Huic enim seipsum in mentem deceptorum immisit, quo glorificetur velut Deus, & prior intelligatur. Cognoscitur autem idem serpens, & per hanc scholam sua, & per sensibilem serpentẽ deceptione inducere. Serpentẽ autem diuina Scriptura vocat diabolũ, nõ quod omnino talis sit forma, sed propter apparentẽ hominibus obliquitatem, & eam quae in primis facta est per serpentem fraudis structuram. Proinde apud veritatem cognoscentes ridiculu est hoc dogma, itemq; qui ipsi additi serpentem velut Deum colunt. Quis enim nõ possit diabolus virilem mentẽ, quae à Domino vim veritatis accepit, decipere: cõuertitur ad femina, hoc est hominum ignorantiam, & eos qui sunt in ignorantia persuadet, quado solidam rationem fallere nõ potest. femineos enim semper cogitatus adit, voluptatemq; ac concupiscẽtiam, hoc est ignorantiam in hominibus effeminatam: & non solidam ratione, quae omnia prudenter considerat, & Deum ex naturali lege considerat. Nam serpens apud ipsos seipsum CHRISVS esse dicit. Imò non ipse, non enim loqui potest: sed qui ipsoru mentẽ sic sentire fecit, diabolus. Quis igitur confecto serpente nõ cognosceret inimicu, ac fugiet? Haec enim de causa etiam Dominus ipsum hunc serpentẽ in humani generis inimicitiam constituit, quoniam omnino vas diaboli factus est, vt qui peccus sit, & per ipsum diabolus hominẽ in paradiso decepit, vt huius sensibilis serpentis inimicitia cõspecta fraudis insidias effugiant, & auersantur etiam figurã ipsis, vt ita dicã, aspiciere. Attribuit autẽ & hi Ophitae appellati, huic serpenti omnẽ cognitione, dicentes quod hic principiu fuit cognitiõis hominibus: fabulosẽ introducentes ea quae ab ipsis putantur mysteria, quã sint inania figmenta, nugis ac vana sapientia referta. Reuera enim haec fabulae sunt. Dicunt enim à superno saeculo producta esse saecula, & posterius gentiu esse Ialdabaoth, hunc autem editum esse per imbecillitatem ac ignorantiam propriae matris, hoc est superni Prunici. Hanc autẽ prunicu aiunt descendisse in aquas, & ipsis permixta fuisse, & nõ potuisse ad superna procedere, eo quod grauitati materiae pmixta esset. Nam vbi aquis & materiae permixta fuit, amplius secedere nõ potuit. Leuanit autẽ seipsum per vim ad supiora, & seipsum extendit, atq; sic facta est superius caelum, & sic stabilita inuenta est nõ amplius potes neq; sursum ascendere, neq; infra descendere, sed in medio fixa ac exteta permanit. Infra enĩ deferri nõ potuit, quia nõ erat cognata. Sursum autẽ procedere non potuit, eo quod ex materia. quam assumpsit, grauaretur. At per ignorantia ipsius editus Ialdabaoth, venit ad infima, & fecit sibi ipsi septem filios, qui sanè seipsum septẽ caelos fecerunt. Ipsi vero cõclusit ea quae sunt supra ipsum, & occultauit, vt septẽ ab ipso editi filij nõ cognosceret ea quae sunt supra ipsum, quã sunt ipso inferiores. sed ipsum solimo do. Et hic Ialdabaoth (inquiunt) est Deus Iudaeoru: sed nõ est ita, Absit. sed iudicaturus est ipsos Deus omnipotens, qui Deus est & Iudaeorum & Christianorum & omnium, & nõ Ialdabaoth quispiã est, iuxta delirium ipsoru fabulamentu. Deinde aiunt, Conclusus supernis per Ialdabaoth versutiã, hi septẽ ab ipso geniti filij, siue saecula, siue Dei, siue Angeli (diuersis enim nominib; apud ipsos appellantur) iuxta formam patris sui Ialdabaoth formauerunt hominem, non facile, neq; cito, sed eode modo quo etiam priores secte in sua verborum vanitate excogitauerunt. Dicunt enim etiam hi, Reptile erat homo velut vermis, nõ potes neq; sursum flecti, neq; erigi. Verum ad insidias ipsius Ialdabaoth, supna mater Prunicius appellata, volens euacuare ipsum Ialdabaoth potentia, cuius ex ipsa particeps fuit, operata est i ipso, vt in hominẽ à filijs ipsius formatu potẽtiam ipsius euacuaret, & ab ipso scintillam demitteret in hoĩem, animam videlicet. Et tuc stetit (inquiunt) homo erectus in pedes, & transgressus est mēte octo caelos, & cognouit ac laudauit supnu patre, qui est supra Ialdabaoth. Ialdabaoth autẽ dolore ductus, propterea quod cognita essent ea quae supra ipsum essent, respexit infra in amaruletia ad materiae fecẽ, & genuit virtutẽ serpẽtis formẽ specie habetẽ, quã etiã filiu ipsius vocat. Et hic, inquiunt, demissus est, & decepit Euã. Illa verò audiuit ipsum, & credidit velut filio Dei, & puaasa edit de ligno cognitiõis. Deinde vbi hãc stultitia exposuerunt, & ridiculã hãc pfectione, ac tragicam cõcordia ac cõsonantia, vt ita dicã, cõcinnauerunt, comicamq; hanc scenã: incipiunt nobis aliqua ostendere ad confirmatione fallorum ab ipsis dictoru deorum. Nepe, nõne & intestina nostra per quae viuimus ac nutrimur, serpentiformia existunt? Sed & alia qdã deceptis introducunt ad errore ac deliram

Serpens diabolus.

Ignorantia malum.

Ialdabaoth. Prunicius.

Homini formatio delira.

suam opinionem. Propter hanc autem (inquiunt) causam, serpentem colimus, quoniam Deus autor cognitionis multitudini factus est. Ialdabaoth vero aiunt, non voluit commemorare supernam matrem, neque supernum patrem hominibus. postea autem serpens & cognitionem intulit, & hominem ac mulierem, omnem supernorum mysteriorum cognitionem docuit. Quapropter pater, id est Ialdabaoth iratus, propterea quod hominibus cognitionem ostendit, deiecit ipsum de caelo. Et hinc regem de caelo Serpentem dicunt, qui portionem serpentis & nihil aliud possident. Colunt igitur ipsum propter hanc (velut inquit) cognitionem, & panem ipsi offerunt (habent enim naturalem serpentem quem in cista quadam alunt) quem circa tempus ipsorum mysteriorum latibulo offerentes, & alios panes in mensa disponentes, serpentem prouocant. aperto autem latibulo procedit, & sic progressus iuxta ipsorum stultitiam, ascendit in mensam, & panibus inuoluitur. Et hoc perfectum sacrificium esse volunt. Vnde etiam velut a quodam audiuimus, non solum frangunt panes in quibus idem serpens obuolutus est, & accipientibus tradit: sed etiam unusquisque salutem serpentem, ac osculatur ex ore, siue per praestigias quasdam serpente ad mansuetudinem incantato, siue ex alia diaboli operatione ad hos decipiendos ipso animalculo blandiente. Adorat autem hunc, & hanc gratiarum actionem dicit, quae per ipsum inuolutum facta est. Et rursus per ipsum, ut ait, superno patri hymnum sursum mittentes, sic mysteria sua perficiunt. Stultitiam autem dixerit quod hoc ludibrio plena, ita ut neque euersio a diuina Scriptura requiratur ad hoc, sed ipsum per seipsum ei qui mentem secundum Deum sanam habet, ridiculum videbitur. Statim enim omnis ipsorum verborum vanitas delira reperietur. Si enim prunici dicitur esse, quomodo ab ipso nomine non puritas mentis ipsorum deprehenderetur, velut iam antea dixi? Quicquid enim prunici vocem refert, inutile est. Si vero inutile, non inter praeredita locandus est. Et quomodo laudabile fuerit, quod inutile est? Quomodo vero non fabulosum est dicere, quod prunici Ialdabaoth euacuauit? & scintilla ad inferiora descendit ab euacuato? In supernis autem constitutus homo, cognouit eum qui superior est euacuato? Et miraculum magnum est, quomodo homo in quo minima scintilla est, cognoscit super Angelos qui ipsum formauerunt. Na qui fecerunt hominem, Angeli, siue filii ipsius Ialdabaoth, non cognouerunt ea quae sunt supra Ialdabaoth. Qui vero ab ipso genitus est per scintillam, cognouit. Ipsi itaque seipso euerunt per propria dogmata, nunc quidem serpentem glorificantes, nunc vero deceptorum ipsum erga Euam factum dicentes, in eo quod dicunt, Euam decepit: & modo CHRISTVM ipsum esse praedicant, modo filium superioris Ialdabaoth qui filios iniuria affecit, eo quod supernam cognitionem ab ipsis concludit, & matrem ignominia affecit, itemque supernum patrem, eo quod non permittit a se genitos filios superioris ipso patre glorificare. Quomodo igitur rex caelestis est Serpens, si contra patrem excitatus est? Quomodo vero si cognitionem dat, in fraude Euam decepisse praedicatur? Qui autem per deceptionem cognitionem indit, non amplius cognitionem dat, sed pro cognitione ignorantiam. Quare reuera videre est quod hoc in ipsis perficitur. Ignorantiam enim habentes, cognitionem hanc putant: in hoc errantes, quod suam deceptionem ac ignorantiam cognitionem dicunt. Proferunt autem & alia testimonia, quod etiam Moyses in deserto serpentem aereum exaltauit, in hoc erectum ut medela esset his qui a serpente morfi essent. Hanc enim speciem, morfus curatiuum esse dicunt. Rursus autem contra seipso hanc decernunt. Si enim serpentium erant morfus, atque hi nocini, ergo serpens non est bonus. Quod vero tunc exaltatum est a Moese, per inspectionem faciebat sanationem, non propter serpentis naturam, sed bonam Dei voluntatem, qui per serpentem tunc commorbus velut remedium operabatur. Nihil vero miri est, si quis per quem lesus est, per eam curationem assequitur. Et ne quis vituperet creaturam Dei, velut rursus alii errantes dicunt. Praefigurabatur autem hoc his qui in deserto degebant, propter causam quam Dominus ubi venit in Euangelio dicit, sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis: quod & factum est. Nam instar serpentis Dominum Salvatorem ignominia afficiebant, & ex insidiis serpentis iniuriam inferebant: dico autem diaboli. Et quemadmodum in exaltatione serpentis sanatio commorbus fiebat, sic in crucifixione CHRISTI redemptio facta est animis nostris, a moribus peccati nobis illatis. Afferunt autem & hoc ipsum dictum in testimonium iidem dicentes: Non vides quod dixit Saluator, Quomodo exaltauit Moyses serpentem in deserto, sic exaltari oportet filium hominis. Et ob id etiam, in alio loco (inquiunt) dicit: Estote prudentes velut serpentes, & simplices ut columbae: & quae in sua doctrina ex Deo recte usurpata sunt, ea hi ad suam ipsorum fraudulentam versutiam trahunt. Dominus enim noster IESVS CHRISTVS & Deus verbum, ex Patre ante omnia saecula, sine principio, sine tempore genitus, non est serpens: absit. Sed contra serpentem ipse venit. Si autem dixit, Estote prudentes ut serpens, & simplices ut columba: oportet nos interrogare ac cognoscere, cur duas has personas, tum columbae, tum serpentis, nobis in doctrinam introduxit. Nulla est autem in serpente prudentia, praeter duas has: primam quod dum persecutionem patitur, cognoscens quod in capite ipsius tota vita eius existit, & timens superius praecipit ad ipsum a Deo propter hominem dictum, nimirum, Custodies caput ab ipso, & ipse calcaneum a te: ubi totum corpus inuoluit in caput suum, occultat quidem cranium suum, tradit autem reliquum corpus, per excellentem calliditatem. Sic vult nos vnigenitus ille Deus ex patre progressus, in tempore persecutionis & in tempore tentationis, omnia nostra tradere gladio ac igni, custodire autem nostrum ipsorum caput, hoc est CHRISTVM non negare. Nam caput omnis viri CHRISTVS, Mulieris autem caput viri, caput vero CHRISTI Deus, iuxta Apostolum. Alteram rursus prudentiam habet serpens, velut naturae rerum docti de hoc animali tradunt. Quando enim siti pressus a latibulo procedit ad aquam ut bibat, non simul accipit secum venenum, sed in latibulo relinquit, & sic progressus potum aquarum sumit. Proinde & ipsi hoc imitemur, ut quando ad sanctam Dei Ecclesiam, aut ad preces, aut ad mysteria venerimus, maliciam aut voluptatem, aut inimicitiam, aut aliud quid, in cogitationibus nostris nobiscum ne feramus.

Serpentis cultus.

Prunici quid sit.

Serpens a reus Moysi

Serpentis prudentia duplex.

mus. Alioqui quomodo poterimus & columbam imitari, non a malicia remoti? Quamquam columbae genus in multis rebus non laudetur, petulans est enim columbarum genus, & a multiplici mixtione non alienum, lasciuumque, & per omne tempus voluptati deditum. ad haec vero debile & infirmum. At vero propter innocentiam, & longanimitatem, & malorum in hoc animali obliuionem, insuper & propterea quod in columbae specie apparuit Spiritus sanctus: imitari nos vult diuinus sermo sancti Spiritus voluntatem, & innocentis columbae innocentiam, ut simus quidem prudentes ad bonum, simplices vero ad malum. Et dissolutum est vniuersum ipsorum scenicum figmentum. Statim enim sanctus Apostolus improbitatem & insidias non diffinit amplius, quam contra diabolum & serpentem, dicens Timeo ne forte velut serpens Euam decepit in uafria sua, ita corrumpatur cogitationes uestrae a simplicitate & puritate CHRISTI ac iustitiae. Vides ut corruptionem pronunciauit Apostolus, & vafriciam vehementem ac deceptionem, ea quae a serpente aduersus Euam peracta sunt, & non laudabile quid ab ipso factum ostendit. Itaque horum demetiam vndiquaque facili deprehensum ac manifesta est, omnibus qui veritatis doctrinae, & Spiritus sancti cognitionem scire volunt. Quo vero non consumam tempus etiam hac molesta & aegre nauigabili pelagi tempestate concussa, ad alias marinas protectiones scapham ar mabo, per virtutem Dei & preces sanctorum diligenter obturans collum, quo praeter nauigantes speculemur ferarum vndarum eleuationem, & bestiarum in pelago virus euaculantium formas. Verum a muranarum & palinacae dracenaque, ac Carcharij & Scorpenae veneno illasi pertransire, & serenum veritatis portum per preces ac supplicationes assequi possumus, ut impleatur etiam in nobis dictum illud: Qui descendunt in mare virtutes Domini narrabunt. Proinde ad aliam consequenter haeresim protectionem faciam, eamque similiter exponam.

Contra Cainos, XXXVIIII haeresim.

Caiiani quidam appellantur, ab ipso Cain cognomine haereses accepto. Hi enim Cain laudant, & patrem suum hunc faciunt. Et ipsi, ut ita dicam, velut a diuersa vndarum insolentia profecti, non extra eundem flutum ac maris turbationem constituti, & velut a spinosa sylua exorti, non extra omnem spinarum aceruum consistentes, etiam si nomine sint diuersi. Spinarum enim genera multa sunt, in omnibus tamen malicia aculeata iniquitatis inest. Hi dicit Cain ex fortiore virtute esse, & ex superna autoritate, imo etiam Esau & Core & Sodomitas. Abel vero ex debiliore virtute esse. Esse autem hos oes apud ipsos laudatos, & suos cognatos. Gloriantur enim se cognatos esse ipsius Cain, & Sodomitarum & Esau, & Core. Et hi (inquiunt) perfectae ac supernae cognitionis sunt. Quapropter etiam creatorem mundi huius aiunt, circa ipsorum sublationem ac deletionem occupatum, nihil potuisse ipsos laedere. Occultati enim sunt ab ipso, & transfati ad supernum saeculum, vnde fortis Virtus est. Sapientia enim ipsos ad seipsum adduxit, ut qui proprii ipsius sint. Et ea de causa Iudae exacte de his cognouisse dicunt. Nam & hunc cognatum suum esse volunt, & in cognitionis excessu eundem connumerant, ut etiam libellum quandam ex nomine ipsius inscriptum ferant, quem Euangelium Iudae vocant. Sed & alia quaedam scripta eodem modo confingunt, contra vterum quem hystera vocant, eamque hystera creatorem vniuersae huius molis caeli ac terrae appellant. Et non posse aiunt, aliquos saluari, nisi per omnia processerint, velut etiam Carpocrates dicit. Vnusquisque enim ipsorum ob hanc nimirum causam nepharia faciens, & turpes actiones perficiens, & quaecumque peccata faciens, vnusquisque, angeli nomen inuocat, tum eorum qui sunt angeli, tum eorum qui sunt ab ipsis Angeli dicuntur, & vnusquisque horum attribuit nepharium quoddam peccatorum in terra opus, propriam actionem ad nomen angeli cuius vult referens. Et quum haec faciunt, sic dicunt, o tu Angele vtor tuo opere, o tu potestas ago tuam actionem. Et hoc est quod perfecta cognitio apud ipsos dicitur. Na intrepidum ad nepharias turpesque actiones procedendi occasiones a praedictis matribus ac patribus sanctis, Gnosticis inquam, & Nicolao ac sodalibus ipsius, Valentinoque, ac Carpocrate habent. Iam vero peruenit ad nos etiam liber, in quo finxerunt verba quaedam plena impietatis, haec in se habent. Hic est (inquit) angelus qui Moysen excacauit. Et hi sunt angeli qui Core & Dathan & Abiron occultauerunt ac trastulerunt. Rursus autem alium libellum finxerunt ex nomine Pauli apostoli, nepharijs actionibus referunt, quo etiam Gnostici appellati videntur, quem Ascensum Pauli vocant, occasione inuenta ab eo quod Apostolus dicit se ascendisse usque ad tertium caelum, ac audiuisse verba arcana, quae non licet homini loqui. Et haec (inquiunt) sunt arcana verba. Docent autem haec & talia malos colentes, & bonos reprobantes. Esse enim, velut dixi, Cain fortioris virtutis, Abel vero debilioris. Has autem virtutes Euae implexas generasse Cain & Abel, & esse alterius Cain, alterius Abel. Esse autem Adam & Euam a talibus Virtutibus siue Angelis generatos. Et genitos filios, Cain inquam, ac Abel contendisse inter se, & eum qui genitus fuit a fortiori virtute, occidisse eum qui a minore ac debiliori genitus fuit. Eadem vero fabulas adiungunt hi etiam, dum per exhibitionem ignorantiae eorum venenorum, credentibus insidiantur, quod videlicet oportet omnem hominem sibipsum eligere fortiorem virtutem, & a minori ac infirma separari, hoc est ea quae colum fecit, & carnem & mundum: & transgredi ad superna per crucifixionem CHRISTI. propter hoc enim (inquiunt) venit ex supernis, ut in ipso perficeretur Virtus fortis, contra debiliorem virtutem trophaeum erigens, & corpus tradens. Et quidam ex ipsis hoc dicunt. Alij vero alia. Aliqui enim dicunt eo quod malus esset CHRISTVS, traditum esse ipsum a Iuda, quum vellet peruertere doctrinam legis. Laudant enim ipsum Cain & Iudae, velut dixi, & dicit: Ea de causa tradidit ipsum, quoniam volebat dissoluere ea quae recte tradita erant, Alij vero ex ipsis non, inquit, sed quod bonus esset, tradidit ipsum iuxta caelestem cognitionem. Nouerunt enim, inquit, principes, quod si CHRISTVS traditus esset cruci, debilis ipsorum virtus euacuaretur. Et hoc aiunt, quum nosser Iudas, festinauit, & omnia commouit ut traderet ipsum, bonum opus faciens nobis ad salutem. Et oportet nos laudare, ac laudem ipsi retribuere,

Columbae cur laudata.

Cain laudatus.

Euangelium Iudae.

Hystera creator caeli ac terrae

Ascensus Pauli liber

Iudas laudatus.

tribuere, quoniam per ipsum parata est nobis crucis salus, & per hoc propositum superiorum reuelatio. Caterum omni modo hi seducti sunt, quod non bonum quandam colunt ac laudant. Palam est autem quod haec ex diabolo ipsis ista sunt, ignorantia videlicet & seductio. Impletur autem in ipsis id quod scriptum est: *Vae qui dicunt bonum malum, & malum bonum: qui dicunt tenebras lucem, & lucem tenebras. qui dicunt dulce amarum, & amarum dulce.* Undiquaque enim vetus & nouum Testamentum pronunciat, impietatem ipsius Cain praedicans. Hi vero quum tenebrarum sint amatores, & malefactorum imitatores, ipsum Abel odio habent, Cain vero diligunt. Et Iudae laudem tribuunt. Corruptam autem cognitionem habent duas virtutes ponentes, debiliore & potentiore: inter se vero pugnantes, facientes autem in mundo non mentis alterationem, sed genitorem. & alios quidem secundum naturam a malicia essentia habere, alios vero a bonitate. Nullum autem iuxta mentem bonum aut malum dicunt, sed iuxta naturam. Et primum quidem videamus de Cain, quomodo vetus Testamentum dicit: *Maledictus tu a terra, quae aperuit os suum, ut susciperet sanguinem fratris tui ex manu tua.* Et rursus: *Maledictus tu in operibus tuis, & eris gemens ac tremens in terra.* Consona autem veteri Testamento Dominus in Euangelio de hoc dicit, quando Iudae dicebant, *Nos patrem habemus Deum:* Dominus vero ad ipsos dixit, *Vos filij estis patris uestri diaboli, quia mendax est.* Nam & pater ipsius mendax erat: ille homicida erat, & in veritate non mansit. Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia pater ipsius mendax erat. Vnde etiam aliae haereses ubi audierunt verbum hoc, patrem quidem Iudaeorum diabolum esse dicunt. Habere autem patrem alium, & ipsius patrem rursus patrem. Verum effreni lingua loquuntur, mente cecutientes. Nam ad omnium Dominum Deum Iudaeorum ac Christianorum atque omnium, cognationem illius referunt, hunc patrem illius patris esse dicentes, eum videlicet qui legem dedit per Moysen, & tot miracula fecit. Non est autem hoc deo charissime. Ipse enim Dominus statim dicit, in omnibus nostris curam habens, ut ne a proposito digrediamur, alia per alios comminantes ac excogitantes, patrem ipsorum esse diabolum, ad discipulos loquens: *Nonne duodecim uos elegi & unus ex uobis diabolus est? Non diabolus dicens natura, sed mente.* Rursus autem in alio loco dicit: *Pater Domine caeli & terrae, serua hos quos dedisti mihi. Quando eram cum ipsis, seruauit ipsos, & nullo ex ipsis perijt, nisi filius perditionis.* Rursus alibi dicit, *Oportet filium hominis tradi iuxta id quod scriptum est de ipso, & uae autem per quem tradetur, expedit enim ipsi si nunquam natus esset, & c.* Proinde omnino nouimus, quod de Iuda loquutus est ad Iudaeos. Nam a quo quis superatus est, ab eo etiam in seruitutem redactus est. Et cui quis credit, hunc patrem habet ac principem & ducem suae persuasionis. Dicit igitur Dominus, *Vos filij patris uestri diaboli estis.* nam per CHRISTO Iudae crediderunt quemadmodum ab initio Eua a Deo declinans, serpenti credidit. Deinde quod non solum mendax erat, sed etiam fur, iuxta id quod in Euangelio dictum est: *Quapropter etiam ipsi tradidit marsupium, ut inexcusabilis esset, qui propter auaritiam proprium Dominum tradidit in manus hominum.* Quis igitur huius pater, qui ante ipsum mendax erat, quam Cain, cuius imitator est Iudas? Ille enim meritis fratri, velut ex fraterna charitate decepit ipsum, & per mendacium seduxit: & ubi eduxisset ipsum in campum, eleuata manu occidit. Sic etiam Iudas, *Quid uultis mihi (inquit) dare, & ego ipsum tradam uobis? Et quem osculatus fuero, ipse est, tenete ipsum.* Et quum uenisset proditor, *Aue rabbi, dixit labijs colens, cor autem longe remotum a Deo habens.* Itaque hic Iudas pater ipsorum factus, iuxta abnegationem Dei & proditorem, fatanas existens ac diabolus non natura, sed mente, filius fuit ipsius Cain, iuxta imitationem homicidiae illius ac mendacis. Nam & pater ipsius ante ipsum mendax erat, non Adam, sed diabolus, cuius imitationem habuit in fraterna caede, & odio, ac mendacio, & contradictione aduersus Deum, dum dicit: *Nunquid custos fratris mei sum ego? non noui ubi est.* Sic etiam diabolus Domino dicit, *Nunquid gratis colit Iob Deus?* Quandoquidem enim ipse diabolus per mendacium decepit Eua, & Adae alia pro alijs dicens, & amicitiam cum creatore ostendens, *Eritis sicut dii, & non moriemini:* hunc imitans Cain praetextu fraternae charitatis fratrem decepit dicens, *Exeamus in campum.* Quapropter etiam sanctus Ioannes dixit: *Qui odit fratrem suum, hic non est perfectus in charitate, sed ex Cain est, qui occidit fratrem suum.* Et cur ipsum occidit? quia mala erant opera ipsius, & aemulatus est opera illius, quia bona erant. Sic etiam hi magis inuidentes ipsi Abel bona opera habenti, ipsum uero Cain colentes, quomodo non redarguantur? quum ipse Saluator expressit dicat, & duram sententiam ipsis decernat: *Quod requiritur a generatione hac omnis sanguis iustus, effusus ab Abel iusto, usque ad Zachariam prophetam, quem occidistis in medio templi & altaris, & c.* Non igitur uelut hi dicunt, propter cognitionem Iudas tradidit Saluatorem: neque Iudae mercedem habent quod crucifixerunt Dominum; etiam si per crucem nos salutem habeamus. Non enim tradidit ipsum Iudas ut cederet nobis ad salutem, sed per ignorantiam & aemulationem & auaritia, & Dei abnegationem. Nam tametsi dicat scriptura *CHRISTVM uoluisse cruci tradi:* aut etiam si dicat diuina Scriptura, absurditates in extremis diebus per nos perficiendas: non tamen omnino aliquis ex nobis qui iniqua facimus, exculpationem inuenit, Scripturae testimonium producens, vaticinantis haec futura esse. Non enim quia dixit scriptura facimus, sed quia facturi eramus, Scriptura praedixit propter Dei praenotionem: & ut Deus qui bonus est, iram autem contra peccantes infert, non suspectus fiat uelut qui affectibus obnoxius sit. Ira enim Dei aduersus singulos peccantes, non ab affectu proficiscitur: affectus enim expers est numen, infert autem iram contra hominem, non affectu indignationis correptum, neque ira superatum. Ostendit autem affectus exortem se Deus praenotat futurum iudicium, ac iustum supplicium fore, quo deitatem affectus exortem ostendat. Praedixit itaque, Scriptura iuxta praecognitionem nos praemuniens ac docens, ut ne incidamus in iram Dei immedicabilem, non ex affectu decretam, neque ex eo quod ab affectibus superatus sit contingente, sed hominibus peccatum iustissime praeparata, & his qui non agunt penitentiam ex veritate. Sic

Pater diaboli quis sit.

Diabolus est ipse Iudas.

Cain Iudae pater.

Cain filius diaboli.

Praedictio in Scriptura qua sit ratio.

te. Sic etiam de cruce, non quia dixit diuina Scriptura, Iudae crucifixerunt, & Iudas prodidit Saluatorem: sed quia traditurus erat Iudas, & Iudae crucifixuri, ea de causa. Scriptura praedixit in veteri Testamento, & Dominus in Euangelio. Quare non ex cognitione futurae mundo beneficentiae, prodidit Dominus Iudas, uelut illi dicunt: sed gnarus quidem suum Dominum esse, ignarus autem quod salus mundo futurus esset. Quomodo enim humanae salutis curam gesserit, qui ab ipso Saluatore filius perditionis uocatur? Et hoc audit, *Conferret ipsi si nunquam natus esset.* Et hoc, *Amice ad quid ades? & hoc, Unus ex uobis me tradet. & Qui edit mecum panem, leuauit contra me calcaneum:* uelut habet Euangelium ex praecedente testimonio Psalterii. Et, *Vae per quem filius hominis traditur.* Nam ipse Iudas de seipso omnia detexit, & laudantium ipsum atque suam ipsius demeritiam redarguit, etiam si inuitus attamen ubi accepit praecium triginta argenteos, postea poenitentia ductus, & argenteos auersatus, uelut qui malum aliquod perpetrasset, malum quidem sibi ipsi, malum uero etiam his qui crucifixerunt. At uero Dominus bonum per seipsum perficiens nobis & mundo, seipsum tradidit, ut contingeret nobis salus. Proinde non Iudae proditori gratiam agimus, sed misericordiam Saluatori, qui animam posuit pro nobis proprijs suis ouibus, uelut ipse dixit: *Quomodo enim qui putasset se bonum quid perfecisse, postea dicit? Poenitet me quia tradidi sanguinem innocentem, & auersatus est triginta argenteos pro eodem qui dedit mihi filius Israel.* Et rursus in alio Propheta: *Si iustum est uobis, date mercedem meam, aut renunciate.* Et rursus in alio Propheta, *Et dederunt argentum praecium aestimati, & dixerunt: Pone ipsum in fornacem, & uide an sincerum sit, uelut probatum est a filiis Israel.* Et quod colligere licet ex diuina Scriptura de his qui perfecta sunt in Domino nostro: non per Iudae operationem ad bonum, sed per Saluatoris nostri ac Domini IESU CHRISTI, pro nobis non ex necessitate, sed ex uoluntate, seipsum traditione, & dispensationem crucis pro salute nostra. Scio me magnam testimoniorum molem coacervare. Verum uelut rursus alius Propheta dicit, *Fiat caula ipsius deserta, & episcopatum ipsius accipiat alter:* hic pronus factus crepuit medius, & effusa sunt omnia intestina ipsius, & ad finem laqueo uisus, ostendit se totam salutem suam perdidisse, eo quod exciderit a spe, per suas inordinatas ac procliuas contra Dominum suum insidias, & propter auaritiam in abnegationem Dei. Quare etiam Apostoli pro ipso in suum numerum constituerunt Matthiam dicentes: *Ex quo transgressus est Iudas ut abierit in proprium locum.* Qualem uero hunc praeter quam quem Saluator ipsi pronunciat, dicens quod est filius perditionis. Hic enim decenter est ipsi locus, perditionis uidelicet. Porro quum de hoc sufficere putemus reuera, consequenter rursus ad aliam secliam transeamus de charissimi, obliqua & uenenata dogmata reuelantes, eorum qui ex confecta diabolica uersutia, mundo corruptionis gratia immixti sunt. Talem enim mentem deteriora appetentem, generi buprestae ac canthari similem, quum reuelauerimus, & nociua existentem per uirtutem Dei contriuerimus, ad aliorum persecutionem mentem adiicientes; Deum adiutorem de filio CHRISTO, inuocemus.

Contra Sethianos, XXXIX haeresim.

Sethiani rursus haeresis alia sic appellata. Non autem ubique haec reperitur, neque ea quae hac praecipue sit Caianorum appellata. Fortassis autem iam plerumque harum eradicatae sunt de mundo. Quod enim non ex Deo est, non stabit, sed tempore quidem uiget, uerum in finem non durabiliter permanet. Arbitror autem in Aegyptiorum regione me forte in hanc haeresim incidisse. Non enim exacte memini regionis, in qua cum ipsis congressus sum. Et quaedam sane ex perulstratioe & proprio aspectu de hac cognouimus, aliqua uero ex libris. Hi enim Sethiani a Seth filio Adam se genus ducere gloriantur. Ipsum autem glorificant, & ad ipsum omnia quae uirtutis sunt, referunt, & uirtutis signa, & iustitiae, & quaecumque talia sunt. Quin & CHRIS TVM ipsum nominant, & ipsum esse IESVM affirmant. Docent autem doctrinam suam sic. Ex angelis, inquit, facta sunt omnia, & non ex superna uirtute. Hi enim consono dicunt priori sectae Caianorum hac parte. Factos esse ab initio statim duos homines. Et ex his duobus esse Cain & Abel. De his autem seditiosos factos angelos inter se disceptasse, sicque fecisse ut Abel a Cain occideretur. Erat enim seditio Angelis contententibus de generibus hominum horum duorum, eius qui genuit Cain, & eius qui genuit Abel. Obtinuisse uero supernam uirtutem, quam Matrem dicunt ac foeminam. Videtur enim ipsis matres esse supernae & foeminas & masculos, & parum abesse ut etiam cognationes & patriarchas dicant. Quandoquidem igitur praualuit, inquit, Mater & foemina appellata, gnara quod occisus esset Abel, id animo uolens fecit generari ipsum Seth, & in hoc posuit suam uirtutem, quum suscepisset in seipsam semen supernae uirtutis, & scintillam ex supernis missam in primam deiectionem feminis ac constitutionis. Et esse hanc constitutionem iustitiae, & electionem feminis ac generis, quo per hanc constitutionem & hoc semen, destruantur uirtutes Angelorum qui mundum fecerunt, & duos ab initio homines. Ob hanc igitur causam, etiam genus ipsum Seth segregatum hinc deducitur, ut quod electionis est, & ab alio genere discretum. Progredientibus autem temporibus, inquit, & simul existentibus duobus generibus, tum ipsius Cain, tum Abel, in idem congressus per magnam maliciam, simulque mixtis: ubi inspexisset illa ois Mater, purum semen hominum uoluit efficere, uelut dixi, eo quod Abel occisus esset, & hunc Seth delegit, ac purum edidit, & in hoc solo genus uirtutis ac puritatis suae deposuit. Quum autem uidelicet rursus multam pmixtionem, & inordinatum iperum Angelorum & hominum, ad pmixtionem duobus generibus, pgressus, & seditiosos quaedam generum tumultatione ac confusione ipsorum inducete: praefata rursus eadem Mater ac foemina, diluuium induxit, & perdidit oem seditioem hominis uniuersum generis contrarii, quo uidelicet purum genus a Seth & iustum solum maneret in mundo ad constitutionem generis ex supernis, & scintillae iustitiae. Fefellerunt autem ipsam rursus Angelum, & imposuerunt ipsum Cham in arcam qui de femine ipsorum erat. Quum enim octo animae seruatae sint in arca Noe, septem quidem esse puri generis dicunt, unum autem esse Cham alterius uirtutis,

Buprestes et Cathar.

Sethiani.

Seth duritas.

tutis, qui ingressus est clam matre superna. Ab angelis autem hoc constructum, sic effectum esse. Quadoquidem enim sciebant, inquit, Angeli quod vniuersum ipsorum semen delendum esset in diluuiio: per calliditatem quandam praedictum Cham ad conseruationem creati ab ipsis generis malicie claudens in miserum. Et ex hoc obliuio & error circa homines, & consili peccatorum impetus, & multiplex vitiorum mixtura facta sunt. Et sic mundus ad priscam cõsolationem rursus reflexit, & impletus est malis, velut ab initio ante diluuium. At à Seth secundum semen & generis successione ip-

Seth esse Christum.

Libri Sethianorum.

Iobelei generis ex adte explicata liber

Linguarum diuisio.

se IESVS CHRISTVS venit, non secundum genera, sed mirabiliter in mudo apparens, qui est ipse Seth, qui tunc fuit, & nunc CHRISTVS hominum generi accessit, à matre ex supernis dimissus. Hæc omnia sic facta esse dicunt illi. Stultas autem & inefficaces ac vanitatis plenas esse tales praedicationes, omnibus manifestum est. Non enim duo homines formati sunt vnus ille Adam, & ex Adam Cain & Abel ac Seth, & non amplius ex duobus hominibus, sed ex vno, vtiq; ad diluuium vniuersum genus ipsius Adam constitutiones in mundo habet. A diluuiio vero ex Noe rursus vno homine, & nõ ex diuersis hominibus, sed vno Noe, qui per successione ex semine Seth fuit totum hominum genus nõ in duo diuisum, sed in vnum genus, à quo etiam Noe & ipsius vxor, & Sem & Cham & Iapheth, filij ipsius, & tres vxores filiorum eius, ab ipso Seth omnes genus deducunt, & non à duobus hominibus qui non sunt facti, iuxta horum fabulamentum. Libros porro quosdam ex magnorum virorum nominibus conscribunt. Ex nomine quidem Seth septem libros esse dicentes, alios vero libros alienigenas, sic enim vocant, alium autem ex nomine Abraam, quem & reuelatione esse dicunt, omni malicia referunt. Alios item ex nomine Moysi, & alios aliorum. Ceterum ad multam stultitiã meam suam deducentes, multam quendam formosam vxorem ipsius Seth esse dicunt. Vide vero mihi õcharissimè, horum dementiã, quo per omnes modos ipsorum scenica figmenta, fabulosamq; inanẽ sapientiã ac conficta deliramenta cognoscas. Sunt etenim aliã quædam hæreses, quæ virtutem quandã esse dicunt, quã nominatim Formosam vocant. Quæ itaq; apud alios vixit formosa puratur ac appellatur, eam hi vxorem ipsius Seth dicunt. Vnde, possumus demonstrare, velut scitis charissimi, & natura hominem ipsum Seth, & non ex supernis quid alteratum, & fratrem natura ipsius Cain & Abel ex vno patre atq; vna matre. Cognouit enim (inquit Scriptura) Adam Euan uxorem suam, & concepit ac peperit Cain, & imposuit ipsi nomen Cain, quod est possessio, dicens: Possedi filium per Deum. Et rursus, Cognouit Adam uxorem suam Euan, & concepit ac peperit filium, & nomen ipsius Abeli. Et longe post hæc ubi mortuus esset Abel, Et cognouit Adam Euan uxorem suam, & concepit ac peperit filium, & uocauit nomen ipsius Seth, quod significat permutationem. Restituit enim mihi Deus semen pro Abel quem occidit Cain. At vero, Possedi per Deum, & Restituit mihi Deus: vnum Deũ ostendit omnium creatorẽ & genitorum datorẽ. Quod autem hi habuerunt vxores, tum Cain, tum Seth, manifestum est. Abel enim iunior occisus est nõ dum vxore ducta. Quemadmodum autem in Iobeleis reperitur, quæ etiam Genesim exactè explicata appellatur: etiam nomina vxorũ Cain & Seth, is liber continet, vt omni modo hi confundantur, qui fabulas vitæ inuenerunt. Quum enim Adam genuerit filios & filias, necesse fuit illo tẽpore filios proprios sororibus copulari. Non enim erat hoc iniquum, quoniam nullum aliud genus erat. Nam & ipse Adam propriæ, vt ita dicam, filia ferè ex corpore ipsius formata copulatus est, quæ ad coniugiũ ipsi à Deo formata fuit, & non erat iniquum. Et ipsius filij copulati sunt, Cain sorori maiori Sane appellatæ. Seth vero tertius filius post Abel genitus, Azuræ sorori suæ vocatæ. Geniti sunt autè ipsi Adã & alij filij, velut Genesim exactè explicata habet, nouè post hos tres, vt sint ipsius filia quidem duæ, masculi vero duodecim, vnus quidè occisus, vndecim vero relicti in vita. Habes autem & horum declarationem in generatione mundi, & primo libro Moysi sic dicente: Et iuxit Adam annis noningentis triginta, & genuit filios ac filias, & mortuus est. Ampliatis autem hominibus, & generatione Adam extensa, sinceritas iuxta nuptias pudicas dilatabatur consequenter procedens. Et quandoquidem geniti sunt filij Adam, & filij filiorum, & ex his filia per generis successione genitæ sunt, de cætero non amplius sorores suas in vxores duxerunt. Sed ad bonam legem deuenit, etiam ante conscriptam per Moysen legem, pudicarum nuptiarum ritus, & ex patris suis vxores sibi ducebant, & sic dilatatis iam hominibus, mixta sunt duo genera, ipsius Cain ad genus Seth, & ipsius Seth ad alterum, & reliqua filiorum Adam genera. Hinc deinceps quum diluuium omnem hominum statum funditus perdidisset, conseruatus est solus Noe, qui inuenit gratiam apud Deum, iustus inuenit in illius tẽporis generatione. Arcam autem velut iam ante à nobis dictum est, cõstruxit sibi ipsi ex præcepto Dei, velut verè Scripturæ habent. In qua conseruatum esse idem veritatis liber dicit, ipsum, & cum ipso prædictas septem animas, coniugem inquam ipsius propriam, & tres filios, vxoresque horum itidem tres. Ex hoc autem reliquias humanæ constitutionis in mundo genitas esse, rursus veritas ipsa confirmat. Vnde iuxta generationum progressum, & per successione filio patri succedente, mundus ad quinque generationes deuenit. Et facta est illo tẽpore Babylonis extructio in terra Assyriorum, & turris quæ tunc ab ipsis est ædificata. Erant autem circa hoc tẽpore, velut iam in superioribus scõtis exposui, iuxta seriem generationum supra à me tractatarum, omnes viri septuagintaduo numero duces ac capitanei, de genere Cham trigintaduo: de genere Sem quindecim, de Iapheth viginti quinque. Et sic turris & ipsa Babylon facta est. Ex his dispersæ sunt per omnem terram tribus & linguæ. Et quandoquidem septuagintaduo tunc turrim ædificantes, linguis dissipati sunt, cõfusi, & ab vnâ quam nouerant ex voluntate Dei inspirati, alius aliam habuit. Ex quibus sanè hucusque constitutio linguarum perdurat: vt si quis velit singulos principes vniuscuiusque linguæ inuenire possit. Sic Ionan quidem Græcam habuit, ex quo etiam Iones appellati sunt, qui veterem Græcorum linguam habent: Theras autem Thracum, Mofoch Mossynocorum linguam, Thobel Thesallorum,

orum, Elud Lydorũ, Gephar Gasphenorũ, Mistrem Aegyptiorum, Pius Axumitarũ, Arnot Araborũ. Et vt ne singulatis recenscam, vnicuiq; propria inspirata est lingua, & sic vniuscuiusque linguæ successio in mudo dilatata est. Vnde igitur hi emèriti sunt sua verba, interponentes sua fabulameta, imaginantes ac somniantes ea quæ nõ sunt velut quæ sunt, & quæ sunt ex sententia sua dissipantes. Verũ hoc totũ propositũ diabolus hominũ animis inieuit. Videre autè licet ac admirari, quomodo in multis absurditatibus hofem decepit, & ad iniquitatẽ distraxit, ad scortationes & adulteria ac lasciuas, & ad simulachrorum insanos cultus & stigtias, & sanguinis effusões, rapinasq; ac insatiabiles, Iudosq; ac voracitates, & quonq; huiuscemodi. Nusquam vero ante CHRISTI aduentũ ausus est in dominum suum blasphemum aliquid verbum loqui, aut cõtra elationem cogitare. Expectauit enim CHRISTI aduentũ, velut dicit: De te scriptũ est, Angelis suis madauit de te, & in manibus portabit te. Audiuit enim semper prophetas annunciantes CHRISTI aduentum, redemptionem futurum eorum qui peccauerunt, & per CHRISTVM penitentiam agunt. putauitq; se misericordiam aliquam assequurum esse. Quando autem miser ille vidit CHRISTVM non suscepisse de salute ipsius curam, aperto ore cõtra proprium Dominum blasphemiam euomuit, hominibus opinionem immittens, vt negent quidem quæ sunt, quæ vero nõ sunt grant. Sic itaq; & hi redargentur omni modo decepti. Seth enim mortuus est, & anni ipsius descripti sunt. Quum enim vixisset annos noningentos duodecim, debitum naturæ persoluit, vbi genuisset filios & filias, velut diuina scriptura ait: Per successione autem filius huius Enos nomine, etiam ipse vbi vixisset annos nonagintaquinq; ex hac vita decessit, genitis filijs ac filiabus, velut idem veritatis liber habet. Vnde igitur Seth qui tunc mortuus est, cuius etiam filij tibi per successione vixerunt, & vita decesserit, inuenietur ille dominus, qui à Maria semper virgine genitus est, ex bona voluntate in hominũ vita, qui genitus est sine tẽpore, qui semper est apud patrem, in substantia Deus Verbu? Vcnit autè in extremis diebus, & in seipsum efformauit ex virgineo vtero carnem, & animã humanam accepit, atq; sic perfectissimè homo factus est, prædicauitq; nobis mysteria vitæ, iustitiæq; operatores dicipulos suos constituit, & doctrinam suam per seipsum & per ipsos, humanũ genus edocuit. Non quæ sethiani sentiunt reuelans, neque Seth seipsum nominans, velut hi delirantes, ac ebrietate quadam grauari, à veritate exciderunt. Ceterum quũ nũc cõtra facta sit ipsorũ hæresis, & nõ opus habeat extendere cõtra ipsam cõfutationẽ longiorem, cõtentus sum præsentibus his solis. Sauciata enim facilis est horum dementia, & quæ potest se ipsam redarguere ac manifestare, non solum in propofita & per calumniam excogitata CHRISTI vita, quod videlicet Seth ipsum putant, & esse affirmant, sed etiã in argumento de duobus hominibus. Si enim virtutes ex supernis principium habent, non sanè citra vnã, quam etiã Matrem vniuersorũ esse dicunt, facta ac peracta sunt ea quæ à duobus perpetrata sunt. Inuenitur enim vna causa duarum virtutum, & sine ipsa nihil eorum quæ facta sunt, factum esse. Et reuertitur rursus ad hoc, vt confiteantur vnum esse Dominum omnium, & opificẽ ac creatorẽ vniuersorũ, vbi semel vnum principium est ostensum. At postquã etiam de hac hæresi hæc diximus, & venenũ serpentinaẽ ipsorũ ex aspersione prognatæ sobolis reuelauimus, ad aliam rursus õ charissimi iuxta eandem tractationis consequentiam pergamus.

Contra Archonticos, XL hæresim.

Archonticorũ hæresis quædam hos sequitur. Verũ nõ in multis locis hæc apparet, sed solũ in Paestinatorũ prouincia. Transulerũt & venenũ suũ iã alicubi in magnã Armeniã. Sed & in parua Armenia hoc zizanũ iam cõfeminatũ est à viro quodã ab Armenia ad Paestinatorũ terrã pfecto, tẽporibus Constantij circa obitu ipsius, cui Eutaetus nomẽ fuit, quũ Atactus potius appellandus esset ob incõpositos mores, qui sanè didicit hanc malã doctrinã, & deinde reuersus ad propria docuit. Translumpfit autè, velut dixit in Paestina, velut ab aspide venenũ, à Petro quodã sene indignè Petro appellato: qui habitabat in vicinia Eleutheropolis Hierusalẽ, tribus signis vltra Cherbon, Cabbaricha ciuitatẽ vocat. Hic senex primũ habuit indumentũ admirandũ, simulatiõne plenũ, forinsecus enim reuera pelle ouilla indutus erat, & intrinsecus lupus rapax esse ignorabatur. Anachoreta enim videbatur esse, vt qui ab hominibus secesserat in spelunca quadã desidens. Qui multos profectõ ad reuocacionẽ cõgregauit. Et pater sanè ob senectã ac habitũ vocabatur, & bona sua pauperibus distribuebat, & quotidie elemosynas faciebat. In prima autè ætate sua in multis scõtis examinatus est. Verũ Aetij episcopi tẽpore accusatus, ac tũc Gnosticorũ hæresim exercere conuictus, depositus est à presbyterio. Erat enim aliquando cõstitutus presbyter loci: sed postquã de hæresi cõuictus fuit, ab Aetio persecutionẽ passus est. Et digressus habitauit in Arabia in Cochaba, vbi Ebionzorũ & Nazoreorũ radices pullularũt, velut in multis scõtis de hoc loco indicauit. Postea vero velut modestus factus ad senectã, rursus redijt, afferens secũ hanc veneni iaculationẽ occultè, & apud oẽs ignotus, donec postremũ ex verbis quæ in aures quorũdã insurrauerat, talis cõuictus à nobis excõicatus est, & post tẽpore tenuitatem confutatus. Et confedit in spelunca de cætero contemptus ab omnibus, & à fraternitate destitutus, & à plerisq; quæ vitæ suæ curã gerũt. Ad hũc senẽ pductus sidiã Eutaetus ab Aegypto pfectus, & malæ lenis doctrinæ particeps factus, hoc venenum velut magnam mercem acceptũ, in patriam suam auexit. Erat enim, velut dixi, originis ex parua Armenia, ex locis prope Satalen. Reuersus itaque ad suam patriam multos eiuidem parua Armeniæ polluit, corruptis quibusdam diuitibus, & quodam Senatorij ordinis, & multis spectabilibus viris: per quos illustres homines multos illic perparua & magna, sunt. Alterum enim syphoniam paruam, paruum nimirum libellum vocant, alterum vero magnum, brorũ nomen magnam syphoniam. Sed & alios quosdam libros apud se accumulans, quo in congressibus videantur

Diaboli insidie post Christi aduentũ.

Eutaetus Armenus.

Petrus Anachoreta

Symphõia parua & magna, libellum, brorũ nomen.

Libri alie nigena.

tur suum errorem per multos confirmare, & in medium afferre. Quin & alienigenis appellatis vtuntur: Sunt enim libri sic appellati. Accipiunt autē occasiones ab ascensu Eſaiæ, in superq; aliis quibusdam apocryphis. In summa ex libro Symphonia dicto, octonarium quendam esse dicunt cœli, & septenarium. Esse autem in singulis cœlis principes, & hos quidem esse in septem cœlis, ita vt in vnoquoq; cœlo vnus sit princeps. Ordines autem esse vniciq; principi. Et Matrem lucidam supernè in octauo esse, velut etiam aliæ hæreses. Et aliqui ipsorum corpora petulantia polluta habent. Alii verò simulatum ieiunium præ se ferunt. Decipiunt autem simpliciores homines habitu solitariè degentiū, renunciationem quandam iactantes. Aiunt autem esse in vnoquoq; cœlo, velut dixi, principatū & potestatem, & angelica quædam ministeria, quom vnusquisq; princeps sibi ipsi ministeriū generauit ac fecit. Non autem esse carnis resurrectionem, sed solum animæ. Execrantur sacrum lauacrum, etiam si sint quidam ex ipsis præoccupati ac baptizati. Myſteriorum quoq; participationem ac bonitatem reprobant, velut quæ sit aliena, & in nomen Sabaoth facta. Hunc enim volunt esse secundum quasdam alias hæreses, eum qui in septimo cœlo dominatur, & qui in alios imperium obtinet. Cibum autem principatuum ac potestatum esse dicunt animā, sine ipsa verò non posse illas viuere. propterea quod ex humore superno sit ipsa, & vires illis præbeat. Vbi verò hæc in cognitione fuerit, & baptisina Ecclesiæ fugerit, & nomen Sabaoth eius qui legem dedit: tunc per vnquoq; cœlum ascendere, & ex cufationem apud singulas potestates facere, atq; sic eam transgredi ad superiorem matrem, ac patrem vnuerſorum. vnde sanè descendit in hunc mundum. Iam verò dixi, quod baptismum detestatur, velut mulsæ immorientes, & olei odorati compositionem vitiantes. Quemadmodum de his & similibus ipsis, parabola apud Ecclesiasten dicta est. Mulsæ enim reuera sunt interfectantes ac mortificantes, ac putidum facientes aromati cum ac vngentariū oleū, ipsa sancta Dei myſteria in lauacro nobis in peccatorum remissionem donata. Admiretur porro quis merito vbi reperit & apud naturę rerum doctos aliqua vtilitate plena, apis prudentiæ assimilatus, quæ omnibus quidem germinibus insidet, vtilia verò sibi ipsi colligit. Prudens enim homo nusquam damnus patitur, sed vbiq; & vndiquaq; lucrū fert. Imprudens autē damnū patietur, velut sanctus Propheta dicit: Quis prudēs & intelliget hæc? Et cui verbum Domini est, & cognoscer ipsa, quoniā rectæ viæ Domini, impii verò debilitabuntur in ipsis. Inuenimus enim apud naturæ rerū doctos physiologos appellatos, imò potius nos ipsi videm⁹, quod cantharorū, hoc est scarabæorū genus, quod à quibusdam pilulariū vocatur, consuetudinem habet, vt in fœtore ac stercore volutetur, & hoc est ipsorū alimentū & opera. Et aliis quidē idem sterco graueolens & abominabile est, apibus autem hoc sterco & graueolentia mors est. Et scarabæorum quidem opera ac tractatio est graueolentia. apibus autem vice versa bonus odor & flores, & vngenta, in refrigerationem creationemq; ac cibum, & in operam ac tractationem. Verum scarabæis prædictis talia contraria. Cuius rei si quis experimentum facere velit, de vngento succi balsami aut nardi sumat, & scarabæis afferat, & mortem ipsis inducet, velut physici testantur. Statim enim moriuntur, non ferentes bonum odorem. Sic etiam hi tranquillitatem & scortationem ac vita appetētes, in mala spem suam habent. Vbi verò sacro lauacro ac bono odori appropinquarint, moriuntur in Deū maledicta ef fundentes, & ipsius dominationem reprobantes. Cæterū ex vno aut duobus testimonijs ipsos subuertemus. Si enim & principatus sunt & potestates, nō extra Deū maxime hi sunt in cœlis. Nouit enī Scriptura dicere Angelos & archangelos non incōtrarietatem locatos, sed ministratorios spiritus qui ad ministerium demittuntur, propter eos qui assequuntur sunt salutem. Nam & in terra in singulis regionibus multi sunt principatus, sed sub vno rege. *Quæ enim sunt potestates, à Deo ordinatæ sunt, Apostolus dicit, Quare qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Principes enim non sunt contra bonum, sed pro bono, & non sunt cōtra veritatem. Vis autem, inquit, potestatem nō timere: bonum facito, & habebis laudem ex ipsa.* Non enim frustra gladium gestat. Minister enim est ad hoc ipsum à Deo ordinatus ei qui malū facit. Et vides quod potestas hæc mundana ex Deo ordinata est, & gladii potestatem accepit, non autem aliunde, sed ex Deo, ad vltionem. Et non possumus dicere, eo quod sunt principatus & potestates in mundo, regem horum non esse regem. Sed esse principatus & potestates in mundo. Esse autē & horum regem. Quemadmodū igitur in terra videmus principatus non contrarios regi, sed subditos in administrationē totius regni, & ad bonā ordinationē terræ, vbi cædes & pugnæ, ignorantiaq; ac doctrinæ, bonæ item leges ac iniquitates, & hac de causa sunt potestates, vt ad bonum ordinem gubernationis vnuerſi mundi omnia ex Deo bene disponantur ac administrantur. Sic etiā in cœlo maxime verò præcisè illic vbi non inuidia, non æmulatio, non iniquitas, nō contrarietas, non seditio, nō iniuriandum, non rapina, neq; aliud quid tale, potestates ob aliud negotium ordinatæ sunt. quale autem inquam, q̄ propter modulationem laudis, propter supernam immortalē glorificationē? propter quam voluit liberalis noster Deus & rex largiri vniciq; ex his quæ facta sunt ab ipso gloriam conuenientem, quo regni ipsius claritudo ac iocunditas semper glorificetur. Manifestè igitur illi errant, domini Dei ignorantes. Dicunt autem hi velut etiam supra à me inditatum est, diabolū esse filium se primæ potestatis, hoc est ipsius Sabaoth. Esse autem Sabaoth Deum Iudæorum. Diabolū verò matrem eius filium, qui quom sit in terra, aduersetur proprio patri. Et ipsius patrem neq; talem esse, neq; rursus esse incomprehensibilem Deum, quem patrem vocant, sed sinistra esse potestatis. Porro rursus aliam fabulam hi narrant. Diabolus, inquit, progressus ad Euam, copulatus est ipsi velut vir mulieris, & genuit ex ipsa & Cain & Abel. quapropter restitit alter alteri, propter æmulationem quam mutuo exercebant, non eo quod complacuit Abel Deo, velut veritas ipsa habet, sed aliam errantes rationē afferunt: quoniā, inquit, amabant ambo fororē suā propriā, ea de causa insurrexit Cain aduersus Abel, & occidit ipsum. Ex natura enī dicit ipsos ex semine diaboli, velut dixi, natos esse. Producent autem

Anima ci bus potestatum.

Scarabei pilularij.

Potestatiū mundanarū ac cœlestium ratio.

Diabolus filius Sabaoth.

autē testimonia vbi aliquos decipere voluerint, ex diuinis libris, velut etiā in alia sc̄ta hoc à me dictū est, Saluator ad Iudæos dixit, Vos ex satana estis, & quom loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. nam & pater ipsius mendax erat: quo videlicet dicant diabolū esse ipsum Cain, quoniā dixit quod ab initio homicida erat: & vt ostendant, patrem quidem ipsius esse diabolū. Diaboli verò esse patrem principem mendacem, quem maledictis impetentes contra suum ipsorum caput, dicit ipsum esse Sabaoth, solidi putantes nomen esse Dei vocem Sabaoth, velut etiam antea in superioribus sc̄tis per longum à nobis de Sabaoth, & aliorum nominum interpretationibus, à nobis tractatū est. Velut sunt Elh, & Eloim, & El, & Saddai, & Elion, & Rabboni, & Ia, & Adonai, & Iabe. Nam nomenclaturæ sunt glorificationum, quæ omnes interpretationē habent, & non sunt nomina adoptata, vt ita dicam deitati, quæ sanè etiam hic explicabuntur. El enim est deus. Eloim deus semper. Eli, deus meus. Saddai, sufficiens. Rabboni, dominus. Ia, dominus. Adonai, qui est dominus. Iabe, qui erat, & est, & semper est. Sicut interpretatur Moſi, Qui est misit me, dices ad ipsos. Elion, altissimus. Saboth virtutum interpretationem habet. Dominus igitur Sabaoth, dominus virtutum est. Omnibus enim expōsitum est, quod vbi Scriptura nomen Sabaoth vsurpat, non solum id pronunciat vt diceret, dixit mihi Sabaoth, aut locutus est Sabaoth, sed statim dicit Dominus Sabaoth, hoc est dominus virtutum. Et postea apud ipsos & similes per mentis ipsorum cæcitatem, ea quæ recte dicta sunt, in calumniam rapiuntur. Neq; enim de diabolo à Saluatore in sermone ad Iudæos dictum est, velut omnibus qui veritatē sequuntur clarum existit. Sed propter Iudam ipsos hoc verbum dixit. Non enim erant filij Abraham qui ipsum ante aduentum eius in carnem sub quercum Membræ suscepit, sed condemnarunt seipſos vt filij fierent aditionis Iudæ, qui à Domino satanas ac diabolus est appellatus, dum dicit: Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est? & ea gratia malignos ipsius mores interpretans Dominus dixit: Quom loquitur mendacium, ex proprijs loquitur. Et velut alibi Euangelium dicit, Fur erat, & marsupium ipse portabat. Hic igitur diabolus vocatus Iudas, patrem habuit Cain, qui per mendacium fratrem decepit suum Abel, & occidit. Qui etiam interrogatus à Domino, Vbi est Abel frater tuus? mentiens dixit, Nescio. Meritū igitur & hic natura diaboli moribus imitatus, filius eius à Domino dictus est. Nam à quo quis superatur, eius etiā seruus est. Et vnusquisq; nostrum quicquid tandem fecerit, eos qui prius id fecerunt, imitatus patres habebit. Clarè itaq; dictus est sermo à Domino prolatus: Vos filij diaboli estis. Et rursus, Quom loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia pater ipsius mendax est, vt dicat primū Iudam & Cain: deinde, Nam & pater ipsius mendax est, vt dicat ipsum diabolū, propter ea quæ ab vnoquoq; horum perpetrata sunt. Inspiratione enim per os serpētis facta, omnia falsa loquutus est diabolus. Et sic tūc decepit Euam, & sublata est erronea horum fabula: etiā si dicat Scriptura, quod Cain occidit fratrem suum, quia ex diabolo erat. Ostensum enim est omnino non eo quod Eua ex semine diaboli conceperit, & quod per nuptiarum cōiugium ac corporum conjunctionem Cain & Abel genuerit, velut his videtur: sed propter morum similitudinē, & malignitatis diaboli imitationem, filius ipsius appellatus est. Porro ijdem rursus dicunt, Adam copulatum Euæ propriæ vxori genuisse Seth, natura proprium filium suum. Et tunc inquit supernam virtutē cum ministris boni Dei angelis descendisse, ac rapuisse ipsum Seth, quem etiam alienigenam vocant, & Seth sursum euexisse sursum alicubi, & multo tēpore educasse, vt ne occideretur: & post multum tempus rursus detulisse in hunc mundum, & spiritualement fecisse ipsum ac corporalem, vt non posset contra ipsum præualere, neque ipse, neq; aliæ potestates ac principatus mundi fabricatoris Dei. Dicunt autē ipsum non amplius cultum præstitisse creatori atque opifici. Verum cognouisse innominabilē virtutem & supernum bonum Deum, eiq; cultum præstitisse, & contra creatorem mundi & principatus ac potestates multa reuelasse. Quare etiam libros quosdam efformarunt in nomen ipsius Seth conscriptos, ab ipso eos editos esse dicentes. Alios item in nomen ipsius & septem filiorum eius. Dicunt enim ipsum genuisse septem alienigenas appellatos, velut etiam in alijs sc̄tis diximus, Gnosticorū inquam & Sethianorum. Hi etiam alios prophetas esse dicunt, Martiadem quendam & Marſianum, raptos in cœlos, & qui per triduum descenderint. Et multa sunt quæ fabulose fingentes edunt, & blasphemata faciunt contra verum Deum omnipotentē patrem Domini nostri IESVS CHRIS T I, velut qui primus proceps sit & inuentor prauitatis, id quod ex libris ipsorum deprehenditur. Si enim malorum inuentor est ac maleficus, quomodo non statim bonus inuenietur, velut etiam in alijs sc̄tis diximus, qui contra scortationes & adulteria, rapinaq; ac auaritiā legem tulit? Deum enim Iudæorum ipsum esse ipsi dicunt. Iudæis autem legem dedit, in qua omnia hæc interdixit, quorum inuentorem ipsum esse dicunt. Quomodo autem pater satanæ vocari poterit, qui contra ipsum tot ac tanta designauit? Et si alienus est à superno apud ipsos appellato Deo, & non ipse est Deus omnipotēs rex & Dominus noster IESVS CHRIS T V S, quomodo in lege & in Euāgelijs, & in prophetis ac Apostolis, ipse Deus Dominus, pater autem Domini nostri IESVS CHRIS T I appellatur? velut clarè nos ipse Dominus docet in Euāgelio dicens: Gratias ago tibi pater Domine cœli ac terræ: quo ostendat patrem suū Deū vnuerſorum. Et de mortuorum resurrectione, indicans ipsam futuram esse, rursus dicit: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipsum. Templum autem dixit proprium corpus, solutum quidem per manus hominum, hoc est occisum. At verò id quod corpus non est, sed in apparentia putatur, velut hi rursus dicunt: non vtiq; poterit in manus venire, excitariq; tertia die, velut promisit. Ostensa itaque clarè est per talem dispensationem mortuorum resurrectio, quod nihil ipsi cōtradici potest. Et neque opus est animæ vt excusationem præterdat apud vnquamq; potestatem: nam & hoc hi confingunt, velut dictum est: sed vt Domini beneficentiam habeat per opera & fidem confirmatam, quemadmodum sanctissimus Paulus dicit, scribens ad Timotheum hæc verba: Vt cognoscas quomodo oportet in domo Domini ambulare, quæ est Ecclesia Dei uiuentis, columna & fundamentum veritatis, quæ plerique

Sabaoth quid sit:

Iudæi filij facti sunt proditoris Iudæ.

Seth sursum raptus.

Martilades & Marſianus propheta.

viq; dimissa ad fabulas ac stultos sermones conuersi sunt, non intelligentes neque quae dicunt, neque de quibus affirmant. Quorum de numero est Phygellus & Hermogenes. Sed & in secunda epistola, Hymenaeum ac Philetum circa veritatem aberrasse dicit, qui & ipsi hanc haeresim sequuti sunt, alii Deum annunciantes, & genealogias infinitas & errore hominibus inserentes ac dicentes, Mundum non ex Deo factum esse, sed a principatibus ac potestatibus. Resurrectione vero iam facta esse, per liberos genitos ab vnoquoque generante. Mortuorum autem resurrectione non dicunt futuram esse. Et videte fratres characterem veritatis, & confutationem horum iniquitatis. Arbitror autem & de his sufficienter dictum esse. Vnde hac relicta, ad sequentes iter faciam: vbi illud solum dixerim, quod hae haeresis valde similis videtur ob Archontice appellationis celebritatem, multiplici serpentium malignitate. Quodammodo enim ex multis reptilibus mixtum est congregata erroris ipsorum venenosa eiaculario, ut quae velut audaciam draconis habet, dolositate vero physali, retractionem autem spiritus batonis, elatione aconitae, procliuitate ostracitae. Quis autem horum omnium caput conculcauerimus perveritatis doctrinam, ad reliquas & charissimi transeamus, vniuersumque errorem per Dei auxilium reuelare conantes.

Serpentium multiplici-
tas permixta.

Cerdon.

Cerdon quidam his & Heraclion succedit, ut qui ex eadem schola sit, & a Simone ac Saturnillo occasione accepit. Hic a Syria digressus, & Romam profectus, corruptor & sui ipsius & creditum ipsi miserimus visus est. Misera est enim hominum natura, quum relicta Dei via errat, & vbi se ipsam a Dei vocatione separavit. Contigit enim his canis prouerbium qui vmbrae putans, quam cibum quem in ore ferebat, aperto ore etiam eum quem habebat amisit. Sic & hi quum viam repererint, & vmbrae assequi velint in suspitione ipsorum obortam, non solum cibum qui in ore ipsorum, ut ita dicam, erat ex Deo donatus, amiserunt, sed etiam perniciem sibi ipsis attraxerunt. Hic itaque Cerdon temporibus Hygini episcopi fuit, qui nouum locum successione a Petro ac Paulo apostolis habuit. At vero praedicatione ipsius praedictorum haeresiarcharum nugacitatis particeps, eadem esse videtur: euariat autem ab ipsis, hoc modo se habens. Duo principia hic mundo praedicauit, & nimirum deos duos. Vnum bonum & omnibus incognitum, quem & patrem IESV vocauit. Et alterum opificem, qui malus sit & cogitatus, loquutusque sit in lege, & apparuerit in prophetis, saepe visibilis conspectus. Non esse autem CHERISTVM genitum ex Maria, neque in carne apparuisse, sed in apparentia fuisse, & in opinione apparuisse, & in existimatione oia fecisse. Et ipse carnis resurrectionem negat. Vetus autem Testamentum reprobatur, tum quod a Mose, tum quod a Prophetis traditum est, velut a Deo alienum. Venisse autem CHERISTVM ex supernis ex ignoto patre, ad reprobationem fabricatoris mundi ac opificis principatus ac tyrannidis, quam hic exercebat, quemadmodum sane multae haereses dixerunt. Caeterum vbi modo dico tempore hic Romae fuisset, impertiuit venenum suum Marcioni. Quapropter Marcio huic succellit. Quum autem haeresis facilis sit deprehensa, in summa de ipsa dicemus. Incipiemus autem rursum ipsius subuersionem ab his quae ab ipso dicuntur. Equidem duo principia simul esse impossibile est. Aut enim duo ex vno quodam sunt, aut alterum est secundum, & alterum secundum causa ac principium. Quare igitur aut duorum causa, aut vtrius horum principium sit alterius, velut dixi. Et sic omnimodo ad vnum reducenda mens est, id videlicet quod primum reperitur, ex quo etiam secundum, aut ambo velut dixi. Simul autem impossibilia est duo principia esse. Imo neque differre alterum ab altero possibile est. Si enim differunt, sunt quidem duo, quae vero duo numero reperiuntur, vnitate numerum excedunt. Quum autem vnus ac primus numerus quaeritur, duo vni numero ac superiori subiacent, qui causa duorum existit. Non enim duo post vnum numerum, aut vnum principium ac primum, superiorum causa esse possunt, quum singularis ac supremus numerus semper quaeratur. Si enim duo reperiuntur vna existente concordia, & congaudentia & concordia inter se, in eo quod alterum expectat, si alteri ita complacuerit, & alterum gaudeat alterius coniugatione, seditio quaedam in medio vtriusque est. Si autem seditionem agunt, & simul ambo inter se ex aequo robusta sunt: non vtriusque poterit CHERISTVS, qui ad alterius reprobationem venit, huius tyrannidem destruere, quum ipsum renitatur, & aduersus supernum inuisibile & innominatum contendere possit, resistereque ac nunquam dissolui. Dicit autem stolidus ille, etiam legem ac prophetas mali ac aduersarii principii esse, CHERISTVM vero boni. Vnde igitur prophetiae quae de CHERISTO expressa sunt, praedixerunt, si non vna & eadem virtus erat quae loquuta est in lege & prophetis ac Euangelis? quemadmodum dicit ille qui dicitur in Prophetis, Ecce adsum, &c. Vnde vero etiam Dominus in Euangelio praedixisset, inquit, Si Mosis crederetis, & mihi vtrique crederetis, ille enim de me scripsit. Et multa dicere possim de testimoniis, quibus ille vsus, scholam sibi ipsi coaceruauit, qui in malum euentum mundo exortus est, & ab ipso deceptos seduxit. Verum praeteribo etiam hanc haeresim, quum velut Memycis ac Pephredonis dolorem inducentium, & ex volucrum genere originem ducentium, sub vno contactum extentorum, peremptionem fecerim, per Dei efficacissimam fidem ac salutarem doctrinam: quum Dominus noster IESVS CHERISTVS dixerit, Videte ne seducamini, Multi enim uenient falsi prophetae: et Apostolus de iisdem falsis Christis, & falsis doctoribus, ac falsis fratribus dixerit, ac nos munierit. Co sequenter itaque ad aliarum enarrationem procedam.

Canis umbram sequeus.

Hyginus episcopus Romanus a Petro & Paulo.

Principia duo simul esse non possunt.

Memix. Pemphe-
don.

Contra Marcionistas, haeresim XLII.

Marcio, a quo Marcionista, ex praedicto Cerdone occasione accepit, & ipse magnus serpens in mundum processit, & magnam multitudinem per varios modos vsque in hunc diem decepit, scholamque doctrinae suae erexit. Haeresis autem adhuc etiam nunc est Romae, & in Italia, in Aegyptoque, ac Palestina &

& in Arabia ac Syria, in Cypro item atque Thebaida. Quum & in Perside & alijs locis reperitur. Magnopere enim improbus ille fraude sua praualuit. Hic genere Ponticus fuit, ex urbe Sinope, velut multa de ipso fama fertur. Prima vita sua virginitate exercuit, solitarius enim vixit, & Episcopi sanctae nostrae catholicae Ecclesiae filius fuit. Progressu vero temporis circa virginem quandam corrumpitur, & decepta virgine seipsum atque illam a spe detrahit. Et quum illa corruptisset, a proprio patre ex Ecclesia eicitur. Erat enim pater ipsius propter excellentem pietatem illustris, & veritatis insigniter studiosus, in episcopatus ministerio honeste viuens perseverabat. Marcion autem multum supplicans, ac veniam precatus, eam a patre non impetrauit. Dolor enim vexabat venerandum senem, ac episcopum, quod non solum lapsus esset ille, sed quod etiam ipsi dedecus afferret. Quum itaque assequutus non esset ab ipso per beatitudinas quae petebat, non ferens multorum ludibrium, ab urbe sua aufugit, & venit Romam quum mortuus esset Hyginus episcopus Romanus (hic autem nonus erat a Petro ac Paulo apostolis) & cum se nibus adhuc superstitibus a discipulis Apostolorum congressus, petebat ut in congregationem reciperetur, & nemo id ipsi permittebat. A Emulatione igitur elatus, vbi non accepit praesentiam & Ecclesiae ingressum, excogitit sibi ipsi consilium, & ad impostoris Cerdonis sectam confugit. Et incipit ex ipso, ut ita dicam, principio, & velut a foribus quaestionum, proponere presbyteris illius temporis hanc quaestionem. Dicite mihi (inquit) quid est hoc? Non mittunt vnum nouum in utres veteres? Neg; assumptum panis rudis in ueste veteri; alioquin ad supplementum aufert, & veteri non conueniet. maior enim fiet sistrum. Et vbi hoc audiissent mites ac sanctissimi sanctae Dei Ecclesiae presbyteri ac doctores, consequentiae ac harmoniae rationem reddentes, cum mansuetudine ipsi respondebant. Fili hoc sunt utres veteres, pharisaeorum & scribarum corda inueterata in peccatis, & quae non susceperunt Euangelij praedicationem. Et vestis vetus est, velut Iudas in veteratus in auaritia, non suscepit noui ac sancti & caelestis mysterij praedicationem, quae spem docet: & quidem coniunctus vndecim apostolis, & ab ipso Domino vocatus, ampliore sistrum habuit per seipsum, quum nemo ipsi autor & causa esset. Nam mens ipsius non consentiebat supernae spei & caelesti vocationi futurorum bonorum, per pecunijs in hac vita, elatioreque ac amicitiae praeferebat, spe ite ac voluptate. Ille vero non sic inquit, sed alia sunt praeter haec, quonia ipsum suscipere non voluissent. Hoc igitur clare ipsis dicebat: Cur non voluistis me suscipere? Quum autem illi dicerent, Non possumus hoc sine permissu venerandi Patris tui facere. vna enim est fides, & vna concordia: & non possumus aduersari bono comministrum nostro, patri autem tuo. A Emulatione igitur comotus, & ad magna indignationem ac superbiam elatus, sistrum efficit sibi ipsi, haeresim erigens ac dicens: Ego fundam Ecclesiam vestram, & mittam sistrum in ipsam in aeternum. Et reuera sistrum quidem immisit non paruum, sed non Ecclesiam diffudit, verum seipsum, & eos qui ipsi obediuerunt. Accepit autem occasionem ex praedicto Cerdone praestigiatore ac impostore. Nam & ipse duo praedicta principia. Apponens autem rursum illi, Cerdoni inquam, aliud quoddam praeter illum ostendit, tria principia esse dicens: vnum quidem supremum innominatum & inuisibile, quod etiam bonum Deum dicere vult, quod nihil ex his quae in mundo sunt, creauit. Alterum autem esse visibile Deum ac opificem. Diabolum vero tertium, & inter duo haec, ut ita dicam, medium, inter visibile videlicet ac inuisibile. Creatorem autem & opificem ac visibilem Deum, esse Deum Iudaeorum, esse item ipsum Iudicem. Ab ipso porro Marcione etiam Virginitas praedicitur. Ieiunium item ac sabbatum praedicitur. Mysteria autem apud ipsum perficiuntur videntibus his qui instruantur. Aqua autem hic in mysterijs vtitur. Sabbatum vero ieiunat ob hanc causam: quoniam Dei, inquit, Iudaeorum est requies, qui mundum fecit, & in septima die quieuit. Nos ieiunamus hanc, ut ne officium Dei Iudaeorum faciamus. Carnis resurrectionem negat, velut multae haereses. Animam vero resurrectionem esse dicit, & vitam ac salutem solius. Non solum autem vnum lauacrum apud ipsum datur, sed etiam tria, & ultra dare licet apud ipsos si quis velit, sicut a multis audiui. Contigit autem hoc fieri ipsi, ut tria lauacra dari permitteret, propter ludibrium quod sustinuit a discipulis suis qui ipsum norant ex delicto ac corruptione in virginem commissa. Nam quum corruptisset in ciuitate sua virginem, & aufugisset, atque in magno delicto inuentus esset, excogitauit praestigiator sibi ipsi secundum lauacrum, a se licere vsque ad tria lauacra, hoc est tres baptismos dare in remissionem peccatorum. quo si quis lapsus esset post primum, poenitentia acta accipiat secundum, & tertium similiter, si in delicto post secundum comperiat. Profert autem, nimirum ut se a ludibrio conferuet, & ut hoc confirmet quod post delictum rursus purgatus est, & de caetero innocens est: testimonium de hoc ementiens probabile, ut per verissimilitudinem decipere possit, non autem hoc significet quod ipse vult: Baptizatus, inquit, Dominus, a Ioanne, dicebat discipulis, Baptisma habeo baptizari, & quid uolo, si iam ipsum perfecti? Et rursus, Poculum habeo ut bibam, & quid uolo, si iam comphabo ipsum? & sic plura dare baptismata docuit. Nec vero hoc solum facit, sed & legem reijcit & prophetas omnes, dicens ex principe mundi opifice tales praedixisse. CHERISTVM vero ex supernis ab inuisibili innominato patre descendisse dicit, propter animarum salutem, & ad redarguendum Deum Iudaeorum, & legem ac prophetas & eiusmodi, & in infernum descendisse Dominum, ut saluaret Cain, & Core, & Dathan, & Abiron, & Esau, & omnes gentes quae non nouerunt Deum Iudaeorum. Abel autem & Enoch, & Noe, & Abraam, & Isaac, & Iacob, Mosem item, Dauitque, ac Solomonem illic reliquisse, propterea quod cognouerunt, inquit, Deum Iudaeorum esse creatorem ac conditorem, & quod officia ipsius fecerunt, & non Deo inuisibili seipsos addixerunt. Dat etiam permissionem mulieribus ut baptismum dent. Apud ipsos enim omnia sunt ludibrio plena, & nihil aliud, quam etiam mysteria coram his qui instituuntur atque initiantur in sacris, perficere audeant. Resurrectionem vero, velut dixi, hic non corporum, sed anima Resurre-
rum esse dicit, & salutem his decernit, non corporibus, & transitiones similiter animarum a corporibus

Marcion uirginem corrupit.

Vires ueteres qui sunt. Vestis uetus quae sit.

Principia tria Marcioni.

Sabbati ieiunium cur fiat.

Baptismi tres.

Resurre-
ctio animarum

bus in corpora asserit. Verum vndiquaq; cadit vana ipsius doctrina, velut iam in alijs sc̄tis à me tractatum est. Quomodo enim resurget anima quæ non cecidit? Resurrectio verò ipsius quomodo vocabitur nunquam lapsa? Quicquid enim labitur, resurrectione opus habet. Cadit autem non anima, sed corpus. Vnde etiam merito consuetudo solet ipsum cadauer vocare, & ipse quoq; Dominus vbi dixit, Vbi cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ. Nam in monumentis non cõcludimus animas, sed corpora deponimus obruentes terra. quorum resurrectio in spem habet prædicationem, quemadmodum frumenti granum, velut etiam sanctus Apostolus testimonium protulit de grano frumenti, & alijs seminibus. Sed & ipse Dominus in Euangelio, Nisi collapsum granum frumenti mortuum fuerit, solum manet. Sanctus autem Apostolus dicit, stultum enim vocat incredulum, & omnino ambigētem ac dicentem, quomodo sit resurrectio? quali verò corpore venient? & statim ad tales dicit: Stulte tu, quod feminas, non viuificatur, nisi mortuū fuerit. Et pœnitens ostēdit Scriptura lapsi grani, hoc est corporis sepulti, & non animæ resurrectionem fieri. Quomodo verò anima veniet sola? quomodo regnabit sola, quæ simul cum corpore operata est iustum aut malum? Erit enim contrarium, & non iustum iudicium. Quomodo autem consistet doctrina Marcionis de tribus principijs, Quomodo bonus reperietur, qui in mali partibus opus perficit, aut salutis, aut aliorum? Si enim non ipsius est mūdus, demisit autem vnigenitum suum in mundum, vt acciperet ex mundo alieno, quæ non ipse seminavit, neq; fecit, reperietur aut aliena appetens, aut paupertatem sustinens, aut propria non habens, & ad aliena seipsum immitens, quo sibi acquirat quæ prius nō habet. Quomodo verò iudex in medio vtriusque erit opifex? Deinde quos habebit vt iudicet? Si enim vasorum quæ à superno sunt, iudex prædicit, potens est super supernum: quandoquidem in medium suorum iudiciorum asserit ea quæ superni sunt, velut Marcioni placet. Et si omnino iudex est, iustus est. Ostendemus autem à nomine iusti, quod idem est bonum & iustum. Quicquid enim iustum est, hoc & bonū est. Nam ab eo quod bonum est, bonum largitur iuste cum veritate ei qui bona fecit, & non amplius erit ad bonū contrarius bono, secundum iustitiam bonum bono exhibens, & malo supplicium irrogans. Neque rursus bonus fuerit, qui malo bonam mercedem in fine dat, quum non penitentiam egerit, etiam si in præsentia oriri solem suum super bonos & malos, & pluuiam suam exhibuerit, propter libertatem arbitrii oriri solem suum super bonos & malos, & pluuiam suam exhibuerit, propter libertatem arbitrii in præsentia tū bonis, tum malis hominibus. Bona enim non amplius erit natura ac iusta eius qui malo mercedem salutis in futuro sæculo exhibet, & non potius odio habet malum ac prauum. At tertius inuentus ab ipso malus, si habet potestatem operandi mala, & roboris vim contra bonos in mundo, aut ex supernis, aut medijs iusti, reperietur hic fortior duobus dijs qui à Marcione producantur, quoniam potestatem habet rapiendi aliena. Et imbecilles de cætero iudicabunt illi duo præter vnū malum, qui non possunt resistere, ac defendere à rapiente ea quæ ipsorum sunt, & in prauitatem trā mutante. Quin & rursus aliter considerabimus, quo inanis sapiētia ludibrium huius circulatoris deprehendamus. Si enim omnino malus malus est, rapit autem bonos à bono, & iustos à iusto, proprios verò non rapit solos: inuenietur malus non amplius malus, vt qui bonos appetat, & velut melioribus in iudicijs auxilium ferat. Si verò & proprios iudicat, suppliciumque de iniustis sumit, non amplius malus erit, qui malorum iudex existit, & inuenietur omnibus modis doctrina ipsius seipsam subuertens. Vnde autem ipsum esse acceperunt tria principia, rursus edisseret: Quis verò est qui his terminos constituit? Si enim vnusquisque in proprio loco circumseribitur, non amplius perfectiora comparientur circumscripta in quibusdam contentiuis locis. Comperietur autem id quod continet maius contento. Et quod continetur, non amplius Deus vocari poterit, sed potius contentiuis ille terminus. Si verò etiam simul inter se congressi, vnusquisque iuxta diuisionem proprium sortitus est locum, & quisque in proprio existens, alteri non molestus est, neque incurSIONEM facit, non amplius principia inter se contraria sunt, neque aliquod ipsorum malum reperietur, propterea quod secundum iustitiam & quietem ac constantiam, propria carent, & non vltius procedere conentur. Si verò malus à superno superatur, cogiturque ac debellatur, vt qui diuisus sit & in proprio loco, cuius loci nihil ad supernum bonum pertinet, neque quicquam ab ipso possidetur, de his inquam, quæ hic in mali sunt loco: magis tyrannicus comperietur supernus, & non amplius bonus, qui proprium filium siue CHRIS TV M demisit, vt aliena accipiat. Et vbi est terminus qui tria principia distinguit, iuxta huius impostoris doctrinæ rationem? Requiritur enim quartus quidam mansuetissimus, & tribus prudentior terminorum descriptor ac scientia præditus, qui mensuras vnique distribuit, & tres illos pacificauit. Si verò non seditionem inter se egerint, neque alius ad alterius res demittit, & hic quidē qui tria principia persuasit, inuenietur quartus, & sapientior & mansuetior. Sed & in proprio rursus loco quæretur, à quo in medium trium venit, & vnique partem sapienter disceuit, vt ne mutuo iniuriam facerent. Si verò in his quæ vnus sunt, opificis inquam, duo principia aduersantur, tum malus in opificis locis ac regionibus, tum boni ipsius CHRIS TV S qui huc aduenit: non amplius ergo iudex & opifex solum reperietur, sed etiam bonus, vt qui concedat duobus, vt in propria ipsius faciāt quod volunt. Aut imbecillis comperietur, & non potens prohibere à proprijs alienos raptōres. Si autem etiam minor potentia est, non amplius reperietur opificium consistens, sed defecit iam olim, dū diripitur quotidie, tum à malo ad propriam partem, tum à bono ad superna. Et vbi amplius opificiū cõsistit ac stabilietur? Si verò dicis, quod tempore desinet, & possibile est hoc omnino desinere, per ipsius boni curam: non igitur bonus autor damni erit, qui non olim fecit, quod postea bonum perficere putauit, neque tamen ab origine fecit, priusquam plures iniuria afficerentur, & à iudice detinerentur, atque infra maneret. Rursus porro diuinam Scripturam non recte intelligens, producit, & simplices decipit, peruertens Apostoli dictum: CHRIS TV S nos redemit ex maledictione legis, factus pro nobis

pro nobis maledictio. & inquit, si fuisset ipse, non sanè quod suum erat: emisset, quum autem emerit, in alienum mundum venit, vt emerit nos, qui non eramus ipsius. Creatura enim eramusalteri, & ob id ipse nos emit in vitam suam. Ignorat autem omnino miser ille, quod neq; CHRIS TV S maledictio factus, abstrit: sed maledictionem propter peccatum nostrū abstulit, vbi seipsum crucifixit, & factus est mors mortis propter peccata nostra, & maledictio maledictioni ipse factus. Quapropter non est CHRIS TV S maledictio, sed maledictionis solutio. Benedictio autem omnibus in ipsum verè credentibus. Sic etiam redemit, nō dixit emit. Neq; enim ad alienū venit, vt raperet aut emeret. Si enim emisset, nō habens emisset: & velut mendicus quæ non habebat acquisisset, & adeptus nos vè didisset, à quodā videlicet feneratoro impulsus. Sed nō habet sic res ipsa. Neq; enim dixit, emit, sed redemit. Simile autem huic idem sanctus Apostolus dicit, Redimētes tempus, quia dies prauis sunt. Et nō dies emimus, neq; precisi pro diebus damus. Sed patientiam & cunctationem longanimitatis significēs hoc dixit. Quare vox Redemit, argumentū fideiussionis declarat aduentus carnalis pro nobis in mundum, quem suscepit, vt pateretur pro nobis, quum sit Deus afflictionū exors, manens in propria deitatis suæ indolentia. Et hoc ipsum quod suscepit pro nobis pati, non emens nos ab alienis, sed causam crucis pro nobis suscipiens, voluntate & nō coactus necessitate. Vnde redarguitur p̄ omnia Marcionis doctrina, & multa sunt quæ ad subuersionem artis ac tragediæ ipsius, ex pia cogitatione & rationabili apparitione procedunt in contradictione aduersus ipsum. Deueniam autem ad ea quæ ab ipso scripta sunt, imò potius maliciose acta. Hic enī Euangelium secundū Lucā solū habet, circūcisum ab initio, propter Saluatoris conceptionem & carnalē ipsius aduentū. Nō solum autem principium reseculit ille, qui seipsum magis quàm Euangelium corrupit: sed etiam de fine ac medio multa veritatis verba recidit, & alia præter ea quæ scripta sunt, apposuit. Solo autem vsus est hoc charactere, Euāgelio videlicet secundū Lucam. Habet autē & epistolas sancti Apostoli decē, quibus solis vtitur, nō autem omnibus in ipsis scriptis, sed aliqua ex ipsis reseculans, quædam verò capita permutās. His verò duobus libris vtitur. Alia autem scripta à seipso composuit his qui ab ipso decepti sunt. Cæterū epistolæ quæ apud ipsum leguntur, sunt. Prima quidē ad Galatas. Secunda verò ad corinthios. Tertia ad Corinthios secūda. Quarta ad Romanos. Quinta ad Thessalonicēses Sexta ad Thessalonicēses secūda. Septima ad Ephesos. Octaua ad Collocenses. Nona ad Philemonem. Decima ad Philippenfes. Habet autem & eius quæ ad Laodicenses dicitur partes. Ex quo sanè charactere qui ab ipso seruatur, Euangelii ac epistolarum Apostoli, ostendere possumus ex gratia Dei, ipsum esse deceptorem ac seductorem, & summē eum redarguere. Ex ipsis enim que ipse confitetur, citra ambiguitatē subuertetur. Ex iisdem enim quæ adhuc apud ipsum sunt, reliquijs Euangelii ac epistolarum, ostendetur CHRIS TV S intelligentia præditis non alienus esse à veteri Testamento, & prophetæ quoq; non alieni esse à Domini præsentia. Et quod resurrectionē carnis Apostolus prædicat, & iustos prophetas nominat, & quod sint inter eos qui seruatur, Abraam Isaac & Iacob, & omnia quæ sunt in sancta Dei Ecclesia salutaria, & sancta, & ex Deo firmata, tū in fide, tum in cognitione, & in spe atq; doctrina. Apponam autem & eam tractationem quam feci contra ipsum, priusquam hoc meum opus aggrededer, quod per vestra fratres exhortationē facere sum aggressus. Ante annos multos persecutus huius Marcionis excogitatā mēdicationem & deliram doctrinam, ipsos sanè prædicti libros quos possidet in manus accipiens, nempe id quod apud ipsum dicitur Euangelium, & quod Apostolicum vocatur, decerpens, & iuxta seriem eligens, ex prædictis duobus libris ea quæ ipsum redarguere possunt: pauimentum quoddam compositionis feci, consequenter positis capitibus & singulis locutionibus inscriptis prima, secunda, tertia, & sic vsq; ad finē perueni. In quibus apparet, quod stultē cõtra seipsum adhuc has quæ restant, tum Saluatoris, tum Apostoli locutiones seruat. Aliquæ enī ex ipsis maliciose ab ipso immutatæ sunt, & non sicut habuit Euangelii secundum Lucam exemplar, & Apostoli characteris indicatio. Aliquæ verò in natura sua restant, velut Euangelium & Apostolus habet, & non ab ipso alteratæ sunt, verum ipsum redarguere possunt, per quæ ostenditur vetus Testamentum consonum esse nouo, & nouum veteri. Aliæ verò rursus, locutiones eorundem librorum ostendunt CHRIS TV M I carne venisse, & inter nos perfectē hominem factum esse. Sed & aliæ rursus sunt quæ confitentur mortuorum resurrectionem, & Deum vnum dominū omnium omnipotentem, ipsum esse creatorem cœli ac terræ, & omnium in terra conditorum, & neq; adulterant Euangelii appellationem, neq; tamen negant creatorem & opificem omnium, sed clarè declarant eum quem Euangelicæ & apostolicæ prædicationis character confitentur. Et sunt ea quæ à nobis tractata sunt, in subiectis apposita.

Præfatio tractationis ac confutationis librorum Marcionis.

Qui cupit impostoris Marcionis adulteratas opiniones exactè cognoscere, & confictas eiusdem bestiarum persecutarijs ne grauetur hunc collectum à nobis laborem legendo euoluere. Nā ex Euāgelio apud ipsum recepto, ea quæ improbæ ipsius malicie opponi possunt, collecta apposui, vt qui hunc laborē versare velint, hoc celeritatis exercitium habeant, ad peregrinas ac nouas excogitatas ab ipso dictiones ac locutiones cõfutandas. Stilus enim ipse Euangelium secundū Lucā indicat. Quū autē amputatus sit, & neq; principii, neq; mediū, neq; finē habeat, vestimētis à multis tinea corrosi similitudinem præ se fert. Statim enim ī principio omnia quæ ab initio à Luca tractata sunt, hoc est quod dicit: Quandoquidem multi aggressi sunt, &c. & quæ habentur de Elizabeth, & de Angelo nuncium ferente Mariæ virgini, & de Ioanne ac Zaccharia, & de genealogia natiuitatis in Bethleem, & de baptismatis tractatione: hæc omnia reseculit ac transiuit, & principium Euangelii hoc fecit, Anno decimoquinto Tiberij Cæsaris, & c. Hinc itaque hic initium facit, & non iuxta seriem perseuerat, sed alia (velut dixi) amputat, alia apponit, sursum ac deorsum non rectè

Christus maledictio factus.

Redimere tempus.

Marcionis scriptura.

Epiphanius pauimentum cõpositio cõtra Marcionem.

recta procedens, sed versute omnia circueiens, & sunt hæc. I. Abi & ostēde tē sacerdoti, & offer pro purgatione tua, velut præcepit Moses, vt sit testimonium hoc vobis: pro hoc quod Saluator dixit, in testimonium ipsius. II. Vt autem sciatis quod filius hominis potestatem habet dimittendi peccata in terra. III. Dominus est filius hominis etiam sabbati. IIII. Iudam Iscarioth qui fuit proditor. Verum pro descendit cum ipsis, habet descendit inter ipsos. V. Et omnis turba quærebat ipsum tangere. Et ipse atollens oculos suos. VI. Ad eundem modum faciebant prophetas patres vestri. VII. Dico vobis, tantam fidem neq; in Israhel inueni. VIII. Immutatum illud, Beatus qui nō passus fuerit offendiculum in me. Habebat enim velut ad Ioannem. IX. Hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. X. Et ingressus in domum pharisei, accubuit: Mulier autem illa peccatrix stans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & vnxit, & osculabatur. XI. Et rursus hæc lachrymis rigauit meos pedes, & vnxit & osculata est. XII. Non habet, Mater ipsius & fratres ipsius, sed solum, Mater tua & fratres tui. XIII. Nauigantibus ipsis obdormiuit. Excitatus autem, increpauit ventum & mare. XIII. Contigit autem inter eundem, turbæ cōstrin gebant ipsum, & mulier vbi tetigisset ipsum, sanata est a sanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rursus, Tetigit me aliquis, nam noui virtutem a me processisse. XV. Sublatis in cœlum oculis, benedixit super ipsos. XVI. dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & post tres dies resurgere. XVII. Et ecce duo viri loquebantur cum ipso, Helias & Moses in gloria. XVIII. Ex nube vox, Hic est filius meus dilectus. XIX. Rogauit discipulos tuos, dixit autem eo quod non potuerunt ejicere ipsum, & ad ipsos: O generatio incredula, quā diu tolerabo vos? XX. Filius enim hominis, futurum est, vt tradatur in manus hominū. XXI. Neque hoc legistis quod fecit Dauid, intrauit in domum Dei. XXII. Gratias ago tibi Domine cœli: non habet autē, & terræ: neq; habet, pater. Redarguitur autē: infra enim habet, ita pater. XXIII. Dixit legisperito, In legē quid scriptum est: & respōdens post legisperiti responsionē dixit, Recte fecisti, hoc fac & viues. XXIII. Et dixit, Quis ex vobis habebit amicum, & vadet ad ipsum media nocte, petens tres panes. Igitur petite & dabitur. Quem enim ex vobis patrem filius petet piscem, & pro pisce serpentem dabit ipsi: aut pro ouo scorpium. Si igitur vos qui mali estis, nouistis dona bona, quanto magis pater? XXV. Rescētum est de Iona ppheta. Habet enim, Natio hæc, signum non dabitur ipsi. Non autem habet de Niniue, & regina Austru ac Solomone. XXVI. Pro præteritis iudicium Dei habet, præteritis vocationem Dei. XXVII. vā vobis, quia ædificatis monumenta prophetarum, & patres vestri occiderunt ipsos. XXVIII. Non habet, propterea dixit Sapientia Dei, Mittam ad ipsos prophetas: Et de sanguine Zachariæ & Abel, & prophetarū, quod requireretur ex generatiōe hac. XXIX. Dico amicis meis: Ne timeate eos qui occidunt corpus: timeate eum, qui postquam occidit, potestatem habet mittēdi in geennā habet. Nō autē habet, Nōne quinq; passeruli duob; assibus venerūt, & vn; ex ipsis non est in obliuione positus corā Deo? XXX. Pro Confitebitur ipsum corā angelis Dei: ile git, corā Deo. XXXI. Non habet, Deus vestis gramen. XXXII. Vester autē pater nouit quod indigetis his, carnalib; scilicet. XXXIII. Querite autem regnum Dei, & hæc omnia adiciētur vobis. XXXIII. Pro pater vester, pater habet. XXXV. Pro secunda aut tertia vigilia, habet v; spertinam vigiliam. XXXVI. Veniet dominus serui illius, & dissecabit ipsum, & partem ipsius cū infidelib; ponet. XXXVII. Ne forte p̄trahat te ad iudicē, & iudex tradat te exaōtori. XXXVIII. Amputatum est ab hoc, venerunt quidam nunciantes ipsi de Galilæis, quorum sanguinem commisit scilicet Pilatus cum sacrificijs ipsorum, v; quequo dicit de decem & octo in Siloam mortuus in turri. Et nisi respueritis, vsq; ad parabolam fici, de qua dixit agricola, donec fodero & misero stercorea, & si non fecerit, excinde. XXXIX. Hanc ad filiam Abraam, quam alligauit fatanas. XL. Amputauit rursus, Quum videritis Abraam & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno Dei: Pro hoc verō fecit, quum omnes iustos videritis in regno Dei: vos autem expelli foras, fecit, vos, vos autem detineri foris: illic erit fletus & stridor dentium. XLI. Recidit rursus, Venient ab orientibus & occidentibus, & accumbent in regno Dei. Et hoc, Postremi erunt primi. Et hoc, Accesserunt pharisei dicentes, Exi & vade, quia Herodes vult te occidere. Et hoc, dixit Ite & dicite vulpeculæ illi: vsq; quod dixit, Non est possibile prophetam perire extra Hierusalem. Et hoc, Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas misissos. Et hoc, Sæpe volui congregare velut gallina filios tuos. Et hoc, Relinquitur vobis domus vestra. Et hoc, Non videbitis me donec dixeritis, Benedictus. XLII. Rursus recidit parabolam omnem duorum filiorum, eius qui accepit partem bonorum patrum, & alterius. XLIII. Lex & prophetæ vsq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum Dei annunciat, & quilibet in ipsum vim facit. XLIII. De diuite & Lazaro, paupere ac mendico, quod delatus est ab angelis in sinum Abraham. XLV. Nunc autem hic solatio fruitur idem Lazarus. XLVI. Dixit Abraham, Mosen habens & prophetas, audiant ipsos, alioqui neq; excitatū ex mortis audiēt. XLVII. Rescudit hoc, Dicite inutiles serui sumus, quod debuimus facere, fecimus. XLVIII. Quando occurrerunt decem leprosi, recidit multa & fecit, demisit ipsos dicens, Ostendite vos sacerdotibus. & alia pro alijs fecit dicens, Multi leprosi erant in diebus Helissæi prophetæ, & nō mundatus est nisi Neeman Syrus. XLIX. Venient dies quando concupiscetis videre vnam diem filijs hominis. L. Dixit quis ad ipsum, Magister bone, quid faciendum mihi vt consequar vitam æternam. Ipsi vero dixit, Ne me dixeris bonum, vnus est bonus Deus: apposit, pater. & pro, præcepta nostri, dicit præcepta noui. LI. Factum est quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, I E S V fili David mise serete mei. Et quando sanatus est, dicit, Fides tua te saluum fecit. LII. Amputauit hoc, Quis assum pisset I E S V S duodecim dixit, Ecce ascendimus Hierosolyma, & consummabuntur omnia quæ scripta

pta sunt per prophetas de filio hominis, tradetur, occidetur, & tertia die resurget. Hæc omnia amputauit. LIII. Rescudit caput de asino & Bethphage, & de ciuitate ac templo: quod scriptum erat, Domus mea domus orationis, & vos fecistis eam speluncam latronum. LIII. Et quæsiuerunt iniijcere in ipsum manus, & timuerunt. LV. Rursus amputauit parabolam de vinea elocata colonis. Et hoc, Quid igitur est hoc, Lapidem quem reprobauerūt ædificantes. LVI. Rescudit hoc, Quod autem resurgent mortui, etiam Moses ostendit circa rubum, quum dicit dominum Deum Abraham & Isaac & Iacob. Deus autem est viuientium, & non mortuorum. LVII. Non habet hæc, Quod autē resurgent mortui, etiam Moses ostendit, dicens Deum Abraham, Deum Isaac, & Deum Iacob, Deum viuientium. LVIII. Rursus rescudit hoc, Pilus ex capite vestro non perierit. LIX. Rursus rescudit hæc, Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant in montes, & cætera quæ sequuntur vsq; ad, Vt impleatur omnia quæ scripta sunt. LX. Collocutus est cum militum imperatoribus, quomodo ipsum traderet ipsi. LXI. Et dixit Petro ac reliquis, Abite & præparate vt edamus pascha. LXII. Et accubuit & duodecim Apostoli cum eo, & dixit, Desiderio desiderauit hoc pascha comedere vobiscum antequam patiar. LXIII. Rescudit hoc, Dico enim vobis, non edam ipsum donec compleatur in regno Dei. LXIII. Rescudit hoc, Quando misit vos, nunquid defuit vobis? & quæ sequuntur vsq; & hoc quod scriptum est, oportet perfici, nempe, Et cum iniquis reputatus est. LXV. Distractus est ab ipsis ferme ad lapidis iactum, postiq; genibus orabat. LXVI. Et appropinquauit vt oscularetur ipsum, & dixit. LXVII. Rescudit quod fecit Petrus, quando percussit & amputauit auriculam serui pontificis. LXVIII. Et qui tenebant, illudebant ipsi, cædentēq; & percutiētē dicebāt, Vaticinare quis est qui te percussit? LXIX. Apposit post hoc, Hunc deprehendimus peruertentē gentem, & destruētem legem & prophetas. LXX. Additio est post iubentem tributa non dare, & auertentem mulieres ac liberos. LXXI. Et quum venissent in locum qui dicitur Caluarie locus, crucifixerunt ipsum, & diuiserunt vestes ipsius, & obsecratus est sol. LXXII. Rescudit hoc, Hodie mecum eris in paradiso. LXXIII. Et quum clamasset voce magna, expirauit. LXXIII. Et ecce vir nomine Ioseph, detraxit corpus inuoluit sindone, & posuit in monumento in lapidem exciso. LXXV. Et reuertæ mulieres, quæ uerunt sabbato secundum legem. LXXVI. Dixerunt illi in veste splendida, Quid queritis, viuētem cum mortuis? surrexit: Recordamini quæ dixit, quum adhuc vobiscū esset, quod oportet filium hominis pati & tradi. LXXVII. Rescudit hoc quod dictum est ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, & stulti ac tardi ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt propheta: Nōne hæc, oportuit pati? Et pro hoc, quæ loquuti sunt propheta: fecit quæ loquutus sum vobis. reprehendunt autem, eo quod quando fregit panem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerūt ipsum. LXXVIII. Quid turbati estis? Videte manus meas & pedes meos, quia ipsi tus ossa non habet, sicut me uidetis habere. Quin & hæc insuper coniungimus contra prædictum hæresiarum, ad id quod a nobis contra ipsum perfectum est opus, quæ videlicet apud ipsum rursus in uenimus, velut in vltronea existimatione epistolarum Pauli Apostoli, non omnium, sed aliquarū, quarum in fine totius tractationis nomina a nobis posita sunt, velut Apostolicus liber apud ipsum appellatus habet, ita vt & ipsæ pro consueta illius malicia mutilatæ sint velut etiam in proposito nominato Euangelio reliquæ veri Euangelij, si verum dicere oportet, habentur, & tamen omnia fraudulenter commentus adulterauit ac corruptit.

Apostolus
liber
Marcionis

Ex epistola ad Romanos, quarta apud ipsum, inter Apostolicas uerō apud nos prima. Vicunque iniquē & sine lege peccauerunt, iniquē etiam & sine lege peribunt. Et quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti apud Deum sunt, sed factores legis iustificabuntur. II. Circuncisio quidem iuuat, si legē feceris. Si verō transgressor legis fueris, circuncisio tua præputium facta est. III. Habentem formationem cognitiois & veritatis in lege. IIII. Adhuc enim c h r i s t v s quum nos essemus debiles, adhuc iuxta tempus pro impijs mortuus est. V. Quare lex quidem sancta, & mandatum sanctum & iustum & bonum. VI. Vt iustificatio legis impleteretur in nobis. VII. Finis enim legis c h r i s t v s ad iustitiam omni credenti. VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit.

Ex epistola ad Thessalonicenses prima, apud ipsum quinta, apud nos octaua. Et ad Thessalonicenses secunda, apud ipsum sexta, apud nos nona, nihil ad scripsimus.

Ex epistola ad Ephesios ipsi septima, nobis quinta.

Mementote quod vos quondam gentes, qui vocabamini præputium, ab ea quæ appellatur circuncisio in carne per manum facta, eratis tempore illo sine c h r i s t o, abalienati a conuersione Israhel, & alieni a testamentis promissionis, spem non habētes, & impij in mundo. Nūc autem in c h r i s t o i e s v o s, qui aliquādo eratis procul, facti estis propinqui in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra qui fecit vtrāq; vnū, &c. II. Quapropter dicit, Surge qui dormis, & surge a mortuis, & illucescat tibi c h r i s t v s. III. Huius rei gratia, relinquet homo patrem ac matrem, & adhærebit vxori, & erunt duo in carnem vnam citra vocem, vxori.

Ex epistola ad Colossenses octaua ipsi, nobis septima.

Ne igitur quis vos iudicet in esu aut potu, aut in parte festiuitatis, aut nouilunij, ac sabbatorum quæ sunt vmbra rerum futurarum.

Ex epistola ad Philemonem, nona apud ipsum, apud nos decimatertia. Et ad Philippenses, decima ipsi, apud nos sexta, nihil excerpimus. Ex epistola ad Laodicenses, quæ apud ipsum est undecima.

Vnus

VNus dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus.

Ex epistola ad Galatas prima apud ipsum, quarta apud nos.

Discite quod iustus ex fide viuere. Quicumque enim sub lege, sub maledictione sunt. Qui vero fecerit ipsa, viuere in ipsis. **I.** Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promissione est, per liberam est. **III.** Testor autem rursus, quod homo circumcisus debitor est ut totam legem impleat. **III.** Pro modicum fermentum totam massam fermentat: fecit, adulterat. **V.** Tota enim lex vobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. **VI.** Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt scortatio, immunditia, lasciuia, simulachrorum cultus, veneficium, inimicitiae, lites, aemulationes, indignationes, contentiones, seditiones, haereses, caedes, ebrietates, comestiones: quae praedico vobis, quae admodum & dixi, quae talia faciunt regni Dei haeredes non erunt. **VII.** Qui vero **CHRISTUS** sunt, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis. **VIII.** Neque enim qui circumciduntur, ipsi legem seruant.

Ex epistola ad Corinthios prima, quae et illi et nobis secunda est.

Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reiciam. **II.** Quo velut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur. **III.** Princeps mundi huius qui abolitur. **III.** Scriptum est enim, Qui deprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursus, Dominus cognoscit cogitationes hominum quod sunt vanae. **V.** Etenim pascha nostrum imolatus est **CHRISTVS**. **VI.** Non scitis, quod qui adheret scorto, vnum corpus est: erunt enim (inquit) duo in carne vna. **VII.** Immutate. nam pro in lege, dicit, in Moysi lege. Ante hoc vero dicit, Nonne & lex haec dicit? **VIII.** Num boues curae sunt Deo? **IX.** Non enim volo vos ignorare fratres, quod patres nostri huius nubes erant, & omnes per mare transierunt, & omnes eundem spiritualem cibum comederunt, & omnes eundem spiritualem potum biberunt. Biberunt enim ex spirituali sequente petra, petra vero erat **CHRISTVS**, sed non in pluribus ipsorum complacitum est ipsi. Haec autem figurae nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodum & illi concupuerunt. Neque simulachrorum cultores sitis, sicut quidam illorum velut scriptum est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum, Neque tementem **CHRISTVM** vique quod dicit, Haec autem figurate contigerunt illis, scripta vero sunt nobis, &c. **X.** Quid igitur dico? quod aliquid templo immolatum sit, aut aliquid simulachris immolatum sit? Immo quod quae immolant, & non Deo. Apposuit autem Marcio vocem, templo immolatum. Non enim permissum est cum gloria & imago Dei sit. **XII.** Sed Deus contemperavit corpus. **XIII.** Erronee, sed in Ecclesia volo quinquae verba mente mea loqui, aliter autem propter legem. **XIII.** In lege scriptum est, In aliis linguis & labiis aliis loquar ad populum hunc. **XV.** Mulieres in ecclesiis sileant. Non enim permissum est ipsis loqui, sed subdita sint, velut etiam lex dixit. **XVI.** De resurrectione mortuorum. Notum autem vobis facio fratres Euangelium, quod annunciaui vobis. Et, si **CHRISTVS** non surrexit, vana est, &c. Sic praedicamus, & sic credidistis, quod **CHRISTVS** mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Quod autem mortale hoc iduerit immortalitate, tunc fiet sermo qui scriptus est, Deuorata est mors in victoria.

Ex epistola ad Corinthios secunda, et ipsi et nobis tertia.

Quotquot enim sunt promissiones Dei, in ipso ipsum etiam, quapropter & per ipsum, Amē Deo. **II.** Non enim nos ipsos praedicamus, sed dominum **IESVM CHRISTVM**, nos autem seruos vestros propter **IESVM CHRISTVM**, quoniam Deus est qui dixit, et tenebris lucē illufecere. **III.** Habentes autem eundem spiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur: rescidit, iuxta id quod scriptum est. Haec est adulterata Marcionis compositio, quae habet quidem solum & figuram Euangelii secundum Lucam, & Pauli Apostoli non totum, non omnium ipsius epistolarum, sed solum eius quae est ad Romanos, & ad Ephesios, & ad Colossenses, & ad Laodicenses, & ad Galatas, & ad Corinthios primam ac secundam, & ad Thessalonicenses. Item primam & secundam ad Timotheum, & ad Titum, & eius quae est ad Hebraeos: quae feruntur apud ipsum velut quae non plene sint, sed adulteratae. Vnde quaeque autem eadem compositio maliciose deprauata est, & in quibusdam distinctionibus ascitiam ad ditionem habet, non ad utilitatem, sed ad deteriores ac nociuas nouas distinctiones contra sanam fidem, ex eiusdem stupidae bestiae mente. Haec vero ad nos elaborata sunt, ac tractata ex praedicta apud ipsum Scriptura, Apostoli & Euangelii secundum Lucam. Porro sciant omnes qui eiusdem errori contradicere volunt, quod immutata quidem verba per maliciam, apposita sunt. Quae vero non habentur in propriis locis, rapta sunt per ipsius temeritatem. Haec enim sola putauit bestialis ille contraria esse. In hoc itaque contradicemus consistere eiusdem versutiae, & tertio loco nobis studium erit ut colligamus quae apud ipsum & apud nos inuenta sunt, conuenientia & indicationem habentia aduentus Saluatoris in carne, & testimonio consonantiae noui Testamenti ad vetus, & confessiones filii Dei, in Euangelio contentis Deum creatorē caeli & terrae, ipsumque esse eum qui locutus est in lege ac prophetis. Proprium autem huius esse suum patrem. Et haec quidem est praedicti argumenti nostri compendiarie memoriae gratia scholiis illustrata ex Marcionis exemplaribus compositio, ad verbum velut pauimentum ad nos composita. Quo vero non ea quae difficulta intellectu sunt, apud quosdam tenebricosi & ignorata habeantur, rursus numeros inscriptionum, primi inquam & secundi ac tertii capitis iuxta seriem proponam, & interpretabor ob quam causam vnaquaeque locutio deleta est & huc translata. Incipiam autem rem hoc modo.

Scholium primum ex Euangelio apud Marcionem.

Abi & ostende te sacerdoti, & offer pro purgatione tua velut praecipit Moses, ut sit testimonium hoc vobis. Confutatio. I. Quomodo potest Dominus qui contra legem, & contra Deum legis suam doctrinam habet, velut tu dicis, dicere his qui ab ipso curantur, Ieproso inquam, Abi & ostende

de teipsum sacerdoti? Quomodo enim sacerdoti dicat, legis sacerdotium non reprobat. Et offer pro purgatione tua etiam si rescideris donum, apparebit ex voce offer, quod de dono loquitur. pro purgatione tua velut praecipit Moses: Si enim Moysi praecipit fieri consulit, non reprobat neque blasphemat Deum legis, sed constituitur ipsum, & patrem suum Deum legem Moysi dedisse. peruertisti autem verba de Marcion, dum pro, in testimonium ipsis dicis, testimonium vobis. Et hoc palam mentitus es contra caput tuum. Si enim testimonium vobis dixit, testem seipsum fecit, quod non venit ad destruendum legem aut prophetas, sed ad implendum. Scholium. II. Ut autem sciat quod potestatem habet filius hominis dimittendi peccata in terra. Confutatio. II. Si igitur filium hominis seipsum vocat, non negat ipse vnigenitus incarnationem, & frustra apud te cantatur, quod in existimatione apparuerit. Et si habet potestatem in terra, non aliena est terra a creaturis eius ac patris ipsius. Scholium. III. Dominus est filius hominis, etiam sabbati. Confutatio. III. Duo statim simul, & filium hominis, & Dominum sabbati, seipsum Saluator constituitur, docens ut ne sabbatum alienum a sua creatione putetur, etiam si postremum filius hominis ab aduentu in carne vocatus sit. Scholium. IIII. Iudam Iscariotem qui fuit proditor. Verum pro descendit cum ipsis, habet. Descendit inter ipsos. Confutatio. IIII. Iudas Iscariotes qui fuit proditor, cuius dicitur omnino eius qui comprehensus est in superis, crucifixus, & multa passus. Quomodo igitur comprehensus crucifigitur, qui sub tactum non cadit, velut tu dicis de Marcione? Apparentiam enim esse dicis. redarguetur autem opinio tua, eo quod scriptum est Iudas proditor. prodidit enim ipsum, & tradidit in manus hominum suum Dominum. Nihil autem prodest tibi quod dicis, descendit inter ipsos, pro cum ipsis. Non enim potes apparentiam ac visum de cernere, eum qui postea apud te sub tactum cadere ostenditur. Scholium. V. Et omnis turba querebat ipsum tangere. & ipse attollens oculos suos, &c. Confutatio. V. Quomodo rursus turba poterat tangere eum qui tactum non habet? quales vero oculos sustulit ad caelos, qui ex carne non erat compactus? Immo haec dixit, ut ostendat, quod mediator Dei & hominum homo **CHRISTVS IESVS** habens vtraque, ex hominibus quidem carnem, ex Deo vero patre inuisibilem essentiam. Scholium Sextum. Secundum eundem modum faciebant prophetis patres vestri. Confutatio Sexta. Si prophetarum meminit, non negat prophetas. Si damnat prophetarum eadem, & improperat occisoribus ac persecutoribus ipsorum, non alienus a prophetis est, sed Deus ipsorum est, qui ipsos fecit. Scholium Septimum. Dico vobis, tantam fidem neque in Israel inueni. Confutatio Septima. si neque in Israel tantam fidem inuenit, velut in Centurione a gentibus progressio, igitur non vituperat fidem ipsius Israel, si enim aliena a Deo fuisset, & non ipsius ac patris eius, non vtrique fecisset huius laudem. Scholium Octauum. Immutatum illud, Beatus qui non passus fuerit offendiculum in me, Habet enim velut ad Ioannem. Confutatio Octaua. Siue ad Ioannem habuerit, siue ad ipsum Saluatorem, beatos praedicat eos qui non offendiculum patiuntur siue in ipso, siue in Ioanne, ut ne quae non audiant, ab ipso sibi ipsis fingant. Habet autem maiorem speculationem, ob quam dixit Saluator. Ut ne enim quis maiorem inter natos mulierum ab ipso positum Ioannem, etiam ipso Saluatorem maiorem putaret, eo quod etiam ipse ex muliere natus est, cauet & dicit hoc, Et beatus est quicumque non fuerit passus offendiculum in me. Vnde dicit, Qui vero minor est, in regno Dei maior ipso est. Erat enim Saluator tempore iuxta natiuitatem de carne minor ipso semeltri temporis spacio: maior autem in regno, Nimirum ut Deus ipsius. Venit enim vnigenitus, ut nihil in occulto loqueretur, aut quid contra propriam praedicationem mentiretur. Dicit enim, In occulto locutus sum nihil, sed cum dicendi libertate. Veritas enim est: velut dicit, Ego via & veritas. Neque igitur via errorem habet, neque veritas occultans seipsam, mendacium loquitur. Scholium. Nonum. Hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Confutatio. Nona. Si cognoscit vnigenitus Dei filius Ioannem ac praenoscit, praenoscens autem ostendit volentibus scire virtutem. quod hic est de quo scriptum est, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam. Ergo qui scripsit & dixit, Mitto angelum meum ante faciem, Deus aeternus qui in prophetis & in lege locutus est, non alienus erat a proprio **IESV CHRISTO**. Mittit enim angelum suum ante faciem ipsius, ante faciem filii ex patre honorati. Non enim misisset Angelum suum alieno inferuiturum, siquidem contrarius ipsi erat, iuxta tuam de Marcion opinionem. Scholium. X. Et ingressus in domum pharisaei, accubuit. Mulier autem illa peccatrix stans retro ad pedes, rigauit lachrymis pedes, & vnxit, & osculabatur. Confutatio. X. Vox ingressus corpus ostendit domum enim indicat, & corporis mensuram. Et accumbere nullius est quam corpus habentis, magnitudine praeditum ac discumbens. Et mulierem rigare lachrymis pedes, non imaginarios, neque apparentes ostendit. vnxit enim, & rigauit, & osculata est, contactum corporis sentiens. Scholium. XI. Et rursus, haec lachrymis rigauit meos pedes, & vnxit, & osculata est. Confutatio. XI. Ut ne putres de Marcione, solum putari apud homines, mulierem peccatricem pedes Saluatoris rigasse & vnxisse, ac osculatam esse, ipse Saluator confirmat, non per apparentiam haec facta esse docens, sed ex veritate, ad redarguendum pharisaeum, & te Marcionem, & eos qui tecum sensunt, affirmans ac dicens: Haec pedes meos vnxit & osculata est. Quales vero pedes, quam eos qui ex carne & ossibus ac reliquis constant? Scholium. XII. Non habet, Mater ipsius & fratres ipsius, sed solum, Mater tua & fratres tui. Confutatio. XII. Etiam si superiora rescideris, de Marcione Euangelii verba, quod facias Euangelistam non suffragari ditioni a quibusdam relatae, nempe, Mater tua & fratres tui: non potes transgredi veritatem. cur enim non multas dixit matres? cur non multas dixit patrias? Quot quam multa dicunt de Homero? alij quidem Aegyptium dicentes, alij Chium, alij Colophonium, alij Phry-

Minor in regno dei quis sit.

Homeripatriam ambigua gem.

gem, alij Smyrnæum, Meletis & Critheidis: Atheniensem verò ipsum Aristarcus pronunciauit. Alij Lydum, Mæonis: alij Cyprium, Propodiadis, ex vicinia in ambitu circa Salaminius: & quidem hominem. Verum propterea quod in multis fuerat patrijs ac vrbibus, ideo multos ad diuersam rationem impulit. Hic verò de Deo dicentes, & CHRISTO, nō multas opinati sunt esse matres, sed vnam quæ reuera ipsum genuit: & non multos fratres, sed filios Ioseph ex altera ipsius vxore: & non poteris cōtra veritatē armari. Et ne te seducat sermo quē dixit Dominus, Quæ est mea mater, & qui fratres? Non enim negans matrem hæc dixit, sed intempertitatem euerrens eius qui dixit hoc, tāta turba circumstante, & ad salutarem ipsius doctrinam profusa, & ipso circa sanationes ac prædicationem occupato. Auocatio enim esse videbatur hoc à susceptis negocijs, quod hic impediēbat ipsum, dum dicebat, Ecce mater tua & fratres tui: tantum abest vt de hoc gauisus fuerit. Non quod ignorauerit venisse ipsos antequā audiret, sed quod pnosceret quod foris starent: alioqui cū increpatione interpestiuam illius vocem comperisset, quemadmodum etiam ad Petrum aliquando dixit: Discede à me satana, quia non sapijs quæ Dei sunt, sed quæ hominum. Scholium XII. Nauigantibus ipsi obdormiuit: Excitatus autem, increpauit ventum & mare. Confutatio XIII. Quis dormiuit? dic. De deitate non audebis dicere. Si verò etiam dixeris, contra caput tuum phanaticè blasphemiam eruētabis. Cuique verò manifestum est, quod is qui in veritate homo fuit, somno opus habens propter corporis necessitatem obdormiuit. Qui enim ipsum excitauerunt, nō apparentiā videbant, sed veram hominis incarnationem. Profecto manibus mouentes & clamantes testatur quod ipsum excitauerunt. exurgens enim inquit: qui dormiuit, carnem gestans Deus, quique de cælo descendit, & carnem propter nos induit, excitatus quidem est velut homo, increpauit autem mare velut Deus, & tranquillitatem fecit. Scholium XIII. Contigit autem inter eundem, turbæ constringebant ipsum, & mulier vbi tetigisset ipsum, sanata est à sanguine. Et dixit Dominus, Quis me tetigit? & rursus, Tetigit me aliquis, nam noui virtutem à me egressam esse. Confutatio XIII. Interim dum ipsi irent, inquit, & non dum ipse iret: vt ne aliter figures ipsum extra consequentiam eorum qui iter faciunt. Verum illud, Turbæ constringebant ipsum, indicat quod turbæ non potuissent constringere spiritum. Mulier vbi tetigisset ipsum, non aerem tetigit, sed contactum humanū. Quo enim ostenderet, quod non solum apparentiā contactus corporis sui à muliere factus esset, docet dicens, Quis me tetigit? nam noui virtutem à me exisse. Scholium XV. Si sustulit oculos in cælum, & benedixit super ipsos, benedixit super ipsos. Confutatio XV. Si sustulit oculos in cælum, & benedixit super ipsos, non in apparentiā habuit oculorum & aliarum partium figuras. Scholium XVI. Dicens, Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & post tres dies resurgere. Confutatio XVI. Si filium hominis & pati & occidi oportere seipsum confitetur vnigenitus Dei filius, contra te est ascia hæc, excindens omnem radicem tuam, & ex spinis nate Marcion, & nubes aqua carens, arborque in frugifera, ac autumnalis. Nam & rursus dicit, & post tres dies resurgere. Quid verò resurgere dicit, quam hoc quod passum est & sepultum in monumento? Apparentiā autem, siue ventus, aut spiritus, aut imaginatio, functionem ac sepulturam non suscepit, nec resurrectionem. Scholium XVII. Et ecce duo viri loquebantur cum ipso, Helias & Moses in gloria. Confutatio XVII. Fortassis arbitror per hæc verba falx apud sanctum Zachariam contra te & Marcionem expressa est. omne tuum cōtra legem ac prophetas excogitatum mendacium excindens. Quādoquidem enim reprobarurus eras legem & prophetas, alienos ipsos asserens à Salvatore, & gloria ipsius ac diuina doctrina, ambos duxit secum in propria sua gloria, & ostendit suis discipulis, & discipuli nobis & mudo: hoc est omni homini volenti viuere, vt per primum velut per asciam, tuas excindat radices. per secundū verò, velut per falcem verbi veritatis, refecit ramos tuos, cicutam & lethalem ac viscosum blasphemiarum succum, hominibus producetes. Si enim alienus esset Moses à CHRISO, cui olim lex concredata est, & si prophetæ alieni essent, nō sanè ipsi cū ipso in propria sua reuelasset. Vide enim miraculū quod neq; in monumento hos ostendit, neq; circa crucem, sed quando partem gloriae suæ velut in arrabonē nobis reuelauit, tunc sanctos, Mosē inquam ac Heliam, simul secū duxit, quo cohæredes ipsos regni sui ostenderet. Schol. XVIII. Ex nube vox, Hic est filius meus dilectus. Confutatio XVIII. Omnib; sanè manifestū est, quod nubes nō est sup̄ma, neq; supra cælū existit: sed i creatura iuxta nos, vnde vox ad Saluatōrē delata est. Si ita pater & in nube loquitur, ostendens discipulis filium suū, non alius est opifex quā idem ille qui etiam per nubem proprio filio testimonium præbuit, & non solū eorum quæ supra cælum sunt, Dominus est, velut tu dicis. Schol. XIX. Rogauit discipulos tuos, dixit autem eo quod non potuerunt eijcere ipsum, & ad ipsos. O generatio incredula, quā diu tolerabo vos? Confutatio XIX. Quā diu, temporis aduentus in carne significationem habet. Et, O generatio incredula, velut prophetæ in nomine ipsius diuina signa fecerint ac erediderint, quemadmodum Helias & Helisæus, atque filii fecisse comperiuntur. Scholium vicefima. Filius enim hominis futurum est vt tradatur in manus hominum. Confutatio vicefima. Filij hominis, & tradendi in manus hominum, apparentiā non existimationis neque imaginationis est, sed corporis & membrorum conspectus. Scholium vicefima prima. Neque hoc legis quod fecit David, intrauit in domum Dei. Confutatio vicefima prima. Domum Dei dicit domum fixorum tentorium factorum à Mose. Non ignominia afficit legem, neque Deum qui loquutus est in lege. Deum enim ipsum dicit qui est ipse pater, aut ipse vnigenitus. Solet enim Trinitas, Pater & Filius ac Spiritus sanctus operari in lege & prophetis, & Euangelij atque apostolis. Scholium vicefima secundū. Gratias ago tibi, Domine cæli: non habet autem, & terræ: neque habet, pater. Redarguitur autem: infra enim habet, Ita pater. Confutatio XXII. Gratias agit Domino cæli, siue detraxeris vocem terræ, siue reserueris

ris vocem pater, vt ne patrem suum ostendas, & Marcion, CHRISIVM dicere ipsum opificem. Marent enim veritatis membra viuētia. Nam velut in reliquijs per obliuionem sruisti & Marcion, ita pater. Ostenditur itaque omnino proprio patri gratias agere CHRISIVM, & ipsum cæli dominū appellare. Et multa est mentis tuæ vesania, quæ non intelligit veritatis libertatem. Scholium. XXIII. Dixit legis perito, In lege quid scriptum est? & respondens post legis periti responsonem dixit, Rectè dixisti, hoc fac & viues. Confutatio XXIII. Quum veritas sit filius Dei, neminem seducit de vita interrogantem: propter hominum enim vitam venit. Quum itaque ipsi vitæ cura sit, & seruanti legem vitam esse ostendat, & eum qui secundum legem respondit, rectè dixisse pronunciet, & Sic fac, & Viues dicat: Quis adeo stupidus fuerit, vt credat quidem Marcioni blasphemanti in Deum, qui & legem & Euangelij gratiam hominibus largitus est, simul autem cum ipso abducatur, qui neque ex lege, neque ex Spiritu sancto aliquid doctrinæ habet. Scholium XXIII. Et dixit, Quis ex vobis habebit amicum, & vadet ad ipsum media nocte petens panes tres. Ergo petite & dabitur. Quem enim ex vobis patrem filius petet piscem, & pro pisce serpentem dabit ipsi? & pro ouo scorpionum? si igitur vos qui mali estis, nouistis dona bona, quanto magis pater? Confutatio XXIII. Redarguitur impostoris huius vitæ superstitio. Non enim propter continentiam ipsi vita instituta est, neque propter mercedem bonam, ac spem certaminis, sed ob impietatem & falsæ opinionis malignitatem. Docet enim hic animatis non vesci, pronuncians reos esse iudicij eos qui carnem edunt, velut qui animas edant. Sultum est autem hoc totum. Non enim carnes anima, sed in carnis anima. Et neque animarum in animalibus dicimus esse eam dignitatem quæ in hominibus est, sed animam ad hoc solum vt animal viuat. Putat autem miser ille, vñ cum alijs idem sentientibus, quod eadem anima & in hominibus, & in brutis est. Hoc ipsum enim multa erroneæ hereses frustra sentiunt. Nam & Valentinus & Colorbasus, Gnosticique omnes ac Manichæi, transitus animarum de corporibus ad corpora esse pronunciant in hominibus cognitionem non habentibus, velut ipsi ex subulamento quodam confingunt. Has enim dicunt peruagari, & singulorum animantium corpora pertransire, donec cognitionem assequutæ fuerint, atque sic purgatæ ac resolutæ ad cælestia transigrant. Et primum quidem redarguitur tota ipsius vana fabulæ confirmatio. Horū enim certitudinē nemo alius nosse potest, præter Dominum nostrum IESVM CHRISIVM, qui propter ouem dereditam venit, hoc est propter hominum animas. Qui earundem curam habens, & animaliter & corporaliter corporis atque animæ dominium obtinet, & hanc vitam & futuram exhibet, vt qui mortuum Lazarum, & filium viduæ, & filiam principis Synagogæ à mortuis suscitauit, non in malū ipsos ferens, velut illi corpus carcerem esse docent: sed bonum faciens ac sciens, quod & perseverantia hic in carne ab ipso decreta est, & futura carnis & animæ resurrectio. Et si rursus nouisset quod vñ anima in brutis & hominib; est venit autē vt animæ salutem procuraret; non oportebat ipsum vbi vnū mundasset à demonio vexatum, illum videlicet qui à monumentis egrediebatur, iungere vt demones discederent, & duo milia porcorum occiderent, si æquales essent animæ hominū ac porcorum. Quo modo enim vnus curam gerens, bis mille perdidisset? Si verò rursus velut serpens oblique incedens cōminificatur ac dicit, quod dissoluit ipsos à corporibus vt sursum scanderent, oportebat Lazarum solutū à corpore nō rursus reuerti in corpus, imò etiam illū ipsum à demonio vexatum soluere vincula corporis. At non sic fecit. Sed potius puidit sic corporis vtilitatis gnarus. Cōcidit doctrinæ tuæ ratio de anima & Marcionem, itemq; illorum qui à te & ab alijs sectis originem ducunt. Cæterū de similitudine vitæ tuæ conuersatione rursus dicā, propterea quod dicis malum & illicitum esse carnibus vesci. Redarguit autem te Saluator, plus te sciēs, & quod melius est dicens ab eiusmodi dicto. Dicit enim: A quo petet filius piscē, num serpentē dabit ipsi? aut pro ouo scorpionum? Et postea dicit: Si igitur vos qui mali estis, nouistis dona bona dare filiis vestris, quāto magis Pater vester cælestis? Si itaq; bona dona vocauit piscē & ouum, non malū est quod ex Deo datum cum gratiarum actione accipitur. Et sic vndiquaq; improbitas tu cōfutatā est. Schol. XXV. Resectum est de Iona propheta. Habet enim Natio hæc, signum non dabitur ipsi. Non habet autem de Ninie, & reginæ Austru ac Solomone. Confutatio XXV. Et in his quæ reserere videris, non potes & Marcion occultare veritatem. Etiam si enī detraxeris de Iona propheta, qui dispensatione mysterij ipsius Saluatoris significat: detraxeris item de regina austru ac Solomone, & salutare Ninie documentum, & Ionæ prædicationem, tamē ipse propositus Saluatoris sermo te redarguit. Dicit enim, Natio hæc signum petit, & signum nō dabitur ipsi, velut generationes quæ ipsam præcesserunt signis à Deo de cælo dignæ factæ sunt. Sic Helias si gnum fecit per ignē qui de cælo descendit, & sacrificium arripuit. Et Moses fecit mare, & pungit petram ac prolucit aquā, & manna de cælo producit. Et IESVS Naue solem ac lunā stare facit. Et quāuis omnibus modis occultet impostor ille quæ scripta sunt, nihil lædet veritatem, sed seipsum à veritate abalienat. Scholium XXVI. Pro præteritis iudicium Dei: habet, præteritis vocationem Dei. Confutatio XXVI. Vnde non redargueris? Vnde contra te colligi poterit testimonium? prima enim conciaunt posterioribus, dum malitia tua redarguitur. Si enim dixerit, continetis traditiones seniorum vestrorum, & præteritis misericordiam & iudicium Dei, disce à quo tempore ipsos ac easat quod hoc faciunt. Quando verò traditio & inuentio seniorum ipsos contigit? Nimirum Danidius quidem post reditum ex Babylone, Acibæ verò etiam antè captiuitatem Babylonicam facta est. Traditio Filiorum autem Assamonæi, temporibus Alexandri & Antiochi ante aduentum CHRISIVM centū nonaginta annis. Itaque & ab eo tempore per legem erat vocatio, & per prophetas misericordia, & vndiquaque circulatorius sermo tuus concidit. Scholium XXVII. Vā vobis, quia ædificatis monumenta Prophetarum, & patres vestri occiderunt ipsos. Confutatio XXVII. Si propheta-

Animato-
rū esu ab-
stinuit mar-
cion.

Animato
hominū ac
brutorū di-
uersitas.

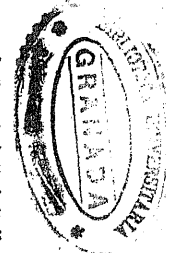
Traditio-
nes iudeo-
rum.

rum curam gerit eis qui occiderunt ipsos improprians, non alieni ab ipso fuerunt, sed serui & præparatores aduentus eius in carne, qui & testimonium præbuerunt nouo Testamento. Moses quidem dum dicit, *Prophetam uobis excitabit Dominus Deus ex fratribus uestris sicut me.* Et ante ipsum Iacob dicens, *Ex germine filii mei Iuda prodijisti, reclinatus dormiisti ut leo, non deficiet princeps ex Iuda.* Et paulo post, *Donec uenerit cui sunt reposita, & ipse expectatio gentium.* Et in ipsum gentes sperabunt. Esaias uero, *Ecce uirgo in utero habebit.* Hieremias uero, *Et homo est. & quis cognoscet ipsum.* Et Micheas, *Et tu Bethleem, & postea. Ex te mihi egredietur dux, & cætera.* Et multa referre licet, etiam ipso Saluatore dicente, *si Moysi crederetis, etiam mihi utique crederetis, ille enim de me scripsit.* Scholium XXVIII. Non habet, propterea dixit Sapientia Dei, *mittam ad ipsos prophetas.* Et de sanguine Zachariæ, & Abel, & prophetarum, quod requiretur à generatione hac. Cõfut. XXVIII. Et in hoc multa est tua confusio à Marcion, quum character veritatis seruetur, & resectio factorum tuorum reperitur in exemplari Euangelii secundum Lucam, ita ut loci comperiantur, & à te sublatis deprehendantur. Scholium XXIX. Dico autem amicis meis, ne timete eos qui occidunt corpus. Timete eum qui postquam occidit, potestatem habet mittendi in geennam. Non autem habet, nonne quinque passeruli duobus assibus uenunt, & vnus ex ipsis non est in obliuione positus coram Deo. Cõfut. XXX. Hoc dictum, dico autem amicis meis, ne timete, & cætera: cogit te à Marcion etiam sequentem confiteri. Sine Deo enim nihil fit, etiam si sustuleris id quod de passerculis dicitur. Responde igitur de his quæ relicta sunt à te in hoc dicto, & dic nobis, quid sentis de eo qui potestatem habet. Si enim dixeris ipsum esse patrem CHRISTI, qui etiam apud te bonus Deus dicitur, etiam si male diuidas, tamen quandoquidem habet potestatem, dedisti ipsum iudicem esse & vni cuique pro dignitate retribuere. Si uero nõ hoc dicis, sed opificem qui à te natura iudex celebratur, dic mihi quis dedit huic potestatem? Si enim à seipso habet, ergo magnus est & potestatem habet. Si autem iudicandi potestatem habet, habet etiam saluandi. Qui enim damnare potest, potest etiam absolvere. Et aliter, si iudice mittente animas in geennam, Deus bonus ipsas non liberat: qui vndiquaque earundem animarum curam non gerit, quomodo fuerit bonus? Aut enim quod fortior ipso est, & non potest ex manu illius liberare, hoc contingit. Aut quod potest quidem, non vult autem: & ubi est ipsa bonitas? Si uero quoniam ipse creauit, potestatem habet etiam iudicandi, quomodo supernus Deus de quo tu fabularis, aliquos partialiter saluat? Si enim ab alienis accipiens saluat, auarus est qui aliena cupit. Si uero non auaritiam dicis esse, eo quod ad bonum & salutem fit hoc opus, personarum acceptorem ipsum facis, qui non bonum æqualiter omnibus, sed partialiter facit. Scholium XXXI. Pro confitebitur ipsum coram angelis Dei, legit coram Deo. Cõfutatio XXX. Vndiquaque conuincitur, non secundum Deum procedere, etiam si in breuissimo sermone immutauerit veritatem. Qui enim audet aliquid de scriptis ab initio mutare, non in via veritatis consistit. Schol. XXXI. Non habet, Deus vestitramen. Cõfutatio XXXI. Quamuis non finis scripta velut habent à Saluatore dicta, tamen seruatur loci in Euangelio sanctæ Ecclesiæ, etiam si negaueris tu Deum qui omnia fecit, & omnium curam gerit vsque ad gramen, velut ipse quoque Saluator confitetur. Scholium XXXII. Vester autem pater nouit quod indigetis his, carnalibus scilicet. Cõfutatio XXXII. Non uit pater quod indigent discipuli carnalibus rebus necessariis, & prouidet huiusmodi. prouidet autem non in alio sæculo, sed hic, non in alienis prouidentiam seruorum faciens, sed in creaturis suis. Schol. XXXIII. Querite regnum Dei, & hæc omnia adiciuntur vobis. Cõfutatio XXXIII. Si de alterius rebus nutrimur, & alius Deus regni celorum est, quomodo sermo consonus erit? Aut enim ipse est regnum, quapropter adicit omnia quæ hic sunt ipsius, propter laborē desiderii regni sui. Aut ipse quidem est regnum & illud sæculum, opificis uero ea quæ hic sunt, & consentit opifex cū superni regno, adiuuans eos qui iustitiam & regnum superni querunt. Quum autem sit voluntas vna, & non diuersa: non amplius duo sunt principia, aut tria. Reuera enim vnus est Deus qui omnia fecit, & qui fecit bene, & non contrariè. Nostrium autem est peccare & errare, siue volumus siue nolimus. Scholium XXXIII. Pro pater vester, pater habet. Cõfutatio XXXIII. Et in hoc nullam nobis iniuriam facis, sed amplius confirmas. Nam patrem suum prouidentiam facere rerum quæ hic sunt, confessus es Saluatorem dixisse. Scholium XXXV. Pro secunda aut tertia vigilia, habet uespertinam vigiliam. Cõfutatio XXXV. Redarguitur bestialis ille, diuinos sermones stolidè ad suam opinionem inuertisse. Non enim diurnæ sunt vigiliae, sed nocturnæ, à uespera ad tertiam vigiliam progressum intentionis habentes. Et non à matutino in uesperam, velut hic maliciose commentus esse deprehenditur. Scholium XXXVI. Veniet Dominus serui illius, & dissecat ipsum, & patrem ipsius cum infidelibus ponet. Cõfutatio XXXVI. Quis est qui dissecat seruum? dic mihi. Si enim opifex & iudex, qui à te Deus dicitur, est qui hoc facturum est, ergo ipsius sunt fideles. Increpans enim seruorum non rectè facientem, patrem ipsius cum infidelibus ponit. Si uero pater CHRISTI est, aut ipse CHRISTVS, qui hoc facturum est, manifestè testimonium apud te ipsum conseruas, quod contra te est. Nam dum confiteris aut CHRISTVM aut patrem ipsius citra ambiguitatem hoc facturum esse, confessus es eundem iudicem & eundem bonum & vnum esse, qui & horum quæ hic sunt, & eorum quæ illic, prouidentiam habet. Scholium XXXVII. Ne forte pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori. Cõfutatio XXXVII. Iudicem dicit opificem, exactorem uero vnumquemque angelum ipsius, qui exacturi sunt à peccatoribus, qualia autem, quam delicta & peccata? quæ & in vsvs abominatur, & tu ipsum interdicerere dicis. Si igitur quæ bonus Deus abominatur, ea etiam iudex & opifex abominatur, vnus & idem est qui ex opere vnus volunta

Vigiliarum
noctis ratio.

tis ostenditur. Scholium XXXVIII. Amputatum est ab hoc, uenerunt quidam nunciantes ipsi de Galileis, quorum sanguinem commiscuit Pilatus cum sacrificijs ipsorum, vsquequo dicit de decem & octo in Siloam mortuis in turri. Et nisi respueritis, vsque ad parabolam fici, de qua dixit agricola, donec fodero ac misero stercore, & si non fecerit, excinde. Cõfutatio XXXVIII. Hæc omnia sustulit compilerator ille, occultans à seipso veritatem, propterea quod Dominus consensit Pilato qui tales rectè iudicabit. Et quod rectè illi in Siloam mortui essent, quum essent peccatores, & sic à Deo puniti essent. Porro quum maliciose egerint aliqui circa regia præcepta, prolata ab antiquis exemplaria probe munita, desipientes redargunt. Sic etiam à domo regia, hoc est sancta Dei ecclesia, prolatum Euangelium redarguit mures bonorum indumentorum corrosores. Scholium XXXIX. Hanc autem filiam Abraam, quam alligauit Satanas. Cõfutatio XXXIX. Si filia Abraam Dominus curam gerit, non alienus ab ipso est Abraam. confitetur enim ipsum sibi complacuisse, dum misericordiam erga filium ipsius ostendit? Scholium XL. Rescidiit rursus, Quum uideritis Abraam & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei, pro hoc autem fecit, quum omnes iustos uideritis in regno Dei. Vos autem expelli foras, fecit, vos autem detineri foras. Illic erit fletus & stridor dentium. Cõfutatio XL. Quomodo uestigia veritatis adparent? Non enim potest quis uiam occultare. Seducere equidem homines potest ab ipsa, & occultare ipsam ab ignorantibus. uerum ab expertis eius, minime. Non enim potest terram ubi est uia dissipare: & si ipsam quoque obscurauerit, locus tamen permanet uia, qui cognitus coarguit eum qui uiam peruerit. Vide mihi uestigia veritatis. Hunc enim sermonem ad quem dixit quàm ad Iudæos? & si ad Iudæos iam ostendit ipsos intus, & eijci à iustis. Qui sint autem illi, quàm patres ipsorum, Abraam, Isaac, Iacob, & Prophetæ? Non enim dixit, uideritis iustos ingredientes, sed, uideritis iustos in regno, vos autem eijci. & eijci quidem, futuri significatione pronunciauit. Iustos autem iam esse ostendit non alienos ab his secundum carnem, neque secundum uocationem, sed cum his uocatos eos qui iam sunt iustificati, antè aduentum ipsius in carne. Si uero etiam foris manere dixit, uelut patres intus sint: unde stridor dentium fit in iudicio à stolidè, si non resurrectione mortuorum fiat? Scholium XLI. Rescidiit rursus, Venient ab orientibus & occidentibus, & accumbent in regno Dei. & hoc. Postremi erunt primi. & hoc, Accesserunt Pharisei dicentes, Exi & uade, quia Herodes uult te occidere. & hoc. Ite ac dicite uulpecula illi: vsquequo dixit, Non est possibile prophetam perire extra Hierusalem. & hoc, Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas missos. & hoc, Sæpe uolui congregare uelut gallina filios tuos. & hoc, Relinquitur uobis domus uestra. & hoc, Non uidebitis me donec dixeritis, Benedictus. Cõfutatio XLI. Vide tantam temeritatem, quantam Euangelij collationem facit. uelut si quis animal accipiat, & dimidium corporis amputet, & per medietatem ignorantes persuadere conetur, tale esse animal, & nihil ab ipso ablatum esse. Scholium XLII. Rursus rescidit totam parabolam duorum filiorum, eius qui accepit partem paternorum bonorum, & prodigaliter consumpsit, & alterius. Cõfutatio XLII. Nihil differt posterior malicia à prioribus autis. Verum si sibipsum damnum allicit, manente Dei ueritate. Scholium XLIII. Lex & Prophetæ, vsque ad Ioannem, ab eo tempore regnum Dei annunciat, & quilibet in ipsum uim facit. Cõfutatio XLIII. Si legem ponit, & prophetas nominat, & legem non iniquitatem dicit, neque falsos prophetas appellat prophetas: clarè confitetur, Saluatorem prophetis testimonium præbuisse, & demonstratum est quod de ipso prædixerunt. Scholium XLIII. De diuite & Lazaro mendico, quod delatus est ab angelis in sinum Abraam. Cõfutatio XLIII. Ecce & inter uiuos, & beatos, & in quietis hereditate Abraam est à Domino connumeratus. Et Lazarus sine ipso dignus factus est. Ne itaque amplius à Marcion, Abraam maledictis impetas, qui cognouit suum Dominum & dixit ad ipsum, Domine qui iudicas omnem terram. Ecce enim testimonium ab ipso Domino tui lit, quod est iustus, & non alienus à uita quæ à Domino laudatur. Scholium XLV. Nunc autem hic solatio fruitur idem Lazarus. Cõfutatio XLV. Si solatio fruitur Lazarus in sinu Abraam, non extra uocationem uitæ est Abraham. Scholium XLVI. Dixit Abraham, Mossem habent ac prophetas, audiant ipsos, alioqui neque excitatum ex mortuis audient. Cõfutatio XLVI. Non uelut qui adhuc in mundo sit, & qui deceptus sit, Abraham legi testimonium præbet, ac prophetis. Neque uelut qui nesciat quæ sunt ex his euentura: sed postquam experientiam fecit quietis quæ illic est. Post mortem enim testatur de ipso Saluator in parabola, quod per legis dogmata & prophetas salutem assequutus sit, & hæc ante legem fecerit. Similiter autem & eos qui postea legem seruauerunt, & prophetis obediuerunt, in sinu Abraham esse, & ad uitam cum ipso abire testatur. Quorum de numero vnus erat Lazarus, per legem & prophetas uiuifico sine beatitudinis ipsius Abraham dignus factus. Scholium XLVII. Recidit hoc, Dicite inuites serui sumus, quod debuimus facere fecimus. Cõfutatio XLVII. Et securitatem doctrinæ Domini non admittit. Munitas enim discipulos suos, ut ne per elationem amittant operis mercedem, humilitatem ipsos docuit. Hic uero non admittit. fastu enī per omnia elatus est, & nõ ueritate. Scholium XLVIII. Quando occurrerunt decem leprosi, recidit multa & fecit, Demisit ipsos dicens, ostendite uos sacerdotibus: & alia pro alijs fecit dicens, Multi leprosi erant in diebus Helisæi prophætæ, & non mī datus est nisi Neeman Syrus. Cõfutatio XLVIII. Et hic prophetam Helisæum uocat Dominus, & seipsum explere æqualiter quæ ab illo facta sunt, ut redarguat Marcionem & omnes reprobantes Dei prophetas. Scholium XLIX. Venient dies, quando concupiscetis uidere uiam filij hominis. Cõfutatio XLIX. Si dies numerat, etiam tempus significat. & filium hominis dicit

nis dicit seipsum, ergo etiam mensuram ætatis ostendit, & dierum prædicationis exemplum. Non igitur sine carne est verbum, sed in corpore est bona voluntas. Schol. L. Dixit quidam ad ipsum, Magister bone quid faciendum mihi ut consequar vitam æternam? ipse vero dixit, Ne me dixeris bonum. Vnus est bonus Deus: appositus ille, pater, & pro, præcepta nostri, dicit præcepta novi. Confutatio. L. Ut ne ostendat præcepta iam præscripta, dicit mandata novi. Verum totum caput manifestum est ex consequentia. Et si patrem bonum dicit, & Deum nominat: reat à lege patris sui docet eum qui vult vitam consequi, & non reprobatur neque rejicit, sed potius testatur eos, qui in lege vixerunt vitam æternam consequutos esse, Moysen videlicet atque alios prophetas. Scholium LI. Factum est quum appropinquaret Hiericho, cæcus clamabat, IESUS fili David miserere mei. Et quando sanatus est, dicit, Fides tua te saluum fecit. Confutatio LI. In fide non inest mendacium. Si enim mentitur, fides non est. Dicit igitur, fili David, & laudatur ac fert petitionem qui nomen confessus est, & non increpatus est velut mendax, sed ut fidelis prædicatus est. Non ergo sine carne est is qui propter nominis inuocationem largitus est cæco visum. Reuera enim erat, & non apparentia, ex semine David secundum carnem à sancta virgine Maria & per Spiritum sanctum genitus. Scholium LII. Amputavit hoc, Quum assumpsisset IESUS duodecim, dixit, Ecce ascendimus Hierosolyma, & consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis: tradetur enim & occidetur, & tertia die resurget. Confutatio LII. Hæc omnia amputavit, ut in nulla recta via procederet. Non recta autem via procedere redarguitur, maliciosè agens omnibus modis, occultavit enim verba, quo nimirum de passione negaret. Postea vero contenti ipsam crucifixum esse, omnis maliciæ labor ipsi in vanum cedit. Scholium LIII. Resecuit caput de asino & Bethphage, & de ciuitate ac templo, quod scriptum erat. Domus mea, domus orationis vocabitur, & vos fecistis eam speluncam latronum. Confutatio LIII. Sui ipsius confutationem malicia non videt, cæcutit enim, putat autem se posse occultare viam veritatis, quod est impossibile. Statim enim resiliuit relictis totis capitibus, propterea quod loco templi testimonium dedit, quod sit ipse proprius, & in nomen ipsius ædificatus. Et à Hiericho relicta tota consequentia, quomodo venerunt in Bethaniam & in Bethphage. Ex natura enim erat publica via antiqua, ducens in Hierusalem per montem Oliuarum, non ignota his qui historiam loci descriperunt: quo à proprio ore confutetur, dicit, Factum est in vna die, docente ipso in templo, quæstuerunt iniicere in ipsum manus, & timuerunt: velut habet caput sequens quinquagesimum quartum. Quomodo igitur à Hiericho fuerit in templo, ex eadem professione cognoscitur & ex distantia via. Verum maliciosus ille hæc resecuit, ut occultaret ea quæ in via facta sunt, & in templo dicta ab ipso Salvatore ante hunc sermonem, nimirum Domus mea, domus orationis vocabitur, & quæ sequuntur velut habet propheta. Scholium LIII. Et quæstuerunt iniicere in ipsum manus, & timuerunt. Confutatio LIII. Consideratum est ac enarratum in confutatione præcedenti cum decenti compendio. Scholium LV. Rursus amputavit de viua elocata colonis. Et hoc, Quid igitur est hoc, lapidem quem reprobauerunt ædificantes? Confutatio LV. Nulla nos hoc iniuria afficit. Et si enim ipsum reseciderit, non à nobis rescidit, sed seipsum & suos damno affecit. Sufficiens enim contra ipsum confutatio est per plura testimonia. Scholium LVI. Rescidit hoc, Quod autem resurgunt mortui, etiam Moyses ostendit circa rubum, quum dixit Dominum Deum Abraam & Isaac & Iacob. Deus autem est viuientium, & non mortuorum. Confutatio LVI. Admirari licet vani illius dementiam, quod non intelligit idem esse hoc testimonium cum Lazari mendici testimonio, & cum parabola eorum quibus non permittitur ingredi in regnum, quarum parabolarum reliquias reliquit, & non amputavit. Verum per eandem turpitudinem reliquit hoc, illic erit fletus & stridor dentium. Quum autem digitus intinguatur in aquam post mortem, & lingua refrigeretur aqua, velut dicitur ad Abraam dixit propter Lazarum, & stridor dentium ac fletus fiat, resurrectionis corporum signum est, etiam si rescidit bestialis ille ea, quæ verè à Domino dicta sunt de mortuorum resurrectione. Scholium LVII. Non habet hæc, Quod autem resurgunt mortui, etiam Moyses ostendit dicens, Deum Abraam, Deum Isaac, & Deum Iacob, Deum viuientium. Confutatio LVII. Eo quod repetiuit Saluator parabolam, dupliciter apud nos habetur, ut ne nos similes fientes circulatori Marcioni, aliquid de scriptis relinquamus. Iam vero in superiori confutatione facta est contra ipsum maliciam contradictio. Scholium LVIII. Rursus resecuit hoc, Pilus ex capite vestro non perierit. Confutatio LVIII. Scholium LX. Rursus rescidit hæc, Tunc qui in Iudæa sunt fugiant ad montes, & cætera quæ sequuntur vsque ad, Ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Confutatio LX. Videtur ex obliuione laborare, & omnes ipsi æqualiter stolidos esse opinari. Et non nouit quod etiam si paruum dictum ab ipso relinquatur, confutatio nem id ipsius facit, quanto magis multis dictis ab ipso rescisit? Nihil itaque prohibet, si quis velit apponere ad hæc resecta testimonia, ea quæ ipse confessus est. Ostendunt enim consona esse his quæ ab illo resecta sunt. In quibus dixit Abraam post mortem, Habent Moysen & prophetas, audiant ipsos. Quæ enim dicebant prophetæ & Moyses, ex Deo patre erant, & ex ipso Domino filio Dei, & Spiritu sancto, quæ cum scripta essent impleri oportebat. Scholium LX. Colloquutus est cum militum imperatoribus, quomodo ipsum traderet illis. Confutatio LX. O infaniam Marcionis, quis colloquutus est quàm Iudas? ad quid faciendum quàm ut traderet Saluatorem? Quum autem traditur Saluator, non amplius apparentia est qui traditur, sed veritas. Si enim spiritus esset solum, carnalibus hominibus non traderetur. Verum quum Deus sit, sub tactum cadedat

cadedat, & carne indutus in humanæ naturæ manus seipsum vitro tradebat. At illi contraria similibus præmentia dicunt. Nam aliquando disputans cum quodam Marcionista discipulo ipse ac dicens, velut in Euangelio habetur, Quod assumpsit ipsum in desertum spiritus ut tentaretur à diabolo, audiui ex ipso, Quomodo poterat Satanas cum qui Deus erat, & maior ipso, & dominus ipsi? velut vos dicitis tentare IESUM Dominum suum? Ego autem per auxilium Dei consilio sub manu nato, respondi ipsi dicens, Non creditis quod crucifixus est CHRISTUS? Ille vero dixit, Etiam, & non negauit. Qui igitur ipsum crucifixum? Ille autem dixit, homines. Deinde dixi ipsi, Vter potentior est, homo aut diabolus? Ille vero dixit, diabolus fortior hominibus est. Si igitur, inquit, Diabolus fortior hominibus est, homines autem imbecilliores CHRISTUM crucifixum, non mirum est si etiam à diabolo tentatus est. Omnia enim volens & non necessario, pro nobis seipsum dedit CHRISTUS ut pateretur in veritate, non per debilitatem, sed per voluntatem, in exemplum nobis proponens etiam ea quæ designauit contra diabolum, & in salutem nostram in passione crucis, in condemnationem peccati, & probationem mortis. Scholium LXI. Et dixit petro, ac reliquis, abite & præparate ut edamus pascha. Confutatio LXI. Nebulam telorum contra te in vno testimonio hoc dictum continet à Marcion. Si enim præcipit sibi preparari ut edat pascha, pascha autem antea, quæ pateretur CHRISTUS perficiebatur, omnino ideo quod à lege constitutum erat, CHRISTUS vero secundum legem vivebat: manifestum est quod non ad destruendam legem venit, sed ad implendam. Si vero legem rex non destruit, non condemnata est legis constitutio, neque regi interdicta. Quum autem non condemnata sit lex, & constitutio in confesso: si quid addiderit rex constitutioni ex maiori beneficentia, per potestatem claritudo appositionis cõtingit. Quum vero vna & eadè sit legislatio, & beneficentia appositionis, omnibus sanè manifestum est ac clarum, quod legi non aduersatur is qui additionem fecit. Ostensum itaque est quod non contrarium est vetus testamentum Euangelio, neque prophetarum consequentia. Contra te ipsum autem multis modis à Marcion, confutationem induxisti, imò potius ab ipsa veritate coactus. Pascha enim vetus nihil erat, quàm ouiculæ victima, & carniæ esus, animatiq; cibis & azimorù. Et quis te cõgert ut non penitus confutatione contra te sustuleris, quàm veritas ipsa? Nam carniæ esum quem tu damnas, Dominus IESUS cum discipulis suis comedit, perficiens pascha secundum legem. Et ne dicas, quod mysterium quod perficere volebat, prænominauit dicens, Volo vobiscum comedere pascha. Nam ut omnibus modis confundat te veritas, non in principio facit mysterium, sed postquam cõcrauit, inquit, accepit hæc & hæc, & dixit, hoc est hæc & hæc: & non reliquit locum maliciæ. Ostendit enim quod postquam comedit pascha secundum Iudæos, hoc est postquam cõcrauit, ad mysterium deuenit. Scholium LXII. Et accubuit, & duodecim Apostoli cõ eo, & dixit, Desiderio desideravi hoc pascha comedere vobiscum antequam patiar. Confutatio LXII. Accubuit Saluator à Marcion, & duodecim Apostoli cõ ipso. Si accubuit & illi simul accubuerunt, non potest vna dictio diuersam significationem habere, etiam si pro modo ac dignitate differentiam habeat. Aut enim concedes etiam duodecim illos apparentia accubuisse, aut etiam ipsum in veritate carnem habuisse & vere accubuisse. Et dixit, Desiderio desideravi hoc pascha comedere vobiscum antequam patiar: ut ostenderet pascha ante passionem suam in lege expressum, & in stabilitatem passionis ipsum factum, & perfectius appellatum: ostendens velut etiam sanctus Apostolus ait, Pædagogus nobis facta est lex in CHRISTUM. Si autem pædagogus est lex in CHRISTUM, non aliena à CHRISTO est lex. Scholium LXIII. Rescidit hoc, Dico enim vobis, non edam ipsum post hæc donec compleatur in regno Dei. Confutatio LXIII. Hoc detraxit & maliciòse resecuit, ut ne scilicet faceret in regno Dei cibis ac potus, non gnarus bestialis ille quod spiritualia & cœlestia terrenorum imitamentum esse possunt, quæ assumuntur sicut nos non nouimus. Testatur autem rursus Saluator ac dicit, Sedebitis in mensa mea edentes ac bibentes in regno cœlorum. Unde igitur Helias & Moyses visi sunt cum ipso in gloria? Verum nihil poterit quis contra veritatem. Scholium LXIII. resecuit hoc, Quando misi vos, numquid deficit vobis? & quæ sequuntur vsque, & hoc quod scriptum est oportet perfici, nempe, Et cum iniquus reputatus est. Confutatio LXIII. Etiam si resecueris verba, tamen ab opere apparent ipsorum loci, præcedente lege & prædicantibus prophetis & Domino implente. Scholium LXV. Distractus est ab ipsis sermone ad lapidis iactum, positusque genubus orabat. Confutatio LXV. Qui posuit genua, visibiliter posuit, & sensibiliter perfecit. Si vero sensibiliter, iuxta speciem opus geniculationis fecit, non sanè citra carnem vnigenitè aduenit. Ipsi enim se flecter omne genu cœlestium ac terrestrium ac infernorum. cœlestium, spiritualium: terrestrium, sensibilium: infernorum, in propria specie. Hic autem omnia in veritate perficiebat, conspectus, & sub tactum discipulis compertus, & non decipiens. Scholium LXVI. Et appropinquauit ut oscularetur ipsum Iudas, & dixit. Confutatio LXVI. Appropinquauit ei qui caro erat, Domino ac Deo, qui corpus accepit, ut oscularetur vera labia, non in apparentia existentia ac decipientia. Scholium LXVII. Rescidit quod fecit Petrus, quando percussit & amputavit auriculam serui pontificis. Confutatio LXVII. Videtur in honorem Petri, impostor ille occultare id quod in veritate factum est, glorificationis Saluatoris dictum. Sed nihil proficiet, etiam si ipse rescidit, Nos nouimus signa Dei. Nam post abscisionem auriculæ, Dominus rursus acceptam ipsam sanauit, ut ostenderetur quod Deus esset, & Dei opus perfecisset. Scholium LXVIII. Et qui tenebant illudebant ipsi, cædentesque ac percutientes dicebant, Vaticinare, quis est qui te percussit? Confutatio LXVIII. Quod vox hæc, Qui tenebant & illudebant, & percutientes itemque cædentes, & Vaticinare quis est qui te percussit? non apparentiam, sed tactum corporalem & carnosam substantiam significant: omnibus manifestum est, etiam si tu fastuosè

Diabolus
cur tenta
re potuit
Dominum

Pascha
quid fuerit.

Marcion, nō velis manifestam Dei veritatem confiteri. Schol. LXIX. Apposuit post hoc, Hūc deprehendimus peruertentem gentem: & destruentem legem ac prophetas. Confut. LXIX. Vnde non deprehendit, vnde non redargueris pervertere viam Domini? quum hic apposueris id quod scriptum non est, calumnians te ipsum, non enim dixerim Dominum: dicens, hunc deprehendimus destruentem legem & prophetas. Contrarium redarguit te & vanissime, quum ipse saluator dicat, Non veni ut destruas legem aut prophetas, sed ut impleam. Non potest igitur idem qui dicit, Non veni ut destruas, propter destructionem accusari. Non habet enim sic ipse sermo, sed Deprehendimus hūc peruertentem populum, dicentem seipsum c. n. r. i. s. t. v. m. regem. Schol. LXX. Apposuit est, post iubentem tributa non dare: & auertentem mulieres & liberos. Confut. LXX. Quis sibi ipsi præcipitum asciscit implens id quod scriptum est? Qui sibi ipsi malus est, cui bonus erit? Omnis enim temeritatis ac maliciæ & periculose professionis exemplum est, eo quod quæ quidē scripta sunt refectat, quæ verò scripta nō sunt apponit, maxime in Euāgelio indissolubili in æternum. Sed & ea quæ apponuntur, neque locum habent, neque ænigma. Non enim auertit r. e. s. v. s. mulieres & liberos. Ipse enim dixit, Honora patrem ac matrem. & Quæ Deus coniunxit, homo non separet. At etiam dixit, Nisi quis reliquerit patrem & matrem, & fratrem, & uxorem & liberos, & cætera, non est meus discipulus: non vt odio habeamus patres, sed vt ne à patribus ac matribus ad alterius fidei imperium subducamur, aut à doctrina saluatoris discedamus, dixit. Scholium LXXI. Et quum venissent in locum qui dicitur Caluarie locus, crucifixerunt ipsum, & diuiserunt vestes ipsius, & obscuratus est sol. Confutatio LXXI. Gloria misericordie Deo, qui colligauit curus tuos & Pharaon Marcion, & quum velles tu effugere, submersit ipsos in mari. Nam quum omnia prætexas, non habes hic vllam occasionem prætextus. Qui enim carnem non habet, neque crucifigi potest. Quomodo non magnum hoc dictum fugisti? quomodo non magnam hanc rem occultare conatus es? quæ omnem ab initio excogitatum à te improbitatem dissoluit. Si enim omnino crucifixus est, quomodo non vides crucifixum tactus sensum habentem? & clavis magnus ac pedes transfixum? Nec verò poterat apparentia hoc esse, aut phantasma ac visum, velut tu dicis; sed verè corpus quod ex Maria accepit Dominus, carnem habens nostram & ossa & alia, quandoquidem & tu confiteris quod Dominus crucifixus affixus est. Scholium LXXII. Rescidi hoc, & conuenienter rescidisti, & sustulisti enim à te ipso ingressum paradisi. Neque enim tu ingredieris, neque eos qui tecum sunt ingredi sinus. Reuera enim ex natura odio habent bonum seductores, ac decepti. Scholium LXXIII. Et quum clamasset voce magna expirauit. Confutatio LXXIII. Si expirauit & Marcion, & vocem magnam edidit: vnde expirauit, aut quid est quod expirauit? Manifestum est autem etiam tu nullus dicas, anima eum deitate à corpore egressa, ita vt corpus sine spiritu manserit, velut veritas habet. Scholium LXXIII. Et ecce vir nomine Ioseph, detractum corpus inuoluit sindone, & posuit in monumento in lapidem exciso. Confutatio LXXIII. si detractum & inuoluit, & posuit in monumento, te non persuadent & Marcion, quis est te stolidior? Quid verò aliud clarius scriptura ostendere possit? quando & monumentum, & locum, & speciem ostendit, & corporis triduanum situm, & inuolucrum sindonis, vt omnem veritatem declararet. Scholium LXXV. Et reuersæ mulieres quæ uerunt sabbato secundum legem. Confutatio LXXV. Vnde reuersæ sunt mulieres? Cur verò & Quæ uerunt scriptura est, quam vt ostenderet scriptura ipsorum testimonium redarguens tuam dementiam & Marcion. Ecce enim & mulieres testantur & Apostolus, & Iudæi, & Angeli, & Ioseph, qui reuera palpabile corpus detraxit & inuoluit. Quis verò ornabit eum, qui propria condemnatione seipsum peruerit, velut scriptum est? Scholium LXXVI. Dixerunt illi in veste splendida, quid queritis uiuentem cum mortuis? surrexit. Recordamini quæ dixit quum adhuc uobiscum esset, quod oportet filium hominis pati & tradi. Confutatio LXXVI. Neque hi te persuadent te Angeli ipsi & Marcion, consistentes quidem ipsum triduo cum mortuis fuisse, uiuere verò de cætero, & non amplius mortuum esse, qui semper quidem uiuit in deitate, & omnino non mortuus est. Mortuus autem est secundum carnem per triduum, & rursus uiuit. Dicunt enim ipsi, surrexit, non est hic. Surrexit autem quid est, nisi quod etiam dormiuit? Clarius enim hoc ipsum enarrant, Recordamini enim, inquit, quod quum adhuc superesset in uita, hæc dixit uobis, quod oportet pati filiū hominis. Scholium LXXVII. Rescidi hoc quod dictum est ad Cleopam & illum alterum, quum obuiam factus est ipsis, O stulti & tardi ad credendum omnibus quæ loquuti sunt prophetæ. Nonne hæc oportuit pati? & pro hoc, Quæ loquuti sunt prophetæ fecit, quæ loquutus sum uobis, redarguitur autem, eo quod quando fregit panem, aperti sunt oculi ipsorum, & cognouerunt ipsum. Confutatio LXXVII. Vnde facta est fractio panis, dic & Marcion? ab imaginatione, aut à corpore operante, magnitudinem habente secundum ueritatem. Vbi enim surrexit ex mortuis, in ipso sancto corpore surrexit in ueritate. Fecisti autem & Marcion, pro hoc, nonne hæc sunt quæ loquuti sunt Prophetæ: nonne hæc sunt quæ loquutus sum uobis, omnino itaque cognouissent ex uerbis. Quæ loquutus sum uobis. Quomodo igitur in fractione panis dicit, Aperti sunt oculi ipsorum & cognouerunt ipsum, & disparuit ab ipsis? Decebat enim ipsum qui Deus erat, & corpus suum in spirituale transmutabat, ostendere quidem corpus uerum, disparere autem quando uolebat, quia omnia ipsi possibilita sunt. Nam & Helisæus quum propheta esset, & ex Deo gratiam accepisset, petiuit à Deo ut qui ipsum quærerent percellerentur cæcitate, & percussi sunt, & non uidebant ipsum quum talis esset qualis erat. Sed & in Sodomis ostium ipsius Loth occultauerunt Angeli, & non uidebant

uidebant ipsum Sodomitæ. Num & ostium Loth apparentia erat, & Marcion? Non relinquitur autem tibi vlla aliqua contradictio. Fregit enim panem, & porrexit discipulis suis. Scholium LXXVIII. Quid turbati estis? videte manus meas & pedes meos, quia spiritus ossa non habet, sicut me. videtis habere. Confut. LXXVIII. Quis non deriserit delirum illum, per stultitiam seipsum & aliorum animas detrahentem in infernum? Si enim hæc non confiteretur ipse, probabilis esset ipsius error, & veniam haberent qui ab ipso sunt decepti. Nunc autem postquam ille confiteretur, & nō sustulit hæc uerba, legunt autem ipsa etiam sodales eius, peccatum eius & istorum manet, & inueniabilis est ipsi? & illorum ignis, quum nullam excusationem habeant, Saluatore clarè docente, quod etiam post resurrectionem ossa & carnem habet: uelut ipse testatus est dicens, Sicut me videtis habere. Hæc est tractatio nostri operis propter ipsum facti contra ipsum, ex reliquijs eorum quæ apud ipsum ex Euāgelio seruantur. Quare arbitror sanè sufficientia hæc esse ad oppositionem fraudis ipsorum. Deueniam autem & ad consequentia Apostolica dicta quæ adhuc apud ipsum seruantur, & per nos rursus sic delecta sunt. Ita ut superius quidem iuxta ordinem per totum à nobis proposita sunt, nunc uerò ab epistola ad Galatas initio facta. hæc enim apud ipsum prima habetur. Nos autem tunc electionem fecimus, non uelut apud ipsum, sed sicut habet Apostolicorum dictorum series, primum ea quæ ad Romanos est collocata. Hic autem iuxta ipsius stilum sic apponimus.

Ex epistola ad Galatas.

Scholium I. Discite quod iustus ex fide uiuet. Quicūque enim sub lege, sub maledictione sunt: Qui uero fecerit ipsa, uiuet in ipsis. Confut. I. Hoc ipsum, discite quod iustus ex fide uiuet, & quæ ab Apostolo dicta sunt, ueterem scripturam suscipiunt, quæ sanè sunt ab Apostolo ad nostram uitam ex lege & prophetis dicta de nouo Testamento, & sunt coniugata nostræ spei. Sub maledictione sunt dicit, quia in lege minæ erant contra inobedientiam ipsius Adam, donec uenit qui ex supernis uenit, & corpore ex massa Adam indutus, maledictionem in benedictionem transmutauit. Scholium. II. Maledictus omnis qui pendet in ligno. Qui autem ex promissione est, per liberam est. Confutatio. II. Quum ostenderit rursus sanctus Apostolus mysterium aduentus in carne & crucis, ad dissolendam maledictionem factum esse, idque præscriptum in lege, & prædictum à prophetis futurum esse, & postea perfectum esse in Saluatore: manifestè ostendit insuper quod non aliena est lex à Saluatore. prædixit enim, & testimonium præbuit his quæ ab ipso facienda erant. Scholium. III. Testor autem rursus, quod homo circumcisus debitor est, ut totum legem impleat. Confutatio. III. Debitor est, non uelut de desperato dicit, sed de grauiore onere quod potest leuius reddi. Quæ uis fit Dominus, qui potest & grauari & alleuiari, per propositum eorum qui non recusant suscipere salutem, per gratiam ipsius in aduentu ipsius in carne. Scholium. IIII. Pro modicum fermentum totam massam fermentat: fecit, adulterat. Confutatio. IIII. Quod nihil ueri apud ipsum inueniatur, nusquam ferè citra maliciam scripturas tractat. Verum ab ipsa consequentia sermonis declaratio contingit. Nā fermentum quod massæ subactæ species est, per fermentationem primariam speciem amittit, & in alijs quoque; massis eandem corrumpit. Scholium. V. Tota enim lex uobis impleta est, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Confutatio. V. Quid opus habet sanctus Apostolus lege uti, si ab alienatum est nouum Testamentum à ueteri lege? Verum ut ostendat quod unius Dei duo Testamenta sunt, quorum consonantia, impleri uidelicet legis per dilectionem proximi, quæ perfectum bonum operatur, æqualiter in duobus Testamentis cognoscitur: legis perfectionem dixit esse dilectionem. Scholium. VI. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt scortatio, immundicia, lasciuia, simulachrorum cultus, ueneficium inimicitia, lites, emulaciones, indignationes, contentiones, seditiones, hæreses, cædes, ebrietates, comestiones, quæ prædico uobis, quemadmodum & prædixi, quod qui talia faciunt, regni Dei hæredes non erunt. Confutatio. VI. O admiranda mytheria, & contraria Dei exempla. Carni enim illigauit omnia horrenda. Caro autem non semper erat, sed in sexta die structuræ mundi Adam formato, ex eo tempore initium habuit, formationis inquam: ut redarguantur qui dicunt semper ab initio esse malum. Nam neque ab eo tempore quo formata est caro, peccauit, ut ne plures causa peccati putetur, qui carnem peccatricem creauit: neque ante formationem malum exiit: uerum post tempus ipse Adam in inobedientiam collapsus, quum haberet liberum arbitrium in propria uoluntate, à seipso peccatum intra se excogitatum commisit, ubi uidelicet eundem Dominum per inobedientiam spreuit. Vbi itaque erat malum, priusquam caro esset? Quomodo uero statim ut formata est, malum non operata est? sed post aliquod tempus. Proinde sublatus est sermo de maliciæ initio. Non enim potest anti qua ab initio esse, quoniam in carne posterius nata malicia, habet ut fiat, aut non fiat. Et neque caro rursus exors est celestium. Et ne quis accuset sanctum Apostolum, uelut qui dixerit, Caro & sanguis regnum Dei non possidebunt, non enim omni carni culpam attribuit. Quomodo enim culpabitur caro quæ prædicta non fecit? Sed & ex alijs argumentis quæ situm declarabo. Quis enim accuset electos Dei? Quomodo non possidebit Maria sancta cum carne regnum cælorum, quæ nō scortata est, non petulans fuit, non adulterium commisit, nullum flagitiosum carnis opus perpetravit, sed impolluta permansit? Non igitur de carne dicit, quod non possideat regnum cælorum, sed de carnalibus hominibus, qui mala per carnem faciunt: quæ sanè sunt, scortatio, simulachrorum cultus, & his similia. Et penitus confutata est fraus tua, & erroneæ Marcion, quum ueritas undique præuertit, & firmitatem prædicationis uitæ muniuerit. Scholium. VII. Qui uero c. n. r. i. s. t. i. sunt, carnem crucifixerunt & concupiscunt. Confutatio. VII. Si qui c. n. r. i. s. t. i. sunt, carnem crucifixerunt & Marcion, manifestum est quod serui c. n. r. i. s. t. i. ab affectibus & cupiditatibus mundam carnem effecerunt, & c. n. r. i. s. t. v. m. imitati sunt, ostendentes ipsum carnem crucifixisse. Quapropter

Peccati
mali origo

pter etiam ipsi eadem cum Domino suo sentiunt, & carnem crucifixerunt. Et si carnem crucifixerunt impossibile est carnem quæ pro c h r i s t o passa est, non cum c h r i s t o regnare. quemadmodum etiam in alio dicto sanctus Apostolus ostendit dicens, Quæadmodum socij estis afflictionu c h r i s t i, sic etiam gloriæ. Schol. VIII. Neque enim qui cruciuntur ipsi legem seruant. Confut. VIII. Non interdicta est igitur prior illa circumcisio in proprio tempore, si legem seruauit. Lex autem c h r i s t i v m annunciauit venturum, vt legem libertatis exhiberet. Et non amplius circumcisio in carne tempore c h r i s t i inseruierit. Venit enim verà per c h r i s t i v m circumcisio, cuius figura illa erat. Qui verò adhuc per illam consignantur, etiam si omnem legem seruauerint, non amplius reputabitur ipsis legis obseruatio. Quandoquidem enim lex dixit de c h r i s t o, prophetam excitabit vobis dominus Deus ex fratribus meis sicut me, ipsu audietis: ipsoru profecto qui c h r i s t i v m non audierunt, circumcisio, pñcipium ipsis fit. Et obseruatio legis, non amplius obseruatio. Bona itaque est lex, & bona circumcisio, ex quibus cognouimus c h r i s t i v m, & perfectiorem ipsius legem, & perfectiorem ipsius circumcisionem.

Ex Epistola ad Corinthios I. quæ & illis & nobis secunda est.

Schol. I. Scriptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium repro- babo. Confut. I. Si ab his quæ scripta sunt in prophetis, deligit Apostolus testimonia ad decla- randam veritatem & bonam doctrinam: non alieni sunt prophetæ à veritate & bono, & bona ipsius doctrina. Schol. II. Quod velut scriptum est, Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Confu. II. Si laudatus est apud prophetas qui in Domino gloriatur, Dominu autem nouit Deum legis, qui apud te ò Marcion, & iudex & opifex & iustus appellatur: non alius est hic quàm c h r i s t i pater, cuius discipulus est Paulus. Nam à prophetæ doctrina doctor gentium cõstitur à c h r i s t o Pau- lus, ex ipsidem ac similibus doctrinis puram aquam hauriens, Ecclesiam sibi cõmissam trigat. Schol. III. Principum mundi huius qui abolerentur. Confut. III. Si principes mundi huius multi sunt, a- bolentur autem tales: cogere ò Marcion non amplius trium principu radices querere, sed perscri- tari aliam fabulam multorum principiorum, & multarum radicum, multaq; tragœdiæ. Et quum ca- lumnians finxeris, (non enim repereris, occurrente tibi voce qui abolerentur) subuertetur illa à te ex- cogitata principio carens principiorum radix. Omne enim quod desinit, non est sempiternum. Sed si principium habuit vt esset, etiam finem habebit. Impossibile est enim id quod principium habuit, perpetuodurare. Nisi sanè velit id quod est, causa sciens eius quod aliquando non fuit, esse autem in- cœpit. Id verò quod est, est Pater filius & spiritus sanctus. Quod verò non est, sunt hæc acquisita, quæ principium habuerunt vt sint. Inter quæ est & quod dicitur malum, & est malum, quod est homini- bus initium accepit, qui facti sunt quum aliquando non fuerint. Quum autem malum initium habue- rit, ex quo tempore etiam homo qui aliquando non erat, non amplius erit malum. Citra ambiguita- tem enim tollitur, eo quod non consentiat princeps cum eo quod habuit principium, & inter mala seipsum constituit. Sedabitur enim post resurrectionem, & non solum tunc, verum etiam à legis præ- dicatione, & ante legem à multis qui secundu naturæ legē vixerunt, & adhuc amplius à c h r i s t i in carne aduentu, perfectissime autem à mortuorum resurrectione. Nam seminantur in corruptione, resurgunt in incorruptibilitate, nõ amplius malū operantes, nõ amplius morientes. Sed & quod ces- sabit, idem Apostoli sermo testatur dicens, Principum mundi huius qui abolerentur. Et sublata est vn- diquaque ò Marcion doctrina tua, vt quæ imaginaria est & falsa, instabilisq; ac absurda. Scholium. III. Scriptum est enim, Qui depræhendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursus, Dominus cogno- scit cogitationes hominum quod sunt vanæ. Confutatio. III. Vox Scriptum est, in vsum prolata, & Cognoscit Dominus, vsurpata, non aliena est ab eo qui delegit hoc sermonis dictum à sanctovide- licet Apostolo, apud quem vsus habetur. Ex quo vsu stilus & character apparet, quod non sit aliena Apostoli prædicatio à veteri Testamento, vnde ipsi testimonium constat est. Scholium. V. Ete- nim pascha nostrum immolatus est c h r i s t i v s. Confut. V. Si pascha confitetur Apostolus, & immolatum c h r i s t i v m non negat, non alienum est pascha à c h r i s t o, qui secundum legem pascha ouem immolauit verè, & non apparentia. Cuius ouiculæ figura erat non in apparentia immo- latus c h r i s t i v s, neque citra carnem passus. Quomodo enim potuisset spiritus immolari? Mani- festum est enim quod non potuerit. Quum autem non potuerit sine carne immolari, immolatus au- tem sit in veritate, velut Apostoli minime dubia confessio confitetur, profecto omnino clarè ostendi- tur lex non aliena, in figura lata per tempus, vsque ad perfectiorem & euidenter agnum, in veritate immolatum c h r i s t i v m, quem præcessit in veteribus temporibus ouicula sensibilis alijs immola- ta, nobis autem pascha immolatus est c h r i s t i v s. Scholium. VI. Non scitis quod ex adhæret- scorto, vnum corpus est: erunt enim, inquit, duo in carnem vnam. Confut. VI. Si non est verà lex, qua ratione veri testimonium à lege accipiunt? Quorum vnus est sanctus Dei Apostolus Paulus, qui hoc testimonium cum multis alijs ad euidenter declarationem veritatis ac prædicationis boni Dei accepit. Scho. VII. Immutate, Nam pro in lege dicit, in Mosis lege. Ante hoc verò dicit, nonne & lex hæc dicit? Confut. VII. Siue in secunda sententia immutaueris speciem ò Marcion, & putaueris eo quod fecisti, in Mosis lege: te abalienare propter Mosem Dei legem, ipsa conuictio ex supernis tuam dementia redarguit, nempe, nonne & lex hæc dicit? In lege enim scriptum est, Non obliga- bis os boui trituranti. Nulla verò iniuria nos affecisti, siue apposueris nomen Mosis, verum nobis quidem profuisti, contra te ipsum verò testimonium strinxisti. Vndiquaq; autem confessus es te igno- rare Dei esse Mosis legem, ex hoc, in Mosis in lege: &, nonne lex dicit. Sequitur enim Apostolus as- sentiens in eo quod postea dixit, num boues curæ sunt Deo? aut omnino propter nos dicit? Si verò propter

propter Apostolos dixit, lex & Deus in lege loquutus, curam ergo gerit Apostolorum c h r i s t i, in eo quod monet non obligandum esse ipsis os, siue vt loquatur ipsius c h r i s t i doctrinam, siue vt quotidianum cibum à populis citra defectum habeant. Non igitur alienos à sua deitate Apostolos nouit, neque Apostoli alienum ipsum Deum putant, ex testimonio quod de omnibus sanctus Apo- stolus dedit, dum inquit, num boues curæ sunt Deo? aut propter Apostolos dixit. Et si propter Apo- stolos dixit, creator autem est hominum & iumentorum ac brutorum, ex quorum numero sunt & boues & passeris, reptiliaq; ac animalia vniuersa, tum alia, tum marina. Ergo curam habet de omni- bus iuxta vniuscuiusq; proportionem. Et curam quidem de omnib; gerit, in eo quod dicit, homines & pecora seruabis Domine. Et in eo quod dixit, Quis dedit coruo cibum? & Pulli coruorum ad Dominu uociferantur cibum querentes. & Dabis alimentum opportunum omnibus. Imò dum triturant boues, admo- nit vt ne obligemus os boui trituranti. Alioqui ostendisset, non posse Deum nutrire creaturam suã, Imò etiam si non, per hominum saltem alimentum, quod per ipsos iumentis suppeditatur. Ostendit autem scuras Apostolus, non ob penuriam alimenti, Deum per trituram bouum curam gerere, in eo quod iubet talibus os non obligare, sed per ænigma de Apostolis & ipsorum statu significare. Omnis enim sensibilibus prouidentiam facit, & similiter omnium curam gerit. Non enim oppositè Apo- stolus aduersus saluatoreum scripsit, vt sic plerique prætexant. Minores enim bobus sunt passeru- li, de quibus Saluator dixit, Quicunque passeru- li venduntur duobus assibus. Et rursus, Nõne duo passeru- li venduntur vno asse, & vnus ex ipsis non cadet in laqueum, citra patrem vestrum qui in cæ- lis est? Simul equidem omnium prouidentiam habet, maiorum verò curam gerit, iuxta maiorem spe- ciem spiritualis consequentia. Proinde ex omnibus confitetur eundem creatorem & opificem & le- gislatorem, veteris ac noui testamenti esse Deum bonum, & iustum, atq; omnium dominu. Schol. VII. Num boues curæ sunt Deo? Confut. VII. De hoc iam tractatum est, & per longum actum in præcedenti dicto. Quapropter superfluum ratus rursus de ipso dicere, contentus fui prædictis. Schol. IX. Nõ enim volo vos ignorare fratres, quod patres nostri sub nube erant, & omnes per mare transierunt, & omnes eundem spiritualem cibum comederunt, & omnes eundem spiritualem potum biberunt. Biberunt enim ex spirituali sequente petra: petra verò erat c h r i s t i v s. Sed non in plu- ribus ipsorum complacitum est ipsi. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes malorum, quemadmodum & illi concupiuerunt. Neq; simulachrorum cultores sitis, sicut quidam il- lorum, velut scriptum est, Sedit populus vt ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neq; ten- temus c h r i s t i v m, vsquequo dicit: Hæc autem figuratè contigerunt illis, scripta verò sunt nobis, &c. Confut. IX. O ingentem insaniam. Quis habens oculos sole exoriente seipsum à luce seducit? Si enim patres suos sanctus Apostolus dicit eos qui tunc fuerunt, & sub nube, & per mare transiisse, & spiritualem cibum ac potum esse, comedisse verò ac bibisse ex spirituali sequente petra, c h r i s t i v m autem petram esse dicit: quis Marcionis dementia fidem habebit, qui suæ ipsius ac auditoru suoru menti tenebras inducit, alienum esse c h r i s t i v m asserens ab his quæ in lege fiunt, & quæ confitetur Apostolus in veritate, & non in apparentia? Dicit autem sanctus Apostolus, non in plu- ribus ipsoru complacitum esse Deo, omnino propter iniquam eorundem actionem. Si verò nõ approba- uit eos qui secundu legem iniqua operati sunt, ergo indignatur talibus, velut qui ipse legem dedit, & legē suam esse docet, quæ tempore data est, & iustè inseruit, vsq; ad aduentum ipsius in carne. Decet enim patrem familiã singulatim ac conuenienter præcipere famulis suis ea quæ decent. Statim autè inferit, dicens. Hæc autem figuræ nobis fuerunt, ne nos simus concupiscentes maloru, quemadmodum & illi concupiuerunt. Neq; simulachroru cultores sitis, sicut quidam illorum: non contra omnes suffra- giu ferens. Et vnde nouisti hæc ò Apostole? inferit, velut scriptu est, dicens: Sedit populus vt ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendu. Itaq; vera est Scriptura, ex qua etiã confutatione contra iniquos Apostolus sumit. Deinde rursus, Neq; tentemus Dominu. Marcio autem pro Dominu, fecit c h r i s t i v m. c h r i s t i v m autem & Dominum eundem scimus esse, etiam si nõ videatur Marcioni, quu præposita sit c h r i s t i appellatio, dum dicit, Petra erat c h r i s t i v s, & non in pluribus ipsorum complacitum est ipsi. Vbi verò recensuit rursus sanctus Apostolus, totam capitis summam dicit, Hæc au- tem figuratè contigerunt illis, scripta verò sunt nobis in admonitionem. Si itaq; quæ figuratè illis contige- runt scripta sunt nobis in admonitionem, is qui scripsit quæ tunc facta sunt, ad admonitionem nostri- curam eorum gerebat, quorum etiam admonitione fecit, vt ne fieremus nos concupiscentes maloru. Qui verò non vult nos malorum concupiscentes esse, profecto bonus est, & nõ malus. In quibus eni ipse est, in his adhortatur nos esse, idè bonus Deus existēs atq; iustus, præscriptoru Deus, & eoru qui postea admonentur creator omnium, & opifex & legislator & largitor Euãgelii, & dux apostoloru. Schol. X. Quid igitur dico? quod aliquid templo immolatum sit? aut aliquid simulachris immolatum sit? Imò quod quæ immolat, dæmoniis immolant, & non Deo. Apposuit autem Marcion vocem, tem- plo immolatum. Confutatio X. Quid igitur dico? quod simulachris immolatum aliquid sit? Imò quod quæ immolant, dæmoniis immolant, & non Deo. Non reprobauit Apostolus vetus patrum tē- pus vsque ad seipsum, & vsquequo ipse in Hierusalem substitit, ex eo quod dicit, eos qui simulachris immolant dæmoniis immolare, & non Deo. Non ergo condēnauit eos qui Deo immolarunt, quando sacrificiorum vsus erat. Verum condemnauit eos qui simulachris immolant, non propterea quod im- molent, sed quod pro Deo simulachris immolent. Neque enim immolant vt alimentum sibi ipsi ex Deo datum, in esum acquirant, sed dæmonibus immolant ac vanæ sapientia. Tu verò ò Marcion, ap- posuisti vocem, templo immolatum: vt qui putasti ex eo quod mixta sunt duo nomina, templi ac si- mulachri, coniungi duorum modorum formam. Et non est hoc ita. Si enim postquam venit nouum Testamentum

Non obli-
gabis os,
quomodo
accipiendū

Christo Pe-
tra.

Testamentum, immolaretur CHRISTO priuatim, & in nomen ipsius animalia offerrentur, probabili
 se aut excogitatum esset calumniæ mendacium: velut his qui nunc Deo immolant, & his qui tunc in
 templo Hierosolymorum immolant, & his qui simulachris immolant, simul coniunctis, & demonijs
 immolantibus, & non Deo. Quum autem nemo immolaret animalia CHRISTO, & CHRISTI ad-
 uentum & nouo Testamento, manifesta est apud te additio. Si verò etiam ex natura hæc vox in Apo-
 stolo haberetur, de templo immolatis, & simulachris immolatis, simul vnum & idem iudicaret, apud
 eos qui rectam rationem sequuntur, quum abusiue hæc vox dicatur ab Apostolo, propter hominum
 consuetudinem qui semper simulachrum sacrum & templum vocant, & vbiq; intercidit falsa sen-
 tentia, ostensa veritate, quod immolantes simulachris, aut velut tu dicis, in templo immolantes, menda-
 cium operantes, demonijs immolant, & non Deo. At non hi qui aliquando secundum legem iustissi-
 me immolant. Nunc verò hoc non amplius sient, ita ipso volente: velut etiam ab origine per Hie-
 remiam prophetam dixit: *Vt quid mihi thus ex Saba fers, & cinamonum ex terra longinqua.* Et rursus.
Sacrificia tua non fuerunt mihi iucunda. Et alibi, *Tolle tua sacrificia Israel, & edite carnes.* Non enim præ-
 cepti patribus vestris in die quum apprehenderem ego manum ipsorum, ut educerem ipsos ex AEGYPTO, de sa-
 crificijs: Sed hoc præcepi ipsis, ut unusquisq; faceret iustitiam erga proximum. Quum autem ipse dicat,
 Non præcepi & in lege dicat Mosi, *Vnusquisque filiorum Israel si obtulerit sacrificium ex bobus aut ou-
 bus, masculinum immaculatum offerat.* Et rursus, *Si quis peccauerit, & in delicto quodam fuerit, adducat ouem.*
 Et rursus. *Si peccauerit populus, offerat vitulum:* ostendit benigne accipere sacrificia olim profalute po-
 puli facta, non quod ipse egeat his, aut velit hæc, sed quod ad ipsorum debilitatem descendat, &
 ad humanæ naturæ præconceptam notionem. quo à multitudine deorum, ad vnus Dei cognitio =
 nem ipsorum mentem transferat. Quandoquidem enim fortiter fundata erat mens ipsorum in sacri-
 ficio, velut in pietate quæ pro propitiacione ac salute ipsorum simulachris offerretur: vt ne grauius
 ferrent, si semel à consuetudine auerterentur, hoc facere ipsis ad tempus permisit, & postea ab imagi-
 nati one multitudinis deorum, & ab his quæ ex consuetudine ab ipsis fiebant, ipsos adducere voluit,
 vt deinceps cognoscetes vnum, & vni securè credentes, ab ipso audiamus: Num edero carnes tauro-
 rum, aut sanguinem hircorum bibero? & Num quadraginta annis sacrificium obtulistis mihi in de-
 fertis domus Israel, & quidem multis sacrificijs tunc oblati: quo ostendat, quod non ipsi obtulerunt,
 quanquam ipse susceperet, & in nomen ipsius illi offerrent: sed propter ipsorum in talibus, pgressam
 consuetudinē, donec immutaret abstractos à tali consuetudine ad vnum, & ab vno deinceps discerēt,
 quod neque indiget, neque indigebat, & de cætero per aduentum CHRISTI sui omnem sacrifici-
 orum vsum tolleret, vno sacrificio omnia quæ antea fuerunt, complecti ac perficiente, quod est sa-
 crificium & victima CHRISTI. Nam pascha nostrum immolatus est CHRISTVS, velut scriptum est.
 Cuius sacrificij ac paschatis & doctrinæ pædagogus fuit lex, deducens per figuram, & restituens
 in aliorum doctrinam. Scholium XI. Vir non debet comam nutrire, quum gloria & imago Dei
 sit. Confutatio XII. Non solum imaginem Dei Apostolus hominem esse decernit, sed etiam
 gloriam. Quum autem comam proponat, quæ corporalis est priuatim in corpore, & non in ani-
 ma: non aliena certè à Deo bono creaturam esse decernit. propterea quod constituitur ipse ea quæ
 in veteri sunt Testamento, in nouo impleri. Schol. XII. Sed Deus contemperauit corpus. Con-
 futatio XII. Si Deus contemperauit corpus, non autem alium Deum Apostolus prædicat, quam ve-
 rum, constituitur autem Deum corpus membris contemperasse: non alium nouit Deum quam opifi-
 ficem ipsum bonum, & creatorem & iustum, factorem omnium, ex quibus omnibus vnus opus est
 homo qui membris ab ipso probè contemperatus est. Scho. XIII. Erronè ipse Marcion, Sed in
 Ecclesia volo quinq; verba mente mea loqui, aliter autem propter legem. Confutatio XIII. Ergo
 etiam linguæ ex dono Spiritus sunt. Linguas autem quales dicit Apostolus? Non solum voces He-
 braicas diuersimode ac varie in singulis locutionibus recte cum sapientia variegatas, sed etiam fa-
 tuosam Græcorum linguam iactantes indicat, & quod Attice ac Aëolicæ & Dorice quidam apud
 Corinthios loquerentur, qui turbas ac seditiones excitarent, ad quos hæc epistola missa est. & con-
 fessus quidem est donum esse spirituale, Hebraicis dictionibus vti, & legem docere. Veruntamen &
 alios factus linguæ Græcorum destruens, dixit se magis linguis quam ipsos loqui, propterea quod ip-
 se esset Hebræus ex Hebræis, apud pedes Gamalielis educatus. Nam Hebræas literas laudi ducit, &
 donum spiritus esse dicit. Quapropter etiam ad Timotheum scribens de ipsis, dicit, *Cuius iuuentute sa-
 cras literas didicisti. Insuper autem appositis his qui ex Græcorum poetis ac rhetoribus originē tra-
 xerunt, Omnibus vobis plus linguis loquor, inquit, vt ostendat se etiam græcæ eruditionis excellens
 experimentum habuisse. Nam & stilus ipse indicat ipsum in primis disciplinis esse, cui non potue-
 runt Epicurei ac stoici resistere, subuersi per lectam ab ipso sapienter aræ inscriptionem, quæ igno-
 to Deo inscripta erat, de quo statim interpretans dixit, Quem ignorantem colitis, hunc ego annuncio
 vobis. Et ipse rursus alibi confirmat, dum ait, Dixit quidam proprius ipsorum poeta, Cretenses sem-
 per mendaces, mala bestia, ventres pigri, per quæ verba Epimenidem dicit veterem philosophum,
 & templi Mithræ siue Solis apud Cretenses sacerdotem. Ex quo etiam Callimachus Libycus testi-
 monium protulit, falso de Ioue dicens:*

*Ara Dei
 ignoti.
 Callima-
 chi uersus*

Cres semper mendax, tibi qui rex magne sepulchrum
 Erexit, quum non sis mortuus ipse perennis.
 Et vides quomodo de linguis sanctus Apostolus narrat: Sed volo quinq; verba in Ecclesia mente mea
 hoc est per interpretationem loqui. Sicut propheta in Spiritu sancto præsupposita in mentem, per
 prophetiam proferens in lucem, prodest auditoribus: Sic etiam ego, inquit, loqui volo in aurē Eccle-
 siæ,

siæ, & ad ædificationem, & non per factum Græcæ ac Hebraicæ linguæ meipsum qui gnarus sum æ-
 dificare, & non Ecclesiam, per linguam quam scio. Tu verò Marcion, apposuisti Propter legem, ve-
 lut Apostolus dicat, Volo quinq; verba in Ecclesia loqui propter legem. Reuerere Babylon secunda
 & noua Sodomorū multiplex mixtio, viquequod continēs linguas, viquequod audes incescere eos quos
 nulla iniuria afficere potes? Quæris enim violare angelicas virtutes, eijciens verba veritatis ab Ecce-
 sia, dicens ad Loth sanctum, Educito viros, & quod moliris, contra teipsum moliris. Verba autem ve-
 ritatis non eijcies, sed teipsum conculcabis in cæcitate, & in nocte tenebrosa degis, palpatione quæ-
 rens ostium, & non inueniens, donec exortus fuerit sol, & videris diem iudicij, in quo etiā ignis oc-
 curret tuæ mendacitati. Hic enim te expectat, velut vides. Neq; enim habetur apud Apostolum, pro-
 pter legem, & à te hoc excogitatum est. Si verò etiam dixisset Apostolus propter legem, concinne
 dixisset domino suo, non vt dissolueret legem, sed vt impleret. Schol. XIII. In lege scriptum est,
 In alijs linguis, & labijs alijs loquar ad populum hunc. Confut. XIII. Si non impleuisset Domi-
 nus ea quæ in lege prædicta sunt, quid erat opus Apostolum cōmonefacere de his quæ ex lege in no-
 uo Testamento impleta sunt: velut etiam Saluator ostendit, quod ipse erat qui & in lege tunc loquu-
 tus est, & minas ipsis intentaui, dicens: *Quapropter indignatus sum generationi huic, & dixi semper: hi
 errant corde.* Et iuravi, si introibit in requiem meam. Quare etiam in alijs linguis promisit se loquu-
 turum esse ad ipsos, velut etiam loquutus est, & non intellexerunt. Hoc enim discipulis suis dicere re-
 peritur, *vobis data sunt mysteria regni, illis autem in parabolis, ut uidentes non videant, & c.* Vbiq; igitur
 quum ea quæ ex veteri Testamento sunt, impleatur in nouo, omnibus manifestum est, quod non al-
 terius atque alterius Dei sunt, sed eiusdem ambo Testamēta. Scholium. XV. Mulieres in Ecclesijs
 sileant, non enim permixtum est ipsis loqui, sed subditæ sunt, velut etiam lex dicit. Confut. XV. Si
 secundum legem ordinat sanctus Apostolus Dei bonam disciplinam sanctæ Dei Ecclesiæ, non in or-
 dinata est lex à qua bonam disciplinam transsumit. Neque alieni Dei lex est, quæ mulierem viro sub-
 iecit. complacet enim hoc etiam Apostolo in Ecclesiæ statutis, velut ait, quemadmodum etiam lex di-
 cit. Vbi autem dixit hoc lex quàm in eo quod dixit Deus statim ad Euam, Ad virum tuum refugit,
 & ipse tibi dominabitur. Nam etiam in alijs locis idem fit, tamen hic principiu est. Si itaque ab eo
 tempore subdita est mulier viro ex Dei præcepto: consequenter etiam Apostolus subiicit hanc, ita
 vt non adueretur Deo qui hominem virum & mulierem fecit, & ipse eadem iubens penitus osten-
 dit, quod eiusdem Dei hoc præceptum est, cuius etiam lex erat, & totum vetus Testamentum, item
 que nouum, hoc est ambo Testamēta quæ & tunc & nunc mulierem viro subiiciunt, propter piam
 & bonam disciplinam. Scholium. XVI. De resurrectione mortuorum. Notum autem vobis facio
 fratres Euangelium quod annunciaui vobis. Et, Si CHRISTVS non resurrexit, vana est, & c. Sic præ-
 dicamus & sic credidistis, quod CHRISTVS mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Quū
 autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, Deuorata est mors in
 victoriam. Confut. XVI. Si annunciauit, & ipsum rursus notum facit: non aliunde est Euangelium
 neque alia noticia post vnam, & illud in quo colloquitur per quatuor Euangelia & Apostolos, vt re-
 darguat Marcionem qui post tot annos venit, post tempora Romani episcopi Aniceti appellati, qui
 nonus fuit ab obitu Petri & Pauli Apostolorum. Quapropter muniens nos idem Apostolus dicit, *E-
 tiam si nos aut angelus de cælo, annunciauerit vobis aliud Euangelium præter hoc quod accepistis,
 anathema sit: cognoscentes in spiritu quod Marcion & asseclæ eius peruersuri essent viam probè fun-
 datam. Vnde non amplius dixit, Annuncio vobis, sed notum facio vobis Euangelium, quod non ali-
 ud est quàm quod iam annunciaui vobis, de quo vos commonefacio, notum vobis facio qua ratio-
 ne annunciaui vobis Euangelium, si tenetis, nisi frustra credidistis. Si enim non tenetis velut prædica-
 ti vobis absque hoc frustra credidistis. Annunciaui enim vobis, quod CHRISTVS mortuus est pro
 peccatis nostris secundum scripturas, & quod tertia die resurrexit secundum scripturas, & non secun-
 dum fabulam, neque secundum doctrinam eorum qui à seipsis dicturi sunt quæ non sunt scripta. Nā
 Iudæi à seipsis dicunt eum non resurrexisse, Marcion autem & alij dicunt à seipsis, in apparentia pas-
 sum ac sepultum esse. Ego autem secundum scripturas munio vos, statim enim inferi dicens, Sic præ-
 dicam, & sic credidistis, quod CHRISTVS mortuus est, & sepultus, & resurrexit tertia die. Et mox:
 Si mortui non resurgunt, neque CHRISTVS resurrexit, & si CHRISTVS nō resurrexit, vana est
 prædicatio nostra. Et post hæc omnia, Oportet enim mortale hoc induere immortalitatem, & corrup-
 tibile hoc induere incorruptibilitatem. Et non dixit, mortale hoc capere immortalitatem, aut cor-
 ruptibile hoc capere siue suscipere incorruptibilitatem. Quod est autē mortale, quàm corpus quod
 non solum suscipit in seipso immortalitatem, sed etiam habitatione excipit & indutura est immorta-
 litatem, non corpore abiecto, & anima non moriente immortalitatem induente, sed mortali induen-
 te immortalitatem, & corruptibili incorruptibilitatem, hoc est ipso corpore. Ipse enim mors est &
 corruptio temporaria, propter solutionem illam ipsi per Adæ inobedientiam. Quod autem de per-
 sciendis in ipso beneficentijs per promissionem dicat, indicat per hoc quod dicit. Tunc fiet sermo
 qui scriptus est, Deuorata est mors in victoriam. quo significet tunc futuram mortuorum resurrectio-
 nem. Nam deuorata est mors partim in CHRISTI resurrectione & eorum qui cum ipso resurrex-
 erunt. Resurrexerunt enim multa corpora sanctorum, sicut dicit Euangelium, & ingressi sunt cū ipso
 in sanctam ciuitatem. Tunc autem in victoriam deuoratur, quando ab oibus vniuersaliter euanescit.*

*Anicetus
 Romanus
 episcopus
 nonus à pe-
 tro*

*Ex Epistola ad Corinthios secunda, quæ tertia est apud Marcionem, verum immutato or-
 dine, eo quod prima apud ipsum locata est ad Galatas.*

Scholium.

Scholium I. Quotquot enim sunt promissiones Dei, in ipso ipsum etiam, quapropter & propter & per ipsum, Amen Deo. Confut. I. Aperi oculos tuos & saluare o Marcion. Si verò tu nō amplius potes, mortuus es enim, hi qui à te decepti sunt, aperiunt oculos suos, & fugiant à te, velut ab horrendo reptili & accedentes corrumpente. Si enim quotquot sunt promissiones Dei, in ipso etiam sunt, promissiones autem Dei nouit Apostolus per legem & prophetas, ergo in CHRISTO, ipsum etiam promissionum complementi confirmabatur. Non igitur alienus est CHRISTVS à veteri lege, & prophetis, neque à Deo qui loquutus est in lege, & in CHRISTO promissiones impleuit. Imò neque contrarius est CHRISTVS Deo, qui legem dedit & prophetas. Nam eo quod in ipso promissiones promissæ sunt, idcirco inquit, & per ipsum, Amen Deo. Ita vt Deus quidem pater promiserit, CHRISTVS autem confirmet, & Dominus Amen ipsum sibi vendicat per ipsum, in his quæ per ipsum promissione confirmata sunt, quæ pater ipse in lege loquutus sit, & in Euangelio credentibus salutaria donauerit per ipsum CHRISTVM dicentem, *Ehiam pater, quia sic fuit bona uoluntas coram te.* Schol. II. Non enim nos ipsos prædicamus, sed CHRISTVM IESVM, nos autem seruos vestros propter IESVM, quoniam Deus est qui dixit, è tenebris lucem illucescere. Confut. II. Non prædicant se ipsos Apostoli, sed IESVM CHRISTVM Dominum. Quapropter non est hæresis, neque ecclesia nomine Apostolorum prædicata. Nunquam enim audiuimus Petros aut Paulinos, aut Bartholomæanos, aut Thaddæanos. Sed ab initio vna prædicatio omnium Apostolorum non se ipsos prædicantium, sed CHRISTVM IESVM Dominum. Et ideo nomen quoque Ecclesie omnes vnum indiderunt, non de seipsis, sed Domini ipsorum IESVM CHRISTI, quæ ab Antiochia cæperint Christiani vocari, hoc est vna sola catholica Ecclesia, nō aliud quid habens, sed Christi Christianorum Ecclesia existens, non Christorum, sed Christianorum. illo quidem vno existente, his verò ab vno Christianis appellatis. Post hanc verò & ipsius præcones, omnes non amplius eiusdem formæ apparentes, per apposita nomina, Manichæorum & Simonianorum & Valentinianorum, atque Ebionæorum. Ex quorum numero & tu Marcion vnus es, & tuo nomine cognominati sunt qui à te decepti sunt, velut qui te ipsum prædicasti, & non CHRISTVM. Deinde verò inquit, Deus est qui dixit, è tenebris lucem illucescere. Deus autem qualis quàm ille vnus? qui in propheta ostendit ex tenebris lucem, hoc est ab hominum incredulitate & ignorantia, lucem ac cognitionem, quæ in CHRISTO illuxit in cordibus nostris, qui aliquando gentes & simulachrorum cultores eramus, nunc autem Deum cognouimus, qui tunc in propheta promisit, lucem suam in mundo lucefcere, velut qui nō alienus sit à veteri & nouo Testamento: quemadmodum nobis mos est persuadere te o Marcion, ex his quas scriptas habes Euangelii reliquis, & non à te seduci. Schol. III. Habentes autem eundem spiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur: Rescudit, iuxta id quod scriptum est. Confut. III. Nō dabitur tibi locus quæcunque tandem ausus fueritis. Etiam si enim exseideris, iuxta id quod scriptum est, apparet tamen præscriptæ dictionis consequentia. Nam ab hoc, Credidi, quapropter & loquutus sum: statim æqualia inferens Apostolus dixit, Habentes autem spiritum fidei, & nos credimus, quare etiam loquimur. Omnibus autem manifestum est hoc, quod in centesimo decimo quinto psalmo, qui Alleluia inscriptionem habet, & ex libro Davidis est, & ab ipso vaticinante prædictus est hic sermo, Credidi, quapropter & loquutus sum: scriptus est. Vnde etiam Apostolus dicitur accepit, & similiter dixit, Credimus & nos, quare etiam loquimur, quum vnus sit de numero Apostolorum. Vnde non dicit, Credidi, quare etiam loquutus sum: sed Credimus nos, quare etiam loquimur, quo se ipsum cum aliis Apostolis coniugat, & dicit, Habentes eundem spiritum, vt ostendat spiritum qui in Davide loquutus est, eundem esse & in Apostolis. A quo sanè tunc ille vaticinans credidit, in quo spiritu etiam ipsi existentes credunt & loquuntur. Multa autem est iniuria, & vt ita dicam, prærogatiua sententiarum. Quum enim Apostolus vnum & eundem spiritum dicat, quomodo Marcionis dementia confitens hunc sermonem, audeat dicere sanctum Apostolum dixisse, alium esse spiritum, qui tunc fuit & alium in Apostolis.

Et ex Epistola ad Romanos quarta, sic enim apud Marcionem habetur, ut nihil rectum apud ipsum sit.

Scholium I. Quicumque iniquè & sine lege peccauerunt, iniquè etiã & sine lege peribunt. Et qui eunque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Confut. I. Si quis sine lege peccauerunt, sine lege etiã peribunt, lex est salutis causa si seruetur, & non sinit seruantes ipsam perire. Et si qui per legem peccauerunt, per legem iudicabuntur. Ergo iudex est lex transgressionum, non perdicionis, sed iusti iudicant, sancte iudicans transgressores. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Si enim lex facta iustificat factorem, nō mala est lex, neque iniusta, propter quam hi qui faciunt legem, iusti sunt. Ex lege autem est & fides in CHRISTVM prædicta, sine quo nemo iustificabitur, & in quo qui credidit iuxta prædictum legis testimonium, non potest rursus iustificari, quum velut complementum sit Christus legis, iuxta id quod ab Apostolo dictum est: Complementum legis Christus ad iustificationem: ostendit enim quod sine lege & Christo, non est iusticia. Neque enim Iudæi sine Christo iustificabuntur, quum non acceperint Christum. Neque tu Marcion iustificaberis, ab negans legem. Schol. II. Circumcisio quidem iuuat, si legem feceris. Si verò transgressor legis fueris, circumcisio tua præputium facta est. Confut. II. Si pronunciat sanctus Apostolus circumcisionem prodesse, quis in his qui profunt vituperium fecerit? nisi sanè quis serpenti similis fiat. Huic enim similis es o Marcion, nam & ille peruertens à Deo dicta persuasit Euam, dicens: Non morte moriemini. Legem enim circumcisoni colligauit, & circumcisionem legi conuenientem ostendit. & eiusdè Dei præceptum

præceptum esse indicauit, qui & circumcisionem aliquando dedit, & legem in auxilium tulit, à qua Christus creditus perfecta & loqui & facere credentibus exhibet. Schol. III. Habentem formationem cognitionis ac veritatis in lege. Confutatio. III. Si cognitio formationem habet, à formatione verò species apparet. Apostoli autem qui cognitionem & veritatem habent, itidemque ipsorum discipuli, nouerunt à formatione legis speciem se acquisiuisse, hoc est cognitionem & veritatem. Non ergo aliena est lex à cognitione & veritate. Nam per formationem in ipsa cognouerunt prædicatores veritatis cognitionem & veritatem. Schol. III. Adhuc enim Christus quum nos essemus debiles, adhuc iuxta tempus, pro impiis mortuus est. Confut. IIII. Vox, adhuc: & mortuus est: non apparentia, sed veritatis significatiua est. Si enim apparentia erat, quid opus erat dicere adhuc? quum Christus possit semper & nunc in specie apparere, & non dici, adhuc quum nos essemus debiles. Nam per adhuc, tunc ipsum mortuum esse expressit, & quod iustificauit per mortem, vt non amplius opus habeat mori, pro peccatoribus semel mortuus, & per seipsum non amplius moriens. Schol. V. Quare lex quidem sancta, & præceptum sanctum ac iustum & bonum. Confutatio. V. Consentit & suffragatur legi quod ipsa iusta est, & præcepto itidem in ipsa expresso, tribus testimoniis hoc muniens, sanctum ipsum dicens & iustum ac bonum, vt redarguat te o Marcion, & nos doceat sancti esse legem, cuius etiam præceptum sanctum, & ipsum sanctum esse ac bonum. Quapropter quum sit boni præceptum, bonum vocatur: & quum sit sancti, sanctum est: & quum iustum sit, iusti præceptum vocatur quum vnus sit & tunc & nunc, qui est sanctus & iustus & bonus. Quapropter etiam præceptum ipsius, & nunc & nunc, in lege & in nouo Testamento, sanctum est & iustum & bonum. Schol. VI. Vt iustificatio legis impleatur in nobis. Confutatio VI. In Apostolis & in nobis iustificatio legis impleatur. Quomodo audes tu o Marcion dicere, legem alienam esse ab Apostolis Dei, qui secundum legis complementum iustificauerunt. Scholium VII. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni crediti. Confutatio VII. Si ad iustitiam venit Christus omni credenti, ita vt lex nō perficiatur, nisi Christus perficiat sua presentia. Non ergo perficiuntur o Iudæi in lege manentes, nisi Christum qui aduenit, credentes in ipsum susceperitis. Imò neque, tu o Marcion saluari poteris, in Christo prædicationis principium ac radicem reiiciens, hoc est legem, ex qua Christus cognitus perficit eum qui legem non abominatur, velut quæ aliena sit à Christo. Scholium VIII. Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Confutatio VIII. Si per dilectionem proximi lex impletur, non aliena est à Christo & Deo patre Domini nostri Iesu Christi & Dei ipsa lex, quæ proximum diligere iubet, quia Deus charitas est. Et omnia quæ ab ipsa prædicantur, similiter semper prædicantur, & tunc & nunc, & in veteri & nouo Testamento.

Ex Epistola ad Thessalonicenses prima, quæ quinta Marcioni est, octa uero apud Apostolum, quum omnia peruersè Marcion ex ipsa habeat, nihil apposuit. Similiter item ex secunda ad Thessalonicenses sexta apud Marcionem, nona uero apud Apostolum, rursus nihil apposuit, quum similiter omnia in ipsa à Marcione sint peruersa.

Ex Epistola ad Ephesios, septima apud Marcionem, quinta apud Apostolum, hæc sunt.

Scholium I. Mementote quod vos quondam gentes, qui vocabamini præputium, ab ea quæ vocabatur circumcisio in carne per manum facta: eratis tempore illo sine Christo, a alienati à conuersatione Israel, & alieni à testamenti promissionis, spem non habentes, & impii in mundo. Nunc autem in Christo Iesu Vos, qui aliquando eratis procul, facti estis propinqui, in sanguine ipsius. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, &c. Confut. I. Mementote, temporis speciem significat: & Qui vocabimini ab ea quæ vocabatur, rerum formas indicat, itemque vox in carne: quo ostendat figuram in carne expectantem spiritus tempus, vt perfectiora ex figura indicet. Sine Christo enim, à conuersatione Israel a alienatum erat præputium, ab alienatum autem, alienum erat à promissione & Testamento. Et qui ab hoc originem trahebant septè non habebant, sed impii & sine Deo erant in mundo, velut ostensum est ex Apostoli verbis. Verum tu Marcion neque vides, neque audis, alioqui inteligeres quantum bonorum causam sanctus Apostolus legem dicit. his qui in lege illo tempore vixerunt. In Christo enim Iesu hi qui aliquando erant procul, nunc propinqui facti sunt, in sanguine ipsius. Ipse est pax nostra qui fecit vtraque vnum. Si autem vtraque vnus fecit, & non alterum iustulit, alterum constituit. Ergo neque prius illud alienum est ab ipso, neque posterius diremit à primo, sed ambo in vnum collegit, non simpliciter, non in apparentia, sed euidenter in sanguine suo, velut certa Apostoli indicat doctrina. Schol. II. Quapropter dicit: Surge qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Confut. II. Vnde habet Apostolus hoc, Quapropter dicit: Imò ex veteri, velut manifestum est, Testamento. Hoc autem habetur apud Heliam, vnde etiam originem trahebat Helias? Imò vnus erat ex prophetis, qui secundum legem vixerunt, à lege & prophetis originem ducens. Si autem in CHRISTO vaticinatus est, Surge qui dormis, & surge ex mortuis, & illucescet tibi CHRISTVS, Ergo exemplar per Lazarum & alios impletum est, de quibus itidem dubitabant, Martha & Maria dicentes, Iam olet, quartanarius est: & principis synagogæ amici dicentes, Ne vexetis magistrum: & ipse dixit, Ne timeatis, non enim mortua est, sed dormit. Clarè enim ab eo tempore prædicatio dicebat resurrectionem per CHRISTVM fore, & potestatem facilitatis ostendebat, quo poterat CHRISTVS indicaret, quod velut homini facile est non mortuum, sed dormientem, per vocem excitare, sic etiam CHRISTO promptissimum erat dicere, Lazare veni foras. & hoc, Cumi cumi talitha, hoc est, Surge puella. Et per manifestas demonstrationes significabat sermo ille vocationem nostram à mortuis operibus.

ribus & somno graui excitantem nos CHRISTVM, qui aliquando dormiuimus, & illuminantem nos per uocationem, quæ fuit secunda coniunctio. Quod uero perfectum est & uniuersale, id expectatur, quando idem qui dicit, Ego sum resurrectio & uita, & omnes uocabit, & corpore atq; anima excitabit, & illuminabit in futuro suo aduentu. Scholium III. Huius rei gratia relinquet homo patrem ac matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carnem unam. citra uocem, uxori. Confutatio I I. Demonstratum est sæpe, non aliena esse ea quæ sunt in lege ab his quæ Apostoli docer. Et quamuis tu ô Marcion, rescideris uocem, uxori: tamen ex hoc, Erunt duo in carnem unam, uniuersa malicia tua manifesta erit.

Ex epistola ad Colossenses, octaua Marcioni, apud Apostolum uero loco septima sita.

Scholium I. Ne igitur quis uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte festiuitatis, aut nouilunij, ac sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarum. Confutatio I. Nusquam subditur umbra ô Marcion, quàm à corpore, & corpus non potest esse, umbra ab ipso non adparet. Unde credere debent qui à te decepti sunt, per eas quæ adhuc apud te seruantur ueritatis diuinarum scripturarum reliquias. Quod à futuris quæ reuelabuntur bonis, non alienæ erant iustificationes tunc temporaliter receptæ, de cibo & potu, & parte festiuitatum, & nouiluniorum ac sabbatorum. Quorum bonorum uibræ erant prædicta illa, per quas umbras corpus apprehendimus instantium bonorum, in lege qui dem umbratili pictura expressorum, in CHRISTO autem perfectorum.

Ex epistola ad Philemonem nona.

Ic enim apud ipsum habetur, apud Apostolum uero ultima est. Verum in quibusdam exemplaribus decimatertia est, ante eam quæ ad Hebræos scripta est, locata. Alia uero exemplaria habet eam quæ ad Hebræos scripta est decimam, ante duas ad Timotheum, & ad Titum, & ad Philemonem. Omnia autem exemplaria salua & uera eam quæ Romanis missa est, primam habent, non uelut tu Marcion primam locasti eam quæ ad Galatas scripta est. Ex hac itaq; epistola ad Philemonem nihil appo sumus, eo quod penitus peruersa apud ipsum habetur.

Ex epistola ad Philippenses decima.

Ic enim apud Marcionem habetur ultima & decima, apud Apostolum uero sexta: similiter nihil excerpsumus, eo quod peruersa apud ipsum habetur. Atq; sic completa est compositio reliquiarum Marcionis ex Euangelio secundum Lucam & Apostolo seruatarum, ex quorum ab ipso receptorum uerborum argumento, nos ea quæ contra ipsum sunt, delegimus, ac confutationes apposiuimus. Apposuit autem in proprio Apostolico appellato, etiam ea quæ ad Laodicenses scripta est.

Ex epistola ad Laodicenses.

Apostolus
liber
Marcionis.

Scholium I. Vnus Dominus, una fides, unum baptisma, vnus Deus & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus. Confutatio I. Concinne ad epistolam ad Ephesios, etiam hæc contra te ô Marcion testimonia ex epistola ad Laodicenses collegisti, ut in fine conclusionis legentes quæ apud te sunt, & cognoscetes sententiam tuam, discamus ac condemnemus tria principia principii non habentia, & differentias inter se habentia, per te alieno modo excogitata: Nô enim sic habet sancti Apostoli tractatio, & secuta prædicatio, sed aliter præter tuum signentur. Clare enim dixit unum Dominum, unam fidem, unum baptisma, unum Deum, eundem patrem omnium, eundem su per omnia & in omnibus, per legem & Prophetas, & in his qui deinceps sequuntur. Hæc quidem est nostræ speculationis compositio, in prædictis excerptis ex scriptura quæ adhuc apud Marcionem seruatur, à nobis facta. Ad quorum delectionem si quis respexerit, mirabitur magnificas Dei dispensationes, quum singula res per testimonia quadam confirmantur ac stabiliantur, prout nudo modo Deus hic largitus est nobis per suam, uelut dixi, dispensationem coniungere, ita ut septuaginta quidam octo testimonia ex Euangelio, quadraginta uero ex Apostolo produxerimus, quæ apud ipsum adhuc in hunc diem seruantur & habentur, ut ex toto sint testimonia centum & decem & octo, quæ omnia ipsius Marcionis sententiam impugnant. Etiam si hoc postremum ex alia superflua extra Euangelium & Apostolum posita epistola producat. Non enim uisum est miserimo Marcioni hoc est testimonium ex epistola ad Ephesios citrare, sed ex epistola ad Laodicenses, quæ non est in Apostolo, atq; hæc sanè testimonia quæ stolidi illa bestia & in multis miserè lapsa non legat, non uideat utiq; euerfione suis in singulis palam fieri. & nemo de hoc miretur. Quomodo eni hic qui profitetur se habere aliquid Euangelij & Apostoli, non uel pauca Scripturæ uerba seruare possit? Nam quæ totum corpus, ut ita dicam, diuinæ scripturæ integrum seruetur, quale membrum repererit mortuum iuxta suam sententiam, ut mendacium contra ueritatem introduceret? Verum, ut ita dicam, detruncauit, & mutilatione facta, multa membra refecit, quædam uero apud se retinuit. Sed & ipsa tenta adhuc uiuentia mortificari non possunt, uerum illic manet utilitatis significatio, etiam si multipliciter apud ipsum concisa fuerint. Cæterum post hæc omnia amplius mentionem faciemus, quomodo quidam ex ipsius Marcionistis ad profundam blasphemiam delapsi, & ex sua diabolica doctrina attoniti penitus facti, ne nominis quidem Domini nomenclationem facere uoluerunt. Et alij ex ipsis effreni lingua deitatem ipsius auerfantes, nomen generationis ex supernis uituperare non uerentur. Quidam ipsorum ausi fuerunt dicere ipsum Dominum esse filium diaboli, omni pudore excluso. Alij uero non, sed iudicis & opificis, & ipsum quum magis misericors esset ac bonus, reliquisse proprium suum patrem infernè, opificem uidelicet, ut aliqui dicunt, aut ut alij diabolus: sursum uero ac currisse ad bonum Deum in innominatis locis constitutum, & ipsi adiunctum esse, missum autè ab ipso in mundum, & aduersus proprium patrem CHRISTVM uenisse, & dissoluisse omnia ipsius quæ naturalis eius pater faciuerat, siue ille qui in lege loquutus est, siue ille maliciei Deus qui ab ipsis in

tertio

tertio principatu locatur, aliter enim atque aliter de hoc sentiunt, uelut dixi. Hæc autem omnibus ratione præditis manifesta sunt, quod immundi spiritus est hæc sapientia ac doctrina: & neque opus erat de hoc argumento respondere, aut confutationem producere, quum ipse Marcion palam per omnia uitæ suæ obliuionem induxerit. Deprehenditur enim ab omnibus prudentibus maledica eius uanitas, & temeraria perditionis operatio. At quandoquidē confueuimus nô sinere spinarum locum, sed excindere per machinam Dei, quæ omnè ancipitè gladium excidit, penetratq; usq; ad partes animæ ac spiritus, iuncturasq; ac medullas, uelut scriptum est, pauca etiã in hoc dicere, non cunctabimur. Primum equidem, Quod si bonus ex malo genitus est, non amplius principiorum ratio consistet. Potest enim & ipsius pater si malus est, quod absit, imò bonus est, mutare mentem, uelut qui ab ipso genitus est, mutauit. Deinde uero, Si omnino uenit unigenitus ut homines saluaret, & latronem in paradysum introduceret, & publicanum à telonio ad penitentiam uocaret, & scortum quod uingebat ipsius pedes à malicia curaret. Si uero etiã bona facit Deus, bonus est & misericors. Mulso igitur magis oportebat ipsum erga proprium suum patrem misericordiam suscipere, & ipsum primum ad salutem transponere, ut ubi primum patrem suum immutasset, perfectè ostendat perfectam bonitatem, patris sui miseris, uelut scriptum est, ut boni faciamus primum in fidei consortes, quanto magis ut miseremur patrum nostrorum, sed & adhuc aliud est quod appositum huc ad Marcionem confutandum. Si quidem vnus est filius, & ad alterum confugit, haudquaquam fidelis apud alterum suscipietur. Qui enim conscientiam erga proprium suum patrem non custodiuit, is neq; apud alterum fidem reperiet ex his quæ ab ipso ante facta sunt. Sed & aliter rursus ô Marcion, ob penuriam eius qui mitteretur, nô potuit supernus Deus saluare eos qui ab ipso saluantur, & quorum ipse per CHRISTVM miseris est. Si enim non aufugisset (iuxta Marcionis sententiam) CHRISTVS ad supernum Deum, non habuisset bonus ille Deus quem misisset, nisi CHRISTVS pater in offensione erga proprium filium suum fuisset, uelut Marcion dicit. Et ad huc aliter, Si opificis filius est, aduersatur autem opificio, & patris operi, primum quidem ubi uenisset in mundum, debuisset homines exterminare, ut destrueret opus à proprio suo patre factum, uelut aduersarius paternæ affectionis existens. Aut rursus, ubi accepisset uirtutem sanationis & curationis ac salutis, debuisset erga proprium suum patrem præ omnibus humanitatis officium ostendisse, & primum persuasisse patrem suum ad ipsius bonitatem suscipiendam, ut salutis humane unæ & eadè bonitas esset. Verum non sic se habet res, uelut uanus ac fabulosus illius sermo tradit. Neque enim tria sunt principia, neq; alius CHRISTVS pater, neque malicie est soboles, absit. Dicit enim, Ego in patre, & pater in me. Et si quidem falso dicit se patrem habere, nô potest spurius ipsius pater in ipso esse neq; ipse in patre. Qui uero patrem suum secundum naturam semper bonum & semper Deum, & omnium opificem qui in ipso & cum ipso est, docet ac uerè prædicat, is est qui contra Marcionem minas recenset, dum dicit: Qui non honorat Filium uelut honorat Patrem, ira Dei manet super ipsum. Iam uero in multis testimonijs ostendimus, unum esse Deum patrem Domini nostri IESVM CHRISTUM, qui bonus est, & bonum genuit: charitas est, & charitatem genuit: fons est, & uitæ fontem genuit, apud te eni est fons uitæ, inquit Scriptura: ueritas est, & ueritatem genuit: lux est, & lucem genuit: uita est, & uitam genuit, sine principio, sempiternè, & sine tempore. Et confutatus est per omnia Marcionis error. Quum itaq; hæc sic se habeant, & subuersio impostoris illius per multam ac ueram confirmationem, ex Dei auxilio à nobis perfecta sit, & hæc nunc uelut magna aspis per minime mendacem Saluatoris sermonem conculcata sit: ipse enim dixit, Dedi uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici: rursus ad consequentia transeamus, & aliarum sectarum uanam sapientiam consideremus ac confutemus, Deum auxiliarium in omnibus inuocantes.

Contra Lucianistas hæresim XLIII.

Lucianus quidam antiquus, non is qui nunc temporibus Constantini senis uixit, quem uidelicet Luciani Ariani inter testes citant. Erat enim etiam hic Lucianus, recens inquam, Ariatorum hæresi addi duo. Lucianus, de quo postea in ipsius subuersione dicemus. Nunc autem ad dictum antiquum Lucianum sermonem dirigimus. Hic enim prædictum Marcionem insequutus, & ab hoc se dissecans, etiam ipse congregationem sibi ipsi fecit, & hæresim erexit, à quo Lucianista antiqui sunt appellati. Per omnia igitur secundum Marcionem dogmata profert. Quibus etiam utuntur ipsius complices, uelut fama ad nos pertulit. Nam quum antiqui hi sint, & citius extincti, difficilis fuit nobis, uelut uerè videre est, de ipsis perscrutatio. Quæ uero ex parte de ipso cognouimus, hæc sunt. Postquam affirmauit alium quidem opificem & iudicem & iustum, alium uero bonum similiter, & alium malum: uult quoque testimonijs uti quibusdam secundum Marcionem, iuxta suam opinionem ex prophetarum Scriptura, nempe: *Vanus qui seruit Domino*. Et quod dictum est: *Resisterunt Deo, & saluati sunt*. Postremum autem hic præter magistrum sui doctrinam, nuptias abnegat, & castitatem exercet, non propter castitatem, sed ut reprobet opera opificis, docens non coniungi nuptijs, à quibus nuptijs abundantia (inquit) per puerorum generationem oboritur in mundo ipsi opifici, ad oppositionem opulentiae opificis ac creatoris per puerorum in mundo generationem. Deprehenditur autem facile talis, & congruetur, ex iam facta oppositione aduersum præceptorem eius, quum per longum fecerimus nos contradictionem aduersus ipsum, & euerfionem, in quibus & quot concordat Euangelium ueteri Testamento, & quod ipse Dominus noster confitetur creationem mundi esse suam propriam, & Saluatoris esse creationem, ut in summa principalissimo quodam dicto declarem, apud sanctum Ioannem habetur: *In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est, & cætera*. Sed & talis statim subuertetur. Nam etiã si

i. j. uelut

velit dicere, quod oppositionis gratia & destructionis eorum quæ hic ab opifice dicta sunt, nuptiarum coniunctio ab ipso reprobatur, ut ne opificem adiuent, sed ab opere opificis pœnitentia abstinent, quomodo non temerarium & deprehensibile, & ex procliu confutabile, est argumentum? Ecce enim à creatione & opificio opificis, tum cibis, tum potibus vitur impostor ille ac circulator, & aliter non potest effugere, & non his vti. Deus enim vniuersorum dominus & opifex, omnium curam gerens, & super malos & bonos oritur facit solem suum, & super blasphemantes ipsum, & super glorificantes mittit pluuiam suam. & omnes nutrit, non temerario quodam & stupido decreto, sed ob vitionem ab ipso decretam in futuro iudicio, longanimitatem habens, & propriis decretis ac sapientia omnia gubernans, velut deceat ipse erga omnes vtilitatem. quo hi qui pœnitentiã egerunt, obliuionem malorum ab ipso adepti salutem consequantur. Si vero permanserint in suis blasphemis opinionibus, & vanis persuasionibus non ex Deo ipsis datis, tunc post discessum ex hac vita, libero arbitrio non amplius in ipsis permanente, neque propter indignationem, tunc futurum iudicium, neque velut in ira sferens futura. Omnia enim præuaticinatus est propter deitatem suam non intra affectus cõtemptam, sed prout vnusquisque in detrimentum suum quid operatur, sibi ipsi causa mali fuit, ita ut Deus infons sit nostræ præuaticationis, & ex hac futuræ contra nos condemnationis. In omnibus igitur etiam hic deprehenditur prioribus & posterioribus sectis immixtus, ex numero filiorum perditionis existens, declarante veritate, & luce Euangelii clarè omnem orbem terrarum illustrante, ac seruante filios veræ fidei in veritate. Proinde velut qui ex breui & arcto scopulo serpentem prominentem, per paruum quoddam instrumentum sustulimus, hoc enecto relicto, consequenter ad reliquas pergamus, iuxta nostrum promissum, auxilio Dei assumpto, ad veritatis ipsius declarationem ac confirmationem.

Contra Apelleianos, hæresim XLIII.

Prædicto Luciano succedit Apelles, nõ sanctus ille qui ab Apostolo constitutus est, sed alter ex quo Apelleiani appellati sunt, qui & ipse discipulus Luciani fuit, & prædicti Marcionis discipulus, ut sic velut vna radice multarum spinarum propagines exorta sunt. Cæterum hic alia præter illos docere vult, & contra præceptorem suum, & contra veritatem seipsum amauit, quo etiã ipse scholam erroneorum hominũ sibi ipsi congregaret. Non ita, inquit, est, sed erauit Marcio: vnde metra vndiquaq; seipsam redarguere, & iniquitas seipsam contere videtur, & contra seipsam subuersionem excitare, quæ veritas semper sit firma, & non opus habeat auxilio, sed per se consistat, & à Deo qui reuera semper est, confirmetur. Proinde prædictus hic Apelles & q̄ eũ sequitur, nõ tria (inquit) sunt principia, neque duo, velut Luciano & Marcioni visum fuit: sed vnus est Deus bonus, & vnus principium, & vna virtus innominata. Cui vni Deo, siue vni principio, nihil curæ est de his quæ facta sunt in hoc mudo. Verum idem sanctus & bonus Deus in supernis, alium Deum fecit. Hic vero factus alius Deus, creauit omnia, cœlum & terram, & omnia quæ in mundo sunt. Euasit autem non bonus, & quæ ab ipso facta sunt, inquit, non bene facta sunt, sed secundum malam ipsius mentem ab ipso creata sunt. Quis vero tolerabit tales sermones, & nõ potius, deriserit eiuismodi vanũ laborem? Nã iuxta duos modos cõperitur non conuenienter tali opinione vti, & ob id ad ipsum velut ad præsentem dicam. Dic mihi õ bone, concedes enim õ Apelles, aut Deum ignarum futurorum fecisse Deum quem dicis, aut creaturas bene factas esse: & erit omnino supernus Deus ipse opifex, qui fecit vnum qui omnia fecit. Et non amplius erit causa ille qui creaturas fecit, sed supernus Deus qui creatorem fecit, idem omnium opifex existit. *C H R I S T V M* porro venisse dicis ob extremos bonos, qui filius sit superni boni Dei, & sanctũ ipsius Spiritũ similiter ob salutem eorum qui ad cognitionem ipsius veniunt: & vbi venit nõ in apparentia cõparuisse, sed in veritate carnem accepisse, nõ à Maria virgine, sed verũ quidẽ habuisse carnem & corpus: neq; à semine viri, neq; à muliere virgine, sed habuit carnem veram hoc modo, & dicit: Quum descenderet à cœlestibus, venit in terram, & congregauit sibi ipsi à quatuor elementis corpus. Et quomodo nõ festinat hic ad hoc vt iniquitas ipsius deprehendatur, quæ veterũ Græcorum poetarum opiniones in hac verborum vanitate sequitur. Dicit enim & hic velut illi, & adhuc frigidius quàm illi, Saluatorem sibi ipsi corpus suppeditasse dicit, à sicco sicco, à calido calidum, ab humido humidũ, à frigido frigidũ. Et vbi sic sibi ipsi formauit corpus, verẽ apparuit in mundo, & docuit nos supernam cognitionem, & contemnere opificem, & negare ipsius opera, ostenditq; nobis in quibus scripturis sunt quæ ex natura ab ipso dicta sunt, & quæ sunt ab opifice dicta. Sic enim dixit (inquit) in Euangelio: Estote sinceri numularii: Vtere enim, inquit, ex tota Scriptura deligens quæ vtilia sunt. Deinde inquit, Dedit Christus seipsum vt pateretur in ipso corpore, & crucifixus est in veritate, & ostendit ipsam carnem suis discipulis, & vbi resoluisset (inquit) ipsam suam humanam incarnationem, distribuit rursus vnicuiq; elemento quod ipsius proprium erat reddidit, calidũ calido, frigidũ frigido, sicco sicco, humidũ humido. Et sic dissoluto ab ipso rursus carnali corpore, reuolauit à cœlo, vnde etiam venit. O ingentẽ fabulositatẽ eorum qui talia dicunt, ita omnibus manifestum est, minus potius esse hanc officinam, quàm eorum qui promissionis vitæ ac intelligentiæ figuram habent. Si enim omnino dissolui ipsum corpus quod accepit, qua ratione ab initio ipsum sibi ipsi cõstruxit? Si vero cõstruxit ob aliquem vsum, & vsum opus absoluit: oportebat relinquere ipsum in terra, maxime cum ex vestra sententia, species spei resurrectionis carnis non opus habeat vt perficiatur. Verum excitauit ipsum rursus, vt in maiorem laborem seipsum immitteret, vt nihil proficit ipsum cõstruxisse, & in monumento deposuisse, quum ipsum dissoluat ac distribuat vnicuique elemento id quod ab ipso accepit, velut gratus debitor. Et si omnino vnicuiq; surreddidisset, hoc est frigidum frigido, & calidũ calido, nõne potuissent hæc à discipulis ipsius videri? At nunquid corpus est ipsum sicco?

Omnino

Omnino enim sicco ipsum, est corpus, caro videlicet & ossa. Et humidum ipsum omnino sunt serosi humores, & caro quæ in humiditatem dissoluitur: quæ sanè pœnitentia apostolis manifestissime se deposuisse indicat: velut etiam prius, quando sepeliebatur ipsius corpus, dignabatur Ioseph ab Arimathia inuoluere ipsum in sindone, & deponere in monumento. Simul autem & mulieres potuissent videre vbi relicta essent reliquia, vt ipsas honorarent per vngenta & aromata velut prius. Verum nusquam mendacium hoc veltrum õ Apelleiani, indicatum est ab aliquo sancto Apostolo. Nõ enim ita est. Sed duos viros inuisibiles visibiliter videbant, & ipsum in cœlum ascendentem, & à nube lucida susceptum, reliquias verò nusquam relictas. Non enim conueniebat, neque possibile erat, & mentitur Apelles, & omnes Apelleiani ipsius complices. Similia verò præceptoris suo Marcioni etiam in alijs docuit, asserens non esse resurrectionem mortuorum, & alia quæ visum est ipsi similiter docere. Subuertitur autem ipsius ratiocinatio, quod delira sit, & omnibus modis erronea. Neque enim valebunt tenebræ vbi lux apparet: neque mendacium consistet, vbi veritas est. Si enim omnino vnus est Scripturis õ Apelles, & qui à te dicti sunt Apelleiani, ex ipsis Scripturis iuuenietis vos redargui. primum quidem, quia secundum imaginem Dei fecit Deus hominem. Qui autem fecit, dixit, *Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & ad similitudinem.* Quare si quis ab erronea secta conuerterit se ad veritatẽ, velut ex tenebris fugitiuus, & à nocte excitatus, is inuenerit lucẽ sibi orientem cognitionis Dei, instar solis & super solẽ. Apparebit enim oibus consentaneã ratiocinationẽ facientibus, q̄ qui dixit, *Faciamus hominem, Deus est vniuersorum pater.* Aduocat autem secum eũ qui semper cum ipso est Deũ verbum, filium vngentũ, ex ipso sine principio & sine tempore genitum. Simul autem & sanctũ suum Spiritum, qui non est alienus ab ipso, neq; ab ipsius proprio filio. Si enim alius esset qui formauit hominẽ, & qui cõdidit mundum: alius autẽ supernus bonus Deus, à quo descendit *C H R I S T V S*: non vtiq; accepisset *C H R I S T V S* sibi ipsi corpus, & formasset imaginem opificis in seipsum exprimens. Verũ manifestum est quod ipse est opifex hois & mundi, cui dixit Pater, *Faciamus hominem ad imaginem nostram, & ad similitudinem.* Ab hoc vno autem opere manifestus fiet opifex, quod hic est qui tunc hominem fecit, formauitq; ex terra corpus Adæ, & fecit ipsum in animam viuentem. Quare etiam testimonium dedit Ioannes in sancto suo Euangelio, dicens: *In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, & cætera.* Si verò in ipso facta sunt, & ab ipso: ipse tunc Adam formauit, & ipse rursus corpus à Maria virgine in seipsum efformauit, & perfectẽ omnẽ suam incarnationem coniuuit, tunc ab ipso formam, & nunc in seipso coniuuitam. Si verò alienum opificium in seipsum suscepit eius qui formationem malẽ formauit, & malus est secundum tuam doctrinam. Et si omnino vnus est malis creationibus, quas, velut tua fert opinio, malus creator fecit: ergo immixtus est malicie conditoris, vniq; ac beneficentiæ, & propriæ ipsius imagini. Sed non est possibile. Si enim incarnatus est, non solum carnem assumpsit, sed etiam animam. Manifestum est enim hoc, alio qui vnde dixisset, *Potestatem habeo accipiendi animam meam, ac deponendi ipsam.* Itaque vbi omnem operis tractationem slegit ab opifice imaginẽ appellatam, omnem illam tractationem suscepit, in corpore & anima verbum venit, & in quibus omnibus est homo. Hæc autem quum ita pœnitentia facta sunt, deletum est tuum venenum, & concidit tua seditio fundamento carens, & non habens firmitatis veritatis stabilimentum. Si verò & quæ vis accipis ex diuina Scriptura, & quæ vis relinquis: ergo iudex præsidens, non interpres legum, sed elector eorum quæ non secundum mentem tuam scripta sunt, sed verã quidem sunt, verũ transmutata falsõ, iuxta sententiam fraudis tuæ, & eorum qui à te decepti sunt. Si verò etiam omnino malus creator ea quæ hic sunt, fecit, mūdum inquam: qua de causa venit à bono patre in hunc mundum? Et si quidem vt saluaret homines: ergo propriorũ curam habuit, & non amplius alius fuerit opifex. Si verò non propriorum prouidẽtiam habuit, vult autem inter aliena versari, & quæ non sunt ipsius conseruare: aut adulator est alienis blandiens, aut vanæ gloriæ appetens, vt melior creatore videatur erga aliena, quæ conseruare conatur propria non cupiens. Et non amplius erit verax aut moderatus, ex tua sententiã õ impostor: & quum non habeat suam creationem, alienam concupiscens hæc prædari conatur, ab alienis sibi ipsi acquirens animas, quæ non ipsius sunt, neque patris ipsius. Si autem ipsius quidem sunt animæ, & ex supernis progressæ apparẽt: ergo in bonum mundum demissæ sunt à superno bono ex tua sententia Deo, & non in malum opus. Si verò demissæ sunt ob aliquem quidem vsum, quem forsã confingis, vbi verò venerunt, dilapsæ sunt ad alitũ, id est, vt bonum ac iustum quid facerent, operatæ verò sunt malum: vi debitor is qui ipsas demisit præ notionẽ non habere. Quum enim demiserit ipsas ob aliud, repertæ sunt aliud quid operatæ esse. Aut rursus si dixeris, quod non ex voluntate ipsius venerunt, sed per tyrannidem raptoris: Ergo fortis estis qui creatus est à bono Deo malus opifex supra bonum Deum, quoniam quæ ipsius sunt, rapuit, & ipsius vnus est. Vnde verò non conuinceris, quum ipse Saluator dicat, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & accipiendi ipsam:* velut qui ipse animam accepit, & posuit, & rursus accepit, vt non aliena sit anima & alterius opificis. Rursus verò reperietur bonum corpus gestare. Nõ enim persuadebitur bonus quispiam vt malo opere vtatur, vt ne à patris mali participatione, etiam ipse permixtionis malicia polluat. Si verò & ipse resurrexit, dic mihi ad quid faciendum post resurrectionem, si ipsum rursus reliquit in quatuor elementa partitum, calidum ad calidum, frigidum ad frigidum, sicco ad sicco, humidum ad humidum? Si enim excitauit ipsum vt rursus dissolueret, ergo fabulositatis hoc opus fuerit, & nõ veritatis. Excitauit autem ipsum Dominus noster *I E S V S C H R I S T V S*, & simul secũ assumpsit corpus, q̄ in seipsum efformauit vnã cũ anima & tota incarnatione perfectissimẽ. Cõsudet enim iuxta Apostolicũ sermonem, Deus excitauit & collocauit ipsum in cœlestibus, velut te-

i 2 stantur

stantur duo illi in vestitu splendido Apostolis conspecti, qui dixerunt, *Viri Galilai, quid statis intuentes in caelum? Hic t e s v s qui assumptus est a vobis in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis ipsum assumi.* Et ut ne detur tibi rursus occasio malitiae contra veritatem, post multum tempus assumptionis Saluatoris nostri, Stephanus sanctus Dei martyr & testis, quum lapidibus obrueretur à Iudeis, respondit dicens: *Ecce video caelum apertum, & filium hominis stantem à dextris patris.* vt ostendat ipsum corpus in veritate in spirituale resurrexisse, vna cum deitate vnigeniti totum in spirituale vnitum, & in deitatem cointitum. Superne enim est ipsum sanctum corp^o vna cum deitate, totus Deus, vnus filius sanctus Dei, sedens in dextra patris, velut habet Marci Euangelium, itemque reliqui Euangelistae: Et ascendit in caelos, & sedet ad dextram patris. Et vndiquaq; corrumpit circulatorius tuus & à te deceptorum sermo. *Quin & de mortuorum resurrectione audi Apostolum dicentem: Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Si enim non induturum esset mortale immortalitatem, & corruptibile incorruptibilitatem: non sanè mors ipsa venisset vt moreretur, & in ipso pateretur, & vbi dormiuisset triduum, resurgeret, & sursum ferretur in ipso cum deitate, & in ipsius gloria, quo ex ipsius bono ad nos aduentu omnem spem contineamus in veritate, ostendens seipsum figuram nobis in spem totius negotii vitæ. Hæc autem quæ sic se habeant, ac dicta sint: quid mihi amplius opus est tempus terere circa hanc vesperam? quæ nihil est vt subueri debeat, aut aliam quandam tractationem exposcat. At seipsa enim aculeum amisit, & nihil euarians adulteratum ac circulatorium erroris ipsius dogma ostensum est. Tradunt enim dolorosam ipsam vesperam, quam quidam Zopyron appellat, habere quidem aculeum venenum iacientem breuem, non multum dolorem inducentem, sed qui secundum ipsius facultatem venenū iaciat. Si verò quis perferat ipsius latebras aut nidum destruat, in fruticibus enim & herbis hunc facit, & instar faui sibi ipsi capsula quadam construit, in quibus capsis sobolem suam deponit, & sibi ipsi fetus facit, si verò quis perstrutās virga, aut ligno pungat fauum, & velut dixi, destruat exiit indignata ipsa horrenda quidem, verum debilis vespera, & si inuenerit petram aut lignum, præ ira qua excaudit eū stridore instat, & ipetit ac ferit petram & petram quidem nihil lædit, neq; lignū, imò neq; hominē etiam si momorderit, nisi quod modicū dolo rem inducit: verum aculeum amittit & sic perit, petra verò nulla iniuria afficitur. Sic etiam hæc vesperæ secta instar zopyri paruum inducens vexationem, subuertetur vbi in petram illapsa impegerit, hoc est in veritatem, & vbi aculeum amisit. Cæterum hac explicata, ad alias rursus trāsibo, iuxta spem Dei credens quod promissum nostrum per Deum complebitur.

Vesp̄a zopyros.

Contra Seuerianos, hæresim XLV.

Seuerus.

Vitis ex semine diabolii.

Post hæc deinceps sequitur, siue contemporanea, siue extra illarū tempus, non enim possum de tempore ipsius exactè dicere: verū propinque inter se fuerunt. Proinde ea quæ ad nos peruenerunt, exponam. Seuerus quidam surrexit, ex quo Seueriani appellati, consequenter insequens prædictum Appellem. Quæ verò ab ipso confinguntur fabulamenta, hæc sunt quæ dicere volo. Vult etiā ipse principatibus ac potestatibus creationem nostram annexere. esse q; in innominato quodā supremo caelo & seculo bonum quendam Deū. Diabolum verò filium esse dicit magni principis ordinis potestatis. Cui nomen imponit, aliquando Ialdabaoth, aliquando Sabaoth. Hunc autem genitū ex ipso esse serpentem, à superna verò virtute deiectū esse in terram. Et quum descendisset in serpentis specie, in castrum cōcitatum esse & terræ commixtum velut mulieri, & ab ipsius semine vbi genituram effudisset, vitem germinasse. Quapropter etiā fabulas confingens ad nugas suas confirmandas, serpentis imaginē ipsius vitis rotunditatem exprimeret dicit, propter obliquitatem plantæ intortā, in star serpentis ipsam esse asserens. Et albam quidem esse velut serpentem, nigram verò velut draconē. Et sic autē & acinos vitis velut veneni guttas siue stillas, propter rotunditatem aut definentiā in angustam tenuitatem, & sequestrationem vniuscuiusq; acini. Vinum verò ex hoc argumento mentem turbate hominis, & aliquando ad Veneris mulcimenta ducere, aliquando verò ad castrū stimulare, aut rursus iram inducere, eo quod concitatus sit corpus ex vini facultate, & prædicto draconis veneno. Vnde poenitus à vino tales abstinent. Dicunt & mulierem esse opus satanæ, velut etiā Archōtici hoc dixerunt. Quare etiam matrimonium contrahentes, satanæ opus explere dicunt. sed & hominis dimidiā partem esse Dei, dimidiā diaboli. Nam ab vmbilico & suprā, dicit esse formationē Dei, ab vmbilico verò & infrā, malæ potestatis formationē. Quapropter dicit omnia secundū voluptatē, & castrū stimuli ac concupiscentiā, ab vmbilico & infrā fieri. Sed & aliæ hæreses hoc affirmarunt. Vnde & hic omnibus modis reliquos circulatorios sequi deprehenditur, qui venena mundo subornarūt. Subuertetur autem facile. Non enim multo labore opus habebit ipsius subuersio. Totum enim corpus contempertatum est ex bene in ipso factis ex Deo. Dico autem appetentiam non ob absurditatē ex Deo factā, sed propter vsum bonum, & necessariā vtilitatis ordinem. Dico autem appetere somnum, cibos, potus, indumenta, & alia omnia quæ ad propria & Deo cōplacencia nobis contingūt. Quare & ipsam appetentiam concupiscentiæ corporis non absurdā esse affirmauerim. Est enim ad liberorum generationem in castitate data, & ad gloriam eius qui omnia fecit: quemadmodum terræ semina ad effusionem multitudinis creatorū à Deo bonorū, fructuum inquam, & seminū. Sic etiam humanæ naturæ ad hoc vt impleat illud, Crescite & multiplicamini, & replete terrā. Vñ sunt autē tales etiam apocryphis quibusdā, velut audiuim⁹. Sed in parte quoq; libris q; publice nominantur ac recepti sunt, illa solū excerpentes quæ secundū sententiā suā applicantes aliter tractant. Neq; enim vitis ex diabolo plantata est, neq; ex serpente seminationē habuit, velut omnibus manifestū est. Quomodo enim erit hoc quū ipse Dominus testetur ac dicat, *Non bibam ex fructu vitis huius, donec bibero ipsum nouum uobiscum in regno caelorum?* Et quandoquidem veritas radios suos emittens poenitus in ea quæ inferuntur mala, ad

la, ad ipsorum confutationem doctrinam suam præ expressit: diuina Scriptura vbiq; vaticinata est eorum, qui contra veritatem insurrecturi essent sublationē. Velut palam, ipse Dominus ad miseriaceronei Seueri confutationem dicit, *Ipse seipsum vitem asserens, Ego sum vitis vera.* Si omnino vituperabile erat vitis nomen, non sanè in seipsum nominis similitudinem transulisset. Sed & Apostoli in Constitutione appellata dicunt, *plantatio Dei & vinea vniuersalis, Ecclesia.* Quin & ipse Dominus rursus in Euangelio Vineæ parabolam facit, *vir quidam paterfamilias habebat vineam, et elocauit ipsam agricolis, et misit querens fructum, et non dederunt.* Et rursus. *Vir quidam paterfamilias habebat vineam, et aggressus est querens operarios in vineam, circa tertiam horam et sextam et nonam et undecimam:* vt vndiquaque fraudis studium huius impostoris doctrina veritatis saucietur. Etiam si enim apparent tenebræ luce ne præsentem, tamen per modicam scintillam illæ disparebunt. Compendio porro tractavi hæc hæresim, eo quod iam pronuntiari in deprehensū facilem esse, & non multa opera indigere, ad hoc veritas contra ipsam confirmetur, maxime quod fortassis, vt arbitror, neque amplius supersint aliqui ex hac secta, nisi forte rari quidam in supernis oriētis partibus. Cæterū ab hac digressi, & ipsa velut scōt pio horrendo conculcata, confestim consequentes considerabimus, virtutem Dei in adiutorij implorantes, ad hoc vt veritatem dicam, & ipse ego non lædar, maxime quum de tam horrenda ac pernicio sa dogmatum malicia dicturus sim.

Apostolorum consuetudo, liber

Contra Tatianos, XLVI hæresim.

Tatianos quidā surrexit, & his successit, qui aut ipsē temporibus vixit, aut post ipsos suæ vanitatis doctrinam erexit. Et primū quidem velut qui ex Græcorū disciplina esset, floruit cum Iustino philosopho, viro sancto & amico Dei, qui ex Samaritis in CHRISTVM credidit. Hic enim Iustinus Samarita erat genere, & in CHRISTVM credidit, & vitā virtute maxime exercitatā ostendit, & ad finē pro CHRISTO martyriū subiit, & pfecta corona dignus factus est, sub Romanis Rustico pside & Adriano rege, quū annorū triginta esset in cōsistente ac matura ætate. Cū hoc prædicator Tatianus floruit, & primū rectè processit, & in fide robustus fuit, quantum cum Iustino scōt martyre degebat. Quādo verò decessit sanctus Iustinus, quæadmodū cæcus qui manuducitur, si à manu ducēte relictus fuerit, in præcipitia seipsum dat, & ob eā quæ habet cæcitātē desertur, ita vt retineri nō possit, donec ad mortē fuerit perlatus, sic etiā ipse. Et erat quidē Syrus genere, velut noticiā ad nos perlata habet. Scholā autem suam erexit ab initio quidē in Mesopotamia circa duodecimū sermē annum Antonini Cæsaris Pij cognominati. Nā à Roma post mortē sancti Iustini digressus ad orientis partes, & illic cōuersatus, in malam opinionē incidit, & sæcula quædam ac fabulas Valentini, & principatus quosdā ac emissiones etiā ipse introduxit. Maximā verò prædicationis suæ partem in Antiochia ad Daphensita fecit, & in Cilicum partibus, multū autē in Pisidia valuit. Ab hoc enim per successione qui Encratitæ appellantur, venenū transsumperunt. Dicitur ab ipso factus esse liber q; ex quatuor Euangelijis constat, quæ aliqui Euangelijū secundum Hebræos vocant. Eadē porro quæ veteres hæreses etiā hic docet. Et primū quidem asserit non saluari ipsum Adam. Continentiam verò hic prædicat, nuptias autem scortationem & corruptionem putat asserens nihil differre matrimonium à scortatione, sed idem esse. Vnde in prætextu cōtinentiæ & continentij morum, nequitiosam vitam duxit, velut lupus rapax ouilla pelle indutus, & tēporatio prætextu deceptos seducens. Mysterijs autem similiter vñus est ad imitationem sanctæ Ecclesiæ, verum aqua sola vñus est in ipsius mysterijs. Corruet autem etiā hic omnibus modis inconstantem habens prædicationem. Qui est iam extinct⁹ vt puto, hic vna eum schola perijt. Vnde enim non redarguetur talis? Primum equidem iuxta ea quæ suprā à nobis declarata sunt cōtra hæreses sic sentientes, impossibile est multos principatus esse q; alios per successione generent. Nā qui multi sunt, & vnus ex vno existit, hi ex vna omnino causā esse cōperientur. Et non amplius multi erūt principatus, sed vnus qui horū causā existit, & reducentur omnia ad vnam monarchiā. Et concidit huius persuasio verisimilis, & non veritas, imò, neq; verisimilitudinem habere potēs. Stulta est enim tota prædicatio. Et si Adam non saluatur, qui est massa subacta, neq; quicquā ipsius massa saluatur. Si enim is qui primus formatus est, & ex intacta terra factus, salutem non assequitur: quomodo quæ ex ipso genita sunt, assequuntur? Duobus enim modis comperietur contra seipsum dicere. Dicit enim nuptias non esse ex Deo, sed esse ipsas scortationem & abominatorem. Et seipsum ex nuptijs existentem, & ex muliere genitum, & ex semine viri, saluari putat. Ergo rursus destruxit suam contra nuptias blasphemiam. Si enim ipse ex nuptijs existens salutem habebit, ergo non abominatio sunt nuptiæ, qui generat eos participes fiunt salutis, quocunq; id modo dicere velit. Si verò cōstiterit ipsius sermo, quod scelestæ sunt nuptiæ, Ergo magis Adā saluabitur, nō ex ipsis pgressus, sed in manu Patris & Filij & Spūs sancti formatus, iuxta id quod dictū est à sancto Patre ad Filiū: *Faciamus hominem ad imaginē nostrā & ad similitudinē.* Quomodo autem saluatur Adam, quem tu pro desperato habes, quando ipse Dominus noster IESVS CHRISVS vbi venit in mundum, mortuos post obitum suscitavit in ipso corpore, velut Lazarum, & filium viduæ, & filiam principis synagoga? Et si ipse non erat qui Adam formauit ex terra ab initio, quomodo spūto in terram eiecit lutum fecit, & imposuit super oculos cæci ex natiuitate, & fecit ipsum videre? quo ostenderet seipsum esse plasten & formatorē cum Patre & sancto Spiritu, deficientē partē in cæco à natiuitate genito per lutū defeciuoso loco apposuit. Nā deficientis partis corrigēdæ gratia hoc fecisse videtur. Si verò rursus ipse est Dominus qui Adam formauit, & quem primum formauit perdit, alios verò seruat, q; multam tuam vanam sapientiam Tatiane, Impotentiam enim Domino secundum potentiam attribuis, qui non potest primū à se formatū, propter vnam inobedientiam ex paradiso eiectū & castigationē non vulgare nactum, qui in sudore & labore degit, & è regiōe paradisi habitauit, quo

Iustinus martyr et philosophus.

Antoninus Pius.

Encratite Euangelijū secundum Hebræos.

Aquævius in mysterijs.

memor, esset bonæ vitæ per pœnitentiã in memoriam reuocata, saluare: Aut potest quidem, verum non miseretur. Ob quã igitur causã CHRISTVS vsquẽ ad inferna descendit? Quã ratione passus, vbi triduum dormisset, resurrexit? Quomodo verò impletur, vt & mortuorum & viuorum imperium obtineret? Qualium verò viuorum & mortuorum, quã eorum qui ipsius auxilio sursum ac deorsum opus habent? Quomodo autem ea quæ sunt à subacta massa sancta erunt, si ipsa massa non est sancta? velut etiam apud sanctum Apostolum habetur. Dicit enim & de Euãidẽ sanctus Apostolus, quod saluabitur per filiorum generationem, si manserint in fide & iustitia. Et multa sunt quæ de his dici possunt. Quare omnibus ratione præditis exposita apparebit blasphemia & occæcata Tatiani mens, & eorum qui ab ipso Tatiani appellantur. De quibus quum compendio recensuerimus ipsorum nociuos & instar culicum morsus, olei doctrinã Domini humorem commorosis imponentes, ipsos per Domini veritatem ac virtutem sanauimus, quum ipse Dominus dicat, Non veni nisi ad ouem erroneam domus Israel. Quapropter etiam in parabolis dixit: Homo quidam descendit à Hierusalem ad Hierico, quem sanẽ etiam in latrones incidisse narrat, vt ostenderet ouem etiam ipsum qui à Hierusalem descendit, & à maiori gloria ad imminutionem delatus est, & ab vno mandato proprii pastoris diuulsus est ac seductus. Vnde etiam sanctum Adam patrem, inter viuos credimus propter quem, & nos qui ab ipso sumus omnes, CHRISTVS venit, vt his quidem qui olim ipsum cognouerunt, & ab ipsius deitate non aberrauerunt, verum propter errores in inferno detenti sunt indulgentiam largiretur: his quidem qui adhuc in mundo sunt, per pœnitentiã. Qui verò in inferno, per misericordiam & salutem. Quapropter etiam mirari licet de eo qui nouit, velut etiam in libris reperimus, Dominum nostrum IESVM CHRIVM in Golgotha crucifixum esse, & non alibi quem vbi corpus Adam iacebat. Egressus enim de paradiso, quum habitasset è regione ipsius multo tempore, & per multos dies peruenerit, postea abiit eod, & in loco hoc, Hierosolymorum videlicet, debitum naturæ persoluens, illic sepultus est in loco Golgotha. Vnde merito cognomen habuit locus, quem Cranij siue Caluarie locum interpretantur. Cuius nominis similitudinem aliquam figurã loci non ostendit. Neque enim in altitudine quadam situs est, vt hoc Cranium interpretaris, velut in corpore capitis locus dicitur. Neque speculã interpretationem facere possis. Nam neque reliquis locis altior est. E regione enim est Oliueti mons altior, & à signis octo Gabaa. est altissima. Sed & altitudo quæ olim erat in Sion, nunc verò desecta est, etiam ipsa altior loco illo fuit. Vnde igitur cognominatio Cranij est? Imò quia primum formati hominis Adam caluaria illie inuenta est, & illic reliquie sitæ erant, ea de causa Cranij locus cognominatus est. In quo crucifixus Dominus noster IESVS CHRIVS, per aquam & sanguinem, qui fluxit ab ipso per punctum ipsius laevis, in enigmate salutem nostram ostendit, ab initio massæ primi patris reliquias respergere auspiciatus: quo etiam nobis ostenderet, resperionem sanguinis ipsius, ad mundationem nostrã inquinatio nis & animæ pœnitentis, & in exemplum rigationis ac purificationis sordium peccatorum nostrorum factam esse, effusam videlicet aquam super iacentem sub loco & sepultum, in spem ipsius, & nostram, qui ex ipso geniti sumus. Quare & hic implebatur quod dictum est: surge qui dormis, et resurge ex mortuis, et illucescet tibi CHRIVS. Etiam si enim de nobis dicit, qui mortificati sumus operibus, & in profundo ignorantie somno dormimus: Attamen illuc principium insinuationis modum continet, & non simpliciter, neque ociose, surrexerunt enim (inquit) multa corpora sanctorum: velut Euangelium habet, & ingressi sunt cum ipso in ciuitatem sanctam, & c. Quum itaque repulerimus vna diquaque huius culicis morsus, per oleum benignitatis Dei, & Domini nostri præsentiam, & lucem veritatis Euãgelij: ad consequentes sectas prout institutum, per virtutem Dei procedere studebimus.

Adam in
Golgotha
sepultus.

Cranij siue
Caluarie
appellatio
nis ratio.

FINIS TERTII TOMI PRIMI LIBRI

EPIPHANII.

EPIPHANII.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In primo tomo secundi libri, aut quarto iuxta numeri tomorum ab initio consequentiam,
haereses decem & octo sunt, & hæc habentur.

- 1 Encratite, qui sunt auulsio Tatiani. Nuptias reijciunt, ex satana has esse dicentes, omnem autem animarum esum vitant.
- 2 Phrygastæ, & Montanistæ, & Tascodrugitæ. Qui vetus & nouum Testamentum suscipiunt, alios uerò prophetas introducunt post prophetas, Montanum quendam iactantes ac Priscillam & Maximillam.
- 3 Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyrite, ex Phrygastorum numero hi sunt. Verum alia præter illos docent. Pepuzan quendam ciuitatem desertam in medio Galatiæ ac Cappadociæ sitam admirantes, & hanc Hierusalem putantes. Mulieribus tribuunt ut imperent, & sacerdotio fungantur. Sacra autem faciunt, puerum quendam iuuenem compungentes. Et sanẽ Quintilla, Christum illic in Pepuza reuelatum esse, in femina specie, fabulantur. Viuntur autem similiter ueteri ac nouo Testamento, iuxta mentem propriam transmutantes.
- 4 Tessaressæ decatite, qui unam diem anni Pascha perficiunt. In quancunque uerò diem incidit decima quarta Luna, siue in sabbatum, siue in dominicam, illam ieiunantes ac uigilantes colebant.
- 5 Alogi, qui Euangelium Ioannis, & eum qui in ipso est ex supernis à patre, semper Deum uerbum reijciunt, ipsum sanẽ Euangelium secundum Ioannem non suscipientes, neque ipsius Apocalipsim.
- 6 Adamiani. A quodam Adam uiuente appellati, ludibrii magis quam ueritatis dogma habentes. Nudi enim uelut ex matre tum uirum, tum feminae, simul congregantur, & sic lectiones ac preces, & quodcunque tandem perficiunt. Solitariè autem degunt & continentiam exercent, & nuptias non admittunt. Et Ecclesiam suam Paradisum esse putant.
- 7 Sampseii, qui & Helcesei. Hi adhuc hodie Arabiam inhabitant, in regione ultra mortuum mare sita. Qui sanẽ ab Esai quodam falso propheta seducti sunt. Cuius ex genere adhuc hodie restant Marthus & Martha nae, due mulieres quæ adorantur à secta uelut deæ. Habent autem omnia similiter uelut Ebionæi.
- 8 Theodoiani. Hi à Theodoto coriario Byzantino appellati sunt. Hic summus in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc persecutio fieret eius, cum alijs quibusdam, solus elapsus, quum illi martyrium subissent, eo quod id ipsi obijceretur, Christum nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimine ueniret quod Deum abnegasset, sic docuit.
- 9 Melchisedeciani. Hi Melchisedec colunt, uirtutem quendam ipsum asserentes, & non nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes.
- 10 Bardesianistæ. Bardesianus hic ex Mesopotamia originem ducebat. Et primum quidam ueram fidem habebat, & in sapientia celebris erat. Verum postea declinauit à ueritate, & similia Valentino docuit, exceptis paucis quibusdam, in quibus à Valentino dissentit.
- 11 Noctiani. Hic Noctus ex Smyrna Asia fuit. Elationibus autem euectus, cum alijs quibusdam, filium & patrem Christum docuit, eundemque esse patrem & filium & spiritum sanctum. Scipsum uerò dicebat Moysen, & fratrem suum dicebat esse Aaron.
- 12 Valerij. Hi uelut accepimus Bacathum inhabitant, qui principalis pagus est Arabie philadelphia. Hi accedentes castrant, plures uerò ipsorum Eunuchi ex secta sunt. Quaedam alia docent hæresis plena, à lege ac prophetis diuersa, & quasdam alias turpes actiones introducunt.
- 13 Cathari. Hi cum Nouato Romano coniuncti, & digamos pœnitentiã reijciunt, & pœnitentiã non suscipiunt.
- 14 Angelici. Hi oino desecerunt. Gloriabantur autem se habere angelicũ ordinẽ, propterea illud nomẽ habent.
- 15 Apostolici, qui & Apotastici. Et ipsi circa Phisidiã solum sunt, & Apotasticos ad scipos suscipiunt. Propinqui autem & consimiles sunt Encratitis. Verum alia etiam præter hos sentiunt ac docent.
- 16 Sabelliani. Hi similia Noctianis sentiunt, præter hoc solum, patrem enim non passum esse dicunt, & pro latitum rursus effusum esse uerbum.
- 17 Origeniani. A quodam Origene. Turpia autem operantur hi, nefanda facientes, & corpora sua corruptioni tradentes.
- 18 Origeniani alij. Ab Origene qui & Adamantinus atque compositor appellatur. Hi mortuorum resurrectionem reijciunt. Christum autem creaturam, itemque spiritum sanctum introducunt. Paradisum autem cælos & alia omnia, tropicè & figuratè interpretantur. Christum uerò à regno destitisse nugantur, & simul angelos destituros esse, Christum uerò cum diabolo, regno subiiciendum esse.

Contra Encratistas, sectionem XLVII.

Phrygia combusta.

Actiones Andreae, Ioannis, et Thomae. Aquaeuis in mysterijs.

Genesios locus expensus.

Phrygiae. Phryges. Montanus propheta.

N GRATIAE quidam sic appellati, Tatiano succedunt, natura ab ipso seducti ac decepti. verum alia praeter hunc sentientes, vt qui rursus in maiorem nugacitatem seipfos dederunt. Abundant autem hi hodieq; in Pisidia & in Phrygia combusta appellata. Fortassis enim iuxta Dei dispositionem haec regio hoc nomine accipitur, vt sic in mundo vocetur, eo quod combustus sunt habitatores ad hanc peruersitatem ac tanto errore. multae enim haereses sunt in hac regione. Sunt autem & in Asia parte, & in Isaurorum & Pamphiliorum ac Cilicum terra, itemq; in Galatia iam vero & in Romanorum parte. Sed & in Antiochia Syriae, non tota autem, haec haeresis est. Afferunt porro etiam hi principatus quosdam esse, & eum qui diaboli est aduersus Dei opera oppositum esse, & Deo non subiectum, sed robustum & facientem velut pro propria potestate, & non velut qui aberrarit. Non enim secundum Ecclesiam dicitur, sed aliter, praeter veritatis predicationem. Vt utitur & scripturis primario, quae dicuntur Andreae & Ioannis actiones, itemq; Thomae: & quibusdam Apocryphis, & quibus volunt libris veteris Testamenti. Nuptias autem palam diaboli esse decernunt. Animata vero abominantes interdicitur, non continentiae gratia, neque honestae vitae, sed propter timorem & imaginationem, vt ne condemnentur ab animatorum esu. Vt utitur & ipsi mysterijs per aquam. Vno vero omnino non vtuntur, diabolicum esse dicentes, & bibentes ac vtentes, iniquos esse ac peccatores. Credunt autem & mortuorum resurrectionem, vt sint ita apud erroneos omnia infania plena. Nam videre licet & admirari & in stupore venire prudentem hominem, de omnibus quae aliena dicunt ac faciunt, quum incostanter omnia apud ipsos dicantur ac fiant, & nulla penitus significationem veritatis admittant. Si enim veteri ac nouo vtuntur Testamento, quomodo principatus diuersi coeperientur, quum ambo Testamenta concordant de vna deitate, & cognitionem praedicent? Si vero etiam fuerit mortuorum resurrectio, quomodo adhuc veneranda nuptiae diaboli esse inueniuntur, quado Deus dicit, *Crescite & multiplicamini: & Dominus in Euangelio inquit, Quae Deus coniunxit, homo non separet.* Et apostolus, *Veneranda nuptiae & cubile impollutum.* Caeterum ad sua sententia & fabulositatis confirmationem, etiam bibentes vinum reprehendunt quosdam dictiones venantes, & ex malo tale finem esse aiunt. Bibit enim, inquit, Noe de vino, & denudatus est. Et Loth, inquit, inebriatus, cum proprijs filiabus per ignorantiam coiuuit. Et per ebrietatem erectus est vitulus. Et dicit Scriptura, *Cui tumulus, & cui pugna, cui tristitia, & nuga, cui contritiones frustra, cuius liuidi oculi, non eorum qui perseverant in vino: non eorum, qui inuestigant vbi computationes fiunt? Et alia quaedam huiuscemodi inuestigantes coaceruant, vt ipsis fides habeatur, non scientes quod omne immodicum vbiq; molestum est, & extra propositum interdictum est. Nam non solum de vino hoc dixerim, sed etiam de multa infatigabilitate. Hoc enim etiam docuit Dominus dicens, *Ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate & curis rerum mundanarum.* Et hoc, *Si inexplabilior es, ne concupiscas cibos diuitijs, hi enim ex uita falsa dependent.* Verum amplius sanctus Apostolus inexplabiles ac voraces subannans ob gulosas concupiscentias elatos, dicit: *Cibi uentri, & uenter cibi, Deus autem & hunc et hos abolebit.* Sed & Esau primogeniti praerogatiuam per cocturam tritici amisit, velut Scriptura dicit, quae ipsam cocturam tritici lenticulae appellat. Fortassis autem, vt puto, non quod ex tritico, hoc est frumeto, erat: sed velut iam coctae reliquiae lentis, & amplius ad ignem appositae, vt sic rursus igne seruefactam, scriptura: *Pyrrhon dixerit, id est fuluam, & non Pyri, quod triticum significat: eo quod recalesceta erat, postquam frigida facta fuisset.* Et sicut ille propter vinum denudatus, nulla iniuria affectus est, sic hic magis ob famem & infatigabilitatem primogeniti praerogatiuam amisit, & magis quam per vinum iniuria affectus est. Et nihil valet sententia prope ad veritatem corrupta, neque fabulosus quidam excogitatus scenicus actus. Iactant autem & continentiam, fallaciter omnia facientes, nam & inter mulieres reperuntur, & mulieres vndiquaque decipiunt, & cum mulieribus iter faciunt, & simul cum illis viuunt, & illarum ministeria admittunt, ita vt alieni sint a veritate, & formam magis praeseferant, ipsam vero virtutis pietatis abnegarint. cuiuscunq; enim operis quis partem reliquerit, totum complementum dimisit, per vnam partem relictam. Vnde sane mysteria quae apud ipsos per aquam solum fiunt, neque mysteria sunt, sed ad imitationem verorum falso fiunt. Quare & in hoc a recto Saluatoris sermone redarguentur, qui dicit: *Non bibam de fructu vitis huius, donec bibero ipsum nouum uobiscum in regno caelorum.* Proinde quum hanc haeresim per forte veritatis manum, velut bestiam dolorem inducentem ac dentibus carentem repulerimus, ad sequentes procedamus, consueto more Deum vniuersorum inuocantes duces & propulsores malorum, & prudentiae auxiliores, atque ipsum sapientiam datorem, quo nos ab ipso veritatem discantes, aliarum perniciem reuelare possimus, & antidotum contra ipsas medicam, ex multis vnguentarijs speciebus de veritatis doctrina, iam percussis preparare, ad sanationem ac curam eorum qui inciderunt, & his qui cognituri sunt quae non nouerunt, ad malorum praecipitatio nem, & nobis ad salutem & Dei mercedem luculenter contribuendam.*

Contra Phrygistas, sive Montanistas, aut Tascodrugistas, haeresim XLVIII.

A PREDICTIS rursus alia haeresis emergit, Phrygorum appellata, quae illis contem poranea, & ipsis successit. Hi enim fuerunt circa annum decimumnonum Antonij Pij post Adrianum. Sed & Marcion & Tatianus, & qui ipsi successerunt Encratitae temporibus Adriani fuerunt, & post Adrianum. Hi equidem Phryges sive Phrygastae appellati, suscipiunt totam scripturam, vetus ac nouum Testamentum, & mortuorum resurrectionem similiter faterentur. Verum Montanum quendam prophetam habere se iactant,

se iactant, & Priscillam ac Maximillam prophetissas, quibus additi mente peruersi sunt. De patre autem & filio ac Spiritu similiter sentiunt, velut sancta catholica Ecclesia. Dissecuerunt autem seipfos, & additi sunt spiritibus erroris & doctrinis demonum dicentes, Oportet nos, inquit, etiam dona gratiarum suscipere & sancta Dei Ecclesia similiter dona suscipit. Verum quae verè dona sunt, & Ecclesiae Dei sanctae per Spiritum sanctum approbata, itemq; per prophetas & Apostolos, ac ipsum Dominum, quum Ioannes Apostolus ita in epistola dicit: *Probate spiritus an sint ex Deo. Et rursus, Aut si enim fuissent ex nobis, mansissent utiq; nobiscum. Sed ut cognoscantur quod non sint ex nobis, ea gratia scribo uobis filij, &c.* Reuera igitur non sunt ex ipsis sanctis. excesserunt enim ab ipsis per suam contentione additi spiritibus erroris ac fabulositatis. Ecce enim ex ipso argumento redarguuntur, non potentes ex plere sua in contentione promissa, Si enim oportet dona suscipere, & opus est in ecclesia donis: cur non amplius post Montanum & Priscillam ac Maximillam habent prophetas? Non cessauit gratia? Non cessat autem gratia in sancta Ecclesia, ab his. Si vero vsq; ad tempus aliquod vaticinati sunt, qui prophetae fuerunt, & non amplius vaticinatur: ergo neque Priscilla, neque Maximilla vaticinatae sunt, post prophetas per sanctos Apostolos in sancta Ecclesia probatas. Ita q; secundum duos modos ipsorum dementia redarguetur. Aut enim ostendunt esse prophetas post Maximillam, vt ne cesset ea quae apud ipsos gratia appellatur. Aut Maximilla falsa Prophetissa comperietur, post terminum prophetiarum donorum ausa non a Spiritu sancto, sed a demoniis erroris afflari, & audientes ipsam decipere. Et quomodo ex his quae ab ipsa dicuntur, cofutatio ipsius emergat, dicat. Dicit enim Maximilla ab ipsis appellata prophetissa: Post me prophetissa non amplius erit, sed cofummatio. Ecce quomodo vndiq; apparet spiritus erroris. Quare q; enim prophetae dixerunt, & cum intelligentia cofequenter loquuti sunt, & perfecta sunt quae ab ipsis dicta sunt, & adhuc implentur. Haec vero dixit, post ipsam esse cofummationem, & nondum cofummata sunt, maxime quum tot reges postea fuerint, & tantum tempus transierit. Anni enim iam sunt ab eo tempore plus minus ducenti nonaginta, vsq; ad nostrum tempus duodecimi anni Valentini & Valentis ac Gratiani regni, & nondum est cofummatio iuxta illam quae seipsam nominauit Prophetissam, quae ne diem quidem esset sui nouerit. Et videre est quomodo omnes qui seipfos a veritate abalienarunt, non in aliqua stabilitate doctrine permanferunt, sed velut pueri a semper seducente serpente decepti, in perditionem seipfos exposuerunt, & vt pabulum lupi facti sunt: & ex ouili rapti ac distracti sunt, atq; sic perierunt, non tenentes principatum, sed relinquentes veritatem, seipfos in naufragium & tepescatam omnis erroris immiserunt. Si enim dicit Maximilla, quod propheta non amplius erit: ergo tollit quod sit apud ipsos donum, & hucusq; feratur. Si vero vsq; ad ipsam quidem, velut dixi, donum fuit: ergo etiam ipsa donorum particeps non fuit. nam errauit. Obsignauit enim Dominus Ecclesiam, & impleuit ipsi dona. Quando enim opus erat Prophetis, in spiritu vero, & mente sana, & intelligentiam habente, sancti ipsius omnia praevaticinati sunt, impleti Spiritu sancto iuxta proportionem donorum ex spiritu vnicuiq; datorum, & pro fidei portione, ad vtilitatem. Quid igitur utile hi dixerunt? aut quid correspondens fidei? Quomodo vero non potius hi sunt de quibus dicit Dominus. *Attendite a falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in indumentis ouium, intus uero sunt lupi rapaces.* Comparantes enim ea quae ab ipsis dicta sunt, & quae in veteri ac nouo Testamento in veritate sunt, & in veritate facta sunt ac praedicta, probabimus qualis propheta existit, & qualis falsa propheta. Propheta cum constanti ratione ac intelligentia loquebatur, & dicebat ex Spiritu sancto, omnia sana mente ac corpore dicens. Sic Moses seruus Dei, & fidelis in domo, quum videret, dicebatur Propheta in veteri Testamento. *Et uisio, inquit, quam uidi Esaias, filius Amdis propheta. Vidi, inquit, Dominum sedentem in throno alto et elato. Et uidi Seraphim ac Cherubim, et audiui uocem Domini dicentem ad me: Vade, dic populo huic, Auribus auditis et non intelligitis, et uidentes uidebitis et non uidebitis. et quum audissem a Domino, digressus ad populum dixi: Haec dicit Dominus. Nonne uides quod intelligentis est hic sermo, & non mente moti, neque uerba a mente perculsa vox reddebatur? Similiter autem & Iezechiel sanctus & propheta, audiens a Domino, *Fac tibi panes de stercore humano: dixit: Nequaquam Domine, nunquam inquinatum et immundum ingressum est in os meum.* Quum enim cognosceret propter minas fieri hunc sermonem a Domino ad ipsum, non velut mente motus ferebatur, & hoc facere aggrediebatur, sed sanam & intelligentem habens mentem dicebat, Nequaquam Domine. Haec enim reuera sunt prophetarum in sancto Spiritu sanam mentem habentium, & doctrinam ac sermonem. Daniel uero nonne omni intelligentia plenus reperitur? & consilio rum intelligens? qui aenigmata Nabuchodonosor soluit, & quae ille per somnia uidit, hic suggerebat, & ab erat ab ipso qui uiderat, & solutionem statim inferebat, sano statu & excellentia doni, ampliore prudentiam habens super omnem hominem, eo quod donum sancti spiritus reuera prophetam erudiebat, & eos qui per prophetam doctrina veritatis digni fiebant. Caeterum quae hi profitentur se vaticinari, ea neque stabili mente facere uidentur, neque intelligentiam sermonis habentes. Obliqua enim apud ipsos sunt uerba, & intorta, & nullam rectitudinem habentia. Statim enim Montanus dicit, *Ecce homo uelut lyra, & ego uolo uelut pletrum. homo dormit, & ego uigilo.* Ecce Dominus est qui qui extasi emouet corda hominum, & qui dat corda hominibus. Qui igitur ex his qui intelligunt, & cum prudentia uilitatis doctrinam suscipiunt, & suae ipsorum uitae curam gerunt, non condemnabit tale adulteratam doctrinam, & sermonem eius qui iactat seipsum inter prophetas recenserit? cum non possit similia prophetis dicere. Neque enim Spiritus sanctus loquutus est in ipso. na dicere, *Volo uelut pletrum, & uigilo, & extasi emouet Dominus corda: mente moti uerba sunt, & non intelligentis, sed alium characterem ostendentis praeter eum qui est Spiritus sancti, qui in prophetis loquutus est.* Si uero mendacium ueritati applicare uoluerint, & ignorare mentem sinceritatis curam habentem, & sibi ipsis coaceruare*

Montanus propheta. Priscilla ac Maximilla prophetissae.

Epiphanius saeculum.

Prophetarum probatio.

Montani propheta qualis.

Extasis quid significet.

Somnatio.

Prophetarum similitudo.

uare sermones per quos errorem suum fucent: similem quendam effectum producent, ab eo quod sancta Scriptura dicit: *Immisit Deus soporem & extasim in Adam, & dormiuit.* Et non amplius simile est hoc illi. Non enim & hic corpus formaturus erat Deus, ut ideo extasim immisisset, quo similia inferret, propter excellentem benignitatem. Nam ipsi Adam induxit extasim somni, non extasim & emotionem mentis. Extasis autem iuxta multas differentias modum habet. Dicitur enim extasis stupor, ob excellentiam admirationis. Dicitur & extasis insaniam, eo quod a proposito emoueat. Verum illa somni extasis, hoc est sopor, iuxta alium modum dictus est, iuxta naturalem actionem, maxime eo quod profundissime sancto Adam inductus esset, qui manu Dei formatus erat. Reuera enim videre licet, quod merito hanc extasim diuina Scriptura posuit. Nam dum dormit homo, transferuntur omnes sensus ad quietem conuersi. Velut verbi gratia, vis visiva si adest non videt, conclusi enim sunt oculi. Quiescit motorius in homine spiritus, siue anima. Si graue olentia aut gratus odor est in domo, etiam si adsit olfactus sensus non sentit. Emotus est enim talis sensus, ad quietem conuersus. Si amari aut falsi aut dulces humores sint in ore, gustus non percipit. Nam in quietis extasi ac sopore iacet non operans, quod in vigilia operabatur. Auditus adest, sed cessat vis audiendi in sensu: & saepe loquentes in domo, nisi expergeriat homo, non audit quae dicant eo quod discesserit actio ad tempus. Si animalia quaedam percurrant per nostrum corpus, non sentimus ipsorum circa corpus nostrum contactum, nisi grauius nos impetant: ita toto corporis organo propter somni quietem ab actione emoto. Nam quum organum naturae sit terrae, & animae circumdatum, eo quod sic ex Deo vtilia nobis contigerunt, datur fomno tempus, qui ipsum ab efficacissimo sensu ad transitum quietis transferat. Ipsa vero anima a principali actione ac prudentia non emouetur. Saepe enim imaginatur velut in vigiliis, & obambulat, & operatur, & potum penetrat, & plura ac maiora his per somnia speculatur. Non tamen in desipiente & in extasi posito, ac mente moto homine, qui corpore & anima vigilans horrenda tractat, & saepe seipsum & alios male accipit. Ignorat enim quae loquitur ac facit: nam in extasi mentis ac desipientia talis existit. Haec autem omnia de charissimis, necessarios collegimus, ob id quod dictum est, *Immisit Deus extasim siue soporem in Adam, & dormiuit ut differentias modorum extasis explicaremus.* Et diximus ob quam causam illic a Domino extasis dicta est somni participatio, nimirum propter Dei indulgentiam & benignitatem, quam omnibus quidem hominibus idem largitus est, ut transferatur homo a cura in quietem somni & negotiorum vitae. Verum illic amplius illam extasim vocauit, eo quod fecerit ipsum ad tempus non sentire dolorem, propterea quod accepturus erat costam ab ipso, & ipsam formaturus ei in vxorem. At non erat mentis extasis, ac intelligentiae emotio. Statim enim ut surrexit, agnouit & dixit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea.* Haec uocabitur mulier, quoniam ex uero ipse hanc sumpta est. Nouit enim, velut vides, & prima, & praesentia, & vaticinatur de futuris. Ecce enim agnouit prima, quando erat in somno, dicens: *Hoc nunc os ex ossibus meis.* Et agnouit praesentia, postquam facta esset mulier agnoscentes ipsam de corpore sublatam. Et vaticinatus est futura, nimirum: *Ea gratia relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una.* Haec autem non sunt viri mente moti, neque intelligentia priuati, sed sanam mentem habentis; Si vero etiam de illo, *Ego dixi in extasi mea, omnis homo mendax, dicendum est:* alia rursus haec facultas est, non velut desipientis alicuius ac mente moti hominis, Absit, sed valde admirantis & cogitantis de his, quae secundum consuetudinem cogitationum moderatè videntur atque fiunt. Quandoquidem enim admiratus est propheta, propter admirationem hic id dicit, fuerunt etiam prophetae in extasi, non in extasi rationis. Fuit item Petrus in extasi, non qui non intelligeret sermonem, sed qui videret alia quam quae per quotidianam consequentiam ab hominibus videntur. Videbat enim linteam demissam, & omnia quae crupeda ac reptilia & volatilia caeli in ipso. Vide vero quod intelligit, & non erat in extasi ac emotione mentis sanctus Petrus. *Quando enim audiuit, Surge, macta, & comede,* non velut qui sanam mentem non haberet, persuasus est, sed ait ad Dominum, *Nequaquam Domine, nunquam enim inquinatum aut immundum ingressum est in os meum.* Et sanctus Dauid dixit, *Omnis homo mendax.* Qui vero dicit, *Ego dixi, & de hominibus dixit, quod mentiuntur, ergo ipse non mentiebatur.* Verum stupens & admirans ipse benignitatem, & quae ipsi a Domino praedicata erant, Admirabatur per excessum. Et videns omnem hominem egentem misericordia Dei, soli Domino veritatem attribuit, omnem autem hominem sub poena nouit, ut ostendat verum spiritum qui in prophetis loquutus est, & profunditates cognitionis ac certitudinis Dei ipsis reuelauit. Fuit praeterea & Abraam in extasi, non in extasi mentis, sed in extasi ac percussione timoris. Videbat enim clibanum & lampades circa solis occasum. Sed & alii prophetae videntes visiones, mente sana dicebant, velut Moses dicit, *Timidus sum & tremens.* Cognouit autem Abraam ea quae a Domino dicebantur, cognoscentes cognosces quod semen tuum peregrinum erit in terra aliena annis quadringentis. Et vides quod omnia apud prophetas dicta in veritate videre datur, & in sana mente, & in sapienti ratione, & non in insaniam. Quod si rursus voluerit dicere, non similia esse prima dona postremis: vnde hoc demonstrare poterint? Similiter enim inter sancti Prophetarum & Apostoli vaticinati sunt. Primum quidem igitur ascendente Saluatore in caelum, quum vidissent duos in vestibus albis, non in insaniam ipsos viderunt, sed sana mente audierunt, Viri Galilaei quid statis intuentes in caelum? Hic Iesus qui assumptus est de vobis in caelum, hic veniet, & caetera. Deinde vero etiam Petrus velut dixi, videns & audiens, & respondens ac dicens, Nequaquam Domine: *stabilis mente erat.* Agabus vero prophetans & cum admirabili habitu insinuans dicebat. Accepto enim cingulo Pauli, & ligatis propriis pedibus ac manibus, sic inquit, *Virum hunc cuius est hoc cingulum ligabunt iudei, & abducent in hierusalem.* Sed & rursus in Antiochiam venerunt prophetae, & denunciabant famem futuram per omnem orbem terrarum, & non intercedit ipsorum sermo,

mo, sed ut ostendat ipsos veros prophetas scriptura statim infert dicens, *Quae accidit sub Claudio Caesare.* Paulus vero sanctissimus Apostolus prophetans dixit, *Spiritus autem expresse dicit, In extremis diebus instabunt tempora difficultia, &c.* Et rursum alibi, *Discedent quidam a sana doctrina, additi seductores et doctrinis demonum prohibentium matrimonium contrahere, iubentium abstinere a cibis, quos Deus creauit in usum nostrum cum gratiarum actione.* Quare palam ex propositis impletum est hoc ipsum in nobis, & similibus nobis. Plerumque enim harum scelerum matrimonium contrahere prohibent, & a cibis abstinere praecipunt: non honestae vitae gratia exhortantes, non maioris virtutis gratia & praemiorum ac coronarum, sed abominabilia ea quae a Deo facta sunt putantes. At vero sancta Ecclesia & virginitatem glorificat, & solitudinem ac castitatem & virginitatem laudat, & nuptias pudicas honorat & suscipit: Scortationem vero & adulterium ac petulantiam interdicit. Vnde videre est sanctae catholicae Ecclesiae characterem, & adulteros aliorum mores: quo probata sequentes, ab omni errore & obliqua atque accliu calle refugiamus. Dixi enim supra velut a sancto Apostolo praedictum est, & rursus dico, quod munies nos, & characterem sanctae Ecclesiae ab haereticorum errore diuidens dixit, quod audenter ea quae ex Deo bene ordinata sunt interdicens leges ferunt: de quibusdam prohibentibus matrimonium contrahere, & praecipientibus abstinere a cibis, verba faciens. Etenim cum modestia quadam Deus verbum in Euangelio dixit, *vis perfectus esse:* misericordiam exhibens hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his qui approbatum Dei cultum praestare possunt, & virginitatem ac castitatem & continentiam exercere deligunt. Verum vnas nuptias honorat, etiam si maxime sacerdotij dona, per eos qui ab vniuersis etiam nuptijs se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse praexpressit, velut etiam Apostoli ecclesiasticum sacerdotij regulam ordinatè ac sanctè constituerunt. Si vero quis debilitatem opus habuerit post propriae vxoris obitum, secundas nuptias contrahere: hunc ipsum veritatis regula non interdicit, hoc est eum qui non fit sacerdos. Hi vero prohibent iuxta id quod dictum est, *prohibentium contrahere matrimonium.* Reiciunt enim secundas nuptias coniunctum, & cogunt secundis nuptijs non copulari. Nos vero non necessitatem imponimus, verum cum bono consilio admonemus, exhortantes eum qui potest. Non autem necessitatem imponimus non potenti, neque; reiciamus ipsum a vita. Sanctum enim verbum omnibus praedicaui, ut debilitatem infirmitatem portemus, velut etiam ipse sanctus Apostolus dicere comperitur, & tales redarguere qui non sunt eiusdem doni, *Iuniores inquit, viduas reijce, postquam enim inordinatè se gesserunt contra christum, nubere uolunt, habentes iudicium, quod primam fidem receperunt.* Quae enim promissum & reprobauerunt, iudicium habent: Quae vero non promiserunt, sed coniunctae sunt propter debilitatem, iudicium non habent. Si vero etiam iudicium siue condemnationem habiturae essent, quomodo dixisset, nubant, domum gubernent? Ois itaque, qui propheta intelligens comperitur, tum in veteri tum in nouo Testamento. Sic etiam sanctus Ioannes in Apocalypsi dixit, *Haec reuelauit Dominus seruis suis, per seruum suum Ioannem.* Et, *Haec dicit Dominus, qui haec dixit, sanam mentem habuit et intellexit.* Ecce igitur haec dicit Dominus, &, *Viso quam vidit.* At Montanus hic qui iactat seipsum esse prophetam, & seduxit eos qui ab ipso decepti sunt, inconstantia secundum diuinas scripturas narrat. Dicit enim in sua appellata prophetia, *Quid dicit eum qui super hominem saluatur? Lucebit enim iustus inquit, super solem centupliciter. Pari uero qui inter uos saluantur, lucebunt super lunam centupliciter.* Caeterum Dominus redarguit hunc, habens potestatem donandi ut luceant facies sanctorum, & qui illustrauit faciem Moysis, & qui immutauit sanctos in sua sancta resurrectione, eos qui seminantur in ignominia, & resurgunt in gloria. Non alia corpora praeter quae iam sunt, sed ipsa quae iam sunt resurgunt tota, accipiuntque gloriam ab ipso post resurrectionem, ab ipso qui gloriam largi sanctis suis exhibet, habet enim dandi potestatem ac largiendi, velut Deus ac Dominus. Quum habeat autem potestatem largiendi, non promissit secundum Montanum, sed dicit, *Lucebunt uestra facies uelut sol.* Si itaque, qui habet potestatem, & verè herus est ac Dominus noster IESUS CHRISTUS, dicit quod facies iustorum lucebunt velut sol: quomodo Montanus amplius promittit centupliciter? Ergo potius similis est illi qui promissit Euzae, & dixit, *Eritis sicut Dei,* & ab ea quam habebat ipsa una cum Adam gloria atque Paradisi voluptate, praeparauit ut eijcerentur, & in corruptione mortis deferrentur. Insuper vero apponit idem Montanus sic dicens, *Ego Dominus Deus omnipotens conuersans in homine.* Rectè igitur diuina scriptura nos praemunuit, & consequens spiritus doctrina nos admonuit, ut cognoscamus qualia sunt imitamenta alieni spiritus, & oppositiones aduersus veritatem. Statim enim ubi hoc dixit Montanus, suspicionem nobis praebuit, ut recordaremur eorum quae a Domino dicta sunt. Sic enim Dominus in Euangelio dicit, *Ego ueni in nomine patris, & non suscepistis me: Aliud ueniet in proprio, & talem suscipient.* Proinde penitus discors a diuinis scripturis hic inuenitur, velut omnibus manifestum est qui attentè legunt. Si itaque, discors est alienus est a sancta catholica Ecclesia. Et facta eius iactans se prophetas habere ac dona, ea non accepit, sed ab his defecit. Quis igitur intelligens ausus fuerit hos prophetas vocare, & non magis dixerit hos seductores esse? CHRISTUS enim nos docuit dicens, *Spiritum paraclitum mittam uobis, & signa dans dicit, ille me glorificabit.* Hic vero Montanus seipsum glorificat. Dominus patrem suum glorificauit, Et Dominus rursus CHRISTUS spiritum glorificauit, dicens ipsum esse spiritum veritatis. Montanus autem seipsum solum glorificat, & dicit esse patrem omnipotentem, & in homine inhabitare: ut vndiquaque ostendatur quod non ipse sit, neque; ab illo missus, neque qui ab illo accepit. In Domino enim uoluit totum complementum deitatis inhabitare corporaliter: & de complemento ipsius omnes prophetae acceperunt, velut sanctus Ioannes dicit. Et vides quomodo omnes veteres CHRISTVM annuntiauerunt, & qui post CHRISTVM fuerunt, CHRISTVM glorificauerunt & ipsum confessi sunt. Montanus vero intulit ipsum quendam dicens, ut ostendatur quod neque; est,

Nuptiarum & uirginitatis in Ecclesia ratio.

est, neq; ab ipso missus est, neq; ab ipso accepit. Deinde rursus inquit, miserimus homuncio Montanus: Neque angelus, neq; legatus, sed ego Dominus Deus pater ueni. Hæc autem quum dicat, deprehenditur alienus esse, ut qui CHRISTVM non glorificet, quem totum donum Ecclesiasticum in sancta Ecclesia in veritate glorificauit. Inuenitur enim extra corpus Ecclesie esse, ac extra caput totius, & nõ tenere caput, ex quo totum corpus constructum augetur, velut scriptum est. Dominus enim noster IESVS CHRISTVS seipsum ostendit quod verè filius sit in veritate. Montanus autem seipsum patrem dicit. Quomodo igitur ð Phryges, qui contra nos hostes insurrexistis, & in Christianum cognomen formati estis, barbarorum verò pugnam suscepistis, & Troianorum ac Phrygum hostilitatè imitami, quomodo crediderimus vobis dicentibus, propter dona defecisse ab Ecclesia? Nõ enim amplius dona fuerint quæ sunt à donis aliena, & præter characterem à Domino pmissum, velut prophete vestri dicunt. Inducitis nobis insuper & Maximillam. Nam & nomina vestra euariata sunt ac horrendissima, & neq; molle quid ac dulce habent, sed agreste & barbaricè. Statim enim hæc Maximilla apud illos Phrygas quid dicat, ð filij CHRISTI audite Me ne audite, sed CHRISTVM audite. Et in quibus CHRISTVM glorificare videtur aberrat. Si enim CHRISTI fuisset, dixisset utiq; se eundem sanctos Apostolos, velut vnusquisq; dicit. Petrus quidem primus dicens, Nos ab ipso audimus: & ipse Dominus dicens, Qui uos audiat, me audit. Paulus verò dicit, imitatores mei estote, quemadmodum ego CHRISTI. Hæc autem verum dicit mentiens & non volens, Rectè autè dicit quum inquit, sed

Spiritus mundi seipsum subuertunt.

CHRISTVM. Sæpenumero enim immundi spiritus coguntur seipsum subuere, quod non sunt veritatis, & ostendere Dominum suum volentes & non volentes propter necessitatem. Sicut puella quæ habebat spiritum Pythonis dicebat, Hi homines Dei altissimi serui sunt. & hoc, Quid venisti ante tempus torquere nos? nouimus te qui sis sanctus Dei. Ita & hæc coacta dixit, se non audiendam esse, sed CHRISTVM. Quomodo igitur hi, qui hoc ab ipsa audierunt, & ipsi crediderunt, ipsam audire volunt? quum ab ipsa didicerint, non ipsam audiendam esse, sed Dominum. Nam quum verè terrena ipsa loqueretur, si affuisset ipsis prudentia, non debuissent ipsam audire. Et ne dixeris quod intelligebat: Non enim intelligentia præditi est docere, & seipsum subuere. Si enim omnino dicit, Ne audite me. Qualis erat spiritus qui loquebatur in ipsa? Si ipsa dixit aut homo, Ergo non erat in Spiritu sancto. Quæ enim dicit, Me ne audiat, humanum quid nimirum dixit, & non erat in Spiritu sancto. Quæ verò non erat in Spiritu sancto ex supernis, sed humana sapietia erat, & nihil nouit, & non erat Spiritus sanctus, sed ex humana sapientia sonabat, ac loquebatur. Si verò in Spiritu sancto loquebatur ac vaticinabatur, qualis erat Spiritus sanctus qui dicebat, Me ne audite. Et multa est fraudis cæcitas, & magnus est Dei Sermo, qui per omnes modos non aduocatur ad hoc, ut sciamus quales sunt spiritus, qui ex Spiritu sancto loquuntur: aliquando ex persona patris, aliquando ex persona filii, aliquando ex persona Spiritus sancti. Et si spiritus in Maximilla sanctus fuisset, non interdixisset propria verba. Vnus enim est Spiritus sanctus, qui diuidit vniciuique prout vult. Dicitur autem Spiritus pietatis, & dicitur esse Spiritus CHRISTI, & spiritus à patre procedens, & à filio accipiens, non alienus à patre & filio existens: Ergo non dixit, Ne audite me. Quæ enim CHRISTI sunt spiritus loquitur, & CHRISTVS spiritum mittit. Et in Spiritu sancto eicitur dæmonia: Et Dominus quæ patris sunt dicit: Et pater filium sanctificauit, & in mundum demisit, ut cognoscant ipsum & glorificent, quemadmodum glorificant patrem. Et corruit per omnes modos sententia abalienantium se, à CHRISTI consequentia. Dicit porro rursus eadem Maximilla ipsa intelligentiæ ac doctrinæ cognitio, ut per ludibrium dicam. Misit me Dominus huius laboris & promissionis ac fœderis, indicatricem elementam, interpretem coactam, ut uolentem & non uolentem, contingat discere cognitionem Dei. Consideremus igitur vitæ nostræ stabile fundamentum, & viam Lucis ð charissimi, & ne fallamur per sermones contrarios, & pecoris à spiritu alieni. Vide enim hic eum, qui sic loquutus est, coactum se dixisse, non voluntaria mente. At Dominus noster non inuitus venit in mundum, neque ex necessitate à patre demissus est, sed simul cum patre habens ipsum velle, & cum Sancto Spiritu ipsum exhibere. Et similiter quum habeat ipsum velle cum patre, habet etiam ut non cum necessitate hanc gratiam omnibus det, sed propter excellentem erga homines benignitatem. Sic etiam quos vocauit, cum voluntatis proposito vocauit, non necessitatem immittens, non tormentum aliquod adhibens: Dicit enim, Qui sitis uenite ad me. Et rursus, Si quis uult uenire ad me, abneget seipsum, & sequatur me. Et per Elaiam idem loquens dixit, Si uolueritis & audieritis me. Et postea ut ostenderet Propheta quis esset qui dicit, ait: Os Domini loquutum est hæc. Et uides omnibus modis horum ad diuinam scripturam dissonantiam, & aliam suspicionem ac opinionem præter fidem ac consequentiam Dei. Etenim Maximilla volentes & non volentes cogere dicit, ut etiam ex hoc ipso dicto mendax videatur. Neque enim volentes docuit cognitionem Dei quam non nouit, neque non volentes coegit. Non enim omnes in mundo nouerunt Maximillæ nomen, neque sermonum ipsius sonum. Et omnib; modis corruit horum erronea versutia, quæ non est ex veritate Dei. Honorant autem tales etiam locum quem desertum in Phrygia, Pepuzam quondam appellatam ciuitatem, nunc autem solo adæquatam. Et dicit illuc descēdisse supernam Hierusalē. Vnde edebunt mysteria quædam perficiunt in loco & sanctificat, velut putant. Est enim hoc genus in Cappadocia ac Galatia, & in prædicta Phrygia: vnde etiã Phrygorum siue secundum Phrygas sceta hæc appellatur. Sed & in Cilicia & in Constantinopoli plurimum viget. Quo verò nihil relinquamus ex his, quæ ad nomen pertinent vniciuiusq; sectæ, à nobis præiudicatæ, etiam de Tascodrugarum nominis appellatione rursus dicemus. Est enim hoc nomen, aut in hac ipsa, aut in se-

Spiritus sancti appellationes.

Vocatio nostra nõ coacta.

Tascodrugarum ap- pellatio.

quenti Quintilianorum appellata. Ab his ipsis enim & hoc nomen proficitur. Vocantur autè Tascodrugarum ob hanc causam. Tascus apud ipsos pertica appellatur. Druggus verò nasus siue rostrum appellatur.

appellatur. Et ab eo quod imponunt digitum suum, indicem appellatum, in nasum dum orant, tristitiæ nimirum ac vitronæ iustitiæ gratia: ab aliquibus Tascodrugarum appellati sunt, hoc est porticonati aut perticoristrati. In hac verò heresi, aut in coniugata eius Quintilianorum siue Priscillianorum & Pepuzianorum appellata, horrendum ac nefarium quoddam opus fieri dicunt. Puerum enim quendam valde infantem, in festiuitate quadam per totum corpus creis aciculis compingentes, sanguinem ipsius sibi ipsis comparant, ad apparatus videlicet sacrificij. Sufficiens autem nobis & quæ de hac diximus ð charissimi. Promissus enim de vnaqua; heresi, non inuidiosè nos dicturos esse, sed quæ tui ex auditu, tum ex lectioe eorum, qui verè de his prodiderunt accepimus, tradituros esse: quod nihil superfluum ultra ea quæ nouimus tradentes, sub conscientia esse non videamur, velut qui etiam ipsi inueniamus non recta, quæ contra homines dicamus, sed in vitium incidamus, in quod etiam ipsi inciderunt veritatem non dicentes, sed prædicantes quæ non viderunt, neq; audierunt, neq; à vera Sancti spiritus doctrina acceperunt. Quando verò omnia exactè, velut dixi, recensimus de vnaqua; secta, ita ut malum quidem reuelauerimus ad correctionem eorum qui inciderunt, & subuersione fecerimus per diuinos sermones & rectas rationes: curatio, ut ita dicam, pharmaco iuxta duplicem modum in Domino preparato, his quidem qui inciderunt, ut conualescant à morbo, & tanto dolore: his verò qui non illapsi sunt, ut præoccupatiuum, ut ita dicam, pharmacum habeant, veritatis medicamentum exhibentes: quod etiam ipsi discipuli discipulorum CHRISTI vocemur, & ipsius Saluatoris, corporum & animarum auxiliatoris, per virtutem CHRISTI ad sequentes procedere conabimur, postquam sanè venenum & dentium ipsius hamiforme virus, per lignum veritatis crucis contriuimus: Est autem hæc hæresis hamorrhoea viperæ similis, cuius pernicies de vniuerso corpore commorforum sanguinem effundit, & sic mortem inducit. Hæc enim & Quintilianorum heresi hoc facit. Impubis enim pueri corpus compungit, & sanguinem in vsum aufert, ad sacrorum nominis CHRISTI initiationem deceptos, seducens. Cæterum nos ad consequentes per virtutem CHRISTI accedentes, veritatem ipsius inuocemus, quo vniciuiusque erroris vestigijs inuestigatis, viribusque eius deprehensis ac confutatis, Deo in omnibus consueto more gratias agamus.

Pueri cõpunctio.

Hæmorrhuis serpens.

Contra Quintilianos siue Pepuzianos, qui & Priscilliani. Quibus coniunguntur Artotyritæ. Hæresim XLIX.

Quintilliani qui & Pepuziani appellatur, Artotyritæq; ac Priscilliani, iidè sunt cū Phrygibus, & ex ipsis originem duxerunt, diuiduntur autem iuxta quendam modum. Tradunt enim hi Phryges siue Priscilliani, in Pepuxa aut Quintillam aut Priscillam, non possum certo affirmare, vnam autem ex ipsis, in Pepuxa dormiuisse, & CHRISTVM ad ipsam venisse, condormiuisseq; ipsi hoc modo, velut illa delusa dixit: In forma iquit, mulieris formatus i ueste splendida uenit ad me CHRISTVS, & inuicisti in me sapientiam, & reuelasti mihi hunc locum esse sanctum, & hic Hierusalem ex celo descendisse. Quare etiam hucusq; dicunt, initiati sic quasdam mulieres in eo loco, itemq; viros, ad hoc ut ipsi aut ipse expectantes CHRISTVM videant. Mulieres itaq; apud ipsos vocantur prophetissæ. Non autem certo compertum hæc, an apud ipsos, aut apud Phrygas hoc fiat. Simul eni sunt ad eadem sentiunt. Utuntur autem hi veteri ac nouo Testamento: Et mortuorum resurrectionem simili liter asserunt. Quintillam verò ducem ac principem habent cum Priscilla, quæ etiam est apud Phrygas. Testimonia autem multa producent vana, gratiam dantes Eua, quod prima de ligno prudentiæ comedit. Et fororem. Mosis velut prophetissam in testimonium asserunt, earum, quæ ab ipsis in cleum constituantur mulierum. Imò quatuor inquit, filia erant, Philippo prophetantes. Sæpe verò in suam Ecclesiam ingreditur, lampades ferentes, septem virgines quædam albis vestibus indutæ, ut populo vaticinentur. Hæc verò modum quendam afflictionis à numine præsentibus populis ostendentes, fraudem operantur, ploratumq; ædunt velut pœnitentiæ miseriam agentes, lachrymas fundentes, & in habitu quodam vitam humanam deplorantes. Episcopi quoque apud ipsos sunt Mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt: In CHRISTO enim IESVS neque masculus, neque femina. Hæc sunt quæ de ipsis accepim; . Artotyritas autè ipsos appellant, eo quod in mysterijs suis apponunt panem & caseum, & sic mysteria sua faciunt. Tota verò fraus hominum est in eo, quod defecerunt à recta fide, & conuersi sunt ad desperationem, & ad differentias afflictionè & actionum. De bacchantur enim semper mentes, veritatis anchoram non continentes, sed seipsum vèto permittentes: Esti enim mulieres apud ipsos in Episcopatum ac presbyteriū surrogantur, propter Eua, audiuit tamen Dominum dicentem: Ad uirum tuum refugium tuum, & ipse tibi dominabitur. Latet item ipsos Apostolicis sermo. Mulieri non permitto loqui, neq; autoritatem in uirum habere. Et rursus. Nõ enim est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Et Adã nõ est deceptus, sed Eua prima decepta in transgressiõne fuit. Et ð multiplicem huius mundi errorem. Quare velut edentulum quid & dementiæ plenum, instar Stellionis, hanc hæresim prætereuntes, ad sequentes, ð charissimi procedam; Deo ad humilitatè nostram iuuandam, & promissionem nostram explendam, in auxilium inuocato.

Eua lam data.

Mulieres Episcopi Artotyritæ.

Stellio.

Contra Tescaredecasitas. Hæresim L.

Ab his duabus sectis simul inter se permixtis, Phrygorum ac Quintilianorum siue Priscilliano rum, emerit rursus mundo alia hæresis, Tescaredecasitarum appellata: quos Quartadecimanos quidam appellant. Et hi quidem omni habent velut Ecclesia. Aberrant autem ab omni bus, eo quod non consequentiæ & doctrinæ ritum attendunt. Iudaicis adhuc fabulis addicti, & neque æqualia ipsis docent. Non enim nouerunt quæ dicunt, neque de quibus affirmant. Semel enim in anno vnam diem tales contentiosè paschatis agunt, & quidem quum de patre & filio ac Spiritu sancto, benè & æqualiter sentiant, & prophetas suscipiant & Apostolos atque Euangelistas, resurrectionem nemq;

Thessaredecasitas.

nemq; carnis similiter consteantur & futurum iudicium ac vitam eternam. Inciderunt autē & ipsi in errorem non vulgarem, vñ nimirum dicto in quo dixit lex. *Maledictus qui non faciet pascha decima quarta die mensis.* Alij verò ex ipsis eandem vnam diem agunt, & eandem vnam diem ieiunant, & mysteria perficiunt. Et sanè ex actis Pilati iactant, se veritatem comperisse, in quibus habetur, Saluatore die ante octauum Calendarum Aprilium, passum esse. Et in illa die volunt pascha agere, in quacumq; incidit quartadecima Lunæ. Qui verò in Cappadocia degunt, eandem vnam diem ante octauū calendarum Aprilidem faciunt. Adhuc autem inuenimus acta Pilati, in quibus indicat, ante decimum quintum Calen. April. passionem CHRISTI factam esse. Reuera autem velut ex multa certitudine cognouimus, die ante decimam tertiam Calen. Aprilis Saluatorem passum esse, accepimus. Quidam die ante decimam Calen. April. asserunt. Sed & hi à proposito exciderit. Vereor autem de his sermonem longius extendere. Nam multa sunt quæ dicere possimus. Nam vbi legislator Moses totam legem compleuit, negotio ex Deo accepto, in vltimo libro Deuteronomij omnes maledictiones ponit, non solum de paschate, sed etiā de circūcisione, & decimatione & oblationibus. Quare si vñ maledictionem effugerunt, in multas seiplos immiserunt. Comperientia enim maledicti, quum non circūcidantur: maledicti non decimant: & maledicti non in Hierusalem offerentes: Et ò multos homines in multas nugas, seiplos immittentes. Reuera enim prudens illud Ecclesiastæ dictum dicere licet, quod ex Spiritu sancto nobis promulgatum est. *Deus fecit hominem rectum, ipsi uerò iniqui fuerunt si bilis vias multas.* Vnde enim non corrui ipsorum opinio? Primum enim si decima quarta die pascha agunt, opus habent quem accipere à decima, & ipsam seruare vsq; ad decimam quartam. Et non amplius vna dies ieiunij erit, sed quinque: decima, vndeima, duodecima, decima tertia, decima quarta. Si verò ad vesperam immolatum fuerit pascha, eadē decima quarta illucescens, sex dies perficiet in ieiunio, & non amplius vna erit ieiunij dies, & concidit ipsum de vna die quæstio, quæ non vna aliqua est, habet enim primitiua extraria cuncta. Et non modicum damnum in hoc negotio incurrit. Oportebat enim CHRISTVM in decima quarta die immolari secundum legem, vt deficiat apud ipsos lumen, quod illuminat ipsos secundum legem, orto sole & lunæ splendorem velante. A decima quarta enim & infra luciditas lunæ perit. Sic & in lege à CHRISTO aduentu ac passione, Iudaica synagoga obscurata est. Replenduit autē Euangeliū non dissoluta lege, sed impleta: non abolita figura, sed declarante veritate. Sic enim & in eo, quod in Hiericho fecerunt paschate, statim intulit diuina scriptura dicens: Et comedebant in Galgalis, & defecit Manna: præcontestans ipsis ac vaticinans diuina scriptura, quod per passionē Domini propter ipsorum abnegationē Dei, deficiet apud ipsos esus Euangelicus ac cælestis, quod Manna apud ipsos vocatū est. Cæterum sancta Dei Ecclesia vndiquaq; de sacræ huius disciplinæ vtilitate, connexionem colligens, à veritate non excidit. Vtitur enim nõ solum decima quarta, sed etiam septima, ordine septem sabbati dierum secundum circuitum reuoluto, vt secundū eo, quæ à Domino facta sunt secundū exemplar, sit resurrectio & coniuuium. Et vtitur non solum decima quarta lunæ, sed etiam cursu solis: vt ne vno anno duo pascha facientes, in altero neque vnum pascha perficiamus. Quapropter obseruamus quidē decimam quartam, transgredimur autem æquinoctium, & ferimus in sanctam dominicā, finem complementi. Accipiamus autem ouem à decima, nomen IESV per iota, denarij notam agnoscentes, vt ne lateat quid nos, de tota veritate vitalis huius paschatis & Ecclesiastici ac veri negocij. Præteribo autem & hanc inflationē Beonis siue Phylsalus seu Beonis, per CHRISTI virtutem signatus, & ad sequentes sectas mentem adhibebo, Deo pro confucto nostro more in auxilium inuocato.

Contra heresim que non suscipit Euangelium Ioannis, & Apocalypsim, quam dementium & brutorum appellauerunt. LI.

Consequenter post has hereses Phrygas scilicet, & Quittilianos & Tessaresdecitas, alia heresis mundo exorta est, velut reptile debile non potens resistere ad odorē dictamni, aut styracis, aut libanotidis, aut abrotomi, aut bituminis, aut thymiamatis, aut lapidis Gagatæ, aut cornuceri. Dicunt enim hi, qui hæc in cōsuetudine habuerunt & experientia cognouerunt, fugare has species, reptilia & venenū iaculantia. Et dictamnum quidā vocant ab eo, quod medici hac vtuntur, ad parientiū mulierū auxiliū. Quare à nobis merito assimilatur Deo Verbo, qui ex supernis venit & cælestibus ex patre, sine tempore & sine principio genitus. Dicit enim Solomon de insipiente & mala muliere, quod odio habet doctrinam sinceram. Sic etiam hi firmam prædicationem odio habent, quæ sint terreni, & cælestia auersantur. Vnde timete uocē Sancti Spiritus dicentem: Vox Domini perficiens ceruos: eius videlicet, qui dixit seruis suis & Apostolis: *Ecce dedi uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnē uidentem inimici.* Hæc enim erat vox quæ perficit ceruos, & data est in mūdum per sanctos Apostolos ac Euangelistas, vt conculcent contrarietate diaboli. Et quorum numero sanctus Ioannes acerrimè institit, ac redarguit vim errorum & serpentis formam habentiū. At nihil possunt tales in arca. Iubetur enim sanctus Noe iuxta Domini uerbum munire ipsam, velut sequit ad ipsum, bitumine ablines ipsam intrinsecus ac forinsecus, vt ostendat speciem sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ bituminis vim habet fugantem horrenda & perniciofa reptiliformia dogmata. Vbi enim sufficit bitumen, non poterit stare serpens. Soporem enim his inducit ac torporem sacer Syracis suffitus, & deuitant huius odorem. Idem præstat & Libanotidis facultas, contra ipsum serpente[m] producta, & supra latibulum ipsius exorta. Vbi enim CHRISTVM ex affricu nudum hominem prædicauit, Ebiō & Cetinthus, & complices ipsorum, in Asia inquam, illic Spiritus sanctus produxit mundo hanc sanctam herbam, siue fruticem fugantem serpente[m], & diaboli tyrannidem destruentem. Illic enim san-

ctus Ioannes post ætatem senectam, iubetur à Spiritu sancto prædicare, & reflectere errantes in uia, non coactè, sed ex uoluntate, credentibus lucem Dei reuelans, quæ est in sancta Dei doctrina. Verum usquequò extendo sermonem? Equidem qui manet ubi crescit abrotomum, illic non amplius manet neque nidulatur serpens, Et ubi est uera Dei doctrina, illic non habebit domicilium reptili formis doctrina, sed perit. Dicunt itaque Alogi, id est bruti illi, & uerbo carentes. Hanc enim appellationem ipsis impono, Ab hac enim die sic uocabuntur, & sic ipsis, ò charissimi, nomen imponimus, vt uidelet Alogi uocentur: habuerunt enim sectam libros sancti Ioannis reijcientem. Quandoquidem enim Verbum non suscipiunt à Ioanne prædicatum, Alogi id est sine uerbo appellabuntur. Quum itaque penitus alieni sint à uerbi prædicatione, puritatem prædicationis ueritatis negant, & neque Ioannis Euangelium, neque Apocalypsim admittunt. Et si quidē suscepissent Euangelium, Apocalypsim uerò reieissent: dixissemus utique: Nunquid iuxta exactam rationem hoc faciunt, Apocalypsim non admittentes, propter ea quæ in Apocalypsi profundè ac obscure dicta sunt: Quando uerò non suscipiunt natura libros à sancto Ioanne prædicatos: manifestum est omnibus, quod hi & similes his sunt, de quibus sanctus Ioannes in catholicis epistolis dixit. *Nonissimum tempus est, & audistis quod Antichristus ueniet, & tunc ecce. Antichristi multi, & c.* Præterunt enim hi se uereri contradicere sancto Ioanni, eò quod sciunt ipsum in numero Apostolorum esse, & à Domino dilectum, qui pro dignitate mysteria reuelauit, & supra pectus Domini recubuit: & ideo alio modo ipsa subuertere conantur. Dicunt enim non esse ipsa Ioannis, sed Cerinthi, & indigna esse ipsa Ecclesia, & ab ipsa statim aggressione redarguuntur, neque quæ dicunt intelligentes, neque eade quibus affirmant. Quomodo enim erit Cerinthi, quæ contra Cerinthum dicunt: Cerinthus enim recentè & nudum hominē CHRISTVM habet. Ioannes autem semper existens, uerbum prædicauit, & ex supernis uenisse ac incarnatum esse. Ab ipsa itaque aggressione confutata est, uana eorum calumnia, quæ stulticia quædam est, & non intelligit unde redarguitur. Videtur enim sibi etiam ipsi equaliter nobiscum credere, quum autem non teneant certam prædicationem, per sanctum Ioannem nobis ex Deo traditam, comperientur redargui in his, quæ ignorant, quomodo uidelicet circa ueritatis cognitionem se efferunt. Et si modo uoluerint respiscere & considerare, cognoscent. Nos enim doctrinas à sancto spiritu memorabiliter & securè ac certò existentes non reiecerimus. Dicunt enim contra seiplos. Neque enim dixerim contra ueritatem, quod libri ipsius non concordent cum reliquis Apostolis. Et uidentur deinceps accusare sanctam & diuinitus inspiratam doctrinam. Et quid inquit dicit? *In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum, & uerbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et uidimus gloriam eius, gloriam uelut unigeniti à patre, plenum gratia & ueritate.* Et statim Ioannes testatur ac uociferatur dicens. *Hic est quem dixi uobis, & c.* Hic est agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Et deinceps dicit, *Et dixerunt ad ipsum qui audierunt, Rabbi ubi habitas?* Et statim eodem loco, postera die uoluit exire in Galilaam, & inuenit Philippum, dicit ei *IESVS, Sequere me.* Et postea paulò uiterius dicit, *Et post tres dies nuptie facte sunt in Cana Galilæe, & uocatus est IESVS ac discipuli eius ad nuptias. Et erat illic mater ipsius. At reliqui Euangelistæ dicunt ipsum in deserto fuisse quadraginta diebus ac tentatum esse à diabolo, & tunc reuerfus esse, & discipulos assumptisse. Et non sciunt illi nulla intelligentia prædicationis, quod uicuique, Euangelistæ curæ fuit, vt cōsonè loqueretur quæ ab alijs fuerunt dicta. Imò ut ab alijs relicta sic reuelaret. Non enim erat iporum uoluntas, sed ex Spiritu sancto doctrina ac consequentia. Si enim hunc repræhendere uolunt, dicant quod alijs tres non ab ipsa consequentia auspicati sunt. Matthæus enim primus incepit Euangelium annunciare. Huic enim erat commissum ac impositum, vt Euangelium prædicaret ab initio, uelut etiam in alia heresi de hoc perlongum diximus. Neque uerò nobis molestum erit de istis rursus tractare, ad declarandam ueritatem, & erroneos illos confundendos. Hic itaque Matthæus Euangelium suscipere dignus iudicatur, & iustissimum hoc erat. Oportebat enim à multis peccatis conuersum, & à telonio digressum, in exemplum nobis futurorum saluari, ab eo qui ob salutem generis humani uenit ac dixit, *Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad penitentiam:* & ex telonio educto atque ab iniquitate conuerso, salutis prædicationem exhiberi, quo ab ipso disceret homines, aduentus benignitatem. Nam post remissionem peccatorum, largitus est ipsi etiam suscitationem mortuorum, & mundationem lepræ, & uirtutes sanationum, & fugationem demonum, vt non solum per uerbum perfraderet audientes, sed etiam per ipsum opus. Ita ut prædicaret Euangelia perditis, quoniam inuenientur per penitentiam, Et lapsis, quod resurgent, & mortuis quod uiuificabuntur. Et hic quidem igitur Matthæus Hebraicis literis scribit Euangelium, & prædicat, & incipit non ab initio, sed recenset genealogiam ab Abraam. *Abraam, inquit, genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob, & c. usque ad Ioseph & Mariam.* Et ab initio ponit dicens. *Liber generationis IESV filij Dauid, deinde inquit, filij Abraam.* Deinde progressus ad ipsum quæsitum ait *IESUS uerò CHRISTI natiuitas sic erat. Quum desponsata esset mater eius Maria Ioseph, priusquam congressi essent, inuentus est in utero ex spiritu sancto. Et quum Ioseph iustus esset, querebat dimittere ipsam elanculum. Et ecce Angelus Domini apparuit ipsi in somno dicens. Ne dimittas uxorem tuam, quod enim in ipsa est ex Spiritu sancto est. Ecce enim pariet filium, & uocabis nomen eius IESVM. Hic saluum faciet populum suum à peccatis, & hoc inquit, factum est ut impletur id quod dictum est à Domino per prophetam dicentem. Ecce uirgo in utero habebit, & cætera. Et excitatus inquit, à somno Ioseph sic fecit, & assumpsit uxorem suam, & nõ cognouit ipsam, donec peperisset filium suum primogenitum, & uocauit nomen eius IESVM. Quum autem natus esset IESVS inquit, in Bethleem Iudæe, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab oriente accesserunt Hierosolyma dicentes, ubi est qui natus est rex Iudæorum? Vidimus enim stellam ipsius in oriente, & uenimus ut adoremus ipsum. Vbi igitur est negotium Zachariæ? Vbi ea quæ à Luca tractata sunt? ubi uisio angeli? ubi**

Alogi cur dicit.

Euangelistarum cōsonantia.

MatthæiE uagelij ratio.

vbi prophetia Iohannis Baptista? Vbi Zacharia obiurgatio? Vbi non potuisse ipsum loqui, donec facta esset que ab Angelo dicta fuerant? Vbi que a Gabriele ad virginem dicta sunt? Vbi declaratio certitudinis Mariæ que cum prudentia Angelo respondit, ac interrogavit dicens: Quomodo erit hoc, quoniam virum non cognosco? Et pura illa narratio cum sinceritate quod dixit ad ipsam. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi? Quid igitur dicemus? Quandoquidem non annunciat Matthæus quæ à Luca relata sunt, ergo discors fuerit sanctus Matthæus à veritate? Imò non vera dicit sanctus Lucas, quum dixerit de primis à Matthæo non tractatis? Nonne vnicuique diuisit Deus, vt quatuor Euangelistæ debentes prædicare, inueniant singuli quod faciant? & aliqua quidem consensu ac æqualiter prædicent, vt ostendantur ex eodem fonte procedere: aliqua verò vnicuique, realia alius narraret, qui accepit à spiritu partem proportionis. Quid autem faciemus? quum Matthæus quidem prædicet in Bethleem Mariam peperisse, iuxta genealogias quæ sunt apud ipsum, ab Abraam & David tradens CHRIS TVM in carnem aduentum, Quomodo non reperitur sanctus Marcus hæc tradere, sed à negotio in Iordane introductionem Euangelii facit, & dicit. Initium Euangelii sicut scriptum est in Esaia propheta, vox clamantis in deserto. Sic etiam quæ à sancto Ioanne tractata sunt, & in Spiritu sancto munita se habent. Curam enim habuit, vt ne de sæpe iam prædicatis diceret, sed de necessariis ab aliis relictis. Vniuersa enim Euangelii doctrina talem modum habuit. Quum enim Matthæus prædicasset CHRIS TVM genitum, & ex Spiritu sancto conceptum, & semine David & Abraam secundum carnem dispensatum: error quibusdam accidit qui non intellexerunt: non Euangelista ipsi causa existente, vt errarent, sed ipsorum erronea mente, vt declarant certitudinem eorum quæ ex Euangelista per malam opinionem excogitauerunt. Hinc enim Cerinthus & Ebion nudum hominem asserbant. Item Merinthus, & Cleobius siue Cleobulus, & Claudius, & Demas, & Hermogenes, qui dilexerunt hunc mundum, & viam veritatis reliquerunt. Contradictentes enim discipulis illo tempore, ex genealogia secundum Abraam & David suam dementiam confirmare conabantur: non rectè quidem putantes, verum hinc occasionem & pretextum venantes. Contradixit enim ipsis sæpe ipse sanctus Ioannes & comites ipsius Lucius ac alii multi. Verum impudentia quæ frontem suam percussit, sibi ipsi mala attrahere conata est. Statim post Matthæum insequutus est Marcus, iustus à sancto Petro Romæ Euangelium edere, & vbi fuisse, mittitur à sancto Petro in Aegyptiorum regionem. Hic autem vnus erat de septuaginta duobus dispersis ob verbum quod dixerat Dominus: nisi quis ediderit meam carnem, & biberit meum sanguinem, non est me dignus: velut Euangelii verba legentibus clare indicatur, tamen per Petrum reuocatus dignus euadit impleri Spiritu sancto & Euangelium tradere. Incipit autem inde prædicare, vnde spiritus ipsum iussit, initium faciens à decimo quinto anno Tyberii Cæsaris, post annos triginta à tractatione Matthæi. Quum autem esset secundus Euangelista, & non clarè de deductione Dei verbi ex supernis indicasset, sed pœnitens quidem significanter, non tamen iuxta tantam claritatem: contigit prædicatis iterum obtentio mentis, vt non fierent digni illuminatione Euangelii, dicebantque, Ecce secundum Euangelium quod de CHRIS TO significat, & nusquam ex supernis generationem dicit, sed ait, In Iordane descendit spiritus super ipsum, & vox. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Quando verò hæc sic in talibus stolidè fierent, cogit Spiritus sanctus & compungit sanctum Lucam, velut ab altissima profunditate, iuxta intelligentiam deceptorum proferre, & ab aliis relictis rursus adiciere, vt ne quis erroneorum putaret fabulosè ipsum generationem enarrare, deinde sublimem sermonem facit. Verum propter exactam certitudinem tenuit totam rem exponit, & ad confirmationem veritatis, testes eos qui ministri verbi fuerunt introducit dicens, Quandoquidem multi aggressi sunt, vt aliquos quidem aggressores ostenderet, Cerinthum inquam, & Merinthum atque alios. Deinde dicit, Visum est & mihi consequenter, vbi peruestigasset ex his qui ab initio ipsi viderunt ac ministri verbi fuerunt, scribere tibi optime Theophile (siue sanè Theophilo cuidam tunc scribens, siue omni homini Deum diligenti) de eorum verborum in quibus instructus es certitudine. Et in instructionem quidem præpositam dixit, vt iam ab aliis quidem instructus fuerit, non autem certò ab ipsis didicerit. Deinde certitudinem dicit, Erat in diebus Herodis regis, ex familia Abia pontificis, sacerdos quidam nomine Zacharias, & vxor ipsius ex filiabus Aaron, cui nomen Elizabeth. Et incipit ante Matthæum. Matthæus enim indicauit triginta annorum tempus ab initio, Marcus verò post triginta annos posuit negotium in Iordane factum in veritate, similiter vt Matthæus & Lucas. Matthæus verò à triginta annorum tempore, ante negotium baptismatis in Iordane narrationem fecit, Lucas autem ante tempus priusquam conceptus esset Saluator in vtero, à sex mensibus tempus indicauit, & rursus à nouem mensibus ac paucis diebus conceptionis Domini, vt sit vniuersum tempus annus vnus & triginta ac vltra. Narrat autem & pastorum, per angelos qui annunciauerunt, Dei visum. Et quod natus est in Bethleem, & fasciis inuolutus in præsepi, & octaua die circumcisus est, & in quadraginta diebus oblationes secundum legem pro ipso fecerunt, & quod Simeon in vlnas ipsum suscepit, & quod Anna filia Phanuel cõfiteretur. Et quod ex Nazareth abiierit in Hierosolyma vnà cum parentibus faciendis secundum legem. Quorum nihil tractatū est Matthæo, neque Marco, imò neque Ioanni. Vnde etiam aliqui ex Græcis philosophis, Porphyrius inquam & Celsus, & Philo sabbatius ex Iudæis oriūdus horrendus ac fraudulētus serpens, subuersione Euangelicæ tractationis molientes, sanctos Euangelistas accusant, animales ac carnales existentes, & secundum carnem militantes, & ad cõplacitiam Dei impotētes & que spiritus sunt non intelligētes. Vnicuique enim sermonibus veritatis offensus, propter ignorantiam in ipso cæcitate, in hoc impingētes dixerūt, Quomodo potest eadē dies esse natiuitatis in Bethleem, et circumcisiōne habere octaua die, & per quadraginta dies ad Hierosolyma ascēsum, & ea quæ à Simeone &

Impudentia frontē perfricuit.

Marci Euangelij ratio.

Lucæ Euangelij ratio

Philosophi Græci ex Euangēlistis offensi.

one & Anna in ipsi facta sūt: quādo in nocte in qua natus est, apparuit ipsi, inquit, Angelus, post Magorum aduentū qui venerūt vt adoraret ipsum, & aperuerūt peras suas & obtulerūt ipsi velut dicit, Apparuit ipsi, inquit, angelus dicens, Surge, accipe puerū & vxorem tuā, & abi in Aegyptū, quia Herodes asiam pueri querit. Si itaq, in ea nocte in qua natus est assūptus est in Aegyptū, & illic erat vsque quo mortuus est Herodes, vnde est quod māsērit, & octaua die circumcisus sit? Aut quomodo post quadraginta dies reperitur Lucas mētens (sic dicunt, cõtra suū ipsorū caput blasphemantes) quod dicit, In quadagesima die obtulerūt ipsum in Hierusalē, & illinc in Nazareth? Et nō nouerunt illi ignorantia occupati sancti Spiritus virtutē. Vnicuique enim Euangelistæ datū est, vt quæ in veritate in singulis tpi bus tēporumq, momētis impleta sunt, enarrarit. Et Matthæus quidē, vbi recensuit quod natus est in Spiritu sancto, & quod cõceptus est sine semine viri, nihil de circumcisiōne dixit, neq, quicquā ex his quæ facta sunt circa ipsū ante duos annos: sed exponit aduentū Magorū, velut attestatur nobis verā Dei doctrina, interrogāte Herode à Magis tēpus, declarabat ipsū exortā stellæ ac Magorū responsio à duobus annis ac infra, vt non sit hoc tēpus, de quo Lucas tractauit. Verū Lucas ante duos annos facta narrat, Matthæus verò vbi dixit natiuitatē, transiit ad biennale tēpus, & indicauit quæ facta sunt post duos annos. Quapropter & Herodes animaduertēs hoc postq, reuersi essent Magi per aliā viam, putauit in multitudine puerorū etiam ipsum natum inuentū iri, & cum ipsis occisum iri. Iussit enim oēs pueros in finib, Bethleem occidi, à duob, annis & infra, vsq, ad diem in qua Magi apud ipsū fuerant. Hinc verò cui non apparet, quod quando venerunt Magi, duos annos puer natus erat? Nam & ipsa tractatio oēm certitudinem declarat. Lucas etenim dicit, Fasciis inuolutum esse puerum recens natum, & iacuisse in præsepi & in spelunca, eo quod non esset locus in diuersorio. Erat enim tunc de scriptio, & qui dispersi erant à tempore bellorum in Maccabæis factorum, per omnem terram dissipati erant, & pauci omnino manserunt in Bethleem habitantes. Quare in quodam exemplari Euangelistarum appellatur ciuitas David, in alio verò pagum ipsam vocant, eo quod ad modicam terram deuenerit. Quando autem factum est edictum regis Augusti, & necesse habebant vt veniret dispersi ipsorumque genera, venerunt ad locum vt describerentur affluentes populi multitudinis, & impleuerunt locum, & non erat locus in diuersorio propter frequentiam. Postea verò facta descriptione abibi vnusquisque eō vbi habitacionem habebat, quare & amplitudo in terra fuit. Proficiscentes autem memoriæ gratia eorum quæ illic facta fuerant, primo anno perfecto, & secundo impleto, venerunt parentes illuc à Nazareth, velut ad conuentum hunc. Quare & Magorum aduentus contigit circa talem casum, ita vt non æqualis fuerit tunc habitatio Mariæ & Ioseph, ei quæ apud Lucam propter descriptionem relata est. Non enim inuenerunt Mariam in spelunca, vbi peperit. Sed velut Euangelium habet, Deducebat, inquit, ipsos stella usque ad locum ubi erat puer, & ingressi in domum inuenerunt puerum cum Maria: non amplius in præsepi, non amplius in spelunca, sed in domo, vt cognosceretur veritatis certitudo, & temporis duorum annorum spaciū, ex quo natus est donec accesserunt Magi. Et in illa nocte post duos natiuitatis annos, visus est Ioseph Angelus, & dixit vt assumeret puerum & matrem in terram Aegypti. Quapropter non amplius recessit Ioseph in Nazareth, sed aufugit cum puero & matre in Aegyptum, & alios duos annos isthic transiit. Et sic rursus Angelus post Herodis obitum, reuertit iubet eundem in Iudæam. Tricesimo tertio enim anno Herodis nascitur CHRIS TVS Dominus. Tricesimo quinto venerunt Magi, Tricesimo septimo mortuus est Herodes. Et successit Archelaus filius ipsius in regnum, qui regnauit annis nouem, velut in alijs locis à me dictum est. Discessit igitur vbi audiuit de Archelaus, & digressus habitauit in Nazareth, & illinc rursus quorannis ascendebat Hierosolyma: Vides, quanta sit certitudo in diuini Euangelij de vnaquaque re? Illi verò ignorantia ducti, occæcata mente sua non nouerunt finem vniuersusque sermonis, sed simpliciter contra sanctos efferunt os suum, & laxant linguam, nihil dicentes in veritate, sed seipos à vita abalienantes. Hinc igitur Lucas postquam exposuit prima, rursus dicit quomodo in duodecimo anno ascendit ad Hierosolyma: vt ne relinquat locum his qui putauerunt ipsum simpliciter virum perfectum in mundo apparuisse, & in Iordanem ad Ioannem venisse, velut traditum est à Cerintho, & Ebione, atque alijs. Horrendus enim serpens obliquè incedens, in vna sententia permanet, verum alijs quidem videtur ex affricu ac semine viri genitus esse, alijs verò simpliciter homo apparuisse. Quapropter exactè omnia exponentes sancti Euangelistæ, certam rationem persequuntur. Et Lucas ex natura velut ab infernis ac superna erigens mentem dicit: Erat autem CHRIS TVS incipiens esse annorum ferme triginta, filius existens velut putabatur Ioseph. At putari, non verè est, sed in loco quidem patris erat Ioseph, eo quod sic Deo visum fuit. Non autem erat pater, qui non ad Mariam coniunctionē habuit. Aut solum vir vocatus est eo quod desponsatus fuit, quū senex esset annorū plus minus octoaginta, & filios haberet sex, ex prima sua vera vxore: hæc autē solū propter dispensationē mysterij accepisset, velut etiā alibi exactius de hoc recessit. Quomodo igitur is qui coniunctionē non habuit, pater ipsius fuit, quod impossibile est? At dices mihi, quomodo igitur vir ipsius vocatus est, si nō hanc habuit? Cæterū qui de his ambigit, ignorat quod sunt in lege, quod nominatur vxor viri, & siue virgo fuerit, siue adhuc in domo patris existit, nomine solū talis vxor dicitur. Ea de causa sanctus Angelus dicit: Ne timeas accipere vxorē tuam. Et vt ne quis putet errorē esse in Euangelij, admirandū enim est mysteriū, & narratio super hominis captū, verum solis filij sancti Spiritus leuis est tota ac illiminata. Erat igitur annorū ferme triginta, velut putabatur filius Ioseph qui fuit filius Eli, qui fuit Mattha. Et subducit generationem ad Abraam, vnde etiam Matthæus incipit. Transcendit autē Noe, & venit ad Adam: vt cum qui primus formatus est quæri indicaret, per eum qui de massa ipsius venit, hoc est de sancta virgine Maria. Venit enim propter illum olim forma

Magorum aduentus quando.

Temporis circa Christi natiuitatem ratio.

Ioseph qui vir fuerit.

Senex

incredulitatem, & ad contradicendum sancto spūi, & admirabili Euangeliorū consequētia. Omnino enim aduersantes sctō Euāgelio tāta certitudo anteueret, quā declarat q̄ a baptismate principū fuit reliquā tractationis, q̄ sic se habet. Post diē baptismatis, quomodo fuerit in tētatione per dies quadraginta in deserto, Ioāni scribere non curā fuit. Iā enim hoc per Euangelistas indicatū erat. Et rursus alij Euangelistis de aljs scribere non fuit curā, eo quod vnūquisq; ab altero adiuuatur, & veritas ab omnibus collecta, vna quādā esse ostenditur, & sibijpsū non cōtraria. Illic enim statim a tētatione, velut dixi, ad Nazaret venit, & manet isthic, quū nondū aliquis discipulus eum ipso esset. Et illinc descēdit ad Ioānē, quando mox per Andream vocatur Petrus, deinde Philippus, & per Philippum Nathanael. Neq; verō de hoc quīquā ambigens curiosius perferretur, quum videat quod Andreas primus obuiam venit i e s v, deinde Petrus, & per ipsum vocatus est, neq; hoc agrē ferre incipiat. Occursus enim Andream primus cōtigit, quū minor esset Petrus tēpore atatis. Postea enim rursus quando perfecta renunciatio facta est, a Petro facta est, ipse enim fratrem suum praecepit. Insuper autē in hoc Deo est qui nouit uocaciones cordiū, & scit qui dignus sit primo loco locari, & elegit Petrū vt dux esset suorum discipulorū, velut omnino clarē indicatū est. Postea verō venerunt illi ad ipsum, & prima die manserunt, velut dixi, secūda verō abierunt, Tertia autē die factum est primū diuinum signū, quū quidam discipuli cum ipso essent, nō Andreas, non Petrus, non Ioānes, non Iacobus. Cōsequenter venit in Capharnaū, & hinc reuersus est rursus in Nazaret: & illinc rursus in Capharnaū, & fecit quandam miraculorum partem, eius qui aridā manum habebat, & focus Petri curationem, & reuersus est rursus in Nazaret, & legit librū Esaiæ. Et descendit rursus in Capharnaum, quando perfecta uocatio Petri & Ioānis facta est. Et sic vniuersa consequentia correspondet, nulla aduersitate existente, sed tota veritate clarissima, & in veritate praedicata. Dicūt enim sic alij Euāgelistae. Quod fugerit a facie Herodis, & post fugam reuersus, permansit in Nazaret. & post Nazaret accepto baptismate abiit in desertum. Et postea reflexit, & postquā reflexit, incepit praedicare. At verō Euāgelii Ioannis inquit, mētitur. Postquā enim dixit, Et verbū caro factū est, & habitauit inter nos, & pauca alia: statim dicit, Nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae. Et non meminerūt illi qui sibijpsū in sapientia attrahunt, quod Ioannes postquā dixit, Et verbū caro factū est, dicit, Et habitauit inter nos: hoc est homo factus est. & quod venit ad Ioānē Baptista in Iordane, & baptizatus est ab ipso: quum Ioānes Euāgelista testetur, quod post reditū a tētatione, Ioānes baptista dixit, Hic est de quo dixi vobis. Et rursus, Vidi Spiritum sanctū descendentē in specie colūbae, & manentē super ipsum. Et, Hic est qui tollit peccatum mundi. Et vides q̄ nihil per obliuionē recenset. Reliquit autē ea quae a Matthaeo sunt tractata. Non enim erat illis amplius opus, sed diuina enarratione, ad contradicendum his qui putāt a Maria & hucuf que c h r i s t u m ipsum vocari, & filii Dei nudū hōsem verūm iuxta profectū peruenisse ad hoc, vt vocatus sit filius Dei. Quapropter necessariorum curā gerit, & oīm quae magna sunt & necessaria & adhuc amplius eorum quae sunt caelestia, ex supernis dispensationē facit. Dicunt autē Euāgelium secundum Ioānē, quoniam non eadem dicit, intestatum ac indispositum esse, & seipos illud non suscipere: per oīa errantes & mēte cœcutientes. Nam quum quartus venerit beatus ille, qui primus quidē est, verū postremus secundū annos Euāgelium annunciauit, q̄ ante ipsum probe exposita erant, edere non curauit, sed his quae dicta sunt ea q̄ non sunt relata praepōnit. Matthaeus enim incipit ab Abraham, post principū verō & post duos annos natiuitatis, rursus facit narrationē. Marcus verō incipit a decimoquinto anno Tiberij, a medietate post principium. Lucas autē principium ante principium in trodixit, id quod ante natiuitatē in conceptione vteri Mariae & Elizabeth factū est. Ioānes autē adhuc prius, quū postremus venisset, munit negocium q̄ ante carnalem aduentū erat. Spiritualia enim erāt pleraq; quae ab ipso dicta sunt, quum de carnalibus iā antē cautū esset. Quapropter spiritualiter narrationē facit, doni q̄ nobis ex supernis a patre sine principio venit, & iuxta bonā voluntatē patris in sancta virgine, in virgineo vtero dispensatum est. Sed & reliqui aequalia his consonē tractantes, eorum quibus opus erat curā habuerunt, Ioannes verō etiam priorum, quo ex quatuor Euāgelistis oēm & secundum carnē, & secundum deitatem, certitudinē haberemus. Perfectis enim oībus circa baptismā & circa tētationem suam: statim vbi venisset, & discipulos suscepisset, hoc primū signum fecit tertia die praedicationis in Cana Galilaeae. Neq; enim ante tētationē dicit c h r i s t u m ad nuptias venisse. Neq; enim omnino aliquod diuinum signum & praedicationem, ante tētationem c h r i s t u s fecit, nisi quae de ipso cantantur, quae puer fecit velut p l u s u m, velut quidā tradunt. Et oportebat reuera etiā pueriles actiones ipsum habere, vt ne occasione haberent reliquae haereses dicentes, q̄ a Iordane venit c h r i s t u s in ipsum, hoc est colūba. Quapropter etiam in duodecimo anno clarē ostēdit Lucas, q̄ disputans cū sacerdotibus ac senioribus ad Mariā dixit, An nesciebatis q̄ in his quae patris mei sunt oportebat me esse? quo caderet sermo eorum qui dicunt q̄ a tempore baptismatis descēdit in ipsum Spiritus sanctus, & vt cognoscatur manifestē quod ex supernis aduenit verbū, & incarnatum est ex Maria. Et in Iordane descendit super ipsum Spiritus, vt indicetur q̄ sit cui testimoniiū praebetur a patre, nempe, Hic est filius meus dilectus, hunc audite, & vt fiat hoc exēplum volentibus in ipso illuminari, quod digni sient Spiritu sancto in lauacro doni, & remissione peccatorum per gratiam ab ipso datam. Ex quo verō perfecta diuina signa incepit facere in tempore praedicationis, hoc primū signum fecit i e s v s inquit, in Cana Galilaeae, non antē baptismā, velut saepe dixi, sed quādo redijt a tētatione, tertia die post duas quibus manserunt apud ipsum duo discipuli Ioannis, qui audierunt & sequuti sunt ipsum. Quare statim post duos dies quibus fuerunt apud ipsum, inducit dicens, Et exiit in Galilaeam, & inuenit Philippū, & dixit, Sequere me. Deinde mox tertia die facta fuit nuptia in Cana Galilaeae. Oportebat enim ipsum digressum statim dū fiebant nuptiae in honorem suum

Euāgelii Ioānis qui bus calum nijs impetitum.

Pueritia Iesū.

suū vocari in nuptiarū benedictionē, & dicit, Nuptiae factae sūt tertia die in Cana Galilaeae, & mater i e s v erat isthic. uocatus est autē c h r i s t u s ac discipuli eius cū ipso ad nuptias. Et ubi descēdit unū, dicit mater i e s v, Vinū non habet, & dicit i e s v s, Quid mihi & tibi cura est mulier? Nondū uenit hora mea. Nā post quā uenisset ipse a tētatione, & trānsisset p mare & Iordanē, & pfectionē ad ppria instituit, digressus eō vbi enutritus erat, ad matrē in Nazaret, & duos dies mānsisset, de cetero festinās ad hōim salutem, p̄dicationis curā habere incipit. Et mānsit quidē duos dies, eo q̄ per tēpus venisset, habēs secū discipulos quos iā assūperat, vbi dimississet duos q̄ ipsū sequuti erāt, vt statim in Galilaeā exiret, ppter praedicationē, & op' diuini miraculi in nuptijs editi. Vide enim mihi quomodo munitur sermo, quomodo Ioānes baptista testatur dicēs, velut p̄terito iā sermone, Ego non nouerā ipsū, sed qui misit me ad baptizandū, dixit mihi, Super quē uideris Spiritū in specie colūbae descendētē, hic est. Nā Pater mittēs Ioannem ad baptizandū, hoc signū ei dedit, vt vbi uideret, agnosceret eū qui ex supernis demissus est in mundū, Saluatorē uidelicet ac benefactorē animarū nostrarū. Subuertitur itaq; tales a ueritate ac certitudine talū scripturarū, maxime ex cōcordia ac cōsonantia quatuor Euāgelistarū. Neq; enim qs ex sana mēte p̄ditis reiecerit ea q̄ a sancto Spū in sanctis Euāgelistis exactē poenit' sunt tractata. Accusāt porrō ijdē rursus sanctū Euāgelistā, imō magis ipsum Euāgelistā, q̄ Ioannes inquit, dixit de duob' pascha, q̄ Saluator fecit. Alij uerō Euāgelistae de vno pascha. Et nō sciūt idiotae illi, q̄ non solū duo pascha cōstituerunt Euāgelistae, sed duo quidē prima dicit, sed & ipsū in quo passus est Saluator, tria pascha eorum q̄ in praedicationē tractata sūt. Statim enim a Iordane uelut Lucas dicit, erat i e s v s incipiens esse annorū fermē triginta, filius existēs uelut putabatur Ioseph, q̄ fuit fili' Eli, & sic ulterius. Nascitur enim Saluator quadagesimo secūdo anno Augusti regis Romanorū, q̄ sanē erat cōiunctionis Romanorū ad Iudaeos annus vigesimus nonus. Regnauit enim Augustus annus tredecim priuūq; Iudaei perfectē cū Romanis cōiungeretur. Erat autē & ex quo Augustus regnauit, post annos quatuor regni ipsius plus aut minus, amicitia quidē Romanorū ad Iudaeos, & auxiliū societatis bellicae mittebatur, & p̄fectus cōstituebatur, & ptes tributorū in quinq; annis plus aut minus, donec p̄fectē tradita est Iudaea, & plenissimē sub tributū redacta, quū defecissent principes ex Iuda, & Herodes ex gentibus constitutus esset, p̄selytus tamē & accessorius esset. Deinde c h r i s t o nato in Bethlehē Iudaeae, & ad praedicationē progresso, vbi defecissent vncti p̄sides qui durauerāt vsq; ad Alexandrū praesidē & Saalinā, q̄ & Alexandriahac oīa perfecta sunt, initio accepto a natiuitate in Bethlehē, quadagesimo secūdo anno toti' regni Augusti: Erat enī non' ann' a p̄fectura Antipatri patris Herodis, quādo amicitia erat Romanorū erga Iudaeos, & ptes donorū, & quartus ann' Herodis ab Augusto cōstituti. Post quartū uerō annū Herodis, praefecturamq; quinq; annorū plus aut minus Antipatri patris ipsū de cetero tradita est Iudaea p̄fectē, vsq; ad trigessimū tertium annū Herodis, & quadagesimū secundū annū Augusti, subiugataq; tota Iudaea, uelut dixi, postq̄ ipsa uigintinoū annis Romanis tributū p̄disset, & postquā cōstitutus est praefectus siue p̄curator Antipater Herodis pater, & post ipsū Herodes rex in Iudaea cōstitutus est ab Augusto. Haec autē facta sunt in cōsulatu Octauij Augusti decimotertio, & Silano cōsule, cui cōsulatuū successerunt subiecti cōsulatus consequenter ad hunc modum.

Pascha duo apud Ioannem.

Christus anno Augusti .xliij. natus.

- II. Lentuli & Pisonis iterum.
- III. Lucij Caesaris & Pauli.
- III. Vinducij & Vari.
- V. Lamiae & Seruilij Nummij.
- VI. Magni Pompeij & Valerij.
- VII. Lepidi & Aruncij.
- VIII. Caesaris & Capitonis.
- IX. Cretici & Neruae.
- X. Camilli & Quintiliani.
- XI. Cameri & Sabini.
- XII. Dolobellae & Siluani.
- XIII. Lepidi & Tauri.
- XIII. Flacci & Siluani.
- XV. Duorum Sextorum.
- XVI. Pompeij Magni & Apuleij.
- XVII. Bruti & Flacci.
- XVIII. Tauri & Libonis.
- XIX. Craffi & Rufi.
- XX. Tiberij Caesaris iterum, & Drusi Germanici iterum.
- XXI. Siluani & Balbi.
- XXII. Messalae & Grati.
- XXIII. Tiberij Caesaris tertium, & Drusi Germanici tertium.
- XXIII. Agrippae & Balbi.
- XXV. Pollionis & Veteris.
- XXVI. Cethegae & Vari.
- XXVII. Agrippae iterum, & Lentuli Galbae.
- XXVIII. Getulici & Sabini.
- XXIX. Craffi & Pisonis.
- XXX. Siluani & Neruae.

Et vides quod triginta annorum est tempus. Quapropter studium nobis fuit consulatus exacte consequenter exponendi, ut legentes videant, quod non est aliquid in diuino veritatis dogmate adulteratum, sed omnia cum certitudine Ecclesie predicata sunt. Quis enim enumeratis iuxta feriem consularibus qui fallere non possunt, non condénabit eos qui putant discordiam esse in numero annorum apud Euangelistas celebrato? propter hoc enim etiam eorum priores hereses, quae fabulosa descriptur triginta saecula, & ea quae ad triginta Saluatoris ab ipsis figurate sunt tractata. quod nimirum possint saeculorum ac principatum suorum describere fabulamentum. Comperitur enim trigesimo tertio anno aduentus in incarnationis suae vnigenitus passus esse, quem passiois exorsit Deus verbum sui passus ex supernis, verum suscepta carne pro nobis pati suscepit, ut mortis contra nos Chirographum destrueret. Nam post illum consularum qui trigesimo ipsius anno fuisse indicatus est, alius consulatus fuit duorum Geminorum appellatis. Deinde alius Rufi & Rubellionis. & sic in medio consularum eo qui post Rubellionis consularum successit, Vinnicij & Longini Cassij appellatus, patitur Saluator in die ante decimumtertium Calend. April. Et redarguitur horum omnium error, dum doctrina secundum veritatem clare inuenitur. Quare non solum duorum temporum pascha circuitus in Euagelij habetur, sed etiam triu. Nato enim ipso circa Ianuariu mensem, hoc est ante octauu Iduu Ianuarij, quae est quinta Ianuarij mensis secundum Romanos, secundum Aegyptios, Tybi vndecima. Iuxta Syros siue Graecos, Audynae sexta. Iuxta Cyprios siue Salaminios, quinti quinta. Iuxta Paphios, Iulij decimaquarta. Iuxta Arabas, Aleom vigesima prima. Iuxta Cappadoces, Atarta decimatertia. Iuxta Hebraeos, Tibeth decimatertia, Iuxta Athenienses, Memaeterionis sexta: pertransijt praedictos consularum vigintinouem plenos. In trigesimo vero consularum circa decimu mensem venit ad Ioane, & baptizatus est in Iordane fluuio, trigesimo anno natiuitatis in carne, hoc est secudu Aegyptios Athyr mensis duodecima ante sextum Iduum Nouembrium. Iuxta Graecos, dii mensis octaua. Iuxta Salaminios qui & Costantiani, tertij Chocae sexta. Iuxta Paphios, Apogonici decima sexta. Iuxta Arabas, Angathalbahth vigesima secunda. Iuxta Macedonas, Apellae decima sexta. Iuxta Cappadoces, Arata decima quinta. Iuxta Athenienses, Metagitionis septima. Iuxta Hebraeos, Marefoau septima. Quae admodu testimonium praebet mihi Euangelium secundum Lucam, sic dicens: Erat in v s i incipiens esse annoru ferme triginta, filius existens velut putabatur esse, ioseph. Et hinc ab Athyr mensis duodecima praedicante ipso annum Domini acceptu, iuxta ea quae in Esaiia propheta praedicta sunt, nepe, spiritus Domini super me, cuius gratia unxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, ut praedecem captiuus remissionem, & caecis visum, ut praedecem annum Domini acceptum, & diem retributionis. Reuera enim praedecem annum acceptum, hoc est cui non contradicebatur. Primum enim annum post trigessimu annum aduentus sui carnis praedecem, & omnes ipsum suscipiebant, neq; Iudaei contradicebant, neq; gentes, neq; Samaritae. Sed omnes libenter ipsum audiebant. In quo anno ascendit ad Hierosolyma, postquam baptizatus fuit, & quadraginta dies tentationis peregit, & discipulos suos elegit, ita vt reflexerit a tentatione ad Iordanem, & penetrarit ad mare Tiberiadis, & hinc transierit in Nazaret, vnde videlicet ascendit Hierosolyma, & in medio festiuitatis clamabat dicens: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat. Et sic abiit ad Nazaret, & in Iudaeam, & in Samariam, & in partes Tyri. Et completo primo anno, rursus ascendit Hierosolyma, & deinceps quasi uerunt ipsum prehendere in festiuitate, & timuerunt. In qua festiuitate dixit, Non ascendo ad festiuitate hanc: non enim mentiebatur, absit. In media enim festiuitate uenit, inquit, & intrauit Hierosolyma, & dicebant, Nonne hic est quem querebant prehendere, & ecce palam libere loquitur? Nunquid dixerunt sacerdotes quod hic est Christus? At nouimus hic unde est. mystice enim & spiritualiter loquente ipso ad fratres, non nouerant quid diceret. Dicebat enim ipsis, non ascensurus se esse in templum in illa festiuitate, neq; in crucem, vt perficeret dispensationem passionis suae & mysteriu salutis, & ex mortuis resurgeret, & in caelum ascenderet, quae implebat omnia in propria sua potestate. Et post haec completo biennij tempore, deinceps trigesimo tertio anno suae dispensationis in carne, postquam transgressus esset duos consularum quos diximus, duorum Geminorum, & Rufi ac Rubellionis, deinceps in tertio consularum, in tertio ipsius mense post Ianuarium & Februarium, in mense Martio perficit mysterium passionis, exors passionis uerbum, passus in carne propter nos. Manet autem passionis expers, velut Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Patitur aut die ante decimumtertium Calendas Aprilis, transgressus ipsis vniam uesperam, hoc est, decima quarta Luna nocturna media, praenueiebant enim & comedeabant pascha, velut Euangelium dicit, & nos saepe diximus. Comedeabant igitur pascha duobus diebus antea quam comedi solet, hoc est tercia uespera, quod oportebat quinta uespera. Decima quarta enim sic erat quinta, comprehenditur autem per tertiam eandem serotinam, quae erat vndecima luna nocturna. Ante decimu sextum Calend. Aprilis quarta, duodecima nocturna, Ante decimum quintum Calend. April. quinta, decimatertia diurna, nocturna uero decima quarta. Ante decimum quartum Calend. April. profabbatum, decima quarta nocturna. Ante decimum tertium Calend. April. sabbatum, decima quinta diurna. Ante duodecimu Calend. April. illucelcens dominica, decima quinta nocturna, quod ipsum erat illuminatio orci ac terrae, & caeli & noctis atq; diei, ppter decimam quintam luna & solis cursum, & quoniam resurrexio & aequinoctium ante vndecimum Calend. April. propter qua seducti, vniam diem transgressionis fecerunt, velut dixi. Habet autem supputatio horas quasdam subtilis rationis, quae incidit per annos tres apud ipsos, & est dissonans illa vna dies. Apponunt enim cursui lunari post trecentos quinquaginta quatuor dies, etiam alias per annum quatuor horas, vt sit in tres annos vna dies. Quapropter apud ipsos quinq; menses efficiuntur intercalares, in annos decem quatuor, eo quod aufertur a solari cursu trecentorum sexaginta quinque dierum & horaru triu, hora vna. Appositis enim horis deinceps fiunt cccx. dies

Christi 33 ano passus aduentus sui passus est. 13. Cal. April.

Christus v. Ianuarij natus.

Christus vii. Idus Nouemb. baptizatus est.

Annus acceptus.

Pascha eius quando factus est.

Anni iuxta cursum lunarium ratio.

dies praeter hora vna. Vnde ipsi sexies multiplicates quatuordecim annos octogesimoquarti anni, in octogesimo quinto ponit intercalare mensem vnū: vt sint triginta annos menses, in octoginta ac quinque annos, q; debebat esse iuxta exacta supputatione, menses triginta, & viginti quatuor dies, & hora tres. Huius itaq; gratia tunc decepti, non solu anticipabant tumultuantes duos dies edentes pascha, sed etiam transgressionis vniam die apponentes, oibus modis ipsi errantes. At vero dispensatio veritatis exactissime oia nobis salutariter operata est. Vnde & ipse Saluator vbi perfecisset pascha, exiit in montem postquam comedit, quū dixisset, Desiderio desiderauit, & illic pascha Iudaicu cum discipulis comedisset. no aliter facies, sed etia ipse cum faciētibz aequaliter facies, vt ne dissolueret lege, sed impleteret. Et hic postquam transgressus est trigessimu annu quando baptizatus est, & post trigessimu annu vbi praedecem plenissimu annum acceptu, & cui no contradicebatur. Itemq; alii cui contradicebatur, & q in persecutione ac molestia erat, & postea alio anno transgressus a natali suo die, hoc est aduentus, quae est quinta Ianuarij mensis, iuxta Aegyptios vero Tybi mensis vndecima, ad totos septuaginta quatuor dies, velut diximus, vsq; ad die ante decimum tertiu Calend. April. & secundu Aegyptios Phamenoth mensis vigesima quartam, copleuit plerissimē annos triginta duos, & septuaginta quatuor dies, ab aduentu & apparitionis suae natali die, & resurrexit secundu Aegyptios Phamenoth mensis vigesima sexta die, q; erat aequinoctiu, & ante vndecimu Calend. Aprilis. Quo coperiantur oēs mentiri qui no sunt filij veritatis. Vt statim primus Valentinus qui triginta nobis saecula confinxit, ab eo quod triginta annos educationis vitae, ac virilis ipsius aetatis esse putauit: ignarus quod non solu triginta annos compleuit, sed in trigesimo baptizatus est, vbi impleuisset annos vigintinouem, & menses decem, velut dixi, duodecima mensis Athyr, ante sextum Iduum Nouembris, & postea praedecem annum Domini acceptum, & postea alium annum cui contradicebatur, & septuaginta quatuor dies quibus contradicebatur, a die quo baptizatus est: vt sint omnes anni praesentiae eius in carne, a natiuitate vsque ad passionem, anni triginta duo, & dies septuaginta quatuor. A consularum vero Syluani & Neruae, anni duo & dies centum triginta quatuor. Et confutatus est hic praedecem Valentinus, & multi secundum ipsum delirantes, confutati sunt etiam qui Euangelium secundum Ioannem, quos merito alogos, xxxij. dies id est verbo carentes appellauerim, quando quidem Verbum Dei rejciunt, Deum uerbum paternum ad Ioanne praedicatum, qui de caelo descendit, & salutem nobis operatus est totius sui in carne aduentus ac praesentiae. Nam & ex consularibus, & ex annis, & ex confirmatione Esaiiae prophetae, & ex Euangelio Lucae Ioannisq; & Matthaei ac Marci, & simpliciter vndiquaque redarguuntur erronei illi. Quoniam non solum vniam pascha post principium praedecem annorum secundum tempus anni circuitum perfecit, sed secundum circuitum trium consularum pascha impleuit, post Ioannis baptismum. Et corruit illorum nulla intelligentia praedecem oratio, poenitentia erronea, delira, ac dementia & ignorantia referta, quae non solum non cognoscit suam ipsius vitam, sed etiam falso contra veritatem frustra militat. Reperimus enim alicubi in his sermonibus scriptu ac exprellum, quod Verbu Dei Deus christus natus est circa quadagesimu annu Augusti, id quod fecellit scriptore, quia calculo ipsius beta relicto, & My solum restante, quadraginta solu annos fecerunt. quadagesimo enim secundo anno Augusti natus est. Dicit aut quod ante duodecimu Calend. Iul. aut Iunij, no habeo enim quod dicam, Sulpitio Camarino & Cneo Pompeiano consularibus. Hoc aut considerauit, quod etia hi qui dixerunt die conceptionis, & quando Gabriel virgini nuncium attulit, opinionem dixerunt quoru dam dicentium ex traditione, quod per septem menses natus est. Inuenimus enim ab hoc consularum ante Pisonem, vsq; ad vndecima mensis Tybi, & ad diem ante octauum Iduum Ianuarij, quando reuera apparitio Dei cotigit, & natus est septimestri tempore, secundum lunare cursum, praeter dies quatuor. Quare si alicubi in suspectis locis scripta haec inueneris, ne offendaris circa cognitione. Reuera enim natiuitas christus circa cotigit vndecima mensis Tybi. Quidam vero dicunt quod decem mensibus in vtero gestatus est praeter dies quatuordecim & horas octo: vt sint menses nouem, & dies quindecim, & horae quatuor, inuenientes id quod apud Solomonem dictum est, decimestri tempore conueret in sanguine. Attamen vndiquaque, vndecima Tybi mensis praedecem Domini in carne natiuitas facta est. Et circa ipsam vndecimam post annos triginta factum est primu signum in Cana Galilaeae, quado aqua facta est vinu. Quapropter etia in multis locis vsq; in hunc diem hoc fit quod tunc factum est diuinum signum in testimonium incredulis. Velut testantur in multis locis fontes ac fluuij in vinum conuersi. Cibyses quidem vrbs Cariae fons, qua hora hauserunt ministri, & ipse dixit, Date Architriclino. Testatur & in Gerafa Arabia fons similiter. Nos bibimus de Cibyses fonte, fratres vesteri nostri de eo qui est in Gerafa in martyrum templo. Sed & multi in Aegypto de Nilo hoc testantur. Quare in vndecima Tybi apud Aegyptios, omnes hauriunt aquam & reponunt, tum in ipsa Aegypto, tum in multis regionibus. Sic equidem comperitur, quod post duodecimam mensis Athyr, id est nouembris abierit, & tentatus sit diebus quadraginta, & redierit atque elegerit quosdam suos discipulos: & inceperit post quadraginta tentationis dies praedicare: & descenderit ad Iordanem, & incidit in Nathanaelem & eos qui cum ipso erant, & assumpserit ipsos, quando manserunt apud ipsum duos dies: & digressis ipsis, & ipso Domino in Galileam profecto, statim propter priores duos dies, dixit Euangelium, Tertia die nuptiae factae sunt in Cana Galilaeae, id quod signum & figura Ecclesiae erat. Nam in tertia die negocij sui in corde terrae, quod in terra fecit post passionem, vbi surrexit nuptias coniunxit cum Cana. Cana enim significat adeptam. Quae uero est adepta illa quam haeres? de qua Psalmista in quinto Psalmo dixit, de ea quae hereditatem consecuitur, & caetera. Nuptiae enim haec reuera benedictae sunt quae a figura illa occasionem acceptam signant. Illic enim erant nuptiae sensibiles in Cana Galilaeae, & aqua uere vinum facta est, & ficat,

Christi aetas anni. xxxij. dies.

Pascha tria a Domino peracta sunt.

Christi natiuitatis dies q; fuerit.

Aqua quibus locis in uinum mutata sit.

Cana adeptam signant.

appellata iuxta duos modos, tum vt aquositate debacchantium in mundo, in temperantiam & in castitatem nuptiarum abstringeret, tum vt tristitiam corrigeret in hilaritatem vini molestias discutientis & gratiae, quo omnibus modis obturaret ora eorum qui aduersus Dominum insurgunt, & quod ostenderet quod ipse est Deus cum Patre & sancto suo Spiritu, qui aquam viti praebet coloras ipsam in illa in vinum & hilaritatem hominum. Verum in alio loco longius de his narrauimus. Hic vero velut in degressione re percurrimus. Caeterum duo pascha post principium praedicationis Saluatoris fecit, & tertio passus est. Quare impleta sunt iam a me exacte relata, de diebus & mensibus ac consulationibus. Et vndiquaque corrui erronea de his traditio, quam Evangelia inter se consona sunt, & nullum Evangelium alteri oppositum sit. Deueniam porro rursus ad propositum. Licet Lucas testimonium mihi praebes in his quod multipliciter a me relata sunt: factum est in sabbato secundo primo: vt ostendat sabbatum primum esse, quod ab initio decretum est ac dictum a Domino in mundi creatione, quod per circuitum ab eo tempore vsque, huc iuxta septem dies reuoluitur, hoc scilicet primum esse. Secundum vero sabbatum quod decretum est a lege. Dicit enim lex, Accipies tibi ouiculam anniculam immaculatam masculam, quam sanam erat imago Saluatoris: a decima die mensis, & erit seruata vsque ad decimaquarta, & macabitis ipsam vesperi decimaquarta die, & erit tibi sabbatum dies sancta, & edetis azima septem dies, & septima die facies sancti sabbatum die sanctam. Et videtis quod secundum appellatur sabbatum post sabbatum, eiusmodi sancta profabbati dies, in sabbatum sanctificata, siue dominica fuerit, siue secunda siue tertia occurrerit. In septem vero dies rursus reuolutum secundum primum vocatur, vt ostendat hinc, quod non solum Ioanes de circuitu dierum anni, duorum & trium festorum pascha indicauit, sed etiam Lucas & alij. Sic enim dicit lex: Numerabis tibi septem hebdomadas, ab initio manipuli quando falcem in messen miseris, & facies septimam hebdomadam die sanctam Domino, indicans de Pentecoste, hoc est quinquagesima. Nam postquam macatum esset pascha, intra tres dies, hoc est post tres dies agni, praecipit manipulum inferri, vt significaret benedictum manipulum qui resurrexit ex mortuis, post tertium diem terra ipsum profere, & ipso ipsum rursus ab illa ferente in resurrectione ex monumento, & manente cum discipulis per quadraginta dies, & in fine quinquagesimae inferente ipsum ad caelestia ipsi patri primogenitum primogenitorum, quae sunt primitiae sanctae, manipulus quem decerpit ex Maria, vna quae amplexa est in Deo, fructus ventris, primitiae aerae. Non enim amplius post quinquagesimum diem falx primitias Deo offert. Non enim amplius CHRISTVS moritur, Mors illi non amplius dominatur, velut scriptum est: Et videtis quod Dei mysteria praefigurauit lex, & impleuit Evangelium? Vnde vero non poterimus horum claritate ostendere? Quare non est opus sermonem longius extendere, ideoque rursus ad consequentiam orationem dirigamus. Apparet autem & ex speciebus, & ex messe, atque discipulis, quod post quadraginta dierum tentationem haec omnia exponit Ioannes & Lucas & omnes. Caeterum non venient tales se contra ea quae a sancto Ioanne dicta sunt armare, putantes se aliquatenus veritatem subuertere posse, nescientes quod magis contra se ipsos armantur, quam contra sanam doctrinam. Dicunt autem contra Apocalypsim haec nugantes. Quid mihi inquit, prodest Apocalypsis Ioannis, quae dicit mihi de Angelis & septem tubis: & non sciunt qui talia dicunt, quod necessaria & vtilia huiusmodi sunt in praedicationis relicitudine. Quae enim erant in lege ac prophetis obscura & in aenigmatibus dicta, ea Dominus dispensauit, vt per Spiritum sanctum ad nostram salutem, seruo ipsius Ioanni reuelarentur. Quae illic obscura erant, hic in spiritualia ac manifesta praedicant. Spiritualiter autem nobis eadem dispensauit. Et ex pel libus quidem tabernaculum construxit, pellibus rubrae ac hyacinthi colore infectis, &c. vt ostenderet tabernaculum illic quidem tabernaculum esse, verum perfectissimum tabernaculum CHRIS TI representare, pellis enim a corpore fit, quae mortua est velut umbra corporis viuicis: vt ostenderet corpora esse tabernaculum Dei. Quandoquidem enim in sanctis corporibus habitat Deus, vt impletur dictum illud, Habitabo in ipsis & obambulabo: error quidam futurus fuisset in credentibus, nisi liber nobis spiritualiter reuelatus fuisset, vt disceremus non tubis esse opus, sed scire quod spirituale est totum Dei negotium, vt ne iuxta Iudaicas, accipiamus aeras tubas aut argenteas, sed spiritualiter intelligamus, velut a caelo sit Ecclesiae praedicationis, quae admodum etiam alibi dixit: In illa die buccinabunt tuba magna. Tuba enim erant prophetarum. Tuba vero magna, sancta vox Domini in Evangelio. Quapropter etiam angelis datum est reuelare nobis. Buccinabit enim inquit, & mortui resurgent. Si vero irridentur apud vos o boni, angelorum tuba, eo quod in Apocalypsi scriptae sunt: Irridebitur etiam tuba apud sanctum Apostolum relata. Descendet inquit, de caelo in extrema tuba, & mortui resurgent in extrema die in uoce Archangelorum. Quum itaque Apostolus concordet cum sancto Apostolo Ioanne in Apocalypsi: quae reliqua fiet contradictio? quomodo vero non statim vnusquisque error redarguetur? quum Deus in vnoquoque, sancto dederit testimonium. Deinde aliqui ex ipsis rursus reprehendunt dictum in eadem Apocalypsi, & dicunt contradicentes quod dixit rursus, Scribe angelo Ecclesiae in Thyatiris: & non est illuc Ecclesia Christianorum in Thyatira. Quomodo igitur scribit ei quod non est? Et reperitur tales se ipsos cogentes confiteri, ex his quae praedicant contra veritatem. Si enim dixerint, non est nunc Ecclesia in Thyatiris, ostendunt vaticinatum esse Ioanem. Quum enim inhabitarent hi isthic, itemque Phryges, & instar luporum rapuerint metes simplicium fidelium, trastulerunt totam ciuitatem in suam haeresim, & qui negant Apocalypsim verbi huius, in subuersione contra illud tempus arma mouerunt. Nunc autem propter CHRIS TI in hoc tempore, post tempus centum & duodecim annorum, est Ecclesia & augetur, & alia quaedam isthic sunt, tunc vero vniuersa Ecclesia euacuata erat in haeresim secundum Phrygas appellatam. Quapropter etiam Spiritus sanctus studuit reuelare nobis, quomodo errata esset Ecclesia post tempus Apostolorum, tum Ioannis, tum deinceps sequentium, quod erat tempus post Saluatoris assumptionem, per nonagintatres annos errorem ac confusionem passura isthic Ecclesia in Phrygastarum haeresi. Sic enim redarguit Dominus. Scribe angelo Ecclesiae Thyatirensis.

Sabbatum secundum primum.

Apocalypsis Ioannis utilis.

Hec

Hec dicit qui habet oculos velut flammam ignis, & pedes eius similes chalcobano. Noui tuam fidem, & charitatem, & ministerium, & quod nouissima tua plura primis. Habeo autem contra te, quod permittis uxorem Iezabel decipere seruos meos, quae se dicit prophetissam, & docet comedere ea quae simulacris immolata sunt, & scortari. Et dedi ipsi tempus agendi poenitentiam, & non vult respicere exhortationem suam. Non videtis o boni, quod de mulieribus dicit in prophetiae opinione deceptis, & multos decipientibus: de Priscilla inquam, & Maximilla & Quintilla, quarum fraus non lauit Spiritum sanctum, sed praevaticinatus est propheticè per os sancti Ioannis, quod factum est post sancti Ioannis dormitionem, quum ipse vaticinatus sit in temporibus Claudij Caesaris, quando in Pathmo insula erat. Confitentur enim & hi in Thyatiris haec impleta esse. Itaque secundum prophetiam scriptam his qui illic in CHRIS TO illo tempore conuersati sunt, quod mulier se ipsam prophetissam appellatura esset. Et corrui ipsorum doctrina vndiquaque excogitata & contra veritatem excitata: quum ostensum sit quod sermo in Apocalypsi propheticus sit, ex Spiritu sancto secundum veritatem. Efferunt autem iidem se rursus metentes, dictiones venantes sine fine, vt sancti Apostoli libros merito reijcere videantur. Ioannis inquam Euangelium & Apocalypsim, fortassis autem & epistolas. Concordant enim etiam haec Euangelio & Apocalypsi, Et dicunt, Vidi & dixit angelo, solue quatuor angelos qui sunt in Euphrate, Et audiui numerum exercitus, iucius mille decem millia, & erant induti thoraces igneos & sulphureos & hyacinthinos. Putauerunt enim hi, nunquid ridicula est veritas? Si enim dicit quatuor angelos qui in Euphrate desident, vt ostendat quatuor differentias gentium sedentium isthic ad Euphraten, Assyriorum videlicet, Babyloriorum, Medorum ac Persarum. Haec enim quatuor regna per successiorem in Daniele habentur, quod primum Assyrij regnauerunt, & Babylonij temporibus ipsius: Medi vero successerunt, & post ipsos Persae. Quorum primus fuit Cyrus rex. Nam regna & gentes sub angelis posita sunt, velut attestatur mihi Moses sanctus Dei seruus, iuxta consequentiam interpretans, ac dicens: In terra terroga patrem tuum, & annunciat tibi seniores tuos, & dicent tibi. Quando diuisit altissimus gentes, velut disperisit filios Adam, constituit terminos gentium, iuxta numerum angelorum Dei, & facta est portio Domini populus ipsius Iacob, funiculus hereditatis ipsius Israel. Si igitur gentes sub angelis posita sunt, merito dixit, Solue quatuor angelos qui in Euphrate desident, ac detinentur, vt permittat gentibus bellum, vsque ad tempus longanimitatis Domini, donec imperabit per ipsos vltionem fieri sanctorum suorum. Detinebantur enim impositi illi angeli a spiritu, non habentes occasionem incursum, eo quod nondum solutum esset ipsis ius, vt reliquas gentes soluerent propter contumelias in sanctos. Solutur autem tales & inuadunt terram, velut Ioannes vaticinatur, & reliqui prophetae. Nam commoti angeli commouent gentes ad impetum vlciscendi. Quod autem igneos & sulphureos ac hyacinthinos thoraces significat, nemo ambigit. Illae enim gentes ex tali colore habent indumenta. Sulphurentae enim vestes coloris sunt melini appellati, ex lana sic infecta. Ignea autem, coccinea dicit indumenta. Et per hyacinthina callainam ostendit lanam. At hi non suscipientes spiritum sanctum, percussantur quidem spiritualiter, non intelligentes ea quae sunt spiritus: & secundum doctrinam dicere volunt, non scientes dona in sancta Ecclesia, quae verè & constanter in intelligentia & sana mente spiritus sanctus recensuit, sanctique; Prophetarum & Apostolorum, inter quos etiam sanctus Ioannes per Euangelium & Epistolas ac Apocalypsim ex eodem sancti spiritus dono impertiuit. Venit autem super ipsos id quod dictum est, Blasphemanti in spiritu sanctum non remittetur neque in hoc seculo, neque in futuro. Nam contra verba a spiritu dicta hi pugnant. Caeterum quum tot ac talia dicta sint contra huiusmodi haeresim, ea sufficere arbitror. Et quum velut scolopendram, aut vermem iulum appellatum (qui reptile multipes est, exiguum quidem viribus & dolore veneni, multipes vero, & longam speciem praefertens) ipsam per virtutem Dei ac veritatem conculcauerimus, deinceps rursus, o charissimi, procedentes, ad sequentes per virtutem Dei pergamus.

Contra Adamanos, Haeresim LII.

Talpa appellatur animal quoddam infra in terra latitans, quadrupes. Perfodit id terram, & in intumescit ipsius habitationem habet, velut parui catuli canis staturae circumferentiam habens, cui in totum nullus est visus. Desolatorium autem est animal, infernè eradicans omnem hominum agriculturam, cucumerarias maxime & acres plantas, cepas item ac allia, bulbosque, ac huiusmodi, lilia quoque & alia. Si vero in perfodiendo contigerit, vt per inconsiderantiam extra terram ad aerem perueniat, aut capiatur ac praehendatur ab hominibus, ridiculum quiddam inducit omnibus qui hoc animal coeperunt. Sic sanè etiam ipse nunc aggredior dicere de proposita secta, quae quantum ad cor attrinet, caecutit & fatua est. Veram solitudinem sibijpsi efficit, & constitutionem suam infernè excindit & multas radices virorum in ipsam collapsorum deuastat ac corrumpit. Et si contigerit vt à prudentibus conspiciatur, risum non vulgarem excitat, velut etiam praedictum animal, cui illudunt homines ob ipsius caecitatem ac incontinentiam, & quod non reperit vbi rursus ingressum faciat, velut etiam haec secta. Imposuerunt enim sibijpsi nomen ipsius Adam. Hoc autem ex auditu referimus, vt qui ex multis viris id accepimus: non enim in literas relatum inuenimus, neque in aliquos tales incidimus. Quum igitur multi de hac re retulerint, iustum duximus etiam ipsius mentionem facere. Quapropter etiam merito hanc praedictam caeco animalculo assimilauius, eo quod hominibus fermè non apparet, & occultè in terra est, & corruptionem ex infernis inducit. Ridicula est autem, & decreueram ipsam in totum non in numerum referre. Verum quia omnino sonus eius in mundo est, nihil molesti fuerit prudenti auditori de omnibus nosse, quae in mundo instar zizaniorum à diabolo seminata sunt. Siue enim est talis, siue non est, quum multos de ipsa dicentes audiuerimus, securitatis gratia etiam de ipsa dicere consentaneum mihi visum est, & non relinquere, etiam si exoluta est, & non amplius

Angeli quatuor significare gna, quatuor i Da niel

Callaina lana.

Scolopendra iulus uermis,

Talpa de scriptio.

Hypocau-
sta Adami
anormm.
Campfarij

plius extat. Non enim certò scio aut adhuc sit, aut non sit. Quid verò longiori proœmio vtens tem-
pus extendo? Incipiam narrare ridiculum, imò potius lugubre. Lugubre quidè, quod diabolus in ho-
minum mente inhabitauit, vt subsannet opificium ex Deo formatum. Ridiculum verò, de his qui ne-
que vident, neque sapiens quid meditantur. Primum quidem dicunt, tales, Ecclesias suas, siue latibus
la & speluncas (si enim meritò appellauerim hæreticorum conuenticula) in hypocauftis, id est locis q̄
subtus incenduntur, extruere. Subincendere verò infernè, vt sit tepor ad calsactionem intus in domũ
cula congregatorum. Dum autem ingrediuntur, sunt quidam vestium custodes ad fores instar Cam-
psariorum ab ipsis constituti. Et quilibet ingrediens, siue vir siue mulier, exiit foris, & ingreditur
nudus, velut ex matre, vniuerso corpore. Et qui ipsorum principes videntur ac doctores, omnes ve-
lut ex matre sedent, alii supernè, alii infernè, mixtim ac sparsum. Sunt autem apud ipsos qui videlicet
Continentes dicuntur, & virgines se esse iactant, veluti seipfos decipiunt, & lectiones, & alia omnia
nudi faciunt. Si verò visus fuerit quis (nam & hoc dicunt) in delicto esse, eum non amplius in congre-
gationem admittunt. Dicunt enim ipsum esse Adam, qui comedit de ligno, & iudicant vt expellatur
de Paradyso, hoc est ex ipsorum Ecclesia. Putant enim suam ecclesiam esse Paradysum, & seipfos esse
Adam & Euam. Qua igitur ratione subincendunt domũ, vt ne frigus ipsos contingat? Adam enim &
Eua nõ in hypocaula domo vitam degerunt, neque in incendio quopiam cõpriebantur, neque fri-
gus ipsos grauabat. Erat autem ipsis aer purissimus, & omni temperamento ordinatè ex Deo refer-
tus, neque frigoris aduersitate intentus, neque molesto æstus feruore incitat: & diætã immortalis, et
locus ex Deo factus ipsis dispositus erat, iucunditate & vitæ opulentia redundans, & neque frigori,
neque æstui, velut dixi, expositus. Quum autem hi talibus indigeant, valde ludibrio expositi sunt. De
inde verò etiam aliud consideremus, quomodo vniuersus ipsorum error redarguitur. Neq; enim vna
hora aliqua illi nudi erant, sed perpetuò, & non verecundia confundebantur. His verò nõ ob id quòd
non pudefiant nuditas adest, etiam si sic ipsi putarint, sed inexplabilis voluptatis gratia, quæ oculorũ
pupillis delectationem inducit. Ablata est enim ab ipsis verecundia, quæ in omnibus sanctis Scripturis
laudatur: & verò impletum est id quod apud Prophetam dictum est, *Aspectus meretricis tibi est, impu-
denis factus es erga omnes.* Cæterum post horam illam foris vestibus induuntur, & non amplius sunt A-
dam. Neque enim ille statim vestium copiam habuit, sed primùm folia sicca, postea tunicas pelliceas: &
post multum tempus vitæ ipsorum, varia Dei sapientia cognitionem ipsis immisit vestimètorum. Et
omnibus modis subsannabantur ipsi, dicentes seipfos esse Adam & Euam, mentientes cõtra seipfos,
& simul verum dicentes. Nam quod hi Adam nõ sunt, manifestum est ex multis indiciis, velut etiam
ostendimus. Quod autem ab intelligibili serpente ludificantur, id manifestum est ex ascititia ipsorũ
forma, & nuditate, & turpitudine, & ludibrio. Indigna porro res est nos magnificare horum subuer-
sionem. Neque enim simile ipsis animal, hostilibus instrumentis aut magnis armis opus habet, vt tol-
latur. Per exiguam enim virgam hoc tollitur. Sæpe verò vbi sursum prolatum est ex latibulo, relinquitur
solum, & post se ipsum perit, derideturq; ac ludibrio expositum est. Sic etiam hi, etiam si non repe-
riantur, per ridiculum ludum, & inuerecundam vitam, ac nugis plenam doctrinam, intereunt. At con-
sequentes sectas consideraturi, rursus precemur Deum, vt nobis auxilium sit, ad ipsarum inuentionem
ac subuersionem, & ad nostram ac legentium salutem.

Paradisi
uita.

Elxeus
pseudo =
propheta.

Contra Sampscos. LIII hæresim.
Sampscæi quidam in Peræa, de quibus iam in aliis sectis mentionem fecimus, qui etiam Helcesæi
appellatur, hæresis quædam est in Peræa appellata regione, vltra salsum aut mortuum appellatũ
mare, in Moabitide regione, circa torrentem Arnorum & vltimus, in Iturea & Nabatide, velut iã
sæpe à me de hoc dictum est. Hi enim iactant Elxæum suum esse doctorem. Et adhuc hodie de gene-
re ipsius existentes duas mulieres adorant, velut deas videlicet, eo quòd sint ipse ex semine benedicto.
Vtuntur autem hoc libro etiam Olsæi, & Ebionæi, & Nazoræi, velut iam sæpe dixi. Na-
tura verò hi Sampscæi ex ipso procedunt, neque Christiani existentes, neque Iudæi, neque Græci, sed
medii simpliciter existentes nihil sunt. Dicunt & alium librum se habere fratris ipsius Elxai. Deum
autem vnum dicunt, & ipsum colunt baptismis quibusdam vtentes. Addidit sunt Iudæis in omnibus.
Quidam ex ipsis etiam ab animatis abstinent, & pro his qui ex genere Elxai sunt moriuntur. Et in
hoc quidem tempore audiui mortuam esse vnam fœminam Marthus vocatam. Superest autem etiã
nunc Marthana, nisi etiam ipsa mortua est. Si verò aliquando exhibant in publicum tales, aliquò abeũ-
tes, turbæ ipsas sequentes puluerem pedum colligebant, medelæ videlicet gratia, & saluam iputorum
similiter, maximo opere delusi, vtebanturq; ipsis in præseruatiuis ac amuletis. Omnis enim error habu-
it primum cæcitatem, deinde vanitatem. Et neque prophetas admittunt tales, neque apostolos. O-
mnia vero apud ipsos fraudis plena sunt. colunt & aquam, & hanc velut Deum putant, fermè dicentes
esse vitam ex hac. CHRISTVM autem nomine confitentur, creaturam ipsum putantes, & semper
apparentem. Et primum quidem formatum esse ipsum in corpus Adam, & rursus induere quando
vult. Vocari autem ipsum CHRIVM, & esse spiritum sanctum sororem ipsius femineo habitu
præditam, & vnumquemque ipsorum CHRIVM & spiritum sanctum habere altitudinem sex
milliariorum, & latitudinem viginti quatuor. Et multa alia nugis plena. Iam verò de hoc sæpe in aliis se-
ctis facta mentione subuersiones feci. Quapropter non necessarium duxi longius de ipsis subuerten-
dis inquirere, quum iam à nobis hoc præstitum sit, in ipsum Elxeum siue Elxai & complices eius,
in aliis iam declaratis sectis. Omnibus enim deprehensu facilis est talis, & ipsius hæresis, quòd er-
roris solaris natura. Proinde velut qui lacertam solarem virga spei CHRISTI & crucis eius percussimus, ad se-
quentes eamus. Iustum enim est, vt quo nomine seipfos hi appellauerunt, eodem ænigmatè nos vta-
mur

Aqua pro
Deo.

Christi
spiritus san-
cti mensu-
ra.

Lacerte
solaris na-
tura.

mur ad exprimentum adulteratum ipsorum nomen. Sampscæi enim solares sunt, si interpretis vocẽ:
quapropter etiam animalis mentionem fecimus. Hanc enim lacertam sic homines appellant, Solarẽ
videlicet. Peior est autem hæresis hæc quàm lacerta, ne minimam quidem vtilitatem in se habens. Illa
enim vbi per tempus hebetem visum habuit, per conuersionem ad solem oculos rursus leuat, dum in
latibulo ad orientem conuerso seipfam apprimat, & ieiuna se ad orientem conuertit. Hæc autem secta
in omnibus insipientiam animantis eius habet, non tamen vel modicum laudis. Proinde & hæc hæ-
resis, lacerta solaris à nobis dicta, & à veritate conculcata hic maneat, nihil valens cõtra veritatem Dei.
Nos verò ad alias pro consuetudo more pergamus.

Contra Theodotianos, hæresim LIIII.

Vrrexit rursus Theodotus quidam, qui est auulsiõ ex prædicta Alogorum secta, quæ Ioannis Euã-
gelium, & Deum Verbum quod erat in principio, & in illo Euangelio habetur, negat, itemque
eius Apocalypsim. Sed & cum aliis prædictis sectis conuersatus est & vixit, & secundum tempus
ipsis successit. Ex quo sanè Theodotiani sunt appellati. Et quamuis hæresis hæc adhuc sit ignota, ta-
men quæ ad nos ex scriptis peruenierit, referemus. Hic Theodotus à Byzantio originem duxit, quæ
nunc Constantinopolis appellatur, coriarius quidem arte, verum multæ eruditionis ac doctrinæ. Hic
cum quibusdam pluribus tempore persecutionis instante (haud scio quali persecutione) à ciuitatis
principio compræhensus, & cum aliis pro CHRISTO examinatus, quum alii omnes serui Dei victo-
riam abstulissent, & martyriũ pro CHRISTO subeuntes præmia cœlestia abstulissent, hic CHRIS-
TVM abnegato à veritatis scopo dilapsus transgressionem fecit. Et quum id ipsi à multis exprobraretur,
præ pudore à patria sua aufugit, & Romam profectus illic vitam transegit. Cognitus autè à quo-
dam Romæ, rursus in idem opprobrium incidit, eo quod prouocaretur à noscentibus ipsum propter
eruditionem: quomodo vir magnæ doctrinæ excidisset à veritate. & sanè malam suipsum defensionem
excogitauit, nouo hoc dogmate prolato. Nempe, Deum ego non negavi, sed hominem negavi. Dein
de interrogatus, qualem hominem? respondit CHRIVM negavi hominem. Hinc adeo ille sibi ipsi
dogma constituit, & qui ab ipso descenderunt Theodotiani, nudum hominem dicentes esse CHRIS-
TVM, & ex semine viri genitum esse. Deinde ad malam suipsum defensionem quæcunque vitia re-
perit, non purè sic sentiens, sed occasione præuaricationis suæ sibi congregans ea collegit. Nã Domi-
nus (inquit) dicit, Nunc autem quæritis me occidere hominem, qui veritatem vobis dixi, Vides, in-
quit, quod homo est. At non nouit miser ille, quod CHRIVS hic dicit, Veritatem quam à patre
meo audiui. Patrem autem suum dicit Deum, non hominem. Si enim ab homine audiisset, non glo-
riatus esset testimonio veritatis, dicens ab hominibus se veritatem audiuisse. Sed hoc fecit, vt Deum
se esse significaret ex patre & supernis genitum, hominem verò propter nos factum, & carne occisum;
deitate verò semper viuentem. Deinde neque peccatum se fecisse dicit quod CHRIVM abne-
gauit, quum ipse CHRIVS dixerit: Omnis blasphemiam remittetur hominibus: & qui dicit uerbum in si-
lum hominis, remittetur ipsi: qui uerò maledixerit in spiritum sanctum, non remittetur ipsi. Ignorat miser il-
le homo, quod Dominus volens muniri salutem eorum qui aliquando in ipsum maledicta iecissent, et
ad poenitentiam reflecterent, vt ne decerneret ipsis condemnationem: hunc sermonem præuaticina-
tur, propter excellentem mansuetudinem ac benignitatem erga homines, & eo quod nosset futurum
vt aliqui insurgerent ac blasphemarent spiritum sanctum, & serui locum ipsi decernerent, & creatum
ac alienum ab essentia Dei affirmarent. Quapropter munis, dicit: Qui verò blasphemat in spiritum
sanctum, non remittetur ipsi, neque hic, neque in futuro sæculo. Non laudans blasphemantes ipsum, sed
suam prænotionẽ ac benignitatẽ ostendens, quæ certos facit de salute, eos qui à blasphemiam eius poeni-
tentiam agunt. Ipse enim rursus dicit: Qui negauit me coram hominibus, abnegabitur coram patre meo. Et
rursus. Abnegabo ipsum. Et rursus, Qui confitetur me, confitebor ipsum coram patre meo: Sed & rursus idẽ
Theodotus dicit: Et lex de ipso dixit, Prophetã ex fratribus uestris excitabit Dominus uelut me, ipsum au-
dite, Moses autem erat homo: qui verò ex Deo excitatus est, inquit, CHRIVS, hic non erat Deus,
sed homo quandoquidem ex ipsis erat, velut etiam Moses homo erat. Et non vidit in seipso Theo-
dotus ille in delicto constitutus, quomodo rursus vnaquæque dictio habet suam munitionem. Nã quod
ex fratribus ipsum excitabit Dominus, dicit, eo quod ex Maria ipse genitus est, dicit. Sic enim ait p-
pheta, Ecce uirgo in utero habebit, & pariet filium, & uirgo manens in utero habebit non ex semine uiri: &
pariet filium, manifestus est factus in carne à virgine genitus: & vocabunt nomen eius Emanuel, quòd
significat Deus nobiscum. Est enim Deus homo, à patre quidem genitus sine principio & sine tem-
pore: homo verò ex Maria, propter aduentum in carne. Deinde etiam ipsum Euangelium dixit ad Ma-
riam, Spiritus Domini superueniet in te, & non dixit, Spiritus Domini nascetur in te. Quapropter vndi-
quaque contentiosus ille & stolidus homo à veritate excidit. Scriptura enim vndique vitam no-
stram muniens comperitur, quo ostendat trinitatem semper, & in omni specie sibi ipsi adesse ac co-
operari, vt ne aliqui dicant alienum esse spiritum sanctum à CHRISTO & patre, id quod multi fi-
liis mala prætexentes faciunt. Itaq; ea gratia Angelus dicit ad Mariam, Spiritus sanctus superueniet
in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Et
nõ dixit solum, quod nascetur: sed, Quapropter & quod nascetur: vt ostendat ex supernis Deum ver-
bum, & in vtero genitum, secundũ suam incarnationem, & secundum suam bonam voluntatem, pro-
pter quam dispensauit suam incarnationem ad nostram salutẽ. Ideoq; apponit, Quapropter & quod
nascetur ex te sanctum, uocabitur filius Dei. Si enim dixisset, Spiritus sanctus ingreditur in te, non
amplius putandum fuisset filium Dei in carne aduenisse, sed spiritum sanctum in carne accedisse.
Quod autem ex supernis uenit Verbum, Ioannes declarans euangelicam angeli uocem dicit, in prin-
cipio

Theodotus

Byzantium
Constanti-
nopolis.

Christus ho-
mo esse
quomodo
probetur
à Theodo-
to.

cipio (inquit) erat uerbum, et uerbum erat apud Deum, et Deus erat uerbum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. Deinde post hæc, Et uerbum caro factum est, et non dixit, Spiritus caro factus est. Neque dixit, CHRIS TVS homo genitus est. Undique enim muniens diuina scriptura, Deum & hominem ipsum nouit, Deum ex Deo ex supernis delatum, hominem ex Maria sine uiri semine genitum. Quum autem hæc duo uera sint, qui ea excedit non est ex ueritate. Præterit insuper miser ille Theodotus, dicens quod Hieremias de ipso dixit, Homo est, & quis cognosceret ipsum? & nō nouit quod seipsum à ueritate abalienat. Nam sicut dixi, vnaqueque dictio habet suam ipsius uirtutis iterpretationem. Qui enim homo est, omnino à multis cognoscitur qui eum noscunt: à patre, inquam ac matre, fratribusq; ac cognatis, cōtubernalibusq; ac vicinis, ciuibus item ac famulis. Hic uero scriptura miraculum totius negocij ipsius exponens, hominem quidem ipsum dixit, ob aduentū in carne. Verūm quod dixit, Quis cognosceret ipsum? significauit de incōprehensibili ipsius deitate. Quādoquidem enim nemo nouit filiū nisi pater, & patrem nemo nouit nisi filius, & cui reuelauerit. Nemo igitur cognosceret ipsum, nisi ipsi reuelauerit. Reuelat autē per sanctum spiritum seruis suis, suam & patris sui gloriam ac deitatem, & vitam suam aternā futurā, & mysteria sua atque doctrinā, & suū propter nos uerū in carne aduentū, quod est Deus ex supernis, & homo ex Maria. Deinde idē Theodotus rursus dicit, quod etiam Esaias de ipso dixit quod homo sit, sic inquit: Homo gnarus ferre languorem, et uidimus ipsum in plaga et in afflictione, et ignominia affectus est, et non reputatus est. At non nouit bellua illa, quomodo rursus redarguitur. In ipsis etiam uerbis Esaias sic dixit: sicut ouis ad maturationem ductus est, et sicut agnus coram tondente ipsum obmutescit, ita non aperit os suum. In humilitate ipse, iudicium ipsius sublatum est. Deinde dicit, Generationem ipsius quis enarrabit? quia tollitur à terra hominum uita ipsius. Et non dixit, tollitur uita ipsius, sed ab hominibus. Semper enim Verbum uiuens existit, & in seipso vitam habet, & vitam diligentibus ipsum dat, & ex hominibus quidem uita ipsius sublata est: à seipso uero uita existit. Viuit enim Verbum, & omnibus vitam exhibet qui sperant in ipsum in ueritate. Et addit, Generationem ipsius quis enarrabit? Si esset homo nudus ex Maria genitus, facile enarrari poterat generatio ipsius. Quando uero est ante Dauid, ante Abraham: Abraham enim pater uester, inquit, desiderauit uidere diem meam, et uidit, et gauisus est. deinde ipsis mirantibus ac dicentibus, Quinquaginta annos nondum habes, et Abraham uidisti: redarguens Theodotū & infideles, & abnegantes Deum Iudæos dixit: Amen amen dico uobis, quod ante Abraham ego sum. Erat enim ante Abraham uerū, & ante Noe, & ante Adam, & ante mundum, & ante cœlum, & ante tempus mundi, & ante uniuersa, & ante creaturas. Quapropter quum sit sine tempore & incernarrabilis, annūciatur per spiritum sanctum ab Esaiā, Generationem ipsi quis enarrabit? quia tollitur ex terra uita ipsius. At, inquit, dixerūt Apostoli, Viri approbatū erga uos signis & miraculis: & nō dixerūt, Deū approbatū. Redargueris autē rursus Theodote. nā rursus Apostoli in ipsis actis dixerūt, uelut bñs Stephanus dicit, Ecce uideo cœlum apertum, & filiū hominis stantē in dextra Dei. Quin & rursus præterit dicens, quod de ipso dixit Apostolus, Mediator Dei & hominum CHRIS TVS IES VS. Et non nouit rursus quod hoc contra seipsum citat. Qui enim dixit, Mediator Dei et hominum CHRIS TVS IES VS ipse declarauit, dicens: Qui declaratus est filius Dei in potentia, secundum spiritū sanctificationis, ex eo quod resurrexit à mortuis CHRIS TVS IES VS Dominus noster. Et rursus, Factum, inquit, obnoxium legi. Verūm horum uerborum faciēs certitudinem dicit, Siquide sunt qui dicuntur dei multi, et domini multi. Nobis autem unus Deus, ex quo omnia, et unus Dominus IES VS CHRIS TVS, per quem omnia. Si autem per quem omnia, & nos in ipsum: non ergo nudus homo fuerit unigenitus à Maria & hucusq;, neq; à semine uiri: alioqui quomodo per ipsum omnia esse potuissent ante ipsum facta, uelut tu dicis, si nudus homo esset? Aut quomodo per ipsum omnia, quæ ante ipsum cognita fuerunt & facta? Et undiquaque corrūit huius delira nugacitas. Cæterūm quum quæ ad notitiam eius pertinent, & uniuersūq; dictionis ipsius subuersionem dixerimus, pro ordinis ratione, uelut partem quādam reptilis adhuc se uoluantis transgrediemur, per ueritatis spem ac fidem conculcatam ac sublatam. & deinceps sequentes considerabimus, & bestialissimas hæreses contemplari studebimus.

Viri appellatio de Christo.

Melchisedec quis sit.

Contra Melchisedecianos, hæresim LV
 Melchisedecianos rursus alij seipsos uocant, auulsi fortassis à Theodotianis appellatis. Hi Melchisedec in scripturis relatum glorificant, magnam quandam uirtutem putantes. Esse autē ipsum superne in innominatis locis. Et esse hunc non solum uirtutem quandam, sed etiam maiorem CHRIS TIO asserunt. CHRIS TVM uero simpliciter uenisse putant, & illius ordine dignum factum esse: nimirum ex dicto illo, Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedec: ut sit ipse adhuc inferior Melchisedec. Nisi enim fuisset in secunda quadam institutione positus, nō uirtute illius ordinē opus habuisset. Cæterūm de ipso Melchisedec dicunt, quod sit sine patre, sine matre, sine profapia, ex Epistola Pauli ad Hebræos id ipsum comprobare uolentes. Fingunt autem & libros sibi ipsi commentitios, seipsos decipientes. Verūm ex ipsorum dictis subuersio ipsorum contingit. Quum enim dicit de Domino, Dauid ipse prophetaus, secundum ordinem Melchisedec sacerdotem ipsum esse, in hoc fore CHRIS TVM sacerdotem diuina scriptura narrat. Reperitur autem statim dicere, Assimilatus filio Dei manet sacerdos in perpetuum. Si autem assimilatur filio Dei, non æqualis est filio Dei. Quomodo enim potest seruus esse æqualis domino? Melchisedec enim homo erat. Quod autem sine patre, sine matre dicitur, non eo quod non habeat patrem aut matrem, dictum est: sed eo quod non sunt manifestissimē in scriptura nominati. Diuinæ enim scripturæ profunditas, & claritudo mentem humanā naturā, excedens, decepit quā plurimos. Etenim qui in Arabia Petrea, Robb & Edom

& Edom appellata habitant, Mosen propter diuina signa Deum putant, adorantq; ipsius imaginem, quam effingentes seducti sunt, non iusto ipsius causa existente, sed errore ipsis per iustum in ignorantia imaginationem inducente. In Sebasta autem quondam Samaria appellata, filiam Iephthae deificauerunt, & in eius honorem quottannis festiuitatem celebrant. Sic & hi audientes sapientia & gloria Scripturæ uerba, ad stultitiam euerſi sunt, & in tumidam mentem elati, uiam ueritatis reliquerunt, & fabulas sibi ipsis euentit, per omnia redarguentur. Nam apud quosdam Melchisedec pater ac mater habetur, non autem in expressis ac genuinis scripturis. Dixerunt autem quidam Eraclan uocari ipsi patrem, matrem uero Astaroth, quæ & Asteria dicitur. Erat autem hic filius indigenarum, illo tempore in campeſtri regione Sabæ habitantium. Salem autem ciuitas uocabatur, de qua alij aliter prodiderunt. Quidam enim dicunt ipsam quæ nunc Hierusalem appellatur, aliquando uero Iebus dicta est. Alii dixerunt aliam quandam Salem esse in campo Sicimorum, ex aduerso eius quæ nunc Neapolis uocatur. Siue autem hinc siue illinc, non longè distant loci: tamen ipsum argumentū docet opus. Obtulit enim, inquit, ipsi Abraham panes et uinum, et erat sacerdos altissimi in illo tempore, qui benedixit Abraham et decimam ab ipso accepit. Oportebat enim sacerdotem altissimi à seruo Dei honorari, & primum quidem Abraham offerre sacerdoti in præputio sacra celebranti, quandoquidem ex ipso ex circuncisione futurum erat sacerdotium, ut omnis altitudo quæ se offert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei destrueretur, ad hoc ut ne se iactans circuncisio de sacerdotio, contradicere possit sacerdotio sanctæ Ecclesiæ. Abraham enim obtulit ipsi Melchisedec decimam. Qui uero ab Abraamo descenderūt, ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tempus autem quum rursus esset sacerdotium ex circuncisione per Aaron & filios ipsius, consequenter Scriptura dicit per Dauidē, post generationes duodecim à generatione Leui, septimā uero à successione Aarō, natura uisum est ut i veteri sacerdotio sacerdotalis dignitas ne constituitur, uerum ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit secundum ordinem Melchisedec sacerdotium transferatur: quod sanè nunc in Ecclesia uiget à CHRIS TIO & hucusq; dum nō amplius semen secundum successionem eligitur, sed forma iuxta uirtutem queritur. Primum enim sacerdotium in præputio per Abel perficitur. Sed & deinceps per Noe. Tertium uero per Melchisedec. Et quod quidem Melchisedec homo erat, ipse sanctus Apostolus in epistola dicit sic: At is cuius genus non recensetur ex ipsis, decimas accepit à Patriarcha. Manifestum igitur est quod ipsius genealogia ex illis non recensetur. Quot, uero sunt alij quorum genus non manifestè recensetur? Daniel, Sedrach, Misac, Abdenago, Helias Thesbites, & in omnibus receptis libris nusquam habentur horū patres ac matres. Quo uero non iuxta hoc error aliquis contingat, nihil molesti fuerit: etiam ea quæ in Traditionibus deprehendimus dicere. Inuenimus enim patrem Danielis, Sabaam quendam appellari. Helias uero patriarchatum ex natura eodem modo inuenimus, quem iuxta seriem exponam hoc modo. Helias Thesbites frater fuit Iodac sacerdotis, ex sacerdotibus nimirum etiam ipse existens, filius autem Achimaam. Achimaam autem filius Saduc, Saduc, Achitob, qui fuit filius Amoria. Amoria filius Moria. Moria Zacha, qui fuit Azia. Azias, Phinees. Phinees, filius Eleazar. Eleazar filius Aarō, sacerdotis uidelicet. Aarō filius Ambrā. Ambrā Caath, Caath Leui, Leui tertius filius Iacob, Iacob autē frater quidē Esau, filius uero Isaac. Isaac filius Abraham. Verūm in receptis libris horum genealogiæ non ualde clarè habentur, sed solum in Paralipomenis tractationis de Helia partes. Naturam autem trium puorū, Sedrac, Misac, Abdenago, neque in Apocryphis, neque in Traditionibus inuenimus. Quid igitur dicemus? Nūquid & illi, de Sedrac & aliis dico, seducunt nos, ut cogitemus quæ non oportet, & tumidè admiremur ultra modum uniuersūque tractationem? Imò absit. Termini enim nobis positi sunt & fundamenta, & ædificatio fidei, & apostolorum traditiones, & scripturæ sanctæ, & successiones doctrinæ, et undiquaque ueritas Dei munita est. Et nemo decipiatur nouis fabulis. Redibo autē ad propositum, uelut hi imaginantur de Melchisedec. Etenim iustus fuit, & sacerdos Dei, & rex Salem: non autem in cœlo est, neque de cœlo descendit. Nemo enim ascendit in cœlum, nisi qui ex cœlo descendit filius hominis, sanctus et uerus Dei sermo inquit. Ordinem uero Melchisedec corroborans Scriptura, & Spiritus sanctus expresse docens, translationem sacerdotii ostendit, à veteri synagoga & consuetudine, ad consuetudinem optimam ac summam, & carnalem successionem non habentem, atque uitam. Melchisedec enim sanctus hic non amplius post se successionem habuit, sed neque sacerdotii ablationem. Manſit enim ipse sacerdos per omne tempus uitæ suæ, & adhuc in scriptura celebratur sacerdos, ita ut nemo ipsi successerit, aut ministerium sacerdotii in tempore ipsius subuerterit. Sic & Dominus noster, non homo existens, sed ex Deo sanctus Deus, Verbum, filius Dei, genitus sine principio & sine tempore, semper cum patre existens, natus propter nos ex Maria homo, & non ex semine uiri. Sacerdotiū autem patri offert, ex humana natura massa accepta, ut pro nobis sacerdos constitueretur secundum ordinem Melchisedec, qui non habet successionem. Manet enim pro nobis in perpetuum dona offerēs. Et primum quidem seipsum obtulit, ut solueret sacrificium ueteris Testamenti, quum perfectus & uiuens pro toto mundo obrulerit, ipse uictima, ipse sacrificium, ipse sacerdos, ipse altare, ipse Deus, ipse homo, ipse rex, ipse pontifex, ipse ouis, ipse agnus, omnia in omnibus pro nobis factus, ut nobis uita omnibus modis fieret, & sacerdotii sui immutabile firmamentum in secula efficeret: non amplius secundum semen successiones diuidens, sed secundum iustitiam seruari in Spiritu sancto largiens. Imaginantur porro alij, de hoc Melchisedec dicentes: carnaliter enim tales perſcrutati sunt, spiritua-liter non intelligentes ea quæ à sancto Apostolo in epistola ad Hebræos dicta sunt. & Hierax quidem hunc Melchisedec putat esse spiritum sanctum, eo quod assimilatus est, inquit, filio Dei. Manet enim hæresis. sacerdos in perpetuum, ex ipsa dictione quam sanctus Apostolus retulit. Spiritus autem intercedit suspiriis ineffabilibus: qui uero nouit sapientiam spiritus, nouit quod pro electis intercedit et interpellat apud Deum.

Moses ubi pro Deo habeatur.

Sale quæ ciuitas.

Sacerdoti orū ratio.

Traditio num auto ritas. Helie genus.

Christi sacerdotiū.

Hierax hæresis.

Excidit

Melchisedec Sem esse creditus est.

Geneſeon calculi uariati in exemplarib.

Excidit autem & hic p̄nitus à propoſito. Non enim carnem induit vnquam ſpiritus. Quum autem carnem non induerit, non potuit eſſe rex Salem, & ſacerdos loci alicuius. Verum quando de hoc Hic race & ipſius hæreſi ſubuerſionem facturus ſum, tum latius de his agam. Nunc uero in conſequentia permanebo. Quot uero & quanta de hoc Melchisedec alii imaginantur? Samaritæ equidem hunc putant eſſe filium Noe ipſum Sem. Ridiculi autem etiam ipſi inueniuntur. Nam diuina ſcriptura omnia cum bono ordine muniens, ueritatem per omnia firmavit, non fruſtra temporibus & annis locatis ac expreſſis. Quando enim Abraam fuit annorum octoginta octo aut nonaginta plus minus, tunc Melchisedec ipſi obuiam uenit, & propoſuit ipſi panes & uinum, myſteriorum ænigmata præſigurans & exemplaria: quum Dominus noſter dicat, *Ego ſum panis uiuens: & exemplar ſanguinis ipſius, qui ex latere ipſius compuncto fluxit, ad purgationem iniquatorum, & reſperſionem ac ſalutem animarum noſtrarum.* Abraam autem pater Tharra, ſeptuageſimum agens annum, Abraamum genuit, & facti ſunt anni centum ſexaginta plus minus. Nachor autem genuit Tharra, quum annorum ſeptuaginta nouem eſſet, & facti ſunt anni ducenti triginta nouem. Seruch autem genuit Nachor, quum eſſet annorum centum triginta, & facti ſunt anni trecenti ſexaginta nouem. Ragan uero genuit Seruch, annos habens centum triginta duos, & facti ſunt anni quingenti & vnus. Phalec autem genuit Ragan annorum exiſtens centum triginta, & facti ſunt anni ſexcenti triginta vnus. Heber autem genuit Phalec anno centeſimo trigeſimo quarto uitæ ſuæ, & facti ſunt anni ſepti genti ſexaginta quinque. Sala uero genuit Heber centeſimum trigeſimum agens annum, & facti ſunt anni octingenti nonaginta quinque. Arphaxad autem annos natus centum trigintaquinque genuit Sala, & facti ſunt mille triginta anni. Sem autem prædictus, quem Samaritæ Melchisedec eſſe imaginantur, centeſimo anno genuit Arphaxad, & facti ſunt anni mille centum triginta. Viſque ad tempus Abraam, quo obuiâ uenit ipſi Melchisedec, reuerſus à cæde Chodollogomor & Barſâ, & Symobor & Harmaphal regum. Non uixit autem Sem tot annos, iuxta nugacem horum imaginationem, ſed cẽ teſimo anno genuit Arphaxad, ſecundo anno poſt diluuium: & uixit poſtea quingentis annis, uelut ait diuina ſcriptura, & genuit filios & filias, & mortuus eſt. Quum itaq; annos ſexcentos uixerit, ac mortuus ſit, quomodo potuit uenire ad annos mille centum triginta? ut Sem filius Noe ante decẽ generationes uocatus Melchisedec apud hos poſtea poſt decem generationes, & mille centũ triginta annos putetur? Et ò ingentem hominum errorem. Cæterum iuxta calculum aliorum exemplarium, ab ætate Sem, ex quo natus eſt ipſe Sem, viſque ad præiudicatum tempus, occurſus Abraam & Melchisedec, qui octoageſimo aut nonageſimo anno uitæ ipſius contigit, ſunt anni ſexcenti uiginti octo plus minus. Quare omnino nõ potuit Sem ad præiudicatum Abraæ tempus peruenire, ut Melchisedec putetur: & corruit vndiquaq; Samaritarum uaniloquiũ. Iudæi rurſus dicunt ipſum quidem eſſe iuſtũ & bonũ, & ſacerdotem altiſſimi, uelut diuina habet ſcriptura. Verũ eo quod filius ſit ſcorti, dicunt matrem ipſius non ſcriptã eſſe, neque patrem ipſius noſci. Concidit autem & horum delirius fermo. Nam & Raam meretrix eſt, & ſcripta eſt, & Zanibre qui ſcortatus eſt, ſcriptus eſt: & Chasbite cum ipſo, etiamſi aliena ſit, & non de genere Iſrael exorta. Et omnis qui non per oſtium ingreditur, uelut ſanctum dicit Euangelium, latro eſt, & non uerus paſtor exiſtit. Porro in Eccleſia quidã diuerſimodẽ de hoc Melchisedec pronuntiant. Aliqui enim ipſum putant natura filium Dei, in humana ſpecie tũc Abraamo apparuiſſe. Excidunt autem & ipſi à propoſito. Non enim quis ſibi ipſi vnquam ſimilis eſſe poterit, uelut habet ſcriptura diuina. *Aſſimilatus filio Dei manet ſacerdos in perpetuum.* Reuera enim cuius genus nõ recenſetur ex ipſis, iſe Abraamum decimauit. Quandoquidem enim non ex ipſis Iſraelitis genus eius recenſetur, recenſetur autem ex aliis hominibus: horum ſane gratia, omnium aliorũ propter hanc hæreſim mentionem fecim⁹, & uelut in digreſſione de his narrauimus. At uero in nomẽ huius Melchisedec prædicta hæreſis etiam oblationes offert, & ipſum eſſe introductorem ad Deum dicit, & per ipſum (inquit) oportet Deo offerre, quia princeps eſt iuſtitie, ob hoc ipſum conſtitutus à Deo in celo, ſpiritalis quiſpiam exiſtens, & filius Dei ordinatus. Et oportet, inquiunt, nos ipſi offerre, ut per ipſum offeratur pro nobis, & inueniamus per ipſum uitam. Et CHRISTVS quidem, inquiunt, electus eſt, ut nos uocaret ex multis uis ad vnã hanc cognitionem, à Deo uicũs, & elect⁹ factus. Nam auertit nos à ſimulachris, & oſtendit nobis uiam. Ex quo ſanẽ Apoſtolus miſſus, reuelauit nobis quod magnus eſt Melchisedec, & ſacerdos manet in æternum. Et uidete quantus eſt hic, & quod minus ex maiore benedicatur. Ob hoc, inquiunt, etiam Abraamum patriarcham benedixit, uelut maior exiſtens: cuius nos ſumus myſtæ, ut ab ipſo benedictionem aſſequatur. Et uide mihi quã uana eſt vniuerſorum hæreticorum ſententia. Ecce enim & ipſi abnegarunt Dominum ſuum qui ipſos redemit proprio ſanguine ſuo. Qui non à Maria initium habuit, uelut ipſi putãt, ſed ſemper eſt apud Deum, Deus uerbum, genitus ex patre ſine principio & ſine tempore, uelut tota ſcriptura narrat. Dicit enim, *Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram, & ad ſimilitudinem: & non ſecundum Melchisedec.* Hic equidem ſacerdos Dei altiſſimi eſt in propria generatione, & non habuit ſucceſſorem poſt ſe. At non eſt qui ex ſupernis de celo deſcendit. Non enim dixit ſcriptura quod detulit Abraam panem & uinum, ſed obtulit ipſi & poſteris eius, uelut à regibus uenientem patriarcham excipiens, & benedixit ipſam propter iuſtitiam quæ erat in ipſo, & fidelitatem ac pietatem uiri. Quia in omnibus examinatus, in nullo excidit à iuſtitia patriarcha. Sed & in hoc cooperatorem habuit Deum, contra eos qui uerẽ inuaſerunt Sodomitarum regionem, & abſtulerunt nepotem ipſius ſanctum Loth, quem & reduxit cum omni præda ac ſpoliis. Et vnde non demonſtrauerimus? Quia erat ſemper filius cum patre. *In principio enim erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum.* Et non dixit, *Melchisedec erat in principio.* Et rurſus. *Uenit igitur Dominus*

Vnus Deus, & vnus Dominus, quomodo accipiẽdũ

Muris aranei natura

Bardeſianus

Augarus Edeſſenorum princeps Antonini Verus Simile

Anima in ſanguine

minus ad Abraam, & pluuit Dominus à domino ignem & ſulphur ſuper Sodoma & Gomorra. Et ſanctus Apoſtolus dicit, *Vnus deus ex quo omnia, & vnus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia.* Et ne quis dicat, Vbi eſt igitur ſpiritus? Quandoquidem enim, de vno & vno narrat, nõ oportebat ipſum ſpiritum ſui ipſius per ſe conſtitutorem eſſe. Semper enim obſeruat diuina ſcriptura, ut exemplar nobis fiat. Loquutus eſt igitur in ſpiritu ſancto Apoſtolus, & dixit, *Vnus Deus ex quo omnia, & vnus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia.* Erat autem cum ſancto ſpiritu dicens hoc, non enim ut deficeret trinitas. Verũ ipſe Dominus clarẽ dicit, *Euntes baptizate omnes gentes, in nomen patris & filij & ſpiritus ſancti.* Et rurſus Apoſtolus dicit, *Vnus eſt autem ſpiritus, qui diuidit unicuique ut uult ad uilitatem.* Ecce itaque pater, ecce filius, ecce ſpiritus ſanctus. Et nuſquam Melchisedec, neque inter dona dixit quod donet, neque inter altitudines. Et fruſtra ab his decantantur falſa & ex cogitata offendiçula, non à ueritate, ſed ex ipſo ſibi lã draconis, prout vnũ quẽcũque potuit decipere ac ſeducere. Et de his iam abundẽ loquuti, relinquamus hanc hæreſim, uelut murẽ araneum lapideum dicunt ad tempus nihil iniuriẽ inferre commorſo, tempore autem quodam corpus diſperdere, & contactum ad mutilationem totarum partium ducere. Sic etiam hæc ſententia, his qui ſtatim de his audierunt, apparet uelut nihil ſit. Verũ affricta uerborum attractio quæſtionem inducit, & uelut diſſipationem his qui non auxilium huius antidoti aſſequuntur. Non autẽ fermẽ apparet animal hoc. In nocte enim ambulat, & ſic damnũ inducit, maxime in Aegyptiorum regione. Quare ſciendum eſt his qui animalium cognitionem habent, quod nõ in caſum, neque per calumniã, de animali hoc mentionem fecimus. Hæc enim eius proprietates ſunt. Conſequenter autem pergã ad alias, quo promiſſum in Deo explere digni facti, Deo gratias agamus.

Contra Bardeſianitas, hæreſim LVI.
Post hos deinceps ſequitur Bardeſianus quidem, ſic uocatus. Bardeſianus autem hic, ex quo hæreſis Bardeſianitarum orta eſt, ex Meſopotamia ſecundum genus erat, ex inhabitantibus ciuitatem Edeſſenorum, qui primum quidem optimus uir fuit, & libros non paucos conſcripſit, quando ſanam mêtẽ habebat. Nam ex ſancta Dei Eccleſia procedebat, doctus exiſtens in duabus linguis, Græca & Syrorum. Augarus autem Edeſſenorum principiuo ſanctiſſimo familiaris erat primus, & ſimilẽ eius adiutor, & ipſius eruditionis particeps. Durauit poſt illius obitum viſque ad tempora Antonini Cæſaris, non Pij appellati, ſed Veri. Et multa in Abidan aſtronomum contra factum diſſerens, collegit. Sed & alia eius ſcripta ſecundum piam fidem circunferuntur. Apollonio uero Antonini amico contradicebat, admonenti, ut negaret ſe ipſum Chriſtianum dicere. Hic autem fermẽ in confeſſionis loco conſtitutus erat, ſermonesq; prudẽtes reſpondit, pro pietate uiriliter deſenſionem ſuſcipiens; mortem ſe non formidare dicens, quam neceſſe ſit affore, etiam ſi regi non contradiceret. Et ſic uir hic per omnia magnopere ornatus erat, donec terrorem ſectę ſuę incidit, factus inſtar pulcherrimæ nauis, cui incomparabile onus immittitur, & quæ iuxta ripas portus traçta eſt, & totum merci monium perdidit, & alijs qui nauem conſcenderunt mortem induxit. Corripitur enim hic per Valentinianos: & ex ipſorum improbitate, uenenum & zizania horum hauit. Multa autem & ipſe alia principia emiſſionesq; ac produçiones narrauit: & abnegata mortuorum reſurrectione, hanc hæreſim docuit. Vitur autem lege & prophetis, ueteriſq; ac nouo Teſtamẽto, & quibuſdam apocryphis ſimiliter. Subuertetur autem etiam ipſe cum omnibus qui præceſſerunt & poſt ipſum fuerunt, ut qui ſe ipſum à ueritate abalienauit, & uelut à face lucida ignis in fuliginem tranſmutatus eſt. Equidẽ de mortuorum reſurrectione iam nobis in multis ſectis dictum eſt. Nõ fuerit autem moleſtum etiam rurſus in hoc ſubuertendo paucis uerbis uti. Siquidem enim uetus Teſtamentum admittit ò bonæ, & ſimiliter nouum, vnde non redargueris ueritatis uiam corrumpens, & te ipſum à uita Domini in ueritate abalienans? Ipſe enim Dominus primus (ut fieret nobis reſurrectionis arabo, & primogenitus ex mortuis) & mortuus eſt pro nobis, & reſurrexit, & non ſimpliciter in apparentia paſſus eſt. Sepultus eſt enim, & corpus eius geſtauerunt, Et teſtatur Ioseph ab Arimathea. Teſtantur & mulieres quæ tulerunt uingenta ad monumentum, & centum librarum aloes pondus, quod non erat apparentia neque phantaſia. Teſtatur etiam angeli, qui mulieribus apparuerunt, dicentes, *Reſurrexit non eſt hic, quid queritis uiuentem cum mortuis?* & non dixerunt, Non eſt mortuus, ſed, Reſurrexit qui paſſus eſt in carne, uiuit autem ſemper in ſpiritu, & læſionis expers eſt in propria deitate. Qui ex ſuperis ex patre genitus ſemper eſt, cui in extremis diebus complacuit, ut ex Maria uirgine homo fieret. Uelut teſtatur ſanctiſſimus Paulus, dicens: *Genitus ex muliere, factus obnoxius legi.* Ergo nondũ au diuiſi dictum, quod ait? *Oportet corruptibile hoc induere icorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem.* Aut non perſuaſit te Eſaias propheta, dicens: *Et reſurgent mortui, & excitabuntur hi qui ſunt in monumentis.* Aut ipſe Dominus, dicens: *Reſurgent hi in uitam æternam, & illi in ſupplicium.* Aut non meministi conuerſationis ipſius Abel poſt mortem cum Deo? quomodo non animam dicit iter pellere ac clamare ad Deum, ſed ſanguinem. Sanguis autem non eſt anima, ſed in ſanguine eſt anima. Anima enim eſt ſanguis uifiſibile. Anima uero inuiſibilis exiſtens, in ſanguine locum habet. Et uindicta quaque conſutata eſt tua ò Bardeſiane, peruerſa fides, ex ipſa ueritate ſubuerſa, Cæterum de multis principijs quandoquidem ſæpe contra eos qui ſic dicunt, multa diximus, hic non multam diſputationem facturus ſum, ſed uelut in commoneſactione, quum ſanctus Apoſtolus dicat: *Nobis unus Deus pater, ex quo omnia, et nos in ipſum: & vnus Dominus IESVS CHRISTVS, per quem omnia, & nos per ipſum.* Quomodo igitur multitudo deorũ erit, & multa præcipia? ſi vnus eſt Dominus IESVS CHRISTVS, propter quem omnia, & per quem omnia, & nos per ipſum. Igitur vnus eſt creator, & neque multi

multi Dei, neque multa secula: Dixit enim, Si quidem sunt multa quae dicuntur secula: vocem autem Quae dicuntur, velut de his quae non sunt, pronunciauit. Verum propter eos qui Graecorum dicuntur, & quos ipsi Graeci deos fecerunt, solem & lunam, sideraque; & his similia pronuncians, omnium errorum sententiam excludit. Quum autem sana fides vndiquaque seruetur, quae fundamentum est & salus fidelium, facile omnium sectarum excogitata vanitas euertitur. Velut etiam hic subuersus est, & miserabilem seipsum constituit, & seipsum a vita abalienauit. Dicit enim Propheta ad sanctam Dei Ecclesiam, *Ponam carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua saphiram, & muros tuos lapides electos, & propugnacula tua iaspin.* Deinde postea dicit, *Omnis uox que insurget contra te, omnes ipsos uinctes, contra te uero non prosperabuntur.* Nihil enim valebit aduersus fidem veritatis, nam super petram aedificata est, & portae inferni non praeualebunt contra ipsam: velut sanctus Deus uerbu ipsi promisit, qui rex eius est & sponsus, & dominus eius atque haeres: Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, cum sancto spiritu, in secula seculorum, Amen. Quando uero & haec ipsa haeres conculcata est, & uelut concisus serpentis caput adhuc se uolans, per lignum uitae oppressa, ipsi Deo gratias agentes o charissimi, rursus ad alias speculatores transeamus.

Contra Noetianos, haeresim LVII.

Noetus.

Alius rursus post hunc Noetus nomine surrexit, non ante multos annos, sed ante hoc nostrum centum triginta plus minus annis, Asianus uerbis Ephesi existens, qui alieno spiritu ductus uoluit a seipso, quae neque prophetarum, neque apostoli, neque Ecclesia ab initio obtinuit, neque cogitauit, dicere ac docere. Hic a seipso insaniam elationibus elatus, ausus est dicere patrem passum esse. Insuperque ad maiorem fastum ac dementiae delatus, seipsum dixit esse Moysen, & fratrem suum Aarō. Verum interim dum haec fama de ipso ferebatur, beati Ecclesiae presbyteri, accitum ipsum de his omnibus examinabant, & an hanc blasphemiam de patre protulisset interrogabant. Ipse uero primum quidem negabat coram presbyteris constitutus, eo quod nemo ante ipsum horrendam ac perniciosam hanc a marulentiam euouisset. postea uero ex rabie quam habebat, in alios quosdam immittens, ut ita dicam, & secum decem viros trahens, in maiorem arrogantiam ac temeritatem elatus, ac audax factus, palam deinceps haeresim docuit. Rursus itaque iidem presbyteri accitum ipsum & homines illos ab ipso corruptos, de iisdem rursus interrogabant. Ipse uero cum seductis ab ipso perfricta fronte deinceps palam contradicebat, dicens: Quid enim mali fecit unum Deum glorifico, unum noui, & non alium praeter ipsum, genitum, passum, mortuum. Vbi igitur in his permansisset, expulerunt ipsum ex Ecclesia una cum discipulis suis. Moritur autem idem paulo post una cum proprio fratre, non uelut Moyses in gloria, neque ipse frater Aaron ille sepultus est in honore, abiecti enim sunt uelut transgressores, & nemo ex pijs ipso cooperuit. postea uero sequaces eius mente corrupti, corroborarunt hoc dogma, per ea subducti, quibus etiam praceptor ipsorum ab initio. Quando enim interrogatus a presbyteris dixit, *Vnum Deum glorifico: audiuit ex ipsis ex amore ueritatis, Vnum deum glorificamus etiam ipsi, sed uelut nouimus iuste glorificare: & unum CHRIS TV M habemus, sed uelut nouimus unum CHRIS TV M filium Dei, passum sicut passus est, mortuum sicut mortuus est, qui resurrexit, qui ascendit in caelum, & est in dextera patris, uenturus ad iudicandum uiuos & mortuos.* Haec dicimus docti ex diuinis scripturis, quae est nouimus. Ex hoc Noetiani, qui sunt auulsi ipsius, & qui ex ipso processerunt, hoc dogma glorificant, ex dictis his furiosam suam doctrinam confirmare conantes. Nempe ex eo quod dixit Deus ad Moysen, *Ego sum Deus patris uestri, ego primus, & ego post haec, non erunt tibi dii alii, & c.* Dicebant igitur, Nos itaque ipsum nouimus solum. Si itaque CHRIS TV S uenit & natus est, ipse est pater, ipse filius, profecto ipse est Deus qui semper est & nunc uenit: uelut dicit scriptura, *Hic Deus tuus, non reputabitur alius ad ipsum. Excogitauit omnem uiam scientiae, & dedit ipsum Iacob seruo suo, & Israel dilecto suo.* Post haec uisus est in terra, & cum hominibus conuersatus est. Vides, inquirunt, rursus quomodo diuina Scriptura nos ad suadet, ut ne alium atque alium Deum putemus, dicens quod ipse Deus est solus qui uenit, & ipse rursus postea conspectus? Rursus uero alio dicto utuntur hoc ubi dicit, *Laborauit Aegyptus et emporia Aethiopia, et Sabaim uiri alti ad te transibunt, et tibi serui erunt, et ibunt retro te ligati manibus, et in te adorabunt, et in te preces fundent, quia in te Deus, et non est Deus praeter te.* Tu enim es & Deus & non noueramus, Deus Israel Saluator. Vides inquirunt, quomodo diuinae scripturae unum Deum indicant, & praedicant ipsum manifeste: & in confesso unum est idem semper existens. Et ea de causa non multos deos dicimus, sed unum Deum, eundem passionis exortem, eundem patrem filii, eundem filium & passum, ut nos per propriam passionem saluaret, & non possumus alium dicere: Nimirum a praepatore suo docti hanc confessionem, & prauam hanc opinionem, & perniciosam insaniam. Postea uero alia, ad confirmandam haeresim suam, dicta producunt, uelut etiam praceptor ipsorum dixit, quod etiam Apostolus his uerbis testimonium prebet. *Quorum sunt patres, ex quibus est CHRIS TV S secundum carnem, qui est in omnibus Deus benedictus in secula, Amen.* Volunt autem in hunc modum in uno membro narrare, uelut etiam Theodorus. Et ille quidem ex natura extreme nudum hominem narrauit: Hic uero aliam extremitatem uniformiter, eundem Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, in carne passum & genitum putauit. Neque igitur illi, qui a Theodoro descenderunt aliquid in ueritate dixerunt, neque hic Noetus & eius socii, potius anoetus, id est stolidus appellandus: quem admodum diuinae scripturae utrosque & omnes erroneos redarguunt. Caeterum omnibus qui mentem in Deum habent, & in sancta scriptura ac spiritu sancto illuminati sunt, facile refutabilis & omni dementia refertus, ipsorum sermo apparet. Audacia enim ac temeritas est hoc opus, & mentis occaecitate opinio, quae asserit eundem patrem, & eundem filium, & eundem passum. Quare etiam a recta ratiocinatione iudicabuntur qui talia dicunt. Quomodo enim fuerit Pater, idem qui & Filius est?

Noetiani.

Noetus a-noetus.

Si

Si enim Filius est, omnino alicuius filius fuerit a quo genitus est. Si uero pater est, seipsum generare impossibile est. Rursus quod uocatur filius, seipsum non genuit, sed ex patre genitum est. Et o ingentem hominum uesaniam, & deprauatam cogitationem. Est enim rationi consentaneum non uelut hi putant, sed sicut ueritas per diuinam scripturam nobis ostendit. Statim enim ait Dominus dicens, *Ecce intelligit filius meus dilectus quem elegi, quem dilexit anima mea, ponam spiritum meum in ipso: & uides quomodo uox patris ostendens naturam filium dicit, in quo etiam spiritum suum ponit.* Deinde uero etiam ipse unigenitus dicit, *Glorifica me pater in gloria, quam habui apud te antequam mundus fieret.* Qui autem dicit, *Pater glorifica me:* non seipsum patrem uocat, uerum patrem suum cognoscit. Rursus in alio loco uenit uox de caelo, *Hic est filius meus, ipsum audite.* Et non dixit, *Ego sum filius meus, me audite.* Neque rursus, factus sum filius: sed hic est filius meus, ipsum audite. Et quum dicit, *Ego & pater meus unum sumus:* non dixit, *Ego & pater meus unum sumus,* sed ego & pater meus unum sumus. At ego & pater, quum sit in graeca loquutione articulus additus, & coniunctio. Et in medio, significat patrem naturam patrem, & filium naturam filium. Et rursus de spiritu sancto, *Si abiero ille ueniet spiritus ueritatis.* Longe uero clarissimum est hoc, *Ego abeo, & ille ueniet.* Non dixit, *Ego abeo, & ego ueniam:* sed a uoce ego, & ille, significauit in substantia esse filium, substantiam habere spiritum sanctum. Et rursus, *Spiritus ueritatis qui ex patre procedit, de meo accipiet:* ut ostendat in substantia esse patrem, in substantia filium, in substantia spiritum sanctum. Rursus in Iordane, ex supernis Pater loquebatur, Filius uero in Iordanem descendit. Spiritus intermedium in specie columbae apparebat, & uenit super ipsum, & quidem quum spiritus carnem non gestarit, neque corpus induerit. Quo uero ne putetur coniunctio esse spiritus sancti ad Filium, figuratur in specie columbae, ut uideretur natura in substantia esse spiritus. Vnde uero aliunde non possumus ostendere contra hos, qui insaniam in seipsis pepererunt? Siquidem enim uerum dicit ipsorum sententia, & sermo uanus neque consentaneum, neque uim habens, neque intelligentiam rationem aut significationem: Ergo reiicienda sunt scripturae, quae ubique Patrem, Patrem cognoscunt, & Filium, Filium, & Spiritum sanctum, Spiritum sanctum. At quid dicitis o bone? Num deorum multitudinem putauerunt, qui uerum cultum & reuerentiam trinitati offerunt, qui sancti sunt filij ueritatis & solius catholicae Ecclesiae? profecto non sic. Quis enim non gaudet unum ueritatis Deum esse? Patrem omnipotentem, ex quo unigenitus Filius in ueritate Deus uerbum, in substantia uerbum, uerum genitus ex ipso, sine principio, sine tempore? Quapropter unum Deum certo praedicat Ecclesia, Patrem & Filium, quoniam ego in Patre, & Pater in me: & duo unum sumus, hoc est una Deitas, & una uoluntas, una dominatio. Ex ipso uero Patre etiam spiritus procedit, in substantia existens, & in ueritate perfectus spiritus ueritatis, qui illuminat omnia, qui ex Filio accipit, spiritus ueritatis, spiritus Patris, spiritus CHRIS TI. Quapropter unam Deitatem nouit Ecclesia. Unus est Deus ueritatis Pater, Pater perfectus in substantia, Filius perfectus in substantia, & sanctus spiritus perfectus in substantia, una Deitas, unus principatus, unum Dominum. Quapropter ubique clare praedicant diuinae scripturae unum Deum, hoc est trinitatem coessentialem, semper existentem eiusdem identitatis, eiusdem dominationis, & corruit undiquaque, o stoliditas, o stoliditas tua sermo. Quum itaque sic dicta sint, & appositae ad praedicti Noeti uoces, considerare ab initio oportet, & sic eadem capita subuerrere. Primum igitur quandoquidem introduxit hoc caput, *quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipsum, & unus Dominus IESVS CHRIS TV S, per quem omnia, & nos per ipsum:* Non uides, quod unus Deus ex quo omnia, & nos in ipsum, quomodo unum principatum significat? ut ne ad multa principia mentem conuertat, & rursus ad multitudinem deorum, sed ueram hominum mentem, per ihanem multitudinis deorum uocem, agat? Vides enim quod uno nomine utitur, & una appellatione, non negans unigenitum Deum. Nouit enim ipsum Dominum, & nouit ipsum Deum. Quapropter muniens hoc dicit, *Et unus Dominus IESVS CHRIS TV S, per quem omnia.* Et de Domino quidem hoc dicens, non eundem indicauit Patrem esse, & eundem Filium: sed ostendit Patrem quidem Patrem esse, Filium uero uere Filium. Nam quod dixit unus Deus, de Patre, non uelut negans de Filio, quod Deus sit, dixit. Si enim non est Deus, neque Dominus: quando uero Dominus, utique etiam Deus. Verum in unam nomenclaturam reducere coactus, a spiritu sancto Apostolus, declarauit nobis fidem, euidenter unum Dominum indicans, utique & Deum. Caeterum nemo putet quandoquidem dicit unum & unum, nunquid reliquit numerum trinitatis? quum non nominarit spiritum sanctum? Quando enim nominauit Patrem & Filium, Deum & Dominum, in spiritu sancto nominauit. Non enim quia dixit unus Deus, de Patre ex quo omnia, ideo negauit ipsum esse Dominum, Neque rursus quia dixit, *Et unus Dominus IESVS CHRIS TV S, negauit ipsum esse Deum.* Sed quemadmodum de Patre contentus fuit, una appellatione, dicens unus Deus: Cum eo enim quod est Deus, uidelicet est & Dominus: Ita & in Filio contentus fuit dicere unus Dominus. Cum eo enim quod est unus Dominus, simul est & Deus. De Patre igitur & Filio dicens, non uacuum erat a spiritu sancto, sed in spiritu sancto, uelut dixi, loquebatur. Solet autem semper Sanctus spiritus non sui ipsius constitutione facere, ut ne nobis exemplar exhibeat, ut & nos de nobis ipsis constitutionem faciamus, ac afferamus. Igitur unus est Deus Pater ex quo omnia: Et unus Dominus IESVS CHRIS TV S per quem omnia, aut propter quem omnia: & unus spiritus sanctus, non alienus a Deo, uerum in substantia existens, quia spiritus Dei, & spiritus ueritatis, & spiritus Patris, & spiritus CHRIS TI. Si uero de hoc, *Laborauit Aegyptus, & emporia Aethiopia, Sabaim uiri alti ad te transibunt,*

S. Trinitatis personarum distinctio.

Unus Deus, & Unus Dominus, quomodo accipiendum.

Et hoc,

Et hoc, Tu est Deus & non noueramus. Et tibi serui erunt, & ibunt retrò te ligati manibus, & in te adorabunt, quia in te Deus est, & non est Deus præter te. Tu enim es Deus, & non noueramus Deum Israel Saluator. Non vides inquit, quod vnus Deus est? Ex talibus enim dictis velut ostendimus, non intelligens dicta, sed improbè mutilans scripturas, obliquè quidem exponens, per transgressionem verò inducens sermones, non consequenter & iuxta pedem loquitur, neque secundum seriem narrat Noetus aut Noetiani ex ipso intelligunt. Quemadmodum enim malo cani nomen est Leo, & eos qui non reuera vident, probè videntes vocant, & fel dulces dicunt, & acetum aliqui mel ap- lauerunt, & crinnyas hoc est furias, quidam Eumenidas, hoc est beniuolas appellarunt. Sic etiam hic, Noeti nomen habens, anoetus id est stolidus est, qui que ab ipso descenderunt stolidè faciunt, omnino non consequentiam eorum, quæ dicunt, & quæ proponunt intelligentes: vt etiam imple- atur in ipsis quod dictum est à sancto Apostolo. Neque quæ dicunt intelligentes, neque de quibus asser- mant. Videte sanè mihi, & viri fratres, quomodo scriptura superius dixit, Imò potius ipse Domi- nus, velut initium capitis habet, vnde tota res ac veritas ostendetur. Interrogastis me de filiis meis & filiabus, & de operibus manuum mearum præcepistis mihi. Ego feci inquit terram & hominem in ipsa: Ego manu mea firmavi cælum: Ego omnibus astris præcepi. Ego excitauit cum iniusticia regem, & omnes viæ ip- sius rectæ. Hic edificabit ciuitatem meam & captiuitatem meam conuertet, non cum pretiis redemptionis, non cum donis, dixit Dominus Sabaoth. Postea deinceps, laborauit Aegyptus & emporia Aethiopyum, & cæ- tera: quia in te Deus est. In quo augeo dixerimus quàm in paterno verbo? Nam verè: Deus Ver- bum est Filius, & in ipso pater cognoscitur sicut dicit. Qui vidit me, vidit Patrem, & ego glorificauit nomen tuum in terra. Deinde rursus, ego excitauit regem. Non vides quod vox est Patris propria, quæ excitat ex ipsa verum Verbum regem super omnes? eum qui ex ipso verè genitus est sine prin- cipio, sine tempore. Qui & excitauit rursus ipsum regem, velut sanctus Apostolus ait dicens. Si uerò spiritus eius qui excitauit CHRISTUM, ex mortuis habitat in nobis, qui excitauit CHRISTUM ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora uestra, per inhabitantem spiritum suum in uobis. Vides quomo- do concordant prophetica Apostolicis, & Apostolica Euangelicis, & Euangelica Apostolicis, & Apostolica prophetica? Deinde: Excitauit regem Et hic qui excitat CHRISTUM ex mortuis, hic in te Deus est. Quàm mysticè quàm mirabiliter omnia enarrat diuina scriptura. Nam velut in templo in carne præuidebatur, & hominum spei prædenunciabatur Deitas ipsa, per conuersatio- nem ad Patrem. Filius enim Dei Deus Verbum, velut in sancta ciuitate & in templo sancto, hoc est in sancta incarnatione, & aduentu in carne, Deus existens habitans in templo sancto dicit. Solut- te templum hoc, & in tribus diebus excitabo ac erigam ipsum. Quapropter mysticè omnia dispensat Deus uerbum missus à spiritu in carne, & vinculum dilectionis ostendens attrahitur, & paruificans seipsum, quum magnus sit Deus ipse Verbum, ex uirgine per Spiritum sanctum genitus Filius Dei. Vnus existens, qui seipsum carne & spiritu vnum fecit, velut dicit: Qui descendit ipse est, & qui ascendit, Filius hominis qui est in cælo. Quid igitur dicit Noetus in sua stoliditate? Num in cæ- lo caro erat? nimirum non erat. Quomodo igitur qui descendit ex cælo, ipse est qui ascendit? Imò hoc dicit, vt uerbum quod descendit indicet non ex infernis esse, sed ex supernis descendisse. Quandoquidem verò homo factus est in carne, non à semine uiri, uerum ex spiritu & carne, suam di- spensationem perfecit. Ob id vnam vnitatem indicans cõnitionis uerbi & incarnationis, dicit eum qui ex supernis uenit sursum ascendisse, in perfectione Deitatis. Etenim nunc qui non erat vnquam caro est ex spiritu & uirgine, qui productus est à Patre perfectum Verbum, qui ante hac in cælo nõ erat caro. Quid igitur erat, qui in cælo erat, quàm Verbum à cælo demissum habens, vnitatem in vnam Deitatem, secundum uirtutem Patris cõnitam? vt ostendat quod in terra & cælo idem Deus Verbum fuit, immutabilis & inalterabilis existens. Verbum enim erat, Deus erat semper: Spiritus erat: Virtus erat: Qui commune nomen & apud homines compræhensibile in seipsum suscepit, sic uocatus, Filius hominis quum Filius sit Dei. Et in prophetis antequam esset, no- minabatur, quod nondum in carne erat, ob id, quod in ipso futurum erat. Quemadmodum eti- am Daniel dixit: Vidi uelut Filium hominis uenientem in nubibus, Quapropter iustè in cælo nomine, hoc uerbum uidit, in Spiritu sancto propheta, Filium altissimi uocans. Ideoque priora postero- ra indicans vnigenitus dicit: Nemo ascendit in cælum, nisi qui ex cælo descendit Filius hominis. Non quod supernè erat caro, sed ex supernis descendit. At quid est inquit tu, quod hic ait Deus no- ster, & non reputabitur alius? Valde bene dixit, quemadmodum etiam Apostolus confirmat di- cens, Quorum sunt Patres, ex quibus est CHRISTUS secundum carnem, qui est in omnibus Deus. Mi- rabiliter narrat. Hic enim qui est, est in omnibus Deus. Quandoquidem enim ipse docet nos di- cens: Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: ob id in omnibus est Deus. Sic etiam Ioannes testatur dicens: Quod erat ab initio, quod audiuius & oculis uidimus, & manus nostre palpauerunt. Et rursus in Apocalypsi dicit, Qui erat ab initio, & qui uenit omnipotens, bene per omnia dixit, bene e- nim dixit, omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & exactè proposuit. Super omnia igitur est De- us, & proprium suum habet Patrem, in eo quod dicit, Ab eo ad Patrem. Si autem esset ipse Pa- ter, ad qualem Patrem, & stolidè, abiret? Rursus enim dicit, vt sint vnum, uelut ego & tu vnum sumus, Sæper enim scriptura muniès casus hominũ iuxta summũ, vndiquaque mentè contrahit, ad me- diã ueritatis uia. Et ad eos quidè putat alienũ esse filiũ à Patre uelut Arrii & aliã sectã putat, dicit: Ego & Pater vnũ sumus. Ad eos uerò, qui putat ipsum esse Patrẽ, & eũdẽ esse Filiũ, eò quod dixit, Ego &

iuxta pe- dem loqui

Filij homi- nis appel- latio.

Ego & Pa- ter unum sumus, & ego & tu unũ sumus quomodo accipiendũ

& Pater vnum sumus dicit, Fac ipsos vnum sint, quemadmodum ego & tu vnum sumus, quod pudefaciat Noetum & ipsius Scholam, adducens in medium discipulorum vnitatem. Quo- modo enim potuit Petrus & Ioannes, & alii deinceps vnum esse, uelut per coniunctionem? Verum quod essent in vna uinitate Deitatis, & in vna sententia ac uirtute, ad repellendum omnem opinionẽ contra alterutram ueritatis partem insurgentem. Philippus porro sanctus ille Apostolus dicit, ostende nobis Patrem tuum. Ipse uerò dixit, Qui uidit me, uidit patrem: & non dixit, Ego sum Pater, sed me significationem, seipsum dicens, uerum uidit Patrem, non seipsum dicens. Aliud enim est præfer- tim in Græca oratione, τὸν, articulus ad uocem, Patrem, adiectus, quasi dicas ipsum Patrẽ, & aliud me. Et aliud ego: & aliud me. Si enim esset idem ipse Pater, dixisset ego sum. Quandoquidem uerò non est ipse Pater, sed Filius, uerè dicit: Qui uidit me, uidit Patrem: quo Arrii blasphemiam repellat, quæ Filium à Patre alienum facit. Quare quum tota scriptura clarè nobis uiam ueritatis proponat, Et nos hunc Noetum & ipsius hæresim, Noetianum inquam, cum aliis sectis repulerimus, uelut Draconem ostraciten appellatum, qui in eo quod hominem persequitur, se flectere non potest, neque ad dexte- ram, neque ad sinistram: declinata ipsius ac scholæ eius improbitate, ad sequentes, per uirtutem Dei, mentem adhibebimus, ad enarrationem ac confutationem nouarum dictionum, in ipsis contra ueritatem excogitarum.

Draco o- stracites.

Contra Valensios, Hæresim LVIII.

DE Valensio audiuitis sæpe numero, non tamen cognouimus ubi sit, aut quis sit, aut unde origi- nem duxerit, aut quid dicat, siue admoneat, siue loquatur hic Valens: & nomen quidem Arabi- cum existens quandã suspicionem nobis præbet, vt cogitemus hunc, & sectam ipsius in hunc usque diem durare, ita ut sint quidam in Bachatis regione Philadelphina ultra Iordanem. Et indige- nã quidem Gnosticos hos appellare uolunt. Non sunt autè ex Gnosticis, aliter enim hi sentiunt. Quæ uerò ad nos peruenerunt, hoc modo se habent. In Ecclesia equidem plures congregati erant, usque ad tempus aliquod, donec in amplitudinẽ dilatata est ipsorum dementia & ab Ecclesia reiecti sunt. Sicut autem omnes execti, sed & ipsi de principiis siue principatibus ac potestatibus, atque aliis eodẽ mó do opinantur, & ubi acceperint hominem in disciplinam, quanto quidem tempore in membris nõdum exectus est, animatis non uescitur. Ubi uerò persuaserint ipsum, aut per vim exerceuerint, tunc omni- bus uescitur, uelut iam à certamine quietus, & non amplius in periculo cõstitutus, ut impellatur per edulia ad concupiscentiã uoluptatem. Non autem solum proprios hoc modo periciunt, sed sæpe etiã peregrinos accedentes, & adhuc apud ipsos hospicio exceptos, ad talem uitam deducunt, uelut multa de hac refama fertur. Abripiunt enim tales intus, & uinculis alligatos per vim castrant. Et hæc sunt quæ de his ad nos uenerunt: de quibus quum cognouerimus, in quo loco mansionẽ habeant, & quod nomen hoc frequens sit in illis partibus: ubi hæresis nomẽ aliud non deprehendimus, putauimus hæc esse. Ingens est autem horum uersania. Si quidem enim hoc quod est in Euangelio impletẽ uolunt, si offendiculo fuerit tibi unum membrorum tuorum, recide à te. Melius est enim tibi, ut in regnum cælorum ingre- diaris claudus aut mutilus, & cætera. At quomodo possunt in regno cælorum, aliqua esse de- truncata? Si enim regnum cælorum omnia perficit, nihil imperfecti in se habet, & quando corporis erit resurrectio, omnia membra resurgent, & nullum ex ipsis relinquetur. Et si omnino membrum nõ resurgit, neque totum corpus resurget. Et si vnum membrum, quod offendiculo fuit, solum relinqui- tur, nullum omnino membrum restans relinquetur, omnia enim nobis offendiculo fuerunt. Quis uerò reseruet corpus, quod omnibus offendiculo est? Ex interius enim inquit, procedunt scortatio- nes, adulteria, petulantia, & his similia. Quis igitur rumpet cor suum? Si uerò non resurgit corpus, in xta quorundam dementia & impietatem, quomodo ergo differet sermo de his deæretus? Quum enim omnia membra, non ingrediantur in regnum cælorum, quid amplius opus circa vnum fieri mē- brum, quum alia hoc non expleant? Si uerò resurgit corpus (resurgit enim) quomodo possibile est ad huc in regno cælorum fieri mutilationem? Aut quomodo non erit indecorum regnum cælorum, multa habens corpora ad gloriam? Si uerò etiam omnino resectum fuerit membrum, quod scandalo est, ergo resectum est & non peccauit, resectum autem & peccato non inquinatum, ipsum sanè primum omnium resurgere oportet, quum non peccarit. Qui uerò ob procliuatam ad opus uenerum reme- re se castrant, hi ab omnibus se reprobarunt ac abalienarunt: Neque enim uiri sunt, propter castra- tionem. Neque mulieres esse possunt, eo quod præter naturam habent. Sed & coronæ certaminis ac præmii huius cognomen anteuerterunt. Neque ulli aliqui ex tribus Eunuchorum ordinibus, à Do- mino relatis, hi esse possunt. Sunt enim, inquit, Eunuchi, qui ex utero matris ipsorum sic geniti sunt. Illi enim infontes sunt à castratione sua, neque uerò peccatum habent, eo quod sic nati sunt, neq; rur- sus peccatum facere possunt, rei ueneræ inquam, quia non habent instrumenta gignendi liberos, ex Deo creata. Sed neque mercedem habebunt castrationis cælorum, eo quod ad certamen non sunt in- itiati. Si uerò etiam concupiscentiis initiati sunt, tales, non potentes facere, quod non oportet facere, & non facientes mercedem non habent. Non enim eo quod uoluerunt, opus ab ipsis non factum est, sed eò, quod non potuerunt. Et hic quidè est ductus primæ castrationis, à Domino relatæ, quæ à matri- bus genita est, ex quorũ numero hi esse non possunt. Et sunt Eunuchi, qui ab hominibus eunuchi facti sunt inqt. Saluator. Et neq; ex his sunt p̄dicti. Et illi què gignuntur: Hi uerò ab hominibus castrantur, vsus a licuius gratia regis, aut dominorũ. Quidã enĩ Barbari reges aut etiã tyrani, emulationis aut suspiciõis gratia, erga pprias uxores, adhuc ualde paruos pueros accipiunt ipsosq; castrant, ad hoc ut adulti facti

Valensii.

Eunuchorum secta.

Eunuchi triplices.

Eunuchorum appellatio unde

proprias suas vxores ipsi credant: & sic mundo facta est huius castrationis causa. Vnde sanè arbitror etiam Eunuchum vocari ab eo, quod *ἑυνουχία*, hoc est beneuolus esse, ac fidem seruare possit, ablati membris, & non affricari per missionem corporum, velut organici priuati. Alter itaque ordo Eunuchorum hic est, eorum, qui pueri accipiuntur ac castrantur ab hominibus, non propter regnum cœlorum. Et sunt, inquit, Eunuchi qui seipso castrantur, propter regnum. Qui nam igitur hi fuerint, quam generosi Apostoli ac monasticam vitam degentes, & deinceps virgines. Ioannes quidem & Iacobus filij Zebedæi, qui manserunt in virginitate, neque tamen proprijs manibus membra refecerunt, neque nuptias contraxerunt, sed proprio corde decertarunt, & mirabiliter gloriam coronæ huius certaminis abstulerunt. Post ipsos verò quot milia in mundo solitariam vitam degentes, & à monasterijs, & à virgineis conuentibus huius certaminis gloriam abstulerunt? qui corporibus mulierum non mixti sunt, sed in perfectissimo certamine decertauerunt. Velut etiam Helias in veteri Testamento reperitur, & Paulus dum dicit: *Dico autem inconiugatis, bonum est ipsis si manserint sic, ut & ego. Si uerò se non continent, contrahant matrimonium. Quomodo igitur ipse mansit? Si quidem enim relictus erat, & secundum ipsum manserunt assimilati ipsi, ut impleant hoc, sicut & ego. Quomodo exactus aliquis potest matrimonium contrahere, si se non continet? Sed & matrimonium contrahant & ne vrantur, vides quod de continentia dicit, & non de membrorum ablatione? Si verò dicunt hi, propter regnum cœlorum seipso castrasse: Quomodo seipso alienos facient à dicto verbo, quod sunt quidam, qui eunuchi facti sunt ab hominibus. Si enim ipse proprijs manibus seipsum castrat, homo est, & manus ipsius nefarium hoc opus perpetrarunt. Si verò ipse sibiipsum nihil facere potest, verum ab alijs castratus est, non amplius est propter regnum cœlorum: quoniam ab hominibus castratus est, aut per seipsum, aut per eos, qui hoc fecerunt. Excidet autem & à corona, & à brauiis: Non amplius gratiam habens, propter abstinentiam huius vsus, verum quod non potest uti, ablationis huius causæ partibus. Et ob vnum hoc ipsum iudicabitur, velut qui proprium membrum corrumpit, & qui alienam vineam excindit. Non enim secundum Deum vixit, sed per insidias talis operi fici Domino Deo restitit. Et talis ad ampliorem concupiscentiam deueniet. Nam Eunuchus celebratur apud sapientem, non abstinens à cupiditate, sed non potens concupiscentiam perficere, velut dicit: *Concupiscentia Eunuchi, est deuirginare iuuenulam.* Et ò ingentem vanitatem, vndique in mundo multiformiter excogitatam. Atque hæc sunt quæ de his cognouimus. Quapropter quando compendio de ipsis diximus, & velut dixi hos prædictos, illos esse suspicatos sumus, relictis ipsis ac irrisus, velut scorpio geminum aculeum habente, qui quidem extremis partibus, ac chelis ab origine partem vitis aduersati sunt, per aculeum verò formæ sanctæ Dei Ecclesiæ resistunt, vbi firmo calciamiento, hoc est per Euangelij dicta, ipsos conculgauimus ac derisimus, pro consuetudine nostra ad reliquas transeuntes, hic ab ipsorum improbitate, derisimus.*

Scorpius geminum aculeum habens.

Contra Catharos, Hæresim LX.

Nauatus.

Consequenter ab his quidam Cathari appellati exorti sunt, à Nauato quodam, velut frequens fama refert. Hic Nauatus Romæ fuit, tempore persecutionis, quæ ante Maximinum prima fuit. Fortassis Decij tunc erat, ut puto, aut Aureliani. Cæterum ab occasione eorum, qui in persecutione lapsi sunt, arrogantia elatus cum socijs sibi allectis, noluit societatem habere, cum penitentiam agentibus à persecutione, & ad hanc hæresim conuersus est: dicens non esse salutem, sed vnam penitentiam. Post lauacrum autem, non amplius posse misericordiam assequi lapsum. Sed & ipsi dicimus vnam esse penitentiam, & per lauacrum regenerationis huius fieri salutem: Verum non tollimus Dei benignitatem, gnari prædicationis veritatis, & misericordiæ Domini, & naturæ venia dignæ: & scientes animæ instabilitatem, carnis debilitatem, sensuum humanorum profunditatem. Quoniam nemo sine peccato est, & purus à sordibus, etiam si una sit dies uitæ eius in terra. Et perfecta quidem penitentia in lauacro est. Si verò quis lapsus est, hunc non perdit sancta Dei Ecclesia. Dat enim & reuersionem, & post penitentiam penitentiam. Nam ad Cain Dominus dixit, *Peccasti, quiesce.* Et ad paralyticum, *Ecce sanus factus es, ne amplius pecces.* Et Petrum reuocat Dominus post abnegationem, & pro tribus abnegationibus, ter ipsum prouocat ad confessionem, *diligis me Petre, & ait, pascere oues meas.* Seducit autem ipsos, dictum ab Apostolo relatum. *Fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintque bonum uerbum Dei, uirtutesque futuri seculi, lapsi fuerint, de quo renouentur, rursus crucifigentes Filium Dei, & ludibrio exponentes. Terra enim, quæ combibit imbrem sæpe in ipsam uenientem, & parit herbam accommodat his, per quos colitur, benedictionem recipit. Quæ uerò producit spinas & tribolos, reprobæ est, & male dictioni uicina. Cuius finis ad exustionem tendit.* Etenim reuera semel renouatos & collapsos, renouare impossibile est. Neque enim amplius gignetur *CHRISTVS*, ut crucifigatur pro nobis, neque rursus crucifigere quis potest Filium Dei, qui non amplius crucifigitur, neque potest quis secundum lauacrum accipere. Vnum enim est baptisma, & vna inuolutio. Verum statim infert sanctus Apostolus horum sanationem Ecclesiæ medens, & membrorum ipsius curam gerens, & dicit. *Cæterum credimus de uobis dilecti meliora, & cum salute coniuncta, etiam si sic loquamur. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur boni operis uestri.* Et vides quomodo inuolutionem non posse iterum fieri perfecte pronunciauit. Verum à salute non amouit, adhuc penitentiam agentes, sed & cum salute coniunctas esse dicit, & Deum susceptorem bonorum operum ipsorum esse, qui etiam à delictis perfectissimè, penitentiam agunt, reuertunt, ac respiciunt.

Suscipit

Suscipit igitur sancta Doctrina, & sancta Dei Ecclesia semper penitentiam, non diluta fiens, neque seges, cursum facientes efficiens, sed Dei gratia & benignitate quidam reflectens, modum uero uniuersum que scopi sciens. Sicut enim qui virginitatem amisit, corporaliter ipsam recuperare non potest, quum id naturæ impossibile sit: Sic etiam qui à lauacro in magna delicta collapsus est. Et quemadmodum qui à virginitate lapsus est, secundum honorem continentiam habet: Ita & à lauacro in maiori delicto constitutus, secundum medelam habet, non eam virtuosam, velut primam, uerum non reiecta à vita habet, secundam, quam acquiuit. Non reprobat itaque diuina scriptura mercedem eorum, qui in penitentia laborant. Postea uero ipsi rursus ab hoc prosilientes, etiam alia quædam excogitarunt. Nam & ipsi eandem, quam nos habemus fidem se habere dicunt. Non uolunt autem communem doctrinam habere. Si enim quis post baptisma coniunctus fuerit uxori secundæ, apud hos non suscipitur amplius. Et tota res stultitiæ plena est. Sicut enim si quis uideat aliquem natantem in aqua, & ignorans natandi experientiam, seipsum det aquis & submergatur, quum non expertus sit, neque certo sciat scientiam eorum, qui per manus & pedes sibiipsum salutem suppeditant, sed simpliciter putet aquam gestare hominem, citra manuum administrum. Aut sicut, si quis audiret duce[m] supplicio affecisse eos, qui aliquid mali fecerunt usque ad minimum: & putaret ultionem æqualem exequi oportere in omnes, velut ob eadem, ita etiam in calumniantem, aut pugnantem contra proximum. Aut sicut, si quis, sit poeniticus idiota, & uideat principem, qui potestatem accepit contra scelestos gladium eduxit se, aut contra præstigiatores & blasphemos ac impios, putet omnes potestatem habere, ut de talibus criminibus ueliscantur, & ubi uidit homines poenas dedisse, etiam ipse similia imitatus, uelit quocumque occidere, uelut qui iniustus iudicat. At talis deprehensus ipse poenam dabit, ut qui à rege talium faciendorum potestatem non accepit, & æqualem calculum à legum iustitia, contra omnes exire putauit, & seipsum in iniustitia per propriam inexperientiam ac incertitiam, in interitum dedit. Sic etiam ipsi omnium facta simul miscentes, ab omnibus exciderunt: & non intelligentes doctrinæ Dei sinceritatem, ad aliam viam decepti, conuersi sunt: nescientes quod hæc est diuinæ scripturæ traditio ac consequentia. Quæ enim ad sacerdotium tradita sunt, propter eminentiam celebrationis sacrorum, ea ad omnes æqualiter ferri putauerunt, quum audierint, quod oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnus vxoris virum, continentem. Similiter & diaconum & presbyterum. Reuera enim non suscipit sancta Dei prædicatio post *CHRISTUM* aduentum, eos, qui à nuptijs, mortua ipsorum uxore secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Sed & adhuc uiuentem & liberos gignentem vnus vxoris virum non suscipit, sed eam, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, diaconum & presbyterum & Episcopum & Hypodiamonum: maxime ubi sinceri sunt canones Ecclesiastici. At dices mihi omnino in quibusdam locis, adhuc liberos gignentem presbyteros & diaconos & hypodiamonos. At hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est, id semper Ecclesia per spiritum sanctum bene disposita videns, statuit apparare, ut cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beniuola conscientia peragerentur. Dico autem quod decorum est, propter repentina ministeria ac necessitates, ut presbyter & diaconus & Episcopus Deo deditus sit. Si enim etiam populo præcipit, sanctus Apostolus dicens, ut ad tempus vacent orationi: quanto magis sacerdoti idem præcipit: ut indistractus sit inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vrbibus perficitur. Licet enim autem populo, ut propter imbecillitatem feratur, & ut qui non possunt in prima vxore contenti esse, secundæ, post primæ mortem coniungantur. Et qui quidem vnam habuit, in maiore laude ac honore apud omnem concionem habetur. Qui uero non potuit, vna mortua contentus esse, ob aliquam causam, scortationem, aut adulterium, aut separationem ob aliquam malam causam facta, eum diuina scriptura non accusat, si aut vir secundæ coniugatur vxori, aut vxor secundo viro, neque ab Ecclesia & via abdicat, sed suffert propter debilitatem: non ut duas vxores simul habeat, altera adhuc superstite: sed ut ab vna separatus, secundæ, si ita contingat, lege copuletur, diuina scriptura & sancta Dei Ecclesia eius miseretur: maxime si aliàs talis pius sit, & secundum legem Dei uiuat. Etenim non utique dixisset Apostolus viduis, nubant, liberos pariant, familiam gubernent: neque rursus dixisset viro, Patris vxorem habenti, & Satanæ tradito in interitum carnis, ut seruetur spiritus in die Domini, non dixisset inquam, confirmate erga ipsum charitatem, ut ne ob ampliorem merorem consumatur talis. Dixit enim rursus, *Cui quid condonatis, & ego condono. Nam si quid condonauit, propter uos condonauit, in conspectu CHRISTI, ut ne circumueniamur à Satana.* Non enim ipsius cogitationes ignoramus. Et vides quomodo dat penitentiam, etiam post delicta? Rursus autem Dominus dicit: *Remittite alter alteri delicta, ut & Pater uester, qui in celo est, remittat uobis.* Sed & in alio loco sic dicit, *Lugeo multos inter uos, qui lapsi sunt, & penitentiam non egerunt, velut ostendens, quod etiam si lapsi essent, & penitentiam egissent, acceptabiles hi fiant, & non reijcientur, quum Dominus sciat, quid cum singulis facturus sit.* Et quod quidem canon veritatis, talem characterem ac formam habet, omnibus manifestum est. Post primam enim penitentiam per lauacrum regenerationis, in qua penitentia renouatus est omnis homo, secunda quædam talis non est. Non enim duo sunt Baptismata, sed vnum, neque bis crucifixus est *CHRISTVS*, sed semel, neque bis mortuus est pro nobis & resurrexit. Et huius gratia muniri nos oportet, ut ne lapsi coronam renouationis, perdamus. Sed si quis lapsus fuerit, & in quodam delicto præoccupatus, velut Apostolus dicit, *vos spirituales, perficite talem in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum,*

Simile.

Similia.

Digamie ratio.

Secundæ ratio. *Secundæ ratio. ~~secundæ ratio.~~ ~~secundæ ratio.~~ ~~secundæ ratio.~~*

Secundæ ratio. *Secundæ ratio. ~~secundæ ratio.~~ ~~secundæ ratio.~~*

EPIPHANII EPISCOPI CONST.

147

Pœnitentiæ bonum.

ne & tu tenteris. Si quis igitur præoccupatus fuerit, in quocunque sanè delicto, pœnitentiam agat. Suscipit enim Deus pœnitentiam, etiam post baptisma, si quis lapsus fuerit. Quomodo verò postea facit, ipse solus nouit. *Imperscrutabilia enim sunt iudicia ipsius, et imperuestigabiles viæ ipsius. Et ante aduentum non oportet iudicare, donec uenerit Dominus, qui et occulta cordis reuelabit, et tunc laus uiscuisque manifesta erit.* Dies enim manifestabit, quia in igne reuelatur. Neque igitur promittimus libertatem omnino his, qui post baptismum lapsi sunt. Neque desperamus de uita ipsorum, Deus enim misericors est & misericors: & dedit pœnitentibus reuersionem. Et primum quidem est manifestum, secundum uero nouimus, quod misericors est Deus, si ex tota anima pœnitentiam egerimus, à delictis. Habet enim in manu vitam & salutis benignitatem: Et quid quidem ipse facit, ipsi soli notum est. Verumtamen damnatum non est à pœnitentia, neque desperatus est, qui pœnitentiam agit ab omnibus delictis. Quanto sanè magis qui secundum legem secundæ vxori coniunctus est? Et prima quidem vxor ex Deo ordinata est, secunda uero ex hominum debilitate: & adhuc amplior si coniuncta fuerit, debilitas semper suffertur. Dicit enim, *Mulier ligata est matrimonio, quando tempore uixerit uir eius. Si autem mortuus fuerit uir, libera est, ut cui uelit, nubat:* post obitum uiri libertatem à peccato, ab sq; omni contradictione pronuncians, atque hoc tamen cum appositione indicans, nempe, *In Domino:* Velut non sit ipsa aliena à Domino, quæ post obitum uiri, alii uero coniungitur: aut is qui post mortem vxoris, secundæ vxori coniungitur: solum in Domino, uelut Apostolus dicit, & ait: *Beatorum quidem est, si manserit sic. At uero in Domino, non in scortatione, non in adulterio, non in clandestinis nuptiis: sed in libertate, in reuerendis nuptiis, permanere in fide, in mandatis, in beneficentiis, in pietate, in ieiuniis, in concordia, in elemosynis, in probitate, in bonis operibus.* Hæc enim ubi simul sunt, & permanent, cum ociosos neque infrugiferos faciunt, in Domini aduentum. Et sacerdotio quidè primum locus assignatus est, & exacta de omnibus ratio, populo uero, quod moderatum est & uenia dignum, quod omnes doceantur, ac misericordiam reperiant. Misericors est enim Dominus, & potens omnes saluare propria sua æquitate: & uera fide prædicationis puritatis. Ipse enim solus est purus. Hi uero, qui seiplos Catharos, hoc est puros appellant, ab ipso doctrinæ suæ argumento, impuros seiplos efficiunt. Omnis enim qui seipsum purum pronunciat, impurum seipsum perfectè condemnauit. Magna autem est dementia talium putantium esse quoddam, etiam si uerum esset præconium, quod de omni populo sic dicat. Oportebat autem nosse, quod non solum de hoc argumento ac scopo, anime crimen incumbit, aut quod propter hoc solum uirtuosa fiat, sed etiam ut ne contumetur, ne iuret iurandum, neque in ueritate, neque in mendacio, sed etiam etiam, & non nõ dicat, neque dolose agat, neque calumnetur, neque furetur, neque mercimoniam tractet. Ex his enim omnibus contrahitur nobis sordes peccatorum. *Sicut enim palus, inquit, in medio duorum lapidum conteretur, ita peccatum in medio ementis et uidentis.* Et quod ex multitudine omnino & ebrii sunt, & scortatores, & auari, & feneratores, & omnino quod talia habent & his similia: & quod mendacia unumquemque ipsorum sequuntur. Quomodo igitur poterint seiplos catharos, hoc est puros appellare, per vnam promissionem, uerso secundum Deum negocio, de omnibus erroribus ac delictis, muniti? Non nouerunt autem hi sinceritatem prædicationis neque cui decreuit hanc digamiam, ac secundarum nuptiarum certitudinè. Sed & qui à persequutione exciderunt etiam ipsi, si perfectam ostenderint pœnitentiam in sacco & cinere, desiderantes ac plorantes coram Domino, potens est Deus, beneficis etiam ipsorum misereri: Non enim quid mali sit à pœnitentia: Suscipit igitur pœnitentes Dominus & ipsius Ecclesia. Quæ admodum conuertit se Manasses filius Ezechie, & susceptus est à Domino, & qui negauit ad tempus sanctus ille Petrus, ac summus Apostolorum, qui uerè nobis factus est firma petra fundans fidem Domini, super quam ædificata est Ecclesia per omnes modos, primum quidem, quia cõfessus est CHRIS TUM Filium Dei uiuentis, & audiuit, super hanc Petram firmæ fidei ædificabo Ecclesiam. quando quidem manifestè confessus est ipsum Filium Dei uerum. Nam quod dixit Filium Dei uiuentis, ostendit filium genuinum esse, cum appositione uiuentis, uelut in omni fermè hæresi de hoc à me dictum est. Sed & de Sancto Spiritu idem nos munit, dicens ad Ananiam & vxorem eius: *Cur tentauit uos Satanas, ut mentiremini Spiritui sancto? Non homini mentiti estis sed Deo. Quia ex Deo est Spiritus, et nõ alienus à Deo.* Sed & hic firma Petra ædificationis, & fundamentum domus Dei factus est. In eo quod abnegauit ipsum, & rursus conuersus est, & à Domino inuentus ac dignus factus ut audiret, pasce oues meas: & pasce agnos meos: & pasce oues meas. CHRIS TUS enim hoc dicens, ad conuersionem pœnitentiæ nos duxit: ut in ipso rursus ædificaretur illa bene fundata fides, quæ non desperat de uita hominum, qui in mundo spiritum trahunt, & in ueritate pœnitentiam agunt, & delicta sua in hoc sæculo corrigunt. Et in cantico Cantico dicit, ipsa sponsa ad sponsum sic. *Respondet frater meus et dicit mihi: Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea, quia hyemps præterit (tristitia uidelicet ac obscura nubila & horrenda, ubi dicam) præterit pluuia, abiit, transiit. Flores apparuerunt in terra nostra: Tempus editionis uenit: uox turturis audita est in terra nostra: ficus protulit grossos suos: uinea nostræ florent, dederunt odorem suum, ut ostendat omnia præterita præterisse. Ver autem reces florere, & mare tranquillum esse, & timorem pluuiæ abiisse, & ueteres uites sectas esse, & herbam non solum herbascere, sed etiam flores emittere, & prædicationis uocem in deserto clamare, hoc est in terra nostra, & sicum quondam maledictam, grossos proferre fructus pœnitentiæ, iam in ramis & arboribus apparentes. Vineas autem iam florentes, odoratam prædicationem fidei Euangelii emittere. Quandoquidem uero confestim uocauit ipsam & dixit: Surge, ueni, Surge à mortificatione peccatorum, & ueni in iusticia: Surge à delicto, & ueni in fiducia: Surge à peccatis, & ueni ad pœnitentiam: Surge à membrorum resolutione, & ueni in perfectione: Surge à mutilatione, & ueni in sanitate: Surge*

Catharorum appellatio.

*Manasses episcopi
m. c. g.
fundam
eccl. sig.*

Surge ab incredulitate, & ueni in fide: Surge à perditione, & ueni in inuentione. Quandoquidem uero nouerat totum oraculum quod post primam pœnitentiam, & post primam uocationem, ac sanctationem, ut ita dicam, multa delicta humanæ naturæ accidunt, rursus dicit: *Surge, ueni tu columba mea.* Iterum hanc uocat, & non semel. Secunda autem uocatio non est æqualis primæ. In priori enim uocatione sic dicit: *Surge, ueni, propinqua mea, pulchra mea, columba mea.* Primum quidem surge ueni, & non dixit, & ueni tu. Deinde apponit uocem tu, ut ostendat uocationem secundam immutatam, post priorem à delictis resurrectionem rursus porrigentem, manum benignam & celestem. Et ueni inquit, *Tu columba mea in tegmine petre, contigua muro.* In tegmine Petre, in benignitate CHRIS TI, & in misericordia Domini. Hoc est tegmen Petre, tegmen spei & fidei ac ueritatis: Contigua muro, hoc est priusquam claudatur porta, priusquam rex intra mœnia constitutus, non amplius admittat post discessum hinc & mortem, quando non amplius contigua muro, sed conclusa sunt portæ, & non amplius licet corrigere. In futuro enim sæculo post hominis mortem, non ieiunij suppeditatio, non pœnitentiæ uocatio, non elemosynæ ostentatio, Imò neque criminalia opera, non bellum, non adulterium, non perulantia, Imò neque iustitia & pœnitentia. Sicut enim post messem spica, non datur ut crascescat granum, non ut à uento corrumpatur, non ut alia aliqua læsio accidat. At ne dixeris mihi horrei corruptelas, hoc est vermes & tineas. Hæc enim per ea, quæ in hoc sæculo sunt, & hinc. Verum similitudo hæc est, intra portas receptorum, & horreo muniturum, & est fidei exemplar atque imago. Vbi neque latrones perfordunt, neque tineæ disperdunt, uelut diuinus sermo ait: Sic neque pietatis neque pœnitentiæ suppeditatio, uelut dixi, post mortem est. Non enim Lazarus uenit illic ad diuitem, neque diues ad Lazarum. Neque Abraham demittit spolia, ut dicescat, pauper postea. Neque diues accipit quæ petit, etiam si magnis precibus misericordem Abraham roget. Ob signata enim sunt promptuaria, & impletum est tempus, & certamen perfectum est, & euacuatum est stadium, & coronæ datæ sunt, & qui decertarunt, quiescunt, & qui non præuenerunt, discesserunt, & qui non decertarunt, non amplius adsunt, & qui in stadio uicti sunt, eiectioni sunt, & omnia palam consummata sunt, post factum hinc discessum. Quum autem adhuc sunt omnes in certamine, etiam post casum est resurrectio, adhuc spes, adhuc medela, adhuc confessio, etiam si non perfectissimè, attamen aliorum salus non est desperata. Omnis autem hæresis, quæ à ueritate descit, in tenebris cæcutit & manibus prætentans incedit, alia pro alijs intelligens. Similes enim sunt hi quibusdam inartificiofis, & non cognoscentibus singulas qualitates, & usus, & uinul cunisque membri ornatus, & sanè deliram quandam similitudinem, atque imaginem stultitiæ ipsorum proponam. Calceamenta equidem capiti circumdant, coronam autem pedibus, & cingulum aureum circum ventrem. reliquum uero uelut, odonia uidelicet aut bracas apud quosdam appellatas, manibus induunt, anulos autem pedibus. Ita erronea & inordinata est dispositio eorum, qui ignorantiam possident. Nam quæ in sacerdotio cauta sunt, de secundis nuptijs atque alijs, ea hi ad omnem populum transfulerunt, & quæ ob excellentem rigiditatem à Deo prædicata sunt, ut ne per forcordiam, aliqui in uita inhumana incidant, populo attribuerunt: Et sicut si quis uestem manu tenens, à iunctura manus usque ad cubitum se tegat, & manicam illam semper ob oculos præ se ferat, & alios irrideat, qui ipsi uitio vertunt, quod totum ipsius corpus nudum est. Sic etiam hi gloriantes, quod non suscipiunt digamos, omnia mandata similia huius, & adhuc cum excessu pulchriora, & morti destinata reliquerunt, & ignorant se toto corpore nudos esse, ab omnibus mandatis celsarunt, & vnum hoc non pure seruauit. Et õ ingentem hominum uanitatem. Omnis occasio quantumuis modica singulas hæreses à ueritate distraxit, & ad multa mala deduxit. Quemadmodum enim si quis transitum reperiat in sepi circa publicam uiam, & per hunc sibi eundem esse putet, & relicta publica uia per hunc eat, putans se propinquissimum habere, uade reflexu facto rursus uiam apprehendat. Ignoret autem quod murus consistit altissimus & longo intervallo extructus. Percur rat autem & non reperiat per quam uiam exitum faciat, & per vnum signum siue miliare progressus adhuc amplius uiam non reperiat, & sic ad plures se conuertat. Quum autem sic laboret & facultatem non habeat, per quam uiam ad rectum iter perueniat, fortassis neque inuenire poterit, nisi reflexerit per eam, per quam etiam ingressus est. Sic omnis hæresis uelut compendium quoddam inuenire potens, à longa uia discessit. Inuentus est autem ipsi murus infractus, ipsa ignorantia implicatio. Et non uique inuenit talis, quomodo ad ueram uiam perueniat, nisi reflexerit ad primariam uiam, hoc est regiam. Sicut etiam lex ipsa palam clamat, sancto Mose ad Regem Edon dicente. *Hæc dicit frater tuus Israel, circa confinia tua transibo ad terram, quam iurauit Dominus, patribus nostris datum esse, terram fluentem melle ac lacte, terram Amorrhæorum, ac Phereæorum et Iebuseorum, et Eueorum, et Chanæeorum et Chethæorum: Terram fluentem lacte et melle, non declinabimus ad dextram aut sinistram. Aquam in argento bibemus, et edulia argenti edemus. Non declinabimus hinc aut illinc, uia regia ibimus. Est enim uia regia, sancta Dei Ecclesia, & iter ueritatis. Vnaquæque uero harum regia relicta, & ad dextram aut sinistram inclinatione facta, ubi deinceps nimium se in errorem dederit, distrahatur, & non amplius mensuram habet apud uiamquamque sectam, erroris impudentia. Age itaque serui Dei, uos filij sanctæ Dei Ecclesiæ, qui certam regulam nouistis, & uia ueritatis inceditis, ne retrahamini uocibus, & uiscuisque confictæ professionis uerbis. Erroneæ enim sunt horum uia, & accliuus callis adulteratæ ipsorum intelligentiæ: Magna iactant & parua ignorant, libertatè promittunt, quum ipsi sint serui peccati. De magnis gloriantur, & paruorù oïno non participes facti sūt. Cæterum de his Catharis hoc est, puris appellatis, impuris uero si ueritatem dicere oportet, hæc tenus dixisse sufficiens esse puto. Hæc uero hæresi relicta, uelut Basilisci persona & aspectu, qui*

Simile.

*Quædam Simi
Heretico
uero imago confusa
p. p. p. p. p. p. p.
Simile.*

Simile phn?

*Via regia
Eccl. sig.*

nomini prætextu, eminentissimam quandã appellacionem habet, ipsaq; per ligni virtutem percussa ad alias rursus procedemus, ipsam Dei supplicacione inducentes, ad hoc vt nobis comes sit, nobiscu maneat, ad sit, cooperetur, conferuet nos & erudiat, ac dignos faciat, vt veritatem dicamus, quo neque ipsi mendacium dicentes, in eadem incidamus, in qualia collapsæ sunt hæreses, quæ vera mundu non docuerunt. Adhuc porrò & qui in Aphrica & Bizicania à Donato quodam, Donatiani appellatur, familia his sentientes, rebellatores sunt: & ipsi nimirum propterea, quod societatem non habent cum his, qui in persequutione lapsi sunt, per eadem subuertentur, quemadmodum & alterum iugum cum ipsis trahentes, Nauatiani siue Cathari appellati. Quapropter non fuit opus de his quid ampli agere, sed ipsos simul cum similibus ipsis coniunximus. Verum amplius hi & deterius exciderunt. In fide enim secundum Arrium sentiunt. Subuertantur autem similiter de fide, in qua male sentiunt, velut etiam Arrius subuersus est, per doctrinam veritatis, qui eadem cum ipsis sentit, & hi cum illo: Hac itaque hæresi præterita, rursus ad consequentes ibimus, velut qui horrenda reptilia in Domiano conculcauimus.

Contra Angelicos, Hæresim LXX.

Angelici. Angelicorum hæresim audiuius, & nomē solum ad aures nostras peruenit. Non autē valde certo scimus, quæ sit huiusmodi hæresis, eò quod fortassis aliquando ad tēpus durauit, & postea desinit ac pœnitens deleta sit. At verò ob quã causam nomē accepit, non scimus. Siue enim ex eo quod aliqui mundum ab angelis factū esse dicunt, & ipsa hoc asserens hoc nomine appellata est, non possum dicere, siue quod seipfos in ordine angelorum esse iactant, & vitam eminentissimam degant; neq; hoc affirmo, siue etiam à loco hoc nomen acceperunt. Nam locus quidam est Angelina vltra Mesopotamiã regionem situs. Iam verò si tu à me promissorum recordaberis, nequã in suspicione vt nos condēnes fueris. Promissimus enim quarundam quidem radices ac occasiones, & prætextus, aut quid ex his quæ ab ipsis fiunt, nos indicaturos esse. Aliquarū verò nomina solum prolaturus esse. Prout autem diuina virtus dedit ac opem tulit, vq; ad hanc sectam omnes recensuimus, & nullã reliquimus in declarata, vnã hac excepta. Omnino autē eo quod ad modicum tēpus facta elata est, & postea desijt ipsius comprehensio atq; opinio, ideo non valde manifestè cognouimus. Quando verò appellacionis huius solum mentionē fecimus, nomine ipso velut abortiuo vsi, præteribimus locū, & ad alias considerandas mentem applicabimus, precantes vniuersorum Dominum, vt declaret nobis, & quæ exacte apud ipsas fiunt, exiguæ menti nostræ ostendat, quo omnia syncretiter significem, & nos ipsos atq; proximos corrigamus, vt fugiamus mala, in bonis verò ac verissimis constantiam nobis per Deum comparemus.

Contra Apostolicos, hæresim LXXI.

Apostolici. Post hos alij seipfos Apostolicos vocauerunt. Volunt autē & Apotacticos se appellare à renunciatione. Obseruatur apud ipsos, vt nihil possideant. Sunt autē ipsi quoq; auulso dogmatum Tatiani, Encratitarumq; ac Catharorū, qui natura legē non suscipiūt. Euariant autē apud ipsos etiã mysteria, & gloriantur de inopia. findunt hi frustra a clædunt sanctam Dei Ecclesiã per vtroneã superstitionem, elapsi à benignitate Dei. Neq; enim lapsi alicuius amplius susceptio apud ipsos fit. Similia verò superius relatas sentiunt de nuptijs atq; alijs rebus. Et Cathari quidē receptis solū scripturis vtuntur. Hi verò actibus Andreae ac Thomæ appellatis vt plurimum nituntur, omnino alieni à canone Ecclesiæ existentes. Si enim abominabiles sunt nuptiæ, ergo in totum immūdi sunt, quum per nuptias geniti sint. Et si solum est sancta Dei Ecclesia eorum qui nuptijs renunciauerunt, non amplius nuptiæ ex Deo sunt, neq; totum procreātorum liberorum negociū. Ergo etiam ipsi alieni à Deo sunt, qui ex talibus nati sunt. Vbi igitur est quod dictum est, Quæ Deus cōiunxit, homo ne separet? Equidem ex necessitate separare, ab homine est. Verum cum voluntate continere, nō homini sed Dei opus esse ostendit. Et habet quidem naturalis necessitas sæpe reprehensionem, quia non cum bona ratione necessarium perficitur, sed extra canonem egreditur. Non enim necessarium est cultus diuinus, sed ex voluntate iustitia. Quæ verò natura necessaria sunt ad pietatem, manifesta sunt, quæ natura mensurata sunt, velut non scortari, non adulterium committere, non lasciuire, non simul secundas nuptias contrahere, non rapere, non iniuriam facere, non inebriari, non belluari, non veneficum esse, non simulachra colere, non occidere, non maledicere, non conuiciari, non iurare, indignari & cito placari, irasci & non peccare, non occidere solem super iram. At verò nuptijs legitimis coniunctū esse, natura ex Deo se habere, ac sibi permillum esse ostendit. Et alia quæ eiusmodi sunt, vtrinque habent considerationis modum. At sicut de his antea diximus, in modico loco hi sunt, circa Phrygiam & Ciliciam ac Pamphylia. Quid igitur? Ergo excinditur Ecclesia à finibus terræ vsq; ad terræ fines? & non amplius in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum verba eorum? Neque amplius est id quod à Salvatore dictum est, Eritis mihi testes vsque in extrema terræ? Siquidem enim non sunt reuerendæ nuptiæ, & vitam non conseruant: gignantur sine nuptijs. Si verò ex nuptijs gignuntur, ergo impuri sunt propter nuptias. Si verò ipsi soli non sunt impuri, & quidem quum sint ex nuptijs: non impuræ sunt nuptiæ, quia sine ipsis nemo vnquam gignetur in mundo. Et ingens quidam est hominum error, qui per varietatem & multas occasiones operatus est malum in humana natura, & vnumquemque per occasionem & multas occasiones operatus est malum in humana natura, sed non abominatur nuptias. Et habet inopiam, sed non attollitur his quæ iuste possidet, & quæ ex proprijs parentibus habet, quæ sibipps & egentibus sufficit. Et abstinent quidem multi à cibis, sed non inflantur contra non abstinentes. Qui enim edit, non edentem ne suspicet. & qui non edit, edentem ne iudicet, CHRISTO enim edit ac bibit. Et vides vnam concordiam, & vnam spem, & vnam

Actus Andreae ac Thomæ.

Necessarij ac voluntarij ratio.

vnam fidem in Ecclesia, vnicuique gratificantem iuxta propriam facultatem, & iuxta proprium laboris certamen. Similis est autem sancta Dei Ecclesia nauis. Nauis autem non ex vno ligno constat, sed ex diuersis. Et carinam quidem ex vno ligno habet, sed non vno modo. Ancoras autem ex alia materia. Mali item & tabulata, & puppis partes parietumq; ac transtrorum, velorum item ac remonum, gubernaculorumq; ac aliorum omnium ex diuersis lignis compactionem habent. Vnaquæq; verò hæresis velut ex vno ligno constat, & Ecclesiæ formam non ostendit. Sancta autem Dei Ecclesia nuptias quidem habet reuerendas, & colit has, nam venerabiles sunt nuptiæ & lectus impollutus. Habet continentiam in admiratione, & laudat talem quoniam certat certamen, & contemnit vitam velut adhuc potentior: Habet virginitatem, & magnificat talem velut virtuosam & penna leuissima ornatam. Habet qui renunciauerunt mundo, & non inflatur contra eos qui adhuc in mundo sunt, sed gaudēt talibus velut etiam Apostoli, qui & ipsi nihil possidebant. Et ipse Saluator omnium dominus quum in carne esset, nihil ex terra possedit, sed nō reiecit mulieres ipsi & discipulis eius ministrantes. Dicit enim. *Que sequute fuerant ipsum à Galilea, ministrantes ipsi & discipulis eius de proprijs bonis.* Alioqui quomodo implebitur id quod dictum est, *Venite ex dextris meis uos benedicti, quibus pater meus cœlestis disposuit regnum ante iacta mundi fundamenta.* Esuriui enim, & dististi michi quod ederem. Sitiui, & potastis me. *Nudus eram, & amictiistis me.* Vnde verò hi hæc facere potuissent, si nō à iustis laboribus effecissent, & à proprijs bonis in iustitia? Et si quidem ipsi renunciatiōe facta & Apostolicam vitam viuētes, cum alijs permixti fuissent, non aliena esset forma, neq; ab ordinatione Dei abalienata. Et si vno ribus renunciaissent ob continentiam, laudabilis esset prædicta, siquidem nuptias non abominati essent, sed his qui adhuc sunt in matrimonio socijs vsi essent, noscentes vniuersi, rei modum & ordinem. Dei enim nauis omnem incensorem admittit, præter latronem. Nam quum noscat latronem & piratam, ipsum non admittit, neq; fugitiuum & qui à proprijs dominis discedit. Sic & sancta Dei Ecclesia non admittit fornicationem, non suscipit adulterum, non abnegationem Dei, neq; reprobanter dominium ordinationis Dei, & Apostolorum eius. Suscipit autem alium in magna negociatione, alium in experientia nauigantem, alium gubernatorem & scientem, alium in prora, alium in puppi habentem speculationis experientiam, alium qui partem aliquam nauis aut impostarum mercium habet, alium vt transeat solum & non submergetur in mari. Et non omnino ei qui tanta possidet, salutē non exhibet, sed nouit omnes saluare, vnumquemque; verò iuxta propriam negociacionem & salutem. Et vnde hi ex domo Cæsarum sunt, salutantur apud Apostolum? Vnde verò est Apostolo id quod dictū est, *si putarit quis in decorum uirgini suæ si prætercat nubendi tempus, sic debet facere, nubat, nō peccat.* Cæterum extra lauacrum non potest implere vt, ne peccet. Si enim omnes peccauerūt, & egent gloria Dei, iustificatur nimirum gratis per gratiam, per lauacrum videlicet regenerationis. Lauacrum enim ornatu animam & corpus, abluto omni peccato per pœnitentiam. Itaque & in eam quæ virgo est, beneficium baptismatis expulsum est: & in eam quæ non est virgo, concludi festinat, eo quod graue non est. At ne putent rursus quidam diluti senties, si dicamus de uirgine quod præceperit Apostolus vt nubat, nunquid Apostolus eam quæ semel uirginitatē Deo seruare decreuit, à proprio cursu detrahere volens, hæc præcepit? Non enim de his sermo est, sed de uirginibus quæ nubendi tempore excesserunt, quæ non ob uirginitatem in vigore permanserunt, sed quod viros non habuerunt qui eos ad nuptias petiuissent. Quum enim ex Iudæis processissent Apostoli, & secundum legem conuersati essent, initium prædicationis fecerunt, statutis adhuc in lege detenti. Non secundum carnis iustificationem, sed secundum consonam legis rationem & exactam certitudinem. Mirabiliter enim prædicabat lex, vt ne darent filias Israel alienigenis, vt ne seducerent ipsas ad simulachra. Vnicuique igitur credenti tunc imperabatur, vt non amplius filiam suam Iudæis elocaret, sed Christianis idem sentientibus ac eiusdem mentis. Quum autem noua esset hæc prædicatio, nondum multitudo Christianorum & Christianæ doctrinæ in locis erat. Qui igitur tunc habebant filias uirgines, quum non daretur copia ipsas Christianis elocandi, seruabant uirgines suas ad multum tempus. Illæ verò nubes annos transgressæ, incidebant in scortationem propter naturalem necessitatem. Apostolus itaque videns damnum propter exactam rationem accidens, permisit dicens: *si uerò quis uult suam uirginem: & non dixit, propriam uirginitatem: Non enim de proprio corpore dixit, sed de Patre uirginem asseruante. Si uerò suam uirginem, proprium corpus dicit, nihil impedit. Dicit igitur, Qui constitit firmiter in propria mente, & hoc debet facere, nubat, inquit, non peccat, nubat etiam si non fuerit copia, non peccat. Et propterea dixit, Alligatus es uxori: ne quæras diuortium. Solutus es ab uxore: ne quæras uxorem. Qui dicit, Volo omnes esse sicut meipsum: dixit, si non continent nubant.* Rursus autem inhortans ad nuptias dixit, *Dico autem in contugatis & uiduis, bonum est eis si manserint ut & ego.* Quomodo igitur rursus dixit, *Alligatus es uxori, ne quæras solutionem? Aut quomodo non proprio Domino contradicere reperietur qui dicit: Qui non reliquerit patrem & matrem, & fratres, & uxorem & filios, non est meus discipulus.* Quomodo uerò qui dicit, quod oportet relinquere uxorem probam & patrem: idem ipse dicit, *Qui honorat patrem & matrem?* Hoc enim est primum mandatum quod promissionem adiunctam habet. Et, *Quod Deus coniunxit homo ne separet?* Imò omnia diuina uerba non allegoria opus habent, sed prout se habent, accipienda sunt. Speculatione autem indiget & sensu, ad cognoscendam vniuersi quæque propositi argumenti vim ac facultatem: Oportet autem & traditione uti. Nō enim omnia à diuina Scriptura accipi possunt. Quapropter aliqua in scripturis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt, quemadmodum dicit sanctus Apostolus: *Sicut tradidi uobis: & alibi, Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. Et, si continetis, nisi frustra credidistis.* Tradiderunt itaque sancti Dei Apostoli, peccatum esse post decretam uirginitatem, ad nuptias conuerti. Et scripsit Apostolus, *si nūnum usus, perierit*

Ecclesia nauis similitis.

Virgines que nubere iussæ sunt à Paulo.

Allegoria quatenus ualeat.

Traditio=

*pservit virgo, non peccavit. Quomodo igitur hoc cum illo concordat? Imo etiam illam virginem dicit quæ non est dicata Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorum qui in c h r i s t v m credebant, necessario sic fiebat. Et quod hæc sic se habeant, docet nos idem Apostolus dicens: *Imiores viduas reijce, postquam enim lascivierunt contra c h r i s t v m, nubere volunt: habentes iudicium quod primam fidem reiecerunt.* Si itaque & ea quæ post mundi experientiam vidua fuit, atque Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & condemnationem habebit, quod primam fidem reiecit: *Quanto magis quæ citra mundi experientiam Deo dicata virgo fuit, & nupsit, contra c h r i s t v m lascivijt, & maioræ fidē reiecit, & iudicium habebit, velut quæ proprium erga Deum propositum relaxavit? Nubant itaque, liberos gignant, domum gubernent. Compendiarius & medius sermo cōtra eos qui mala cogitant de tota ecclesiastica prædicationis tractatione. Qui quidem sermo reijcit eos qui se Apostolicos ac Encratitas vocant. Reijcit autem & eos qui diluti in Ecclesia fiunt, & persuadent mulierē à perfectō relaxatam cursu reijcere talem cursus perfectionem. Et habet peccatum & iudicium qui Dei virginitatem reijcit, & certamen confudit. Nam Athleta qui certamen corruptit, flagris cæsus ex certamine eijcitur: & qui virginitatem corruptit, ex tali cursu reijcitur, & corona ac brauiō priuatur. Sed melius est iudicium quàm condemnatio. Qui enim vt ne confundantur apud homines, occultè scontantur, & sub solitudinis aut continentie specie libidinē exercent, non apud hostes habēt cōfessio, nem, sed apud Deum, qui novit occulta, & redarguit omnem carnem in suo adventu, prout quisque peccavit. Melius est itaque vnum peccatum habere, & non plura. Melius est lapsum à cursu, palam si bi vxorem sumere secundum legem, & à virginitate multo tempore penitentiam agere, & sic rursus ad Ecclesiam induci, velut qui mala operatus est, velut lapsum & fractum & obligatione opus habentē: & nō quotidie occultis iaculis sauciari, ab improbitate q̄ à diabolo ipsi infertur. Sic novit Ecclesia prædicare, Hæc sunt sanationis medicamenta, Hæc species vngentarie confessionis, Hæc præparatio sancti olei in lege, Hæc aromata spirans bona fides, adstringens quidem certatorem ad certamen, prædicans autem ipsi vt cursum extendat, quo coronari possit. Hæc est dei tractatio, omnes congregans ad regiam ordinationem, & purpuram è mari, & lanam ab ouicula, & linum ex terra, & byssum ac fericum, & pelles rubia insectas, & lapidem preciosum smaragdum, & Margaritam & Achatem, coloribus quidem distantes lapides, precio verò æquales, Sed & aurum & argentum, & ligna non marcescētia, & æs & ferrum, sed & pilos caprinos non reijciens. Et hoc quidem tunc erat tabernaculum, nūc aut tabernaculi domus firmata in Deo, fundamentum verò in virtute. Et quiescat omnis hæresis quæ contra veritatem excitatur, imò potius seipsam à veritate fingat. Et hæc hæc tenent. Cæterum quando superbam hanc viperam, instar Acontie appellati serpentis, aut Typhlops, aut Myagri, per lignum crucis percussimus, his ipsis reptilibus non modo tantum virus habentibus, verum etiam incurfione & elatione atque iaculatione, ad huiusmodi probè assimilatis, relictis atque contemptis, deinceps o charissimi ad consequentes pergamus.**

Acontias, Typhlops, Myagrius, serpentes.

Contra Sabellianos, hæresim XLII.

Sabellius quidam surrexit in temporibus non à deo præficus. Recens enim est hic, à quo sunt Sabelliani appellati. Et hic similiter vt Noetiani, paucis quibusdam exceptis docuit. Multi autem in Mesopotamia & in Romæ partibus eiusdē dogmatis sunt, dementia quadā inducti. Docet enim hic & qui ab ipso Sabelliani appellantur, eundem esse Patrem, & eundem Filium, & eundem Spiritum sanctum, vt sint in vna substantia tres nomenclaturæ. Aut velut in homine, Corpus est & anima & spiritus. Et esse quidem corpus, vt ita dicam, Patrem, animam verò Filium, Spiritum autem velut hominis, ita & sanctum Spiritum in deitate. Aut velut est in Sole, qui est quidem vnus in substantia, tres autem habet actiones, illuminatiuam, inquam, & calefactiuam, & ipsam circumferentiæ formā. Et esse quidem calefactiuam siue calidam & feruentem, ipsum Spiritum. Illuminatiuam verò, Filium, Patrem autem ipsum esse speciem totius substantiæ. Missum autem esse Filium aliquando in tempore velut radium, & operatum esse omnia in mundo, quæ ad dispensationem Euangelicam & hominē salutem pertinent. Assumptum verò rursus in cælum, velut radium à sole emissum, & rursus ad solem reuersum. Spiritum autem sanctum mitti in mundum, & consequenter & singularim in vnumquēq; qui dignus sit. Reuiuificare verò hunc & excitare, fouereq; ac calefacere, vt ita dicam, per vim Spiritus & per concordiam. Atque hæc sunt quæ docent. Vtū autem omnibus scripturis veteris ac noui Testamenti. Verū sententijs quibusdā ac dictiōibus quas ipsi eligūt iuxta suam propriam & adulteratā vesaniā ac dementiam. Primum quidē dicto, quod dixit Deus ad Moysen, *Audi Israel, Dominus Deus tuus Dominus vnus est, non facies tibi ipsi Deos alios, non erunt tibi Dei recentes, quia ego Deus primus & qui postea, & præter me non est Deus alius.* & quæcunq; alia iuxta propriam suā sententiā detorquent. Ad hæc autem confirmanda proferunt rursus ex Euangelio: *Ego in Patre, & Pater in me. Et duo vnus sumus.* Cæterum omnem suum errorem, & erroris sui facultatem ex Apocryphis quibusdam habent, maxime ab Aegypto appellato Euangelio, cui quidam hoc nomen imposuerunt. In ipso enim multa eiusmodi velut in abscondito mysticè ex persona Saluatoris referuntur, velut ipse indicet discipulis, eundem esse Patrem, eundem esse filium, eundem esse Spiritum sanctum. Deinde quum incidērit in aliquos simplices qui diuinarum scripturarum certitudinem non tenent, hanc quæstionem ipsi proponunt. *Quidnam dixerimus o boni, vnum Deum habemus aut tres Deos? Quum vero audierit prius homo, & qui non perfectam certitudinem nouit, statim mente turbatus illorum errori consentit, & Deum negare reperitur, & esse Filium, ac Spiritum sanctum. Omnibus verò his inspirauit hominum aduersarij ab æterno, vt alium sic, alium sic, plures verò simul homines decipiat ac seducat à via veritatis. Et quod quidem verè vnus est Deus, & non est alius, palam in sancta Dei Ecclesia confessum*

Euāgelii Aegyptii

confessum est & cōsensum. Quia nō multitudinē Deorū introducemus, sed monarchiā prædicamus: monarchiam autem prædicantes non fallimur, sed confitemur Trinitatem, vnitatem in Trinitate, & Trinitatem in vnitatem, vnam deitatem Patris & Filii & Spiritus sancti. Non enim Filius seipsum genuit, neque pater transfmutatus est ab eo quod Pater est. Neque Spiritus sanctus c h r i s t v m seipsum vnquam nominauit, sed spiritum c h r i s t i, & qui per c h r i s t v m datur, & à Patre procedit, & à filio accipit. In substantia est Pater, in substantia Filius, in substantia Spiritus sanctus. At non coniunctio est Trinitas, velut Sabellius putauit: neque alterata à propria perpetuitate ac gloria, velut Arius inania loquens docuit. Sed semper Trinitas est Trinitas, & nunquam Trinitas appositionem accipit, vna existens deitas, vna dominatio, vna glorificatio, sed Trinitas numeratur, Pater & Filius & Spiritus sanctus. Non velut vnum quiddā tribus nōibus appellatū, sed verè pfecta nōia pfectæ substantiæ nihil immutatū. Pater autem semper pater, & non erat tempus, quando non erat pater, pater. Perfectus existens semper pater in substantia, & Filius semper perfectus existens semper in substantia, ex patre in veritate genitus, sine principio, sine tempore & inenarrabiliter: non confrater existens Patri, non auspiciatus ipsum esse, neque qui intermiserit vnquam, verum semper Filius genuinus cum Patre existens, ex patre sine tempore genitus, æqualis existens, Deus ex Deo, lumen de lumine, Deus verus ex Deo veto, genitus, non creatus, sed non ipse Pater: neq; Pater ipse Filius: sed semper Deus Pater & Filius & Spiritus sanctus. Semper enim Spiritus cū Patre & filio, nō confrater Patri, non genitus, non creatus, nō frater Filij, nō soboles Patris, verum ex Patre procedens, & de filio accipiēs: non alienus à Patre & filio, sed ex eadem essentia, ex eadē deitate, ex Patre & filio, cū patre & filio sp̄ in substantia Spūs sanctus, Spūs diuinus, Spiritus gloriæ, Spiritus c h r i s t i, Spiritus Patris. Nam Spiritus Patris qui loquitur in vobis, & Spiritus meus constitit in medio uestrum: tertius nomenclatura, æqualis deitate, non alteratus præter Patrem & filium, vinculum Trinitatis, signaeulū confessionis. Filius enī dicit, *Ego & Pater vnus sumus*: & non dixit, vnus sum, sed ego, & Pater, si significat in substantia Patrem, & in substantia Filium, & duo dixit: & non dixit vnus. & rursus vnus sumus: & non dixit, vnus sum. Similiter autem, *Unus baptizate in nomine Patris & filij & Spiritus sancti*, ita vt in medio positi sint articuli syllabæ τὸν, τὸν & τὸν, ad nomē Patris, & Filij, & Spiritus sancti, pro Græcæ linguæ ratione. Et redarguit Matthæus Sabellium coniunctionem introducentem, vbi & significat verè Patrem, & verè Filium, verè spiritum sanctum. Quando verò eiusdem ordinis est Trinitas, & in vno nomine Trinitas appellatur, redarguit Arium subdescentem quendam excogitantem in Trinitate, aut euariationem. Etiam si enim Pater maior à filio docetur ac prædicatur, decentissimè tamen filio gloriam vendicat. Quem enim decuerit glorificare propriū patrem, quàm genuinum filium? Quando verò rursus æqualitatem dicere vult, vt ne excidant quidam, minus velut de filio cogitantes, sic dicit: *Qui non honorat filium, sicut honorat patrem, nō habebit vitam in seipso. Et, Oia quæ patris mei sunt, mea sunt. Quid est autem, quæ patris mei sunt, quàm Deus est pater, Deus sum. vita est pater, vita sum. Omnia quæ patris mei sunt, mea sunt. Vide & Sabelli & considera, aperi oculos cordis tui, & ne sis cæcus. Conueniat mens tua & deceptorū à te, sanctum Ioannem in Iordane. Aperi aures tuas, & audi vocem Prophetæ dicentis, *Ego vox clamantis in deserto. Audi præcursores Domini, qui Angelus nominari dignus factus est, qui ab vtero matris Spiritum sanctum accepit, & in ingressu Mariæ exiliuit, qui adhuc in vtero cognouit introitum proprii Domini, & exiliuit. Cui data est indicatio prædicationis & præparatio viæ Domini. Crede ipsi, & non excides à scopo veritatis. Ecce enim ipse testatur dicens, primum quidem vbi Dominum suum cognouisset: *Ego te opus habeo, & tu uenis ad me.* Et quum Saluator dixisset, *Omitte nūc, quo omnis iniustitia cōpleatur, & ipse baptizatus esset ab ipso, velut diuinū Euangeliū recenseret, testimoniū præbuit Ioannes dicens, *Aperit sunt cæli, & vidi spiritum sanctum in specie columbæ descendentem & uenientem super ipsum, & uox ex cælo facta est, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Superne erat pater o tu contentiose, ex supernis venit vox, si itaq; supernis vox, percunctare adulteratam mentem tuam, cui pater dixit, *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene cōplacitū est. Et quis erat hic. Cur verò in columbæ specie Spiritus descendit, & quidem quū corpus non gestet Spiritus sanctus. Solus enim vnigenitus hoc induit: & perfectè incarnatus est ex Maria semper virgine per spiritum sanctum, non ex semine uiri, sed ita vt ipsum Verbum principalis ille artifex, sibi ipsi corpus efformarit, & animam humanam, & mentem, & quicquid homo est, omnia perfectè suscepit & coniuerit suæ deitati. Non velut qui in homine habitaret, absit. Ipsum autem sanctum Verbum, Deus Verbum incarnatum est. Spiritus verò qua ratione in specie columbæ apparuit? Nimirum quo persuaderet te tibi ipsi sapientiam arrogantem ac nihil scientem, vt ne malediceres, vt ne putares spiritum coniunctionem esse patri ac filio. Ob id etiam si ipse Spiritus sanctus corpus non gestarit, in specie columbæ figuratur, quo ostendat ac redarguat errorem tuum, quoniam in substantia est Spiritus per se, & in substantia pater, & in substantia vnigenitus, sed non diuisa deitate, neque imminuta gloria ac maiestate. Et vides quomodo Trinitas numeratur, patre ex supernis clamante, filio in Iordane baptismum suscipiente, Spiritu sancto in specie columbæ accedente? Dic mihi quis est qui dixit? *Ecce intelliget filius meus dilectus in quo mihi bene complacitum est, quem elegi, & quem dilexit anima mea, ponam spiritum meum super ipsum, & iudicium gentibus annuntiabit, non contendet, neq; uociferabitur, neq; audietur in plateis uox ipsius, Herudinem contritam non confringet, & sinum fumigans non extinguet, donec eijciet in uictoriam iudicium, & cætera. Nunquid hæc possunt habere indicationem Trinitatis o contentiose? Nunquid de ipso tanta pater in Propheta recensuit? Quis autem est de quo scriptum est, *Dixit dominus Domino meo, sed à dextris meis: Et non dixit, ingredi ad me. Et rursus sicut Euāgelii dicit,********

S. Trinitas mysterij explicatio

Spūs sanctus cur in columbæ specie apparuit.

dicit, Et ascendit in celum, & sedet in dextera patris. & ueniet iudicandum uiuos & mortuos. Et quomodo rursus non persuaserunt te duo viri in vestibus albis conspecti, qui ad discipulos dixerunt. Viri Galilaei, quid statis intuentes in celum, hic IESVS qui a uobis in celum assumptus est, sic ueniet uelut ipsum uidistis assumi. Quem uero uidit beatus Stephanus quando dixit, Ecce ego uideo celum apertum, & filium hominis stantem a dextris Dei? Tu uero o per omnia idiota, non intelligis uocem sanctarum scripturarum, & te ipsum atque eos qui tibi obediuerunt, magis laesisti, elapsus a sancta ueritate Dei fide. Dicit enim reuera, Ego sum primus, & ego sum postea, & praeter me non est alius. Reuera enim non sunt multi Dei, sed vnus Deus primus & qui postea, pater & filius & Spiritus sanctus, non ut consuetudo sit Trinitas, neque diuisa in sua identitate, Sed pater uere qui genuit filium, & filius uere genitus ex patre in substantia sine principio, & sine tempore, & Spiritus sanctus uere ex patre & filio eiusdem deitatis, ex patre procedens, & de filio accipiens, semper vnus Deus primus, & qui postea. Ceterum alterius rursus dispensationis gratia, & a persona ipsius CHRISTI cantatur sic. Quandoquidem saepe Dominus noster IESVS CHRISTVS apparuit Prophetis, & annunciauit suum futurum esse aduentum, quidam uero ipsum non susceperunt, expectantes alterum pro ipso, ad superstitiones quaedam simulacrorum cultores, & qui multitudinem Deorum mundo inuexerant, ut ne admiratione stupefacti filii Israel, & ad simulachra conuerfi Amorrhaeorum & Chethaeorum, & Chanaanorum & Pherezeorum & Euzorum, & Gergeeorum ac Iebuzorum & Arucaeorum, & Assamzororum, ea adorarent, quemadmodum etiam ipsis praedixit: Adorauerunt enim Beelphegor & Chamos, & Astarten, & Mazuroth, & Neatho, & Beelzeboth, & reliqua gentium simulachra: ob id dixit ipse Dominus: Ego sum qui sum, ego sum primus, & qui postea, quo ipsos auerteret a fabuloso gentium errore, quae multos Deos adorant. Et quandoquidem relicturi erant aduentu filii Domini nostri IESVS CHRISTI, dixit ad Iudaeos, Ego sum primus, & qui postea. Qui primus in carne aduenit, & qui postea uenturus est ad iudicandum uiuos ac mortuos, qui in cruce passus est, & sepultus est, & resurrexit, in gloria quidem in ipso corpore assumptus, uerum ad gloriam deitatis ipsius uinito, & illustrato, & non amplius sub tactum cadente, nunc non amplius mortis particeps. Resurrexit enim, uelut dicit Scriptura, CHRISTVS: Mors ipsi non amplius dominatur, inquit Apostolus. Et uide quomodo certitudo dominatur, & deducit hominem, ut ne excidat ab alterutra ueritatis parte: & ubi uoluerit mens multos Deos exquirere, audiat Dominus Deus tuus vnus est. ubi uero CHRISTVM alium praeter eum quod uenit, filii Israel expectarint, audiant Ego primus, & qui postea. Et, Ego sum alpha & omega quod de orsum uideri, quod sursum spectat, ut impleatur quod dictum est: Qui descendit, ipse est qui ascendit super omnem principatum, & potestatem ac dominationem, & omne nomen quod uocatur. Et ut ne quis eo quod dixit, Ego sum primus, & qui postea. Et, Ego sum alpha & omega, Dominus Deus tuus vnus est. Et ego sum qui sum, ut ne quis inquam, neget filium & Spiritum sanctum, ob id inquit, Pater meus maior me est. Et, ut te cognoscant, te solum uerum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Non quod non est filius uerus Deus, sed ut ad vnam unitatem reduceret Trinitatis nominationem, & excluderet mentem hominum a multitudine Deorum ad vnam deitatem. Si uero putauerit erroneus qui mente vnum solum dici uerum Deum, hoc est patrem, filium uero esse quidem, non autem uerum: rursus aliter huc redarguit dicens: Ego sum lux uera, quae illuminat omnem hominem uenientem in mundum. De patre uero, quod lux Deus, & non dixit, Lux uera: ut ex eo quod dicit, Deum uerum, & lucem ueram, aequalis deitate Patris ad Filium, & filii ad Patrem intelligamus: & ex eo quod dicit Patrem lucem esse, & filium Deum esse, ita ut uox, uerum, non sit hic adiecta. Non enim opus erat dicere, nulla ambiguitate existente. Nam a uoce Deus & Lux, vna perfectio eiusdem sinceritatis Patris ad Filium, & Filii ad Patrem, clare pronuntiata est. Et dissoluta est uniuersa erroris tui uesania. Est enim Pater, pater: Est Filius, filius: Est Spiritus sanctus, spiritus sanctus. Quae Trinitas est, vna deitas, vna glorificatio, vna dominatio. Cui gloria, honor, imperium, Patri in Filio, filio in Patre, cum sancto Spiritu in saecula saeculorum, Amen. Quum autem hanc rursus haeresim uelut Lyben, aut Molurum, aut Elopem, aut vnum aliquod horrendissimum reptilium, non tamen per morsus laedere potentium, reperimus: & per uirtutem sanctae Trinitatis conculcauerimus, ad consequentes procedentes Deum inuocemus nostrae paupertatis ac tenuitatis auxiliatorum, quo nobis auxilium contingat, ut pro dignitate quae ab vnaquaque haeresi dicta sunt, ac facta referamus, eaque iuxta contradictione reuocemus.

Lybes Molurus, & Elops serpentes.

Contra Origenianos primos, qui etiam Turpes appellantur, haeresim LXIII.

Origenii uocantur quidam. Non omnino autem hoc genus existit. Consequenter autem a praedictis & haec haeresis fuit. Vocatur autem Origenii, haud equidem clare scio, qua de causa nunc ab Origene Adamantio compositore appellato, aut alio quodam ignoro. Attamen hoc nomen deprehendimus. Haeresis autem apud ipsos recepta est, Epiphanius haeresi consimilis, de quo supra in scetis secundum Gnosticos indicaui. Scripturas uero hi legunt diuersas ueteris ac noui Testamenti. Reiciunt nuptias, & non cessat apud ipsos libido. Inquinant autem suum corpus & mentem & animam in petulantia. Aliqui enim sunt in habitu solitarii degentium monachorum. Aliqui uero cum ipsis sunt in habitu solitarii uiuentium foeminarum. corrupti autem sunt corporibus, concupiscentiam quidem suam perficientes. Uerum opere uidentes, ut castius loquar, filii Iudae Annan appellati. Sicut enim ille corpore quidem Thamar coniungebatur, & concupiscentiam perficiebat, uerum ad seminis deiectionem iuxta datam a Deo liberorum generationem non efficiebat, sed seipsum iniuria afficiebat, eo modo quo malum operabatur. Sic etiam hi uisunt quidem consueta Venere hanc nefandam operationem perficientes. Non enim student ipsi castitati, sed simulatae castitati & nomen saltem habenti.

Origenij Turpes.

Studium

Studium autem ed vergit, ut mulier non concipiat ab eo qui ipsam corrupisse sibi uidetur: Aut ut ne producant liberorum generationem in mundo, aut ut ne deprehendantur ab hominibus, uolentes in honore esse propter putatam apud ipsos castitatis exercitationem. Et tamen hoc est ipsorum opus. Alii uero hoc ipsum detestabile opus perficere student, non per foeminas, sed aliis modis, propriis manibus se polluentes. Et similiter imitantur praedictum filium Iudae, terram nefandis suis operationibus & abominabilibus guttis polluentes, & pedibus suis fluxiones suas conterentes in terra: ut ne rapiantur ipsorum femina ab inmundis spiritibus ad susceptionem impregnationis. Vsi sunt autem, uelut dixi, diuersis scripturis ueteris ac noui Testamenti, & quibusdam Apocryphis, maxime actibus Andreae et aliorum. Iam uero etiam illi ipsi gloriati sunt saepe, quod audacter ac liberè hoc faciant. et accusant nimirum eos qui in Ecclesia dilectas appellatas, aliunde introductas ac cohabitantes foeminas habent, uelut etiam ipsi hoc faciant occulte, propter hominum reuerentiam, quo cum improbitate quidem conspiciantur, praetextu autem hominum gratia, nomen iacent. Retulerunt etiam quidam nobis de quibusdam uita defunctis, quod uidelicet aliqui hoc fecerint, uelut a coactis ab ipsis mulieribus audiuerant. Inter quos & episcopi nomen in medium produxerunt, qui in parua quadam ciuitate Palaestinae episcopi sortem ad multos annos administrant, habuit autem eiusmodi mulieres inseruientes ipsi, aliunde introductas inquam. Sed & ex confessoribus talem quandam fuisse nouimus. Attamen his qui hoc dixerunt, & a mulieribus audiuisse affirmarunt, non credidimus. Necessitas enim malignitatis eorum qui id dixerunt, suggestit nobis aliquando quidem ut crederemus, aliquando uero ut non crederemus, de mala fama praedicti illius senis episcopi, post obitum eius. Causa enim quae in ipsum uenit, eiusmodi quaedam fuit. Deprehensus est quidam talis in peccato mulieris, & quum redargueretur a nobis, excusationem ac defensionem talem protulit, quod corrupta cum ipso mulier, quamuis iam anus esset, & in senecta aetate constituta, dixisset ipsi eius malefacti operationem, quod uti quidem Venere ipsum docuisset, uerum abominabiles suas effluxiones in terram dispergere. Et haec quidem est horum detestanda operatio, mentem ipsorum decipiens, & ex diabolo occaecata. Quorum testimonia per quae labuntur in hunc errorem, in medium afferre non puto necessarium esse, ut ne uideamus per quae uolumus exactam rationem tradere, ad auersionem nefandae uniuersaeque haeresis petulantiae, per ea magis impellere laxorum & non satis firmorum mentem, qui malum sibi ipsis uenari praebonitate cupiunt. Ceterum ad consutationem potius horridam huius ac reptiliformis haeresis pauca de multis apponam. Vnde accepistis o uos nefariae huius operationis inuentionem? Primum equidem omnibus manifestum est, quod demonum est uestra doctrina, seducta uero ac corrupta mentis haec excogitata malignitas. Si enim omnino malum est concipere, non propter liberorum generationem, sed propter corporum coniunctionem. Quomodo igitur superati a uoluptate corpore coniungamini? Et si non malum est coniungi corpore, neque malum est perficere quod genitum est ac conceptum. Aut enim renunciare oportet hominem ut terram ne colat, uelut Abel erat pastor ouium, Cain uero colebat terram. Si uero colit quis terram, uelut Noe, qui uir agricola erat, & plantauit uinea: non plantauit ut botrum non proferret, sed plantauit & bibit ex fructu eius, & inebriatus est, uelut scriptum est. Venia autem danda est seni. Quum enim Deo ualde placeret, non propter luxum sustinuit ebrietatem, sed tristitia fortassis inductus grauiore somno opprimebatur, & non ferens ex utriusque propter debilitatem scilicet & senectam, in debilitatem incidit: non ut subsannaretur a filio. Qui uero derisit ipse sibi ipsi, maledictionem accepit, quo castigentur hi qui patribus contumeliam inferunt, & disputationes inter uos excitatae contra cognitionem Dei, & contra bene constitutam ordinationem: Tameñ enim non ita laudatae sunt nuptiae uelut uirginitas, sed super ipsas est uirginitas. Uirginitas tamen uera gloriosa & uirtuosa appellata est, non inquinata. Quae & nuptias uenerandas & liberorum procreationem non interdicit, in ignominiam eorum quae bene ex Deo creatae sunt. Imo neque, aliàs usurpat uitam societatis nuptiarum ex Deo ordinatam. Uirginitas enim est uere, uelut illa a sancto Apostolo laudata, nepe, Virgo est inupta curat quae sunt Domini, quomodo Domino placeat, ut sancta sit corpore & anima: ut ostendat impossibile esse, ut ullius peccati culpam uita solitaria admittat. Sed & Abraham nouimus liberos genuisse, & Domini amicum fuisse. Isaac item & Iacob & consequentes. Et neque seipsos inquinant nefarijs operationibus detestanda attingentes, neque se opposuerunt aduersus liberorum procreationem probè ex Deo per nuptias ordinatam. Sed neque qui inter ipsos castitatem ac uirginitatem exercuerunt, certamen hoc corruerunt, neque per nequitiam uirtuosum certaminis modum aliter tractarunt. Et Helias quidem ferè penitus in urbes non ingrediebatur, neque cum mulieribus conuersabatur, uerum in solitudinibus degerebat. Et Helix & Ioannes, & omnes qui per magnam hanc formam imitationis Angelorum, rectè secundum Euangelicam Domini ordinationem, seipsos propter regnum Dei castrarunt. Quum igitur multa habeamus quae dicere possimus, & ex multis diuinae scripturae argumentis, quae ipsorum mentem redarguant a diabolo illisam, his paucis contenti sumus, quoniam omnino manifestum est quod non prudentiae est hoc ipsum illorum opus, neque ex Deo haec scientia, sed ludibrium actionis demonum, qui hoc in ipsis operantur. Quando uero & hanc uelut horrendam uiperam Scytalam appellatam, corpore quidem breuè, uerum ueniè eiaculatione graue uirus inspirantem, & perniciam in accedentes efflantem repulimus, ac contriuimus, ad sequentes camus, Deo auxiliario inuocato, ad totius operis nostri per missionem absoluendam.

Contra Origenem Adamantium, haeresim LXIII.

Origenes & Adamantius appellatur, deceptor post hos sequitur. Hic filius fuit Leonidis beati ac sancti martyris. Sed ut ipse in iuuenili sua aetate plurimas persecutiones sustinuit, quum uir esset.

Uirginitas uera ratio.

Scytale Serpens.

Origenes Adamanti.

Deci⁹ rex Romanus.

in Græcorū doctrina eruditus, & in Ecclesia educatus. In tēporibus verō Decij regis notus fiebat in Alexandria. Erat enim genere Aegyptius, & in Alexandria domiciliū & educationē habuit. Verum Athenis ad tēpus aliquod philosophorū schoias frequentauit. Multa porro passus esse dicitur p̄ sancta fidei doctrina & CHRIS T I nomine: In ciuitate saepe tractus, cōtuitis impetitus, tormētis ingentibus subiectus. Etenim tēpore quodā deraferūt ipsū Græci, & ad ascensum simulachri Serapij appellati locatū, iusserunt frondes palmarū porrigere his qui ad nefariū opus & adorationē simulachri ascendebant. Talē enim habitū ferūt sacerdotes eius simulachri. Ipse verō nō ferens frondibus, magna voce ac cōfidenti mente, nihil timens neq; hāsītās, clamabat dicens: Venite accipite nō frōdes simulachri, sed frōdes CHRIS T I. Et multa sunt fortia facta, quę per traditionē referūt veteres de hoc viro, sed nō permāserūt ipsi quę ad præmiū cōsequendū pertinēt, in finē, p̄pter eminentissimā enim sanctitatem eius ac doctrinam, ad multam inuidiam deuenit, & per hęc magis irritabat eos qui illo tēpore principalem potestātē administrabant. Per diabolicam verō malignitatē excogitauerūt mali ciciē operatores, quomodo turpitudinem viro excogitarēt, & plagā talē decernerent, ita vt in abūsum corporis ipsius Aethiōpē ipsi subornarēt, aut sacrificare iuberēt. Ipse verō nō ferens diabolicę operationis versutiā, proclamauit vtriusq; rebus ipsi propositis, sacrificare se potius velle. nō tamen spontanea mente hoc potius p̄ficiat, velut magna de hoc fama refert. Sed quādoquidē oīno confessus est se facturum hoc esse, iniecto in manū eius thure ipsū ad arę rogum adduxerunt. Atque sic in cōfessionibus ac martyribus tunc re cognita reiectus est, & ab Ecclesia expulsus. Verum in Alexandria hoc passus, & non potens ferre exprobrantium sannas, discessit: & Palestinam, hoc est Iudæā terram in habitare elegit. Quum itaque peruenisset ad Hierosolyma, velut talis enarrator & eruditus vir, cōpellebatur a sacerdotibus, (Aiunt enim & presbyterio ipsū dignum factum fuisse priusquam sacrificaret,) compellebatur inquam, in Ecclesia docere. Et quum multum coegissent ipsū hi qui tunc in Hierosolymis sacerdotum sanctę Ecclesię administrabant, surrexit, & dictum hoc solum Psalmi quadragesimōni proloquutus, totam distinctionē præterijt: Sic autē dicit Psalmus: peccatori dixit Deus, Cur tu exponis iustificationes meas, & assumis testamentum meum per os tuum? & complicatū librū deposuit, & cum fletu ac lachrymis cōsedit, omnibus simul cū ipso plorantibus. Et post tēpus quum multa ipsū hinc pellicerent & eogerent, in Ambrosium quendam incidit illustrem illum: in aula regia. Quidam verō hunc Ambrosium dixerunt, partim Marcionistam, partim Sabellianum. Instruxit itaq; ipsū, vt ab hęcresi declinaret, eamq; detestaretur, ac fidē diligeret sanctę Dei Ecclesię. Ceterū prædictus Ambrosius, quādoquidē multas hęcreses nosset, & vir doctus atq; eruditus circa diuinā scripturarū lectionē esset, p̄pter sententiarū in sacris libris profunditatem, petiuit ab Origene vt ipsos ei declararet ac interpretaretur. Hic verō quo officium suum erga illum, pro ipsius exhortatiōe declararet, operam dabat vt tōtus Scripturę interpret fieret, eamq; exponeret, & in Tyro Phœnices, velut fama refert, ea gratia ānis vigintiocto vixit, vitā & meditatiōis ocio ac labore excellentē: ita vt Ambrosius quidē ipsi, & ijs qui velociter scribēdi munere fungebātur, itemq; ministratib⁹ ipsi, chartā ac reliquos sumptus suppeditaret. Origenes verō in vigilijs ac maximo ocio meditatiōis, laborē interpretandi scripturā perficeret. Vnde primū ipse diligētē conatus est colligere sex interpretatiōes, Aquilę, Symmachi, Septuagintaduorū, & Theodotiōis, quinq; ac sextę editiōis: cū additiōe vniuersaliq; dictionis Hebraicę, & simul ipsorū elementorum. Similiter verō euestigid secūdo iteritio vsus iuxta columnarē compositionem, Hebraicam quidem dictionē, Græcā verō scripturā, aliā rursus cōpositionem fecit, vt sint quidē hęc, ac vocētur Hexapla, ad Græcas interpretatiōes, duę simul additiōes Hebraicę vocis, p̄ Hebraica ac Græca elementa, vt sit vniuersum vetus Testamentū per Hexapla appellata, & per duas Hebraicarū verborū columnas. Hoc simul vniuersum opus vir ille cū labore tractauit, sed gloriam suam nō in finem inextinctā perfecit. Contigit enim ipsi magna illa experientia in magnam ruinam. Ex ipso enim scopo, quū nihil diuinā scripturarū absq; interpretatiōe sine velle, in peccatū seipsū cōiecit, & lethalia verba exposuit. Ex quo sunt q̄ Origenianistę appellatur, non primi illi qui turpē actionem faciunt. Non enim habeo quod de illis dicā, velut etiam iam antea dixi, an ex Origene qui & Adamantius dicitur, nomen & initū habuerūt, aut alium quēdam ducem habuerint Origene, appellatū. I radūt autem & hunc Origenem excogitasse, vt sibi ipsi in corpore neruum, velut quidam dicunt, excinderet, vt ne à voluptate vexaretur, neque in motibus corporeis cūbureretur ac inflammaretur. Alii verō hoc negant factum, sed excogitasse ipsū pharimacum quoddam, quod partibus illis imponeret, vt eas resicicaret. Abj autem etiam alia in ipsum referre audent, quod videlicet herbam quandam inuenerit medicam memorie gratia. Et immensa quidē illa de ipso relata, non valde credimus, attamen quę dicuntur, referre non pigebit. At verō hęcresis ex ipso exorta, primum quidem in Aegyptiorum regione fuit, nunc verō apud eminentissimos, & qui sibi solitariam vitam suscepisse videntur, & apud eos qui in solitudines secedunt, & paupertatem elegerunt, existit, horrenda etiam ipsa & omnibus veteribus flagitiosior, quę etiam similia cū illis sentit. Est enim turpitudinem perficere discipulos suos nō docet, tamen per turpitudinē, horrendam opinionem in ipsam deitatem impingit: Ex hoc enim & Arius occasiones accepit, & inæqualitatem docentes, deinceps sequuti Anomoeique appellati, & alii quidam. Asserit enim hic, ausus nimirum in principio dicere, primum quidem quod Filius vniigenitus Patrem videre non potest, imō quod neque Spiritus Filium videre potest, neque Angeli Spiritum, neque homines Angelos. Et hic primus error ipsius est. Ex essentia enim Patris hunc inducit, simul verō creatum. Vult autē dicere velut per gratiā filii ipsū appellari. Sunt & alij ipsius errores maiores. Animā enī humanā præexistere dicit, esse autem has angelos & virtutes supernas in peccatis constitutas, & ea gratia in supplicium, in hoc

Origenes dicitur gēnū thūs sacrificat.

Origenes labores in scripturis sacris.

Hexapla, Octapla.

Errores Origenes.

in hoc corpus conclusas. Missas autem esse à Deo in supplicium, quo hic primum iudicium sustineant. Quapropter, inquit, etiam vinculum vocatum est corpus, eo quod anima in corpore ligata est, veterem Græcorum fabulosam opinionem imaginans. In hæc autem & fabulas proponit. Animam enim dicit hoc psychen Græcæ appellamus, eo quod ex supernis viuificata est. Testimonia verō contra propriam sententiam cōfingit ex diuinis scripturis, quę non sic se habent, neq; ita edita sunt. Nam quod dicit Propheta, Priusquam humiliatus sum ego deliqui, de ipsa inquit, anima sermo est quod superne in celo deliquit, priusquam in corpore humiliaretur. Et quod dicit inquit, Convertere anima mea in requiem tuam: velut eius qui se viriliter hic gessit in bonis operationibus, conuertere in supernam requiem, propter operationis ipsius iustam actionem. Et multa talia dicere licet. At verō quod secundum imaginem est Adam perdidisse dicit. Et hinc inquit Scripturā etiam pelliceas tunicas indicasse, quia fecit ipse inquit, tunicas pelliceas, & induit ipsos, hoc corpus est ait. Et multa est apud ipsū decā tata nugacitas. Et mortuorum resurrectionem defectuolam facit, & alicubi verbis affirmans hanc, alicubi perfectissimē negans, aliquando & partem ex ipsa resurgere asserens. De cetero verō quæcumque potest allegoricē interpretatur, & paradysum, & huius aquas, & quę sunt supra cœlos, & eā quę est subter terram. Atque hæc & his similia nugari non cessat. Sed & iam in alijs quibusdam locis talia de ipso mentione facta recensuimus. Nihil autem molesti fuerit etiam nunc in hęcresi ipsius, de eius effrenitate studioque ac proposito narrare, & ex ipso eorum quos sententię suę subiecit subuersionem facere. Multa est enim huius in posterum facta absurditas, & adulteratę intelligentię studium extra veritatem progressum. Visus enim est contra omnes priores hęcreses dicere, easque subuere. Verum postea etiam ipse hęcresim non vulgarem hęc in mundum euomuit. Et primum quidem quæ ab ipso dicta sunt ad adulteratę ac confictę ipsius intelligentię confutationem apponam. Deinde etiam contra ipsum dicenda ex nostra mediocritate ostendam. Et sunt hæc quę in primo Psalmo intro duxit. Nam quum in tota Scriptura semper labatur, in necessarijs ad verbum excidit. Quandoquidē verō moles ingens est, dicitur enim magnum opus fecisse. In singulas enim scripturas, velut dixi, non recusat dicere quæ ipsi vĩa sunt: Et quæ quidem in colloquijs & præfationibus, in mores, & in naturas animalium, & aliarum rerum dicta sunt, per medium ductus saepe gratiosē narravit. Quæ verō in dogmata decreuit, & de fide ac maiori speculatione: ea omnium absurdissima comperiuntur, præ omnibus & quæ ante & post ipsum edita sunt, exceptis turpibus operationibus à nobis in singulis scētis relatis. visum est enim ipsi vt etiam exercitatoriam pietatis vitam delegerit, velut etiam supra à me ostensum est. Quapropter etiam thoracem ipsius quidam concidisse tradunt, propter insignem vitam, mediamque ac abstinentiam ab animatis. Age sanē ipsas ipsius dictiones apponemus exprimo Psalmo, & speculationibus in ipso, & his quæ expressis verbis decreuit ac docuit: vt ne aliqui dicant ea quæ contra ipsum à nobis dicuntur per calumniam excogitata esse. Nec est quod quis putet ipsum in primo solum psalmo excidisse à veritate, velut saepe dixi, sed etiam in singulis expositionibus. Verum ob ingentem operis ipsius molem, ex prædicto Psalmo collectione facta hic ex vna aut duabus, aut tribus dictionibus, totam ipsius fidem improbitatem reuelabimus, & vt idem velut ipse re tulit dicamus, curabimus. Et est statim vniuersiusque dictionis pauimentum tale, vt cognoscas ô studio auditor, quod apertissimē filium Dei creaturam docuit, & ab audacia de filio cognoscas quod etiam Spiritum sanctum creatum introduxit. Ab initio igitur recenseamus Psalmum vique ad ipsam dictionem, velut ipse Origenes dixit.

Alia quæ psychæ dicuntur.

Origenes uerba in primum psalmum.

Conclusas & obsignatas esse diuinas scripturas, ait diuina doctrina, clauē Dauid ac fortē etiam sigillo, de quo dictum est: Effigies sigilli sanctificationis Domino. hoc est, per virtutem Dei qui ipsas dedit, quæ virtus per sigillum indicatur. Itaque de eo quod conclusas sunt & obsignatę, Ioannes docet in Apocalypsi dicens, & angelo Ecclesię in Philadelphia, scribens: Hęc dicit sanctus uerus ille qui habet clauem Dauid, qui aperit & nemo claudit, & claudit & nemo aperiet. Noui opera tua. Ecce dedi ostium coram te apertum, & nemo potest claudere ipsum. Et paulo post: Et uidi in dextera sedē super thronum, librum scriptum intus & à tergo, obsignatum sigillis septem. Et uidi angelum fortem predicantem uoce magna, quis dignus ut aperiat librum, & soluat sigilla ipsius? & nemo potuit neque in celo, neque in terra, neque sub terra aperire librum, neque uidere ipsum. Et fiebam quod nullus dignus inuentus esset aperire librum aut uidere ipsum. Et unus de senioribus dicit mihi, Ne plores, Ecce uicit leo de tribu iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, & septem sigilla ipsius. De eo verō quod obsignatę sunt, solum Esaias dicit sic: Et erunt uobis uerba hæc omnia, uelut sermones libri huius obsignati, quem ubi dederunt homini noscenti literas, dicētes, Lege hæc, & dicit, Non possum legere, obsignatus enim est. Et dabitur liber hic in manus hominis nō noscentis literas, & dicit, Non noui literas. Hęc enim non solum de Apocalypsi Ioannis & Esaię dici putandum est, sed etiam de omni diuina Scriptura: id quod in confesso est, & apud eos qui mediocriter diuinos sermones intelligere possunt, vt qui referti sint ænigmatis & parabolis, obscurisq; sermonibus, & alijs varijs speciebus obscuritatis, quas humana mens ægre capere potest. Id quod docere uolens etiam Saluator dicit, velut clauē apud scribas & pharisæos existente, qui non conantur uia inuenire vt aperiant: nempe, Væ uobis legistis ritibus, quia tulistis clauem cognitionis, ipsi non ingredimini, & ingredientibus non permititis intrare. Hęc verō à nobis in præfatione dicta sunt, qui cogimur per magnum tuum discendi studium, & per bonitatem ac modestiam tuam, ô sacer Ambrosi, incitatur, vt huc descendamus ad maximum certamē, & quod palam super nos & super vires nostras est. Et quod quidem diu recusantem me, eo quod nossem periculum, non solum dicendi de sanctis, sed multo magis scribendi, & posteris relinquendi: ad hoc me perduxeris, omnifariam amice & iuxta deitatis promotionem

Clauis Dauid.

motionem occinens, testis eris mihi apud Deum cum tota vita, & de imperatis, pronunciatifque a me, & examinatis, quali proposito hoc factum est. Et alieubi quidem assequimur, alicubi vero aut enitimus violentius, aut videmus aliquid dicere. Inuestigauimus autem quod scriptum est, non contententes id quod bene a Deo dictum est, quando dicitis de Deo iudica, quoniam etiam vera de Deo dicere, periculum non modicum est. Rogamus itaque, quandoquidem nihil sine Deo bonum esse potest, & maxime intelligentia diuinitus inspiratarum scripturarum, ut patrem vniuersorum Deum per Saluatorem nostrum ac pontificem genitum Deum adeas, ac petas dari nobis primum ut recte quaeramus. Extat enim quaerentibus promissio: quod inuenite debent, fortassis neque omnino quaerentes, quum Deus consideret etiam eos qui non via ad hoc procedunt. *Hactenus Origenes.*

Principium est mihi ut dicam contra fastuosum, & in apparentia sapientem, & impericrutabilem perscrutatore, & celestium examinatore, hunc qui nugis mundum impleuit, quemadmodum etiam praestantior me contra ipsum dixit: primum quidem de genito Deo: Et quod quidem aequales dictiones, & aequiuoca multa in vita sunt, penitus id manifestum est. Et si quidem ab alio haec dictio usurpata esset, poterat dici quod iuxta rectam intelligentiam & hoc dictum esset: Quando vero in multis locis inuenimus ipsum ab alienantem vniuersum Deum a deitate & essentia patris, simulque etiam spiritum sanctum, ea gratia genitum Deum hic dixisse, manifestum est quod creatum decernit: Nam quod quidam nos decipere voluit ac dicere, aequale esse *γεννητός* ac *γεννητός* non admittendum est, ut de Deo dicatur, sed de creaturis solum. Aliud enim est *γεννητός*, & aliud *γεννητός*. Quando igitur *γεννητός* ab ipso dictus est Deus, quod factum aut creatum potius quam genitum significat, primum interrogamus.

γεννητός & γεννητός differunt.

Quibus modis creatus est Deus, qui per hanc vocem apud te honoratur Deus: Quomodo vero adhuc adorandus erit, si factus est? Aufer enim indignationem quae est apud sanctum Apostolum, propter eos qui creaturam velut Deum tractant, & tribue mihi Deum qui adoratur creatum secundum pia fidem, quae non amplius creaturam adoratur, sed creatorem, & erit apud te rationi consentanea conscientia erronei tui sermonis a patrum pietate. At non poteris hoc praestare. Si vero etiam ausus fuisti depraedari aliquando ac violare, neque in hoc consentaneam rationationem piorum ad tantam improbitate euertere, o phanaticus, potuisti. Repugnat enim & intellectus & ratio. Omne enim quod creatum est, non est adorandum, velut dixi. Si vero omnino adorandum est, quum multa alia sint creata, nihil utique retulerit etiam nos cum vno creato vniuersa adorare quae conferua sunt, & eidem instituto appellationis subiecta. Videamus autem per quatuor Euangelia, per quae omnem nostram vitam gubernauit Deus, Verbum in mundum allatus, an alicubi dixerit *πατήρ υιου*, Deus me creauit, aut pater meus creauit me. Videamus autem an & pater pronunciarit in vno Euangelio. Creauit filium, & demisi vobis. Verum de hoc haecenus. Caeterum de testimonijs saepe multa exposuimus, de his qui creaturam introducunt. Nihil autem molesti erit etiam in praesens ostendere, quomodo sermo facile intelligatur, & dicere ad hunc vltro sibi sapientiam arrogante: Quomodo poterit, o bone, creatus esse qui dicit, *Ego in patre, & pater in me*, & *Duo unum sumus*? Quomodo vero poterit alius esse qui aequalem honorem a patre habet? *Nemo enim nouit filium, nisi pater, neque patrem, nisi filius.* Qui uidit me, uidit patrem. Rursum porro similiter quae ambigua sunt apud ipsum de resurrectione, ordinem sequentes dicemus ex ipsius verbis. Ab vna autem dictione, omnem sententiam ipsius ostendemus, & incredulitatem opinionis dogmatis ipsius reuelabimus. Et si enim per longum ab ipso saepe de hoc dictum est, & in multis libris has nugae inculcauit, tamen consutationem apponam ex his quae in primo psalmo exposuit contra credentes firmam spei nostrae resurrectionem. Et est velut dicit: *Ob id non resurgent impij in iudicio.* Deinde prout consuetudo eius est, ab editionibus persuadere, similiter inquit Theodotion, Aquila, Symmachus. Postea infert contra filios veritatis cauillando: Hinc, inquit, simplices ex creditibus occasione accepta, putant impios resurrectionem non assequutos esse, & diuino iudicio non dignos fore: qualem intelligant resurrectionem, & quale imaginentur iudicium, non valde declarantes. Etiam si enim videantur de his pronunciare, approbatio ipsos redarguit, quum consequentiam ex ordine conseruare non possint, quando modum de resurrectione ac iudicio non obtinuerunt. Si igitur interrogauerimus, cuius resurrectio fit? respondent, Corporum, quibus nunc circumdati sumus. Deinde vbi amplius interrogauerimus nos. Vtrum totius essentiae ipsorum aut non priusquam examinent, dicunt Totius. Si vero amplius dubitauerimus cum simplicitate ipsorum circumlati, & nihil de eo quod fluxa sit essentia expendentes, An simul resurget sanguis qui in venarum sectionibus effluxit, & carnes in morbis consumptae, & pili omnes qui vnquam nostri fuerunt, aut soli hi qui ad exitum manserunt? Aliquando quidem offenduntur hac examinatione, putantes oportere permittere Deo, ut quod vult de his faciat. aliquando vero condescendere videntur, & pilos quos in fine vitae huius habemus nobiscum resurrecturos esse dicunt. Qui vero ex ipsis sunt generosiores, ut ne cogatur sanguinem sermone colligere, multoties ex corporibus nostris secretum, & mutatas in morbis carnes, & sudores, aut qualemcunque tandem materiam: dicunt, corpora nostra qualia in fine sunt resurgere. Haec sunt praedicti illius sapientiam sibi arrogantis ambigua circa veritatem veba, quae necessario apposui declarationis gratia his qui omnem sententiam ipsorum scire volunt incredulitatis de resurrectione. Nam & alia post alia multa habet, in hac psalmsi consequentia.

Resurrectio quomodo ab Origene tractetur.

Dicit enim, *Ob hoc non resurgent impij in iudicio.* Hinc autem & vltius reprehendit eos qui certam resurrectionem decernunt, & firmam spem resurrectionis mortuorum credunt, velut qui simplices sunt, multa improba addens, & sophisticam quandam opinionem exponens, non fidele quid, sed syllogisticum quicquid tandem illud est, in subuersionem eorum qui ipsi credunt, ex his quae secundum naturam nobis accidunt, euertere conatus est eiusdem resurrectionis nostrae verae spei confessionem.

Ego

Ego vero his qui iam se probe fatigarunt, & omnem ipsius excogitatum rhetoricam improbitatem subuerterunt, non in audacia praestantior esse volens, ut qui tenuitatem meam non ignorem: contentus esse duxi his quae recte a beato Methodio in sermone de Resurrectione contra ipsum Origenem dicta sunt, quae sane hic ad verbum apponam. Et habet Methodij verba sic, velut ipse hic expressi ac locaui.

Ex Methodio Epitome Origenis uerborum de resurrectione.

Hinc simplices ex creditibus occasione accepta, putant impios resurrectionem non assequutos esse, & diuino iudicio non dignos fore. Qualem intelligant resurrectionem, & quale imaginentur iudicium, non valde declarantes. Etiam si enim videantur de his pronunciare, experientia ipsos redarguit, quum consequentiam ex ordine conseruare non possint, quando modum de resurrectione & iudicio non obtinuerunt. Si igitur interrogauerimus, cuius resurrectio fit? respondent, Corporum, quibus nunc circumdati sumus. Deinde vbi amplius interrogauerimus nos, Vtrum totius essentiae ipsorum, aut non priusquam examinent, dicunt, Totius. Si vero amplius dubitauerimus, cum simplicitate ipsorum circumlati, & nihil de eo quod fluxa sit essentia expendentes: An resurget simul sanguis qui in venarum sectionibus effluxit, & carnes in morbis consumptae, & pili omnes qui vnquam nobis fuerunt, aut soli hi qui ad exitum manserunt? decurrunt ad hoc, ut permittamus Deo facere quod vult. Qui vero generosiores sunt ex ipsis, ut ne sanguinem sermone colligere cogantur, quem saepe ex corporibus nostris secerni contigit: dicunt, corpus nostrum quale in fine est resurrecturum esse. Amplius vero & ob id quod mutabilis est corporis natura, dubitauimus & de huiusmodi. Nunquid velut alimenta in nostrum corpus digeruntur, & similitudines transmutant: sic etiam nostra corpora transmutantur, & in carnis uolucris ac feris fiunt partes illorum corporum? Et rursus illa ab hominibus aut aliis animalibus comesta transmutantur, & fiunt hominum aut aliorum animalium corpora, & hoc diu sient, necesse est idem corpus plurium hominum saepe partem fieri. Cuius igitur erit corpus in resurrectione? Atque sic in profundum nugacitatis nos imprudentes illabi conatiget. Et post has dubitationes, ad hoc quod omnia Deo possibilia sunt, confugiunt: & sententias scripturarum quae id quod ipsi volunt iuxta promptam expositionem subijcere possunt, proferunt. Velut in Ezechiele, *Et facta est super me manus Domini, & eduxit me in spiritu, & posuit me in medio campi.* Et hic erat plenus ossibus humanis, & circumduxit me ob ipsa circumcirca, & ecce multa ualde in conspectu campi, & ecce ipsa sicca ualde: & dixit ad me, Fili hominis, num uiuent ossa haec? Et dixi, Domine Deus, tu nosti haec. Et dixit ad me, Fili hominis, uaticinare. Et dixi ad ipsa, Vos ossa sicca haec, audite sermone domini. Haec dicit Dominus ossibus istis, Ecce ego induco in uos spiritum uitae, & dabo super uos uermes, & inducam super uos carnes, & extendam super uos pellem, & dabo spiritum meum super uos, & uiuetis, & ponam uos in terram uestram, & cognoscetis quod ego sum Dominus. Hoc quidem igitur probabilior dicitur utitur. Sed & alia euangelica dicunt, velut hoc, *Illic erit fletus & stridor dentium.* Et hoc, *Timeete eum, qui potest animam & corpus perdere in gehenna.* Et hoc in Paulo, *uiuificabit mortalia corpora nostra, eo quod inhabitat spiritus eius in nobis.* Oportet autem omnem veritatis studiosum, horum sententiam nosse, & de resurrectione contendere, ut seruet veterum traditionem, vitetque ne cadat in nugae pauperis intellectus, simulque impossibilis ac Deo indigni. Sic igitur de hoc loco distinguendum est. Omne corpus quod a natura continetur, quae foris fecus aliqua disponit ac succenturiat instar alimenti in ipsum, & pro ingestis alia secernit (velut sunt plantarum & animalium corpora) nunquam idem habet materiale subiectum. Quapropter non male fluuius appellatum est corpus, eo quod iuxta exactam considerationem, neque per biduum primum subiectum idem est in corpore nostro: quanquam Paulus aut Petrus semper idem sit, non solum secundum animam, cuius essentia neque defluit in nobis, neque superinductitium quid vnquam habet, etiam si fluxa sit corporis natura, eo quod species quae effigiat corpus, eadem sit: ita ut etiam formae eadem maneant, qualitatem Petri & Pauli exhibentes. Iuxta quam qualitatem etiam cicatrices ex pueris in corporibus manent, & aliae quaedam proprietates, velut lentiginis, & si quid his simile est in speciem, secundum quam specificatur Petrus & Paulus secundum corpus, quod in resurrectione circumdatur rursus animae in melius transmutatum, non omnino autem adhuc insitum est ipsi primum subiectum. Quomodo autem species est a puero usque ad finem, etiam si characteres ac formae multam videatur habere euariationem. Sic intelligendum est etiam in praesenti eandem speciem quam in futuro, quantumuis plurima futura in melius mutatione. Necessarium est enim animam, dum in locis corporalibus est, uti corporibus locis conuenientibus. Et quemadmodum si aquatici facti fuisset, & si in mari uiuere nos oportuisset, omnino sane oportuisset nos etiam aliam corporis constitutionem consumilem piscibus habere: Sic quum haeredes futuri sumus regni caelorum, & in locis excellentibus futuri, necessarium fuerit uti corporibus spiritualibus, non priore specie dissipata, etiam si ad maiorem gloriae eius mutatio fiat: quemadmodum erat in e s v species & Mosis, ac Heliae, non alia in transformatione ab ea quae erat. Ne offenda is itaque, si primum subiectum quis dixerit non fore idem tunc, quando ratio ipsa instare potentibus ostendit, quod neque nunc per biduum potest esse primum subiectum. Operae precium porro est nosse, etiam aliud seminari, aliud resurgere. Seminatur enim corpus animale, resurgit corpus spirituale. Et ad omnia infert Apostolus, serme terrenam qualitatem nos deposituros esse docens, ita ut species seruetur in resurrectione. Hoc autem dico fratres, quod caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio in corruptibilitatem. Fortassis equidem conseruabitur ab eo qui aliquando propriam carnem fecit caro vero non amplius erit. Sed quod aliquando imprimebatur in carne, hoc imprimetur in spiritali corpore. Caeterum ad uerba Scripturarum quae proponunt fratres nostri, haec dicere licet.

Corpus est fluuius.

m

Et primum

Ossium sic
coru ratio
apud Eze
chielem.

Et primum in Ezechiele, in quantum ex his volunt simpliciores, iuxta ipsa verba, Neque carniarum resurrectionis erit, sed ossium solum & pellium ac neruorum. Simul autem ostendendum est ipsis, quod abripiuntur velut non intelligentes quod scriptum est: Non enim si ossa nominatur, omnia ossa hec intelligenda sunt: quemadmodum neque in hoc, *Dissipata sunt omnia ossa mea*: Et, *Sana me quoniam conturbata sunt omnia ossa mea*: quum manifestum sit, non dici ossa secundum communem significationem. Sequitur itaque ad sermonem sicut ipsi dicunt, *Sicca facta sunt ossa nostra*. Ergo dicunt: *Sicca facta sunt ossa nostra*, volentes resurgere congregata. sed hoc impossibile est. Dixerint autem vti que, sicca facta sunt ossa nostra, qui in captiuitatibus constituti sumus, & omnem vitalem humiditatem amisimus. Inferunt itaque hoc, *Perijt spes nostra: dissensimus*. Igitur promissio resurrectionis populi est, a ruina & velut mortificatione qua mortificati sunt, propter peccata inimicis traditi. Sed & peccatores a Salvatore dicuntur esse sepulchra plena ossibus, & omni immundicia. Decet autem Deum aperire monumenta vniuersi cuiusque, & educere nos ex monumentis viuificatos, velut Saluator Lazarum foras traxit. At vero illud, *Illic erit stetit & stridor dentium*: sic apud ipsos defendendum est, quod velut in hac vita omne membrum ad vsum quandam opifex construxit, sic etiam dentes ad findendum solidum alimentum. Quis igitur vltus dentium his qui puniuntur? Non enim in geena existentes, per ipsos comedunt. Et ostendendum est, quod non omnia accipere oportet velut iacent. Dentes igitur, inquit, peccatorum contriuit, & molares dentes leonum confregit Dominus. Quis autem adeo stolidus sit, vt putet quod Deus peccatorum corpora conseruans, dentes ipsorum solum conterit? Quemadmodum igitur si quis talia volens sic habere, in angustiam redactus trahetur ad allegoriam: sic inquirendum est de stridore dentium in his qui puniuntur, anima facultatem manducandi habente, quae in tempore redargutionis de peccatis, iuxta collisionem dentium, prout sensit dentibus fretmet. At hoc, Time te cum qui potest animam & corpus perdere in geena: fortassis docet, quod incorporea est anima: fortassis item declarat, quod absque corpore non punietur. De quo naturae ratio nem seruantem, de specie ac primo subiecto diximus. Sed & hoc apud Apostolum, *viuificabit mortalia corpora nostra cum mortale sit corpus, & uera uita non particeps, potest significare ubi corporea est species, de qua diximus, natura mortalis existens*. Quum CHRISTVS manifestatus fuerit vita nostra, & ipsam transmutat, ab hoc vt sit corpus mortale, viuificatum per spiritum viuificantem ex hoc quod spirituale factum est. Quin & hoc ipsum interrogare, quomodo resurgunt mortui, quali vero corpore venient? nuda declarat, quod primum subiectum non resurget. Si enim bene accepimus exemplum proferendum est: Seminaria ratio in grano frumenti, decerpens adiacentem materiam, & per totam ipsam procedens, eandemque ipsius speciem abripiens, facultates quas habet aliquando terrae, & aquae & aeri, & igni addit, & deuidis illorum qualitibus, ad hanc transmutat, cuius ipsa opifex existit. Et sic completur spica, excellenter differens a grano quod est ab initio, & magnitudine, & figura & veritate.

Dentium
stridor,
quomodo
accipiedo

Resurre
ctionis im
ago.

Haecenus Methodius Origenis uerba retulit, sequuntur nunc
Procli uerba, quae item Methodius recenset.

Quae quidem igitur Origenes tractans, negocium de resurrectione explicauit, maximè variam ostendens speculationem, tot sunt velut in compendio dici potuerunt. Memor autem sis, vt etiam ea quae ad illa consequuntur consideres. Consequens est enim assumere adhuc ad praedicta, ex Scripturis testimonia, quo velut statua omnes partes suas moderata oratio capiat, & in totum plena sit constructa, & nihil habeat defectuosum ex his quae ad figuram ac pulchritudinem conducentia colliguntur. Quid igitur concinant Scripturae ad haec, ad vitam melioris complementum hominem corroborantes, dicendum est. Has enim si quis potens fuerit exactè intelligere, ita vt nihil à decoro rescidat, cognoscat resurrectionem de hoc corpore non oportere accipi, vt quod non possit in aeternum immutabile permanere: sed de spirituali, in quo idem ipse character qui nunc in hoc habetur, conseruabitur, quo vnusquisque nostrum etiam secundum formam idem sit, quemadmodum & ab Origene dictum est. Sic enim ille resurrectionem futuram esse sentit. Quum enim fluxile sit corpus materiale, & nunquam maneat in seipso, ne minimo quidem tempore, sed accedat & discedat circa speciem, quae hominem delineat, a qua etiam figura ipsa continetur: necessariò efficacies quiddam relatis tolerabunt. Verum hanc ipsorum contentionem, & ex his & ex aliis pluribus quis redarguere poterit. Demonstrabimus enim in sequentibus ac sermonis progressu, per naturae veritatem, & non per coniecturas, neque Hieremiam vincos terrae nos dixisse, propter societatem ad corpus, neque Dauidem hac de causa ligatos. Operæ precium enim est haec proferre in quibus maximè labi videntur. Proinde quum de pelliceis tunicis, & quod ante structuram ipsarum primi parentes vixerunt cum corpore immortalitate fruente, insuperque, quod non potest corpus vinculum & carcer putari, ea quae conueniunt dixerimus, o viri Iudices: iudices enim uos dictorum o optime Theophile uocor: deinceps ad consequentiam me conuertam, velut promisi, vt dilucidius videamus quod volumus. Vniuersum opifex Deus qui vniuersa bono ordine composuisset, velut magnam ciuitatem, & verbi praeepto exornasset, & singula elementa consonè adaptasset, & animantium differentiis omnia explicuisset, vt mundus perfecte ad pulchritudinem aufereret, vbi omnigenas naturae formas produxisset, sidera in caelo, volatilia in aere, quadrupeda in terra, natatilia in aqua, postremum hominem, preparata ipsi velut domo pulcherrima, in mundum induxit, totum imitamentum propriae imaginis simile, & velut statuam in illustri templo bonae suis manibus constructam. Nouerat enim omnino quod quicquid sua manu fabricaturus esset, id necessariò immortale futurum esset, vt pote immortalitatis opus. Immortalitatis enim immortalia sunt opera, velut malicie mala, & iniustitiae iniusta. Non enim iniustitiae opus est iniusta facere, sed iniustitiae. Neque vicissim iusta facere opus est iniustitiae, sed iustitiae. Quemadmodum neque incorrupti-

billitatis corrumpi facere, sed corruptionis. Immortale facere non corruptionis est, sed incorruptibilitatis. Et in summa, quale fuerit id quod facit, iuxta eandem rationem id quod fit efficere solet. Deus autem & immortalitatis est, & vita, & incorruptibilitas. Opus autem Dei homo, quicquid vero ab immortalitate factum est, immortale est. Immortalis igitur homo est. Quapropter sanè hominem quidem ipse Deus fecit, reliqua vero animantium genera aeri & terrae ac aquae producere praecipit. Homo autem verissime dicitur secundum naturam, neque anima sine corpore, neque corpus sine anima, sed quod ex compage animae & corporis in vna boni formae compositum est. Vnde hinc immortale hominem factum esse apparet, extra omnem corruptionem & morbos constitutum. Didicerit autem hoc quis etiam abundè ex Scriptura. De alijs enim oibus quae temporis spacijs pubescencia ac senescencia transmutantur, *Educantur, dicitur, aqua reptilia animarum uiuentium, & uolatilia uolantia in terra iuxta firmamentum caeli. Et producat terra animam uiuentem secundum genus, quadrupeda & reptilia, & bestias terrae secundum genus*. De homine vero non amplius similiter vt de illis dicitur, *Producat terra, aut educant aquae, aut fiat luminaria*. sed, *Faciamus hominem secundum imaginem & secundum similitudinem nostram, & imperent piscibus & uolatilibus caeli, & oibus pecoribus*. Et accepit Deus limum de terra, & formauit hominem. Et quo sanè magis etiam vos differentià percipiatis, quod omnino & penitus ab alijs differens repetitus homo, & in secundo honore ab angelis connumeratus, & immortalis existens: age iuxta veram & rectam opinionis rationem etiam hoc tractabo. Alijs equidem ab inspiratione spiritus in aere datum est vt animata sint & uiuant. Hinc uero ex ipsa immortalitate & excellenti essentia. Insufflauit enim Deus in faciem ipsius inspirationem uitae, & factus est homo in animam uiuentem. Et illis quidem vt seruiant & imperio subditi sint, praeeptum est: huic uero, vt imperet & dominetur. Et illis diuersae figurarum ac formarum naturarum dantur, quas solida & uisibilis natura iubente Deo generauit: huic uero forma & imago Dei, & omnia ad illam exactam primariam partem ac filij vniuersi imaginem. Fecit enim Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit ipsum. Quapropter etiam curam gessit perpetuitatis statuæ suae, vt ne ex facili corruptioni obnoxia fiat, quemadmodum etiam statuarum opifex. Non enim solum pulchritudinis statuarum & decoris ipsarum curam habet, vt sint pulchrae & praeclearae: sed etiam quantum eius fieri potest, sibi ipsius immortalitatem ex operibus procurant, vt ad longum tempus conseruetur, & non dissoluantur. Quemadmodum etiam Phidias fecit. Hic enim ubi Pithium simulachrum fabricasset, ex ebore autem id ipsum erat, oleum effundi iussit circum pedes coram ipsa statua, vt pro viribus ipsam immortalem conseruaret. Si itaque, manuarius opifex sic faciunt, Deus optimus ille artifex, qui omnia potest ex nihilo facere, non magis statuam rationalem sui ipsius hominem ipsum, incorruptibilem & immortalem omnino esse, ex omni necessitate machinatus est, sed sicut ita ignominiosè dissolui, intentuique ac corruptioni tradi, quam praecipue proprijs suis manibus facere dignatus est, ita vt secundum imaginem formauit ipsam, & secundum similitudinem sui ipsius, mundum mundi, propter quem mundus factus est? Non licet hoc dicere. Eset enim ad extremam desipientiam delati hoc sentire. At fortassis opponetis vos ipsos aduersus re lata o Aglaophon, & dicetis, Et quomodo si immortale erat ex natiuitate, apud nos mortale factum est animal? quando sanè immortale impermutabiliter hoc quod est esse oportet, non delabens, neque decedens ad turpiorem & mortalem naturam: impossibile enim hoc est, alioqui non esset immortale. Dicam, quum liberi arbitrij esset homo ad boni electionem, & hanc legem accepisset: Inuidia bonum odio habens, institit & inuidit. Deus enim creauit hominem ob immortalitatem, & imaginem propriae aeternitatis fecit ipsum. Deus enim mortem non fecit, neque deletur in interitu uiuentium. Verum per inuidiam diaboli mors ingressa est in mundum, quemadmodum etiam sapientia per Salomonem testatur. Et ut dicit mors, rursus dici necesse est, si non mortem fecit Deus? Si ab inuidia est, & quomodo inuidia uoluntate Dei magis potuit? Ad hoc aegre explicabile dicemus. Vnde est inuidia? dicit aduersarius. Si enim a diabolo est, & cur diabolus factus est? Si factus est, etiam qui fecit ipsum, autor est vt sit malum. At omnino non est Deus malorum causa. Non est igitur factus diabolus: & si factus non est, etiam lesionis ac interitus exors est, & indefectuosus. Nam non factus haec ex omni necessitate adesse oportet. diabolus autem aboletur & punitur. Quod uero punitur, alteratur ac patitur. Lesionis uero exors est quod factum non est. Non ergo est non factus diabolus, sed factus. Si autem est factus, & omne quod factum est, a quodam principio factum est, & est ipsius opifex, etiam diaboli. Et utrum etiam ille non factus est, aut factus? At non factum esse, solum Deum intelligi oportet. Neque enim est omnino in summa, in vniuersum alius opifex praeter ipsum. Ego, inquit, primus, & ego postea, et praeter me alius non est Deus: neque transmutari aliquid oportet, aut creari potest praeter ipsius uoluntatem. Etenim quod filius nihil a seipso facere potest, confitetur, nisi uideat patrem facientem. Quae enim, inquit, facit Pater, ea & filius facit. Nec uero hostile quid, aut diuersum ab ipso sentiens, aut Deo oppositum est. Alioqui si quid fecisset contra Deum, esse utique cessasset, soluta eius constitutione per uirtutem & robur Dei. Soli enim creatori soluere etiam immortalia possibile est. Ipse igitur diabolus dicitur spiritus circa materiam se habens, velut dictum est, o Athenagora, factus a Deo: quemadmodum etiam reliqui facti sunt ab ipso angeli, & ob materiam & materiae species concreditam sibi habent administrationem. Hoc enim erat angelorum constitutio, quod facti sunt a Deo ob prouidentiam eorum quae ab ipso constructa sunt: quo vniuersalem quidem ac perfectam prouidentiam vniuersorum Deus haberet, & autoritas ac imperium omnium ex ipso penderet, & vniuersum velut nauigium sapientiae gubernaculo citra inclinationem dirigeret: particularem uero angeli ad hoc ordinati haberent. Caeterum reliqui in his, ob quae fecit ac constituit ipsos Deus, manserunt. Hic uero uolauit, & prauus factus est circa concreditorum ipsi administrationem, & inuidiam contra nos concepit. Quemadmodum & qui postea carnes am-

Hois pra
stantia

Phidias sta
tuarij fa
ctum,

Diabolus
non est fa
ctus.

Diabolus
est factus,

Angeli
cur facti
sunt.

uerunt, & cum filiabus hoim ob concubitus amorē conuersati sunt. Spōtaneā enim etiā ipfis habere ad vtraq; voluntatem Deus constituit, velut etiam in hominibus: vt aut obediētes verbo essent eū ipso, & acciperent beatitudinem, ea que fruerentur: aut non obediētes iudicarentur. Erat autem & diabolus stella Lucifer. Quomodo excidisti, inquit, de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? Erat lucis fīdus matutinum, sed excidit, & in terram contritus est, vbi procurasset homini contraria. Deus enim indignatur superbis, & contumacem sententiam impedit. Inuadit autem, vt versibus dicam.

Diabolus
Lucifer
stella.

Cuncto velut qui principium finisq; sit
Mortalium serpens malorum statui,
Theaurum habens adeo grauem secum mali.
Errore cæcus, ignorantiaq; dux,
Vitæ lachrymis gaudens, simul suspiriis.
Ad improbas persuadet hic iniurias,
Con sanguineas armemus vt contra manus
Fratres. Cain perduxit vt resperferit
Cruore primus terram saeuus rubido.
Et primus vt noster parens cœlestibus
De sedibus miser ruinam fecerit.

Mors cur
inuenta.

Et diabolus quidem sic. Mors ad conuersionem inuenta est, quemadmodum pueris qui literas discunt plagæ ad correctionem. Nihil enim aliud est mors quam discretio ac separatio animæ à corpore. Quid igitur, causa mortis Deus dicetis? idem enim nobis rursus sermo ad aures venit. Absit. Nam neque preceptores principaliter causa sunt vt pueri plagis tristificentur. Bonum igitur est mors, si quemadmodum plagæ pueris ad conuersionem inuenta est: non mors peccati, ò sapientissimi, sed discretionis ac separationis carnis. Quum enim liberum arbitrium habeat & per se potens sit homo, & voluntatem per se dominantem ac deliberantem ad electionem boni, velut dixi, acceperit, audieritque, De omni ligno in paradiso edite, de ligno uerò cognitionis boni & malæ edatis. Quacumque enim die edieris de ipso, morte moriemini: consentiens à seipso ad esum, & diabolo variè ad inobediētiā persuadenti inescatus, reprobauit mandatum Dei, & factum est hoc ipsi in scandalum, laqueumque ac offendiculum. Non enim fecit Deus malum, neque est omnino in totum auctor mali. Sed quicquid liberi arbitrij sic ab ipso factum est, aut ad custodiendam ac seruandam legem quam ipse iuste tulit, id non seruans ipsam malum dicitur. Grauiſſimum autem est damnum Dei præscriptum negligere, & iustitiam secundum liberum arbitrium transgredi. Vnde quandoquidem pollutus & inquinatus est homo, à sententia Dei discessione facta, & multas malicie maculas sibi affricuit, quas princeps ille & pater erroris peperit, qui laborem velut Scriptura ait, concepit, quo hominem ad iniustitiam semper seducere ac concitare possit: Deus omnipotens immortale malum ex insidijs ipsum factum intuitus, velut etiam diabolus seductor erat, pelliceas tunicas ob id fecit, velut mortalitate ipso amiciens, quo per corporis solutionem, omne in ipso factum malum moreretur.

Pellicearū
tunicarum
ratio.

Iam verò antea dubitatum est ac demonstratum, pelliceas tunicas non esse corpora, tamen etiam rursum (neque enim semel hæc dicere satis est) dicemus. Ipse primus formatus Adam ante præparationem ipsarum confretur, se & ossa habere & carnes, quando sanè vxorem sibi adductam conspicatus, dixit: Hoc nunc os ex ossibus in eis, & caro ex carne mea. Hæc uocabitur uxor, quoniā ex uero suo sumpta est. Huius gratia relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. Non enim tolerabo quosdam nugantes, ac violantes impudentem Scripturam, quo ipsis carnis resurrectio non esse concedatur, ossa intelligibilia & carnes intelligibiles supponentes, & alias aliter sursum ac deorsum allegorias transmutantes. Quum hæc ita velut scripta sunt accipi debere, CHRISTVS ipse confirmet, vbi interrogantibus pharisæis de separationem vxoris, respondet: Qui ab initio creauit, masculinum & feminam fecit, & dixit. Huius gratia relinquet homo patrem ac matrem, & cætera. Quomodo enim de animis solum accipiendum esset hoc, Crescite & replete terram. Aut hoc, Accepit Deus limum de terra, & formauit hominem: quod propriè de corpore dictum esse apparet. Non enim de limo & grauioribus, essentiam adepta est anima. Quare verissimè certum est vndiquaque, ante pelliceas tunicas incorporatum fuisse hominem. Hæc enim omnia ante lapsum ipsius dicta sunt: de tunicis verò, post lapsum. Vnde procedamus rursum inspecturi, quæ in manibus habemus, quum sufficienter ostenderimus pelliceas tunicas non esse corpora: sed mortalitatem à ratione animalium constructam. Hoc enim consequens est. Denique extra terminos paradisi ob hanc causam eicitur. Non enim quod non vellet Deus ipsum decerpere de ligno vitæ ac edere, eiecit: poterat enim in æternum viuere, vbi rursus de ligno vitæ edisset, sed vt ne immortale fieret malum, velut indicauimus. Alioquin CHRIS TV M de caelis demississet in terram, si omnino voluisset hominem mori, vt penitus vitam non gustaret? Si verò ex pœnitentia Deum hoc fecisse dixerit aduersarius contradicens, debilis est ipsorum ratio, pœnitentem Deum inducens. At neque ignorans futuri Deus, neque mala faciens, sed & summè bonus, & præsciens futura. Quare non eo quod non seruetur in æternum ipse qui de ligno vitæ edidit, eum eiecit. Sed vt mortificaretur primum morte peccatum, quo sic post mortem consumpto peccato, excitatus homo purus ederet vitam. Nemo verò improbius periculum faciat argumentado, velut hæc aliter dicta sint. Qui enim omnino decernit carnem hanc non esse immortalitatis susceptoriam, reuera dementiæ per morbum maledictus est. Cur enim post tunicarum pellicearum cõstructionem Adam eicitur, prohibitus edere de ligno vitæ ac viuere, si oīno impossibile erat

erat hominem in æternum viuere cum corpore? impedimētum enim contingit, velut possit ipse non mori, si de ligno gustet. Ait enim, Et fecit Dominus Deus Adam & uxori eius tunicas pelliceas, & induit ipsos. Et dixit Deus, Ecce factus est Adam sicut unus ex nobis, ut cognoscat bonum & malum: & nunc ne forte extendat manum, & accipiat de ligno vitæ, & comedat ac uiuat in æternum. Et expulit ipsum Dominus Deus ex paradiso uoluptatis, ut coleret terram ex qua acceptus est, & eiecit Adam. Igitur potuisset viuere corpus in æternum, & immortale esse, nisi prohibitus fuisset gustare vitam. prohibitus est autem, vt peccatum cõcessum cum corpore moreretur, corpus verò peccato perduto resurgeret. Quo itaq; non esset homo malum immortale, velut dixi, & perpetuum haberet in seipso peccatū prædominās, vt pote quod in immortalis corpore germinasset, & immortale alimentū haberet: Deus ob hoc ipsum prohibuit, mortalitate amictum. Hoc enim pelliceæ tunica volebant, quo sanè per solutionem ac diuisionem corporis, peccatum infernè stirpitus ac radicis in totum corrumpēretur, vt ne vel tantillum radicis fineretur, à quo noua peccatorum germina emergerēt. Quemadmodum enim, vbi in ædificijs templorum pulchrorum ficus enata est, & in longitudinem ac magnitudinem probe coalta, & in omnes compositiones lapidum per multum sarmentosas radices diffusa, non prius à nascendo quiescit, donec tota euellatur, dissolutis lapidibus in locis in quibus enata est. possunt enim rursus in suos locos adaptari lapides, sicut sublata: quo templum quidem seruetur, nihil amplius malorū ipsum dissipantium sibi ipsi producens, ficus verò tota radicitus euulsa emoriatur. Eodem modo etiā Deus optimus artifex templum suum hominem, qui instar syluestris ficus peccatū produxit, breuibus mortis idibus dissoluit, occidens (velut scriptum est) & viuificans: quo rursus earundem partium caro, post exsecatū ac mortuum peccatum, instar renouati templi, immortalis & illæsa excitetur, peccato perfecte ac funditus perduto. Viuente enim adhuc corpore antequam moriatur, necesse est simul viuere peccatum, intus in nobis radices suas abscondens, etiam si forinsecus per castigationum ac admonitionum sectiones fuerit refrenatum. Alioqui post illuminationem non contingeret nos iniusta face re, vt pote peccato pœnitens sinceriter à nobis ablato. Nunc verò etiam postquam credimus, & ad aquam purificationis deuenimus, sæpe in peccatis reperimur. Nemo enim sic seipsum à peccato alienum esse iactet, vt neque omnino in animo de iniquitate cogitet. Quare constat contrahi quidem ac sopiri per fidem nunc peccatum, vt ne fructus noxios producat, non tamen radicitus tolli. Et nuāe quidem prauas cupiditates ac cogitationes velut germina ipsius contrahimus, ne qua amara radix sursum enascens infestet, non sinescentes hiare & aperiri conelusa oscula ad faciendos exortus, doctrinæ ratione instar ascie radices ipsius infernè nascentes secante. Tunc verò etiam ipsa cogitatio de malicia dissipabitur. Neque verò Scripturarum testimonio hic sermo caret, si quis sinceriter verum dicere velit. Nam nouit etiam Apostolus nondum radice peccati integrè ex hominibus sublata esse, nūe quidem dicens, Non enim quod non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum. Velle enim adest mihi, operari uerò bonum, non. Non enim quod uolo facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc facio. Si uerò quod non uolo, hoc facio: non amplius ego facio ipsum, sed quod habitat in me peccatum. nunc uerò, Delector lege Dei secundum internum hominem: sed uideo aliam legem in membris, rebellantem legi mentis meæ, & omnino capitium facientem me legi peccati, quæ est in membris meis. Adeo nondum cõrigit peccatum funditus ac radicitus excindi. Non enim pœnitens moritur, sed uiuit. Quomodo enim id fieri posset antequam homo morti obijciatur: quo vna cum ipso tabefactum ac corruptum, ipsum quidem prorsus pereat ac pessundet, velut planta soluto eo in quo oecultans radices suas conseruabatur: homo verò rursus non amplius habens radicem productentem amaritudinem exuscitetur. Proinde in auxiliaris medica menti modum, ab auxiliatore nostro & uerè medico Deo, ad eradicationem peccati ac delationem, assumpta mors est, vt ne perpetuo durans in nobis immortale sit peccatum, vt quod in immortalibus exortum est. Ipsi verò mutilati & ægrotantium modo exurgentes, in virtutis domo diu conuersemur, vt qui in subsistentibus semper, immortalibusque corporibus magnum peccati morbum nutrimus. Quapropter sanè hanc ad ambo salutem, ad animam & corpus, instar medicamentariæ purificationis, mortem Deus bene inuenit, quo sic omnino inculpabiles ac innoxij efficiamur. Age verò, quā doquidem multis circa talia exemplis opus est, hinc ipsa maximè consideremus, non prius destituri, antequam in clariorem interpretationem ac demonstrationem oratio ipsa deserit. Videtur igitur velut si quis summus opifex statuam pulchram ex auro aut alia materia à se constructam, & per omnia membra congruenter ad pulchritudinem exornatam, rursus conflet, mutilatam repente conspicatus à pessimo quodam homine, qui præ inuidia non tulit decoram esse statuam, eamque læsit, inanem uoluptatis fructum capiens. Attende ò sapientissime Aglaophon. Quod si uoluerit opifex ille non esse mutilam & vituperabilem, eam quæ cum tanto studio ac cura ab ipso elaborata est, rursus impelleretur vt conflet ipsam, ac talem faciat qualis prius erat. Si verò non conflarit, neque coegerit, verum mane re siuerit, curans ipsam ac corrigens, necesse est ignitam ac cura contrectatam statuam non amplius posse conseruari eandem, sed immutatam fieri ac distractam. Quapropter si uoluerit opus ipsum pulchrum esse ac irreprehensibile, confringi, ac rursus conflari oportet, quo turpitudines & alterationes omnes, & quæ ex insidijs ac inuidia in ipso sunt, per reparationem ac conflationem pereant. Ipsa verò statua in speciem suam integra & in adulterata similima sibi ipsi fabricetur. Statuæ enim perire non contingit per artificem ipsius, etiam si rursus in materiam resoluatur, restitui enim potest. Turpitudines autem & mutilationes perire cõtingit, colliqueſcūt enim. Restitui aut non possunt, eo quod in omni arte optimus opifex nō ad turpia aut offensas, sed ad symmetriā rectitudinēq;, ac congruentiā operis respiciat. Idē sanè videtur mihi etiā in nobis Deus disposuisse. Hoim enim decentissimū suū opificiū, insidijs & inuidia malè afflictū cõspicatus, non sustinuit relinquere tale, quū benignus ergo homines

Simile.

Simile.

Opificium
Dei ornatissimū ho
mo est.

ga homines sit, vt ne in æternum esset vituperatum, immortale in se habens vituperium. Sed dissoluit rursus in materiam, quo per reformationē colliquecant ac dissipantur omnia in ipso vituperabilia. Nam illic constari statū, est hic mori ac dissolui corpus. Illic verò reformari materiam ac suo nitenti restitui, est hic post mortem resurgere. Quemadmodum & propheta Hieremias dicit, nā & ipse de his sic admonet. *Et descendi, inquit, in domum figuli, & ecce ipse faciebat opus inter lapides, & excidit vas quod faciebat in manibus suis, & rursus fecit ipsum vas alterum, velut placuerat ipsi facere.* Et factum est verbum Domini ad me dicens: Num quemadmodum figulus hic, non potero hoc vobis facere domus Israel? Ecce sicut lutum figuli vos estis in manibus meis. Attende enim quomodo, velut dixi, postquam transgressus esset homo, magna illa manus non probauit in contentione relinquere suū opus velut adulterinum, quum diabolus illud iniuste ex inuidia læssisset: sed liquefactum emolliuit ipsum rursus, in lutum velut figulus, reformans ipsum, quo per reformationem omnes in ipso turpitudines ac contusiones deleantur, & ipsum totum complacens denud irreprehensibiliter fiat. *Aut non habet potestatem luti figulus facere ex eadem massa vas, aliud ad honorem, aliud ad ignominiam?* hoc est (sic enim Apostolus mihi declarare videtur) Nunquid potestatem non habet Deus, qui ex materia vnaquaq; eandē effinxit ac efformauit vnamquaq; speciem, aut in honorem ac gloriam nos exsuscitare, aut in ignominiam ac condemnationem? in ignominiam quidem, eos qui in peccatis prauē vixerunt: in honorem verò, eos qui in iustitia. Quemadmodum ostensum est hoc etiam à Daniele, qui dicit: *Multis ex dormientibus in aggere terre, excitabuntur, partim in vitam æternam, partim in opprobrium ac confusionem æternam: & prudentes splendebunt velut splendor firmamenti.* In nobis enim est, non extirpare perfectè præuitatis radicem, verum non in extensionem sinere excrecere ac fructificare. Nam vniuersalis & perfecta radi cum ipsius sublatio ac interitus à Deo fit, per corporis (velut dictum est) dissolutionem: particularis verò, ad hoc vt ne germen ferat, à nobis. Et propterea cum qui enutriti ipsam magis in augmentum ac magnitudinem, & non eruit ac adstrinxit quantum in se fuit, necesse est penam dare: quoniam quū potuit & facultatem ad hoc habuit, maluit nociuum vtili potius præferre. Quare nemo qui ipse in causa est, petulanti lingua repræhendat diuinam naturam, velut non iuste distribuentem vnicuiq; virtutum ac virtutis rationes. Quis enim es o homo qui contra respondes Deo? Num dicit figmentum ad fictorem, Cur me fecisti sic? Quomodo enim id faceret, quando ex proprię voluntatis cōsilio maliciam elegit? Quapropter etiam non dicit Deo, inuariabilibus iustitię decretis iudicanti, Cur me sic fecisti? Quemadmodum potens ille iaculator Apostolus, distortis verbis in medium coniectis, ob scuram quidem & occultatam facit lectionum altitudinis elaborationem, verissimam autem & rectę opinionis, & quæ nihil habet neglectū, aut ægrè adeo explicabile. Nam his qui nō adhibito studio & ingenerosè à verbis excidunt, aliquando incoherentia & dissona dicere videtur. Qui verò studiosè & sobria ratiocinatiōe relegunt, magno ordine ac veritate plena. Proinde exactè de his nunc tractate, ipsum per se solū ingens opus fuerit. Etenim ridiculū sit si relinqueremus tuam cōsiderationē, cuius gratia hæc scripsimus, & ad alia transiremus. Hæc enim à nobis dicta sunt propter eos qui vitrò per se mali existunt, instar fatuorū. Quū itaq; clarissimè ostensum sit, mortē homini nō in malū aliquod excogitatā esse, sed in bonū: deinceps oportet non male his intendente, de corporis resurrectione cōsiderare. Quomodo enim non vtilis sit mors, quæ corrumpit ea quæ naturam nostram deprædāt? etiam si iuxta tempus grauis sit quo afferri videtur, velut austerissimum ægroto phararmacum. Et vt sæpe eadem de iisdem repetamus, ne age & ex cantico Deuteronomij sermonis confirmatiōe facta, procedamus sequentia distincturi. Nam quod dicitur à Deo. *Ego occidam & viuere faciam, percussit & ego sanabo, & non est qui eximat ex manibus meis:* quid aliud docere vult, quàm quod ob hoc corpus primum occiditur ac moritur, vt rursus resurgat ac viuat: percussit primum ac sauciatur, vt rursus saluum ac sanum formetur? Et nihil omnino in vniuersum eximere ex magna ac forti ipsius manu ad perditionem & interitum potest, nō ignis, nō mors, non tenebræ, nō chaos, nō corruptio. Quis enim, inquit, separabit nos à charitate CHRISTI? quem interpreteris manu patris & Verbum: tribulatio aut angustia, aut persecutio, aut fames, aut nuditas, aut periculum, aut gladius velut scriptum est. Propter te mortificamur tota die, reputati sumus velut oues ad maclationem destinatae, verum in his omnibus superamus, per eum qui dilexit nos verissime ut impleatur velut dixi, *Ego occidam & viuere faciam, percussit & ego sanabo, & non est qui eximat nos à charitate Dei, quæ est in CHRISTO IESU ad perditionē.* Quapropter etiam reputati sumus oues maclationi destinatae, vt mortui peccato, viuamus Deo. Et hæc quidem hætenus tractata sint. Cæterum quæ cum his cohæret, sic in manus sumenda sunt. Si omnē quod generatum est ægrotat (sic enim aduersarius proponit) & secundū natiuitatem, ac secundū alimentū, ab accedētibus, inquit, augetur, & ex decedentibus minuitur. Quæ verò nō generata sunt, sana sunt, neque ægrotant, neq; indigent, neq; concupiscunt. Concupiscunt autem generata, & coitū, & alimentū. Concupiscere autē, est ægrotare. Verum non concupiscere, neque indigere, est sanū esse. Aegrotant autem generata, quoniam concupiscunt. Non generata verò, non ægrotant. Patiūtur aut ægrotantia, aut secundum plenitudinem ac copiam, aut inopiam eorum quæ accedunt & decedunt. Quod verò patitur, & deficit & perit, quapropter etiam generatur. Generatur autem homo. Non potest ergo exors lesionis esse homo, & immortalis. At verò concidit ipsis ratio etiā in his. Si enim omnē quod factum aut generatū est, perit: nihil enim retert vtrum dicas, nam & primi parentes non generati sunt, sed facti. facti item sunt angeli & animæ. Quis facit, inquit, angelos suos spiritus: perit ergo angeli & animæ, ex ipsorum ratione. At neque angeli neque animæ peiunt. Immortalia enim sunt hæc, & indomita, quemadmodum qui fecit esse voluit. Immortalis igitur est homo. Non placet autē vt illud dicatur, quod omnia funditus pereant, & terra & aer, & cælum nō futura sint. Exardescet equidem

Paulinae dictionis ratio.

Mundi ex arso.

equidem ad purgationem ac renouationem descensione facta totus mundus, igne dilutus. Non tamē ad perfectum interitum ac corruptionem deueniet. Si enim melius est non esse quàm esse mundum cur Deus qui mundum fecit, quod peius est elegit? frustra laborauit. Igitur ad hoc vt sit & maneat, creaturam Deus construxit. Quemadmodum etiam Sapientia confirmat, *Creauit enim Deus omnia ad hoc ut sint, dicens: Et salutes sunt mundi generationes, & non est inter ipsas leibale medicamentum.* Sed & Paulus palam testatur, dicens. *Etenim sollicita creatura expectatio reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, inquit, liberabitur autem à tali seruitute.* Accipe quod creaturam mundum hunc nunc dicere vult. Non enim ea quæ non videntur, corruptioni seruiunt, sed hæc quæ videntur. Manet igitur creatura in melius ac decentius renouata, exultans & gaudens resurrectione ob filios Dei, propter quos ingemiscit, & velut ex partu nunc dolet, redemptionem nostrī corporis à corruptione etiam ipsa expectās, quo nobis exsuscitatis, & excussa mortalitate carnis, iuxta id quod scriptum est, *Execute pulcrem, & resurge ac confide Hierusalem, liberatisque à peccato, liberetur etiam ipsa à corruptione, non amplius uanitati seruens, sed iustitiæ.* Nouimus enim quod omnis creatura coingemiscit, & velut ex partu dolet usque ad hoc tempus. Non solum autem illa, sed & qui ipsas primitias spiritus habent, & nos ipsi in nobis ipsis ingemiscimus adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri. Qui & Esaias confirmat. *Quo enim modo cælum nouum, & terra noua, quæ ego, inquit, facio manent in conspectu, dicit Dominus: sic erit semen uestrum, & nomen uestrum.* Et rursus: *Sic dicit Dominus qui fecit cælum, hic qui condidit terram, & fecit ipsam, ipse dissecuit eam non in vanum, sed ut inhabitetur.* Reuera enim non in vanum neque frustra ad interitū creaturam vniuersam Deus, velut sentiunt hi qui vana sentiunt, sed ad hoc vt sint, & habitetur ac permaneat. Quapropter necesse est etiam rursus terram ac cælum fore post vniuersorum exarationem ac consumptionem. Cur verò hoc necessarium sit, amplius adhuc prædictis rationem afferre oportuerit. Neque enim in ociofam materiam, & talem statum qualem ante constructionem habebant resoluuntur vniuersa, neque rursus in perfectum interitum ac corruptionem. At si non pereunt vniuersa, dixerint aduersarij, Quomodo igitur Dominus cælum ac terram præteritura esse dixit? & Propheta dixit, *Peribit cælum velut fumus, & terra velut uestimentum inueterascet?* Quandoquidem hic mos est Scripturis, respondebimus, vt hanc modū transmutationem in meliorem ac magis gloriosam restitutionem, interitum ac perditionem dicat, tanquam videlicet prior figura pereat per vniuersorum ad illustriorem statū immutationē. Nam nulla cōtrarietas aut absurditas est in diuinis Scripturis. Præterit enim figura mundi huius, & non mundus, dictum est. Sic sanè morem habent scripturæ vt perditionē uocent, mutationem in meliorem, aut pulchriorem prioris formæ. Velut si quis perditionem dicat figuræ puerilis, mutationem in virum perfectum, dum puerilis ætas in magnitudinem ac pulchritudinem mutatur. *Quando enim eram puer, loquebar ut puer, sentiebam ut puer, cogitabam ut puer. Quando uerò factus sum uir, ea quæ pueri sunt aboleui.* Etenim expectandum est vt creatura turbetur velut moritura circa exarationem quo renouetur, non tamen pereat, vt renouati in renouato mundo tristitiæ exortes habitemus: aut velut dictum est, *Emittes spiritum tuum & creabuntur* (in centesimo tertio psalmo) & renouabis faciem terræ: temperamentum ambientes deinceps procurante Deo. Quum enim futura sit post hoc seculum terra, necesse est etiam fore habitatores, qui non amplius moriantur, nuptias contra hant, ac generent, sed velut angeli irreuersim in incorruptibili optima facientes. Quapropter delictum est dicere, in quali vitæ statu tūc erunt corpora, quū neq; aer, neq; terra, neq; alia futura sint. O peræ precium autē est etiā illud ad prædicta cōsiderare, quod magnā ruinā res habet, si de his rebus libere loqui d' Aglaophon oportet. Nā ubi pronunciaffe Dominū dixisti, quod qui resurrectionē assequerentur, erūt tunc velut angeli, ubi teneat videlicet ipsum Sadducæi: mox intulisti, Angeli verò carnem non habentes in summa beatitudine, & propterea gloria sunt. Ergo etiam nos, qui aequales angelis futuri sumus, necesse est similiter velut illos nudos fore: ignarus o optime, quod is q vniuersa ex nihilo fecit ac construxit, immortalitū naturā non in angelos & ministros solū distributā construxit, sed etiā in principatus & thronos, & potestates. Aliud enim genus est principatū, & aliud potestatū quia non vnus ordo, & vnus status, & tribus ac familia immortalitū, sed genera, & tribus, ac differētię: Et neq; Cherubim propria natura decedunt, & in angelorū formam mutantur, neq; rursus angeli in aliorum. Oportet enim ipsos esse & quod sunt, & quod facti sunt. Nā & homo mūdum habitare, & omnia in ipso gubernare cōstitutus, ex structura ab initio immortalis existens, nunquā transmutabitur ab eo quod homo sit, neq; in angelorum, neq; in aliorum formā. Quia neq; angeli in aliorū formam ex ea quam ab initio habent, transmutantur. CHRISVS enim venit, non in aliam transformari ac transmutari humanam naturam prædicans, sed in id quod erat ab initio, antequam excideret quū mortalis esset. Oportet enim in propria sui habitus figura vnūquodq; creatū manere, vt oia omnibus sint impleta, cæli angelis, troni potestatibus, lumina ministris, diuiores loci & pura lumina ipsis Seraphim, qui assistūt magno Senatui vniuersa continēti, mūdus hoībus. Si verò dederimus mutari hoīes in angelos, occasio data fuerit dicendi, mutari etiā angelos in potestates, & has in aliud atque aliud, donec sermo progressus in periculū incidat. At neq; vt malum fabricauit Deus hoīem, aut circa efformationē eius aberrauit, & postea angelū ipsū facere cogitauit, pœnitētia ductus velut pessimus opifices. Neq; ab initio angelū facere voluit, & quū id non posset hoīem formauit, imbecille enim hoc esset. Cur igitur hoīem fecit, & non angelum, si hoīem angelum & non hominē fieri voluit? Quod non potuit, dicere, blasphemia est. At distulit, de meliore peius faciens? Et hoc absurdum est. Neque enim aberrat circa faciendum bonum, neque differt, neq; impotens est. Sed & vt vult, & quā

Creaturarum perpetuas.

Perditionis significatio.

do vult potestatem habet, quum ipsa sit potestas. Igitur vt esset homo homo, volens ab initio ipsum creauit. Si autem volens, vult autem bonum, bonum autem homo, homo vero quod ex anima & corpore compositum est dicitur, ergo non erit absque corpore homo, sed cum corpore: vt ne alius homo praeter hominem fiat. Oportet enim Deum immortalia genera omnia seruare. *Creauit enim, inquit sapientia, Deus hominem ob incorruptibilitatem, & imaginem propriae sempiternitatis fecit ipsum.* Non ergo perit corpus. Homo enim ex anima est ac corpore. Quapropter scias quod Dominus eadem haec docere vult, non credentibus Sadduceis in resurrectionem carnis. Hoc enim est dogma Sadduceorum. Vnde conceinnata parabola de muliere & septem fratribus, vt sermone de resurrectione carnis in dubium vocarent, Accesserunt ad ipsum, inquit, Sadducei dicentes resurrectionem non esse. *CHRI- STVS* igitur, si non esset resurrectio carnis, sed anima solum seruaretur, suffragatus esset ipsis velut bene ac recte sentientibus. Nunc vero respondit, dicens: In resurrectione neque matrimonia contrahuntur, neque nuptum elocantur, sed sunt sicut angeli in caelo, non quod carnem non habent, sed quod non gelli erunt matrimonium contrahunt, sed sunt de caetero in incorruptibilitate. & per hoc angelis assimilatos dicit, vt quemadmodum angeli in caelo, sic & nos in paradiso, neque nuptiis, aut conuiuiis amplius vacantes, sed vt videamus Deum, & colamus, vitam gubernante nobis *CHRI- STO*. Non enim dixit, Erunt angeli: sed sicut angeli, nempe gloria quidem & honore, velut scriptum est, coronati, veru pau- lasum ab angelis euariantes, & propemodum vt angeli simus. Quemadmodum si quis dixisset, vbi bona aeris constitutio est & tranquillitas noctis, & omnia aetherea luna luce ornata, Luna lucet velut sol: non omnino sole carentem lunam esse, ipsum testari diceremus, sed sicut solem. Quemadmodum & quod non est aurum, prope autem est vt sit aurum, sicut aurum dicitur, & non aurum. Si vero esset aurum, non diceretur velut aurum, sed aurum. Quando vero non est aurum, sed propemodum est aurum, & imaginetur quis aurum, velut aurum dicitur: ita etiam quum velut angelos fore dicit in resurrectio- ne, non hoc ipsum proferre audiimus ipsum, angelos videlicet fore sanctos in resurrectione, sed prope vt sint angeli. Quare absurdissimum est dicere, Quoniam *CHRI- STVS* pronunciauit sanctos conspicendos esse velut angelos in resurrectione, ob id corpora haec non resurgere, & quidem quum ipsa dictio clare actione rei contingens delectet. Resurrectio enim non de non lapsu, sed de lapsu di- citur & resurgente. Quemadmodum vbi dicit Propheta: *Et resurgere faciamus erigam tabernaculum Dauid collapsum.* Cecidit autem labefactatum desiderabile animae tabernaculum, in terrae cumulum. Non enim quod non moritur, sed quod moritur inclinatur. Moritur autem caro. Anima enim immorta- talis est. Proinde si anima est immortalis, corpus autem ipse mortuus, qui resurrectionem quidem esse dicunt, verum carnis non esse, hi resurrectionem negant. Quoniam non quod stat, sed quod lapsum est ac inclinatum resurgit, velut scriptum est: *Nunquid qui cecidit, non resurgit, aut qui auertitur, non reuertitur?* Quod vero immortalis sit anima, clare docuit Saluator, & per seipsum, & per Solomonem lo- quutus: Per seipsum quidem, in historia diuitis & pauperis Lazari, hunc quidem in sinu Abraam qui escere dicens, post corporis depositionem: illum vero in doloribus, per ea quae Abraam loquentem in- trodixit. Per Solomonem vero in libro sapientiae titulum praeferebat, vbi scriptum est: *Iustorum ani- ma in manu Dei sunt, & non tanget ipsos tormentum. Putati enim sunt in oculis stultorum mortui esse, & repta- tus est afflictio exitus ipsorum, & profectio a nobis contritio. Ipsi vero sunt in pace, & spes ipsorum plena est immortalitate.* Quare corporis est resurrectio, & non animae. Non enim stantem quis erigit, sed iac- tentem. Quemadmodum neque sano medentur, sed egroti. Si vero quis resurrectionem de anima, & non de carne futuram esse, dicere nititur: multa est huius stultitia ac temeritas. Dico enim corruptio- nem primam ac solutionem animae talem ostendere, quo ostendat etiam resurrectionem, non sane nu- gantem, sed palam dicentem aliquid apparere. Attamen dandum est hoc ab ipso, vt mortalem animam decernat. Alterum enim ex duobus concedendum est, aut vera dominum pronunciaffe, quum animam immortalem docuit, & falsum esse, dicere ipsam corrupti: aut corrumpi, & falsum esse docere *CHRI- STVM* ipsam immortalem ac interitus exortem, tum in sermone de diuite & paupere, tum in Mo- sis ac Heliae visione. At nihil aliud Dominus loquutus est aut euentus. Non enim spectrum aut vi- sum ostendit discipulis in monte Heliam & Moften, quo ipsos deciperet: sed id quod erant, citra falsi- tatem. Quare indoctis etiam, vt ita dicam, discere potest, immortalem & interitus exortem animam ipsum affirmasse. Igitur carnis resurrectio fit, non animae, quo collapsum in corruptionem tabernacu- lum Dauid erigatur, & vbi erectum est ac reaedificatum, velut dies saeculi, deinceps illud ac ruinam expers maneat. Vult enim Deus non lapideam domum Dauid aedificare, neque vt in regno coelorum domum pulchram habeat, sed carnem tabernaculum animae, quod ipse suis manibus fabricauit. Por- ro sic te o sapientissime Aglaophon considerare oportet. Omnino autem facillime discas hoc, si ad dor- miendi imaginem respexeris, itemque resurgendi. Si enim dormire a vigiliis contingit, & resurgere a somno: & hoc resurrectionis ac mortis exercitium est. Somno enim ac morti gemina adsunt, quorum alterum reuiuiscere videlicet, necessarium est esse, vt viuat caro ex eo quod mortua est: sicut excitari a somno. Quemadmodum enim ex dormiendo excitari ac vigilari contingit, & qui dormit non omni- no in eodem habitu permanset vt semper dormiat, sed rursus resurgit: sic etiam viuere ex morte cotin- get, & non omnino qui mortuus est, postquam mortuus fuerit in eodem manet. Si enim ex dormiendo vigilare, & ex cadendo erigi, & ex destructione reaedificari cotingit, quae fraus est in inclinato non spe- rare erectionem, & in mortuo resurrectionem: Etenim nos non decepti consistemus, ex mortuis corporibus reuiuiscere cotingere. Et non solum hoc, si ita vis, ex dormiendo ac resurgendo expendito, sed etiam a se- minibus & plantis, quomodo in omnibus ipsis resurrectio denunciat. Considera enim semina, quo modo nuda & sine carne mittuntur in terram, & perfecta effecta rursus redduntur. Alioqui si moreretur

Sicut an- geli erunt homines in resurrectione.

Resurre- ctiois uox.

Anima re- surrectio- nis fore, ab surdum est dicere.

Somni & uigiliaru imago ad mortem & resurrectio- nem.

Semium ac planta- rum ima- go ad re- surrectio- nem.

tur quidem ac putrescerent semina, ex seminibus vero non amplius contingeret reuiuiscere ac nasci, quae sit expectatio vt non omnia consumantur in mortem? Caeterum de his plura dicere in praesens, optime Theophile, vosque reliqui sermonis iudices, omittamus. Arripiamus autem & ea quae deinceps ad haec consequuntur, quomodo longe ab eo quod oportet discessit: quando in prophetia sexagesi- mi quinti Psalmi, quam coactum & improprie exponit, resurrectionem in sola specie seruari sperare o- portet, dicit. Et, vt ne dicas quod non semper obscure tractat, ille enim hoc distinxit, Ego tibi cla- rius sic sententiam exponam. Equidem omnino vidisti pellem animalis, aut aliud quid tale aqua im- pletum, quomodo si paulatim euacuetur, & paulatim impleatur, semper eandem speciem ostendit. Quale enim fuerit quod continet, necesse est ad ipsum etiam quod intus est formari. Age enim si sub- effluit aqua, si quis adijciat quantum effunditur, non sinens vtrem aceruatim aqua euacuari, necessa- rium est id quod adijciat tale videri, quale est & totum: eo quod etiam id quod continet idem sit. Et sane si quis corpus his assimilare uelit, nullo pudore confundetur. Eodem enim modo etiam ea quae ab alimento introducuntur pro expulsiis carnibus, in figuram speciei ipsius continentis transmutan- tur. Et quantum quidem ad oculos diffusum fuerit, oculis simile est: quantum ad faciem, faciei: quan- tum ad alias partes, ipsidem vt idem vnusquisque appareat, non quod sint carnes in eodem prima sub- iecte, sed species iuxta quam specificantur ea quae accedunt: Proinde si non sumus ipsidem vel ad pau- eos dies corpore, sed specie in corpore: haec enim sola consistit a natuitate: multo igitur magis ne- que tunc ipsidem secundum eandem carnem erimus, sed secundum speciem, quae ita nunc semper con- seruatur in nobis & manet. Quod enim illic est pellis, hoc species est hic, quod vero illic in similitu- dine est aqua, hoc hic est quod accedit & decedit. Quemadmodum igitur nunc quum corpus non sit idem, tamen character secundum eandem formam idem seruatur: Sic non eodem existente corpore, species in maiore gloria aucta, non amplius in corruptibili, sed in laesionis exorte ac spirituali cor- pore ostenditur. Quale ipsius *IESVS* in transformatione erat, quando in montem ascendit cum Pe- tro, Moise ac Helia conspectus ab ipsis. Et haec quidem hucusque considerata sint. Haec enim est velut in summa Origenis dogmatum sententia. Si vero qui ex ambigentibus proponens corpus *CHRI- STI*, eo quod primogenitus & primitus mortuorum ac dormientium ipse dicitur esse, dicat, quod quae admodum illi resurrectura esse sperare oportere, ut sicut *CHRI- STVS* excitatus est, ita & Deus eos qui dor- muerunt per *IESVM* ducet cum ipsis: Surrexit autem corpus *IESVS*, & carnes habuit, ac ossa, quemad- modum creditur etiam *I* homas: respondebimus. At *CHRI- STI* corpus non erat ex voluntate viri, neque ex voluptate interueniente, in iniquitatibus conceptum, ac in peccatis in utero gestatum: sed ex Spiritu sancto, & virtute altissimi, & virgine. Tuum vero corpus somnus est, & voluptas, & sor- des. Et propterea sapiens ille Sirach in eo quod moritur homo, dicit, *Possidebit reptilia & bestias ac uermes.* In Psalmo octoagesimo septimo. *Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabit & co- fitebuntur tibi? Nunquid narrabit aliquis in sepulchro misericordiam tuam, & ueritatem tuam in per- ditione? Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra oblita? Sed & alia huiusce- modi uerba ex Scripturis plurima colligere licet, si quis uelit, vt ne omnium nos mentionem facien- tes longius orationem extendamus.*

Quum igitur vix decessisset Proelus, & silentium praesentium diu fuisset, ad fidem non habendam multum prostratorum, & ego reuera quietum me esse sentirem, placide eleuato capite, & re- spiratione facta, velut solent nauigantes vndarum tempestate desinente, tremens adhuc & ver- tiginosus (istius enim eram, vt id coram vobis fatear, vehementia orationis perfusus) conuerto me ad Auxentium, & vocans ipsum, o Auxenti, arbitror, dixi, non frustra dictum esse poeticum illud, Si duo coniuncti pariter eant. Nam aduersarij duo sunt, quare vtrique amborum robur sustinemus. eo adiu- torem enim te, & certaminis socium appello contra ipsos: ne nobis Aglaophon cum Proelo & Ori- gene, orationibus persuasius contra nos armatus, resurrectionem excutiat. Age igitur contra sophi- smata ipsorum aciem instruamus, nihil timentes contradictiones quibus timidi impetuntur. Nihil enim in ipsis sanum est ac firmum, sed imaginatio solum decora verborum, ad stupefaciendos audito- res, & persuasione instructa, non veritatis neque utilitatis gratia, sed vt coram praesentibus orationem sapientem ostentent. Hinc itaque orationes aliquando verisimiles ad pulchritudinem ac voluptatem variegatae, praestantiores putantur his quae ad sinceram veritatem expensae sunt, dum illarum docto- res neque ad bonitatem ac pietatem contendunt, sed ad hoc vt placeant & successum habeant: quem admodum Sophistae qui mercedem ex orationibus exigunt, sapientiae laudibus vili precio coempti. Antiquitus igitur valde pauci expositores erant, quum hi qui tunc erant conarentur non delectare, sed iuuare praesentes. Ex quo autem deinceps ad leuitatem res deuenit, vt omnibus liceat interpreta- ri Scripturas, & omnes ad faciendum quidem bonum hebetati sunt opinione referti, circa ratiocina- dum vero profectum fecerunt, iactantes se velut qui omnia cognoscere possint, doceri quidem sibi opus esse, confiteri erubescens, contendere vero potius ac profilire velut doctores affucti. Audaces itaque hinc facti, a pietate & mansuetudine, ac fide, quod Deus quem profitentur omnia facere possit, lapsi sunt: & ad quaestiones vanas ac blasphemias deuerunt, non intelligentes, quod non opera ver- borum gratia facta sunt, sed verba operum. Quemadmodum in medicina per quam aegri seruari de- bent, opera verbis dominari debent, & verba operibus confirmari. Proinde in communi nostra con- cordia per omnia consona nobis mens sit, quae optimis sermonibus mores linguae consonos exhibe- at instar lyrae, sed eos non inconcinnos, & a Musis alienos. Nam propter assequendam veritatem co- tendere oportet, vt iustitiam exerceamus, & non propter comparandam opinionem sapientiam osten- tare, &

Corpus Christi quale re- surrexit.

Duobus si- mul euntibus.

Sophista Theologi.

Verba o- peru gra- tia facta.

tare, & magis ad gloriam quam ad veritatem certare, & prætexit omnemque simulationis apparatus subinduere. Sunt enim hi qui verborum prætexitibus tragico more ornati sunt, velut mulieres quæ ferinsecus sede industria ad fraudem ornant, nisi quis caute & sobrie fidem respiciat in his quæ adhuc sunt iuniores. Quare cauendum est vt talem sermonem in cor admittamus, antequam exactè confide remus. præoccupant enim sæpe impostores ipsos veros doctores. Quemadmodum etiam Sirenes vocis iucunditate odium erga homines procul occultant, & fugientes ipsas alliciunt. Aut quomodo dixi ego, & Auxenti, tu de his sentis? & is respondit, Sic planè quemadmodum tu. Igitur omnino Sophistas aliam opinionem habentes, simulachrorum veritatis imitatores esse dicimus, veritatem non cognoscentes, velut pictores. Nam & hi nauium structores & nauigia ac gubernatores imitari conantur, fabricare naues & gubernare nescientes. Vis ne igitur vt deradentes colores, persuademus pueros eiusmodi picturas admirantes, quod neque nauis nauis est, neque gubernator gubernator, sed paries forinsecus ad delectationem coloribus ac picturis exornatus: & quod imitatores simulachri nauis ac gubernatoris sunt tales, qui à coloribus & non nauis hæc expresserunt. Longum profecto audire cupido procerium, sed vtile dixi ego & optime. nam verba diuinitus inspiratarum scripturarum, quibus hi gloriam suam ad fraudem colorantes depingunt, iustitiam ac veritatem contumaciter nominantes, & iustitiam omnino non scientes, si quis auferat, quantum ipsos talibus nominibus denudatos subsannandos esse putas? Valde multum, inquit ille. Vtrum igitur & Auxenti, inquam ego, tu huius viæ dux esse vis, aut ego præcedam? Iustum est, inquit ille, te præire. Tu enim & sermonem auspicaris. Itaque dicebatur (age enim pro parte ab initio consequenter Aglaophonis sententiam expendamus) Anima corpus hoc nobis circumscriptum propter transgressionem suscepisse, quum superioribus temporibus absque ipso feliciter degisset. Pelliceas enim tunicas corpora esse, in quæ concludi animas contingit, quo mortale gestantes pro his quæ fecerunt pœnam darent. Aut non erant hæc quæ primum in principio à te dicta sunt Medice? Imò admone, si non videor tibi rectè meminisse. Non opus habes, inquit ille, admonitione. Hæc ipsa enim erant quæ in primis à nobis dicta sunt. Quid verò, nonne & hoc in frequentibus multifariam à te dicebatur? Quod impedimento esset nobis corpus ad comprehensionem ac cognitionem eorum quæ reuera sunt, propter occupationes circa illud ornandū ac curandum, & propter alios ventris circa concupiscentiam impetus: & quod esset insuper blasphemiarū & omnis generis peccatorum causa, eo quod non possit omnino per seipsam citra corpus anima peccare. Et propterea post perfectionem ex hac vita, liberam ipsam ac nudatam corpore manere oportere, quo à peccatis & inobedientia aliena sit in cœlis, vbi etiam conuersationes cum angelis habeat. Nam corpus, vt polluat ac peccet, causa & auxiliarius illi existit. Sine corpore enim impossibile est animam peccare. Vnde quo sine peccato per infinita secula seruetur, non amplius ipsam corpus assumptam esse, quod ipsam deorsum ad corruptionem & iustitiam degrauiat: Dictum & hoc est, inquit ille. Quid verò etiam bene ac rectè hoc, inquam, à te dictum esse putas? Et quid hoc, inquit, tua interest? At non redargues sermonem. Neque tu animam, inquam ego. At ferre potes, vt propter ea quæ dixisti, sermo ipse expendatur? Bene & rectè, inquit ille. Bene verò ac rectè tibi sentire videtur, qui sibi ipsi contraria ac dissona dicit: nequaquam. Quid igitur inconcinne tibi videtur hic veritatem simulare? Maxime omnium, inquit. Non ergo admittis eum qui harmonias intendit ad falsam sermonis cantilenam? nequaquam. Quid igitur? Ergo neque te ipsum dicentem inconcinne quodcumque tandem admittes. Quum enim dederis incorporeas, peccasse animas, mandatum prætergressas: & dixeris, propter iniquitatem dedisse ipsis postea Deum tunicas pelliceas, vt mortalia gerentes pœnam darent, tunicas corpora interpretatus: in progressu sermonis oblitus eorum quæ antea asseruisti, animam per seipsam non posse peccare dicis, neque omnino ad hoc aptam esse, sed causam ipsi omnium malorum corpus esse. Vnde vt ne ipsa rursus ad iniustitiam concitetur à corpore, quemadmodum contigit prius, sic ipsam in aeternum citra illud futuram esse: & quidem quum dixeris, in paradiso ante corpus, animam quando adhuc beata & indolens erat, peccasse, vbi enim transgressa est mandatum, obtinens te iam peccato propter serpentis persuasionem, vinculum ipsi datum esse in pœnam corpus asseruisti. Quare aut prius illud, aut posterius, non rectè habet. Aut enim ante corpus peccauit, & nihil minus etiam non acceperit corpus, peccabit: & vana est tua de eo quod corpus non resurgit inaniloquentia. Aut cum corpore, & non possunt pelliceæ tunicæ corpus esse putari. Reperitur enim homo ante ipsarum structuram diuinum mandatum reprobasse. Qua de causa etiam tunicæ parantur, nuditatem quæ à peccato ipsorum accessit occultaturæ. At nunquid persuadere te, & vides quod incoherētia asseruisti? & tibi hoc manifestum factum est: aut nondum intelligis, & Aglaophon, inquam, quod dico? Intelligo, inquit ille, & non amplius opus habeo vt rursus audiam. Verum non animaduerti me non rectè dixisse. Necessè est enim mihi, qui dedi pelliceas tunicas corpora esse, vt consistat etiā priusquam in corpus venerit, animam peccasse: eo quod ante structuram ipsarum transgressio facta est. Nā propter transgressionem tunicæ ipsis fiunt, & propter ipsam harum præparatio: & non transgressio propter tunicas contingit: & vt ex hac confessione assentiar, quod non hoc corpus causa maliciæ est, sed ipsa anima in seipsa. Quapropter etiā si non accipiat corpus, peccabit, quoniā etiā prius absque corpore peccauit. Et stolidum est dicere, corpus non posse reuiuiscere, ob id vt ne causa peccandi animæ fiat. Peccabit enim, velut etiam ante corpus peccauit, ita quoque post corporis depositionem, etiam si non rursus corpus acceperit. Vnde necessè est ob hæc, neque me, neque alium dicentem admittere, quod pelliceæ tunicæ sint corpora. Si verò admisero, confiteri oportet me etiam quæ relata sunt. Quid verò, nonne & illud inquam, & Aglaophon, videtur tibi non rectè habere? Quale illud, inquit ille? Dicere, inquam ego, vinculum & pedicæ corpus constructum esse contra animam: & quod Propheta vinculos

Sirenes.

Sophiste
velut pictores.Corporis
impedimentumPellicearum
tunicarum
ratio.Corpus
vultu dicit.

culos terræ nos dixit. Ideo que etiam David, ligatos. Et ille, Non habeo, inquit, in promptu quod tibi respondeam. At cur cum alio non disputas? Et ego (sentiebam enim erubescere ipsum, vitantē ne sermo redargueretur) putasne, inquam, per inuidiam aggredi me, vt redarguam te, & non cōtendere vt meo studio propositum clarum faciam? At, & bone, ne delasseris dum interrogaris. Vides enim non de paruis nobis esse sermones, sed quo modo credere oportet. Etenim nullum tantum malum homini accidere posse arbitror, quantum à rebus necessarijs, quum falsa de ipsis opinione tenetur. Age igitur, promptè ea de quibus interrogaui declara, & si quid tibi dicere veri non videor, magis veritatis quam mei curam habens redargue. Maius enim bonum esse puto redargui quam redarguere: quanto maius est, vt quis ipse à malo liberetur, quam vt alium liberet. Age igitur, comparātes inter se sermones, consideremus an quid inter se differant. Etenim de quibus ambigimus non valde parua sunt, sed de quibus scire præstat, non scire turpe est. Igitur tu quidem non putas reuiuiscere corpus, ego autē puto. Et valde quidem, inquit ille, propter ea quæ dixi. Et tu quidem, inquam ego, vinculum, & carcerem, & sepulchrum, & onus, & pedicæ, ipsum esse dixisti. Ego autem non ita sentio. Vera, inquit ille, mihi dicis. At verò per proteritatem, & errorem, & tristitiam ac indignationem, & in summa, omnia alia mala, quorum causam ipsum esse dixisti, impedire nobis impetum animæ ad id quod melius est asseris, non finens nos ad eorum quæ reuera sunt comprehensionem ac cognitionem peruenire. Etsi enim aggrediamur aliquid eorum quæ sunt venari, caligo semper intercens, rationi obsecritatem inducit, non permittens nos veritatem clarè considerare. Fraude enim repleta est, velut dixisti, consideratio nostra per aures, fraude item plena est consideratio per oculos, fraude etiam ea quæ contingit per alios sensus. Vides, inquit ille, & Eubuli, quod ego paratus sum te laudare, vbi rectè declaraueris sermones? Ergo quo sanè me amplius laudes, si vinculum corpus vobis videtur, non potest putari maliciæ causa animæ esse, amplius que iniquitatis, sed vice versa modestiæ & castigationis. Sic autem rem considera: ita enim rem magis allequi poteris. Quod ducimus eos qui corporibus agrotant, nonne ad medicos? manifestum est hoc, inquit. Quod verò peccantes? nonne ad iudices? necessarium hoc. Igitur pœnam duros, inquam, iuste propter ea quæ fecerunt: etiam. Iustum autem omnem bonum esse confiteri. Qui verò iuste iudicat, bene facit: iuste enim iudicat, consentit. Quod verò bonum est, vtile apparet, vtilitatem ergo capiunt qui iudicantur. Tollitur enim improbitas ipsorum, tormentis prohibita: quæ admodum etiam vtilitatem capiunt morbi à sectionibus ac medicamentis medicorum. Nam iniustum pœnam dare, est animam corrigere, magnum illum morbum iniquitatis abiciendo. conficitur. Quid verò, non iuxta proportionem peccatorum supplicia iuste adhiberi dicis his qui puniuntur? quemadmodum & his qui eunt iuxta vulnerum proportionem chirurgias? annuit. Igitur qui morte digna fecit, ad mortis supplicium condemnatur: qui plagis, ad plagas: qui vinculis, ad vincula conficitur. Punitur autem is qui debet vinculis aut plagis, aut alio quodam huiusmodi supplicio, quo pœnitentiam agens, iniuste agere cesset, dum per tormenta velut lignum intortum dirigitur: verissimè, inquit, dicis. Non enim præteriti delicti gratia iudex ipsum supplicio afficit, sed futuri, vt ne rursus faciat. hoc manifestum est, inquit. Vinculum enim clarum est ipsi, quod impetum ad iniuste agendum tollit, non permittens facere quæ vult. verū est hoc. Ergo prohibetur à peccando, vinculis non finentibus ipsum liberè agere, ac voluptatibus vt, sed contrahentibus, & iustitiam colere docentibus, donec didicerit per admonitiones temperatus esse. apparet inquit. Neque igitur causa est vinculi peccandi, velut apparet. Castigat enim, & iustiores facit, auxiliare medicamentum animæ existens, austerum quidem & mordax, sed curatiuum, palam est, inquit. Age, expendamus rursus superiora. Concessisti corpus non esse vinculum animæ propter transgressionem? & concedo, iniuste. Peccare autem animam cum corpore, siquidem ad alterum committere, occidere, ac impiam esse, peccatum tibi videtur, quæ anima cum corpore facit? annuit. At vinculum confessi sumus, non posse iniuste facere: confessi sumus, inquit. Prohiberi autem, tristificatum à vinculis? etiam. Vinculum autem anima est caro? annuit. At peccamus dum in carne sumus, consentiente nobis in hoc carne? peccamus, inquit. Qui verò ligatus est, non potest peccare? & hoc annuit. Coarctatur enim? etiam. Nec permittitur à vinculo? manifestum est. At corpus quidem ad peccandum est auxiliarium? etiam. Prohibet autem vinculum? assensus est. Non ergo corpus est vinculum, inquam, neque secundum te, neque secundum alium, & Aglaophon, sed ad vtrumque, animæ auxiliariū, siue ad bonum, siue ad malum: concessisti. Igitur his sic habentibus, responde & Aglaophon, ad ea quæ primū asseruisti. In superioribus enim vinculi & carceris & pedicæ animæ corpus dixisti. Et vides quod non concordant cum his quæ dixisti. Quomodo enim concordarint, siquidē necesse est, & optime, vinculi quidē carnē putari, animā verò vinculo auxiliario ac adiutore vt ad iniustitiam: quod est impossibile. Si enim propter peccatum tormentū datū est, ad hoc vt tristificata anima erudiat ad colendū Deum: quomodo cooperatur ac concertat corpus ipsi ad iniuste agendū? Vincula enim & carceres ac pedicæ, & in summa omnes eiusmodi machinæ adiutrices ad correctionē, eos qui puniuntur cohibent ab iniuste agendo ac peccando. Non enim vt is qui iniuste egit, amplius iniuste agat, vinculum ipsi auxiliariū ad iniuste agendū datur, sed vt ab iniuste faciendo cesset, dū per vincula torquetur. Nam & iudices ob hanc causam malos pedicis ligant. Prohibentur enim etiam si non velint, à vinculis, vt ne mala faciant. Liberè autem degentium malefacere est, & eorum qui in custodia viuunt: & non ligatorum. Homo verò primū quidem occidit secundum Cain, auctus est ad incredulitatem, simulachris addictus fuit, defecit à Deo, & quomodo ipsi corpus vinculum datum est? Aut quomodo Deus postquam homo ante corpus peccauit, auxiliariū ipsi maiorem ad iniquitatem ipsum corpus dedit? Quomodo verò etiam post vinculi constructionem dicitur hoc? Ecce ante faciem tuam posui vitam et mortem, ut eligas vitam: bonū et malū,

Corpus
vinculum
non esse.

lim, ut eligas bonum. Et, si uolueritis et audieritis me. Hæc enim ipsi velut potestatem habenti, & non velut sub vincula ac necessitatem adacta dicta sunt. Quare vndiquaque confirmatur, neque vincula aut carcerem aut pedicas corpus putare: neque vinculas aut captiuas terræ esse animas, condemnante ipsas Deo, vt terreis pedicis sint ligatæ. Quomodo enim hoc ita se haberet, quando id demonstrari nõ potest? Absurdum verò est etiam illud conspicuè, putare videlicet in vita seculorũ futura æterna corpus animæ non affore, eo quod vinculum sit ipsum ac pedicæ, vt ne perpetui condemnati vinciti fiamus, velut corruptores in regno lucis futuri. Solutio enim sufficere ac confutatio sermone, in quo carnem animæ vinculum esse decreuerunt; solum est etiam quod non vinciti erimus propter ipsam in regno lucis quod accipiemus. Sed & aliud ostendere oportet, si quis animam in carnem, velut in laqueum, poenam peccatorum subituram immittit, stultitiæ hoc magis est quàm rectæ opinionis. Si enim ante transgressionem, velut iam in superioribus exposuimus, animæ corpora habuerunt, quomodo postea facta transgressionem, in laqueum in corpus inducuntur? quomodo non sit tempus in quo antequam acciperent corpus peccarint. Non enim prudentis est, aliquando dicere, animas velut propter corpus peccasse: aliquando verò, quandoquidem peccauerunt, ob id & vinculum & laqueum ad condemnationem ipsum factum esse. Si enim propter corpus peccauerunt, aderat ergo ab initio ipsi & ante peccatum corpus. quomodo enim propter hoc peccassent, quod nondum erat? Si verò laqueus ac pedicæ ac vinculum, ipsum corpus putatur, non amplius ambo simul causa sunt, sed anima sola peccauit. Cur enim post peccatum, ei quod peccauit vincula & laquei ac compedes parantur? Atqui confessi sanè sumus, non posse vinculum animæ esse ipsum corpus. Nam corp⁹ quidem ad vtraque & ad iustitiam & ad iniustitiam cooperatur. Vinculum autem ab iniustitiam agendo prohibet. Quare alterum ex duobus necesse est. Aut enim ab initio peccauimus cum corpore, & non apparet tempus in quo extra corpus fuimus, & simul causa est corpus animæ & malorum & bonorum. Aut sine corpore degentes peccauimus, & inculpabile est à malitia ex toto. At absque corpore à bruta voluptate anima non superatur. Superati autem sunt primi parentes, bruta voluptate inescati. Erat ergo anima cū corpore etiam ante peccatum. Nam quod non locus sit, ipsum putari propter transgressionem, in poenâ vinculum factum esse, quo purum & assiduam tormentum habeat anima secundum ipsos mortale gestans, id ipsum arbitror me plenè cum omni demonstratione declarasse. Quare inconstans & impossibile est, corpus quidem laqueum & vincula ducere, Deum verò inducere animas in laqueum poenam subituras, ita vt ex supernis ex tertio celo eiciat, quoniam in supernis mandato inobedientes fuerunt. Ad quid enim respectu habito, crediderit quis his quæ ita proteruè ab ipsis dicta sunt? & quid non habente sic Psalmo, etiam si violenter ipsum exponant. Verum proferam ea quæ in ipso habentur, quo fabulosa expositio ipsorum appareat, qui non voluit scripturas rectè intelligere. Sunt enim hoc modo dicta. *Probasti nos Deus, igne examinasti nos, velut igne probatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorsum nostrum. Induxisti homines in capita nostra. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos ad refrigerationem.* Et statim inferunt: Hæc de animis dicta sunt, quæ in laqueum in ipsum corpus, velut in certamen delatae sunt ex tertio celo, vbi est paradisos. Nam transiuimus per ignem & aquam, inquit, aut per vterum in mundum animæ accessum indicat, quandoquidem in tanta flamma ac humiditate contingit: aut delapsus à cælis in vitam, penetrantem fontes ignis & aquas super dorsum firmamenti. Aduersus quos operæ precium duco instare. Age enim pro ipsis, & Aglaophon, responsum dato, quid dicent? Primum enim paradisos, vnde in primo parète eieci sumus, ex hac terra palam locus eximius est, ad iucundam quietem, & vitam meliorem sanctis destinatus. Ab ipso Tigris & Euphrates, & reliqui flumini qui illinc profunduntur, hic apparent fluxionum excursus in nostrum continentem inundantes. Non enim ex supernis de cælis effunduntur ac eliduntur. Nam neque sustinere potuisset terra, vt tantam aquæ molem acruatim ex alto delabentem susciperet. Sed neque Apostolus asserit paradisos esse in tertio celo, si quis subtiles sermones audire nouit. *Noui enim raptum vsque ad tertium cælum, dicens: et noui talem hominem, siue in corpore, siue sine corpore, Deus nouit, quod raptus est in paradisos.* Duas reuelationes magnas se vidisse indicat, quum bis assumpt⁹ sit euidenter: semel quidem vsque ad tertium cælum, semel verò in paradisos. Nã quod dicit, Noui raptum talem vsque ad tertium cælum: priuatim reuelationem ipsi apparuisse in tertium cælum assumpt⁹, confirmat. Quod verò rursus inferunt, Et noui talem hominem siue in corpore, siue extra corp⁹, illatum in paradisos: aliam rursus ipsi manifestatam esse reuelationem in paradiso ostendit. Fabula igitur est, & tragica cantilena, dicere animas ex cælis deiectas esse, & transire fontes ignis & aquas super dorsum firmamenti, dum in mundum hunc nostrum feruntur. Nam neque Adam ex cælis eiectus est, sed à paradiso plantato in Edem iuxta orientes. Non enim ante incorporationem delictum admisum est, quemadmodum sufficienter ostendimus, neque rursus corpus hoc est laqueus. Sed post inquisitionem animæ in corpus sit peccatum. Nam hoc vtrūque simul est homo. Et delapsus ex paradiso hic est: At verò Aglaophon omnino negligentius sermoni attendebat, sed de rebus nullam intelligentiam habentibus disceptabat, Psalmo iuxta improborum opiniones exponere nitens, de quibus dicere plura omittimus. Volo enim, quandoquidem semel ad corrigendam improbitatem ipsorum: deuenimus, etiam huius prophetiæ rationem ipsis denudare. *Probasti nos Deus, igne examinasti nos, velut igne probatur argentum. Probati assidue martyres per impetus tormentorum in tentationibus (plerunque enim prophetiæ in nostram fidem implentur) & piæ ac fortissimè decertantes, gratias Deo agunt: Probasti nos, ad Deum dicentes, qui vt maiorem apud ipsum gloriam assequerentur, per multos labores ipsos redarguit, verè Olympicum certamen vincendum proponens: Et considerate, quomodo confona his verbis palam de martyribus Solomon pronunciat, neque enim scripturarum aliarum testimonio*

Paradisos ubi sit.

Psalmi propheta exposita.

monio hic sermo caret. Deus tentauit ipsos, & inuenit ipsos dignos seipso. Velut aurum in fornace probauit ipsos, & velut integram fructificationem boni odoris suscepit ipsos, & in tempore uisitationis ipsorum, quum antea dixisset, *Etsi enim in conspectu hominum puniantur, spes ipsorum immortalitate plena est, & parum cafigati, magnis beneficijs afficientur.* Sed & quod in Psalmo centesimo vicefimo tertio dictum est, *Nisi Dominus erat in nobis, quum insurgerent homines in nos, profectò uiuos deuorassent nos. Torrentè pertransiuit anima nostra, profectò pertransiuit aqua nostra aqua intolerabile.* *Benedictus Dominus, qui nõ dedit nos in prædâ dentibus ipsorum. Anima nostra uelut passer liberata est ex laqueo uenanantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* Martyres sunt qui psallunt. Duo autem sunt chori martyrum, qui pulchras victorias tulerunt. vnus Testamenti noui, alter veteris, qui resonantem hymnum concinnè ad propugnatorem Deum & vniuersorum regem transmittunt. *Probasti nos Deus, igne examinasti nos, velut igne probatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationes in dorsum nostrum,* hoc est forum iudicarium gentium, aut tentationes, per quas tribulati & igne examinati fortiter probati sunt. *Proba enim me inquit, Domine, & tenta me, igne torrens renes meos & cor meum.* Dicat sanè etiam Abraam, igne examinatus in visceribus ob vniuersum filium, vbi mandatum Dei prætulit, postquam audiuit, *Abraam parce filio tuo, abiecto gladio: Probasti nos Deus, igne examinasti nos, velut igne probatur argentum.* Dicat & Iob post purulentæ defluxum, & vbi ab amicis impropria pertulit, & corpore malè affectus doluit, & per procellam loquentem ad ipsum Deum audiuit: *Putas me aliter tibi responsum dedisse, quàm vt iustus appareas? Posuisti tribulationes coram nobis Domine, quo nos velut aurum in fornace probes. Dicant tres illi in camino pueri, rore madentes, vt ne comburerentur igne: Probasti nos Deus, igne examinasti nos, velut igne probatur argentum. Transiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos ad refrigerationem.* Quare & mihi Methodio dicere licebit, vbi in die tua, & Deus omnipotens, ætern⁹ pater CHRIS TI, citra dolorem transgressus fuero ignem, & aquarum naturam in vtoriam mutatâ habuero, ipsorum que impetus effugero, *Transiui per ignem & aquam, & eduxisti me ad refrigerationem: Tua enim est hæc diligentibus te promissio: Si transieris per aquam, tecum sum, & flumini non concludent te, Et si transieris per ignem, non combureris, flamma non comburet te.* Sed enim de expositione Psalmsi hæc sufficienter. Insuper porrò etiam illud considerandum est, in quo instar dormientium multiformiter somniis illius pronunciant Apostolum dixisse, *Ego autem viuebam sine lege quondam: & vociferantur, vitam nostram in primo parente ante mandatum, ante corpus, dixit: velut quæ sequuntur quondam, quomodo enim mali subiecti potuissent, venditus ipsi propter transgressionem, nisi carnalis factus fuisset. Anima enim persepsam, inquisit, à peccato corripi non potest. Quapropter asperè intulit, Ego carnalis sum venditus sum sub peccato: quum prius dixisset, Ego viuebam sine lege quondam. Et ipsis quidem hæc dicentibus, tunc plerisque admiratio ac stupor inuadebat. Nunc verò in conspicuo prominente iam veritate, non solum longè seducti apparent, sed etiam ad summam blasphemiam deuenisse. Quum enim dederint, animas sine corpore ante mandatum vixisse, & per seipsos omnino peccato corripi nõ posse, ratiocinatione rursus facta subuerterunt eum sermonem, imò potius seipsos. Corpora enim fabricant ipsi postea in supplicium, eo quod ante corpus ipse peccauerunt. Et sanè etiam conuicia iactarunt iidem, dum corpus vinculis ac pedicis assimilant, aliâ que stolidâ dicunt. Nunc verò, velut dictum est, totum contrario modo se habet. Oportet enim ante peccatum animam fuisse cum corpore alioqui anima quæ per seipsam peccato corripi non potest, non peccasset omnino ante corpus. Si verò peccauit, non fuit per seipsam exors, vt à peccato corripere nequiuisset, imò magis exposita vt corripere & apprehenderetur. Quapropter etiam rursus, quamuis nõ acceperit hoc corpus, peccabit: quemadmodum sanè etiam antequam ipsum acciperet, peccauit. Cur verò omnino corpus, acceperit postea, postquam peccauit? aut quid adeo opus fuit ipse corpore? Siquidem igitur vt torqueretur & doleret, quomodo magis delicijs fruitur, & proterue agit cum corpore? Quomodo verò etiam liberum arbitrium habere in hoc mundo apparet? In nobis enim situm est, vt credamus & non credamus. Vbi autem in nobis situm est credere & non credere, in nobis rectè facere & peccare, in nobis benefacere & malefacere. Imò etiam iudicium quomodo velut futurum amplius expectari potest, in quo Deus vnicuique iuxta opera, & secundum studia retribuet? & non velut iam præsens putabitur, siquidem generati quidem & in corpus venire animam, iudicari est iam & retributionem accipere. Mori verò & separari à corpore, liberari est, & ad refrigerationem deuenire: eo quod ante corpus ipsa peccauit. Quare ex vestra sententia in iudicium induci est ac condemnationem, in corpus induci. Cæterum ex superabundanti ostendit sermo noster, impossibile esse corpus tormentum ac pedicas animæ putari. Sufficiebant quidem igitur hæc, & tempestiuum erat sermonem de his hic finire, quum ex ipsa Scriptura ostenderim, ante transgressionem protoplastum illum ac primum parentem ex anima & corpore constitisse. Et ego nunc quidem hæc in summa recensero, occasiones saltem aggressionum ipsorum corrigere annitens, vt ne modum oratione excedam. In promptu enim iam vobis est iudices considerare, quod illud, Ego viuebam sine lege quondam, quod in epistola ad Romanos habetur, non potest eadere in vitam animæ ante corpus, velut ipsi volunt, quemadmodum ea quæ post hæc inferuntur dicant: etiam si generosus hic medicus, sequentia verba abripiens, sententiam Apostoli ad id quod sibi videtur transformare annisus est, incurabile quiddam admittens, ac valde puerile. Nam pro eo quod ad proprias conerctiones & commissuras membra corporum seruare debebat, quo tota figura corporis æqualis ac integra secundum naturam esset, extremitates detruncavit, scripturæ seriem prætergressus, velut si Schyta esset, qui hostis alicuius membra crudeliter ad illius interuentionem conscinderet. Quomodo igitur Apostolus*

Martyrum duplicium probatio=

Viuebã sine lege quondam, quomodo sit accipiendum.

postolus (dicent) hæc pronunciauit , si tu non sic ipsa habere ostendisti ? Quoniam Apostolus (dixerim utique) legem ponens esse mandatum , detur enim hoc primum iuxta vestrum propositum , vt mandatum ipse legem dixerit : non per hoc asseruit etiam primos nostros parentes ante mandatum sine corpore vixisse . Exiguum enim fuit tempus à creatione , vsque ad mandatum , in quo vixerunt sine peccato . *

Sapientia
carnis qd.

Si verò rursus contra intulerint dicentes , Quomodo igitur sapientia carnis dicta est inimicitia esse contra Deum ? legi enim Dei non subicitur , neque enim potest dici dendum , quod sanè etiam hic aberrant . Non enim carnem ipsam , sed sapientiam carnis legi Dei non posse subijci asseruit , quæ aliud à carne est . velut si dixisset , Sordes non probè purgati argenti non subijciuntur ad hoc , vt vas idoneum ex ipsa fiat ab opifice : neque enim potest . Eijci enim ipsam prius ac eliquari oportet , & non per hoc pronunciauit , argentum non posse in vas fictile elaborari , sed id quod æreum est in argento & reliquam duriciam . Sic etiam quum sapientiam carnis dixit , non carnem legi non posse legi Dei subijci , sed sapientiam quæ est in carne , velut impetum ipsius dicens ad intemperantiam , quem alibi aliquando quidem vetus fermentum malicie ac prauitatis appellauit , exhortans vt ipsam pœnitentiam à nobis expurgemus : aliquando verò legem rebellantem legi mentis , ac captiuam ducentem . Alioqui si ipsam carnem dixisset non posse subijci legi Dei , primum neque accusationem petulantem agentes , aut prædantes , aut quæcunque alia per corpus facientes , habere potuissent apud iustum iudicem , quum im-potens sit caro vt legi Dei subijciatur . Quomodo enim accusationem mereretur , si iuxta eam quæ adest ipsi naturam corpus viueret ? Imò neque alias ad castitatem aut virtutem induci corpus possit quum natum sit ad hoc vt bono non subijciatur . Si enim talis est natura carnis , vt legi Dei subijci non possit : Lex autem Dei est iustitia ac temperantia : Oportebat neque virginitatem seruare , neque continentem agere pœnitentiam in totum posse . Si verò virginitatem seruauit , & continenter agunt : nimirum corpus subijciunt , aliàs enim continere à peccato impossibile est . Non ergo non potest corpus subijci legi Dei . Alioqui quomodo Ioannes subiecisset suum corpus ad castitatem ? Aut quomodo Petrus ad sanctimoniam ? aut consequenter alij ad iustitiam ? Quomodo verò etiam Paulus dixisset : Ne igitur regnet peccatum in mortali corpore uestro , in hoc ut obedatis concupiscentijs ipsius , neque exhibete membra uestra arma iniustitie peccato , sed exhibete vos Deo uelut ex mortuis uiuentes , & membra uestra membra iustitie Deo . Et rursus , Quemadmodum exhibuistis membra uestra serua immundicie & iniquitati ad iniquitatem , sic nunc exhibete membra uestra serua iustitie ad sanctificationem . Proinde nouit dirigi posse habitaculum hoc , & nutare ad bonum , vt mortificentur in ipso peccata . Nam quomodo aliter in seruitutem iustitie redigi potest homo , si non prius subiectis membris suis carnis vt non obediant peccato , sed iustitie , vitam degat c h r i s t o dignam ? Quandoquidem peccare & non peccare per corpus fit , ita vt anima aut ad virtutem , aut ad vitium instrumento ipso vtatur . Si enim neque scortatores , neque simulachrorum cultores , neque adulteri , neque masculorum concubitores , neque molles , neque fures , neque auari , neque ebrii , neque conuicatorum , neque raptorum , regnum Dei possidere possunt : explentur autem hæc & corroborantur per corpus , iustificatur autem nemo nisi prius dominatus fuerit , dominatur autem his qui ad temperantiam ac fidem nutat : subijciatur ergo legi Dei . Lex enim Dei est temperantia . Quare Apostolus non carnem bono subijci dixit , sed sapientiam carnis , hoc est impetum ipsius , ipsum ad iniustitiam ardorem . Expurgate igitur inquit , etiam gulosam ventris intemperantiã erudere nitens , & tales appetitus ac voluptates disperdere docens , & eos qui sic deliciari , viuere esse putant , confundens . Qui Deum inquit , ducunt ventrem , Edamus aiunt , & bibamus , eras enim morimur : velut voracia corpora inferne circa pabulum solum ac menas occupata . Et vbi dixit , Cibi uentri & uenter cibi induxit , Deus autem & hunc & hos abolebit . Corpus autem non scortationi , sed Domino , & Domino corpori . Deus uero & Dominum suscitauit , & nos suscitabit per potentiam suam . Aut nescitis quod membra uestra membra c h r i s t i sunt ? Num ergo membra c h r i s t i faciam membra scortie Absit . Aut nescitis quod qui adheret scorto , unum corpus est ? Erunt enim , inquit , duo in carnem unam . Qui uero adheret Domino , unus spiritus est . fugite scortationem . Omne peccatum quod peccatit homo , extra corpus est . Qui uero scortatur , in propriu corpus peccat . Aut nescitis quod corpus uestrum templum est habitantis in uobis Spiritus sancti , quem habetis à Deo ? Et non estis ipsi uestri iuris , empti enim estis precio . Glorificate igitur Deum in corpore uestro . Attende quod quandoquidem corpus hoc potest legem Dei & immortalitatem suscipere , si à fomitibus intemperantiæ purgetur , ita vt non illicitis stimolorum affricibus polluat : iccirco Apostolus hæc loquutus est . Quid enim aliud est quod adheret ac propinquat scorto , & quod caro cum ipso iuxta membrorum copulationem & vnã societatem sit , quàm hoc ipsum externum corpus ? per quod omnia hæc ad mixtionem & exarationem peccata implentur . Vnde & omne peccatum quod fecerit homo , extra corp⁹ est . Qui uero scortatur , in proprium corpus peccat . factus enim inquit & incrudelitas & iracundia & simulatio , animæ peccata sunt . Scortatio uero & stimulus & delicia , corporis . Cum quibus neque anima ad veritatem subuolabit , neque temperantiæ dogmatis subijciatur , sed ambo dilabentur à regno c h r i s t i . Itaque si corpora nostra in sanctificatione detenta , templum sunt habitantis in nobis Spiritus , & Dominus est in corpore , & membra corporis membra c h r i s t i sunt : subijciatur ergo corpus legi diuinæ , & regnum Dei possidere potest . Qui enim suscitauit c h r i s t u m ex mortuis , uiuificabit (inquit) mortalia corpora uestra per spiritum suum in habitantem in uobis , ut mortale hoc induat immortalitatem , & corruptibile incorruptibilitatem , & mors in uicis uocis signum deuoretur . Nō enim de alio corpore Apostolus hic tractauit , sed de hoc quod & moritur & mortificatur : p quod & scortari & petulantem agere possibile est . Si uero differentiã esse corporis ad carnem cōiectarint (vt & hæc ipsi expendere permittamus) & corpus quidē aliud putarint , uelut ipsius animæ ,

Scortatio
nisuitium .

Corporis
carnis
ficatioque
fit .

animæ , quod non uidetur : carnem uero , extrinsecum hoc quod uidetur : dicendum quod non solū Paulus & prophetæ corpus sciunt carnem hanc nominari , sed etiam alij philosophi , apud quos sanè maxime nominum , certitudo obseruata est . Caro enim omnino , si de his peritè cōsiderare uelint , tota hæc habitaculi nostri moles propriè non dicitur , sed pars quædam totius , quemadmodum etiam ossa , aut nerui , aut uenæ : Corpus uero totum . Vnde etiam Medici qui de corporum natura exactè tractauerunt corpus nouerunt hoc quod uidetur . Sed & Plato hoc ipsum corpus etiam ipse nouit . Itaque in Phædone Socrates , Ergo non aliud quid mortem esse putamus , inquit , quàm animã à corpore discessum & esse hoc mortuum esse , ipsum per se ipsum corpus ab anima liberatum seorsim esse , & seorsim itè esse animam à corpore . Atqui Moses ille beatus , (ueniamus enim iã ad diuinas scripturas) non ne corpus hoc nominari nouit quod dicimus ? Et laudat uestes , inquit , in purificationibus qui contingit immundum , & lauabitur corpore suo : aqua , & immundus erit usque ad uesperam . Quid uero Iob ? non ne nouit & ipse corpus hoc quod mortificatur appellare ? Verfatur autem corpus meum in purulentia uermium dicens . Sed et Solomon : In malignam animam non intrabit sapientia , neque habitabit in corpore obnoxio peccato . Et in Daniele de martyribus , Non dominatus est ignis corpori ipsorum , dicitur , et capillus capitis ipsorum non est exustus . Et Dominus in Euangelio : Ideo dico uobis , Ne sitis solliciti quid edatis , aut quid induatis . Non ne aia plus est quàm alimentum , et corpus quàm indumentum ? Et Apostolus , Ne igitur regnet peccatum in mortali corpore uestro , dicens , confirmat se noscere hoc , quo circumdatus sumus corpus . Et rursus . Si autem Spiritus eius qui suscitauit I E S U M , habitat in uobis , qui suscitauit c h r i s t u m ex mortuis , uiuificabit etiam mortalia corpora uestra . Et rursus , Si dixerit pes , non sum manus , non sum ex corpore , non ob id non ex corpore . Et rursus , Omnes enim nos manifestari oportet coram tribunalis c h r i s t i , ut reportet unusquisque ea quæ sunt per corpus , prout fecit . Et rursus , Epistole quidem graues & fortes , præsentia uero corporis debilis . Et rursus , Noui hominem in c h r i s t o ante annos quatuordecim , siue in corpore non noui , siue extra corpus non noui . Et rursus , Sic debent uiri diligere uxores suas , uelut corpora sua . Et rursus , Ipse autem Deus pacis sanctificet uos perfectè , & spiritus uester integer , & anima & corpus citra reprehensionem , in aduentu Domini nostri I E S U C H R I S T I seruetur . Cæterum illi incertè in fluctu ac turbatione Apostolorum ferri opinati sunt , nihil horum intelligentes , uelut uerborum ipsius sententiæ stabilitatem ac firmam sedè non habeat , sed sursum ac deorsum natent , ac retractabilia dicant , nunc quidem carnem resurgere , nunc uero non resurgere . Vnde quo nihil relinquatur ex propositis , & ut perfectè hydram excindamus , ad propositum rursus reuertar . Cōsequenter enim ubi uelut promissi , etiam alia capita , & quæ ad ipsa dici oportet ostendero , consona ac cōsecutanea etiam ipsa esse declarabo , & ad fidè de resurrectione carnis dicta . Pergamus itaque ad id quod primum in Apostolum dicere aggressi sumus . Nam quod dictum est ab ipso , Ego aliquando sine lege uixi , vitam nostram superiorem in paradiso , ante mandatum , non extra corpus , sed eum corpore , in primis parentibus declarat , quemadmodum ab initio asseruimus . Quoniam antequam daretur mandatum , Deus accepto limo de terra formauit hominem , degebamusque extra concupiscentiam , nescientes omnino nos brutæ concupiscentiæ impetibus , & attractiois voluptatum allecebris , ad intemperantiã cogi . Nam quod non habet præscriptionem , iuxta quam vitam degere oportet , neque liberam ratiocinandi potestatem , ut vitam quam eligit utatur , quo priuatim aut honoretur , aut vituperetur , id ipsum ab omni culpa ac crimine innoxium esse ostendendum est . Quoniam non potest ea concupiscere quæ prohibita non sunt . Sed & si concupiuerit , non culpabitur . Concupiscere enim non in præsentia , & potestati subiecta cadit . Verum in præsentia quidem , uerum non in potestate sita . Quomodo enim quis id concupiscat & amet , à quo non prohibitus est , & quo non habet opus ? Quapropter concupiscentiam non nouissem , nisi lex dixisset . Non concupisces . Vbi uero audiui , de ligno cōgnitionis boni ac mali ne edatis , quacunquè enim die ederitis de ipso , morte moriemini : tunc concupiscentiam in me concepi . Non enim ea quæ habet , & quæ in potestate eius sunt , & quibus utitur , concupiscens desiderat ac cupit , sed ea à quibus prohibitus est , & quæ ablata sunt , & quæ non habet . Quare bene profectò dictum est , concupiscentiam non nouissem , nisi lex dixisset . Non concupisces : hoc est , ne edatis de ipso . Hinc enim locum & occasionem nam est peccatum , ad illudendum mihi , ac me peruertendum . Dato enim mandato , aniam habuit diabolus per mandatum , ut concupiscentiam in me operaretur , stimulus me ac illectans per artes suas , ut in prohibitorum appetentiam caderem . Nam absque lege mortuum est peccatū . Non dato enim , & nondum existente mandato , inefficax erat peccatum . Ego uero uiuebam irreprehensibiliter ante mandatum , non habens præscriptionem ac constitutionem , iuxta quam uiuere oportebat , & à qua lapsus peccarem . Vbi uero uenit mandatum , peccatum reuixit , ego autem mortuus sum , & inuentum est hoc ad vitam mandatum , ad mortem . Quia postquam legem dedit Deus , & præscripsit quod faciendum & non faciendum , diabolus operatus est in me concupiscentiam . Admonitio enim Dei , & præceptum hoc datum est mihi ad vitam & incorruptibilitatem , ut obediens ipsi & secundum ipsum uiuens , integram & beatissimam in æternum , & semper florentem ad immortalitatem vitam habeam , ac gaudium . Vbi uero ipsum reprobaui , ad mortem euasit ac condemnationem . Nam diabolus quem nunc peccatum hic appellauit , eo quod opifex & inuentor peccati sit , per mandatum occasione arrepta , ad inobedientiam decepit me , & deceptum occidit , id operatus ut reus fierem condemnationis illius : Quæcunquè die ederitis de ipso morte moriemini . Quare lex quidem sancta est , & mandatum Dei iustum ac sanctum & bonum : quoniam non ut lædat , sed ut seruet datum est . Ne enim putemus omnino inutile quid aut nociuum Deum facere . Quid igitur bonum mihi facta est mors , quæ maxime mi similiter causa futura boni legislatio data est ? Absit . Quia non mandatum Dei factum est ad hoc , ut ego in seruitutem corruptionis redigerer , & ut perniciosas mortis causas imprimeret . Sed diabolus , vt

Peccati cōgnitio ex lege .

Diabolus peccatum appellatur .

lus, vt manifestaretur qui per bonum mihi malum construxit, quo fieret & declararetur inuentor ille ac architectus peccati peccator per excellentiam, & separaretur à bono qui cōtraria mandato Dei, procurauit. Nouimus enim quod lex est spiritualis. Quapropter etiam in nulla re vili causa est detrimen- ti, procul enim à concupiscentia bruta ac peccato habitant spiritualia. Ego vero carnalis sum, vendi- tus sub peccato: hoc est, Ego carnalis existens, & in medio mali ac boni constitutus, velut libero ar- bitrio præditus, vt in me esset eligere quod uolo (posui enim inquit, ante faciem tuam vitam & mor- tem) vbi nutauit ad hoc, vt inobediens fierem spirituali legi, hoc est mandato, & obediens fierem con- filio illius materialis, hoc est serpentis: venditus sum propter hanc heresim, lapsus sub peccatum, dia- bolo. Vnde hinc obuidens me malum infidet ac viget, vt in carne mea inhabiter, velut fucus in fauo a- pis, circumuolans sæpe circum ipsum ac bombom edens: quomodo suppleuimus impositū sit mihi mā dato transgresso, & venditus sum malo. Quapropter etiam non cognosco quod operor, cogitās quod non uolo. Nam quod dictum est, quod operor nō cognosco, & facio quod odio habeo: nō de eo quod operari sumus ac perfecimus malum, accipiendum est, sed de eo quod solum cogitauimus, cogitatio- nibus infynceris sæpe nobis aduolantibus, & seducentibus nos ad quæ non volumus, ita vt anima per cogitationes circa multa circumducatur. Non enim in nobis omnino est situm, vt aut cogitemus, aut non cogitemus absurda: sed vt cogitationibus vtamur, aut non vtamur. Impedire equidem vt ne in- cidant in nos cogitationes, quæ forinsecus ad probationem nostri inspirantur, non possumus. Non o- bedire vero, aut non uti ipsis possumus. Alioqui quomodo Apostolus malum quidem quod displice- bat, maxime fecisset: bonum uero quod placebat, minime: si non de extraneis cogitationibus dixisset, quæs cogitamus aliquando, etiam non volentes, non sciētes ex qua causa? Has itaque cogitationes sub- uertere ac reprimere oportet, vt ne dilatata extremitates animæ obtineant. Impossibile est enim his oportune in nobis vigentibus, exoriri bonū. rectē ergo dixit, *Quod enim facio, non scio. Non enim quod uolo facio, sed quod odio habeo, id facio.* Volumus ea quæ non conueniunt, & quæ nephas est cogitare. Nam hoc bonum est perfectum, non solum à faciendo abstinere, sed etiam à cogitando. Et quod uo- lumus, hoc bonum non fit, sed quod non volumus malum. Obrepunt enim circa cor nostrum, inscen- duntq; etiam non volentibus nobis sæpe, innumeræ cogitationes de infinita curiositate ac negociis fordidis incidentes. Quapropter uelle quidem vt neque cogitemus ipsa, in nobis situm est: uerum, ef- ficere ac operari quo dissipentur, vt ne rursus in mentem nobis redeant; hoc in nobis non est situm, sed vt vtamur ipsis solum quodammodo, aut non vtamur: vt sit sententiā dicti talis, Non enim quod uolo facio bonum. Volo enim non cogitare quæ me lædunt. Nam hoc est bonum & immaculatum, & quod dici solet, citra reprehensionem manibus ac mente factum quadrangulum. Et hoc quidem quod uolo bonum non facio, quod uero non uolo facio malum. Non uolo cogitare, & cogito quæ nō uolo. Et considerate, an non ob has ipsas cogitationes etiam Dauid interpellauit Deum, ægerferens quod & ipse cogitaret quæ non uolet. *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. Si non domina- ta fuerint mihi, tunc immaculatus ero, & purgabor à peccato magno.* Et ipse Apostolus in alio loco: *Cogita- tiones destruentes, & omnem elationem quæ effert se contra cognitionem Dei, & captiuam ducentes omnem intelligentiam ad obedientiam c h r i s t i.* Si uero quis uerbis impetere ausus responderit, quod Apo- stolus docet, quod non solum in cogitando est malum, quod odio habemus, & quod nō volumus, sed etiam in faciendo ac operando ipsum: propterea quod dictum est, Non enim quod uolo facio bonū, sed quod non uolo malum hoc facio, expetimus sanē, si uera dicit qui hæc dicit, vt declarēt quod erat malum, quod odio habebat Apostolus, & non uolebat quidem facere, faciebat autē: & quod erat bo- num quod uolebat quidem facere, non autem faciebat. Sed uice uersa, quoties quidem uolebat facere bonum, toties non bonum quod uolebat, sed malum quod nō uolebat, faciebat. Nunquid non uolens simulachra colere, sed Deum colere, quod quidem uolebat, Deum colere non potuit: quod uero non uolebat, simulachra colere potuit? Aut temperanter quidem agere, quod uolebat non potuit: intem- peranter autem agere, quo grauabatur, potuit? Et in summa, crapulari, prodigaliter uiuere, indignari, iniustus esse, & reliqua improbitatis opera quæ non uolebat, facere quidem poterat: quæ uero uole- bat, iustitiam & sanctitatem non faciebat? Atqui ipse in Ecclesiis omnes ad non delinquendum ex- hortans, non solum facientes & operantes absurda, perniciosa & ire seruari admonet, sed etiam consen- tientes ipsas in illa, ita ut iustitiā in nobis sine peccati amixtione exerceri contendat. Omne enī pec- catum ac studium, cōsummationem per carnem acquirit. Sæpe igitur in epistolis palam hæc ipsa nos fugere ac odio habere docens, dicit: *Ne erretis, neque scortatores, neque simulachrorum cultores, neque au- dulteri, neque molles, neque qui cum masculis concumbunt, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque ma- ledici, neque raptores, regnum Dei possidebunt.* Et quod summum est, exhortans nos ad hoc vt pœnitentis peccatum effugiamus ac excutiamus, *Imitatores, inquit, mei estote, quemadmodum & ego c h r i s t i.* Sic non ob id quod faceret ac operaretur quæ nō uolebat, prædicta retulit, sed quod solum cogitaret. Alioqui quomodo exactus c h r i s t i imitator esset? Nūc uero quandoquidē sæpe bestiales incidunt cogitationes, cōcupiscentiæ ac curiositate: aliās aliter nos implētes, Muscarū ueluti densa est populosa; turba dixit, *Quod enim nō uolo, hoc facio, vsq; ad animā.* Confidenter itaque ipsas depellere opor- tet, ita ut nihil omnino ad faciendum ea quæ ab ipsis insuffurātur nutemus. Quo enim admittamur ī regnū cælorum, per omnes voluptates ac tristitias probati, si non immutati fuerimus, sed ubique uelut aurū incorruptū per ignē examinati, à propria uirtute nō discesserimus: cōtingit hoc ut à multis mēs nostra infestetur. Vnde sanē strenue uelut optimos milites nos resistere oportet, q ubi se ab hostib⁹ obfessos uident, sagittarū & aliorū iaculorū ipsorum nullam curā habentes, ob seruandā ciuitatē ala- criter cōtra ipsos procedunt, nullum studiū omittentes, donec acie ipsorū in fugā cōuersam extra ter- minos

Cogitatio nū & acti onū ratio in nobis quæ sit.

Prouerbiū

Prouerbi- alis uerfus

minos expulerint. Vides enim, quod cogitationes propter habitans in nobis peccatū, forinsecus no- bis instant, uelut canes rabiosi, aut feri aut audentes latrones, cōtra nos semper instigati, à tyranno ac principe iniquitatis, probantes nos an resistere ipsis possumus, & acie contra instruere. Age igitur o anima, fortiter resiste, ne forte remittens rapiaris, & non habeamus precium redēptionis quod pro te demus. *Quod enim hostimentū dabit homo pro anima sua?* inquit. Bonū igitur & maximo gaudio dignū esset, si non haberemus cōtra nos agētes ac pugnantes. Quando uero hoc impossibile est, & q uolu- mus non possumus. Volumus enim non habere eos qui extrahunt nos ad affectus, licebat enim sic ci- tra sudorem saluari, & quod uolumus, hoc non fit, sed quod non uolumus. Oportet enim nos probari uelut dixi: Ne igitur cōcedamus o anima, ne concedamus malo illi, sed assumpta armatura Dei prote- gente ac defendente nos, induamus thoracē iustitiæ, & subinduamus pedes in prōptitudine Euange- lij pacis, in omnibus assumpto scuto fidei, in quo possumus oīa tela maligni illius ignita extinguerē, & suscepta galea salutis, & gladio Spiritus, q est uerbum Dei, ad hoc ut possumus stare aduersus insi- dias diaboli, cogitationesq; destruere, & oēm elationem quæ se effert contra cognitionē Dei. Quia non est nobis lucta aduersus sanguinē & carnē. Hæc uero de causa hæc dico, quod hic modus est Apo- stoli scriptorū. Multa equidē sunt quæ de singulis in hac epistola relatis ostēdi possint, quod iuxta re- ctam sententiā & accuratē se habeant. Verū longum fuerit ipsorū sic recensere. Figurā enim ipsius solum ac uoluntatē ostendere nunc proposui. Non enim quod uolo hoc facio, sed quod odio habeo, hoc ago. Assentior legi Dei quod bona est. Nunc autē non amplius ego operor ipsum, sed quod habi- tat in me peccatū. Noui enim q non habitat in me, hoc est in carne mea, bonū, rectē dicens. Memini stis enim quomodo in superioribus decernēbamus, etiāsi ego oīa breui recensere uolens, magis tar- do, longiore mihi orationis periodo facta quā speraui, quā sanē ut absoluerem prōptos nos esse con- uenit. alias enim nunquā ad finem proposti deueniemus. Dicebamus igitur, si meministis, ex quo ho- minem seductū contigit mandatum spernere, hinc ex inobedientia contigit ut peccatū accepta oc- casione in ipso inhabitari. Sic enim primū seditio incidit, distractionibusq; ac cogitationibus alie- nis impleti sumus, euacuati quidē ab insufflatione Dei, impleti autē cōcupiscentia materiali, quā mul- tiplex serpens in nos inspirauit, quū breui transgressi essemus nos mandati Dei circuli. Quapropter etiam mortē Deus ad sublationē peccati propter nos reperit, ut ne in nobis immortalibus exorta, ue- lut dixi, immortalis esset. Vnde Apostolus dicens, *Noui enim, q nō habitat in me, hoc est in carne mea bonū, peccatum à transgressionē per concupiscentiam in nos inductū significare uult, cuius quā si germina nouella ac ramuli, uoluptuariæ in nobis cogitationes semper cōsistunt.* Duo enim sunt in nobis cogitationū genera. Alterum à concupiscentiā in corpore nostro blandiente consistens, quod ex materialis spiritus uersutiā, uelut dixi, generatū est. Alterum à lege mandati, quam accepimus, ut insitam haberemus & naturalē legem, quæ cogitationē nostram excitat ac dirigit ad bonū. Vnde te- ge Dei in mente delectamur, hæc enim est internus homo, lege uero diaboli in carne iuxta inhabitās in ipsa peccatū. Lex enim quæ est in cupiditate mentis renitens ac reluctans legi Dei, hæc est quæ af- fectuosa & materialis distractiones ad iniquitatē semper pducit, pœnitens ad voluptates nos trahēs. Tres enim leges Paulus palam hic mihi asserere uidetur. Vnā iuxta insitam in nobis bonū, quam etiā clarē legē mentis appellauit. Alterā ex insultu diaboli instantē, & ad affectuosas imaginationes sæpe animam distrahentē, quam reluctari legi mentis dixit. Tertiā uero quæ per peccatū ex concupiscenti- a in carne exultat, quā legem peccati habitantē in membris uocauit, hanc sæpe inuadit improbus il- le, in ipsaq; uehitur, eamq; contra nos exhortatur, ad iniustitiā & malas actiones nos cōpellās. Quæ enim forinsecus à diabolo lex inspiratur, & per sensus uelut bituminosus fluxus, intro in ipsam aīam effunditur, ea à lege quæ consistit in carne iuxta cōcupiscentiā corroboratur. Apparet enim quod in nobis ipsis, aliud melius, aliud deterius est. Et ubi quidē id quod melius est natura, potentius fuerit de- teriore, tota mens ad bonū fertur. Vbi uero id quod deterius est redundarit, & bono in nobis resiste- rit, rursus uice uersa homo ad omnigenas imaginationes ac cogitationes deteriores rapitur. Qua de causa etiam Apostolus optat liberari, mortem & interitum ipsum hoc esse ducens. *Quemadmodum etiam Propheta: Ab occultis meis, dicens, munda me.* Ipsa enim uerba hoc declarant, dum dicit: *Delector enim lege Dei secundum internum hominem, uideo autem illam legem reluctantem legi mentis meæ, & capti- uantem me lege peccati quæ est in membris meis. Nāser ego homo, quis me liberabit ex corpore hoc mortis?* Non corpus mortē pronuncians, sed legē peccati in mēbris per transgressionē in nobis delitescētē, & ad mortē iniquitatis aīam semper seducentem. Infert igitur statim, edisserens à quali morte cupiat liberari, & quis sit qui ipsum liberet. *Gratia Deo per I E S U M C H R I S T U M.* Animaduertendū enim quod si corpus hoc mortem o Aglaophon, uelut putastis, dixisset, non utiq; c h r i s t u m uelut li- berantē ipsum postea ex hoc malo assumpsisset. Nā quid magis admirandū aut amplius à c h r i s t i aduentu habuimus? Quid uero etiā Apostolus omnino uelut per aduentum c h r i s t i potens ex morte à Deo liberari hoc loquutus esset? quando omnibus etiam antequam c h r i s t u s ueniret in mundum, contigit mors. Liberabantur enim omnes dum separabantur à corporibus in uitæ huius exitu. Sed & in eodem modo omnes animæ, tum credentium, tum non credentium, tum iniustorum tum iustorum, in die obitus separabantur. Quid igitur Apostolus plus quàm alij qui in incredulitate degerunt, accipere studuisset? Aut cur liberari à corpore optasset, quod etiāsi non uoluisset, omnino ipsi contigisset, quemadmodū sanē omnibus statutum est mori, & separari animas ipsorū à corpori- bus, si quidem corpus mortem animæ asseruisset? Quare non corpus hoc mortem, sed peccatum in- habitans per concupiscentiā in corpore, o Aglaophon dicit: A quo Deus ipsum per aduentū suū li- berauit. Lex enim spūs uitæ in c h r i s t o I E S U liberauit nos à lege peccati & morte, quo is q su- scitauit

Cogitatio num gene ra duo.

Lex tri- plex.

Corpus mortis qdā xerit Pau lus.

scitavit **IESVM** ex mortuis propter spiritum suum inhabitantem in nobis, viuificet mortalia corpora nostra, peccato, quod est in corpore nostro, ad interitum condemnato, vi iustificatio naturalis legis secundum mandatum ad bonum nos trahentis manifestetur rursus, quæ debilitata fuit carne à peccato superata, ante **CHRIST** aduentum materialibus curis obruta. Impotentiam enim naturalis in nobis boni, ob quam languebat à concupiscentia in corpore sita superata, Deus recurauit misso filio suo, qui similem carnem assumpsit. Veritas enim, & non apparentia erat quod apparuit: quod peccato ad interitum condemnato, vt non amplius fructificet in carne, iustificatio naturalis legis impletur, redundans obedientia in his qui non secundum concupiscentiam carnis ambulat, sed secundum concupiscentiam spiritus, eiusdemque ductum. Nam lex Spiritus vitæ, quod sanè est Euangelium, alia existens à prædictis legibus, per prædicationem ad obedientiam posita ac remissionem peccatorum, liberauit nos à lege peccati ac mortis, vt quæ pœnitentia peccatū regnans in carne vicit. Quæ quidem igitur proponunt etiam ex Apostoli verbis, non rectè ipsa exponentes, ea d' Theophile declarata recensui. Conuertam autem me etiam ad alia, si auxiliatorem nostrum ad transitum orationis reperiremus. Grauius enim sunt, & non valde facile destrui possunt quæ sequuntur. Quapropter etiã sepius ipsa attingo, quam longam & difficilem ipsorum demonstrationem fore videam. Nisi aura aliqua intelligentiæ de repente nos ex cœlo afflet, & velut in medio pelago natantes, in tranquillū portum ac securiorem declarationem restituat.

Hæc est fragmentum ex Methodio.

Hæc igitur sunt quæ ex parte & ex ordine, à beato Methodio, q' & Eubulius dicitur, de prædicatione Origene, & mala ipsius fide, per sophisticum errorem, in sermone de resurrectione relata sūt.

Quæ hic apponentes sufficere arbitrati sum' aduersus illius nugæ, & ad ipsum destruendū, qui humanā vitam per consistā ex Græca doctrina superstitione ac malignitate subuertit. Multa quidē etiam alia in huius argumenti cōsequentiā, à Methodio prædicto viro sanè docto & circa veritatē valdè exercitato relata sunt, profecto versus alij totidē numero. Verū quandoquidē promissimus in vnaquaq; secula, modica quædā ad ipsius subuersionem nos dicturos esse, non enim pauca sunt illæ, hæcenus his ex opere ipsius appositis contenti sumus. Cæterum vbi etiã ipsi pauca de nostra tenuitate, in casdem viri illius nugæ apposuerimus, à certamine contra ipsum instituto cessabimus, Deo brauium reddentes, qui victoriam dat, & Ecclesiam suam propria sua benignitate semper immerces libilibus coronis ornat, veritatis videlicet prædicationibus. Dicemus itaq; etiã ipsi aduersus illū pro virum nostrarū facultate. Dicis d' bone, velut etiã supra à me indicatū est, cauilas, Nunquid corarius erat Deus, vt tunicas pelliceas ipsi Adam & Eua faceret, quum nondum animalia essent mactata? Si verò etiam mactata erant animalia, non erant, inquit, tunicæ pelliceæ, sed terreum quo obfiti sumus corpus. Et vndiquaq; conuincitur, quod diaboli versutiam & serpentis fraudem sequitur, qui incredulitatis corruptionē humanæ naturæ induxit, & Eua decepit, & semper simplicium animarū mactates per versutiam in cogitationibus ipsarum corripit. Videamus itaque, an quæ à te dicta sunt, stabilitatem habere possint, vt qui tantum laborem pertulisti, & frustra certamen tot librorum à te cōsertorum subiisti. Si enim verum est quod de te celebris fama refert, quod fena milia librorū d' inaniter operarie conscripsisti, & omni labore in vituperia ac dolos vanitatis insupto, & opere inaniter collocata: per necessaria quæ adulterasti, sudorē mercimonij tui desperatū effecisti. Si enim resurgit corpus, neque aīa aliquam hæreditatē assequetur. Vna enim est & eadem societas corporis & animæ, & vna operatio. Resurrectionē autem dolosē etiã ipse confitens, imaginariam apparentiam & non verā habens, nomen solum confiteris. Qualis igitur resurrectio animæ dici potest, quæ non cadit, neq; sepelitur? At manifestum est ex nomine, quod lapsi & sepulti corporis est resurrectio, quæ vbiq; & in tota Scriptura à filijs veritatis p'dicatur. Si verò non resurgit, nō est resurrectio, quæ per oēs Scripturas prædicata est. Si autē resurrectio non est, vana est resurrectionis mortuorū expectatio. Non enim animarū resurrectio est quæ non ceciderunt, sed corporū sepulchrorum. Si verò & pars resurrectio nis suscitatur, pars verò deponitur: hæc ergo pars quomodo erit? Non enim possunt in corpore esse partes quæ resurgunt, & partes quæ deponuntur ac relinquuntur. Quod autē est corpus animale, & corpus spirituale, non aliud corpus est spirituale, & aliud animale, sed idem animale, idem spirituale.

Pelliceæ tunicæ ex pense.

Sena milia librorum Origenes scripsit.

Corporis animalis ac spiritualis ratio.

Enoch trasumptum elocantur, sed sunt sicut Angeli.

Helie rapta.

Quando enim sumus in mundo, & corruptibilia carnis opera facimus, corpora sunt aīalia. Seruimus autē animæ in mundo in absurditatibus, velut etiã tu ex parte dixisti. Quando verò resurgimus, nō amplius est animæ seruitus, sed spiritus consequentia, hinc iā habens arrabonem per hoc quod dictū est: Si uiuimus spiritu, spiritu etiã ambulemus. Si uerò etiam spiritu ambulamus, actiones corporis mortificantes uiuemus. Non enim amplius nuptiæ, non amplius concupiscentiæ, non amplius certamina his qui continentiam profitentur, non amplius delicta castitati aduersantia, non amplius actiones quæ hic aguntur, sed sicut dicit Dominus: Qui illa resurrectione digni facti fuerint, neq; matrimonium cōtrahunt, neque Enoch trasumptum elocantur, sed sunt sicut Angeli. Quemadmodum translatus est etiam Enoch vt non viderit mortem, & nō reperiebatur. Non autem translatus est & reliquit corpus, aut corporis partem. Si enim reliquit corpus, vidit ergo mortem. Ipse verò cum corpore translatus non vidit mortem. In corpore enim viuente est spiritualiter ablatas, & non animaliter propter translationem, & quidem in corpore existens spiritualiter. Sed & de Helia similiter. Quod assumptus est in curru igneo, & est adhuc in carne, carne autē spirituali, & non opus habente, vt per coruos nutriatur, velut quum in hoc mundo fuit, & vt de torrente Chora bibat, & pellem ouillam induat, sed vt nutriatur alio quodā spiritali alimēto, cuius suppeditator est qui occulta cognoscit, & inuisibilia creauit Deus, ambrosium quendā ac incorruptibile cibū habēs. Et vides quod idē est corpus animale idē spirituale. Quæ admodum

dum etiã Dominus noster resurrexit ex mortuis, nō aliud corpus suscitans, sed ipsum quod erat, & nō aliud ab eo quod erat, sed ipsum quod erat in spirituale subtilitate transmutans, & spirituale totū cōueniens, ingressus per fores cōclusas, id quod fieri nequit hic in nostris corporibus, ppter crassitudinē & quod nondū in spirituale subtilitate sint cōnita. Quod igitur erat id quod cōclusis foribus ingressum est aliud ab eo quod crucifixum est, aut ipsum crucifixum? Omnino equidem non poteris non confiteri ipsum quod crucifixum est. Redarguit enim te per exactam persecutionem, ac certitudinem ipsius Thomæ, vbi dixit ad ipsum, Ne sis incredulus, sed credulus. Ostendit enim typū clauorū & locū hastæ, & ipsas cicatrices dimisit in corpore, quāuis cōnuisset corpus in vnā spūalem vnitate. Potuisset igitur etiã cicatrices delere, sed nō deleuit, vt redargueret te d' Phanatice. Erat ergo corpus quod in monumento sepultū fuit per triduū, & quod cū ipso resurrexit in resurrectione. Ostēdit enim & ossa & cutē & carnes vbi dixit, Videte quod spūs carnē & ossa nō habet, velut me videtis habere. Quomodo igitur ingressus est foribus cōclusis? vt ostēderet quod corp' quidē esset quod videbatur, & nō spūs, verū corpus spūale, & quidē quod cū anima & deitate & tota incarnatione idē esset, sed spirituale subtilium partū quod aliquando crassarū partū fuerat, idem quod crucifixū fuerat, & idem quod superatū erat insuperabile, cōnuitum ac cōtēperatum deitate, & quod nō amplius solueretur, sed ppetuū maneret, non amplius moriens. Surrexit enim **CHRISTVS** ex mortuis, primitiæ eorū qui obdormierunt, & nō amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur. Quo verò cognoscas & hoc, ob quam causam primitiæ eorū qui obdormierunt **CHRISTVS** dicitur, & quidē quum ipse non inceperit resurgere, nā ante ipsum resurrexerunt per ipsum Lazarus, & filius viduæ, & alij tū per Heliam, tū per Helisæū. At quādoquidē illi omnes vbi resurrexerūt, rursus mortui sunt, sic **CHRISTVS** primitiæ eorū qui obdormierūt est. Quū enim resurrexerit, nō amplius moritur, si cut quæ futura esset resurrectio per ipsum vitā ac benignitatē. Si verò est primitiæ eorū qui obdormierunt, etiam resurrexit oīno corpus ipsius eum deitate, & incarnatio ipsius resurrexit, ita vt nihil ex ipsa relictum sit, neq; corpus neq; aliud quid. Nō enim relinques animam meā in inferno, neq; concedas ut sanctus tuus videat corruptionē. Et quod quidē dictū est de anima in inferno, significat nō relictū esse, sanctū verò, vt sanctū ostēdat corpus quod corruptionē nō vidit, sed incorruptū resurrexit triduanū, & incorruptibilitati cōnuitū i eternū. Tu verò dicis d' bone, hæc corpora esse pelliceas tunicas, quū cōsequētia hoc nusquā habeat, sed ppter femina fabulosā Græcorū doctrinā in te ab initio cōiectā, & propter malignā cogitationē de resurrectionis incredulitate illic tibi exacerbatā, Græcorū inquā, qui te ad hoc perduxerūt. Animalis enim homo, inquit, non capit quæ spiritus sunt. Stultitia enim est ipsi id quod spūaliter receperunt. Si quidē ei ante iobedientiā tunice Adā & Eue factæ fuissent, uerisimile esset tuū nugamentū, & quod seducere possit. Quando verò apparet post Eua factas esset, vndē nā formabatur quam à corpore manifestū hoc est. Inmisit enim, inquit, soporē in Adā & dormiuit, & accepit unā de costis ipsius. Costa autē nihil aliud est quā os. cōstruxit autē carnē p ipsa. Quum autē caro noīetur, quomodo adhuc expectatur huius structura? Et superius dicit: Faciamus hoīem secundū imaginē nostrā & secundū similitudinē. Et accepit, inquit, limū de terra, & formauit hoīem. Limus autē & caro, nihil aliud est quā corpus. Deinde postea, & vbi surrexisset Adā de sōno dixit, Hoc nūc os ex ossib' meis, & caro ex carne mea. Nōdum autē tunicæ pelliceæ, nōdū nugamentū à te allegoricē cōstitum fuit. Os itaq; ex ossibus meis, & caro ex carne mea, palam est quod corpora erant, & non incorporeus erat Adam, neq; Eua. Et accepit de ligno ac comedit, velut deceptus fuit à serpente, & constitutus est in inobedientia, & audiuit vocem Dei ambulantis in paradiso ad meridiē, & occultati sunt Adam & Eua in ligno: & Deus dicit ad Adam, vbi es? ipse uerò deprehensus respōdet, vocē tuā audiuī, & occultauī me quoniam nudus sum. Nōdum itaq; quid dixit, animam aut corpus? Folia uerò fici quem tegebāt, animā aut corpus? Et Quis tū bi dixit, inquit, quod nudus es, nisi quod de ligno comedisti, de quo solo præcepti tibi ut ne comederes? & ait, vxor quā dediisti mihi, dedit mihi, & comedi. Vnde autē data fuit vxor quā à latere, hoc est à corpore, antequā tunicæ ipsi datæ essent? Et dixit ad mulierē, Cur hoc fecisti? Illa uerò serpens, inquit, decepit me, & comedi, ac dedi viro meo. De' autē i ducit maledictionē, tū mulieri dolorē, tū viro vt in sudore comedat panē. Et postea dicit, Ecce Adā factus est sicut unus ex nobis, & nūc ne forte extēdat manū, & cōtinuēgat lignū, & comedat ac uiuat in eternū. Et post alia, Et fecit Deus tunicas pelliceas, & induit ipsos, & eicit ipsos ex paradiso. Et vides quod vana est uocem inanitas à te inuolata? Quanto enim tempore antea erāt corpora ipsi Adā & Eua? Si verò quæ hoc interroget, & non poteris aīaliter ratiocinationē faciēs spūs gratiā suscipere, d' incredule & oēs incredulos excedēs, dic mihi singula à Deo facta quantā habēt miraculorū operationē ac admirationē? Vnde ex nihilo extētu est cœlū in sublimi dilatati? Vnde respēdit Sol, & creata est Luna, & astra? Ex qua primitiua materia accepta est terra ex nihilo facta? Et quibus naturis facti sunt montes? Vnde cōflatus est tot' mūdus, qui ex nihilo à Deo pductus est? Vnde nubiu cōstitutio quæ in momēto cœlū tegit? Vnde culices & vermiculos Moses seru' Dei per præceptū Dei accepit? Quomodo virgā ligneā in serpentē mutauit aīatum ac reptantē? Vnde cōtigit manui Moses, vt in niuem mutaretur? Sic etiam tunc voluit Deus d' incredule, pelliceas natura tunicas, absq; animalibus, absq; arte aliqua humana & multiformi cultu, & simul vt voluit fecit Adā & Eua, quæ admodū ab initio simul voluit, & mundus & omnia facta sunt. Et de his sæpe dixim' etiã in aliis locis, & superius. Et his quidē qui volunt viuere, cōpendiaria est salus, & praua fides facile ab ipsis confutari potest. Qui uero salutis doctrinam suscipere nollunt, his ne totum æuum ad probationem suffecerit, surdo semper existente auditu instar aspidis aures obturantis, vt non admittat uocem incantantiū, dum uelut diuinus sermo ait, à sapiente incantatur. Filiis autē veritatis nō parum, vt arbitror uilis fuerit sermo, etiam si p lōgū hic mihi sit exposit'. Deueniā porrò ad sermonē de resurrectione.

Pelliceæ tunicæ ante aīalia.

resurrectione. Vbi enim eos qui opinionem tuam non intelligunt, seduxisti, subiciis tu o vane operarie, & dicis, Quidam simplices putant impios resurrectionem non assequuturos esse. Non enim hoc solum est in corpore, sed etiam animacula ex nobis nascuntur, vt ita dicam, pediculi & lentes, quae neque extra corpus sunt, neque a corpore reputantur. Et nemo vnquam requisit lendē ex corpore excretam ad habendū, sed potius ad perdendū, neq; corruptionem ex ipsa generatā. Neq; quispiam damnū duxerit, huius aut alicuius a nobis fluētis perditionem: etiam si sic res se habeat iuxta tuam narrationē: Non enim a nobis haec quaerentur, neq; Deus haec ad nostrā constitutionē induxerit, sed instar sordis ex ipsa quidē veste existentis, verū ab ipsa ornatus gratia reiecta, reliquerit. Illud autē clarum est, quod perfectā vestem neq; defectuosam, neq; superflua, ob bonitatem artis suae opifex induxerit: omnia enim ipse potest. Si verō non sic esset, o tu qui ex multiplici versutia mentē laesam habes, potuisset vtique; Saluator noster & Dominus filius Dei, qui propter omnē securitatē vitae nostrae venit vt spem nostrā firmaret, & plurima in seipso expressit ad veritatis suae erga nos confirmationē, potuisset inquam, partē eius deponere, partem resuscitare, iuxta fabulosam tuā assertionem, & vanarum ratiocinationū tuarū o contentiose collectionē. Ipse enim statim redarguens mores tuos, dicit: *Nisi granum frumenti in terra lapsum mortuum fuerit, solum manet. Si verō lapsum mortuum fuerit, multa meti quod grana producit.* Et quodnam dixerit granum, cuius manifestū est, & totus mundus cōfiteatur, quod de seipso dixerit, hoc est de corpore carnis sanctae quā de Maria accepit, & de tota sua incarnatione. Lae bi autem siue cadere, & mori, (sicut quum dicit, vbi cadauer illic congregabuntur aquilae) de tridua-na corporis sui dormitione dixit, velut etiam ipse cōfiteberis. Deitas enim ipsius somni expers, casus exors, insuperabilis ac immutabilis existit. Mortuū igitur est granum frumenti & resurrexit. Totum itaq; granū resurrexit, aut patris ipsius resurrexit? Aliud granū ab eo quod erat, aut ipsum quod erat adesse resurrexit? Quod corpus per Ioseph funebri ritu curatū in sindone, & in monumento nouo positum resurrexit, omnino non negabit. Quē itaq; resurrexisse nunciabant Angeli mulieribus, vbi aiunt, *Quem queritis IESVS Nazarenus, non est hic, surrexit, sicut dixit: Venite, videte locum,* & intelligere facite Origenem, quod non sunt hic reliquiae sitae, sed totus resurrexit. Et vt scias quod totus resurrexit, Resurrexit, inquit, non est hic: quo tuas nugas repelleret, quod reliquiae ipsius nō essent reliquiae, sed ipsum totū corpus quod clavis transfixum fuit, quod a pharisaeis de tentum, quod consputū fuit. Et quid opus est mihi multa dicere, ad nugarū in misero ac fastuoso illo generatarum confutationem? Ergo sicut resurrexit, & suum corpus suscitauit, sic etiā suscitabit nos. Ex hoc enim demonstrat sanctus ille Apostolus spem nostram, vbi dicit: *Quomodo dicunt quidam inter vos, quod resurrectio mortuorum nō est? Si autem resurrectio mortuorum nō est, ne CHRISTVS quidē resurrexit. Si verō CHRISTVS non resurrexit, inanis professio est praedicationis nostrae, inanis item fides vestra. Reperiuntur autem et falsi testes Dei, quia testificati sumus quod suscitauerit CHRISTVM, & cetera.* Et postea infert dicens: *Opportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatē, & mortale hoc induere immortalitatem.* Et non dixit, mortale solum, neq; corruptibile solum, neq; immortale animam: sed corruptibile hoc, eū additione vocis hoc, & mortale hoc, cum appositione vocis hoc. Ipsum igitur totum granum ipsius resurrexit, & non pars resurrexit, sed totum resurrexit: & non aliud granū praeter id quod erat resurrexit, sed ipsum quod cecidit in monumentū totū resurrexit. Et vbi potest aliquid tua inani loquentia? Duo enim grana nouit diuina Scriptura relata. Vnum in Euangelio, alterum apud Apostolum. Et alterū quidem ad omnē certitudinē declarat ea quae perfectē in ipso facta sunt, hoc est exemplar resurrectionis, hoc enim & docens & faciens Saluator, omnia ad confirmationē nostrae operatus est. Dixit enim de grano, & quomodo suscitatur granū, vt fidem spei resurrectionis nostrae in veritate nobis cōfirmaret. Post hunc successit Apostolus, qui Spiritu sancto ductus, futuram sanctorum gloriam post resurrectionē nobis exponit, & post fruitionē bonorū rursus per granū frumenti ostendit, contra incredulos praecōnē agens. At verō dices mihi, quomodo resurgēt mortui, & quasi corpore venient? Et dicit ad eū qui talia dicit, *Stulte: Qui enim omnino ambigit de resurrectione, stultus est & desipiens: deinde dicit, Stulte, tu quod seminas, nō uiuificatur, nisi mortuū fuerit. Et quod seminas, non quod nascetur corpus seminas, sed nudū granum, tritici videlicet aut aliorū seminū. Et non uiuificatur nisi mortuū fuerit. Deus autem dat ipsi corpus prout uoluit, & unicuique semini propriū corp⁹.* Et vides quod nō mutatur corpus, nemo enim qui seminauit ordeū, quærit frumentū siue triticum. Neq; qui seminauit me lanthiū, inuenit ordeū. Sed quod seminatur, id ipsum est quod suscitatur. Si verō etiā relictuū fuerit ex ipso inferne in terra, & resurrexerit ex ipso germē, hic quidē in hoc corruptibili frumētō, & ad excretionē nō veniēt, id quod relictuū est, inutile est, quod verō ex ipso suscitatur, stabile est. Voluit autē ostēdere speciositatē, ppter incredulitatē eorū quae ipse Dei nō expectāt. Reuera etenī granū frumenti tenuissimū est. Vbi verō ī tali grano minutissimo, & radices, & fundamēta, & stipula, & genicula, & tot si stule, & capitella, & valuule, & culmi, & grana multiplicia? Quo verō clari⁹ etiā dicam⁹ similia his recētes, vnde Moysi filio Iochabeth & Ambrā cōtigit, vt pūgeret petrā p virgā, & pduceret aquā ex mari suo iussu: vt mutaret fluuiū ī sanguinē: vt tot ranas ī momētō cōgregaret: vt vermiculos cniipas Aegyptiis immitteret: vt grādinē cū igne misceret: vt noctē nigrā & caligine obscuratā aegyptiis iduceret: vt primogenita occideret p mortē: vt populū quē ipse regebat p colūnā ignis deduceret: vt panē Angelorū detraheret p cib⁹ & orationē: vt coturnices immitteret, & tot milia virorū p pceptū Dei fatuaret: vt vocē dei audiret: vt dign⁹ fieret iter tot milia vocē dei audire, & cū deo cōuersari: vt p quadraginta dies totidēq; noctes, nō requireret necessaria iuxta formationis nostrae naturā: vt trāsmutaretur carne ī claritudinē solis, ac radiū lucidū, pstrigētē populū vt filii Israel ī faciē ipsi⁹ oculos itēdere nō possent?

Granū frumētū quod sit appellatum.

Mosis miracula.

sent: vt manus carnea, in niuem mutaretur: vt iuberet terram hiare quo susciperet Core & Dathā, & Abiron & Annan: vt postremū audiret. Ascende in montē, & illic morere: vt nesciat hō ipius sepulchrū significante diuina Scriptura, corpus Moysi ab hoibus funeris ritu curatū non esse, sed velut cogitatio suggerit ab Angelis: Atq; haec oia dum adhuc esset ipse in hoc mundo, adhuc in animali hoc ac simul spiritali pfectē factō. Hinc itaq; accipiamus arrabonē in exemplū perfectae tunc germinationis, quādo impletur quod dictum est: *Seminatur in ignominia, resurgit in gloria. Seminatur in debilitate, resurgit in potentia. Quomodo enim nō fuerit debile quod seminatur, & nescit ubi seminatur? Quomodo nō ignominiosum fuerit, quod in sepulchrū mittitur, & cui puluis iniicitur, & quod lacinatur ab iocundis, & nō sentit? Quomodo autē non gloriosū, quod resurgit & in aeternū permanet? & quod in spe benignitatis Dei regnū cœlorū adipiscitur? vbi fulgebūt iusti velut sol, vbi erūt aequales Angelis, vbi cū sp̄s tripudia bunt? Vbi Apostoli sedēt sup duodecim thronos, iudicātes duodecim tribus Israel? vbi accipiet iusti quae oculus nō vidit, & auris nō audiuit, & in cor hoīs non ascenderūt ea quae portauit Deus diligētibz ipsi⁹? Nostra itaq; resurrectio in Deo, & omnis hoīs iusti ac iniusti, increduli ac credētes, ita vt alteri resurgāt ad vitā aeternā, alteri ad iudiciū aeternū. Et tace tu Babilō, vetus illa cōfusio quae nobis re nouaris. cōpesces os tu Sodoma, & clamor ille multae vehemētiae ad Deū ascendens. Venit enim ex Sion liberator vt auertat impietatē a Iacob, & buccinabit, & mortui resurgēt, & nos rapiemur in occursum ipsi in aerē. Quemadmodū & praestantior beatus Methodius dixit, ad eadē verō ipsa etiā nos ipsi aedificātes appoſuimus. Ex cōiunctis enim vniscuiusq; dictionis lucrū videre datur. Sāctus equidē Apostolus duorū modorū specie diuidēs in vnā spē contraxit ex hoc, *Nos rapiemur in nubibus in occursum ipsius: vt ostēdat reuera hoc corpus, & nō aliud ab hoc. Qui enim rapitur, nondū mortu⁹ est: ostendens autē quod non praenemius mortuorū resurrectionē, vt quod apud hoīs ambigū est, Deo facile ac possibile esse demōstrat. Nos enim qui viuimus, non praenemius eos quod dormiunt, & ipsorū resurrectionē, ostendit viuētēs & qui rapiūt, vt exvnius ostendat quod illorū corpora tota resurgēt & ex eo quod illi viuos residuos praecedent, potentia Dei demōstret. Et videte vos qui vitae vestrae curam habetis, quod oēs qui cōtra veritatē inuētī sunt, sibip̄s iniustitiā attraxerunt. Quemadmodū etiam sanctus propheta Dauid dicit: *Concepit laborem, & peperit iniquitatē.* Omnis enim quod congregat sibip̄s laborē alienarum doctrinarū, sibi & credentibus ipsi parit iniustitiā. *Lacum aperuit & effodit ipsum, & incidit in foueam quam fecit.* Ceterū si quis ad haec oia habet quod contradicat, veniat coram Deo repugnans labori. Deus enim fortis nō fatigabitur, neq; stiet. Neq; datur excogitare prudentiam ipsius, per quā soluta corpora suscitatur, per quam perditū seruat, per quam mortuū viuificat, per quam corruptibile incorruptibilitate induit, per quā granum lapsum in multis Scripturis habetur, in quibus resurrectio nostra insinuat. Dauid equidē in Psalmo de inuouatione domus, velut Propheta expectans, & in Spiritu sc̄to videns futurū, cōsentaneē de resurrectione dixit: *Exaltabo te Domine, quonia suscepiſti me, renouans meā domum: hoc est corpus collapsū, & non exhilarasti inimicos meos super me.* Et Solomon in Prouerbis similiter ad praeparationē illuc oēm spem parans, exhortatus est dicens: *Para opera tua ad exitū tuum: exitum appellans, hinc discessum. Et para te, inquit, ad agrū, simul ad oēs admonitionē extendens, & qui in agris, & qui in vrbibus, tū eruditas, tū mechanicas artes tractāt, in quibus nulla operatio in agro requiritur. Vnde enim limficis & argēti fusoribus, poetis item ac scriptoribus praeparatio ad agrū? Cōprehensum enī simul indiscriminatim vox haec oēs alloquuta vocauit: para te ad agrum, Imō inuuit, quod omni homini ciuili ac rurali, depositio corporis est ager, propter sepulturam & mortem. Deinde postea eandem resurrectionis spem significans dicit, *Et reaedificabis domum tuam.* Semel enim aedificata est in formatione in ventre, quando matres vnūquemque nostrum in formatione gestauerunt. Verū a terra est resurrectio, aut ab agro, quae reaedificatur propter illatam ipsi destructionem in sepulturae ruina. Velut etiam Saluator dixit, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus suscitabo ipsum, aut reaedificabo ipsum: vt qui sapientia est, & prudentiam ipsius homines excogitare non possunt, per quam ex dubijs locis corpora nostra profert: partim in cinerem dissoluta, partim in mari, & alijs a carniuoris auibus, alijs a feris bestijs, alijs a vermibus corruptis. Si enim ea ex nihilo fecit vt essent, quanto magis id quod est in proprium statum facile restituerit? vt iustum decernat iudiciū, vt non aliud pro alio iudicet, vt ne id quod laborauit, priuet. Si enim animae est fruitio, & regni cœlorum haereditas, tractet corpus quod vult. In delicijs versetur Gedeon, ne frustra labore Iohannes, ex camelis indumentum habens, Ne castigemus carnem in secessu vitae. Ne domemus corpora nostra castigante. Si verō corpus particeps est in conuersionibus, in castitate, in ieiunio, & alijs virtutibus, non iniustus est Deus si priuet laborem fatigati, & non re-pendat mercedem corpori vnā cum anima fatigato? Statim enim reperietur irritum iudiciū. Si enim anima sola iudiciū subire reperietur, contradixerit vtique. Non ex me est (inquit) causa peccati, sed ex illo corruptibili ac terreo corpore, scortari, adulterium committere, petulanter agere. Ex quo enim illud a me discessit, nihil horum a me perpetratum est, atque sic facile se defendet, ac iudiciū Dei dissoluet. Si verō corpus per seipsum ante se statuerit Deus, potest enim hoc, velut etiam supra a me per Ezechielem declaratum est, etiam si propter parabolam res ea facta sit. Ad species ipsa ad allegoriam veritatis tunc impetita perfecta est. Quod congregatum est os ad os, & harmonia ad harmoniam, & quum ossa sicca essent, & nondum anima neque spiritus mouens in ipsis esset, statim coacta sunt corpora, & iuxta prophetae verba solidata. Et si vult Deus, potest hoc facere vt adsint corpora, & absque anima moueantur. Quemadmodum etiam sanguis ipsius Abel, quum corpus esset, & non anima post mortem loquebatur.****

Resurrectionis modi duo.

Resurrectionis testimonia.

Sanguis loquutus

Rana rubeta

Myoxi ex uipera interitus

batur. Non enim anima est ipse sanguis, sed corpus est quod apparet. At non poterit corpus ab- que anima iudicari. Contradixerit enim etiam ipsum dicens: Ego non peccavi, sed anima. Ex quo enim à me emota est illa, non adulterium commisi, non scortationem peregi, non simulachra colui. At que sic contradicit corpus iusto Dei iudicio, & merito contradicit. Hac itaque de causa & propter multa alia necessaria, Deus per sapientiam suam mortua corpora nostra & animas ad regenerationem profert, in benignitatis suae erga homines promissione, quo his qui fatigati sunt in sanctimonia, tota bonam retributionem recipiat: & hi qui vana operati sunt, similiter iudicentur, corpus vna cum anima, & anima vna cum corpore. Ceterum sufficient haec mihi aduersus vltro sibi sapientiam arrogan- tem Origenem, qui vanè sibi ipsi Adamantii nomen imposuit: itemque aduersus ipsius absurditatem & perniciosam doctrinam, contra veritatem in multis fidei partibus male ab ipso excogitaram. Præ- rita autem huius haeresi, deinceps alias ô dilectissimi considerabo, Deum consuetio more inuocâs, vt nostræ tenuitati auxilium ferat, vt possimus resistere aduersus omnem contra veritatem excitatè vanam vocem, ipsamq; superare, iuxta ea quæ ab Esaiâ dicta sunt: *Omnis uox quæ insurget contra te, omnes ipsos superabis.* Ipsi verò rei erunt ob ipsam: quo sic in virtute Dei compromissum absoluentes, his q hæc attendita mente versare voluit, & ad veritatis exercitium ac sanationis pharmacum, (instar antidoti vnusquisq; serpentis ac venenum eiuculantis reptilis omnium sectarum, & huius Origenistarum hæresis, instar ranæ rubetæ ex multo humore formata, quæ & turbatione facit, & magno strepitu vo ciferatur) resurrectionem Domini velut potionem accipientes, lentum ac viscosum venenum erude- mus, ranæ videlicet illius rubetæ & pessimi reptilis iniquitatem. Contigit enim ipsi & hæc affectio cū omnibus aliis affectionib⁹. Quare ob ipsum doleo & ingemisco, hei mihi quomodo læsus es, & quot alios læsisti. Velut ab horrenda vipera commorsus à mundana doctrina, etiam aliis venenum fact⁹ es. Tradunt equidem naturæ rerum experti myoxum latitare, & foetus suos simul in eodem loco multos parere, quinq; & amplius. Viperas autem hos venari. Et si inuenerit totum latibulum ipsa vipera, quâ non possit omnes deuorare, pro vna vice ad satietatem edit vnum aut duos, reliquorum verò oculos expungit, & cibos affert, excaecatosq; enutrit, donec voluerit vnumquemq; ipsorum deuorare. Si ve rò contigerit vt aliqui in experti in hos incidant, ipsosq; in cibum sumant, venenum sibi ipsis sumit, eos qui à vipera veneno sunt enutriti. Sic etiam tu ô Origenes à prædicta Græca doctrina, mente ex caecatus, venenum his qui tibi crediderunt, euomuisti, & factus es ipsis in edulium venenatum, ita vt per quæ ipse iniuria affectus es, per ea plus iniuria affeceris.

PRIMI TOMI SECVNDI LI-
bri Epiphaniî Finis.

SECVNDI TOMI SECVNDI LIBRI EPIPHANII, AVT
quinti iuxta tomorum consequentiam, hæreses quinque sunt, hoc ordine.

- 1 Pauli Samosatensis, Hic parum abest ut affirmet Christum in substantia non esse, verbum prolaticum esse constringens: ita ut quæ de ipso in diuinis scripturis dicta sunt prædictorio more se habeant: ipse verò nõ exi- stat, nisi à Maria & hucusque ab aduentu suo in carne.
- 2 Manichei qui & acuanita, Maius Persæ discipuli, Christum figuram dicunt, Solem & Lunam colunt, astris item ac virtutibus & demonibus supplicat. Duo principia introducunt, malum & bonum quæ semper existant, Christum autem in apparentia apparuisse dicunt, & in apparentia passum esse. Vetus testamentum & Deum qui in ipso loquutus est, maledictis impetunt. Mundum autem non totum, sed partem ex Deo factam esse decernunt.
- 3 Hieracite, ab Hierate Leontopolita Aegypto, expositore ac magistro quodam. Carnis resurrectione reprobant. Vtuntur veteri ac nouo Testamento, & nuptijs in totum interdiciunt. Solitariam vitam degentes, & uirgines & continentes, & uiduas suscipiunt. Pueros uerò qui nondum ad ætatis vigorem peruenerunt, regni participes fieri negant, eo quod nondum decertarunt.
- 4 Meletiani in Aegypto secta sunt, & non hæresis: ut qui non communes preces faciunt cum his qui in persecutione lapsi sunt. Nunc autem Ariani coniuuati sunt.
- 5 Ariani qui & Ariomanite, filium Dei creaturam dicunt, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ. Carnem solum à Maria Saluatorem accepisse affirmant, & non animam. Erat autem hic Arius presbyter Ale- xandrinæ Ecclesiæ sub Alexandro episcopo.

CONTRA

CONTRA PAVLVM SAMOSATENSEM, hæresim LXV.

Aulus Samosatensis appellatus his succedit, q fuit post Nauatū & Origenē, q de cate- ro in hæresi numeratur, propter elationē quā sibi ipsi attrahere voluit, & per fastuosas nugas suas cōtra veritatē se efferre, idq; itelligētia ex diabolo imissa. Itaque lugere ob ipsum oportet, velut q reuera ex diaboli inuidia ipsegit, & ex alto cæcidit. In ipso enī impletur id qd dictū est: *inuidia improbitatis destruit bona, & cogitatio concupiscentiæ eru- it mentē innocentē.* Hic porrò q nobis ppositus nūc est Paulus Samosatens⁹, cuius nominis in principio mentionē fecimus, & hæresis ipsius expositionē istituimus: ex Samosatis erat, q ciuitas cita est in parti b⁹ Mesopotamiæ & Euphratis. Hic hoc tēpore in diebus Aureliani & Probi regū, i Antiochea cōsti- tuitur episcopus sanctæ catholicæ Ecclesiæ. Elatus autē mēte excidit à veritate, & renouauit hæresim Artemonis, q quondā erat i principio ante multos annos, & extinctus est. Asserit autē hic Deū Patrē & Filiū & spiritū sanctū Deū esse. In Deo autē semper esse ipsius verbū, & Spiritū ipsius quædamodū in hominis corde est propriū verbum. Non esse autem filium Dei in substantia, sed in ipso Deo. Quæ- admodum etiam Sabellius, & Nauarus, & Noetus, & alii. Non autem æqualis illis hic est, sed alius ab illis. Venisse autem verbum, & inhabitasse in x b s v homine. Et sic inquit, vnus est Deus, & non pa- ter, pater: & filius, filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Sed vnus Deus pater, & filius ipsius in ipso, velut verbum in homine. Nimirum ex his testimoniis hæresim suam proponens, ab eo quod di- xit Moses, *Dominus Deus tuus, Dominus vnus est.* Non autem asserit hic velut Noetus, patrem passum ef- se, sed dicit, Verbum venit & solum operatum est, & rediit ad patrem, Et multa est apud hunc absur- ditas. Videamus autem an huius impostoris verba constant. Dicit enim quod dixerit, *Ego in patre, & pater in me.* Et nos dicimus ex patre Deum Verbum & cum ipso semper esse ex ipso genitum. Sed non patrem dicimus absque verbo in substantia existente. Sed verbum patris vnigenitus filius Deus Verbum, velut dicit: *Omnis qui confitetur me coram hominibus, confitebor & ego ipsum coram patre meo.* At vox me, & coram patre meo: ostendit patrem natura in substantia esse. Hi verò iudaismum corru- pentes nihil amplius Iudæis habentes, secundi Iudæi vocabuntur, & Samosatitæ, nihil aliud existen- tes quàm nomine solum ex sua opinione præuallentes. Nam Deum ex Deo, vnigenitum filium & ver- bum negantes illi, sunt quales & hi qui ipsum in præsentia abnegauerunt, occisores Dei ac domini- cidæ & abnegatores Dei facti. Reuera autem neque circūcisionem habent, neque sabbatum seruant, & alia omnia quemadmodum Iudæi. Etenim reuera etiam ipsi nõ duos dicimus esse Deos, neque dei- tates, sed vnam deitatem. Nam neq; duos dicimus patres, neque duos filios, neque duos spiritus san- ctos. Sed & Patrem & Filium & Spiritum sanctum, vnam deitatem, vnam glorificationem. Hic verò non dicit solum Deum, eo quod sors sit pater, sed solum Deum, tollens quantum in ipso est filii dei- tatem & substantiam, itemq; Spiritus sancti: habens autem ipsum patrem vnum Deum, qui non ge- nerauit filium, vt sint duo imperfecta, Pater & Filius, pater quidem qui filium non genuit, Verbum ve rò in fructuosum Dei viuens & veræ sapientiæ. Verbum enim velut id quod in corde est, esse vo- lunt, & sapientiā qualē in anima hominis vnusquisq; habet sapientiā ex Deo adeptus. Quapropter v- nã personã Deum vna cum verbo dicunt, velut vna persona est homo, & ipsius verbum siue sermo, nihilo plus quã Iudæi, velut dixi, glorificâtes cecutiētēs à veritate, & surdi facti à diuina doctrina ac p- dicatione vitæ æternæ. Neq; enim reuerētur verū Euāgelii sermonē dicentē, *in principio erat verbū, & verbū erat apud Deū, & Deus erat verbū.* Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Si enim in principio, erat Verbum, & verbū erat apud Deum: id quod erat non solū iuxta pro- lationē est, sed secundū substantiã. Et si verbum erat apud Deū: nõ verbum est hoc quod apud ipsum erat, neque enim verbū est is apud quē erat. Si enim in corde habet Deus Verbum, & non genitū, quo modo impletur, erat? Et Deus erat Verbum? Non enim hominis verbū homo est apud hominē. Neque enim viuunt, neq; subsistit. Verū corde viuente ac subsistente, motus est solū, & non substantia. Dicitur enim & simul euestigio nõ amplius est, sed prolatū manet. At Verbum Dei, velut dicit Spiritus sanct⁹ ex ore propheta, *Verbum tuum in æternū permanet.* Huic autē consonē Euangelista dicit, Deum cōfite- manifestatū & aduenisse, non simul assumens cum verbi incarnatione patrem. Verbum enim inquit, caro factum est, & habitauit in nobis. Et non dixit, Verbum & pater caro facti sunt. Et dixit, *in principio erat verbū, & verbū erat apud Deū, & De⁹ erat verbū.* Et nõ dixit, In Deo erat Verbum. Et vt ne aliqui ma- lignè opinentur, lucida & viuifica verba in suã ipsorū maliciã ac detrimentū transmutantes (aliter e- nim atque aliter incumbit cor hominis diligenter ad mala à iuuentute) & incipiant dicere, Nõ dixit In Deo erat Verbum, velut etia tu dicis: sed apud Deū erat verbū, Ergo non est substantia patris verbū, sed extra Deū Verbum: rursus cōmonefacit corrigēs filios suos veritas, redarguens mentes cōtra ipsam scortantes, & dicit ipse vnigenitus, *Ego ex patre exiui & uenio.* Et rursus, *Ego in patre & pater in me.* Ille verò in prophetis de Filio, nõ corporalē habēs molē, sed spiritalē habēs sermonē, ad humanæ na- turæ debilitatē descendēs, quo per ea quæ inter nos fiunt, ad sensum declaret: qd ex ipso verè genitus est Deus ex Deo, Deus verus ex Deo verò nõ extrinsecus existēs, sed ex essentia ipsius, dicit in Dau- de loquēs: *Ex ventre ante Luciferum genui te.* velut Septuaginta interpretati sunt. Verū vt alii interpre- tes, Aquila quidē, ex vtero excitatæ infantie tuæ tibi ros. Symmachus verò, velut diluculo roris iuue- tus tua. Theodotiõ autē, ex vtero à matutino iuuetutis tuæ. Quãtã verò editio, Ex vtero à matutino tibi ros in iuuetute tua. Sexta editio, Ex ventre quærēt te ros iuuetutis tuæ. In Hebraico verò, *Merē Meffaar lactal ielededecheth.* hoc est clare & citra abiguitatē, Ex vêtre ære Luciferū genui te. Merē enī vétris est. Meffaar autē, matutinus oib⁹, hoc est ante Luciferū, Lactal, & ante rorē puerū. Ielededecheth, hoc est genui te. Quo ex sermone cognoscas, quod Deus verbum in substantia, ex patre natura geni- tus est,

Origenis taxatio.

meri de summa Aureliani & probus Imperator res Rom.

Iudei secti à samosa tita.

Diuisio in sermone me luci serg

per capem... ubi... in hoc loco...
Genes 10...
EPIPHANII EPISCOPI

o dicitur in g...
stellam, & quidem quum multa sint sydera, & Sol & Luna in quarta die facta, mare verò & ligna ac fructus antea facta firmamentumque terræ ac cœli & cœli simul Angeli facti fuerunt. Nisi enim vnâ cum cœlo & terra Angeli quoque creati essent, non vtiq̄e dixisset ad Iob, Quando genita fuerunt sydera, laudauerit me omnes angeli mei voce. Itaque ante Luciferum, quâsi diceret, antequam esset quid, & creatum esset. Erat enim semper verbum cū patre, per ipsum enim omnia facta, & sine ipso factum est nihil. Porro dixerit quis, ostendisti angelos fuisse ante sydera, & vnâ cum cœlo & terra hos factos esse dixisti, vnde facis demonstrationem, dic nobis? Nunquid ergo ante cœlum & terram omnino creati sunt. Nusquam enim clarè indicat Scriptura tempus creationis angelorum. Et bene quidem ostendisti ipsos fuisse ante sydera, nisi enim fuissent, quomodo laudassent Deum hymnis ob syderum creationem? Nos equidem vniscuiusque quæstionis inuentionem, non ex proprijs rationationibus dicere possumus, sed ex Scripturarum consequentia. Clarè enim indicat diuina Scriptura, quod neq; post sydera facti sunt Angeli, neque ante cœlum & terram, quum palam intransmutabile sit dictum hoc, quod ante, ante cœlum & terram nihil erat ex creatis. Nam in principio fecit Deus cœlum & terram: vt principium sit, & nihil ex creatis ante hoc ipsum sit. Nō potest igitur, velut antea dixi, verbum in homine homo vocari, sed verbum hominis. Si verò verbū Dei Deus est, non est sine substantia verbum, sed in substantia Deus verbum ex Deo genitum sine tempore, sine principio. Verbum enim caro factum est, & habitauit inter nos. Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre, plenum gratia & veritate. Ioannes testatur de ipso & clamat dicens, Hic est quem dixi vobis qui post me uenit, ante me fuit, quia prior me erat. Hic uenit in mundum, ut mundum per ipsum saluaret. In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. Vides vnigenitum verbum? vides in mundo cōpletum inter hoīes & plenam habentem gloriam vnigeniti à patre? Non quod Pater sit Verbum. Nō quod pater vnâ cum verbo coniunctim apparuerit, quemadmodū homo vnâ cum verbo suo apparet verbū ipsius apparere non potest, nisi adit is qui verbum loquitur. Cui itaq; credā? eui assentiar? A quibus accipiā vitam in discipulis? A sanctis Euangelistis & Spiritu sc̄to plenis, qui verbū à Patre missum dicunt? aut à Pauli Samosatensis sectatoribus, qui Deū cum verbo, & verbum cū Deo esse dicunt? qui vnâ personam Patris ad Verbū, & Verbi ad Patrē decernunt? Si autē eū vnâ persona, quomodo alter mittit, alter verò mittitur? Emitte enim, inquit Propheta, Verbū suum, & liquefaciet ipsa, Elabit spiritus eius, & fluent aquæ. Et rursus, Ego exiui ex Patre & uenio. Et Vivo ego, & uiuit in me qui misit me Pater. Quomodo igitur mittitur qui missus est & per carnē apparet? Deū enim nemo unquā uidit. Vni genitus Deus q̄ est in sinu Patris, ille narrauit. Et ait, Vnigenitus Deus: Verbū enim est ex Patre genitum. Pater autē non est genitus, & propterea vnigenit⁹ est filius. Anticipauit enim diuina doctrina suā veritatē, propter suā prænotionē, ad asarum nostrarū securitatē. Quandoquidē enim sicbat Samosatensis illius dementia, & peruersam Arianorū opinionē, & eorū qui inæqualitatē docēt malignitatē, & Manichæorū ruinā, & cæterarū hæresēō fraudulentiā, iccirco de vnaquaq; ditione securos nos redidit diuina Scriptura. Patrē etenim nō dicit vnigenitū. Quomodo enim sit vnigenitus, q̄ non est genitus? Filiū autē vnigenitū appellat, vt ne Filius putetur Pater, & vt ne velut verbū in corde hoīs allimilectur Deus Verbū. Si enim verbum dicitur, propter talem vsū dicitur, vt ne putet quis alienum esse ab essentia Dei Patris. Et non amplius est verbū sine substantia, sed in substantia, propterea quod est vnigenitus plenus gratia & veritate. Et vides, quod sint ad securitatē nostrā vita. Hoc itaq; dicitur, Deū nemo unquā vidit: vt inuisibilitatē Patris indicaret ipsūq; deitatis, & vt suā deitatem per carnem apparentē confirmaret. Quod verò alia vltia hæc quis colligere possit, q̄ pro nobis faciunt aduersus Samosatensis dementia? Si enim erat in Patre velut Verbū in corde hoīs, quomodo accessit ex propria sententia loquutus? Ipse enim ad discipulos suos loquitur, ac dicit, Qui uidit me, uidit Patrem. Et nō dixit, Ego sum pater. Sed vox me, in Patre significat. Et nō dixit, Ego sum ille. sed Ego ueni in nomine Patris mei, & ille est qui testatur de me. Et rursus de Spiritu sancto, Alium Paracletū vobis mittā. Vide voces, mittā, & aliū, & ego, vt ostēdat Patrē in substantia esse, & Spiritū sanctū in substantia. Ille enim me glorificabit, de Spiritu sc̄to loquēs, quia de meo accipiet, & qualē dicit, eū q̄ ex Patre, pcedit & q̄ de meo accipiet. Sed & alibi inquit, Duo testimonia hoīm stabilia erūt: & Ego testor de meipso & testatur de me q̄ misit me Pater. Quot verò sūt alia totidē & vltra hæc? Ecce enim inquit, gratias ago tibi Pater Domine cœli & terræ, q̄ abscondisti hæc à sapientibus ac prudentibus, & reuelasti ipsa paruulis. Etia Pater, quia sic fuit bona uolūtas tua corā te. Oia mihi tradita sunt à Patre meo, & nemo nouit Filiū nisi Pater. Et Patrē nemo nouit, nisi Filius, & cui Filius reuelarit. Reuelasti enim paruulis, & oia mihi tradita sūt à Patre meo: vt horū excogitatā inuentionē excinderet. At vide rebellantē semp̄ humanā naturā diabolū, qd in ipsā inuenit, ex diabolica uidelicet operatiōe, vt respondeat ad hæc Iudæorū hæresios ministri, verētes diuinorū Euāgeliorū manifestā doctrinā, vt ne pœnit⁹ veræ Euāgelij doctrinæ resistere videatur. Dicit enim, hō erat i e s v s, & in ipsū inspirauit ex supernis verbū, & hæc de seipso dicit homo. Pater enim cū filio vnus est De⁹. Hō verò infernē propriā personā ostēdit, & sic duæ personæ explentur. Quomodo igitur hō Deus esse potest, oīm hoīm pessime, & à cœlesti intelligentia animo auerse? Quomodo potest hō esse nudus iuxta tuā opinionē, qui dicit, Qui uidit me, uidit Patrē? Si enim homo sicut Pater est, nihil differt Pater ab hoīe. Si verò Deus verbū, q̄ perfectē hō factus est pfectus existēs, est De⁹ ex supernis à Patre genit⁹, iuste & clarè loq̄tur de seipso dicēs, Qui uidit me, uidit Patrē. Quæadmodū etiā Iudæi de ipso dicūt. Nō solū enī, inq̄t, quæbāt occidere ipm q̄ hæc fecisset, sed etiā q̄ Filiū Dei seipsum dixisset, equalē Deo seipsum dicēs. Nā rursus dicēdo, Qui uidit me, uidit Patrē, Patrē Deū equalē sibiipsum dicit. Nō est autē homo æqualis Deo, neq; sicut Deus. Sed in veritate genit⁹ ex Deo

ex Deo. Pater Deus Filius vnigenitus. Dicit enim de ipso Paulus: Qui in forma Dei existens, nō rapinā arbitratus est esse, & equalē esse Deo, sed seipsum inaniuit, forma serui assumpta: de Deo quidem, erat in forma. de serui verò forma, assumptorem ipsum pronunciauit. & non dixit, formam quē ipse assumpto, quando erant. Sēp̄ verò etiā humano more verba fecit Saluator ac Dominus noster i e s v s c h r i s t u s Deus Verbum. Et sæpe iuxta humanos affectus loquitur. Sed non quum dixit, Ex Patre meo exiui & uenio. hoc enim non potest ab humana natura dici. Verum quando iuste testimoniū præbet dicens: Si ego testimoniū præbeo de meipso, testimoniū meum non est uerum, vt ostendat suam incarnationē. Et rursus de deitate loquēs. Etia ego testimoniū præbeo de me ipso, testimoniū meum uerum est: vt ostendat veram deitatem, & veram incarnationem. Non itaque duo sunt Dei, quia neque duo patres. Neque sublata est substantia uerbi, quia non vnâ est coniunctio deitatis filij ad patrem. Nō enim est alterius essentia filius à patre, sed coessentialium cum patre. Non potest autem diuersæ essentia esse à genitore, neque eiusdem essentia, sed coessentialis. Neque rursus dicimus ipsum non esse eundem essentia cum patre. Est enim idem deitate & essentia filius ad patrem, & nō alienus à patre, neque ab alia substantia. Sed reuera filius patris, & essentia, & substantia, & ueritate. Sed non pater est filius, neq; filius est pater. sed filius uere ex patre genitus. Quapropter neque duo Dei sunt, neque duo filij, neque duo sancti Spiritus. Sed vna deitas ipsa Trinitas, Pater filius & Spiritus sanctus, coessentialis existens. Quum enim dicis coessentialem, non coniunctionē significat. Coessentialis enim non vnus significationem habet, neque filij genuini ad patrem essentiam disparat, & substantiā alienat propter coessentialitatem. Non enim duo principia prædicat diuina Scriptura, sed vnum principium. Conuenient enim, inquit, domus iuda & domus israel, & ponent sibiipsis principatum unum. Qui ita duo principia prædicat, duos Deos prædicat. Et qui Verbum tollit, & ipsius substantiam, Iudaismum detegit. Marcion enim duo principia ostendit, imò potius tria sibiipsis contraria. Noui autem Iudæi Samosatitæ hi, Verbi substantiam tollunt, vt etiam ipsi dominicidæ pronunciantur, & abnegatores Dei ac Domini nostri salutis. Vnū itaq; est principū, & ex ipso filius, imago exacta, natura exprimens proprium patrem, & similis iuxta omnem modum. Quia Deus ex Deo, & filius ex patre, Deus uerus ex Deo uero, & lumen de lumine, vna existens deitas, & vna dignitas. Quapropter, inquit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & iuxta similitudinem. Neque secundum imaginem tuā (vt ne distinguas) neque iuxta imaginem meam: vt ne dissimilitudinē & inæqualitatem pronuncies, uerum secundum imaginem nostram. Et faciamus, vt ne alienus sit pater à factis ab ipso, neque vnigenitus alienus ab opifice. Sed pater cum filio opifex est, & filius per quem omnia facta sunt, coopifex est patri. & eo quod ex ipso genitus est filius, vnus Deus perfectus ex perfecto patre, & pater perfectus pater filij paternæ perfectionis imaginem habentis. Imago Dei inuisibilis, non exemplum imaginis, non imago imaginis, non inæqualis, sed imago patris, vt identitatem nihil euariantem generationis, ex principio ac tempore carente, in ueritate ostendat. Imago itaque est filius patris. Nam & reges non eo quod habent imaginem, duo reges sunt. sed vnus rex cum imagine. Vnus rex, non vnū quid ex duabus imperfectum existens. Sed perfectus pater, perfectus filius, perfectus Spiritus sanctus. Ego enim in patre, non sicut verbū in corde hominis. Sed patrem nouimus, qui intelligitur cum filio, & filium ex patre genitum. Et non sic quod in homine velut in domicilium uenit diuinum Verbum, & quod postquam natus fuit, Verbum in ipso conspectum sit, & rursus in Deo superne, velut in corde hominis inuenit. Hæc enim diabolica infania sunt, & omnis abnegationis Dei characteres habent. Porro pauca hæc aduersus huius ecclē se habere putauimus. non enim ardua est horum potentia, & quæ non possit nō ab omnibus intelligentia præditis subuerti. Quapropter quū & radices spinarum huius per prædicationem ac sententiam ueritatis exciderimus, & uenenum, vt ita dicam, extinxerimus, & virus huius ostenderimus, auxiliatorem inuocātes patrem cum filio reuera existentem, & filium reuera in substantia genitum, & sanctum ipsius Spiritum, spiritum in substantia existentem, & salutarē dispensationis mysterij incarnationis: postquam per trophæum contra mortem, crucem inquam, caput eius nouorum Iudæorum quæstionis confregimus: ad sequentes o dilecti transeamus. Dryinas equidem serpens quidam est ita appellatus, qui sanè similis est huic hære Dryinas sarchæ. Sicut enim dryinas dicitur quidem esse serpens, uerum iuxta herbas & quercus frequentissimè latibula sua habet. Quapropter etiam dryinas uocatur, & quod quercum arborem amat, & foliorum delapso viriditati ac palliditati ipse in medio ipsorum situs seipsum assimilat. Non autem vsque adeo ingentem dolorem hoc animal infert, uerum si is perseueret, mortem inducit. Ita etiā hic & hæresis ipsius se omnibus numeris assimilata, vt qui nomen quidem c h r i s t i induit, Iudæorū uerò opinionem elegit. Verbum c h r i s t u m confitens, non esse autem hoc statuens, & inter vulgus triumphum ducere non erubescit. Cuius apparentem doctrinam, uerum errorem existentem, quam per calcamentū c h r i s t i cōculcauerimus, & per scapellum medicū Euāgelij commorosos lancinauerimus, & uenenum ab ipsis exuxerimus, ad reliquarū enarrationem, uelut dixi, uenimus.

s. Trinitas coessentialis

Dryinas serpens

Acuanita

Aurelianus rex. Manis appellatio.

Contra Manichæos, hæresim LXVI.
Manichæi etiam Acuanitæ appellantur, propter quædam Veteranum à Mesopotamia profectum Acuan appellatum, qui huius ueneni tractationem in Eleutheropolim intulit. Hi iuxta illud uitæ suæ tempus magnum mundo malum prædicauerunt, post Sabellij insolentiam. In te poribus enim Aureliani regis hi fuerunt: circa quartum annum regni eius. Est autē hæc hæresis multum diuulgata, & in multis terrarum partibus decantata, quæ ex Mane, uelut dixi, initium dilatationis suæ per terram accepit. Hic uerò Manes ex Persarum terra originē duxit, Cubricus primū appellatus, sed qui sibiipsum Manis nomen imposuit, ex diuina fortassis puto dispensatione, furiosum sibiipsum nomen

nomen attrahens. Et velut ipse putabat iuxta Babyloniorum linguam Vasis nomen sibi indidit. Manes enim Babylonica lingua vas significat. Verum velut veritas declarat. Infamia cognomen sibi adptavit, quia Maniam Graeci appellant, propter quam miser ille furij concitus malam doctrinam in mundum disseminavit. Erat autem hic Cubricus viduae cuiusdam seruus, quae sine liberis defuncta pecuniarum incomparabilem vim ipsi reliquit, aurique ac argenti & aromatum & aliarum rerum. Sed & ipsa haereditatis successionem habuit ex Terbintho quodam, qui & ipse seruus fuit, & Budda trās nominatus fuit Assyriorum lingua. fuit autem hic seruus Scythiani cuiusdam ex Saracenia oriundi, verum in finibus Palaestinae, hoc est in Arabia nutriti. Hic Scythianus in praedictis locis Graecorum lingua eruditus, in ipsarum litterarum doctrina magnus euasit circa vanam mundi sapientiam. Quum autem semper proficisceretur in Indorum regionem, mercimoniorum gratia, magnum mercum quae tum fecit. Vnde multa bona in mundo acquisiuit, & per Thebaidem pertransiuit. Portus enim rubri maris diuersi sunt, ad oscula Romaniae discreti. Vnus quidem ad Ailam, qui est in sacra Scriptura Ailon, vbi aliquando nauis Solomonis per tres annos penetrans, attulit aurum & dentes elephantinos, aromataque ac pauones, & alia. Alter vero portus ad castrum inundationis. Tertius autem superne ad Bernicem appellatam, per quam Bernicem ad Thebaidem feruntur. Et species ab India venientes illic in Thebaidem diffunduntur, aut ad Alexandrinorum ciuitatem, per Chrysothem fluium, Nilum inquam, qui & Geb in scripturis appellatur, & amplius ad omnem Aegyptiorum terram, & ad Pelusium feruntur, & sic in alias regiones per mare penetrantes hi qui ab India veniunt, ad Romaniam perueniunt. Haec mihi historiae gratia ad verbum tradere curae fuit, vt & radicem vniuersi, quae argumenti non exortes sint, qui haec adipisci ac legere volunt. Oportet enim eum qui narrationem aliquam aggreditur pro viribus ipsam tractare, & ex radice introductionem facere, vnde etiam veritas comperitur, etiam si is qui dicit, careat orationis ornatu, & dicendi suauis loquentia: quo ex vera historia id quod quaeritur, intelligentibus demonstratur. In principio itaque hic Scythianus multis diuitijs elatus, & vngentorum ac condimentorum possessionibus, alijsque quae ex India efferuntur vbi venisset in Thebaidem ciuitatem altam ita appellatam, & inuenisset mulierculam perniciosissimam ac corporis pulchritudine conspicuam, & quae ipsius stultitiam admiraretur, abduxissetque ipsam de lupanari, in communi enim turpitudine talis prostabat, addiditque est mulierculae, & liberata ipsam in nuptias sibi coniunxit. Post multum vero temporis progressum propter excellentem voluptatem qua fruebatur, non tulit sceleratus ille, sed velut ociosus & malis aduersus, ex superflua deliciarum abundantia, deinceps aliquid noui in vitam proferre cogitauit, & ex suo ipsius instinctu talia vna ef finxit, non ex diuina Scriptura & sancti Spiritus uoce excogitata, sed ex misera humanae naturae rationatione dicens, Quae ratione inaequalia in tota definita creationis amplitudine habentur? nigrum & album, solum & pallidum, humidum & siccum, caelum & terra, nox & dies, anima & corpus, bonum & malum, iustum & iniustum, quam quod omnino haec ex duobus quibusdam consistunt? At diabolus in mente ipsius sedem firmavit, ipsumque contra humanam naturam militans, horrenda hanc opinionem amplius concipere fecit, vt cogitaret quod non est, & quod est non agnosceret, quo bellum quoddam in mentibus seductorum constitueret his, qui putant esse quid post eum qui est, & vt ita dicam ex duabus radicibus, aut duobus principijs omnia effici, id quod improbilissimum omnium ac impien tissimum existit. Verum de hoc rursus dicam. In his praedictis Scythianus mente excacatus, occasio nibus ex Pythagora acceptis, sic sensit, & libros quatuor sibi ipsi formauit, quorum primo Mysteriorum nomen imposuit, secundo Summarum, tertio Euangeliorum, quarto Theaurorum. In quibus aequales & aequivalentes duorum principiorum coniungens personas in vnoquoque argumento, sic suspicabatur miser ille, & sic circa hanc partem imaginabatur, velut qui magnum quid vitae excogitasset. Et reuera magnum malum vitae suae ac ab ipso seductorum excogitauit. Quum autem vir in his esset, audiissetque quomodo Prophetarum & lex de mundi constitutione dixissent, & de uo ac monarcha semper existente & non desinente esse Pater, ac de ipso Filio, ac sancto Spiritu: voluit ampliore quadam inductus voluptate, & in priuata mente sua irridens, & graues cachinnos in seipso habens, proficisci Hierosolyman, circa tempora Apostolorum, nimirum velut illic facturus sermonem apud eos qui de Monarchia praedicarent, & de creationibus Dei docerent. At miser ille quum ascendisset, operari se incepit aduersus presbyteros, illic secundum legem Dei Mosi datam, & in prophetica singulorum prophetarum doctrina viuentes. Nempe, Quomodo dicitis vnum Deum, qui fecit noxam & diem, carnem & animam, siccum & humidum, caelum & terram, tenebras & lucem? Illi vero clare ostendebant, non enim occultatur veritas. Hic vero contradicere non erubuit. Et quum nihil efficere posset, tamen impudentia seniciei ferebatur. Vbi autem nihil perficere potuit, sed victus abiret, rem aggressus est per magicos quos habebat libros: Nam & praestigiator erat ex Indorum ac Aegyptiorum & vana ac fabulosa gentium sapientia: & horrenda ac perniciose incantamenta conatus, imaginationem quandam super domum conscendens exercuit. & tamen nihil efficere potuit, sed de domo delapsus, finem vitae sortitus est. Multos porro annos istic contriuit, discipulum autem vnum solum secum habuit praedictum Terbinthum, cui etiam sua credidit velut fidelissimo, & qui ex beneuolentia ipsi inserviret. Qui sane mortuo Scythiano funus ipsius curauit benignissimo. Et quum ipsum sepelisset, considerat secum num ad mulierculam reflecteret, quae iam a scortatione aut captiuitate Scythiano coniuncta erat. Verum aufugit acceptis omnibus quae habebat, auro & argento, & alijs, in Persarum regionem, nomine suo immutato, vt ne deprehenderetur, pro Terbintho Buddam seipsum appellans. Hic autem rursus malam habuit haereditatis successionem, quatuor libros Scythiani, & Magiae ac incantationis studia, erat enim & ipse in literis diligentissime eruditus.

Vbi

Vbi vero & ipse in Persarum regione degeret, & ad anum quandam viduam delatus esset cum qua vivebat, apud aedituos Mithrae numinis & apud sacerdotes simulachri, prophetam quandam Parcum & Labdacum, quaestione de duobus principijs, proposita, quum non posset ne apud simulachrorum quidem cultus praedictam sententiam suam asserere, sed confutationem ac confusionem ab ipsis auferret, similiter velut praedictus Scythianus eadem sentiens, super domunculam quandam ascendit, incantamentum videlicet quoddam exercere volens, & ab Angelo turbatus concidit, atque sic mortuus est, propter eam quam aggredi voluit magicam operationem. Anus vero illa corporis ipsius funere curato, pecuniarum ipsius possessionem accepta est. Et quum non haberet filium, neque aliquem cognatione coniunctum, multo tempore sic mansit. Postea vero emptum Cubricum, qui & Manes dicitur, sibi in ministerium assumpsit, & moriens malam haereditatem ipsi reliquit, velut venenum ab aspide relinatum in multorum corruptionem ac interitum. Rursus itaque, Cubricus seipsum Manem appellans, inter ipsos degebat, & inter ipsos disputabat. Et quum nemo ipsi fidem haberet, sed audientes Manichaei, doctrinam aegre ferrent, & omnes ob inuentionem & horrendum fabulamentum ac vanam fraudem ab alienarentur: ipse videns propriam veritatem confictorum sermonum subuerti, mente elatus excogitabat sibi ipsi occasionem quandam, per quam proprium figmentum horrendae suae doctrinae confirmaret. Et quum fama percrebrisset, quod filius regis Persarum in morbum quandam incidisset, & decumbebat ille in regia Persidis ciuitate: non enim illic Manes degebat, sed alibi procul a regia vrbem praeproperia malicia caecutiens: & putaret se ex libris domini sui Terbinthi, siue Buddae, successore Scythiani, curationes aliquas efficere posse in filium regis, proficiscitur ex proprio loco, eoque delatus audenter de seipso indicat, auxilium se laturum esse promittens. Verum non successit praestigia tori ipsi imaginatio. Excidit enim a se, quum species quasdam medicamentarias aegroti regis filio exhibuisset. Tandem itaque in manibus ipsius adolescens moritur, vt omnes ipsius promissiones vanae ac mendaces redarguerentur. Hoc autem vbi sic euenisset, praeprocepto regio in carcere conijci tur. Non enim statim Persarum reges poenas sumunt de his qui maiora delicta ac culpas in se admiserunt, sed ampliora quaedam mortis suffragia colligunt, & tormentis captiuos afficiunt. Et haec quidem sic transacta sunt, per mansitque; Manes qui & Cubricus in carcere degens, & a proprijs discipulis visitabatur. Iam enim circulator ille exercitum, vt ita dicam, sibi congregarat, quos sane discipulos vocabat, numero erant duos & viginti. Ex quibus tres delegit, Thomam quandam appellatum, & Hermeam, & Addam, quum de sacris libris in Iudaea & toto mundo, de Christianicis, inquam, legeque ac prophetis, Euangelijque ac Apostolis, audiisset. Dato itaque praedictis auro, in partes Hierosolymorum ipsos misit. Hoc autem fecit priusquam in carcere concluderetur, quando aduersus multos disputans, proprium dogma confirmare non valuit. Quum autem audisset de nomine CHRISTI & seruatorum eius, Christianorum, inquam, statuit sub nominis CHRISTI argumento seductos decipere. Illi vero digressi, libros emerunt, non enim cunctabantur. Quum autem non deprehenderent ipsum in libero aere, sed in carcere, eo ingressi libros ipsi ostenderunt. Ipse vero acceptos perferutatus maliciose peruertit, suo mendacio ad veritatem adiuncto: vbi inuenit personam verbi, aut appellationem sententiae suae, similitudinem efficere potentem. Atque hinc deinceps figmentum suum corroborauit. Sed & interea argentum precibus collectum multum in carcere dedit, & fugitiuus discessit, relictaque Persarum regione, Romaniam adiit. Quum autem iam in medio Persidis ac Mesopotamiae esset, circa solitudines adhuc consistens, audiit de magno quodam viro summa pietate praecellenti, nomine Marcellino, in Caschra Mesopotamiae ciuitate habitante, qui erat vir per omnia Christianus, & in iustitiae operibus admirandus, viduis ac pauperibus pupillisque ac egenis suppeditans. cogitavit itaque sibi adiungere virum, quo si hunc subditum adeptus esset, per ipsum non solum Mesopotamiae, sed etiam totius regionis ad Syriam ac Romaniam imperium obtinere posset. Scribit autem ipsi epistolam per Tyrbonem quandam discipulum suum, ex finibus Strangae fluij, ex castello Arabionis appellato. Ea epistola haec continuit, & hac accepta lege, studium improbitatis huius impostoris.

Epistola Manichaei ad Marcellum.

Manichaeus Apostolus IESV CHRISTI, & qui mecum sunt omnes sancti ac virgines, Marcellino filio dilecto, gratia, misericordia, pax, a Deo patre & Domino nostro IESV CHRISTO, & dextera lucis conseruet te ab instante saeculo malo, & accidentibus ipsius, & laqueis diaboli, Amen. Quum dilectionem tuam maximam esse perceperim, valde gaudis sum. fidem autem non esse iuxta rectam rationem, indigne tuli. Vnde ad humani generis correctionem missus, parcensque his qui fraudi & errori seipsos exposuerunt, has ad te literas mittere necessarium duxi. primum qui dem ad salutem animae tuae, deinde etiam eorum qui tecum sunt, ad hoc vt ne indiscretam habeas cogitationem, velut simpliciorum duces docent, dicentes bonum & malum ab eodem ferri, & vnum principium introducentes: non discernentes neque dirimentes a luce, tenebras, & bonum a malo ac prauo, & externum hominem ab interno, velut antea diximus, sed alterum cum altero confundere ac permiscere non cessant: Tu vero o fili, non similiter vt multi homines, citra rationem ac simpliciter vtraque prout contigerit venias, neque bonitatis Deo attribuas. Principium enim & finem, & horum malorum patrem, ad Deum referunt, quorum finis maledictioni propinquus est. Neque enim dicitis a Domino ac Salvatore nostro IESV CHRISTO Euangelij credunt. Quod non potest arbor bona malos fructus ferre, neque arbor mala bonos fructus facere. Et subit animum meum admiratio quomodo Deum, fatanæ & malorum ipsius operum, creatorem & opificem dicere audent. Atque, vtinam hucusque; saltem inanis labor ipsorum processisset, & non vnigenitum, qui ex sinibus patris descendit CHRISTVM, Mariae mulieris cuiusdam filium esse dixissent, & ex sanguine ac carne & reliqua sceminarum graueolentia

Manes ca
ptiuus.

uelentia natum esse. Et ut ne multa per hanc epistolam scribens, mansuetudinem tuam in longum tempus suspendam, quum naturalem eloquentiam non habeam, his contentus ero. Totum verò cognosces præsentem me apud te, si quidem salutis tuæ adhuc curam geris. Neque enim laqueum cuiquā injicio, velut plerique imprudentiores faciunt. Considera quæ dico sibi venerandissime. Hanc epistolam ubi legisse memorabilis ille Marcellus, pietissimus ac illustris vir, admirabatur & obstupescibat, contigit enim ut Archelaus vrbis episcopus illa die domi cum ipso esset, qua Manichæi epistolam feruus ille Dei in manus accipiebat. Archelaus autem cognita causa, & lecta epistola, fremdebat dentibus velut leo rugiens: & zelo Dei assumpto, conabatur potius proficisci vsq; ad ipsum, & comprehendere talem velut extraneum ex barbaris, vnde etiam originem ducebat, & ad filios hominū perpendo insurrexerat. Prudens verò Marcellus episcopum quidem mitigauit, Tyrbonem autē admonuit ut iterpeteret ad Manem in castello Arabionis, ubi Tyrbonem expectabat. Est autem hoc propugnaculum in medio Perfarum ac Mesopotamiæ. Verum is recusauit abitionem ad Manichæū. Itaque Tyrbone non coactō mittit quendam ex suis cursores, hanc epistolam ad ipsum scribens.

Epistola Marcelli ad Manichæum.

Marcellus vir illustris, Manichæo per epistolam indicato gaudium. Epistolam quidem a te scriptam accepi. Tyrbonem autem pro benignitate mea excepi. Verum literarum sententiam nequaquam cognoui, nisi tu acceperis & singula interpretatus fueris nobis ad verbum, quemadmodum per epistolam promisisti. Valete. Hæc ubi legisse Manes, perpendebat secū non bonam esse Tyrbonis isthuc detentionem. Sæpe verò decipiebant ipsum alia quæ præter præsentem statum cogitabat, mentis suæ certificandæ gratia. Attamen accepta per epistolam occasione, velociter ad Marcellum venit. At episcopus Archelaus cognitio accessu ipsius, habens in seipso cum doctrina etiā fidei feruorem ac emulationem, volebat si id possibile fuisset, statim virum velut pardalim aut lupum, aut aliam quandam feram bestiam captam morti tradere, ut ne talis ferè incursum pecora corpora corrumpentur. Marcellus verò magis cupiebat ut per longanimitatem ac patientiam malorum disputatio aduersus ipsum ab ipso fieret. Hic autem quum iam didicisset sententiæ Manis totum argumentum. Exposuerat enim ipsi Tyrbonem, tum ipsi, tum Marcello, totam hæreses vanitatem. Quod Manes introducat duo principia principio carentia, semper existentia, & nunquam deficientia, eo quod sint inter se opposita, & alteri quidem imponat nomen, lux & bonum: Alteri verò tenebras & maliciam: ut sit Deus & diabolus. Aliquando autem Deos etiam ambos vocat, Deum bonum, & Deū malum. Esse autem & constare ex duobus his principijs vniuersa. Et alterum principium bona omnia facere, alterum similiter mala. Habere autem in mundo hæc duo principia substantias. Et alterum quidē principium fecisse corpus, Animam verò esse alterius. Eandem deinde esse animam in hominibus, & in ośali, & in volatilibus & reptilibus ac reliquis bestiis, & non in his solū, sed etiā in plātis: vitę huic morem motum animæ esse dicens, quem etiam in hominibus esse dicit. Sed & aliam quandam fabulam fingens ac docens asserit. Edentem carnes animam edere dicit, & esse ipsum reum ut & ipse tale quid fiat, veluti si porcum comedit, ut porcus rursus fiat, aut taurus, aut auicula, aut aliquid ex edu li creatura. Quapropter ab animatis abstinent isti. Et si quis inquit, plantauerit ficum, aut oleā, aut vitem, aut morum, aut perseam, etiam ipso mortuo anima eius ligatur in ramis arborum quas planta uit, & transcendere non potest. Et si quis inquit, vxorem duxerit, etiam ipse post discessum ex hac vita in aliud corpus transit, & fit mulier, quo etiam ipse nubat. Et si quis inquit, occidit hominē, aut asinum, aut aliud animal, post discessum à corpore statim conuertitur anima ipsius in occisi corpus, aut in murem, aut in serpentem. Aut tale quid omnino futurus est qualia occidit. Asserebat autē rursus, quod sapientia superna boni Dei consultans secum animam in omnibus diffusam (esse enim dicit ipse & qui ab ipso sunt Manichæi, animam partem Dei & ab ipso auulsam) in captiuitate principum oppositi principij ac radicis, in corpora coniectam esse, iuxta hunc modum inquit, eo quod ipsa cilus est hominum qui ipsam rapuerunt, & robur exhibet ipsi quum in corpora diuiserunt. huius gratia inquit, prædicta sapientia luminaria hæc locauit in celo, Solem & Lunam & astra, artem hanc operata per duodecim elementa quæ Græci asserunt. Atque hæc elementa confirmat sursum trahere animas morientiu hominū & aliorum animaliu, lucidas existentes. ferri autem ipsas ad scapham: nauigia enim vult dicere Solem & Lunam: & parua quidē scapham, siue nauim onerari vsq; ad quindecim dies circa plenitudinē Lunæ, & sic transmitti ac deponi à quindecima die, in magnam nauim, hoc est Solē. Solē verò magnā illā nauē trajicere in vitæ sæculū, & regionē beatorū. Et sic animas per Solem & Lunā transmissas, verū de his qui vanitatis ipsius cognitionem habent, dicit purgatas, dignas fieri hoc tractu ab ipso conficito. Rursus verò tradit animam non seruari, si non quis cognitio nis eiusdē particeps sit. Et magna est huius fabulamenti tragœdia. Quū autem hæc ita se haberent, & Archelaus opinionū illius refutationē cōprehendisset, paratissimūque esset tū ob multiplicē sciētia de Deo, tum ob eā quā acquiserat à Tyrbone, à quo omnes viri illius præstigijs exacte didicerat. Ecce Manes adest cū viris quos secū ducebat. Statim igitur veniunt ad publicā disputationē in ipsa vrbe Caschara, prius iudicibus delectis ad quæstionis ipsorū discussionē, Marippo externæ doctrinæ philosopho, Claudio medico & sophista, Aegialeo natura grammatico, & Cleobulo sophista. Et quū multa verba dicta essent ex vtraque parte, ipso Mane fabulosam doctrinā prætentente, Archelao verò velut forti armigero, ppria sua virtute aduersariorū tela excutiēte, Tādē vict⁹ est Manes, & iudiciū iudicio veritas brauiū tulit. Id quod mirū non erat, cū per se consistat veritas, & subuerti nō possit, etiam si iniquitas p impudentiā inducā veritatis firmitati se opponat, quū mendaciū non habeat substantiā neque fundamentū, quēadmodū & vmbra tenebrarū, & lubricus gressus serpentis, & inualidū

*Principia
verū duo.*

inualidum pedum fulcimentum. Hinc itaque Manes aufugit, populo volente ipsum lapidibus obrure, & nisi Marcellus interuenisset, & reuerenda persona sua populum placasset, iam dudum miser ille mortuus esset. Digressus autem, hinc venit in pagum quendam Cascharorum Diodoridem appellatum. In quo Tryphon quidam mansuetissimus illo tempore eius presbyter erat, quem ubi accessisset Manes, rursus turbas ciebat, placens sibi ob deprehensum virum, bonum quidem in cæteris ac pietate admirandum, verū eloquentia pauperem, sed & in his non valuit illudere CHRISTI seruo, ut vel sperauerat. Deus enim semper sperantibus in ipsum dona ex Spiritu sancto suppeditat ac parat, velut etiam promittit mentiri nescius. Nescitis solliciti quod loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris mei qui loquitur in vobis. Hinc igitur rursus volente illo disputare aduersus Tryphonem presbyterum, & ipso in multis contradicente, & ad Archelaum de hac re scribente, quod vir quidam venisset eō, velut lupus rapax, & qui ouile perdere conaretur. Proinde rogo scribe mihi quid aduersus hunc facere oporteat, aut quibus rationibus improbæ doctrinæ contradicam. Et si quidē ipse dignatus fueris accedere, à sollicitudine liberabis ouile CHRISTI & pecora ipsius. Archelaus autem misit ad ipsum duos libros per quos ex facili Mani resisteret. significauitque ipsi ut aduentum ipsius expectaret. Manes verò in medium pagum diluculo progressus, prouocat Tryphonem ad disputationem, Tryphone autem comparante, ac respondente ipsi ad verbum apte ad ea quæ petebat, iuxta datam ipsi à Deo intelligentiam, perstringenteque impostorem placidē quodammodo in quibus sibi ipsi non integrē constabat, profilit Archelaus velut fortis paterfamilias suorum curam gerens, & cum fiducia prædam abducere conantem aggrediens fremebat. Statim autem ubi vidit Manes Archelaum, blande ex simulatione dixit: Sine me aduersus Tryphonem disputare, excedit enim me tua dignitas propter episcopatum. Hic autem confutato ipsius sermone, ipsoque simulatore declarato, ipsum compefcuit. Quum autem prolatos ab ipso sermones soluisset, rursus ipsum in confusionem adduxit, ut ne os quidem aperire posset. At populi rursus zelo commoti, scelestum illum interficere conabantur. Verū fuga elapsus Manes, in prædictum castellum Arabionis rursus se recipit. Hinc verò ubi cognouisset rex Perfarum Manis refugium, missis eō suis captum ipsum in prædicto castello igno miniole in Persidem pertraxit, & cutem ipsius harundine excoriari iussit, & sic de ipso poenas sumpsit. Vnde & excoriatum harundine vitem ipsius paleis expletum, etiam hodie in Perside habent. Atque sic vitam finiuit. Quapropter ipsi Manichæi strata sua super harundines faciunt. Sic autem ipso mortuo, & relictis discipulis quos diximus, Adda, Thoma & Hermea: hi sanè antequam ipse penā penderet iuxta relatum modum, emissi erant ab ipso, Hermeas in Aegyptum, cum quo etiam multi conuersati sunt. Non enim est antiqua hæresis, & qui cum prædicto Hermea conuersati sunt, nobis de ipso narrauerunt. Addas verò in superiores orientis partes. Thomas autem in Iudæam, ex quibus corroboratum est dogma hucusque. Dicebat porro Manes seipsum esse Spiritum paracletum, & aliquando Apostolum CHRISTI seipsum dicit, aliquando Spiritum paracletum, & ingens est cecitatis huius maligna morum abalienatio. Cæterum deinceps o charissimi, necessarium est ut in ipsam heresim eiusque vanitatem dicamus: Nam relata omnia iuxta historiæ seriem exposui: ubi sanè incipit docere ac scribere ac dicere perniciosissimus Manes, in suo de fide libro. Libros enim diuersos hie Syrorū litteræ apud Persas. Vnum eiusdem numeri cum viginti duabus literis Syrorum per alphabetum compositum. Vtū tur enim plurimi Perfarum post Persica literarum elementa, etiam Syrorum literis. Quemadmodum Syrorū litteræ. Alij autem profundissimam Syrorum linguam magni faciunt, & linguam circa Palmyram tum ipsam, tum ipsius elementa. Sunt autem hæc duo & viginti. Quapropter & ipse liber in viginti duas partes librorum sectus est. Huic autem libro induit nomen, Manichæi mysteria: Alium autem Thesaurum appellant. Sed & alios libros cōsui. Thesaurum videlicet paruū appellatum. Et alium de Astrologia: Non enim ab huiusmodi vana curiositate absunt. Imo potius ad ostentationem in prōptu propostam habent. Astrologiam, & amuleta, quæ appenduntur videlicet, & alias quasdam incantationes ac magicas artes. Incipit igitur in libro suo dicere idem Manes. Erat Deus & Materia, Lux & tenebræ: Bonum & Malum: in omnibus extreme contraria, ut nihil inter se commune haberent alterum cum altero. Et hic quidē est prologus circulatoris illius. Hinc malignas suas artes auspicatur. Et liber qui dem late sparsus est, talia quædam alia mala continens: quorum difficultatem & verborum contrarietatem, etiam ex ipso initio scopi deprehendere datur. Etiam si enim magna est reliqua nugacitas, & fabulosa tractatio, tamen ex introductione tota ipsius improbitas ostenditur. Nam quod dicit. Erat Deus & Materia: nihil diuersum à vana Græcorum opinione dixit. Facilis autem deprehensu ac destructu est, noua hæc sycophantiæ sapientia. Duo enim simul esse contemporanea ac sempiterna, ex consentaneis ratiocinationibus, ac prudenti intelligentia impossibile est, apud eum qui prudēter iudicare nouit, & notum hoc est omnibus intelligentia præditis. Si enim duo sunt contemporanea, ne nomine quidem inter se euariant. Quicquid enim cōtemporaneum est, est etiam cōæternum. Cōæternum autem, etiam semper existens: hoc autem Deus, qui maximè ab aliqua causa principium disti, o tu barbare mēte, & humanæ naturæ hostis. Et alterum quidem appellasti Lucem, alterum Tenebras. Et rursus alterum bonum, alterum malum. Dicis deinde, quod in omnibus extreme hæc sunt contraria, ita ut nihil commune habeant alterum cum altero. Ergo separas hæc inter se: palam enim est quod sunt contraria velut dixisti. Si autem quæ simul sunt, natura amica ac concordia esse solent, etiam inter se conuersantia inueniuntur, simulque degentia ac societatem communē habentia, & omnino non inuicem discedentia, propter excellentiam amoris. Si verò inter se separata sunt, omnino vnumquodque

*Manes ex
coriatur.*

*Syrorū li-
teræ apud
Persas.
Syrorū li-
teræ apud
Persas.
Libri Ma-
nichæi.*

*Principia.
II. refuta-
ta.*

vnunquodque horum terminatum est. Omne autem terminatum, non est perfectum. Finitur enim eo quod terminatum est. Et alias requiretur terminus ad vtrorumque terminationem, vt ne iuxta fines se mutuo contingant vtraque, priuatim per fines inter se coniungantur, & alterum cum altero communicationem habeat, & contrarietatis terminum disperdat. Et si dederis quid prohibens in medio amborum, non amplius id quod prohibet simile his erit, sed neutrum ab vtriusque erit. Si enim ab vna parte affimilabitur id quod prohibet vni ex duobus prius dictis aternis, non amplius alienum erit id, quod prohibet ab eo, cui affimilatur, sed ei, cui affimilatur coniunctum, & per adequatam partem coniunctio continget: & non amplius terminabitur in duarum naturarum inter se distantia. Si vero neque simile est duobus, neque ex parte particeps alterius, non amplius duo sunt sempiterna ac semper existentia. Sed de cetero sunt tria. Et non amplius duo principia, & duo prima inter se contraria, sed aliud tertium, & contrarium ambobus, & dissimile vtriusque, id quod prohibet in medio duorum, & cum neutro quicquam commune habet, ob peregrinitatem, & neque amborum similitudine accipit. Et de cetero erunt non amplius duo, sed tria haec. Quin & alias requiretur alius mediator, & quartus quidam, qui terminum hunc fugat. Non enim poterint duo terminum ponere aut murum, nisi alius fuerit qui terminum praescribat, & id quod prohibet in medium amborum immitat, & hic scientia praeditus ac prudens, & moribus mansuetus ac celebris, vt vtriusque, ad inuendam pacem persuadere possit. Erit igitur vnus qui terminum praescribit, & vnus quod prohibet, & duo quae terminantur. Et non amplius duo tantum principia, sed & tria, & quatuor. Et secundum hunc modum, ad multa principia mentem conuertere licet: & sinere ea quae sunt, & imaginari ea quae non sunt. Vnum vero hoc quaerit improbus ille, vt ne maliciam Deo ammisceat. Nam & absurdum est hanc Deo adtribuere. Et diuinam ac Ecclesiasticam scripturam character hoc constituit, Deum penitus alienum & impermixtum a malo esse. Deus enim nihil mali fecit, sed omnia valde bona: vt qui bonus sit natura, incomprehensibilis essentia, omnia continens, & ipse a nemine contentus. Neque igitur malum semper erat, neque ex Deo factum est malum. Quum itaque neque sit malum, neque semper sit, neque ex Deo factum sit, reliquum est vt quaeramus, quali modo id, quod non est semper, principium autem habuit vt esset, desinit autem & perit, & in finem non permanet, vnde principium habuit. Et quum hoc quaesuerimus, primum considerandum est, quale est malum, & in quale sit malum: Et an est aliquid circumscriptum, aut corpus, vt ita dicam, aut substantiam habet, aut radicem acquirere potest, & quum haec considerauerimus intra nos ipsos, substantiam carnes reperietur malum, & nullam radicem habens, sed vsque ad opera tantum actiuae humanae operationis effectiuum est. Nam in hoc quod facimus nos, malum est: In eo vero quod non facimus, non est: cogitatione nostra excogitante, quid nam est malum operari non placens Deo, & neque potens contradicere Deo, neque diuinitati repugnare. Quicquid enim ab hominibus excindi ac tolli potest, id multo minus Deo resistere potest. Sed & simul de diabolo sic distinguendum est, quod non a creatione naturaliter malus creatus sit, sed sibi ipsi post tempus malum facere excogitauit, & de quo ignotum non est, qualis futurus fuerit. Verum creatus est vna cum omnibus bene, quum Deus propter excellentem iustitiam, & ob eximiam bonitatem, omnes & omnia vtilissima esse voluerit, & sua bona omnibus proposuerit. Iuxta permissionem vero liberi arbitrii, omnibus propria voluntate vt concedat, vt quisque quod voluerit faciat, quod ipse quidem malorum causa non sit, discretio autem sit eorum, qui ad virtutem procedunt, & vicissim benignitatis ac bonitatis ipsius praemia accipiunt. At insanus ille Manes, Deum a malicia eximere volens, maliciam magis ipsi ex aequo attribuit. Simul autem omnem creaturam vituperare non erubescit, ex erroribus in nobis sentibus occasiones adeptus, & in omne opificum equaliter contempsit, propugnator magis, ac defensor factus est maliciae, quam se abnegare dicit: & pro odio aduersus ipsam, amicitiam quandam ac societatem cum ipsa amplectens, quando substantiam ipsi tribuit & perpetuam ipsam praedicat, ac cum Deo semper esse, & nunquam esse cessare. Nominibus etiam quibusdam ipsam appellans, per omnem tractationem a veritate excidere comperitur, quum omnis creatura bene sit a Deo creata, ex his quae ipse adducit testimoniis. Et primum si est corruptio cuius ergo fuerit corruptio? Et si quidem aliorum corruptio existit, ipsa vero perpetua est. Ergo iam dudum res corripit, & ipsa sola consistit, dum tanto tempore potentiae suae actionem operatur, & non excinditur. Si vero sui ipsius est corruptio, corrumpens & domans consumensque; ac perdens: perditur, ergo & non consistit, vt quae seipsam consumit ac corrumpit: Quomodo igitur consistit tanto tempore existens circulatoris rationem? simul autem nullam omnino societatem habebit cum vita neque simul cum vita neque cum bonitate reperietur. Quando vero in vnaquaque creatura ab ipso vituperata etiam bonitas inest, coecidit vndiquaque; sermo ipsius de malicia, eo quod communitate alterum cum altero habeat, ex his, quae ab ipso dicta sunt: vt verbi causa de serpentibus & aliis reptilibus venenulis iaculantibus dicamus. Nam quae ad vtilitatem sunt creata, apud ipsum vero nomine vituperata, inter ipsa etiam oppositum maliciae reperitur. Sic in serpente & aliis: ex quibus enim venenulis est ad mortem, in iisdem etiam antidotus aduersus mortem & afflictionem eorum, qui ab illis percussi sunt. Et dies quidem hominibus ad opera, & vt illuminentur ac videant, sed & nox quae ab illo nomine vituperatur, requies quaedam comperitur, ex Deo hominibus facta. Atque sic vnum bonum esse comperitur, & quod non a peccatis in nobis nomen habere potest, aut quod equaliter mali aequiuocationem inueniat. Omnia enim bona & iucunda, & nihil a quoquam reiciendum. Et ecce inquit, omnia bona valde: Et nusquam est maliciae radix. Huius enim gratia etiam Deus ab initio creans totum mundum per suam bonitatem, in singulis creaturis bonum intulit dicens: Et vidit Deus quod esset bonum: quo bono ipsi testimonium praebet, & infidelium aeternam naturam calliditatem tolleret, qui per malignas fabulas veritatem ex hominibus dis-

Principia III.

Principia III.

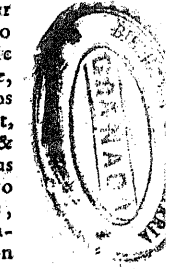
Mali consideratio.

Maliciae nomina.

spire ac delere cogitant: Fecit enim caelum, & terram, & lucem, & quae in terra sunt prima die, & vidit, & ecce bonum, inquit scriptura. Ergo non nouerat, quod bonus facturus esset, quia postquam factum est dicit: Ecce bonum: Et sic deinceps, de aquis, de mari, de germinibus, de lignis, de luminaribus in caelo, de pecoribus, de volatilibus, & reptilibus ac piscibus. De singulis enim dixit, & vidit Deus, & ecce bonum: Non prius ignorans, neque postquam factum est, velut per experientiam adeptus, vt sciret quod esset bonum: sed ab eo quod sunt omnia bona, & quod nusquam sit malum, praueit cinatus est: propter malignorum opinionem, quum omnia bona sint, & bonitatis testimonium habeant, iuxta verissimum boni testimonium, bonum dixit, quod est omnis mali ac omnis maliciae priuatio: & vt ab eo, quod vniuersa bona sint, tollatur opinio de malicia inter homines excogitata: quod omnem improbam opinionem eorum, qui hanc doctrinam inuehant, penitus excinderet. Deinde progressus ad hominem, non dixit quod bonum, non quod malum sit homo, eminentissima illa super omnia in terra creatura, qui ad principatum creatus est a Deo, inenarrabili sapientia. Cui traditurus erat Deus Dominum omnium ab ipso creatorum, sicut dicit. Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem: & imperet piscibus maris, & volatilibus caeli, ac reptilibus terrae, & pecoribus ac bestiis, atque omnibus quae sunt in terra: Sed quoniam secundum imaginem Dei creatus est, contenta fuit diuina scriptura tanta dignitate, non opus habens ampliore additamento. Si enim ipsius bonitatis imaginem habet, Domini Dei videlicet omnis creaturae opificis & boni, ex quo est omnis fons bonitatis, ex quo bonum in omnibus est: quomodo amplius testimonio opus habeat vt audiat, Ecce bonum? quando sane imaginem ipsius boni adeptus habebat. Postea vero ad finem vniuersorum, postquam omne opificium perfecit, diuina scriptura omnia eodem testimonio obsignans apposuit, dicens. Et vidit Deus omnium quae fecit, & ecce bona valde, cum additamento vocis, valde. Haec autem erat sexta dies, & septima requiritur ei: quod radice mali sublata, non amplius reperiat quis occasionem hoc audendi, vt maliciam sempiternam esse cogitet. Sublata est enim ea de ipsa opinio: Nusquam enim erat malum, quum omnia bona essent valde, & a bono Deo facta, & ipsius testimonio approbata. Materiae poro duplex est appellatio, Alterum enim nomen, velut dixi, iuxta scelesti huius opinionem, est actionis ac corruptionis consumentis. Materiam autem solemus dicere etiam apparatus vniuersiuusque rei apud eos, qui artes exercent, sic dicimus materia lignorum, materia cementaria, materia auri, materia argenti. Dicitur & materia quaedam operationis in corporibus, quae ex corruptionum vitiatione colligitur. Dicitur itaque nouus hic vates, & quae ante saecula sunt promittens. Ausus est enim hic etiam Spiritum sanctum seipsum appellare, aliquando vero Apostolum IESVM CHRISUM seipsum, velut dixi, cognominat: quum neque columbae speciem vnquam induerit, neque spiritum paraclitum a caelo Apostolis missum, quem neque columbae speciem vnquam induerit, neque spiritum paraclitum a caelo Apostolis missum, quem reueri essent a monte oliuarum, sicut scriptum est. Et uise sunt ipsi linguae ignis disiectae, & domus impleta est uelut flatu uiolento, & sedit spiritus super singulos eorum, & loquebantur linguis miracula Dei, & unusquisque audiebat propria lingua. Erant autem ex omni genere sub caelo: & unusquisque per spiritum consolationem accipiebat, tum Apostoli per ipsum donum, tum omnes gentes per auditio nem admirandae doctrinae Dei. Si enim spiritus paraclitus, quem Dominus discipulis promissit, hic circulator fuisset vere furiosus, & cognomini suo satisfaciens: abissent Apostoli priuati promissione, quum audierint a mentiri nescio Domino, se accepturos donum Sancti Spiritus, non post multos hos dies. Et comperitur impostor ille contra CHRISUM mendacia confingere, vt qui non impleuit, quae ab ipso sunt dicta. Praeterit enim generatio Apostolorum, a Petro inquam, vsque ad Paulum & Ioannem, qui etiam diu fuit in mundo, vsque ad tempora Traiani. Praeterit etiam Iacobus primus Episcopus in Hierosolymis, frater Domini cognominatus, filius autem Ioseph ex propria ipsius vxore genitus, cum reliquis suis fratribus. Cum quibus conuersatus Dominus IESVS CHRISVS, ex Maria semper virgine secundum carnem natus, in ordine fratrum consequutus est hoc, vt frater ipsorum vobetur. Praeterierunt etiam ex eadem ipsius sede sancti omnes, & cum ipsis Symeon filii patris eius, filius Clopae fratris Ioseph. Quorum tempora consequenter & iuxta seriem a Iacobo Episcopo, per successionem in Hierosolymis Episcopos, & singulos cum ipsis reges subiuncti, vsque ad tempus supra indicati Aureliani & Probi, in quo hic Manes cognitus factus est, homo existens Persa, qui hanc doctrinam alienam in mundum genuit. Et habet sic: 1. Iacobus: qui ligno percussus in Hierosolymis martyrium subiit, vsque ad Neronem. 2. Symeon, sub Traiano crucifixus est. 3. Iudas. 4. Zacharias. 5. Tobias. 6. Benjamin. 7. Ioannes, vsque ad decimum nonum annum Traiani. 8. Matthias. 9. Philippus. 10. Seneca. 11. Iustus, vsque ad Adrianum. 12. Leuis. 13. Vaphris. 14. Iosis. 15. Iudas, vsque ad vndecimum annum Antonini. Hi ex circumcissione Episcopi fuerunt in Hierusalem. Ex gentibus vero hi. 16. Mareus. 17. Cassianus. 18. Publius. 19. Maximus. 20. Iulianus. Hi omnes vsque ad decimum annum Antonini Pij. 21. Graianus. 22. Symmachus. 23. Gaius, vsque ad tempora Veri octauum ipsius annum. 24. Iulianus, 25. Capito. 26. Maximus, vsque ad decimum sextum annum Veri. 27. Antoninus. 28. Valens. 29. Dolichianus, vsque ad commodum. 30. Narcissus. 31. Dius, vsque ad Seuerum. 32. Germanon. 33. Gordius, vsque ad Antoninum. 34. Narcissus, vsque ad alexandrum filium Mamae, non Macedonem illum, sed alium. 35. Alexander, vsque ad eundem Alexandrum. 36. Mazabanus, vsque ad Gallum & Volusianum. 37. Hymeneus, vsque ad Aurelianum. In summa vero ab assumptione CHRISUM vsque ad Manem, & Aurelianum, ac Probum reges, anni sunt CCLXXVI. secundum aliquos Chronographos, iuxta alios CCXLVI. Et ab eo tempore hucusque alii fuerunt Episcopi Bazas: Hermon.

Materia significatio.

Episcopo rñ Hierosoly. ordo.

mon, Macaris, Maximus, Cyrillus, Erennis: Cyrillus alius: Hilarionus: qui nunc detinet Ecclesiam, cui obicitur quod sit Arrianorum secta. Reges autem deinceps sequuti, quorum tempora coniuncta fuerunt, hi sunt. Aureliano sublato, Tacitus menses sex, Carus & Carinus & Numerianus, menses duos, Diocletianus, annos viginti. Maximianus, Licinius, Constantinus, Constantius, Iulianus, Iouianus, Valentinianus. Valens, Gratianus, ut sint a predicto Mane usque in presentem tempus, Valentis quidem annum X I I. Gratiani vero annum nonum, Valentiniani Iunioris annum primum: anni nonaginta tres. Quando quarto anno Aureliani, & temporibus Hymenaei episcopi Hierosolymorum, emissus est in mundum hic error, diaboli habitantis in ipso operatio ac imaginatio, ut a veritate seduceret eos qui ipsi obedirent. Confutata igitur est vndiqueque ipsis nequitia. Quare mens prudentium omnia exacte cognoscens, adulteratam ipsius versutiam cognoscet ac condemnabit. Si vero etiam alia omnia ipsius sophismata, nugis referta, obliquaque ac inconsistentia, quae ab omnibus intelligentia praeditis deridentur, ex ordine ad verbum proponere velim, & quae his omnibus opponi possunt confutabere, vereor ne in nimis magnam molem tractationem contra ipsum extendam. Iam vero a magis viris admirabiles contradictiones ad ipsum confutandum factae sunt: ab Archelao quidem Episcopo sicut antea dixi, ab Origene vero velut audiui. Et ab Eusebio Caesareae, & Eusebio Emese, Serapione Thunis, Athanasio Alexandriae, Georgio Laodiceae, Apollinario Laodiceae Episcopo, Titooque, & multis qui contra ipsum dixerunt. Nihil tamen molesti erit, etiam a nostra inopia pauca quadam in miserimi homuncionis confusionem dici, ad subuertendum erroneam ipsius omnibus mentem ac sententiam, velut etiam antea diximus. Velim autem non austeris verbis confutationem ipsius facere, sed quantum eius fieri possit mansuete, nisi omnium Dominum effraeni lingua impetere non erubisset, ut qui statim ipsum creatorem negarit, qui totam hanc caeli ac terrae molem omniumque quae in eis sunt, & vniuersa in mundo fecit. Alterum vero quandam imaginetur Deum, qui non est, relicto eo qui est. Excidit enim a veritate, & accidit ipsi ridiculi prouerbi factum. Sicut coruus cibum habens in ore, & umbra cibi in aqua conspecta, volens alterum cibum assequi, praesentem amisit, & eam qui nullus erat non est assequutus. Quis vero ferre poterit blasphemum illum? Si enim patres habemus secundum carnem, & non ferimus ut quis ipsos vituperet, quanto magis si audiamus Dominum Deum omnium a malignissimo Mane blasphemis impeti? Quum igitur per misericordiam Dei pluuie demittantur iuxta ipsius bonitatem, ipse maledicus dicere non erubescit, pluuia non ex Deo esse, sed ex principum defluxu. At reliqua dicere cui non ridiculum videatur, ut ferme Philistionis scripta magis sit necessaria, quam huius fabulosa imitamenta? Humeriferum enim confingens, docet eum gestare vniuersam terram, & per triginta, inquit, annos lassato humero, in alterum humerum transferre, ac terrae motus fieri. Si autem esset hoc, secundum naturam res esset, & non esset diuina. Res darguant autem impostorem Saluatoris ipsius verba, vbi dixit, *Estote boni sicut pater uester caelestis, quoniam vtri solem suum super iustos & iniustos, & mittit pluiam suam super malos & bonos. Et hoc erunt terra motus in locis, & fames & pestes.* Si vero ex natura, aut iuxta consuetudinem terrae motus fiunt, saepe sane quum terra motus per regiones fiunt, contingitque per totum annum per singulas noctes saepe terram concuti. Nunquid ergo sauciatis Humeriferi humeris, laborem non ferens ille ducitur assiduam commotionem faciens? Et quis talem stultitiam feret? Quid vero aliud probabile non ausus est dicere? Asserit enim hic animas, quae erroris ipsius cognitionem habent, assumi in Lunam, quum lucida animae essentia existat. Quapropter inquit, auferat Luna & decreuit ac deficit, dum impletur ab animis eorum qui in cognitione incredulitatis ipsius moriuntur. Deinde eandem a Luna minore videlicet scapha depleri dicit, & in Solem assumi, atque in beatorum saeculum deponi. At semper caeca malicia suam ipsius confusionem ignorat, quod a suis verbis darguitur, nugarum perfectionem absolueri non potens. Primum equidem vnus homo formatus est, ipse Adam, ex quo geniti sunt filii & filiae. In principio autem creationis mundi, circa centesimum plus minus Adae annum, occiditur Abel annorum plus minus triginta. Post hunc primum occisum, moritur in terra Adam protoplastus annorum nongentorum triginta, solem & luna & astris a quarta die in caelo fixis ac creatis. Quid igitur dixerimus o bone, confitebimur dementiae tuae argumentum? Quomodo enim potuerunt nongenti triginta anni fieri, citra Lunae augmentum ac decrementum? Qualibus itaque vita defunctorum animis aufercebat Luna & implebatur, dic mihi? Verum ignorabat Manichaeus quod sum aliqui intelligentia praediti, qui non mandacibus verbis, sed verissimis demonstrationibus fidem habent. Deinde demus sic esse, quod non est, absit, & ab animis Manichaeorum impleri Lunam, dum plena sit: quomodo amplius consistet tale argumentum? Si enim nullus Manichaeorum post decimam quintam Lunae diem moreretur, sed praefinitum tempus esset sanctum, ut usque ad decimam quintam Lunae diem Manichaei morerentur, post decimam quintam vero non amplius morerentur, usquequo Lunae onus depositum esset, ut rursus a nouilunio impleri inciperet: probabile sane esset mendacium ipsorum. Nunc vero minimè verisimile existit. Quotidie enim moriuntur, & elementa a Deo constituta cursum suum sciunt: & rursus non consistet onus illud animarum in Luna fiens. Rursus porò iuxta improbitatis versutiam dicit, matrem vniuersorum quae virtutem suam concessit, ex caelo descendere ut eam fureretur a principibus, & auferat ab ipsis virtutem quam ex supernis acceperunt. Vult enim dicere, quod principatus & potestates, bello illato Deo viuo, magnam & incomprehensibilem ab ipso virtutem rapuerunt, quam animam nominat. Et o ingentem huius absurditatem. Quisquis enim vi cogitur, & cui aliquid rapitur, inferior est. Si itaque principatus bono Deo superato, virtutem ab ipso de armatura ipsius auulserit, fortiores

Prouerbiu de coruo,

Philistion fabulator Humeriferi vi fabula.

Animas in Lunam assumi.

fortiores ipsi illo erunt. Ille vero quum his primum cesserit, rursus ab ipsis auferre non potest direptam ab ipso virtutem, quum ab initio aduersarijs resistere non potuerit. Et alias, etiam si aliquando rursus videtur euadens contra aduersarios, abreptam virtutem illis abstulerit, quum radix & principium mali adhuc sine principe maneat, & poenitus tolli non possit: rursus denuo bello commoto ampliore virtutem sibijpsi acquirat, & suam olim acceptam a Deo bono virtutem, per potentiam quandam praualens, rursus abripit. Et erit semper renitens malum, resistensque, & nunquam detineri potens, perpetuoque rapiet & rapinam patietur. Si vero etiam dixerint vesani illi omnibus modis decepti. Si bonus Deus armaturam partis ab ipso abreptae temporis progressu liberabit, tunc principatus & potestates aduersae virtutis dissipabit ac disperdet. Et si adhuc erit hoc, & si omnino dissipabit ac disperdet bonus Deus: concidit praestigiatoris sermo, qui dicit non esse iustum illum bonum, neque in iudicio condemnare peccantem, neque tormentis tradere, neque occidere. Si enim omnino diabolus siue oppositam actionem dissipare ac disperdere conatur, aut per se non amplius erit bonus, velut ipsius sermo habet, aut eo quod quum bonus sit, malum consumit. Et erit hic qui caelum & terram fecit Dominus, velut etiam reuera est, qui vnicuique retribuit iuxta opera ipsius, qui propter excellentem bonitatem, bono & in bonitate fatigato bonum exhibet, & ei qui mala fecit, iustitiam retribuit. Et vndiqueque confutata est ipsius opinio corda hominum in contraria corrumpens. Caeterum ad verbum deinceps opinionem ipsius commode subiungam, ex his quae Archelaus aduersus ipsum tractauit in contradictione aduersus ipsum, velut ipse Tyrbon vnus ex discipulis ipsius reuelauit, cuius supra mentionem feci. Quum itaque interrogasset Archelaus episcopus & Marcellus Tyrbonem de Manis doctrina, Tyrbo respondit dicens ea quae ex libro approposui, & sunt haec.

Manichaei dogmatum Catalogus.

SI Manis fidem discere vultis, a me breuiter ipsam audite. Hic duos colit Deos ingenitos, per se naturales, sempiternos: alterum alteri oppositum, & alterum quidem bonum, alterum vero malum introducit, alteri lucis nomen tribuens, alteri tenebrarum. Et lucis quidem esse partem, animam in hominibus, tenebrarum vero, corpus & materiae opificium. Commixtionem autem siue temperamentum horum factum esse dicit hoc modo, assimilans hos duos huic exemplo. Quemadmodum si duo reges inter se pugnant, qui essent ab initio hostes, ita ut vterque sua seorsim haberet. Et tenebrae quidem collectis copiis ex confinibus suis inuaserunt ac bello lacefferunt lucem. Quum autem cognouisset bonus pater tenebras in terram ipsius irruptionem fecisse, emisit ex se virtutem appellatam Matrem vitam. Ipsa vero produxit primum hominem, & primus homo quinque elementa sunt autem, Ventus, lux, aqua, ignis & Materia. Et quum haec induisset homo velut ad apparatus belli, descendisse ipsum ait infra & pugnasse cum tenebris. At principes tenebrarum bellum contra ipsum parantes, comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. Et tunc grauius pressus est illic infra primus homo a tenebris. Et nisi pater preces ipsius exaudisset, & alteram virtutem ab ipso productam, viuum spiritum appellatam demississet, & nisi hic descendisset & dedisset ipsi dexteram, & ex tenebris eduxisset, iam dudum primus homo detentus periculum incurrisset. Ex eo itaque tempore reliquit infernè animam. Et propterea Manichaei vbi obuiam alteri factus fuerit, dexteram dant sibijpsis signi causa, velut a tenebris seruati. In tenebris enim omnes haereses esse dicit. Tunc viuens spiritus mundum creauit, & ipse gestans alias tres virtutes descendit, & principes sursum tulit, & in firmamento cruci affixit, quod est ipsorum corpus ipsa sphaera. Tunc rursus viuens spiritus creauit luminaria, quae sunt animae reliquiae. Et sic fecit ut firmamentum circulo omnia circumdaret. Et rursus creauit terram in octo species. At humerifer infra gestat, & vbi lassatus fuerit gestando, tremit, & terrae motus causa fit, iuxta statutum tempus. Huius gratia filium suum demisit bonus pater ex sinibus in cor terrae, & in infimas huius partes, quo ipsi conueniens autoramentum, ac iustum atque integrum statum praescriberet ac daret, & quotiescunque terrae motus sit, aut lassatus tremit, aut in alterum humerum transfert. Tunc itaque etiam Materia a seipsa creauit plantas. Et quum raperentur ipsae a quibusdam principibus, conuocauit bonus pater omnes principum primarios, & accepit ab ipsis singulis vnā virtutem, & construxit hominem iuxta ideam ac formam primi illius hominis, & ligauit in ipso animam. Haec est de commixtione ac temperamento tractatio. Quando vero videbat, pater viuens animam in corpore premi, ut qui miserator est & misericors, misit filium suum dilectum in animae salutem. Nam ob hanc, & humeriferi causam, ipsum demisit. Et filius delatus transformauit seipsum in hominis speciem, & apparuit hominibus velut homo, quum non esset homo, & homines putabant ipsum natum esse. Quum igitur venisset, opificium ad animarum salutem fecit, & machinam composuit habentem duo decim cados, quae dum a sphaera vertitur, morientium animas haurit, & has magnum luminare radijs acceptas purgat, & Lunae tradit, & sic impletur Lunae discus a nobis appellatus. Naues enim, siue sphaeras traiectorias esse dicit duo luminaria. Deinde vbi repleta fuerit Luna, transmittit in Subsolanū & sic oneris depulsionem facit, ac alleuiatur. Atque sic rursus implet scapham, & rursus deplet, dum hauriuntur animae a cadis, usquequo propriam suam animae partem seruet. Omnem enim animam & omne animal quod mouetur, boni patris essentiae particeps esse dicit. Quum igitur luna onus animarum saeculis patris tradit, permanent in gloriae columna, quae vocatur aer perfectus: hic autem aer columna est lucis, resectus est enim animis purgatis. Haec est causa, per quam animae saluantur. Causa vero cur homines moriantur rursus haec est. Virgo quaedam pulchra, ornata, ad persuadendum

Elementa.

Dextram porrigen- di causa.

Animarū saluationi re excogitata. Luminaria esse naues. Mortis causa ridicula.

persuadendum valde apta, deprædari conatur principes qui in firmamentum à viuento spiritu sublati sunt ac crucifixi. Viderur autem masculis quidem foemina esse formosa, foeminis verò adolescens speciosus & amari dignus. Et principes quidem vbi vident ipsam ornatam, amoris cæstro stimulantur, & non potentes ipsam comprehendere, amoris desiderio mente correpti vehementer ardent. Quum igitur currentibus ipsis virgo dispareret, tunc princeps magnus nubes ex seipso emitit, quo per iram suam mundo tenebras inducat. Et sic si præstus fuerit valde, velut homo sudans affligitur. Sudor autem ipse est pluuia. Simul autem & alter princeps messor appellatus, si à virgine spoliatus fuerit, diffundit pestem per totam terram, quo homines enecat. Nam corpus hoc mundus appellatur ratione magni mundi. Et homines omnes radices habent infernè superius illigatas. Quum igitur spoliatus fuerit à virgine, tunc incipit incidere radices hominum, & vbi incisæ fuerint radices ipsorum, tunc incipit pestis fieri, & sic moriuntur. Si verò supernæ radices partes intensione concussæ fuerint, fit & consequitur terræ motus, ita vt humerifer simul commoueatur. Atque hæc est mortis causa. Dicam porrò vobis etiam hoc, quomodo anima in omnia corpora transit. Primum purgatur modicum quid ab ipsa, deinde transit in canis, aut camelis, aut alterius animalis corpus. Si verò homicida fuit anima, aut etiam alia animalia interemit, in occisorum corpora transfertur. Si verò reperta fuerit quæ melleuit, in mutas illas plantas. Animæ verò nomina hæc sunt: Mens: nōtio: intelligentia: cogitatio: ratiocinatio. At verò Messores qui metunt, similes sunt principibus qui ab initio in tenebris sunt, quando comedebant ex primi hominis armatura. Quapropter necesse est ipsos transferri in fornax, aut phaselos, aut in ordeum, aut spicam, aut in olera, vt metantur, & incidantur. Et si quis comedit panem, necesse est etiam ipsum comedi in panem mutatum. Si quis occiderit auiculum, auicula erit. Si quis occiderit murem, etiam ipse mus erit. Si quis est diues in hoc mundo, & exiuerit ex habitaculo suo, necesse est ipsum in pauperis corpus transire, vt & ipse obambulans petat, & postea ad æternum supplicium deueniat. Quum autem corpus hoc tale sit, tum principum, tum materiarum, necesse est eum, qui plantat per seam multa corpora transire, donec per seam illa dericiatur. Si verò quis edificat sibi ipsi domum, distrahetur in vniuersa corpora. Si quis lauat in aqua, suam ipsius animam congelat. Et si quis non exhibet electis suis pietatem, punietur in sæcula, & transit in corpora eorum, qui sacris initiati sunt, donec dederit pietates multas. Et propterea si quid optimum est in edulis id ipsum electis præbent. Et quum panem edere volunt, orant prius, sic dicentes ad panem: Neque ego te melleui, neque molui, neque expressi, neque in clibanum misi, sed alius fecit hæc, & attulit mihi: Ego sine culpa comedo. Et quum apud seipsum dixerit hæc, dicit ad eum, qui in sacris instituitur, orauit pro te, & sic discedit ille. Nam sicut Paulus ante dixi vobis, si quis metit, metetur. Ita si quis frumentum in machinam coniecerit, conuicetur etiam ipse: aut subegerit, subigetur: aut assauerit, assabitur: & propterea interdicitur eis ipsis, vt ne opus faciant. Et rursus sunt alii quidam mundi, ex quibus oriuntur luminaria hæc, vbi ex hoc mundo occiderunt. Et si quis humi obambulat, lædit terram. Et qui mouet manum, lædit aerem. Nam aer est anima hominum, & animalium, & volatilium, & piscium, & reptilium. Et si quis in mundo est, dixi vobis quod corpus hoc non est Dei, sed est materia, & est tenebra, & ipsum mundum obrari oportet, Paradysus porrò vocatur mundus. Sunt autem plantæ, quæ in ipso sunt, concupiscentiæ aliæ deceptiones, quæ hominum cogitationes corrumpunt. At verò arbor in paradyso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse Iesus: cognitio ipsius in mundo est. Qui verò accepit, discernit bonum & malum. Mundus verò neque ipse Dei est, sed ex parte materiæ formatus est, & propterea omnino disperditur. Quod verò deprædati sunt principes à primo homine, hoc ipsum est, quod implet lunam, quod purgatur quotidie à mundo. Et si egressa fuerit anima non cognoscens veritatem, traditur dæmonibus, quo edoment ipsum in geennis ignis: & post castigationem transit in corpora, vt dometur, & sic mittitur in magnum ignem, vsque ad consummationem. Cæterum de prophetis apud vos sic dicit: Spiritum esse impietatis, siue iniquitatis tenebrarum, quæ ab initio emerferunt. Et propterea seducti, loquuti sunt. Excæcauit enim princeps ipsorum mentem. Et si quis sequitur sermones ipsorum, moritur in æternum illigatus in glebam. Quoniam non didicit cognitionem paraclæti. Præcepit autem electis suis solis, qui non plures sunt quam septem numero, si deseritis edere, orate & mittite oleum multis nominibus adiuratum in caput, ad fidei huius fulcimentum. Nomina verò non sunt mihi manifestata: Soli enim septem his vtuntur. Et rursus venendum illud ac magnum apud vos nomen Sabaoth, ipsum esse ait, naturam hominis, & patrem concupiscentiæ: & propterea extentis manibus adorant concupiscentiam, Deum ipsam putantes. De Adam verò quomodo creatus est, sic dicit. Qui dixit uenite & faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, aut secundum formam quam nouimus: princeps est, qui ad alios principes dixit, venite date mihi de luce quam accepimus, & faciamus hominem secundum nostram principum formam, quam nouimus, quod est primus homo. Et sic creauerunt hominem. Euam verò similiter creauerunt, dentes ipsi ex concupiscentia ipsorum, ad decipiendum Adam. Et per hos facta est formatio mundi, ex principis officio. Deum autem non habere partem cum ipso mundo, neque gaudere ob ipsum, eod quod ab initio spoliatus est à principibus, & in angustiam redactus. Atque hac de causa mittit, & deprædatur ab ipsis animam suam quotidie per luminaria hæc, solè & lunam à quibus totus mundus & ois creatura rapitur. At verò est qui loquutus est cū Mose & Iudæis ac sacerdotibus, principè tenebrarum esse dicit. Quare vnū & idē sunt Christiani & Iudæi & gætes, eūdē Deū colentes.

~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~
~~_____~~

Oratio ante panis esum.

Paradisus Manis.

Propheta quomodo habeantur apud Manem.

Adam & Eue formatio.

colentes. Nam in concupiscentiis suis decipit ipsos, quum non sit veritatis Deus. Propterea igitur quicumque in illum, qui cum Mose ac Prophetis loquutus est, sperant Deum: cum ipso ligabuntur, quia non sperauerunt in Deum veritatis. Ille enim secundum concupiscentias ipsorum loquutus est cum ipsis. Post hæc autem omnia in fine dicit, quemadmodum ipse idem scripsit: Quum conspicuam fecerit Senex imaginem suam, tunc humerifer dimittit terram foras, & sic resolutur magnus ignis, & totum mundum consumit. Deinde rursus dimittit glebam cum nouo sæculo, quo omnes animæ peccatorum ligentur in sæculum. Tunc autem hæc fient, quum statua venerit: Emissiones autem omnes, Iesus in paruo nauigio, & Mater vitæ, & duodecim gubernatores, & virgo lucis, & senex tertius in magno nauigio, & Spiritus viuens, & murus magni ignis, & murus venti, & acris & aquæ, & interni ignis viuens, circa paruum luminare habitabunt, donec ignis consumpserit totum mundum. In quot annis verò hoc futurum sit, numerum non didici. Et postea restitutio erit duarum naturarum. Et principes habitabunt in inferioribus suis partibus, patet verò in superioribus, propriis receptis. Hanc autem vniuersam doctrinam dedit tribus suis discipulis, iussu vnoquoque in regionem abire. Et addas quidem orientis partes sortitus est: Thomas verò Syrorum terram adeptus est: Hermeas autem in Aegyptum profectus est: Et vsque in hunc diem isthæ degunt, dogmatis propositum erigere volentes. Hæc sunt, quæ ex prædicto libro Archelai apposui. Et sic zizaniose in mundo seminationis doctrina excitata est, & sic zizania doctrinæ suæ euomuit. Quot verò ad ridiculi huius imitatoris tantam calumniam quis regerere possit? Itaque omnibus clarum est, etiam si non efferuiscat oratio nostra ad subuersionem, sufficere tamen ad confusionem, & ad hoc solum cognoscendum, quod omnia quæ apud ipsos recepta sunt, non consistunt, & nullam vim habent. Priora enim in posterioribus destruit, posteriora verò alia à prioribus loquitur. Aliquando enim mundum ex Deo factum esse vult: Quandoque ex principibus: & Deum non habere, aliquam causam in mundum, sed perire mundum: Aliquando verò firmamentum pelles principum esse asserit: Aliquando verò crucifixos ipsos esse dicit supernè in polo, & discurrere, & nubes congregare, & concitari, ac amoris cæstro stimulari ad virginis conspectum, & ad pulchritudinem adolescentis. Et ò ingentem turpitudinem. Quid enim improbius, molestius & turpius dici possit, quam spiritum veritatis foeminam seipsum exprimere, aliquando verò mascula specie principibus videri? Turpe equidem est virum foeminam fieri, & in foemina forma esse. Turpissimum autem rursus mulieres viros fieri, & viri habitum gestare. Et quomodo non is, qui virtutis ac diuini spiritus est, ab hoc fabulatore Mane magis contumelia affici comperitur? Quomodo autem excoiati amoris cæstro stimulantur, dic mihi bone vir? Quomodo verò postquam crucifixi sunt, excoiati sunt? Si verò crucifixi sunt, quomodo discurrunt non apparente potestate? Quis verò tolerarit blasphemum, ex sudoribus principum nos nutrire decementem, & ab excrementi turpitudine pluuiam nobis demitti? Vnde verò etiam ipse potum bibit, ex pluuiis hauriens cum propriis suis discipulis? Quomodo autem non ridiculus fuerit, qui corporali necessitate superatur, sudores bibens? Peccatum equidem diuersum est, Non autem tanta erit poena eius, qui inuitus peccat, quanta illius, qui vltro ex mentis proposito peccatum committit. Etenim alii homines, ead diuersitas, etiam si sic esset, quod absit, imaginatur enim sic insanus ille: tamen ignorantes quod sudores, ac turpes excretiones aquantur ac bibunt, venia magis ac miseratione digni sunt, quam qui cum conscientia stimulantur, frustra propter vitam suam debilitatem, iisdem potibus vtitur, & aliis ex carne defluxionibus. Et multa sunt per quæ hic, mendaci ore obedientes ipsi decipit. Quid enim apud ipsum non est ridiculum, quod putat femina herbarum ac fructuum & leguminum animas esse? Quare etiam ridiculè iuxta ipsius fabulamentum, ad ipsum confutandum dicere aggrediemur. Si animæ sunt grana lentis, & phaseli, & ciceris, & aliorum: Anima verò tauri eadem est: magis laudandi sunt qui carnes edunt, iuxta ipsius aded rationem, quam qui in vita ac conuersatione temperata se exercent. Timet enim iuxta suum fabulamentum, ne forte animatorum animalium & aliorum participes factus, etiam ipse similis fiat, quum contrarium magis contingat: vbi enim conuenerunt viri quinquaginta aut etiam centum, omnes ex vno rauro nutriuntur, etiam secundum vanam ipsius scophantiam, & tamen ad ipsius confutationem dicendum. Quod quinquaginta aut centum, rei sunt vnus animæ. Qui verò grana feminum edit, in vno ingestionis bolo ac morstu, magis quam triginta aut quadraginta animarum reus erit. Et omnia ipsius vana sunt ac ridicula. Omni enim, qui mente in Domino præditus est, veritatis signa ex ipsa vera doctrina manifesta sunt. Etenim Salvatore nihil verius est ad vitæ hominum reuelationem. Afferit enim hic barbarus ad nos progressus, Persa, ac mente seruus, nihil enim molesti esset corpore ipsum seruum esse, asserit inquam, quod omnes animæ æquales sunt, & quod vna in omnibus existit, in hominibus, in pecoribus, in feris, in volatilibus, in reptilibus, & in marinis ac aquaticis animalibus, & in germinum seminibus, in lignisque ac aliis omnibus visibilibus. At non sic ostendit Dominus noster. Profecto enim vbi venit ad homines saluandos, etiam pecorum sanandorum curam ac medelam habuisset, & resurrectionem lapsorum animalium procurasset. At non sic narrat, neque sic docet. Absit. Verum hominum animas ipse saluare nouit, quam animam comprehensim comprehendens per ænigma dixit: Non ueni nisi propter ouem perditam, vt diceret totam naturam humanam. Et quid dicit scriptura? Curabat omnes, quos afferebant ad ipsum, lunaticos et occupatos uariis morbis. Adducebant ad ipsum cæcos, surdos, claudos, paralyticos, mutilatos, & super omnes beneficentiam ac medelam suam expandebat. Nusquam autem scriptum est quod adduxerunt ad ipsum animalia. Deinde rursus, quum venisset in partes Gergesthorum, velut Marcus habet, aut in confinia Gergelenorum, sicut Lucas dicit,

Mundi cōsumptio per ignem

Contrarie tas dogmata Mani chæi.

Peccatorū diuersitas.

Anima in oibus una.

aut Gadarenorum velut Matthæus, aut Gergefenorū, quomodo exemplaria quædam habent (Nam locus is inter tres illas partes medius erat.) Et ecce duo demoniaci supra modum scivi, è monumentis egressi vociferabantur dicentes. Sine, quid rei nobis tecum est, I E S V fili Dei, quod ante tempus venisti ad cruciandum nos? Novimus te quis es sanctus Dei. Erat autem grex porcorum illic pascens. Et rogabant ipsum demones dicentes, Si eiecis nos ex hominibus, mitte nos in porcos. Et ferebantur in mare, et peribant in aquis. Pastores autem fugiebant, et nunciaverunt in civitatem. Et in Matthæo quidem de duobus demoniacis dicitur: porcos autem simpliciter indicat, & numerum non declarat. Marcus autem etiam numeri porcorum certitudinem explicavit dicens: Venit in partes Gergefenorum, et occurrit ipsi demoniacus, qui ligabatur catenis ferreis, et dirumpebat vincula, et in monumentis debebat ac vociferabatur: Sine, quid rei nobis tecum est, I E S V Fili Dei, venisti ante tempus ad torquendum nos? Et interrogavit ipsum I E S V S, Quod est tibi nomen? et dixit, Legio: quia multa demonia ingressa erant in ipsum, et rogabant ipsum, ut ne mitterentur extra regionem, sed ingrederentur in porcos. Erat enim illic grex porcorum pascens, et permisit ipsis intrare in porcos. Et ferebatur grex porcorum præceps in mare. Erant enim ferme duo milia, et suffocati sunt in mari. Et qui pascabant ipsos fugerunt, et denunciaverunt in civitatem. Nunquid igitur propter ignorantiam interrogabat Deus Verbum, qui propter nos homo factus est, & non norat nomen demonij, antequam interrogaret? Imò solet Deus ex ore interrogatorum vniuscuiusque argumenti propositum clarum facere. Sic etiam hic, ut horrendam demonum multitudinem ostendat, quæstionem facit, quo ex illius ore admirandum opus ostenderetur. Et rogabant ipsum demones dicentes, Ne mittas nos in abyssum, sed permitte nobis ut ingrediamur in porcos: et permisit ipsis. Et ingressi sunt demones, et ingressi in porcos: et ferebatur grex porcorum præceps in mare, et peribat in aquis: O ingentem Dei benignitatem, quomodo mendacium redarguit, feruis autem suis veritatem ostendit, per opera, & per sermones, & per omnem suam curam. Opere enim ostendit non eandem animam esse in hominibus, & in pecoribus, & in alijs animalibus. Si enim eadem anima esset, qua ratione vnum mundare volens, aut vnam animam saluare hominis demoniaci, duo milia animarum simul perdere non pepercit? Et si eadem esset, quomodo vnum mundat, aut vnam animam, in alia vero corpora siue animas permittit demones ingredi? Non sunt clara lucis opera? non in luce sunt hi sermones facti? Non est illustris facies veritatis? nonne omnia plana intelligentibus, & rectam inuenientibus cognitionem? Quis his auditis & comparatis, non redarguerit Marnem confuentem ea, quæ non oportet, mentem hominum à veritate peruertere? At vero rursus scelerasti illi, audiuim enim quendam sic loquentem, qui vbi ex nobis audiuisset hanc tractationem, conuersus bestialis ille, cogitavit nunquid posset, contra veritatem Dei, verba ludibrii plena sibijpsi prætexere, & cogitavit vera mendacio impetere, & dixit. At intulit porcis mortem: discesserunt enim animæ ipsorum de corporibus, & saluatae sunt. Et multa est dementia non videndum & mente cæcipientium, & qui neque ad auditus sensum suscipiunt ea, quæ ab ipsis dicuntur. Si enim omnino animas à corpore discedere, salus putatur: oportebat potius Saluatorem demittere hominem demoniacum, vt saluaretur anima à corpore hominis liberata. Ergo dilexit magis animas in porcis, quam animam hominis. Qua enim ratione non etiam hominem, vnâ cum porcis permisit ferri in mare ac mori, vt omnes animas hominum & porcorum mundaret ac saluaret? Sed non sic nouimus. Verum Lazarum quidem à monumento quatruiduanum vocat & excitat, & in mundum reducit, non malum quid ipsi largiens, neque malum ipsi faciens. Diligebat enim Lazarum inquit scriptura. Quem itaque diligebat, quomodo in carnem reuerti faciebat, si quidem mala est caro? quomodo vero non fuit potius semel mortuum, & à corpore saluatum? Et ne quis putet Lazarum statim rursus mortuum esse. Ostendit enim clarè sanctum Euangelium, quod discubuit I E S V S, & Lazarus discumbebat cum ipso. Sed & in traditionibus inuenimus, quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quando est suscitatus. Postquam vero suscitatus est, alios triginta annos vixit. Et sic ad Dominum profectus est, vbi obdormiuit, & cum reuerendo nomine vocatus est, quemadmodum omnes vsque ad horam resurrectionis: quando vnigenitus restituet, velut promissit, corpus animæ, & animam corpori: & dabit vnicuique, prout fecit, siue boni siue malum. Si enim non corporum resurrectio esset, vnde esset stridor dentium? At ne rursus quidam exvesania sua dicunt, dètes ad manducandum nobis constructi sunt, qualem itaque cibum edemus post mortuorum resurrectionem? Si enim post resurrectionem rursus comedit I E S V S, de piscis alii parte, & fauo mellis, & conuersatus est cum discipulis per dies quadraginta. Nunquid ergo erit esus? Et de esu quidem manifestum est. Quoniam beatus est, qui edit panem in regno cælorum. Et extat Domini ipsius promissio, Sedebitis in mensa Patris mei edentes & bibentes. Et edere quidem ac bibere ipsi soli cognitum est. Nam oculus non vidit, & auris non audiuit, neque in cor hominis ascenderunt ea, quæ præparauit Deus diligentibus ipsum. Cæterum quandoquidem hoc loco animarum differentias exposuimus, & ea quæ ex ipsa veritate, & exemplo perfectio sunt, quod alia est anima hominis, alia peccoris. Et quod non venit ad saluandum animam pecoris, sed hominis eo, quod pecora non iudicantur. Homines enim possident regnum cælorum, & homines iudicantur. Abibunt enim hi in iudicium æternum, & hi in vitam æternam, inquit vnigenitus. Quid autem qui quæstiones speculantur, vbi ac cesserint, & non depræhenderint dicti claritatem, ægreferunt opposita sibijpsis excogitantes magis, quam vtilia sibijpsis venantes. Quandoquidem enim Matthæus dicit, Duo demoniaci, Lucas verò de vno narrat. Et vnus ex Euangelistis dicit, quod latrones simul crucifixi maledictis impetuerunt ipsum. Alius verò non solum, quod non maledixerint vtrique, Sed etiam defensionem alterius indicat. Etenim increpabat alterum, & dicebat,

Porcorum submersio.

Traditio-nium usus.

Esus post resurrectionem.

bat, Non times tu Deum quod in eadem condemnatione sumus: hic autem sanctus nihil fecit. Et ad hæc acclamabat dicens: Memento mei I E S V quum ueneris in regnum tuum. Et Saluator ad ipsum dixit, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso: videntur sanè hæc velut dissonantiam habere in Scriptura, verum omnia plana existunt. Et si enim duo sunt apud Matthæum demoniaci, apud Lucam iidem sunt. Sed quoniam solet scriptura rationes factorum dare, ea gratia non meminit Lucas duorum, sed vnus. Duo equidem erant à demoniis curati, vnus autem permansit in fide, alter excidit. Itaque propter permansio nem in fide, sequebatur I E S V M, velut Euangelium habet, in quemcunque locum abibat: Ea gratia alterum reliquit, & alterius qui permansit in regno cælorum mentionem fecit, & nihil aduersatur ad veritatis inuentionem. Iam verò etiam aliam similem huic argumento rationem Euangelium narrat velut de vno. Dominus decem leprosos mundauit, nouem autem digressi non dederunt gloriam Deo: vnus verò reuerfus permansit, qui etiam à Domino prædicatur, dum dixit, Decem leprosi mundati sunt, Cur ne vnus quidem ex ipsis reuerfus est ut daret gloriam Deo, nisi solus hic alienigena: Et vides quod propterea quod intellexerit beneficium, & propter gratitudinis opus, vnus pro decem mentionem facit. Eodem modo vnus Euangelista de latronibus meminit. Solemus enim singularia pluralia dicere, & pluralia singularia. Dicimus enim, narrauimus vobis, & vidimus vos, & venimus ad vos: & non duo sunt qui dicunt, sed vnus qui præsens est. Vnus autem iuxta vsus consuetudinem, ex persona multorum pluraliter narrat. Sic pluraliter comprehendit Euangelii tractatio. Alter verò narrat, quod vnus quidem fuerit maledictus, alter verò confitebatur, & adeptus est salutem. Et vides quod omnia veritatis dicta clara sunt, & nihil contrarium in scriptura. Cæterum quum omnia hæc ex scriptura recensuerimus, sermonis narrationem, vt arbitror, in longum extendimus: Et cõtingat quidè opto, vt nos longa oratione lassetur, eos verò qui veritati aduersantur redarguamus, filios autem veritatis per salutaria ipsius medicamenta exhilaremus. Deinde rursus reliquæ impostoris dogmata videamus. Dicit enim duo testamenta esse inter se contraria, & Deum qui loquutus est in lege, alium esse à Deo Euangelii. Et illi quidem principis nomen imponit: hunc verò Filium & Patrem ipsius, bonum Deum dicit. Atque vtinam vera diceret, & non errans contra se ipsum blasphemaret. Eidem sermõni etiam nos ipsi assentimur, quod boni Patris bonus filius, I uimè de lumie, Deus ex Deo, Deus verus ex Deo vero, venit ad nos vt nos saluaret. in propria uenit, & nõ in aliena. Sui ipsum non receperunt. Quicumque uerò receperunt eum, dedit ipsis potestatem Filios Dei fieri, qui non ex sanguinibus, neque ex carne, sed ex Deo nati sunt. Quamquam nemo in mundo sine carne & sanguine natus est. Sed omnes participes carnis & sanguinis nati sunt. Quid enim essent, antequam in carne nascantur? aut quid possumus esse absque carne? Quandoquidem verò mundus ex Deo factus est, & nos creati, ex carne quidem patrum ac matrum geniti sumus, venit Dominus, vt generaret nos ex spiritu & igne. Geniti enim sumus, & est verum, & non potest quis primam natiuitatem negare, neque ex carne sit. Secunda verò natiuitate non ex carne geniti sumus, neque ex sanguine, hoc est, nõ carnis & sanguinis abusu vsi sumus, sed carne & anima in spiritu nati, quæ caro non amplius carnalis est, sed sanguis & caro & anima spiritaliter vnita, hoc est, dedit ipsis potestatem Filios Dei fieri, his qui transmutant mentem, & per carnem, & sanguinem, & animam Deo complacuerunt. Qui igitur in propria uenit, non alienus est, sed Dominus omnium. Et propterea dicit qui loquitur in prophetis, Ecce adsum. Et Iudæis dixit, Si Moysi crederetis, crederetis etiam mihi, ille enim de me scripsit. Et, Abraam pater uester exultauit ut uideret diem meum, & uidit & gauisus est. Sic patres uestri fecerunt prophetis. Beati estis quum probra iecerint in uos, & dixerint contra uos omne malum mentientes. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cælis, sic enim persequuti sunt prophetas ante uos. Et alibi, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui missi sunt: quoties uoluit congregare filios tuos. Vox autem quoties, ostendit quod per prophetas ipsos congregare curam habuerit. Si enim quæ occidis Prophetas, dicit redarguendo, profectò Prophetarum curam habet. Qui verò prophetarum curam habet, non alienorum curam gerit, sed suorum. Et requiratur, inquit, sanguis qui effusus est a sanguine Abel, usque ad Zachariam iustum qui occisus est inter templum & altare. Et quum omnia sustulisset, & mensas nummulariorum subuertisset dixit, Nunquid facitis domum patris mei domum mercimoniorum? Et ad Mariam ac Ioseph dixit, Cur quærebatis me, non sciebatis quod in his quæ patris mei sunt oportet me esse? Et statim infert Euangelium, dicens quod vbi dixerit, Nunquid facitis domum patris mei domum mercimoniorum? mox recordati sunt discipuli quod scriptum esset, Zelus domus tuæ exedit me. Et quot producere licet ex Euangelii & Apostolis ad insanam Manis maniam confutandâ? qui vult diuidere & abalienare vetus testamentum à nouo, quum vetus testetur de Saluatore, & Saluator confiteatur vetus Testamentum. & nõ solum ipse, sed etiam Apostoli, velut dicit Dauid, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Si igitur Dominum ipsum uocat: quomodo filius ipsius est? Et rursus in alio loco dicit, quum pueri clamarent Osanna filio Dauid, & non increparet ipsos, dicunt Pharisei, non audis quid hi dicunt? prohibe ipsos. Ipse verò ad illos dixit, Si hi tacuerint, lapides clamabunt. Filius etenim Dauidis est secundum carnem, Dominus uerò Dauidis secundum spiritum. Et vtraque loquutio potens est & vera dicit. Nihil enim adscitium habet veritas. Verum vt ne longius extendam hoc argumentum, contentus ero his testimonijs. Deueniam autem ad alia, circulatoremque confutabo. Si corpus alterius Dei est õ bone vir, & anima alterius Dei, quæ est societas amorum? Et ve-teor, ne in profundam aliquam cogitationum molem, exigua tenuitatis nostræ mens irruat. Quapropter resrenabo me ipsum, vt ne multum lectionis laborem faciam his, qui ex

Contrario rum scriptura lo-coru cõ-ciliatio.

Singularia propul-larib, & ut cõ-sim.

Natiuita-tis geminae ratio.

vno testimonio præstigiatorum redarguere possunt. Equidem simul societatem habere, non est eorum qui inter se discrepant, sed vnius opus, aut duorum amicorum operatio. Quum itaque corpus & anima simul sint, vnius Dei opus est. Non enim est diuisio, eo quod ambo decenter cooperantur ac consentiunt. Si vero iuxta huius sententiam, principes qui comederunt animam, fecerunt ipsi vinculum hoc corpus, quomodo comestam rursus includunt in corpus? Omne enim quod comeditur, consumitur: quod vero consumitur, cedit in hoc ut non amplius sit. Quod vero cedit in hoc ut non amplius sit, id neque in aliquo loco conclusum est, neque est, neque fiet ei, quod non est carceris locus. Sæpe autem suæ sententiæ oblitus, de quibus dicat, obliuiscitur, & quæ modo adstruit, eadem rursus destruere se ignorat. Aliquando enim animam comestam, in corporibus quæ sunt conclusam asserit, aliquando vero abreptam esse à principibus superne ex armatura boni Dei eandem tradit ut non amplius comesta sit, sed captiua detenta. Aliquando vero eandem captiuam detineri, non amplius concorditer dicit, sed alio modo doctrinam contra ipsam narrat, asserens ipsam velut insecutionem voluntaria mente à superna virtute eiectam esse, instar hædi in foueam missi ad hoc ut feram venetur, irritatamque feram ad capiendum hædum descendisse, atque ipsam captam esse. Et si quidem de propria virtute hædum demisit superna virtus, hoc est bonus Deus, aut lux, velut ipse nominat, siue venatus fuerit feram, siue omnino venari potuerit, interim tamen dum primus deuorabitur hædus, etiam magis seipsam lædet superna virtus, partem sui in cibum feræ submittens, quo ipsa partis detrimentum passa feram coepisse videatur. Et non amplius velut valida & suprema ac potens ratione aut voluntate feram capiet, sed multifariam machinatur æverfute agit, quo feram superare possit. Et si omnino capta fuerit fera, iam tamen de propria parte hædum comestum amisit. Si enim animam demisit hic superna virtus, quo per animam principatus ac potestates venans illaquearet, non successit propositum ei quæ hoc consilium iniuit. Siue enim demisit animam ut caperet, capta est: siue ut illaquearet, illaqueata est, quum descendere rit à pura natura, & incidere primum quidem in vinculum corporis ipsius materiæ, deinde in multas peccatorum absurditates. Et vndiquaque corruit impostoris illius sermo ac scelesti doctrina. Age vero videamus etiam de matre vitæ, quam à virtute emissam esse dicit, sed & ipsam matrem vitæ, primum hominem, hunc vero quinque elementa produxisse. Elementa vero sunt velut ipse dicit, Ventus, lux, aqua, ignis, materia. Hæc autem induisse hominem ipsum velut ad belli apparatus, & descendisse infra, ac cum tenebris pugnasse. Principes enim tenebrarum comedebant ex armatura ipsius, id quod est ipsa anima. O insanum præstigiatoris imitamentum, & incomparabilem imposturam, & ridiculi argumenti aggressionem, vndiquaque impotentiam attribuit Deo, vndiquaque ignorantiam assignat omnia scienti Deo. Qui enim matrem vitæ, iuxta ipsius sententiam produxit, is opprobrium fert, aut quod ignorauit ea quæ à matre vitæ fiebant, aut quod facta aliter euenisse comperta sunt, præter cogitationis expectationem. Ignorantiam enim damnatur, qui alia quidem euentura esse cogitauit, alia vero postea facta inuenit, non iuxta ipsius voluntatem. Mater enim vitæ, quæ ab ipso virtus appellatur, ex ipso emissa est, quam etiam turpe est matrem vitæ appellare. Non enim receptum est apud eos qui prudentia præditi sunt, ut femina aliqua in deitate cogitetur. Sed hæc, inquit, femina produxit primum hominem. Et ut in summa dicam, primum hominem, naturam & matrem vitæ, ex his quæ inter nos sunt imaginantur. Homo enim vocatus est in terra. Et mater quæ ex terra nos genuit, & ex Deo ipsi Adam creata est. Imaginatur autem ex propriis ratiocinationibus bestialis ille, in caelo talia esse, qualia etiam in terra existunt. id quod pœnitentis esse nequit, velut diuinus sermo vbique docet. Dicit enim corpora cœlestia, & corpora terrestria: sed alia est cœlestium gloria, alia terrestrium, Et nondum in totum ea quæ sunt supra celos enarrauit, sed de apparentibus his, quæ corpus existunt, Sole inquam, aut Luna, aut his quæ in terra sunt, & de corporibus sanctorum, velut sanè nos cogitamus, qui tenues sumus. An vero etiam eorum, quæ supra celum sunt ratio habebitur, non omnino decernimus, propter profundissimum scientiæ in ipso Apostolo alucem. Attamen multa terrestria relata sunt, quanto magis, quæ sunt supra celos, vnde terrestribus assimilari possunt, & bone. Primum vero hominem dicit rursus armaturæ gratia, sibi ipsi parasse, ventum, lucem, ignem, aquam, materiam. Si quidem igitur ex supernis est primus homo, & huc venit ut sibi ipsi armaturam pareret, & produceret sibi hanc ad munitionem sui & ad potentiam acquirendam: profecto ea quæ in mundo sunt potentiora sunt, quam is qui ex supernis de cœlestibus venit. Aqua enim est quæ videtur, & lux quæ apparet, & materia quæ ex tua sententia corrumpitur, & ventus qui ad aures nostras defertur, & ignis hi quo omnes citra impedimentum vitimur in necessitatibus. Et si per talia principes bello petit, que est efficacia belli? dic mihi. Quis nobis tubas inflabit dux belli fiens? dicimus phalangas, contrahamus alas belli. Quis miserit primum iaculum contra eum, qui grauitur insanit contra principatum ac potestatem substantiam? Ventus pugnat & bone? Imò materia ac ex tua sententia corrumpitur? Imò ignis in nostrum usum paratus à Domino? Imò lux quæ tenebris ex parte cedit, interuallis temporum ex Deo ordinatis? Imò aqua? Quali modo enarras ea quæ à te sunt nouata? Etenim videmus per hæc magis & bona & mala fieri. In igne enim sacrificia fiunt simulachris, & non recusat ignis, neque prohibet peccatū. Aqua maris libant qui dæmonia adorant, & non prohibitus est vnquā in aqua is qui conatur ignorantiam perficere. Quot autē piratæ cædes in aqua maris perpetrarūt? Et potius non est cōtraria aqua principibus prauitatis, velut tu dicit, sed magis coadiutrix est aqua: quū non sit aqua causa, sed vnusquisque hō causa sui peccati. Et & ingētes tuas nugas.

nugas. Quid vero profuit apparatus armorum & munitio elementorum primo iuxta te homini, qui ut pugnaret descendit, & à tenebris superatus est? Dicit enim quod pressus est illic intra hominem, quum autem ipse precatus esset, audiuit ipsum pater, & demisit alteram virtutem ab ipso productam, viuum Spiritum appellatum. Tolle personam tuam & comediarum poeta Menander. Quum ille sis, te ipsum obtegis, adulterorum & ebrietatis opera narrans. Nihil enim in te consistit. Græcorum enim poemata pro veritate introducens, seducis eos qui à te decepti sunt. Fortassis enim super te Hesiodus sapuit, vbi poemata de Deorum genealogia recensuit, fortassis Orpheus: fortassis Euripides. Illi enim etiam si ridicula narrauerunt, tamen manifestum est quod quum sint poetæ, ea quæ non sunt finxerunt. Tu vero velut quæ sint narras, ut errorem ampliore facias. Hunc Spiritum viuum descendisse dicit infra, & porrexisset dexteram, ac eduxisset ex tenebris primum appellatum apud te hominem, infernè in inferioribus periclitantem, qui descenderat ut saluaret comestam animam, & ipsam seruare non potuit, sed ipse periculum incurrit. Si quis ad salutem missus est, periclitatus est, & alio rursus missus opus habuit ad suam salutem. Quanto magis anima periculum incurrit, propter quam missus primus homo periclitatus est, imò etiam secundus missus est ad saluandum, quem tu Spiritum viuum esse dicit? Per pœnitentiam igitur pater demisit adhuc fortiozem, ut primi hominis Saluator fieret? Aut ignorabat illum primum impotentem esse, & illum saluaturum esse sperabat, quum autem ipse periclitaretur, postea re per experientiam cognita emittit ac demittit? Et ingens quædam est absurditas o Manichæ, & non coherens neque consistens totius doctrinæ tuæ fabulamentum. Dicit autem rursus quod Spiritus, vbi descendit porrexit dexteram, & primum hominem periclitantem leuauit ac eduxit. Quapropter mysterium discipulis suis tradidit ad porrigendam dexteram, vbi alter alteri obtinuerunt, signi gratia, quod à tenebris sunt seruati. Omnia enim in tenebris esse dicit, præter se solum. Etenim cæci ludibrii gratia, multum videntes appellantur à videntibus, dum declinant, ut ne malè audiant. Deinde rursus dicit, alias quasdam substructiones ac architecturas nobis construens, velut præsens illic & ea quæ non sunt imaginans. Func, inquit, hic viuens Spiritus creauit mundum, & ipse tres alias virtutes gestans ac descendens principes sursum tulit, & in firmamento crucifixit, quod est ipsorum sphaera. Et vocem quidem sursum tulit: non intelligit brutus ille quomodo sibi ipsi repugnat: & quæ apud ipsum laudata sunt vituperat, & quæ vituperata laudibus effert, instar ebrii ac delirantis, & alia pro aliis delatant. Dicit enim principes infernè in tenebris esse, & præter substantiæ ac corruptionis esse locum. Et si ex hac corruptione & ex parte tenebrarum, Spiritus principes coegit ac sursum tulit, ob maius supplicium, & malorum locorum mutatione facta, in supplicium sursum traxit: non amplius erunt superna bona & substantiæ vitalis, sed potius mortis: & inferna non amplius supplicium, sed bonæ cuiusdam essentiae, ex quo loco quum voluerit spiritus in supplicium transferte principes, à iucundis ac necessariis ad supplicij locum transtulit, ut sic ipsos cruciaret. Et aliàs, si Spiritus mundum fecit, quomodo rursus dicit mundum non à bono Deo factum esse? Et si principum corpus est firmamentum, in qua ergo cruce principes affixit? Aliquando enim dicit ipsos in firmamento affixos esse, aliquando vero ipsum firmamentum corpus ipsorum adstruit. Et multa est verborum tuorum incoherentia, quæ nullam consequentiam ad veritatem habet. Ita in omnibus hostis ad nos accessisti, magis autem tibi ipsi hostis, & qui sententiam tuam recipiunt. Deinde rursus idem dicit, quod postquam crucifixi principes in sphaera, creauit luminaria, quæ sunt animæ reliquiæ, & non sic dicit animam, sed animæ reliquias. O inconstans dogma, & sermones mendaces ac incoherentes. Omnes enim reliquiæ, pars sunt plenitudinis: plenitudo vero maior est reliquiis. Si itaque reliquiæ sunt luminaria, ostendat nobis maiorem luminaribus ut animam videamus. Si vero plenitudo comesta ac consumpta est, reliquiæ autem sunt luminaria, ergo etiam ipsa, quum infra crucifixos principes sint comedentur, principibus summum locum adeptis. Si vero eo quod crucifixi sunt, non amplius possunt animam & luminaria detinere, corruit mendax sermo tuus o Manichæ. Deinde rursus idem docens quomodo humifero iustus status præscriptus sit, creauit & materia, inquit, sibi ipsi omnes plantas. Et quum raperentur ipse à quibusdam principibus, conuocauit magnus princeps omnes principes ac primarios, & accepit ab ipsis singulis vnam virtutem: & construxit hominem secundum formam primi illius hominis, & ligauit animam in ipso. Hæc est commixtionis tractatio. Quando vero videbat, inquit, pater viuens animam in corpore premi, ut qui miserator est & misericors, misit filium suum dilectum in animæ salutem. Nam ob hanc, & humiferi causam, ipsum demissum esse dicit. Et filius delatus transformauit seipsum in hominis speciem, & apparuit hominibus velut homo, & homines putabant ipsum natum esse. Quum igitur venisset, opificium ad animarum salutem fecit, & machinam composuit habentem duodecim cados, quæ dum à sphaera vertitur, morientium animas haurit: & has magnum luminare radiis acceptas purgat, & lunæ tradit, & sic impletur lunæ discus apud nos appellatus. Et vides, quanta sit huius præstigiatoris delira nugacitas, & ebrietatis obliuio? Nam quæ ab ipso dicta sunt, obliuioni tradit, & quæ dicere videtur, transmutat ac destruit propria dogmata dissoluens, aliàs aliter atque aliter narrans, & posteriora destrunt priora, & quæ in prioribus destruxit, rursus postea redificat ac extruit, ita ut ostendat quod à seipso non consistit, sed dum à spiritu immundo impellitur, alia pro aliis narrat, quemadmodum qui ex phrenitide mente capti sunt. Aut enim aduentum Domini nostri IESUS CHRISTI dicit, post multos autem annos à factis luminaribus præsentia ipsius venit, & post machinam duodecim cadorum ab ipso appellatam.

Mundi aetas trigesima in quinquies millesimum quingentesimum nonum creationis mundi annum, & trigesimum aetatis ipsius, trigesimum vero tertium vsque ad cruceem. Quomodo igitur a quarta die in caelo fuerunt luminaria & astra? Si vero dicit, Ante hoc venit & fecit haec, inconfitens est ipsius nugacitas. Nam priusquam homo esset in terra, fuerunt ab ipso appellata elementa, & duodecim frustra vocati cadi, & machina, quam gratiosis nominibus seductos ab ipso imaginari vult. Omnibus enim intelligentiam habentibus clarum est ex ipsa Scriptura ac consequentia, quod priusquam formatus esset Adam primus homo, facti sunt omnes stellae ac luminaria in quarta die. Hic vero dicit, quod venit ut faceret duodecim cados, in forma hominis, & apparuit hominibus homo. Siue ignorans, siue iuxta factam ab initio dispensationem se aliquid dicere putans, velut caecus seipsum deducens, his qui ab ipso excaecati sunt procedentia in mendacia exponit. Praesente vero veritate, & oculos per intelligentes aperiente, deliria sua in risum profert. Quibus enim hominibus apparuit non existentibus? Quomodo vero in hominis forma apparuit, qui non accepit corpus? Et si quidem in aduentu in carne impleuit hoc apparens, & non existens, apparentia res ipsa erat. Ergo neque apparuit, neque venit. Si enim ubi venit non erat, ne ab initio quidem venit. Si vero putabatur quidem homo, non erat autem homo, quid urgebat Dei Verbum ut homo appareret quum non esset? Nisi forte a creditoribus trahebatur, & voluit sibi ipsi formam effingere, quo posset latere ipsum querentes. Si vero & apparuit, & non erat, qualis erat haec Veritas? In Veritate enim non est mendacium, sicut dicit de seipso vnigenitus. Ego sum veritas & vita. Vita autem mortem non habet. Et Veritas alterationem non sustinuit, ut ne veritate turbata, non amplius veritas sit, & concidit ex omni ratione idem tragicum argumentum. Neque enim post aduentum astra creata sunt, neque anteaquam fierent astra, homines erant. Et hinc atque illinc confutatus est seductor Manichaeus, velut iam supra a me declaratum est. Caeterum de Lunae tractatione dicit, quod ex animis discus eius impletur. Priusquam autem mortuus esset homo in terra, vnde implebatur discus? Nam post nongentesimum & tricesimum annum vitae ipsius Adam, qui primus mortuus est in terra, quomodo vna anima discum implebat? Aut quomodo nongenti triginta anni vocati sunt, si non Luna implebatur & deficiebat, & constitutum suum cursum perficiebat? non ab animis accipiens repletionem, sed a Deo habens praecipuum sapientiae ipsius. Omnia porro animalia, inquit, eadem anima plena sunt, quod exaequet animam hominis, & muris & vermibus, & aliorum degenerum formatione corporum. Reliqua vero nugacitas habet, quomodo virgo apparet principibus, aliquando in viri habitu, aliquando in feminae. Fortassis Hermaphroditum sui demonis exprimens, affectus suos concupiscentiae introducit. De inde dicit, Quum princeps magnus spoliatus fuerit a dicta virgine, emittit suas nubes, & facit pestem, & incepit incidere radices, & sic mors fit. Et non nouit brutus ille quod quam vituperans mortem dicit, magis vitam debeat vocare, eo quod a corporibus animae discedant. Si vero omnino esse in corpore animam, principes carcerem putarent, nunquam hoc faceret princeps, ut liberaret e carcere animam ab ipso occupatam, iuxta tuam adeo sententiam. Et quanta est absurditas in flagitiosa hac doctrina? Alia deinceps ludibrii plena sunt, velut electi ipsius appellati. Et reuera quidem electi sunt a diabolo ad condemnationem: quo impleatur quod dictum est, Et edulia ipsius electi. Illi enim desidentes vespae & nihil operantes, sed curiosae agentes, & non scientes, quibus sanctus Apostolus praedicat, velut secundum prophetiam cognoscens, quod non ex doctrina Dei ambulat, sed ex diabolo, attoniti ac stupidi quidam ociosi & pertinaces in malis, dicens, Qui non laborat, neque edat. quo ociosorum illorum propositum obliteret ac damnet. Iubent igitur eos qui ab ipsis instituuntur, ut ipsos large nutrant. Illi vero quicquid necessarium est, exhibent electis suis, quo videlicet pius videatur qui alit animas electas. Hi vero ubi acceperunt, quod etiam ridiculum est dicere, per praetextum orandi pro his qui obtulerunt, maledictionem ferre magis ipsis imponunt, malefici potius quam bonitatis testimonium ipsius praebentes. Dicunt enim sic, Ego non seminavi te, non messui te, non molui, in elibanum non misi, alius obtulit & comedi, innoxius sum. & potius maleficos nutritores suos ostendunt. Etenim reuera oportebat negantem Deum qui omnia fecit, neque ex creaturis Dei nutrir, per ironiam ac cauillam loquor. Ipsi vero non recidunt botrum, sed edunt botrum, quo poenitent redarguantur quod magis ebrietatem habent, quam veritatis adeptionem. vtrum enim grauius est? Etenim vindemians semel recidit botrum, qui vero comedit, per dentes sectores ac manducatores, & per hoc quod singula grana edomat, magis multipliciter torquet ac secat: & non amplius similis erit ei qui semel secuit, is qui manducauit & consumpsit. Verum ut videantur solum glorificare, aliquod veritatis signum praetendunt. Deinde rursus estrani ore loquitur de Paradiso, quem mundum vocat. Sunt, inquit, plantae quae in ipso sunt, concupiscentiae & aliae imposturae deceptionesque ac fraudes, ut reuera a serpente deceptus indicetur. Sicut enim ille innocentis Euae aures corruptit, ita horrendus serpens ipsius aures corrumpit. Quae enim in paradiso sunt plantae, inquit, concupiscentiae sunt & aliae deceptiones, quae hominum cogitationes corrumpunt. At arbor in paradiso, ex qua cognoscunt bonum, est ipse Iesus, cognitio ipsius in mundo est. Qui vero accepit, discernit bonum & malum. Et vides quomodo omnia recta peruertit? quum Apostolus palam clamet ac doceat, Mctio ne forte sicut serpens Euam decepit per uersutiam suam, ita corrumpantur cogitationes uestrae a puritate & sim.

Luna autem impletur

Mortis causa

Ciborum reuerentia

Paradisum esse mundum

et simplicitate erga christum. Et vide quomodo vocet ipsum seductorem, & versutum, & qui Euam decepit? Et rursus in alio loco idem Apostolus, vir non debet comam nutrire, quum sit imago gloriae Dei. Et vides, quod gloriam Dei dixit comam quae in corpore fertur, & non in anima. Et post haec dicit, Adam non est deceptus, sed mulier in transgressione obnoxia facta peccauit. Saluabitur autem per filiorum generationem, si manserint in fide. Et vide quomodo natura quae vera sunt praedicata sunt in diuina scriptura, & frustra hic inaniter se effert, imo potius ludibrio se exponit apud eos qui perfectam intelligentiam habent? Deinde rursus narrat, non esse mundum Dei, sed ex parte materiae formatum esse. At quia sibi ipsi non consentit, sed contra sua dogmata modo destructiones modo adstructiones fingit, omnibus manifestum est, talem opinionem delirantis esse. Transitus deinceps animarum narrat a corporibus in corpora, quos fortassis aut a Platone, aut a Zenone Stoico, aut ab aliquo phanatico collegit, & hoc mendacium reperit. Quomodo enim possibile est animam a corpore in corpus inecere? Si quidem enim corpora formata ac parata essent, & sic animas susciperet, probabilis esset haec tragica fabula. Si vero quod feminatur, ex modica gutta est, quomodo anima in tam exiguo corpore tantum reperit amplitudinem? Sic enim formantur ea quae formantur, & non amplius consistit ipsius sermo. Neque enim a corpore in corpus transeunt animae. Nam citra mixtionem foemine ad marem, & maris ad feminaem, in singulis animalibus nihil formatur. Nunquid igitur sic consistit anima, ut per duorum corporum coniunctionem, tragicum hoc praestigatoris figmentum perficiat? Et multa est absurditas in his, qui talia vel cogitant saltem. Nos vero vt ne integritatis grauitatem mutemus, contenti sumus eminus solum huius argumenti speciem proposuisse. Praeterito itaque corruptam hanc opinionem. Omnes enim eiusmodi cogitationes absurdae sunt. Si enim ex corpore in corpus animarum transitus eonatingit, & quando postea homo fit canis? Cur non ab homine canis fit, aut a boue? Cur auicula non gignitur? At si forte contigerit tempore aliquo in immenso saeculo, vt monstrum nascaatur, hoc signi causa fit. Et natura quidem suos terminos nouit, & non euariit vt hominis naturam aliter praeter naturam formet, aut etiam vniuscuiusque; pecoris. Sed in vnaquaque qualitate eadem qualitas fit. Et si omnino corpus aliud pro alio, a corpore non fit. Quanto magis anima hominis in aliud corpus non transibit? Et Cur, inquit, transit? quo si forte in homine veritatis cognitionem non intellexit, in cane aut equo constituta & edomita intelligat, & in hominis corpus reflectat, & sic adepta cognitione, in Lunae discum assumetur. Et mirum videri debet, quod quum in homine esset, apud quos sunt scholae grammaticae, sophisticae, & artium immensa copia, & sermo, & auditus & doctrina, in ignorantia fuerit anima. In porco vero constituta, maiorem cognitionem assequuta est: quo ostendat suae cognitionis iactantiam magis porcorum esse, propter ipsius erroris ac impietatis. Caeterum de formatione ipsius Adam idem narrans, alia per alios per errorem contexit. Qui dixit, inquit, faciamus hominem secundum imaginem nostram, et secundum similitudinem, & addit, Venite faciamus: quod scriptum non est, sed faciamus hominem secundum imaginem nostram & ad similitudinem: princeps est qui ad alios principes hoc dixit. Verum hoc redarguit sanctus Apostolus, & ipse Dominus in Euangelio, quando Pharisaei ad ipsum dixerunt, Non est bonum hominem esse solum. Et Moses dixit dandum esse libellum repudij, & eijciendum esse uxorem. At Dominus ad pharisaeos confutationem inferens dixit, Moses iuxta duriciam cordis uestri scripsit ab initio uerum non sic fuit. Sed qui fecit, masculinum & feminam fecit. Et dixit, Propterea relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carnem unam. Et statim infert dicens, Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Constat itaque Dominus, Deum hoc est proprium suum patrem se esse Adam & Euam, & nuptias uenerandas ex ipso institutas esse. Ex eadem consequentia etiam sanctus Apostolus praeco veritatis dicit, Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in christum & Ecclesiam: a similitudine creati a Deo Adam ac Euae, quos Deus creauit, & dixit Adam, Hoc os est ossibus meis, & caro ex carnibus meis. Et huius rei gratia relinquet homo patrem & matrem. Et quoniam constituit ipsi costam in vxorem, non amplius aliud quid dicit, sed mysterium magnum, in homine & feminae formationem. Iuxta tropum autem figuram, per allegoriam fertur. Quomodo igitur hic abominanda narrat, & a veritate Dei aliena? quae a Deo creata sunt, a principe creata esse, blasphemore asserens, & mentem a veritate distrahens? Deinde dicit, Quandoquidem anima ab initio ex supernis auulsa, angustiam supernae virtuti inducit, propterea omnino demittit, ac praedatur a principibus reliquias suas, quae sunt ipsa anima, per haec luminaria. Magnae profecto nostrae spes sunt, & magna nostra expectatio, quod non potest Deus bonus, & viuens & potens saluare, non dico suam virtutem ab ipso auulsam, sed quae ab ipso facta sunt & formata, si non per alium quendam modum & occultam depradationem, auulsam ab ipso virtute spoliatis, nos saluaret. Et quid adhuc tempus tero in absurditatibus ipsis recensendis, qui etiam blasphemam lingua dicere miser ille non erubescat, eum qui loquutus est in lege & prophetis principem esse tenebrarum? Beata spes nostrae, quoniam principi tenebrarum christus offerre coegit. Quum enim mundasset leprosum, Abi, inquit, offer munus tuum velut praecipit Moses. Munus autem erat in lepra, volucris in sacrificio, & similitudo in holocaustum. Si autem princeps tenebrarum esset, non vtique Verbum, Filius Dei qui ex supernis descendit, & ad conuertendum hominem ab errore principum iuxta Manichaei doctrinam venit, non in quam subornasset, vt leprosus ab ipso curatus illi subiectus esset, sed potius instruxisset vt fugeret illum, & hoc non facere docuisset. At quoniam non venit ad destruendam legem: ipse enim dedit legem, neque prophetas, sed ad implendum, hoc fecit vt legis & prophetarum impletionem, ipse indistinctam ab Euangelio ostenderet. Nam eundem Deum prophetas adorauerunt, & lex ab ipso data est. Nunc autem non per eadem dona eidem Deo adoratio perficitur, sed per preces & gratiarum actiones & alias operationes. Illis enim velut seruis grauius imperauit, sic enim persuaderi poterit

Animarum transitus a corporibus ad corpora.

Adde for- matio.

Veteris testamenti Deus, alius ab eo qui est in nouo.

ti potuerunt, in Euangelio verò leuiora velut liberis, propter excellentem ipsius benignitatē. Quis autem vnus, & idem sit Deus & Legis, & Euangelij, neutrius temporis ministerio dissoluto, idem Deus est qui regnat per omne sæculum, & qui colitur à seruis, verum in singulis generationibus, prout conuenit ipsius benignitati. Et confutatus est vndique huius error, quum Saluator præcipiat legis mandata perficere, & postquam præcepit ea perficere, soluat ipsa, non aboleat, sed impleat, & oblationes alias pro his, quæ in lege sunt, Deo offerre iubeat, hoc est pietatem ac bonitatem, castitatemque ac sanctam vitæ conuersationem. Porro dicit rursus, quod venit Senex, & ostendet imaginem suam in extremis diebus, & tunc humerifer conspicuus ipsius faciem, dimittit terram, & sic ignis æternus consumit terram. Et oblitus est brutus ille, quod materialem ipsam indicet, quam paulo ante à spiritu viuente creatam esse dixit. Simul autem omnem mundum rursus ab igne consumi asserit. Et tunc, inquit, post hæc restitutio duarum naturarum in idem simul ad archetypum deueniet. O magnam laborem, & post laborem nihil ad correctionem tendens. Si enim postquam creatus & factus est, consumetur ac dissipabitur, vt archetypa maneant, rursus in identitate duarum naturarum boni & mali, erit conatus mali ad excitandum ac instituendum rursus bellum, & ad rapiendum rursus aliam virtutem, quo rursus alius mundus fiat. Si verò non amplius hoc fiet, ergo respiciet & moderatè se geret malicia, vt ne amplius committatur cum bonitate, & malus Deus aduersus bonum non amplius bellum geret. Si verò etiam vnquam respiciet, non erit malum, quando ab antiqua sua natura immutatam discessit. Si verò etiam mutabilis est mali natura, omnino à malo in bonum transmutatur, & non amplius erit mala natura quæ mutationem bonitatis habet. Potest enim & hodie mutari, & adhuc superstitè mala, in bonum mutabitur malum. Et qua ratione qui mutandus est iam non mutatur? Et si quidem per Dei machinationem malus mutatur, vt non amplius malum operari possit, non amplius malus sui ipsius culpa existit, sed bonus qui potest ipsius maliciam reprimere, & non vult ante tempus ea quæ temporis sunt facere. Si verò immutabile penitus est malum, nunquam cessabit bello impetere ac vicissim infestari, & omnino nunquam erit restitutio duarum naturarum, quæ immutabile maneat malum, & conetur bono maliciam ostendere, & bellum contra bonitatem excitare. Et si omnino malum per concupiscentiam boni semper coneretur, profectò non amplius erit malum. Nam dum desiderat bonum, attrahere vult sibi ipsi bonum, quo vbi per naturam boni & armatum non ipsius sibi ipsi vim attraxit, in hac videatur seipsum honorare ac illustrare, confidentemque ac potètem efficere. Omni enim qui vult bonum, omnino ex bona opinione hæc cogitatio insidet, & penitus non amplius malum erit malum, quando bonum concupiscere reperitur. Omne enim malum inimicitiam habet aduersus bonum. Sicut etiam bonum non vult malum. Si verò permixta existit amborum facultas, & bonus propria deprædari solet, bellareque ac excoriare principes & potestates: aliquando verò tollere ac disperdere materiam à malo factam, aliquando autem ex ipsa formare, improbitas & inconsistentis narratio garrulitatis nobis introductæ sceleris illius existit. Sed age dicamus de mali natura rursus repetita oratione. Dic nobis o bone vir, qui à temporibus Aureliani regis & hucusque venisti, & quæ ante omnia sæcula fuerunt, enarras, quum hæc neque prophetæ vaticinati sunt, neque ipse Saluator docuerit, neque Apostoli, nisi conficta aliqua ex sanctorum nomine nugatus fueris, ita vt libros tibi ipsi adoptes, ac producas. Vnde igitur venis mali principalem ab initio principatum nobis afferens? Quum autem interrogatur à nobis an mutabilem hæc maliciam asserat, aut immutabilem, iam nobis dictum est, quod immutabilem ipsam introducit. Et aliquando quidem mutabilem, aliquando verò immutabilem, ad malum quidem immutabilem, ad bonum verò mutabilem: quo ex duobus terminis turpis confusio ab hominibus damnetur. Si enim in multis & infinitis sæculis immutabilis erat malicia, ipsum hoc solum nomen habens, & nullum aliud quam mali: qui mutauit post multa sæcula immutabilem naturam, vt malicia ad non conuenientiam mutaretur. Si enim nondum rapuerat virtutem & bello impetierat, neque acceperat armaturam in suam virtutem & in cibum, manseratque per multa sæcula sine cibo, neque alimento indigens, quis conuertit eam quæ aliquando alimento non habuit opus, vt venerit ad cibum, requisieritque eum quem aliquando non requirebat, & indigerit eo, quo olim non indigebat? At si mutata est natura, quomodo immutabilitas mali à te confirmabitur? Si verò rursus ad proprium statum venerit, non amplius habens quod edat, quomodo malus aut prauus, qui consuetus fuit edere ac cibo vti, sufferre potest, vt in futurum tempus sine cibo degat? Si enim quum cibis aduersus non esset, sustinere non potuit, sed ad cibum deuenit, & animam deprædatum cibum sibi ipsi vendicauit, iam quum in consuetudine ciborum fuerit, multo minus natura compefei potuerit, & nihil ipsum persuaserit, qui gulosus fuit, & in ciborum experientia constitutus, vt absque his vitam degat: quemadmodum sermo tuus inconstans hoc ipsum asserit. Verum præteribo hunc locum, & ad alias ipsius nugas orationem deducam. Rursus enim dicit quod principes in proprijs partibus tunc erunt, & pater proprias recipiet partes. Quis igitur ille adeo æquus, vt terminum vtriusque partis dimetiatur? Quomodo verò credet is, qui ab initio veritati & bono non credidit? Si verò cum necessitate persuaserit bonus iniquo, vt suis contentus sit, & boni portionem non mandat cur non ab initio hoc facere potuit, priusquàm omnino partes ab ipso spoliaretur? Quomodo verò duo simul erunt in eodem, quum vnusquisque suam partem possideat? Si enim omnino partes habet, & alia partes non ipsius sunt, non amplius omnipotens vocabitur, sed vterque ipsorum proprium habet dominum. Cuius verò tandem malus erit Dominus, non amplius existente mundo, neque animalibus & hominibus impio ipsius subiectis? Si verò omnino malus, est & materia & corruptio, quomodo non potius corruptus est? Si enim ex eo tempore malicia corruptio fuit, & corrumpit quidem alia, ipsa verò seipsam non corrumpit: non amplius corruptibilis est, quæ alia

Mundi cō
suptio per
ignem.

Mali acbo
ni natura
rum confi
deratio,

quæ alia quidem corrumpit, ipsa autem perpetua manet & nõ disperditur. Quum autè ipsa maneat, in solida substantia, corruptaque alia & non seipsam, nihil relinquere potest, sed penitus corruptio aliorum, alia corrumpit, ipsius verò substantia permanet. Et non amplius aliquid rerum finet, sed ipsa sola manebit, quæ verò per ipsam corrumpuntur, abolentur. Si verò etiam sibi ipsi mala est, & sibi ipsi corruptio, non amplius substantia ipsius consistet, non solum in futuro dixerim, sed etiam ex eo tempore abolita fuit, vt quæ iam seipsam in seipsa corrupta ac dissipauit. Verum hæc omnia narrationes sunt stultæ vaniloquentiæ, quas vbi cognoueritis vos prudentes Filij sanctæ Dei Ecclesiæ fidei; Domini, diiudicate circulatorum, & nugas ipsius deridete. Redit porro ad prætextus male à seipso excogitatos, & ad similitudines ex diuinis scripturis, quæ non sic se habent, sed sic ab ipso male intelliguntur. Age igitur proponamus ea ad verbum, quæ ex diuinis scripturis suffuratus, velut dixi, iuxta suam mentem exponit, etiam si iam sæpe eadem tractantes exactissimè refutauimus. Primum quidem, igitur vbi reperit in diuinis scripturis nomen paraclæti, & sancti paraclæti virtutem ignoraret, seipsum introduxit opinatus sese hunc esse. Et asserit, quæ à sancto Paulo dicta sunt ad se pertinere, velut vbi factus Apostolus dixit, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. At ubi uenerit quod perfectum est, abolebitur quod ex parte est. Hoc verò de paraclæto omnino non dicit Apostolus, qui ipso sancto Spiritu, quem similibus ipsius Apostolis dignus factus est, sed de duobus mundis narrauit, de præsentis & futuro, quemadmodum dixit etiam his qui de temporibus cognoscere volunt. Nemo uos corrumpat neque per sermonem, neque per epistolam, quasi dies Domini instet. Nisi enim reuelatus fuerit filius iniquitatis, homo iniusticiæ, & cætera. Et rursus quum conuenissent discipuli ad Saluatorem, interrogabant ipsum de consummatione, & dicebat ipse, Non est uestrum nosse tempora & momenta temporum, quæ pater posuit in propria potestate, sed accipietis uirtutem superuenientis in uos Spiritus sancti. Et rursus dicebat, A Hierosolymis ne disceditis expectantes promissionem Spiritus, quam audiuistis, hoc est Spiritum paraclæti, de quo dixit. Si ego abiero, ille ueniet, & annuntiabit uobis omnia. At annuntiabit uobis omnia, propter donum quod accepturi essent, inhabitabit in ipsis Spiritus sanctus, quo omnia ipsis clarè exponat, quæ in hoc sæculo capere poterunt. Et hic quidem in hoc sæculo acceperunt Spiritum sanctum paraclæti & prophetarum, velut Agabus vaticinatus est de futura fame, quando prophetæ à Hierosolymis descenderunt ad Antiochiam. Et quatuor erant filie Philippo prophetissæ. Quum autem prophetant, ex parte prophetant, & ex parte cognoscunt. Quod verò perfectum est in futuris sæculis sperantes expectant, quum corruptibile in incorruptibilitatem transmutatum fuerit, & mortale in immortalitatem. Tunc facies ad faciem, iam enim per ænigma res contingunt. Illic autem parantur, que oculus hic non uidit. Illic reuelatur perfectio, quam auris hic non audiuit. Illic magnum beneficium sanctis, quod in cor hominis hic non ascendit. Et uides, quod non Mani referuabatur nosse eximia. Quomodo enim nosset Manes, qui à proprio scopo elapsus est? Conatus est enim Marcellum capere, uenit ad Archelaum vt ipsum superaret, & non potuit. Quomodo igitur qui ignorat quod recens est, nosse poterit de maioribus? Quomodo verò non effugit manus regis Perfarum? quando captus pœnas dedit, vt manifestus fieret intelligentia præditus, quod omnia mentiretur. Rursus autem proferre uult testimonium, quo dualitatem à se dictam confirmet, & inter duo principia vanè distinctionem faciat, ex hoc quod Saluator dixit, Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor putrida fructus bonos facere. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Et uide mihi leuem mentem, & nihil in profunditate diuinæ scripturæ intelligentem. Si quidem enim arbores sunt, ergo etiam agricolam habent, & si plantæ sunt, omnino etiam ab aliquo plantatæ sunt. Quicquid autem plantatum est, nõ est sine principio, sed principium habet. Principium autem habens, etiam finem subibit. Itaque putrida arbor non semper erat, sed plantata est. Et bona hæc arbor non de tota superna bonitate narrat. Illic enim minimè mendax bonitas mutatione non habens, & in honore inenarrabili veri sancti Dei cogitatio. At in platarum negotio uideamus an sic se res habeat, & dicere ordiamur. Siquidem enim de diabolo sermo est, iam sæpe ostendimus, quod non malus creatus est. Nihil enim malum Deus fecit, & hoc intelligentibus manifestum est. Si enim ex isdem procedimus, nihil molesti fuerit demonstrare etiam in præsentis ueritatis rationem. In principio itaque malus non erat, verum euasit malus. Ecce non consistit in hac parte sermo de planta. Videmus enim & Saulum persequutorem fuisse, postea uero propter nomen eius quem olim persequutus erat, persecutionem passum esse. Videmus Iudam cum duodecim Apostolis electum fuisse, & postea defecisse, & in sorte locatum fuisse. Videmus Raab seortum alienum à genere Israel, postea penitentiam egisse, & misericordiam Dei accepisse. Videmus latronem ob maleficia captum & in ligno suspensum, confessionem fecisse, & cum Domino in Paradyso ingressum esse. Videmus Nicolaum bonum fuisse, & electum, postea uero malum euasisse, & inter hæresarchas connumeratum. Et quid opus est me multa exempla recensere? Quid igitur est arbor hæc mala, ex qua bonum non fit, quàm ipsæ hominum actiones? Non potest enim ex malicia bonitas esse. Non potest ex inuidia iusticia, non potest ex adulterio laus fieri. Ipsa enim peccati arbor non potest per bonitatem fieri, hoc est, non facit arbor mala fructus bonos. Neque boni arboris est malos fructus producere. Verbi gratia, bona arbor quæ non facit fructus malos, est quæ producit hospitalitatem, si quæ ab hospitalitate eueniunt, non maliciæ gratia fiunt: misericordiam & eleemosynam: castitatem propter Deum: continentiam propter Dominum, iustitiam propter legem. Hæc duæ arbores de iustitia & de peccato, hoc modo se habent. At barbarus hic Manes cogitat, & uult de Deo dicere & de diabolo. Et quod de Deo nemo potest audere & dicere, quod vnquam malum fecerit, absit, & neque de diabolo quod bonum operetur, hoc clarum est. Sed per Deum omnia bona fiunt, & malum ex ipso nihil creatum est, neque fit. Si uero ex diabolo fiunt mala quædam,

Paracletū
seipsum pu
tauit Mani
chaus.

Arbor bo
na & ma
la.

quædam, ecce inuenimus & per ipsum coronam sanctis necki, & præmium victoribus dari. Et corrui-
 ptus sermo. Putrida enim arbor & bona arbor, de bonis & malis operibus dictæ sunt, & non de ve-
 teri ac nouo Testamento, velut Manis doctrina voluit. Insuper autem idem Manes volens confirma-
 re prætextus de duobus principis, venantis modo subit sententias quæ sibi videntur, & sic habent.
 Dicebat, inquit, Iudæis, Vos filij diaboli estis, ille homicida erat, quia pater ipse mendax erat. Vult au-
 tem maledico ore effutire ac dicere, creatorem cæli & terre patrem diaboli esse, quum nullo modo
 dictum illud ad hoc referre possit. Si enim omnino diaboli filij sunt, corruiptus sermo, & sibi ipsi
 ignorans, Manes repugnat. Separatæ enim sunt de cætero ipso animæ ex diabolo factæ, & non am-
 plius sunt supernæ virtutis, iuxta ipsius fabulam. Aut non amplius pars lucis, aut armaturæ eius-
 dem, aut columnæ lucis, aut matris vitæ. Si verò omnino ipsi diaboli sunt, ergo etiam Abraam horum
 pater, cuius semen sunt ipsi Iudæi, diaboli est, iuxta Manis rationem. Quomodo igitur Saluator ex-
 presse dicit ad ipsos? Vos non estis filij Abraam, sed patris vestri diaboli, si enim essetis filij Abraam, operæ ip-
 sius faceretis. Vos enim queritis me occidere, hominem qui veritatem loquutus sum vobis. Hoc Abraam non
 fecit. Et vides quod abusiue est sermo. Quum enim essent ipsi filij Abraam, Dominus abalienat ip-
 sos ab eo, propter opera, non propter formationem aut creationem. Iam verò etiam in superioribus
 de hoc tractauimus. Quomodo igitur pars seminis ipsi erit modo aliena & diaboli, modo pars Dei?
 At hoc per conuicium dicit. Cui enim quis seipsum subiicit, huius seruus est, iuxta operationem &
 doctrinam. Velut etiam Paulus dicit: *Et si enim multos præceptores habetis, at non multos patres. In*
CHRISTO enim IESU, per Euangelium ego uos genui. Et vides quod de doctrina dicit. Et siquidē
 Manes suscepisset ipsum Abraam, dixisset sanè, Abraam quidem Dei lucis, eos verò qui ex ipso
 geniti sunt, alterius. Cæterum argumenti scopus & propositum, hoc modo se habet. Imitabatur ho-
 micidam, imitabantur traditionem Iudæ, susceperant calumniâ proditoris, filij facti sunt ipsius, pro-
 pter abnegationem Dei. Ipse mendax erat, loculos detinens & furans, & dicens ad ipsum, *Auc Rab-*
bi, & redarguebatur & audebat, Amice propter quid ades. Hic Iudas imitatus est ipsum Cain, quoniâ
 homicida erat, mentiens coram Domino, ac dicens: *Nunquid custos sum fratris mei? Non scio ubi est.* Et
 ipse iuxta imitationem filius fuit, itemq; iuxta intelligentiam, eius quæ in serpente loquuta est men-
 dacis vocis, & dixit, *Eritis sicut dij cognoscentes bonum & malum.* Atque hoc est quod in Euange-
 lio à Salvatore dictum est: *Vos filij estis diaboli.* Dicit enim, *Nonne duodecim uos elegi, & unus ex uobis*
est diabolus? Quoniam ab initio mendax est, & homicida, quia pater ipse mendax erat. Et soluta est
 huius quæstio. Non enim diaboli filij erant, Iudæi: Absit. Dicit enim Samaritana ad Saluatorem, *Hic*
in monte hoc adorauerunt patres nostri, & vos dicitis, quod in Hierosolymis est locus ubi oportet
adorare. Deinde post multa ipse Saluator dixit, *Quæ uos uos loquimur, quia salus ex Iudæis est.* Et rur-
 sus Apostolus, *Manifestum est quod ex Iudæa exortus est Dominus.* Et multa sunt quæ de hoc dici possunt,
 & errorem huius redarguerent. Rursus autem inheret huic dicto, *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ*
ipsam non apprehenderunt. Persequantur, inquit, tenebræ lucem: nempe malis principibus perfe-
 quentibus, & bello impetentibus deitatem. Si verò lux bello impetita à tenebris persequutione pa-
 titur, ergo potentiores sunt tenebræ ipsa luce, quoniam fugit à facie tenebrarum, & non potest stare
 lucens, eo quod tenebræ sunt fortiores. At non sic se res habet. Neque enim lux fugit à facie tenebrarum
 sed, *Lux in tenebris lucet, & tenebræ ipsam non apprehenderunt.* Si verò tenebræ non apprehenderunt,
 lucem: multum abest hoc à sententia Manis, qui dicit, quod non solum apprehenderunt, sed etiâ ar-
 maturam ab ipso abriperunt. Quomodo igitur quæ prædicatæ sunt ab ipso, quod rapuerint armatu-
 ram, omnino non apprehenderunt lucem? Quomodo verò lux quæ persequutionem patitur, ipsa sua
 sponte in tenebris lucet? At quoniâ obtenebratæ erant mentes hominum per caliginem peccati, de-
 misit Deus primam legem, illuminans velut per lucernam lucentem, quemadmodum dicit Petrus in
 epistola: *Attendentes prophético sermone, velut lucerne lucenti in squallido loco, donec Lucifer exo-*
riatur, & dies illucescat in cordibus uestris. Illic enim lux in tenebris lucet, lex data in manu mediato-
ris, per fidelem seruum Dei Moysen. Quapropter quandoquidem ab origine prima erat lux lucens ve-
 lut scintilla in lege secundum naturam, quam ubi conspexit Enoch, complacuit Domino: per quam
 deductus Abel, complacuit Domino: per quam inuenit Noe gratiam corâ Deo, cognita via: per quâ
 Abraam credidit Deo, & reputatum est ipsi ad iustitiam. Deinde ubi præterisset lux à scintillari mo-
 do, accessit aliquid ad splendorem lucernæ quæ in squallido loco luxit, hoc est, lux in tenebris lucet,
 ipsum mandatum Dei, & cogitatio mentis secundum bonitatem, lucens in corde fidelium, in medio
 caliginosæ cogitationis malorum ac improborum factorum inter homines, cultusq; simulachrorum
 ac abnegationis Dei, cædis item & adulterij, atque aliorum. *Quando autem uenit magnum luminare, lux*
uera quæ illuminat omnem hominem uenientem in mundum: in mundo erat, & mundus per ipsum factus est, &
mundus ipsum non cognouit. In sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Quotquot autem receperunt eum, dedit
 eis potestatem filios Dei fieri. Et vides in quibus tenebris hæc lux lucet, & quæ tenebræ ipsam non apprehē-
 derunt. Nam bonum quod semper à Deo in mentem hominum mittitur, & illuminat in mundo, à
 peccato non superatur. Similitudinem deinde rursus apprehendit Manes, ab eo quod Saluator di-
 xit: *Simile est regnum cælorum homini patrifamilias, qui seminauit in agrum suum bonum semen, & dormien-*
tibus hominibus inimicus homo uenit, & seminauit zizania. Deinde dicunt ipsi serui ipsius, *Nonne bonum*
semen seminasti in agro? Ipse uerò dixit, Etiam. Unde igitur zizania? Ille uerò dixit, inimicus homo hoc fecit.
Serui autem ad ipsum dixerunt, Vis igitur ut abeamus & eradicemus zizania? At ille dixit, Non: ne forte
eradicantes zizania, & eradicetis simul triticum. Verum finite usq; ad tempus messis, & dicam messoribus, Co-
llicite zizania & ligate in fasciculos. Triticum autem deponite in horreum. Et parate zizania ut comburantur
 igne

Iudæi filij
 diaboli,
 cur sunt
 dicti.

Iudas dia-
 bolus.

Tenebræ
 & caligo
 peccati.

igne inextinguibili. Quum autem discipuli ipsius in domo dicerent, Explica nobis parabolas zizania-
 niorum, ipse soluit ac respondit, ut non concederet impostori ut ansam haberet contra ueritatē. Re-
 spondet igitur clarè Dominus, & dicit: *Qui bonum semen seminauit, est Deus: ager est mundus, zi-*
zania sunt mali homines, triticum sunt boni homines. Inimicus homo, est diabolus: messor, sunt an-
geli: messis est consummatio sæculi, quando præcipiet Dominus angelis suis, & colligent peccatores
à regno suo, & tradent ipsos ad exurendum. Et uidetis uos filij ueritatis, quod ea quæ uult dicere cõ-
tra seipsum producit hic renouatus nobis pro Ianne & Iambre. Ipse enim negat mundum Dei esse.
Hic autem Saluator dicit mundum esse agrum, patremfamilias autem ac dominum agri, hoc est pa-
trē suum, & seipsum seminasse bonum suum semen. Et neq; diuisit animas à corporibus, aut corpo-
ra ab animis: Sed inimicum hominem dicit seminasse zizania, quæ sunt mali homines. Homines au-
tem non dicit corpora per se, sed simul dixit malos homines. Rursus similiter bonum semen paterfa-
milias seminauit in agro suo, bonos dicit homines, & non dixit horum animas, sed bonos cū corpore &
anima. Proinde ergo per doctrinam seminauit Deus bonum in hominibus: & per malignam fraudē
subseminat mala opera diaboli in hominibus. Hinc atq; hinc non reperiemus maliciæ radicem, sed
opera quæ per nos fiunt. Et omnino non est diabolus causa & autor seminatum zizaniorum. Sta-
tim enim declarat dicens, Dum dormirent homines: & non dixit, dum dormiret paterfamilias. Quum
enim nos obdormierimus à bonis operibus, quum neglexerimus iustitiam, quum mentem non uigilan-
tem habuerimus ad mandatum Dei, tunc seminamus peccata. Vides quod messorès parant fasciculos
ad ignem æternum? Dic mihi o Manes, animas illic ligant, aut corpora cum anima exurunt, aut ipsas
animas? Non enim amplius consistit sermo tuus de animarum purgatione, quando ad supplicium &
iudicium tradentur. Verum suffecerint hæc de his hætenus. Intelligentibus enim apparent & clara
sunt dicta ueritatis. Apprehendit rursus aliud dictum in mediū producens, & non intelligens ea quæ
in ipso sita sunt, aliter interpretatur salutaris doctrinæ uirtutē, eo quod dixerit Saluator, Venit prin-
ceps mundi huius, & in me nihil quod suū est inuenit. Et rursus Apostolus, Deus sæculi huius excæcauit men-
tes infidelium, ut ne illuminet ipsos illuminatio gloriæ Euangelij. Videmus itaque de principe mundi hu-
ius, de quo dicit Dominus, quod deijcietur infra: Ego autem si exaltatus fuero, omnes trahā ad me-
ipsum: quem dicat principem mundi huius. Et siquidem diabolus dicit, quomodo Ioannes in Euan-
gelio de Saluatore dicit, Quod in sua uenit, & sui ipsum non receperunt. Videmus enim duas hæc sentē-
tias inter se oppositas. Apostolus enim dicit, Totus mundus in malo situs est: & in mundo erat Sal-
uator, Quomodo ergo utriq; capientur? Si totus mundus in malo situs est, ubi locus Saluatori in mū-
do est, ut ipse sit in mundo? Et si propria sunt filij Dei ea quæ sunt in mundo, qualis princeps domi-
natur propriis Dei? Si uero non sunt propria filij Dei quæ sunt in mūdo, qualis princeps mundi cõcessit
propria esse Saluatoris ea quæ sunt in mundo? Et si filij Dei est mundus, quomodo concessit princi-
pi ut suum mundum occupet? Sunt aut omnes sermones Scripturæ ueritatis in sapientia dicti, quæ-
admodum ipse Dominus dicit, Venit Ioannes in uia iustitiæ, non edens neque bibens, & dicunt, daemonium
habet. Venit filius hominis edens & bibens, & dicunt, Ecce homo uorax & uini potor, amicus publicanorū
& peccatorum: & iustificata est sapientia à filiis suis. Quomodo aut iustificata est sapientia à filiis suis,
aliter quàm ab intelligentibus sapientiæ uerba? Sicut dicit & in Propheta, Quis prudens & intelliget
hæc, quia recte uia Domini. Et cui ratio sapientiæ, & cognosceret hæc? Impii autem debiles erunt in ipsis.
Delilis enim factus est, & reuera impius cum impiis in diuinis ac cælestibus sermonibus. Saluator
enim paulo antè dixit, Videbam satanam sicut fulgur de cælo lapsum. Et hic rursus, Princeps mundi huius
deijcietur infra. Et si de satana sermo erat iam lapsus, quid erat opus rursus deijci infra? At omnino di-
ces, in abyssum. Vbi igitur exaltari uolebat Dominus? Siquidem enim ab abyssu exaltari uolebat, si-
mile ad simile admotum atque exteptum, æquiuales locutiones efficit, quando in terra exaltatus
est. Dixit enim de exaltatione crucis, & de ascensu in cælum, quo omnes sursum trahat ad seipsum.
Et qua ratione quum supernè esset non attraxit, sed in terrâ uenit? Oportebat enim ipsum uenire, &
speciem hominum in seipsum suscipere, quo Deus Verbum qui ex paternis sinibus descendit, ubi
primum ipsum sanctum uas, quod à Maria accepit, efformasset sibi ipsi, ipsum sanctum uidelicet cor-
pus, in proprio corpore exaltaretur, & exaltatus similes traheret ad seipsum. Quis uero est princeps
mundi huius? Quis quàm, uelut dicit, Totus mundus in malo situs est: non cælum dicens, non terrâ,
non solum, non lunam, non plantas, non mare, non montes, non aërem, non nubes, non uentum, non
astra, non uolatilia, neque quicquam ex creatis. Absit. Sed mundus est, mentis humanæ superbia, au-
dacia ac fiducia arrogantia, temeritas elationis hominum. Hic princeps mundi superbia ipsa deci-
dit infra. Vos enim, inquit, gloriam alter ab altero accipitis, ego autem non quero meam gloriam. Quomodo
enim non cecidit superbia? quomodo non fractus est princeps mundi? quum He-
rodes quidem seruet & iudicet iudicem ac dominum uiuorum & mortuorum, Pilatus uero præsi-
deat: minister maxillam alapis cædat, Iudas tradat, Caiphas iudicet, Iudæi conspuant, milites colaphif-
icent caput eius qui nutu cælum & terram uertere potest. Hæc est superbia & audacia & gloria homi-
num mundi. Hic erat princeps mundi qui cecidit infra. Omnes enim qui in eminentia dignitatū in
mundo sunt, per elationem, per audaciam, per gloriam, per superbiam, principatum possident, quorū
nihil in Saluatore inuentum est. Lignum enim fumigans non extinguet, & arundinem fissam non con-
fringet. Et multa de hoc dicere possem. Rursus aut idē Manes producit, quod Apostolus dixit, Deus,
inquit, sæculi huius excæcauit mentes infidelium, ut ne illuminet ipsos illuminatio Euangelij. Si est
Deus mundi huius, quid ergo Saluator ubi uenit faciebat in alienis? Et siquidem in aliena desidera-
bat, non est hoc boni, neq; iusti. Si uero saluandi gratia uenit non propria, sed aliena: hoc adulatoris
 cuiusdam

Zizania-
 rum para-
 bola.

Princeps
 mundi quis

Mundus
 quid sit.

cuiusdam est, volentis eos qui vicini sunt elatos facere. Et si omnino ut ea quæ dei huius sæculi sunt saluaret venit: ergo ipsi deo mundi gratiam deponit, propria ipsius vasa saluare tentans. Et si omnino assentitur deus sæculi huius, propter suos qui à Salvatore seruantur: ergo bonus est etiam si saluare non possit, gaudens ob suorum salutem. Et erit de cætero vna societas bonitatis: quoniam alter quum possit saluare, alter verò quum non possit sua saluare, ob seruatos gaudet, lucrum hoc ducens, quod sua ab eo qui bene saluat, salua habet. Et si omnino non aduersatur volenti sua saluare, etiã gratiam confitebitur. Si autem gratiam confitetur, primum ipsum saluat cuius sunt qui saluantur, quo erga eum qui saluatur bonitatem suam ostendat. Et non paruos potius saluare vult, & sinere necessarium, ex quo facti sunt qui saluantur. Aut aliter rursus. Si quidem vult ipsum non seruare, eos verò qui sub ipso sunt saluat: ergo non perfectum operatur, neque potest bonum operari in perfectione. Si verò eo quod est naturæ quæ non saluatur, ipsum quidem saluare non potest, eos verò qui ab ipso facti sunt, seruat: multo profecto putidiores sunt qui ab ipso facti sunt, & impossibile est ipsos saluari. Sed & alias, si quidem propria quædam saluare non potens, ad aliena venit ostentationis gratia, ut suis auxilium demonstraret, magna est inopia quæ non potest sua saluare, & ad aliena proficiscitur, quod ostendat opus quod in suis demonstrare non potuit. Et iam corrui sermo Manis, de Salvatore & principe huius sæculi dictus. Et est reuera Deus huius sæculi, non Deus alius & diuersus ab eo qui est, neque Deus alius in substantia existens: Absit. Deus enim omnium Dominus, qui mundum fecit, vnus est Deus, pater Domini nostri I E S V C H R I S T I, & nunquam desinit. Verum de quo Apostolus dicit, quem increduli in Deum sibijpsis elegerunt, eum non solum vnus Deum huius sæculi esse dico: Absit, sed etiam multos, quibus increduli seipsos subiecerunt, & mente excecati sunt. Velut etiam in alio loco dicit: *Quorum Deus uenter, & gloria in turpitudine ipsorum.* Et Dominus in Euangelio, *Non potestis duobus dominis seruire, dicit.* Deinde post multa, vt ostenderet qui sunt duo domini, dicit, *Non potestis Deo seruire & mammonæ.* Proinde Deus est Deus, & mammonas est deus mundi. Per hos enim duos, mammonam & ventrem, maxima pars naturæ hominum insecata cæcuit, non à Deo causa accepta, sed per propriam malignitatem, prout vnusquisque appetens in incredulitate seipsum subditum omnibus tradit. Vnde & Apostolus dicit: *Radix omnium malorum est auaritia.* Et propterea execratur malam præsumptionem ac prænotionem faciendi Deum, dicens: *Eduia ventris, & uenter eduia, Deus autem & hunc & illa abolebit, detestans ventris concupiscentias.* Deus itaque huius sæculi excecavit mentes incredulorum. Quemadmodum etiam in Euangelio scriba primus & secundus dicere reperitur, *Quid faciam vt vitam æternam possideam?* Ipse verò dixit: *Honora patrem & matrem sicut scriptum est.* Non enim erant ab ipso aliena quæ in lege habentur, velut ipse docet vitæ hereditatem esse legis obseruationem. Deinde dicit, *Hæc omnia feci à iuuentute mea.* & quum hoc audiuisset, gauisus est, vt ostenderet mandata legis à sua deitate non esse aliena. Per hoc enim quod dixit, *Gauisus est,* consensum veteris Testamenti ad nouum fecit. At ille, *Qua re amplius, inquit, opus habeo?* Et dicit ad ipsum, *Si uis perfectus fieri, uende bona tua, & distribue pauperibus, & accipe crucem tuam, ac sequere me, & habebis thesaurum in cælis. Ille uerò abiit tristis, erat enim diues ualde.* Deinde dixit Dominus, *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuem in regnum cælorum ingredi.* Non possunt enim ingredi, quoniam excecati sunt à deo sæculi, ducentes Mammonam suam deum, & seipsos subditos facientes deo huius sæculi, hoc est auaritiæ. Quemadmodum dicit, *Attendite à fermento pharisæorum, quod est simulatio.* Et in alio loco: quod est auaritia. Et vt ostenderet huius effectum & opus, dicit: *Duces sunt cæci, cæcus autem vbi cæcum ducit, ambo in foueam cadunt.* Quandoquidem enim excecavit ipsos auaritia, deus huius sæculi, etiam non illuxit illuminatio Euangelij in cordibus ipsorum, eo quod excecati sunt circa auaritiam. Hæc enim & Iudam excecavit. Hæc etiam Ananiam occidit. Hæc multos perdidit. Hic est deus huius sæculi, quem homines sibi deum elegerunt, & honorem erga ipsum apprehenderunt, & Dominum contempserunt, sicut dicit. *Unum quidem amplectitur, alterum uerò contemnet. Non potestis Deo seruire et mammonæ.* Et uides expresse ac clare quomodo rem interpretetur. Nullus enim est alius Deus, non in cælo, non in terra, non in omnibus locis, quàm vnus Pater ex quo omnia, & vnus Dominus I E S V S C H R I S T V S per quem omnia, & vnus Spiritus sanctus in quo omnia, semper existens trinitas, vna deitas, & nunquam additionem accipiens, neque ablationem admittens. Transcimus autem rursus ad alia, & retia huius bestiarum feræ, & inimici ac uictoris diuellamus ô charissimi, ita ut quæ ab ipso nouè dicta ac exposita sunt, ad ueritatis locutionem feramus, his qui ueritatem discere uolunt, & mentem ab omni mala hæresis doctrina auertere. Reprehendit enim rursus legem & prophetas, inimicus ueritatis & sancti spiritus existens, qui in lege & prophetis loquutus est, & laxata lingua uelut semper contra Deum, qui omnia fecit, loquutusque est in lege ac prophetis, & est pater Domini nostri I E S V C H R I S T I, ex quo omnis familia in cælo & in terra nominatur, dicit: *Ex ipso concupiscentia, & ex ipso cædes, & alia omnia.* Iustus enim & ueltes rapere Aegyptiorum, sacrificia autem sibijpsi offerre, & alia omnia quæ lex tradidit. Occidit & homicidam, vt non contentus sit prima cæde, sed etiam alteram efficit, nimirum dum primam cædem uisciscitur. Immittitque concupiscentias in mentes hominum, mulierum & aliarum rerum. Prudenter autem, inquit, pauca de c h r i s t o uaticinatus est, vt per pauca uerisimilitudinis fidè faceret. Atque hæc erant uerba temerarij Manis, quæ contra suum Dominum effrœni lingua loquitur. Vbi uerò considerauerit quis, videbit nihil aliud in hoc apparere quàm phrénitide correpti opera. Sicut enim q ex phrénitide laborat, gladio contra seipsum armatur, & propter morbum suas carnes conscindit, & putat se de inimicis uiscisci, & nō nouit, Sic etiã hic cōtra seipsum arma sumit non intelligēs sentētiās quas cōtra seipsum attrahit. Si enim ex ipso concupiscentia est, & concupiscentiã operatur,

Deus huius sæculi.

Auaritia est deus huius sæculi.

Legis ac prophetarum reprehensio.

operatur, quomodo sursum ac deorsum contra concupiscentiam scribit, qui concupiscentiam immitit: Qui dicit, *Non concupisces quæ proximi sunt, neq; bonem ipsius, neq; iumentum ipsius, neq; acillum ipsius, neq; agrum ipsius, neq; uxorem eius, neque quæcumque proximi tui sunt:* si tollit concupiscentiam, non ipse est concupiscentiæ supplicator. Quomodo igitur dicit, *Præcepit vt spoliarent Aegyptios dum erant ex terra Aegypti:* Reuera enim iustus est iudex, uelut etiã iam sæpe de hoc dixi. Et vt ostenderet quod non ipse opus habeat sacrificiis, dicit in Propheta, *Nō sacrificia obtulisti mihi domus Israel quadraginta annis, dicit Dominus.* Cuius igitur erant quæ offerbantur ipsi quidem iuxta mentem: offerentiæ ipse uerò non eo quod ipsius opus haberet, admittit, sed vt aduocaret à multitudine deorum, vnus Deū cognoscere: *Quum uideret sacrificia fieri diis Aegyptiorum, vt ne per multitudinē deorum mentes ipsorum mutata, vnus solum Deum relinquerent.* postquam autem abduxit mentem ipsorum à multitudine deorum, per multum tempus desuicere, faciens ipsos ab huiusmodi proposito, incipit recidere que non uoluerat: & dixit, *Cur mihi thus ex Saba offeritis, & cinamomū ex terra longinqua? Num comedo carnes taurorum, aut sanguinem taurorum bibo? Hæc enim non requisui ex manibus uestris, sed ut faceretis iustitiam erga proximum, & unusquisque ueritatē erga fratrem suum.* Et uides quod progressu temporū substantia uirtutis diuinorū reuelatur. Quemadmodum ipse rursus dicit ad Samuelem: *Vngē Saul in regem.* Postea uerò ipsos redarguit, dicens: *Vnxisis regem, nū per me: & principes, & ego nō præcepi uobis.* At quia expetebant hoc mentes ipsorum, consolans Deus Samuelem prophetam, dixit: *Non te reiecerunt, sed me, dicit Dominus. Verum unguē ipsi Saul filium Cis, uelut pueris paruis oblatum numen, ut esset infirmitatē debiliū, & morē gerat infanti ob debilitatē ipsius.* Deinde dicit id quod perfectissimum est: *Sacrificiū Deo spiritus contritus, cor contritum et humiliatum. Deus non despiciet.* Et sacrificiū Deo sacrificium laudis. Et quocunq; de hoc dici possunt. Postea uerò dicit idē Manes: *Voluit de c h r i s t o sermonē edere. Qui enim loquutus est in lege magnus reuera, qui edit & de futuris cognoscit.* Si autem nouit futura, non exors est prænotionis. Sed Deus est qui futura nouit. Scripsit autem ipsa vt fierent. Si uerò contraria ipsi fuissent, scripsisset quidē de ipsis, uerum soluisset ipsa, vt ne ipsis credidisset. Quando uerò futura in c h r i s t o ueritate confirmata, profecto ipse spiritus est qui loquutus est in lege, & in prophetis, & in Euangelio. Vna est enim consonantia, quemadmodū per Moysen dicit, *prophetam uobis ex fratribus uestris excitabit Dominus.* Et rursus Dominus dicit: *Moses de me scripsit.* Moses autē dicit: *Omnis anima que non audiet prophetā illum, exterminabitur.* Et rursus Dominus: *Si Moyses scriptis nō creditis, quomodo meos sermones audieritis?* Et vndiquaq; apparet ueritas, lucida existens, & non habens rugam. Mortis porro rursus esse asserit testamentū legis, eo quod Apostolus dixit: *Si uerò testamentum mortis per literas incisum lapidibus fuit in gloria.* Et non solum hoc dixit diuina Scriptura: sed quod lex iusto nō est posita, sed patricidis, & matricidis, & periuris, & si quid oppositū est sanæ doctrinæ. Quandoquidem igitur lex iusto non est posita, iniquus ergo est iustus: Absit. sed quoniam anticipauit iustus perficere ea quæ sunt legis, non est lex contra iustum qui fecit legem, uerum posita est contra eos qui deliquerunt, iudicans iniquos. Sic igitur & testamentum. Iustus enī horum posita est contra eos qui deliquerunt, iudicans iniquos. Sic igitur & testamentum. Iustus enī homicidam occidi, & adulterum occidi, & iniquum legis transgressiorem lapidibus obrui. Fuit autē in gloria. Magna enim fuit huius gloria. Excelluit enim gloriam hominum, eo quod à mutua iniuria prohibebat, in lucæ columnæ ignis expressum, in tubis horrendis ualde resonans, & in tabernaculo testimonij, & in magna gloria tunc constitutum. Oportebat enim præire testamentum mortis, vt primum mortui peccato uiueremus iustitiæ. Sicut c h r i s t u s infirmitates nostras portauit, & morbos suscepit, dum sustulit omnia in corpore in cruce, vt primum ea quæ sunt mortis, deinde quæ uitæ sunt, in ipso propter nos impleantur. Et propterea primum moritur, ut mortis testamentum confirmet. Deinde ex mortuis resurgit, vt à gloria ad gloriam transeat. In cruce enim triumphauit de principibus ac potestatibus, in morte condemnauit peccatum. In eo quod sepultus est, sepeliuit iniquitatē. In eo quod gustauit mortem, aculeum mortis confregit. In eo quod descendit ad infernum, spoliauit infernum, soluit ligatos in fortitudine, erexit trophæum crucis contra diabolum. Et uide quomodo gloria hæc à Mose usque ad dominum. Quanto magis testamentum uitæ erit in gloria? lapide deuoluto, petris ruptis, monumentis apertis, angelis coruscantibus, mulieribus annunciantibus, pace data, spiritu apostolis ab ipso dato, regno cælorum promisso, Euangelio illuminante orbem terrarū. Qui descendit, ipse est qui ascendit supra omnes cælos, & sedet in dextra patris. Non erat mortificans testamentum, sed contra mortem testamentum. In gloria autem erat mortis testamentum, quo excellēs gloria contra mortem fieret. Deinde rursus idem Manes dicit, *Non potest vnus doctoris esse uetus & nouum Testamentum.* Illud enim ueterascit de die in diem, hoc uerò renouatur ex die in diem. Quicquid enim in ueterascit ac senescit, propinquum fit interitui. Verum illud alterius Dei, & alterius doctoris est. Et hoc alterius Dei, & alterius doctoris. Et si quidem duo uetera testamenta ostendere potuissent, uerisimile esse queat quod ab ipso dicitur, uelut duo essent qui tūc testamenta fecissent. Similiter autem si duo noua testamenta ostendere potuissent, poterat quis in mentem sumere quod ab ipso dictum est. Si uerò uetus est vnus, & nouum alterius: boni autem Dei est nouum testamentum, mali uerò uetus: Ergo nisi uidisset bonus Deus malum testamentum fecisse, nō nouisset quod oportet testamentum legare. Et erit hoc modo magis ut qui ab illo doctrinæ occasionem acceperit, & in rebus infinitus sit. Si enim non uidisset, non utique imitatus fuisset. Et oportebat magis uetus testamentum esse boni Dei, quo potius malus imitator appellaretur, quàm qui est uerus Deus. Dicit enim Dominus in Euangelio, *Quicquid uidet filius patrem facere, sic & ipse similiter facit.* Et ut ne admitteret cōsiliariū, ut ne gloriari posset diabolus ac dicere, *Per consiliū eius Saluatorem aliquid fecisse, quum dixit ad ipsum, Dic ut lapides isti panes fiant: ipse hoc non sustinet facere,*

Testamentū mortis.

Lex iusto non est posita.

Testamentū abo nō esse unius doctoris.

Lex ex propheta reficcata arboris.

Similia egregia.

Hoies edulium principum.

Non oēs capiunt hoc dictū de qua re dictum sit.

Apollinis uatis uanis.

Saluatum nemine ante rex, & Aurelianus ante ipsum, quando hic Manes prælens erat. Et in hoc rursus confutatur, quum berij añu.

re, vt ne discere videatur & consilium à diabolo accipere. Et vides quod duo testamenta vnus Dei dicit. Dicit enim Apostolus, Primum testamentum in monte Sina datum est, generans in seruitutem. Mons enim Sina est in Arabia. Et si enim duæ sunt mulieres, at vnus est vir. Sic etiam si duo sunt testamenta, at vnus est Deus, qui ambo legauit. Et propterea non duo vocauit noua, neq; vetera, sed vñ vetus, & vnum nouum. Et dicit, Testamentum autem ob mortuos firmum est. Quapropter etiã primum sine sanguine nõ conficit. Accepit enim Moses sanguinem hircorum, & asperit ipsum librum & populum. Et ideo etiam secundum testamentum ob mortem Saluatoris datum est: quando maxime ambo inter se consona sunt, illud quidem dicens, *Non deficiet princeps ex Iuda, neque dux ex femoribus ipsius, donec uenerit cui repositum est.* Secundum verò, Deus erat in c h r i s t o, mundum concilians sibi ipsi, non impütans ipsis delicta. Et multa de hoc dicere possum. Verum compendij gratia præscribo, Porro arboribus reficcatis ac inueteratis rursus comparat legem & prophetas. Nimirum ex dicto quod dixit, *Lex ex propheta usque ad Ioannem.* Et nihil est hoc stultius. Cui enim non clarū est, quod impleto eo quod nunciatum erat per prophetas, finiti erant prophetæ? Si enim adhuc uenirent prophetæ nunciantes c h r i s t u m venturum ex Maria, nondum c h r i s t u s aduenisset. Similis enim videtur hæc res tali cuiuspiam facto. Rex profecturus in regionem præmittit ante se in equis præparatores, prænuncios. Et quanto magis aduentus regis appropinquat, tanto plures sunt præcones aduentum anticipantes, & in urbibus aduētum denunciantes. Vbi verò uenerit iam rex in urbē, quæ amplius est utilitas præconum? quid opus est equitibus? aut alijs denunciantibus regis aduentū, quando ipse rex intus est? Sic etiam lex & prophetæ usque ad Ioannem. vbi verò Ioannes prædicauit vocem in deserto, & ostendit, *Hic est agnus Dei, qui tollit peccatum mundi;* non amplius prophetis opus est, quo veniant & prædicent nobis c h r i s t i ex virgine aduentum. Opus autem fuit his qui prænunciauerunt ipsius aduentum, ad aduentum ipsius confirmationem, quoniã prænūciatus fuit. Quæ admodum enim si quis pædagogum haberet, velut etiam Apostolus dicit, quod pædagogus noster est lex ad Domini aduentum: vbi peruenit ad ætatem, & accepit præceptorem, non omnino reijcit pædagogum velut inimicum. Sic & nos deducti sumus in lege & in prophetis, usq; ad aduentū præceptoris. Reperto autem præceptore, non reprobamus pædagogum, sed etiã gratiam ipsi confitemur, quod puericiam nostram deduxit, & ad perfectiores disciplinas nos demisit. Aut quæ admodum si quis in mari nauigare vellet, & magnam nauem haberet, verum in parua scapha commotionē circa ripam maris transfret, & scapha hominem ad magnam nauem perferret: homo ipse non omnino submergit scapham, vbi magnam nauem reperit, sed cum hoc quod gratiam scaphæ habet, occupat maiorem salutis suæ nauim. Aut vt etiam aliter dicamus, quemadmodum si quis expositus sit à matre sua genitrice, assumptus autem sit ab aliquo quocunq; tandem: & postea vbi in virum euasit, cognouerit suū naturalem patrem, sit autem talis prudentia præditus, Nunquid vbi cognouit suum patrem, & propriam hæreditatē assequitur, ob id reprobatur nutritorē qui ipsum educauit? & non potius gratiã habet nutritio quod nõ fuit ipsum in mortē tradidit? Sic & nos gratiã habemus Deo qui dedit legem & prophetas, & gratiã habemus ipsi qui dignatus est nos nouo filij sui testamento. Dicit deinde idē Manes, formas esse nos principū, & nos à principibus factos, ipsi verò in edulium obiectos. Verū multa est impietas in talibus verbis. Videmus enim nõ sic res cõtingere. Omne enī quod est in terra, etiã si ex improbiorebus ac scruioribus feris sit, nõ propriã formã inuadit, sed alias, velut verbi gratia, Leones non comedunt, ob propriã figurã, & eundē ordinē: sed fame magna p̄mente feras in mōtibus, & vbi per longū tempus nihil reperiunt, aut propter niuē, aut ob aliam inopiam, diuersantur in speluncis ac latebris suis leones vnã cum catulis ac leonibus, & non inuadit fera feram, non lupus lupū nisi forte ad insaniam deueniat animal, & rabie percitum ignoret quod facit. Si itaq; lupus lupū non edit propter eiusdem ordinis formã: Quomodo possunt principes nos edere, si eiusdē formæ sumus, & non magis adblandiantur nobis, quo videantur proprias suas formas amplecti? Et vndiquaq; re-darguuntur impostoris sermones. Deinde rursus ex Euangelio apprehendit, quod non oēs capiunt ipsius doctrinam, sed quibus datum est. Et nõ erat in hoc loco sermo Saluatori de doctrina, sed de eunuchis. Si verò de doctrina ipsius hoc impletur, Non omnes capiunt dictum hoc: Ergo si non capient, iuxta propriam mentem non capiunt. Laudabiles igitur aut vituperabiles hi iuxta liberū arbitriū vocabuntur. Et non amplius secundum naturã erit capacitas. Alioqui quid profuisset suam doctrinam denuncians? Corruit aut vndiquaq; ipsius sermo. Neq; enim doctrinã Saluator dictum appellauit, sed sermonē de eunuchismo. Et si etiã de doctrina dixisset, nõ amplius consistet Manis sermo. Dicit aplius idē Manes, nostros iam sermones vsurpans: Etenim oues meæ cognoscunt me, & cognosco meas oues. In omnibus aut mentitur. Quum enim vellet per blandicias rapere animas eorum qui tūc erāt in dī spūatiōe, hūc sermonē proloquutus est, escã, vt ita dicã, spargens: quo per adulationē ipsi cõiungerentur: vt vbi cõiuncti ipsi essent, inciperet iactare ac dicere, nouisse se ipsos priusquã ad ipsum accessissent. Accidit autem ei velut Apollini vati, sicut in Græcorum fabulis fertur, qui alijs vaticinabatur, si bisp̄ verò vaticinari non potuit. Verum excidit à vaticinio amans Daphnē, & excidit, p̄pter ipsius castitatē. Sic etiam hic Manes, vaticinabatur quidē se nosse suos: Verū natura propter Marcellum venit subditum ipsum accepturus. Sed corruit ipsius vaticinium. Neq; enim Marcellus ip̄ si fidē habuit, neque quisquam alius illius temporis hominū. Deinde dicit, quod antiquis annis nemo saluatus est: sed à decimo quinto anno Tiberij Cæsaris, vsque ad sua tempora. Probus autem erat illo tempore rex, & Aurelianus ante ipsum, quando hic Manes prælens erat. Et in hoc rursus confutatur, quum vndiquaque Euangelium & Apostolica verba dicat, de his qui iam prius sunt saluati. Similiter dicit Dominus, *Requiratur à generatione hac omnis sanguis iusti effusus in terra, à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem*

sanguinem Zachariae, qui effusus est in medio templi & altaris. Vnde igitur iustus est Abel, vnde Zacharias, nisi quod erat iam salus, & quod saluauit iam per legem & prophetas? Apostolus autem dicit: Regnauit mors ab Adam vsque ad Mosem: quo cognoscas quod in Mose impedita est mors, non penitus abolita. Expectabat enim perfectorem omnium i e s v m. quo vbi ipsum tradidisset pro humana natura, immortalis mortuus, & insuperabilis superatus, & vita in carne suscinēs vt pateretur, frangeret per mortem eum qui imperium mortis habet, aculeum peccati, & mortem: quando de cætero implebatur, *vbi aculeus tuus õ mors, ubi victoria tua õ inferne?* Illic etenim in Mose impedita mors euer sa est, vbi regnasset vsq; ad Mosem. Et primum quidem iusti erant Abel & Enoc, qui translatus est vt non videret mortem, & non est inuentus. At nondum erat lex scripta, sed lex naturalis ex intelligentia & traditione, per successione[m] ex patribus ad filios. Quãdo verò clarè edita est lex, factus est gladius, vt ita dicam, diuidens vim peccati. Quando autem Saluator aduenit, contritus est aculeus mortis, & rursus deuorata mors tunc in victoriam. Et vide quomodo saluauit Deus per multos modos. Perfecit aut salus in c h r i s t o i e s v m Domini nostro facta est, & fiet velut etiã Euangelium dicit, Ex plenitudine ipsius nos omnes accepimus. Et qualem dicit plenitudinē præterquã legē per Mosē datam? Gratia & veritas per i e s v m facta est. Illic quidem data est, hic facta est. Si ex plenitudine lex, gratia & veritas i e s v: vetus & nouū Testamētū in lege, & gratia, & veritate sunt. Alia porro sententia idē Manes vsus est, quo argento facta est emptio? quale fuit precii quod dedit vt nos emeret? Non enim dixit, emit, sed redemit. At emptio[n]em quidem nouit, precium autem non nouit. Veritas verò vtraq; confitetur. Redemit enim nos, & emit vere à maledictiōe legis, factus p̄ nobis maledictio. Et quomodo emit nos statim isert ille Ecclesiæ doctor, dicēs: Precio empti estis, p̄ctoso sanguine agni imaculati & imaculati c h r i s t i. Si itaq; sanguine empti estis, nõ es de emptorū numero õ Manes, quia sanguinē negas. Vnde verò nõ emit? dic. Alienos nos emit? Ergo indignus fuit prior noster Dominus, & opus habens nostri precio, accepit hic, & tradidit nos c h r i s t o. Et si traditi sumus c h r i s t o, non amplius sumus prioris. Si itaq; prior nõ aplius nos possidet: ergo extra suã possessionē constitutus est, & in proprijs locis non habet potestatem. Quomodo igitur operatur in filijs inobedienciæ, velut scriptū est? Sed neq; quomodo emit, neq; quomodo empti sumus, neq; quomodo maledictio pro nobis factus est, nouit ille, per omnia insanians, qui aperuit os suū, & nõ potest ea quæ dicit cõfirmare. Ecce enim ipsos videmus dicere in regeneratiōe aduētus ipsius ac vociferari, In nos te comedimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & dicit ad ipsos, Abite à me maledicti. Non noui vos. Quomodo igitur ipsum cõstitetur, & ipse illos execratur? Quid verò erat maledictio legis? Maledictio legis erat crux p̄pter peccata. Si quis enim dephelus fuerit in delicto, dicit lex, *Suspendetis ipsum in ligno. Non occidat sol super ipsum, super morticinū ipsum, sed detrahetis ipsum, & sepelietis ipsum ante solis occasum. Quia maledictus ois qui pendet in ligno.* Quandoquidē igitur propter crucifixionem maledictio constituta erat, ipse vbi venit, peccata nostra in ligno sustulit, seipsum dās pro nobis. Sanguis ipsius nos emuit. Corpus ipsius nos à maledictione soluit, hoc est soluit peccata p̄ pœnitentiã crucis, & suū aduentū. Neq; igitur lex maledictio est: Abit, neq; Euangelium maledictionem accepit, neq; ipse Dominus, sed per occasionē mortis suæ, exoluta est mors contra peccatū. Dein de dicit, quod lex administratio erat mortis. Iam verò de hoc multa diximus, quod non ipsa erat ministra mortis. Neq; enim iussit occidere, sed dixit, Ne occidas. Quandoquidē verò occidit homicidã, vt per vnū occisum cædis actio tolleretur, & propter vnū terrefacti multi abstinerēt ab iniustitia, vt nõ amplius occideret: administratio mortis erat, nõ vt mortē administraret, sed vt mortē homicidæ faceret, vt ne amplius multi homicidæ fierent. Vbi aut venit Saluator, quandoquidē castigat iã pædagogus: plurimo tempore perfectiora documenta ostendens, vnã cum consonãtia legis, nempe, Ne occidas, ne furtum facias, ne dicas falsum testimoniū: dixit, *si quis te cecidit in dextram maxillam obuer-te ipsi etiã alterã: quo vitæ administratio fiat, cæde penitus sublata. Qui enī peccat in maxillã, irritationē ad cædē nõ facit, sed manū homicidæ p̄ humilitatē exoluit, maliciã in ipso blandicijs demulcens.* Atq; sic oia cõsona sunt in veteri ac nouo Testamēto. Deinde rursus aliud dictū apprehendit, quo duarū personarū propositū obiter inferat, ad dictã ab ipso dualitatis cõfirmationē, duarūq; naturarū, principiorūq; principii nõ habentū, & radicū, de quibus iã antea diximus: similia dicere volens, verum ob rerū diuisionē sic diuidere audēs, dicere nõ veretur, quod vetus Testamētū dixit, Meū est aurū, & meū argētū. Nouū verò testamētū dicit, *Beati pauperes spū, quoniã ipsorū est regnū cœlorū.* At nõ nouit quod vetus rursus dicit, *Dives & pauper alter alteri obuiã uenit, Dominus aut utrosq; fecit.* Et non- Pauperes uum testamētū eidē consentit, beatos quidē prædicās pauperes, natura pauperes: aliquãdo verò pau- natura, & peres spiritu, vt utrosq; exequet, quo & glorians Petrus verã paupertatē ostendat, dū ait: *Argentum & pauperes aurū nõ est mihi, quod uerò habeo, hoc tibi do, in nomine i e s v c h r i s t i surge & ambula:* & vt beatitudinem natura pauperum non oppositã esse indicet beatitudini pauperū secundum spiritū, qui san- ne sunt qui possident aliqua cū iustitia, pauperes aut sunt animi humilitate, de quibus dixit: *Elurui, & dedisti mihi edere: sicutui, & potastis me, &c.* Deinde declarat dicens, *Hi fecerunt ex bonis suis. Et vides vnū & eundē spiritū in veteri Testamento, pauperē ostendere ac diuitem: similiter etiam in nouo Testamento eundem, nam & saluator laudat ambo. Intentus enim gazophylacio, vidit mittentes in carbonã, & non interdixit opulenta dona. Laudauit autem & viduam quæ duo minuta immisit, propter prædicatam paupertatem, vt impleretur quod scriptum est: *Dives & pauper alter alteri obuiã uenit, Dominus autē utrosque fecit.* Et quod quidē hæc sic se habēt, & quod idem est spiritus veteris ac noui Testamēti, vide Apostolū dicentē de p̄fiscis prophetis, *Deficiet me tēpus, si narrare volero de**

Saluatiōis modi mult.

Emptio & precii nostri.

Maledictio legis, & crux.

Pauperes natura, & spiritu.

Gedeone, Baruc, Sampson, Iephtae, Dauide, & reliquis prophetis, qui obſularunt in pellibus ouil-
 lis ac caprinis, male vexati, anguſtijs preſſi ac coarctati, quibus mundus non erat dignus. Reperimus
 enim & Eſaiam ſacco indutum, & Heliam ſimiliter. Et vides quomodo beati prædicantur in veteri ac
 nouo Teſtamento pauperes propter pietatem, & beati prædicantur diuites propter iuſtitiam. Dein-
 de ruruſus dicit diem Manes, Vetus teſtamentū, inquit, iubet ſabbatum agere, & ſi quis ſabbatum nō
 ſeruauerit, lapidibus obruebatur. Sic & qui ſacem lignorum collegiſſet, tradebatur. Nouū autem te-
 ſtamentum, hoc eſt Dominus in Euangelio dixit, Ego operor, & pater meus operatur. Et in ſabbato
 euellēbant diſcipuli ſpicas, & in ſabbato curauit, & non hoc ſolū, verū etiam. Tolle grabatum tuū,
 & vade in domum tuam, dixit. Et d' ingentem ignorantiam. Nihil enim peius eſt imperitia. Multos
 enim excæcauit ignorantia. Quando enim non ob bonā cauſam ſabbatum ſolutum eſt? Quando ve-
 lutio ac ſerō non ligatum eſt à malicia, non modo ſabbatum ſed omnis dies? Ieſus enim Naue ſucceſſor Moſis,
 uatio pro qui inter prophetas numeratur, qui electus eſt à Deo, qui per orationē detinuit ſolem & lunam, vbi
 iuſta occaſione. Stet ſol iuxta Gabaon, & luna iuxta conuallem Ialo. ſtatim reperitur ſabbatū ſoluere propter
 bonam actionem. Nam per ſeptem dies circundat muros Hierichūtis ipſe Ieſus, & non licebat ire in
 ſabbatis vltra menſuram ſex ſtadium definitorum. At menſura ambitus Hierichūtis ſtadia viginti
 excedit. Quum autem per ſeptem dies circūderint ipſi ciuitatem, omnino incidit ſabbatum in
 vnam ex his diebus. Erat autem hoc præceptum Dei, vt oſtenderet voluntatem ſuā miraculoſū edi-
 tionis. Neque enim fraudes, neque machinæ erant, non arietes, non inſtrumenta bellica ad vrbes eua-
 ſtandas, ſed vna vox tubæ cornæ, & oratio iuſti, proſtrauerunt collapſos muros aduerſariorū. Opor-
 tebat enim ipſos plecti, quoniam impleta erāt peccata Amorrhæorū. Iudex enim erat lex cōtra iniu-
 ſtitia, & vnicuiq; reddebat ſecundū ſua opera, & quoniam in peccatis erant Amorrhæi, in trāſgreſſio-
 ne cōſtituti, & qui abnegaffent iuſturandū quod iurauerunt, quemadmodū etiam iā alibi à me dictū
 eſt. Nihil autē moleſti erit & hic eadē apponere. Hæc enim ſunt quæ in præputi Manis illa vehemētia
 habet, Quod malus ſit Deus legis, q deprædatus eſt Aegyptiis, & eiecit Amorrhæos & Gergeſeos,
 atque alias gentes, & dedit terrā ipſorū filijs Iſrael. Qui dicit, Non cōcupiſcas, quomodo dedit ipſis
 aliena? & non nouit idiota ille quod propriā ſuam terrā receperunt abreptam ab ipſis, & puñta ſunt
 ea quæ facta ſunt inter ipſos, mutuo conſtituto termino veritatis & iureiurādo. Noe enim ſeruatus à
 diluuiō, cuiusq; coniuux cum tribus filijs, totidemq; filiabus, ſolus diuidens totū mundū, tribus filijs
 ſuis, Sem, & Cham, & Iapheth diuiſit, iacta ſorte in Rhinocoruris, velut etiā conſequentia habet, &
 nihil eſt vanū, neq; adulteratū. Rhinocorura enim interpretari queas Neel, & ſic natura indigenæ ip-
 ſam vocāt. Ex Hebraica verō lingua ſignificat ſortes, quandoquidē Noe illic miſit ſortes tribus filijs
 ſuis, & cecidit ſors à Rhinocoruris vſq; ad Gadira, quæ ſors habet Aegyptū, & Mareandimē, & Am-
 mona, Libyamq; ac Marmarida, Pentapoli, Macaten, Macronen, Leptemanen, Syriā, Mauritaniam,
 vſq; ad columnas Herculis, & interiorē Gadiram. Hæc ad notū ſiue auſtrū. A Rhinocoruris verō ad
 Orientem ſors hæc habet. Idumæan & Madianitin, Alabaſtritin, Omeritin, Axonitin, Bugean & Li-
 ban vſque ad Baſſorū regionem. Atque hæc ſors diſtinguit inter Sē ea quæ ſunt ad Orientē. Ipſi ve-
 rō Sem cecidit ſors in amplitudinem, Palæſtina, Phœnice, & Caua Syria, Cappa-gene, Cilicia, Cappa-
 docia, Galatia, Paphlagonia, Thrace, Europe, Latia, Iberia, Caſpia, Cardyca, vſq; ad Mediā, ad bore-
 am ac Septētrionem. Iſthic hæc ſors ſeparat Iapheth ad boream. Ad occidentem verō, ab Europa,
 vſque ad Hiſpaniam & Britaniam, illic adiacentes populi, Euites, Daunes, Iapyges, Labri, Latini, O-
 ptici, Magardes, vſque ad poſſeſſionem Hiſpaniæ ac Gallia, Scoptorumq; ac Francorum ſuperiorem
 regionem. Quando igitur ſic diuiſæ ſunt ſortes, Noe conuocatis tribus filijs decreuit iureiurādo, vt
 nemo ſortem fratris ſui inuaderet, & fratrem ſuum circumueniret. At Chanaan filius Cham, quum
 auarus eſſet, inuaſit Palæſtinam terram, & occupauit ipſam, & appellata eſt terra Chanaan, eo quod
 in ipſa habitauit propria ſua ſorte relicta, eo quod nimio calore referta eſſe videbatur. & ſedens in ter-
 ra ipſius Sem, quæ nunc Iudæa appellatur, genuit hos filios, Amorrhæum, Gergeſum, Merezæum,
 Iebuſæum, Euzæum, Aruceum, Chettæum, Alenæum, Samaræum, Sidonium, & Philiftæum. Ob id
 etiam Dominus in lege dicit, oſtendens quod peccata ipſorum in iureiurando implebantur, dum di-
 cit, nondum impleta ſunt peccata Amorrhæorum. Quapropter permanſerunt in monte tempus terentes
 in deſerto, donec ipſi ſeipſos condemnarent, & ad bellum ſepararent aduerſus filios Sem iniuria
 affectos. Sem enim genuit Arphaxad, Arphaxad Cinna, Cinna Sala, Sala Heber, Heber Phalec, Pha-
 lec Rhagab, Rhagab Seruch, Seruch Nachor, Nachor Tharra, Tharra Abraam, Abraam Iſaac, Iſaac
 Iacob, Iacob Iuda, Iuda Phares, Phares Eſrom, Eſrom Aram, Aram Aminadab, Aminadab Naaſſon.
 In temporibus Naaſſon tribuni Iuda, & in temporibus Ieſu Naue acceperunt filij Sem propriam
 terram, nulla iniuria in medio exiſtente, ſed iuſto iudicio. Corruerunt igitur muri Hierichūtis ſua
 ſponte. Iuſtitia enim vlcificatur iniuſtitiam. Per ſeptem dies circūdebant muros, & ſoluebatur ſab-
 batum, vt impleretur iuſtitia. Et non hoc ſolum, verū ſeptem lucernas habebat candelabrum ſancti-
 ficationis in tabernaculo teſtimonij, & ſingulis diebus accendebantur lucernæ ſeptem æqualiter, &
 nulla omnino ipſarum per vnam diem ceſſabat, ſed vnaquaque die eadem lux erat. Non enim factum
 eſt ſabbatum ad excluſionem, ſed ad bonū opus. Quum autē nemo omnino operaretur in duodecim
 tribubus, ſolum altare non ceſſabat, quemadmodū Dominus in Euangelio dicit, Sacerdotes veſtri p-
 fanant ſabbatū in templo, & ſunt ſine culpa. profanāt autē ſabbatū, hoc eſt ſoluunt. Soluunt autē quo-
 modo, quā ſacrificiū offerentes Deo, vt ne ocioſū ſit altare? Et non hoc ſolū, ſed & ſol oritur atq; oc-
 cidit, & luna augeſcit ac deficit, & vti ſpirat, & fructus germinat, & matres pariūt, & oīa ſunt in ſab-
 bato. Quapropter etiā Domin⁹ vbi veniſſet, nō artē fabrile lignariā exercuit in ſabbato, nō ferrariā, nō
 aliud

Sabbati ſo-
lutio ac ſer-
uatio pro
iuxta occa-
ſione.

Terræ di-
uiſio inter
tres filios
Noe.

Chanaan
filij.

Sem filij.

aliud quid, ſed quum Deus eſſet, Dei opus operatus eſt, & dixit, Tolle grabatum tuum, & ambula, quo
 ex geſtante appareret opus quod factum erat, vt omnes cognocerent eum qui de celo venit in auxi-
 lium filiis hominum. Etenim reuera venit vt ſolueret ſabbatum. Non potuiſſet autē ipſum ſoluere, ſi
 alienus ab ipſo fuiſſet. Nemo enim alienum ſoluit opus, niſi exceptor alienorū talis fiat, & alienus in
 ſpectu operæ ſibi ipſi redimat. Quandoquidē autem proprium ipſius eſt ſabbatum, ob id dicit, Do-
 minus eſt filius hominis, etiam ſabbati. & dicit, Non homo propter ſabbatum factus eſt, ſed ſabbatū
 propter hominem. Si itaq; fecit Deus ſabbatum propter hominem, etiam prætulit hominem ſabba-
 to, quo homo requiem cognoceret, & futurorum quietem. Exemplaria enim ſunt hæc celeſtiū. hic
 enim ex parte, illa verō tota perfectio. Sabbathum igitur in lege vſq; ad ſuam præſentiam. Soluit autē
 illud ſabbatum, & dedit nobis ſabbatum magnū, quod eſt ipſe Dominus, requies noſtra & ſabbatiſ-
 mus. Nemo igitur diſparabit vetus à nouo Teſtamento, neq; nouum à veteri. Vna enim eſt, eadem-
 que conſonantia. At verō rudis & imperitus ſi viderit duas vrnas hauſtorias ex vno fonte haurientes
 putabit propter vrnarum diuerſitatem, diuerſas etiam eſſe aquas. Verūm audiet ab his qui noſtrū ve-
 ritatem, Guſta de duabus vrnis, & vide quod duæ quidem ſunt vrnæ, vnus autē eſt ſons. Sic vnus Do-
 minus vnus Deus, vnus Spiritus, qui loquutus eſt in lege ac prophetis, & in Euangelio. Ob id enim
 non duo ſunt vetera teſtamenta, & neq; duo noua teſtamenta, quoniā non ſunt duo qui teſtamentum
 fecerunt, ſed vnus qui vetus antiquat, & nouum renouat: non vetus abolens in interitum, ſed vetus ſe-
 dans, & ſecundo hæreditatem opulentia apponens. Aliam porro ruruſus idem Manes ſententiam pro-
 ducit, dicens: Scio ſpiritum ſaluari absque corpore. hoc enim, inquit, docet Apoſtolus, dicens: Omnino auditur
 inter nos ſcortatio, & talis ſcortatio, quæ neque inter gentes nominatur, ut aliquis uxore patris habeat. Et vos
 inſtati eſtis, & non potius luxiſtis, ut tolleretur de medio veſtrum, qui hoc facinus perpetravit. Ego quidem ab-
 ſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicavi eum qui hoc facinus perpetravit, ut cōgregatis vobis, & Do-
 mino cum meo ſpiritu, tradatur talis ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſaluetur in die Domini. Interitus au-
 tem in carne eſt, perfectæ abolitio. Quomodo igitur abolita carne in manu diaboli, & ſeruato ſpiritu, am-
 plius erit reſurrectio corporum aut carnis? Et nō nouit imperitus ille in omnibus, quod opera carnis
 ſunt, ſcortatio, adulteriū, petulantia, & his ſimilia. Et non de ipſa carne dicit, ſed de operibus carnis.
 Etenim quando operatur ſcortationem, caro ipſa operatur. Si verō habuerit continentiam, non am-
 plius caro eſt, ſed caro in ſpiritum tranſmutata eſt. Quæadmodum etiam Apoſtolus dicit, Qui ab
 initio coniuixit ambos dixit, Quapropter relinquit homo patrem ſuum & matrem ſuam, & adheret uxori
 ſuæ, & erunt duo in carnem unam. Quare qui adheret ſcorto, vnum corpus eſt: & qui adheret Domino
 vnus ſpiritus eſt. Igitur qui ſcortationem operatur, caro factus eſt, non ſolum ipſa caro, ſed omnia, &
 anima, & alia, caro fiunt. Adhærens enim ſcorto, caro factus eſt: & quū ſit carnalis, caro omnino voca-
 tur. Qui verō adheret Domino, vnus ſpiritus eſt, hoc eſt corpus & anima, & omnia quæ ſunt in homi-
 ne, vnus ſpiritus ſunt in Domino. Et de hoc legem ferēs idem Apoſtolus dicit, Deus poſuit in corpore
 omnia membra, unumquodque ſicut voluit. Et vide quomodo conſtitetur Deum creatorem corporis,
 & poſtorem partium in nobis ſicut voluit propria ſapientia ac bonitate. Deinde pro exemplo no-
 ſtri corporis proponit corpus c h r i s t i, quod & nos corpus c h r i s t i ſumus, & mēbra ex parte,
 & Eccleſia Dei quæ eſt corpus c h r i s t i. Si itaque corpus c h r i s t i ipſa Eccleſia, agglutinata,
 & adherens ſpiritu: hoc eſt Domino, vnus ſpiritus eſt, qui ſanē ab ipſa delinquit, à ſpiritu elapſus, caro fa-
 ctus eſt omnino corpore & anima, & ſi quid eſt in ipſo. Alioqui quomodo poſſit pars tradi ſatanæ, &
 pars non tradi? Non enim dixit, vt tradatur caro ſatanæ, ſed vt tradatur talis. Qui verō dicit talis, in-
 tegrum hominem cum anima & omnibus quæ ſunt in homine tradidit. Si verō totum tradidit totam
 carnem pronunciauit. Spiritum verō indicauit ſaluari in diem Domini. Quo verō non in culpa eſſet
 Eccleſia ipſius delicti hominis qui deliquit ac errauit, & inquinaretur tota Eccleſia vnus delicto, di-
 cit, Vt tradatur is qui deliquit, vt ſpiritus, hoc eſt tota Eccleſia ſaluetur. At (inquit) ſcriptum eſt, Caro
 & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, & in hoc ſe aliquid dicere putat. Etenim reuera non po-
 teſt ſcortatio regnum cœlorum poſſidere, neque adulteriū atque petulantia, neque ſimulachrorum
 cultus, hoc eſt caro & ſanguis. Si verō de carne & ſanguine dictum hoc putas eſſe ipſam carnem, quo-
 modo amplius impletur id quod dictum eſt? Quicumque receperunt ipſum, dedit eis poteſtatem filios Dei
 fieri, qui non ex ſanguinibus, neque ex carne geniti ſunt, ſed ex Deo. Quis in mūdo genitus eſt ſine in car-
 ne? Sed quoniam tranſmutatæ ſunt mentes, non naturæ eorum qui ex matrum ac patrum carne ac ſan-
 guine geniti ſunt, & geniti ſunt ſecunda natiuitate, quæ contingit ex generatione Domini per ſpiri-
 tum & ignem, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Quemadmodum igitur hic ex carne geniti ſunt,
 & ex ſanguine, & non amplius reputatur natiuitas ex carne & ſanguine, propter mutationem iuſti-
 tiæ, & quidem in carne & ſanguine, ſicut dicit, in carne enim ob ambulantes, non ſecundum carnem milita-
 mus, Igitur eſt caro quæ non ſecundum carnem militat. Et propterea dicit, Carnem & ſanguinem nō
 poſſidere regnum cœlorum: non de carne hac quæ laboribus fatigata eſt, quæ ſanctificata eſt, & Deo
 complacuit, ſed de ea quæ in peccatis verſata eſt. Alioqui quomodo impletur quod dictum eſt? Opor-
 tet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem.
 Clarius autem de hoc idem Apoſtolus indicans, vt ne aliqui ſeducantur, & pro malis operibus de cor-
 poris formatione ex reſurrectione deſperent, dicit, Mortificate membra veſtra terreſtria, quæ ſunt, ſcor-
 tatio, adulteriū, petulantia, &c. *

Sabbatum
magnū.

Spiritu ſal-
uari absque
corpore.

Caro & ſan-
guis regnū
Dei nō poſ-
ſidebunt,
quomodo
accipien-
dum.

Sed & eos qui viſi ſunt Galilæis, & dixerunt: Hic i e s u s quem uidiſtis à uobis aſſumi, ſic ueniet quo mo-
 do uidiſtis ipſum aſſumi. Cæterum ex relatis omnibus poſſunt hi qui intelligentia præditi ſunt, ſenten-
 tiam cognoscere in omnibus veritatis ſermonibus, & in prædicti appellati Manichæi mendacijs: quū
 etiam ſi

Cenchritis
serpens.

etiam si non alicuius testimonij mentionem fecissemus, ex duobus aut tribus testimonijs quæ produximus, omnia ipsius falsa deprehendantur. Nos autem magnam viam asperam & periculosos locos huius Amphibocæ ac perniciosæ feræ ementi (quæ nimirum Cenchritis est) à multis similitudinibus ad decipiendos videntes variegata, & occultum aculeatum ac venenum ei aculeatum fontem habes, qui ex omnibus procedit. Quandoquidem enim cum Græcis Græcus est, solem adorans & lunam, & astra, & dæmones: Græcus hic vir o charissimè existit, & hæresis ipsius Græcorum dogmata recenset. Magorum quoque dogmata novit, & in ipsis volutatur. Astronomos laudat, eorum dogmata curiose inuestigans. Solum CHRIS T I nomen verbis iactat. Quemadmodum etiam ipse Cenchritis serpens occultat quidem venenum, verum decipit per varietatem, dum in medio multorum nostrorum versatur, & his quæ adfunt assimilatur postquam in virtute Dei, per lignum veritatis & sanguinè CHRIS T I, & per corpus quod ex Maria verè genitum est, & per mortuorum resurrectionem, & per confessionem vnius vnitatis, caput draconis in aqua cõtriuimus, hac multorum capitum hæresi retrò fugata, & capite ipsius cõfuso: Deo quidè grati esse p̄seueremus, ad sequentes verò hæreses progredi festinemus, Deum inuocantes s̄firmitatis nostræ adiutores, quo vbi promissa p̄ferim, p̄fectè Deo gratias agamus.

Contra Hieracitas, hæresim LXXVII.

Hierax.

Post flagiosam hanc, & venenum supra omnem hæresim ei aculeatè, barbaricam Manis illius reptiliformis doctrinæ emissionem, surrexit quidam Hierax nomine, à quo appellati sunt Hieracitæ. Hic in Leonto Aegypti vixit, non exiguæ eruditionis, & Græcæ totius doctrinæ studijs exercitatus, & in medicina Sophistica, alijsq; omnibus Aegyptiorum ac Græcorum disciplinis exactè versatus. Deniq; & astronomiam & Magiam attigerat. Experientissimus enim fuit multarum doctrinarum, & in exponendo ac narrando, velut indicant ipsius orationes. Egregiè verò nouit Aegyptiorum linguam, erat enim vir Aegyptius. Sed & in Græca non modicè clarus erat, omnibusq; modis acutus. Et fuit sanè Christianus, verum nõ permãsit in politia CHRIS T I, impegit enim, & lapsus excidit. Nam hic, vt clarè dicã, à veteri ac nouo testamento discedens, & in ipsa expositione facies, docuit à seipso à proprio vanitate quod ipsi visum est, & quod ipsi in mentè venit. Vult enim etiã ipse carnem non resurgere penitus, sed animam solam. Spiritalem autem resurrectionem asserit, & quæcunq; sunt ex diuinis scripturis in mentem suam collecta, ita in seipso coaceruauit absurda signemta, omnia mala machinatus ad hæresis suæ cõfirmationem. Erat autè vir admirandus ob suã exercitationem in pietate, & qui animas persuadere posset. Multi enĩ pietatis exercitatores statim ab ipso seducti sunt. Arbitror autè quod de resurrectione mortuorum, quod carnis resurrectionem negauit, ab Origene occasione accepit, aut ex sua ipsius mente hoc euomuit. Non admittit hic nuptias, & asserit has esse veteris testamenti. Abraam enim & Isaac & Iacob, & Mosè & Aaron, & oes sanctos, Esaiam itè ac Hieremiam similiter suscipit, & pro prophetis habet, & cõcessum esse ait in veteri testamèto, nuptias contrahere. Verum à CHRIS T I aduentu nõ amplius nuptias admitti, neq; posse ipsas possidere regnũ cœlorum. Quid enim noui, inquit, vt faceret, venit Verbum? Aut quid noui vt prædicaret venit vni genitus, & vt perpetraret? Si enim de timore Dei, hoc habebat lex. Si verò de nuptijs, prædicauerit has scripturæ. Si autem de inuidia & auaricia ac iniusticia, hæc omnia continet vetus Testamentum. At, vt vnũ hoc solũ perpetraret venit, nempe vt prædicaret continentiam in mundo, & sibi ipsi eligeret castitatem & continentiam, sine hoc verò non posse viuere. Occasionem autem & prætextum vndiquaq; colligit: nempe quum dicit, Et sanctificationem vestram, sine qua nemo Deum videbit, si verò quis dixerit ad ipsum, Quomodo Apostolus dixit, Venerandæ sunt nuptiæ, & lectus impollutus, scortatores autem & mæchos iudicabit Deus? tunc statim infert, dicens: At paululum progressus dicit, In nuptia curat ea quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino. Quæ verò nuptia est, curat ea quæ mundi sunt, quomodo placeat viro. Diuisa est vxor & virgo. Si igitur est diuisio, quomodo potest vbi diuisio est, simul communicare? Et si Deo non placet, sed viro, quomodo potest à Deo acquirere hæreditatem? Propter scortationem, inquit, vnusquisque suam vxorem habet: non laudans nuptias post aduentum, sed compatiens, vt ne in amplioem perniciem incidant. Sunt enim eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Et nolo, inquit, omnes esse sicut me ipsum. Et simile est regnum cœlorum de cem uirginibus, quinque fatuis & quinque prudentibus. Prudentes virgines, faruæ virgines, attamen virgines, regno cœlorum assimilatur: & non dixit nuptiæ. Multa verò huiusmodi sibi ipsi coaceruauit, quo videlicet nuptias rejiciat. Porro pueros morientes ante cognitionem non suscipit, sed rejicit ipsos à destinata spe. Asserit enim hos non fieri hæredes regni cœlorum, quandoquidem, inquit, non decertarunt. Si enim certauerit quis, non coronatur nisi legitime certauerit. Si itaq; & qui certat nõ coronatur, nisi legitime certauerit, quanto magis hi qui nondum ad certamen vocati sunt? Nõ credit idè paradysum esse sensibilem, quemadmodum sanè & Origenes: neque mortuorum, velut dixi, resurrectionem per carnem. Sed resurrectionem quidem mortuorum dicit, verum animarum resurrectionem & spirituale quoddam fabulamentum asserit. Nemo autem cum ipsis conuersationem habet, nisi fuerit virgo, aut solitariã vitam degens, aut continens, aut vidua. At verò de patre & filio ac sancto spiritu non asserit secundum Origenis sententiam. Sed credit reuera filium ex patre genitum: & de Spiritu sancto quod sit ex patre. Adseruit autè hic, velut supra à me in Melchisedecianorum hæresi ostensum est, de Spiritu sancto, quod ipse est Melchisedec, eo quod (inquit) dictum est: Intercedit ineffabilibus suspirijs pro nobis. Et quis est hic, quàm is qui manet sacerdos in æternũ? At sacerdos in æternũ est, eo quod intercedit. Hunc autem spiritum obuam venisse ipsi Abraam illo tempore. Quandoquidem enim similis est filio, ob id, inquit, Apostolus, sine patre, sine matre, absque genealogia. Sine matre, inquit, quia non habet matrem in cœlo. Sine patre, inquit, quia in terra non habuit patrem. Verum assimilatus

Origenes.

nuptiæ re
probata.

Virginitatis
laus.

Melchisedec
Spūs
sanctus hæ
bitus.

milatus filio Dei, manet sacerdos in æternum. Et multa hugans de Sancto Spiritu, magnum opus in tractatione de hoc impleuit. Vult autem perfectam ipsius confirmationem facere, ex ascensorio Esaiæ, nimirum velut in Ascensorio appellato ille dixit, nempe: Ostendit mihi angelus, obambulans coram me, & mihi, ac dixit: Quis est ille ad dexteram? Dicit: Tu, noster Domine. Et ait: Hic est unigenitus ille dilectus. Et quis est ille alter similis ipsi ex sinistris? Et dixit: Tu cognoscis: hic est sanctus Spiritus qui loquitur in te, & in prophetis. Et erat, inquit, similis unigenito. Ex hoc vult confirmare, ad quod dictum est, Assimilatus filio Dei manet sacerdos in æternum. Quanta igitur possit mens nostra etiam de hoc tractare, ad confictã ipsius sententiam reuellendam? At, verò hic senex mortuus est. Scripsit autem græcè & ægyptiacè, expositionis opificij sex dierum spatium quibusdam confictis & fastuosis allegorijis. Id quod & in alijs fecit, quæ à Scriptura composuit. Psalmos etiam multos recentes confinxit. Cæterum multi ex ipsis, veteris eius dogmatis sectatoribus, animatis non valescunt. Ipse verò Hierax, siue Hieracas, reuera multã exercitationem habuit. Verum discipuli eius post ipsum, per simulationem ille equidem ab omnibus edulij abstinebat, & à vino, seq; exercebat in studijs pietatis: quidam de ipso tradunt quod supra nõ naginta annos vixerit, & vique ad idem tempus mortuus est pulchre scripserit. Erat enim Calligraphus, hoc est scriptor pulchros litterarum characteres ducens in scribendis libris. Mansit enim oculus ipsius constans, & illæuis. Age verò consideremus etiam huius zizania, quali diuini verbi sententia connectamus ac dissipemus, venenatum hoc reptile, instar scorpionis antè & retrò feriens, ex duobus testamentis sibi ipsi accumulans ea, quæ spectant ad læsionem, non quemadmodum habet diuini sermones, sed sicut adulterina ipsius intelligentia, lucida tenebris eos intelligebat. Neque enim reprehendi meretur mel, neque amarum est: neque cibi ex Deo creati, meliores illi. Verum, febrienti cuidam dati, amari in ore ipsius apparent: non vt sint dulcia amara facta, sed quod gustus febrientis faciat amara ea quæ ipsi exhibentur. Ita etiam omnis qui à veritate excidit, non à veritate deceptus est, sed veritatem falsis ratiocinationibus gustauit, ipsamq; in amaritudine transmūtavit. Videamus autem de pueris quod dicamus, de his qui statim in Bethleem Iudææ occisi sunt propter CHRIS T V M. Num regni cœlorum exortes sunt tales, aut participes? participes igitur sunt hi, quum sint irreprehensibiles. Si enim non sunt participes, ergo causa ipsis Dominus fuit, propter ipsum enim occisi sunt. Si verò occisi sunt propter ipsum, ita vt non peruenierint ad certandum, neque acceperint brauium, Ergo ipse aduentus magis in pernecio mundi contigit: quandoquidem causa fuit, vt immaturi infantes, & vita discederent, supplicio affecti, & in regias minas collapsi, vt ne peruenirent ad certamen, quo præmia ferrent. Videamus autem & alias speculationes. Accersit mihi Solomonem beatum illum ac sapientissimum, ad Hieracem hunc confutandum. Adis prophetarum beatissime, qui accepisti à Domino effusionem cordis ac sapientiã, velut arenam iuxta litus maris, quidnam de pueris sentis? & inquit: Senescus enim uenerabilis est, non diuina, neque annorum numero supputata, Verum canities est prudentia hominibus, & etas senectutis uita immaculata. Quum fuerit irreprehensibilis, à Deo dilectus est, & quum uixerit inter peccatores, trãslatus est. Raptus est, ne malicia mutaret intellectũ eius, aut dolus deciperet animam ipsius. Inuidia enim malitiã obscurat bona, & cogitatio concupiscentia transmūt mentem innocentem. Perfectus in breui, expleuit tempora multa, ut dicat, Mortuus est iuuenis, impleuit tempora longa. Complacens enim erat Domino anima ipsius, propterea festinavit ex medio iniquitatis. Et ad Hieremiam dicit Dominus, Antequam ego formarem te in utero noui te, & antequam exires tu ex utero sanctificauit te. Videamus autem & ipsum Saluatorem, veridicum os illud quod omnia cognoscit. Adis Domine, auxilium fer menti nostræ, & redargue Hieracem, eiusq; petulantiam. Acceperunt ad ipsum, inquit, pueri, vt imponeret ipsis manus, & benediceret. Verum discipuli repellebant ipsos, & impediabant. Hi verò ad illos dicebat, Sinite pueros, & ne prohibete ipsos uenire ad me. Tallium enim est regnum cœlorum. Et vt ne solum pueros esse intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipsis quidem initium facit, his verò qui similes ipsorum sunt largitus est, vt cum ipsis habeant hæreditatem. Si enim hi qui secundum ipsos sunt habent regnum, quanto magis illi qui exemplaria sunt eorum qui secundum ipsos sunt? & corruit fabulosus ipsius sermo. Omnium enim miseretur Dominus. Custodit enim pueros Dominus, & pueri laudant Dominum, & pueri prædicauerunt, Osanna in excelsis, benedictus qui uenit in nomine Domini. Et, Ex ore infantium & lactantium perfecisti laudem. Et quot sunt huiusmodi? At de carnis resurrectione, quomodo non erit carnis resurrectio o vane sapiens Hierax? Ipsum enim nomen loquuti onis vult ostendit. Non enim eius quod non cecidit resurrectionem vocat: quale autem est quod ceci dit? quale quod sepultum est? quale quod dissolutum est? certè corpus, & non anima. Anima itaque nõ cadit, neque sepelitur, & quod possint de hoc dici? Animæ enim resurrectio non vocatur: sed corpus est quod resurgit. Cæterum de electione, per quam venit Saluator, vt eligeret virginitatem, & continentiam ac castitatem, cui non est manifestum, quod est electio etiam sanctæ catholicæ ac apostolicæ Ecclesiæ gloriatio? Sed & eos qui venerandas nuptias contraxerunt, elegit. vnumquenque enim in proprio ordine saluare solet. Quomodo enim non erunt venerabiles nuptiæ, & in Deo habentes regnum cœlorum, quum vocatus sit Saluator ipse ad nuptias, vt nuptias benediceret? Siquidem enim recussasset ad nuptias ingredi, profectò nuptiarum exolutor fuisset, & qui non suscipit vnum quenque iuxta debilitatis ipsius veniam. Venerandæ igitur sunt nuptiæ, quoniam ipse illas decreuit. Quare accedit ad nuptias, vt obturet ora eorum qui loquuntur contra veritatem. Isthe enim primũ signum edidit IHSVS in Cana Galilææ, aqua in vinum commutata. Sicut enim exortus est à virgine, vt ostenderet lumen à virgine orbi terrarum exortum: Ita etiam primũ signum in nuptijs fecit in Cana Galilææ, quo virginitatem quidem honoraret per partum, & luminis iactum per ipsam exortum: nuptias verò honoraret per diuina signa, quæ in nuptijs primũ fecit,

Esaiæ ascẽ
sori liber

Calligra =
phi.

Pueros sal
uos fieri.

Resurre
ctio carnis

Nuptiæ ue
nerandæ.

aqua in merum transmutata. Similiter autem si alienæ essent nuptiæ, quomodo gentium doctor præcipit, dum dicit: *luniores uduas reijce, postquam enim lasciuierunt contra CHRIS T V M nubere uolunt, habentes condemnationem, quod primam fidem reiecerunt. Quid igitur dicit, quæ nubant, liberos gignant domum gubernent?* Si igitur hæc admittit, quomodo apud te ô Hierax nuptiæ reijciuntur post aduentum CHRIS T I in carne? At uero de Melchisedec quod asseris, quod ipse est spiritus, Itaque uenit spiritus, & assumpsit carnem. Non igitur amplius unigenitus solus genitus est secundum carnem, sed etiam spiritus. Si uero genitus est spiritus secundum carnem, ecce Maria est quæ genuit Saluatorem, dicit Hierax, ubi est ea quæ genuit spiritum? & in eo quod dixit, *Assimilatus filio Dei, manet sacerdos in æternum*: non amplius de spiritu sancto est sermo. Non enim dixit, similis filio Dei, sed assimilatus. At assimilatus posteriorem ductum habet. Si uero post tempus Abrahæ spiritus assimilatur CHRIS T O, ergo non erat aliquando, & propterea assimilatur filio Dei. Et quomodo sine patre esse potest? Si enim per se existens est spiritus, & non est propria essentia deitatis, merito sanè sine patre ostendi poterit. Nam reuera quidem unigenitus filius est, & fratrem non habet, filius uero Dei est. At etiam si non dicimus spiritum genitum, quoniam unigenitus est filius, tamen spiritum ex patre procedentem, & de meo accipientem, dicit CHRIS T V S. *Qui itaque ex patre procedit, & de meo accipit, sine patre esse non potest. Si uero dixerit, sine matre in celo, & sine patre in terra, potest hoc etiam de Saluatore dici. Quo modo ad finem Apostolus loquitur, dum ait: At is qui genealogia ex ipso non habet, decimas accepit ab Abrahâ patriarcha.* Nam vox, *Ex ipso*, certitudinis indicium est. *Qui enim ex filijs Israel genus non ducebat, ex alijs omnino gentibus genus habebat.* Verum eo quod non scripti sunt ipsius pater ac mater, inde adeo alia pro alijs imaginatur ueritatis calumniatores. Nos autem & matrem ipsius in traditionibus reperimus, itemq; patrem. Erat enim hic ex generibus Sidonis & Chananeorum. Corruit itaque fabulosus ipsius sermo, & uana est etiam ipsius uita ac conuersatio. Nô enim in inanimatis exerceri cum praua fide, hoc uitæ & spei salutis est doctrina. Omnia enim, inquit, ad gloriam Dei fiant. Sed de his etiam ipsum contentum esse arbitror. Contriuimus enim scorpionis alas, & uires ipsius detraximus. *Serpens enim alatus hic est, & scorpionis alas habens secundum multos modos, & uolans, & imitans quidem Ecclesiæ uirginitatem, non habens autem puram conscientiam.* De hoc enim & similibus eius impletur illud, *Cauterio notatam habentium conscientiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere à cibis quos Deus fecit ad sumendum.* Et sanctificatur quidem per uerbum & præsentiam Dei uiuentis, quia omnia bona & iucunda, & nihil reiici meretur apud Deum. Subsannantur autem perfectissimè propter eas quas habent singuli coinductas mulieres de quibus gloriari solent se habere ipsas ad ministerium. Sed quum & huius, uelut dixi, alas detrauerimus, & caput ligno uitæ contriuerimus, hoc est cruce Domini nostri IESU CHRIS T I, ad sequentes procedamus, inuocantes ipsum Deum auxiliarium, ad reliquarum hæreseon confutationem ac euerisionem, quæ ab ipsis frustra in mundum sunt introductæ.

Meletij Aegyptij secta. LXVIII.

Meletianorum contubernium quoddam in Aegyptiorum regione est, à Meletio quodam Episcopo in Thebaide catholice Ecclesiæ ac rectæ fidei. Non enim immutata est fides ipsius in aliquo tempore à sancta catholica Ecclesia. Hic Meletius contemporaneus prædicti Hieracis fuit, & deinceps successit. fuit item sancti Petri Alexandriae episcopi contemporaneus. Et hi omnes tempore persecutionis fuerunt, quæ facta est tempore Diocletiani & Maximiani. At uero Meletij causa hoc modo se habet. Secta fecit, non tamè à fide discessit. Hic in tempore persecutionis uenit cum Petro sancto episcopo, ac martyre, & alijs martyribus captus est, ab his qui ad hoc à rege destinati erant, nê pe à ducibus Alexandriae & Aegypti eius temporis. Erat autem Culcianus præses Thebaidis, Alexandriae uero Hierocles. Et Meletius quidem in carcere detentus erat uenit cum prædictis martyribus, ac Petro Alexandriae archiepiscopo. Videbatur autem & Meletius præminere inter episcopos Aegypti, ut qui secundum locum habebat post Petrum in archiepiscopatu, uelut adiuuandi eius gratia, sub ipso existens, & sub ipso ecclesiastica curans. Hic enim mos obtinet, ut Alexandriae episcopus totius Aegypti ac Thebaidis, Maræotæ, ac Lybiæ, Ammoniacæ, & Maræotidis ac Pætapolis, ecclesiasticam habeat administrationem. Postquàm igitur capti hi omnes martyrij gratia in carcere debebant, & multo tempore conclusi mansissent, alij uero ante ipsos traditi martyrij testimonium subiissent, & honorem præmij accepissent ac obdormiissent, hi uero uelut principes ac maiores in posterum seruarentur, quum aliqui quidem martyrium subiissent, alij uero à martyrio excidissent, & nefarium idolorum cultum fecissent, & coacti etiam sacrificassent, qui sanè lapsi sunt sacrificanturque ac transcendunt, accesserunt ad confessores ac martyres, quo misericordiam assequerentur per poenitentiam, partim milites, partim clerici diuersæ fortis, partim presbyteri & diaconi atque alij, commotio facta est inter martyres, & tumultus non vulgaris, quum alij dicerent, semel lapsos, & qui abnegassent, & in fortitudine non permansissent, neque decertassent, non oportere dignos fieri poenitentia, ut ne etiam hi qui adhuc restarent, minus curarent increpationem ac poenam, propter talem ueniam citius ipsis data, atque sic præuaricarentur, & ad abnegationem Dei ac nefariam græcissimi operationem deuenirent. Et erat sanè rationi consentaneum hoc quod ab ipsis confessoribus dicebatur. Erant autem hi qui hoc dicebant Meletius & Peleus, & quidam alij plures martyres ac confessores uenit cum ipsis. Zelum itaque pro Deo ostendentes uidelicet hæc dicebant. Pronunciabant autem, finita persecutione post multum tempus dandam esse prædictis poenitentiam locum, in tempore factæ pacis, si reuera poenitentiam agant, & poenitentia suæ fructum ostendant: non tamè ut uisquisq; exciperetur in priam sortem, sed post temporis spacium colligeretur in Ecclesiam, & in cõmunitatem, & in contubernium,

Poenitentia ratio.

nium, at non in sortes. Et erat hoc ex ueritatis amore profectum, & zeli plenum. At uero sanctissimus Petrus misericordia præditus, & uelut pater omnium existens, rogabat ac supplicabat, dicens: *Suscipiamus ipsos poenitentes, & ordinemus ipsis poenitentiam, ut assideant Ecclesiæ, & ne auersemur ipsos, neq; sortem, uelut fama ad nos perlata habet, ne fortè qui semel ad confusionem præ imbecillitate ac infirmitate à diabolo concussi ac conuassati sunt, etiam propter temporis moram perfectè subuertantur, & non sanantur: uelut scriptum est, Non debere claudum subuerti, sed potius curari.* Et erat quidem Petri oratio, pro misericordia ac humanitate: uerum Meletij, & eorum qui ipsi adhærebant, pro ueritate & zelo. Hinc propter faciem argumenti quod ab utrisque pium uidebatur, facta est secta, his quidem hoc asserentibus, illis uero illud alteri. Quando enim uideret Petrus archiepiscopus, quod Meletius cum suis zelo diuino nimis ducti, resisterent consilio humanitatis ipsius, ipse Petrus uelut erexit, in medio carcere pallio expanso, hoc est lodiæ, & præconium fecit: *Qui mecum sentiunt, inquit, accedant ad me: & qui Meletij sententiæ adhærent, ad Meletium transeant.* Et distributa est multitudo ad Meletium, episcoporum ac monachorum & presbyterorum atque aliorum ordinum. Pauci uero omnino ad Petrum diuerterunt archiepiscopum, episcopos, & alij pauci. Et de cætero hi priuatim preces faciebant, & illi priuatim item. Sed & alia sacrificia similiter singuli seorsim perficiebant. Contigit autem Petrum martyrium subire, & decessit beatus ille, successore relicto Alexandro in Alexandria. Hic enim successit in throno post prædictum Petrum, Meletius autem & alij multi in exilium relegati sunt, exterminati in Phoenesia metalla, & tunc de cætero qui sequebantur confessores cum Meletio erant. Et ipse Meletius in carcere in profectioe per singulas regiones ac singulos locos transiens, cõstituebat clericos, episcoposq; ac presbyteros & diaconos, & ædificabat proprias Ecclesias: & neq; hi cõmunicabant, neq; illi cõ his. Inscribebant autem singuli in propria Ecclesia, qui quidem Petro successerunt, ueteres habentes Ecclesias, Ecclesia Catholica: qui uero Meletio adhærebant, Ecclesia Martyrum. Vnde & in Eleutheropi, & in Gaza, atque Aelia, quum accessisset idem Meletius, multos sic elegit. Et contigit ut ipse multum tempus tereret in prædictis metallis. At interim liberantur à metallis confessores, tum qui Petri partium erant, multi enim adhuc supererant. tum Meletij sectatores. Neque enim in metallis inter se cõmunitatem habebant, aut simul preces fundebant. Contigit autem Meletium adhuc ad tempus in mundo uitam agere, ut etiam floruerit cum Alexandro Petri successore, & in amicitia eius esset, curaretq; res Ecclesiæ ac fidei. Dixit enim sæpe, Nihil habui diuersum, aut alteratum. Hic Meletius in Alexandria existens, & ad tempus illic degens, propriam habens communionem cum suis, Arium deprehendit, & ad Alexandrum detulit, quod deprehendisset Arium in ipsius narrationibus extra propositum fidei transgressum. Erat enim hic in Baulide ecclesia sic appellata in Alexandria presbyter. In singulos enim dies presbyter est destinatus. Nam multæ ecclesiæ erant, nunc autem sunt plures: & ipsi Ecclesia tradita erat, etiã si alius cum ipso esset. Qua uero de causa hoc ebat, suo loco dicemus exactè, quando hoc opus fuerit. Postquam igitur deprehendit Arium Alexander, conuocatis illico episcopis ac synodo, quærebat de fide, & exigebat ab Ario de concepta in ipso falsa opinionis pernicie responsionem. Arius uero nõ negauit, sed cõ perfricta fronte, uelut res habebat, ita respondit. Et expellit ipsum Alexander ex Ecclesia, expellitq; cõ ipso magna multitudo, qui ab ipso polluti erant, tum in uirginitate degentium, tum aliorum clericorum. Arius autem fugitiuus ad Palaistinam iter arripit. Quum autem ad Nicomediam peruenisset illicq; epistolam ad Alexandrum scripsisset, non discessit ab insana falsa opinionis suæ sententia. Verum pauco interposito tempore, idem Alexander sanctus Alexandriae episcopus rei Christianæ curæ reus, & beatorum Constantinum commouit, & synodum in urbe Nicæa conuocauit: & reprobata est Arij hæresis, post ipsius mortem. Primum enim negabat coram facie beati regis Constantini, & per iuramentum simulabat ex ironia orthodoxæ fidei uerba. Quum autem dixisset rex ad ipsum, *Si quidem iustè iuras, fidem reperiat tuum iurandum, & insons eas: si uero dolose ac fraudulenter, is contra quem iurasti, de te ultionem sumat.* Id quod non longè postea ipsi contigit, uelut postea dicemus. Itaque hic Arius conspirans cum Eusebio Nicomedie episcopo eadem sentiente, delatus est ad eundem regem, uelut qui negasset, & hæresim suam reprobasset. Vnde iubet & committit Eusebio, ut eundem simul adducat ad Constantinopolim, tempore Alexandri episcopi Constantinopolis, & idem nomē habentis cum Alexandriae episcopo. Iam uero beatus Alexander in Alexandria post obitum Meletij prædicti confessoris, zelo contra sectam ac dissidium Ecclesiæ assumpto, uindique priuatim inter cõmunitatem habentes, & à Meletio relictos, turbare uidebatur, continereq; ac cogere, ut ne ab una Ecclesia dissentirent. Illi uero non uolentes turbas mouebant, ac tumultus excitabant. Et quum sic premerentur ac continerentur à beato Alexandro, aggrediuntur quidam ex ipsis principes ac primas ferentes, tum in pietate, tum in uita, & proficiscuntur in comitatum colloqui gratia, quo assequantur, ut & offerant, & communionem habeant priuatim, & non impediuntur. Erat autem Paphnutius qui quidam magnus uir Anachoreta, & ipse filius femine quæ confessionem fecerat, imò etiam ipse aliquo modo confessionem attigerat: & Ioannes episcopus ipsorum, uir & ipse uenerandissimus: & Callineus in Pelusio episcopus, & alij quidam, qui hoc fecerunt, qui sanè profecti ac delati ad regem repellebantur ac reijciebantur. Qui enim in palatio erant, audito Meletianorum nomine, & ignorantibus quidnam esset tale, non permittebant ipsis colloqui regi. Et in hoc contigit, ut Paphnutius, & Ioannes, ac reliqui multum tempus tereret in partibus Constantinopolis ac Nicomedie. Tunc uero in amicitiam ueniunt cum Eusebio Nicomedie episcopo, & causam suam ad ipsum deferunt. Nouerant enim ipsum dicendi libertatem apud regem Constantinum habere: rogantque ipsum ut regi per ipsum noti fiant. Hic uero postquam promississet se ad regem delaturum esse ipsos, & negotium

Secta quomodo facta sit.

Ecclesia catholica Ecclesia martyrum.

Arij impudentia.

Paphnutius Anachoreta.

cium quod petierant curaturū, petit vicissim ab ipsis hanc petitionem, vt suscipiant Arium secum in societatem, nimirū qui simulatē, & per ironiam penitentiam egerat. Hi verò pollicentur se suscepturos esse ipsum. Atque hinc defert ipsos ad regē Eusebius, & causam ipsorum regi exponit. & cōceditur Meletianis, vt ex eo tempore per se cōmunitatem habeant, & à nullis impediatur. Atque vti niam iudem Meletiani, qui summam iustitiam veritatis demōstrabant, cum lapsis post actam penitentiam communionē habuissent potius, quā cum Ario & sc̄atoribus ipsis. Contigit enim ipsis hoc iuxta proverbium, Fugientes fumum in ignem inciderunt. Neque enim Arius potuisset habere statum & dicendi libertatē, nisi per huiusmodi occasiones: quæ mala coniunctio contigit ipsis vsque in hunc diem. Permixti enim sunt hi qui quondam pure debebant, & summē iusti erant, ac fide Meletiani, cū Arii discipulis, & plerique iam iniquitati sunt mala Arii fide, à fide emoti in his temporibus. Quidam verò etiam si manserint in vera fide, non tamē alieni sunt à cœnōsis sordibus, propter societatem cum Ario & Arianis. Cæterum à prædicta occasione, habuit coniunctio Meletij & Arianorum originem. Verū modico tempore interiecto, velut promissi me relaturum esse, hic rem ipsam recensendo. Quum cogeretur Alexander Constantinopolis episcopus in communitatem suscipere Arium, & ipse oraret ac suspiraret & fleeret genua, circa horam nonam in sabbato in altari, Eusebius autem diceret, Nisi volueris hūc ipsum vltro in societatem communem suscipere, te invito crastina die mecum ingredietur, dominica autem iam insequeretur. Sicut autem dixi, quum orasset Alexander, ac rogasset Dominum, vt aut ipsum auferret, ne vnā cum Ario qui contra Dominum maledicta effudisset, coquinaretur, aut miraculum faceret, velut in generatione ac generatione facere solet, non ita longē postea votum sancti implebatur. Nam noctū Arius ad sellam progressus necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondam. Atque sic finem adeptus est in loco immundo ac graueolenti. Post hoc autem tempus consuebantur ab ipsis discipulis quæ ad Ecclesiæ destructionem pertinent. Mortuus est autem Alexander Alexandria episcopus post synodum in Nicæa.

Non aderat autem Athanasius post Alexandri mortem. Erat enim diaconus illo tempore sub Alexandro, & demissus fuit ab ipso in comitatum. Quum autem Alexander præcepisset nullum præficiendum esse nisi Athanasium, velut ipse, & qui de regula erant, ac tota Ecclesia consitebantur: qui Meletium Aegypti episcopum sequebantur, arrepta occasione, episcopo Alexandria non præsentē, nunquam enim Alexandria duos episcopos habuit, velut aliæ vrbes, constituunt pro Alexandro Theonam quendam nomine, qui mensibus tribus peractis mortuus est. Et non longē postea accessit Athanasius post Theonæ obitum, & vndiquaque congregatus est Orthodoxorum conuentus, & sic ipse constitutio facta est, & traditus est ipsi thronus digno, & cui præparatus erat iuxta Dei voluntatem, & iuxta beati Alexandri testimonium ac præceptum. Hinc incipit Athanasius discrucari ac tristari propter Ecclesiæ diuisionem. Persuadebat, adhortabatur, & non admittēbat, cogebat & cogebatur. At sæpe visitans accedebat propinquas Ecclesias, maximē circa Mareoten, & quandoque Meletianis communitatem habentibus, contigit, vt ex multitudine diaconus quidam post Athanasium, cū quibusdam ex populo ingrederetur ac frangeret candelabrum, & pugna oriretur, velut fama refert. Hinc sanē conspiratio contra Athanasium exorta est, Meletianis accusantibus ac calumniantibus ipsum, aliaque pro alijs proferentibus, Arianis verò simul se instruentibus, & seipsos offerentibus, propter inuidiam aduersus sanctam Dei ecclesiam ac rectam fidem, & deserunt rem ad regem Constantinum.

Eusebius autem prædictus Nicomediæ episcopus erat totius ipsorum collectionis administrator, ac concinnator detrimenti in Ecclesia, & aduersus papam Athanasium. Accusatores igitur accesserunt regem, & vas quoddam mysteriorum proferebant, quod quidam candelabrum, velut dixi, appellant, aliaque quædam accusabant, afferentes presbyterum quendam Marcotæ Arsenium percussum esse, huius autem manū gladio ab Athanasij populis, aut ipso Athanasio præcisam esse. proferebant enim etiam ipsam manum in comitatu, & ostendebant, quam in loco asseruabant. Hæc quum Rex audisset indignatione quidem concitabatur. Habebat enim zelum diuinū beatus ille, non tamen nouit quod sycophantæ essent, propter amulationem, velut dixi, Arianorum cōtra orthodoxam fidem. Iubet autem conuocari synodum in Phœnicie in vrbe Tyro. Et iussit iudicare causam hanc Eusebium Cæsareæ episcopum, & alios quosdam. Erant autem hi quodammodo magis inclinati ad Arianorum vanitatem. Et vocati sunt Episcopi Aegypti Catholicæ, & sub Athanasio principes quidam viri ac maiores, & in Deo illustrem vitam habentes. Inter quos erat beatus Potamo, magnus ille Heracleæ episcopus ac confessor. Sed & ex Meletianorum partibus hi qui Athanasium accusabant. Quum autem zelotes esset pro veritate ac recta fide prædictus beatus Potamon, liberum habens os, & qui nunquam personam alicuius suscepit, oculo enim in persecutione propter veritatem orbatus erat quū vidisset Eusebium sedentem ac iudicantem, & Athanasium stantem, superat tristitia, & lachrymans ob ea quæ apud veritatis professores sunt, inuectus est voce magna contra Eusebium, ac dixit, Tu sedes Eusebi, & Athanasius innocens existens à te iudicatur? quis tulerit talia? Dic verò mihi tu, Non ne mecum fuisti in carcere tempore persecutionis? & ego quidem oculum amisi pro veritate, Tu verò nihil mutilatum in corpore habere videris, neque testimonium per confessionem præbuisisti. sed stetit viuens, nulla parte detruncata. Quomodo discessisti è carcere, nisi quod promissisti his qui necessitatem persecutionis nobis intulerunt, id quod nepharium est te facturum esse, aut sanē fecisti. Hæc vbi audisset Eusebius, indignatione quidem commouebatur, & surrexit ac dissoluit iudicium, dicens: Si huc venistis, & contra nos talia dicitis, profectò vera dicunt accusatores vestri. Si enim hic tyrannidem exercetis, multo magis in patria vestra hoc facitis. Deinde verò Eusebius, & qui cum ipso erant periculū faciunt, ac mittunt duos quosdā Pannoniæ episcopos Ariani dogmatis studiosos, Vrsacium

Prouerbiū

Arij mors
uelut IudæAthana-
sius.Pape etiā
episcopi
appellati.Tyria si-
nodus.Potamo-
nis libera
lingua.Pannoniæ
episcopi.

Vrsacium & Valentem, tum in Alexandriam, tum in Mareoten, vbi prædicta facta esse dicebant, nempe vasis fracturam & alia pugnae negotia. Hi verò ed profecti, non illa retulerūt quæ vera erant, sed alia pro alijs subiicientes mentiti sunt, & beato papæ Athanasio calumnias struxerunt, atque illa vt vera confingentes, ac in literas referentes, ad synodū detulerunt, in qua Eusebius & alii erant, velut postea ipsi indicauerunt penitentiam agentes. Vrsacius ac Valens, vnā cum libellis profecti ad beatum Iulium Romanum episcopum, pro ratione reddenda de suo errore ac delicto, quod calumnias struxissent papæ Athanasio. At suscipe, inquit, nos in communitatem, ac ad penitentiam. Sed & ad ipsum Athanasium iisdem conscriptis confirmationibus vsi sunt propter penitentiam. Quum autem videret papa Athanasius, qui erat in Tyro, grauem tunc vndiquaque imminentem machinationem, prius quam veniret ad iudicium, aut in conspectum prodiret calumniatorum sibi aduersantium, noctū digressus venit ad Constantinum in comitatum, ac refert illi ac exponit causam suam. Ille verò adhuc tristitia repletus, & animo versans num vera dicerent qui accusauerant, & mentiretur qui se excusaret, adhuc indignabatur. Ipse autem indignante, papa Athanasius grauem sermonem aduersus regem protulit, nempe Iudicabit Dominus inter me & te, quoniam etiam tu consentis calumniatoribus modestiæ nostræ. Hinc contigit ipsum in exilium mitti, & simul ex scriptis ad regem ex synodo. Absente enim ipso Athanasio, depositionem ipsius faciunt: & ob id quod rex exacerbatus aduersus ipsum tristabatur. Et manet in partibus Italiae annos plures quā duodecim aut quatuordecim. Multa verò postea percrebuit fama, quod Arsenius qui quondam inter mortuos à calumniatoribus relatus erat, & cui manum præcisam fuisse dictum erat, inuentus esset in partibus Arabiæ, & quod annuñciasset Arsenius omnino se ipsum papæ Athanasio in exilio degenti. Et quū Athanasius papa latenter ipsum accersuisset, velut fama ad nos perlata refert, & ipse Arsenius ad beatum Athanasium venisset, simulq; ad Constantem ac Constantium Constantinenses filios peruenerunt: Athanasius quidem Arsenium ostendit viuentem, ac duas manus habentem. Et de cætero accusatores nō solum calumniæ autores reperiunt, sed etiam sepulchrorum violatores, propter manum aliquando ab ipsis circumlatam. Hinc totum negotiū ridiculum erat, & admiratio talis ac tantæ fabulæ ac desperationis. Quid enim quis dixerit de accusatoribus & accusato, & de aliis omnibus? quibus singulis recensendis multum tempus insumpserit. Mortuo autem Constantino, quum papa Athanasius in multa dicendi libertate, dignationeq; ac gratia Romæ & per totam Italiam esset, & apud ipsum regem, eiusq; filios Constantem ac Constantium, demittitur à duobus regibus post Magni Constantini obitum, dum Constantius esset in Antiochia, atque hoc approbare. Et nouimus sanē proprias literas à tribus regibus scriptas Alexandrinis, & ipsi papæ Athanasio. Et sedet rursus in thronum post successorem suum Gregoriū ab Arianis missum, quum in exilio Athanasius esset. Rursus autē insidiæ ipsi constructæ sunt apud Constantium à Stephano, & expulsus est. Et postea rursus insidiæ ipsi constructæ sunt à Leontio Apocopo & sodalibus ipsis, vnde cōtrigit ipsum eici, & rursus inferri. Georgius enim à Constantio mittitur, & cedit Athanasius occultatus per tempus quoddam, donec Georgius sublatus est. quo tempore regnauit Iulianus, & ad Gracisimum conuersus est post obitum Constantii. Quum enim Alexandrini ita pereiti essent aduersus Georgium, ipsum occiderunt ac exusserunt, cineresq; eius in ventos disperferunt. Mortuo verò Iuliano in Perside, & succedente in regno Iouiniano illo beato, hic sanē cū multo honore & literis fide dignis, ad episcopum Athanasium scripsit, ipsumq; accersuit, & amplexus est ipsum, ac demisit ad proprium thronum, ita vt rursus receperit sancta Ecclesia episcopū, & ad modicum tempus consolationem inuenerit. Mortuo Iouiniano beatus Athanasius rursus in iisdem persecutionibus, fama; ac turbis fuit, non tamen ab Ecclesia & throno emotus est. Quum autem Alexandrini pro ipso legationem mitterent, & tota vrbs cuperet ipsum post Lucium, qui etiam nunc Arianus est constituit in externitate, fortassis autem in Antiochia: & sæpe hic rogasset regem Valētem, vt mitteretur ad Alexandria thronum: Rex verò ipsum expellere non vellet, propter populorum turbam: tandem quum mortuus esset papa Athanasius, missus est Lucius, qui multa mala intulit Ecclesiæ, ciuitati, populis, episcopis, clericis, qui sub Athanasio fuerant, ac ipsi in singulis ecclesiis successerant, & Petro qui post Athanasium constitutus erat successor ipsius in Alexandria. Hæc vsq; in hūc diem acta sunt, alijs episcopis presbyterisq; ac diaconis in exilium pulsatis, alijs verò capitale supplicium passis in Alexandria, alijs cum bestiis in pugnam commissis, his verò qui virginitatem exercēt occisis, & multis alijs interemptis. in his huc vsque agitur Ecclesia Dei, ex prædicta causa Meletianorum & Arianorum, qui per tales mores seditionem habuerant, & quod ipsorum falsæ opinionis congregatio præuuleret, Arianorum inquam. Cæterum in confutatione Arii exactè de omnibus tractabimus. Transgrediar porro & hoc argumentum, & ad ipsam Ariianorum hæresim accedam Deum auxiliarium inuocans, dum cum horrendo hoc ac multiplici reptili pugnam committere tento.

Contra Ariomanitas, hæresim LXXIX.

HÆc Meletii & sancti Petri Alexandria episcopi tempora, deinceps insequitur Arius, & qui ab ipso appellati sunt Ariani: qui temporibus sancti Alexandri episcopi & successoris Petri floruit, qui Alexander ipsum Arium per multam commotionem ac magnos synodos subuertit. Emouit autem ipsum Libyn genere, verum in Alexandria presbyterum fuisse, qui præfectus erat Ecclesiæ Baucalidis appellatæ. Quotquot enim Ecclesiæ in Alexandria catholice ecclesiæ sunt, sub vno Archiepiscopo sunt, priuatimque ad has destinati sunt presbyteri, propter ecclesiasticas necessitates, ita vt habitatores vicini sint vniuersiueque ecclesiæ, viciq; ac bitua, quæ labra vernacula lingua eorū qui Alexandriam urbem habitant, appellantur. Fuit autem hic Arius temporibus Constantini magni ac beati

Rom. epi-
sc. autori-
tas.Athanasius
exultat in
ItaliaIulianus a
postata.Georgius
Alexandri
nº occisusArius Liby
generis.

beati regis, filii constantii senis, qui fuit filius Valeriani regis, qui etiam ipsi cum Diocletiano & Maximiano ac aliis regnauerunt. Omnes autem nouerunt Constantinum patrem Constantii & Constantis admirandum fuisse in Christianismo, & fide patrum apostolica ac prophetica in Ecclesijs, vsque ad ipsum Arium non adulterata. Contigit autem ut hic multitudinem discinderet. Hunc enim Arium presbyterum praedicti Alexandri ingressus est spiritus satan, & comouit ipsum (velut scriptum est) ut contra Ecclesiam puluerem excitaret, & ex seipso ignem accenderet non vulgarem, qui occupauit omnem ferè Romaniam, maximè Orientis partes, ut vsque in hunc diem ipsius haereticis veram fidem ac Ecclesiam impugnare non cessauerit. At verò illo tempore videbatur Arius presbyter esse, & fuerunt multi eius in presbyterio consortes in singulis Ecclesijs. Sunt itaque plures numero in Alexandria, cum ea quae nunc extructa est Caesaria appellata, quae prius Adrianum fuit, & postea Licinianum gymnasium siue regia. postea verò temporibus Constantii visum est ipsam aedificare ecclesiam, Gregorio Meletiano & Ariano auspicante, absoluate autem Athanasio beato, & rectè fidei patre. Imò etiam rursus ab eodem beato Athanasio restituta est eadem Ecclesia, quum combusta esset tempore Iuliani. Sunt autem aliae plures, velut dixi: Ecclesia Dionysii appellata, & Theonae, & Pierii, & Serapionis, & Dizya, & Mendidij, & Anniani, & Baucalidis, & Abiae. At in vna harum Colluthus quidam erat. In altera Carpones. In alia Sarmatas. Et Arius praedictus vnam ex relictis Ecclesijs tenebat. Clarum est autem quod vnusquisque horum secundum consuetam communionem populum ipsi concredidit in narrationibus docens, litem quandam populo immittebant, & alii inclinati erant ad Arium, alij ad Colluthum, alij ad Carponem, alij ad Sarmatam. Sicut igitur quisque exponebat in propria Ecclesia, alius aliud quid, & aliud aliud, appellationis ac laudis ex illis gratia, alij Colluthianos seipso nominauerunt, alij Arianos. Nam & Colluthas quaedam peruerfa docebat, sed nõ durauit huius haereticus, sed statim dispersa est. Quomodo vrinã & furiosa Arii fides, imò potius incredulitas, aut adhuc magis mala fides perijisset. Elatione enim elatus senex à proposito excedit. Erat autè statura valde longus, subtristi specie, figuratus velut dolosus serpens, qui decipere posset omne innocens cor, per versutum suum praetextum. Dimidium enim pallium hic semper indutus & stolam, dulcis erat in colloquio, persuadens semper animas ac blandiens. Quapropter valde cito septingentas virginatè profellus in vnum contraxit, & fama est ipsum etiam presbyteros septem & diaconos duodecim abstraxisse. Et venenum ipsius statim vsq; ad Episcopos peruenit. Secundum enim pentapolis episcopum, & alios persequitur, ut simul cum ipso abducerentur. Fiebant autè hæc in Ecclesia, ignorante beato Alexandro episcopo, donec Meletius Aegypti etiam ipse Archiepiscopus ex Thebaide, de quo iam à me dictum est, reuelaret. Nondum enim res Meletij ad inimicitiam deuenerat. Zelo itaq; perductus Meletius, nihil enim alteratus erat in fide, quã solo praetextu vtroneae iustitiæ, id quod etiã ipse horrendum in vitam perduxit, velut iam de ipso diximus: detulit itaq; ad aures archiepiscopi Alexandri, archiepiscopus Meletius in Aegypto, verum subditus Alexandro. Contemporaneus autè hic Meletius fuit Petri beati episcopi ac martyris, sicut dixi. Vbi igitur significasset de Ario omnia, quomodo discessisset à veritate, & quod multos poluisset ac perdidisset, corruptis his à recta fide qui ipsi credidissent: Tunc Episcopus accersit Arium interrogabat de perlati ad se, an hæc ita haberent. Ille verò neq; hæsitauit, neq; timuit, sed ab exordio perfricta fronte omnè suam malã opinionem euomuit, velut epistolæ ipsius indicant, & examinatio cõtra ipsum tunc facta. Cõuocatur itaq; Alexander presbyteros, et alios quosdam Episcopos praesentes, & examinationem huius facit ac interrogationem. Vbi verò nõ per suasus est à veritate, expellit ipsum ex Ecclesia, & ipsum per urbem diffamat. Cũ ipso autè distractæ sunt praedictæ virgines, & clerici praedicti, & alia multa turba. Quũ autem verferetur Arius multo tempore in vrbe, statim moritur confessor Meletius, itemq; testis ac martyr. Itaq; Arius seditones faciens, & singulos decipiens, multos perdidit. Postea verò vbi deprehensus est, & ad confutationem venit in vrbe, ac difamatus est, ab Alexandria aufugit, & ad Palestinã iter arripit: quod quũ peruenisset, singulos Episcopos adiit cũ blãdicijs ac adulatione, ut sibi multos faceret cooperatores, & suscipiunt quidem ipsum aliqui, alij verò repulerunt. Postea verò ad aures episcopi Alexandri deuenit, & scribit epistolas Encyclicas, hoc est orbiculares, siue per circuitum, quæ sanè apud studiosos adhuc seruatur, numero septuaginta, ad singulos Episcopos, ad Eusebium statim in Caesarea: supererat enim, & ad Marcianum Hierosolymorum, Aesculapiũ in Gaza, Longinũ in Aescalona, Macrinũ in Iamnia, & ad alios, & in Phoenice ad Zenonem quendam antiquũ, & in Tyro, simulq; in caua Syria. Quũ igitur missæ essent epistolæ, reprehendentes eos qui ipsum suscepissent, vnusquisq; rescripsit beato Alexandro, seq; purgauit. Et alij quidè per ironiam scripserunt, alij in veritate, partim dicentes se illũ non excepisse, partim per ignorantiam suscepisse. Alij verò responderunt, se per susceptionem studuisse, ut ipsum lucrificaret. Et varia fuerunt de his argumenta. Postea verò vbi cognouit Arius quod epistolæ allatæ essent episcopis vndiquaq; & de cætero vndique expelleretur, & nõ amplius quispiã ipsum suscipiebat, quã ipse cooperatores. Eusebius enim antiquus senex Nicomedensis totus ipse erat, qui cũ Luciano in Nicomedia cõuixerat. Sed & Leontius Apocopus in Antiochia nondũ episcopatu sibi cõmissum habes, & alij quidam. Quandoquidem igitur ex eadem veneni fraternitate hi omnes erant, suscipit ipsum Eusebius multo tempore. Vnde sanè epistolas nugis refertas, complectentes omnem ipsius malã opinionem fidè, idè Arius scripsit ad Eusebium in Nicomedia, quum nondũ venisset ad ipsum in Nicomedia, nihil amplius quàm eadè, quæ sentiebat, in ipsis tractas. Ex quibus vnã ad manus nostras perlatã, necessarium duxi hic apponere, quo videant legentes, quod nihil cõtra quẽquã per calumiam diximus, aut referim, & est hæc. Epistola Arii Domino dilectissimo, homini Dei, fideli, orthodoxo Eusebio Arius fugatus ab Alexandro Papa iniuste, ppter veritatem omnia vincentem, cuius & tu protector es, in

res, in Domino gaudium. Patre meo Ammonio in Nicomedia proficiscente, operæ precium duxi & quod debetur tibi, ut te per ipsum alloquerer, simulq; commonefacerẽ instam tibi dilectionem ac affectionem, quam ad fratres habes propter Deum ac christum eius. Nam maxime nos infestatur ac persequitur, & omne malum contra nos mouet episcopus, ut fugarit nos ex vrbe velut homines impios, quoniam non consentimus ipsi publice dicenti, semper Deus, semper filius, simul pater, simul filius, coexistit filius ingenito cum Deo, semper genitus, ingenitogenitus, neq; cogitatio, neq; momento quodam praeminet Deus filio, semper Deus, semper filius, ex ipso Deo filius. Et quandoquidè Eusebius frater tuus in Caesarea; & Theodosius ac Paulinus, & Athanasius, & Gregorius & Aetius, & omnes in Oriente dicunt, quod praexistit Deus filio sine principio, anathema facti sunt & excomunicari, excepto Philogonio & Hellanico & Macario, hominibus haereticis in fidei doctrina nõ in fructibus, qui filium dicunt, partim ructum, partim emissionem ingenitam. Et hos impios neq; audire possumus, etiam si infinitas mortes nobis haeretici minentur. Nos autem quid dicimus ac sentim, & docuimus ac docemus: Quod filius non est ingenitus, neque pars ingeniti, iuxta vllum aliquem modũ, imò neque ex subiecto quodam, sed quod voluntate & consilio substitit ante tempora & ante secula, plenus Deus, vnigenitus, inalterabilis, & priusquam genitus est aut creatus, aut decretus, aut fundatus, non erat: ingenitus enim non erat. Persecutionem autem patimur, quod diximus, principium habet filius, Deus verò sine principio est, propter hoc fugamur, & quod dicimus, ex nihilo est. Sic autè dicimus; eo quod neque pars Dei est, neque ex subiecto quodam, ppter hoc fugamur. Reliqua tu nosti. Opto te valere in Domino, memorem tribulationum nostrarum cum Lucianista, reuera Eusebio. Sed & aliam à Nicomedia ad sanctissimum Papam Alexandrum purgationis videlicet gratia scriptã, & rursus veneni ipsi eiaculatione deteriorẽ, & blasphemis verbis intolerabiliter refertã, & ab ipso ad Alexandriam missam subiunximus, & est hæc. Beato Papæ & episcopo nostro Alexandro, presbyteri ac diaconi in Domino gaudium. Fides nostra ex maioribus ac progenitoribus nostris, quam etiã à te didicimus, beate Papa, hæc est. Nouimus vnum Deum solum ingenitum, solum sempiternum, solum sine principio, solum bonum, solum immortalitatem habentem, solum sapiẽtem, solum bonũ, solum Dominum, solum iudicem omnium, gubernatorem, œconomum, immutabilem & inalterabilem, iustum, & bonum, legis & prophetarũ ac noui Testamenti. Hunc Deum genuisse filium vnigenitũ ante tempora aeterna, per quem & secula & reliqua fecit, genuisse autè non in apparentia, sed veritate, substituisse verò propria voluntate immutabilem & inalterabilem, creaturam Dei perfectam, sed nõ velut vnã ex creaturis: foeturã, sed non velut vnã ex foeturis siue genituris, neq; velut Valentinus emissionem, foeturam siue genituram patris asseruit: neq; sicut Manichæus partem coessentialẽ patris, foeturam introduxit: neq; sicut Sabellius, qui vnitate diuidens Filium patre dixit: neq; velut Hierax lucernam à lucerna, aut faciem in duas: neq; prius existentem postea genitum aut creatum esse in filium quemadmodum etiam tu ipse beate Papa in media Ecclesia ac concessu sæpe eos qui talia introdixerunt, refutasti. Sed sicut dicimus, voluntate Dei ante tempora & ante secula creata esse, & viuere ac esse à patre accepisse, ita ut pater simul substituerit ipsi glorias. Non enim pater, data ipsi omnium hereditate, priuauit seipsum, ut ne ingenito modo habeat in seipso, fons enim est omnium. Quare tres sunt substantiæ, Pater Filius & Spiritus sanctus. Et Deus quidem causa omnium existens, est sine principio, solus, filius autem sine tempore genitus à patre, & ante secula creatus ac fundatus, nõ erat antequam gigneretur: sed sine tempore ante omnia genitus, solus à solo patre substitit. Neq; enim est sempiternus, aut consempiternus, aut coingenitus patri, neq; simul cũ patre ipsum esse habet, velut quidam de his quæ ad aliud appellantur, dicunt, duo ingenita principia introducentes: sed sicut vnitas & principium omnium, ita Deus præ omnibus est, quapropter & ante christum est, velut à te didicimus in media Ecclesia praedicante. In quantum igitur à Deo ipsum esse habet ac viuere, qui & glorias & omnia ipsi exhibuit: iuxta hoc, principium ipseus est Deus. Principium enim ipseus est, velut Deus ipseus, & qui ante ipsum est, eo quod ex ipso est. Et si illud, Ex vtero: & hoc, Ex patre exiit, & venio: velut pars coessentialis, & velut emissio, à quibusdam intelligitur, compositus erit pater, & diuisibilis, & mutabilis, & corpus secundum ipsos, & quæ ad corpus consequuntur, patiens incorporeus Deus, quantum sanè in ipsis est. Opto te valere in Domino beate Papa. Arius, Ethales, Achilles, Carpones, Sarmatas, presbyteri: Euzoius, Luci, Iulius, Menas, Helladius, Gaius, diaconi: Epsi, Secundus Pentapolis, Theonas Libs fidelis, quem constituerunt in Alexandria Ariani. Quũ igitur sic res mouerentur, Alexander Constantino regi scribit. At beatus rex accersitum Arium & epos quosdam percunctatur. Ille verò symmistas habens, primum quidem in facie regis negabat, itra se verò insidias cõtra Ecclesiam struebat. Vbi igitur cõuocasset ipsos beatus Cõstantinus, qui & ex patre Spũ sancto afflatus erat, sermonẽ loquutus est ad ipsum, dicens: Confido Deo, si dolose quid occultatũ habes & negas, omnium Dominus ille cito te redarguere potest, contra quem maxime iurasti. Vnde etiam deprehensus est eadè sentire, & coram facie regis redargutus est. Verũ rursus similitet negabat, & multi ipsius defensores pro eo intercedebant per Eusebium Nicomediæ epm. Attamè rex zelo ductus, epistolam magnam ad totam Romaniam contra Arium scripsit, eiusq; fidem, oĩ sapiẽtia ac veris verbis refertã, sicut & hæc hodie apud studiosos seruatur, hoc principium habens. Cõstantinus Augustus Maximus. Arius & Ariani, malus interpretes, & vt ita dicã, imago ac statua est diaboli. Deinde inter alia, & post multam contra ipsum ex diuinis scripturis productã contradictionem, etiam ex Homeri versibus quendam cõtra ipsum inuachens, miseriam gratia apposuit, quem ipsum etiam hic apponere necessarium duxi, & est hic. Age sanè vrge Ari, scutis opus est, ne tu hoc facias rogamus, cohibeat autem te saltè Veneris conueratio. Quũ itaque vellet Arius in Cõstantinopoli in cõmunitatẽ recipi,

alio episcopo

seruati?

Arius ab alijs haereticis seipsum eximit. Filius pater Sabellij.

Cõstantini epistola cõtra arium Homeri uersus in Arca, id recipi,

est Marti
à Cōstāti
no in ariū
detortus.

Nicēna sy
nodi epi
scopi. ccc.
xviii.

Arii erro
ris occasio

Cōstantius
Arianos
defendit.

Scripturæ
ab Ario de
tortæ.

recipi, Eusebio cogente, & maxime apud regem petente, & Constantinopolitanum episcopum eius temporis molestis afficiente, & hic non velle cum ipso in communitate esse, neque in societatem ipsius venire, vrgereturque per vim ac suspiraret: & Eusebius diceret, Si non vis ex propria voluntate, crastina die dominica illucescente, mecum ingredietur, & quid poteris facere? At pientissimus episcopus & Deum timens Alexander optimæ civitatis episcopus, idem enim nomen habebat etiam hic cum Alexandria episcopo, per totam diem ac noctem, ex quo id audiuit ingemiscens ac tristatus, in precibus perseueravit, & Deum rogavit, vt aut ipsius animam auferret, ne Arii communitate coinquinaretur, aut miraculum quoddam ederet, id quod & cōtigit huic: Quum enim noctu vrgeretur, Arius ventrisque exonerandi gratia prodiret: peruenit vsque ad locum secessus, & intus desidens inuentus est crepuisse ac expirasse. Quare sic deprehensus est in graueolenti loco finem fortis, quem admodum & immundam malam fidem euomuit. Postquam igitur hæc peracta sunt, Rex de Ecclesia sollicitus, & quod iam multi sæpe inter se dissentissent, & se&e multæ essent, conuocauit vniuersalem Synodum trecentorum decem & octo episcoporum, quorum etiam nomina vsque in hunc diem seruantur, & reprobant ac execrantur Arii fidem in Nicæa vrbe, & confitentur patrum fidem orthodoxam & inuariabilem, & ab Apostolis ac Prophetis traditam. Subscribentibus autem episcopis in hac & Ariomanitidem hæresim reprobantibus sic factum est. Simul autem & in eadem synodo, canones quosdam posuerunt Ecclesiasticos, simulque de paschate decreuerunt vnam vnitatem ac consensum, vt sancta Dei dies poenitus virtuosa fieret, quandoquidem diuersimodè apud quosdam seruabatur. alij enim præoccupabant, alij medium tenebant, alij vero postea perficiebant. Et in summa multa illo tempore asertio erat. Horum vero correctionem Deus per beatum Constantinum procurauit pacis gratia: Vbi itaque reprobatus est Arius, & hæc sic peracta sunt in eodem anno, decessit è vita Alexander, & succedit ipsi Achilles. Erat autem & Theonas constitutus à Meletianis. Tunc succedit Achilles episcopo post menses tres beatus Athanasius, qui tunc diaconus Alexandri ab ipso in comitatum missus erat, cui Alexander iam moriturus episcopatum deferri præcepit. Est autem mos in Alexandria, vt non cunctentur constituti post obitum episcopi, sed simul fiant pacis gratia, vt ne contentiones fiant in populis, his hunc volentibus, alijs illum. Constituerunt autem necessario non præsentem. Athanasio Achillam. Verum thronus & sacerdotium præparata erant ei qui ex Deo vocatus erat, & à beato Alexandro decretus. Quum igitur venisset Athanasius, & confirmatus esset, qui circa fidem magnus zelotes erat, & pro Ecclesia afficiebatur, quum iam congregationes & auulsiones vndique fierent à Meletianis appellatis, ob causam quam in tractatione de Meletio supra declarauit, & velle cōuentionem Ecclesie facere, conquirebatur & minabatur, admonebatque ac nihil efficiebat, nemoque aduertebat. Vnde omnia contra ipsum commota ex superexcellente in ipso diuinitus zelo facta sunt ac constructa, vt etiam exilium ipse subierit, & Arianorum ex iniustissima potentia excommunicatione. Ad de beato Athanasio hætenus. Relatæ sunt enim res ipsius exactissime supra in Meletij tractatione. Hic itaque Arius à diabolica operatione afflatus est, & effreni ore impudenter datus extulit linguam suam contra proprium Dominum, ab initio nimirum dictione apud Solomone in Prouerbijs interpretati volens, nepe Dominus creauit me principium viarum suarum in opera sua, ante seculum fundauit me. in principio, anteq̃ terram faceret, & anteq̃ abyssos faceret, priusq̃ procederet fontes aquarum, priusquam firmarentur montes, ante omnes autem colles genuit me. Hinc erroris introductio ipsi contigit, & non veritus est ipse ac discipuli eius, creaturam vocare eum qui omnia creauit, Verbum ex patre sine tempore & sine principio genitum. Deinceps vero ex vno hoc sermone, in multas ac malas semitas malignam mentem suam impellens, itemque ipsius successores, sexcentas & vltra blasphemias in filium Dei & in Spiritum sanctum iaculari conati sunt. Dissoluerunt autem aciem, vt ita dicam, & cōcordiam sanctæ orthodoxæ fidei & Ecclesie, non per suam potentiam, aut sapientiam, pauci enim inuitati decepti sunt. Multi vero simulatione subrepentes, multi autem & secundum vitam non sic se habentes, socij iisdem existunt. Nemo autem est horum causa quam primum quidem probatio fidelium, Regum vero defensio. Principium quidem Constantius rex, in alijs quidem omnibus mitis & bonus, velut filius Magni & perfecti Constantini pij, qui rectam fidem integre seruauit. Sed & ipse Constantius pius fuit & bonus iuxta multos modos, verum in hoc solum, quod non secundum fidem parentis processit, deuiavit, atque deliquit, non ex sui causa, sed ab his qui rationem redditori sunt in die iudicii, qui in apparentia episcopi dicuntur, veram autem Dei fidem corrumpunt, quibus danda est ratio, & pro fide, & pro Ecclesie persecutionibus, & tot malis ac cædibus in Ecclesijs, ipsorum causa perpetratis, & pro tot milibus populorum, vsque in hunc diem tribulationem sub djo substinentium, & pro ipso beato Constantio ab ipsis decepto & ignorante orthodoxam fidem, & cedente ipsis velut sacerdotibus per ignorantiam, vt qui non nouerit in ipsis errorem cæcitatibus ac malæ fidei ex diabolica structura inducæ. Secundo vero præualuit reptiliformis horum officina per Eusebium, qui rursus subiit ac corrupit aures Valentis pij & religiosi ac Deum amantis regis. Quandoquidem enim ab ipso lauacrum accepit, per hanc occasionem hi stare potuerunt. Nam olim & à mulierculis ac pueris, non dico de perfectioribus, qui omnem pietatis certitudinem rectamque fidem nouerunt, sed & ab his qui ex parte, vel vulgari modo veritatem sciebant, redarguebanturque ac fugabantur, velut blasphemij Domini, & secundi Domini occisores, & reprobatores diuinæ perfectionis Domini nostri Iesum, per regis præfecturam, quæ est ipsorum defensio, ad aggrediendum omnia mala quæ facta sunt, & adhuc per ipsos fiunt in Alexandria & Nicomedia, in Mesopotamia, in Palestina, per præsentem Ario de tordæ. minus creauit me principium viarum suarum in opera sua, deinceps omnia ab ipsis excogitantur, quæque

quæque consona huic sermone esse possunt, & quæ æquivalent, & conuenire possunt: quum neque hic ipse sermo, neque alia verba, de deitate filij Dei tale quid asserant. At quæ sunt, deinde his similia? id quod in Apostolo scriptum est, *Suscipite pontificem confessionis vestrae, qui fidelis est ei qui fecit ipsum*: & quod in Euangelio secundum Ioannem scriptum est, *Hic est de quo dixi vobis, quod post me uerturus est, qui ante me factus est*: & quod in Actis scriptum est, *Notum uobis sit tota domus Israel, quod hunc Iesum quem crucifixis, & Dominum & Christum ipsum fecit Deus*: & alia his similia, quæ obseruat ad inimicorum vltionem. Inimici enim sunt reuera ac insidiatore, fortassis enim de ipsis scriptum est, et de similibus ipsorum, *Exurgat Deus, & dispergantur inimici eius. Videntur autem & domestici esse. Nihil autem peius est domesticis inimicis. Inimici enim hominis, omnes uiri domus eius*. Ex hoc fortassis etiam de his impletur: Exiliunt enim velut rabiosi canes ad inimicorum vltionem, & dicunt, quomodo dicis de filio Dei? Hæ enim sunt ipsorum fraudes ad inducendum venenum suum in simplices. Et quid est postea vbi dixerunt filium Dei? O sapientes in seipsis, & ad cognoscendum appositi coram seipsis, & quæ scientes sibi esse videntur. Quid apposuerit quis amplius nomini Iesum, si non filium genuinum dixerit ex patre existentem, & non alteratum? Deinde statim per ludibrium exiliunt dicentes, Quomodo potest esse ex Deo? Si vero interrogantur, Non est filius? filium esse nomine quidè confitentur, verum potentia & mente negant, spurium ipsum ponit dicere volentes, & non verum. Si enim, inquit, ex Deo est, & genuit ex seipso Deus, vt ita dicat, ex propria substantia naturali, aut ex propria essentia, igitur in molem extentus est, aut sectione admisit, aut in generando dilatatus est, aut cōtractus, aut aliqua affectionem corporalem sustinuit. Et in summa sublatores sunt suas res ad Deum referentes, & à seipsis assimilare Deum volentes, in Deo enim nihil tale est. Spiritus enim est Deus, & à seipso genuit vnigenitum ineffabiliter, & incomprehensibiliter ac citra pollutionem. Quomodo igitur, inquit, si ex essentia ipsius est, non nouit diem, velut dicit & horat? De die autem illa aut hora, nemo nouit, neque Angeli, neque filius, nisi pater solus. Quomodo vero in carne venit, si est ex patre? Quomodo aut potuit inseparabilis illa natura carne induere, si erat ex patre secundum naturam? Et non sciunt quod in suam ipsorum confusionem has ratiocinationes coacuerunt. Si enim propter hoc quod ipse alteratus est præter patris essentiam, induit carnem, & in ipsa passus est, & crucifixus: ostendat nobis, quæ ex alijs spiritualibus creaturis & quidè existentibus, carnem induit. Non enim possunt non confiteri Filium super omnes, etiam si creaturam ipsum dixerint, confitentur ipsum super vniuersas creaturas ipsius. Sed & velut gratificantes ipsi, volunt ipsi verbis blandiri, tanquam vna manu verberantes, altera vero oblineantes. Hoc enim voluit velut ex propria ipsi voluntate attribuere, & dicit, Creaturam quidè dicimus, sed non velut vnâ ex creaturis: & facturam, sed non velut vnâ ex facturis: & facturam, non autem velut vnâ ex facturis, siue genituris, quo in eo, quod dicunt, Nā velut vnâ ex facturis, prius ipsum generatione secundum naturam: & in eo quod dicit, non velut vnâ ex creaturis, veram creaturam ipsum pronunciat. Sicut enim si creatura fuerit, creatura est, & quāuis sexcentis excellentius nomē habuerit, idem est omnibus creaturis adequatum. Non enim quia Sol illustrior est, creatura esse non potest, quemadmodum etiam lapis. Neque quia Luna excellit sidera, ob id non est creatura. Ecce enim omnia serua tua, quæcumque enim sunt, ex ipso sunt creata, & serua. At vnigenitus veritas est, & verbū ipsius veritas existit velut dixit: *Si uos manseritis in uerbo meo, uerè discipuli mei estis, & cognoscitis ueritatem, & ueritas libera uos*. Si uerè uerbum ipsum uerum est, & liberat eos qui liberantur, quāto magis ipse liber est, quū ueritas sit, & liberet ipsi obedientes qui sunt serui, eo quod omnia sunt serua ipsius, & Patris eius, & Spiritus sancti eius. Deinde rursus dicunt, Quomodo venit in carnem, si ex patris essentia erat? Dicant igitur nobis, quomodo Angeli non carnem assumpserunt, quod sunt serui ipsius? quomodo Archangeli? quomodo exercitus? quomodo alia omnia spiritualia? Sed & inferiorē dicunt tales esse spiritū, & creaturam creaturam, nempe ipsius Verbi: quomodo igitur spiritus non assumpsit carnem, quū possit habere personam mutabilem super Filium, iuxta ipsorum sermonem. Sed quoniā sapientia Patris erat, uoluit per suam perfectionem suscipere nostram debilitatē, quo per ipsum omnis salus mundo contingeret. At illi bona in mala transmutantes, ingrati sunt ac perfidi, & in propriū dominum cōtumeliosiores ac maledici. Ceterū alia quæ deinceps dicunt, immixta sentiunt. Quomodo uero elurūt, inquit, si patris essentia erat? De Deo enim scriptum est, *Non eluriet, neque sitiet, neque excogitari potest prudentia ipsius*. Hic uero & elurijt, & sitijt, quomodo uero fatigatus est ex itinere & sedit? quum scriptum sit, *Deus nō fatigabitur*. Quomodo autem dixit, *Qui misit me pater meus maior me est*? Alius enim est qui mittit, & alius qui mittitur: & manifestū est quod pater non est filius, & filius nō est pater (Non enim, uelut Sabellius nos docuimus, quod filium patrem esse dicit) alioqui non dixisset, alius est qui misit me. Et uado ad Deum meum & Deum uestrum, ad patrem meum & patrem uestrum dixit, & non ex essentia Dei, discipuli secundum naturam geniti sunt, & dixit ipsis, pater uestrum. Multa uero infania est eorum quæ talia dicunt. Si enim nomine solum uocatur, & non est secundum naturam, nihil differt ab alijs omnibus creaturis, etiā in dignitatis preminetia existat. Nō enim quia Rex præminet præsidibus, ac prætoribus, ob id non est similiter affectus cum alijs, & conferuus eiudem creaturæ, utpote mortalis quispiam, uelut etiā qui eius imperio subditi sunt. Et non quia Sol reliqua sidera excellit, & in parte etiam Luna, ob id non sunt subiecta elementa, & vnus imperio, officij ac creatoris patris & filij ac Spiritus sancti obedientia. Et non quia Angeli uisibilia excedūt, & in ordine alijs omnibus enim maiores sunt, utpote inuisibiles creati, & primū munus cultura Dei habentes in assiduis hymnis, & immortales secundum gratiam ab ipso creati, & nō secundum naturam, & immortales fieri digni facti ex ipso immortali, & qui est uita in seipso & immortalitas: ob id nō sunt in timore & tremore, & sub responsione & examinatione, iussioneque ac mandato sanctæ deitatis seruitio pssii. Vbi enī est quæstus exacta ratio ueritatis, filium quidè dicere oportet, uerū filio dicere

Arii argu
menta.

Pater sol
nouit de il
la die.

Similia.

Sabellii
error.

Similia.

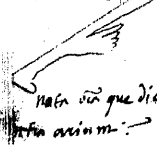
Filij appel
lationis ra
tio.

dicere & habere non solum nomine, sed filium, secundum naturam filium. Nam & inter nos multi vocantur filij, qui non sunt filij secundum naturam. Veri autem filij genuini vocantur, qui secundum naturam à nobis geniti sunt. Et si quidem filius solus vocaretur, sicut etiam omnes vocati sunt filij Dei, ergo neque, differt ab aliis, & quomodo sicut Deus adoratur? Oportebat igitur etiam alios omnes, de quibus nomen adoptionis dicitur, velut ipsum adorari, quoniam filij Dei appellantur. At veritas non sic habet, sed novit semper unum unigenitum filium Dei, cui omnia cultum divinum præstant, ipsumque adorant. & omne genu flexetur celestium, terrestrium ac infernorum, & omnis lingua cõfitebitur, quod Dominus est I E S V S C H R I S T V S in gloriam Dei patris. Sed neque sanctus Spiritus aliis spiritibus adæquatur, quoniam unus est spiritus Dei, spiritus ex patre procedens, & de filio accipiens. Hi vero volunt hunc creaturam creaturæ esse. *Dicunt enim quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Igitur & spiritus, inquit, ex facturis est, quandoquidẽ omnia per ipsum facta sunt. & ignorant illi qui frustra animam suam perdunt, quod alia sunt creaturæ, & alij creatores: Pater & Filius & spūs sanctus, vnus Deus Trinitas in veritate, & vnus in vnitate. Propterea enim vnus Deus quia non duo patres, neque duo filij, neque duo Spiritus sancti. Et quandoquidẽ non alienus est filius à patre, sed ex ipso genitus, etiã non alienus est Spiritus sanctus. Verum filius quidẽ vnigenitus, genitus sine principio, sine tempore. Sanctus autem Spiritus velut novit ipse pater & vnigenitus, neque genitus est, neque creatus, neque alienus à patre & filio, sed ex patre procedens, & de filio accipiens. *Spiritus enim meus, inquit, cõsistit in medio vestro. & vixit C H R I S T V S in spũ sancto.* Si ipse vnigenitus vnigenitus in spũ, quis criminabitur sanctã Trinitatẽ? Deside rursus dicit furiosus Arius, quomodo dixit Dominus, *Quid me dicis bonũ, vnus est bonus Deus, velut negãte ipso bonitatem?* Et quis alius ita bonus est velut vnigenitus, qui seipsum dedit precii redemptionis animarũ nostrarũ. Et non nouerunt Dei virtutẽ ac bonitatem, neque sapientiã Dei dispensationẽ, quã animales & carnales sint, remoti à Spũ sancto, vacui ab ipso, non habentes sancti Spiritus donũ, quod docet sapientiã omnẽ hominẽ. Rursus autem rogant ipsum filij Zebedæi per matrem suam, vt in regno ipsius alter sedeat à dextris, alter à sinistris. Et dixit ipsis, *Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego bibiturus sum?* ille autem dicentibus, etiam ait ad ipsos, *Poculum quidem meũ bibetis, verum sedere à dextris meis ac sinistris, non est meũ dare, sed quibus præparatũ est à patre.* Deinde dicit Apostolus, *Deus suscitauit ipsum ex mortuis, velut ipse opus habeat suscitante ipsum.* Et in Euangelio Luca habetur, inquit, *quod Angelus Domini apparuit confortans ipsum, dum in anxietate fuit, & sudauit, & sudor ipsius fuit velut gutta sanguinis, quando digressus orabat, iam iam tradendus.* Et rursus in cruce, inquit, dixit, *Eli Eli lemas abachthani, hoc est, Deus meus Deus meus, ut quid dereliquisti me.* Et vides, inquit, quod indiget auxilio. At de eo quod dicit, *Ego in patre, & pater in me.* Quod duo vnũ sumus, vt & ipsi vnũ sint: afferunt omnino, quod vnũ esse, non secundum naturam dicit, sed secundum concordia. Et non solum hoc faciunt, sed & animam humanam ipsum accepisse negant, hoc ipsum præstuentes. Carnem enim consistit veram ipsum à Maria habuisse, & omnia quæ sunt in homine citra animã, quo vbi audieris de fame, aut siti, aut languore, aut profectio, aut sudore, aut somno, aut concitatione: & dixeris quod propter humanã naturã his opus habebat: dicat tibi postea, quod caro per seipsam hæc nõ opatur, si nõ habeat animã. Reuera enim sic est. Igitur aliud quid est, inquit, si deitas ipsius indigebat: quo quã dixerint deitatem ipsius indigentem, externum pronuncient ipsum & alienum ab essentia patris & vera natura. Arbitror autem quod ab eo qui intelligentia præditus est, ex vno aut duobus testimoniis, aut quãque, ab ipsis male excogitatis, redargutisq; ac subuersis, dũ vnuerã veritas prædicatur, & clarẽ fide orthodoxa confirmatur, redarguentur, à prædictis inquã, mente ac intelligentia diuina præditis, etiã post has solutiones, infinitas alias dictiones excogitatas intulerint. A paucis enim plurimæ solentur æqualem vim habentes. Et incipiam primum dicere inde, vnde amaritudinis suæ radicem male plantare inceperunt, à sermone per Solomonẽ dicto, nõpe: *Dominus creauit me in principium viarũ suarum in opera sua.* Et non omnino alicubi confirmauit Scriptura, neque quispian Apostolorũ meminit huius dictionis, vt ipsam in nomen C H R I S T I produceret. Quare omnino non de filio Dei dicit, etiam si dicat, *Ego sapientia habitatione excepi consilium & scientiam, & ego intelligentiam accessiui.* Quot enim sunt abusiue appellatæ Dei sapientiæ? vna est autem vnigenitus, non abusiue dictus, sed in veritate. Omnia enim Dei sapientiã sunt, & quæcunq; sunt à Deo, sapientiã sunt. Alia verò est propria & super omnia existens, hoc est vnigenitus qui non est abusiue sapientia, sed veritate, qui cum patre semper est, potentia ei existens & sapientia, iuxta id quod scriptum est. Nobis autem C H R I S T V S potentia Dei, & Dei sapientia. Est autem sapientia pauperis annihilata. Et quoniam in sapientiã Dei non cognouit mundus Deum, complacuit ei per stultitiam Euangelij saluare credentes. Et insatiavit Deus sapientiam mundi huius. Et dedit Deus cor Salomoni velut latitudinem maris. Et sapientiam fudit super filios Enac. Et dedit Deus Beseleel sapientiam. Et impleuit Deus sapientia ipsum Vri. Et multa de sapientia dici possunt, & qualis est locus prudentiæ, & sapientia vnde inuenta est. Etiam si igitur hæc celebris sapientia dicat, *Ego sapientia habitatione excepi consilium & scientiam, & ego intelligentiam accessiui, per me reges regnant, & per me magnates magnifunt, & potentatus scribunt iustitiam, & tyranni imperant terræ. Ego diligentes me diligo, & qui me quærunt, inuenient me. Diuitiæ & gloria mihi sunt, & possessio multorum & iustitia. In via iustitiæ ambulo. In medio viarum iustificatiõis diuersor, vt diuidam diligentibus me substantiam, & thesauros ipsorum repleam bonis. Si annunciauerõ vobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor vt quæ ab æterno sunt, enumerem. Dominus creauit principium viarum suarum in opera sua. Ante sæculum fundauit me in principio, antequã terrã faceret, & priusquam abyssos faceret, priusquam procederent fontes aquarum, & antequam montes firmarentur.* Ante omnes autem

autem colles genuit me, & cætera manifestum est quod volentibus quibusdam dictioni contradicere, aduersarij solutione vtuntur, propter nomen sapientiæ & consequentiam sermonis qui dicit: Dominus creauit me, & ob id quod dixit, Ego sapientia habitatione excepi consilium: Ecce, inquit, sapientia quæ seipsam à principio nominauit, & deinceps progressa est, seipsam significat dicens, Dominus creauit me. Ecce enĩ dicit supra, Ego sapientia, & infra dicit, Si annunciauerõ vobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor vt quæ ab æterno sunt, enumerem. Et quid, inquit, Dominus creauit me principium viarum suarum. Diximus autem quod multæ sunt abusiue per temporis occasionem ex Deo datæ sapientiæ, quia Deus omnia in sapientia perficit. Vna autem est vera sapientia Patris, & Deus Verbum in substantia. Ipsa enim dicitio non omnino cogit me de filio Dei dicere. Non enim indicauit Scriptura, neque quispian Apostolorum meminit, neque Euangelium. Si verò etiam de filio Dei hæc dicitio acciperetur, non est eadem dicitio, neque ad rectum iudiciũ posita. Totus enim liber proueria sunt, quicquid autem prouerbialiter dicitur, non idem est potestate. Sed alia quidem ratione recensetur, alia verò potestate allegorice accipitur. Si igitur hoc dicit, Et audent quidam ad filium Dei hoc referre, absit de deitate ipsius hæc dicitio non fertur, si tamen potest in præsentia ipsius in carne impleri. Quandoquidem enim ipsa sapientia ædificauit sibi ipsi domum, fortassis à persona humanæ ipsius naturæ pie dici poterit, vt præsentia ipsius in carne, de ipsius deitate dicat, Dominus creauit me, hoc est ædificauit me in vtero Mariæ, principium viarum suarum in opera sua. Principium enim viarum descendens C H R I S T I in mundum, est corpus ex Maria, quod est assumptum in opere iustitiæ & salutis ipsius. Verum omnino profuerit is qui cor læsum habet, & graui hac plaga percussus est, de filio Dei inimicitiam in mente habens, Dixit, inquit, Si annunciauerõ vobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor vt quæ ab æterno sunt, enumerẽ. & vides quod ab æterno dicit? At præsentia Dei in carne post sexagintaduas generationes, secundum Matthæũ, contigit. Quomodo igitur possunt ea quæ ab initio sæculi sunt, ab hoc dici? Et non sciunt hi qui tota via veritatis errant, quod diuina Scriptura semper omnia quæ vult docere, incipit recensere non statim ad summam primariam, aut ad caput, vt ita dicam, procedens. sed à proximis orditur, vt hoc quod prius est, postremũ significet. propter hoc enim dixit, Si annunciauerõ vobis ea quæ quotidie fiunt, recordabor ab his, & mentionem faciam eorum quæ ab æterno sunt. Quemadmodum etiam Mosi indicauit Deus, primum ignem ardentem, & in igne rubi contigit visio paulo post. Angelus autem ipsi loquutus est statim, postea verò Dominus ex rubo. Ille verò ab ipso statim non quæ videbantur quærunt, sed de his quæ ab initio erant, interrogat. *Ades huc, inquit, demittam te ad filios Israel, & dices ad ipsos, Deus patrum vestrorum misit me, Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob: ita vt ante quinque vel sex generationes Mosi nominari Abraam. Et quandoquidem dixit Deum patrum, priscum quid pronũciauit. At Moses ex Dei gratia prudentia affectus, non hæc interrogabat, sed quod erat adhuc antiquius, nempe, si abiero ad ipsos, & dixerint ad me, quod est ipsi nomen, quid dicam ad ipsos. Hic verò de cætero reuelat, Ego sum qui sum. Et primum quidem à propinquis inceptit, postremum verò quod summum erat, indicabat. Sed & Lucas incipit ab imis & vicinissimis, nimirum, Ipse I E S V S incipiebat annorũ ferme triginta, filius exaristens vt putabatur Ioseph, qui Heli filius fuit, qui Mathan, & cætera, vsque ad Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei. Et vides quomodo præsentia C H R I S T I in carne primum ostendit, deinde quod postremũ est. Quapropter etiã Mathæus iuxta genealogiam in carne deducere volens aduentũ C H R I S T I in hominũ mentẽ, non statim dixit, Generatio I E S V C H R I S T I filij Abraã: sed primũ filij Dauid, deinde filij Abraã: quo id quod recens est conspectũ, & quod propinquisimũ est proclamatur, & quod adhuc superius est indicans, significet id quod omnem creaturã excedit, auferri nõ posse. Quare & beatus Ioannes vbi venisset ac reperisset homines occupatos circa infernum C H R I S T I aduentum, & Ebionæi quidem seducti essent propter genealogiam C H R I S T I in carne ab Abraam deductam, & I Luca reductam vsque ad Adam, Cerinthianos verò & Merinthianos reperisset, dicentes ipsum ex affricu nudum hominem esse, item Nazoræos, & alias multas hæreses, vt qui postremus venit, quartus enim hic Euangelium quod dicitur: incipit reuocare, vt ita dicam, errore seductos, & circa infernum C H R I S T I aduentum occupatos, & dicit ipsis, velut à tergo ipsorũ vadens, & videns quosdam in asperas vias inclinos, & qui rectam ac veram viã reliquissent, Quo ferimini, quò vaditis, qui in asperam & offensoriam & in hiatum ducentẽ viam vaditis? reflectite, non est ita, non est à Maria solum Deus Verbum, qui ex superno patre genitus est. Non est à temporibus Ioseph curatoris illius. Non est à temporibus Salathiel & Zorobabel, & Dauid, & Abraam & Iacob & Noe & Adam. Verum in principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. At erat, & erat, & erat, non suscipit quod vnquam non fuerit. Et vides quomodo statim vicinissima primum significat? Quomodo Mathæus viã ostendit per genealogiam, & neque ipse exactè tractauit, quando ex supernis genealogiam ducebat? Et quomodo Marcus de peractis in mundo, & voce clamante in deserto tractauit, voce inquam, clamante de Domino per prophetas & legem prædicto. Et quomodo Lucas ab infernis ad superna reduxit? Postea progressus Ioannes quartus, coronidem & sinceritatem superni ordinis & deitatis semper existentis declarauit, quemadmodum etiam Solomon prouerbialiter dicens principium viarum, siquidem pie voluerint quidam dicere de dispensatione in carne, velut ipsa dicat de C H R I S T I deitate, quod ipsa deitas creauit domum, quod ipsa deitas carnem & incarnationem operata est, principium viarum in opera sua, salutis hominum ac bonitatis. Deinde statim adhuc procedentibus rebus dicit, *Fundauit me in principio: itaque filius Dei secundum deitatem creatus, postea fundatus est? Dicant nõbis mechanici illi supernorum inspectores, quali arte creata est sapientia, quali instrumẽto fundata est? At si omnino cogitare oportet, fugerimus vtique à tanta blasphemia**

Loc ab Ario citati consulantur.

Sapientia multiplex est.

Proueria hæc dicitio ratio.

Scriptura mos.

Quatuor euangelista vna tractatiõnis ratio.

mīa profunditate, & non attigerimus vnigeniti deitatem, quā semper cū patre existit, & ex ipso genita est. Semper enim erat verbum cum patre, semper sapientia, semper Deus ex Deo dominus, semper lux vera & nō spuria, semper esse ex ipso habens, & veritas existens ac vita. Et quid opus est mihi multa de hoc dicere? Deinde dicit, *Fundauit me in principio*, proinde pium est videre quod animam humanā hic significat. Nā Dominus creauit me, humana natura in carne dicit, si sanē sic intelligatur: fundauit verō, velut in anima fundatus est. Verū ante omnes colles genuit me, quo ostendat natiuitatem ex supernis. Atq; hæc dicimus, non omnino sic decernerent, sed pie potius ad aduentū in carne referentēs. Et si etiam oportet sic dicere, tamen nemo nos coegerit p̄censit de c̄ h r i s t o dicere hanc dictionē. Si verō de c̄ h r i s t o dicitur, habet etiā suam vim, non iuxta vaticinium dictā, sed iuxta ratiocinationis pietatē, vt ne quid imminutionis ad Deū referamus, ita vt putemus inferiorem ipsum habere deitatē præter patris essentiā. Etenim quidam ex patribus nostris & orthodoxis, retulerunt hanc dictionē ad aduentū in carne. Et sic oportet sic dicere de hoc, Dominus creauit me, & fundauit me: & hæc est pia ratiocinatio, magni patres sic exposuerunt. Et si quis noluerit orthodoxos suscipere, non cogetur. Verū ad externos & à fide alienos, nullum est detrimentū. Neq; enim hoc cadet nobis in aliquā deitatis imminutionē, quæ libera est, & semper est cū patre. Et quod quidē passus est c̄ h r i s t u s, passus est, sed non mutatus est natura. Verū permanit ipsius deitatis in sua alienitate à passione. Quapropter quū voluisset pati, ex propria bona voluntate pro genere humano, postquam nō poterat deitas pati per seipsam passionis exors existēs; accepit nostrū passibile corpus, quū sapientia esset, vt in ipso ad patiendū consentiret, & nostras passiones susciperet, deitate in carne coexistente. Etenim deitas nō patitur. Quomodo enim qui dicit, Ego sum vita, mori poterit? Sed passionis exors permanet Deus. Cōpatitur autē carnī, vt pallio ad deitatē referatur, quum deitas non patiatur, vt sit nobis in Deo salus, in carne verō passio, vt ne passibile Deum habeamus, sed passionis exortē, referentē in seipsam passionē, iuxta voluntatem, & non iuxta necessitatē. Attamen & hi quū Hebraicas dictiones neq; attigerint, neq; nouerint, neq; quomodo se habeat harū vis sciant, proterue & petulant ter emicuerunt graues inimici, quærentes occasionē vnde fidem mutilent, imō magis seipsos, neque enim veritatē. Et quia inueniunt, Dominus creauit me: periculosē velut imaginantes somniant, ea quæ ad nihil commōda sunt vitæ inferentes, & orbem terrarum turbantes. At Hebraica lingua non sic habet. Vnde & Aliqua dicit, Dominus possedit me. Semper autem hi qui filios generant dicunt, Possedi vel adeptus sum filium. Sed neque Aquila vim interpretatus est. Nam possedi filium, velut recens est, Deo verō nihil est recens, etiam si constiteatur quis quod genitus est filius ex patre, & non creatus est. Genitus est autē sine tempore & sine principio. Neq; enim est tempus inter patrē & filiū, vt ne tēpus quoddā super filiū existat. Si enī per ipsum omnia ergo etiā tempora. Tēpore verō existēte eo quod præ omnibus est, quomodo erit hoc, nisi sanē quæretur alius filius, per quem ante filiū factum est tempus. Et multa sunt quæ ad infinitam hæsitacionē ducunt mentes hominum curiosorū & nihil bonū operantium. Cæterū in Hebraico dicit, Adonai, quod est Dominus: Canani, quod potest dici, tū instar pulli exclusit, me tū possedit me. Verū exactissime dicitur, instar pulli excludit me. Quis autē pullus non ex natura genitoris gignitur? Et hic quidē in corporalibus creaturis per coitū masculi & feminae pulli fiunt, ab homine vsq; ad pecus, & volatilia atq; alia. Quapropter vnigenit⁹ per omnia existens sapientia patris, & volens ad correctionem omnia facere, vt ne quis ad ipsum referat quæ nō sunt, & excidat à veritate, profectus ad humanū genus, & natura à muliere genitus, & in vtero virginis reclinatus per gestacionis tempus, nō à semine viri cōceptus est, sed ex matre vniformiter accepit carnē, & in seipsum expleuit perfectā sui ipsius incarnationē, non defectuosam, sed veram. Et nō quia ex semine viri non erat, ideo habebat quid defectuosum. omnia enim perfecte habebat, carnē, & neruos & venas, & alia omnia quæ sunt. Animam verō vere, & non in apparentia. Mentem autem & omnia quæ sunt in humana natura, excepto peccato, velut scriptum, tentatus per omnia velut homo, excepto peccato: quo in eo quod vniformiter hic à matre secundum carnem genitus est perfecte, & nō defectuosē, ostendat volentibus videre veritatē, & non propria mente cæcutire, quod etiam superne ex patre genitus est perfecte, sine tempore & sine principio: & inferne ex matre sola genitus est impollute & citra inquinamenta. Quo verō etiā interpretetur dictionē, Adonai Canani, hoc est Dominus instar pulli excludit me, omne quod generat, simile quid generat. homo hominem gignit, & De⁹ Deū. Et homo quidem gignit secundū carnē, Deus verō secundū spiritum. Et qualis est homo qui generat, talis est & qui ab ipso generatus est. In passionibus constitutus est homo qui genuit proprium filium. Et passionis exors Deus, filium ab ipso genitum citra passionem genuit, vere & non in apparentia, à seipso, & non extra seipsum, spiritus existens passionis expers, & spiritum citra passionē generans: Deus existens à passione alienus, & Deū verum generans citra passionē. Si enim ipse creauit oīa, & confiteris o Ari, quod creauit Deus omnia, ipse etiā filium genuit. Si verō dicis, si genuit, passus est dū genuit: Et nos ad te dicemus, si gignens passus est, fatigatus est creās. At simul omnia quæ vult, oīa habet in seipso in perfectione, & neq; in creādo passio in filiū cadet, neq; Deū effectioni obnoxiiū esse, propter spollutā filij generationē, intelligetur. Immutabilis enī Pater, imutabilis filius, immutabilis Spiritus sanctus, vna essentia, vna deitas. At omnino dices mihi, volens genuit, aut non volens? Et non sum sicut tu o contentiose, vt vnum quiddam tale de Deo cogitem. Si enim non volens genuit, inuitus genuit: Et si volens genuit, ergo voluntas erat ante filium, & erit vel temporis momētum inter filium per voluntatem. In Deo autem non est tempus ad consilium, non voluntas ad deliberationem. Neque igitur volens genitus, neque inuitus, sed in natura supra consilium. Natura enim ipsi est deitas, neque consilio opus habēs, neq; sine cōsilio quid faciens, sed simul ex seipso omnia habēs, & nihil

Passionis christi vō.

Solomonis loc⁹ i Pro uerbis explicatus.

Natiuitatis Christi ratio.

& nihil rerum linquens. Porro idem Arius rursus venatur dictiones, semper omnia collustians, & flagitia sibijpsi curiosē inuestigans, non velut habet diuina Scriptura, sed velut ipse ægrotat circa questiones & pugnas verborū, ad nullam vtilitatē, sed ad sui ipsius & eorum qui ab ipso seducti sunt sub uersionem: arripit dictum in quo Dominus benedicens discipulis dixit: *Pater da ipsis uitam habere in seipsis. Hæc est autē uita æterna, ut cognoscant te solū uerū Deū, & quem misisti, IESVM CHRIS TVM.* Verum iam à me de his omnibus tractatū est in magno De fide sermone siue libro, in quō rursus iuxta nostram mediocritatē ac debilitatē, coacti à fratru exhortatione, scripsimus de fide, cui libro impositimus Ancorati nōmen. Et enī quædammodum exigua mēns nostra ualuit per Dei auxiliū, ex vniuersa scriptura doctrinā Dei ueritatē congregantes, velut ancoram his qui uolunt, sanctam patrum fidem apostolicāq; ac propheticā, & ab initio vsq; huc in sancta Dei Ecclesia prædicatam, clarē proposuimus, quo cōtinētur ac muniatur cogitatione, diaboli uafriçijs excitetur, neq; à tēpestate ab hæresi multiplici in mundo cōmota lædatur. Sic enim & Dominus docuit discipulos suos dicens, *Si quod ab initio audiuis, manserit in uobis, uos in me manebitis, & ego in uobis, & ego in patre, & uos in me.* Quare ueritas fidei ab initio à Domino audita, manet in sancta Dei Ecclesia, & propterea manet sancta Dei Ecclesia & orthodoxa fides in Domino, & Dominus vnigenitus in patre, & pater in filio, & nos in ipso per sanctum Spiritū, si facti fuerimus tēpla sancti ipsius Spiritus capacia, quædammodum dixit sanctus Dei Apostolus: *Vos tēplum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in uobis.* Igitur Deus ex Deo est spiritus sanctus, per quē Spiritum tēpla uocamur, si habitare fecerimus Spiritum ipsius in uobis. Spiritus enim c̄ h r i s t i, Spiritus est ex patre procedēs, & de filio accipiens, uelut ipse vnigenitus confitetur. Hæc igitur oīa in prædicto De fide libro exposuimus, q scriptus est, uelut diximus, ad patres Pamphylas ac Pisidiæ. Hic uerō quoniā ad consequentes dictiones perrexiimus, necessario rursus eadem in memoriam reuocare studuimus, ob propositum hæresarcham Arium, & sectatores ipsius Arianos, vt malicias ipsorum exoluamus, dulce in amarum transmutantes, & bonum in malum & lucē in tenebras. Talib⁹ enim perfectē à Domino per Esaiam Væ decernitur, qui bona in mala transmutant. Et talium nequaquam autor est Deus, sed quisque horum, aut per uanā gloriam, aut præsumptionem, aut uanam sapientiam, aut diabolicam opinionem, excidit à ueritate, & sui flagitij tribulationem mundo induxit. Age igitur hanc dictionem tractemus, vt cognoscāmus quæ à Domino dicta sunt, uelut sanctus Apostolus dicit, *Et nos spiritum Dei habemus, ut cognoscāmus ea quæ à Deo nobis donata sunt, quæ & loquimur, &c.* Dicit igitur Dominus, *Da ipsis uitam habere in seipsis. Hæc est autē uita æterna, ut cognoscant te solū uerū Deū, & quem misisti, IESVM CHRIS TVM.* Exiit autē turbator hic Arius eiusq; sectatores, & dicunt, Orare omnino ac precari Deum & dicere, Pater da ipsis uitam habere in seipsis, non est eius qui æqualis est ei qui exhibet uitam. Si enim esset ex essentia patris, ipse utique largitus esset uitam, & non petiuisset patrem dare accipientibus ea quæ ab ipso dantur per petitiones. Et non sciunt hi qui cōtra seipsos sententiam peruertunt, quod uenit vnigenitus, ut fieret nobis exemplar & salus, in medio mundo constitutus uelut in theatro, instar Athletæ destruens omnia contra ueritatē insurgentia, ex incredulitate ac calumnia & errore diaboli, alicubi per idololatriam, alicubi per Iudaicam opinionem, alibi per incredulitatem, alibi per elationem humanæ opinionis, ut doceret homines humilitatem, ne quis seipsum aliquid putaret qui homo sit, sed ad patrem uenire totum referret. Et propterea etiam si uita erat, uelut dicit, Ego sum uita, & posset dare uitam, non uult tamen turbare iustitiam, sed uenit ut ad vnum principium, ad vnam deitatē, ad vnam ueritatē, ad vnam cōcordiam, ad glorificationē vnam congregaret, hominum salutem ac mentem, & coram discipulis patrem rogat. *Quis enim filius à patre non petit? quis uerō pater filio non dat? quis autē filius alienus existit à patris natura? Et propterea filius vnigenitus à patre plenus gratia & ueritate, non indiget cōplemento perfectionis, quum non deficiat in ueritate, sed plenus sit gratia & ueritate. Verū quum plenus sit, & dat, & dare potest, uult autē omnia referre ad patrē. Glorificat enim filius patrē, glorificat pater vnigenitū. Ego enim glorificauit te in terra, inquit filius ad patrē. Et pater ad filiū dixit, Glorificauit te, & rursus glorificabo. Nō est dissētio, nō est inuidia deitatis. Da igitur ipsis habere uitā in seipsis. Qui uita est, uitā à patre accipere uult, & dare discipulis q ipse uita est, ut ne distrahat ueritatē, ut ne spina fieret Iudæis, ut audirēt Iudæi à patre petētē & datē discipulis suis. Quomodo igitur petit à patre filius, uelut non habēs, & petens? minime: sed ueritatē Trinitatis significans, perfectē exhibentē ei qui digne dona accipit. Quo uerō significaret quod uana est deitas, rursus in alio loco nō amplius petens dat, sed propria autoritate, uelut fons existēs à fonte, & Deus ex Deo, insufflauit in facie ipsorum, & dixit: Accipite Spiritū sanctum, & alibi sustulit manus & dixit, *Accipite Spiritū sanctum.* Et habet uitā in seipso, ut cui uult dare dat: Sicut enim pater uitā habet in seipso, sic etiā filius uitā habet in seipso. Et uides quod honoris erga patrem gratia, & propter vnam ueritatē, & vnam glorificationē, & ut ne putent discipuli à Deo legis & prophetarū ipsum mētes credentium declinare, vnigenitus uenit, huius gratia Deus existens, & hominū malignitatē prænoscentem, sermone ad patrē mittit, & gloriā auferri nequeuntē patri tribuit: quo Manichæus cōfundatur, qui patrē negat, quo discipuli dicant q eadē est deitas in ueteri ac nouo Testamēto, quo Iudæi pudescant, quoniā nō uenit vnigenitus ut doceret aliu Deū, sed ut suā & patris sui celestis deitatē reuelaret. Da igitur ipsis habere uitā in seipsis. Equidē quū ipse p̄dicauerit hanc uitā, quomodo patrē rogabat, ut daret ipsis quod ipse docebat ac dabat? uita enim postea pronūciauit dicens, Hæc, inquit, Deus quo est uita ut cognoscant te solū uerū Deū. Deinde Arius & eius cōplures exiliūt propter hanc dictionem, uelut qui aliquid contra ueritatē repererint, quod dixit solum patrē uerum Deum. Vides igitur quod solus est pater uerus? Interrogemus autem & nos ipsi uos. Quid igitur dicitis? Solus est pater uerus*

Ancoratus liber Epiphaniij.

Christus cur patrē rogat, ut det uitā discipulis.

Pater solus uerus modo accipiendum.

ter verus; filius autē quid tandem erit? non est verus filius, vana est spes nostra, vana inter nos prædicatione, inueniuntur assimilantes filium Dei, per blasphemiam contra ipsos, innominatis & nepharijs simulachris, ad quæ dixerūt Prophetæ ex seductori persona, prout quisq; prophetarū huius dictionis mentionē fecit, & hoc, *Falsos fecerunt sibi ipsi Deos patres vestri, & falsi facti sunt colles.* Itaque etiam vnigenit⁹ apud vos sic iudicatur, & ita turpiter de eo qui vos redemit, hō modo redemit scēdit. Non amplius eiusdē stabul⁹ estis, negātes vestrū Saluatorē, & qui redemit vos. Si enim nō est verus Deus, neq; adorandus est. Et si est creatus, nō est Deus. Et si nō est adorandus, quomodo igitur Deus prædicatur? Definite vos qui rursus naturā Babylonicā facitis, qui imaginē & figurā ipsi⁹ Nabuchodonosor erexistis, qui famosam hanc tubā vnitatem belligerātium buccinatis, qui in musicis instrumentis ac cymbalis & in psalterio perronea verba vestra populos ad casum fertis, imagini magis seruire efficiētes, quā Deo & veritati. Et quis verus alter, sicut filius Dei? Quis enim adæquabitur Domino inter filios Dei, inquit scriptura, & alius ad ipsū nō comparabitur? Et quid ait? quo videas quod de filio dicit, consequēter narrās ait: *Excogitauit oēm uiam sciētiae, & dedit ipsā.* Et post hæc, *In terra usus est, & inter hoīes conuersatus.* Quomodo igitur nō vere ad ipsū hæc dicta sunt qui dicit, Ego sum veritas? At dices mihi, quomodo dixit vnigenitus verus Deus, vt cognoscāt te solum verū Deū? quo nō multitudo Deorū putaretur, vt ne diuisio fieret vitalis cognitionis. Si enim solus Deus verus pater, verus est filius ex patre vere genitus. Nā colens patrē, & solum ipsum verū Deum reuelans, seipsum ostendit ex patre vere genitū. Quapropter verus pater Deus, verus Deus filius vnigenit⁹. Et vnde hoc de monstrandū est? At vide mihi dictiones hic, quomodo solū verū Deū dicit hic patrē. Verū in Equā gelio secundū Ioannē dicit, Erat lux vera. Et quæ lux vera quā vnigenitus? Et rursus scripturæ de filio dicunt, quod lux Deus: & nō dicunt, Lux vera Deus: verū de filio Dei, quod lux vera vnigenitus. At de patrē, Deus verus: & nō dicunt, Lux vera Deus. De filio verū, quod Deus, & nō apposta est vox verus, ad dictionē Deus filius, & vbi lux Deus, nō apposta est vox vera. Quid igitur dicimus de patrē? quod sanē lux vera est Deus, & nō defectuosū faciemus Deū: Et quoniam nō est scriptū, Lux vera, ideo nō dicimus peccātes, quod nō est lux vera: & quoniam scriptū est, Filius est Deus, & erat De⁹ apud verū patrē: Etenim erat Deus verbū, & nō dixit, Deus factū est verbum, sed Deus erat. Ex his duobus æquiualecia demonstrantur, ex dictione quidē Deus verus pater, & ex dictione lux vera filius, æqualitas dignitatis apparebit. Ex dictione verū Deus filius, & lux Deus, æqualitas glorificationis inuenietur. Et nihil differet, neq; cōtradice quis poterit veritati. Sed ver⁹ Deus est pater, & verus filius vnigenitus. Porro & de Spiritu sancto cogar quid hic dicere amplius, vt ne quibusdā relictis occasione præbeam inimicis, vt suos prætextus habeant. Sic enim etiā Spiritus sanctus, velut ipse Dominus testatur, Spiritus est veritatis, Spiritus patris: & vt Apostolus dicit, Spiritus c h r i s t i. Proinde spiritus sanctus, est spiritus veritatis, spiritus Dei, sicut Deus verus, sicut lux vera, sicut spiritus patris, sicut spiritus filij. Vna enim est trinitas, vna glorificatio, vna deitas, vna dominatio, pater, pater: filius, filius: spiritus sanctus, spiritus sanctus: nō est cōiunctio ipsa trinitas, neq; disunctio à propria sua vnitatem, nō est defectuosa in perfectione, nō aliena à propria proprietate, sed per oīa perfectio, tria perfecta, vna deitas, & cecidit aduersarij machæra. Etenim sic scriptū est, Telum infantū facti sunt. Etenim infantes etiā accipere velint tela, inualidi sunt, non potētes manibus suis quicquā perpetrare. Si verū etiam conturbentur infantes, magis seipsos ingulant, ac seipsos iniuria afficiunt, quum non possint per telum conatum alios impetere. Quæadmodum etiam hi contra seipsos excitarūt bellum erroris, minime verū irruunt in filios veritatis. Transibo autem & ad alias dictiones rursus ab ipsis excogitatas. & primum quidem admiratione digna res est, quod ironiavtūtur ad integros ac simplices natura decipiendos. Quomodo enim serpens decepit Equam simplicem, eodem modo hi vbi voluerint aliquos asciscere, primum quidem adulationibus multis, & liberalitate ac argutione, promissioneq; simul & terculamentis aggrediuntur. Eos verū qui nō volunt secundū ipsorum fidē ferri, regijs mandatis adoriuntur, & regis Valentis indignationi resistitis inquirunt? Et quid est, inquirunt, quod dicimus, Eadem est fides, nisi quod vanam gloriam sectamini? Videamus igitur in eadē sit fides. Dicunt itaque, Confitemur genitū filium ex patre, & non negamus: sed oportet nos etiam creaturā & facturam cōfiteri. Nihil autē est stolidius. Omne enim creatū, non simile est genito: neque genitum simile creato, maxime ad illā puram & perfectam essentiā. Omnia enim à Deo creata sunt, solus verū filius Dei genitus est, & solus spiritus sanctus ex patre processit, & ex filio accepit. Reliqua verū omnia sunt creata, & neque progressa ex patre processerunt, neq; ex filio acceperunt, sed ex plenitudine filij, velut scriptum est: *Verbo enim Dei omnia firmata sunt, & spiritu oris eius omnis virtus ipsorum.* At, inquirunt, oportet etiā cōfiteri creaturā, quoniam dixit scriptura figuratiuē dici creaturā, & figuratē dici geniturā. Nam etiā si dixerimus geniturā, non velut vnam ex genituris dicimus. Itaq; in eo quod geniturā dicunt, & nō veram geniturā, simplices decipiunt. Sed & creaturā confitemur, inquirunt. Quandoquidē enim & ianua siue ostium vocatus est c h r i s t u s, & via, & columna, & nubis, & petra, & agnus, & māna, & caper, & vitulus, & leo, & fons, & sapiētia, & verbū, & filius, & angelus, & c h r i s t u s, & saluator, & dominus, & homo, & filius hoīs, & lapis angularis, & sol, & propheta, & panis, & rex, & ædificator, & agricola, & pastor, & vitis, & quæcunque talia, sic inquisit etiam creaturam dicimus abusive enim nos cōfiteri oportet. Fuge malam hæc opinionem ac calliditatem: Ne det Dominus vt aliquis ex filijs veritatis tali ironia subducatur, quo per eiusmodi argumēta, etiam creaturæ nomen in filium Dei suscipere persuadeatur, atq; sic cōfiteri. Dent enim nobis huius vsus rationem. Nam omnia illa abusive dicta sunt, minime in deitatem filij irruentia, neque defectuosum facientia ab essentia ipsius erga patrem. Et ostium dici poterit, quoniam per ipsum ingredi

Lux vera et lux citra additionem.

Tela infantium.

Valēs rex Arianus.

Christi appellatioes variæ.

mur: & via, quoniam per ipsum vadimus: & columna, quia ipse est fundamentum veritatis: & nubes, quia intexit filios Israel: aut etiam columna, propter luciditatem ignis quem illuminauit in deserto: & manna, quia negauerant ipsum panem cœlestem: & panis, quia per ipsum fortificamur. & angelus, quoniam magni consilij angelus est, æquiocū enim est angeli nomen. Suscepit enim Rhaab angelos, & non erant angeli qui missi erant alij, quā cum qui annunciauerūt de loco. Sic etiam vnigenitus, quoniam annunciauit voluntatem patris hominibus, magni consilij angelus est, dum in mundo magnum consilium annunciat. Et lapis non insensibilis lapis dicitur, sed ab usuē, eo quod offendiculum fuit Iudæis, nobis autem fundamentum salutis: & lapis angularis, eo quod cōstruxit verus & nouum Testamentū, circumcisionemq; ac præputium in vnam vnitatem: Agnus autem, propter innocentiam, & quod per ipsum peccatū ab hominibus sublātū est, in eo quod ipse patri oblatu est ouicula ad maestationē. Nam venit vt pro nobis pateretur, passionis exors, quo nos saluaremur. Et si quid aliud est eiusdem vsus, quod confert ad salutem filiorum hominum, abusive à diuina Scriptura ad ipsum refertur. Quid igitur creatura profuerit? aut qualem vtilitatem facit ad nostram salutem, & ad Dei Verbi in carne glorificationem, & perfectam deitatem? Quid prodest nobis dicere ipsum creaturam? Quid facit creatura creaturis? Quid prodest creatura creaturis? Quomodo verū creauit Deus Deum, in adorationem proponens, quando dicit: Ne feceris tibi ipsi vllam aliquam similitudinem, neq; in terra, neq; in cœlo, & non adorabis ipsam. Quomodo igitur creauit sibi ipsi filium, & adorari præcepit, maxime quū Apostolus dicat, *Et coluerūt creaturā præter creatorē, & stulti facti sunt.* Stultū est enī creaturā deificare. Reprobatur autē primū præceptū, quod dicit: Dominum Deum tuum adorabis, & ipsi soli cultum præstabis. Quapropter sancta Dei Ecclesia non creaturam adoratur, sed filium genitum, patrem in filio, filium in patre, eum sancto spiritu. At reuera, inquirunt, nisi dixerimus, quod creatura est, imminutionem patris facimus. Creatum enim, non imminuit creatorem. quod autem genitum est ex natura, id aut contractionem efficit, aut dilatationem, ad imminutionem, aut sectionem, aut aliquam talem affectionem genitori annectit. Ingens autem est stultitia eorum qui talia ratiocinantur, vt à seipsis Deum assimilent, & suas affectiones Deo annectant, quum Deus penitus exors sit passionis, & in generando, & in creando. Sicut enim nos patimur generātes, quoniam creati sumus, sic etiam laboramus creantes. Et si patitur pater generans, ergo etiam creans laborat. Quomodo verū de Deo passionem dicere licet, & laborare, siquidē laborat? At non laborat, absit. Non laborabit enim, inquit scriptura, *Spiritus igitur Deus, & spiritus sine principio, & sine tempore filium genuit, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum.* Præteribo autē & hoc dictū, & rursus ad alia nos cōferamus, q̄ ab ipsis in malis opiniōibus dicitur ac decātatur, & suprā à me proposita sunt. Etenī rursus vanē producūt hoc dictū fallō interpretantes, Saccipite pontificem vestrum fidelem existentem ei qui fecit ipsum. Et primum quidem hanc epistolam, ad Hebræos, inquam, reijciunt, negantes ipsam naturā ab Apostolo esse, & asserentes ipsam Pauli non esse. Verū dictum hoc, ob proprium morbum in seipsos, velut dixi, male suscipiunt: nimirum ex eo quod dictum est, fidelem existentem ei qui fecit ipsum, creaturam falsū inferentes. Percunctorum autem quis intelligentia præditus ipsos, & hæsitabunt, non habentes quod respondeant. Quādo assumpsit Dominus noster vt pontificis nomine appellaretur? Nequaquam enim ante aduentum suum in carne hæc nomina habuit, vt lapis vocaretur, & ouis quæ ducitur ad maestationem, & homo, & hominis filius, & aquila, & agnus, & alia omnia quæ ad ipsum post aduentum in carne referuntur. Quare & pontifex ipse appellatur, propter argumentum de ipso à lege prædicatum: nempe, *Prophetam ex fratribus vestris excitabit Dominus Deus vester.* Proinde prophetam & pontificem, & vocem ex ipsis, post hunc locum scriptura clarē interpretatur: velut etiam firmiter videre est, quomodo rursus insuperabilis Dei virtus & prænotio, ad obturandum omne os quod contra veritatem excitatur, omnia cum mirabili illuminatione prædixit ac munivit. Dicit enim sic in eadem consequentia, *Nam omnis pontifex qui ex hominibus assumitur, pro hominibus constituitur, ad offerendum dona & victimas, pro peccatis: ita ut moderate ferre possit, necessitatem enim etiam ipse habet in proprijs peccatis.* Qui verū non habet peccatum, obtulit seipsum patri, partim in hominibus, propter aduentum suū: partim non ex hominibus, quum non habeat necessitatem propter deitatem. Et de ipsius deitate dicit, *Etiā si esset filius: de aduentu verū in carne, didicit ex his quæ passus est, inquit. Et vides quod omnia ad c h r i s t u m pertinentia plana sunt, & nihil est in ipsis tortuosum. Nam hoc, Pontificem fidelem ei qui fecit ipsum: neque eandem formationem corporis hic declarat, neque ipsius incarnationis: non de creatione omnino dicit, sed de dono dignitatis post aduentum suum. Iuxta id quod dictum est, *Dedit ei nomen, quod est super omne nomen.* Et non antea implebatur hoc in deitate, sed in præsentī aduentu. Nam ipsius incarnatio ex Maria, accipit nomen quod est super omne nomen, vt cum Deo verbo, vocaretur fili⁹ Dei. Et propterea p ipsū Apostolū hic rur⁹ dixit, *Eū uerū qui paululū iminut⁹ est Israēl agelos, videmus i n s v m propter passionē mortis, gloria & honore coronatū: Quo domin⁹ & factor agelorū, Israēl agelos iminut⁹ appareret, & horrēd⁹ ac terribilis agelis, & q̄ ex nihilo ipsos cū patre & sancto spū creauit, iminutus diceretur, & appareret manifestē, qd nō de deitate hic loquitur, sed de ipsius carne. Passio enim mortis nō atē carnē ad Verbū refertur, sed post aduētū in carne, eodem passiois exorte existēte & passibili passiois qdē exorte, i deitate: patietē verū, i hūana natura. Quare etiā abo i vno iplētur, fili⁹ hoīs, in hoc: & fili⁹ dei, in illo. Simul enī xps i abobus fili⁹ vocatur. Quid igitur fecerit ipm discat cōtētiōis ex p̄dictis oib⁹, q̄a nihil in hoc dicto ad deitatem refertur, sed ad aduētū in carne. Et neq; sicut de factura aut creatura, sed velut de dignitate post aduētū dixit, fecit ipm. Ete si qs iterroget regē aliquē de proprio illi⁹ filio, qd est tibi hic: & audiat ab ipso, fili⁹ me⁹ est. Genuin⁹ igitur tibi est, aut spur⁹? Ille verū**

Simile regis de filio suo interrogati.

Et primum quidem ipsas dictiones, velut capite grauati, alterant in sententia, & dicunt, Quomodo hoc impletur in aduentu in carne, quum non fuerit ante Ioannem in vtero Mariæ conceptus? Sed velut Euangelista dicit, In sexto mense missus est angelus Gabriel in ciuitatem Galilææ ad virginem desponsatam viro, cui nomen Ioseph, & ingressus ad ipsam dixit, Gaude gratiosa, Dominus tecum, & cætera. Quum igitur turbaretur virgo ob salutationem, dixit ad ipsam, Ecce concipies in utero & paries filium, & uocabis nomen eius IESVM. Et ecce cognata tua Elizabeth concepit filium in senectute sua, & hic mensis sextus illi est que uocatur sterilis. Et vides, inquit, quod sex mensibus antequam bonum nuncium afferretur Mariæ, iam præxitit Ioannes? Quomodo igitur hoc, Ante me factus est, in aduentu CHRISTI in carne implebitur? Quis vero ex simplicibus, & non in sententia probè firmatis, hoc dicto audito non turbabitur? Dicit enim, Quæ necessaria sunt & simplicia & vitalia, in diuina Scriptura, ea his qui sibi praua attrahunt, magis nociua apparent, quum dicta pœnitentia sint in spiritu sancto illuminata. Quid enim relictum est à dicto ad securam certitudinem? Ecce enim dicit, hic est, visibilem significans ac ostendens videntibus, De quo dixi vobis, quod post me venit. Et quis venit nisi vir? Nemo autem prudentia præditus, virum nudum putauerit Dominum nostrum, quam hærefes supra à me relatæ, Cerinthiani & Merinthiani, ac Ebionitæ: sed cum hoc quod vir est, omnino certò etiam Dominum ipsum sciunt veri fideles, velut etiam Ioannes testatur, Quod audiuius ab initio: quasi dicat, Eum qui ab initio est inuisibilis Deus Verbum, quem audiuius in diuinis scripturis, in prophetis annunciari, in celo hymnis celebrari. Et propterea quod ab initio audiuius & vidimus oculis, quo primum audiuisse Deum ab initio confiteatur: vidisse verò, hominem significet, quem etiam Baptista Ioannes dixit, Quod post me venit uir: & hoc, Manus nostræ contrectauerunt: ut Deum ex supernis significet, & hominem visibilem à Maria genitum ostendat, qui & ex mortuis perfectus resurrexit, non abiiciens sanctum vas quod suscepit, & perfectam suam incarnationem. At per hoc quod contrectauit latus, & typum clauorum, tria constat inconstitisse. Sic etiam hic mihi intellige hoc, Hic est de quo dixi vobis, quod post me venit uir: ut aduentum in carne significet. Quia prior me erat, ut deitatem ostenderet, quoniam ante me factus est: in mundo enim erat, inquit Euangelium: Et mundus per ipsum factus est, & mundus ipsum non cognouit. Si autem in mundo erat antequam Ioannes gigneretur ac conciperetur: ante ipsum fuit in mundo, non de creatione, non de factura significat, sed iuxta vltimam consuetudinem, quo æquiuocè homines dicere solent, Fui in Hierosolymis, fui in Babylone, fui in Aethiopia, fui in Alexandria, non creationem hic significat, sed accessum & aduentum. Fui enim in Babylone, aut altero loco, quando veni. Ante me igitur fuit, aut factus est (vtrunque enim Græca voce significatur) inquit, ut ostendat Verbum, in terra semper accessum. Et hoc, Prior me erat: ut ostendat deitatem semper existentem. Illud verò, Post me venit: ut indicet conceptionem post Ioannem. Et propterea, Ego vox clamantis in deserto. Vox est præparatiua auditus hominum. Primum enim inarticulatam vocem sonantem reddere solent clamantes, è longinquo vocantes eos qui ab ipsis aliquid audire debent. Et vbi illi vocem solam audierint, & mentem ad audiendum conuerterint, auresque præparauerint, tunc is qui sonantem vocem emisit, de cætero distinguit sermonem quem dicere voluit. Sic etiam Ioannes vox fuit, aures hominum præparans. Non enim erat ipse Verbum, sed post ipsum venit Verbum, propter quod præparatiua vox fuit, siue facta est. Et propterea dicit, Vox clamantis in deserto, præparate vias Domini. Vox enim præparat, Dominus autem ingreditur vias præparatas. Et vox loquitur, ut præbeant audientiam. Vbi verò auditus oculum egerit, tunc sermo in aurem suscipientium mittitur. Nusquam igitur reprehendet Arius & eius complices Dei veritatem semper illuminantem corda fidelium, ut ne euertantur à salute in Verbo filio Dei in veritate increato & semper genito. Progreduentibus autè rursus nobis, & ad sequentia procedentibus, nihil relinquemus ex his quæ supra ad soluendum sunt proposita, sed rursus ordinis consequentiã arripiemus. Prætexunt enim rursus alii prætextum, qui à sancto Petro in Actis dicitur est: nêpe, Non vobis sit tota domus Israel, quod huc IESVM quæ crucifixus, & Dominum & CHRIS TVM ipsum Deus fecit: Et rursus dicit, quod hic Fecit scriptum est: & non vident quod dictum est (ipse enim per seipsum dictum declarat) Huc enim IESVM: ut significet Domini incarnationem. Ex hoc enim quod dicit, Huc IESVM quæ crucifixus: manifestum est quod de carne dicit, quæ crucifixus est. carnem enim crucifixus est. Et propterea Dominus in Euangelio dicit: Nunc autem queritis me occidere hominem qui veritatem dixi vobis, quæ ex patre meo audivi. At non ab humanitate separas deitatem. Neque enim extra humanitatem fuit deitas, quando passurus erat neque in patiendo relictus est à Verbo aduentus in carne: sed neque passionis exors Verbum passum est prius in carne patiente existens. Verum est enim in vtrisque vnum nomen, & in deitate, & in humanitate. CHRIS TVS enim est incarnatio

Ante me factus est, & mundus ipsum non cognouit.

Ioannes vox cursum

Petri loc explicat

incarnatio ipsius Verbi. Et CHRIS TVS est in ipso in carne aduentu. Sed passio ipsa est in carne quæ admodum dixit Petrus, CHRIS TVO passo pro nobis in carne, ut ostendat deitatis à passione alienitatem. Et rursus, Mortuus in carne, viuificatus autè spiritu. Hunc igitur IESVM quæ crucifixus, ut ne relinqueretur sancta in carne dispensatio à passionis exorte & increato Verbo, sed eouiretur supernè increato Verbo. Quapropter & Dominum & CHRIS TVM Deus fecit, id quod ex Maria conceptum est & deitati cointum. Non enim Maria Deus secundum naturam. Quapropter consequenter infert, Fecit, quemadmodum etiam angelus Gabriel dicit, quum interrogasset ipsa quomodo erit hoc, quoniam virum non cognosco: Spiritus Domini superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei. Quum autè dixerit, Et quod nascetur, ostendit non requisitus de Deo Verbo, quod filius est citra ambiguitatem, non creatus, non factus. Verum de dispensatione carnali à Maria, cum additamento dixit, Et quod nascetur: CHRIS TVM & Dominum fecit, velut in alijs loquutionibus. Omnia clarè impleta sunt, & nullum laborem exhibent. Sic etiam hic in aduentu carne impleta sunt & nulla est præuaricatio his qui vitæ suæ studiosi sunt. Viuens enim Verbum à viuente patre, filius patris, & non creatus. Omnia verò in aduentu in carne impleta sunt, ut neque spectrum putaretur, neque coessentialis caro supernæ deitati, sed incarnatio ipsius cointura in vnam à passione alienitatem, maxime post resurrectionem à mortuis. Non amplius enim moritur, inquit: Mors ipsi non amplius dominatur. Est enim vnus Dominus, vnus CHRIS TVS, vnus Rex in dextra patris sedens, corporale & spirituale, vna vnitas, vna deitas spiritualis, ambo lucida, & in maiestatis gloria. Porro transmittam hoc dictum quod abundè me declarasse puto, & de alijs ab ipsis ad subuertendos audientes excogitatis dicere aggrediar. Rursus enim dicunt, Si est ex essentia patris, quomodo non nouit horam & diem? sed proprio sermone confitetur discipulis, non nosse quæ pater nouit, inquit: De illa die & hora nemo nouit, neque angeli in celo neque filius, nisi pater solus. Si itaque, inquit, pater nouit, & ipse non nouit, quomodo potest eadem deitas patris ac filij esse, quando quæ nouit pater, filius ignorat? Quæcunque verò mysticè & in diuina sua sapientia, ad certitudinem cognitionis verissimam vnigenitus docens exposuit, hi ignorant, & humanos affectus omnes in suum ipsorum detrimentum velut horrenda reptilia, & ad suam perniciem ea quæ ab astuto venatore insecata sunt abripiunt, nescientes quod mendacium nusquam consistit. Veritas autem vndiqueque proprios filios suos corrigit, & mendacium redarguit. Dicam enim vobis qui malam opinionem de CHRIS TVO ab initio habetis, Vtrum maius est secundum naturam, & ad scientiam, Deus ne omnium Dominus, & pater Domini nostri IESUS CHRIS TVS, aut dies à Patre & filio ac spiritu sancto inducta & facta, & illa hora? Omnino autem interrogati cogentur ab ipsa veritate, patrem maiorem dicere, sicut etiam est. Si itaque dicit filius, Nemo nouit patrem, nisi filius & nemo nouit filium, nisi pater: Qui quod maius est, cognoscit, hoc est patrem, quomodo quod minus est ignorat? At diuina sunt verba à spiritu sancto dicta, ignota autem his qui non acceperunt spiritum sancti donum & gratiam. Tales enim quum sint prædicti, instabilem habent intelligentiam, stolidam que mentem, ad noxias & ad minores præuaricationes lapsantem, Opponet enim se illis id quod ab ipso Domino dictum est, Estote parati, sint lumbi vestri præcincti: & facies vestrae in manibus vestris, & eritis velut serui boni expectantes Dominum suum. Sicut enim latro in nocte, ita accedit dies. Et sanctus Apostolus ait, Non estis filij tenebrarum, sed diei, ut ne dies vos velut fur deprehendat. Si itaque filij diei non occultantur à tenebris, sed parati sunt, quoniam qua non sciunt die, & qua non expectant hora, Dominus ipso adest. Igitur non differt à seruis suis & filij diei, propter lucidam suam substantiam ac deitatem, quum ipse causa horum illis sit. Aut velut ignorantes diem, & non parati, deprehenditur ignorans, & sub minoribus existens. Quis autem insania percitus hæc de CHRIS TVO cogitauerit, quod ipse erit velut homines eius dominio subditi, & discipuli? Aut velut deteriores propter suam ignorantiam imparati? Et tota res est stoliditas. Si itaque hæc impleri non possunt, verum sermo extensus vsui oppositus reperietur, quærendum est igitur quam rationem reperiamus, quo citra oppositionem vtriusque seruatis, à veritate non recedamus. Impossibile est enim Dominum mentiri, & impossibile est ipsum frustra narrationes ad nostram vitam facere. Cognoscit itaque pater, cognoscit filius, cognoscit spiritus sanctus. Nihil enim est in patre diuersum à filio, neque in filio diuersum à spiritu, velut in vnaquaque prædicta hæresi pro re nata demonstrauimus ex veris confirmationibus, trinitatem esse vnam deitatem, & nihil habere in seipsa euarians. Sed totum perfectio, tria perfecta, vna glorificatio, tria per vnum Dominum. At dices mihi, Qua igitur ratione hoc dixit? Et iam quidem alibi de hoc sermone à me dictum est. Nihil autem prohibuerit ad, eadem apponere, eadem vera verba referre, & ego quidem ad hoc impiger sum. Igitur autem hoc tutum erit, aduersarijs verò in redargutionem. Habet autem res hoc modum. Tres ordines hoc loco in medium produxit, patrem, & seipsum, & omnes angelos in celo. Et patri quidem attribuit nosse, non solum scientiam ostendens & cognitionem, sed etiam ea quæ semper apud patrem, & apud filium citra ambiguitatem detenta sunt, & facta & perpetrata. Et pater quidem nouit diem, nouit ipsam, & produxit ac fecit, & iudicauit. Sicut dixit in Euangelio secundum Ioannem, Pater neminem iudicabit, sed omne iudicium dedit filio. In eo enim quod dedit, iudicauit. quum itaque iudicauit, nouit, quum verò nouit, scit quando venit. Qui enim non credit in filium, iam iudicatus est: non quod præterierit iudicium, sed quod ea quæ tunc futura sunt, iam indicentur. Quare & ob hoc, tale impletur. Nouit enim scriptura scientiam, & scientiam, quemadmodum etiam sæpe pro oblata argumenti occasione, à similitudinibus & exemplis, vniuersiusque propositæ rei ac causæ claritatem & declarationem explicare non reliquimus. Apprehendamus itaque rursus ab initio, & de his dicamus. Quid dicitis o vos? Nouerat Adam

Pater solus nouit de die illa

Tria perfecta

Adā quādo nouerit uxore suā. Notio scientia duplex in Scriptura

Nouit pater quomodo filius. Angelorū ignorātia.

Anima mens in Christo.

rat Adam Euam uxorem suam, & ante inobediētiā ac excessum, aut non nouerat? Et nō potestis cōtradocere veritati. Si enim non uolueritis recta via ingredi ad talem sententiam, redarguemini. Erant enim, inquit, nudi, & nō erubescēbant. Quū igitur ipsi nudi essent, & nō cōcutirent: neq; enim hoc negare potestis, ut non uidisse ipsos cōfiteamini; Nouit enim, inquit, Eua lignū quod bonū esset ad esum, & aspectu pulchrū. Proinde nouerat, & nouerat. Quū autē nosset & uiderent se mutuo, cognouerunt: uelut post multum tempus ait Scriptura, Et cognouit Adam Euam uxorem suā. Ad priorē quidem notione ac uisione siue scientiā, de notione per uisum consistente, ac per intellectum dicit. In secūda uero notione, de cognitione & uisu loquitur. Quomodo enim alicubi Dauid ubi consensisset, uelut dicit diuina Scriptura, *Et consensuit Dauid, & non calefiebat. & dicebant famuli ipsius ad ipsum: Queratur regi uirgo, & inuenta est Absac Sumanitis.* Et calefiebat, inquit, ipsum, & cum ipso dormiebat, & non cognouit ipsam Dauid. Quomodo non cognouit coniunctam corpore, & quae latus applicuerat? At cognitionem hic non eam dicit quae fit per intellectum, sed eam quae contingit per uisum. Nam & de Jacob dicit, *Quod septem annis fuit pastor cum Rachel & Lia, & nouit ipsas.* Quando uero de copulatione reuerendarum ipsius nuptiarum narrat, dicit, *Cognouit Liam suam.* Nam prior cognitio per intellectum erat, & per uisum. Posterior autem cognitio siue notio, in uisu erat & actione. Sic etiam in eadem diuina Scriptura, *Nouit dominus eos qui sunt ipsius:* nō quod ignoret eos qui non sunt ipsius, sed euidentiā defensionis ac protectionis. *Uomini significat.* Et, *Discedite a me operatores iniquitatis, non noui uos:* Igitur non nouerat ipsos secundum cognitionem? Imo quia non erant ipso digni, actionem ab ipsis tollit. Et in alio loco, *Vos cognoui in omnibus gentibus:* Ergo omnes gentes, & numerus totius humani generis cognitionem eius fugiunt, & non potius capilli uniuersiusque capitis humani, tum eorum qui ipsi seruiunt, tum eorum qui ipsi non obediunt, cognoscuntur? Et, *Vias a dextris nouit Deus:* ergo ignorat a sinistris? Et quod eiusdemodi dicit possunt de notione, & notione siue scientia? Sic etiam vnigenitus filius Dei. Quandoquidem enim pater iudicium dedit filio, notiois & uisus cognitionem reddidit iam patri: nempe, Nemo nouit diē nisi pater: iuxta duos modos, quod nouit quando uenit, nam in ipsius potestate dies & hora ueniet. Et nouit ipsam, iam enim peractam erat ab ipso iudicium, traditum vnigenito. Ita est & in vnigenito filio Dei, qui Deus est, & nihil a patre euariat, eadem notio. Ipse enim nouit ipsam, & ipse ducit ipsam, & fert & perficit, & iudicat, & sine ipso non ueniet: Nondum uero nouit ipsam secundum actionem, hoc est, nondum iudicauit. Adhuc enim impij impij agunt, & iniusti abundant, & scortatores ac adulteri & idololatrae iniqui sunt, & diabolus operatur, & haereses insurgunt, & error committitur, donec intulerit ipsam diem vnigenitus Dei filius, & quod iustum est unicuique retribuere: & cognoscat ipsam, hoc est, peragat ipsam potentia. Et in patre quidem, iuxta duos modos impletum est: in filio uero secundum notioem est, & non ignoratur. Verum secundum actionem, nondum perfectum est, quia nondum iudicauit. Caeterum a sanctis angelis iuxta duos modos, hoc remotum est, & quod non nouerat notioem per intellectum contingente, & quod nondum secundum actionem ipsi cognouerunt, hoc est, perfecterunt. Nondum enim praecipit est ipsis egredi ac colligere impios, uelut zizania in fasciculos ac fasciculos, & praeparare ut comburantur igni. Et uidetis o dilecti serui Dei, quod singuli qui sibi ipsi iuxta quandam praesumptionem horrenda attraxerunt, frustra militauerunt, singuli diuersimode contra seipsum, in filium Dei inferiora & imminuta maledica lingua effutire aggredientes. At quum & huius dictionis declarationem abunde fecerimus, rursus ad alias mentem applicemus Dei potentia auxiliante. Et enim generosi illi & in omnia satis audaculi, etiam si confiteantur non secundum Manichaeos, neque secundum alias multas haereses, & quamuis obtineant ueritatem secundum carnem, tamen hoc ipsum faciunt defectuose, & non plene. Confitentur enim Saluatorem habuisse carnem uere: Audientes autem ex ipso Euangelio quod fatigatus fuit ex itinere, & esuriit, & sitiit, & dormiuit, & surrexit, haec omnia collecta ad deitatem ipsius referunt, conantes deitatem ipsius ex talibus argumentis abalienare ab essentia patris. Nam si est, inquit, ex patre, patre non sentiente lassitudinem, neque sitiente, neque esuriente, uelut diuina Scriptura dicit: *Non fatigabitur, neque esuriet, neque sitiit, neque dormiet, neque excogitari potest prudentia ipsius.* haec autem sic in filium perfecta sunt: alienus ergo, inquit, est a patris essentia ac natura. Et quod quidem haec in vnigenitum non implebatur ante aduentum in carne, etiam ipsi confitebuntur. Quum autem confessi fuerint coacti, peruenerint autem ad ea quae in aduentu ipsius in carne facta sunt, & audierint eo quod accepit corpus, ideo haec recte perficit, cōcedēs uelut auriga currui honestas necessitates, quonia secūda ueritate carnē induit, & nō iuxta apparentiā. Tūc asserūt non ex carne sola haec esse, nā reuera per se ipsam neq; sitiit, neq; fatigabitur. Verū nō sciūt illi qui uia relicta ad cōtrarias semitas digressi sunt, quod nō solū carnē assumpsit filius Dei ubi uenit, sed & animā & mentē, & oīa quicquid est homo, praeter peccatū: nō a femine uiri, sed a Maria semper uirgine p spiritū sanctū. Non uolunt aut illi admittere animam ipsam accepisse, propter talē aduersus ipsos redargutionē, id quod promptissimū omnium est, ut ipsorum uaniloquentiae opponatur. Ipse enim confitetur uerus Deus de seipso, dicens: *Ego sum ueritas: Anima mea conturbata est: Tristis est anima mea, & potestatem habeo ponendi animam meam, & accipiendi ipsam.* ut ostenderet seipsum Deum quidem esse habentem potestatem: hominis enim non est hic sermo, Nemo enim habet potestatem ponendi animam suam, & recipiendi ipsam. Quum autem de anima loquitur, ostendit seipsum uere hominem factum esse, & non in apparentia. Et rursus, *Ego sum pastor bonus,* qui ponit animam suam pro ouibus. Et ut ostenderet uera haec esse, in cruce ad patrem dixit, in manus tuas depono spiritū meum. Et quum uenissent milites, inquit, inuenerunt ipsum iam expirasse. Et rursus, Et clamans uo-

ce magna, dixit: *Eli Eli lemas abachthani, hoc est Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.* quemadmodum iam etiam hanc sermonis vim declarauimus. Et expirauit, inquit Euangelium. At Expirauit: & in manus tuas & illud, Anima mea cōturbata est: & alia omnia quum ueritas dicat, quis adeo stolidus sit ut huic officinae credat, hominū cōcutientium ac somniantium, & relinquat ipsas Dei Verbi rationi consentaneas ueritatis dictiones? Caeterum deinceps dictiones uenantes, ea quae probē & rectē dicta sunt a singulis scripturis, uelut piratae sana uirorum corpora, detruncant, & testimonio quodam utitur, quo sepe Scriptura figuratū uia narrat. Et quod quidem figuratū dictum est, ueritate ferre solet. At uerum & indefinitē praedicatum, ad aliam personam allegoricē referunt. Statim enim exiliūt, & sancto Esaia proferentes dictionem, quod ex persona patris dictum est, *Ecce intelliget filius meus dilectus in quo mihi bene complacitum est, quem dilexit anima mea: ut patris sit haec dictio; nā hoc uerum est.* Quomodo igitur & pater, inquit, animam accepit? Si autem dicam, quod absit: *Quid igitur, inquit, est quā quod hoc figuratū dictum est?* Ergo, inquit, etiam id quod a filio dictum est, figuratū dictum est. Et putant in hoc contra ueritatem se uenari ac reperire praetextus occasionem id quod ipsi non conceditur. Minimē enim fucata est ueritas, & per se ipsam consistit, ut quae neque vincitur, neque fucato ornamento opus habet. Videam⁹ enim amborum vim ac uirtutem. Si quidem enim pater uenit in corpus, & carnem induit, & hunc sermonem dixit, uere animam habuit. Si uero carnem pater non induit, dixit autem hoc, quem dilexit anima mea: figuratū hoc circa Deum dicitur, ut ratificaretur ueritas, & ut ostendat erga filium ingenuitatem. Sed non etiam de filio eadem in figuratū hoc dicere licet. Etenim pater non suscepit carnem, filius autem induit carnem: pater homo factus nō est, filius autem homo factus est. Simile enim de patre dicendum est. Sicut enim hic dixit, *Dilexit ipsam anima mea: sic dicit, inueni Dauid filium Iesse uirum secundum cor meum.* Et, *Cor meum longē abest ab ipsis.* Si itaque eo quod figuratū dictum est, quem dilexit anima mea, accipimus hoc de anima: ergo etiam de corde figuratū dictum est, & nimirum omnibus intelligentiā praeditis clarum hoc fuerit. Si itaque tropicē dicit de anima pater, & de corde quod non accepit: non enim gestauit carnem figuratū sanē ad patrem talia referuntur. Non autem idem etiam circa filium putandum est. Filius enim accepit carnem, & omnem humanam naturam, ac partium situm. Nam erit hoc contrarium ei qui de filio figuratū dicit de incarnationis persona, etiam si in quadam parte sermonis argumentum contingat, propter hoc quod uere incarnatus est. Si enim allegoricē accipitur de anima filij, & figuratū de ipsa accipiendum est: ergo etiam de corde talia dicantur. Et concedemus de caetero omnia apparentiam esse, & non ueritatem. Figuratū dictum est & de carne, iuxta contentiosi Aristotilionem. Et non amplius cor habuit ubi uenit Verbum, neque hepar, neque carnem, neque intestina, neque ossa, neque quicquam talium: sed omnia de caetero allegoricē accipiuntur, & tropicē dicuntur. Aut omnino uanum & imaginarium assumpsit corpus, quod nulla interna uiscera habebat. Quomodo igitur edebat & bibebat? Sed apage. Si uero pater dicit cor & animam, potest autem in ipsum allegoricē exponi & tropicē dici, & in filium figuratū, eo quod negauit ipsum animam accepisse: certē si de corde uirgatur, non possunt negare, eo quod confessi sunt ipsi, omnem situm partium corporis Dominum suscepisse: ex eo quod cor & cor dictum est, alterum quod in confesso est, alterum allegoricē acceptum. Sic etiam de anima sermo uerus est, & non accipitur figuratū, neque dicitur tropicē. Quum autem sit CHRISTI incarnatio in omnibus perfecta, corpore & anima, & mente & corde, & in omnibus quae est homo, citra peccatum: contigit autem ipsum res humanas rationabiliter facere, & in deitate perfectē ad salutem perficere: non adhuc ipsius deitas gloria carebit praeter patris perfectionē, sed propter humanitatem in carne implebitur, ut & sitiit, & esuriat, & bibat, & comedat, & dormiat, ac tristis sit, ita ut a passione ac affectione aliena sit ipsius deitas. Et rursus corruit ipsorum de hac parte sermo. Quandoquidē autem uenit in carnē Deus, quum dicant ipsi, quod si erat ex patre, quomodo uenit in carnē? dicere poterit quis ad ipsos, *De angelis quid dicitis?* omnibus autē manifestū est, quod confitentur angelos a filio factos esse. nā & de spiritu sancto blaphemia dicunt, & a filio creatū esse dicere audent, qui est increatus ex patre procedens, & de filio accipiens. Si igitur in Spiritum sanctum hoc dicere audent, quanto magis de angelis nō poterint negare, quod ex vnigenito ipsum esse habuerunt creati & facti? Si itaq; angeli ab ipso facti, & spirituales facti, & tamē creaturae ipsius existētes, & infinitē essentia eius inferiores, utpote qui opus ipsius sunt, carnē non acceperunt, quid dicemus? Ergo maiores sunt filio hi qui ab ipso creati sunt? Aut etiā spiritus sanctus cur non in carnē uenit, & carnem gestauit? & homo factus est, aut spiritus sanctus Dei, aut aliquis angelorū? Non omnino ob id quod imminutus est filius praeter patrem, ideo carnē induit: alioqui omnino etiā angeli debuissent carnem induere, aut etiā spiritus. Sed quoniam sapientia patris est, & uirtus, & uerbum, ipse omnia creauit cū patre & spiritu sancto: quo ostendat quod causa transgressionis Adā, nō a formatione, neq; ab eo quod factus est, peccatū aut inobediētiā delictū habuit, sed a propria uolūate, quo iustū iudiciū in finē deduceret. uelut dixit Elaras, *Arundinem contritam non cōstringet, & linū fumigans non extinguet, donec deduxerit iudiciū in uictoriā. Et in noie ipsius gētes sperabit.* Quomodo dū & Dauid de ipso dixit, *Et uices dū tu iudicaris, iudicabitur enī est, ut iudicās iuste obturet ora cōtra dicentorū.* Nō ei poterit quō cōtradecere iusto ipsi iudicio. Gestauit ei corp⁹ ipollutū ipsū cōseruās. nō ei qd fuit i hoste ab initio, hoc est i Adā, idipsum oīno ex opifice fonte ab Adē pccō, peccādi causa factū, & ppter hoc peccauit. Sed liberū arbitriū ipsi dedit, & unusquisq; sibi ipsi causa pccāti exiit. Propter ea sanē istos opifex de⁹ Verbum, q cū patre creauit hominem, & cū scō spū, immortalis & ipollut⁹, propria uolūate, inenarrabili quodā sapiētiae mysterio, homo factus est, ita ut perfectē oīa susceperit, p propria factura, propter benignitatis erga homines excellentiam, non ex necessitate, sed uirtute mente: quo in

Anima in Deo patre figuratū esse dicitur. Cor i Deo figuratū.

Deus in carnē cur uenit.

Pater maior me est, quomodo accipiam?

carne condemnaret peccatū, & in cruce dissolueret maledictionē, & in monumētū sepulchri detraheret corruptionem, & in infernum descendens cum anima in deitate, stimulum mortis confringeret, & pactum erga infernum destrueret. At illi omnino ingrati, bona in mala transmutantes, pro quibus gratias agere benigno & perfecto, & bono ex bono patre existenti debebant, tantū abest vt gratias agant, vt etiam ingrati reperiantur, qui passiones & affectiones magis ipsius deitati attribuunt, quas confirmare non possunt, quom omnibus manifesta sit veritas. Et quum hæc ita sint declarata, rursus ad alias dictiones deinceps deueniā. Producent enim dictum Euangelij hanc ita interpretantes, Qui misit me pater, maior me est. Et primū quid dicit, Qui misit me pater: & non, qui creauit me. Omnes enim diuina Scripturæ ingenitatis ipsius ad patrem significant. Genuisti me, inquit, pater. Et, Ego à patre exiui, & venio. Et, Ego in patre, & pater in me. Et, Qui misit me pater: & nequaquā qui creauit, nequaquā qui fecit, dixit. Et quomodo hi ea quæ non sunt, sibi ipsi coaceruāt? At, Qui misit me pater, maior me est, quid hoc dicto magis propriū? & quid hoc magis necessariū? & quid hoc magis genuinum? & quid hoc decentius? Quem enim decet glorificare patrem, quam filium verum ex ipso genitum? Pater enim glorificat filium, & filius glorificat patrem. Et ea gratia in exemplum nobis, gloriæ ab ipso ad patrem relatæ, in vnam vnitatē, & in vnam gloriam: glorificat filius patrem, quo nos doceat suū honorem patris esse, velut dixit: Qui non honorat filium, sicut honorat patrem, ita Dei super ipsum manet. Maior autem secundum quem modum hic reputant iuxta molem, imò iuxta tempus, imò secundum altitudinem, imò iuxta ætatem, imò iuxta dignitatem? Quid horum est in Deo? vt hæc cogitent. Neq; enim tempori subiacet Deus, vt inferior intelligatur qui sine tempore ex patre genitus est: neq; profectui inhæret Deus, vt filius profectu facto non assequatur patris maiestatem. Si enim iuxta profectum filius Dei vocatur, profectio multi fuerunt æquales ipsi. Et huius gratia ipse profectus, maior quidem dignitate vocatus, minor verò his qui ante ipsum in dignitate sunt. At dicit Scriptura, Quis assimilabitur Domino inter filios Dei? tanquam omnes abusiue dicantur, hic verò solus sit filius secundum naturam, & non secundum gratiam: quandoquidem excogitauit omnem viam scientiæ, & nemo ipsi adæquabitur. Ad quid dicunt? In altitudine præminet pater filio. In qua itaq; parte locatur Deus, aut localiter circumscriptur? vt circumscriptio quod maius est significet. Spiritus enim est Deus. Et vndique corruit nouitas peregrina ab ipsis excogitata. Sed & hæc præterito, ad sequentes ipsorum dictiones o charissimi transeamus. Dicunt enim quod mittens non est similis misso. Sed alius est mittens potentia, & alius est qui mittitur: quoniam ille mittit, hic mittitur. Et si ex ipsis penderet veritatis sententia, non amplius ad vnam vnitatem veritatis & potentiae & deitatis referretur tota cognitionis ratio. Duobus enim occurrentibus, aut duobus mittentibus, non amplius filius esset filius, sed frater: confratre coexistente, non amplius filius, quam secundum coniunctionem, aut secundum adoptionem. Aut ipse erat qui seipsum mittebat. Aut duo simul mittentes, aut accedentes, duas deitates significarent, & non vnam vnitatem. Hic igitur est qui misit, & qui mittitur: vt ostendat omnium bonorum vni esse fontē, hoc est patrem. Deinceps aut à fonte, nō alio nomine, sed secundum filij nomē, itemq; verbi, vnus existens fons ex fonte filius progressus, sp̄ existens, apud patrem genitus. Quoniam apud te est fons vitæ. Et vt ostendat etiā de sancto sp̄, in lumine tuo videbimus lumē. Quo ostēdat lumē patrem, & lumen patris esse filii, & lumen spiritū sanctū. Et fontē ex fonte, ex patre & vnigenito, spiritū sanctū. *Flumina enim ex alio ipsius fluēt aqua salientis in uitā æternā:* dixit aut hoc de sp̄ sancto, inquit Euangelistā. Et rursus dicit ostendens discipulis suis de sua ad patrem coessentialitate: *Si quis aperuerit mihi, ingressus ego & pater meus, in uisionē apud ipsum faciemus.* Et non amplius, dixit mittat à patre meo, sed ego & pater apud ipsum, velut pulsante filio, & patre cū ipso ingrediente: ita vt semper sit, & nunquā deficiat pater à filio, & filius à proprio patre. Quapropter & in alio loco dicit: Ego sum via, & per me ingrediētur ad patrem. Et vt ne aliqui minorem patre putent, & quod per ipsum ad patrem ingrediatur, dixit: Nemo ueniet ad me, nisi pater meus celestis traxerit ipsum. Pater igitur fert ad filium, & filius fert ad patrem, infert autem in spiritu sancto. Semper enim vndiqueque trinitas in vna deitatis vnitatem, tria perfecta, vna deitas. Et corruit ipsorum sermo. Rursus porro dicunt, Qua igitur ratione dixit c n r i s t v s ad discipulos suos? Vado ad patrem meum, & patrem vestrum, & Deū meū, & Deū vestrū: Si itaq; Deū suū cōfiteretur, quomodo amplius erit æqualis ipsi? aut ab ipso legitime genitus? Quo ostendit, se in oībus ignorantia Dei habere. Et sanē nulla Euāgelij illuminatione sunt illuminati. Si quis enim cōtrēdit & perferutatus fuerit ab æterno, & secundum generationes, cognosceret veritatem perfectæ cognitionis salutis nostræ, & æqualitatis ad patrem virtutem. Verum stimulantur hi Iudaica sapiētia circūdati, & filio Dei indignatur, quæadmodū illi dicebant. Ob nullū malū te lapidamus, sed quod quū homo sis, filiū Dei te ipsum nosias æqualē Deo faciēs te ipsum. Sic & hi in eundem affectum phariseorum ac Iudeorum collapsi indignantur, non volentes dicere filium æqualem genitori. Vide enim inibi Scripturarum certitudinem, quoniam nusquam dixit diuina Scriptura sermonem hunc, ante aduentum in carne. Sed pater ad filium dicit, Faciamus hominem: coopificem vocans filium, & genuinum ostendens secundum æqualitatem. Et nusquam dixit filius, Deum meum & Deum vestrum. Et audiuit Adam vocem Dei obambulantem in paradiso. Et fac tibi ipsi arcam ex lignis non putrescentibus. Et pluit Dominus à Domino. Et dixit Dominus ad Moysen: Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Et Dominus dicit: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Et nusquam dixit Dominus, Deum meum & Deum vestrum. Quando verò accepit nostrum corpus, & in terra conspectus est, & inter homines conuersatus est, & inter nos reputatus: tunc ad discipulos suos, quibus per omnia assimilari debebat, excepto peccato, dixit: Deum meum & Deum vestrum, & patrem meum, & patrem vestrum.

Deū meū & Deum vestrum, cur Christus dixit.

strum. Patrem quidem meum, secundum naturam in deitate: & patrem vestrum, per gratiam per me in adoptione. Deum autem meum, quoniam carnem vestram assumpsi: & Deum vestrum, secundum naturam & veritatem. Atque sic omnia sunt clara & lucida, & nihil contrarium, neque mortis complexus speciem habens in diuina Scriptura: velut hi prætexunt, mala sibi ipsis excogitantes. Arbitror autem & aduersus hoc abunde à me dictum esse. Deinceps igitur ad alia transibo. Etenim spiritū sanctum creaturam creaturæ rursus esse dicunt, eo quod per filium omnia facta sunt, velut dixit Scriptura: imprudentes quosdam abripientes, non velut dictum est, ipsum dictum habentes, sed male opinantes, & à dicto id quod probè dictum est iuxta peruersam suam opinionem falsò interpretantes. Non enim diuinum Euangelium de spiritu dixit, sed de omnibus creatis. Quia si quid creatū est, per Verbum creatum est, & à Verbo. Omnia enim per ipsum facta sunt, & in hoc impleri sancti Ioannis ordinis consequentiam, vt in eo qui erat, ea quæ sunt plenè semper confiteretur. In principio enim erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Nam erat, & erat, & erat. Et, In ipso vita erat. Et, Erat lux vera. Et, In mundo erat, & quæcumque de hoc erat, ex spiritu sancto beatus Ioānes declarat: nēpe, Omnia per ipsum facta sunt quæ facta sunt. Superior autem & prior est his quæ facta sunt, is qui omnia fecit. Dicit autem Scriptura, per ipsum omnia facta esse, non autem nominauit qualia sunt quæ facta sunt. Suspicio enim prauitatis nusquam erat, vt ne aliqui suspicentur ea quæ non sunt, & maledictis impetant immutabilem & inalterabilem sanctum Dei spiritum. Propter hos enim dicit Dominus, Si quis dixerit sermonem in filium hominis, remittetur ipsi. Si verò quid dixerit in spiritum sanctum non remittetur ipsi, neque hic, neque in futuro seculo. Stolidus enim est totus ipse sermo. Verum secundum blasphemiam ipsorum opinionem contradicere poterit quis ipsis, ac dicere, O vos genero si Sophistæ, & verborum detortores, qui sanctum spiritum Dei cum creatis numerare vultis, propter hoc dictum, Omnia per ipsum facta sunt, ex eo quod dicit Omnia: quum nequaquam numeretur cū omnibus sanctus spiritus. Igitur & ratiocinari debebatis, aut alius quispiam vobis peior, etiam patrem per filium factum esse, iuxta blasphemiam vestram opinionem. Simul enim comprehensiuus est sermo, omnia per ipsum facta esse dicens, Si verò blasphemia est, de patre tale ratiocinari, imò stultitia, simile est etiam in his quæ cogitant de spiritu sancto, qui cum patre numeratur & filio. Si enim ex creaturis esset, non sanè increato patri, & increato filio connumeraretur. Sed quia increatus est, connumeratur. Dixit enim, Euntes baptisate in nomen patris, & filij, & spiritus sancti. Quomodo verò creatus fuerit spiritus, de quo testimonium perhibetur, quod ex patre procedit, & à filio accipit, per quæ & perfecta hominum salus, & dispensatio in carne, ad omnem iustificationē impleta est. Vixit enim ipsum spiritu sancto, dicit Scriptura de Domino. Neque verò dispensationem in carne cū Deo Verbo vnitam in vnam deitatem vnixerit pater per creaturam. Sed quandoquidem vna est trinitas, tria perfecta, vna deitas, oportebat in filio per dispensationem hoc fieri, vt omnino glorificetur, & in omnibus intelligatur trinitas: quemadmodum contra omnes hæreses de Spiritu narrantes, non vnum, nō duo testimonia produximus, quod Dei spiritus est, qui cum patre & filio glorificatur, increatus & immutabilis, & perfectus existens. Corruit autem & hic contentiosorum contra seipso de hoc sermo. Rursus verò ad alias ipsorum dictiones nos trademus. Dicunt enim rursus, dictum non rectè accipientes, quod ipse Saluator dixit, *Quod me dicit bonum, vnus est bonus Deus.* Et separauit seipsum hic à patris essentia ac substantia. At totum hoc ridiculum est, si enim qui tot bona nobis fecit, non bonus apud ipsos iudicatur, & quis adhuc flagitiosior hoc fuerit? Qui animam suam pro omnibus dedit, qui vltionea mente ad patiendum venit, passionis exors Deus existens, qui peccata nobis condonauit, qui sanationes in omni Israhel perfecit, qui ex bonitate sua tantum hominum genus in bonitate ad patrem congregauit, qui bonitatis præfectus est, & pacis Dominus, qui superne ex patre bonum, Verbum ex bono patre genitus est, qui dat alimentum omni carni, qui operatur in hominibus & omnibus ab ipso factis omnem bonitatem, non bonus apud ipsos iudicatur? Et non sciunt qui obliuionem sibi ipsis inducunt, quod ad eum qui interrogauerat subintulit vicissim sermonem, quo superbia in ipso elationem destrueret. Erat enim gloriosus quidam à Phariseis profectus, velut qui iustificatio nes legis exactè seruasset, & iustitiam ac bonitatem de seipso iactans dicebat, Magister bone, quid faciam vt vitam æternam possideam. Et quoniam sentiebat de seipso velut de tanta iusticia: Dominus volens ad Deum referre omnem bonitatem, Nemo, inquit, bonus est præter ipsum, vt nemo carnem gestans factum aliquem sibi attrahat. Atque ea gratia dicebat, *Quid me dicit bonum? Nemo bonus nisi vnus Deus:* quo talis & tantus talem sermonem loquutus, subuerteret in eo qui dixerat inflationem, & opinionem quam de iusticia sua induerat: & vt redargueret ipsius cor, qui bonum quidem magistrum la bijs ipsum dicebat, verum in bona ipsius doctrina non permanebat. Et quod quidem bonus est, ipse docet dicens, *Multa bona feci inter uos, cuius igitur ipsorum operum gratia lapidatis me?* Cui enim hoc nō est clarum ac manifestissimum, maximè quum multa bona sint & appellentur inter ipsius creaturas, velut diuina scriptura dicit? Ecce enim de multis bonis sacræ literæ narrat. Erat bonus Saul, inquit, filius Cis, ex tribu Benjamin, altior omni populo super humerum & sursum versus. Et, *Erat bonus Sa muel cum Deo & hominibus.* Et, *Bonus est extremus sermo præ principio.* Et, *Aperi tuum thesaurum bonū cœlestem.* Quum autem hæc sint creaturæ, & bonæ inducentur per ipsum & ab ipso factæ: quomodo nō potest quis confiteri bonum esse horum creatorem? Sed vt ne longiorem faciā de hoc sermonem, omnino enim diffusè de hoc diximus, rursus ad sequentes transibo, vniuersiusque dictionis interpretationem facturus. Inferunt autem rursus dicta quædam temerarij illi, deminuti onum opinionem sermone in eum qui ipsos redemit, si modo sunt redempti. Quum enim accederet ad ipsum mater filiorum

Patrem meū & patrem vestrū, cur Christus dixit.

Spiritu sanctū non esse creaturam creaturæ.

Bonus est vnus Deus

Bonæ appellentur etiā creaturæ.

filiorum Zebedæi, & rogaret ut vnus sederet ex dextris, & aliter de sinistris, vbi veniret in regnum suū dixit ad ipsos, Nescitis quid petitis, potestis bibere poculum quod ego potaturus sum? Illi vero dixerunt, Etiam possumus. Dixit autem ad ipsos, poculum quidem meum bibetis, at sedere ex dextris meis aut de sinistris, non est meum dare, sed quibus præparatum est à patre meo. Vides, inquit, quomodo non habet potestatem, præter patrem qui habet potestatem, ut exhibeat quod velit? Et quis ex re et de sapientibus sic intellexerit? Si enim filius non habet potestatem, & quis habet potestatem? Pater enim viuificat mortuos (inquit) & sic dedit etiam filio, ut quem velit viuificet. Et, Quæ patris sunt, mea sunt. Et, Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Quis igitur adhuc ambigat? Hoc autem vult ostendere diuinus ipsius ac sapiens sermo, quod non iuxta personarum acceptionem res ipsa sit, sed pro dignitate. Domini equidem est exibere, exhibet autem vniciuique pro dignitate. Vnuiquisque vero qui operatus est iustitiam, acceperit iuxta proprium laborem. Et non amplius ipsius solum est dare, sed eius qui seipsum dignum fecit. Audeo enim dicere, quod neque ipse est, etiam si possit dare, non tamen vult neque sancti Spiritus, etiam si possit sanctus Spiritus dare, iuxta id quod dictum est, *Alij datur sapientia per spiritum, alij gener a linguarum in eodem spiritu, alij interpretatio linguarum, alij potentia, alij doctrina. Vnus autem est spiritus qui distribuit unicuique ut vult.* Et non dixit, velut ei præcipitur, sed sicut vult. Et filius quem vult viuificat. Et pater vocat quem vult ad filium. Et rursus. Neque pater, neque Filius, neque Spiritus sanctus, iuxta personarum acceptionem vocat, aut dat, aut exhibet, aut dignitatem præbet, sed si laboraueritis, erit vobis præparatum à patre meo. At perfectum est, quoniam ego sum vita. Sed & amplius ad alia pergam. Dicunt autem, quomodo dicitis ipsum ex perfecta Dei deitate? Ecce enim dicit de ipso Apostolus, quod *Deus excitauit ipsum ex mortuis.* Si vero opus habet auxilio Dei, ut excitet ipsum ex mortuis, ergo alius est qui excitat potentia, alius autem inferior qui excitatur per potentis potentiam. Et quouique tandem tempus tero, circa vanos intellectus eorum qui frontem suam perfricauerunt. Quis igitur excitauit Lazarum? Quis excitauit viduæ filium in Nain? quis dixit filiæ Archisynagogi, Cumi talitha, hoc est surge filia? Cuius nomen inuocabant Apostoli, & mortui suscitabantur? Arbitror autem quandoquidem Iudæi cum Apostolis disputabant, propterea quod putabant Apostolos prædicare defectionem à Deo legis: & propter prænotionem sancti Spiritus cognoscentis, quod futuræ essent hæreses, quæ c h r i s t v m à paterna voluntate diffidere asserunt, ea gratia ad vnam deitatem omnia iidem Apostoli referebant, quoniam ex complacentia à patre fierent omnia voluntate filij, cum bona voluntate Spiritus sancti. Non ergo iuxta diminutionem, aut iuxta debilitatem, aut abalienationem Dei Verbi ab essentia patris hoc dictum est, minime hæc. Vide enim exemplaria, quomodo narrat Angelus dicens ad Mariam & eas quæ cum ipsa erant, *Quid queritis viuentem cum mortuis?* Vides viuens in propria deitate, & carne resurrexit, non autem erat cum mortuis. Et quid dicit ad ipsas? Resurrexit non est hic. Et non dixit, Excitauit ipsum Deus, & non est hic. At ut ostendam tibi potentiam quod viuens resurrexit, etiam ipse rursus dixit antequam pateretur ad discipulos suos: *Ecce ascendimus in Hierosolyma, & tradetur filius hominis ad crucifigendum, & tertia die resurget.* Et non dixit, excitabit ipsum. Verum de hoc elare potestatem potentia suæ præmonstrauit dicens, *Potestatem habeo animam meam ponendi & recipiendi ipsam.* Qui vero potestatem habet, quomodo seipsum suscitare non potuit? Apostolus vero scribens, ut ostenderet nihil sine voluntate patris in salutis dispensatione factum esse, dixit: *Deus excitauit ipsum ex mortuis.* Nam & in alio loco idem Apostolus dicit, *Etiam si mortuus est ex debilitate, viuuit autem ex potentia.* Velim autem audire intellectum eorum qui scripturarum sinceritatem nouerunt, qualem debilitatem sustinuit vnigenitus? per quem cælum expansum est, aut à quo cælum creatum est, per quem sol illustratus est, per quem splendorem acceperunt sydera, per quem ex nihilo omnia facta sunt. Qualem ergo debilitatem dicit? perfectio quæ suscepta in nostra carne, vbi venit Verbum & ipsa induit, ut nostra debilitatem portaret. Quæ admodum etiam canit de ipso Propheta dicens, *Debitatem nostram suscepit, & morbos portauit.* Mortuus est igitur propter nostram debilitatem, vita existens & passionis exorsus in debiliore ex nobis carne, viuuit autem ex potentia. Viuens enim est Verbum & efficax, & acutius super omnem ancipitem gladium. Mortuus est igitur ex debilitate, viuuit autem ex potentia suæ deitatis, viuuit in nostra carne in qua passionem pertulit. Et propter talem dispensationem, Apostolus significans bonam voluntatem patris dixit, *Deus suscitauit ipsum ex mortuis.* Cæterum asserunt etiam aliud dictum ex Euangelio secundum Lucam, quod magnum est & egregium, & ad omnia vtilissimum. Quale vero est dictum, quomodo volebat Dominus propria voluntate ad passionem venire, assumptis discipulis in monte iuxta illam horam, discessit ab ipsis, fermè ad lapidis iactum, & digressus orabat, ac dicebat, *Pater si fieri potest, transcat poculum hoc à me, ut ne ipsum bibam.* uerum non quod ego uolo, sed quod tu. Et primum quidem prætextum faciunt iidem dicentes, Vides quomodo simulatè dicit, & voluntatem euariatam ostendit dicens, Non quod ego uolo, sed quod tu. Quomodo igitur eadem essentia existit? Et dicunt quod in ipso alia est voluntas, & in patre alia, & omnem vim ac potentiam ignorant. Propterea enim & Apostolis dixit, *O altitudo diuinarum & sapientiæ & scientiæ Dei.* Quomodo enim propriam voluntatem dixit præter patris voluntatem, quando ipse significat discipulis dicens, *Conturbata est anima mea, & quid dicam, pater serua me ex hora hac:* velut præparatorio modo dictum narrans, & ambigue dictione vtens, *Quid dicam, pater serua me ex hora hac:* hoc inquit, dicam: At propterea veni in horam hanc? Venit autem non inuitus, sed volens. In superioribus enim dicit, *Poculum habeo quod bibam, & quid festino donec bibero ipsum.* Et *baptisma habeo ut baptiser, & quid uolo si iam baptisatus sum.* Si itaque vult, & festinat, & dicit se ad hoc venisse: quomodo aliam voluntatem suam ostendit, & aliam patris? verum quoniam propter Israel tradendus erat, benignus existens,

Non est meū dare.

Deus excitauit ipsum ex mortuis

Debitatem christique

Pater trāseat poculum hoc à me.

existens, & semini Abraam parcens, pro populo sermonem faciebat. Voluntas autem erat patris, ut dispensatio sic impleteretur, quomodo filij Israel sub ipsius causa essent, productionis filij, & non à Deo coacti essent. Et non alia voluntas erat filij præter patrem. Sed oportebat ipsum etiam in hoc ostendere hæc ut totam vnitatem ac patrem referret, ut ne quid diuideretur ab vna vnitatem ac dispensatione, quæ & deinceps inferunt ac dicunt dum oraret constitutus in anxietate, velut in Euangelio Luca habetur, *Suauit inquit, & erat sudor ipsius uelut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* & apparuit angelus Domini confortans ipsum. Profluit itaque dictionum venatores statim velut prætextu contra aduersarium repto, & inferunt dicentes, Vides quod indigebat etiam fortitudine angelorum? Confortauit enim ipsum angelus, erat enim in angore. Et nesciunt quod nisi haberet hæc omnia, & hoc, Non mea voluntas, sed tua fiat: Et nisi in angore constitutus fuisset, & nisi sudor ipsi obortus fuisset & ex corpore profusus: profecto apparentia erat præsentia c h r i s t i in carne: & rationi consentanea opinio de spectro à Manichæis ac Marcionistis decantaretur, quod aduentus ipsius in carne apparentia fuit, & non verissimus. Hæc autem omnia, muniens vitam nostram, in totum suscepit dispensatorio modo, humanæ affectionis narrationes habens, non simulatè, sed in veritate. Et dixit, Non mea voluntas: ut ostenderet carnis substantiam veram, & ut redargueret eos qui dicunt, mentem non habuisse ipsum humanam, & redargueret dicentes ipsum carnem non habuisse. Totus enim diuinus sermo in medio filiorum tenebrarum consistens, redarguit tenebras, & illuminat filios veritatis. Vide enim mihi, quot utilitates sunt in hoc sermone. Ab incorporeis non procedit sudor, in eo vero quod hoc factum est, ostendit veram carnem, & non apparentiam à carne in deitate cõnita. Nam sine anima & mente, non fit anxietas. Quum autem in anxietate constitutus fuerit, ostendit se animam & corpus & mentem simul gestasse, vnde anxietas apparet. Et rursus in eo quod dixit, Non mea voluntas, sed tua fiat: ostendit vere mentem humanam, sed peccati exortem. Deitas enim ipsius semper est in Patre, & Pater in Filio, & Filius in sancto Spiritu omnia perfecte habet. Et nihil differt voluntas Filij à Patre, neque patris à filio, neque sancti Spiritus à patre & filio. Si enim vult filius quæ non vult pater, profecto etiam ex nostra sententia nudus homo ipse erit, voluntate patris iuxta diminutionem. Sed non ita est, absit. Verum in eo quod humanas affectiones narrat, verum suum in carne aduentum, & perfectam suam incarnationem ostendit, quo oia ad nostram salutem fiant, ad hoc, ut ne alia per alios intelligamus, & à veritate excidamus. Porro de eo, quod visus est ab angelis confortari, & quid hoc magis proprium est, quod vero magis necessarium? Ecce enim inuenimus impleti dictum magni cantici à Mose cõscripti, vbi dicit: *Expectetur velut pluuia sententia tua.* Et paulo post rursus dicit: *Adorent ipsum omnes filij Dei, & confortentur ipsum omnes angeli Dei.* non ut dent ipsi robur Angeli, non enim indigebat angelorum confortatione. Sed confortent ipsum, hoc est, consistendo proprium ipsius robur ipsi attribuunt. Nam & nos sæpe vbi debiles fuimus, Deum benediximus, sæpe Deum confortauimus, non quod Deus indigeat nostra benedictione, sed consistentes ipsius benedictionis robur, claro sermone dicimus, Tua est potentia, tuum robur, tuus est honor, tua est gloria, tua est benedictio, tua est fortitudo. Non nos fortitudinem exhibemus Deo, si dixerimus tua est fortitudo. Neque nos potentiam ipsi damus, neque Deum benedicimus, si dicimus tua est potentia, tua est benedictio. Sed confortantes & potentem facientes, potentiam ipsius consistemus, & Deo fortitudinem attribuimus. Sic etiam Angelus circa illam horam, admiratione ductus super excellentiam benignitatis erga homines proprii Domini, quod quum Deus esset, & cum patre in cælo adoraretur, & à proprijs angelis suis coleretur, vsq; adeo sustinuit propria voluntate vitro venire & induere carnem, & non hæcenus solum, sed etiã vsq; ad passionem peruenire pro propria creatura humanæ naturæ, & vsq; ad crucem tradi, gustareq; mortem, mortem autem crucis, quo per ipsum humana natura trophæum contra mortem erigeret, & eū qui mortis dominum habet aboleret, hoc est diabolum, & in triumphū duceret omnem principatū ac potestatem. Quapropter admiratione ductus angelus dicebat ad ipsum, glorificans ac benedicens propriū Dominū in tali stadio ac miraculosa actione consistentē, *Tua est adoratio, tuum est dominium, tua est potentia, tua est fortitudo: ut impleat id quod à Mose scriptum est, Cõfortent ipsum omnes angeli Dei.* Et videtis vos c h r i s t i cultores & sanctæ Dei Ecclesiæ ac orthodoxæ fidei filij, quod nihil est in diuina scriptura obliquū, neq; tortuosum. Sed omnia mirabiliter ad nostram salutem scripta sunt ac perfecta. At prædicti inimicitia habentes aduersus vnigenitū filium Dei, & aduersus Spiritū sanctum, omnia velut inimici cogitant ac comminiscuntur. Absit autem à nobis vt humanis commētis attendamus. Sed mentem nostram sanam habeamus, quo Dominum nostrum glorificemus, & nihil deminutum in ipso cogitemus. Si enim qui venit ut omnia saluet, aliquid deminutum in se habet, quomodo creatura à proprijs imminutionibus ac delictis saluabitur? Rursus porro aggrediuntur nos velut aduersarij, sunt enim Iudaicæ opinionis addicti, & nihil ab illis differunt præterquam nomine solum, qui nos rursus adoriuntur noui Iudæi, querentes contra Saluatorem dictiones quædam, quo corripiant ipsum in sermone, quem admodum Euangelium dixit, & dicit: *Dixit in cruce, Eli Eli Lemas Abachtani,* hoc est Deus meus Deus meus ut quid dereliquisti me? Et vides, inquit, miserabiliter ipsum inuocantem ac lugentem & dicentem, Cur dereliquisti me? Et non sciunt qui à veneno hoc Ariane insanæ caput grauatū habent, & intelligentia scientiæ Dei destituti sunt, quod oportet omnes humanos affectus in Domino, in vera ipsius in carne præsentia confiteri. Et primum quidem ignorantes se in his quæ de ipso sentiunt, ab alijs ad alia transilire, non vnum statum habentes, quomodo enim possunt qui mentem prudentem non habent? Quandoque enim Saluatorem dicere ipsum voluit, & Dominum & c h r i s t v m, & ante omnia sæcula, & Dominum angelorum & Archangelorum per quem omnia facta sunt, principatus & potestates, angeli & archangeli, cœli & omnia,

Non mea voluntas, sed tua fiat.

Apparuit angelus confortans ipsum.

Eli Eli Lemas abachtani.

nia, terra; ac omnes homines, & omnia quæ in terra sunt, mare item & omnia quæ in ipso sunt. Et ò ingentem stoliditatem eorum qui talia de ipso glorificat, & hic non intelligunt, quod nõ potestis, qui ante sæcula est iuxta suam Deitatem, per quem cælum & terra facta sunt, angeliq; ac archangeli, & in summa vniuersa, visibilia ac inuisibilia, hæc vocem ex persona deitatis suæ dicere, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quando enim relictus est filius à patre? Quædo vero filius in patre, & pater in filio? Nam in terram filius & Deus Verbum descendit, cælum verò attingebat, & omnes inimici implebantur gloria ipsius. Et in Maria erat, & homo factus est, at potentia sua implebat vniuersa. Quomodo igitur talis & tantus, secundum deitatem suam miserabiliter dicebat, *Eli eli lemas abachthani, hoc est Deus meus Deus meus, cur dereliquisti me?* Et quidem quum ipse dicat, Rursus, ab eo & non dimitto vos orphanos, sed venio ad vos. Et rursus in alio loco: *Amen dico vobis, omnes vos offendiculum patiemini in nocte hac in me, & relinquitis me omnes solum. Sed non sum solus, sed est mecum qui genuit me pater.* Et rursus, *Abeo & dimittam vobis Spiritum sanctum qui ex patre procedit, & de meo accipit.* Et rursus in alio loco, *Ego pulso, & si quis aperuerit mihi, ignoretur ad ipsum ego & pater meus, & mansionem faciemus apud ipsum.* Tanq; ipse ex patre non relinquitur, sicut & pater semper cū filio est, quemadmodum sanctus Spiritus cum patre & Filio. Quid igitur dicunt? Hic sermo est quem dixit, Deus meus Deus me, vt quid dereliquisti me. Cui verò nõ fuerit clarū quod à persona suæ humanitatis ex humana affectione verbum hoc profert? Nam humanitas ipsius non per se existens alia qua est, non enim separata deitate, & seorsum existente humana natura, dicebat velut alius & alius, sed cõnita humanitate cum deitate, vna existente sanctificatione, & iam in ipsa quæ perfectissima sunt sciente: nimirum in Deo vnita, & in vnam deitatem coaptata, videns iam deitatem cū anima cõ moueri, vt relinquat sanctum corpus à persona ipsius Dominici hominis, hoc est ipsius humanitatis siue humanæ naturæ. Volebat enim deitas omnia perficere quæ ad passionis mysterium pertinent, & cum anima descendere ad inferna, ad operandum salutem eorum qui illic prædormierunt, sanctorum inquam patriarcharum. Quum igitur motus sic fieret, à persona humanæ naturæ vox ad propriam suam deitatem dicebat, Deus meus Deus meus vt quid dereliquisti me? At oportebat hoc fieri, vt implerentur per ipsum diuina scripturæ per proprios ipsius prophetas de ipso prædicatæ, & vt impleret ea quæ contra infernum fieri oportebat, in forma hominis aduersus infernum, vt princeps infernus, & Mors, capere hominẽ volens per ignorantia in anima sancta ignorans deitatem, magis ipse infernus caperetur, & ipsa mors destrueretur, & quod dictum est impleretur, *Non sines animam meam in inferno, neque dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Neq; enim reliquit sanctus Deus Verbum animam, neque relata est anima ipsius in inferno. Omnia enim huiusmodi magni mysterij dispesat Trinitas indēsiner, Pater & Filius & Spiritus sanctus: quū Filius quidem sit in carne, pater verò incorporeus, & Spiritus sanctus incorporeus, Filius autem corporeus factus sit, sed immutabilis, per bonam & propriam suam voluntatem. In summa, à trinitate salus hominibus dispesabatur. Quapropter in alio loco dicit, quandoquidem dixit, *Vt quid dereliquisti me: hic ait, Non te sinam, neque te relinquã.* Oportebat enim corpus per triduum esse in monumento, vt impleretur quod dictum est, *Et eram inter mortuos liber.* Et abiecerunt me dilectum, velut mortuum abominabilem. Et vt impleretur hoc, *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem,* vt ostendat per sanctum, ipsum corpus: & vt ostendat neque animam relictam in inferno. In ipsa enim per detentionem in inferno erat Deus verbum, vt impleret quod dictum est ab Apostolis, *Impossibile enim erat teneri ipsum ab inferno.* Et qua de causa impossibile dicit, quàm quod festinabat quidem mors & infernus detinere animam. Impossibile autem erat animam ipsius detineri propter deitatem. Si verò impossibile erat detineri propter deitatem, quomodo ergo ex persona deitatis suæ potuit dicere, *Deus meus Deus meus, cur dereliquisti me?* Verum hic sermo, ex persona humanitatis suæ iuxta humanos affectus dicebatur, vt discamus vere esse aduentum in carne, & non in apparentia aut spectro ab ipso dispensatum. Surrexit aut de terra quæ, quàm quod obdormierat? Surrexit enim, inquit, non est hic. Quid verò resurrexit quàm corpus? corpus autẽ, quod positum erat in monumento. Sed & anima vnã cum Deo Verbo rediit, & rursus simul implebat perfectam resurrectionẽ in eadẽ deitate, in eadẽ anima, in eodem sancto corpore, conueniens de cætero oẽm dispensationẽ in vnã spirituale vnionẽ deitatis, in vnam dispensationẽ, in vnam perfectionem, velut dicit in nonagesimo secundo Psalmo, *Dominus reg nauit, decorem induit:* quo ostendat ingressum Dei Verbi à cœlestibus in mundũ induisse decorẽ, hoc est carnem ex virgine natam. Quandoquidẽ videbatur vilis videntibus incredulis, ipsi verò decor reputabatur: vt ostenderet suam fortitudinem per apparentem carnis debilitatem, abolere eam quæ dominium debet peccati, hoc est mortẽ: qua subueria omnem dispensationem salutis nostræ decorẽ fecit, & corruptionem dissipauit, & maledictionem deleuit, & chirographum contra nos, & pactum cum inferno dissoluit, & omnia ad salutem hoibus dispesauit. Statim enim vbi dixit, *Dominus reg nauit, decorem induit:* apponit rursus & iterat dicens, *Induit Dominus fortitudinem & præcinxit:* vt ostendat primum indumentum à Maria, iteratũ verò indumentum, à resurrectione ex mortuis. Nam primogenitus est ex mortuis, velut dicit diuina scriptura. Quapropter ad secundum indumentum, ampliozem quandam certitudinem apponit dicens, *Induit Dominus fortitudinem & præcinxit.* Quemadmodum enim is qui super lumbos præcinctus est, adstringit indumentum ad lumbos, superfluam speciem firmans, & proprio corpori adiungens, sic primum decorem, propter aduentum hic in carne, deinde fortitudinem, inquit, induit: vbi resurrexit ex mortuis non amplius ad passionem humanitas ipsius venit, non amplius ad flagella, non amplius crucifigitur, velut de ipso Apostolus ait, *Resurrexit non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur.* Et propterea dicit, *præcinxit: vbi coniuuit carnem suam in vnam deitatem, in vnam vnitate,*

Decorem induit, quo modo sit accipendum.

vnitatem, in spiritum, & diuinum & corporeum, in vnũ spirituale effectum, & non habens dissolutio nem, sicut ingressus est deinceps foribus conclusis: crassum, tenue factum: passibile, passiois exors: in carne passus, manens autem in alienitate à passione: & quidem postq; ingressus esset, ostendens ossa & carnem, typum lanceæ, & typum clauorum, contractus à Thoma, conspectus à discipulis, ingrediens autem foribus conclusis: vt ostenderet quod in vnam spirituale vnionem, omne suum erga nos homines salutis negotium dispensauit. Et quid opus est me circa hunc sermonem tempus terere? Nos enim impigri fumus ad hoc vt eadem sæpe dicamus, & securitatis legentium gratia sæpe eadem nar rauimus, quo Arij opinioem & verborum ac sententiarum venenosam eiuculationẽ pertrascamus. Quum autem sufficienter de hac dictione tractauerimus, ad sequentes pergamus, quo vndiquaque plurimis, quæ in mentem nobis veniunt, ex illorũ deliramentis declaratis, ostendamus ex paucis, aut etiam pluribus, quod is qui adeptus est Spiritum sanctum, & m̃tem vigilantem à Domino accepit, nihil omnino obliquũ potest cogitare, aut affectus speciem in Patrẽ, aut in Filiũ, aut in Spiritum sanctum, sed omnia perfectissima. Verũ dispensatorio modo ad singulos vsus, & in singulis locis, ad p̃positũ in veritate, in diuinis scripturis dicta sunt ab ipso Domino, & ab ipsius Apostolis, & sanctis p̃phetis ab ipso missis. Nã de hoc p̃phetavit qui dixit iuxta Hebraicã linguã, *Eli eli lemas abachthani:* quod p̃ consequentiã implebat Dominus, in cruce dicens ea quæ de ipso prædicta erant, *Eli, Eli: Hebraica lingua velut scriptũ erat. Et nõ amplius Hebraica, sed Syriaca lingua cõiunctũ verbũ exprimens dicebat, Lemas abachthani:* quo principio quidẽ vteretur, velut erat de ipso scriptũ: quod verò de erat huic dicto, in aliam linguam transmutabat, & hoc ipsum faciebat propter bonam dispensationem, vt confiteretur id dictum de se dictum esse à propheta, per hoc quod *Eli Eli dixit.* Quod verò restabat non amplius Hebraica lingua, sed Syriaca proferebat, quo subuerteret eos qui Hebraicam iactant, & honoraret etiam alias linguas, ad impletionem eorum quæ de ipso dicta sunt. Expallus enim erat iam sui cognitionem in omnes gentes, & non in Hebræos solum: velut habet tota consequentia in vigesimo primo Psalmo, vbi ex persona aduentus eius in carne, omnia ipsius ex humano affectu prolata indicantur, ipse verò vbi venit impleuit, velut series habet in toto Psalmo, de huius aduentus CHRISTI in carne narratione, perfectissimam tractationem. Dicit enim, *Diuiserunt vestimẽtamea, & foderunt manus meas, & pedes meos. Ipsi uerò considerauerunt & inspexerunt me.* Et quæcunque talia sunt, quæ non est possibile impleri in deitatem, sed dispensante deitate in carne omnia in veritate & alienitate à passione. Exiliunt porro rursus velut rabiosi canes rabie quadam perciti, suum ipsorum Dominũ propter rabiem ignorantes, & ipsum primum impetentes, & dicunt rursus, vbi audierint à nobis quod verum est, quod Dominus dixit in Euangelio de discipulis suis, *Quos dedisti mihi pater, seruauit ipsos in mundo.* Et rursus, *Fac ipsos ut sint in me, uelut ego & tu unum sumus.* Et dicunt, vides quod ab ipso dicitur, quod ego in Patre & Pater in me, & duorum sumus: quod non de æqua litate dicit, sed de concordia? Quomodo enim poterunt discipuli in ipso esse secundũ equalitatem? at secundum concordiam poterant. Et statim p̃nitens redarguit ipsos Dei veritas, quod neque discipuli potuissent hoc implere, neque de ipsis hoc dici, nisi Verbum vbi venisset, ipsorum carne participasset, & coniunxisset ipsos in seipso in adoptionem. Propterea enim & vbiq; in Cantico cantorum sanctam suam Ecclesiam propinquam & amicam vocat, alloquens ipsam per sanctam suam vocem exsuscitantem & inhortantem dicens, *Surge, ueni propinqua mea, formosa mea, columba mea.* Et vides, quod columbam ipsam vocat? Non potuisset autem Ecclesia propinqua CHRISTI vocari, si non ex supernis venisset & appropinquasset ipsi per carnem similiter passioni obnoxiam, quàm accipit, quo propinquam sibi humanam naturam, congregatis his qui in obedientia propinqui ipsi facti sunt, vocaret sanctam & immaculatam sponfam. Et propterea hic patrem rogat Verbum, Dominus noster vnigenitus, pro discipulis, vt sint in seipso: quo cognationem ad ipsum per carnem factam, discipulis per bonam voluntatem patris sanctificatis, in vnitatem bonæ voluntatis & adoptionis conneckeret, vt habeant in primogenito patris, descriptionem primogenitorum in cœlo, & vt ne putent aliqui filium abalienatum esse à gloria patris, per hoc quod gestauit carnem, muniens fidem & veritatis suæ cognitionem, ne aliquis seruorum ipsius in suspicionem veniret, & talis à spe excideret, & inquit, vt Sint sicut ego & tu vnus sumus, ita & hi vnus sint. Ego enim & tu vnus sumus, propter quod Deus ex Deo, & propter coessentialitatem in Deitate. Et hoc, Vnus sumus, non singulare significat. Non enim dixit, Ego vnus sum: sed Ego & tu: & Vnus sumus, vt redargueret Sabellium & ipsius scholam, qui putat Filium & Patrem coniunctionem esse, & Patrem & Sanctum Spiritum similiter. Propterea dicit Vnus sumus: & non dixit, vnus sum. Duo enim perfecta, Pater & Filius, vnus autem, propter equalitatem, propter Deitatem, & vnam potetiam, & vnam similitudinem. In Deitate igitur, Pater & Filius vnus: in humanitate, filius & discipuli vnus, ita ut adducantur discipuli propter vocationis dignitatem, ad inenarrabilem ipsius benignitatem, in vnam vnitatem adoptionis, per Patris & Filij & Spiritus sancti bonam voluntatem. Et rursus confutatus est error vanorum illorum, de proprio suo Domino male sentientium. Præterita autem & hac dictione, sequentes considerabo. Profluit autem rursus Sophistæ vanæ sapientiæ homines, circa syllogismos ac ratiocinationes occupati, sibijpsis dictiones quasdam excogitantes, & Deum syllogismis concludere tentantes, velut etiam propheta ipsos redarguit dicens, *Num supplantabit quis Deum, quoniam uos supplantatis me?* Quid enim rursus generosi illi dicunt? Dictionem sanẽ supra declaratam locauimus, quæ ab ipsis Volens aut ad quod in Deo nulla est futuri meditatio, sed simul omnia in ipso sunt perfecta, & non primum vult Deus ge priusquam faciat, neque facit absque consilio, & non delibet vt quid paret, neq; præparatio ipsius nunt filium consilio

Syriaca lingua Christus in cruce usus est

Ego & tu unum sumus

Sabellij error.

Volens aut Deus ge priusquam faciat, neque facit absque consilio, & non delibet vt quid paret, neq; præparatio ipsius nunt filium consilio

Aristotelici noui.

consilio indiget. Quare apud ipsum genitura semper genita est, & non in tempore incepit, sed semper cum patre genita exiit, & nunquam deficit. Vnde & hic rursus repetitam dictionem pono, Quod neque volens genuit, neque non volens, sed in natura consilium transcendente. Naturæ enim est Deo, consilium excedentis omnemque intelligentiam ac opinionem. Similem autem huic dictioni aliam nobis noui illi Aristotelici excogitant, ab hoc enim veneni iaculationem sibijipsis affricuerunt, & Spiritus sancti innocentiam ac mansuetudinem reliquerunt, velut Dominus dicit, *Discite à me, qui a mitis sum & humilis corde, & inuicentis requiem animis uestris.* Hi verò relicta mansuetudine, ad dicendi vehementiam potius se conuerterunt, indueruntque Aristotem & alios mundi dialecticos. Quorum etiam fructus ambiunt, nullum iusticiæ fructum scientes, neque spiritus donum in se habere digni facti illi cōtentiosi. Dicunt igitur ad nos ubi ad ipsos dixerimus, quod filius existens apud existentem patrem erat: nā ad Mosem dixit pater, dices ad ipsos, *Qui est misit me:* & rursus Euangelii de filio dicit, *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Si itaque dixerimus, quod filius qui est, erat apud existentem: dicunt ad nos, Itaque quod est genitum est, aut quod non est genitum est. Si enim erat, quomodo genitum est? Si verò genitum est, quomodo erat? Et tunc hæc eiusdem vanæ sapientiæ circa quæstiones occupatæ, & sublimis petentis, & superna curiose scrutantis, & nihil boni operantis. Dicimus autem ad ipsos, vnde vobis hæc suspicio, vt hæc cogitetis? Si verò dixerint, Ita ratio expendere postulat: Dicimus & ipsi, Dicite igitur nobis o boni, vestra expenditis aut quæ sunt Dei? Deinde aiunt à seipsis velut logici, quæ Dei sunt expendimus. Nihil igitur differt Deus à vestro habitu naturaque ac essentia: etiam inquit. Si itaque differt natura Dei à vestra natura, primum quidem non potest vestra natura de Deo comprehendere ea quæ sunt incomprehensibilia. Deinde verò impium est, Deum à vobis assimilari secundum vestram essentiam. Inter nos enim quod non est gignitur. Nam ipsi aliquando non eramus, geniti autem sumus à nostris patribus, qui & ipsi aliquando non erant, & ab initio vsque ad Adam res deduci potest. Adam vero à terra factus est, aliquando non existens. Terra autem facta est ex nihilo, quia non erat semper. Deus verò pater semper erat, & qualis erat natura, talem genuit filium. Genuit autem ipsum semper existentem, non confratrem, sed ex ipso genitum similem ipsi secundum naturam, Dominum ex Domino, Deum ex Deo, Deum verum ex Deo vero. Et qualia quis reputat de patre, ita & de filio reputandum est: qualia credit de filio, sic de patre putandum est. Ita enim dicit, *qui non credit in filium, sicut credit in patrem, & honorat filium sicut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum, quemadmodum diuinum Euangelium habet.* Et rursus corruit ipsorum syllogistica ratiocinatio. Deus enim incomprehensibilis existens, Deum incomprehensibilem genuit, ante omnia sæcula & tempora: & non est interuallum inter filium & patrem, sed simul intelligis patrem, simul intelligis filium: simul nominas filium, simul ostendis patrem. A patre enim filius intelligitur, & à filio pater cognoscitur. Vnde enim filius, si non patrem habet? & vnde pater, si non genuit vnigenitum? Quando enim potest non vocari pater, pater: aut filius, filius? vt putent aliqui patrem sine filio, & postea ad profectum venisse, & filium genuisse, vt post genituram vocetur pater filij, ipse pater, profectum faciens in deitate qui perfectus est & nunquam perfectione indiget. Rursus porrò prætexunt curatium hoc pharmacum, & salutare antidotum, firmitatē fidei sanctæ Dei Ecclesiæ abijcere volentes, ac dicentes, Vnde vobis essentia nomen affertur? Cur filius coessentialis patri dicitur? Quæ Scriptura dixit de coessentialitate? Quis ex Apostolis essentiam Dei dixit? Non sciunt autem quod & substantia & essentia idem est ratione. *Consistit enim Dominus in substantia sua.* Et hoc, *splendor gloriæ & character substantiæ ipsius.* Essentia igitur est, non excessus, sed ipsum hoc quod est, sicut dicit Moyses, *Qui est misit me, ad filios Israel loquens.* Qui est igitur est, quod est: Quod vero est, essentia existens est. At particula con, non vnum rursus significat, sed de coessentiali duo perfecta significat, sed non inter se diuersa, neque ab ipsorum vnitare aliena. Si verò etiam vteremur pietatis gratia, dictione aliqua propter connexionem veritatis. Nam sine hoc vt consisteamur coessentialiam, omnes hæretici confutari non possunt. Quæmadmodum enim serpens odit odorē bituminis, & spirationem cerui, & suffitum gagatæ lapidis & fumum stracis, sic etiam Arius & Sabelius odio habent verbum confessionis coessentialis in veritate. Sed tamen ad ipsos dicimus, etiam si non esset vox hæc in diuinis scripturis: est autem & clare habetur in lege, & apud Apostolos ac prophetas, ex duobus enim aut tribus testimonijs stabilietur omne verbum, attamen licebat nobis propter pietatem vt dictione vtili ad muniendam sanctam fidem. Vos autem quid dicitis? Dicite enim nobis o boni, quid dicitis de patre, increatus est pater? omnino reuera. Quis enim adeo stolidus fuerit vt de hoc ambigat? aut adeo furiosus vt putet non esse increatum Deum & patrem Domini nostri IESV CHRISI? Omnino enim & vos ipsi confitemini, quod ingenuus est & increatus, non enim habet ante se patrem, neque definitos annos, neque principium dierum, velut scriptum est. Si itaque neque principium temporis, neque finem de ipso consistemur, quoniam increatus est: & hoc minime ambiguum est, nusquam verò de ipso hoc scriptum est. Verum pietatis causa cogimur hæc pie de ipso sentire ac dicere, etiam si non sit scriptum. Sic etiam de coessentiali dicere cogimur, etiam si non esset scripta vox iuxta propriam linguam expressis verbis: etiam si videri possit hoc esse super nos, & super nostram naturam, vt de Deo differamus: attamen ipse Dominus ex misericordia veniam dabit nobis, qui non volumus pro deitate rationem reddere, quæ non indiget nostra confirmatione. Verum oportet pie dicere, & pie sentire, vt ne pereamus. Proinde respondete nobis Arii discipuli, Ingenitum dicimus omnes simul patrem & increatum, & admirabilis est dictio scilicet, ubi itaque scripta est hæc, ostendite locum. Neque enim lex dixit, neque propheta, neque Euangelium, neque Apostoli. Si itaque pie dicimus dictionem non scriptam, estque recepta dum pro gloria Dei dicitur: quis nos

Essentia, & coessentialitatis vocabulū

Ingeniti vox, nō est scripta

reprehenderit, etiam si non esset vox coessentialis scripta, si inuenissemus nos verbum per quod possemus certitudinem nostræ salutis confiteri. Verum sunt testimonia vna cum pia rationatione, tum quæ supra proposita sunt, tum alia plura. Præteribo verò & hanc dictionem, & alias ipsius inescamenti contra simplices prolatas locutiones ac veritates, Deo adiuuante exagitabo. Dicunt enim rursus iidem, cum omnibus quæ ex Apostolo & Euangelijs, iuxta mentem suam corumpunt, male intelligentes ipsas dictiones, etiam hanc in medium afferentes ex Apostolo, velut dicitur in epistola ad Corinthios, in capite de mortuorum resurrectione, sicut deinceps dicit, *Deinde de finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & omnem potestatem ac virtutem. Oportet enim ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos: ultimus hostis aboleuerit mors, nam omnia subiecit sub pedes ipsius. Quum verò dicat quod omnia ipsi subiecta sunt, manifestum est, quod excipiendus est is qui subiecit ipsi omnia. Quum autem subiecta fuerint ipsi omnia, tunc & ipse filius subiecietur ei qui omnia ipsi subiecit, ut sit Deus omnia in omnibus.* Reprehendunt itaque hoc dictum, & pro more inimicitia suæ aduersus vnigenitum, destruunt inenarrabilem ac gloriosam ipsius deitatem, velut sæpe dixi dementia inducti, & dicunt, Vides quod dicit, Deinde finis, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & omnem potestatem ac virtutem. Oportet ipsum regnare, donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos. At oportet, & donec, & quum tradiderit regnum, temporis est præscriptio: & blasphemantes dicunt, quietē & dissolutionem ipsius regnantis hæc indicant, donec tradiderit regnum Deo & patri. Et ab initio mentem veritatis ignorant. Quod ideo quod patreps fuit vnigenitus carnis & sanguinis, humani affectus gloria assumenda apti, de ipso & de aduentu ipsius in carne decantantur ac dicuntur, sed non sine perfecta sp & gloriosa ipsius deitate, quæ nihil opus habet vt gloria assumat, sed habet p se glorificationē, & p se perfectionē. Simul autē de duobus partibus rationē reddit dicens, de recēti quidem, *Glorifica me pater in gloria quam habui apud te, antequam mundus fieret.* Pater verò duorum habituum gloriam significans, de priore quidem secundum spiritum, glorificauit, vt indefinitum ostendat. De recenti verò propter aduentum in carne, & rursus glorificabo: vt & hic claritas ostenderetur. De quibus etiam Apostolus dixit, dupliciter de ipso veritate proponens, oportet enim ipsum regnare donec: Et hoc, Quum tradiderit regnum Deo & patri: propter principatum à tempore factum in aduentu in carne. Nam deitas vnigeniti erat semper cum patre, hoc est vnigenitus Deus Verbum ex patre, progressus sine principio & sine tempore. Alioqui quomodo implebitur, quod dictum est ab Angelo: *Spiritus Domini superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi:* quandoquidem dixerat ad ipsam, *Paries filium & vocabis nomen ipsius IESVM:* vt ostenderet ex supernis Deum Verbum descendisse, & in vtero eiusdem virginis incarnatione esse, & perfectē hominem factum esse: vt ne dirimeret perfectionem in carne à diuina perfectione, cum hac appositione, & dixit ad ipsam, *Quia propter & quod nascetur sanctum, uocabitur filius Dei:* Deinde, *Dabit ipsi Deus thronum David patris sui, & regnabit super domum Iacob in sæcula, & regni eius non erit finis.* Quum itaque hæc inter se alterum ad alterum opponantur, nimirum hoc, oportet ipsum regnare donec: & regnabit super domum Iacob in sæcula, & non dixit *In sæculū solum, sed in sæcula.* Et rursus hoc, quum tradiderit regnum Deo & patri: opponatur illi, & regni eius non erit finis: & ambo qui talia de Domino & CHRISTO dixerunt omnium fide dignissimi sunt, quum Angelus Gabriel sanctus sit, & sanctus Apostolus Spiritu sancto repletus, quid nam dixerint illi, qui vitalis negocij sunt ignari? Num quod contraria sibi ipsi sit Scriptura quæ omnia semper vere dicit? absit. Sed velut ab initio diximus, propter assumptionem humanitatis, omnia rationi consentaneam consequentiam habent. Si enim tradit regnum temporis, ergo nunc neque regnat. Si verò nondum regnat, quomodo reperitur semper adorari ab Angelis & Archangelis ante aduentū in carne, & in aduentu in carne, velut scriptura de ipso dicit, nimirum dum ait, *Quum induxerit primogenitum in orbem terrarū.* Et *Adoret ipsum oēs ægeli Dei.* Et rursus, *Sedet in dextra patris.* Et, *Flectet se ipsi oēs genu, cælestiū & terrestriū & infernōrū.* Igitur regnat semper quous adoratur. Quid igitur dicimus filio sp regnante, ab initio & nunc deinceps, quandoquidem nondum tradidit regnum patri, nūquid abest à regnando pater? absit. Regnat enim simul cum Patre, & Pater cum filio ac Spiritu sancto. At quid dicunt, quum tradiderit regnum Deo & patri, definit ipse regnare? absit. nam quomodo impletur hoc, & regni eius non erit finis? Sed vt ostendat quod nihil in filio impletum est, neque impletur, quod dissideat ac priuatim repugnet ab vnione patris, & vna voluntate Patris & Filij & Spiritus sancti. Videmus enim & hic velut de ipso filio dictum, quum tradiderit regnum Deo & patri, quum aboleuerit omnem principatum & potestatem ac virtutem: velut ipse filius tradat regnum, & aboleat omnem principatum, &c. Oportet ipsum regnare donec posuerit omnes inimicos suos sub pedes suos: velut filius omnia faciat, & sua autoritate dominetur & potestatem habeat, & patri subditos vna cum regno tradat Deinde rursus transit ad aliam personam, patre omnia filio subiciente, & dicit, *Omnia subiecit sub pedes eius, ultimus hostis aboleuerit mors.* Quum autem dicat quod omnia ipsi subiecta sunt: libet interrogare ipsos, Et cuius persona dicit vocem, dicat? Nam profunditas mysteriorum Dei spiritualiter iudicat carnales. Carnalis enim non suscepit quæ spiritus sunt, stolticia enim ipsi sunt. Hic enim, quum dicat quod omnia ipsi subiecta sunt: si quidem pater dicit ad filium, defectuosa est tractatio. Subiecit enim filius omnia patri. Si verò ex persona filij dicitur, quum dicat quod omnia ipsi subiecta sunt: defectuosa est sententia, quoniam dilaciones quædam in Deo, aut in patre aut in filio reputantur. Quis verò est qui dicit, quod omnia ipsi subiecta sunt? Non enim dixit, quum dixerint. Si enim esset hoc filij dictum, quum dixerint: poterat ad angelos referri aut ad subiectos. Quandoquidem verò supra significauit filium subiecientem & tradentem patri, & patrem subiecientem filio omnia, deerat autem dictione,

Pauli lo-
cū de mor-
tuorum re-
surrectiōe

Glorifica-
ui, & rur-
sus glorifi-
cabo.

Opposito-
rū scriptu-
ræ locorū
declaratio

ditionum venatoribus persona Spiritus sancti, ea gratia indefinita, post personam Filij & personam Patris, personam Spiritus sancti subterruit, qui annunciat semper ea quae patris sunt ac filij, & docet, vt ne defectuosa fiat perfecta cognitio de trinitate, & de aduentu in carne gloriae assumenda apto. Deinde dicit, Vltimus hostis aboletur mors. Abolitus autem ligatus est, non amplius operans quod operatur, neque, amplius existens, nam abolitus est. Quid igitur de hoc dicere possunt qui scripturarum intelligentiam non habent? Nunquid oportet nos opinari de filio quod cessabit a regnando, si sanè dicitio sic haberet? At impij erimus, & ipsum cum subditis numerabimus, quum post actionem cesset ab eo quod agebat, sed ablit. Nemo enim ex credentibus in CHRISTUM & sperantibus in veritate, cogitabit vt aut dicat aut audiat quid, quod non deceat ipsius gloriam, velut hi sanè sentiunt. Omnia autē docet Diuina scriptura, quum dicat omnia ipsi subiecta sunt, nimirum excepto illo qui ipsi omnia subiecit. Quum autem subiecta fuerint ipsi omnia, tunc & ipse filius subijcietur ei qui omnia ipsi subiecit: quo id quod ab Angelo ab initio indicatum est, etiam hic per similitudinem sermonis continetur, omnem declarationem potentiae Verbi ex ordine & clare ostendat. Quemadmodum etiam angelus simile dixit, ex supernis quidem filium indicans, deinde cum additamento de aduentu in carne conuentione declarans, nempe, *Quapropter & quod nascetur ex te, cum additione vocis sancti, uocabitur Filius Dei* Proinde propter hoc & talia, nimirum, Quonia quod nascetur uocabitur Filius Dei, ea de causa etiam ipse filius subijcietur ei qui omnia ipsi subiecit: vt non amplius carnale carnale sit potentia, sed conuinitum cum deitate, carnale in vnam vnionem conuinitum, cum Patre regnans & Spiritu sancto, cuius regni non erit finis. Et ex quo quidem resurrexit, principium accepit hoc, vt sit Deus omnia in omnibus. Conuinitum est enim simul carnale spiritualiter in vnam deitatem. Quandoquidem verò dicit, Hoc facit in mei recordationem, usque ad aduentum filij hominis: & sic uidebitis ipsum quo modo uidistis ipsum assumi. Tunc de caetero omnibus perfectis, & nullo ad perfectionem pertinente relicto, ad ipsius deitatem referre oportet hoc, vt sit Deus omnia in omnibus: hoc est, vt ne sit diuisio, neque enim est, vt ne putetur multitudo deorum. Vna enim est glorificatio. Neque enim tunc velut tyrannidem gerens filius non subiectus est patri, neque subiectus est velut seruus, & potestatem non habens, & a patre genitus eiusdem naturae & eiusdem deitatis. Neque tunc iuxta defectum, neque iuxta diminutionem, neque iuxta necessitatem, neque iuxta cessationem, vt ipse desinat, subijciatur patri: Sed velut filius genuinus vnigenitus, cum patre regnans semper in vnam unitatem, & ad vnum primum honoris adducens omnem creaturam, & docens suam Ecclesiam, vt sit Deus omnia in omnibus. Nam vna est deitas, vna dominatio, vna glorificatio Patris, Filij & Spiritus sancti, ita vt decetero honoretur Pater à Filio, & filius vt genuinus filius, & Spiritus sanctus velut qui non alienus sit à patre & filio. Et excludantur sermones & excogitatae opiniones inimicitiae aduersus Filium ac Spiritum sanctum, eorum qui contra filium Dei & Spiritum sanctum blasphemia lingua insultant. Caeterum ad huc amplius quae male ab ipsis excogitata sunt deprahendentes subuertemus. Rursus enim dictiones aliquas ex Euangelio produunt, & dicunt, Cur non potest facere quicquam filius à seipso, nisi viderit patrem facientem? ab initio non intelligunt, que dicuntur. Nam pater non prius fecit, & postea filius struxit. Quod enim caelum fecit per seipsum pater, vt de forma primi caeli accepta similitudine filius ita operaretur? At nemo ex his qui maliciam excogitant ostendere hoc potest. In principio enim fecit Deus caelum & terram. Et simul in principio in mundi creatione dicit, *Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & ad similitudinem.* Et non dixit, *Ades huc, faciam & ostendam quomodo opereris.* Deinde verò ait, *Et fecit Deus hominem.* & non dixit, *fecit & ostendit filio quomodo oportet facere hominem.* Neque enim in ignorantia erat filius, vt postquam didicit artem, tunc ea quae eius sunt operaretur. At postquam rursus venit Dominus noster & carnem induit, & homo factus est, & inter nos conuersatus est: habuit autem ad Iudaeos sermonem, qui purabant ipsum quae patris sunt dissoluere: volens reducere mentem vt ne humanitati ipsius solum attenderet, dixit, *Nihil facit filius, nisi viderit patrem facientem: vt ostendat opus filij esse opus patris, & patrem complacentiam habere in ipsius totius operationis dispensatione.* Sic etiam consequenter iuxta alias dictiones, velut bestiae offendentes, & à persona fulguris verbi veritatis confutati fugabuntur. *Fulgura coruscationem & disperges ipsos, mitte tela tua & conturbabis ipsos.* Additum est enim ad hanc dictionem quod deinceps ex ordine sequitur, & dicunt ex Euangelio, *Pater enim diligit filium, & omnia ostendit ipsi, quae ipse facit: & maiora his ostendet ipsi opera, ut vos admiremini.* Et rursus, *Pater suscitavit mortuos & uiuificat.* Similiter & filius quos vult uiuificat. Et rursus, *Neminem enim pater iudicat, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem.* Vide verò mihi o Ari finem deinceps instituta aduersus te disputationis, vbi finit sermo? Non dixit quidam ita, & quidam non: sed vt omnes honorerent filium, sicut honorant patrem. Ne itaque ignominia affice filium, vt ne ignominia afficias patrem. Si enim quid diminutum aut inferius in filium cogitare audes, ergo etiam ad patrem cogitatio tua ascendit. Eiusdem enim temeritatis est, in filium quid cogitare & non honorare ipsum quemadmodum honoras patrem. Vt enim etiam det ipsi pater, dic mihi o generose quid dicit, vt quem vult filius uiuificet: non dixit, quem iubet. Oportebat autem haec omnia suscipere à patre, sed non minorem esse praeter patrem, atque hoc iuxta duos maxime modos. Primum quidem vt adducat mentem nostram ad vnam deitatis vnionem, Patris & Filij & Spiritus sancti, & ne ad partitiones & multitudinem deorum hominum cogitationem deducat, sed sursum ferat ad vnam unitatem, deinde verò etiam vt adducat ad mutationem gloriae aduentus in carne, & conuentionem deitatis suae. Quando enim venit vt discipulos suos exhilararet, per promissionem qua dixit, quod essent aliqui isthic stantes, qui non gustaturi essent mortem, donec videant filium hominis venientem in gloria sua. Et Octaua die, velut Euangelium

Euangelium dicit, aut sicut alterum Euangelium ait. Post sex dies, non quod Euangelista alia pro aliis dicant, sed quod vna sit certitudo semper munita, vt ne occasio fiat, quo homines in necessariis offendant, nam dedita est cogitatio hominis diligenter ad praua à iuuentute sua: ob id alter Euangelista octaua die dixit. Erat enim pars quaedam diei reliqua quando sermonem dixit, & enumerauit ab illa die & hora, si erat dies inclinata circa nonam aut decimam horam. Et rursus quum in octaua die, circa tertiam aut quartam horam res facta esset, octaua haec vocabatur. At verò alter Euangelista rem munit ac dicit, post sex dies. Non enim numerauit diem in qua sermonem ad discipulos dixit, neque eam in qua opus perfecit, sed intermedios sex plenos dies. Quum autem sic sermonem faceret, declarationem eius ostendit. Assumpto enim Petro & Ioanne ac Iacobo, eduxit ipsos ad montem, & transformatus est, & fulgebant facies eius instar Solis, facies in carne simul existens in deitate, & vestimenta eius erant alba velut nix, caro videlicet quae ex Maria & ex nostro genere erat, & transformabatur in gloriam, honorem ac perfectionem deitatis acquirens, & gloriam caelestem quam non habebat caro ab initio, verum hic in conuentione Dei Verbi accepit. Sic etiam praedicta intellige, quod omne iudicium dedit filio, quod dedit ipsi potestatem, vt quae vult uiuificet: quo primum principium ostendat vnionem vnus deitatis & vnam voluntatem, & ad patrem referre se vnuerfam bonitatem, & ad vnum principium ac deitatem, quum tres sint perfectae substantiae, vna verò deitas, Patris & Filij & Spiritus sancti: & aduentus ac praesentiam in carne rursus assumat cum deitate, donum dignitatis potestatemque ac perfectionem, à patre & filio ipsi donata, ad vnam spiritualem deitatis conuentionem. Et profecto vix tandem euasimus tempestuosum hunc locum, & quum omnem hanc veneni euaculationem, & uaque vnderum imperia ac impetuofas eleuationes, spumas item ac agitationes horrendas, relaque aduersariorum ac seuta, per rectam ratiocinationem in mente cõbuserimus, & arcus inimicorum confrugerimus, & aduersus multiceps hoc reptile, informem hydræ constitutionem, nos in sufficientes virtutem & gratiam ex Deo acceperimus, velut qui in Deo potentes fuimus, victoriale carmen canamus. *Cantemus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equum & infensorem proiecit in mare.* Et quum caput draconis supra aquas contruerimus, supra aquas inquam placide fluentes, quarum uoluerunt esse participes iuuenes cum Iudaeis hereditatem adepti, aduersus quos inuachens Propheta dixit: *Eo quod uos non nullis aquam Siloam placide incedentem, sed uultis habere Raasson regem, & Tabeel filium Rhomeliae: Ecce in dicit Dominus super uos aquam fluminis fortem, regem Assyriorum, &c.* Nos autem accepto auxilio in Domino, & assumpto sputo à vera carne in terram proiectio, & simul cum sputo massa luti oculis nostris impressa, quo qui aliquando in ignorantia fuimus, nunc veritatem cognoscimus, abeunteque ac lauantes in Siloam, quod demissum interpretari potes, hoc est in aduentu in carne, & in deitatis perfectione, & de caetero visu recepto, non amplius negamus Dominum, etiam si à synagogis reijciant nos qui ex Arii fraternitate sunt & Iudaeorum successores. Nam & hi quemadmodum illi statuerunt, vt omnem confidentem Dominum à synagogis suis excludant: quo ostendat eum qui visum habet, confutationem factam eorum qui non videt. Nisi enim esset ipsorum Synagoga tota caeca, non sanè eum cuius aperti sunt oculi, à conuentu suo excluderent. Gratas itaque agamus Domino, quod & visum recepimus, & Dominum confitemur, & laeta curauimus, si etiam opus mandatorum eius fecerimus, & conculcauimus serpentem, & contriuimus caput draconis per potestatem ac virtutem Dei. Cui gloria, honor, imperium, patri in filio, filio in patre, cum sancto Spiritu in saecula saeculorum, Amen. Porro relicta mortificata hac hydra multicipiti ac multifida, ad consequentes pro instituto à dilecti progrediamur, Deum semper auxiliarium inuocantes, vt eandem nostri, & eorum qui hunc nostrum laborem versare volunt, curam habeat, quo commorosi iam sanentur, & qui nodum in malis examinati sunt, corrigantur.

FINIS SECVNDI TOMI SECVNDI
libri Epiphanijs.

EPIPH.

Deus oia
in omni

Filius non
potest fa-
cere quic-
quam à se
ipso.

Octaua
dies ab al-
tero Euan-
gelista sex
ta dicta e.

Transfor-
matio Chri-
sti.

Aque Si-
loam.

IANO CORNARIO MEDICO PHYSICO INTERPRETE.

In Primo Tomo tertij libri, aut sexto, iuxta praedictum numeri ordinem, haereses vix sunt cum sectis, hoc modo.

1. Audianorum rebellatio et secta, non tamen haeresis. Hi vitam et conversationem bene ordinatam habent. Habent item fidem per omnia velut catholica Ecclesia, plerique vero in monasterijs habitant. Utitur et multis apocryphis scripturis. Non faciunt nobiscum communes preces, uti perant; nostros episcopos, divites, et alios. Sed et pascha suo more privatim celebrant, quando Iudaei idem faciunt. Habent autem et peculiare quoddam ac contentum usum, durissime id quod secundum imaginem est interpretantes.
2. Photiniani. Hic Photinus a Sirmio originem trahens, hucusque circuit, et eadem qua Paulus Samosatensis sentit. Verum in aliqua parte ab illo dissentit. Sed et ipsi Photiniani a Maria et hucusque Christum affirmant.
3. Marcelliani, a Marcello ex Ancyra Galatiae originem trahente appellati sunt. Hic in principio similiter ut Sabellius sentiens diffamatus est. Verum ad excusationem sui, saepe progressus, et per scripta se tutatus, a multis accusatus est, quod ipsam perseueraret. Fortassis autem poenitentia ductus, seipsum correxit, aut discipuli ipsius. Nam pro ipso aut discipuli ipsius, orthodoxi quidam defensiones ediderunt.
4. Semiarii Christum quidem creaturam confitentur, per similitudinem autem creaturam ipsum dicunt, sed non velut una ex creaturis: uerum, aut filium dicimus, at ut ne passione patri attribuamus per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Eodem modo et de Spiritu sancto sentientes, creaturam penitus ipsum decernunt. Reijciunt filij coessentialitate, similem autem essentia dicere uolunt. Alij uero ex ipsis essentiam similem essentiae uocem reiecerunt.
5. Pneumatomachi. Hi de Christo quidem bene sentiunt, Spiritum autem sanctum blasphemant, creatum ipsum decernentes, et non esse ex deitate. Imo potius abusu propter operationem creatum esse, sanctificationem uirtutem ipsum solum esse asserentes.
6. Aeriani. Hic Aerius a Ponto originem ducebat. Adhuc hodie uero superest tentatio uita. Presbyter hic erat episcopi Eustathij, qui inter Arianos taxatus est, et ab episcopatu reiectus. Quandoquidem uero ipse Aerius non constitutus est episcopus, multa contra Ecclesiam docuit, fide quidem Arianus existens perfectissimus, uerum amplius docet, non oportere offerre pro his qui obdormierunt. Ieiunare quarta, et pro sabbato, et quadragesima, ac paschate prohibet. Renunciationem praedicat. Carnis esu omnis generis uititur, et uoluptatum delicias licentissime. Si uero quis ex discipulis eius ieiunare uelit, ne in diebus ordinatis hoc facit, inquit, sed quando uolueris, non enim es sub lege. Asserit idem episcopum presbytero non esse excellentiorem.
7. Aetiani, ab Aetio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorum episcopo Alexandria. Hi etiam Anomoei, hoc est inaequales appellatur. A quibusdam uero Eunomiani propter Eunomium quendam Aetij discipulum, qui adhuc superest. Cuiusmodi autem erat et Eudoxius Arianissans. Verum propter timorem regis Constantij, separauit se ipsum, et solus Aetius exterminatus est. Permanit autem Eudoxius Arianissans, non tamen secundum Aetium. Hi Anomoei, qui et Aetiani, Christum et Spiritum sanctum omnino a Deo abalienant, creatum ipsum affirmantes, et neque similitudinem aliquam habere dicunt. Ex syllogismis enim Aristotelis ac geometricis Deum astruere uolunt, et Christum sane non posse esse ex Deo per tales syllogismos. At Eunomiani, ab ipso appellati, rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, at que ipsos etiam Arianos, et hoc in caput, sursum uertens pedes eorum qui baptizantur, uelut magna fama refert. Caterum aberrare aliquem in aliqua scortatione, aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim querit Deus, quam ut sit quis solum in ipsum fidem.

Contra

Contra sectam Audianorum, L. X. X.

VDIANI, siue Odiani, ordo sunt. Hi in monasterijs habitationem habent, et secedentes contubernium faciunt, tum in solitudinibus, tum prope urbes, in suburbijis, et ubi suas mansiones siue ouilia habent. Hic Audius horum princeps, temporibus Arij fuit, quando congregata fuit synodus contra Arium, eorum qui ipsum subuerterunt. Erat autem uir a Mesopotamia oriundus, clarus in patria sua, propter sinceritatem uitae et zeli erga Deum ac fidei, qui saepe conspicuus ea qua in Ecclesijs fuit, in faciem episcoporum ac presbyterorum se talibus opponebat, ac ipsos redarguebat dicens: Non oportet haec sic fieri, non debent haec sic peragi, uelut uir ueritatis studiosus, et qualia a liberi oris uiris ob ueritatis amorem fieri solent, qui uita maxime exactam uiuunt. Quapropter talia uidebat, uelut dixi, in Ecclesijs, loqui cogebatur ac cofutare, et non tacebat. Si enim aliquem uidebat pecuniae studiosum ex clero, aut episcopum, aut presbyterum, aut alium quendam ex regula, omnino loquebatur. Et si uidebat aliquem in uoluptatibus ac delicijs uiuentem, aut aliquem adulterantem Ecclesiasticam praedicationem et Ecclesiae statuta, non ferebat hic uir, sed uerbis, uelut dixi, reprehendebat. Et erat hoc graue admodum his qui uita approbatam non habebant. Atque hac de causa contumelijs afficiebatur, contradictionem sustinebat, odio habebatur, agitariq; ac protrudi et ignominia affici tolerabat, ad multum tempus in Ecclesijs simul degens, donec quidam potenter in ipsum iruentes uirum expellunt propter talem causam. Ipse uero non sustinebat se expelli, sed magis enitebatur ut ueritatem diceret, et a uinculo unius sanctae catholicae Ecclesiae unionis non discederet. Quum autem uerberaretur saepe tum ipse, tum sodales eius, et grauius patere tur, ualde ingemiscens consiliarium sibi ipsi sumit iniuriarum necessitatem. Nam seipsum ab Ecclesia separat, multiq; simul cum ipso discedunt. Et sic diuisionem fecit, quum nihil haberet in fide diuersum, sed rectissime crederet et ipse et sodales ipsius, etiam si id dicere maxime oportet, in paruo quodam ipsum contentiose ferri, itemq; eius assecras. Nam cum hoc quod confitebatur de Patre et Filio ac Spiritu sancto mirabiliter, uelut catholica Ecclesia habet, etiam iuxta recta, fidem alia omnia in uita ad admirationem usq; seruabat, proprijs enim manibus laborans ipse, et episcopi ac presbyteri et reliqui qui cum ipso erant, omnes nutriebantur. Postea uero ubi expulsus est ab ecclesia, ab alio episcopo eadem inquirente, et ab Ecclesia digresso, eligitur hic episcopus. Caterum de quo dicere incepi, quandoquidem in digressionem sum, rursum narrationem persequar. Dico autem de ditione ex sacra Scriptura apud ipsum durissime et peculiariter ac contentiose exposita. Nam quod est secundum imaginem, quod Deus largitus est ipsi Adam, rigide uult decernere hic et socij eius, esse hoc impletum secundum corpus, ex hoc nimirum dicto *Faciamus hominem secundum imaginem nostram et secundum similitudinem*: et deinde infert diuina Scriptura dicens, *Et fecit Deus hominem, luto accepto de terra*: quando quidem, inquit, dixit hominem de terra, uide quod uerissime totum quod terrenum est, hominem dixit. Ergo ipsum terrenum praedixit fore secundum imaginem Dei. Et est hoc durum, uelut dixi, et peculiaris pertinaciae, decernere hominem, in qua parte hominis locatum est id quod est secundum imaginem, quomodo si dicit omnino partem dicere, propter multa resistentia hominum intelligentiae circa uerbum hoc, et intelligentiam questionum multitudinem, inuehencia. Aut enim faciemus Deum uisibilem et corporalem, siquidem in corpore quod secundum imaginem est, impletur corporaliter et formaliter, aut hominem Deo adaequatum, si hoc dixerimus. Quapropter non conuenit omnino decernere aut affirmare, in qua parte id quod secundum imaginem est, impletur, sed confiteri id, quod secundum imaginem est esse in homine, ut ne gratiam Dei reproberemus, et Deo diffidamus. Quaecumque enim dicit Deus, ea uera sunt; etiam si fugerint nostram intelligentiam in paucis sane dictis. Negare itaq; hoc quod est secundum imaginem, non est credentis, neque sanctae Ecclesiae, Dei. Est enim omnis homo manifeste secundum imaginem, et nemo ex his qui in Deum habent, negabit: nisi quidam sibi ipsis fabulas fingunt, esse etiam ex Ecclesia, et traditione patrum ex Prophetis et lege, et Apostolis ac euangelistis. Sicut sane etiam illi contentiosus se in hoc gerentes, traditionem secundum Ecclesiasticam doctrinam excedunt, quae credit secundum imaginem esse totum hominem, non decernit autem in qua parte situm est id quod est secundum imaginem: quum neque possint hi qui de his fabulose disceptant, siue negant, demonstrare. Aliqui etenim dicunt in anima impleri quod est secundum imaginem, putantes id quod secundum carnem est, solum ratiocinari posse: et non sciunt tales quod id quod secundum animam est, ratiocinari non conuenit syllogismis et ratiocinationibus attendere, et non simpliciter simplici mente Deum accedere et credere. Quoniam quae a Deo dicta sunt, ueritas sunt: et ipsi soli cognita qui omnem ueritatem nouit. Alij uero dicunt, neque in anima, neque in corpore esse, sed uirtutem esse quod est secundum imaginem. Alij autem dicunt, non esse uirtutem, sed baptismum, et gratiam in baptismo. Nimirum ex eo quod dictum est, *Quemadmodum gestauimus imaginem terrei, gestemus etiam imaginem caelestis*. Alij rursus hoc nolunt, sed uolunt dicere, tunc quidem fuisse id quod secundum imaginem est in Adam, donec in inobedientia fuit, et de ligno comedit, ac expulsus est, ex quo uero expulsus est, perdidit id quod est secundum imaginem. et magnum quoddam est hominum fabulamentum, quibus ne ad horam quidem credere oportet, neque his, neque illis, ita uel ita dicentibus: sed credere quod sit quidem in homine quod secundum imaginem est, uerum in toto maxime, et non simpliciter, ubi uero est, aut ubi impletum est, id quod est secundum imaginem, ipsi soli cognitum est Deo, qui per gratiam largitus est homini id quod est secundum imaginem. Neque enim perdidit homo quod est secundum imaginem, nisi fortassis uile fecit quod est secundum imaginem, dum inquinauit seipsum diuersis negocijs et immedicabilibus peccatis. Haec enim post Adam ad Noe dicit,

Eccē dēdi vobis omnia uelut olera agrī, macta ēr comedē. Ne edas carnē in sanguīne animā, quia ego requiram animas uestras. Omnis qui effundit sanguīnē hoīs in terra, pro sanguīne illius effundetur. Sanguis ipsius, quoniam in imagine Dei feci hoīem. Et ego requiram sanguīnē uestrum ex omni effundente ipsum super faciē terrā. Et vides quod in hoīe dicitur esse quod est secundum imaginē, post decimā generationē ex quo Adam formatus est? Simul autē & Dauid post multū tempus dicit in Spiritu sancto, Vniuersa uanitas omnis homo uiuens. Sed & deinceps post hunc Apostolus ipse dicit, Vir non debet comā nutrire, quā imago ē gloria Dei sit. Sed & post hunc Iacobus de lingua loquens dicit, quod est incoercibile malū, plena ueneni mortiferi. Per ipsam benedicimus Deum & patrē, & per ipsam execramur hoīs secundū imaginem Dei factos, non cōuenit fratres mei hęc ita fieri. Et vide quod corrui sermo eorum, qui dicunt Adā id quod secundum imaginē est, perdidisse. At uero eorum qui rursus dicunt aīam esse id quod est secundum imaginē, talis sermo est & prætextus. Quoniā, inquit, est inuisibilis, uelut Deū inuisibilis est, operatiua est, motiua est, intellectu prædita est, ratiocinatrix est, atq; ea gratia, ipsa est quod secundum imaginē est. quoniam Deum in terra imitatur, mouens & operans, aliāq; faciēs quæ homo iuxta ratiocinationē facit. Reperiuntur autē & hi ratiocinationem facientes, nam si propter hęc uocatur anima secundum imaginem, non potest amplius esse secundū imaginē. Deus enim infinitis modis, & adhuc amplius ultra animam incomprehensibilis est & incognoscibilis, omnia sciens præterita & præsentia ac futura, uisibilia & inuisibilia, fines terræ, & ima abyssi, summa cœlorum, & omnia quæ sunt, ipse continens omnia, à nullo uero contentus. At anima continetur in corpore, ignorat ima abyssi, non nouit amplitudinem terræ, fines orbis terrarum nescit, summa cœlorum non comprehendit, ignorat quæ futura sunt, aut quando fient, & quæ ante ipsam facta sunt. Et multa possunt de ipsa & talibus dici, simul autem & partes habet, Deus autem indiuisibilis est. Dicit enim Apostolus, *uiuens enim Verbum Dei est, & efficaç & acutius omni ancipiti gladio, & penetrās usque ad partes animæ ac medullas, & discernens cogitationes ac meditationes, & non est creatura inconspicua coram ipso, &c.* Et vides quod etiam horum ratio corrui? Et rursus eorum, qui dicunt corpus esse id quod secundum imaginē est, ratio concidit. Quomodo enim possibile est uisibile esse inuisibile? quomodo corporale incorporali? quomodo quod tactui subiectum est incomprehensibile? Videmus enim nos ab anteriori parte oculis quos habemus, quæ uero à tergo sunt, ignoramus. In Deo autem non est passio aut affectio, non deminutio, absit. Sed undiqueque est lux, undiqueque est oculis, undique gloria, quum spiritus sit Deus, & spiritus super omnem spiritum, & lux super omnem lucem. Omnia enim quæ ab ipso facta sunt, infra ipsius gloriam sunt. Sola autem Trinitas incomprehensibilis est, & in gloria incomparabili ac incomprehensibili. Quum porro alij rursus dicant uirtutem esse quod est secundum imaginem, uirtus sine obseruatione mandatorum esse non potest. Multi uero in uirtute alijs præstantiores sunt. Uirtutis enim multæ sunt species. Nam & nos quosdam confesores nouimus, qui corpus suum & animam tradiderunt pro Domino suo in confessione, & in castitate uixerunt, fidemque uerissimam habuerunt, pietate excelluerunt, benignitate que ac reuerentia erga homines, & in ieiunijs uixerunt ac omni bonitate, & in signis uirtutis. Contigit autem ipsos habere uitium, ut aut conuiciatores essent, aut per nomen Dei iurarent, aut fabulatores essent, aut queruli, aut supellestem possiderent auri & argenti atque aliarum rerum, quæ defectu uos faciant uirtutis mensuras. Quid igitur dicimus, id quod secundum imaginem est, propter uirtutem adepti sunt? Verum propter pauca humana uitia, contigit imaginem esse prætextum, & non amplius perfectam imaginem quæ in ipsis est? Et rursus corrui horum ipsorum ratio. At eorum, qui rursus dicunt baptismum esse id quod est secundum imaginem, ratio multum dilabitur. Neque enim Abraham habuit baptismum, neque Isaac, neque Iacob, neque Helias, neque Moses, neque superiores, Noe & Enoch, neque Prophete, Elaias & qui postea fuerunt. Quid igitur? ergo illi non habent id quod est secundum imaginem. Et multa sunt quæ contra hos dici possunt, quemadmodum & contra Audium contentiosè decernentem in corpore esse id quod est secundum imaginem. Proferunt & alia quædam testimonia iudem Audiani ex diuina Scriptura. Nimirum, *Oculi Domini super pauperem respiciunt, & aures ipsius ad preces illius. Et, Manus Domini fecit hæc omnia. Et, Nonne manus mea fecit hæc omnia uos dixit ceruicis? Et, Cælum mihi thronus & terra scabellum pedum meorum, & quæcunq; talia de eo scripta sunt. Et, Videbam Dominum Sabaoth sedentem in throno alto & elato, & erat caput ipsius uelut lana alba, & amiculum ipsius sicut nix. Et vides, inquit, quod est corpus id quod est secundum imaginem Dei? Sed & in hoc resistunt ac grassantur super humanam potentiam, quod uisus est Dominus Propheta. Et uisus est quidem sicut uoluit, quum potens sit in omnibus, & non negamus quod uiderunt Propheta Deum, & non solum propheta, sed etiam Apostoli: dicit enim sanctus Stephanus primus martyr, *Eccē uideo cœlum apertum, & filium hominis ex dextris stantem Dei patris: uerum per propriam potentiam Deus totus sanctus benigne amplectitur figmentum suum, ut ne aliqui increduli putent, de Deo loqui, esse simpliciter uerbo, & non ueritate, & uerbotenè expendere ea quæ ad Deum pertinent, & non implere id quod ab Apostolo dictum est, nempe, quod oportet accedentem ad Deum credere quod est, & quod diligentiùs ipsum mercedis retributor existit. Quo igitur confidentem faciat hominem ab ipso formatum; sanctis suis & dignis seipsum reuelat Deus, quo sciant natura Deum, & mente fundentur ac sperent in ueritate, & prædicent ipsum uere, & fidelem hominem credentem faciant. Nam p̄fessō etiam Græci de Deo sentiunt uerbotenè, & usque ad imaginationem. Nos autem uere Deum uerum scim⁹, & esse uere in substantia regem incomprehensibilem, creatorem uniuersorum unum Deum, & ex ipso unigenitum Deum, in nulla re differentem à Patre: & sanctum ipsius Spiritum, nihil à Patre & Filio euariant. Quemadmodū etiā in omni heresi de fide in Deū per longū uerba fecimus: Et quod**

Imago dei non est per dita ab dam.

Imago dei non est corpus.

Imago dei non est baptisma.

quod quidem uisus est Deus hominibus, sæpe diximus, & nō negamus. Si enim negauerimus diuinas Scripturas, uerū nō sumus, & à ueritate excidere comperimur. Aut si uetus Testamentum rejicimus, nō amplius sumus catholice Ecclesie. Et Euangeliū dicit, Deum nemo unquā uidit, unigenitus filius ipse exposiuit. Et rursus eadem diuina Scriptura dicit, *uisus est Deus ipsi Abraham quum esset in Mesopotamia: & ipse Dominus in Euangelio ait, Angeli ipsorum uident faciē patris mei qui est in cœlo.* At omnino dixerit aliquis diuinam Scripturam dixisse, Prophetas uidisse Deum in mēte, ex hoc dicto: Angeli ipsorum uident faciē patris mei qui est in cœlo: & rursus ex hoc, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt.* Qui uero hoc dixerit, & in cogitatione sua dictiones ipsas copulauerit, is utiq; dicere poterit, quod uisus quisq; in mente Deum uidet, & non oculis. Verum huic resistit diuina Scriptura dicens per Esaiam prophetam, *Miser ego quoniam compunctus sum, quoniam homo immunda labia habens, in populo immunda labia habente habito, & Dominum Sabaoth uidi oculis meis: & non dixit mēte, neq; in cogitatione, sed oculis, ueritate ac firmitate fidei corroborans. Quid igitur dicimus, quū Euangelium dicat, Deum neminem unquam uidisse: Prophete uero & Apostoli, atque ipse à deo Dominus id asserant? Nunquid oppositum est quid in diuina Scriptura sibip̄s? Absit. Sed uidebāt, prophete & Apostoli, & uerū esse uidebant aut prout poterant ipsi, & sicut licebat, & uisus est ipsis sicut uoluit. Omnia enim ipsi possibilia sunt. Et quod quidem inuisibilis est Deus & incomprehensibilis, hoc manifestum est & confessum. At rursus potens est facere quod uult. Neque enim quisquam opponit se ipsius uoluntati. Inuisibilis igitur est natura, & incomprehensibilis gloria. Si uero uult cōspici ab homine ab ipso facto, nihil aduersatur ipsius uoluntati. Non enim passiois affectu tenetur Deus, ut quod uult non faciat, aut faciat quod nō uult. potens enim est facere quod uult, sed facit, quæ decent ipsius Deitate. Nihil est omnino quod uoluntati ipsius resistat, ut non possit facere quod uult, uelut decet ipsius deitatē. Et impossibile est uidere Deū humanā naturā. Et non datur ut uisibile uideat inuisibile. At inuisibilis Deus in benignitate sua ac potentia, potens fecit quod impotēs erat, & dignatus est sua potentia, ut inuisibile uideret. Et quod uidit inuisibile & infinitū, nō uelut habet in finitū uidit, sed uelut natura comprehendere potuit potens effecta, ut quod impotens esset, ad potēs se extēderet. Et nihil discors est ī diuina Scriptura, neq; opposita dictio aduersus dictionē reperitur. Est autē ita, uelut sæpe rei huius exemplū narraui, nimirū sicut si quis per tenuissimū foramen cœli cōspicaretur, & diceret, *Video cœlum, & sanè non mentitur talis, uidet enim cœlū reuera: Dicit autem ad ipsum aliquis, Non uideo cœlū: & sanè neq; hic mentitur. Qui enim dicit se uidisse, nō mētitur: & qui dixit ad ipsum quod non uiderit, idē uere dicit, neq; enim uidit extensionem, neq; latitudinē: Et qui quidem uidit, uerum dixit, qui uero contradixit, non uidisse, non mentitus est, sed & ipse uerum dixit. Sæpe enim & in summitate montis stantes uidemus ipsum mare, & si dicamus uidisse nos mare, non mentimur, si uero quis contradicat, ac dicat non uidisti, & ipse nō mentitur. Vbi enim penetrat latitudinē, ubi longitudinē, ubi profunditatē, ubi sint recessus profunditatis & termini ac effeūs, homo scire nō potest. Si itaq; creaturaru res sic se habet apud nos, quanto magis id contingit in gratia quam largitus est Deus Prophetis & Apostolis? Uiderunt igitur quod est reuera, & non uiderunt. Sed uiderūt sicut natura potuit ferre, & hoc secundū gratiā potentia qua potēs ille ipsum potentes fecit in oibus, propter amicitia eiuidē hominis seruentis illi in ueritate. Si igitur tales putarint Deū ita manus habere, aut oculos, aut alia, propterea quod sic uisus est Prophetis & Apostolis, contentiosè feruntur ac redarguuntur à ueritate. Sed quecūq; dicit in diuina Scriptura, ea credere oportet quod sunt. Quomodo uero sunt, ipsi soli cognitum est. Et quod uisus est, reuera uerū est, uerū uisus est sicut uoluit. Omnia enim potest Deus, & nihil ipsi impossibile est. Est autē incomprehensibilis, quū ip̄s sit incognoscibilis, oīa continēs, & à nemine cōtētus. Et qualis Pater, talis & Filius, ita & Sp̄s sanctus in deitate. Solus autē unigenitus uenit, & carnē induit, in qua etiam resurrexit, quā etiā cōiunxit deitati in spiritu cōiunxit, sedet in dextra patris in gloria, uelut scriptum est. Sicut igitur incōprehensibilis est, incognoscibilis, ita omnia q̄ de ipso dicuntur, uera sunt. Sicut autē Deus incōprehensibilis est, ita oīa quæ de ipso dicuntur, incōprehensibilia quidem sunt, sed incomprehensibilia uelut quæ sunt Dei, & sicut est in gloria incomprehensibili. Atq; hæc quidem pro capacitate nostra, in glorificationem Dei humano ore diximus. Non enim habemus alterius uocis usum, præter eam quæ à Deo iuxta mensuram nobis data est, etiam si in mente amplius de Deo sentimus. At non quecūq; mens habet, tot ac tanta os eloq̄ potest mensura conclusum & corporis organo contētū. Quapropter & ueniam dat Deus, à nobis suscipiens de ipso cognitionem, & glorificationem supra nostras uires se extendentem. Non quod Deo largiamur aliquid, sed ut glorificemus Deum pro uiribus, quo pietentiam, & ab ipsius gratia ac ueritate non excidamus. Hęc autem de ipso Audio ac Audianis tractantes, p̄posuimus ea quæ ab ipsis dicuntur, per quæ iuxta peculiare pertinaciā ac cōtentionem resistūt, indecore affirmātes. Habēt autē & alia quædam propter quæ uel maxime cōsistūt, diuisionē ab Ecclesia amplius facientes, per quæ etiam alios sæpe conturbantes ab Ecclesia retrahunt, attrahētes uiros ac mulieres. Nam cū Iudeis pascha perficeret uolunt, hoc est, quo tēpore Iudæi sua Azimā faciunt, tunc ipsi pascha agere contendunt, & sanè asserunt quod sic erat in Ecclesia receptum. nam & sermo nem calumniatorum Ecclesiasticis in hac parte obtundunt de Constantino: propter personarū acceptionem, inquit, reliquistis patrum circa festiuitatem paschatis ordinem, & diem transmutastis in officii regis. Quidā uero rursus priuato cōtentionis studio decernūt ac dicūt, quando instat natalis dies Constantini, tūc transmutastis pascha. Et siquidē eadē die pascha quotānis celebraretur, & decretū esset hoc facere, in Synodo tempore Constantini congregata, probabile erat, quod ab ipsis dicitur.**

Deus uisus ab hominibus. Deū nemo unquā uidit.

Contraria non esse in diuina scriptura.

Viderunt Deum pro modo.

Paschatis celebratio.

Quando verò singulis annis non potest hic ordo in eadē supputatione hæere, corruiť ipforũ sermo. Non enim ob natalē rex hoc curauit, sed propter Ecclesię vnionem. Nam reuera duo maxima cõtriti-
Constanti- ni maxima facinora duo. bunt nobis Deus per prædictum Constantinum Dei amatissimum ac semper beatissimũ. Quod cõ-
gregauit vniuersalem Synodum, ediditq; fidem in Nicæa editam, quã confessi sunt isthic, cũ subscri-
ptione episcoporũ qui ibidē conuenerunt, quo Arius subuerteretur, & fidei puritas omnibus prædi-
catur. Et quod curauit vt ab ipsis corrigetur paschatis festiuitas ad vnionē nostram. Ab antiquo
enim & ex superioribus tēporibus dissensio erat in Ecclesia, cũ diuersimode peragebatur, ludibriũ
pariens singulis annis, quũ alij ante hebdomada facerēt, & cum alijs contēderent, alij verò post hebdo-
mada: & alij anticiparent, alij mediũ tenerent, alij perficerēt. Et erat omnino multa turba ac ærumna,
velut multis studioſis non ignotũ est, in quibus tēporibus tumultus mouebatur in Ecclesiastica præ-
Polycar- pus et Vi- ctor. destinatione, de huius festiuitatis quæstione, tum in tēporibus Polycarpi & Victoris, quum oriēs ab
occidente dissentiret, & pacificationem inter se non admitterent, tum in alijs tēporibus, & Alexan-
Crescentius dri episcopi Alexandria & Crescentij, quemadmodum comperiuntur vt vnusquisq; ipsorum aduer-
sus alterum scripserit ac pugnaverit, vsque ad nostra tēpora, ex quo primum turbatio cepit post tem-
pus episcoporum circumcisiorũ. Quapropter cõgressi tunc vndiquaq; & re diligētē æstimata, decre-
uerunt concorditer vt fieret iuxta decorum supputationis ac consequentię. Cæterum ad hoc afferūt
falso iisdem Audiani Apostolorum constitutionē, quæ apud multos in ambiguo est, sed non reprobata.
Apostolo- rum consti- tutio. Omnis enim regularis ordo in ipsa habetur, & nihil à fide adulteratum, neq; à confessione, neque
ab Ecclesiastica gubernatione ac regula. At verò dictum à quo accipiunt de paschate prædicti male
interpretantur, & per ignorantia alter intelligunt. Decernunt enim in eadē constitutione Apostoli,
nempe, *Vos ne supputetis, sed facite quũ fratres vestri qui ex circumcisione sunt, faciunt, cum ipsis simul fa-
cite: & non dixerunt, quũ fratres vestri qui in circumcisione sunt, sed qui ex circumcisione sunt: quo
ostendant eos qui à circumcisione in Ecclesiam transgressi sunt, principes esse post illud tēpus, & vt a-
lijs persuaderēt, vt ne alius aliter faceret, & rursus alius alio tpe. Hanc enim omnem curam eõ direxe-
ruť, ob vnã vnionē, vt ne essent sectę, neq; diuisiones. Hi verò non intellecta mente Apostolorũ,
& sermone qui in constitutione habetur, putauerunt oportere cũ Iudæis pascha peragere. Simul autē
quindecim episcopi fuerūt ex circumcisione, & oportebat tunc episcopis, ex circumcisione existenti-
bus, in Hierusalem constitutis, oēm mundum assentiri, & cum ipsis perficere, vt vnã quædam fieret
concordia, & vnã cõfessio, vnã festiuitas per reuolutionē. Quapropter quum illorum cura, mentē ho-
minum ad Ecclesię vnionē congregans, tanto tpe perici non potuerit, per bonã Dei voluntatē tem-
pore Constantini eadē cura adhibita est, concordia gratia. Verũ apud Apostolos dictum hoc propter
concordiã habetur, velut testatur dicentes: *Et si errauerint, nihil uobis cura sit.* Ex ipsis autē illic relatis di-
ctis oppositio & cõtrarietas conspicitur. Dicunt enim vigilias ferendas esse in medio Azymorum.
Paschatũ habẽti ratio. Non potest autē hoc semper fieri in cõputatione Ecclesiastica. Ex tribus enim constat paschatis cõiun-
ctio, ex solari cursu, propter dominicã diem, & mensẽ, & ex lunari cursu, propter legē in deci-
maquarta Lunę immolaretur pascha, velut lex dixit. Non igitur potest peragi, nisi præterierit æqui-
noctiũ, quod apud Iudæos nõ seruatur, neq; exactē volunt tale perficere negotiũ, conuenerunt enim a-
pud ipsos, & consula sunt oĩa. Verũ tamen etiam tantæ quæstionis sit talis certitudo exacta, nõ tamē
propter quæstionē hanc & exactam certitudinem ab Apostolis dictũ est, sed propter concordiam. Si
enim & cũ hostib; c h r i s t i perficere id Apostoli præceperūt, velut hi affirmāt, quãto magis pro-
pter concordia cũ Ecclesia peragere cõuenit, vt ne Ecclesię concordia violeretur? Quomodo igitur
potest perici hoc? Dicunt enim iisdē Apostoli, Quando illi conuiuauerunt, vos ieiunantes pro ipsis lu-
gete, quoniã in die festiuitatis c h r i s t i crucifixi erunt. Et quando ipsi luxerint, azyma edentes
cum in tybis, vos conuiuamini. Contigit autem ipsos in dominica die azyma accipere, illucescente
enim dominica vespera, possunt immolare pascha. Nã post vesperam præterito sabbato, non possunt
opus perficere. Igitur vbi ipsi immolarunt, si surgunt conuiuaturi, quomodo nos in dominica iugebi-
mus & ieiunabimus, quum ipsos rursus Apostolos in constitutione dicere audiamus: *Qui affligit ani-
mam suam in dominica, maledictus est Deo.* Et vides quanta est certitudo & oppositio? quum non possit
res iuxta dictum peragi. In intellectu verò tota prædicationis veritas consistit, & ab ipsa Apostolorũ
constitutione, quoniã propter concordiam procurata est rationis coniunctio, si perfecerimus aut
perfecerint post æquinoctium, quemadmodum illi peragunt, & nos sæpe peragimus. Si verò rursus au-
tequam prætereat æquinoctium, velut illi agunt, quando soli agunt, etiam nos perfecerimus, contin-
get nobis in vno anno duo paschata perficere, post æquinoctium & ante æquinoctium. Verum in alio
sequenti anno omnino non perficiemus pascha. Et reperietur totum opus erroris esse, & non veri-
tas. Nã ante æquinoctium non implebitur annus, neq; impletur, circulo cursus ex Deo hoĩbus con-
stituto, vt etiam ob id quasi in seipsum rediēs Græcis appelletur idem annus, nisi præterierit æquino-
Anni ra- tio ac ap- pellatio. ctium. Et poterant de hoc multa dici, quomodo rectē fecerunt patres, imò potius per ipsos Deus cor-
rexit Ecclesiam, vt tota veritatis certitudo huius colendissimæ festiuitatis post æquinoctium fieret,
quãdo decimã quartã Lunę diei computatio incidit. nõ quod in ipsa decimã quarta peragamus. Vna
enim dies apud illos quæritur, apud nos verò nõ vna, sed sex, hebdomadas plenissima. Quapropter &
ipsa lex dicit per ampliationē: *Accipietis uobis ipsis ouiculum anniculam immaculatam perfectam à decima
mensis die, et erit uobis asseruata usq; ad decimã quartã, et mactabitis ipsam ad vesperam decimã quartã die
mensis, hoc est Luna.* Obseruat autem Ecclesia vt festiuitatem paschatis peragat, hoc est hebdomada
decretam etiam ab ipsis Apostolis in constitutione, à secunda sabbatorũ, hoc est empta ouicula. Et si
quidẽ fuerit decimã quarta Lunę in secunda sabbatorum, in medium agitur sacrificiũ ouiculę siue in
tertia*

tertia sabbatorum, siue in quarta, siue in quinta, siue in profabbato, siue in sabbato, sex diebus ad hu-
ius tractationis dispensationem destinatis. Neq; enim decimã sexta Luna possumus, neq; à nona Lu-
na possumus incipere hebdomada esus siccorũ & paschatis appellati sancti, sed à decimã vsq; ad illuce-
scētē quintã decimã, interuenientibus duobus cursibus noctis & diei, & coassumpto eodē nũero qua-
tuordecim dieũ Lunę: etiãsi pertingat in illuminationē decimã quintã, propter necessariam certitu-
dinē, tum solaris cursus post æquinoctium, tum lunaris cursus propter decimã quartã, itemq; plenã
hebdomadis propter dominicã, & numerũ à decima die Lunę, quæ dies ad cõparãdũ agnũ destinata
est, & nominis I E S V initiali litera noratur. Nã nomini ipsius correspondēs exẽplar ouicula accipie-
batur, ita ex ipsa decima die decreta. Non autem possumus illucescente decimã sexta, neq; à nona Lu-
na principiũ aut finē habere. Anni enim contraria transgressione tardantes, propter diuersos inter se
folis ac Lunę cursus, hanc inæqualitatē efficiunt: non quod offendiculum à Deo sit decretũ, sed exa-
cta certitudine hac à Deo ordinata, iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est
Solis et Lunę cur- sus ratio. proprio sæculo, dum definita ordinauit luminaria & tempora, annos itē ac menses & solstitia: & dum
prouidis hominibus harum rerum studium ac curam contulit, ex sua erga homines benignitate
Epacharũ ratio. Quum enim annus iuxta solarem cursum completur in trecentis sexagintaquinque diebus, & ho-
ris tribus: contingit propterea, quod Luna facit annum in trecentis quinquagintaquatuor diebus,
vt deficient cursu secundum Lunam, dies vndecim, & horę tres. Et primo quidem anno sunt epa-
ctę appellatę, hoc est dies adaçtiti, vndecim, & horę tres. Secundo anno dies vigintiduo, horę sex.
Tertio anno dies trigintatres, horę nouem. Et secatur vnus mensis intercalaris appellatus. Interca-
lantur enim triginta dies. Relinquuntur autē dies tres, horę nouẽ. Quæ appositę vndecim diebus &
tribus horis de quarto anno, sunt dies quatuordecim, & horę duodecim. Quinto autem anno alijs
appositis vndecim diebus, ac tribus horis, sunt epactę vigintiquinq;, & horę quindecim. Et sexto
anno appositis alijs vndecim diebus, & horis tribus, sunt dies triginta sex, & horę octodecim, quę fa-
ciunt intercalarem mensẽ vnũ. Et intercalati sunt per annos sex menses duo, primis tribus añis, mē-
sis vnus, & alijs tribus añis, mensis alter. & restant de epactis dies sex, horę octodecim. Appositis au-
tem his ad septimum annum, ad vndecim de eodem anno dies, & horas tres, sunt epactę decem &
septẽ, horę vna & viginti. Octauo verò año rursus appositis alijs vndecim diebus ac horis tribus, fiunt
dies vigintiocto epactę, & horę vigintiquatuor, quę faciunt dies duas. Et his horis appositis ad vi-
gintiocto dies, fiunt simul dies triginta. Et contigit in octauo anno intercalari triginta dies, vnũ men-
sem in duos annos. Atque sic per per octennij circuitum intercalantur dies nonaginta, qui sunt ple-
nissimi menses intercalares tres, & sit in primis tribus añis, mensis vnus, & sequentibus tribus, mē-
sis alter, & in duobus posterioribus añis, mensis vnus. In his trium intercalariũ mensiũ constitutio-
nibus, discordantia est circa pascha, apud Iudæos & Christianos atq; alios. In his sit euariatio apud
prædictos Audia nos, & seducunt viros ac mulieres. In hac parte iactant se iuxta traditionē ab initio
factam, & secundum constitutionem Apostolorum, nullam certitudinem animaduertentes, neq; scien-
tes claritudinem studij ac curę quam Apostoli in constitutione fecerunt: nõ quod omnino Iudæi exa-
ctē hoc agant, sed vt contentionem excendant eorum qui volunt quousius iuxta ipsorum sententiam
peragere, & nõ in vna cõcordia. Vnũ enim pascha vult c h r i s t y s, & hoc reputat, & assumit eum
qui hoc citra contentionem celebrat, cum his sanẽ qui hoc exactē faciunt cũ tota sancta Ecclesia, quæ
iuxta multos modos festiuitatē agit. Et si quidẽ à Cõstantino fissum esset pascha, pbabilis esset isto-
rum calumnia. Quando verò ante Constantinum dissidia fuerunt, & ludibrium fuit, Græcis profes-
sionibus ac irridentibus discordiam in Ecclesia: tempore verò Constantini per diligentiam episcopo-
rum seditio vnita est magis ad vnã concordiam: quid magis vtile fuit, ac gratiam meruit, quã in
vna die à finibus terrę conciliare populum Deo, concordareq; ac vigilare, & eodẽ die æ qualiter
ferre, in vigilijs & precreationibus confessioneq; ac cultu diuino, ieiunioq; ac siccorum esu, & castita-
te atque alijs bonis operibus Deo complacentibus per colendissimam hanc diem? Verum arbitror
hęc sufficere de dissentione in hac parte ordinis Audianorum. Sustinuit autē exilium ipse senex Au-
Audius re- legatus ad Scythas. dius, ad Scythias partes à rege relegatus, eo quod rebelles faceret populos: & ab episcopis ad regem
delatus est. Illic verò annorum tempore, haud scio dicere quanto, commoratus est vltierus, pgressus,
& ad intima Gotthiæ, multos Gotthorum in fide instruxit. Ab ipso sanẽ etiam monasteria in eadem
Gotthia facta sunt, & vitæ conuersatio instituta, virginitasq; ac exercitatio pietatis non vulgaris. Est
enim reuera hic ordo in valde admiranda conuersatione, & omnia in ipsorum monasterijs rectē se ha-
bent, exceptis his contentionibus, tum euariati paschatis, tum peculiaris pertinacię in exponẽdo id
quod est secundum imaginem. Cæterum quod grauissimum ac horrendissimũ omnium est, non fa-
ciunt preces cum aliquo, etiãsi probatus videatur, & nihil habeat quod accusari mereatur, neq; scor-
tationis reprehensionē, aut adulterij, aut auaritię, sed quod talis in Ecclesia cõuersatur. Atq; hoc est hor-
rendũ illud, quod immutat nomen Christianorum à sancta Ecclesia, quæ nõ habet sposititiũ nomen,
sed solum c h r i s t i : & quod Christiani Audiani vocantur, assentiunturq; in constitutionem hu-
manã naturę, cuius ratio ab ipsis exigitur: etiam si vitę sinceritate & omni iustitia is ordo sit ornatus.
Multi porrò & post illius obitum fuerunt cum ipsis & post ipsum ordinis ipsius episcopi, Vrianus
quidã Mesopotamię. Sed & à Gotthia habuit aliquos, ipsosq; constituit episcopos, fuit & Syllanus
& alij quidã, quorum aliqui e vita decesserunt, præsertim Vrianus, qui in medio illorũ gloriotus erat.
Verum post horum ipsorũ episcoporũ, Vranij & Syllani, qui ex Gotthia originē trahebat, obitũ ple-
riq; dissipati sunt, & valde immixta est horum cõgregatio, & in partibus Chalcidis ad Anthiochia
sitę, & in partibus Ephatis. Nam à Gotthia pleriq; fugati sunt, nõ solum ex illis, sed etiã nostri illi
Christiani,

Christiani, persecutione magna inſtate ſub rege Græco, qui valde malus fuit, & Romanis infeſtus, eo quod Romani reges eſſent Chriſtianitati vt tota gens Chriſtianorum ab illis partibus fugata ſit, neq; reſtat radix ſapientiae, neq; planta fidei. At tamenſi videantur omnes eſſe fugati, omnino ſunt illic homines. Non enim poſſibile eſt fidei fontem deficere. Multi igitur ipſorum Audianorum vbi diſceſſerunt à Gothia & noſtris partibus, huc delati cohabitant à tempore hoc annorum quatuor. Sed & à Tauro monte rurfus diſceſſerunt eorundem Audianorum monaſteria, & à palaeſtina ac Arabia. Erant enim iam dilatati, verum de cætero pauci, & pauca monaſteria. Fortaſſis autem in duobus vicis in prædictis partibus iuxta exteriorem Chalcidis partem, & vltra Damascū ac Meſopotamiae partes, vſq; huc eſt ordo in paucis, velut dixi, ſuperſtes. Et hæcenus abunde etiam de his dictū puto, qui bus relictis rurfus conſequentia conſiderabo, vt ne quid relinquam ex his qui ad diuiſiones ac ſectas, diſſenſionesq; ac diſſidia in mundo dilapſi ſunt. Nam & ſi fide ac moribus non adeo euariet, attamē quicquid diuiſum eſt, & in vita nominatur, id quantum eius fieri poteſt, à nobis non relinquatur.

Contra Photinianos, heresiim. L. X. XI

Synodus Sardica.

Basilus Ancyranus

Disputatiom publicam caru quis fuerit modus.

Non secundum ad caelo

Photinus, ex quo ſunt Photiniani, in hoc tempore floruit, & epiſcopus ſanctæ catholicæ Eccleſiæ fuit, qui in ſania non minima elatus, & ſupra oēs ante ſe furioſus factus, ſimilia his quæ Paulus Samofatenſis docuit, de filio Dei ſenſit, & verba maledicentiæ neſcitquam conſistere valentia euomuit. Hic originem à Sirmio duxit. Et quando zizanium in mundum inuexit, quod temporibus Conſtantini factum eſt, vſq; huc in vita ſuperſuit, à Synodo occidentali in Sardica congregata ſubuerſus, ob eam quam euomuit blaſphemiam. Aſſerit autem hic ab initio CHRIS TV M non eſſe, verum à Maria & hucſq; ipſum exiſtere, ex quo Spiritus ſanctus, inquit, ſuperuenit in ipſam, & genitus eſt ex Spiritu ſancto. Spiritum autem ſanctum dicit, velut temerarius Architectus, & velut inenarrabilium rerum cœli dimenſor, ſe putare CHRIS TV I eſſe. Fuit hic Photinus loquax & acutæ linguæ, & qui multos poſſet ſermonis pronuntiatione & dicendi promptitudine decipere. Sæpe enim à multis confutatus, & poſt illam deſenſionem ipſius tunc in Sardica factam, quando ab epiſcopis vocatus fuit ad reddendam rationem de maligna à ſe propoſita fide, impetrauit à Conſtantino rege, velut qui fruſtra deſeruit eſſet, vt rurfus acciperet auditores, coram quibus demonſtraret ſe fruſtra deſeruit eſſe. Vnde rex illo tempore demitit iudices & auditores ſuæ futuræ purgationis, Theoſſium & Datianum, & Ceryalium, & Taurum, & Marcellinum, & Euanthiū, & Olympium, & Leontium, Baſilio Ancyrano ipſum interrogante & contradicente his, quæ ipſe deſeruit aut admiſſus eſſet. Non modicam autem diſputationem aduerſus Baſilium habuit. Sed inſtar perfrictæ frontis leuis mulierculæ, colorem ſuum per verba in diſputatione mutabat, falſoq; adducebat dicta in conſiſtentia ad intelligentiam veritatis, ſed quæ eſſent ex ipſius mente fidē excogitata. Verum perfraudentiam ſuam vocem ac dicendi promptitudinem, ad ſeipſum & auditores conſermandos per linguam inſtructus, de doctrina propoſita centum teſtimonia generoſus ille cum iactantia ſe producturum eſſe promittebat, etiamſi ipſi ſæpe aduerſus illum inſtarent. Quemadmodum etiam in diſputatione aduerſus Baſilium, reperimus in his, quæ iuſti ſunt ſcribere velociter ſcribendi periti. Anyſius diaconus, Baſilij, & Callicrates exceptor Ruſini præſidis prouinciæ, & Olympius ac Nicetes memoriſtæ ſuæ à memoria ipſius Baſilij, & Euryches à Theodulus notarij Baſilij. Et demitita eſt pars vna obſignata ad regē Conſtantinū, altera permansit in Synodo apud Baſilium, & adhuc alia pars apud Comites ſimiliter obſignata, prout ipſe ex ſententia ſua pronuntiarat. Si quando enim Baſilium interrogaret ac propoſuiſſet quomodo diuinæ Scripturæ docent de domino Deo Verbo, ante ſæcula eſſe vniſigenitum & cum patre Photinus quidē ſermonem excipiebat, diuiſionē annectens, alia quidem ad CHRIS TV M alia verò ad Verbum in ſuperſis referri. Nam hoc, *Faciamus hominem ſe cundum imaginem noſtram & ſe cundum ſimilitudinem verbo ſui ipſius pater dixit*, inquit, *quid igitur uerbum in patre*, inquit, *ſed non erat filius. Et pluit Dominus à Domino in patre exiſtens uerbum*. Et vidī deſcendentē ſupra nubes velut filium hominis, hoc, inquit, prædenunciatiue dixit, non velut filio exiſtente, ſed quod filius vocandus eſſet, poſt Mariam, & à carne uenturus eſſet, genitus CHRIS TV S ex Spiritu ſancto & à Maria, prædicato modo, inquit, omnia ad ipſum referuntur ab initio, nondum autem erat. Verbum verò erat velut in me uerbum. Iam autem dixi, quod ex patre ſimiliter cum Paulo Samofateſi ſentit, alia verò adhuc præter illū mente tranſgreſſus. Sed & hic ipſe ſubuertetur ad extremam Dei abnegationem progreſſus, & ad opinionem à vita æterna in omnib⁹ alienam. Si enim recens eſt filius Dei ſecundū deitatem, ergo Adam primas habet, imò potius præfertur ei qui ipſum fecit: ſic enim etiā ipſe ratiocinabatur, imò prætergreditur potius diuinā Scripturā, ſecundū erroneam intelligentiam proferens id quod & Apoſtolus dixit, *Primus homo ex terra terrenus, & ſecundus à cælo*. Statim autē reſtatur ipſi doctrina veritatis, & obtenebratā ipſius mentem redarguit. Hominem enim & hominē ſanctus Apoſtolus, & primū quidē hominem Adā ex terra eſſe terrenū, ſecundū verò à cælo. Et quidē quum hominē dicat, Non ex cælo caro deſcendit, ſed etiam ex hoc conſeſſum eſt, quod ſit à Maria. A cælo autē abuſiue nō dicit carnē, ſed ſecundum hominē, quandoquidē ex ſuperſis uenit uerbum, & habitauit inter nos, velut ſcriptū eſt. Si igitur præextitit Dominus, etiā a deſt, qui excogitauit omnē intelligentiæ uiam: eſſe autē ipſum non ambigit diuinā Scriptura. Nā poſteriora indicant priora, & quod omnē intelligentiæ uiam excogitauit, deinde in terra uifus eſt, futurū ipſius in carne aduētū. Et qd à cælo dicit hominē ſuſtulſiſſe, id nō dicit Apoſtolus: ſed ppter cōiunctionē aduētus in carne hoſtem qdē ipſum dicit, ob tēp⁹ i terpoſitū ab Adā vſq; ad aduētū in carne. A cælo verò ipſum dicit, eo qd ex ſuperſis uenit. De⁹ Verbu in carnē, velut dicit Scriptura, Verbu caro factū eſt: nō uelut ipſe opinatur. Verbu ex patre pgreſſum, et in carnē tranſmutatū. ſic enim iuxta erroneā ſuā intelligentiā narrauit de Verbo. Si uerò eſt Adā ante-

quam eſt uerbum, per quem ergo creatus eſt Adam, & omnes ante ipſum creaturæ Dei? Aut ad quē dixit pater, *Faciamus hominem*? Non enim quis vnquam ad internum ſuum uerbum aut ad prolatiuum dirigit conſultationem: ſed ad innatum & ſanctum ſuum uerbum futuri hominis opificij enarrationem cum omni ſapientia facit, vt diſcamus ex initio eſſe filium apud ſuū patrem, vt ne noſtrum creatorem recentem putemus, ſed cum patre ſemper exiſtentem ante ſæcula, quemadmodū etiā Ioannes teſtatur dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum. Verum inquit idem circulator, etiam ipſe dico eſſe uerbum à principio, ſed non filium Dei genitum. Et ſi nō eſt filius Dei, uanū eſt ipſius labor, uana ipſius uoluntas, & ſpes ac cogitatio nihil enim amplius dicit Iudæis, qui hunc ipſum abnegarunt. Non enim dicit de ipſo Euangelium, *In principio erat Verbu, & Verbum erat in Deo, ſed Verbum erat apud Deum. Et non ſolum dicit, quod apud Deum erat. ſed & Deus erat Verbum. At in homine uerbum intus deſeruit ſemper & prolatiuum exiſtens, non poteſt dici homo, ſed hominis uerbum. Si non erat adhuc genitura, uelut ipſe dicit, & ſi nondum erat filius Dei Deus uerbum: per quem omnia facta ſunt? Nam dicit Euangelium, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*. At inquit, *Quemadmodum homo per uerbum facit quod uult: ſic per proprium uerbum pater, per uerbum quod in ipſo eſt, omnia fecit. Quomodo igitur Dominus p. Euangelium dicit, *Pater meus uſque ad hoc tempus operatur, & ego operor*? Cæterum pater operatur, & ego operor, dictum eſt: non quod pater non operetur in filij operatione, neq; quod filius alienus ſit, & nō operetur in patris opificio. Omnia enim opera quæcunq; ſunt, ſimul ex Patre & filio ac Spū ſancto facta ſunt. per ipſum enim omnia facta ſunt à patre, & ipſe omnia operatus eſt, cū patre ac ſancto Spiritu. *Verbo enim Domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus ipſorum*. Quapropter & certitudinis inueniendæ gratia Dominus in Euangelio dixit, *cognoſcens ſuſpiciones erraticorum, vt qui præcognitor ſit uelut Deus, & quod vnusquiq; ſe à ueritate ab alienaturus eſſet, ad Iudæos dixit: *Nihil à ſe ipſo facit filius, niſi uiderit patrem facientem. & non quod primum uideat, & poſtea faciat. Sed omnia in ſe ipſo habet, & facit quæ uult. Quomodo igitur hæc erūt d. Photine? Aut quis eſt qui in te hoc zizanium nobis rurfus propoſuit? Quis eſt qui uenenum hoc mundo præparauit? Vnde tibi hæc prauitas, vt in animum induxeris blaſphemiam opinionem contra Dominū tuum? Non perſuaſit te Abraham loquens ad ipſum ac dicens, *Qui iudicas omnem terram, non facies iudicium?* Redarguere enī uelut apud ipſum filius peregrinus fuerit, & non prolatio quædam exiſtens, ſed in ſubſtantia Deus uerbum. Et quo cognolcas tu qui vltro tibi arrogas ſapientiam, ſolutionem eorum quæ in hoc argumeto tractata ſunt, diuinā Scriptura id quod perfectum eſt nobis, obſignauit ac pronuntiauit dicens: *Pluit Dominus à cælo ignem & ſulphur ſuper Sodoma & Gomorra à Domino: & non dixit Dominus Domino meo. Et quia non ſolum poſt aduentum & præſentiam in carne filius reperitur, narrat etiam de præſentia ab initio, nempe: *Ex uentre ante Luciferū genuit*. Et de Spiritu ſancto, d. uaniloque, & in ocioſis ac curioſis poſite, nemo ſuſcipiet tuum ſermonem. Neque enim maior eſt ſpiritus, neque minor. Quis enim hæc requiſiuit, inquit, ex manibus ueſtris? Redarguit autem te eadem ſancta Scriptura, vbi loquitur Dominus de Spiritu ſancto, conſtitens ipſum eſſe genuinum ſuæ deitatis, & dixit, *Qui ex patre procedit: & De meo accipiet*. Et quod ſunt alia teſtimonia? Quandoquidem uerò nugacitas tua omnibus manifeſta eſt, vt quæ erroris ſit & non ueritatis. Deprehendetur autem non ſolum à prudentibus, ſed etiam ab his qui modicum quiddam de diuinæ Scripturæ conſequentia cognoſcunt: ea ſanē de cauſa non opus habeo multis teſtibus, aut multo ad euertendum te labore, facilis enim deprehenu eſt tua narratio ac maligna fides. Quapropter ſufficiunt hæc aduerſus te dicta, quem uelut animaleulum infeſtum ac impotentis, pede Scripturæ & Dei uerbi ueritate conculcatum, aut uelut lūbricum, ſue terræ inteſtinum relinquit. Nam & iam huius impoſtoris hæreſis quæ ad exiguum tempus durauit, diſſipata eſt. Cæterum ad conſequentes deinceps, Deū conſuetio more inuocās, pgreddiar.******

Contra Marcellianos, heresiim LXXXII.

Edem porro rurfus tempore, ſimul enim omnes hi fuerunt, Marcellus fuit in Ancyra, qui ſanē hucſq; peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum eſt uita deceſſit. Fecit autem & ipſe quandam diuiſionem in Eccleſia, ab eiſdem temporis initio, exiguum uerò quandam hic oſtendit intelligentiam, aſſimilatus Sabellio & Nauato, ab Arianorum aduerſus ipſum exacerbatione, nimirū p ratiocinationem oppoſitionis aduerſus Arianos. Vnde & à quibuſdam inceſſitur ex parte, uelut dixi, tanquam qui Sabellianorum nugæ habuerit. Quidam uerò pro ipſo rationem reddiderūt, non ſic rem habere, ſed recte ipſum uixiſſe, & recte ipſum quoq; ſenſiſſe affirmarunt, quare multa de hoc quaſtio fuit. Et occulta quidem mentis Deo nota ſunt. Verum qui ab ipſo facti ſunt & iſtructi, qui illius mentem ignorant, & non ueritatem illius recenſent: neq; tres ſubſtantias cōſiteri uoluerūt, quemadmodum habet ueritas, quod vna eſt deitas, vna gloriſicatio, coeſſentialis trinitas, & nihil à propria gloria euarians, trinitas perfecta, & vna deitas, vna poteſtas, vna eſſentia, ita vt neque coniuñctio quædam ſit, neque diminutio. Hic uerò quum uoluerit quædam diſſuſus apud quosdam dicere, declarauit ſe cum Sabellio ſentire, quapropter etiam ipſe inter hæreticos numeratus ac conſutatus eſt. Apponam autem & editionem ſermonis quem fecit ad Iulium beatum Romanorum epiſcopū idem Marcellus, nimirum ſuiſſus deſenſionem faciens. Cæterum ex Apologia & libello ipſo apparebit, quod alia præter fidem ueritatis ſenſerit. Niſi enim alia ſenſiſſet, quorum gratia ad ſui purgationem deueniſſet: niſi fortaſſis ſermones ex ipſo propoſiti ſunt non recti, & quosdam perturbantes, atq; hi ipſum ad hanc apologiam deduxerunt. Proinde exemplar hoc eſt.

Exemplar Epiſcopæ Marcelli, quem depoſuit Synodus diuerſæ opinionis gratia.

Beatiffimū

Beatissimo comministro Iulio, Marcellus in Domino gaudium. Quandoquidem aliqui ex condemnatis prius ob hoc quod non recte credunt, quos ego in Nicæna synodo redargui, contra me scribere ad pietatem tuam ausi sunt, tanquam ego non recte neque Ecclesiastice sententiæ, suam culpam in me transferre studentes, ea gratia necessarium duxi me conferre Romam, & commonefacere te, ut eos qui contra me scripserunt accersas, quo præsentibus ipsi in vrisque à me redarguerentur, & quod quæ contra me scripserunt, falsa sunt, & quod adhuc nunc permanent in suo ipsorum errore priore, & horrenda contra Dei Ecclesiam, tum contra nos præfides ipsorum ausi fuerunt. Quandoquidem dem igitur apparere non voluerunt, quum demiseris tu presbyteros ad ipsos, & hoc quum ego annu & tres integros in Roma vixerim, necessarium putavi hinc discessurus, meam fidem mea manu à me conscriptam cum omni veritate tibi tradere, quæ didici, & ex diuinis Scripturis sum edoctus, & simul de his quæ male ab ipsis dicuntur te commonefacere, quo cognoscas quibus sermonibus ad decipiendos auditores vtentes, veritatem occultare volunt. Dicunt enim non proprium & verum verbum esse, omnipotentis Dei filium & Dominum nostrum *I E S V M C H R I S T V M*, sed aliud esse ipsum Verbum, & aliam sapientiam & potentiam, & hoc factum ab ipso nominatum esse Verbum, & sapientiam, & potentiam. Et eo quod ipsi sentiunt aliam substantiam, disparatam à patre esse aiunt. Insuper verò & præexistere patrem filio, per ea quæ scribunt, pronunciant, & non esse ipsum vere filium ex Deo: sed etiam dicant ex Deo, sic dicunt velut per oia. Quin & quod erat aliquando quædam non erat, dicere audent, & creaturam ac facturam ipsum esse à patre decernunt. Qui igitur hæc dicunt, alienos à catholica Ecclesia esse credo. Credo autem sequens diuinis Scripturas, quod vnus est Deus, & huius vnigenitus filius Verbum, qui semper coexistit cum patre, & nunquam principium, vt esset habuit, vere ex Deo existens, non creatus, non factus, sed semper existens, semper conregnans Deo & patri, cuius regni iuxta Apostoli testimonium, non erit finis. Hic filius, hic potentia, hic sapientia, hoc proprium & verum Dei verbum Dominus noster *I E S V S C H R I S T V S*, indiuisibilis potentia Dei, per quem omnia facta, facta sunt, velut Euangelium testatur dicens: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Hoc est Verbum, de quo etiam Lucas Euangelista testatur dicens, *Quemadmodum tradiderunt nobis hi, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri ipsius Verbi fuerunt. De hoc & David dixit, Eructauit cor meum Verbum bonum.* Sic etiam Dominus noster *I E S V S C H R I S T V S* nos docet per Euangelium dicens: *Ego ex patre exiui & venio.* Hic in extremis diebus descendit propter nostram salutem, & ex Maria virgine genitus hominem suscepit. Credo igitur in Deum omnipotentem, & in *I E S V M C H R I S T V M* filium eius vnigenitum Dominum nostrum, genitum ex Spiritu sancto & Maria virgine, crucifixum sub Pontio Pilato, & sepultum, & qui resurrexit tertia die ex mortuis, & ascendit in caelos, & sedet in dextera patris, vnde veniet ad iudicandum viuos ac mortuos, & in Spiritum sanctum, sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. Indiuisibilem esse deitatem patris & filij, ex diuinis didicimus Scripturis. Si enim quis separat filium, hoc est Verbum, ab omnipotente Deo, necesse est ipsum aut duos Deos esse putare, quod alienum esse à diuina doctrina receptum est, aut Verbum non esse Deum confiteri, quod & ipsum à recta fide alienum esse apparet, quum Euangelista dicat, *Et Deus erat Verbum.* Ego autem exacte didici, quod indiuisibilis & inseparabilis est potentia patris ipse filius. Ipse enim Saluator Dominus noster *I E S V S C H R I S T V S* dicit, *In me pater, & ego in patre. Et, Ego & pater vnus sumus. Et, Qui me vidit, vidit patrem.* Et quum hanc ex diuinis Scripturis fidem acceperim, & à maioribus secundum Deum edoctus sim, eam & in Ecclesia Dei prædico, & ad te nunc scripsi, exemplari huius scripti apud me seruato. Et rogo te vt exemplar ad epistolam quæ ad episcopos missurus es, inscribas, vt ne aliqui ex his qui non exacte nouerunt nos & illos, scriptis illorum animu aduertentes decipiantur. Valet. An itaque hic libellus recte habeat, qui possunt legant, & quæ in ipso dicta sunt, diligenter cognoscant, & si quid male habet, ipsi iudicent. Non enim volumus vltra ea quæ nouimus, & ad nos peruenerunt dicere. Etiam si enim recte habet libellus ex proposito argumento, rursus cogitabunt legentes & audientes, quod non frustra, neque in vanum, neque contra illum, ipsi necesse fuit apologia & purgatione, nisi sanè euouisset sermones quosdam turbantes, & cogentes ipsum ad defensionem deuenire eorum quæ ab ipso dicta sunt. Contingit enim & post admissum errorem, vt per libellum seipsum purget ac corrigat. Aut fortassis per libellum ornauit suos sermones, quo occultet ea quæ ab ipso dicta sunt, vt ne excidat per depositionem à communi episcoporum collegio ac regula. Atque hæc sunt quæ de Marcello, ad nos perlata sunt. Interrogavi autem aliquando ipse beatum Papam Athanasium de hoc Marcello, quomodo de ipso sentiret. Ille verò neque ipsum defendit, neque rursus grauitè aduersus ipsum inuectus est: verum solum risu leui edito ostendit, flagitium nõ magnum ipsum esse, sed habebat ipsum velut qui se purgasset. Apponam porrò & ea quæ aliqui in ipsius Marcelli scriptis inuenerunt, quæ ipsi reprehensione digna esse videbantur, vt etiam ipsi contra illum inuehentes scripta ediderint. Verum ab alijs rursus demonstratum est, quod redarguendi gratia prodixerunt ea quæ ab ipsis contra illum composita sunt, eo quod ipsi qui contra illum scripserunt, postea in aliud mutati fuerunt. Atque hi ipsi in suis ipsorum scriptis contra factas diuisiones, etiam hoc expresserunt, producto in medium Acacio. Sed & Basilium Galatam, & Georgium Laodicæ episcopum constituerunt ad eundem Acacium redarguendum. Hic enim erat qui ex Marcelli scriptis contra Marcellum dixerat, quod nos in omnibus nihil veritatis relinquentes ostendamus, quod neque reprobamus ea quæ pertinent ad correctionem, neque collaudare volumus eos qui aliquid præter veritatem aggrediuntur. Et ex Acacij contradictione aduersus Marcellum hæc sunt transscripta.

*Lucæ lo-
cus expositus
aliter
quam vulgo
solet.
Symbolum
paruum.*

*Athanasius
Papa Alexan-
drinus.*

*Basilium Ga-
latam, &
Georgium
Laodicæ.*

Acacij

Acacij uerba contra Marcellum.

HAEC quidem igitur, & talia post falsam expositionem dictorum in prouerbia, scripsit Marcellus loquens contra Deum iniustitiam, & eleuans in altum cornu suum, vltra mediū libri progressus, & rursus ponens Asterij uerba dicentia. Alius equidem est Pater qui genuit ex seipso vnigenitum Verbum, & primogenitum omnis creaturæ, solus solum, perfectus perfectum, rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum, essentia & consilij & potentia ac gloria imaginem nihil euariantem. Hæc igitur ponens & grauitè ferens imaginem nihil euariantem, hoc est expressam & claram effigiem essentia Dei & eorum quæ sequuntur, malam uocans hanc opinionem, suam displicentia adigit, sic scribens, Hæc uerba malam ipsius de deitate opinionem palam coarguunt. Quomodo enim Dominus & Deus genitus, velut ipse antea dixit, potest adhuc imago Dei esse? Aliud enim à Deo est imago, & aliud Deus. Quare siquidem est imago, non est Dominus, neque Deus: sed imago Domini & Dei. Si uero est Dominus reuera, & Deus reuera, non amplius Dominus & Deus imago Domini et Dei esse potest. Et deinceps, Nihil igitur ipsum de his quæ antea dixit, esse uult, omnium enim horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse. Et si consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest. Et si potentia est imago non sui ipsius, sed alterius cuiusdam est. Hæc uero uerba quum tu ô Marcelle, antea in principio libri collaudaris, nunc autem negaueris Deum ex Deo uerbum esse filium, & solum ex solo, & perfectum ex perfecto, manifeste malam tuam de deitate opinionem declarasti. Nam quum magni regis imaginem acciperis uitæ exortem, deitatis immunem, consilij expertem, impotentemque, ac in gloriam & essentia inæqualem: im pia illa lingua tibi excindenda fuisset, vt qui dixeris in Dominum, & in adeo impiè sentientem animam sermonem finieris. Quum enim imaginem Dei uitæ exortem descriperis, neque Dominum, neque Deum, non essentiam, non consilium, non potentiam, non gloriam, hanc esse, sed horum immobilem imaginem ipsam esse uis, uelut inanimatam & uitæ exortem extra expositam ipsam faciens, & similiter inanimatam & sola humana arte constantem, uerum uiuentem uiuentem non uis esse imaginem Deineque essentia euariantem imaginem, neque consilij & potentia ac gloria, consilium & potentiam ac gloriam citra euariationem esse imaginem. At dicere citra euariationem, non est tale quale citra generationem siue ingenito modo, sed expresse ac exacte assimilatum ad paternam bonitatem & deitatem ac omnem operationem. Et post alia, Oportebat autem tibi muta facta esse labia loquentia contra Deum iniustitiam in superbia & contemptu. Nam solus solum genuit pater vnigenitum, (etiam si tu non uelis, nunc aliud quid uolens: quum non ex causa sæculorum. Valentinus accessum acceperit filius, sed ex solo patre generationem habeat) & perfectus perfectum: nihil enim imperfectum est in patre, quare neque in filio, sed perfectionis illius & plus quam perfectionis genuinum genimen est filij perfectio, & rex regem: pium est enim Deum regnare, ante sæcula genito filio, & regno subdito rege, per quæ etiam reliqua reguntur, ita vt gratus confiteatur subiectionem. Non enim priuatum, sed regem genuit pater, regno ipsius neque principium dierum, neque uitæ finem habente. Non enim ab externis est dignitas, uerum in essentiam ipsi confert similem patri genitori. Quapropter etiam scriptum est, Et regni eius nõ erit finis. Sic uero etiam Dominum Dominum, & Deum Deum gignere, nos confitemur. Et in summa, essentia & consilij & potentia ac gloria imaginem dicimus, non inanimatam ac mortuam, sed essentialem & consilariam & potentem ac gloriosam. Potentia enim non generat impotentiam, sed ipsam potentiam: & gloria nõ in gloriam gignit, sed ipsam gloriam: & consilium non gignit temeritatem, sed ipsum consilium: & essentia nõ generat essentia inæqualitatem, sed ipsam essentiam. Imago igitur est Verbum, Deus, uia sapientia, in substantia existens, Verbum efficax. Hæc est, quæ essentiam habet, hæc enim est in qua delectabatur quotidie Deus, quando orbe terrarum absoluto exhilarabatur. Tu uero Marcelle hæc negans coram hominibus negaberis quidem ab illa ipsa coram patre qui in caelis est, negaberis autem & coram Ecclesia quæ sub caelo est, & scribit de te vbique terrarum. *Audi sermonem Domini, scribe uerum hunc ex communicatum hominem, quia non augetur ex semine ipsius princeps amplius in Iuda, sedens super thronum David.* Et post alia, ubi mentionem fecit Marcellus uerborum Asterij, infert Acacius dicens: *Ponens igitur hæc, & procedens in abnegatione imaginis & essentia Saluatoris nostri, & filiationis unigeniti ex patre, & prerogatiuæ primogeniti totius creaturæ, & solitatis unigeniti, & perfectionis ex perfecto, & regni ex rege, & dominationis ex Domino, & deitatis ex Deo, & in summa essentia & consilij & potentia ac gloria Dei imaginis nihil euariantis, & non paucis uerbis negans coram hominibus, & ob id negandus coram patre ipsius: palam hæc scribis. Hæc uerba manifeste malam ipsius de deitate Patris ac Filij opinionem declarant. At huius abnegatio, tuam prauam ac peruersam opinionem de deitate ac essentia c h r i s t i manifeste coarguit. Friuola igitur quæ sequuntur, infert scribens, Nihil igitur ipsum ex his quæ antea dixit, esse uult, omnium enim horum imaginem ipsum esse dicit. Igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse: & si consilij est imago, non amplius ipsum consilium esse potest: & si potentia, non amplius ipsum consilium esse potest: etsi potentia, nõ amplius potentia: etsi gloria, non amplius gloria. Nam imago non sui ipsius, sed alterius cuiusdam imago est. Friuola autem ô Marcelle & falsa sunt hæc omnia. Omnia enim quæ antea dixit, Asterius ipsum esse uult, dum ait: *Rex regem, Dominus Dominum, Deus Deum: & destruit tuam inanimatam imaginem, ex tua sententia sola humana arte constantem. Omnium enim horum uiam imaginem dicit, & consilij ipsum consilium, & potentia ipsam potentiam, & gloria ipsam gloriam, & non sui ipsius, sed alterius imaginem. Tu uero Deum ex Deo filium non constatens, neque lumen de lumine, neque potentiam**

*Asterij
uerba à
Marcello
refutata.*

*Sæcula
Valentino
excogitata.*

*Asterij
uerba ab
Acacio ap-
probata.*

tentiam ex potentia: neque Deum, neque lumen, non potentiam, non essentiam, non consilium, non gloriam, filium esse vis. Verum corpus hæc abolet impie in consummatione cum his. Et negas quidē hoc, Deus erat Verbum: filium vero Dei vocas, aut nomine solo, aut hominū: quo diuersi generis genitor sit Deus, & filius adoptione genitus: iuxta hoc, Filios genui & exaltaui: & iuxta hoc, Accepisti spiritum adoptionis: & hoc, Offerte Domino filij Dei. Essentia igitur & potentia & consilij & gloria nihil euariam imaginem, filium patris Asterius dicens, omnes paternos characteres filio in esse dicit. & consilia patris expressa esse, aut data esse filio, quæ non sunt alia præter ipsum. Omnia igitur quæ antea dixit, ipsum esse vult. Non enim imaginem in coloribus intelligit, neque tertium personam inducit, quo discordantes ad patrem colorum qualitates alicubi pingat, & hoc filium vocet. Sic enim tu intelligens & non intelligens dicit, igitur si essentia est imago, non potest ipsa essentia esse. & si consilij, non amplius ipsum consilium. Verum ex nostra sententia, si essentia est imago viua, ipsa essentia potest esse & est. Et sic essentia essentiam imaginem dicimus, propter imitationem similitudinis vitæ & operationis, ita etiam consilij consilium imaginem ipsum magni consilij angelum, & potentia ac gloria potentiam ac gloriam. Et hæc confirmat hoc, *Quemadmodum enim pater habet vitam in seipso, sic etiam filio dedit vitam habere in seipso.* Et, *Quemadmodum pater suscitavit mortuos & uiuificauit, nam vox quemadmodum, & sic, imaginaria imitationis ac similitudinis exactam & absolutam effigie significat.* Et post alia pauca, Non enim verbum Deus, sed IESVS exhibens vitam & pulchritudinem ac formam, ipse vitæ exors & non pulcher ac deformis est, in mortificatione, aut non esse consideramus: sed paternis characteribus format⁹ est, non velut alius ipse existens, & alios characteres formæ habens, sed in ipso esse eius, characteres sunt, & in characteribus, ipsum eius esse. At imago alterius & non sui ipsius imago existens, quemadmodum etiam tu vis, exemplaris characteres in seipso ferens, diuersitatem declarat. Diuersitatem verò velut similitudinem, non enim sui ipsius, sed alterius cuiusdam imago est. Hic igitur est imago Dei inuisibilis. Imago igitur patris filius, viua viuens, in motu & operatione potestateq; ac consilio & gloria: non inanimata, neque immobilis, quæ in alio quidē ipsum esse habet ac pingitur, ipsa verò in seipsa & per seipsam in motu non est. Et est imago nihil euarians, non quod nihil euarians identitas patrem faciat, sed filium absolutum. Hæc tenus Acacius. Cæterum nunc dicunt orthodoxi & fratres nostri ac confessores, à quibusdam discipulis à Marcello relictis, editionem confessionis fidei purgatæ se accepisse, cuius subtilitatem quum ipse non percipiam, ipsam hic appofui. Et est exemplar hoc.

Marcelli fides conscripta.

Reuereatissimis & sanctissimis episcopis, in Diocæsarea exultantibus propter orthodoxam in Salvatore nostro IESVM CHRISTVM fidem Eulogio, Adelphio, Alexandro, Ammonio, Harpocrati, Isaac, Isidoro, Annubioni, Pitimo, Euphratio Aaroni: presbyteri ab Ancyra Galatia, Photinus, Eustathius, alius Photinus, Sigerius, & diaconus Hyginus: & hypodiakonus Heracides: & lector Elpidius: & preses Cyriacus, in Domino gaudium. Quum nos perfecti fuerimus ad vestram pietatem à prædicta nostra patria, debitam visitationem facientes: & quum nos interrogatissimus à vestra sanctitate de fide nostra, quomodo hac parte habeamus: & suscepimus vestram eiusmodi sollicitam interrogationem quam maximè fecistis propter eos, qui vanè de nobis falsa inuulgare volunt, necessarium duximus vos de hoc certiores facere, nō solum ex ostensis vestra sanctitati à nobis literis, quos ad nos beatissimus Papa Athanasius socialiter ac familiariter scripsit, sed etiam ex hac nostra conscripta confessione, quod neque sentimus, neque sensimus vnquam aliquid extra decretam in Nicæa vniuersalem & Ecclēsiasticam fidem, quam sanè confitemur nos potentia sentire, detestantes eos qui audent creaturam dicere Spiritum sanctum, & hæresim Arianā, Sabelliq; ac Photini, & Pauli Samosatensis, & eos qui non dicunt sanctam Trinitatē, tres personas inconfusas, & in substantia existentes, & coessentialis, & consempiternas, & perfectas: detestantes item eos dilatacionem, aut contraicionem, aut operationem patris filium dicunt: & eos qui Deum Verbum filium Dei ante secula, & consempiternum patri, & in substantia, & perfectum filium ac Deum non confitentur. Si quis eundem Patrem & Filium & Spiritum sanctum dicit, anathema sit. Si quis principium aut finem filio Dei & Verbo, aut regno ipsius tribuit, anathema sit. Si quis patrem patris dicit filium, aut Spiritum sanctum, & non confitetur filium Dei ex essentia patris ante omne consilium genitum esse, anathema sit. Cæterum de incarnatione Dei Verbi vnigeniti filij Dei, confitemur quod filius Dei etiam homo factus est citra peccatum, iuxta assumptionem totius humanæ naturæ, hoc est animæ rationalis & intellectualis, & carnis humanæ. Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium ac inuisibilium creatorem: & in vnum Dominum IESVM CHRISTVM filium Dei genitum ex patre vnigenitum, hoc est ex essentia patris, Deum ex Deo, lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero, genitum non factum, coessentialē patri, per quem omnia facta sunt, quæ in celo sunt & in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutē descendit de celis, & incarnatus est, & homo factus est, ac passus, & resurrexit tertia die, & ascendit, in celos, & venturus est ad iudicandum viuos ac mortuos: & in Spiritum sanctum. Eos vero qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & antequam gigneretur non erat, & quod ex nihilo factus est, aut alia substantia aut essentia ipsum esse dicunt, aut mutabilem aut alterabilem filium Dei: hos detestatur catholica & Apostolica Ecclēsia. Ego Photinus presbyter catholicæ in Ancyra Ecclēsiæ, sic credo & sentio, velut præscriptum est. Ego Sigerius eiusdem Ecclēsiæ presbyter, sic credo & sentio, velut præscriptum est. Ego Hyginus eiusdem diaconus, sic credo & sentio, velut præscriptum est. Ego Heracides eiusdem Ecclēsiæ hypodiakonus, sic credo & sentio, velut præscriptum est. Ego Elpidius lector eiusdem Ecclēsiæ, sic credo & sentio,

Grad⁹ clericorum qui que.

Fidei confessionis exemplum

& sentio, velut præscriptum est. Ego Cyriacus præses eiusdem Ecclēsiæ, sic credo & sentio, velut præscriptum est. Hæc sunt quæ ab ipsis ad confessores ac patres scripta sunt. Si itaq; potest ab intelligentia prædictis intelligi, inter meliores esse, sanè sic locetur. Si verò etiam illic rursus per tractationem in ipsa apologia, erronea quædam sunt & non recta, rursus similiter à studiosis locetur. Quum igitur prædictorum omnium narrationem exequuti fuerimus de eodem Marcello, præteribo etiam hunc, & consequentes considerabo.

Contra Semianos, hæresim LXXIII.

Quam per potentia Dei impietate Arii cōfregimus, & eorū qui post ipsum fuerunt, Photini iniqua & Marcelli, qui sanè in paucis à veritate emotus fuisse videtur, quæ ab initio euomuit, velut vir ebrietate occupatus: contingat aut vt sodales ipsius corrigantur, si modo corrigi poterint: sed & quæ ipso Ario enata zizania, per diuinū verbū quod super oem ancipitè macharā, penetrantius est, exciderimus: cōsiderabimus quomodo quidā ex infania ab ipso Ario producta semianianissant, illius quidē nomē negātes, ipsum verò & prauā ipsius opinionē induti, prætextu quodam astititio faciē suā alteratā obnucantes. Quemadmodū enim in scena fabularū actio conficta velamine obducta est, ita vt personis alijs suas facies occultent, & intra personā turpes & ebrietate plenas comediæ tractatiōes narrent, aut aliās ad hoc inducūt, aut veterū fabulas exprimentes, quū potest apud ipsos hoc fecerint. Sic etiā hi decipere volentes simplices, ipsi quidē sunt & facie & moribus & praua opinioe, qualis Arius & Ariomanita. Et fraudulentæ nimirū assentatiōis gratia cōfessam apud illos puerfam doctrinā ornare volentes, creaturā quidē filiū Dei dicūt: quo verò decipiant, & filio Dei quid largiātur, cū assentiōe ad eos qui per sermonē hūc corrupti sūt, præstigiatorū modo dicūt, non dicimus creaturā velut vnā ex creaturis, neq; geniturā velut vnā ex genituris siue germinibus. At verò coessentialis vocē penitus reijciūt, nimirū velut alienā à diuina Scriptura. Verū de his tractatu cōtra Ariū exactissime disseruimus. Quo verò simile huic verbū pponant, Basilii iniqua & Georgius, velut huius semianianorū hæresis præfides, non dicimus, inquit, coessentialē, sed essentia similē. sue runt aut hi qui à Synodo diuina ac separati sunt, ipsius Ariomanitidis hæresis idē Basilii. Ancyranus princeps, & Georgius Laodicæ, & Daphnes ad Antiochiā sitæ, siue cauz Syriæ eps. Iidē verò & de Spiritu sancto similiter vt pneumatomachi sentiunt. Non enim amplius velut cū pudore, aut cum dubio sermone, velut de filio perfectam creaturam ipsum dicere verentur, etiā si sic de ipso sentiant, & propter hominum metum similem essentia inferant, & creaturam non vt vnā ex creaturis dicant, verum de Spiritu sancto, velut dixi, nō dubitanter progrediuntur, sed velut rabiosi canes impudenter, creaturam ipsum penitus decernūt, atq; sic affirmāt: & à Patre & à Filio alienum esse. Et vt ne quis dicat nos calūnias cōtra aliquos pferre, hic apponā velut vnusquisq; ipsorū epistolā scripsit, Basilii quidē vnā, Georgius autem Laodicæ cum Basilio & his qui cum ipsis fuerunt aliam: & Synodi eius ca pascha tis festiuitatem congregate.

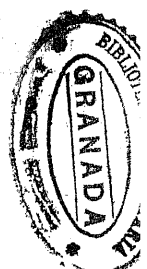
Fides Basi
lij et geor
gij semia-
rianorum.

lio iniquitatis per seipsas preparant, qui iam minatur se audere in templum Dei sedere. Fides nostra in Patrem & Filium & Spiritum sanctum est. Sic enim dixit ac docuit discipulos suos Dominus noster IESVS CHRISTVS, Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipsas in nomen Patris & Filii & Spiritus sancti. Igitur qui regenerati sumus in hanc fidem, sententiam ex nominibus pie intelligere debemus. Non enim dixit, baptizantes ipsos in nomen excarnis, & incarnati, aut immortalis, & qui mortis periculum fecit, aut ingenti, & geniti, sed in nomen Patris & Filij ac Spiritus sancti, quo nominibus attendamus ex naturalibus, in quibus patrem causam & autorem, similis sui ipsius essentia intelligimus. Et filij nomen audientes, similem intelligamus filium patris, cuius est filius. Credimus itaque in Patrem ac Filium & sanctum Spiritum, non in creatorem & creaturam, aliud enim est creator & creatura, aliud pater & filius: eo quod vtrumque horum separatim est intelligentia. Quum enim creaturam dico, primum creatorem dico, & vox filius, velut à corporalibus assumpta, & propter affectus ac defluxus corporalium patrum & filiorum intelligentiam exhibet pure, & ex incorporali patre incorporalis filius originem habet. & ob id etiam creaturam intelligentiam à corporali implicuit. Et quoniam creatura, quæ facit filium solum, à creatore alienitatem à passione accepit, ita vt ex creatis alienitate à passione ipsa creatura subsistat, vt pote quam creans firmam prout voluit, fecit: perfectam sanè ex corporali patre ac filio, & ex corporali creatore ac creatura, intelligentiam de patre & filio nos docuit. Ablato enim à creatura eo quod forinsecus subsistit, & adempto materiali, & alijs quæ de corporali creatura nomen continet, sola à creatura manet intelligentia, illa inquam, à passione aliena & perfecta ipsius creati, iuxta quam creans creare voluit quod creatum est. Si igitur à creato & creatura rursus alia seicentes, solam intelligentiam accipimus ex alienitate à passione ipsius creatis, & ex perfectione ac firmitate, & eo qualem esse voluit creaturam, consequens est à patris & filij nominibus (quandoquidem maxime in patrem & filium credere edocti sumus) vnam quamdam intelligentiam nos pie accipere oportere. Quare & ob id, eiecto eo quod est secundum affectum aut defluxum, patrem patrem filij intelligi, & filium non seminario modo deiectum corporalibus naturæ modis perferri, qui semper ad incrementum ac corruptionem mouentur, vt characteras habeat velut corporalia, & sola relinquatur ipsius similis intelligentia. Quemadmodum enim à creatura (rursus dicimus) omnibus eiectis, relicta est perfecta & à passione aliena ipsius creatis, & qualem voluit ac firma creaturæ intelligentia, sic etiam de patre & filio omnibus corporalibus eiectis, relinquatur sola similis & secundum essentiam animalis creatio. Nam omnis pater iuxta similem sui essentiam pater intelligitur. Si verò cum reliquis omnibus eiectis intelligentijs ex patris & filij nominibus, simul eieciatur etiam similis secundum essentiam animalis, quæ exhibet nobis vt de patre intelligamus non amplius credetur pater & filius, sed creator & creatura, & superflua nomina nihil à seipsis inferentia. Et erit sic creator quidem velut Deus, in nulla omnino re pater. Nam quod non actionis pater dicitur, sed similis, sui ipsius essentia, quæ iuxta talem actionem, subsistit, ex naturalibus rationibus manifestum est. Quum enim multas actiones habeat Deus, ex alia quidem actione creator intelligitur, prout celi & terræ ac omnium quæ in eis sunt, imò etiam inuisibilium creator est. Verum pater vnigeniti existens, non velut creator, sed vt pater qui genuit, intelligitur. Si verò quis propter suspicionem circa corporales patres ac filios, timeat ne incorporalis quid patiat, dum gignit, nisi imperfectum fuerit id quod gignitur, & quæcumque contingunt circa corporalem patrem ac filium reuereatur, ac detrahat genuinam de patre & filio intelligentiam, qualem dixerit is aliud facturam & nunquam dicet filium filium. Siue enim magnitudine excedentem dixerit, velut coelum montem aut collem excedit, ex facturarum genere ipsum, etiam si magnitudine excedens intelligatur, declarabit, siue utilitate præminentem, velut qui primus sit factus: siue qui ad aliorum opificium ministeriū exhibuit, neque sic extra facturarum creaturarum intelligentiam ipsum constituet. Quemadmodum enim nihil differt, forcipe prunam de altari, & non ipsa manu tollere, & artis fabrilis est ferrum in hunc vel alium, per manum fabricare. Erit enim & forceps & ferrum per manum fabricatum, ex genere facturarum. Ita nihil differet à creaturis, is per quem omnia facta sunt, si non est filius, velut naturalis intelligentia suggerit: verum factus primus erit creaturarum, & instrumentum fiet creatori, per quem omnia conditor ipse operatur. Et non poterit quis cõminisci ac proferre proprie appellati patris & proprie filij intelligentiam, ex filijs qui communi modo sic appellantur: alioqui sic multi erunt filij Dei, quum dicat, Filios genui, ex exaltati ipsi, vtrò me reprobauerunt. Et hoc, Nomen pater vnigeniti nostri. Et, Quæcumque receperunt ipsum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, qui non ex voluntate carnis (inquit) neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Et præterea de inanimatis, qui genuit glebæ rotas. Nam per hæc amplius confirmabitur ipsum non esse filium communi modo, sicut neque hæc, verum creaturam esse velut hæc, & appellationis filij solum participem esse. At verò Ecclesia credit, quod Deus non solum est Creator creaturarum, hoc enim & Iudæi & Græci se iunt, sed quod etiam pater vnigeniti, non solum habens creandi actionem, ex qua creator intelligitur, sed etiam priuatiuam & ænicæ generandi, iuxta quam pater vnigeniti nobis intelligitur. Hoc enim docens nos beatus Paulus scribit, cuius enim gratia factus genui mea ad patrem, ex quo omnis patrum familia in celo et in terra nominatur: sicut enim hi qui secundum propriarum essentiarum similitudinem filios habent, sic & pater in celis nominatur, (à quo patres in terra secundum essentiam nominati sunt) secundum similitudinem suæ ipsius essentia: pater ex ipso genitum filium habens. Et non potest intelligentia de his qui abusu & æquiuoce filij dicuntur, vnigenito cõuenire. Quemadmodum enim pyxis proprie Pyxis si dicitur vasculum quod ex buxo factum est, communis verò & abusu ab illo appellatur pyxis, etiam significatio quod ex plumbo, aut ære, aut aliqua alia materia paratum est. Neque igitur sicut qui genuit glebæ rotas, hoc ipsum

Filij Dei multi.

Pyxis si dicitur vasculum quod ex buxo factum est, communis verò & abusu ab illo appellatur pyxis, etiam significatio quod ex plumbo, aut ære, aut aliqua alia materia paratum est. Neque igitur sicut qui genuit glebæ rotas, hoc ipsum

ipsum est essentialiter: abusu enim hic de creatura, genitoris vox assumpta est. Neque sicut hoc, Filios genui, ex exaltati: nam & hic abusu à benevolentia ac honore cognominati sunt. Neque sicut hoc, Dedit eis potestatem filios Dei fieri: nam & hoc secundum virtutem ac imitationem creaturæ acceptum est, ita vnigenitus intelligitur. Sed proprie sicut solus ex solo similis secundum essentiam ex patre, cuius & nominatus & intellectus est, genitus filius. Si verò propter ratiocinandi impotentiam non habeat quis ratiocinationem, & statuat sic intelligendum velut passionem aut diuisionem aut defluxum sustinuerit pater, & fidem repellat, aut ab his qui piam de patre ac filio intelligentiam proponunt, rationem exigat, ab hoc expetenda est ratio, quomodo Deus cruciatur: & quomodo stulticia. Euan-gelicæ prædicationis, eo quod citra ratiocinationes, apud eos qui sibi & in mundo sapientes videtur fientes, contingit: sapientior hominibus est, quorum nullam rationem habet beatus Paulus, nam per potentiam à syllogismorum arte alienam, stultam fecit sapientiam eorum qui syllogismis concludere possunt. Dixit enim, Veni annuncians vobis mysterium Dei, non in sapientia sermonis, vt ne inanis reddatur crux CHRISTI. Qui igitur in sapientia sermonis exigit mysterium cum infatuata sapientia partem habens, ei ne habeatur fides velut suspecto circa mysterium, quando etiam ille non confidit in sapientia sermonis, Paulus inquam, vt ne inanis reddatur crux CHRISTI. Si verò in his respõdet, non in sapientia dicendi, sed stulticiam omnem ratiocinandi sapientiam redarguens, per potentiam ratiocinationis exortem, solam fidem accipit ad salutem eorum qui prædicationem suscipiunt, neque respondet quomodo pater citra passionem generat filium, vt ne inane reddatur mysterium filiationis vnigeniti ex patre: sed infatuatam sapientiam prudentiam, velut scriptum est, Vbi sapiens, ubi scriba, ubi inquisitor huius seculi redarguit non in sapientia sermonis, ut ne propter suspectas ratiocinationes inanis reddatur pia intelligentia de Patre & Filio: sed citra passionem patrem & filium, patrem quidem ex seipso genuisse absque defluxu & passione filium, filium verò similem & secundum essentiam ex patre, perfectum ex perfecto, vnigenitum subsistisse, credentibus aut suspectis citra ratiocinationem prædicabit. Absurdum enim est, eum qui audit ex sapiente Deo productam sapientiam, qui Deus sapienter nouit genitæ ex seipso sapientia: pater esse, cogitare passionem circa sapientiam subsistere, si debet ex ipso secundum essentiam similis sapientia sapientia subsistere ac produci. Si enim neque sapiens Deus participabit sapientia, compositè sapiens nobis intelligitur. At in compositè ipse est sapiens, est essentia: neque sapientia amplius filius deinceps intelligitur. At sapientia essentia est à sapientis essentia, hoc est sapientia essentia filius subsistens, similis erit & secundum essentiam sapientis Patris, à quo subsistit productus sapientia ipse filius. Quapropter etiam solet beatus Paulus probe in Hæbraica lingua eruditus, ab eodem spiritu qui in veteri ac nouo Testamento loquutus est eadē intelligētiā trahere, velut à duobus psalmis, ab eo qui dicit, iudicia tua abyssus multa: & ab hoc, semita tua in aquis multis, & vestigia tua non cognoscuntur: de iudicijs Dei sermonem transmutauit, pro abyssus multa, dicens o altitudo diuitiarum, pro semita tua in aquis multis, & vestigia tua non cognoscuntur, imperuestigabiles ponens, pro iudicia tua abyssus multa, imperscrutabilia iudicia tua dicens. Sic etiam ab ipsa sapientia habitum de seipsa, & patre, & erga hæc creata edoctus, in suis scriptis proponit nobis intelligentiam de patre & filio, & his quæ ex patre per filium facta sunt. Quum enim sapientia dixerit, Ego sapientia habitatio excepi consilium, & cætera: & transferit ad sermonem per quem dixit enim per me reges: & hoc, Si annunciauero vobis ea quæ per me facta sunt, recordabor ut ea quæ ab eterno sunt, enumerem: & dixit, Dominus creauit me principium viarum suarum in opera sua, ante seculum fundauit me, ante omnia genuit me: pro voce principium, accepit Apostolus vocē primus: pro genuit me partus: pro toto simul, Creauit me principium viarum suarum, & genuit me primogenitus omnis creaturæ. Verum pro fundauit, in ipso creata sunt omnia: pro per me facta sunt quæ ab eterno sunt, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum & in ipsum creata sunt. Omnibus igitur Apostolicis ad verbum correspondentibus ad ea quæ à sapientia dicitur, hoc est voce principium, ad primus: & genuit, ad primogenitus: & creauit me principium viarum suarum in opera sua, ad primogenitus omnis creaturæ: profundauit me, in ipso creata sunt omnia, pro per me, per ipsum. Manifestum est autem quod etiam imago non deest, sed pro Ego sapientia, accepta est. Et sicut Sapientia sapientis filius, essentia essentia est, sic imago essentia similis est. Quapropter etiam intelligitur imago Dei inuisibilis, qui est filius, & habemus correspondentes omnes dictiones, pro sapiente, Deus: pro sapiente, Deus: pro sapientia imago, pro principio, primus, pro genuit, partus pro toto simul, dicimus autem pro creauit me principium viarum suarum in opera sua, & genuit me Primogenitus omnis creaturæ, pro fundauit me, in ipso creata sunt, pro per me, omnia per ipsum & in ipsum. Et manifestum est quod imaginem audientis filium Dei inuisibilis, & sic impudenter caillari similitudinem secundum essentiam filij ad patrem conantes, velut in omnibus aberrantes redarguit non solum Paulus, sed etiam ante hunc Ioannes reuera tonitruū filius per propriam suam grandiloquentiam, velut ex quibusdam nubibus, ex sapientia ænigmatibus, piam nobis de filio intelligentiam, iuxta similem modum persuasit. Vide enim mihi, quod etiam ipse quæ edoctus est à sapientia, ea in Euan-gelio ab ipso nobis prædicato tradidit. Quum enim sapientia dixerit, Creauit me principium viarum suarum: principium exposuit, dum dixit, In principio erat Verbum. At pro creauit me, dixit, & Deus erat Verbum: vt ne in prolotione, sed in substantia solida passionis exortem ex patrem Deum Verbum intelligamus, pro eram apud ipsum, apud Deum: pro me facta sunt quæ ab eterno sunt, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est: pro fundauit, in ipso vita erat: cui par est, in ipso creata sunt omnia, pro Verbum caro factum, sapientia edificauit sibi domum: pro erā apud ipsum gubernans, non potest filius facere à seipso quicquam, nisi videat patrem faciētem. quæ enī ille facit, ea etiam

Paulus lo-cos quosdam Scripturæ mutauit.

Prouerbiū loc⁹ à Paulo mutat⁹.

Ioannes filius tonitruū

Prouerbio rū locus à Ioanne mutatus ex presus.

Similitudinis ratio.

Homo nō homo christus

ca etiā filius similiter facit. Quare habemus illud dictū, In ore duorū aut trium testiū: ad demōstratio-
nem similitudinis filij ad patrem secundū essentiam. primus enim sapientis sapientiam filium: alter
Dei verbū vnigenitū Dei: tertius Dei filiū imaginem dicit, vt Deus Verbū, & Sapientia, & imago,
similis ex omnibus, velut antea dictum est, & secundū essentiā filius Dei & patris ab omnibus prædi-
cetur. Insuper verō adhuc amplius velut Thomam, per actionis contractionē, ad similitudinem secū-
dum essentiā Deus Verbū nos adducit, dicens: *Sicut pater habet vitā in seipso, sic etiam filio dedit vitam
habere in seipso.* Si enim hoc, Sicut pater habet: non velut in alio intelligitur. Non enim aliud est pa-
ter, & aliud vita in ipso, vt aliud continēs, aliud contentū intelligatur: sed ipse incōpositē est vita pa-
ter. Et sicut habet ipse, ita dedit etiam filio, nimirum incōpositē sicut pater. Et manifestū est quod
sic habet, quoniam non ingenito modo habet, neque compositē habet, similiter omnia secundū essen-
tiam, & incōpositē sicut pater: quum clarum hoc sit, quod simile nunquam idem esse potest cum
eo cuius est simile. Quare res vel hinc demōstratur, quod in similitudine hominū factus est filius Dei.
& factus quidem est homo, non autem per omnia idem quod homo. Et in similitudine, carnis pecca-
ti fuit, ac fuit quidem in affectibus qui causa sunt peccati in carne, famis inquam, & sitis, ac reliquis.
non fuit autem in identitate carnis peccati. Quare etiam ex Apostolicis testimonijs, similitudo se-
cundū essentiā filij ad patrē prædicatur. Sicut enim in similitudine hominū factus, & homo erat, &
non per omnia homo: homo quidē, eo quod carnem humanam assumpsit. nam Verbū caro factus est.
Nō erat autem homo, quoniam non similiter sicut homines genitus est. non enim ex femine & coi-
tu. Ita etiam ante seculū filius, Deus quidem est, eo quod filius Dei est: sicut homo, eo quod filius ho-
minis: non autē idem cū Deo & patre genitore. sicut non idem cū homine, eo quod sine defluxu &
passione, & sine feminio ac voluptate. Et in similitudine carnis peccati, eo quod famem & sitim ac
somnia in carne sustinuit, ex quibus affectibus mouentur corpora ad peccandum. Quum autem su-
stineret prædictos carnis affectus, non ex illis ad peccandū commouebatur. Sic etiam filius existens
Dei, & in forma Dei existens, & æqualis Deo existens, proprietates quidem habuit deitatis, secundū
essentiā incorporeus existens, & similis patri secundū deitatem, & incorporalitate atq; actionē:
quemadmodum similis carni, eo quod caro esset, & affectus carnis sustineret, non tamen idem esset:
prout Deus erat, neque forma est Dei, sed Deus: neque æqualis est Deo, sed Deus: neque principa-
liter velut pater, quemadmodum nod ad peccandum homo, sed similiter actione velut homo. Quare
cunq; enim fecerit pater, ea & filius similiter facit. Quemadmodum sanē hic non ad peccandum, sed
similiter his qui in carne sunt commouebatur. Nam absurdum est, ab eo quidem quod secundū natu-
ram est, ipsum venire ad hoc quod præter naturā est. hoc est, à Deo factum filium hominis, similem
fieri his qui sunt secundū naturam, id est natura hominibus, in suo ipsius quod habet præter naturā.
In suo verō quod habet secundū naturam, non esse similem ipsum patri secundū naturā, qui ex Deo
Deus genitus est. Et manifestum est quod: qui non secundū essentiam dicunt similem patri filium, ne-
que filium dicunt, sed creaturā solum: neque patrem patrem, sed creatorem: quum ipsius vocis simi-
lis intelligentia ac significatio, non ad identitatem patris ducat, sed ad similitudinem secundū essen-
tiam, & ad inenarrabilem ex ipso citra passionem generationem ac natiuitatem. Quemadmodum
enim (repeto sermonem) in similitudine hominū, & in similitudine carnis peccati, non ad identi-
tatem hominis ducebat, sed ad carnis essentia similitudinem, propter prædicta: sic neque filius simi-
lis secundū essentiam existens genitori patri, ad identitatem patris suam ipsius essentiā ducet, sed ad
similitudinem. Et si quis sapientia mundi additus, quam Deus infatuauit, non attenderit in sa-
pientia sermonis prædicationi, & cum fide confessus fuerit similitudinem secundū essentiam filij ad
patrem, velut falsū dicens patrem & filium, & neque patrem dicens vere, neque filium: sed creatorē
& creaturam, & communem faciens patris & filij intelligentiam in reliquis creaturis, & cauillari vo-
lens, siue ob vtilitatem, siue magnitudinis excellentiam, primum esse creaturarum, & nulla re confi-
tens ecclesiasticā fidem in patrē ac filiū: is, velut qui aliud quā quod Apostoli nos docuerūt Euan-
geliū prædicare vult, anathema sit. Et sicut iuxta beatū Paulum antē diximus, etiā nunc rursus dico
repeto q; ac necessariō pronuncio: Si quis sapientem solum audiens patrem, etiam sapientiam vnigeni-
tū huius filium ipsum esse dixerit, sapientiam soli sapienti, tollens esse filium: anathema sit. Et si
quis sapientē audiens patrem, & sapientiam filium ipsius, dissimilem dixerit secundū essentiam sa-
pientiam sapientis Dei, velut nō dicens sapientē sapientie verē patrem, anathema sit. Et si quis Deū
intelligens patrē, ipsum verō in principio Verbū & Deum hūc, dixerit apud Deum Verbū ac Deū,
ipsi Deo apud quem Verbum & Deus, velut non dicens vere filium, anathema sit. Et si quis vnigeni-
tū Dei Verbū filium audiens Dei, apud quem Verbum & Deus, dissimilem dixerit secundū essen-
tiam Deum Verbum patris, & Deum Dei ac patris, apud quem vnigenitus in principio erat Deus
Verbum, velut non dicēs verē filiū, anathema sit. Et si quis imaginem audiens filium Dei inuisibilis,
idem dixerit imaginem cum Deo inuisibili, velut nō confitēs verē filiū, anathema sit. Et si quis ima-
ginem audiens vnigenitū filium inuisibilis Dei, dissimilem dixerit secundū essentiam filium qui est
imago Dei inuisibilis, cuius imago etiam secundū essentiā intelligitur, velut non vere dicens filium,
anathema sit. Et si quis audiens filium dicentē, Quemadmodum enim pater habet vitam in seipso,
sic etiā filio dedit vitā habere in seipso: idem dixerit eum qui accepit à patre vitā, & cōstitetur hoc, &
Ego viuo, ppter patrē, cū eo qui dedit, anathema sit. Et si quis audiens hoc, Sicut enim pater vitam
habet in seipso, sic etiam filio dedit vitam habere in seipso, dissimilem dixerit secundum essentiam fi-
lium patri, contestans quod sic habet, velut dixit, anathema sit. Manifestum enim est quod vita, quæ
in patre itelligitur, essentiā significante, & vita vnigeniti, quæ ex patre genita est, essentia intellecta,
vox

vox sic, similitudinem essentia ad essentiam significat. Et si quis hoc, Creauit me: & hoc, Genuit me:
de ipso audiens, genuit me non de ipso secundum essentiam intelligit: sed idem dixerit Genuit me,
cum creauit me: velut non dicens filium citra passionem perfectū, ex duobus nominibus, nempe
creauit me, & genuit me, creaturam solum confitens, & non amplius filium, velut sapientia ex duo-
bus piē intelligentiam tradidit, anathema sit. Et si quis dum filius secundum essentiam similitudinem
ad suum patrem nobis reuelat, dum ait: Sicut enim pater vitam habet in seipso, sic etiam filio de-
dit vitam habere in seipso, & secundum actionem similitudinem, dum dicit, Quæcunq; enim pa-
ter fecerit, ea & filius similiter facit: solam secundū actionem similitudinem concesserit, & eam quæ
secundum essentiam est, quæ præcipua fidei nostræ pars est, à filio abstulerit, velut seipsum priuans vi-
ta æterna, quæ in cognitione patris & filij est, anathema sit. Et si quis in patrem & filium credere p-
fitens, patrem non essentia similis ipsius patrem dixerit, sed actionis, velut prophanas inuouationes
contra essentiam filij Dei loqui audens, & vere filium esse tollens, anathema sit. Et si quis filium simi-
lem secundum essentiam intelligens, illius cuius etiam intelligitur filius, aut idem dixerit cum patre
filium, aut patrem patris, aut secundum defluxum ac passionem, velut corporales filios, incorporalem
filium ex incorporali patre productum substituisse, anathema sit. Et si quis eo quod pater nunquam fi-
lius intelligitur, & filius nunquam pater intelligitur, aliud dixerit filium à patre, eo quod pater aliud
est, & aliud filius, velut didum est, Alius est qui testimonium præbet de me: & Testatur, inquit, qui
me misit pater: propter hanc, quæ piē in Ecclesia intelligitur, proprietatem personarum patris & fi-
lij, timens ne fortē idem intelligatur filius cum patre, dissimilem dixerit secundum essentiam filium
patri, anathema sit. Et si quis in tempore patrem, patrem vnigeniti filij intelligit, & non super tem-
pora, & omnes humanas cogitationes credit vnigenitum filium ex patre citra passionem substituisse,
velut transgrediens apostolicam prædicationem, quæ tempora quidem de patre ac filio reprobatur, si-
deliter autem nos hoc docet, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat
Verbum, anathema sit. Et si quis patrem tempore dixerit filio ex ipso vnigenito, iuniorē
verō tempore filium patre, anathema sit. Et si quis temporis exortem vnigeniti filij ex patre substan-
tiam, ad ingenitam Dei essentiam referat, velut filio patrem dicens, Anathema sit. Et si quis potestate
sola patrem dixerit vnigeniti filij, & non potestate simul & essentia patrem vnigeniti filij, velut
sola potestatem accipiens, & ipsum ad reliquas creaturas communem faciens, & non dicēs verē ex
patre genuinum filium, anathema sit. Et si quis potestate & essentia dicens, patrem, patrem filij, coes-
sentialem autem aut eiuſdem essentia cum patre filium dixerit, anathema sit. Et sunt qui subscripse-
runt, Basilium, Eustathius, Hyperechius, Letoius, Heorticus, Gymnastus, Memnonius, Eutyches, Se-
uerinus, Eutyechius, Alcimedes, Alexander. Sic credo, & velut præscriptum est etiam per subscriptio-
nem confiteor.

Hactenus Basilij & Georgij commones actio.

Essentia nomen nudo modo in veteri ac nouo Testamento non habetur, sensus autem & significa-
tio eius vbique habetur. Et primum in his quæ Deus Moſem mittens, dixit. Sic dices ad filios Israel.
Qui est, &c. velut de eo qui primariō pater intelligitur, ex quo omnis patrum familia in celo & in
terra nominatur, qni neq; ex aliquo est, & his quæ sunt, vt sint causa est. Quandoquidem verō & fi-
lius est qui est, accepit hoc ex Euangelio secundum Ioannem dicentem, In principio erat Verbum:
& occasione reperit Paulus Samoſatenſis, & Marcellus, non amplius dicentes filium Dei filium ve-
re, sed prætextu ex voce Verbum arrepto, Verbum & sermonem ex ore voluerunt dicere filium Dei,
ideoq; coacti sunt patres qui Paulum Samoſatenſem condemnarunt ob talem opinionem, quo osten-
derent quod filius substantiam habet, & existens est, & est qui est, non autē Verbum ex ore est, essen-
tiam dicere etiam filium, differentia eius quod per seipsum existit, & eius quod non existit, essentia
nōmine ostendentes. Nam Verbū per seipsum nullam substantiā habet, & non potest esse filius Dei,
alioqui multi sic erunt filij Dei. Multa enim cōstitetur pater loquēs ad filium: quum dicat, Fiat firmā
mentū, fiant luminaria, producat terra, & faciamus hominem. Quare pater ad filiū loquitur, & verba
quidem Dei quæ loquitur ad filiū, non sunt filij. Verū filius ad quē loquitur pater, cum alijs piē ap-
pellatur patris, & vita, & resurrectio. Insuper & Verbum nominatur, quoniam interpret est voluntatū
Dei. Itaq; vt ne hæretici decipientes simpliciores, dicerent filiū idem cum verbis quæ loquitur Deo,
patres differentia filij Dei ad verba Dei ostendentes, filium essentia vocauerūt. Ita differentia decla-
rantes, quod Deus est qui est, & verba quæ loquitur sunt, sed non essentia Dei, verū vocales actiones:
At filius Verbum existens, nō est vocalis actio Dei, sed filius existens, essentia est. Si enim pater est q
est, & filius est qui est, est autē sic filius, velut qui ex Deo ingenuē ipsum esse habet: Verbum intelli-
getur filius, nō verba quæ Deus loquitur. Illa enim ipsum esse in loquente habet. hic verō eo quod ex
patre genitus est, & patrem audit, & patri ministrat, ipsum esse habet, Hanc igitur substantiā patres
vocauerunt essentiam. Similem igitur intelligim⁹ filium patri per omnia, pugnantēs & aduersus hanc
quæ nūc exorta est in Ecclesia hæresim. Nam præsens hæresis iuxta voluntatē & actionē pronunciat ef-
se similem filium patri, iuxta essentiā verō dissimilem esse filium patri. Quare confirmatur à præſenti-
bus nouis hereticis, quod voluntas quidem filij, & actio filij similis est voluntati patris, & actioni pa-
tris. Ipse autem filius dissimilis est patri. Et propterea voluntatem quidem filij & operationem similem
esse voluntati ac operationi patris, filiū autem non volūt similem esse patri. Quoniam affirmāt
non esse ex Deo genitū filium, sed solum creaturā esse ipsum: & hunc differre à cæteris creaturis, qd
præminet magnitudine, & quod primus omnium productus substitit, & quod ministro ipso vsus est
Deus ad reliquorū opificium. Nam, inquit, hæretici, alia quidē per filij Deus fecit, ipsum autē nō p
aliquem

Essentia uocabulū.

Verbi ad uerbum differentia.

Creatura aliquem, sed ipse ipsum per se fecit, & præminentem magnitudine & potentia omnibus fecit. Et pro quo dicitur pater ipsum vocavit unigenitum filium. Nos vero qui de catholica Ecclesia sumus, & ex diuinis Scripturis confessionem fidei accepimus, sic habemus: Quod pater similis sui ipsius filij est pater, & filius Dei ab hæus similis est patris, ex quo pater filius intelligitur: Ita vt nos amplius degeramus, atque sic mentem reticis. purgemus, velut aduersus Sabellios ac reliquos, quod neque filius potest pater, neque pater potest esse filius: sed filius, filius: & pater, pater, & non filius. In his enim est exacta sinceritas cognitionis personarum, quod pater, pater semper existens, carnis exors est & immortalis: filius autem filius existens semper, & nunquam pater existens (Semper autem dicimus propter temporis exclusionem & substantiæ incomprehensibilitatem) carnem assumpsit iuxta voluntatem patris, & mortem pro nobis sustinuit. His ita probè discretis, admirandi illi hæresis propugnatores, duo procurare student. Vnum quidem, vt non amplius dicant patrem & filium, sed ingenitum & genitum. Et per hoc, hæresis committunt ac sophisma Ecclesiæ super inducere se putant. Intelligunt enim sapientes rerum diuinarum, ingenitum minus esse quam nomen patris. Nam vox Ingenitum, quod quidem non genitus est significat, nondum vero an & pater est significat. At vox pater, plus est quam nomen ingeniti. In ingenito enim non apparet patris potentia. Verum in nomine pater, simul apparet quod non est filius ipse pater, simulque propriè intelligitur pater, & quod causa est similis sui ipsius filij. Atque vnum quidem hoc est. Alterum verò, quod quum antea scripserint dissimilem secundum essentiam filium patri, & putarent se condemnare Ecclesiam per literas quas à venerando Episcopo Osa venati essent, in quibus dissimilis secundum essentiam habetur, postquam rediissent illi ex oriente ad Sirmium, collegerunt & hoc huius hæretismi maleficium, vt ne pœnas darent ob facinora in orientalem fidem perpetrata: & conati sunt essentiam nomen, quod in vsu patribus est, propter prædictas causas tollere ex ecclesiastica doctrina, quo etiam hac parte hæresim suam corroborare viderentur. Opinari enim sunt, quod si essentiam nomen electum esset, iuxta voluntatem solum, & iuxta actionem similem patri filium dicentes: potestatem se habituros, dum essentia non nominaretur, de cætero dissimilem secundum essentiam, & iuxta ipsum esse, filium patri. Attamen vindex veritatis Deus, qui deprehendit sapientes in vaticinia ipsorum, cognitionem vnigeniti sui, & filium per omnia similem esse patri, coram pio rege audacter loquutus est. Sic enim & ipse sentiebat pius existens pro propugnatore suo vnigenito filio Dei. Et sic sentiens pio ore decreuit, per omnia, velut nos catholici credimus, similem esse filium patri. & vt per ipsum non procederent insidiam contra ecclesiasticam fidem constructam, quæ tollere volebant essentiam nomen: quo dum ore non diceretur essentia, de cætero in cordibus latitans hæresis pasceret. Verum ipsos antea deprehendimus scripsisse, similem secundum voluntatem, dissimilem verò secundum essentiam. Quare si integrè & purè per omnia similem confitentur, vanus redarguitur ipsorum conatus, qui moliti sunt essentiam nomen tollere. Nihil enim lucrifecerunt, coacti confiteri filium patri per omnia similem. Si enim per omnia, velut confessi sunt, similis est, sicut sanè est filius patri similis: non secundum voluntatem & operationem solum similis est, velut ipsi decernunt, sed secundum existentiam, & iuxta substantiam, & iuxta essentiam velut filius & in summa, per omnia, omnia complectitur, & nullam differentiam admittit: ita vt constentur neque ipsum sibijpsi similem esse patrem, neque filium ipsum sibijpsi similem esse: sed filium esse similem patri, & in eo quod per omnia similis est patri, filium esse, & non patrem: ex quo patre perfectus ex perfectio, ante omnem intelligentiam & omnes ratiocinationes temporaque ac secula, ex patris similitudine genitus, sicut nouit solus pater, qui ex seipso ipsum citra passionem genuit, & filius qui ex ipso ipsum esse habet, & cui ipse reuelabit, in sui speculatione exhibens nobis vt patrem ipse dignè intelligamus. Et ne perturbet aliquos substantiarum nomen, propter hoc enim substantias orientales dicunt, vt proprietates personarum subsistentes & existentes notas faciant. Si enim spiritus est pater, spiritus etiam filius, spiritus etiam spiritus sanctus: non intelligitur pater filius subsistit autem & spiritus, qui non intelligitur filius, & qui non est spiritus. Subsistit autem & spiritus sanctus, & non est spiritus sanctus, neque pater, neque filius: sed spiritus sanctus ex patre, qui per filium datur merito subsistit & existentem. proinde proprietates personarum substantiarum substantias nominant orientales, non tres substantias, tria principia, aut tres deos dicentes. Detestantur enim si quis tres deos dicit. Imò neque patrem & filium duos deos dicunt. Confitentur enim vnam esse deitatem, continentem per filium in spiritu sancto omnia. Confitentur vnam deitatem, & vnum regnum, & vnum principium. Attamen personas in proprietatibus substantiarum piè notas reddunt: patrem in paterna autoritate subsistentem, intelligentes etiam filium, non partem esse patris, sed purè ex patre perfectum ex perfecto genitum & subsistentem confitentes. Et spiritum sanctum, quem diuina Scriptura Paraclætum nominat, ex patre per filium subsistentem notificantes. Veluti enim Paraclætus spiritus veritatis docet nos veritatem, quæ est filius: Nemo enim dicit Dominus Iesus, nisi in spiritu sancto: sic etiam filius qui est veritas, verum Deum suum patrem nos piè nosse docebit. quemadmodum dicit, Qui vidit me, vidit patrem. Igitur in spiritu sancto, filium dignè intelligimus. In filio verò vnigenito, patrem piè ac dignè glorificamus. Et hoc est sigillum fidei, in quo sigillo baptizari præcepit Saluator & Dominus noster Iesus Christus, dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizantes ipsos in nomine patris & filij, ac spiritus sancti. Equidem de filij similitudine ad patrem per omnia, diffusius alibi dictum est. Sed neque nunc breuibus indicare cunctabimur, quod Apostolus imaginem inuicibilis Dei filium dixit, & in hoc docuit quod filius similis est patri: alibi verò quomodo filium intelligere oportet, tradidit. Nam in epistola ad Philippenses dixit, Qui in forma Dei existens, non rapinam arbitratus est, quod esset aequalis Deo, sed inaniuit seipsum, forma serui accepta, in

Ingenitiac geniti uocatur, cur ex cogitata.

constantini pietas.

Substantiarum nominis ratio.

Similitudinis filij ad patrem ratio.

pta, in similitudine hominum constitutus. Et in epistola ad Romanos. Impotentiam enim legis, in eo quod imbecillis erat per carnem. Deus proprio filio misso in similitudine carnis peccati expleuit, & de peccato condemnauit peccatum in carne. Quare ex duobus testimoniis ex duabus epistolis, à corporali piè etiam de similitudine intelligentiam in incorporali, de patre ac filio nos edocemur. Nam hoc, Forma serui accepta: & hoc, in similitudine hominum constitutus, ostendit quod ex virgine carnem suscepit. Igitur caro quam suscepit filius Dei, eadem quidem est cum carne hominum, verum in similitudine hominum est, quoniam non ex femine velut homines, neque ex cubili viri genitus est. Sicut iuxta similem modum etiam filius spiritus existens, & ex patre spiritus genitus, iuxta hoc quidem quod spiritus ex spiritu est, idem est: velut caro ex carne. Mariæ est. Verum iuxta hoc, quod citra defluxum & passionem, ac partitionem ex patre genitus est, similis est patri. Et non ipse secundum carnem filius, in similitudine hominum est, & non ipse per omnia homo. Igitur per epistolam ad Ephesios docuit nos quomodo substantia filij similis est substantiæ patris. Spiritus enim ex patre, & iuxta spiritus quidem intelligentiam, idem: sicut iuxta carnis intelligentiam, idem. Non idem autem, sed simile, eo quod spiritus qui est filius, non est pater. Et caro quum Verbum suscepit, non est ex femine & voluptate: sed sic velut Euangelium nos docuit. Et per hæc sanè nos docuit velut antea dictum est, quomodo filius iuxta essentiam suam, & substantiam essentia suæ, similis est per omnia patri. Quomodo autem similis est iuxta voluntatem & actionem ac opera, per epistolam ad Romanos, vbi dixit: In similitudine carnis peccati, condemnauit peccatum in carne. Quæ enim eadem caro erat quam suscepit filius Dei, cum carne peccati, & similiter concitabatur ad famem & sitim ac somnum, velut omnis caro, ea ex his ad peccandum non commouebatur. Quæ propter dictum est, in similitudine carnis peccati. Id quod simile est huic. Quæ enim pater, hæc & filius similiter facit. Pater enim spiritus existens, autenticè facit: filius verò spiritus existens, non autenticè facit sicut pater, sed similiter. Igitur prout quidem caro & caro, idem est: sicut in quantum spiritus & spiritus, idem est, in quantum verò sine semine, non idem, sed simile. Sicut in quantum sine defluxu & passione filius, non idem, sed simile est. Et prout quidem caro & caro, idem, sicut prout spiritus & spiritus, idem. In quantum verò in similitudine carnis peccati, similis est carnis motibus, & non idem. Quemadmodum sanè in similitudine motus filius, ministri modo, & non idem sicut pater autenticè. Quæ enim pater facit, ea filius non sic ipse facit: sed similiter. Et manifestum est ex his, quod per omnia filius similis est patri, velut filius patri ex ipso genuino modo genitus. Nam absurdum est filium Dei ante secula existentem, & secundum naturam existentem: Deum, quando præter naturam suam ex Maria factus est homo, similem fieri ipsum hominibus secundum naturam, in suo ipsius quod habet præter naturam: præter naturam enim erat ipse qui Deus erat, vt homo fieret: In suo verò quod habet secundum naturam, non esse ipsum similem patri genitori. Si enim in suo quod habet præter naturam, similis est his qui sunt secundum naturam, multo magis similis est in suo quod habet secundum naturam, patri qui ipsum ingenuè genuit. Quare similem esse per omnia filium patri, propositum est in Scripturis. Similis est autem, velut docuit nos similis intelligentiam, Apostolus per ea quæ relata sunt. Similis enim est & in quantum vita ex vita, & lumen ex lumine, & verus ex vero, & sapientia ex sapiente. Et in summa est similis secundum scripturas, non iuxta actionem ac voluntatem solum, sed secundum ipsam essentiam & substantiam ac existentiam, similis est per omnia patri genitori, velut filius patri. Si verò noui illi ac vani hæretici disputantes contra nos ingenitum dicunt & genitum, dicemus ad ipsos: Quandoquidem vos malefici essentiam nomen, quod patres in vsu habent, velut non scriptum non admittitis: neque nos Ingeniti vocem in Scriptura non extantem recipimus. In corruptibilem enim, & inuisibilem, & immortalem, dicit Apostolus: nunquam autem Ingenitum ipsum nominauit Scriptura. Deinde velut dictum est, Ingenitus nondum significat patris intelligentiam, & genitus nondum significat propriè filium, sed ad omnia genita communem facit intelligentiam. Qui enim dixit genitum, quod quidem genitus est significauit, nequaquam verò filium, qui sempiternè intelligitur, declarauit. Quapropter sempiternè intelligentes filium Dei, hoc non recipimus. Ad hæc, patris & filij nomen, cognationem ad aliud & relationem significat. Quare etiam si patrem solum nominemus, habemus in nomine subintellectam notionem filij. Pater enim filij pater dicitur. Et si filium solum nominauerimus, habemus notionem patris, quia filius patris filius dicitur. Hæret enim alterum ex altero, & non dirimur cognationis habitus, sed & alterutrum solum dictum, conuenit alterius intelligentiam, & non nomen solum, sed cum nomine etiam naturæ consortium. patrem enim intelligentes Deum, Dei patrem intelligimus, & filium intelligentes Dei, Deum intelligimus relatum filium Dei, & similem illi secundum naturam, cuius intelligitur filius. Ingenitum verò non dicitur geniti ingenitum, neque genitum ingeniti genitum. Quandoquidem igitur neque mutuum inter se relationem habent ingeniti & geniti voces, neque simul naturam ostendunt, verum communem faciunt filij proprietatem ad reliquas creaturas, non suscipiemus eas voces propter insidias ad impietatem tendentes, sed semper patris & filij nomine piè vtetur. Primum quidem quod qui ex gentibus vocari sumus, non baptizati sumus in ingenitum & genitum, sed in patrem & filium. Deinde quod nusquam reperitur, quod filius suum patrem dixerit Ingenitum, sed semper patre dixit Deum, & semper seipsum filium Dei. Atque hoc ipsam paucis indicabim, audietes ipsi dicent, si diligeretis me, gauderetis utiq; quia uado ad patrem meum. Et: Quæ pater sanctificauit et misit in mundum. Et: Mibi in ascimini, quæ dixi, Filij Dei sum. Et: Ego ex patre exiui, et uenio, exiui ex patre, et ueni in mundum, rursum relinquo mundum, et eo ad patrem. Sed et Petri confessio est, Tu es Christus filius Dei. Et pater ex supernis dixit, Hic est filius meus dilectus. Et propterea quandoquidem

Idem itatis ac similitudinis ratio expressa.

Patris et filij nomen ad aliud est.

Ingeniti et geniti appellatiōes reprobatae.

Exemplar
alterius
epistolae
Semiariorum.

fic pater filij meminit, & filius patris, & in his nominibus (repeto sermonem) obſignati ſumus, his etiam ſemper utemur, repulſis prophanis vocum vanitatibus contra apoſtolicam fidem. Nam quod a patre dictum eſt, *In ſplendoribus ſanctorum, ex utero ante luciferum genui te*: neceſſario dictum eſt, & abducat a communitate ad creaturas filium, patre ex ipſo genuinum & proprie genitum filium, per veteri nomen docente. Sicut ſimiliter etiam filius, Dominus creavit me, dixit. & ut nouatam ipſius ad reliquas creaturas naturam putarem, neceſſario intulit, Ante omnes vero colles genui me: piam & paſſionis exortem filiationis ſuae ex Deo patre intelligentiam declarans. At ſemel quidem pater, & ſemel filius, propter praedictam piam ingenuitatem Dei, genui uocem uobis propoſuerunt. Verum totum nouum Teſtamentum plenum eſt patris & filij nominibus. Quo uero ex proprijs cognoscantur hi qui haereſim hanc nouarunt, ex multis ab ipſis in hoc argumentum conſcriptis, pauca per longum annotauimus, ex quibus Catholici totam haereſis ſententiam edoſti, neceſſario arbitror iudicabunt, eos qui haec ſcripſerunt deſtari ipſa, & ipſos ſua ipſorum reiſcere ab apoſtolica fide, deſtari item ac anathemate ferire eos qui eadem cum ipſis ſentiunt ac doceant. Scribunt enim ipſis uerbis, ſic: Nam ut impertirem uobis optima in Deo uerba, atque haec breuibus, maxime propoſui. Quicquid enim ſimilitudinem ſecundum eſſentiam filium cum patre conſeruare opinantur, extra ueritatem progrediuntur, per ingenui appellationem accuſantes ſimilem ſecundum eſſentiam. Et rursus dicunt, Filius uero minor natiuitate eſt, & eſſe conſeſſum eſt: Non ergo ſimilitudinem ſecundum eſſentiam conſeruat ad ingenuum, uerum conſeruat in propria ſubſtantia ferens Dei uoluntatem. Igitur ſimilitudinem conſeruat non ſecundum eſſentiam, ſed iuxta uoluntatis rationem. Qualem enim uoluit, produxit. Et rursus, Quomodo non etiam ipſe mecum conſiteris, quod ſecundum eſſentiam non eſt filius ſimilis patri? Et rursus Quando ſane in conſeſſo eſt, filius ſine carens, non ex propria natura uitam habens, ſed ex ingenui poteſtate. Verum ingenua natura infinite ſuperior eſt omni poteſtate. Quomodo manifeſtos faciunt ſeipſos impij, pro ſimilitudine eſſentiae diuerſitatem eſſentiae immutantes ac praedicantes. Et rursus, Quapropter nomen pater eſſentiae ſignificationem non habet, ſed poteſtatis quae produxit filium ante ſecula Deum Verbum, quam habet infinite ipſi donatam, & quam eſſentiam ac poteſtatem habens perſeuerat. Et rursus, Eſſentiae ſignificatiuum uoluit eſſe uocem pater ſed non poteſtatis. Itaque patris nomine appellant etiam uingenui ſubſtantiam. Dicimus nunc ad praesentes haereticos, Quia uos ſcripſiſtis ſimilem ſecundum uoluntatem, diſſimilem ſecundum eſſentiam: ideo nos contra ſcripſimus, quod ſimilis non ſecundum imitationem ſolum eſt, ſed etiam ſecundum eſſentiam. Quandoquidem igitur primi uos eſſentiae mentionem feciſtis, diſſimilem ſecundum eſſentiam dicentes: & propterea conamini ut tollatur nomen eſſentiae, quo iuxta uoluntatem ſolum ſimilem eſſe filium dicatis: ſi uere aſſentimini per omnia ſimilem eſſe filium patri, deſtami eos qui differentiam ſimilitudinis proferunt, & ſcribite ſic: Si quis non per omnia ſimilem deſtami filium patri, ſicut filium patri: ſed iuxta ſolam uoluntatem ſimilem dixerit, iuxta eſſentiam uero diſſimilem, anathema ſit. Et poſtea ſi uolunt eſſentiae nominis mentionem facere, & reprobare ſuas ipſorum ſubſcriptiones: eſſentiae mentionem ubique facientes conſiteantur etiam quae tradita ſunt a patribus, non ſolum ſecundum uoluntatem, ſed etiam iuxta eſſentiam & ſubſtantiam ac eſſentiam per omnia ſemel ſimilem eſſe filium patri, uelut filium patri, quem admodum diuinae dicunt Scripturae. Etenim in editam fidem, de eo quod ſimilis eſt filius patri per omnia, ſic ſubſcripſerunt: Ego Marcus episcopus Arethusaſis ſic credo, ac ſentio uelut praſcriptum eſt, & qui praesentes fuerunt ſimiliter. Valens uero ſic: Quomodo quidem ſubſcripſimus nocte illuſcentis Pentecoſtes, praſcriptam ſubſcriptionem nouerunt qui praesentes fuerunt, & ipſe pius rex, apud quem & ſcripto & citra ſcriptum teſtatus ſum. Poſtea uero quum ſuo more Valens ſubſcripſiſſet, & in ſubſcriptione appoſuiſſet, ſimilem filium patri: non autem appoſuiſſet per omnia, & oſtendiſſet quomodo aſſentio eſſet praſcriptis, aut quomodo coeſſentialis uocem intelligeret: adnotauit hunc pius rex, & coegit ipſum addere, per omnia: quod etiam addidit Baſilius. Suſpicans itaque Valens Baſilium ipſum hoc, per omnia, ex propria ſententia appoſuiſſe, feſtinauit etiam ipſe hoc arripere, ſecumque ad Synodum in Arimino deferre. Subſcripſit autem ſic: Ego Baſilius episcopus Ancyrae, credo ac conſentio praſcriptis, ſimilem conſitens filium patri per omnia: per omnia uero, non ſecundum uoluntatem ſolum, ſed & ſecundum ſubſtantiam & ſecundum eſſentiam, & ſecundum eſſentiam, uelut filium, ſecundum diuinas Scripturas, ſpiritum ex ſpiritu, uitam ex uita, lumen de lumine, Deum ex Deo, uerum ex uero, ſapientiam filium ex ſapiente Deo & patre. Et in ſumma, per omnia ſimilem filium patri, uelut filium patri. Et ſi quis ſecundum aliquid ſimilem dixerit, uelut praſcriptum eſt, cum alienum eſſe a catholica Eccleſia, uelut qui non dicit ſecundum diuinas ſcripturas ſimilem filium patri. Lecta eſt ſubſcriptio, & data eſt Valenti, praesente Marco, Georgio, Verſacio, Germano, Hypatiano, episcopis & pſbyteris ac diaconis pluribus. Haec epistolae poſt poſitae ſunt, ut uſquequaque ſtudioſus & ueram fidem requirens ſciat, quod non ex inani ferimur ad dicendum contra quosdam, ſed ex ueris conſirmationibus procedere conamur. Itaque ad contentionem deuenerunt iſdem rursus cum ſodalibus ſuis, propter odia quaedam & emulationem humanam rixantes inter ſe, & de principatu litigantes. Et fortiſſima eſt tunc pars horum Semiariorum, Baſilij inquam, & Georgij ac Syluani, & reliquorum quos haberent ſecum carnis dextram, Conſtantium regem. Vicit tamen Eudoxius, & Georgius Alexandrinus, & Euzoius Antiochenus. Er Baſilius quidem ac Georgius Laodiceae depreſſi ſunt, quamuis multum ualere. Ex quibus multi ſeparati ſunt ab eadem haereſi ac ſynodo. Et diuiſa eſt Arrianorum congregatio in tres ordines. Acacius enim Paleſtinae Caſareae episcopus cum Meletio & Vranio Tyrio, & Eutychio Eleutheroſopolita, propter emulationem & odium aduerſus Cyrillum Hieroſolymitanum

Synodus
Ariminensis

Arrianorum
sectae tres

lymitanum, reſtitit Baſilio & Georgio Laodiceo, & Syluano Tarſenſi, Eleuſioque Cizici, ac Macedoniae Conſtantinopolitae, & Eulathio Sebaſtae, & Aniano Antiocheno. Tunc his confirmatis contra ipſum, idem Acacius ſeipſum armavit, & multam turbam concitauit. Et inter ſe quidem eiuſdem opinionionis ſententiam habuerunt. quum autem unusquisque diuerſimode conſiteretur, inter ſe ad contentionem progreſſi ac fiſſi, in praedictos tres ordines diuulſi ſunt. Nam Acacius cum ſuis, neque coeſſentialem conſitebatur, neque creaturam uiam ex creaturis. Et quanuis iſdem eſſent, occulte uero propter temporis occaſionem creaturam uocem conticeſcerent, ipſi quidem toti fuerunt quales etiam Arriani, occultauerunt autem in illo tempore, nihil aliud ſentientes quam hoc propter eos qui ipſis amixti erant, natura quidem orthodoxi, uerum hypocritae, ut qui ſimularent regiam dextram, & formidarent, haberentque inter ſe inimicitiam, ſua confirmare uolentes. Euty chius enim Eleutheroſopolita, nimirum ut qui a beato Maximo Hieroſolymita conſeſſore ac episcopo fide haberet manifeſte orthodoxam: propter inimicitiam aduerſus Cyrillum, non ammixtus fuit Acacio, orthodoxam quidem habens fidem uſque ad tempus, ſimulans autem ob proprium thronum: & alij plures Paleſtinae (propter quos Acacius cum ſuis inſtructus erat) eandem rabiem habentes, & inſanam malam fidem, tandem ad tempus nihil concitabant de his, neque conſitebantur, neque negabant. Sed congregati ſi in Seleucia aſpera appellata in Iſauria, ex praecocepto Conſtantij regis, aliam fidem edunt, non ſecundum eam quae a patribus poſita eſt in urbe Nicaea, quae recte & bene ordinata eſt, ſed ſimulate uelut per ſimplicitatem dicentes, Credo in unum Deum patrem omnipotentem, & caetera. & in filium Dei: ſimiliter, nihil fortius loquuti. Poſtea uero ut fabulam ſuam agerent, dixerunt, Reiecit uocem coeſſentialem, uelut alienam a diuina Scriptura. Diſſimilitudinem uero filij ad patrem anathemate ferimus. Et haec fraudulentoſum uenatorum eſca. Nam quum inter ſe conuerſabantur, dicebant ac docebant, quod creatura quidem eſt filius Dei, ſed ſimilis eſt patri, uelut iuxta ſententiam hanc quae inter homines recepta eſt. Exprimunt enim & paleſtae ſtatuas, & aſſimilant imagines ex auro & argento, & alia materia, aut per colores in ligno, & ſimilitudinem habent, nihil autem iuxta aequalitatem expreſſorum. Sic apud ipſos fraus erat, conſiteri quidem ſimilem patri, nihil autem habere de patris deitate in totum. Verum quidam ex his qui cum ipſis erant, propter inſtantem ita temporis calamitatem, ſimul ſuſcipiebant, & ſimul erant conſcij plerique ipſorum. Quidam uero etiam ignorantes, uelut poſtea oſtenſum eſt. Erat enim cum his Patrophylus Scytopolita, & poſt hunc Philippus, qui illic conſtitutus erat ſucceſſor praedicti, & alij plures, qui natura hanc haereſim tenebant. Nunc uero poſt illorum obitum, quum dilata eſt ipſorum mala opinio, etiam cum loquendi fiducia ex hac haereſi ſunt, propter carnis dextram, & dum non amplius impediuntur, palam praedicant ipſorum aggreſſionem, non amplius neque pudore prohibiti, neque aliquo praecocepto coerciti. Quo uero non uideamur ex inani ferri, etiam editam illic ab Acacio fidem cum ſubſcriptione in ipſa ſynodo factam hic apponam. Et eſt haec: Nos qui conuenimus, Episcopi ex diuerſis prouincijs in Seleucia Iſauriae, ad mandatum pietatis pientiffimi regis noſtri Conſtantij, haec colloquuti ſumus iuxta regiam uoluntatem. Heſterna die quae erat ante quintum Calendas Octobres, omnem diligentiam adhibuimus, ut pacem Eccleſiae cum omni bono ordine conſeruaremus, & fidem firmiter diſtingueremus, uelut praecoceptum pientiffimus rex noſter Conſtantius, iuxta propheticas uoces, & nihil praeter diuinas Scripturas Eccleſiaſticae fidei adderemus. Quandoquidem uero in ſynodo quidam noſtros partim contumelias affecerunt, partim os obturarunt non permittentes ipſis loqui, partim excluſerunt inuitos: ſed & depoſitos habebant ſecum ex diuerſis prouincijs, & praeter regulam conſtitutos ſecum ducebant, ut conſeſſus uindictae tumultu plenus fieret: quem admodum illuſtriſſimus comes Leonas, & ſplendiſſimus dux prouinciae Lauriciae ſuis oculis perceperunt: ea de cauſa proſitemur quod non fugimus, neque auerſamur authenticam fidem in dedicationis feſtiuitate in Antiochia editam proferre, ubi etiam maxime patres noſtri illo tempore ad ſubiectam quaestionem concurſerunt. Na multos turbauit uox coeſſentialis, & ſimilis eſſentiae appellatio, in praeteritis temporibus uſque in praesens. Sed & uſque huc dicitur nouari ab aliquibus diſſimilitudo filij ad patrem. Quapropter coeſſentialem uocem reiſcimus, uelut a ſcripturis alienam. Diſſimilitudinem uero deſtatur. Et omnes qui tales ſunt, alienos ab Eccleſia putamus. Similitudinem autem filij ad patrem clare conſitemur, iuxta Apoſtolum dicentem de filio, Qui eſt imago Dei inuiſibilis. Conſitemur autem & credimus in unum Deum, patrem omnipotentem, creatorem caeli & terrae, uisibiliumque ac inuiſibilium. Credimus autem & in Dominum noſtrum IESUM CHRISTUM filium Dei, ex ipſo genitum citra paſſionem ante omnia ſecula, Deum Verbum, Deum ex Deo uingenuum, lumen, uitam, ueritatem, ſapientiam, potentiam, per quem omnia facta ſunt in caelo & in terra, ſue uisibilia, ſue inuiſibilia. Hunc credimus in conſummatione ſeculorum ad reprobationem peccati, carnem aſſumpſiſſe ex ſanta uirgine, & hominem factum eſſe, paſſumque eſſe pro peccatis noſtris, ac reſurrexiſſe, & aſſumptum eſſe in caelos, & ſedere in dextera patris, rursus uenturum in gloria, ad iudicandum uiuos & mortuos. Credimus & in ſpiritum ſanctum, quem etiam Paracletum nominauit Saluator ac Dominus noſter IESUS CHRISTUS, ubi promiſit poſt abitionem ſuam miſſurum ſe eſſe hunc diſcipulis, quem etiam miſit, per quem & ſanctificat eos qui in Eccleſia credunt, & baptizati ſunt in nomine patris & filij ac ſpiritus ſancti. Eos uero qui praeter hanc fidem aliud quid praedicant, alienos nouit catholica Eccleſia. Quod autem huic fidei aequiualeſ eſt & ea quae in Sirmio prima edita eſt fides, coram pietate regis noſtri, cognoscunt qui ipſam legunt. Subſcripſerunt praesentes, Baſilius, Marcus, Georgius, Alexandriae episcopus, Pancratius, Hypatianus, & plurimi episcopi occidentis. Ego Georgius episcopus Alexandriae edidi fidem ſic, & conſiteor me ſentire uelut praepoſitum eſt. Ego Acacius episcopus

Seleucia
aspera
nodus.

Fidei Seleucia editae exemplum.

Fides Synodi Seleucia.

scopus Cæsareæ edidi fidē sic, & cōfiteor me sentire velut præpositū est. Vranius episcopus Tyri. Euty-
 chius episcopus Eleutheropolis. Zoilus episcopus Larissæ Syriæ. Seras episcopus ex Paratonia Li-
 byæ. Paulus episcopus Emises. Eustathius episcopus Epiphaniæ. Irenæus episcopus Tripolis Phœni-
 ces. Eusebius episcopus Seleuciæ Syriæ. Eutyrianus episcopus Patarorum Lyciæ. Eustathius epi-
 scopus Pinarorum & Sidymorū. Basilius episcopus Cauniorū Lydiæ. Petrus episcopus Hippī Pale-
 stinæ. Stephanus episcopus Ptolemaidis Libyæ. Eudoxius episcopus. Apollonius episcopus Oxyrin-
 chi. Theodotus episcopus Ostracines. Leontius episcopus Lydiæ. Theodosius episcopus Philadel-
 phiæ Lydiæ. Phœbus episcopus Polychalandæ Lydiæ. Magnus episcopus Themitorum Phrygiæ. E-
 uagrius episcopus Mitylenes insularum. Cyrion episcopus Dolyches. Augustus episcopus Euphrate-
 siæ. Pollax episcopus Prouinciæ secundæ Libyæ. Pancratius episcopus Pelusij. Philicadus episcopus
 Agustadarum Phrygiæ prouinciæ. Serapion episcopus Antipyrgi Libyæ. Eusebius episcopus Seba-
 stæ Palestinæ. Heliodorus episcopus Sozusa Pentapolis. Ptolemæus episcopus Thmucos Aguston-
 ces. Augarus episcopus Cyri Euphrasiæ. Exeretus episcopus Gerasorum. Arabion episcopus Adrao-
 rum. Charisius episcopus Azoti. Elisseus episcopus Dioeletianopolis. Germanus episcopus Petro-
 rum. Barochius episcopus Arabiæ. simul episcopi. x l i i i .

Hætenus prædictorum Semiariorum & Arianorum fidei editio.

Vos qui intelligentia præditi estis, ubi hanc & alias perlegistis, cognoscitis quomodo astuta est ag-
 gressio alterius ipsorum congregationis, & nihil rectum, neque breue habens confessionis de Deo.
 Dicit enim Dominus, *Quod in aurem a diuinitate, hoc prædicat in testis.* Et Apostolus dicit, *Veritatem lo-
 quatur unusquisque cum proximo suo.* At Propheta horum malignitatem redarguens detegit, ac dicit,
Cum proximo suo loquitur pacifica, in corde uero suo habet inimicitiam siue maliciam. Sic etiā hi, Acacius
 inquam, cum suis cōplices, ab his qui regi adhærebāt diuini, cupientes soluere vinculum veræ con-
 fessionis, spuriam quandam & deprehensibilem, vndiquaq; dissolubilem ediderunt editionē, quo
 possent ex his relatis, si quidē vellent, aliquos decipere, & iustum confiteri. Si vero uoluerit sua ma-
 læ opinionis venenum detegere, erit ipsis commoda hæc editio, ambigua existēs ad duos modos, &
 potens facere vnusquisq; figmenti ipsorum confessionem. At quandoquidem in hac. Acacij syno-
 do ab alijs duabus synodis diuisa: diximus enim quomodo in tres ordines Arianorum secta diuisa est
 nam Eudoxius & Germanus, & Georgius Alexandrinus, ac Euzoius Antiochiæ, in vnum ordinem
 Arianorū filii sunt. Basilius uero & Eleusius, Eustathiusq; ac Georgius Laodiceæ, & Syluanus Tarfi, & Macedo
 nes tres. Acacius autem Meletius, & alij plures in alterum ordinem & ipsi constituerunt. Et erat totum opus nequi-
 tia plenum. Quæ enim quisque sentiebat, ea etiam alter habebat. Verum ad scissuras inter se dissecti
 sunt, aut obinuidiam, aut propter odium quoddam mutuū, eo quod Cyrillus Hierosolymitanus ad-
 uersus Eutyrium iram haberet, & hic rursus aduersus illum. Et quod Cyrillus esset cum Basilio Ga-
 lata, ac Aniano constituto in Antiochia, & Georgio Laodiceæ. Quid autem tempus tero in diuidē-
 dis ac recensendis ipsorum sectis? Deueniam ad horum oppositiones, & subuersionem fraudis singu-
 lorum. Oportet autem me prius de his quæ postea facta sunt dicere. Contigit enim hoc quibusdam
 in bonitatem, quibusdam ad prauitatem. Nam Meletius in Antiochia constitutus ab Acacio, hinc e-
 nim facta est Acacij reuocatio, eo quod vel modicum quiddam ex maligna ipsorum opinione auersa
 retur, & ostēderet se ipsum inter orthodoxos esse, ex hoc quod confirmaret prædictum Meletium in
 constitutione. Constitutus itaque Meletius hic ab Acacio & complicibus eius, putabatur ab ipsis ef-
 se ipsorum opinionis, sed non inuentus est sic, velut multi de ipso tradunt. Etenim qui nunc ab ipso
 & ordine ipsius inuitati sunt, hi eo quod ille fugatus est & à proprio throno eiectus, temporis moræ
 ac persecutionis dilatori accedentes, ac consentientes propter Deum, rectam fidem habent. Fuerūt
 enim populi plures huius ordinis ipsius synodi, qui sibijpsos episcopos constituerunt, & mirabiliter
 de fide confitentur, & cōfessionem uocem non reiciunt. Sed & paratos se esse aiunt, si fiat synodus
 perfecta, confiteri, & non negare. Contigit enim ipsum prædictum venerandissimum Meletium ab
 Arianis Acacio adhaerentibus constitutum, in primo alloquio velut primicias in Antiochena ecclesia
 exponere, & ut quidem plures asserunt iuxta rectæ fidei sententiam. Cæterum ipsius expositionem
 hic apponam. Et est hoc exemplar Concionis Meletii.

Sapientissimus Ecclesiastes dicit, *Melior est finis sermonis quam principium eius. quanto melius est ac secu-
 rius cessare à dicēdi certamine quam accipere: maxime quando idē Ecclesiastes ait, ipsa sapientia pauperis
 uilipenditur, & sermones ipsius non audiuntur.* Quandoquidem corpus non est vnum mēbrum, sed mul-
 ta: omnia autem mēbra mutuam inter se curam habent, ut ne sit dissensio in corpore. Et nō potest di-
 cere caput pedibus, non est mihi opus uobis, uerūm Deus contēperauit corpus, & inferiori mēbro cō-
 tribuit ampliorem honorē. Quod quidem igitur fieri non potest, quin dum totum corpus mouetur,
 simul cōmoueat & quodq; mēbrum, hinc manifestum est. Quale uero fecerit quis principij sermo
 nis ad uos? aut manifestū est, quod omnis incipiendi & sermonis & operis, cōuenit benignū ac pacifi-
 cum principij facere, ac finē: & qui ab eo incipiūt, etiam in ipsum desinūt? Hoc enim dicit Aposto-
 lus euenturū esse ad salutē per nostras preces & suppeditationē spiritus, quē dat Iesus credētibus
 in ipsum. Et siue ædificationē loquatur quis, siue exhortationē, siue consolationē dilectionis, siue cō-
 munionē ipsius, per pacē quæ est secundū Deū, accedit, nō tamen ad oēs indiscriminatim, sed ad diligē-
 tes legē, uelut Propheta dicit: *Legē non corporalē, quæ imaginem & vmbra habet futurorū, sed spi-
 ritualis.* est ipsis offendiculum. Quare clarum est quōd qui pacem oderunt, eos offendiculum manet, & oportet
 eos

*Arianorū
 secte ordi-
 nes tres.*

*Lex cor-
 poralis &
 spiritualis.*

ret eos qui ab his liberari desiderant, uelut scutum quondā prætere ditionē erga Deum. Ipse
 enim pax nostra, qui fecit ambo vnū, & interpositam sepem destruxit, inimicitia in carne, lege man-
 datorū in dogmatibus abolita. Et neque mandati Domini seruari datur, dilectione Dei non præ-
 eunte. Si enim diligitis me, inquit, mandata mea seruabitis. Neq; oculi illuminari possunt, neq; cor,
 mandato non illuminante. *Mandatum enim Domini, inquit, lucidum illuminans oculos.* Imō neque sermo =
 nem ueritatis emittere datur, neque quis habet c h r i s t v m in seipso loquentem, iuxta eum qui
 dicit, *Num experimentum requiritis eius qui in me loquitur c h r i s t i ?* Imō potius non loquitur so-
 lum, sed etiam miseretur. *Veniat enim, inquit, misericordia tua & salutare tuum super me, & responsurus
 sum exprobrantibus mihi sermonem: id quod non contingeret utique, nisi quis iustificationes require-
 ret.* Eorum enim qui non sic dispositum habitum habent, confusio cōtingit in opprobrijs, ut nō pos-
 sint loqui. *Aufer a me opprobrium, inquit, & uilipensionem.* Auferatur autem ex ore, ueritatis sermo, ut
 nihil amplius sit preceanti, Ne auferas sermonem ueritatis ex ore meo. Quando autem hoc contin-
 git? quum non seruauerit legem per omnia, quum non ambulauerit quis in dilatatiōe. Dilatari enim
 oportet cor, in quo quis c h r i s t v m inambulantem capere uult: cuius gloriam non homines, sed
 cœli explicant, Cœli enim enarrant gloriam Dei. imō magis ipse pater, dicens, *Hic est filius meus dile-
 ctus, in quo mihi bene complacitum est: quem non potest quis confiteri, si in altū loquatur aduersus pro-
 ximum suum, si in Antichristorum ordinem ac cognominationem seipsum confiteatur, defectione fa-
 cta ab ordine ac cognomine Christianorum.* De quibus dictum est, *Ne attigeritis uictos meos.* Quis
 enim, inquit, est qui mentitur, nisi negat quod Iesus non est c h r i s t v s ? hic, inquit, est Antichristus.
 Qui enim negat filium, neque patrem habet. Qui uero confitetur filium, etiam patrem confitetur. Quod igitur
 inquit, ab initio audiuitis, hoc maneat in uobis. Et si, inquit, manserit in uobis quod ab initio audiuitis,
 etiam uos in filio manebitis, & patre. Manebim⁹ autem, quum coram Deo & electis angelis confitebi-
 mur, imō etiam coram regibus, & non fuerimus pudefacti. *Loquebar enim, inquit, testimonia tua coram
 regibus, & non sum pudefactus: quoniam filius Dei, Deus ex Deo est, unus ex uno, ex ingenito unigenitus, ele-
 ctus ac præminens genimen genitoris, & dignus filius, principio carentis & inenarrabilis interpres inenar-
 rabilis.* Verbum & sapientia ac potentia, eius qui superat sapientiam & potentiam, & quicquid lin-
 gua loqui potest, & cogitatio mouere, genimen perfectum & manens, ex perfecto ac manente in-
 identitate: quod neque defluxit ex patre, neque dissectum est ac diuisum, sed citra passionem ac in-
 tegrē prodijt, ex eo qui nihil eorum abiicit quæ habuit. Et Verbum est ac dicitur filius, non quidem
 uox patris, neque loquela intelligitur. Subsistit enim per seipsum, & operatur per seipsum omnia, &
 in seipso omnia. Quæ admodum & sapientia idem existens, non cogitatio patris intelligitur, neque
 motus est actio ipsius principalis, sed genimen simile patris, & quod characterem patris exactē expri-
 mit. Hunc enim pater obignauit Deus: & non in alio quidem est, non subsistit autem per seipsum,
 sed genimen actiuum, quod fecit hoc totum, & semper conseruat. Hæc sufficiunt ut & à Græcorum
 errore, & à Iudæica superstitione, & hæretica præua opinione nos liberent. Quandoquidem uero qui
 dam dictionum in Scripturis positaram sententiam peruertunt, & aliter quàm conuenit interpre-
 tantur, & neque uerborum vim, neque rerum naturam considerant, & deitatem filij reprobare au-
 dent, offendentes ad dictionem creaturæ, quæ in Prouerbijs habetur: *Dominus creauit me principium
 uiarum suarum in opera sua: eos sanē oportebat spiritum uiuificantem sequi, & non literam occiden-
 tem.* Spiritus enim uiuificat. Age sanē audebimus & nos pauca de his tractare: non quod non per-
 fectē dictum sit ab his qui ante nos dixerunt: profectō enim si quis hoc dixerit, infanierit, neq; quod
 docente opus habeatis. Ipsi enim uos à Deo edocti estis: sed ut in cōscientijs nostris manifestemur,
 quod concupiscimus spirituale beneficium uobis conferre. Credas igitur quod neque alibi in Scri-
 ptura, neque in præsentī loco, contraria uerba Scripturæ inter se sunt: etiam si pugnare uideantur
 tur apud eos qui sanam fidem non habent, aut intelligentia debili præditi sunt: & quod nullum
 exemplum in mundo inueniri potest, quod sufficiat per se clarē declarare vnigeniti naturam. Et
 propterea Scriptura multis speculationibus ac cognominibus utitur, si quo modo possimus per
 ea quæ circa nos sunt, cōprehendere id quod supra nos est: & per ea quæ cognoscuntur, imaginari
 ignota, sensim ac paulatim à manifestis ad occulta perducti. Quandoquidem igitur oportebat creden-
 tes in c h r i s t v m, credere quod similis est filius patri, utpote qui imago est eius qui in om-
 nibus facta est, & in terra. Imago autem non uelut inani-
 matum animati, neque uelut actio artis, neque uelut effectus operationis: sed genimen genitoris. Et
 quia non phas est per corporalem humanam generationem, vnigeniti ante secula generationem ex-
 primere, & uelut per exemplum sapientiæ, quæ humanas cogitationes patris complectitur, non
 tamen ut non in substantia sit, & non existat: ea de causa utriusque uocibus ufa est Scriptura, &
 creaturæ, & generationis, itemque uoce creauit, & uoce genuit. Non quod contraria uideatur &
 in eodem & de iisdem dicere: sed ut per uocem creauit, substantiam & stabilitatem, per genuit ue-
 rō, præminentiā vnigeniti ac proprietatem declarat. Ego, inquit, ex patre exiui & uenio. Suffi-
 cians est autem & sapientiæ nomen, ut omnem passionis intelligentiam excludat. Sed quo ferimur
 immemores eius, qui dixit: *O altitudo diuitiarum & sapientiæ ac scientiæ Dei, quam imperferutabi-
 lia sunt iudicia ipsius, & imperuestigabiles uia ipsius.* Habemus enim doctorem spiritum ueritatis,
 quem dedit nobis Dominus post assumptionem in cœlos, ut uideamus ea quæ à Deo nobis do-
 nata sunt, in quo etiam loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ sermonibus, sed in do-
 ctinis spiritus, & spiritualibus spiritualia comparantes. In quo colimus & adoramus, quapro-
 pter ignominia afficimur. In quo prophetæ prophetarunt. In quo iusti deducti sunt. Per
 f 4 qu em

*Contrarie
 tas nō est
 in Scriptu-
 ra.*

*Imaginis
 ratio,*

*Quare dicitur
 qd ex
 creatura
 creata est*

*Creauit
 & genuit
 uocē usus
 cur rece-
 ptus.*

quem ad filium adducimus. Verum quid sumus curiosi de natura? Nunquid enim velut carnalibus, & non sicut spiritualibus colloquimur? De alijs enim dictum est illud, *Non possumus ad vos loqui ut spirituales, sed velut carnales.* Timendum enim est, ne forte ex contentione de incomprehensibilibus, & ex inquisitione eorum quae assequi non possumus, in profundum impietatis incidamus. Et dixi, *Commentis utar, et ipsa elongata est a me ultra quam erat, et in altam profunditatem, quis inueniet ipsam?* Sim⁹ me mores eius qui dixit, *Ex parte cognosimus, et ex parte prophetamus. Quum autem uenerit perfectum, tunc quod ex parte est abolebitur.* Si quis sibi videtur cognoscere, nondum nouit velut nosse oportet. Et propterea timendum est, ne forte dum conamur dicere, de quibus non possumus dicere, prohibeamur, ut neque dicamus de his quae possumus dicere. Ex fide enim oportet loqui, non ex his quae dicuntur credere. Credidi enim, inquit, quapropter loquutus sum. Quum igitur de propria natiuitate pronuntiare nequeunt, curiose inuestigemus, ac contendere nitamur de Dei generatione, quomodo non timor est, ne forte qui dedit non solum linguam disciplinae, sed etiam ut sciamus quando oportet loqui, ob dicendi petulantiam silentio nos damnet? Id quod in beato Zacharia factum est. *Qui quum non credidisset ei qui nuntiabat natiuitatem filij, humanis ratiocinationibus Dei gratiam ac potentiamentens, & disceptans apud seipsum, an hoc natura posset, ut vir senex, exprouectae aetatis muliere filios sulciperet, quid inquit? quomodo cognoscam hoc quod ita futurum est? Ego enim sum senex, & uxor mea prouectae aetatis in diebus suis. Proinde quum audiuisset, Ecce eris silens, & non poteris loqui: regressus est, & non est loquutus.* Quapropter omnia de ambiguis contentione, & de his quae supra nos sunt, teneamus ea quae accepimus. Quis enim est qui audeat ob cognitionem & scientiam inflari, quando ipse qui reuelationibus dignus factus est, qui in tertium caelum assumptus est, qui audiuit uerba arcana, ad modestiam ada⁹ est per stimulum in carne, ut ne se esse ferret. Et ipse! Propheta, qui dixit, *Credidi, propter quod loquutus sum: humiliatus sum, inquit, non simpliciter, sed uehementer. Quanto enim quis propius ad cognitionem peruenerit uideretur, tanto magis debet cogitare apud seipsum, quod homo est. De hoc audi quid dicat: Ego uero dixi in excessu meo, omnis homo, medax. Habentes igitur doctorem ueritatis, non amplius humanis doctoribus utamur, sed intelligentes, neque modos perscrutemur, neque aliud quicquam. Quemadmodum enim generationem filij dicere non est, ita modum quo genuit pater, proferre non possumus. Sed putandum est sufficere ad doctrinam hoc, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Det uero Dominus, ut nos iuxta Abrahamum sentiamus, qui dicit: *Nunc incepi loqui ad Dominum meum; Ego uero terra sum ac cinis: & non iuxta cedros Libani nos efferamus.* Quia non in doctis humanae sapientiae sermonibus, sed in doctrina fidei, aequalis & pacifica sapientia acquiritur: neque dubitemus, sed quicquid facimus sic faciamus, ut Deo patri cum ipso in sancto spiritu complaceamus. Cui gloria & imperium, & honor, & potentia nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.*

Fides uerba praecedat.

Hactenus confessio Meletij.

Visum est porro plerisque Arianorum, ut ipsum a Pontica regione transferrent, non in gratiam, neque in quietem, sed in molestiam grauiorem. Hinc concitant regem, ac deserunt virum, velut qui non confessus sit creaturam perfectam, & depellunt ipsum ex sua cathedra. Et noctu fugatur, ut usque ad haec tempora. Qui etiam in hunc diem est in patria sua, vir in precio ac eximiatione, praesertim per ea quae nunc audiuius ipsum praestitisse, & ex his quae nunc Antiocheni de ipso consentunt, non amplius omnino, & ne in transcurso quidem uocis creaturae mentionem facientes, sed coessentialem co-fidentes patrem & filium, & spiritum sanctum, tres substantias, unam essentiam, unam deitatem, quemadmodum est uera fides ab origine prophetica & Euangelica ac Apostolica, quam confessi sunt patres nostri & episcopi in Nicæa synodo congregati, coram Constantino Magno ac beatissimo rege. Opto autem, ut contingat etiam ipsum uenerandissimum Meletium sic confiteri, quemadmodum hi qui sub ipso sunt in Antiochia, & alijs quibusdam locis consentunt. Sunt enim & aliqui qui uidentur cum ipso societatem habere, & cum ipsius synodo, qui blasphemant spiritum sanctum. Et de filio quidem recte dicunt, uerum spiritum sanctum creatum putant, & omnino a Deo alienum. De quibus postea in haeresi ipsorum subuersione, omnia exacte pro uiribus dicemus. Venerandus igitur est nobis, uelut dixi, hic uir propter talem de ipso famam. Nam & alijs uita eius uenerabilis est, mores boni, & ipse pro omnia populis gratus, propter uita suam apud omnes praedicatam. Quidam uero etiam de hoc, non habeo quod dicam an odio aut inuidia inducti, aut sua ipsorum magnificare uolentes, aliqua narrarunt: quod non propter rectam fidem contra ipsum motus factus est, sed propter regularia, inquirunt negotia, & ob rixas inter ipsum & sacerdotium ipsius, & quod suscepit quos olim reiecit, ac anathemate percussit. Sed haec non ualde approbamus, eo quod maxime postea in sua synodo quotidie multa corripuit, ac confessus est in fide, uelut supra a me iudicatum est. Oportet enim partim hoc pro uiribus, ac iuxta debilitatem nostram in omnibus uere dicere. Fieri potest enim, ut non animaduertit uir in impetu expositionis uerborum, non habeo quod dicam: fieri potest ut per simplicitatem ab ipso prolatus sit sermo, Deus nouit: uerum in una parte reprehensibiles sunt duo aut tres sermones in eadem expositione, in eo quod omnino de creatura de filio Dei accipit in ipsius deitate, etiam usque ad nomen tantum: & in eo quod dicit Super sapientiam, & si quod aliud. Caeterum quum pauca aduersus ea quae ab ipsis proposita sunt recesserim, etiam hanc narrationem praeteribimus. Dicite nobis o uos, quod molesti fuit dicere simile essentia coessentialis: manifeste nobis consisteamini, quo & eos cognoscamus proprios esse, & non alienos. Potest enim & simile essentia esse res ad aurum, stannum ad argentum, plumbum ad ferrum. At non decipiet nos uestra excogitata & tornata fabulofitas. Siquidem enim uultis quosdam decipere, & medaces praetextu dicere, quod non oportet dicere coessentialis, ut ne coniunctionem faciamus filium ad patrem, aut spiritum ad filium & patrem:

Meletij integritas.

Similis essentia si significatio

& patre: etiam in hoc corrumpit uestra illa excogitata ratio. Non enim dicimus, simul essentialis, sed coessentialis: quo nihil patris immutatum confiteamur, sed Deum reuera ex Deo genitum, & non aliunde, neque ex nihilo, sed ex patre progressum sine tempore, & sine principio, & inenarrabiliter genitum, semper existentem apud patrem, & nunquam esse desinentem, sed genitum, non confractum, non propterrem. Nam uox con, duarum substantiarum significatiua est, non alienarum natura. Quapropter uinculum ueritatis in hoc ex spiritu sancto dispositum est in ore eorum qui hanc uocem ediderunt: & uide quod non erit praetextus, neque potes contra rectam fidem dicere, & conseruare eos qui a te conficti sermonis tui fabulam audiuerunt. Nimirum quod si quis dixerit coessentialis, coniunctionem confessus est. Non enim amplius hoc erit. Nam per uocem coessentialis duo significantur, & a uoce coessentialis indicatur quod genimen non est alienum a patre. Tu uero quum conseruaueris uocem similis essentia, per nomen quidem essentiae redargueris, per immutatam uero confessionem condemnaberis, non quae dicis sentiens, sed quae sentis adulterare docens. Si enim omnino non est ex ipso, uerum similis ipsi est, multum abest a ueritate, Ex quaecumque enim materia uoluerit quis conseruare aliquid, non sane aequale conseruauerit id quod exprimit, ei quod exprimitur. Etenim structura hoc opus est. At uero quod conseruatur ex aliquo, id ipsum ad genus simile, & ad ingenuitatis aequalitatem conseruat speciem. Si itaque non ex ipso patre genitus est filius, uerum extra ipsum fuerit, si similis autem essentia apud te per gratiam quam illi contulisti dicitur: nihil ipsi dedisti, sed ex gratia ab ipso excedisti. Qui enim non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum, sanctus Apostolus dicit. Et rursus, Ego ex patre exiui, & uenio, dicit ille qui dixit, Ego in patre, & pater in me: & qui dixit, Philippe quid uidit me, uidit patrem. Quum autem saepe de his tractauerim, haec nunc hic sufficere putamus, quando eadem confutationes quae supra relatae sunt aduersus radicem quae horum prauiam opinionem produxit, etiam hic praedictos hos seminarios subuertere possint, itemque eos qui se ab ipsis diuiserunt, Acacium uidelicet & alios, qui ediderunt in Seleucia Isauriae aliam fidem praeter eam quae est ueritatis: quam etiam ipsam ex ipsis editam in propatulum proferre cupientes, similiter post Basilij Anzyrani & Georgij Laodicensis fidem, ex persona omnium scriptam, tota perfecte proposuimus. Quo uero & hanc latenter quidem horrenda operatorem, uerum quae uelut per fruentum obturatum accipit, propter simulationis tempus, non post habeam, & ut ne uidear hoc per obliuionem fecisse, dicam etiam pauca aduersus ipsam, & eos qui ipsam ediderunt, aduersus praedictos inquam, Acacium, Euzoium, Eurychium, & alios. Et manifestum quidem est, quod editio praeposita immutat confessionem ueritatis. Quo uero non dicant aliqui per calumniam nos aduersus hos dixisse, ostendemus quae in progressu temporum uisa sunt, ac deprehensa in praedicta ipsorum synodo. Ex ipsis enim Euzoius fuit, qui in Caesarea discipulus illorum extitit, etiam si Acatio successit, post constitutionem Philumeni a Cyrillo Hierosolymitano constituti, & post constitutionem Cyrilli sentis ab Eutycho constituti, & post constitutionem Gelasij rursus a Cyrillo Hierosolymitano constituti, ex sorore enim ipsius erat. Constitutis enim his tribus, & cessantibus propter mutuaem litem, rursus constitutus est praedictus Euzoius. Ex ipsis itaque & Gemellinus fuit, ex ipsis Philippus Scythopolita, ex ipsis Athanasius Scythopolita, qui non latenter, sed cum loquendi fiducia, uelut temerario suo iudicio & inexpertus, non solum quae Arii sunt, docent, sed pro secta ipsorum pugnant, & ueritatem docentes persequuntur: non amplius sermonibus subuertere cupientes, sed etiam inimicitijs & bellis ac gladijs tradentes eos qui recte credunt, perniciem enim non in una ciuitate ac regione operati sunt, sed in multis. Ex ipsis est & Lucius hic, qui in Alexandria tanta perpetravit in eos qui cofitentur filium Dei in ueritate. Ipsorum autem sodalitas singulis diebus, cui intelligentiam Dei habenti non est nota: ita publice praedicant creatum filium Dei, creatum item spiritum sanctum, & alienum omnino ab essentia Dei. Nam Eudoxius, postquam finem sortitus est, turpiter Georgius in Alexandria, primum locum suscepit, & amicitiam cum praeminente potestate contraxit. Eudoxius igitur in suspensionem uenit, quod Hypatio & Eunomio adhereret, eo quod per blandicias quasdam redargutus, non cessaret sentire cum his qui dissimilitudinem docent, etiam si id occultaret. Quos enim in exilium fugauerant aliquando propter eiusmodi barathri expositionem, eos ipse ad profectum euexit, Demophilum, Hypatium, Eunomium, Aetij discipulos. Qui Aetius aliquando fugatus fuit in exilium ad Tauri partes, & a Georgio Alexandrino constitutus est diaconus, ex quo sane radix eorum qui dissimilitudinem ac inaequalitatem docent, exorta est: ita ut una quidem spinosa materia sit, & eadem radix, uerum fissura diuersimoda, sicut in unaquaque spina. Sic & horum malignitas, alias aliter & aliter alias, falsas prauae suae haeresis interpretationes in peius proficientes effudit, & perniciem in mundum euomit, quemadmodum etiam postea de hac inaequalitatem docente haeresi rursus dicemus. Caeterum nunc haec haecenus bene se habere rati, quum uelut horrendum reptile subuerterimus propulsumque conculcauerimus, mortuum relinquamus ac declinemus, & ad sequentes procedamus, Deum inuocantes ut nobis similiter auxiliu ferat, quo promissioni nostrae satisfacere possimus.

Conta Pneumatomachos, haeresim LXXIII.

Ab his Semiarijs & ab orthodoxis quidam geniti sunt homines (monstra, ut ita dicam) duplicis naturae & semiperfecti, quemadmodum Centauros, aut Panas aut Sirenas, fabularum fictores nobis proposuerunt. Et aliqui quidem ab Ario orti, filium sane non perfectam creaturam discernunt, sed filium sine tempore genitum. Tempus autem in suspensione dicunt, quod fuit a caelo usque huc. Non tamen alieni sunt a diuina, quam in primis Arius euomuit: nempe, Esse aliquando, quando non erat. Verum ante tempora omnia ipsum esse per quem omnia facta sunt, dicentes, blasphemant spiritum sanctum. Alij uero natura etiam de filio orthodoxe sentientes, quod erat semper cum patre,

Constantialis significatio.

Fides Se-leucia ad-nata.

Cyrillus.

cum patre, & nunquam esse desijt: sed ex patre quidem ipsum genitum sine principio, & sine tempore dicentes, in spiritu sanctum omnes hi blasphemii sunt, non connumerantes ipsum patri & filio in deitate. Saep̄ verò de hoc multa differuimus, & in vnaquaque hæresi veram de ipso affirmationem non modicè exposuimus, quod cū patre & filio Dominus appellatur. Spiritus enim Domini repleuit orbem terrarum, spiritus veritatis, spiritus Dei. Spiritus enim Domini dicitur, & ex patre procedens, & de filio accipiens, largiensq; dona diuersimodè prout vult, perscrutans etiam profunditates Dei, & cū filio existens, baptizans, obsequans, perficiens obsequatum. Quo verò non hic laborem suscipiam, ea quæ à me dicta sunt in magno sermone de fide conscripto in partes Pamphiliorum, apponam, ad oppositionem quidem eorū qui blasphemant spiritum sanctum, ad doctrinam verò legentium, & ad exhilarandos eos qui digni facti sunt spiritu sancto. Et sunt hæc. Ex sermone Ancoratus.

Epiphaniij sermo Ancoratus.

Apparuit gratia Domini ac Saluatoris nostri IESV CHRIS TI, docens nos vt abnegata impietate ac mundana concupiscentia, temperatè ac piè & iustè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriæ magni Dei & Saluatoris nostri IESV CHRIS TI, qui dedit seipsum pro nobis, vt liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibijpsi populum acceptum, æmulatorem bonorum operum: deletor per dogmata contra nos chirographo, qui nobis contrarius erat, sublatòq; ex medio, & in cruce affixò: exutis principatibus ac potestatibus, quas palàm vituperavit, ipsasq; in se ipso in triumphum duxit: portis æreis contractis, & vectibus ferreis contritis, lucem vitæ rursus ostendit: manum porrigens, deducens, viam faciens, scalam cœlorum ostendens, paradysum rursus habitare faciens. Habitauit itaq; in nobis, & iustificationem legis dans nobis ipsius spiritus, vt cognoscerem⁹, ipsum, & quæ de ipso sunt, hoc est principium & finem vitæ: lex iustitiæ factus est nobis, lex fidei, lex spiritus, liber ex lege carnis peccati. Quapropter delector lege Dei secundum internum hominè. Intra nos autem est CHRIS TVS, siquidem habitat in nobis. Ipse enim mortuus, via vitæ pro nobis factus est, vt viuentes nō amplius sibijpsi uiuant, sed ei qui pro nobis mortuus est & resurrexit, & vitæ causa est. Nā iuramenti ante multa secula recordatus (secundū quod ait Dauid) Deus erat in CHRIS TVS, & mundum sibijpsi reconciliauit, nō reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne cōplemētū habitare voluit, & per ipsum reconciliare omnia sibijpsi, pace facta per sanguinè erucis. Accessit itaq; ad dispensationem cōplementi temporū, velut promissum est Abraâ & reliquis sanctis vt restitueret omnia in ipso quæ in cœlis sunt & in terra. Seditio autem erat & inimicitia in tolerantia Dei. Reconciliavit autē in corpore carnis ipsius, per ipsum faciens ambo vnū. Venit enim pax nostra, & interseptū parietè destruxit. & inimicitia in carne sua, legē mādatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in seipso in vnū nouum hominem. Iussit autē & gētes cōcorporatas & simul participes ac coheredes promissionis esse, dū dixit: Venite ad me omnes qui fatigati estis & onerati, & ego reficiam uos. Proinde quia ego debilis erā per carnē, demissus est mihi Saluator in similitudine carnis peccati talē dispensationem perficiens, quo me à seruitute redimeret, à corruptione, à morte. Et factus est mihi iustitia, & sanctificatio ac redemptio. Iustitia quidem quoniā per fidē ipsius peccata dissoluit. Sanctificatio verò, quia per aquā & spiritū & verbū suū me liberauit. Redemptio verò est sanguis ipsius, dū pretiū redemptionis agni veri pro me seipsum tradidit, propitiationē purgationis mundi, reconciliationis omnium in cœlo & terra, mysteriū ante secula & generationes occultū, implens tēporibus decretis. Idē transformabit corpus humilitatis nostræ, vt fiat cōforme gloriæ ipsius, iuxta efficaciam potentie suæ, qua omnia sibi subiecit: quoniā in ipso habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Receptaculū itaq; sapientiæ ac deitatis CHRIS TVS mediator, reconciliat omnia Deo in seipso, nō reputans peccatū, occulta mysteria implens, per fidē testamenti sui prædēficiatī à lege & prophetis: filius Dei prædicatus filius Dauid dicitur. Ambo enim, Deus & homo, mediator Dei & hominū, vera domus Dei, sacerdotiū sanctum, dator sancti spiritus regenerantis ac reuocātis omnia rursus Deo. Nam verbū caro factū est, & habitauit in nobis, & vidim⁹ gloriā eius, velut gloriā vnigeniti à patre. Pluuia cum arboribus & plantis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus iuxta similitudinem. Et in olea quidem, oleum pingue fit, assumpta ab ipsa essentia. In vitæ verò, vinum dulce incorporatur. In fico autem, ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum naturam auget. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum est, & in semine Abraâ homo inuentus est iuxta promissionē. Inuenimus enim Messia de quo scripsit Moses: & dixit sanè Moses, Descendat sicut pluuia eloquiū meū. Et Dauid, Descendat sicut pluuia in uellus, & sicut gutta stillans in terram. Lana itaq; suscipiens rorem, vellera fecunditatē auget. Terra verò suscipiens spei agricolæ pluuia, auget fructū ex præcepto Domini contribuens naturam promptiorem, & vt accipiat ab ipso amplius studium habet. Sic sanè etiā uirgo Maria, Vnde cognoscā hoc, inq; quod erit mihi istud? & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nactus er te, sanctum erit, & filius altissimi vocabitur. CHRIS TVS in angelo loquitur: efformat autē seipsum in sua ipsius formatione, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, velut pluuia terræ: seipsum verò fructum ostendit verbum Dei, assumens mortalis naturā. Sic igitur ex ipsa hauriētē, velut terra & vellus, veræ spei fructus, & sanctorum expectatio, velut Elizabeth dixit, Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui. Vnū hoc assumpsit ex humana natura, qd passionis obnoxius fuit, quū passionis exors sit Dei Verbu, Hic est panis viuēs qui de cœlo descendit, & vitam dat. Hic veræ oleæ fructus, oleum vnctionis & cōpositionis, quod præfigurauit Moses. Hic verā vitis, quam colit solus pater, botrum gaudij generans nobis. Hic aqua viuens, quam vbi sitiens homo acceperit, non sitiet amplius, sed est in ventre ipsi⁹ saliens in vitam aternā. Ex hac acceperunt noui agricolæ, & tradiderunt in mundū. Veteas autem agricolæ reliccarunt, & corruerunt ppter incredulitatem.

Similitudines cōceptionis Verbi Dei in uirgine Maria.

credulitatē. Et sanguine quidē ipsius sanctificatur gentes, spiritu verò pprio euehit vocatos in cœlū. Quicumq; igitur spiritu ipsius ducuntur, hi viuunt Deo. Qui verò non, hi adhuc morti addicti sunt, & animales aut carnales vocantur. Oportet igitur reprobarè opera carnis, quæ est munimentū peccati: & mortificare membra mortis per gratiam ipsius, accipereq; spiritum sanctum, quem non habuit gubernatorem, qui uiuificat me olim mortuum. Quæ si non accipero, moriar. Sine spiritu enim ipsius quiuis mortuus est. Si itaque spiritus ipsius in nobis est, qui suscitauit ipsum ex mortuis; uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem in nobis spiritum ipsius. At arbitror quod ambo habitant in homine iusto, CHRIS TVS & spiritus ipsius. Si verò CHRIS TVS ex patre creditur. Deus ex Deo, & spiritus ex CHRIS TVS, aut ab vtriusq; sicut CHRIS TVS dicit: Qui ex patre procedit: &, Hic de meo accipiet: CHRIS TVS autem ex spiritu sancto, iuxta angeli vocem: Intellego mysterium quod liberauit me, adeo apud eum qui venit ad me, fide, auditu, mansione, amicitia. Scipsum enim Deus cognitum facit, seipsum CHRIS TVS prædicat, seipsum spiritus sanctus manifestat dignis. In scripturis autem sanctis trinitas nobis annunciat, ac creditur citra curiositatē, citra cōtentionem, per assensum auditus. ex hac fide salus gratiæ, ex fide iustitia citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fidei spiritum CHRIS TI dari his qui saluantur. Fides autem vniuersalis præconium. Ecclesiæ uocibus hæc (vt puto) significatur, prout ego quidem in fide instructus sum ex scripturis. Tria sancta, tria constantia: tria existentia, tria coexistentia, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria cooperantia, tria in substantia extantia, tria coextantia in substantia inter se cōuersantia. Trinitas hæc sancta uocatur, tria existentia, vna concordia, vna deitas, eiusdem essentia, eiusdem substantia, eiusdem potentia, similia ex simili, æqualitate gratiæ patris, & filij, ac spiritus sancti. Quomodo verò, ipsis docēdum relinquatur. Nemo enim nouit patrem nisi filius, neque filium nisi pater, & cui filius reuelarit. Reuelat autem per spiritum sanctum. Hæc igitur tria existentia, aut ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, vniuersi; dignè intelliguntur, prout singulis seipsa reuelant: lucem, ignem, spiritum, & alij vt puto uisionum similitudinibus, prout dignus est homo cui inseruitur. Ipse itaq; est Deus, qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est lux: ipse qui illuminauit nos ad uidendum lucem ueram, que illuminat omnem hominem uentem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Dauid. Ipse est Dominus qui dixit, in extremis diebus effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij ipsorum & filia ipsorum, & adulescentes ipsorum uisiones uidebunt: tres personas sancti ministerij ostendens nobis ex substantia triplici existente. Dico igitur CHRIS TVM, ministrum & executorem factum esse circūcisionis pro ueritate Dei, ad implendū promissiones: cōministrare autē spiritū sanctum, traditum accepim⁹ ex diuinis scripturis, sic. Demittitur CHRIS TVS à patre, demittitur ipse sanctus: loquitur in sanctis CHRIS TVS, loquitur spiritus sanctus: sanat CHRIS TVS, sanat spiritus sanctus: sanctificat CHRIS TVS, sanctificat spiritus sanctus: baptizat CHRIS TVS in nomine suo baptizat spiritus sanctus. Sic dicunt scripturæ, Emitte spiritū tuū, & renouabis faciē terræ: simile est illi dicto, Emitte uerbu tuū, & liquefacies ea. Ministrantibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabā & Saulum in opus ad quod uocaui ipsos: simile est illi, Dominus autē dixit, Ingredere in ciuitatē, & illic dicetur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emissi à spū sancto deuenerunt ad Seleuciā: simile, velut quū Dominus dicit, Ecce mitto uos sicut oues in medio luporum. Visum est spiritui sancto nullum aliud imponere onus, præter necessaria: velut si dicat, Dico autem non ego, sed Dominus, ut uxor à uiro ne separetur. Penetrarūt autē Phrygiā & Galaticā regionē, phibiti à spū sancto loqui uerbu in Asia. Vbi uerò uenissent in Myfiā, conabatur in Bithyniā abire, & nō pmisit ipsis spūs: uelut quū dicit Dominus, Eūtes baptizate oēs gētes. Ne gestetis per ram, non uirgam, neque calciamen. Quis inquit, dicebant Paulo per spiritum, vt ne ascenderet Hierosoly ma. Et Agabus dicit, Hæc dicit spiritus sanctus, vtram cuius est hoc singulam: simile, sicut quū Paulus dicit, An experimentum queritis eius qui in me loquitur CHRIS TVS? & Memores estē uerborū Domini, quoniam ipse dixit, Præstat dare quā accipere. Et nunc ecce ego uinctus spiritu uado: uelut quū ait Paulus, Vincit IESV CHRIS TI. Verum spiritus mihi testimonium præbet per ciuitatem, dicens: si mile sicut quum ait, Dominus testimonium præbet anime meæ, quod non inuenio. in uirtute secundum spiritum sanctificationis: simile ei quod dicit, Sanctus in sanctis requiescens. Et circūcisio cordis in spiritu: simile est uelut quum dicit, Et circūcisus estis circūcisione per manum non fiēte, dum exuisti corpus peccatorum in circūcisione CHRIS TI. Siquidem spiritus Dei habitat in uobis: simile est ei quod dicit, Quæ admodum accepistis CHRIS TVM, in ipso ambulate. Et, spiritus Domini loquutus est in me. &, Sermo ipsius in ore meo. &, Primicias spiritus habentes: simile sicut quum dicit, Primitiæ CHRIS TVS. Sed ipse spiritus intercedit pro nobis. simile uelut dum ait, Qui est in dextera Dei, qui & intercedit pro nobis. vt fiat oblatio genitum acceptabilis sanctificata in spiritu sancto: simile uelut quum ait, Dominus autem sancti ficet uos, ut sitis sinceri & in offensi in diem Domini. Nobis autem reuelauit CHRIS TVS per spiritū suū: simile est illi dicto, Quando complacuit Deo qui segregauit me ex utero matris meæ per gratiam suam, ad reuelandum filium suum per me. Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritū ex Deo: simile est illi, Vos ipsos probate an CHRIS TVS sit in uobis. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis: simile est illi, inhabitabo in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erant mihi populus. Sed & gratiam & iustitiam ex vtriusq; dicit, Iustificati autem in nomine IESV CHRIS TI Domini nostri, & in spiritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autem ex fide pacem habemus apud Deum per dominum nostrum IESVM CHRIS TVM. Nemo potest dicere Dominum IESVM, nisi in spiritu sancto: &, Nemo potest spiritum sanctum accipere, nisi à Domino. Diuisiones autem donorum sunt, idem uerò spiritus: & diuisiones ministeriorum sunt, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus.

Sanctæ trinitatis mysterium.

Loci Scripturæ cōcordes de Christo & spū sancto

omnibus. Sed et a gloria in gloriam, quoadmodum a Domino, ita a spiritu. Et ne offendatis spiritum sanctum per quem signati estis in diem redemptionis, simile est illi, Num prouocamus Dominum? Num fortiores ipso sumus? Spiritus autem expresse loquitur. Simile est illi, Hec dicit Dominus omnipotens. Et spiritus meus stat in medio uestrum, et si quis mihi aperuerit, ingrediar ego et pater, et manserim apud ipsum faciemus. Eliaas autem, et super ipsum spiritus Dei: CHRISTVS uero, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me. Et, IESVM a Nazareth quem unxit Deus spiritu sancto. Et Dominus demisit me, et spiritus ipsius. Manifesta autem est et vox Seraphim clamans, Sanctus, sanctus, sanctus, Deus Sabaoth. Si uero audieris, quod per dexteram Dei exaltatus est, et promissionem a patre accepit, aut iubet, ut expectent promissionem patris, quam admissis, inquit, ex me. Aut, Quod spiritus ipsius expellit in desertum. Aut quod ipse dixit, Ne stitis solliciti quid dicatis, quoniam spiritus patris mei est qui loquitur in uobis. Aut, Si uero in spiritu Dei eijcio demonia. Aut, Qui uero maledicit in spiritum sanctum, non dimittetur ipsi, et c. Aut, Pater, in manus tuas deponam spiritum meum. Aut, Puer crescebat et confortabatur spiritu. Aut, IESVS autem plenus spiritu sancto reuersus est a Iordane. Aut, Reuersus est IESVS in uirtute spiritus. Aut, Quod natus est ex spiritu, spiritus est: simile est sicut quid dicit, Quod factum est in ipso uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meum, et alium paraclatum dabit uobis spiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor tuum, ut mentireris spiritui sancto, dixit Petrus ad Ananiam: et postea, Non hominibus mentitus es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo spiritus sanctus, cui mentiti erant illi detractio precio agri. Aut, Manifestatus est in carne iustificatus est in spiritu, maius hoc non possum dicere. Deus autem est etiam filius: Ex quibus, inquit, est CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui est Deus in omnibus. Crede, inquit, in Dominum IESVM, et saluaberis. Et loquutus est, inquit, ipse uerbum Domini: quumque perduxisset ille ipsos in domum, apposuit eis mensam, et exultauit cum tota, quod credidisset Deo. Aut, in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Aut, ut doctrinam Saluatoris nostri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus, erudiens nos. Aut, Expectantes beatam spem et aduentum glorie Domini et Saluatoris nostri IESVM CHRISTUM. Nam idem est minister uisus et uerbi. Attendite, inquit, uobis ipsis, et toti orbi, in quo posuit uisus spiritus sanctus episcopos, ut pascatis ecclesiam Dei: simile est uelut quum dicit, Gratia habeo qui me potentem fecit, CHRISTO IESU Domino nostro, quod fidelem me iudicauit, dum posuit in ministerium. Cooperatur itaque uelut demonstratum est, patri filius, et spiritus sanctus. Verbo enim Domini celi firmati sunt, et spiritus oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Adorandus autem est spiritus sanctus. Qui enim adorant Deum, eos in spiritu adorare oportet, et ueritate. Si uero cooperantur haec, creatura creaturam non efficit, neque, creata deitas fit, neque in mensura aut ambitu Deus cognoscitur. Est enim circumscriptus, incomprehensibilis, inconsiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neque adoratione colenda est creatura. Coluerunt enim creaturam praeter creatorem, et stulti facti sunt. Quomodo enim non est stultum creaturam Deum putare, et primum praecceptum reprobare, quod dicit, Audi Israel. Dominus Deus tuus, Dominus unus est, non erit in te Deus recens. Ceterum in diuinis Scripturis uaria sunt nomina patris, et filij, ac spiritus sancti. Et pater quidem appellatur, pater omnipotens, pater omnium, pater CHRISTUS: filius uero Verbum, CHRISTVS, lux uera: Spiritus autem sanctus, paracletus, spiritus ueritatis, spiritus CHRISTUS, spiritus Dei. Deus itaque intelligitur pater, et lux praefectus, et uirtus, et sapientia. Si autem lux est Deus et pater, lux ergo ex luce est filius, et propterea lucem habitans inaccessibile. Virtus autem est totus Deus, et propterea Dominus uirtutum. Sapientia est totus Deus, igitur sapientia filius, ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiae absconditi sunt. Vita item est totus Deus, igitur uita ex uita est filius. Ego enim sum, inquit, ueritas et uita. Spiritus autem sanctus aut ueritas, et spiritus ex spiritu. Spiritus enim Deus et deitas, donorum dator est, uerissimus, illuminator, consolator et paracletus, consiliorum patris annunciator. Sicut enim filius magni consilij angelus est, sic etiam spiritus sanctus. Sed accepimus, inquit, spiritum Dei, ut uideamus quae donata sunt nobis a Deo, quae et loquimur, non in persuasuis sapientiae sermonibus, sed in demonstratione spiritus Dei, spiritualibus spiritualia comparantes. At dicit quis, igitur duos esse filios diximus, et quomodo est unigenitus? Quinimo, tu quis es qui contra Deum ratiocinaris? Si enim filium uocas eum qui est ex ipso, spiritum uero sanctum qui ab utroque, quae solum fide intelliguntur a sanctis, lucida, lucem dantia, lucidam operationem habent, et per fidem lucis consona ad ipsum patrem fiunt. Audi o bone, quod pater ueri filij est pater, totus lux: et filius ueri patris, lux de luce: non sicut facta aut creata, appellatione solum, et Spiritus sanctus spiritus ueritatis est, lux tertia a patre et filio. Alia uero omnia adoptione, aut appositione, aut appellatione, non similia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia: aut sane uelut dixerit quis, Filios genui et exaltaui, aut sicut dixerit quis, Ego dixi dii estis, et filij altissimi omnes: aut uelut dicat quispiam, Qui peperit glebas roris: aut uelut dixerit aliquis, Ex quo omnis patrum familia in caelo et in terra: aut sicut dicat quis, Ego qui firmo tonitruum, et creo spiritum. Non enim uelut reliqui patres aut patriarchae uerus ille pater incepit esse pater, aut unquam desijt tempore esse pater. Si enim incipit esse pater: filius ergo erat aliquando alterius patris, antequam esset ipse unigeniti pater. Iuxta similitudinem autem dum patres patrum et filij considerantur, in infinita antiquitate uere patrem inuenire est. Neque uelut reliqui filij adoptione, uerus filius adulescens est ut sit filius. Si enim adulescens est ut sit filius, erat aliquando tempus quando non erat pater, pater uero unigeniti, Neque uelut reliqui spiritus, spiritus ueritatis creatus aut factus est. Neque uelut reliqui angelus, magni consilij angelus uocatur. Illi enim principium habent et finem, hi uero imperuestigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia in infinita secula, cooperantes patri. Illi uero creantur ab his prout uoluerint. Et illi quidem colunt hos, hi uero coluntur ab uniuersis creaturis. Et hi qui dem sanant creaturas, illi uero medela ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito, hi uero iudicium iustum

Spiritus sanctus adorandus.

Nomina uaria patris et filij ac spiritus sancti.

iustum habet. Et illi quidem tempore sunt, hi uero non sunt in tempore. Et hi illuminant omnia, illi uero illuminantur ab his. Et hi uocant paruulos in altum, illi uocantur a perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et, ut summam dicam, illi hymnis celebrant sanctitatem in caelis caelorum, ac reliquis in uisibilibus locis: hi uero celebrantur, et dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem spiritus dicit Scriptura, qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignis flammam, et omnes spiritus laudate Dominum. Ceterum dignis dantur dona discretionis spirituum. Aliqui enim caelestes sunt, gaudentes ueritate: aliqui terrestres, ad fraudem et errorem appositae: aliqui subterranei, abyssi et tenebrarum filij. Ipsum enim Euangelium dicit eos rogasse, ut ne mitteret ipsos in abyssum. Similiter autem et spiritibus imperauit, et spiritus expulit uerbo, et non permisit ipsis loqui. Dicitur autem spiritus iudicij, et spiritus combustionis: et dicitur spiritus mundi. Nos uero, inquit, spiritum mundi non accepimus. Sed et spiritus hominis. Quis enim nouit ea quae sunt hominis, nisi spiritus hominis: Et spiritus uadens, ac non reuertens. Nam spiritus petra transijt in ipso, et non existet, et destruet spiritum ipsorum, et deficiet. Et spiritus prophetarum prophetis subduntur. Ecce spiritus falsus stetit coram Domino, et dixit ipsi, Per quid decipies Achab? Et ero, inquit, spiritus falsus in ore pseudo prophetarum. Dicitur porro et spiritus compunctionis esse, et spiritus timiditatis, et spiritus Pythionis, et spiritus scortationis, et spiritus procellae, et spiritus uerbosus, et spiritus debilitatis, et spiritus immundus, et spiritus surdus, et spiritus mutus, et spiritus uix loquens, et spiritus ualde horredus, qui uocatur Legio, et spiritualia nequiciae. Infinita autem sunt eloquia sapientibus de spiritibus. Sicut enim multi filij adoptione aut appellatione, non autem ueritate, eo quod principium habent et finem, et hoc per peccatum: sic etiam spiritus multi adoptione aut appellatione, etiam si peccato non careant. Verum spiritus sanctus solus appellatur a patre et filio, spiritus ueritatis, et spiritus Dei, et spiritus CHRISTUS, et spiritus gratiae. Largitur enim unicuique bonum diuersimode, alteri spiritum sapientiae, alij spiritum cognitionis, alij spiritum fortitudinis, alij spiritum sanationum, alij spiritum prophetiae, alij spiritum discretionis, alij linguarum, alij interpretationum, et reliqua dona. uelut ait: Unus autem et idem spiritus est, qui diuidit unicuique, ut uult. Quoniam spiritus tuus bonus deducet me, inquit David. Et spiritus ubi uult spirat: substantiam sancti spiritus per talia nobis ostendens. Et uocem eius audis, sed non scis unde uenit, et quod uadit. Et nisi nati fueritis ex aqua et spiritu: simile est illi quod Paulus dixit, in CHRISTO enim IESU ego uos genui. Et de hoc dicit Dominus. Quum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis spiritum ueritatis, qui a patre procedit, ille testimonium prebebit de me. et, Adhuc multa habeo quae dicam, sed non potestis portare nunc: ubi uero uenerit ille spiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur a seipso, sed quaecumque audierit loquetur, et uentura annuntiabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit uobis omnia. Si itaque a patre procedit, et ex meo (inquit Dominus) accipiet, quae admodum nemo nouit patrem, nisi filius, neque filij nisi pater: sic autem dicere, quod neque spiritus, nisi pater et filius, ex quo procedit, et a quo accipit: et neque filium et patrem, nisi spiritus sanctus, qui uere glorificat, qui docet omnia, qui testificatur de filio, qui ex patre et ex filio solus dux est ueritatis, legum expostor sanctarum, legis spiritualis enarrator, prophetarum doctor, apostolorum magister, euangelicorum dogmatum luminare, sanctorum elector. Lux uera ex uera luce, est filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, solus ex solo: eum ipso etiam spiritus, sed spiritus qui nominatur, hic Deus est qui glorificatur, semper in Ecclesia pater, semper filius, semper spiritus sanctus, altus altus et altissimi, intellectualis, gloriam habens inmensam, quo inferiora sunt creata et facta. In summa, omnia quae intelliguntur, et singula quae mente comprehenduntur, Deitas autem una in Mose maxime denunciat, Duobus in prophetis uehementer praedicatur. Trinitas autem in Euangelij manifestatur, amplius iuxta temporum occasiones ac generationes conueniens iusto in cognitionem ac fidem. Cognitionem autem haec immortalitas ex fide dicitur, haec adoptio in filios fit. Verum primam iustificationem, carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Mose. Secundas uero iustificationes, animae exponit, uelut sancta ornans in reliquis prophetis. Tertias autem iustificationes spiritus, uelut propiciatorium et sancta sanctorum, concinnans in Euangelij ad suam habitationem. Tabernaculum uero sanctum, templum sanctum, ipsum iustum habet solum qui in his uersatur. Habitat autem in ipso, una deitas incorruptibilis, una deitas imperuestigabilis, incomprehensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscens sola, seipsam ostendens quibus uult, testes sibijpsi excitans, uocans, praeficiens, glorificans, ex inferno exaltans, sanctificans, ueniens rursus ad suam ipsius gloriam ac fidem tria haec, caelestia, terrestria, ac inferna: spiritum, animam, carnem: fidem, spem, charitatem: praeterita, praesentia, futura: seculum seculi, secula seculorum, sabbata sabbatorum: circuncisionem carnis, circuncisionem cordis, circuncisionem CHRISTUS in inueniendo corpus peccatorum. In summa, purificat sibijpsi omnia, inuisibilia et inuisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta, a gloria in gloriam, sanctus, sanctus, sanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum sancto spiritu. Cui gloria, et imperium in secula seculorum, Amen. Et dicat qui sic credit, Fiat, Fiat.

Spiritus multi in Scriptura

Iustificatio triplex.

Hactenus ex sermone Ancorato.

Et haec quidem sunt, quae iam de fide patris ac filij et spiritus sancti scribentes, breuissime pro nostra mediocritate exposuimus, et ex antea dictis apposuimus. Adhuc autem perseverabimus ad uitae nostrae confirmationem in producendis pie testimonijs, et in pia tractatione ex recta ratiocinatione de deitate. Etenim in superioribus ostensum est per multa testimonia, quod unigenitus communiter cum patre facit, et aequaliter perficit ac largitur, uelut ex patre existens: et non alienus a patris potentia et deitate, sed coessentialis patri. Non solum autem filius, sed etiam spiritus sanctus, cooperatur filio et patri, et aequaliter facit, donans ac largitur, ut uult, uelut et ipse reuera ex Deo est,

est, & non alienus à patre & filio, sed coessentialis patri ac filio. Atq; hoc omnibus manifestè per omnia ex tot testimonijs demonstratum est ac demonstrabitur. Nunc verò propter aduersarios & inimicos sancti spiritus, de solo sancto spiritu ea quæ pia sunt ex recta ratiocinatione, & ex eiusdem diuinæ Scripturæ testimonijs recensuimus, & prioribus amplius addemus velut consequenter veritas de sancto spiritu habet. Est enim spiritus sanctus vnicus, qui ab omnibus adoratur, & ab omnibus creaturis ac facturis desideratur, & nulli adæquatur, non angelo, non alij spiritui, sed vnicus est. Quis enim multi spiritus sint, hic omnium spirituum supremus est, velut existens semper ex patre, & non de alijs ex nihilo factus existens. Multi enim sunt spiritus. Vnus autem est spiritus sanctus, velut vnus Deus, & vnus vnigenitus filius Dei, sic & spiritus sanctus Dei, à Deo autem & in Deo. Verum vnigenitus filius incomprehensibilis est, & spiritus incomprehensibilis, ex Deo autem & non alienus à patre & filio. Non autem est coniunctio cum patre & filio, sed trinitas semper existens eiusdè essentialitatis, non alterius essentialitatis deitate. non est enim deitas alia ab essentialitate, sed ipsa per se deitas, & ex eadem deitate filius & sanctus spiritus. Et spiritus quidem, spiritus sanctus est, filius verò filius. At spūs ex patre procedens, & de filio accipiens, perscrutans profunditates Dei, annuncians quæ filij sunt in mundo, sanctificans, sanctos faciens per trinitatem, tertius nomenclatur: nam trinitas est pater, & filius, & spiritus sanctus. Eunt enim, inquit, baptisate in nomen patris, & filij, ac spiritus sancti. sigillatim gratiæ, non coniunctio trinitatis, non alienus à sanctificatione, non disputatus nomenclatura, non alienus à largitione, sed vnus Deus, vna fides, vnus Dominus, vna gratia, vna Ecclesia, vnum baptisma. Semper enim trinitas est, velut sæpe dixi, & nunquam trinitas additionem accipit, id quod dulce est confiteri, & nulla fatietas dicere. *Dulcia enim, inquit, propheta, gutturi meo eloquia tua.* Et si dulcia sunt eloquia, quanto magis nomen sanctum trinitatis, fons omnis dulcedinis? Trinitas igitur quæ sic numeratur, pater, & filius, & spiritus sanctus. Non autem coniunctio est trinitas, neque disparata est à sua vnitatem, verum in substantia perfectionis perfectus pater, perfectus filius, perfectus spiritus sanctus: Pater, & filius, & spiritus sanctus. Et rursus spiritus locatur in donorum largitionibus. *Diuisiones enim donorum sunt, idem autem spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autè Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus.* His verò sic se habentibus, cautissimus ne à veritate excidamus, sed veritatem confiteamur, non patrocinantes Deo, sed piè intelligentes, vt ne perreamus. Intolerabile enim est, creatum qui in trinitate dicere, aut cogitare, aut etiam postea genitum. Sed semper erat pater, & filius, & spiritus sanctus. Neque confrater est filius patri, neque coniunctio. Et spiritus neque coniunctio, neq; confrater est patri & filio. Verù filius genitus ex patre, & spiritus procedens ex patre, ita vt trinitas inenarrabilis sit in identitatis glorificatione, & filius incomprehensibiliter sit cum patre & spiritu sancto, similiter vt nunquam deficiat trinitas à sua sempiternitate. Pater igitur semper ingenuus & increatus, & incomprehensibilis. Filius autem genitus, sed increatus & incomprehensibilis. Spiritus sanctus semper, non genitus, non creatus, non confrater, non nepos, sed ex eadè essentialitate patris & filij. Spiritus enim est Deus. At huiusmodi munitæ vitæ nostræ testimonia in tota Scriptura habentur. Verù de pluribus pauca apponam pro viribus, ne narrationem de spiritu in præsens sine testimonijs relinquam. Statim etenim pater de filij presentia dicit, *Pater spiritum meum super ipsam, & iudicium gentibus annunciat. quo geminum prædicet Deum sanctum suum spiritum omnibus credentibus ad salutem.* Vnigenitus verò ad idem testimonium apponens dicit, *Spiritus Domini super me, eo quod unxit me.* quo aduētus ipse in carne spiritu sancto munitus, & credentibus prædicatus, ex c h r i s t i testimonio claram confessionem haberet, quod spiritus non est alienus à Deo. Rursus autè dicit Dominus de spiritu, *Spiritus patris mei est qui loquitur in vobis.* Et rursus, velut non alienus sit spiritus à deitate Dei, insufflauit in faciem discipulorū, & dixit: *Accipite spiritum sanctum.* Et rursus, vt ostenderet suam æqualitatem ac coessentialitatem ad spiritum suum & patri sui sanctum, dicit: *Si diligitis me, mandata mea seruabitis. Et ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis, tanquam ipse Dominus sit paraclitus, & spiritus sanctus similiter sit symparaclitus.* At apostoli ostendentes quod non est seruus spiritus, sed eiusdè deitatis, autoritatè ipsius demonstrantes, dicunt: *Et dixit spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam & Saulum ad opus ad quod vocauit ipsos, &c.* Apostolus autem clarè de ipso dicit: *Dominus autem est spiritus. Vbi uerò spiritus Domini, illic libertas, & uos populus Dei estis, & spiritus Domini habitat in uobis.* Si itaq; tēplum Dei uocatur ppter habitationē sancti spūs, qui audeat reprobare spiritū, & abalienare ipsum ab essentialitate Dei? quum palam Apostolus dicat, *Vos templum Dei estis: propter inhabitantem in ipsis dignis spiritum sanctum.* Quomodo verò alienus à Deo erit spiritus, qui profunditates Dei scrutatur? Et ne dixeris mihi, scrutatur, & nondum cognoscit: velut quidem maledicere audent, & seipos pdere, alioqui idem sanè dixerint & de patre, quoniam etiam de ipso scriptum est, *Quod scrutatur promptuaria ventris.* Et si impiè intelliges, eo quod non addita est vox Cognoscit, ad vocem Scrutatur, de spiritu sancto impius utique fueris, dum cogaris etiam de patre eandem opinionem proferrè. Neq; enim de patre scrutante promptuaria ventris, addita est vox Cognoscit. Neq; enim erat opus dicere, quum prænotio Dei clarè indicetur, & ex voce scrutatur, perfectè enunciatur. Sic etiam de spū et filio, quum vnam cognitionem ac prænotionem palam habeat sancta trinitas, perfectionemq; ac identitatem. Et infinita possunt de his dici, et ingens testimoniorum moles ex diuina Scriptura pducī, et res ipsa diffuse ampliari, vt etiam legentibus molestia inducatur. Verù sufficienter in vnaqua; hæresis multa loquuti, omnes illas nos imbecilli per potētiam Dei subuertimus, et alienas à veritate esse demonstrauimus, et singulas blasphemare ac negare veritatem, aliam plus, aliam minus: quemadmodum et hi faciunt frustra in Dominum blasphemantes, et in spiritum sanctum, et non habentes neq; hic,

Sanctæ trinitatis mysterium ex-plicitum.

Paraclitus ipse Dominus est.

hic, neque in futuro seculo peccatorum remissionem, iuxta ipsa adeo Domini verba, propter blasphemiam in spiritum sanctum, & ab ipsa veritate conculcati, instar horrendi cerasæ vnicornis, quū metis blasphemiam totum corpus corrumpere possit, velut ex Domini sermone, & vera vnigeniti confessione persuasi sumus, quoniam blasphemanti in spiritum sanctum, neque in hoc seculo, neq; in futuro remitteretur, velut dixi. Conculcati itaque sunt ac contriti, & non valentes contra veritatem. Por-tæ enim inferni verè sunt omnes hæreses, sed contra petram non praualebunt, hoc est contra veritatem. Et iam si enim aliqui ex ipsis voluerint dicere, Fidem equidem editam in Nicæa etiam ipsi confitemur, ostendeverò mihi ex ipsa, quod spiritus sanctus in deitate connumeratur: comperientur, quod etiam ex ipsa redarguantur. Non fuit autem tunc de spiritu quæstio. Nam ad hoc quod pro tempore ac tempore accidit, synodi cautionem faciunt. Quandoquidem igitur Arius in filium maledicentiam produxerat, ea gratia cum ampliore disputatione exacta sermonum certitudo facta est. Vide verò ab ipsa confessione, quod neque in hoc comperientur aliquid dicere pneumatomachi spiritum blasphemantes, & à dono ac sanctificatione eius alieni. Statim enim ipsa æditio constitetur, & negat. *Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem.* At credimus, non simpliciter dictum est, sed fides in Deum: Et in vnum Dominum *I E S U M C H R I S T U M*, non simpliciter dictum est, sed fides in Deum: Et in spiritum sanctum, & non simpliciter dictum est, sed in vnam glorificationem, & in vnam vnitatem deitatis, & in vnam coessentialitatem, in tria perfecta, vnam verò deitatem, vnam essentialitatem, vnam glorificationem, vnam dominationem, à voce credimus, & credimus, & credimus. Atque hic corruit talium disputatio. Et quousque extendo sermonem, quum hæc sufficere putem his qui veritatem diligunt? Quapropter præteribo & hanc, inuocans Deum, vt nobis consueto more opem ferat ad horum omnium subuersionem, quo per virtutem ipsius absoluta promissione nostra, per omnia ipsi gratias agamus.

Cerasæ vnicornis.

Nicæa synodus que sione de sancto spiritu igno- ravit.

Contra Aerium, heresim LXXV.

Aerius quidam rursus similiter exortus est magnum mundo malum, furiosus mente, elatus opinionone. Omnem enim hæresim, temeritate eorum quæ facta sunt ab initio vsque ad finem, aut vanæ gloriolæ, aut elationis fastuosæ gratia, effecit. Aut fecit sanè hæc concupiscentia, aut æmulatio erga proximos, aut exacerbatio, aut petulantia. In summa, cæcitas ex diabolo est: non quod diabolus possit decipere non volentem, sed quod vnusquisq; sibi ipsi autor sit operationis peccati, quo vt inquit, probi ac integri manifesti fiunt. Hic Aerius in hunc vsq; diem viuuit in carne, & superest in vita, Arianus quidem in totum, aliter enim non sentit, quàm velut Arius, & adhuc ultra amplius quæ: Arius sunt perscrutatur, acutus lingua, & armatus labijs in hac parte, qui pertrahat ad seipsum deceptum exercitum, & multitudinem eorum quibus semper pruriunt aures, & laxa mens est. Nam & ipse magnam quandam fabulosam ac vanam opinionem mundo excogitauit, quæ risum quidem excitat prudentibus, & tamen per hanc multos deceptit ac allexit. Hic condiscipulus fuit Eustathij Sebastei, Sebasteæ ponti appellatæ regionis, siue paruæ Armeniæ. Simul enim exercebatur prædictus Eustathius & Aerius. Quum autem venisset Eustathius ad episcopatum, ille magis concupiscebatur, sed non peruenit ad ipsam. Hinc oritur æmulatio. Videbatur autem Eustathius blandiri Aerio, Statim enim postea constituit ipsum presbyterum, & xenodochium siue peregrinorum hospitium ipsi committit, quod ab alédis pauperibus Ptochotropheum in Ponto appellatur. Talia enim quædam extruunt ob amorem hospitalitatis, & mutilatos ac imbecilles illic diuertere facientes, victum suppeditant ac necessaria pro viribus ecclesiarum præsidet. Quandoquidem igitur ira ab ipso non deficiebat, quotidie augetebant sermões, & æmulatio ipsorum in medium progrediebatur, sermonesq; non boni & calumniæ ab Aerio contra Eustathium proficiscebantur. At Episcopus Eustathius a cersito Aerio, blandiebatur, hortabatur, minabatur, infremebat, consolabatur, & nihil perficiebat. Nam quod ab initio deiectum erat, in magnū malum ipsum opus impellebat. tandem itaq; relicto ptochotropheo, Aerius discessit. Hinc prætextum velut contra inimicum volens inuenire, aut contra aduersarium telum mittere, perscrutabatur, & de cætero apud omnes calumniarios Eustathium dicebat, Non amplius talis est, sed declinauit ad pecuniarum collectionem, & ad omnis generis possessionem: & hæc sanè per calumniarios excogitauerat ille, reuera autè quum Eustathius ecclesiasticas necessitates haberet in manibus, aliter facere non poterat, & probabilia videbantur, quæ ab Aerio dicebantur. Reputauerit autem fortassis quis secum, quandoquidem contra Aerium dicentes, Eustathium obiter induximus, nūquid etiam Eustathium laudibus vehimus? Equidem vitam ipsius ac politiam non pauci viri admirantur. vtinam autem & fide rectè sensisset. Arius enim dogma etiam ipse ab initio vsque ad finem obtinuit, & neque persecutionum tribulationes ipsum correxerunt, persecutionem enim passus est cum Basilio & Bleusio ac reliquis. Visus est autem & ad Liberium beatum Romæ episcopum vna cū multis episcopis legatum agere, & editioni synodi in Nicæa factæ, ac rectæ fidei confessioni subscribere. Verum postea velut recordatus & ex somnijs expergescens, rursus priora prauæ Arianorum opinionis considerare non destitit. Attamen de Aerio nobis sermo est, quapropter rursus ad ipsum oratio dirigenda est. Hic Aerius propter huiusmodi rationes in principio quidem renunciationem iactat, relicto autem ptochotropheo, magnam multitudinem virorum ac mulierum allexit. Fugabatur autè ipse cum suis ab ecclesijs & agris ac vicis, & alijs ciuitatibus. Sæpe verò cū multa sua turba vigilantes ac sobrii in agris debebant, sub dioq; & sub petra pernoctabāt, & ad syluas confugiebant. Erat autem ipsi sermo furiosus magis quam humanæ conditionis, & dicebat, Quid est episcopus ad presbyterū? nihil differt hic ab illo, vnus enim est ordo, & vnus (inquit) honor, & vna dignitas. Imponit

Ptochotropheum.

Eustathius Arianus. Liberius Romanus Episcopus

manus

Episcopus
differt à
presbytero.

Episcopus
differt à
presbytero.

Principia
omniu re=
rum exi=
gua, tēpo=
re auge=
sunt.

manus episcopus, ita etiam presbyter. Lauacrum dat Ep̄s, similiter & presbyter: dispensationē cultus diuini facit ep̄s, & presbyter similiter. Sedit ep̄s in throno, sedet etiā presbyter. In hoc multos decepit, & ducem hunc habuerunt. Deinde ait, Quid est pascha, quod apud vos p̄ficitur? Iudaicis fabulis rursus addicti estis? Non enim oportet (inquit) pascha peragere, pascha enim nostrū immolatus est CHR̄ISTVS. Deinde qua ratiōe post mortem nominatis (inquit) nomina mortuorum? Orat enim (inquit) viuens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo? Si verò omnino preces eorum, qui hic sunt profuerit illis qui isthic sunt, igitur nemo sit pius, neq; boni quicquam faciat, sed acquirat amicos quosdam per quem vult modum, aut per pecunias persuadens, aut amicis id in obitu demādans, & orent pro ipso, vt ne quid illi patiat, neq; immediabilia peccata ab ipso p̄petrata requirantur. Sed neq; ieiunium (inquit) erit ordinatum. Hęc enim Iudaica sunt, & sub iugo seruitutis. Iustus enim lex non est posita, sed patricidis ac matricidis & reliquis. Si verò omnino volo ieiunare, qualēcūq; eligam diem à meipso, & ieiunabo p̄pter libertatem. Vnde apud ipsos studium est, vt potius in die Dominica ieiunent, quarta verò & profabbato edant. Sæpe verò etiam quarta ieiunant, non ex statu to, sed ex propria, vt inquit, voluntate. In diebus autem paschatis quando apud nos sunt humi dōr mitiones, castitates, afflictiones, siccorum esus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum salutes per sanctas afflictiones ipsi à summo mane obsonantur, carneq; ac vino venas suas expletentes cachinantur, ridentes ac subannantes eos qui sanctum hunc cultum hebdomadis paschatis p̄ficiunt. Tametsi enim renunciatoriu habeant hi vitæ modum, non tamen exercetur apud ipsos, sed multo plus carnis esus & vini potus. Nisi fortasse rari aliqui in medio ipsorum ex propria voluntate hoc velint, verum pleriq; ipsorū magis videntur largis edulijis, carnis esu & vini potu, velut sæpe dixi. Hęc sunt quæ Aerius in mundum euomuit. Ostendit itaq; intelligentiam & incredulitatem suam, per ea quæ rursus ad prauam artem, in mundum furiose inuexit. Verum ad oppositiones aduersus ipsum deueniamus, pauca recensentes atq; sic prætereuntes. & quod quidē tota res, est stultitiæ plena apud prudentes, manifestum est. Dicere enim ipsum episcopi & presbyterū æqualē esse, quomodo erit possibile? Episcoporum enim ordo patrum generator est, Patres enim generat Ecclesiæ. Presbyterorū verò non potens generare patres, per lauacri regenerationem generat filios Ecclesiæ: non tamen patres aut doctores. Et quomodo possibile erat presbyterum constituere non habentem manuum impositionem ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse episcopo? Decepit autem prædictum Aerium nugacitas ipsius & æmulatio. Profert autem ad errorem suum & eorū qui ipsum audiunt, quod Apostolus scribit presbyteris & diaconis, & non scribit episcopis. Et ad episcopū dicit, Ne neglexeris donum quod in te est, quod accepistis per manus presbyterij. Et rursus in alio loco, episcopis & diaconis scribit. Quare est, inquit, idem episcopus? Et non nouit ille qui consequentiæ veritatis ignarus est, & historias profundissimas non legit, quod quum recens esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata, velut habebat scripsit. Vbi enim episcopi erant iam constituti, scripsit ep̄s & diaconis: Non enim omnia statim potuerunt. Apostoli constituere, presbyteris enim opus erat & diaconis, per hos enī duos ecclesiastica compleri possunt. Vbi verò non inuentus est quis dignus ep̄atu, permāsit locus sine ep̄scopo. Vbi autem opus fuit, & erant digni ep̄atu, constituti sunt ep̄i. Quum autem multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos qui presbyteri constituerentur, & contenti fuerunt solo ep̄o. in loco constituto. Verū sine diacono impossibile est esse ep̄m. Et curam adhibuit sanctus Apostolus vt diaconi essent ep̄o, propter ministeriū. Sic ecclesia accepit cōplementa dispensationis, sic illo tempore erant loci. Nam singula res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea quæ ad necessarios perfectionem requiruntur, parabantur. Equidem Moses mittitur in Aegyptum, velut veteris Testamenti habet, cum virga sola. A Deo autem missus, quū proficisceretur in Aegyptum, additur ipsi in auxilium Aaron, frater ipsius. Deinde postq̄ fratri commissionem dedisset, cōgregatus est apud ipsum senatus, & principes populi illius temporis. Et post hæc corroborato opere, & collecta consequentia, pertransiit mare. Et nondum erant secūdum legem, donec Dominus vocat ipsum in montem. Dat autem ipsi plicas siue tabulas mandatorum, & ostendit ipsi vt construat tabernaculū, & præficiat principes, decuriones, quinquagintarios, centuriones, & tribunos militum. Et vides quomodo res ampliantur, Facies, inquit, omnia iuxta formam ostensam tibi in mōte Sina. Et vides quomodo additum est candelabrum septem faculas habens, vestes ad pedes demissæ, indumenta sacerdotalia, tintinabula, chlamydes, amicula, pilei, mitra, lapidum preciosorum compositiones, cyathi, mortariola, thuribula, pelues, altaria, catini, marmaroth, quæ sunt cola, midicoth qui appellantur cyathi, mechonoth qui sunt gradus: & quæcūq; lex recenset, cherubim, & alia, arca testamenti, yestes, anuli, tentorium, collaria & pelles rubefactæ, poeulaq; & alia, ianitores & tubæ ductiles ac curuæ, aureæ ac argenteæ, aræq; ac coruæ, & alia quæ lex dixit, Sacrificia diuersa, doctrinæ, nam quum ab initio hæc non essent, nunquid ergo postq̄ factus est ordo, non exhibuerunt negocia? Sic etiam quæ apud Apostolum scripta sunt, donec ampliata est ecclesia, donec ad propriam mēsuram deuenit, donec ornatu intelligentiæ iustissime ex Patre & Filio ac Sancto spiritu gubernata est. Et corrui Aerij sermo. Et quod nō potest idem esse, docet diuinus Apostoli sermo, quis sit ep̄scop⁹, & quis presbyter, quum dicit ad Timotheum qui erat Ep̄scopus, Presbyterum ne obiurges, sed adhortare velut patrem. Quid negocij esset ep̄scopo, vt presbyterum non obiurgaret, si non super presbyterum potestatem haberet? Quomodo etiam rursus dicit, Aduersus presbyterum ne cito admiseris accusationē, nisi coram duobus aut tribus testibus. Et non dixit ad aliquem presbyterum, Ne admiseris accusationem contra ep̄scopum: neq; scripsit ad aliquem presbyterum, vt ne ep̄scopum obiurgaret. Et vides quod omnis ruina eius qui ex diabolo conculsus est, non est exigua. Videamus autem ac cōsideremus

remus etiā alia ipsius, & primū de paschate dicamus, quod dicit, Pascha nostrum immolatus est CHR̄ISTVS: videamus ip̄m qui dixit hoc, an nō perfecit, & dicit, Festinabat quo perageret diē p̄tecostes in Hierusalē. Quale autē p̄tecostē perficiebat Paulus, si nō pascha perficiebat? A quo verò non allensū est in orbis terrarū regionibus, quod quarta & profabbato, ieiuniū est in ecclesia decretū? Si verò etiā oportet constitutionē Apostolorū proferre, quomodo illic decreuerit quarta & profabbato ieiunium per oīa, excepta p̄tecoste, & de sex diebus paschatis, quomodo præcipiūt nihil omnino accipere, quā panē & salem & aquā, qualemq; diem agere, & quomodo dimittere in illucescentē domini cam, manifestum est: Quis autē magis de his nouit, hic ne seductus homo, qui etiā nūc superest, & hucusq; in mūdo versatur, aut qui ante nos testes fuerunt? Habētes ante nos traditionē in ecclesia, quicq; etiam à patribus suis traditū acceperunt, quæadmodū etiā hi à suis patribus didicerūt qui ante ipsos fuerunt, quomodo ecclesia acceptā à patribus suis verā fidē vsq; huc cōtinet, itemq; traditiones. Et corrui rursus huius sententia de paschate. Deinde verò si non de eodē argumento quartarū & profabbatorū, ijdem Apostoli in cōstitutione dixissent, etiā aliter vndiq; demonstrare possemus. Attamē de hoc exatē scribit. Assumpsit autē ecclesia, & in toto mūdo assensus factus est, antequā esset Aerij, & qui ab ipso appellatur Aeriani. Fortassis enim & ob hoc iustissimū nomen accepit, aerij enim spiritum habebat ex immūdia, quod ab aerijs spiritibus prauitatis, in ipso cōtra ecclesiā habitauit. Postea verò de eo, quod proferatur nomina vita defunctorū, quid hoc magis fuerit vtile? quid hoc cōmodius & magis admiratione dignū? quod credunt præsentēs quod hi qui decesserunt, viuunt, & nō sunt nulli, sed sunt & viuunt apud Dominū: & vt pientissimā prædicationē recenseā, quod spes est orantibus pro fratribus velut qui in peregrinatione sint. Profunt autē & preces pro ipsis fientes, etiam si totā culpam Mortuis uī non abscondāt. Verumenimvero eo quod nos sæpe dum in mūdo sumus, fallimur & erramus tum inuiti, uorū preces prodesse voluntarie, quo id quod perfectus est significetur, & pro iustis, & pro peccatoribus memoriā facimus, pro peccatoribus quidē, misericordiā Dei implorantes, pro iustis verò & Patribus, & Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Euangelistis, martyribus ac confessoribus, ep̄iscopisq; & Anachoretis, & pro vniuerso ordine, vt Dominū IESVM CHR̄ISTVM ab hoīm ordine separemus, per honorem quem ipsi exhibemus, & vt adorationē ipsi præstemus, illud mente volentes, quod Dominus non est alieni homini adequatus, etiam si milies, & vltra, in iusticia degat vnusquisq; homo, quomodo enim possibile fuerit? Ille enim est Deus, hic homo, & ille in celo, hic in terra, per reliquias in terra: exceptis his qui resurrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in ciuitatē sanctam, velut sanctum Euangelium dicit, Multa autē corpora sanctorum surrexerunt, & cum ipso ingressi sunt in sanctam ciuitatem. Sanctam autē ciuitatem quam dicit? In ambabus enim sermo hic impletur, in ea quæ hic est, & in superna. Quod enim in hæc Hierusalē cum ipso ingressi sunt primū, id manifestū est. Antequā verò ascenderet Saluator in celum, nemo ascendit donec cum ipso ascenderent. Nemo enim ascendit in celū, nisi qui ex celo descendit filius hominis. Verum de his quum locus ita ferret, duas sententias ostendimus. Si verò quis dicit, Nunquid sanē in Hierusalē ingressi sunt? is dicat, quod in illa die foribus clausis astitit IESVS vbi erant discipuli eius cōgregati, & dixit ad ipsos, Pax vobis. Deinde verò rursus ad propositi argumenti consequentiam deueniam, quod ecclesia necessario hoc perficit, traditionē à patribus acceptā: Quis autē poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut Salomon dicit, Audi fili sermones patris tui, & ne repudias statuta matris tuæ: ostendens per hoc quod & in scriptis & sine scripto docuit pater, hoc est Deus, & vnigenitus, & Spiritus sanctus. Mater autem nostra ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ dissolui non possunt. Quum itaque ordinata sint in ecclesia statuta, & bene se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus etiā hic seductor. Sed & hoc relicto, velut scarabæo, aut cantharide, aut buprestis animalculo, per ecclesiasticum fundamentū & Dei potentiam conculcato, ad reliquias consequenter procedamus Deum auxiliarium inuocantes.

Pascha est
peragēda.
Ieiunium
quarta ex
pro sabba
to decretū
seruādum
est.

Mortuis uī
uorū pre=
ces prodesse

Ciuitas sã
ita quæ.

Traditio=
num usus.

Contra Anomæos, Hæresim LXXXVI.

Vnt rursus quidā qui appellatur Anomæi, hoc est inæquales siue dissimiles. Hi autē recentes sunt. Habuerunt autē ducem Aetium quendā diaconum, euectum propter nugas suas à Georgio Alexandrino, qui Arianorū simul ac Meletianorū ep̄scopus fuit, & t̄pibus Iuliani, velut supra à me declaratū est, in pompā per urbē ductus est super camelo, & primū quidem à Græcis conclusus & multo passus, ac per urbē ductus velut dixi, & lignis cæsus, deinde per totam urbē tractus, ac sic mortuus, & post mortē exustus, & cum multis pecorum ac bestiarum ossibus in cinerem redact⁹, & postea à ventis dissipatus, sic tandem finem adeptus est. Dixit autem fortassis aliquis de eo quis mortuus est, igitur Martyr factus est, qui à Græcis hæc passus est. Et siquidem pro veritate fuisset ipsi hoc certamen, & hæc accidissent ei à Græcis propter inuidiam, & ob confessionē in CHR̄ISTVM: reuera inter martyres eosq; non paruos locatus esset. Non erat autem causa propter confessionem in CHR̄ISTVM, sed propter multam violentiā, quam in suo appellato ep̄scopatu, in ciuitatem & populum exercuerat, alicubi hæreditates, hominibus à parentibus relictas diripiens. Et vt ne calumniemur virum, multa enim sunt quæ ab illo Alexandrinis facta sunt, quomodo nitrum omne accepit, quomodo paludes papyri & calami, & stagna salis gubernare & ad seipsum auferre excogitauit? Nam omnis turpitudine vitæ quæstus gratia per multas artes, vsque ad vilissimas res, ab ipso nō negligebatur. Etenim & lecticas excogitauit corporibus eorum qui efferuntur ad numerum certum facere, & sine his quæ ab ipso ordinatæ erant, non efferebatur corpus mortuorum, maximè peregrinorum, non propter hospitalitatem, sed velut dixi, quæstus gratia. Si quis enim sepeliisset per seipsum corpus, periculum subibat: sic autem à singulis qui efferebantur lucrū aliquid ipsi accedebat. Et omitto de his dicere quæ ille vir in delicijs, & crudelitate & alijs accipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini

Georgij A
lexandrini
interitus.

Georgij A
lexandrini
auaricia.

EPIPHANII EPISCOPI CONST.

272

Alexandrini in ipsum ira perciti, & maxime Græci, hac morte ipsum multarunt. Mihi vero obtigit occasio de hoc dicendi, eo quod Alexandrini audito obitu Constantij, statim hoc modo ipsum perdidit, & nulla alia de causa hic de ipso à me facta est mentio, quam propter Aetium ab ipso constitutum diaconum. Hic Aetius etiam secundum mundanam doctrinam inereditus erat, vsq; ad perfectam suam ætatem, velut fama refert. Cæterum digressus in Alexandriam, operam dedit Aristoteli- co cuidam philosopho ac sophistæ, & quum sanè dialecticas argutias ex illo didicisset, nihil aliud cogitauit, quam quomodo effingeret de Deo Verbo expositionem, & hanc rem attentius aggrediebatur à summo mane & perpetuo vsque ad vesperam in hoc desidens, dico autem in hoc, vt per geometriam quandam & per figuras de Deo diceret ac decerneret, docens ac degens velut summus Arianus. Et quum Arij furiosam doctrinam haberet, amplior pernicies euasit per illorum conuersationem, & contra Filium Dei, & contra Spiritum sanctum linguam suam quotidie exacuit. Hic autem accusatur ab aliquibus, & eidem Constantio indicatur, & in exilium mittitur ad Tauri partes. In quo loco omnem suam doctrinam dilatauit, & in medium proferre cum dicendi fiducia deprehensus est, perfrita fronte per impudentiam ampliorem, & euomitiones malæ doctrinæ suæ indefinenter ostendit. Ausus est enim dicere inæqualem & dissimilem Filium Patri esse, & non idem deitate esse ad patrem, nō quod nos similitudini innitatur. Nam super similitudinem, nouimus filium ad patrem velut eundem deitate, & æqualem, & omnino non alteratum. Multa enim sunt assimilata Deo, sed non idem & æqualia sunt deitati, quæadmodum etiam homo secundum imaginem & similitudinem est, sed non idem cum Deo ad æqualitatem. Et simile est regnum cælorum grano sinapis, sed nō idem cum regno, quod nequaquam particeps est eiusdem ac similis fermenti. Et simile est decem virginibus, & viro patrisfamilias velut ad similitudinem, sed non secundum identitatem. Quum autem filius similis sit patri, & plusquam similis, eo quod idem sit ad patrem, & æqualis patri: non similitudinem solum confirmare, nobis studium est, sed etiam identitatem ac æqualitatem, velut qui est Deus ex Deo, & Filius ex patre, & non alienus ab essentia, sed ex ipso genitus. Sic etiam de Spiritu sancto. At verò huic generoso Aetio, neque similitudinem Filij ad Patrem approbare visum fuit. Verum nos non solum similitudini innitentes, confirmationem fidei, & honorem trinitatis vere proponentes confitemur. Nam & argentum stanno assimilatur, & aurum æri, & plumbum ferro. Et lapides preciosi assimilantur vitro: & similitudo non indicat naturam, sed assimilationem. Hic verò nos consistente Scriptura Filij imaginem Dei inuisibilis esse, vim diuinam scripturæ ex Dei munere diligenter cognoscentes, (nimirum quæ ad Phariseos dixit, Non nouistis scripturas, neque uirtutem Dei) nouimus duplicem esse hunc habitum. Verum ab usum velut ab homine accipientes, ad dictionis siue loquutionis confirmationem declaramus, nam & hominis imago dicitur, & nō similis. Hæc enim est per colores assimilata, illa verò per generatiuam coessentialitatem, tanquam genito Filio ad Patrem exprimente genus, & tanquã de cætero assimilatio reperitur identitatis, & coessentialitatis, & expressæ imaginis. Et est nobis vni genitus Filius Dei, idem cum patris deitate & dignitate, & æqualis per veram imaginem, ac similitudinem non euariantem, sed nihil immutatam, velut Filius ex Patre vere & coessentialiter genitus. Sic etiam de sancto Spiritu, eo quod ex Patre procedit, etiamsi nō est genitus, propterea quod Filius est vnigenitus. At hic Aetius amplius volens resistere veritatis confessioni, ne similitudinem quidem Filij ad Patrem cōfiteri conatur. Nam alij Ariani à Luciano & Origene accepta occasione, & alij qui conuersati sunt cum Asterio sophista, qui excedit in persequutione tempore Maximiani facta, patini quidem velut in superioribus à me declaratum est, creaturam Filium Dei vnusquisque prædicatorum decreuit, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ docuerunt, partim verò dixerunt, similem esse Filium Patri, etiamsi creaturam ipsum esse decreuissent. Hic verò totam quidem illorum simulationem, suam verò impietatem clarè detexit, dogma illaudatum ac impudens aduersus Dominum reuelans. Et vt quidem habet veritas iustissime aduersus eos qui creaturam introducunt, huius Aetij etiam anomei appellati, exacta confessio inuehitur. Omne enim creatum dissimile est creatori, etiamsi si ad gratiam assimilatur. Et creator creato dissimilis est, etiamsi colorum varietatibus ipsum ornare conatus fuerit, nisi sanè secundum imitationem solum speculationis fuerit expressum ad assimilationem ac similitudinem. Et quantum ad Arianos qui creatum putant Filium Dei, & Spiritum sanctum, validus fuerit huius sermo, velut etiam postea ab ipsis Arianis, Eudoxio inquam, & Menophilo, atque aliis citatus, & coram rege constitutus, ipsos palam redarguit, quum diceret, qualiter ipsi habent, ego habeo, velut etiam ipsi omnes. Sed quod in me verum est, ipsi occultant, & quod ego clarè ostendo ac confiteor, hi omnes eadem dicunt. Occultabant autem hoc, quum rex non aduersaretur Arianae fabulæ, sed pium sanè se esse putaret. Nam creaturam confiteri Filium Dei recusabat, indignabaturque ac in exilium misit Aetium, velut supra ostensum est. Atque hinc initium hæresis cepit, & ab vno argumento ad multam malorum calamitatem vir hic mente elatus, graui- ter fauciauit animam suam, & eorum qui ipsi fidem habuerunt. Nam ad eam imaginationem seductus ille postea deuenit, itemque discipuli eius, vt diceret, Sic scio Deum clarissime, & adeo ipsum scio ac noui, vt ne me quidem magis noscam quam Deum. Sed & alia multa de hoc audiui- mus quomodo diabolus horribiliter machinatus sit, vt per ipsum animas hoim inescatorij perderet. Etenim non solliciti sunt de vitæ sanctimonia, non de ieiuniis, non de mandatis Dei, non de aliquo alio ad vitam hominibus à Deo præcepto: sed solum promptus est ipsis sermo, per vnum verbum oia. Velut si quis iactura è nauis facta, & omni vestigali eiecto, detineat vnum quiddam ex his quæ in nauem imposita sunt, regulam inquam, aut aliud quid, vt per vnum instrumentum omnem pontum pernatate possit, & salutem sibiipsi parare: & talis fallatur, & non velut putauit de instrumento in manus sumpto,

nus sumpto, finem reperiat, postea submersus à toto negotio ac salute excidat. Sic etiam hic Aetius, & qui ex ipso sunt anomei, in medium afferentes dictum quod à Domino in Euangelio dictum est, dictionem quidem exponunt, verum vim ipsius non recte tenentes, fallitur & falluntur. Quum enim in ipsos incidit quis, & de mandatis mentionem fecerit: hoc dicunt velut dictum habet, quod nihil aliud est quod querit Deus à nobis, quam vt cognoscamus ipsum solum: quemadmodum etiam CHRISTVS dixit, dum ait, Da ipsis pater ut habeant in seipsis vitam. hæc autem est vita, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti IESVM CHRISTVM. Audiuius enim quosdã dicentes, quod ab ipso palam audierunt, quid quidam accusarentur ob absurdum factum, quod cum muliere dormi- uissent, & ab ipsis condemnarentur: ille omnino non indignabatur, sed etiam frustra illudebat, dicēs nihil esse tale. Corporalis enim, inquit, est necessitas & ministerium, velut aurē scalpimus. Et ipse qui dem vereor dicere, quæ impurus ille narravit. Accepta, inquit, penna aut farmento, aurē scalpimus, & sic cessat pruritus circa aurē. ita & hoc, inquit, contingit secundum naturam. & si quis perfece- rit, non peccat. Et multa talia hic vir exponens, dilute omnia & male docuit: vt ex ipsis operibus vi- deatur, quis sit. At Domini verba clare nobis declarauit ipsum, vbi dicit, Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in indumentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, ex fructibus ipsorum cognosce- tis ipsos. Nunquid colligunt à spinis uuas, aut à tribolis ficus? Sic etiam huius per omnia dementia teme- ritas, hinc & illinc redarguitur, qui sanè contra Dominum suum aperuit os, & effreni lingua in Do- minum suum blasphemias iacere non est veritus: quo ex fructibus proteruitatis ac aquositate ipsius prudentes periculo facto non decerpant. Non enim potest vna ex spinis vindemiari, quum etiam ex peruerfa doctrina vitæ sanctimonia conspiciatur. Verum hæc quidem circa virum facta esse accidisse audiuius. At per doctrinam ipsius commissa multa sunt, quum elatio animi eius contra Dominum ausa vsq; ad insaniam processerit. Pauca verò de multis apponã, & quæ Dominus dederit ad ipsa sub- uertenda, etiam ipsi dicemus. Et est huius anomei de fide nugacitas, & verborum assimilationes, ex scriptura quidem acceptæ, non autem sic sententiam habentes, sed aliam vim tenentes, ab ipso verò sic accepta. Asserit autem statim in principio, quod non potest ingenitum simile esse genito, nam & nomine differt, alterum enim est ingenitum, alteri genitum. At verò totum est solidum, & quod ad in- saniam adegit virum. Si enim quereremus ingenito genitorē, vt ne opinionē verã de CHRISTO per- damus: inuenietur nō amplius vnus pater, neq; pater patris, sed infiniti patres patrū, dum inquirun- tur. Et nō amplius vnus Deus est, qui semper est, & ante se nihil habuit, & semper perseuerat ac ma- net, ex quo vnigenitus verus Filius genitus est, & est, & sanctus eius Spūs ex ipso: sed erit dum qua- ritur dii multi. Et de cætero, oia fraus erit, & nō veritas. Oportet autem velut est, vnū scire. Deū patrē Domini nostri IESVM CHRISTI, ex quo etiã Spiritus sanctus ex Patre procedēs, & de filio accipi- es. Et hæc est vna deitas, vnus Deus, vnus Dominus, Pater & Filius & Spiritus sanctus: non quod coniunctio sit Filius ad Patrem, aut etiam Spiritus sanctus, sed Pater, Pater: & Filius, Filius: & Spi- ritus sanctus, Spiritus sanctus. Triã perfecta, vna deitas, vnus Deus, vnus Dominus, quemadmodum iam saepe in his hereticorum tractationibus hoc modo glorificationem de Deo expressimus. Igitur quandoquidem vnus est Deus, & non datur suspicari alium præter eum qui est: admirabiliter & in- genitus est pater & increatus, & vnigenitus filius Dei ex ipso genitus, nō dissimilis est ipsi per om- nem modum: sed idem cum patre, & æqualis secundum omnem dignitatem, etiamsi hic genitus est, ille verò ingenitus est. Si quidem enim omnino genuit ex se filium, impossibile est non esse æqualem ac similem patri. Omne enim quod gignit, simile sibi ipsi gignit, & non solum simile, sed æquale iden- titate. Homo etiam hominem gignit, & Deus Deum. Et homo quidem ex corporum complicatio- ne, Deus autem inenarrabiliter, solum vnigenitum genuit, & non secundum aliquam defluxionem, ne- que contractionem, neque dilatationem sed spiritus existens pater, ex seipso sine principio: & sine tempore filium genuit, similem ipsi per omnia & æqualem, velut dicit sanctum Euangelium: quod quærebant ipsum occidere Iudæi, non solum quod dissoluisset sabbatum, sed etiam quod Filij Dei seipsum dixisset, æqualem seipsum faciens Deo. Quomodo enim non similis sit patri & æqualis per omnia, qui in seipso habet vitam, & dicit, Quemadmodum pater suscitauit mortuos, sic etiam filius suscitauit mortuos. Et qui dicit, Qui vidit me, vidit patrem: non potest diuersus esse, qui perse- ipsum patrem significat. Et qui dicit, Qui cognoscit me, cognoscit patrem: & Qui vidit me, vidit patrem: velut ipse non alius sit præter patrem, quemadmodum etiam pater & filius significat. Facia- mus hominem ad imaginem nostram & ad similitudinem. Si enim non esset filius similis patri, quo- modo igitur homo ad imaginem & ad similitudinem factus est? Non enim dixit pater, faciamus hominem ad imaginem meam, aut iuxta imaginem tuam, sed Ad imaginem nostram. Ab eo verò quod dicit nostram, æqualitatem patris in filio ostendit & similitudinem, & non hoc solum, sed etiam identitatem in omnibus, & in nullo diuersitatem. Quomodo verò potest non esse æqualis, & non similis, velut etiam iam dixi, qui dicit: Ego in Patre, & Pater in me. Non enim ipse solum in Euangelio hoc dicit: sed etiam in Spiritu sancto prophetans Esaias nouit filium in patre, & non alienum à patre, neque diuersum: quemadmodum habet dictum, quod hanc consequentiam habet, ab Hebraico quidem sic, Bethou, saarim viaboton, sadic somer emmunim, iesrosthooch Thesar, Salom salom, chibach batou, betub baldonai, addoth chibaia, adonai Sodolemim. Ex Græca ve- rò interpretatione Aquilæ sic, Aperite portas, ingrediatur gens iusta, seruans fidem, figmentum fir- mum, custodia pacis, quia in ipso confidunt, confidite in Dominum vsque in sæculum, quia in Do- mino Dominus qui firmavit sæcula. Et apud septuaginta sic, Aperite portas, ingrediatur po- pulus custodiens iusticiam, & conseruans veritatem, defendens veritatem, & custodiens pacem,

Aetius in-
rudatus.

Similitudi-
nis ratio.

Aetius cõ-
tra Arianos.
rectè
inuehitur.

Peccatorū
nulla ra-
tio apud
Aetium.

Similitudi-
nis, æquali-
tatis, ac i-
dentitatis
ratio.

Ego in Pa-
tre, & Pa-
ter in me.

Esaiæ lo-
cus expen-
sus.

pacem, quia in te sperauerunt Domine vsque in saeculum, Deus magnus aeternus. Obseruet autem lector, quod pro Dominus, Deus: & magnus, pro in Domino, apud Septuaginta habetur. Et quanta ac quot possent de hoc dici? Vereor autem ne forte in molem ingentem accumulem de his verbis tractationem. Omnia enim clara sunt in diuina scriptura his, qui pia ratiocinatione diuinum sermonem adire voluit, & non diabolicam operationem in seipsis conceperunt, ac seipsum in barathrum mortis conijcere conantur. Velut miserabilis hic, & qui ab ipso sunt persuasi, contra veritatem arma mouerunt, super omnes qui ante ipsos fuerunt blasphemii in Deum ac ipsius fidem. Et quod quidem non potest dissimilis esse Filius patri, imo neque; huc enitentes haec diximus, est enim non solum similis, sed etiam aequalis & idem deitate, idem sempiternitate & potentia. Et non dicimus id essentialiter, ut ne dictio apud quosdam usurpata Sabellio assimiletur. Idem verò dicimus deitate, & essentia, & potentia, per omnia aequaliter Patri & sancto ipsius Spiritui. Coessentialiter autem dicimus, velut habet sancta fides, quo exyoco co, manifeste significantur perfecta. Quonia filius ex Patre perfectus ex perfecto, perfectus etiam Spiritus sanctus. Caeterum ab vno & altero aut tertio testimonio hi deprehenderunt. Si enim omni no confitetur ab ipso genitum, necessario confitebitur similem esse genitori. Manifestum est autem quod in verbis quidem dicitur genitum suum genituram, creaturam autem manifeste habet & credit. Per gratiam vero filium ipsum vocari, velut expertus est ille coelestium cognitor, & indiuisibilis diuisor, & nostrae in *o n r i s t v m* salutis geometra. Corruit autem omnium harum sermo, qui creaturam ipsum esse falso protulerunt, sicut etiam huius corruet. Dicam enim ad ipsum iustissime, dic mihi o bone, quid dicis de Filio Dei? creaturam ipsum dicis, aut genitum suum genituram? Si enim creaturam ipsum esse dicis, ne amplius probabiliter occultes perniciem, dum nomine genituram patris ipsum vocas. Omne enim creatum, non est genitum, & si est genitum, non est creatum. Omittit igitur ut neque sermone genitum dicas. Non enim conuenit tibi omnino ut vel in vno sermone veritatis verba in labijs feras. Sed dic omnes tuas insidias, ut discamus quae es, & sic insidias tuas euitemus quae animas corripunt: & strue insidias his qui tibi desiderio tenentur. Adoras itaque Filium Dei, aut non adoras? Etiam, inquit, adoro ipsum. Deum adoras aut non? etiam, inquit, Deum adoro. Qualis igitur erit Deus qui apud te creatus dicitur, & adoratur? Siquidem enim vnum creauit adorandus Deus, & huc adorari voluit, reliqua vero omnia ipse creator non vult adorari. Imo etiam accusat adorantes creaturam, per legem docens. Non facies tibi ipsi ullam similitudinem, ac adorabis ipsam, neque in caelo, neque in terra, neque in aquis: Et Apostolus dicit, coluerunt creaturam praeter creatorem, et stulti facti sunt: Quomodo igitur de omnibus praecipit ut ne adorentur? Nunquid personarum acceptio est apud Deum? Absit. In hoc enim quod vnus adoratur, ostendit poenitentiam alium esse eum qui adoratur praeter creaturam: & aliam creaturam quae non adoratur praeter adorandum Dominum, Filium Dei ex patre genitum. Ideo enim quod ex ipso genitum est, similis ipso, & secundum ipsum filius, ea propter etiam adorandus est ab omnibus. Per ipsum enim fecit omnia, & sine ipso factum est nihil. Per ipsum enim & sanctum suum spiritum, qui ex ipso processit, & de filio accepit, fecit, & firmavit omnia. Verbo enim Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis virtus ipsorum. Quum enim dixit vnigenitus, velut supra a me relatum est, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti *i e s v m o n r i s t v m*, segregauit ipsum a creatura, quemadmodum etiam Apostolus dicit. Vnus Deus ex quo omnia, & vnus Dominus *i e s v s c h r i s t v s* per quem omnia, & vnus Dominus. Et vides, quomodo ostendit vnum Deum Patrem, & vnum Dominum ex ipso genitum? Et non dixit, Vnus Deus & vnus Dominus cum omnibus ex ipso factis: sed vnus Dominus & vnus Deus pater ex quo omnia, & Dominus *i e s v s* per quem omnia sunt, non est vnus ex omnibus, sed factor omnium creator omnium creator existens. Quum autem filius ex patre genitus sit, & ex patre sit, per quem omnia facta sunt: dissimilis omnibus est, neque creator vniuersorum existens. Nam vnus & vnus Deus pater ex quo omnia, & Dominus *i e s v s* per quem omnia: conuinita superiore dictione per vnus & vnus & per ex quo & per quem: partim clare ex patre filium manifestauit, partim non item filium ex reliquis esse mirabiliter pronunciauit, per quem omnia dicens: quo ostenderet patrem esse, & filium esse a patre existente vnigenitum Dominum. Dixit autem haec Apostolus Spiritu sancto ductus. Quapropter non habuit opus de Spiritu aliquid declarare, non quod non glorificetur Spiritus cum Patre & Filio: neque, ut ipsum ex omnibus significaret quae per filium creata sunt. Sufficiebat enim patri ac filio connumerari per firmam filij confessionem dum dicit, *Euntes baptizate in nomen Patris et Filij et Spiritus sancti*. Loquens itaque Apostolus, imo potius Spiritus sanctus in ipso, de seipso non indicauit. Manifesta enim erat cognitio de ipso, ut de qua neque Iudei ambigerent: referuabatur autem, ut ne Spiritus sanctus seipsum constitueret. Apostolus enim Spiritu sancto ferebatur, & de Patre ac filio dicebat, ut ostendatur trinitas semper existens, & nunquam esse desinens. Ne admireris si audieris, Vnus Deus ex quo omnia, & vnus Dominus per quem omnia. Nam in eo quod dixit Filium Dominum, non omnino negauit Apostolus esse Dominum etiam Deum: & in eo quod dixit, Vnus Deus per quem omnia, non negauit esse Deum etiam Dominum. Simul enim & Dominus & Deus, & Deus & Dominus: & nihil differet de his quae ad nos in veritate salutariter ex Deo per Apostolos praedicata sunt. At vero idem Anomoeus & qui ex ipso orti sunt, relicta via veritatis, male progressi sunt, & verba Dei excogitantes, & de caetero ad dissertationes ac disputationes verborum, sententiam euertentes, resiliuerunt a veritate, & a coelestibus exciderunt. Omnis enim dictio redarguet ipsos, si mentem suam ad Euangelij illuminationem conuertere voluerint. Nusquam enim vnigenitus dicitur, & quidem in carne praesens, Qui creauit me pater, demisit me: Neque pater alicubi in Euangelio dixit, neque in veteri Testamento, Creauit vobis filium: sed Pater me misit. Et, Ex patre exiui & venio. Et, Qui est in sinu patris. Et Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Et multa

Filius Dei non est creatura.

Pauli loc explicat

Et multa licet nobis de salute nostra cognoscere, & non a nequitiosa huius diaboli doctrina corripere. Diabolicus enim volens perdere humanum genus, inuidia ductus aduersus hominis gloriam, diuersas artes excogitauit. Primum quidem per ignorantiam, deinde per idolatriam, aliquando per improbitatem, nunc vero per errorem & hereseon fraudem: quo vndiquaque hominem a coelestibus subuertat. Quot igitur & quanta poterit mediocritatis nostrae mens aduersus te dicere o Anomoeus? Recte enim anomoeus hoc est inaequalis & dissimilis es, qui ab hominibus & mores & intelligentiam peruertisti, his inquam, qui intelligentiam Dei adepti sunt, & fidem veritatis habent. Non enim ad bonum procedens inaequalis factus es hominibus, sed declinatione a via veritatis facta, dissimilis factus es filijs ecclesiae Dei: & praetextu arrepto, Filium Dei qui secundum ipsum patrem est, dissimilem patri dices, tu dissimilis factus es, & hoc nomine sortitus, quum non amplius similis sis eorum, qui in Deo seruantur. Quo vero non circa ipsius quaestiones immorans tempus perdam, age ex ipsis dictionibus quas ipse exposuit dialectice ad quosdam scribens, ipsum cofutabimus. Videtur enim dialecticam quamdam fraudem consue in suo libro, qui nullum sermonem habet fidei simplicissimam ac sincerissimam & in Spiritu sancto ac mansuetor ornata. Totum vero per totum ipsius opus, quod ad nos peruenit, in primis posuit, ut ab ipso faciam? reliqua disputari ois aduersus ipsum subuersione. Et est hic Actij anomoei libellus.

Actij Anomoei libellus.

Vandoquidem in tempore illatae nobis persecutionis ab antiquarijs & his qui iam diu opinionioni suae adhaeserunt, quidam ex praedictis abstulerunt eum alijs multis, etiam opusculum priuatum a nobis elaboratum de ingenito Deo & genito, idque interpositionibus ac detractionibus corruptum ediderunt, ordinis consequentia interpellata: venit autem postea id ipsum ad nos, studioso quodam nobis ipsum afferente: coactus sum velut pater rursus purgatum id scriptum vobis emittere, & vos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo seire possitis iuxta sanctarum scripturarum intelligentiam, in praedicto opusculo nostram sententiam prolata esse, per quem omnem hominem vobis contradicere conantem: de ingenito Deo & genito, compescere ac breuibus illationibus pudescere poteritis, maxime vero omnium praedictos: in versusum specie pronunciatu pronunciationem, & solutionis solutionem, quo facilius retineantur, & aggressiones ac epiche remata clara sint, facturus initio de Deo ingenito sumpto. I. Si possibile est ingenito Deo, genitum ingenitum facere. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, propter hoc etiam superior generatione fuerit. Si vero superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neque enim ab alia natura ipsum esse accepit, neque ipse sibi ipsi esse exhibuit. III. Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturae debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem causam, vnde nam quis productam naturam ad eam quae produxit, inuariabilitatem in essentiam habere concedet, quum talis substantia generationem non admittat? IIII. Si indefinenter Deus permanet in ingenita natura, & genitum indefinenter genitum esse, coessentialis & similis essentiae peruersa opinio corrumpetur. Stat autem incomparabilitas in essentia, utraque natura indefinenter permanete in propria naturae dignitate. V. Si ingenitus est Deus secundum essentiam, non essentiae disparatione genitum genitum est, sed potentia quae ipsum produxit. Eandem enim essentiam & genitum esse & ingenitum, nulla pia ratio permittit. VI. Si ingenitum genitum est, quid verum genitum ingenitum factum esse? Ois enim natura magis ad suum familiare festinat, quae ad alienum. VII. Si non totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si vero totus est ingenitus, non essentialiter ac generatione disparatus est, verum potentia genitum produxit. VIII. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, non essentialiter genitum genitum est, quum tota essentia ipsius habeat ut generet, non autem ut generetur. IX. Si vero transformata essentia Dei genitum dicitur, non immutabilis est essentia ipsius, quum mutatio operata sit filij constitutione. X. Si vero immutabilis fuerit & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, vsque, ad nudam appellationem confirmabitur. XI. Si seminaliter erat genitum in ingenito Deo, post generationem extrinsecus incrementum sumpto, in virum, ut ita dicam euasit. Perfectus igitur est filius, non ex eo quod genitus est, sed ex his quae assumpsit. Quae enim naturaliter assumunt, velut ex illis constituta, perfecti nomine diuersimode admittuntur. XII. Si perfectum erat genitum in ingenito, genitum est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitum enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem & esse, & non esse. Genitum enim ingenitum non est, & ingenitum existens, genitum non erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemiae figura & contumeliam obtineat. XIII. Si ingenita natura existens Deus omnipotens, genita natura non nouit seipsum: Filius autem genitae naturae existens, hoc cognoscit seipsum quod est: Quomodo non fuerit coessentialitas medacium, quum ille cognoscit seipsum ingenitum, hic vero genitum? XIII. Si non vox ingeniti substantia Dei declarat, sed humanae inuentionis est incomparabile nomen: gratiam Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum praeminentiam nostris non ferat in essentia. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur vox ingeniti, qui considerat, potiores sunt considerato, quum praestantius natura nomen ipsi excogierint. XVI. Si non cedit ingenita natura generationi, est hoc quod dicitur. Si vero cedit generationis passiones meliores fuerint substantia Dei. XVII. Si genitum immutabile secundum naturam est, propter genitorum: ingenitum essentia est immutabilis, non propter voluntatem, sed propter dignitatem quae est in essentia. XVIII. Si ingenitum essentiae significatiuum est, merito a geniturae essentia oppositum distinguitur. Si vero nihil significat ingenitum, multo magis nihil significat genitum. Nihil autem ad nihil quomodo opponi potest? XIX. Si vero ingenita prolatio ad genitam prolationem opponitur, silentio prolatioi succedete: fieri contingit & perire Christianorum spem in prolatioe sita, at non in naturis sic habitibus, velut nominum vult significatio. XX. Si nihil plus distribuit ad praeminentiam essentiae ingenitum genito: prolatione solum praeminens filius, meliores seipso cognoscet eos qui ipsum sic appellarunt, non appellatum Deum

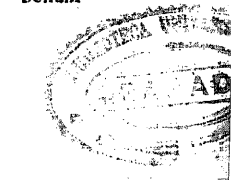
Actij libellus.

Actij postides sine Epiche remata.

Deum ipfius & patrem. XXI. Si ingenita essentia melior est generatione, intra se habes ipsam præstantiam per se essentia est ingenuus: Nō enim volēs, quoniā vult potior est generatiōe, sed quoniā natura est. Per se igitur existens essentia ingenuus Deus, nulla ratiōe permittit cōtra seipsam excogitare generationem, impellens ferri contra genita, omnem examinationem ac omnem ratiocinationem. XXII. Si priuationis significatiuum est de Deo ingenuū, nihil autem fuerit ingenuū, quæ ratio abstrulerit aliquid ab eo quod nihil est? Si verō significat id, quod est, quis secedere fecerit ab eo, quod est, id quod est ipsum sui ipsius? XXIII. Si priuationes, habituum sunt ablatiōes, ingenuum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem priuatio est habitus, quomodo id quod nō adest, velut quod adest Deo cōnumerabitur? XXIII. Si verō habitus est ingenuum, necesse est præsupponere genitam essentiam, vt sic assumpto habitu ingenuum nominetur. XXV. Si verō genita ingenitæ essentia particeps fuit, & habitus abiectionem passa, ingenita natura priuata est: fuerit vtiq; essentia quidem genita, ingenuum verō habitus. XXVI. Si verō genimen transitus significatiuum est, manifestum est quod habitus significationem habet, siue transformatum est ex: essentia quadam, siue hoc est quod dicitur genimen. XXVII. Si ingenuum habitus est, & genitum habitus, essentia quidem habitibus priores sunt, habitus autem etiam si essentij posteriores sunt, attamē potiores. XXVIII. Si ingenuum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen coinferit cum sua ipsius essentia ipsum autem: vox genimen essentia significatiua est, & non habitus: quum ingenita natura nihil secū coinducat, quomodo nō essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qualis Dei omnipotentis, quomodo alteram quidem passibilem, alteram verō passionis exortem quis dixerit? Si verō per sortem ac partem ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, & (vt summam dicam) omni mutatione superior; altera verō passionibus obnoxia est, ita vt concessum sit ipsi, inuariabilitatem in essentiam habere, eo quod sponte sua permittit amicus ea quæ sunt prædicta: fuerit hoc vtiq; consequens, facientem quidam ingenuam dicere, genitam autem eam, quæ transmutatur. XXX. Si facta natura ingenita natura est causa, ingenuum verō nihil est absolutū: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius, quod factū est? XXXI. Si ingenuum est priuatio, priuatio autē habitus abiectio est; abiectio verō penitus perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est vt habitu transiēte aut pereunte, ipsa ingenui scilicet appellatione, cognominetur essentia Dei? XXXII. Si ingenuum significat priuationem, quæ non adest Deo: quomodo ingenuum esse dicimus, genitum verō non esse? XXXIII. Si nudum nomen est de Deo vox ingenuum, nuda autem prolatio substantiam Dei attollit contra omnia genita: præstantior ergo est hominum prolatio quam omnipotentis substantia, vt quæ incomparabili præminetia Deum omnipotentem exornauit. XXXIII. Si omni genito consors & coniuncta est causa, causæ autem exors est ingenita natura: non causam significat vox ingenuum, sed substantiā indicat. XXXV. Si omne quod factum est ab alio factum est, ingenita autem substantia, neque à seipsa neque ab alia facta est, necesse est ingenuum essentiam significare. XXXVI. Si ex genimnis essentia comparat, quod causa est ingenita substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia est incomparabilis, non extrinsecus ostendens inaccessibilitatem, verum per se existens incomparabilis & inaccessibleis, quoniam etiam ingenita. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingenuum excedit, quod causa est durabilitatis ipsi: creatis. Si verō nō essentia significatiuum est ingenuum, vnde nam habebit creatorum natura, vt conseruetur? XXXVIII. Si nihil ex inuisibilibus seipsum ante ipsum seminaliter existit, verum permanent in natura quam forte adeptum est: quomodo ingenuus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam, posteriorem in genimine videt: nunc verō priorem in ingenuo, secundum primi & secundi ordinem? XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura seipsum noscat. Si autem conceditur in ingenuo ac genito suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentiam ignorat, dum à generatione & ingenita natura circumducitur. XL. Si verō etiam genitum particeps est participationis ingenui, verum in geniti natura indefinenter permanet: in imperfecta sanè natura seipsum cognoscat, ignorans videlicet ingenuam participationē. Non enim possibile est, ipsum de seipso, & ingenitæ essentia & genitæ cognitionem habere. XLI. Si verō despicabile est ingenuum propter mutationis aptitudinem: dignitas naturæ est essentia immutabilis, quum ingenuam naturam omni causa superiore consisteamur. XLII. Si ingenuum ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam. Nō enim per fortitionem, naturæ cuiusdam communis & propriæ particeps facta, altera quidē faciebat, altera verō fiebat. XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta dominij libertatē: quomodo igitur dixerit quis aliā mutari, nō permittens Deo producere ex nō subiecta essentia? XLIII. Si omnis essentia est ingenita, omnis est inuariabilis, quum autem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casui spontaneo deferendū est. XLV. Quum autem multa sint ingenita & inuariabilia, innūmerabiliter differēt iter se. Nō enī numerabilia esse poterint, q̄ distāt aut in totū, aut iuxta aliquid: quū omnis distantia sortē ac partitionem quandam ostēdat causæ disunctæ ingenitæ naturæ. XLVI. Si vox ingenuus & Deus, ex comparatione & æqualitate idē significant, ingenuus ingenuum genuit. Si verō aliud quid significat ingenuū, & aliud Deus, nō absurdum est Deo, Deū genuisse, ita vt vterq; originē sumpserit ex ingenita essentia. XLVII. Si verō quod æte Deū est, nihil est, quæadmodum nō est: Deus & ingenuū idē significat, nō admittēte genimine ingenuū, quapropter neq; simul p̄ferri cū Deo & patre suo sustinet. Sanos & sanas vos, is q̄ est p̄ se genit⁹ De⁹, q̄ etiā solus ver⁹ De⁹, p̄pterea appellat⁹ est à misso I E S V C H R I S T O q̄ substitit⁹ vere æte secula, &

& genitæ substantia verē existit: conferuet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatōre nostrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc in sæcula sæculorum, Amen. Actij libelli finis. Atq; hoc sanè est principij corruptarū ipsius sententiā, velut dixi, quæ ex parte ad nos peruenerit. Trecenta enim capitula simul his cōformia ipm fecisse dicunt, omni blasphemiam referta: hic verō velut perditio corpore reptilis & putrefactio, studio quodā ductore, qui reptilis reliquias & ossa collegit, in perniciē quorundā, insidias quas iactat, cōstruxisse, ad quosdā nimirū scribēs: velut ipsum opusculum honesti studij præ se ferēs continet. Cuius principij hoc est, Quæ de causa etiā nos, operatio nis Dei curatiuos diuinæ scripturæ sermones, ab initio vtiq; ad finē colligentes, subuersoria antidotū cōstruimus his qui à veneni ipsius eiaculatione sanari volunt, è regione cuiusq; dictionis ipsius subuersiones apposituri eorundē syllogisticorū capitulum, hoc modo. Actij Anomæi verba. Quādoquidem in tpe illatæ nobis persecutionis ab antiquarijs & his qui iā diu opinioni suæ adhæserunt, quidā ex prædictis abstulerunt cū alijs multis, etiam opusculum priuatim à nobis elaboratum, de ingenuo Deo & genito, idq; interpositionibus ac detractionibus corruptum ediderunt, ordinis cōsequētia interpellata: venit autem postea id ipsum ad nos, studio quodā nobis ipsum afferente: coactus sum rursus velut pater purgatum id scriptum vobis emittere, & vos omnes pij decertatores ac decertatrices, quo scire possitis iuxta sanctorum scripturarum intelligentiā in prædicto opusculo nostram sententiā prolatam esse, per quam oēm hominem vobis contradicere conantem de ingenuo Deo & genito, cōpescere ac breuib⁹ illationibus pudescere poteritis, maximè verō omnium prædictos, in ver suum specie, pronunciatū pronunciationē, & solutionis solutionē: quo facilius retineantur, & aggregationes ac epichemata clara sint, facturus, initio de Deo ingenuo sumpto. Confutatio. Dialectici factus tui & syllogisticæ vanitates, ad verbum confutationē faciam, non transgrediens, neq; posthabēs dictionem, quæ tibi longiores aut etiā breues videntur, immensitatē. Et primum quidem, quandoquidem scribens ad multitudinis tuæ decertatores ac decertatrices, dixisti quosdam antiquarios, & qui iam diu opinioni suæ adhæserunt, abstulisse quod in manibus habueris opusculum, quū producta sit apud te dictio, vtiq; coarguerit, te magis hoc nomen possidere, & eos qui à te didicerunt, vt ne dicā seducti sunt. Etenim sancta Dei fides ab initio existens, & semper antiqua & non inueterascens, semper est & firmatū est huius fundamentū, & existit habens suum dominum sine tpe. Ideo neq; ipsa tēporalis existit, sed cum angelis cōuersatur, & sanctos per generationem ac generationem ornat. Tu verō potius temporalis es, passus ac deceptus ab errore, & elatus mente, etiam gregem tuum fulim in pabulum spinosum implicuisti. Nemo enim ex veteribus tecum sensit dō Acti, qui cōtra antiquarios scribens, ipse tēporalis es, & minime antiquarius. Statim autē ex prima aggressionē, vbi dixisti opusculum te scripturæ temporis tuum errorem persuasus, ita vt relinquens Deum semper existentem, & sanctū ipsius spiritum semper existentem, veniat & audiāt à te de genito Deo, quo etiam ipse inter stultos recenseatur, vt qui didicerit adorare creaturā præter creatorem, qui est benedictus in sæcula. Amen. Non habemus enim nos creatū Deum, non factū: sed increatum & non factum, ex patre genitū sine principio & sine tpe. siue enim voce genitum versute vteris, genitum æquiuoce etiā factum vocare volens, non admittam tuā dictionem, siue non sic intelligis, imminute sentis, præter hoc quod ex patre genitus est. Ex spinis enim non colligit vnas, neq; ex tribolis ficus: neq; ex viro erroneo rectus expectari poterit sermo. Cōpescuit enim & Dominus dæmones CHRISTVM ipsum confitentes. At iuxta sanctorum scripturarū intelligentiam, dicis sententiā tuam in prædicto opusculo prolatā esse, dic mihi qualis Scriptura diuina docuit adorare Deū factum? Et quod quidē ingenuus est Deus, omnibus manifestum est. Sed neq; hoc nominatim habetur in diuina Scriptura, verū à recta ac pia ratiocinatione, & ex ipsa intelligentia, de Deo pie hoc cogitare ac dicere, cōgruum est. Dicis autē, quo scire possint decertatores ac decertatrices à te appellati, potius autē seducti vocandi, quomodo vnicuiq; respondeant per cōpendiarium & retentum facilem sermonem, in versuum specie ac modo capita à te cōposita esse. Quapropter ipsa tua quæ videntur fortia verba ac sophistica, quæ aduersus maiores in contradictionem à te elaborata sunt, imò potius vt aduersus veritatē os attollerēs: nos viles & idiotæ, & non maiores, sed multis in sancta Dei Ecclesia tenuiores cōfutamur, & velut prædixi, instabilis huius valdeq; vilis nugacitatis cōsistere nō poteris subuersionē faciemus. Et hætenus quidē contra præfationem tuā opposuit se nostra tenuitas. Iam verō rursus capitibus tuis ex ordine locatis, è regione vniuscuiusq; dictionis ac capituli vicissim apponā contradictiones ex diuinis scripturis ac recta ratiocinatione acceptas, & rationaliū quæstionū tuarū cōfutationes: quo serui Dei & veri athleteæ ac decertatores, lecta ac cōsiderata omni tua absurditate, derideāt te ac dicāt: Superbia cordis tui fecit tibi hæc, tu enim dixisti hæc in mente tua, Ascendā in cœlū, & supra stellas cœli ponā thronū meum, Sedebo in monte alto, super mōtes altos ad Aquilonem, Ascendā supra nubes, & ero similis altissimo, Nunc verō in infernum descendes, in fundamenta terræ, & cætera. Actij Cap. I. Si possibile est in genito Deo, genitum ingenuum facere. Confutatio. Primum quidem Deo attribuere impossibilitatem, impium est. Nam & quod indecorum est ipsius deitati, etiam id ipsum facere nō est ei impossibile, sed indecora est ipsi malicia. Deo igitur nihil impossibile est, nisi quod impossibile est in diuina ipsius ac potente bonitate, & ipso qui bonus est, malum esse. Et aliter, Si genitum apud Deū bonum putaretur vt fieret, impotens autem sit ad bonum bene perficiendum, hoc sanè imminutio, fuerit circa potentem, qui vult id, quod præstantius est, operari, & non potest. Si verō ingenuum

Genitum æ
quiuoce
pro geni-
to factū

bonum est, genitum vero in proprio ordine bene factum est, quia bonus sit ordo: geniti ex bono Deo, & ab ipso approbatus, non utique fecerit id quod bene genitum est ingenitum, quonia bene approbatum est ipsi, sic bonum esse. Quandoquidem igitur boni ordo, non propter impossibilitatem, non transmutatur, sed quia bene sic est: bonus sane est ingenitus Deus, bona etiam quae ipso facta sunt in proprio ordine, non assumenda ingeniti nomen. Non enim Deos creatos fecit, quo alterum iuxta alterum extentum delect per cognomen, obscuritate maioris nomine caesantis ad id quod minus est. Siquidem enim alius est Deus ingenitus, alius vero genitus, naturis nihil commune habentibus, impossibile est communicare secundum naturam per nominis dignitatem, nisi fortassis per abusum quandam gratiam, & hoc iuxta participationem, diuine largiente minori. At minor nunquam poterit maioris nomine seipsum appellare, quia omnino cognoscat alienum se esse a dignitate secundum naturam, & nomine. Dixit autem quis tibi o Aeti hoc, Deus erat Verbum. Quomodo habebit nobilitatis secundum naturam nomen, aut quomodo aequabitur, siquidem factus est per Dei dignitatem? Aut quomodo excindetur hoc, Deus erat, quum tempus non admittat diuisionem facere vocis erat, ne in vulgari quidem? Cognosces autem quod principio carens Deus, & ingenitus Deus, genuit ex seipso Deum similem sibi ipsi, & non hoc solum, sed etiam aequalem per omnia, & non creauit, ut ne dissimilis factus ipse creatus, deleteret nomen Deum, per diuersitatis distantiam. Impossibile est enim gignentem, dissimilem & inaequalem sibi ipsi generare, & genitum genitori dissimile esse. Quapropter hic amplectemur identitatem secundum naturam ex Euangelico testimonio, nempe: *Omnia patris mea sunt*, hoc est Deus pater, Deus ego: vita pater, vita ego, &c. omnia quae decent patrem & Filium & Spiritum sanctum in una deitate. Trinitate nihil diuersum habente: quum in perfecta cognitione cautum sit, sine principio & sine tempore in substantia esse Verbum Patris, & in substantia esse Spiritum sanctum ex Patre & Filio. Aetij Cap. II. Si omni causa superior est ingenitus Deus, propter hoc etiam generatione superior fuerit. Si vero superior est omni causa, nimirum etiam generatione. Neque enim ab alia causa esse accepit, neque ipse sibi ipsi esse exhibuit. Confutatio. Si omni causa superior est ingenitus Deus, genitus vero ex ipso, indigne ipsi genitus est, & non iuxta aequalitatem etiam in praefendo patris nomine consistit: ignominiam genitori ipsum genitum affert, alterius nos praeter factas creaturas, dignitatem habens, & non velut creaturae honore factori vendicans. Quae enim extra ipsum sunt, gloria creatori vendicat, quum non sint aequalia factori, neque nomine creatoris appellentur: sed serua facta sunt in gloria creatoris, quo a gloriosis & illustribus, id quod praeminet, & super ipsa est, proportionabiliter consideratur. Hoc vero non amplius horum appellatione vocatum, verum expraeminentis coessentialitate, ex eo quod cuncte locatus est, dignitatem habens, si differet a praeminente iuxta diuersitatem, etiam praeminenti minorem dignitatem vendicabit, quum variata sit geniminis societas, ad id quod praeminet. Quapropter simile ex simili, & aequale ex aequali germen, non ex corporali intelligentia nobis per fidem apprehensum est, sed Deus ex Deo, lumen de lumine, & verbum patris in substantia existens, ita ut seruetur immutabilis praeminens gloria, in eo quod praeminens non ipsum sibi ipsius causa est, sed a seipso aequale gignit impolluta & incomprehensibili essentia, coessentialia ipsum essentiale & in substantia existens diuinum genimen. Cuius imago non est inanimata, sed patris exprimes genus, velut dicitur diuina Scriptura quae in aequalitate genitoris genimen locat, imago in quibus inuisibilis Dei: & ut ne quis putet differentiam esse imaginis & identitatis, ipse pater correctionem vitae nostrae prospiciens, ante hunc sermonem dixit hoc, *Faciamus hominem secundum imaginem nostram & ad similitudinem, non disparans se ipsum a Filio, sed dualem & aequiuocam dictionem proloquutus, Faciamus hominem, quo duo significaret se ipsum & filium, aut etiam Spiritum sanctum. Sed & aequalitatem imaginis, non per duos sermones interponens unam imaginem dixit, sed per vocem nostram, dualitatem pronunciauit: factum autem hominem non ad unius imaginem, sed ex duorum similitudine & aequalitate imaginem factum esse asseruit: quo poenitus manifestum sit, praeminentiam in Patre & Filio ac sancto Spiritu manere in identitate, & non alterari. Neque enim ab alia natura accepit Pater, aut Filius, aut Spiritus sanctus, aut alteri naturae participationem suae ipsius naturae dedit, neque iuxta aliquam sectionem aut defluxum, ut esset ex ipso unigenitus & Spiritus sanctus, naturae alterationem operatus est. Sed quemadmodum ab initio praeminens natura ingenita & increata semper erat, ita semper ex ipso praeminens genimen, & Spiritum sanctum nobis manifeste praedicauit, & non immutat. Aetij Cap. III. Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturae debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem causam, unde nam quis productam naturam ad eam quae produxit, inuariabilitatem in essentiam habere coefferit, quum talis substantia generationem non admittat? Confutatio. Oportet te o Aeti, sursum attendentem & tuam ipsius miseriam considerantem, cohibere temerariae mentis tuae super suam impietatem: quo & nos cum tanta tua temeritate coinfantes, superati relinquamus, sed tibi & nobis ipsis ea quae ad pietatem pertinent consulentes. Quum enim putes inter necessaria & Deo conuenientia, dissimilem & inaequalem esse Deum ei qui ex ipso genitus est, ex multo errore iuxta pium quoddam figmentum recensens Deum magis inter indecentissima, similem ipsum praedicas his, quae non decent ipsius deitatem. Et primum quidem cogitare de Deo tantam mentis profunditatem, impietatis fructus est, & potius insaniam mentis. Nam dicendo sibi ipsius autor, aut hoc, ipse sibi ipsi esse exhibuit: in duabus malis suspicionibus te ipsum transfixisti, refricans ac queres de Deo, quomodo erat, num semper, aut a seipso, aut casu, ipse esse adeptus. Et timeo & inhorresco, dum prauam tuam cogitationem tracto. Cessa itaque, & cessabimus nos, quum sufficienter & sanctae habeamus semper intelligere Deum & credere, quod erat semper Deus. Nam & in hoc stolidum loquens, ac ratiocinationem faciens, velut qui magnifice honoraris Deum, dixisti, quod neque ipse sibi ipsi esse exhibuit: neque ergo, si ex tua sententia a dictionibus & syllogismis dependet*

dependet fidei salus, in inferioribus & miserabilibus corporibus sermonis tui similitudinem habemus. Nulla enim creatura sibi ipsi causa est, aut ipsa sibi ipsi esse exhibuit, ab animantibus usque ad hominem, & ab hominibus usque ad angelos. Nulla item factura sibi ipsi esse exhibuit: sed ex solo existente, unaquaeque ab initio ipsam esse accepit. Desine itaque hic, velut putas ratiocinari, & concludens ne enitaris praeter naturam te extendere iuxta maiorem. subvertens enim per omnia: quum unigenitus aequalis sit & similis patri, siue quod natus est, siue quod genitus est a patre, dignitatem habeat, nihil enim differet in hoc ab aequalitate ad patrem, sicut neque a similitudine: & quum non possint creata sibi ipsi esse exhibere, velut etiam praeminens ille & in omnibus perfectus, non ab aliquo ex supernis principium habuit, neque enim incepit esse. Erat enim semper, & semper est, etiam si in identitate maneat, & sibi ipsi esse non exhibeat, quum non aequiuocae dictiones quaerantur, sed speculatio sincera ad pietatem. Quandoquidem vero dixisti, Si ipse sibi ipsi esse non exhibuit, non propter naturae debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem causam: dilce etiam tu, quod non propter debilitatem, filij nomen esse: sed propter deorum commune cum genitore, praeminentiam coessentialitatis habet. Nam sicut patri decentissimum est quod transgreditur omnem causam, sic etiam soli ex solo Patre eum solo Spiritu eadem vnde deitas decet, quae neque causam suscipere potest, non propter debilitatem, sed eo quod transgreditur omnem causam, quae in nihilo sunt: quum una sit deitas quae in vno Trinitatis nomine numeratur, & in vno sigillo, per nomina Patris & Filij & Spiritus sancti, illuminatis praedicatur, & nihil diuersum a seipso habet, vera doctrina aequalitatem nomenclaturae exprimentem, Patris & Filij & Spiritus sancti: Dixisti porro rursus, Unde nam quis productam naturam eam, quae produxit, in euariabilitatem in essentiam habere concesserit, quum talis substantia generationem non admittat? Et neque intelligis, neque intellexisti, quod tempus ab aliena a cognitione veritatis Dei, non ex Spiritu sancto veritate doctus, sed ex sapientia mundi insatuata, in supernis ambulare conas. Consequenter enim etiam ipse doctus, quod frustra laboras, Nouit enim Deus ratiocinationes sapientum quod sunt vanae. Qui enim genuit Verbum in substantia existens, aequale sibi ipsi genuit, & non diuersum a sua deitate: non propter geniminis euariationem ac diuersitatem, sed quod indecorum omnino erat nos cogitare, indignum seipso & inaequale & genitore inferiorem genituram, ipsum genitorem genuisse. Quapropter per filium & in substantia existens Verbum omnia facta esse dixit, quo ipsum non de creaturis factis numeraret, sed in patre similem & aequalem esse ostenderet, & propter id quod decet patris nomenclaturam, semper esse eundem essentiam, non peregrinum esse, sed genuinum, velut filium coessentialem ex ipso genitum: Aetij Cap. III. Si indefinenter Deus permanet in ingenita natura, & genimen indefinenter genimen est, coessentialis & similis essentiae peruersa opinio corrumpetur. Stat autem incomparabilis in essentia, utraque natura indefinenter permanente in propria naturae dignitate. Confutatio. Si indefinenter & incessanter Deus permanet, velut dixisti, in ingenita natura, natura autem Dei est sempiterna, indefinenter habens dignitatem, non propter quid aliud, sed eo quod est per se Deus, & per se sempiternus: ergo sane etiam genimen coessentialia erit, si apud te indefinitis nomen esse fraudulenter filio gratificans probabiliter ac natura differuisti. Dabis enim etiam coactus confiteri immensum & incomprehensibile nomen indefinitis in omnibus, Quomodo igitur non erit coessentialia? Nam quum putaris te cauillari, per nomen prauae opinionis veritatem contumelia afficere conatus, ex ipsis quae protulisti verbis, redargueris. Aut enim dabis finem eorum qui a te blasphemia impetiti sunt, velut diuersam essentiam habeant, aut vbi indefinenter ipsum deprecueris, in omnibus immutabilitatem & inuariabilitatem indefinitis dignitatis inducere cogeris, veritate non admittente, finem habere filium: quonia regni eius, inquit Scriptura, non erit finis: eo quod cum patre regnat semper & cum suo spiritu. Nam omne quod principium habet, etiam finem habebit, si voluerit is qui esse exhibuit ei quod principium accepit: quod sane in omnibus possibile est, in filio vero impossibile est. Est enim semper ex eo qui est, & apud eum qui semper est, nunquam esse desinens. Quapropter & coessentialis erat, & est, & erit, solus ex solo, & in nulla re ab essentia diuersus: sed iuxta nominum dignitatem manente deitate in identitate, ita ut neque conjunctionem habeat, neque principium ipsum esse sibi ipsi exhibeat, neque quod dissimile sibi ipsi est, assumat, quae semper est, & nunquam esse desinit, verum semper decorum secum habet in dignitate Patris ad Filium, & Filij ad Patrem, & Spiritus sancti cum patre & filio, existens & nunquam desinens. Est enim sibi ipsi incomparabilis Trinitas, nullam in dignitate diuisionem admittens. Aetij Ca. v. Si ingenitus est Deus secundum essentiam, non essentiae disparatione genitum genitum est, sed potentiae quae ipsum produxit. Eandem enim essentiam & genitam esse & ingenitam, nulla pia ratio permittit. Confutatio. Saepem nobis progressus es o bone, proferens ingenitum & genitum voces, a Dei nomine abhorrens, qui in omni iniquitate mentem tuam sepeliuisti. Illud autem quibus indigens expetit, ut facultatem habeat eius quod indiget in solatium, & vt in ore ferat, si talis facultas non detur. Itaque etiam tu quandoquidem impius es, vel nomine tantum huius Dei nomen dicere magnificas, nam ex natura timorem eius & fidem & spem & dilectionem erga ipsum, nunquam adeptus es. Alioqui suffecisset tibi semel hoc dicere, & non transgredi terminum ordinis praescripti. Clara est enim contra te a Salvatore nostro prolata sententia, nempe, A fructibus ipsorum cognoscetis eos: quod eos quidem amicus pelle ouilla, inuenero vero es raptor & lupus. Si enim esses ex Spiritu sancto genitus, & a Prophetis ac Apostolis edoctus, oportebat te ab initio creationis mundi usque ad tempora Hester, euoluere viginti & septem veteris Testamenti libros, qui vigintiduo ab Hebraeis numerantur, & quatuor Euangelia, & quatuordecim Epistolas sancti Apostoli Pauli, & una cum Actis Apostolorum, ante haec & in iisdem temporibus factis, etiam catholicas Epistolas Iacobi & Petri, & Ioannis & Iudae, & Ioannis Apocalypsim,

Ingenitū nomen nō est in Scriptura.

Apocalypsim, & Sapientias, Solomonis inquam & filij Sirach, & omnes in summa diuinas Scripturas: & te ipsum condemnare, eo quod nobis protulisti, quod nusquam habetur: non quidem indecorū Deo, sed pium in Deum est ingeniti nomen, sed nusquam in diuina Scriptura dictū continetur. Ne mo enim adeo infans vnquam fuit, vt genitum Deum cogitarit. At neque opus habeo dicere ingenitum Deum solum patrem, propter eum qui ex ipso genitus est, vt ne quis de patre solo, hoc certum esse putet, sed etiam de Filio & Spiritu sancto: quum recta intelligentia & Spiritus sanctus doceat omnes filios veritatis, vt ne à seipsis hoc admirentur, sed iuxta id quod exigitur, & quod in ipsis est, ratiocinationem de Deo ad pietatem sciant. Oportet itaque eo quod ingenitus ipse est, & nos à nobis hoc confitemur, & appellationis huius vocis confirmationem à Scriptura non habemus: à nobis ipsis per ratiocinationes hanc pietatē nosse, quod sic se habet. At quid enim essentia disparatio erit ipsum genitum, si iuxta veritatem eo quod genitum est, nomen habet, naturali quadam & inenarrabili Deo conueniente, & ei qui ex ipso genitus est sine tēpore & sine principio, veritate, & non abusu quadam opinione? Hinc non creatam dicimus essentiam, neque alienam vel factam, sed genitam essentialiter, & non alienam à genitore. Quapropter etiā increata permanet & non facta, sed genita ex eadem essentia Dei, non tempori succumbens. Non enim qui genuit, in veritate tempore succubuit, vt propterea temporalem produxerit essentiam. Quale enim est genimen, talis genitor, & qualis genitor, talis etiam qui genitus est. Actij Cap. VI. Si ingenitum genitum est, quid verat genitum in genitum factum esse? Omnis enim natura magis ad suum familiare festinat, quam ad alienum. Confutatio. Si ingenitum fecit, & non genuit, in vna identitate posita appellatione, & altero iuxta alterū non extento per nominis permutationem secundum veritatem: ipsa vis habitus in altero dissonantia consistit, nihil ad alterum communicans, nisi solum secundum potestatem causæ præminentis naturæ, erga omne quod ab ipsa creatum est. Quādoquidem autem in medio factoris & facti, & creatoris ac creati, alia quædam est appellatio, propinqua quidem ingenito nomini, longe verò distans à creatoris nomine, impossibile est omnia confundere dō Acti, & dissipare à teipso perfecte, iuxta verum habitū filij ad patrem, semper existentis & increatæ appellationis societatem: impossibile est ingenitam & increatam Naturam creatam aliquando fuisse, & ab eo quod creata fuit, rursus transmutatam recurrere ad suam ingenitam naturam, etiam si sexcentas connectas Aristotelicas propositiones, relicta superna simplici & pura Spiritus sancti doctrina. Actij Cap. VII. Si non totus Deus ingenitus est, nihil prohibet genuisse essentialiter. Si verò totus est ingenitus, non essentialiter ad generationem disparatus est, verum potentia genimen produxit. Confutatio. Et totus Deus ingenitus est, & qui ex ipso genitus est, increatus est, & sanctus ipse Spiritus, qui à te parui penditur, dō carnalis & animalis Acti, spiritualiter expensum vniiformiter habet ex ipso præminentiam, non assimilatus multis ex ipso, & per ipsum, & ab ipso creatis. Quapropter neque societatem habebit cum multis, neque quis dignitatis ipsius particeps fuerit. Omnia enim præteruolant & cedunt, & omnem causam syllogisticam relinquunt doctrinali illi ex diuina Scriptura sententiæ, nempe: Nemo nouit filium nisi pater, neque patrem nisi filius, & cui is reuelauerit. Reuelat autem per sanctum Spiritum, non his qui de ipso per syllogismos ratiocinantur, sed qui in ipsum legitime ac perfecte credunt. Nam neque iudicia ipsius perscrutari poteris, neque vias ipsius inuestigabiles, velut scriptum est, etiam si tu miserabilis hominuncio infinita nobis nugans progrediaris. Actij Cap. VIII. IX. X. Si totus est generatiuus ingenitus Deus, non essentialiter genitum genitum est, quum tota essentia ipsius habeat vt generet, non autem vt generetur. Si verò transformata essentia Dei genimen dicitur, nō immutabilis est essentia ipsius, quū mutatio operata sit filij constitutionem. Si vero immutabilis fuerit, & generatione superior essentia Dei, id quod secundum filium est, vsque ad nudam appellationem confirmabitur. Confutatio. Oportebat igitur non solum te dō Acti, sed etiam omnem hæreticum post vnam admonitionem deuota re, velut sancta & sapiens doctrina docet: per te enim condemnatus es, tibi ipsi perniciem attrahens, & non ab alio coactus. Quis igitur miserebitur eius qui sibi ipsi malus, & nemini bonus est? At vt ne ob mala quæ in mundum produxisti, sentias de te velut qui magna & opposita in teipso habeas, perseuerabimus etiam ipsi cum longanimitate per ancipitem gladium c n r i s t i doctrinam, spinosas tuas radices excindere, in sana erga Deum perfectaque ac vera confessione. Sit enim gloria misericordie Deo qui deprehendit te qualis es, Iudæ videlicet locum obtinens, qui cum discipulis quidem numeratus est, separatus est autem non c n r i s t i habens mentem, sed ex satana suscepit contra Dominū suum Dei abnegationem. Nuda enim dictione confessus es filium Dei habere in mente. Et quid opus est aduersus te disputatione, quum omnino alienus sis à christianis, Prophetisq; & Apostolis ac euangelistis, Martyribusq; ac omnibus sanctis, qui te in diem iudicij prompte redarguere possunt. quoniam vsque ad mortem tormenta sustinuerunt, flagellati, caesi, bestiiis ac igni obiecti, & neci gladij, vt filium Dei existentem & ex ipso vere genitum non negarent. Generatiuus enim est pater solius vnigeniti, & non alterius cuiusdam adhuc post vnum: & ex ipso processit Spiritus sanctus, & non alius spiritus. creator autem & factor est eorum quæ ab ipso facta sunt, & semper fiunt. Quapropter non amplius multi filij gignuntur, neque multi spiritus ex ipso procedunt, eadem deitate semper in Trinitate manente, ac glorificationem habente, & nunquam accessionem accipiente, neque desinente, neque relicta, velut quæ non sit. Quapropter etiam non vsque ac nudam nomenclaturam ingenimine consistit dignitas, alioqui multos fratres post ipsum habuisset similes ipsi, velut in hoc dicto, Filios genui & exaltaui. Et in hoc, Qui peperit glebas roris. Et in hoc, A quo omnis patrum familia in cælo & in terra nominatur. Et in hoc, Nonne vnus pater omnium vestrum? Et in hoc, Filius meus Iacob. Et in hoc, Primogenitus Israel. Hi enim omnes nuda dictione allegorice, à non esse ad esse progressi, non secundum

Actius iudas est.

secundum essentiam vera appellatione consistunt, sed nudè & secundum gratiam. Quapropter per vnum qui neque secundum gratiam, neque nuda appellatione nominatur, sed secundum veritatem creati sunt ab vno per vnum, cū eo qui ex ipso procedit, & de ipso accipit. Actij Cap. XI. Si feminaliter erat genimen in ingenito Deo post generationem extrinsecus incremento sumpto, in virum, vt ita dicam, euasit. Perfectus itaque est filius non ex eo quod genitus est, sed ex his quæ assumptis. Quæ enim naturaliter assumunt, velut ex illis constantia, perfecti nomen diuersimode admittere solent. Confutatio. Si non confessio sit, quod incorporeus est genitor, omnia apud te in fabulam conuertantur. Vbi verò fabulam composueris, non alium quendam corrupis ac conturbas, sed mentem tuam turbas à vera confessione. Ex seipso enim Deus perfectus existens, perfectum filium genuit, nō alium præter naturam. Non enim indecens est ad genitorem, neque externæ assumptionis indigus. Non enim quid maius est post essentiam Dei, quo indigo aliquid imperiti possit incrementi assumendi ad perfectionem. Qui enim est semper incorporeus, cum qui incorporeus est apud ipsum reuera semper genito modo, perfectum perfectus semper reuera genuit, & spiritus existens Deus, etiam in spiritu Verbum in substantia existens genuit. Omnino enim solidum fuerit apud te Actium, qui in supernis ambulans, & opiniones contra Deum ex syllogismis & mentis tuæ ratiocinatione perferutaris, quod ei qui fecit omnia de nihilo, & potest omnia perfecta sub vnum efficere, nihilque opus habet accessorio incremento, verum cæteris legibus hæc adstrinxit, crescentem essentiam assuptione deitate indigētem attribuis, & neque creatis ab ipso adæquas. Ab initio enim perfecta ipsa fecit, & ea quæ ipsis adhuc germinant assumptionis indigentia, sapientiæ lege decreuit: quæ sanè sunt hæc, inter quæ sunt etiam quæ deinceps facta sunt ac fiunt, velut verbi gratia, cælum, terra, aqua, aer, Sol, Luna, astra, & quæ ex aquis genita sunt vsque ad hominem. Non cælum imperfectum fecit, non terram imperfectissimam, sed perfectam quidem terram, perfectum item cælum: verum inuisibilem & inornatam tunc propter eam quam facturus erat, exornationem. Aquam autē & simul lucem primo creatam, per veram lucem increatam, ac viuificam omnia fecit. deinde etiam ea quæ ex terra producta sunt, & antea firmamentum. Non semiperfectum quid factū est, sed omnia in perfectione. Producat enim inquit, terra herbam foeni, seminans semen secundum genus & secundum similitudinem, & lignum fructiferum, cuius semen ipsum in ipso, iuxta similitudinem in terra. Et vides quod nulla emendatione ad assumendum incrementum creata ipsa indigebant, sed virilia, vt ita dicam, & perfecta per præceptum statim inueniebantur, homini verò tradita quæ sub ipso sunt, & in ipso seminaliter, in dominium, nō perfecta tradita sunt: quo sciret homo semper benefactorem, & omnibus ipsum esse exhibentem, & in omnibus existentem, & incrementa vniuscuiusque creature ad constitutionem eorum quæ ipsi cōmoda sunt, exhibentem. Tradidit ipsi seminaliter terra velut fulero, vt ita dicā, prostrata, & velut vtero ipsi tradita: quo eruptione eorum quæ perfecte a Deo facta sunt, ea quæ seminaliter per ipsum cū prudentia in terram mittuntur, hanc vt lignorum & aliorum germinum, ipse quidē tenuiter velut particulam à perfectis mutuat, hanc in terram inserat: ex perfecti Dei incremento ad augmentum peruentura speret, vt extrinsecus augefcant ea quæ ab ipso insita sunt, vt ne ignorans incrementi suppeditatorem, seipsum putet opificem, & excidat à veritate. Etiam si enim plantauit Noe vitem, non tamen scriptum est quod erat vitis opifex, sed erat vir agricola. Alius enim est, qui futuris authenticam potestatem exhibet, alius est qui esse ab ipso accepit homo, cui illius agricultura concredita est: quo hic quidem colat ea quæ incremento ad perfectionem opus habent, ille vero perfectionem exhibeat per suum incrementum eorum quæ ab ipso creata sunt, & ad perfectionem augefcunt. Sic etiam in animalibus & volatilibus, sic & in pecoribus, & reptilibus ac marinis. Oia ab initio perfecta facta sunt per præcipientem, verum per voluntatem sapientiæ nunc incremento indigent, propter vtilitatē hominis in terra per intelligentiam dominantis, quo cognoscat supernum omnium Deum, & suppeditatorem seminum, & incrementi augefcendi esse Deum & Dominum. Quapropter quæ sunt in cælo, & non per hominis manus seruntur, & neque generant, neque generantur, ea fuit Deus in perfectione. Non enim inciderunt in mentem hominis, ad insidias & vanæ gloriæ elationem: velut vt verbi gratia de Sole & Luna atque astris dicam. Neque enim eo quod generatur Luna, aut deficit, aut augetur, à proposito suo alteratur: sed eo quod temporum est constitutio & suppeditatio, quæ tempora Deus luminaribus adordinauit. Quomodo igitur corporalia & deficientia & quæ corrumpuntur, Deus voluntate sua statim perfecta effecit: eum vero quem ex seipso genuit, vnum ex vno, qui est semper genito modo apud eum qui est, incremento indigum genuit. Cessa igitur dō Acti, vanas nobis & Aristotelicas dictiones proferre: quū sufficienter habeamus nos, & non fallamur, Domini nostri verā doctrinam, quæ hoc dicit, Ego ex patre cxiui & uenio: & quū non abusu dictio vim habeat, sed perfectionis ac dignitatis Dei essentiam significet. Actij Cap. XII. Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est: Est enim idem & esse, & non esse. Genimen enim ingenitum non est: & ingenitum existens, genimen nō erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemie figuram & contumeliam obtineat. Confutatio. Opposite introducit perperam Actius ex syllogisticis nomenclaturis, humana intelligentia Deum comprehendere volens, & velut ex dictionibus mutilare conatur euidentis fidei firmam spem, dissimilem dissimiliter collidens & in dictionem dictioni subuersorio modo interponens, vt ex hoc conetur dissimilitudinem filij ad patrem significare, id quod impossibile est. Ex ipsis enim syllogismis quos mundū docuit, etiam ipse concludetur. Dicit enim, Si perfectum erat genimen in ingenito, genimen est etiam non ex eo quod ingenitus ipsum genuit. Genitam enim naturam in ingenita essentia esse impossibile est. Est enim idem esse, & non esse. Genimen enim ingenitū non est:

Creatura Dei perfecta.

Homo seminaliter dominium habet producere dō crū germinum

non est: & ingenuum existens, genimē non erat: quum dissimilis pars in Deo, blasphemā figurā & contumeliā obtineat, quare vndiquaque, sermōis eius cōficti partes redarguūtur: quoniam non est possibile, dissimile esse filium patri, neque inaequalem perfectā ipsius deitati. Si enim omnino asserit violenter, contra seipsum verō dicta conuertit quae recenset, genitum & ingenuum semper dicens, ab hoc discat creatum & increatum. Quoniam non est possibile hoc communionem dignitatis ad illud habere, quod est totum adorandum. Si enim omnino adorandum est dissimile dissimili adaequatum, nō amplius distinguet sermo vnum ab vniuersis: quum dissimilitudo non possit in ordine eiusdem dignitatis locari, etiam si in gloria excedatur, vnum ab omnibus dissimilibus existētibus ad vnum, eo quod nihil commune habeat cum vno, omnium ad vnum dissimilitudo. Et erunt de cetero & Sol, & Luna, & astra, & terra, & amplius his inferiora adoranda, & non amplius vnus cum vno spiritu, hoc est vna Trinitas, & vna deitas, & vna adoratio. Igitur si hoc propter hoc concludendum est, erit quidem idem in veritate: quoniam non simile est vnum Verbum omnibus verbis, neque vnus filius omnibus allegoricē appellatis aequalis. non enim est cum omnibus, sed per quem omnes. Quod igitur im possibiliter apud ipsum Aetium ab initio positum est, & ad contumeliā blasphemā figuram obtinens, propter partem quam dixit in Deo esse: non differentia pars existit, sed aequalitatis, & quae ne diuiditur quidē deitatis, sed semper est perfecta, tria existentia perfecta, vna deitas. Imō potius ad cōfirmationem verā fidei, dissimilitudinem nobis communiuit, ad hoc vt ne putemus, neque credamus praeter dignitatem Graecae nationi, ob temeritatis praesumptionem damnatae, ac sentienti omnē creaturam adorandam esse, quae dissimilis est ad Patrem qui adoratur in Filio, & filium qui adoratur in patre, cum sancto Spiritu, cui gloria in saecula. Aetij Cap. XIII. Si ingenua naturā existens Deus omnipotens, genitā naturā non nouit seipsum: filius autem genitā naturā existens, hoc cognoscit se ipsum quod est: quomodo non fuerit mendacium ipsa coessentialitas, quum ille cognoscat seipsum in genitum, hic verō genitum? Confutatio. Dixit Aetius, & pronunciauit distinctor ac definitor naturae Dei, homo existens natura, & quae supra naturam sunt, scire volens, atque hoc non ex consequētia Scripturae, sed ex mortalibus cogitationis syllogismis: quod ingenua naturā existens Deus omnipotens, genitā naturā non nouit seipsum. Vndique autem & semper & ab initio sermonis, nō amplius iuxta veteres Arianos, vel occulte filium vult appellare vni genitum. Verum in omnibus videtis vos filij veritatis, quod omnino vult ipsum alienum esse à patre, & omnino non participem esse diuinā essentiae, id quod clarum est ex his quae vbiq; temere pronunciat. Nam dicere, quod seipsum ingenuum cognoscit, & genitā naturā seipsum non nouit: frustra ab ipso profertur, & si etiam vel per nudam dictionem filius filius vocetur. subuertetur autē ipsius sermo. Etenim ingenuus est pater, & genuit sempiternē vni genitum, naturā existens sibi ipsi decentis, eo quod solum vnum vni genitum genuit, & spiritum protulit solus genitor ob solum vni genitum, qui cum filio sine principio genito coexistit spiritus existens, qui spiritum genuit, & non corpus existens, quod corporaliter in suas dimensiones deducitur, neque deficiens neque crescens, neque sectionem sustinens. Quare apud alia omnia quae generant & generantur, multorum adhuc necessitas requiritur. Hic verō nihil simile habet omnibus rebus, illa vnus ad vnum dignitas. Quapropter & ipse qui genitus est praeminenter, ex eo qui genuit mirabiliter, velut ab ingenito genitus est concedens genitorem. Et ipse non gignit amplius, secundum essentiam inquam: quo ex eo quod nō gignit amplius secundum essentiam, & ex eo quod pater non est genitus, ex vtriusque partibus omnis gloria dignitatis conferuetur in vna vnitate dignitatis Dei, Patris perfecti, & Filij perfecti, & perfecti Spiritus sancti. Et propterea coessentialitatem non mendacium esse nouit diuina Scriptura, neque pia ratiocinatio, quae de Patre & Filio ac sancto Spiritu pie didicit glorificare ac adorare, ex Deo gratia accepta. Aetij Cap. XIII. Si non vox in geniti substantiam Dei declarat, sed humana inuentionis est incomparabile nomen: gratiam debet Deus inuentoribus propter ingeniti inuentum, quum praeminentiam nominis non ferat in essentia. Confutatio. Et ingenitum diximus contra Aetium inuehentes, & non negamus etiā in diuina Scriptura non habeatur, verū pie vox haec excogitata est. Ingenitum autem dicentes patrem, etiam ingenitum confitemur. Genitum autem filium non negamus, sed non creatum. Neque enim si filium genitum decreuerimus, ex Deo patre essentiam habere negare possumus, genito modo enim genuit, & nō creauit. Sicut enim is qui oblique omnia de genito & ingenito cogitat, seipsum subuertere vult, & non aliud quiddam. Sic etiam ipse ex humanis syllogismis, syllogisticaque oppositione, ac humanae vanitatis sapientia, audit hoc, Incumbit mens hominis ad praua diligenter à iuuentute. Dicemus autem & nos quod multo magis indecorum est Deo increato creare creatura, & non factū facere, non enim possibile est increatum creare, & non factum facere futura, si non decet ingenito gignere, iuxta Aetij sententiam. Quum autem creaturae videantur, & maxima pars essentiae substantiae appareat. Deo autem increato non deceat vt ab ipsa creata sint, quo ne incomparabile in mutationem factorū deductum, pro decoro apud Aetium magis indecorum putetur, quare tur de cetero alius Deus qui est increatus, & alius creatus, & creare iuxta sui ipsius proportionem potens. Quum autem creatus & creare potens, non sit per se existens, sed creatus, quare tur etiam alius, qui huius causa fuit, & ab hoc alius animo concipietur, & multa erat profunditatis erroris cogitationum vanitas, mente nō amplius stabilitatem habente, sed implente id quod dictum est: Stulti facti sunt serui Dei, & stultus factus est omnis homo à scientia & cognitione. Non enim quis sibi ipsi viuit, neque sibi ipsi moritur. Neque quis cognoscat aliquid praeter Deum, qui reuelauit nobis veram fidem suam, & dicit, *Hic est filius meus dilectus, ipsum audite*: sed & qui ex seipso genitus est, reuelauit nobis patrem suum, & dicit, *Ego ex patre exiui & uenio*. Et neque ab hominibus habuit Deus incomparabile nomen: neque pro-

pter incomparabile nomen, ipsa dignitas veri in substantia existentis Deiverbi & ex patre sine principio coessentialiter geniti euertetur: neque alterutri nominis inuenti gratia hominibus debetur. Nihil enim assumit Deus dignitatis aut additamenti. Verum ipse Deus omnibus exhibet ex sua plenitudine semper in identitate manente, & non deficiente, sed semper in propria essentia ferente nominis & potentiae & essentiae dignitatem. Aetij Cap. XV. Si extrinsecus de Deo consideratur vox ingeniti, qui considerant, potiores sunt considerato, quum praestantius natura nomen ipsi exquisuerint. Confutatio. Nemo melior est Deo, velut veritas habet, ad Aetium loquor, qui sic ratiocinatus est. Quomodo enim quis melior aut potior Deo fuerit, quum omnia ex Deo esse acceperint? & quum autor sit Deus eorum quae ab ipso creata sunt rationalium & irrationalium, visibiliumque ac inuisibilium, melior est ipse supra omnia, siue ratiocinationes mentis fiant rectae ad pietatem, vt honorent id quod melius est, neque ex parte, neque ex toto, omnibus simul congregatis, & innumeris insuper ad hymnum Dei excogitatis, assequi potentibus & in seipsis completi gloriae ipsius perfectionem, excedente semper meliore inferiorum intelligentiam, siue pro viribus & supra vires laudem deferant meliori. Est enim non sermonis praedicatione melior, sed potentia, & nomine, & sermonis elogio. At non differre faciet incomparabile ab incomparabili, ipsa melioris ab inferioribus glorificatio. Nouit enim in patre id quod melius est, per ingenitum, & id quod melius est, ex ipso genitum. Quapropter coessentialiter conficitur recta intelligentia hominibus ex Deo donata, vt ne dissimilitudine essentiae filij ad patrem excogitata, diuisionem faciat melioris & sincerā perfectionis eius qui genitus est in veritate à genitore, incomparabiliter omnem intelligentiam excedente propter praestantiam. Aetij Cap. XVI. Si non credit ingenita natura generationi, est hoc quod dicitur. Si verō credit, generationis passiones meliores fuerint substantia Dei. Confutatio. Passiones omnino in Deo recensere, impiissimum est. Nam intra passiones poenitus non continetur Deus. Quum autem superior sit his quae in nobis ad diuisuam intelligentiam succumbunt, omnibus modis Aetij sermo subuertetur. Omnia enim in nobis passiuē contingunt, in Deo citra passionem consistunt. In nobis enim iuxta aliquam partem velle ipsum, est passio siue affectus: nō dico velle pium esse, sed velle quid facere quod est super naturam: eo quod non possumus perficere officium voluntatis. Velut vt de homine dicimus, volare, in aere ferri, venas profundis cognoscere, nosse fundum terrae, & similia. Quum autem est quod in me passiuē continetur, tantum est quod in Deo citra passionem existit. Quapropter omnia quae vult, facere potest, natura non relincente ipsi ad voluntatem nostram autem natura in nobis aduersus voluntatem repugnante, quae ad impossibilitatem se in nobis extendunt. Et non propterea quod dicimus Deum facere, quod vult, ideo omnino dixerit quis, quod facit quae non deest, minime gentium. Illa enim vult quae & facit iuxta proportionem suae dignitatis, neque voluntate resistente aduersus potentiam, neque potentia opponente se aduersus voluntatem, non quod nō possit, sed quod non velit. Et alias post talem à passione abalienatam in Deo existentem, in nobis autem & alijs creaturis passiuam existentem, si contingat sic cogitare, passio alia rursus secundum veritatem est contendenda, post secundam autem, etiam tertia cogitanda venit, passione gignimus & gignimur, nostra natura & aliorum quae gignuntur ac gignunt sectionem sustinente, dilatationemque ac contractionem, molem item ac imminutionem, & alia omnia quae passione continentur propter talem causam. In Deo verō nihil horum inerat in eo quod filium genuit. Si enim fuisset vnum quoddam ex his in Deo, iuxta opinionis praetextum ad geniminis subuersionem, ab alia secundum nos parte, oppositē aduersus ipsos dicendum est: quod in nobis qui in passione gignimus & gignimur, passio altera est in creando: & patimur in eo quod gignimus & gignimur. Deus autem apud vos creator, & non genitor intelligitur. Quare propter generationem quidem, & subuersionem faciendam falso passionem profertis, quo filij ingenitatem negatis: verum, passionem in creando, obliuioni traditis, quae sanē neque ipsa passio est in Deo. Absit. Neque enim nos passionem ipsi attribuimus, confitemur ipsum creatorem esse vniuersorum, neque rursus passionem circa ipsum esse cogitamus, genuisse ipsum verum filium vere sine principio & sine tempore confitentes. Quapropter naturam ipsius nouimus incomprehensibilem esse, & passione non affici. Et ideo confitemur ipsum & genitorem & creatorem passionis exortem. Genuit enim vni genitum passionis exors & non patiens. Et emisit ex se sanctum suum Spiritum, sectionem non passus. Et creauit creata & quae creantur, citra afflictionē, neque affectui obnoxius. Et facit quod vult cōuenienter suae deitati, non prius consultans, quo cogitando discat, an oporteat quod efficitur: neque volens facere, & non potens suppeditare voluntati, quod efficitur, propter passionem. Simul enim habet velle, facere, genuisse vni genitum, creasse omnia, quum diuina natura, & dignitas superior sit syllogisticae Aetij ratiocinatione & tota humana natura, Deo potiore existente omni inuento, & neque passioni cedente, sed super excedente omnes passiones & omnes opiniones. Aetij Cap. XVII. Si genimē immutabile est secundum naturam, propter genitorem, ingenitum essentia immutabilis est, non propter voluntatem, sed propter dignitatem quae est in essentia. Confutatio. Quam diu prodit nobis hic idem dicens, & nihil eorum quae ante habentur, transgrediens? Quae enim dixit ab initio, & vsque ad finem, eadem de ipsi dem & nihil aliud recensuit. Non enim mysteria nobis ostendit, non Deum quem iactat, docuit, nō fidem per qua operantes Apostoli, firmam veritatis confessionem nominantes, mortuos excitauerunt, leprosos mundauerunt, & alia omnia bonae consonantiae effecerunt, ex quibus exempla verae operationis ostendunt, protulit: sed vanos & insolentes syllogismos, non transgrediens tautologiae prolationem, sed illa ipsa & nihil aliud narras. Quapropter rogamus vt nemo ex lectoribus nobis vitio vertat, si etiam nos in ipsidem verfamur, dum aduersus ipsius tautologiam dicere cogimur. Genimē enim immutabile est, quantum

qui à seipſis vanos sermones proferunt, & principium fidei non tenent, velut aduersus ipſos reprehēſorē Scriptura dicit, Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax. addito & hoc, Humilitatis sum valde. Nunc verò rursus in iſdem tempus conterens, & priuationis ac habitus nomenclaturas, & syllogismorum fallacis humanæ opinionis onerosam molem obijciens, & spiritualiter percunctans seipſum, eodē enititur vt proprium suum propositum relidat, ex humana versutia, à qua de Deo dicit quę vult. Imò etiam nos etiāsi multa de priuatiuorum ratione disseruerimus, rursus cogit iſdem immorari, & in confutationibus aduersus ipsum tempus terere. Et erat quidem sufficiens præcedens confutatio, quæ propter æqualem progressum & syllogistici sermonis ipsius æquiuocationem, contra ambo ferri potest. Verum quandoquidem neque equum ferrei oris effrenem sinere oportet, siue per precipitia feratur, siue ab impetu iam sit reuocatus & relifus: neque viro contra fidem eadem dicenti permittere, & nõ contra ipsum dicere: rursus dicimus, Si quidem priuationes, habituum sunt ablationes, ingenitum in Deo aut priuatio est habitus, aut habitus priuationis. At si quidem est priuatio habitus, quomodo id quod non adest, velut quod adest Deo cõnumerabitur? Et siue taliter aut taliter de Deo cogitas ò Acti, & habitu circa Deum coniectas, erit mēs tua priuata. Quæcumq; enim contēderit cor tuum apud Deum deponere, præter quem solum credere & admirari ac ex tota mente glorificare, re dargueris: quum Deum quidem non possis syllogismis concludere, neque filium ipsius, neque sanctū eius spiritum, quo te Deus redarguat & mendax fias, velut scriptum est, In nobis enim & habitus & voluntates & cogitationes fallaces sunt, quoniam naturæ & essentia talis sumus. Dicitur autem & natura & essentia Dei: & non eo quod nos naturam & naturam audimus, & essentiam ac essentiam, ideo incomparabilem Deum nostræ naturæ comparare oportet. Sic etiam de omnibus quæ de Deo dixeris ò Acti, ipsum totum nullam complicationem admittit, incomparabile existens & perfectum in seipſo, nulla re indigens. Est enim ipse per se sensus, & ipsa per se voluntas. Quapropter incomparabilem vnigenitum filium incomparabiliter genuit, & neque sua ipsius essentia priuatus est, neque ipsius, qui genitus est solus ex solo, & sanctus ipsius spiritus, non habentes ad alia æqualitatem, aut dignitatem, aut naturam, aut alterius cuiusdam argumenti. Non priuauit, inquam, seipſum, neque secundū habitum, neque secundum essentiam incomparabilis suæ deitatis. Neque genimen ex ipſo priuatum est, velut dixi, dignitate patris & æqualitate incomparabile existens, & sanctus ipsius spiritus, ad omne quodcumq; tandem id est: hoc est, tria sunt perfecta, perfectus pater, perfectus filius, perfectus spiritus sanctus: non quod coniunctio aliqua sit, neque ad seipsam permixta, neque quid imminutum in seipsa habens: vt ne id quod disparatur deleat incomparabile, & id quod alteratum est, priuationem ipsius esse efficiat, ita vt habitu solum dicatur, & non veritate, aut quod velut nudo sermone nominetur in transitu, & non sit, quemadmodum tua omnino mens cogitat, à fidei doctrina abalienare tentans. Nam credere oportet accedentem ad Deum quod est, & requirētib; ipsum mercedis retributor: sit id quod in patre solo perfici non potest. Qui enim non habet filium, neque patrem habet: & qui filium dicit, non potest extra spiritum sanctum. Est enim reuera pater verus Deus, velut testatur filius, qui vidit patrem, & vera lux filius, qui cognoscitur à patre, & testimonium ab ipſo fert, & spiritus veritatis ipse spiritus, qui non alienus est, sed à patre procedit, & de filio accipit. Hæc porò tollunt totum syllogisticum verborum tuorum ò Acti fabulamentum, & fieri non potest vt nos impellas vt discipulis famus præceptoris tui Aristotelis, & sinamus doctrinam eorū qui illuminati sunt ex spiritu Dei, & sunt quidem piscatores & alieni à literis, & in eloquentia idioræ, verum præcones veritatis in potentia Dei qua digni facti sunt. Non enim in sermone syllogistico est regnum celorū, & in sermone iactabundo, sed in potētia & veritate. Etenim sufficiens cõiectauimus ab initio sermonis tui, de priuatione habituum & situū, & genitā essentia, genitā, & essentia, assumptā & non assumptā, & participationis habitus abiectionem sustinentem, & de essentia complicata genita, habitu verò in genito: & genimen dictum in transitu, significatum autem in habitu solo, & significatiuum habitus, siue transformatum est ex essentia quadam, siue genimen dicitur, velut dixisti. Eadem enim de iſdē cogitatio tua loquitur, nihil absoluens dum contra eadem fertur ac dicit. Actij Cap. XXVII. Si ingenitum habitus est, & genitum habitus: essentia quidem habitibus priores sunt, habitus autem etiam si essentis posteriores sunt, attamen potiores. Cap. XXVIII. Si verò ingenitum geniti causa est, ipsum esse significans, & genimen cõfert cum sua ipsius essentia ipsū autorem, vox genimen essentia significatiua est, at non habitus: quum ingenita natura nihil secum coinducat, quomodo non essentia fuerit, sed habitus ingenita natura? Cõfutatio. Habituum distinctiuum sermonem in Deo & post Deum construere rursus nobis Actius conatur, velut videtis vos veritatis amici. Et alia priora facit, alia posteriora. De Deo autem priora aut posteriora accipere, nefas est dicere. Simul enim in Deo omnia adsunt, & additamento non habet opus. Quapropter etiam genimen non à tempore intelligi pia ratio concedit. Semper enim est Deus pater, & filius & spiritus sanctus, hoc Trinitas existens. Quapropter qui est, vocatur Deus pater, qui est etiam filius, qui est apud existentem, genitus existens sine principio, & sine tēpore: velut in hoc dicto, Apud te est fons vitæ. Et hoc, In lumine tuo videbimus lumē. Et hoc, Qui est in sinu patris. Et hoc, In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deū, & Deus erat Verbum. Et de sancto spiritu similiter, Spiritus meus cõsistit in medio vestrum. Et vides quod nihil recēs est in Trinitate. Quare neque essentia ante habitum, neque habitus ante essentia. Habitū autē nõ iuxta incertos appellatos habitus, q̄ mutationē sustinēt in vnoquoq; q̄ ipsos habēt, accipere oportet, etiāsi coegeris nos ò Acti, habitū de Deo dicere: Et neque qd̄ i Deo potius est, neque qd̄ posterior, sed quæcumq; decēt dignitatē ad glorificationē, vni deitati vna glorificatio, vnus honor, vt colāt filii sicut colūt patrē, & vt ne blasphement spiritū, p̄pter minarū sermonē, q̄ peccatū ipsi non remittit, neque hic, neque in futuro seculo, velut sanē decorum est. Nihil diuersum circa Trinitatem intelligere est, aut colere, aut glorificare. Verum in patre pater, in filio filius, in spiritu sancto spiritus sanctus. Sic dicere, & sic in veritate glorificare, decenter vni Trinitati adorationis cultum tribuere, & dignitatem confiteri, vera fides est. Et neque ingenitum genito indiget, vt cõferatur cum ipsius essentia, quo autor essentia ipsi fiat significatiuum genimnis nomen, neque habitus ingenita natura, essentia geniti est, aut dicitur. Nulla enim re indiget Trinitas, neque additamentum alicuius accipit. Neque enim quia ipsa Trinitas erat semper, & nihil erat creaturarum, ideo sortis capiendæ, aut assumendi nominis alicuius, aut additamenti gratia, dignitatem sibijpsi excogitauit pater: qui per filium quidem creauit cœlum & terram, & omnia visibilia ac inuisibilia, & spiritu suo firmavit omnem virtutem eorum quæ ab ipſo creata sunt: quo ex eo quod creata sunt creaturæ, & facturæ factæ, cõinductio contingat vt creator appelletur, & opifex pater, & idem assumptiuē de filio intelligatur, per quem, & à quo creata facta sunt, aut de sancto spiritu, in quo firmamenta firmata sunt. Etenim nõ mutatus ab habitu in habitum Deus, & natura & essentia alteratus, velut secundum cogitationem & mutationem fecit ea quæ facta sunt. Habuit enim in seipſo semper opificij vim ac perfectionem, & nullam assumptionis gloriæ indigentiam. Et quemadmodum in creaturis non oportet aliquem cogitare de Deo, quod dignitas essentia & gloriæ Dei, assumptionis habitus & dignitatis est. Sic reuelletur Actius, qui vult Deum syllogismis concludere iuxta ingenitum & genitum, iuxtaque habitus & essentia ipsius inductum nobis sermonem: quum confiteantur omnia creata quod sint verè, & non sint excogitata assumendæ gloriæ gratia à minimè indigo Deo: quemadmodum etiam de vnigenito, & de sancto ipsius spiritu, non æquale dicere licet creatis. Impossibile enim est hoc dicere: At sanē syllogismos profert nobis Actius sublimia loquens, & contra superna audacter inuehens. Verum ab infernis vicissim concluditur creaturis, etiam ipse nihil reperiens in syllogistico suo sermone. Nam sapientia hominum præterit, & syllogistica hominum dictio sepelitur. Egredietur enim spiritus ipsius, & conuertet ipsa in puluerem. Omnes enim ratiocinationes hominum prætereunt, & homines vna cum syllogistica Actij arte, & artificiosa contra fidem versutia. Manet autem fides, spes, & charitas, velut scriptum est. AETII Cap. XXIX. Si omnis essentia est ingenita, qualis Dei omnipotentis: quomodo alteram quidē passibilem, alteram verò passionis exortem quis dixerit? Si verò per sortem & partem ingenitæ naturæ, altera permanet quantitate & qualitate, & (vt summam dicam) omni mutatione superior: altera verò passionibus obnoxia est, ita vt concessum sit ipsi, inuariabilitatem in essentiam habere, eo quod sponte sua amicus permittit ea quæ sunt prædicta: fuerit vtique hoc consequens, vt facientem quidem ingenitum dicamus, genitam autem eam quæ tranſmutatur. CONFUTATIO. Non omnem essentiam ingenitam esse dicimus, neque omnem ex Deo genitam. Nam qui genuit genitum ex ipſo, & emisit ex se spiritum suum sanctum spiritum filij participem, non omnes genuit, sed vnum. quare etiam est vnigenitus. Et vnum ex se emisit spiritum sanctum. Creauit autem per vnum, & firmavit in vno omnes, partim quidem generantes, & post creationem genitos, partim verò creatos, neque generantes, neque genitos. Multum autem distat increata Trinitatis essentia, ab his quæ à Trinitate sunt creata, & non à Trinitate genita. Quapropter habet Trinitas à passione alienitatem, & inuariabilitatem. Omnia verò post Trinitatem passioni subiacent, nisi quid donauerit ille passionis exors de alienitate à passione, per incorruptibilitatem, his quibus vult gratificari luculenter per largitionem. Non habent autem incorruptibilitatem ex incorporea natura, sed ex luculentia boni & passionis exortis Dei. Nam neque quod passus est vnigenitus in carne, passionem deitati ipsius asciscit, quamuis ex vera confessione credimus ex vera fide, quod passus est passionis exors existens Deus Verbum. Mansit autem idem in alienitate à passione, non mutatus natura, neque alteratus. Quapropter sapientia existens, & Deus passionis exors existens, & gnarus quod per passionem seruaturus esset eos qui passiones mortis habent, non legatum misit, non angelum, neque amplius velut ante ipsum prophetas, sed ipse Dominus venit, & passibilitate in seipſo suscepta verè passus est, deitate ipsius à passione aliena manente. Non enim aduentus in carne potestatem deitatis ipsius hebetavit. Reperitur enim in sua deitate ea quæ Dei sunt operans, & non à carne impeditus, ventum quidem increpans & fluctus ac mare, Lazarum verò propria autoritate euocans, & infinita alia supra hæc faciens. Et concedebat quidem prout consentaneum carni, vt & à diabolo tentaretur, & ab hominibus vapularet, & à comprehendentibus caperetur, quo in passibili passionis exors pateretur, passionis exors manens in propria deitate, & non alienus à passionis exorte Deo. Verum voluntariè faciens omnia secundum admirabile ipsius mysterium: Sicut etiam pater Deus cum ipſo vnigenito & sancto suo spiritu Trinitas existens semper perfecta, & à passione aliena, vna deitas continens omnia, vnus Deus, vna dominatio, eodem Deo continet vniuersa. Et non eo quod continet omnia passioni subiaceret, quum ea quæ contineantur passioni succumbant. Intra omnia enim est, & extra vniuersa, omnium Deus, immixtus ad omnia. Vnde non eo quod est vbique, neque eo quod extra omnia est, neque ideo quod continet omnia, neque eo quod in ipſo omnia mouentur, passionem inducet, passionis exorti Deo. Sicut neque propterea quod genuit vnigenitum, neque quod vnigenitus genitus est, neque propterea quod spiritus ipsius sanctus ex ipſo emissus est, passionem inducet sanctæ Trinitati. Neque enim passibilis est spiritus sanctus, qui in columbæ specie descendit in Iordanem: neque vnigenitus, qui à Ioanne baptizabatur ac contrectabatur: neque pater qui ex supernis clamabat voce quæ ab hominibus percipiebatur, Hic est filius meus, hunc audite. Inuariabilis itaque

Habituum
et volūta
tum ratio.

Passionis
Christi ra
tio.

v

est filius.

est filius. Et pater quidem ingenuus, filius vero genitus, passionis exors, & spiritus qui citra passionem processit. Et quum alia creata sint, Trinitas perfecta permanet in quantitate & increata nomenclatura, ita ut neque melior transmutetur, neque quod genitum est passione contineatur. Neque enim qui genuit passione detentus fuit. Non enim corporale est genimen, sed spiritus ex spiritu, & filius ex patre. Similiter & sanctus spiritus ex ipso, spiritus patris, spiritus CHRISTI, non creatus, non genitus, non confrater, non propater, non nepos: incomparabili essentia patris & filij, & spiritus sancti, excedente omnem intelligentiam & omnem mentem, non solum dixerim hominum, sed etiam angelorum. Non enim transmutationem suscepit vnigenitus, neque ipse pater, neque sanctus ipse spiritus, eo quod vnigenitus passionis exors existens in carne passus est, & sanctus spiritus in columbae specie descendit, & pater ex supernis vocem in aures hominum citra passionem immisit: quemadmodum non mutationem & passionem induxerunt creati angeli, & cœli, & terra, & omnia, ei qui ipsa fecit: sed totum est admirabile mysterium, velut dictum est, O altitudo diuitiarum & sapientiae & scientiae Dei. Aetij Cap. XXX. Si factae naturae ingenua natura est causa: ingenitum vero nihil est: quomodo id quod nihil est, fuerit causa eius quod factum est? Confutatio. Est quidem igitur secundum aliam sententiam, & non secundum aequalem ad omnia, ingenua natura ad vnigenitum genimen, & ad sanctum ex ipsa spiritum: non autem causa, velut id quod est ad id quod non est. Est enim non de nihilo qui genitus est, neque non existens est qui genuit, neque spiritus ex ipso sanctus. At aliorum causa est id quod est. Quare semper cum propria gloria est sancta Trinitas, semper existens proportionabiliter vnique nomini dignitatis ipsius. Per ipsam enim, & non extrinsecus, facta sunt, quum non essent. Quapropter pater eorum quae facta sunt causa est: sed pater & filius & spiritus sanctus fecit omnia. Si vero esset alienus filius, velut à causa non existens, progressus vtique cum omnibus etiam ipse aequalis esset. Et causa esset Deus non amplius genito modo producti, sed instar creaturae. Et non amplius vnus dici posset genimen, alia vero creatura: sed aut omnia cum ipso genimina dici oportebat, aut ipsum cum omnibus similiter creaturam vocari. Et nihil esset praeminens, adaequato vno omnibus, iuxta partem quae de nihilo est, non solum dixerim angelis, sed etiam hominibus & peccoribus, & quaecumque infinita distantia absunt ab illius natura & dignitate, ad vnigenitum ipsorum factorem ac creatorem. Est igitur qui est cum eo qui est, ex ipso sine tempore reuera genitus, non de nihilo, sed ex ipso. Et est sanctus ipse spiritus, non alienus ab ipse essentia, neque velut ad auxilium, iuxta Aetij sententiam, Deo exquisitus. Aetij Cap. XXXI. Si ingenitum est priuatio, priuatio autem habitus abiectio siue amissio est: abiectio vero pernitius perit, aut in aliud transit: quomodo possibile est vt habitu transeunte aut pereunte, ipsa videlicet ingenui appellatione, cognomineretur essentia Dei? Confutatio. Si à te & hucusque gloria Dei à tuis & Aetij syllogismis, ad gloriam Deo comparata ac acquisita est, iuxta superius à te prolatis sermones: etiam ipse, aduersus te, concedente Deo inuehens, paria tibi & ipse proferam, quod quum nullus veterum in veteri Testamento, itemque nouo, siue sanctorum Apostolorum siue prophetarum hoc senserit, meliorem te ipsum facis etiam ipso Deo, & planè certum. Ate enim & hucusque assumpsit Deus, velut secundum tuum sermonem, in fidem suam syllogisticam hanc tuam artem, vt de ingenui priuatione dicamus, & omnino de amissione habitus & transmutatione, & de cognomento Dei in essentia Dei appellatione. Neque enim propterea quod est Deus omnium creator, quae post vnigenitum ipsius & sanctum ipsius spiritum extant, per creatorum constitutionem inuenta est priuatio eorum quae non adsunt Deo, aut confessio eorum quae ipsi adsunt assumpta est: quo id quod postea creatum est, offerre Deo id quod melius est & sincerum, per illam priuationem & immutabilitatem excogitari: sed quod est semper existens ipsum ingenitum, totum gloria, & totum incomprehensibile ab omnibus creatis ab ipso, iuxta patrem eorum qui ad glorificationem se extendunt: vt quod glorificetur quidem ab angelis, secundum angelorum linguam, quae apud Apostolum humanae praeferenda praedicatur: glorificetur item secundum hominum linguam mensura inferiorum, & secundum eorum quae adhuc inferiora sunt facultatem. Et non omnino quod in vnaquaque creatura proportionaliter inferior sit aut transmutata sit glorificatio: sed est quidem in seipsa immutabilis, quum priuatur omnis creatura eo vt se in glorificatione ad infinitum extendat, suprema essentia semper omnem mentem ac intelligentiam excedente, & non per ea quae ab omnibus dicuntur ipsi licere, aut alterationem, aut mutationem, aut profectum siue praeminentiam acquirentem. Eadem enim deitas melior est, & incomparabilis ac glorificata. Aetij Cap. XXXII. Si ingenitum significat priuationem quae non adest Deo, quomodo ingenitum esse dicimus, genitum vero non esse?

Confutatio. Ingenitum est equidem, nusquam vero dictum est, non à propheta, non ab Apostolo, non ab euangelista: nihil enim miri erat hoc de Deo dicere, aderat enim piae ratiocinationi ab ipsa naturae lege. Tu vero Aeti hoc nobis noue dicere tradens, velut miraculum te ipsum proferre putas. Commiscuisti autem pia naturae legi, & fidei statuto in additamentum, vt meliores fiamus ex Deo donato, vt ex ingenito genitum intelligamus adaequatum dignitate, quo qui apud te adoratur dissimilis, aequalis inueniatur ei qui secundum te dissimiliter praedicatur. Siquidem igitur adorauisti patrem nuda nomenclatura, per ironiam & simulationem honorem obtulisti. Et si filium adorasti, dissimilem patri agnosces, confusionem operatus es in adoratione, dissimilem dissimili equaliter veneratus. Si vero propter incredulitatis tuae praesumptionem negabis te adorare filium, redargueris ab omnibus, non agnosces eum qui debite ab omnibus adoratur, & aequalis est. Adorabunt enim ipsum omnes angeli Dei. Et adorauit ipsum Maria ubi gloriose resurrexisset in carne, & omnes ipsius discipuli. Non enim habet facti nomen,

men, neque creati, ex patre genitum sciunt & adorant existentem ex eo qui est, & sanctum ex ipso spiritu: sciunt enim alienum ipsum essentia à creatis. Non enim est factus aut creatus, sed genitus ex patre. Quare per omnia fatigatus, & multo tempore infumpro, & peregrinis sermonibus inductis, adorabis ipsum. Oportet enim omnes stare coram tribunali ipsius. Et omnis lingua confitebitur, quod Dominus est IESVS CHRISVS, qui non alienus à Deo est, sed in gloriam Dei patris, velut scriptum est ac creditur. Aetij Cap. XXXIII. Si nudum nomen est de Deo vox ingenitum, nuda autem prolatio substantiam Dei attollit contra omnia genita: praestantior ergo est hominum prolatio quam omnipotentis substantia, vt quae incomparabili praeminentia Deum omnipotentem exornauit. Confutatio. Neque nudum nomen est Deo vox ingenitum, neque cum creatis secundum essentiam communicans. Quare neque creaturae nudi nominis sunt significatio. Quum autem in medio ingenui & creati aliud nomen requiratur, quod est filius & non creatus, cui nam praeminentia attribuenda est? Et siquidem creatis communicare debemus, quum neutrum ex dictis nuda nomenclatura nominetur, sicut de ingenito & creatore ac creatis factis non nudum nomen assumitur, ita de genito & filio non nuda nomenclatura suscipitur: id quod frustra in calumniâ raptum est ac conclusum apud Aetium confusionem indicabit, eo quod non adaequetur nomini filij, creata in veritate essentia, & non nudum nomen. Nam neque ipse filius filij nomenclaturam nudam suscipit. Quum autem non sit non existens, neque secundum nudam nomenclaturam dicatur filius vnigenitus, & spiritus sanctus: patris sanè gloriae conexus est, & non creaturam nomenclaturam confusus. Neque enim elatione opus habet deitas, velut quae non sit, neque altitudinis indiga est, etiam ab aliquibus in ignorantia existens non exaltetur: neque per aliquorum prolationem essentia deitatis constituitur, neque enim gloriabitur hominum aut aliorum prolatio, velut quae Deo indigna a se inuenit, aut omnipotentem deum ornauit. Deum adorandum Deum nouit, & creatorem ac opificem suum. Neque enim seipsum gloria praeminere putat, & ornaticum esse proprii sui opificis: alio qui seipsum adorandam duxisset, & eum qui adoratur non adorasset. Et frustra per omnia tuas, o Aeti, sermo turbam cocitat. Aetij Cap. XXXIII. Si omni genito confors & coniuncta est causa, causae autem exors est ingenua natura: non causam significat vox ingenitum, sed substantiam indicat. Confutatio. Et omni genito confors & coniuncta est causa: & non confitemur hoc velut à te docti. prauidet enim fides veritatis hoc, & praecofitetur ac docet, quod Deus est causae exors atque extra omnem causam, & immixtus ac purus ab omni aequalitate, propterea enim etiam ipsi non adoramus omne quod infra ipsum Dei essentiam est, eo quod soli pro decet adorationem tribuere, patri ingenito, & filio qui est ex ipso, & spiritui sancto qui est ab ipso, & per vnigenitum. Nam nihil est in Trinitate creatum, & sub causam cadens. Non enim de nihilo est quicquam in Trinitate, velut alia sub causam lapsa sunt, & causam adepti. Quapropter Trinitas talis causae exors existens, sola se ipsam adorari citra errorem docuit, quonia sola haec à causa aliena est. Omnia vero sub causam ceiderunt. Haec enim sunt facta & creata, pater vero increatus, filium habens ex ipso genitum, ac non creatum: & spiritum sanctum ex ipso procedentem, & non factum. His autem sic se habentibus, neque passionem causae fortitius est filius qui adoratur & spiritus sanctus, etiam si patrem habeat genitorem: neque reliquae creaturae absque passione fuerint fortis causae, à patre & filio ac spiritu sancto creatae. Clarè autem absque passione fortis causae fuerit filius vnigenitus, & sanctus ipse spiritus, velut etiam pater. Quonia filius est genimen, & non creatura: & non ex eo quod genitum est, causam passionis fortitius filius: neque spiritus sanctus, eo quod ex patre procedit: neque enim pater, eo quod genuit, & ex seipso eduxit. Alia vero omnia post filium & spiritum creati, sub passione causae reperitur, & quidem quum alia omnia in creando aut creando passioni obnoxia sint. Proinde causae exors est pater & filius & spiritus sanctus. Causa autem est Trinitas vniuersorum, coequeans & cooperans, & nihil in seipsa creatum aut factum noscens. Aetij Cap. XXV. Si omne quod factum est, ab alio factum est: ingenita autem substantia neque à seipsa, neque ab alia facta est. Et necesse est ingenitum essentiam significare. Confutatio. Et hoc rursus profert nobis Aetius, velut nouum quid ac recens narsans, quo dialecticae ex superfluo ratiocinantis inuentor esse videatur: hoc ipsum declarans de quo neque ambigitur, & quod in catholica Ecclesia in confesso existit. Omne enim quod factum est, ab alio factum est. Ingenita autem substantia neque à seipsa, neque ab alia facta est. Et necesse est ingenitum essentiam significare. Et quid est hoc magis necessarium? Quod enim semper apud ipsos Anomaeos & Arianos dolose accipitur ipsum essentiae nomen, Aetius clarè coactus à veritate confessus est. Quum itaque ingenita natura essentia sit, & ex seipsa, & non de nihilo impollute & citra passionem vnigenitum genuerit sine tempore & sine principio, & ex seipsa eduxerit spiritum sanctum, & non de nihilo: palam in sancta catholica Ecclesia orthodoxè Trinitas coessentialis praedicatur, quum nulla creatura hoc nomine vocari possit, eo quod neque secundum creaturam est quicquam simile vnigenito & sancto spiritui, neque secundum adorationem. Haec enim sunt de nihilo creatae, & non adorandae. Trinitas autem semper est, pater, pater perfectus: filius, filius perfectus, ex patre genitus: & spiritus sanctus, spiritus perfectus ex patre procedens, & de filio accipiens. Et omnia nobis lucida sunt in diuina Scriptura & sancta fide, & nihil obliquum aut contrarium aut tortuosum. Aetij Cap. XXXVI. Si ex genimibus essentia comparet, quod causa est ingenua substantia, contra omnem causam inuariabilitatem habens: per se sanè essentia incomparabilis, non extrinsecus coostendens inaccessibilitatem, verum per se existens incomparabilis & inaccessibilis, quoniam etiam ingenua.

Confutatio. Saepè Aetius contra eadem fertur, velut iam saepè dixi, in laborem solum nos inducens, & nihil amplius. Quapropter etiam in praesenti cogimur labori additionem facere, & eadem de iisdem repetere, quandoquidem & ipsi sic visum est. Nam etsi ex genimibus essentia comparet ingenua, quae genuit, nihil tamen distinguet à se genitor ipsum genitum per dignitatem gignendi. Ex se ipso enim genuit essentialiter spiritum ex spiritu, & non corpus ex corpore. Quapropter incooperabi-

liter comparet genitor concedens genitum, & genitus genitorem. Neque enim additamento indiget Deus, ut aliquando pater vocetur, aliquando non, neque filius reperitur ex superna coniunctione, aliquando non existens, iam vero existens. Quare per se essentia est Deus pater, & filius, & spiritus sanctus, & non diuersa essentia. Neque enim est confrater, neque est postea genitus, sed inenarrabiliter cōdecenter patris nomini, coessentialis est filius, & concederetur patri & filio ex ipso sanctus ipse spiritus. Quapropter inaccessibleitas est in patre & filio ac sancto spiritu, ad omnia quae sunt inferiora, & ex ipsa Trinitate creata. At vero Trinitas ad seipsam non est inaccessibleis. Est enim increata & in genita & incomparabilis. Quare non potest quicquam adaequari patri. Non coadoratur ipsi quicquam ex his quae de nihilo facta sunt, & non genita. Nulli enim ex his quae facta sunt dixit vnquam, *Sede a dextris meis*. Neque vero vnigenitus de aliquo dixit, *Qui uidit me, uidit patrem*. Et, *Ego in patre, & pater in me*. Et, *Nemo nouit patrem nisi filius, & filium nisi pater, & cui sanè reuelabit*. Reuelat autē per spiritum sanctum cognoscentem, & docentem ac annunciantem in mundo ea quae filij sunt, perferuntatemque profunditates Dei. Propterea enim dicit, *Qui non honorat filium, uelut honorat patrem, ira Dei manet super ipsum*. Et nō dixit, *Qui non honorat angelos, uelut honorat patrem*. Neque rursus dixit, *Qui non honorat etiam filium: sed filium uelut patrem*. Similiter autem & spiritum sanctum. Quoniam non remittitur ei qui in spiritum blasphemus est, neque hic, neque in futuro seculo: quo Trinitatis inaccessibilitatem significet, & incomparabilitatem in patre & filio & spiritu sancto. Aetij Cap. XXXVII. Si excedit omnem naturam ipse omnipotens, propter ingenitum excedit, quod causa est durabilitatis ipsius creatis. Si uero non essentiae significatiuum est ingenitum, unde nam habebit creatorum naturam ut conferretur? Confutatio. Decet dicere ac confiteri, & sic tenere, quod omnem naturam excedit omnipotens. Ex quo nobis vnigenitus inenarrabiliter progressus est Deus Verbum, & sanctus ipse spiritus. Et propterea securē non creaturam Deum facimus, ut ne stulti simus. Verum excedit eam omnem naturam Trinitatem glorificamus, filium cum patre, & sanctum ipse spiritum, eo quod in genitus est & increatus. Nā neque alterius naturae est vnigenitus & spiritus sanctus. Sed Deus ex Deo & lumen de lumine, & cum omnipotente patre etiam ipse filius vnigenitus omnipotens appellatur. **Vnigenitus** etiam omni- velut etiam clarē habet diuina Scriptura. Non enim alius a dignitate patris est vnigenitus, sed concedens dignitatem patris, uelut palam testimonium praebet mihi sanctus Apostolus, qui in spiritu sancto de filiis Israel dixit, *Quorum, inquit, est cultus diuinus & testamenta, & quorum sunt patres, ex qui bus est CHRISTVS quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in secula, Amen*. Propterea enim & adorandus est vnigenitus, & diuinus spiritus ipse spiritus sanctus. Et post sanctam Trinitatē non est alius Deus. Pater uero omnipotens & vnigenitus ipse filius IESVS CHRISVS concedens patris dignitatem, & appellatus pater futuri seculi, concedens item sanctum ipse spiritum increatum: semper Trinitas manifesta & cognita, ex qua Trinitate omnibus factis causa est, siquidē sincerā & incōparabilis essentiae significatiua est, pater in filio, filius in patre, cum sancto spiritu, ita ut durabilitas semper in seipsa habeat sempiternitatem. Ex qua Trinitate adest creatis ut conferrentur. Aetij Cap. XXXVIII. Si nihil ex inuisibilibus ipsum ante seipsum seminaliter existit, uerū permanet in natura quam sorte adeptum est: quomodo ingenitus Deus liber & exors existens, nunc quidem suam essentiam posteriorem in genimine uidet, nunc uero priorem in ingenito, secundum primi & secundi ordinem? Confutatio. Oportebat Aetium praesignificare nobis & quaestiones suas claras proponere, maximē hanc dictionem reprehensibilem, & omnino nullam similitudinē cognationē habentem, quum neutrum ex his quae ab ipso nominata sūt alteri coadaequari possit. Afferit enim nobis multorum inuisibilitum nomenclaturam. Sunt enim & inuisibilia animalia spiritalia, Seraphim inquam ac Cherubim. Sed & angeli, & alij quidā spiritus, in quibus uerē impletur, quod neque in ipsis seminaliter quid existit. Neque enim corpora dixerit quis ea quae sunt inuisibilia. Etenim neque generat neque generatur. Creata autē sūt secundū uoluntatē deitatis semp existētis clarē, & sortitum est vnumquodque creatū, id quod ipsi is qui est contribuit uirtutis, in excellentia luculentae suae benignitatis. Et adeptū est vnumquodque id quod sortitum est, & in hoc manet. Et liber est Deus ab omni causa, in seipso totum habens: non in futurū, neque per poenitentiam filij post tēpora habens, aut sanctum suum spiritum: sed cōdecenter ei ut habeat semper filium genitū, habens filium & hunc vnigenitum: habentē semper patrē in seipso. Habet autē & sanctum spiritum ex patre existentē, & de filio accipientē, semper ipsum habēs. Nā neque propter ingloriam, neque ob gloriae additamentum, siue yberiorē copiam (quum deitas semper sit, nullum autē creatum semper extet) Trinitas vnquam seipsam in minore opulentia uidit. Et nunc quidē hoc uidit, nunc uero in additamento essentiae seipsam uidens, uelut indiga postquā creata sunt ea quae causa sunt, in yberiore additamento gloriae siue opulentiae existens. Et vndiq; nihil efficit impetus eorum qui contra ueritatem syllogisticas humanas opiniones obtrudere, & in mediū afferre uolunt: quū dignitas Dei patris & filij ac spiritus sancti oēm intelligentiā angelorū & ultra excedat, quāto magis humanae naturae? Nam ratiocinationes hoīm miserae sunt, & corruptibiles ipsoꝝ cogitationes, in syllogisticas & quaestiones (eipsas inuoluētēs ac transfigētēs. Alij enim ex suis ratiocinationibus per sophistica quandā opinionē percūctū de malo, unde incepit. Alii unde est diabolus, aut cur factus est. Alii cur Deus peccatorū hostem sic ipsum creauit. Alii quā talem, inquit, ipsum fecit, cur postea ipsi culpā adscribit: quo ubi oēs percelluerint suas cogitationes, discat seipso corruptibiles, & attribuat Deo patri & filio ac spiritui sancto, hoc est vni trinitati, adorationē & scientiā, petantque ac assequantur ab ipso uere fidei cognitionē, ut ne sua mensurā excedere conentur, sed discat ab occaecata intelligentiā quiescere, & non sophistica fraudē exercere per linguam inensam, & ratiocinationes imprudentes, sed potius modestissime per prudens

Questioes
hominū na
ne.

dens illud dictum sanctae & diuinae Scripturae, quae iubet, ut ne ultra sapiamus quam oportet sapere, sed ut sapiamus in hoc ut modesti simus. Aetij. Cap. XXXIX. Si permanet in natura ingenita Deus, auferatur ab eo, quod in generatione & in ingenita natura seipsum noscat. Si uero conceditur in ingenito ac genito suam ipsius essentiam extendere, ipse sui ipsius essentia ignorat, dū a generatione & ingenita natura circūducitur. Cap. XL. Si uero etiā genitū particeps est participationis ingeniti, uerū ingeniti natura indefinenter permanet: in imperfecta sanē natura seipsum cognoscit, ignorans uidelicet ingenitam participationem. Non enim possibile est ipsum de seipso, & ingenitē essentiae & genitē cognitionem habere. Cap. XLI. Si uero despicabile est ingenitū propter mutationis aptitudinem, dignitas naturae est essentia immutabilis, quum ingenitam naturā omni causa superiorē consecretur. Confutatio. In ingenita natura haud dubiē permanet Deus, qui omnia de nihilo creauit, ac fecit pater, genuitque; ex seipso coessentialē sibi ipsi filium, & concedentem ipsius sempiternitatē: & spiritum qui ex ipso processit, ac decet ipsius coessentialitatem. Et neque ideo quod Trinitas creauit de nihilo ea quae sunt, inuisibilia ac inuisibilia: ob id tollitur id quod correspondet iuxta proportio nem dignitati Dei, ipsa uidelicet sempiternitas eius qui est, per recens creaturarū nomē. Auferatur autē a creatis superna excedēs essentia, quae nō est is coessentialis, sed haec de nihilo adesse uocauit. Quare genitus filius, non ex nihilo, sed ex eo qui est, concedenter simul consideratur. Neque enim distincta est essentia, neque contra: sed spiritus existens pater, spiritum uerē filium genuit, & ex seipso protulit spiritū sanctū: & non seipsum ignorat; neque essentia suam cōtrahi aut dilari nouit, aut sectionem sustinere. Haec enim omnia circa Deū nosse absurdissimū est: sicut etiā ignorare ipsum Deum, hoc est spiritum sanctum. Et neque ingenitus non particeps est cum genimine coessentialitatis: neque genitus non simul habet cum patre sempiternitatem. Nouit enim pater filium, & filius nouit patrem, trinitate semper indefinenter increata manente, & indefinenter existente: vnigenito genito ex eo qui semper est, & uerua existente, & in propria perfecta natura. Quapropter cognoscit seipsum, & nō ignorat neque filius ingenitā patris essentia, neque ingenitus filij ex ipso essentiam. quum hinc dignus sit vni genitus Dei Verbum, qui dixit: *Nemo nouit patrē nisi filius, & filium nisi pater*. Quare tollatur generosi huius Aetij pronuntiata sententia, qua dixit, *Non enim est possibile ipsum de seipso, & ingenitae essentiae, & genitae cognitionem habere*. Anteuertit enim vnigenitus, & hanc iudiciaria ipsius uocē obliterauit, dum dixit seipsum nosse patrem, & neminem aliū, eomprehenditque simul spiritus sui sancti substantiam, uelut etiam in alio loco dicit: *Spiritus patris docuit uos*. Si autē patris est spiritus, nō ignorat etiam ipse patrem. Dixit autem, *Nemo patrem nouit nisi filius: quo seipsum & patrem & spiritum sanctum, alia transgressum esse significet, quae nō sempiternē existunt, sed facta sunt*. Si uero anteuertit hoc dicendo quod semper nouit patrem: frustra nobis obrepit Aetius palam uaniloquus, & omnibus manifestus, quod uelut homo ratiocinatur, carnaliter percunctans, & animalis existens, propter eum qui seipsum & patrē & sanctum ipse spiritū cognoscit. Exemptus igitur est Deus ab omni causa, nō solū pater, sed etiam filius & spiritus sanctus: quum in confesso sit, deitatem patris & filij & spiritus sancti omni causa superiorē esse. Aetij Cap. XLII. Si ingenitū ab omni causa exemptum est, fuerint autem multa ingenita, inuariabilem habebunt naturam. Nō enim per sortitionē, naturā cuiusdā cōmunis & propriae particeps facta, altera quidē faciebat, altera uero fiebat. Confutatio. Ab omni causa palam exemptū est ingenitū, eo quod vnum est ingenitū & adorandum, diuino adorando ab his qui adorant. Adoranda est autem Trinitas, quae uitas est, & in vno nomine Trinitas numeratur, pater & filius & spiritus sanctus: non alienum a seipsa in se possidens, sed cōdecenter genuit pater filium, & nō creauit. Et hic quidē est ex ipso semper genitore, quare genimen est ex eo qui est: & ille processit ex ipso sanctus spiritus, ita ut sit Trinitas in vna uitate increata, oīa uero ex ipsa Trinitate de nihilo creata. Unde vna Trinitas vnus est Deus, pater & filius & ipse sanctus, non alienum a seipsa in se possidens, increata, ingenita, non facta, sed faciens: non creaturae nomen habens in seipsa, sed creans, vna existens, & non multae. Omnia uero ex ipsa, multa quidē sunt, sed non cum ipsa numerantur. Quapropter neque sortita est alterā naturā cōmunem ab essentia incōparabili. Et ob hoc nō creata est in Dei essentia natura, sed creatrix omnium, quae nō possunt eū incōparabili & vna essentia patris & filij & spiritus sancti, incoessentialitate participare. Clarum est enim quod ipsa ei qui ueritatis cognitionem habet, reuelat, quod ipsa sola adoratur, & nō omnia: & quod ipsa sola in nomen sui ipsius baptizat, & non uniuersa. Aetij Cap. XLIII. Si omnis essentia est ingenita, nulla differet ab alia iuxta Domini libertatem. Quomodo igitur dixerit quis aliam mutari, aliam mutare, non permittens Deo producere ex non subiecta essentia? Confutatio. Omnis qui resistit ueritati in admirationem, & ad perterrefaciendum colligens sibi ipsius sententias, uidetur quibusdam per subuersionem impetere, & à uitali uia transferre ac deuastare. uelut hic Aetius, nunc quidem in hoc dicto à natura nihil dicens, perterrefacere uidetur simplices, dum ex superfluo ea quae ab ipso dicuntur, repetit, uerbis tantū uelut ex abundanti proferre solet, etiam in praesentiarū usus. Non enim omnis essentia ingenita est iuxta intelligentium cōfessionem, alioqui omnis deificaretur. Quum autem non omnes essentiae deificentur, sed vna praeter omnes, quae est vna deitas in Trinitate: quomodo adhuc reliquum fuerit generoso huic, ut perterrefactio ipsius ad filios ueritatis procedat? Differet autem & altera ab altera. Nam haec quidē Trinitas creat. Omnia uero ab ipsa creata sunt. Et haec à dominio libera est. Quae uero ab ipsa facta sunt, dominio subiacēt. Et haec quidē transmutantur, illa uero inuolabilem habet naturā, transmutans semper ea quae ab ipsa transmutantur, & de nihilo essentias & substantias producere potēs. Hoc enim est decēs Deo, ut ex nō subiectis, & ex nihilo ab ipso factis ac productis, secundū gubernationē transmutet prout uult. Aetij Cap. XLIII.

Si omnis essentia est ingenua, omnis est inuariabilis. Quum autem essentia inuariabilitatem habeat, facere & pati casu spontaneo deferendum est. Cap. XLV.

Quum autem multa sint ingenua & inuariabilia, innumerabiliter differēt inter se. Non enim numerabilia esse poterint, quā distant, aut in totum, aut iuxta aliquid: quum omnis distantia sortem ac partitionem quandā ostendat causā disjunctā ingenuitatis naturae. **C O N F U T A T I O.** Non omnis essentia ingenua est. Stultum est enim etiā hoc cogitare, & grāe ignorantiae est hęc ratiocinatio, & ista sententia, siue expresse, siue per interrogationem ab Aetio dicta est. Manifestum est autē quod per interrogationem dixit. Interroget itaq; de hoc Græcos, & illi assentiantur ipsi hanc quæstionē ex syllogismo sic habere, materiam quandā contemporaneam de Deo prædicantes. Capiatur autē simul cum illis, si fuerit assensus: quum veritas ipsa habeat vnum esse quod facit, ita vt in vna essentia perfecta Trinitas, & non per coniunctionē numeretur. Alia verō oīa esse facta & creata, & non infecta: deitate verō increata existente, & Patre quidē generante, Filio verō genito, Spiritu sancto autē ex ipso Patre emissō, & de filio accipiente, oībus reliquis creatis existentibus. Quum autē sic inuariabilis in potētia maneat tota deitas condecēter in Trinitate, ita vt vnitas ad patrē referatur, propter dignitatem & stabilitatem, & ad tollendam Deorum multitudinē: inuariabilitas quidē manet potentia, dignitas autē condecēter reputatur filij ad patrē, itemq; Spiritus sancti. His itaq; sic se habētibus, ex integro corruet infidiosa quæstionis veritas. Non enim multa sunt inuariabilia, sed vna Trinitas in vnitate, & vna deitas in Trinitate. Reliqua verō oīa distant, neq; ex casu spontaneo habentia pati aut facere: neque sancta Trinitas in hoc quod facit aliquid, pati potente, quum tota sit passionis exors & adoranda, Pater in quā, & Filius ac Spiritus sanctus. Fecit enim oīa Deus per filium, sed non filium. nō enim est cum omnibus, sed cōministrat ac cooperatur patri, & coadoratur: neq; etiā Spiritus sanctus, nō enim numeratur de omnibus, verum firmat potētiā vniuersorum & coadoratur. Quum autē omnia sub vnus prouidentia posita sint, feruntur & faciunt & patiūtur, & quæcunq; alia. Quapropter vna Trinitas ad seipsam inuariabilis est, alia verō ex ipsa variata ac mutata sunt, neq; enim sunt contemporanea neq; consempiterna, sed illa sola sempiterna est, & increata & ingenua ac non facta: filio quidē genito sine tpe & sine principio, semper autē existente, & nunquam esse desinēt: vnde caute caput & nō principium, patrē filij docuit diuina Scriptura, propter coessentialitatem: & Spiritu sancto sempiternē existente, & ex patre emissō, qui etiā semper cum patre existit, & non à tempore esse incepit.

Aetij Cap. XLVI. Si vox ingenuus & Deus ex cōparatione & æqualitate idem significant ingenuus ingenuum genuit. Si verō aliud quid significat ingenuum, & aliud Deus: nō absurdum est Deo, Deum genuisse, ita vt vterq; originem sumpserit ex ingenua essentia. Cap. XLVII. Si verō quod ante Deum est, nihil est, quemadmodum non est: Deus & ingenuum idē significat, non admittente genimine ingenuum, quapropter neq; simul proferri cum Deo & patre sūtinēt. Confutatio. Vnde vult nos Aetius acquirere in nobis ipsi sententiā quæstionū ac ratiocinationū ipsius ab ipso propositarum? Et si quidē adstruit ex ratiocinationibus ac syllogismis, corruet etiā nostræ opinionis acquisitio simul cum ipso. Deum enim nemo vnquā syllogismis conluserit, neq; dicit signum ad historiam. Cur me sic fecisti? velut scriptum est. Cæterum ex pia ratiocinatione ac iusta certitudine, ad sancti Spiritus per sanctas Scripturas doctrinā referendum est. Quum autē constans ac certa sententia, doceas nos de his qui creaturæ diuinū cultum præstiterunt, quod stulti facti sunt: quomodo non inuenitur Deum pro creatura accipere, & hunc adorare ac honorare, quum fides ac natura rejiciat adorationem à creato, & creatum ab adorando? Etenim si omnino hoc nihil differet ab his qui creaturæ adorationem exhibent: nihil præferendum erit in Christianismo. Erit autem talis fides idololatria potius quā diuinus cultus. Adorant enim etiam illi Solem, & Lunam, & potestates, cælum & terram atq; alias creaturas: & non diuersitas creaturarū facit miraculum, neq; id quod præminet, distinguet à seipso honoris æqualitatē, propter æquiuocationē, etiam si alterū alteri valde præponderet. Vnus enim est qui ambo fecit, & assignauit vnicuiq; non nominis varietatē, sed essentia. In omnibus enim creatis seruum est creaturæ nomē, sed non liberum. Et si in vna parte id quod seruum est adoratur, nihil differet adoratio ab alia parte, etiam si inferior sit. Aequalis enim est, cognationē habens cum suprema creatura, de nihilo ab eo qui est, ipsam adepta. Hinc ingenuum cōdecens est Deo, & Deus ingenuo. Quapropter genimen non opus dicimus, neque facturam, sed genimen essentialiter à patre impollutē genitū, coessentialē patri & quod simul adoratur: & Spiritum sanctum ex ipso, non alienum, ideoque etiam simul adorandum. At verō cum creatis non simul profertur nomen Deus eo, quod transmūtata sunt ab ingenua natura, quoniā de nihilo ipsum esse sortita sunt. Verum Trinitas habet hoc, quod semper est. Et non aliud quid est Deus, & aliud ingenuum. Confiteris autē o Aeti, Filium ex Patre genitum esse per simulationē, & non ex veritate. Omne enim genitum non est creatum, & creatū non genitum. Si verō genitū est creatū, iuxta alium modum creatū est, velut, vt verbi gratia dicamus, homines gignunt hoīes, sed non creant: hi verō supernē ex Deo sunt creati. Quapropter quæ ab ipsis quidem gignuntur, genita sunt, à Deo verō oīa creata sunt. Quum autem sit Deus increatus, genuerit autē sibipsum filium, & non creauerit, non aliud gignit à sua essentia. Quomodo igitur genimē ex ipso erit creatū, quum pater increatus sit? Si verō creatū apud ipsum est genimen, non amplius genimen vocatur: Et multa sunt quæ aduersus eiusmodi absurdam opinionē dici possunt. Indecorum autē est etiam Deo, esse aliquando sine filio, postea verō vocari patrem post filium. Et indecorum est filio, esse ante ipm tēpus. erit enim tēpus maius ipsius maiestate. Cōdecens est autē patri, vt sēper habeat in idē tate dignitatū nullū defectū ac sēpiternitatē. Et quod ante Deū nihil erat, hoc manifestū est. Deus itaq; velut dixit Aetius, & ingenuum idē significat. Et quomodo, seipsum cōplicando accusat potius quā confirmat?

confirmat? Si enim cum Deo est Deus, velut etiam est, etiam ingenuū admittit genitum filium, habet enim comprehensum vocem Deus. Simul profertur autem cum patre à voce Deus, & cum patre honoratur Deus Verbum, etiam si Aetio hoc non in mentem venit, quum omnes creaturæ filium adorent, & omnis lingua cōfiteatur, quod IESVS EST CHRISVS in gloria Dei patris. Cui gloria Patri in Filio, cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorū, Amen. Aetij conclusio ad finē. Sanos & sanos vos, is qui est per se genitus Deus, qui etiā solus verus Deus, propterea appellatus est à misso IESV CHRISVO, qui substituit vere ante sæcula, & genitæ substantiæ vere existit: conferuet ab impietate, per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, per quem omnis gloria Deo & patri, & nunc & in sæcula sæculorum, Amen. Confutatio. Et ad finem Aetius suæ congregationi scribens, quot decertatores ac decertatrices dixit, nō desistit ab eiusmodi verborū flagitijs: sed etiam in hoc quod sanos ait, ostēdit doctrinæ suæ alienitatē. Dicit enī, Sanos & sanos vos, is qui est per se genitus Deus: nulla cōsideratione habita, quod in vno verbo totā quæstionis suæ subseminationē destruxit: quū enim dixerit in superioribus capitibus de ingenuo Deo, præuidit etiam quod neq; seipsum fecit, hic verō per se genitum nobis falso introducit. Tota autem mens ipsius in obliuione sui constituta est, vt deprehendatur. Deinde dicit, Quæritam solus verus Deus propterea appellatus est. At iuxta suū sermonē & sententiā, aut tollit filium esse Deū, & frustra profert nomē, vt Christianus nos appellatur: aut Deum quidē habet filium, sed non verū. Et erit ipsi vnus Deus verus, & vnus non verus. Iuxta descensum verō vnum sub vno inueniens, & amplius Spiritum sanctum in minore ac inferiore ordine locans, aut minorem rursus Deum habebit, aut hunc Trinitati non connumērans, erit penitus à Christianis alienus miserimus ille homuncio, & de cætero Græcus absolutissimus denūciabitur, & numero Sadducæus, alienus quidē à Spiritu sancto, velut etiam est, Græcis verō in parte comparatus: vni quidem Deum asserens magnū, & vnum parū: vnum verum, & vnum non verum, velut Græci consentunt, vnum magnum Deum, alios paruos nominantes: quum diuina Scriptura clare redarguat, & de patre quidem dicat, quod est Deus verus, & de filio similiter, quod est Deus: & de patre, quod lux Deus, de filio verō, erat lux vera: & Spiritu sancto, quod est spiritus veritatis. Vere utiq; annunciat nobis Trinitas in sapientia, & altitudine diuinarū. Deinde rursus dicit, à misso IESV CHRISVO, & non reueritus est dedignari vngenuum nomine Dei, sed solum nuda dictione vnus est, velut in superioribus capitibus cōfessus est, vsq; ad nudam appellationem tribuens Filio nominis honorem. Dicit autē ante sæcula vere substituisse, & vere genitæ substantiæ esse. Conferuet autē, inquit, ab impietate: solet autem omnis mala mulier suos mores præoccupare ac prædicare. Quum enim nō videat in quantum sit impietate, seipsum piū putat. Quæ admodū qui ex leui sideratione infania laborant, seipsum quidē putant sapiētes esse, alios verō mente captos. Hinc verō per CHRISTVM IESVM Saluatorem nostrum, neq; Dominum nostrum exprimere ausus fuit, sed per simulationem Saluatorem nostrum dixit. Et ait, per quem omnis gloria patri, & cætera: & hoc ipsum quod dicit omnis gloria, eō tendit vt detrahat filium ab honore & gloria, quod sanē nemo pius vnquam sustinere poterit, & qui donum vere fidei à Spū sancto accepit. Porro quū hæc oīa ab hoc Aetio per dialecticam quandā artē ac syllogisticam humanarum præstigiatarum versutiam in capitibus quadraginta septem relata tractauerimus, hortamur vos o Christiani ac serui CHRISTI, & filij veritatis, vt hæc diligenter legatis, & statim cognoscetis omnem ipsius terrenam vanitatem, & doctrinā à Spiritu sancto alienam. Nam non fuit iustus vel in vna dictione mentionem facere diuinæ Scripturæ, aut alicuius dicti veteris aut noui Testamenti, nō ex lege, nō ex Prophetis, non ex Euangelijs, non ex Apostolis: nō alicuius Patriarchæ testimonij asserre: nō ipsius saluatoris, nō Patris, nō sancti Spiritus dictum per Apostolos relatum, aut per Prophetas: quo penitus per se deprehenderetur ab amicis veritatis, quod omnino alienus est à Deo & ipsius fide. Arbitror autem nos sufficienter pro viribus ad propositiones ipsius respondisse, inerudito quidem sermone, verum confirmatione à diuinis Scripturis & pia ratiocinatione sumpta. Et quandoquidē abunde in cōfutationibus aduersus ipsum de fide palam discernimus, hæc sufficere putamus, vt ne ampliore facto additamento, molestiam quandam ampliorē legentibus exhibeamus. Cæterum rursus pauca ex quibus ipse mente elatus est, post alienā suam fidem, & in CHRISTVM ac sanctum ipsius Spiritum inimicitiam, & quæ ausum est os ipsius ac discipulorum eius audacter in altum eructare, & ingentes blasphemias proferre, compendio dicam. Hic etenim cum suis sectatoribus inani imaginatiōe deceptus est supra omnes homines, nō in eo quod noscant Deū secūdū fidem, sed natura secūdum scientiam, velut etiam supra alicubi memini. Dicunt enim ipsi nō simpliciter se nosse Deū in cognitione fidei, sed velut cognoscit quis omne visibile & quod manibus suis contrectat, velut si quis in manus accipiat lapidem aut lignum, aut alterius cuiusdam materiæ instrumētū. Sic enim dixit hic generosus, nēpe, ita noui Deū sicut meipsum, & nō intantum noui meipsum sicut Deū. Cæterū stulta dicere & audire, multis quidē cōtingit ad fraudē, prudentibus verō in ludibriū. Quis enim vesanus ac furiosus nō potest etiā alios furiosos facere, maxime sequētes & obediētes? Si enim quis interrogauit ipsum & discipulos ipsius ac dixit, Ne recensē mihi quod Deum noscas incomparabilem & incōprehensibilem, qui secūdū speciē quidem non comprehenditur, verum per fidem à seruis cognoscitur: sed dic ac recensē mihi fundamenta terræ, præputaria abyssi, venas maris, inferni locū, aeris mensurā, cælorū formā & crassitudines, quod est summū supernorū, quod est extremum infernorū, quid in dextra, quid in sinistris, creationē ac formationē tuipsum mihi differe, & eorum quæ in terra sunt inenarrabilia, numerū ac mensuras. Vbi hæc audierūt, velut percepimus ab his qui ab ipsis decepti sunt, ad sophisticos prætextus declinātes per cauillū dicunt, ab illo videlicet. Omnia hæc corporalia, & sunt, & nosse nō possumus. Deum autem qui ipsa fecit, nouimus clare quis est, & qualis

& qualis est, & quomodo est. Quis autem, his auditis, non statim risum effuderit? Stolidum enim est hoc totum, quod opificem incomparabilem ac inenarrabilem dicit se nosse & exacte scire, (atque utinam dixisset se per fidem nosse & exacte cognovisse, & non secundum scientiam quandam ac noticiam contrectationis dicere ausus esset) quæ vero ab ipso incomparabili facta sunt, dicit se ipsum & suos non scire, eo quod secundum speciem apud videntes in admiratione esse possunt: maxime quum ubique divina Scriptura clare de Deo prædicent, inuisibilem ipsum esse & incomprehensibilem, & nulla mentis vi cognoscibilem, solum autem per fidem in veritate cognosci quod est, & diligentibus ipsum mercedis retributor sit. Quum porro quis ex recte sentientibus de Dei gloria, fideque ac dilectione, & incomprehensibilitate dixerit ipsis, Nos novimus Deum inuisibilem, inenarrabilem, novimus autem ipsum reuera existentem inuisibilem ac incomprehensibilem: per cavillum ac ludibrium velut fabulam quandam recensere ausus est hic qui novam dialecticam nobis producit, Cui igitur, inquit, similes estis, & vestra illa fides? virgini corruptæ, cæcæ existenti & surdæ ac mutæ: quæ quidem quod corrupta est in oibus qui ipsam noscunt, ostendit, interrogata autem quis sit violator, non audit, ut intelligat: & neque vidit corruptorem, eo quod cæca est: neque eloqui potest, quoniam muta est. Verum hæc ipsius fabula vice versa in ipsum retorqueri potest, iuxta id quod scriptum est, *Conuertatur labor ipsius in caput ipsius. Et, Cæcæ in foueam quæ fecit.* & quæ sunt his similia. Ipse enim similis est cæco ex natiuitate sic genito, loquenti autem & multa loquenti ac audienti, & scienti quidem albi ac nigri nomē, cærulei quidem ac prasini ac fului, & aliorum diuersorum nominum, lucisque ac tenebrarum, quorum nomina quidem aëribus percepit, non tamen cognoscit quid sit species, ac forma, neque omnino potest ipsam interpretari, eo quod ab initio cæcus genitus est, & varietatem vniuersi cuiusque qualitatis colorum ignorat, itemque formam. Vnumquodque enim horum nominum convenientem discretionem per sensum visus habet, non autem per sermonem, neque per contrectationem ac tactum probari potest, ab eo qui ab initio formam non nouit. Quum igitur hi qui à natiuitate cæci sunt, de his differentes, & nigrum albo opponi scientes, & viridi cæruleum ac purpureum & coccinum, atque alios colores, interrogauerint à nobis qualitatem formæ, & vniuersi cuiusque qualitatis colorem, neque dicere possunt, neque à vobis doceri, sed solum per rationem mentes suas persuadent, decipiunt autem audientes, velut perfectæ discretionis gnari, etiam si verbis dicant, ignorantiam tamen per incomprehensibilitatem possidentes. Sic etiam hic prodit nobis de Deo dicens, & de nobis quidem per cauum prædicat mutæ & surdæ ac cæcæ virginis corruptionem, quum ipse per suas blasphemias magis sit corruptus, & ignorantiam velut à natiuitate cæcitatem adeptus: loquens quidem de Deo, verbis autem assimilians, & discipulos suos ad impudentiam instituens, nihil enim ipsi non audent. Blasphemant quidem igitur Prophetarum nomina & Apostolorum, quum ab aliquibus redarguuntur ac castigantur decurrentes & resiliētes ac dicentes, hoc Apostolus velut homo dixit. Aliquando vero, quid mihi profers ea quæ sunt in veteri Testamento? Non est autem hoc mirum iuxta ea quæ ab ipso Salvatore dicta sunt, nempe, Si patrem familiam Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos ipsius? Si itaque ipsum Dominum & veram ipsius gloriam negant, quanto magis Prophetas ipsius & Apostolos? Quin & in ampliore insaniam delati ipsius sunt discipuli, & horum successor Eunomius quidam falso appellatus, qui adhuc hodie superest in vita magnum & temerarium flagitium. Rebaptizat enim iam baptizatos, non solum eos qui ab orthodoxis & sanctis alijs ad ipsum veniunt, sed etiam eos qui ab ipsis Arianis. Rebaptizat autem ipsos in nomen Dei increati, & in nomē filij creati, & in nomen spiritus sanctificatiui, & à creato filio creati. Quo verò tota nequicia & orchestra ac scenæ ipsorum officina conspiciatur, quod non est fides, quæ ab ipsis prædicatur, sed ferè dixerim mimorum officina, affirmarunt quidam, quod in caput baptizat eos qui ab ipso rebaptizantur, pedibus sursum versis, & capite deorsum. Et sic per iurandum cogit ipsos iurare, ut ne resiliat à tali hæresi ab ipso instituta. At hunc autem eundem Aetium post obitum Constantij, à Iuliano rege ab exilio reuocatum esse, quum adhuc esset diaconus suæ hæresis, & à suæ hæresis episcopo ad episcopatum euectum esse. Hæc sunt quæ ad nos de Aetio & discipulis ipsius peruenerunt, quibus aliqui Anomæorum nomen imposuerunt, eo quod amplius & vehementius adhuc Arii hæresim amplexi sunt & sequuti. Quæ sane cum pro viribus exacte ex Dei auxilio recensuerimus, & velut multipedem scolopendram, & reptile quod Iulus vocatur, per veritatis pedem conculcauerimus, & vera vnigeniti confessione contriuerimus, consueto more Deo gratias agentes, & ipsius potentiam in auxilium nostræ imbecillitatis cupientes, ad reliquas deinceps pro viribus ac captu nostro o dilecti, transcamus, ipsum inuocantes, velut dixi, Dominum, ut ad sit nobis ad illas ostendendas, & confutationem ipsarum faciendam, quo virtutem potentie ipsius possimus implere promissionem tenuitatis ac paruitatis nostræ.

Impudentia Aetianorum.

Anabaptista.

Scolopendra multipes. Iulus reptiles.

Finis Primi Tomi Tertij Libri Epiphani.

SECUNDI TOMI TERTII

LIBRI D. EPIPHANII, AVT SEPTIMI, ET VL-

timi tomi, iuxta numerum ab initio diuisionem hæreses quatuor sunt, hoc modo.

1. Dimerite, qui non perfectam Christi incarnationem consentunt. Quorum aliqui coessentialia corpus Deitati dicere au si fuerint, quidam vero animam ipsum accepisse negabant. Aliqui autem propter dictum hoc, Et uerbum caro factum est, huic dicto inmitentes negabant à creata carne, hoc est Maria, ipsum carnem accepisse, & contentiose solum uerbum carnem factum esse dicebant. Postea uero haud scio quo consilio, mentem ipsum non accepisse dicunt.
2. Antidicomariani, qui sanctam Mariam semper uirginem, postquam genuit Saluatorem, ipsi Ioseph copulatam fuisse dicunt.
3. Collyridiani, qui in nomen eiusdem Mariae in die quadam anni stata, collyridem quauis offerunt, quibus in didimus Collyridianorum nomen.
4. Massiliani, quos interpretari possis precatos. Coniunguntur his hereses à Grecis introductæ, nempe Euphemite, & Martiniani ac Sataniani. Hæc est septimi tomi summa, & trium librorum finis. Simul autem omnes hereses octoginta sunt. In ipso porro fine huius tertij libri, ac septimi tomi, postremum fides catholice Ecclesie habetur, & Apologia pro ueritate, & prædicatio Euangelij Christi, & catholice ac apostolice Ecclesie character, quæ est ab æterno, uerum per temporum successionem manifestissime in Christi aduentu in carne reuelata est.

Contra

SECUNDI

Mitem in Christo ne gantes.

Apollinari.

Athanasij epistola. Epictetus episcopus Corinthio.

Nicena Synodi auctoritate.

CONSEQUENTER ab his quas retulimus, rursus grauis molestaque, & a fide aliena nobis prodijt in vitæ præsumptione sententia atque hæresis, ex qua causa non habeo, quod dicam, sed vt ne quiesceret qui semper conturbat humanam naturam, & bello, vt ita dicam, infestat diabolus, amara sua venena admirandis edulsijs immittens, & velut in melle amaritudinem ammiccens, per quosdam quorum vita in summa admiratione est, & qui orthodoxæ fidei laudem semper prædicantur. Nam hoc ipsius opus est, qui ab initio patri nostro Adam inuidit, & ab omnibus hominibus inimicus est. Et quemadmodum à quibusdam sapientibus dictum est, quod inuidia semper magnis successibus aduersatur: sic etiam per magnas personas quosdam prætextus ille immisit, vt nos & sanctam Dei Ecclesiam inuexatos non sineret, sed turbas semper ciceret, & bello impeteret. Visum est enim quibusdam, & his ex nobis progressis, & in magna exultatione degentibus, & qui apud nos & omnes orthodoxos semper in laude ac admiratione fuerunt, vt mentem à CHRISTO in carne aduentu abiecerint ac dixerint, Quod carnem accepit CHRISVS vbi venit Dominus noster, itemque animam, mentem verò non accepit, hoc est perfectum hominem. Quid autem ex hoc vitæ contulerunt, non habeo quod dicere possim, aut à quibus prioribus didicerint, aut quod vtile ex hoc lucrati sint: aut nobis & audientibus ac sanctæ Dei Ecclesiæ commodarint. Nihil profecto, præterquam turbam & diuisionem in nobis excitarunt, tristiciamque ac damnum mutæ dulcedinis ac dilectionis induxerunt. Nam diuinarum Scripturarum consequentiam ac rectitudinem, & innocentiam confessionem, propheticamque ac euangelicam & Apostolicam fidem relinquentes, sophisticam & fabulosam sententiam nobis falso inuexerunt, cum qua etiam multorum grauium malorum consequentiam, implentes in seipsis id quod dictum est, Quod discedent quidam à sana doctrina, inuenti fabulis ac uanitatibus. Senex reuerendus, & nobis semper dilectus & beato Papæ Athanasio, omnibusque orthodoxis. Appollinarius à Laodicæa, hic erat qui in principio hoc verbū excogitauit ac produxit. Et primum quidem vbi audiuissemus à quibusdam ipsius discipulis, fidem non habebam⁹ quod talis vir hanc sententiam in vitam inuexisset, amplius in expectatione spei longanimes, donec rei certitudinem cognosceremus. Dicebamus enim eos qui ad nos ab ipso venerant, non intelligere profunditatem eorum quæ à tam docto ac prudente doctore dicerentur, & à seipsis hæc dicere quæ ab ipso non didicissent. Multa enim erant in his qui ad nos venerant, quæ ambigua erant. Quidam enim ipsorum ausi fuerunt dicere, CHRISVM ex supernis corpus detulisse, peregrinum autem sermo in cogitatione hominum permanens vehementem profectum faciebat. Alij verò ex ipsis, etiam animam accepisse CHRISVM negauerunt. Quidam etiam coessentialia corpus CHRISVI deitatis dicere ausi sunt, & orientales partes in multam turbam concitarunt, propter quos necesse fuit Synodum conuocari, & tales anathemate ferire. Sed & commentarij facti sunt, quorum exemplaria ad beatum Papam Athanasium missa sunt. Propter quam exemplariorum causam etiam ipse beatus coactus est scribere epistolam, contra eos qui talia dicunt, minis adiectis, atque epistolam ad reuerendissimum episcopum Epictetum misit. Dignatus est enim de hoc vel ipsis turbatoribus respondere. Clare verò de fide idem beatus Papa scripsit, & qui illa dicunt, ac turbas excitant, eos exterminauit. Cuius sanæ epistolæ exemplar hic apponere per totum necessarium duxi, & est hoc.

Athanasius episcopus Alexandriae, ad Epictetum episcopum Corinthiorum.

EGO quidem putabam oem vaniloquentiam oim, quivlsquam sunt hæretici sedatam esse ex Synodo in Nicæa habito. Nam fides quam in ipsa confessi sunt patres secundum sanctas scripturas, sufficiens ad confutandam oem impietatem, & confirmandam piam in CHRISVO fidem. Propterea sanè etiam nunc diuersis habitis Synodis, in Gallia & Hispania ac magna Roma, omnes qui conuenerunt eos quidem, qui occultant & Arii dogma spirant, Auxentium inquam in Mediolano, & Vrsacium & Valentem ac Gaium à Pannonia, vniuersali suffragio, velut ab vno spiritu comoti, detestati sunt. Scripserunt aut quoquo versus, propterea quod tales sibi ipsi Synodorum nota excogitabant, vt nulla in catholica Ecclesia Synodus nominetur, nisi sola ea quæ habitat est in Nicæa, quæ omnis hæresis trophæum est, & præsertim Arianæ, propter quam maximè etiam tunc Synodus congregata fuit. Quomodo itaque post tot facta aliqui adhuc ambigere, aut quæstionem mouere conantur? Si quidè igitur ex Arianis sunt, nihil miri est, si ea quæ contra ipsos scripta sunt calumniatur: quemadmodum etiam Græci quum audiunt. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, stultitiam putant sancti Spiritus doctrinam. Si verò ex his sunt qui rectè credere & ea quæ à patribus manifestata sunt, amplecti sibi videntur, per quæstionem destruere volentes, nihil aliud faciunt, quam velut scriptum, proximo potum præbent turbidam confutationem, in nullam verò utilitatem verbis contendunt, quàm ad subuertendos simplices. Hæc autem sic scribo, quum adeptus sim commentariis à pietate tua factos, qui ne scribi debebant, vt ne memoria quidem aliqua ipsorum ad posteritatem transmitteretur. Quis enim vnquam talia audiuit? Quis autem docuit aut dicit, Ex Sion non exiit Verbum Domini, & lex Dei ex Hierusalem: hæc verò quando exiuerunt? Quis infernus eructauit, vt coessentialia dicatur corpus ex Maria Verbi deitati? Aut quod Verbum, in carnem & ossa ac pilos, & totum corpus transmutatum est, & à propria natura immutatum? Quis verò oino audiuit à Christianis, quod adoptione & non natura corpus gestauit filius? Aut quis adeo impius fuit, vt dixerit si mul ac scelerit, quod deitas ipsius quæ est coessentialis patri, ipsa circūcisa est, & impecta ex pfecta facta, & quod

quod in ligno clauis affixum erat, non erat corpus, sed ipsa opifex naturæ essentia? Quis vero audiens, quod non ex Maria, sed ex sua essentia transmutauit sibi ipsi Verbum desideratum corpus, dixerit Christianum esse eum qui hæc dicit? Quis autem nefariam hanc excogitauit impietatem, vt vel in mentè venerit vt diceret, Qui dicit ex Maria esse Dominicum corpus, non amplius Trinitatem, sed quaternitatem in deitate docet? Quare propter hoc hi qui sic sentiunt, carnem quam induit Saluator ex Maria, essentia ipsius Trinitatis dicunt. Vnde vero rursus eructauerunt aliqui æqualem prædictis impietatem, vt dicant nõ esse recentius corpus deitate ipsius Verbi, sed consempiternum ipsum per omnia genitum esse, quandoquidem ex sapientia constat. Quomodo vero etiam dubitare ausi sunt hi qui appellantur Christiani? Si Dominus qui ex Maria prodijt, filius quidem essentia & natura Dei est, verum quantum ad carnem ex femine David est, carnis autem sanctæ Mariæ: qui igitur adeo audaces fuerunt, vt dixerint CHRISVM carnem passum ac crucifixum, non esse Dominum ac Saluatorem & Deum & filium patris? Aut quomodo Christiani volunt nominari hi qui dicunt in sanctum hominè, velut in vnum ex Prophetis venisse Verbum, & non ipsum hominem facti esse, accepto ex maria corpore: sed alii esse CHRISVM, & alii Dei filium, qui ante Mariam & ante secula filius est patris? Aut quomodo Christiani esse possunt, qui dicunt alium Dei esse, & aliud esse Dei Verbum? Hæc erant in comētarijs indifferenter quidè dicta vnà verò & eandè sententiã habentia respiciēt ad spietatē. Propter hæc discipabant ac litigabant inter se hi qui gloriantur ob confessionem patrum in Nicæa factam. Ego vero admiratus sum pietatis tuæ patientiam, quod non compefcuit eos qui talia dicunt, & piam fidem ipsis proposuit, quo aut ea audita quiescant, aut contradicentes, velut hæretici nominentur. Nam prædicta, neque dicta, neque audita sunt apud Christianos, sed omni modo ab apostolica doctrina aliena sunt. Quapropter sanè & ego illorum dicta nudè in epistolam inscribi feci, quo etiam his qui audit solum, videat turpitudinem in ipsis ac impietatem. Et si autem oportebat eorum qui hæc excogitauerunt turpitudinem pluribus accusare ac redarguere, attamen bonum esse duxi hæc tenus & nihil amplius per epistolam scribere. Nam que ita palam vitiosa ostenduntur, amplius exercere, & curiosius inuestigare non oportet, vt ne contentiosus velut ambigua putetur. Hoc vero solum ad talia respondere ac dicere satis est, Quod non sunt hæc catholica Ecclesiæ, neque patres hæc docuerunt aut senserunt. Quo vero non ex perpetuo silentio nostro, occasionem impudentem sibi ipsis illi malorum repertoires arripiant, bonum fuerit paucorum ex diuinis Scripturis mentionem facere. fortassis enim vel sic reuerenti cessarint à fordibus his inuentis. Vnde vobis in mentè venit o boni, & dicatis coessentialia esse corpus ipsius Verbi deitati: præstat enim ab hoc ordiri, vt vbi hoc putidum ostensum est, etiam omnia alia talia esse ostendantur. Ex Scripturis enim non potest hoc inueniri, Deum enim in humano corpore fuisse dicunt. Sed & patres in Nicæa congregati non corpus, sed ipsum filium dixerunt coessentialia patri: & hunc quidem ex essentia patris, corpus vero ex Maria esse rursus confessi sunt Scripturæ. Aut igitur negare Synodum Nicænã, & velut hæretici hæc falso inducite: aut si vultis filij patrum esse, ne sentiat is præter illa quæ ipsi scripserunt. nam ex hoc absurditatem speculati vobis licet. Si coessentialia est Verbum corpori ex terra natura habenti, coessentialia autem est Verbum patri iuxta patrum confessionem, coessentialis erit etiam ipse pater corpori ex terra facti. Et quid succensetis Arianis, qui ipsum filium creaturam dicunt? Dicunt enim & ipsi patrem coessentialiam creaturis. Et quum ad aliam pietatem transeunt dicatis, in carnem, & ossa ac pillos & neruos atq; totum corpus, Verbum transmutatum esse, & à propria natura immutatum, tempestiuum fuerit vos dicere palam ex terra ipsum factum esse, Ex terra enim, ossium & totius corporis natura est. Quæ igitur est tanta dementia, vt etiam aduersus vos ipsos pugnetis: coessentialia quidem dicentes Verbum corpori, aliud ad aliud significatis, in carnem vero ipsius Verbi mutationem transmutatam esse imagini. Et quis deinceps vos ferre poterit vel loquentes tantum hæc? Supra omnes enim hæreses ad impietatem declinauistis. Si enim coessentialia est Verbum corpori, superflua est Mariæ mentio & vsus, quum possit corpus etiam ante Mariam sempiternè esse, quemadmodum sanè est etiam ipsum Verbum, siquidem secundum vos essentialia est corpori. Quæ vero est utilitas aduentus Verbi, quo aut suam ipsius coessentialiam indueret: aut à propria natura immutatum, corpus fieret? Nõ enim ipsa seipsam apprehendit deitas, quo & coessentialitatem suam induat. Sed neque peccauit Verbum, quod aliorum peccata redemit, quo mutatum in corpus, seipsum pro seipso oblationem offerat, & seipsum liberet. at non est ita, absit. Semè eni Abræ apprehendit, velut Apostolus dixit: vnde debuit per omnia fratribus assimilari, & assumere simile nobis corpus. Quapropter etiam verè subiaceret Maria, vt ex ipsa hoc accipiat, & velut proprium pro nobis ipsum offerat. Et hanc Esaias prophetans ostendebat dicens, Ecce uirgo in utero habebit, & pariet: Gabriel autem mittitur ad ipsam, non simpliciter ad virginem, sed ad virginem desponsam viro, quo ex sponso ostendat Mariam vere hominem esse. Et partus meminit Scriptura, & dicit Fascijs inuoluit, & beata prædicabatur vbera quæ suxit. Et oblatum est sacrificiū, velut aperuerit genitus vterus. Hæc vero omnia parientis virginis signa ac note erant. Sed & Gabriel cautè ipsi nunciū attulit, dicens non simpliciter, quod nascitur in te, vt ne forinsecus introductum ipsi corpus putaretur, sed ex te: quo id quod nascitur ex ipsa, palam ex natura esse crederetur. & hoc ostendit etiam natura. Nam impossibile est, corpus virginis lac ferre quæ non peperit. Et impossibile est lacte nutriri corpus & fascijs inuolui, quod non prius natura genitum est. Hoc est quod circumcisum est octauo die, hoc Simeon in vlnas suscepit, hoc puer fuit & creuit, & decem annorum factum ad trigessimum annum peruenit. Non enim velut quidam putauerunt, essentia ipsa Verbi mutata circumcisa est, quum sit inalterabilis & immutabilis, ipso quidem Saluatore dicente, Videte me, quoniam ego sum, & non alteratus sum: Paulo vero scribente IESVS CHRISVS heri & hodie idè & in secula: sed

Naturam
in Christo
ratio.

sed in circumciso corpore & gestato, & quod comedit ac fatigatum est, & in ligno affixum ac passum erat passionis exors & incorporeum Dei Verbum. Hoc erat in monumento positum, quando ipse iuit ad prædicandum etiam spiritibus in carcere, velut Petrus dixit: id quod maxime ostendit dementiam eorum, qui dicunt in ossa & carnem mutatum esse Verbum. Si enim hoc esset, non fuisset opus monumento, ipsum enim iuisset per se ipsum corpus ad prædicandum spiritibus in inferno. Nunc vero ipsum quidem verbum iuit ad prædicandum, corpus autem sine donec inuolutum deposuit Ioseph à Golgotha. Et ostensum est omnibus quod non corpus erat Verbum, sed corpus erat Verbi. Et hoc ubi ex mortuis resurrexisset, contrectauit Thomas, & vidit in ipso typos clauorum quos sustinuit ipsum Verbum, videns ipsos configi in proprio corpore, & quum posset prohibere, non prohibuit. Sed & quæ propria sunt corporis, incorporeum verbum velut sua ipsius sibi propria faciebat. Nam quum corpus verberaretur à ministro, velut ipsum pateretur dixit, quid me cædis? Et quum natura intangi bilis esset, tamē dicebat: *Dorsum meum dedi in flagella, & non auerti faciem meam ab insipientibus.* Quæ enim humanitas Verbi patiebatur, ea in ipsa degens Verbum ad se ipsum referebat: quo nos Verbi deitate participes fieri possemus. Et erat admirabile præter omnem opinionem, quod idem erat quod patiebatur, & quod non patiebatur, patiebatur quidem, quoniam proprium ipsius corpus patiebatur, & in ipso quod patiebatur erat. Non patiebatur autem, quoniam natura Deus existens, Verbum passionis exors est. Et ipsum quidem incorporeum, erat in passibili corpore. Corpus vero habebat in se ipso passionis exors Verbum, quod imbecillitates ipsius corporis debebat, faciebat autem hoc, & fiebat sic, ut ipsum quæ nostra sunt suscipiens, & oblationem offerens, ipsa obliteraret: de cætero suis ipsius nos amplexum faceret Apostolum dicere: *Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, et mortale hoc induere immortalitatem.* Non autē adoptione hæc fiebant, velut rursus aliqui opinati sunt, abstitit: sed reuera in veritate homine factio Saluatore, totius hominis salus factio est. Si enim adoptione erat in corpore Verbum, velut illi volunt: quod autem adoptione dicitur, imaginatio est & apparatus reperitur quod in apparatus etiam salus & resurrectio hominis dicitur, iuxta sapientissimi Manichei sententiā. Atqui non in apparatus salus nostra facta est, neque corporis solū, sed totius hominis, animæ & corporis vere in ipso salus facta est. Humanum igitur natura est & verum corpus Saluatoris quod ex Maria assumptum, iuxta diuinas Scripturas, verum autem erat, quoniam idem erat cum nostro. Soror enim nostra est Maria, quia omnes ex Adam sumus. Et de hoc nemo dubitauerit, qui reuocavit in memoriam ea quæ Lucas scripsit. Postquam enim resurrexit ex mortuis, putantibus quibusdam quod non viderent Dominum in corpore ex Maria accepto, sed pro hoc spiritum conspicerent, dicebat: *videte manus meas & pedes meos, & typos clauorum, quoniam ego ipse sum: contrectate & videte, quia spiritus carnis & ossa non habet, quemadmodum videtis me habere.* Et hoc locutus, ostendit ipsas manus & pedes. Ex quibus verbis etiam rursus redargui possunt, qui ausi fuerunt dicere, in carnem & ossa mutatum esse Dominum. Non enim dixit, quemadmodum me videtis carnem & ossa esse, sed habere, ut ne ipsum Verbum in hæc mutatum putaretur, sed idem & ante mortem, & post resurrectionem esse crederetur. Quum autem hæc sic habeant demonstrationem, superuacaneū est adhuc alia attingere, & de ipsis aliquid tractare: quum corpus in quo erat Verbum non sic coessentialia deitati, sed vere ex Maria natū, & ipsum Verbum non mutatum sit in ossa & carnem, sed in carne fuerit. Nam quod apud Ioannem dicitur, Verbum caro factum est: hanc sententiam habet, quemadmodum etiam ex simili hoc inueniri potest. Scriptum est enim in Paulo, *CHRISTVS* pro nobis factus est maledictio: & quemadmodum non ipse factus est maledictio, sed quia maledictionem pro nobis suscepit, dictum est maledictionem factū esse: sic etiam caro factum est Verbum, non mutatum in carnem, sed quia carnem pro nobis suscepit, & factus est homo. Etenim dicere, verbi caro factum est, æquale est, velut si dicas, homo factum est, iuxta id quod dictum est in Ioele, Effundam de spiritu meo super omnem carnem: non brutorum erat promissio, sed in homines vergit, quorum gratia etiam homo factus est Dominus. Hoc vero dicto hanc sententiam habente, merito condemnabunt se ipsos omnes qui putauerunt esse ante Mariam, carnem quæ est ex ipsa, & ante hanc habuisse Verbum animam humanam, & in ipsa ante aduentum semper fuisse. Quiescent etiam qui dixerunt carnem non esse susceptiuā mortis, sed esse hanc immortalis naturæ. Si enim non mortuus esset, quomodo Paulus tradebat Corinthiis quod etiam accepit, quod *CHRISTVS* mortuus est pro peccatis nostris, iuxta Scripturas? Quomodo vero etiam omnino resurrexit, si non prius mortuus est? Erubescant autē vehementer quibus omnino in mentem venit, posse fieri pro Trinitate quaternitatem, si dicatur ex Maria esse corpus. Etenim si coessentialia dixerimus corpus Verbo, manet Trinitas Trinitas, quum nullū peregrinum Verbum ad ipsam accedat. Si vero hominem dixerimus corpus quod est ex Maria, necessario peregrino existente secundū essentiam corpore, & existente Verbo in ipso, quaternitas fit pro Trinitate, propter corporis appositionem. Hæc quæ sic dicant, non intelligunt quod sibi ipsis contradicunt. Nam etiam si non ex Maria dicant corpus, sed ipsum coessentialia Verbo, nihilo min⁹ quod simularit ne sanè sic sentire putarētur, hoc ipsum iuxta ipsorum mentem, quaternitatem dicere demonstrari potest. Sicut enim filius existens secundū ipsos coessentialis patri, non est ipse pater, sed filius ad patrem dicitur coessentialis. Sic coessentialia corp⁹ Verbo, non est ipsum Verbum, sed aliud coessentialia ad Verbum. Quum autē aliud sit, erit secundū ipsos ipsorum Trinitas quaternitas. Non est vera & reuera, perfecta ac diuisibilis Trinitas suscipit additionem, sed ea quæ ab his est excogitata. Et quod apostoli Christiani sunt, quæ alii, præter eum quæ est de⁹ excogitata? Rursus etiam si alio ipsorum sophismate desipientiā eorum videre licet. Si vero propterea quod est & dicitur in Scripturis, ex Maria esse & humanū Saluatoris corp⁹: putat pro Trinitate quaternitatem dici, ut corp⁹ velut additamentū dicatur: longe aberrat, creaturā creatori adæquates, & putates posse deitatem additamentū accipere, & ignorat quod non propter

Quaternitas
inducens.

pter additamentum deitatis Verbum caro factum est, sed ut caro resurgeret: neque, ut melius fieret Verbum progressum est ex Maria, sed ut humanum genus liberaret. Quomodo igitur possibile est corpus per Verbum liberatum & viuificatum, facere additamentum ad deitatem ipsi viuifico Verbo? Nam humano potius corpori magna accessio & additamentum contigit, ex Verbi ad ipsum societate ac vnione. Ex mortali enim factum est immortale: & quum animale esset, spirituale factum est, & ex terra factum, cœlestes portas pertransiit. Atqui Trinitas etiam ubi accepit Verbum ex Maria corpus, Trinitas est, non suscipiens additionem neque detractionem: sed semper perfecta est, & in Trinitate vna deitas cognoscitur, atque sic in Ecclesia prædicatur, vnus Deus qui est Verbi pater. Ex hoc porro conticescent de cætero & hi qui aliquando dixerunt eum qui ex Maria prodijt, non esse ipsum *CHRISTVM* & Dominum & Deum. Si enim non Deus erat in corpore, quomodo statim progressus ex Maria, vocatus est Emanuel, quod est, si interpretaris, nobiscum Deus? Quomodo vero etiam Paulus, si non Verbum erat in carne, Romanis scripsit, Ex quibus *CHRISTVS*, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus benedictus in sæcula, Amen. Igitur confiteantur qui prius negabant crucifixum esse Deum, se errasse, credentes omnibus diuinis Scripturis, maxime vero Thomæ, qui postquam vidit in ipso clauorum typos exclamauit, Dominus meus & Deus. Deus enim & Dominus gloria existens filius, erat in ignominiose crucifixo & honore exuto corpore. Corpus vero patiebatur quidem dum pungebantur in ligno, & defluxit ab huius latere sanguis & aqua, quum vero templum Verbi esset, plenum erat deitate. Quapropter Sol videns opificem suum, in contumelios affecto corpore patientem, radios contraxit, & tenebras terræ induxit. Ipsum vero corpus naturā habens mortalem, supra suam naturam resurrexit, propter Verbum in ipso, & à corruptione quidem secundum naturam cessauit, indumentum autem factum est Verbi. Vbi vero induit Verbum hominē excedens, factum est incorruptibile. Cæterum de eo quod imaginantur quidam & dicunt, quod quemadmodum super vnum quenque Prophetam factum est Verbum, sic etiam super vnum aliquem hominem ex Maria venit Verbum: superfluum est tractare, quum dementia ipsorum palam cognoscatur. Si enim sic venit, cur hic ex virgine, & non etiam ipse ex viro & muliere? sic enim & singuli sancti geniti sunt, aut cur, quum sit venerit Verbum, non vniscuiusque, mors pro nobis facta dicitur, sed sola huius? Cur vero, quum in singulis Prophetis aduenerit Verbum, de solo eo qui est ex Maria, dicitur, quod semel aduenerit in consummatione sæculorum? Aut cur quum sic venerit ipse, velut venit in prioribus sanctis, alij quidem omnes mortui nondū resurrexerunt. hic vero ex Maria solus tertia die resurrexit? Aut cur quum quum similiter velut alij venerit Verbum, solus hic qui ex Maria prodijt, dicitur Emanuel, velut corpori pleno deitate & genito ex ipsa? nam Emanuel significat nobiscum Deus: Aut cur si quidem sic venit, comedente vnquoque, sancto, & bibente ac fatigatione sentiente, & moriente: non dicitur, quisque, velut ipse comedere ac bibere, fatigationemque, percipere ac mori, sed de solo eo qui est ex Maria? Quæ enim pertulit hoc corpus, ea velut ipso patiente dicta sunt. Et quum alij omnes solum nati aut genti esse dicantur, de eo qui ex Maria est, solo dictum est, & Verbum caro factum est. Ex quibus ostenditur, quod ad alios quidem omnes factum est Verbum, prophetandi gratia. Verum ex Maria ipsum Verbum: carnem sibi ipsi accepit, & prodijt homo, natura quidem & essentia, Verbum existens Dei, secundum carnem vero ex semine Dauid, & carne Mariæ factus homo, velut Paulus dixit. Hoc Verbum etiam pater ostendit in Iordane, & in monte dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Hunc Ariani quidem negauerunt, nos autem cognoscimus adorantes non diuidentes filium & Verbum, sed ipsum Verbum scientes esse filium, per quem omnia facta sunt, & nos liberati sumus. Quapropter etiam admirati sumus, quomodo omnino inter vos de his ita facta est contentio. Sed gratia Deo, quantum tristitia affecti sumus ex commentariorum lectione, tantum gauisi sumus ob horum finem. Cum concordia enim discesserunt, ac pacem amplexi sunt in confessione piæ ac orthodoxæ fidei. Hoc itaque, quum ego longe prius considerassem, induxit me ut ista pauca scripserim, quum expenderim apud me, ne forte ex silentio tristitia oriatur pro gaudio, his qui concordiam exhibuerunt nobis gaudij occasionem. Rogo itaque, imprimis tuam pietatem, & deinde etiam audientes, ut cum bona conscientia hæc suscipiatis: & si quidem deest quid à pietate, hoc ipsum corrigatis: ac mihi indicetis: si vero velut à dicendi artis imperito, neque pro dignitate, neque perfecte à me scriptū est, ut omnes nostræ circa eloquentiam tenuitati ac debilitati ignoscatis. Valete. Hactenus Epistola Athanasij. Quandoquidem igitur & Epistola apposta est, & non solum ex his quæ de ipsis audiuius, aut ab alijs, contra illos scribere aggressi sumus: sed omnibus etiam manifestum est, quod nulli calumniam struimus: consequenter tractationem contra ipsos arripiemus, quo vndique suspensionem effugiamus, velut qui fratres nostros calumniemur. Et sanè opto etiam nunc ipsis, ut corrigant ea quæ videntur nobis molesta esse, ut ne aut ipsi nostri damnum perperantur, aut nos ipsorum. Sæpe enim hoc per legationem missam egimus, & abhortati sumus, & adhuc adhortari non cessamus, ut tollant contentionem, & sequantur Apostolorum & Euangelistarum ac patrum diuinam constitutionem, & confessionem fidei minime curiosæ & firmæ ac incommobilis & iustissimæ in omnibus. Cæterum alij in aures nostras retulerunt, quod non hanc nostrā, neque similes nostræ accepit Dominus, ubi venit, sed aliam à nostrā. Atque vtinam per glorificationem ac in laudem dixissent. Nam & ipsi dicimus sanctum esse corpus & impollutum, peccatum enim non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius. Et manifestum est omnibus piæ de *CHRISTO* dicentibus ac sententibus. Nos autem etiam si ipsum corpus idem cum nostro suscepisse dicimus, tamen ipsum impollutum est corpus. In nobis vero qui peccauimus inferius & imminutum est corpus, & non propterea alienum ac diuersum ab illo, sed propter peccata nostra ac delicta. Non enim aliud corpus Dominus accepit,

accepit, & aliud nos habemus, sed idem corpus in ipso custoditum & impollutum conseruatum. Alij vero ex ipsis vsque in hunc diem in contentione quadam feruntur, opinionibus alienis perducti, non secundum doctrinam patrum, neque fidei caput continentes, ex quo totum corpus per iuncturas ac ligamenta compactum ac confirmatum augetur augmento Dei, velut Apostolus dicit, sed fortassis velut ab alienis quibusdam aures turbatas habentes, similiter vt Valentinus & Marcion ac Manichæus, etiam ipsi honorem Dei imaginantur magis quam verè dieunt. Vbi enim audierint à nobis, quod habuit CHRIS TV S corpus nostrum, statim ad fabulas conuertuntur contentiones proprias, dicentes vngues ipsum habuisse, & carnem ac pilos, & si quid aliud est: non autem tales quales nos habemus, sed alios vngues habuisse, & alias carnes, & alia omnia non qualia nos habemus, sed aliena à nostris: Nimirum rursus volentes sophistice CHRIS TO attribuere, secundum Valentinum & relatas hæreses, vanos sermones. Dicunt enim, quom CHRIS TI omnia perfecte cõfessi fuerimus, & dixerimus quod curiosè scriptum est de talibus ab huiusmodi perscrutantibus, & nihil efficientibus. confternâtes enim mentem simpliciorum, statim dicunt: Igitur opus habuit his quæ sunt secundum consuetudinem carnis, & his quæ exterminari solent, & ad secessum spectant. Et alia quæ ipsis videntur sapientia, verū horrenda sunt & nugis plena, velut dicit Propheta: *Quis enim requisit hæc ex manibus vestris?* De quo enim sancto, & quidem quom homines sint Propheta, & non dii: & de quo Euangelista ac reliquis qui ex anima & carne constant, & secundum nos sunt citra ambiguitatem, scriptum est de talibus rebus? Vbi verò non potius honesta attribuit sanctis Scriptura, nedum Domino CHRIS TO? Dicant autem nobis illi perterrefactores ouium, & confternatores columbarum, & fugatores agnorum ac pecorum CHRIS TI, vbi ventrem exoneravit Moses per quadraginta dies? Vbi ea quæ ad necessitatem spectant fecit Helias in Chorra torrente, quando panem quidem manẽ comedeat, carnes verò vespere, à coruis allatas per præceptum Dei? Stolidum enim esset Scripturam de his dicere, sicut nunc stultum est hos exquirere. Quæ est enim horum vtilitas? aut quæ commoditas nisi solum ad incredulitatem præiudicatæ rei, prætextus vaniloquentiæ & inanis confutationis habere. Dicant autem rursus nobis, qua ratione quando voluit fecit Deus, vt filijs Israel in quadraginta annis, neque pili nutrirentur, neque calcameta veterascerent, neque vestimenta attererentur aut sordescerent? Nū & hi à celo venerunt? num Dei tales erant? & quidem quom non inter laudatos censeantur, sed qui in multis Deum offendent. Nunquid non erant similibus affectionibus velut nos obnoxij? Sed vt ostenderet Deus, quod omnia in seipso potest, & permittit ex sua voluntate fieri & non fieri. Vt ne enim aliqui rursus deferrent ea quæ sunt super naturam, propter ea quæ in admiratione facta sunt à Deo, hoc est, quod pili non augecebant, & vestimenta non vetustatem sentiebant, & alia. & quod panem angelorum comedit homo, in nostram gratiam cauit diuina Scriptura, & dicit: *Accipiat unusquisque clauum siue palum ferreum in cingulo suo, quo ubi in locum desideret, fodiat ac peruium reddat proprium, sterquilinum, quoniam populus sanctificatus estis, & Dominus presens est in medio castrorum.* Ad hoc porro etiam historiam afferunt Hebræi, quod durauerit ipsis figura ad tempus quoddam, vsquequo voluit Deus ostendere in ipsis hoc miraculum, & quidem quom ipsi vescerentur carnibus ac conturricibus, contigit tamen ipsis vt hoc non esset eis opus. Et si apud Hebræos propter gloriam patrū, siue per gratiæ donum, siue secundum veritatem, hoc decantatur, & quidem scientibus ipsis, quod & homines fuerunt quos celebrat, & corruptibiles ac non Dei, & ex carne ac sanguine & animas, quis tolerabit ex his audire adeo horrenda de CHRIS TO, qui ex supernis venit Deus Verbum, & de glorioso in omnibus ac verò ipse in carne aduentus? in quo impleuit id quod dictum est, Tentatur per omnia velut homo, excepto peccato. Facultas enim erat ipsi in veritate carnem nostram habenti, vt ne faceret quæ nobis vilia videntur, & faceret quæ honesta erant, & proportionaliter deitatem decabant, per quem etiam filij Israel pilos non nutriebant, & vestes ipsorum non sordescabant. Et hæc secundum traditionem ipsis contigerunt. Quod verò etiam vestimenta habuit ab homine parata, minime ambiguum est. Diuiserunt enim vestimenta ipsius, & super vestitum ipsius miserunt sortem. Si verò vestimentum erat ab hominibus paratum, nimirum ex lana erat & lino. Quæ verò ex lino ac lana facta erant, inanima erant, & sensus expertia. Sed quando voluit ostendere potentiam suam diuinam, transformatus ostendit faciem suam velut solem, & vestimenta sua alba velut niuem. Omnia enim possibilia sunt potenti, vt ostendat & ea quæ sunt præter expectationem, & sensus expertia ac inanima ad gloriam ac claritatem transmutet, velut virgam Moysis, velut calcemata filiorum Israel. Omnibus enim confessum est, quod apostoli sancti viri fuerunt, corruptibiles corporibus quo ad nos, incorruptibiles autem propter habitantem in ipsis Dei gloriam. Et umbra quidem Petri omnes qui aferebantur habentes infirmitates sanabat. Et sudaria ac semicincta vestimentorum Pauli virtutes operabatur. Et quomodo hi Deum curiosè obseruant, turpes quadam opiniones fabricantes, de quibus nullus vnquam necesse esse putauit differere, non propheta, non euangelista, non Apostolus, non scriptor? Quæcunque enim talia hi dicunt, etiam si innumera vltra hæc male opinati fuerint, non subuertent paternam nostram fidem, quæ CHRIS TV M in veritate annunciat. Genitus est enim CHRIS TV S in carne secundum veritatem à Maria semper virgine per spiritum sanctum. Et statim à partu Emanuel vocatur, quod est Deus nobiscum, non amplius secundario gignitur. Et aufugit in Aegyptū puer cum Ioseph & Maria. Nam quærebant animam pueri, velut posset ipse in carne occidi. Et adoratus est à Magis velut Deus verus, in carne genitus, & nõ in apparitia. Et reuersus ab Aegypto, secundum timorē Ioseph non ingressus est in Hierusalē propter Archelaum, velut posset puer cõprehendi, & ante tēpus in carne pati quod passurus erat. Et prohibitus est à Ioāne, agnitus à seruo Domini, quia Deus erat homo factus in veritate. Non admisit autē proprii serui in tali proposito honorem,

rem, quo omnem iustitiam in carne impleret, in veritate & perfecta incarnatione delineationem salutis nobis relinquens. Sed & fatigatus est ex itinere in veritate, & nõ simpliciter fatigatus est, sed etiã confedit, eo quod verè homo factus erat, & clamabat, dicens: *Venite omnes qui fatigati estis & onerati estis, & ego reficiam uos;* quod ostenderet deitatem suam sufficientem esse, vt omnem mundi multitudinem ad ipsum accedentem reficiat. Quin & tentatus est à diabolo, & mansit quadraginta dies sine cibo ac potu, vt ostenderet deitatem suam minimè indigentem. Non enim famè sustinuit velut philosophicè nostro more abstinēs, & seipsum strangulās ac violans, sed citra omnem penuriam, propter verā suam deitatem. Et postea, inquit Scriptura, esurijt: quo ostenderet veram incarnationem, cõcedente deitate adueti in carne, vt honestis necessitatibus ac veris particeps fieret, vt ne vera cõsequētia veram incarnationem obliteraret. Nam & coram sico esurijt, & lutum verum fecit. Sed sermonem dixit ad sicutum Deus, & factus est: & in nauī increpauit vētū, & quieuit: & per sputum ac lutū, sermone deitatis suæ, & sputo humanitatis suæ, & sputo rursus velut ipsi Adam, ita etiã huic defectuosam partem formās largitus est, oibus pfectē in ipso existētibus, in carne passis, in deitate verò passiois exortibus donec resurrexit ex mortuis oīno nõ patiens de cetero, oīno non amplius moriens. Si verò aliqui ppter rea quod non à semine viri corpus ipse assumpsit, alienū intelligēt: nõ oīno ea propter nõ est secundū nostrum corpus. Ex quo enim ex Maria cõfessum est, nostrum erat. Nam & Maria nõ alia erat à nostris corporibus, & Adā nõ à semine viri erat, sed ex terra formatus: & nõ oīno quia de terra erat, & nõ à semine viri, ideo alieno erat à nostris corporibus. Nos enim ex ipso geniti sumus, & nõ sumus alieni ab illius corpore, quanquam ex semine viri, & ab vtero mulieris geniti. Ceterum quidam hæc sæpe comminiscētes, & in mente habentes, à proposito exciderunt. Quidam verò rursus ex ipsis qui ad nos venerunt, innumera alia & vltra superflue de viro dicentes, multa laude celebrem illum criminati sunt. Et reuera amplius quam oportet, aut secundū infirmitatem, aut iuxta consequentiā, aut à seipsis, recententes ac proferentes turbam commouerunt. Verum nunc de superuacaneis hætenus sufficiat dixisse, quom intelligant legentes, quod neque inuidia, neque odio aduersus virum flagramus. Optamus enim ipsum non separari ab Ecclesia CHRIS TI, & dulcedine totius fraternitatis, sed depone contentionis huius sermonis instantiam, vt se conuertat, iuxta id quod dictum est: *Reuertere reuertere Sunamitis, reuertere ut intueamur in te.* Attamen de proposito rursus consequentiam apprehendam. Non vult perfectum dicere CHRIS TI in carne aduentum. Sed & salutem à quibusdam repellit, timorem inducens ac dicens, quod non oportet dicere perfectum hominem ipsum assumpsisse: nimirum à dicto quod ait, *Suscipiens mansuetos Dominus.* Nihil verò mirum est, neque differētiā aliquam in hoc quifquam ostendere potest, in eo quod dicit Dominum carnem assumpsisse, aut perfectam humanam naturam suscepisse: quemadmodum sæpe inter nos multæ æquiuocæ sunt dictiones. Suscipiens enim, inquit, mansuetos Dominus: & *Suscipit me ex ouilibus ouium: & assumptus est, & dixerunt duo uiri, Quid statis uiri Galilæi, hic qui à uobis assumptus est: & non omnino vox assumere vnā habet differētiā, in eo quod dicit assumpsit, aut accepit, aut efformauit in seipsum propriam incarnationem. Non ex ditione hac confternant nos qui volunt contra simplices excitari, & oportet ac cõuenit sic dicere. Et ne quis putet calumniari nos, aut per ludibriū dicere de hoc argumentoverba. Sæpe enim considerauit de hoc scribere, vt ne quis putet nos per inimicitiam contra ipsum insurgere. Nihil enim vilis nos læsit, quod ad hominem attinet loquor: neque nostra in mundo diripuit: verum considerans quomodo non scriberem, coactus sum ab ipsa veritate, vt ne reliquam eos qui præter fidem quid sentiant: quemadmodum etiam pij lectores cognoscent, quod non mundanæ æmulationis gratia nobis instituta est hæc tractatio. Magis enim prodesset nobis, maxime hic in mundanis disciplinis & in charitate, si concorditer cum sacra Dei Ecclesia per omnia omnibus assensus esset, & non nouū aliquid verbum falsò introduxisset. Siue igitur apud ipsum, siue apud discipulos ipsius sermo aliter intelligitur, & per hanc figuram ac prætextū in transitu celebratur, non habeo quod dicā. Sæpe verò cogitamus ac stupore percussus sumus, quod huius sermonis gratia, contentionis ac certaminis aduersitas ex orta est, & vsque ad mortē durat. Et ex hoc cognouimus, quod fortassis ex ampliore quadā opinione apud ipsos sermo celebratur. Vbi enim interrogaueris aliquos ex ipsis, diuersimode omnes respondent. Quidā enim dicunt non perfectam accepisse Dominū incarnatione, neque perfectum ipsum factum esse hominem. Quando verò hoc multi fugerunt, postea simulatione ac ironia vsi sunt, velut postea ex ore ipsorum exactè didicimus. Nam in Antiochia constituti cū ramis ac germinibus ipsorum congressi sumus, inter quos etiam Vitalius episcopus fuit, pientissimus vir, vita, & statu, ac cõuersatione. Dicebamus autē consulentes ac rogantes, vt concordēs essent fide cū sancta Ecclesia, & finirent contentiosum dictum. At Vitalius dicebat, *Quid verò est quod in medio positū nos separat? Habebat enim hic diffensionē aduersus venerandū quendam virum ac insignem, Paulinum episcopum. Et Paulinus rursus aduersus Vitalium à nobis accersitū. Quom itaque cuperemus ambos ad pacem concordēs facere, videbatur enim vterq; orthodoxam fidē prædicare, & vterq; dissidium habebat propter quendā causā prætextū. Vitalius enim Paulino obieciebat dictum à Sabellio acceptum. Quapropter nobis isthic præsentibus abstinuit in totū à societate ad Paulinū, donec cum editione conscripta nos persuasit, cuius iam antea assensionem fecerat, se purgandi gratia apud beatū Athanasium. Obrulit enim & tradidit nobis illius exemplar cum subscriptione, clarè habens de Trinitate, simulq; de intelligentia incarnationis CHRIS TI, manu ipsius beati patris nostri Athanasij scriptū. Eam editionem subiunxi, & est hæc.**

Ego Paulinus episcopus sic sentio, quemadmodum traditum accepi à patribus, esse & subsistere patrem perfectum, & subsistere filium perfectum, & subsistere spiritum sanctū perfectū. Quapropter etiam

Vitalius.

Paulinus.

etiam recipio præscriptam interpretationem de tribus substantijs, & vna essentia, itemq; eos qui sic sentiunt. Pium est enim sentire ac confiteri Trinitatem in vna deitate. Et de incarnatione Verbi patris propter nos facta sic sentio velut præscriptum est, quod secundum Ioanem Verbum caro factum est. Non enim secundum impietissimos, qui dicunt transmutationem ipsum passum esse: sed quod propter nos homo factum est, & ex sancta virgine, ac sancto spiritu genitus. Neq; enim inanimatum, neq; sensus expers, neque mentis exors corpus habuit Saluator. Et in manu episcopi Athanasij habetur: Non enim possibile erat, Domino pro nobis homine facto, mentis exors esse ipsius corpus. Vnde de testor eos qui reprobant fidem quem confessi sunt patres in Nicæa, & qui non confitentur ex essentia aut coessentiali esse filium patri. Detestor item eos qui dicunt spiritum sanctum creaturam per filium factam. Insuper autem detestor Sabellij, & Photini, atque omnem hæresim, procedens secundum fidem in Nicæa editam, & secundum omnia præscripta. Dicebamus autem & fratri Vitalio, & his qui cum ipso erant. Quid verò vos dicitis? si quid est in medio positum nos separans, id corrigite. At ipse ait, Dicant. Dixerunt itaque, quod non dicunt CHRISTVM perfectum fuisse hominem. At ipse statim respondit, Etiam, confitemur CHRIS TV M perfectum hominem assumpsisse. Erat autem hoc admirabile audientibus, ac plenum gaudio. Quum autem nos sciremus sententiam prætextuum eorum qui mente ac intelligentia proprios fratres priuant, institimus exarsè interrogare. Nimirum, natura carnem confiteris CHRIS TV M assumpsisse? At ipse assensus est, & dixit, Etiam: à Maria sancta virgine sine virili semine, & per spiritum sanctum? At ipse & hoc confitebatur. Natura ex virgine progressus carnem accepit Deus Verbum filius Dei? At ipse grauius assensus est. Iam verò in gaudio consistebamus. Nam ab aliquibus qui ad nos in Cyprum venerant, audiuimus quod prædicti omnino non confiterentur carnem ex Maria. Quando verò ipse piensissimus vir, ex Maria carnem accepisse Dominum nostrum IESVM CHRIS TV M confessus est, rursus à nobis interrogabatur, an etiam animam accepisset? Ipse verò & in hoc similiter cum grauitate assensus est. Nam non conuenit aliter dicere, sed per omnia verum proferre. Oportet enim scribentem hominibus de veritate, omnem sententiam exprimere, & timorem Dei præ oculis habere, atque nihil adulterini in scripti sui promissionem componere. Confitebatur igitur Vitalis etiam animam humanam assumpsisse. Hic enim erat qui dixit, etiam, perfectus homo erat CHRIS TV S. Deinde postquam interrogassemus de anima & carne, tunc interrogauimus, Mentem accepit vbi venit CHRIS TV S? At ipse statim negauit, dicens, Non. Deinde nos ad ipsum, Quomodo igitur dicit perfectum fuisse hominem? Ipse verò ratiocinationem suæ mentis revelabat, Nempe, perfectum hominem dicimus esse, si deitatem pro mente faciemus, & carnem ac animam addemus, vt sit perfectus homo ex carne & anima, ac deitate pro mente. Cognitio igitur contentionis studio, & multa nobis de hoc differentibus, & ex Scriptura confirmantibus, quod oportet confiteri omnia perfectè suscepisse Deum Verbum, perfectèq; administrasse in aduentu in carnem, & hanc in perfectione etiam post resurrectionem ex mortuis conuiuisse: & gloriose spirituales ipsam totam, & non aliam, cum propria deitate in seipso mortuis habere, totamque perfectionem vnam deitatem effecisse, & sedere in caelo in dextra patris, in throno gloriæ, suæ sempiternæ dominationis ac regni. De cætero surreximus, neutra parte persuasa, propter propositam contentionem. Intellectum est autem à nobis, quod non mentis gratia hic sermo ab ipsis proferretur: sed quod aliud esset à mente quod sentirent. Aliquando enim non confitebantur, etiam animam ipsum assumpsisse. Quum autem nos vicissim inferremus ac diceremus, Quid est mens? substantiam putatis hanc esse in homine? igitur multiplex est homo. Deinde putabatur à quibusdam esse spiritus, qui semper in diuina Scriptura in homine decantatur. Quando verò ostendimus quod non Mens est spiritus, Apostolo clare dicente Psallam mente, psallam spiritu: hinc multi quidem fuerunt sermones, non potuimus autem ipsos contentiosos persuadere. Deinde quum quidam nostrum dicerent, Quid substantiam dicitis esse mentem? quidam verò ex ipsis dicerent, non esse substantiam: ex eo quod nos persuaseramus ipsis, quod non oportet putare ipsam spiritum hominis esse, eo quod Apostolus dixit, Psallam mente psallam & spiritu: quum ipsi non haberent quod ad hoc dicerent, dicebamus, Igitur si non est Mens substantia, sed motus totius nostræ substantiæ: Mentem autem dicitis CHRIS TV M secundum hanc partem: Ergo imaginamini CHRIS TV M non in substantia esse, & verbotenus ac in parentia solum accessionem aduentus in carne ipsum fecisse. Et similiter non poterant respondere. Et multum tristis factus est nobis tunc vitæ status, quod inter prædictos fratres ac laudabiles, exortæ essent simpliciter contentiones, quo dissidia inter nos prædictus hominum hostis diabolus semper efficeret. Et ingens est talis culpa, & fratres, in intelligentia detrimentum. Siquidem enim ab initio de hoc non fuisset commotus sermo, simplicissimum hoc esset. Quid enim hæc nouitas mundo profuit, aut Ecclesiæ utilis fuit? aut nonne magis nocuit, odium & seditionem operata? Quandoquidem verò sermo prolatus est, horrendus factus est, & ad nullam salutis nostræ utilitatem. Abnegatio enim est, non solum in hac parte quæ non confitetur, sed etiam in breuissima quadam. Non oportet enim ne in minimo quidem digredi à via veritatis. Dicamus itaque etiam contra hoc argumentum, non volentes extra nostram ipsorum vitam prodire, neque regulam sanctæ Dei Ecclesiæ ac confessionis relinquere. A nullo enim vnquam ex veteribus hoc dictum est, neque Propheta, neque Apostolo, neque Euangelista, neque ab aliquo expositore, vsque ad hæc nostra tempora, ex quo tempore prædictus eruditissimus vir tale sophisticum verbum protulit. Eruditione enim non vulgari hic vir præditus est, ab eloquentiæ ac artis dicendi institutione atque græca doctrina exorsus, omnemque dialecticam ac sophisticam doctus. Sed & in reliqua vita integerrimus est, & inter orthodoxos semper in primo ordine locatus fuit vsque ad hoc dictum. Quin & exilium passus est, eo quod non

Scriptoris veri officium.

Mentē in Christo negantes.

Mens non est spiritus.

cum

et Ariani cōuersabatur. Et quid opus est me dicere? Multa est nostra tristitia, & vita luctus, quoniam affligere solet nos semp̄ diabolus, velut iā sæpe dixi. Incipiā itaq; dicto de hoc dicere, vt nihil de veritate, velut dixi, relinquā. Quid prodest vobis quod reijcitis mentē à CHRIS TV in carne aduentū? Si enim oīno vt auxiliū (vt ita dicam) feratis Domino nostro IESVM CHRIS TV, & Deo Verbo ac filio Dei, vestra ratiocinatio prolata est, vt ne dicamus ipsum accepisse mentē, vt ne intelligamus imminutionē circa ipsius deitatem: longè præferendi sunt vobis Manichæi & Marcionistæ, & aliæ hæreses, non carnē ipsi annectere volentes, vt ne imminutionē deitati ipsius asciscerent. Aut nō secundū hominū voluntatē veritas ipsa vim habet, sed secundū ipsius gubernatricē sapientiā, ac dispensatoriā incōprehensibilitatē. Proinde nos sic cōfitemur, & nō secundū Manichæū habemus. Non enim ille gratiā dabit: dum videtur sibi in laudē CHRIS TV dicere, carnē ipsum nō assumpsisse, sed potius à veritate excidit, in apparētia cōfites aduentū CHRIS TV in carne. Sic etiā in præsentī vestris fratribus vaniloquiū illud inanis gratiæ erit. Cōfitentur enim ipsi & vos: Nisi voluerint aliter sentire, quemadmodū aliqui sæpe ex ipsis depræhēsi sunt, quod propter hoc etiā negāt carnē verā CHRIS TV M assumpsisse, velut supra à me dictū est. Nā aliqui ausi fuerūt dicere, coessentialē esse carnē ipsi deitati. Verūm reijciantur illi, velut qui sententiā mutauerūt, & ob talē absurditatē refutati sunt, ab his qui inter ipsos de carne rectè sentiūt. Oīno enim idē piētissimus Apollinarius nō negabit. Si itaq; carnē suscepit vbi venit Deus Verbum, & hanc à Maria in veritate, nō à semine viri, sed per spiritū sanctum, & cōceptus est in veritate, & efformauit sibi ipsi corpus, velut qui Deus & plastes est protoplasti hominis & vniuersorum: igitur non imminutus Deus Verbum vbi venit, sed mansit in propria immutabili natura. Non enim assumpta carne mutationem sustinuit, velut coessentialis Deo patri, & non alienus à patre, & sancto ipsius spū. Si itaq; in confessio est clarē carnē ipsum assumpsisse ac creuisse, ergo nō sine anima est. Omne enim quod crescit, exceptis immobilibus, ex anima & corpore cōstat, iuxta id quod dictum est, IESVS autem proficiebat in sapientia ac statura: vt staturam ostēdat propter carnem. Statura autem ac anima & corpore, velut dixi, perficitur, postquam autem dixit, Proficiebat statura, consequenter inquit, sapientia. At qui est sapientia patris, quomodo proficiebat in sapientia? Si alienum erat vas à mente humana, & si sine mente erat, quomodo sapientia in anima & corpore proficiebat? Et vides quā coacta sit violenter sententia eorum qui mentem reijciunt? At, inquit, non dico quod mentem accepit humanam, alioqui faciemus ipsum concupiscere ac irritari, quandoquidem in nobis concupiscentia prædicta mens est. & in summa, multa est hominum vanitas, velut dixi. Fecit Deus simplicem prudentem hominem, ipsi verò fecerunt sibi ipsi ratiocinationes multas. Si enim omnino dum confitemur ipsum humanam mentem accepisse, cogitabimus in ipso nostræ imminutionis partes, multo sanè magis dum confitemur ipsum carnem assumpsisse, concedemus iuxta hanc partem secundum eandem rationem, quod in carne imminutus est, quod absit. Neque igitur in carne imminutus est, & quidem veram carnem habens Deus Verbum, neq; in mente cogitauit ea quæ non decent ipsius deitatem: sed ea quæ erant honesta carni & animæ ac humanæ menti, ea faciebat Dominus vbi venit, vt ne veri in carne aduentus ordinis consequentiam turbaret. Honestum enim erat fames & sitis & fatigatio ac somnus, profectio & tristitia, ploratus & fremitus. Hæc autem conuenter in ipso effecta, ostendit honesta esse, ac consentanea vero aduentui in carne. Non enī scriptū est quod cōcupiuit cōcupiscentiā malā. Verūm bonā concupiscentiā concupiuit, dum dixit, Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum. Concupiscentia verò ex deitate non contingit, neque ex sola carne, neque ex anima mentis exorte, sed ex perfecta humanitate corporis & mentis, & quicquid in homine existit. Habebat enim hæc Verbum, corpus & animam ac mentem, & omnia quicquid est homo, excepto peccato, excepta imminutione, iuxta id quod dictum est, Tentatus per omnia uelut homo, excepto peccato. Si verò per omnia tentatus est, omnia habebat vbi venit Deus verbum. Omnia verò habens, absque imminutione in ipso erant, impollutaque ipsa conseruauit, perfectus existens Deus ex carne genitus, & qui perfectè omnia impleuit, velut impletor totius vasis, non diuisa carne indecenter ad aliquod exercitium, non distractus aliena mentis quæ in nobis est meditatione. Non enim mens nostra ad peccandum nobis data est, sed ad considerandam perfectionem rerum, quas in nobis in vtranque partem speculamur, & ad considerandam operationem iustitiæ & contrariæ partis. Mens enim verba discernit, gula verò cibos gustat: & oculus considerat, & mens videt: mens itaque in nobis est visus, gustus, & discretio, ex Deo nobis donata. Nondum autem assentitur his quæ semper fiunt, si non voluerit homo. At caro semper in tota Scriptura reprobatur, propter fientem in ipsa concupiscentiam. Non omnino autem carnem ipsam reprobatur, sed quæ ex ipsa fiunt reprobatur Deus Verbum: velut Apostolus dixit, Non enim quod non habitat in me, hoc est in carne mea bonum: propter ea quæ ex carne nascuntur. Quo verò repellat hæreticorum cogitationes, vt ne putent carnem à mortuorum resurrectione desperatam esse, dicit, Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem: ut ne reijciens opera carnis, quæ carnem appellare solet Scriptura, putetur spes resurrectionis carnis reijcere. Nam opera quæ in ipsa fiunt mala, palam reprobatur, ipsam verò carnem sanctum templum ostendit, in eo qui carnem ipsius sanctificauit: iuxta id quod scriptum est, Religio pura apud Deum Carnis apud patrem hæc est, visitare orphanos & uiduas in tribulatione ipsorum, immaculatū seruare seipsum à munda. Et alibi, Beati qui puram carnem conseruauerunt. Sæpe verò contra ipsam dicens Scriptura, docuit de operibus carnis nos concupiscentias & voluptates ex ipsa germinare. Verūm contra mentem nihil narrat Scriptura, sed psallam mente, psallam spiritu. Et rursus, si psallam spiritu, ac mens mea fructu uacat. Et vides quod in ipso fructus est in mente. Et si nō fuerit fructus, non omnino mentē recessit in peccatis, sed per

Mentē huius manā Christi assumpsisse.

Actiones Christi honesta.

Mentis usus.

Carnis apud Deum.

x

per ipsam magis fructum pronunciauit. Quid verò hoc in Domini nostri potentiam deitatis irruet? Quid autem ipsius potentiam obscurauit? sancta mulieris venter? vterus virginis? partus meatus? vlna Symeonis? Anna susceptio? Maria gestatio? meretricis contactus? capilli mulieris qui pedes ipsius contigerunt? Imò lachrymæ? imò situs in monumento? Sindon enim qui inuoluit corpus ipsius, non superabat illius integritatem, & maximam ipsius potentiam. Nam quum adhuc in vtero esset, Ioannes exultabat gaudens ob Domini sui ad ipsum ingressum, per sancta virginis imprægnationem. Natus autem, in præsepi positus, non latuit chorum angelorum, verum castra demittebantur ad satellitium in regis seculi ingressu, hymni victoriales fiebant, pax inter pastores prædicabatur. At quid potentiam ipsius obscurauit? Quum enim ipse adhuc infans esset & gestaretur, stellæ signa fiunt ab Oriente, Magorum aduentus, adoratio & satellitum comitatus, scribarum interrogatio à rege, & de ipso responsio ac confessio. Reliqua verò omnia quæ habet consequentia, quid impegunt in ipsius deitatem? Quale velamentum habuit, velut in nobis carnis detentio ac impedimentum? Obiurgat vndas & ventos ac mare, & non impeditur à carne potentia ipsius deitatis, perficiens quod secundum naturam est deitatis. Sed & quum moles & grauitas sit carnis, non impeditur grauitate. Deambulat enim super aquas, velut immutabilis Deus, in carne quidem existens, non autem à carne alterationem sentiens. Et clamat voce, Lazare veni foras, non oppositam habens carnem, neque deitate in carne ac perfecta humanitate in seruitutem adacta. Et multa possum dicere. Sed & ex mortuis resurgit, & reserat infernum, & extractam eduxit captiuitatem. Et resurgens tertia die in ipsa sancta carne, & anima sancta, & mente, & toto vase, & deitati vnitus perfectus factus est homo, cuncta humanitate cū deitate, ita vt mors ipsi nõ amplius dominetur. Et quod crassum erat, cōnuit deitati tenue efficitur, ingrediens foribus clausis, & post ingressum ostendens carnem & ossa, vt salutarem potentiam indicaret, vt nostram spem demonstraret, quod omnia perfecit vbi venit Verbum. Et iam ipso corpore assumptus gloriose, sedet in dextra patris, non à mole pressus, non extra corpus existens, sub corpus spirituale suscitans. Si nostrum seminatur in corruptione, suscitatur in corruptibilitate, seminatur corpus animale, resurgit corpus spirituale, quanto magis unigeniti filij Dei? Quare impletum est. Non dabis sanctum tuum uidere corruptionem, neque relinques animam meam in inferno. Cæterum hæc omnia à me relata sunt de perfecta ipsius humanitate, vt ne aliqui putent, propterea quod ipse carnem assumpsit perfectam, ideo etiam inhonestam carnem operata fecerit. Nemo enim piè credentium in ipsum, hoc sentit aut dicit. Si verò nemo sentit de ipso, quod carnis absurda opera fecerit, neque mentis inhonestas functiones ipsum fecisse senserit. Et quod quidem perfecte homo factus est, vbi venit Deus Verbum, id ipsum manifestum est. Et si dixerimus perfecte, non duos Christos habemus, non duos reges filios Dei, sed eundem Deum, eundem hominem, non velut qui in homine habitavit, sed qui ipse totus homo factus sit, non quod homo existens venerit ad profectum deitatis, sed quod Deus à cælis venerit, & in seipsum efformarit propriam humanitatem, iuxta potentem suam deitatem: quemadmodum dicit, Verbum caro factum est. Dicit autem, Verbum caro factum est, vt ne aliqui putent, quod primū homo fuerit, & venerit Christus in hominem. Quapropter Verbum prius posuit diuinum Euangelium, deinde carnem confesum est, nempe, Verbum caro factum est. Non enim dixit, Caro Verbum facta est: vt ostendat primū, Verbum à cælis venisse, in seipsum verò suscepisse carnem ab vtero sancta virginis, & omnem humanam naturam perfecte in seipsum efformasse. Tametsi enim dicat, Verbum caro factum est: non quod mutatum est Verbum in carnem, & factum est Verbum caro, aut transmutata est deitas in carnem dicit: sed cum deitate assumpsit propriam suam humanitatem Deus Verbum postquam venit. Et proficiebat, inquit, in statu & sapientia. Qui verò mentem non habebat humanam, quomodo proficiebat? velut iam à me dictum est. Et testimonium præbet huic rationi sanctus Dei propheta Elaias, qui dixit, Ecce intelliget filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Et vides quod intelliget vox, ad perfectam humanam naturam refertur? Non potest enim quis intelligere qui mentem non habet. Neque de deitate hoc impletur. Non enim indiga est intelligentiæ, quæ ipsa per se intelligentia existit: Neque opus habet sapientia, quæ per se est sapientia: Sed vox intelliget, de mente humana accipitur. Vnde verò esuribat, dic mihi? Siquidem enim caro solum erat, quomodo poterat famis meminisse? Et si ex anima & corpore solum erat, anima non habente mentis rationalem partem & ratiocinationem humanæ naturæ, non malam dico, sed etiam quæ ad honestam vtilitatem ac vsum ordinata est concedenter deitati, quomodo poterat esurire? Aut de fame cogitare? Vnde verò tristitia affectus est, dic mihi, anima non habente mentem ac ratiocinationem? Nam anima rationis exorte, aut carne animæ exorte existente, neque in mœrorem incidisset, neque in tristitiam. Et multa sunt quæ conuenit nos cogitare ac nosse, quod sophistica ratiocinationes superflua sunt, & verberant magis eos qui volunt vltra quàm decorum est cogitare, & non metiri seipsum mensura nobis per admonitionem præscripta à sanctissimo Apostolo, qui dixit: Vt ne quid vltra sapiamus præter id quod sapere oportet. Proferunt porro nobis etiam dictiones quasdam, quod ait, Nos autem mentem Christi habemus. Et dicunt, Vides quod Christus? Mens alia est à nostra? Et õ ingentem hominum simplicitatem, quod quique ad quod vult inclinatur, & in quo putat se egregium quid commentum esse, in eo magis idiota reperitur. Quum enim nos simus idiotæ eloquentia, sed non scientia, velut dictum est, simusque valde tenues, & admiremur talium hominum, & ex eloquentia contententium mentem: hæsitatio anxia valde animi nobis subit, quod dictum hoc ad confirmationem talis ipsorum simplicitatis vanæ contentionis accipiunt, re ipsa non habente indicationem, quod aliquid commune habeat cum tali habitu. Nos enim, inquit, Christus mentem habemus. Quid igitur sit Christus, apud ipsos interrogandum

Mentis fū
ctioes in
homine.

interrogandum est, aut quid nam sit mens Christi. Hæc verò ostendunt quod sentiant, alium Christum esse, & aliam ipsius deitatem. Si enim pro mente Christum accipiunt, Christum autem aduentum solum Christum in carne nominant: ergo rursus in aliam quæstionem nos perducere conantur. Et quod quidem ab aduentu in carne Deus Verbum & filius Dei declaratur, manifestum est. Tametsi autem præferant de ipso testimonia, quod Christus vocetur etiam ante aduentum in carne, tamen ea in aduentu completa sunt, quum neque deitas extra Christum nomen existat, neque aduentus in carne & humana ipsius natura, sine tali nomenclatura nominetur: iuxta id quod dictum est, Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in caelum, hoc est Christus de deitate: aut quis descendet in abyssum, hoc est Christus de deitate reducere ex mortuis. Et rursus idem dicit, Vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. At vox misisti, ex supernis habens speculationem, sed non aliena existens ab his quæ à Petro dicta sunt, nempe Iesum Nazoræum virum approbatum erga vos prodigijs & signis: & quem vnxit Deus spiritu sancto. Et quæ his similia sunt. Deinde verò rursus dulcissimi nostri fratres, volentes per omnia contentiosas nobis inducere sententias, etiam deitatem ipsius passam intrepide prædicant ex dicto hoc. Si enim cognouissent, non utique Dominum gloriæ crucifixissent. Quidam verò ex discipulis eius non intelligentes hoc, velut puto, cum alijs proponentes fucum facere volunt. Admiror enim si ipse sic dicit. Nihil enim miri est si dicat Scriptura diuina, Dominum gloriæ crucifixum esse. Nam & Dominum gloriæ confitemur etiam ipsum in carne aduentum. Non enim diuisus est à deitate aduentus in carne, si vnquam quodque propositum rectè intelligatur, & simul omne negotium ad vnā occasionem ac dispensationem, & ad vnā perfectionem à nobis cōnuitur. Passibilis enī est nobis prædicatur Christus & creditur, non quod per seipsum passus sit, neque quod alius est qui passus est, & alius Dominus: neque quod deitas passa est. Sed passus quidem est Dominus noster Iesus Christus, deitate immutabili manente & passionis exorte, passa verò in carne & à passione aliena manente. Si enim mortuus est Christus pro nobis, & reuera mortuus est: non deitas mortua est, sed mortuus est in carne, iuxta id quod dictum est, Mortificatus carne, viuificatus autem spiritu. Et rursus, Christus passo pro nobis in carne: mirabiliter itaque nos confitemur passum in veritate, & passionis exortem in veritate, deitate non passa, propter immutabilitatem & alienitatem à passione, & coessentialitatem cum patre: carne verò passa, & nõ diuisa deitate à præsentia in carne, in ipsa passione. Simul erāt enim & deitas & humanitas, quādo in cruce Christus patiebatur in carne, & passionis exors manebat in deitate: vt iustificationem non amplius in carne solū habeamus, sed & in deitate: & vt in deitate & in carne vtrinque, nobis salus contingeret. Non enim nudus nobis homo est Christus, sed Verbum in substantia in carne, & Deus homo factus in veritate: quum nos non habeamus spem in hominem, sed in deitate: & non habeamus Deum patientem, sed passionis exortem, verum qui extra passionem salutem nostram non perfecit, sed in eo quod pro nobis mortuus est, & seipsum obtulit patri, sacrificium pro nostris animis, in sanguine suo mundatione nostra facta, & chirographo contra nos fisco, & in cruce affixo: velut vbique Scriptura nos docet. Et possem de his si opus esset multa dicere ad confirmationem. Nam in alio loco tractauimus hanc speculationem declarantes de firma nostra salute, quod sicut si ex sanguinis resperione tinctura est in vestimento, corpus quidem gestantis non tingit: verū tinctura vestimenti non ad vestem refertur, sed ad hominem gestantem. Sic etiam passio, in deitatem quidem nõ incidit, sed in humana natura facta est. Non relata est autem ad humanam naturam solam (vt ne impleretur in salutis dispensatione illud dictum, maledictus omnis qui spem habet in hominem) sed reputata est etiam ad deitatem, quum deitas nõ sit passa: quo in deitate reputetur sancta Dei Ecclesiæ passionis salus. At verò rursus ne quis verborum venator velit seipsum magis ratiocinando concludere, quàm circa similitudinis ænigmatis obscuritatem. Non enim omnis similitudo in Scriptura tota accipitur. Velut, Catulus leonis Iuda: propter robur animalis & regalitatem, sed non propter irrationalitatem ac rapacitatem. Sic & deueste, nõ quæ induitur & exiuit, sed semel iuxta id quod dictum est, Decorem indutus est: deinde, indutus est potentiam & præcinxit scita vt impleretur in hoc sanctissimi Apostoli vox, Non amplius moritur, mors ipsi non ultra dominatur. His itaque sic se habentibus, volunt fratres nostri ad confirmationem nobis proferre hoc, Nos autem mentem Christi habemus: secundū sermonem verò ipsorum quem in hac speculatione proferunt, in suspicionem nos inducunt, num fortassis intelligant, quod alia sit mens Christi. Si verò non reputant deitatem extra humanam naturam esse, sed vnā esse dispensationem, quid igitur erit eximium Mens quæ Christus appellatur? Nunquid per seipsum Deus Verbum est, non habens mentem humanam, velut aiunt, in aduentu in carne? Mentem verò aliam habet Christus præter suam substantiam deitatis? Aut abusiue solet omne verbum ingens nobis dici, ad confirmationem eorum quæ in nobis fiunt? Etenim reuera omnis pius non secundum mentem humanam vitam agit, sed secundum mentem Christi, quæ à Christo impletur intelligentia, quæ secundum Christum reputatur in iustitia, quæ in Christo conuersatur per confessionem, quæ per Christum seruatur in iustis operibus. Hæc enim est mens Christi, quæ in nobis esse potest, & in loco detentiuo Christum non continere. Vbique enim est pater & filius & spiritus sanctus. Et in nobis est spiritualiter, si ipso digni fiamus: non loco aliquo concludente ipsum & patrem ipsum, & sanctum eius spiritum, verum potentia suæ deitatis in omnibus est, & nullis ammixtus est, propter ipsius infociabilem & incomparabilem essentiam, & sinceram ac incomprensibilem deitatem. Quum autem dicat Apostolus, Nos autem mentem Christi habemus: quidnam cogitabimus? habebat propriam humanam, aut Christum mente impletus, propriam

Christi ap
pellatio.

passionis
Christi
ratio.

Simile
passionis
Christi.

Similitudine
num in
Scriptura
ratio.

Mens Christi
si, quid sit

Mēs deus: Mēs nō est substantia.

priam quidem receerat, mentem verò CHRISTI propria habebat? Non penitus. Confitebitur enim vnusquisque audiens, quod propriam quidem habebat, CHRISTI verò mente replebatur, quæ ornauit ipsum secundum pietatem ac cognitionem, & Dei conuersationem cœlestem. Si itaque propriam habens mentem: CHRISTI mente implebatur: & CHRISTI vs ipse Verbum mens erat, siquidem sic dicere oportet. Nam quibusdam visum est, mentem vocare Deum. Ego verò mentem nostram non substantiam puto, neque quisquam Ecclesiæ filius, sed actionem quandam ex Deo nobis datam, & in nobis existentem. CHRISTVM verò substantiam dico, velut etiam omnes credentes confitentur: & Deum confiteor, & esse Dominum ex patre genitum, perfectum ex perfectò, & lumen de lumine, & Deum ex Deo. Attamen iuxta eandem rationem erat in ipso Mens. Quemadmodum sanctus Apostolus docet de ipso. Nos autem mentem CHRISTI habemus: habebat ipse & hi de quibus testimonium præbet, propriam suam mentem, & rursus implebatur CHRISTI mente, sic potente gratia ipse in illis perfici. Igitur nihil differet à præsentis similitudine, etiam de CHRISTO hanc accipere, quod CHRISTVS existens in seipso Deus, etiam si particeps erat mentis humanæ, velut etiam carne participabat ac sanguine, & animam habebat humanam: non ideo à mente captiuus ducebatur. Si enim Apostolus secundum naturam propriam mentem adeptus humanam, iuxta eam quæ ex participatione doni beneficij; ac gratiæ contigerat, & nō amplius secundum propriam mentem, vitam debebat: sed excellenti quodam naturæ ductu, CHRISTI mente ornabatur: quanto magis Deus Verbum habens in seipso omnem perfectionem, per se perfectus existens, per se Deus, per se potentia, per se Mens, per se lux: & mentis & totius corporis impletor fuit, imò potius absolutor: & in omnibus per aduentum suum in carne nobis salutem operatus est. Tollendus itaque est hic sermo, non habens significationem talis propositi argumenti. Et tollendum est, non confiteri omnia perfecta in CHRISTO, excepto peccato. Omnia enim verè fecit Verbum vniuersi, quæ de ipso sunt præscripta, perficiens iuxta id quod scriptum est. *Ecce uirgo in utero habebit, &c.* in veritate conceptus, & non in apparentia, gestatus in utero in veritate, præfens in carne in veritate, carnem habens & animam in veritate, & mentem in veritate, & omnia quicquid est homo in veritate, præter peccatum: & genitus ex virgineo utero ac sancta virgine in veritate, nō ex femine viri. In veritate autem carnem habens & animam ac mentem, velut dixi, & per genitales meatus in veritate repertus, & in præsepi in veritate factus inuolutus, à Maria portatus, & in Aegyptum profectus, & ab Aegypto reuersus, & in Nazaret diuersatus, & ad Iordanem progressus, & à Ioanne baptizatus, & à diabolo tetatus: & discipulos elegisse in veritate, & regnum cœlorum prædicasse, velut omnia in veritate cōperitur: & à Iuda traditus, & à Iudæis captus, & ad Pōtū Pilatū deductus, & ab ipso morti adiudicatus, & cruci traditus, Sitio dicens, Date mihi bibere, in veritate accipies acetum cum felle, gustans, & non amplius potum accipiens: cruci affixus in veritate clamans, Eli eli lemas abachthani: in veritate inclinans caput & expirans, in veritate corpore detracto, & accepto in veritate ac inuolutus à Ioseph, & in monumento posito in veritate, & lapide munito: Descendens in deitate cum anima ad infernum, & solutus ligatus in fortitudine ac potentia: Rediens Deus Verbum cum anima sancta, cum qua liberauit captiuitatem. Tertia die in veritate cum corpore & anima & toto organo resurgens: Inuentus cum discipulis per quadraginta dies, benedicens ipsis in monte oliuarum in veritate: ascendens in cœlum in veritate, discipulis ipsum videntibus assumi vsq; ad nebulas in veritate: sedens in dextra patris in veritate, in ipso corpore & deitate, in ipsa perfecta humanitate, cum qua coniuuit omnia in vno, & vnam spirituale perfectionem: Deus existens in gloria, sedens ad iudicandum viuos ac mortuos: vterus in veritate. Et nihil est euariatum, sed omnia perfecta perfecte in ipso in perfectione effecta. Quis porro rectè à me fieri putauerim, si de his traderem, hætenus de ipsis dicere iustum duximus. Cæterum quæ rursus audiimus de vanis sermonibus eorum qui talia dicunt, necessarium est & ea ipsa ostendere. Non autem valde credimus quod sic apud ipsos celebrantur, attamen quæ audiimus non silebimus. Quidam enim ausi fuerunt dicere, quod rursus aliqui ex ipsis dicunt de Maria, quod postquam genuit CHRISTVM copula fuerit viro Ioseph. Admiror autem si & ipsi hoc dicunt. Sunt autem qui hoc dicunt, quos ipsos etiam inter sectas numerauimus, vt qui rogati etiam epistolam scripserimus ad quosdam in Arabia, contra eos qui hoc dicunt, Multa verò illic de hoc diximus in tractatione contra ipsos. Consequenter autem per gratiam Dei etiam ipsam hæresim priuatim subiungam. Porro alij dixerunt, senem dixisse quod in prima resurrectione millenarium quendam annorum absoluemus, in ipsidem versantes in quibus etiam nunc, nimirum & legem & alia seruantes, & omnia quæ in vsu sunt in mundo, nuptijsq; ac circuncisionē & alij participantes: id quod nō valde de ipso credidimus. Verum sicut quidam affirmarunt, hoc dixisse ipsum asseruerunt. Et quod quidem scriptum est de Millenaria hac secta, in Apocalypsi Ioannis: & quod apud plerisque liber receptus est etiam apud pios, manifestum est. Plurimi verò & pij, de spūalibus edocti, & quæ spiritualiter in ipsa se habet cognoscentes, vera quidem esse, in profunditate autem de clarata esse credunt. Non solum enim hoc illic profunde dictum est, sed etiam alia multa. Verum in præfens compendij gratia mentionem solum facio, quo sciant, pij, quod quisquis voluerit transgredi terminos sanctæ Dei Ecclesiæ, & spem traditionis prophetiæ & apostolice fidei ac doctrinæ, ab vno argumento exigui ac breuis sermonis, vel exiguo tēporis momento in sapientiæ transgressione constitutus, ei de cætero ad multa vaniloquia & periculosas opiniones, & ad incōuenientes ac pegrinas quæstiones, & nunquā finendas genealogias, iuxta Apostoli dicta, ratiocinatio conuertetur. Nam esse hoc valde stolidum, & quod neq; opus habeat interpretatione, omnibus clarum est qui intelligētiam habent. Neq; enim quæstione indiget talis sapientia & sermonis argumentum. Si enim resurgimus rursus vt circuncidamur, qua ratione non præuenimus vt circuncideremur? Igitur iuxta hoc, magis necessarij

Antidicomarianita

Millenarij heresis.

necessarij quam nos sunt, qui hic quod perfectum est agnouerunt, & præuenerunt vt perficerentur, in futura tunc perfectione. Vbi igitur est id quod ab Apostolo dictum est, *Si circuncidamini, CHRISTVS vobis nihil proderit: & qui in lege iustificamini, à gratia excidistis.* Et quomodo erit id quod à Domino dictum est, *In resurrectione neque ducunt uxores, neq; nubunt, sed sunt æquales angelis.* At verò hoc. *Sedebitis in mensis patris incedentes ac bibentes.* Et, *Donec ipsum bibam novum uobiscum in regno cœlorum:* cum additamento vocis nouum, & in mensa regni, aliam sententiam habet. Nam & ipsi dicimus edo & ex diuinis Scripturis, participationem quandam potus ac cibi diuini: de quibus dictum est. *Quæ oculus non uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus ipsū.* At dicit, quod primum quidem per mille annos naturalium voluptatum participes erimus, citra laborem ac tristitiam. Post mille verò annos participabimus his de quibus dictum est. *Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit.* Contrarius autem est sermo totius Scripturæ speculationi. Si enim lex neminem perfecit, legem autem post resurrectionem seruare iubemur: & sciamus nos, quod sancta lex per Moysen à Domino data, pædagogus ad CHRISTVM nobis fuit, ipsiq; concreditum est, vt velut inferior ad maiorem & perfectissimum nos adduceret: & quod CHRISTVS venerit perfectus & Dominus, & accepterit ex manu pædogogi eum qui instituebatur, hoc est sanctam virginem ipsam fidelium Ecclesiam: & cognouimus nos per legem pædogogum, maiorem & perfectiorem IESVM: quomodo non magis pauperis intelligentiæ aut potius stultitiæ iudicabitur sermo eorum qui talia dicunt, quod post CHRISTI perfectionem, rursus pædogogo est opus? quo videlicet reuertatur ad principium, elementorum ac doctrinæ & manuum impositionis, velut scriptum est, quum clarè nobis Apostolus dicat, *Omne uetera scens ac senescens prope interitum est:* de veteri nimirum Testamento ac legislatione. *Transposito enim, inquit, sacerdotio, necessario etiam legis transpositio fit, si uerò transpositum est uetus, & renouatum est nouum, quis uobis rursus temerè introduxerit uetus in usum, nouo ad inueterationem transposito ita, vt nos à gratia quidem excidere faciat, & ab utilitate CHRISTI nos emouere conetur? Cæterum quum hæc perceptio sermonis tractauerimus, & sufficere hæc propter amplitudinem tractationis putemus, ad sequentia charissimi pergamus, Deum consueto more auxiliarium inuocantes, ad reliqua proponenda ac ostendenda, & ad ipsorum confutationem faciendam.*

Contra Antidicomarianitas, hæresim LXXXVIII.

AB hac Dimocritarum à quibusdā appellata hæresi, hoc est, quæ duas tertias partes humanæ naturæ in CHRISTO confitetur, corpus uidelicet & animam, & tertiam partem, ipsam mentem in aduentu CHRISTI in carne negat: exorta sunt alia quædam negocia, maxime in Arabia perlata sunt autem ad nostram tenuitatem à quibusdam pijs. Et primum quidem epistolam de hoc argumento conscripsimus, attamen propter numeri consequentiam, etiam hic ipsam epistolam ex toto vna cum his quæ rationabiliter ipsi addita sunt, aut ab ipsa ablata, contra hæresim referemus. Nā qui dam Antidicomarianitæ, hoc est aduersarij Mariæ, velut inimicitiam aduersus virginem habentes, & gloriam illius extenuare volentes, inuidia quadam ac errore elati, & hominum mentes polluere volentes, ausi fuerunt dicere, sanctam Mariam postquam CHRISTVM genuit viro copulatam esse, ipsi inquam Ioseph. Dicunt autem velut supra à me relatū est, quod ab ipso sene Apollinario prodijt hic sermo, aut à quibusdam ipsis discipulis: & sanè ambigo. Verum de his qui hæc dicunt, necesse est mihi dicere. Quo verò non in alterum laborem me immittam, consequenter epistolam quam in Arabi regionem me scripsisse supra dixi, subiungam, & est hæc. Dominis meis venerandissimis & charissimis filijs ac fratribus genuinis, & eiusdem fidei orthodoxis, à sacerdote vsq; ad laicum, & his qui in sa cris instructi sunt in Arabia, Epiphanius minimus episcoporum gaudij. Est quod admiremur in præfenti tempore, & quod non admiremur. Quod admiremur quidem, quod in nostra ætate omnia implentur: & quod non admiremur, oportet impleri. Quotidie enim per accessionem ampliorē contingit nobis sophistica opinio, ex ratiocinationibus ac cogitationibus humanis, & in peius proficiens, & apostolicam doctrinam relinquens, quemadmodum sanctissimus Apostolus prædixit: *quod discedent aliqui à sana doctrina, attendentes fabulis & doctrinis demoniorum, &c.* Si quid enim est perferuntari & ex cogitare vias prauas, hæc magis studio habent homines quàm vt impleant mandatum, quod iubet bona & susceptu digna querere, & sermo uester sale sit conditus, quo det gratiam audientibus. Et si hæc cogitauerimus, vnde contingit vt singulis diebus renouentur nobis mala, erimus etiam ipsi velut ineruditi, & non atendentes diuinis ac prædictis sermonibus, oportet enim hæc impleri. Nam in omnibus partibus fidei oportet perfici quod dictum est, *Numquid ubi uenerit filius hominis, inueniet fidem in terra? Quo enim deuenit mens hominum incumbens ad malum à iuuentute, quales fidei partes non amittit? in quibus verò sermonibus malum consilium non turbauit utilitatem eorum qui decentissimi sunt & in statu rationalis naturæ: cuius decorum erat pia potius cogitare, & eniti vt his additi essent, etiam si oportebat præter naturam, & non magis vera in impia peruertere, enitentes ad deterius. De cætero enim, postquam omnia impleta sunt in nostro sæculo, blasphemiarumque & quæ extra spiritum sanctum sunt, rursus alia noua conuertuntur. Alij etenim patrem blasphemant vniuersorum Deum ac opificem, qui videlicet Gnostici appellantur, & rursus qui Marciones & Archontici vocantur, & qui hos sequuntur Manichæi, qui appellationem iustissimè ex iusta quadam Dei dispensatione acceperunt, insaniam nomen habentes. Hi omnes cum pluribus hæresibus, nouis inquam, Sethianorum, Melchisedecianorum, Colorbasiarum, Cerdonianorum, & aliorum, blasphemant in vniuersorum patrem, in eo quod negant esse Deum, qui in lege & in Prophetis loquutus est, & qui iuste ab omnibus creaturis adoratur, velut opifex & creator. Hi cum adoratione conantur tollere etiam Dominum, cum quidē, qui reuera est, negantes, alium verò, qui non est, fabulosa sua opinione*

Dimocritarum appellatio.

Antidicomarianita appellatio.

Epistola Epiphanij ad Arabas.

imaginantes, vt ab eo qui est, excidant, & quę opinantur, nõ inueniant. Sic enim nugacitas, & diabo-
 li feminum talem turbā ac commotionē inducere solet, per ratiocinationes blasphemias excitās crea-
 torum hoīm mentem, vt contra Dominum suum concitentur per malas opiniones & abnegationem
 Dei. Sed & rursus ex hoc emoti quidam, ad alia pergere ausi sunt, Dominum qui solus ipso redemit
 negantes, vnigenitum filium I E S V M C H R I S T V M filium Dei viuētis, qui reuera est ex patre ge-
 nitus, sine principio & sine tempore, qui semper est ex patre, & cum patre est, genitus autem, incom-
 prehensibiliter ac impollute, coessentialis patri, & non alienus à patre. Et sapē hi rursus furiosi, instar
 rabioforum canum proprium suum dominum allatrant, quemadmodum ab initio Iudæi, hoc non a-
 gnito, merito à Propheta appellati sunt canes muti, huius nominis cognomen adepti, ex impudente
 impetu suo in Dominum & ipsius aduentum, velut vere videre est. Aiunt enim rabiosos, canes mu-
 tos appellari, eo quod edentuli fiunt ex relinquente ipsos notione. Ea est enim canum natura, vbi in
 rabiem conuersi fuerint, qui aliquando dominū nouerunt, & filios ipsius, domesticosque & alios om-
 nes dominifamilias genuinos, quum apprehēderit ipsos infania, alterantur personę coram ipsorum a-
 spectu, & in ipsos domesticos exurgunt, quos aliquando honorātes cauda ipsi blanditi sunt, moribus
 que subditi fuerunt. Statim enim qui expectabant C H R I S T I aduentum, qui parati erant, suscipere
 ipsū, qui prophetas videre rogabāt, qui obedire diuinis sermonibus promiserant, qui cum Mose
 pactum fecerant, nempe, Fac tu ea quę ad Dominum spectant, & omnia quęcunq; dixerit tibi Do-
 minus, audiemus & faciemus: quādo videbāt ipsorū Dominū aduenisse, ignorātes formā & figuras verita-
 tis, quas Propheta anteq̄ in carnē veniret expresserat, delinearant, annunciarāt, significarant: primū
 quidē ad ipm dicebāt. Quis est hic qui loquitur blasphemiam? Aliquādo verò ipm demoniū habere, ni-
 hil veriti, dicere ausi sūt. Insup & Samaritā ipm appellare nõ erubescāt. Tandē igitur, velut à me atea
 indicatū est, velut rabiosi canes insurrexerūt, & manus iniecerūt, velut sepe cū rabie canis immis-
 sis an-
 tea manibus inuadit, & personas propriorū suorū dominorū cōsauciare nõ veretur: sic tradiderūt il-
 li suum dominum ad crucigēdum, Prophetasq; domesticos eiusdem Domini partim dissecuerunt,
 partim lapidibus obruerunt, aliquos verò cæde gladij occiderūt. Post hos verò similiter qui nūc sunt,
 noui Iudæi alternatim eodem ductu vsi sunt. Et naturales quidem Iudæi, secundum carnem quidem
 negauerunt, noui verò negantes filij Dei pefectam ad patrem ingenuitatem, creaturam & facturam,
 & omnino à patre alienum ipsū furiosi ac rabiosi indefinenter affirmant. Ex his autem rursus alij,
 omillis prædictis blasphemis doctrinis, ipsam, vt ita dicam, secundum naturam cœlestem speculationem
 speculati, & supernarimati ac curiose perscrutati, velut ex supernis venientes, contumaciter an-
 nunciant, & fortiter affirmant, reicientes ex deitate Spiritum sanctum. Et patrem quidem non nega-
 uerunt, neque filij ad ipsū ingenuitatem, verū ad aliam rursus viam desecrunt, vt vndiquaq; implea-
 tur hoc, Defecit fides ex ore ipsorum. Quid enim aliud volunt quam in Spiritum sanctum, qui non est
 alienus à Patre & Filio, qui ex ipsa deitate est, & nõ possibile est vt sit alienus à deitate: velut ipsi po-
 testatem habeant, Deo iubere magis quā iussa capessere? Non enim verentes quid, alienum dicunt
 spiritum, & seruum, & creaturam, & recentem, & factum, & si quid aliud turpe est, ad opinionem de
 ipso sibi ipsi magis asciscere cogitant. Quandoquidem igitur mundus nunc sic magis immedicabili
 incredulitatis plaga percussus est, & ignorantia: vana & mali consilij intelligentia, velut fugitiosos à
 blasphemā in sanctam Trinitatem, rursus ad alia traxit, vt ne quis peccans lateat. Nouum enim quid
 audio de sancta Maria semper virgine quendam statuere, & audere blasphemam quendam opinionē
 in ipsam immittere, quo sit vndiquaque nostrum tempus instar mali serpentis, ac bestiarū venenum eia-
 culantis, quæ in tenebris latibulum habet, & moribus omnes tentat, alium circa faciem, alium circa
 calcaneum, alium circa manum, vt in neminē lateat morsus incredulitatis, sed qui sibi videtur in hæ
 parte effugisse, in alia venenum se habere comperiat, & qui in alia sanam fidem habet, alio modo læ-
 sionem sibi ipsi propinet. Vnde est hæc malignitas? vnde tanta audacia? ipsū nomen non testimoniū
 præbet? non persuadet te õ contentiosę? Quis vnquam aut quo sæculo ausus est proferre nomen san-
 ctę Marię, & interrogatus, non statim intulit virginis vocem? Ex ipsis enim nominibus epithetis,
 & prout congruum fuit. Et Abraamo quidem impositum est epitheton, amicus Dei, & non dissol-
 uetur, Iacob verò vt Israel vocetur: & non alterabitur, & Apostolis Boanerges, hoc est filij tonitru
 & non relinquetur, & sanctę Marię vox virgo: & non mutabitur. impolluta enim permanfit sancta.
 Ipsa natura non docet vos? O nouam infaniam, õ noua negocia. Multa verò sunt alia, quę veteribus
 tpibus non ausi sunt patres. Nunc verò alius blasphemā in aduentu C H R I S T I in carne, alia lo-
 quens in ipsam deitatem. Alius autem defectuosum facit in seipso totius aduentus in carne myste-
 rium. Alius de resurrectione mortuorum ambigit. Et in summa, õ turbulentum nostrum sæculum,
 cuius vita in periculo versatur, vt quę vndiquaque prauis superfeminationibus cogitationum ac ra-
 tiocinationum malę fidei, à diabolo obruitur. Quomodo audent impetere impollutam virginem,
 & quę digna facta est habitaculum fieri filij Dei, & ad hoc electa est ex multis milibus Israel, quo vas
 & habitaculum dignum esset, in signum solum partus? Audiui enim à quodam, quod aliqui audent
 de hac dicere, quod postquam genuit Saluatorem, copulata est viro. & non admiror. Nam ignorantia
 eorum qui certitudinem diuinarum Scripturarum non nouerunt, neque in historiis ver-
 sati sunt, semper ab aliis ad alia transfert ac distrahit eum, qui ex propria mente vult ali-
 quid de veritate inuestigare. Primum enim quando virgo tradebatur ipsi Ioseph, sortibus,
 cogentibus ipsam ad hoc venire, non tradita est ipsi ad coniunctionem, si verum dicere oportet, quo
 niam viduus erat, sed propter legem quidem vir ipsius vocatus. Iuxta consequentiam verò,
 ex Iudæo-

Canes mu-
ti Iudæi.

Canum ra-
bici ratio.

Epitheto-
rum noim
ratio.

ex Iudæorum traditione ostenditur, quod non coniunctionis gratia ipsi tradebatur virgo, sed quo
 conseruaretur in testimonium futurorū, quod nõ spuria dispensatio aduentus in carne accessit, sed
 quę testimonia haberet in veritate, extra semen viri, in Spū sancto dispensata in veritate. Quomo-
 do enim poterat tantus senex virginē habere vxorē, quū esset viduus à prima vxore per tot annos?
 Hic equidem Ioseph frater fuit Clopæ. erat autē filius Iacob, qui Panther cognominabatur. hi am-
 bō à Panthere appellati gignūtur. Habuit autē hic Ioseph primā suam vxorem ex tribu Iuda, & pe-
 perit hæc ipsi liberos numero sex, quatuor masculos, duas foemellas, quemadmodū Euāgeliū secundū
 Marcum, & secundum Ioannem declarauerunt. Habebat igitur primogenitum Iacobū cognomina-
 tum Oblian, quod significat murū, & cognominatū item Iustū. Erat autem Nazoræus, quod signifi-
 cat sanctum. Et primus hic accepit cathedram episcopatus, cui concedidit Dominus thronū suum
 in terra primo, qui etiam frater Domini vocabatur, quemadmodum etiam Apostolus his consentit,
 sic dicens: Alium verò Apostolum nõ uidi, nisi Iacobum fratrem Domini & cætera. Frater autem Domini
 hic appellatur, propter coeducationem, nõ secundum naturam, sed per gratiam. Maria enim tradita
 ipsi Ioseph, videbatur vxor esse viri, nõ habens ad ipsū corporū cōiunctionē. Ex hoc verò argumēto
 vicinitas propinquitatis filiorum Ioseph ad Saluatorem, in fratrū loco appellata est, imò potius repu-
 tata est. Quemadmodum etiam ipse Ioseph non habens societatem ad natiuitatem Saluatoris secun-
 dum carnem, in patris loco reputatur, secundū mysterij dispensationem, velut dicit Lucas Euangeli-
 sta de ipso Saluatore, Existens filius, uelut putabatur Ioseph, & velut etiā ipsa Maria dixit ad ipsū in
 Euangelio secundū Lucam: Ecce ego & pater tuus querebamus te, dolentes. Quis igitur dixerit Ioseph
 patrem Domini? qui nullam ad ipsū habuit causam, maxime quum aduentus in carne extra semen
 viri sit. Verum per dispensationem res ipsæ hanc sortem acceperunt. Et genuit quidem hunc Iaco-
 bum circa quadragesimum plus minus ætatis suæ annum. Post ipsū verò nascitur ipsi filius Iose-
 ph circa quadragesimum symeon, postea Iudas. Et duæ filię, Maria, & quę vocatur Salome. Et mor-
 tua est ipsius vxor. Et post multos annos accipit Mariam viduus, agens annum viduitatis suæ fortas-
 sis octogessimū & vltra. Et accipit Mariam, velut etiam Euangelium habet. Desponsa enim, inquit, Ma-
 ria, & non nupta. Et rursus alibi, Non cognouit ipsam. Admirari verò subit de omnibus qui prauos præ-
 textus venantur, & ea quorum causas perscrutari non est opus: quod & quærunt non quærēda, &
 à necessarijs ad stultas quæstiunculas conuertuntur, quo omnino vndiquaq; pernicies incredulitatis
 ac blasphemię nobis imminet, propter ignominiam erga sanctos. Et primum quidem redarguit vn-
 dique ipsa consequentia: quod primum quidem senex octogessimū annum supergressus, non acce-
 pit virginem in vsum, sed magis dispositus est ipsi ad custodiam. Deinde omnino sanē etiā ipsi erant
 iusti, & non audebat is qui audierat, quod ex Spiritu sancto esset quod erat in ipsa, amplius aggredi
 post talem mysterij dispensationem, vt vteretur vase digno facto completi, quem cœlum & terra nõ
 capiebat, propter excellentiā glorię ipsius. Si enim etiam nunc in nomen ipsius virgines degere cõ-
 tendunt, & castitatem seruare ac continere, quomodo non erat potius fidelior Ioseph, & ipsa Maria,
 quę omnia conseruabat in corde suo, velut scriptum est: At verò post tantam & talem ac tam ingētē
 dispensationem, copulatum fuisse senem virgini castę & honoratę, & vase, quod cepit incomprehen-
 sibilem, & suscepit tale mysteriū signi cœlestis & vitę hominum, quæ fuerit impietas hoc asseuera-
 re? Vnde enim non ostendemus quod casta permanfit virgo? Ostendant autem nobis statim, quos nã
 genuit Maria post Saluatoris nostri partum? dicant nomina illi fictores & concinnatores fraudis ac
 malignitatis, & nõ poterunt ostendere. Non enim coniuncta est amplius virgo, absit. Si enim pepe-
 risset vnquā quę semper erat cū ipso Saluatore, dixissent sanē etiā simul filios ipsius cõuersatos esse.
 Seducit autem ipsos id quod dictū est, Ecce mater tua & fratres tui foris stant, quærentes te: & nõ sciūt
 quod ante hoc erat scriptum, quod fratres ipsius credebant in ipsū. Progredientes enim & nos tẽ-
 pore, & admirantes ea quę in diuinis Scripturis velut simpliciter scripta sunt, iam per omnia sensum
 adepti, gratias agimus Deo, qui præmuniuit per exigua, velut videtur verba in diuina Scriptura, vt
 rotius Scripturę veritas declaretur. Semper enim audientes de Iacobo, quod hic frater Domini vo-
 cabatur, admittentes dicebamus, quæ est utilitas? Nūc autē cognouimus ob quā causam prædixit diui-
 na Scriptura. Omnino enim vt quum audiamus, Ecce mater tua, & ecce fratres tui foris stant, quæ-
 rentes te: discamus quod de Iacobo dicit, & alijs filijs Ioseph, & non de filijs Marię, qui non sunt. Ma-
 nifestum enim erat quod maior erat Iacobus ætate iuxta aduentū Domini in carne, fratres autē ipsos
 declarans Scriptura, & nominatim pferens Iacobū & Iosē, & Symeonem ac Iudam, & Salomonem
 ac Mariā. Quo itaq; discant cuius filius sit, & ex qua matre Iacobus, intelligantq; quis maior sit æta-
 te, audiant. Iesus enim crucifigitur anno tricesimotertio sui in carne aduentus: Herodis autem erat
 illo tempore filij Archelai annus vigesimus. nam in tricesimotertio año primi Herodis filij Antipatri,
 nascitur Saluator in Bethleē Iudæę, qui erat quadragesimus secundus Augusti regis, & pfectis duobus
 annis abducitur à Ioseph in Aegyptū, propter ea, quæ Herodi à Magis dicta erāt, Herode quereite pue-
 rum. Descendit autem in Aegyptum, & perfcit isthic alios duos annos, & moritur Herodes rex an-
 no tricesimoseptimo. Succedit autem huic Archelaus filius ipsius per annos nouem. Et sic negociū
 absoluitur, & traditur cruci, decimo octauo anno Tiberij Cæsaris, Agrippæ verò appellati Magni, si-
 ue Herodis iunioris, filij verò Archelai annus erat vigesimus. Nusquam autem audiuius, Ioseph fi-
 lios fecisse. Sed neq; post reditū ab Aegypto idē Ioseph multis annis vixit. Quartus enim año erat
 Saluatori, Ioseph autē quartus supra octogessimū, quando ex Aegypti regiõe reuertebatur. Et per-
 māsit alijs octo annis Ioseph supstes. Et in duodecimo anno ascēdētibus illis ad Hierosolyma, quæ
 situs est quādo nõ reperiebatur in itinere, velut habet Euāgeliū secundū Lucā. Post hos años moritur
 Ioseph,

Ioseph cur-
virginē si-
bi traditā
habuit.

Ioseph hi-
storia to-
ta.

Filij Iosē-
ph qua-
tuor filii
duæ.

Fratres
Domini
qui sunt.

Iesu nati-
uitas &
crucifixio

Ioseph, & educatus est non amplius à Ioseph, sed in domo Ioseph. Vnde nō amplius dicit Euāgelistū, quod venit pater ipsius & fratres, sed ecce mater tua & fratres tui foris stāt. Sed neq; quādo dicebāt ad ipsum in idumea, *Nemo hęc faciens, in occulto esse uult, si hęc facis, manifesta te ipsum*: non dixit quod dixerint ad ipsum pater eius & fratres eius, sed fratres eius solum: uelut Ioseph non amplius existēte secundum corpus. Deinde in ipsa consummatione, quando Saluator in cruce pendeat, uelut habet Euāgelistū secundum Ioannem: *Conuersus, inquit, uidit discipulū quem diligebat Dominus, & dixit ipsi de maria, ecce mater tua, & eidem dicit, ecce filius tuus*. Si uero fuissent filij Marię, & si fuisset ipsi uir, quā ratione tradidisset ipsam Ioanni, & Ioannem Marię? Quā uero ratione non potius Petro tradit, quā ratione nō Andrę, Matthę, & Bartholomęo? At manifestum est quod Ioanni, propter uirginitatem, ecce enim mater: quanquam non esset mater ipsius Ioannis secundum carnem: sed ut ostenderet ipsam matrem esse principem uirginitatis: quoniam ex ipsa uita erat. Et Ioanni quanquam secundum carnem alieno existenti dicebat: ut doceret honorare propriā suam mentem, quoniam reuera secundum carnem ex ipsa Dominus ipse genitus est, ut ne quis putet rem ipsam esse apparentiam, & non ueritatem. Si enim non fuisset uerē ipsius mater, quā secundum carnem peperit ipsum, non sanē de ipsa eum ram habuisset, ut semper uirginē cōmendarēt, quā mater quidem facta est propter dispensationē, im polluta autem erat propter honorem erga ipsam, & uas admirabile. Dicit autem Euāgelistū, Et ab illa die accepit ipsam ad seipsum. Si uero habuisset uirum, si habuisset domū, si habuisset filios, in sua secessisset, & non ad alienum. At ne hoc conuertatur in detrimentum quibusdam, & uideantur in hoc accipere occasionem ac pretextum coinductas & amicas sibi exquirendi, propter malignam opinionem. Illic enim res fiebant secundum dispensationem, diuisis rebus ab omni alia secundum Deū seruari debentē certitudine. Nam quando hoc factum erat, & assumpsit ipsam ad seipsum, non amplius permansit apud ipsum. Sed & si uidentur quidam errasse, querant uestigia Scripturarum, & inuenierint utique, neque mortem Marię, neque an mortua sit, aut non mortua, neque an sepulta sit, aut non sepulta. Et quidem quum Ioannes in Asiam instituerit professionem: & nusquam dicit Scripturā, quod abduxerit secum sanctam uirginem, sed simpliciter sicut, propter miraculi excellentiam, ut ne ad stuporem perduceret hominum mentem. Ego enim non audeo dicere, sed cogitans silentiū mihi impero. fortassis enim alicubi etiam uestigia inuenimus sanctę illius ac beatę, sicut neq; inuenire datur mortem ipsius. Alicubi enim Symeon dicit de ipsa, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, quo reuelentur ex multorum cordibus cogitationes*. alicubi uero Apocalypsis Ioannis dicit, quod Draco festinavit ad mulierem quę genuit masculum, & data sunt ipsi alę aquilę, & assumpta est in desertū, ut ne ipsam arripere draco: fortassis autem potest de ipsa accipi ac impleri. Non autem omnino desinit hoc, & non dico, quod immortalis mansit, sed neq; affirmo an mortua sit. Excessit enim scriptura mentem humanam, & in suspensio reliquit, propter uas præciosum ac excellentissimum, ut ne quis ad suspicionem ueniat carnalium de ipsa serum. Siue igitur mortua est, non nouimus, siue sepulta est, non copulata fuit carni, absit. Quis uero collecta sibi ipsi amentia, blasphemam quandam opinionem impingere uoluerit, & os tollere, linguamq; laxare, labia distrahere ex cogitatione praua? imo pro hymnis & gloria, contumelias quasdam excogitare, & in sanctam uirginem de bacchari, & uas honoratum non colere? Si uero etiam ab alia quadam speculatione ipsi res accipere conuenit, attingamus quoq; rationum naturę cognationes. Aiunt lænam non parere præterquam semel & vnum, habere autem hanc causam. Animal est uocacissimum, specie fuluum, robore solidissimum, & ut ita dicam, regalissimum genus super alia animalia. Habet autem conceptionem ex vno coniuge. Perficit autem immisissimum semen viginti sex mensibus in utero, ita ut catulus intus ad perfectionem gestetur propter tēp⁹, ut etiam omnes dentes habeat iam prius quā ex utero prodeat, & uingues in statuta firma, clauiculares item appellatos, & dentes caninos, atque molares, & alia quę ad sunt huic animanti. Itaque dum est ipse in utero in saltationibus motibusque ac alijs moribus, per uingues diuellerentur, incidereq; matricem ac uteros prægnantes. Quum igitur mater ad pariendum uenerit, in illa die, ab omni molesta gestationis natura ventrem alienum fieri. Nam vnā cum partu uenerit, in illa die, ab omni molesta dicunt rerum naturę periti, ut neq; amplius coitum appetat fœmina, nisi quis vim inferat: neque uero si contingat eam ad coitum cogi, amplius concipere possit, quum non habeat locos siue matricem. Nunquid igitur dedit nobis etiam hęc consequentia, ut exquiramus ad propositam rem, motionem quendā cognationis, ad utilitatem potius quā ad detrimentū? Si enim catulum leonis Iudam obscure dicit Iacob, *С Н Р Т М* dicens: & in Apocalypsi habetur, ecce uicit leo, inquit, de tribu Iuda, & ex semine Dauid: si itaque Dominus leoni assimilatur, non secundum naturam, sed propter ænigma, & eo quod regium animal, inter omnia animalia uolentissimum ac fortissimum, & aliās p omnia gratiosissimū. profectō etiam genitricem ipsi⁹ Lænam dixerim. Vnde enim gignitur omnino Leo, si non Læna mater uocabitur? Læna autem non contingit secundum partum. Ergo non amplius partum nouit Maria, non amplius coniunctionem corporum sancta uirgo. Sed & alias uideamus speculationes. Erat Maria affectatrix *И Е S V* cum ipso semper existens. Vocatus est *И Е S V S* ad nuptias, & mater ipsius erat illic & fratres, & nusquam Ioseph. Et dixit ad eā, *Quid mihi & tibi curę est mulier, nondum uenit hora mea: & non dixit, Quid mihi & uobis homines*. Astabat Maria Magdalena, & Maria Cleophę, & Maria mater Rufi, & Maria alia, & Salome, atq; alię. Et non dixit: Erat Ioseph illic, aut Iacobus frater Domini, qui ubi annos uixit nonaginta sex, uirgo existēs mortuus est, in cuius tris Domi caput ferrū non ascendit, qui balneo non utebatur, qui animatis non participabat, qui imam tunicā non iterum induit, qui ueste attrita linea sola utebatur, quemadmodum & in Euangelio habetur, *Fugebat adolescens, & dimisit lintes quo erat amictus*. Ioannes enim & Iacobus atque Iacobus, hi tres hanc

Maria cum Ioanni a Christo commendata est

Amicam habendam occasio un de sit. Marię mortis incertitudo.

Læna partus.

Christus Leo dicitur.

Marię Læna.

Iacobi fratris Domi ni sancti.

hanc uita conuersionem habuerunt, duo quidem filij Zebedęi, & filius Ioseph Iacobus, frater autem Domini, propter conuictum, propter coeducationem, propterea quod fratris loco ipsum habuit, propter eam quam habebat solum Ioseph erga Mariam ingenuitatem, ex eo quod ipsa legitime illi attributa erat. Huic Iacobus semel in anno ingredi ad Sancta sanctorum, eo quod Nazoręus ipse esset, & sacerdotio ammixtus. Huic enim iuxta duos modos Maria cognata erat ipsi Elizabeth, & Iacobus præcellerat sacerdotio. Nam hæ duę tribus solę coniungebantur inter se, regia sacerdotali, & sacerdotalis regię. Sic etiam supra in Exodo Naasson e Iuda tribunus accipit Elizabeth, seniorem filiam Aaron sibijpsi in uxorem. Vnde multę hæreses genealogiam Saluatoris secundum carnem ignorant, & ex eo quod ipsi dubitant, fidem non habent, & uidentur sibi contradicere ueritati, dicentes: Quomodo ea quę est ex tribu Iuda & Dauidis, cognata esse potest Elizabeth quę est à Leui? Hic Iacobus etiam bractem in capite gestabat, & aliquando siccitate instante eleuauit manus ad cælum, & precatus est, & statim cælum dedit pluuiam. Lænam autem uestimentum nunquam induit. Genua uero ipsius obduruerant instar camelorum, ex eo quod semper fleteret ipsa corā Domino, propter excellentiam pietatis. Hunc igitur nomine non amplius appellabant, sed Iustus erat ipsi nomen. Hic nunquam in balneo se lauit, hic animatis non participabat, uelut supra à me indicatum est. Hic calcamentum non induit. Et multa de viro dicere possem, & de uirtuosa ipsius conuersione. Vides igitur quod domus omnino erat integerrima? Si enim filij Ioseph nouerunt uirginitatis rationem & Nazoręorum opus, quanto magis senex & uenerandus uir nouit custodire uirginem castam, & honorare uas, in quod aduenit hominum salus? Neque ipsa natura nos docet, quod uir erat senex ætate multum prouectus, magnus inter uiros, fidelis moribus, pius specie? Dicit enim Euāgelium, quod fuerit uir timens Deum, & uoluerit clanculum ipsam relinquere. Moritur autem hic Iacobus, frater Domini & filius Ioseph in Hierosolymis, ubi uixit post Saluatoris assumptionem annis plus minus uiginti quatuor, anno suę ætatis nonagesimo sexto, à fullone ligno percussus in caput, deiectus à pinaculo templi, & delatus ac nihil læsus. Inclinauit autem genua, & orauit pro ipsis, qui eū deiecerant, ac dixit: Ignosce ipsis Domine, non enim sciunt quid faciunt. Quemadmodum etiam Symeon procul stans, nepos ipsius ex sorore, filius uero Clopę dicebat, *Cessate, quid lapidibus obruitis iustum?* Et ecce pro uobis optima precatur. Et sic factum est ipsius martyrium. Si itaque huius filius tot annorum fuit, quomodo ergo huius pater uidens horrendas res, angelos natiuitatem filij sui pantes, hymnosque à cælo canentes & dicentes, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas*: & pastores cernens uenientes in speluncam ubi natus fuit, & audiens ipsos, hæc annunciantes, Quomodo inquam, senex Ioseph, & prouectę ætatis tanta signa ac miracula audiens, quidebat debacchari, & contumelia afficere corpus sanctum? in quo habitauerat Deus, ex quo corpore collecta est nobis aduentus in carne dispensatio, uide sancta & impolluta caro nobis edificata est in deitate Saluatoris, uelut angelus Gabriel illi dicit: *Spiritus sanctus superueniet in te, & utrius altissimi obumbrabit tibi*. Quapropter ex te factum, uocabitur filius Dei. Quomodo igitur audebat copulari tantę ac tali sanctę uirgini Marię? Quid uero prouidet nobis de hoc querere, an etiam copulatus ipsi fuerit? quod absit. Utrum uero magis eligendum est, num ut commendemus res Deo, aut ut enitatur ad deteriora? Quod quidem non scriptum est nobis: si non crediderimus, quod non copulata fuit ipsi Maria, non habemus uitam æternam, sed in iudicium uenimus: manifestum est, scriptum est autem, *Quid bona*. Imo quid iusta, quid reuerentia & honesta, quo demus etiam beneficiū audientibus. Verum homines reliquerunt necessaria, de fidei ueritate, de Dei glorificatione: & exquirunt uide tandem comperiant sibi ipsi detrimentum, heu quod periculosum est etiam cogitare, maxime quum Scriptura non dicat. Si quidem enim dixisset Scriptura, tradidisset uirginitatem, & nihil deliberassemus. Num enim in honeste sunt nuptiæ? num impurum cubile? num nō est lectus impollutus? num obliterantur nuptiæ? At à Prophetis & pontificibus cohibentur propter maius ministerium. Nam postquam prophetauit Moses, non amplius uxori coniunctus est, non amplius liberogenuit, non amplius generat talis, habebat enim uitam Domino uacantem. Quomodo enim potuisset in monte Sina quadraginta noctes ac quadraginta dies degere, si nuptijs additus fuisset? Aut quomodo potuisset quadraginta annos in deserto ad dispensationem Dei paratus esse, & sacerdotio uacare, & quomodo mysteria explicare, & colloquia cum Deo perficere, si nuptijs coniunctus fuisset? Si enim de nobis dicit sanctus Apostolus expresse, & dicit ut ad tempus uacent orationi, quanto magis de Prophetis hic sermo uerus erit? Prophetisa itaque est etiam Maria. Ingressus enim est, inquit, ad prophetisam, & in utero concepit, & peperit filium, & dixit Dominus ad me, *Voca nomen eius, phtissa*. eito spolia, confestim depradare, & c. significat autem hic ingressum Gabrielis ad Mariam, quādo exiuit ut bonum nuncium ei afferret, quod genitura sit filium Dei Saluatorem mundo, non ex semine uiri, sed per Spiritum sanctum. Sed & Philippo Euāgelistę quatuor fuerunt filię: prophetantes, pro phetabant autem propter uirginitatem quam habere dignę factę erant. Et Thecla incidit in Paulum sanctum, & à nuptijs exoluitur, quum curatorem siue sponsum haberet formosissimum, primarium uerbis, ualde diuitem, generosissimumque ac illustrissimum in uita. Et contemnit terrena sancta illa, ut celestium potens fiat. Si itaque hi talia, quanto magis Maria, in quam mirabilis tota dispensatio mysterij facta est? Vnde igitur contraham mentis intelligentiam ad bonum, & euertram caliginem eorum qui horrenda conceperunt? uelut scriptum est, *Concepit laborem & peperit iniquitatem*: Hi enim uere concipiunt laborem cogitationum, pariunt autem iniquitatem blasphemiarum. Cæterum ne quis illa cogitet, & ipsa aliter subfeminare sibi ipsi tentans dicat, Quomodo igitur dixit Euāgelistū, *quod inuenta est in utero habens Maria à Spiritu sancto priusquam ipsi conuenissent*? Igitur expectabatur congressus,

Tribunus sacerdotalis ac regię cognatio.

Maria propheta.

Prophetia donum uirginitatis.

Primogeniti appellatio.

Cognouit Ioseph Mariam quomodo.

Mater uiuentium.

Mulieres sapientes duae.

Semē Euae quomodo accipiedū sit.

Eua ex costā Adae edificata.

congressus, & ea gratia dixit, *Antequam conuenissent, siue congressi essent?* Sed & rursus in alio loco, idē Euangelium rursus dicit: *Et non cognouit ipsam, donec cognouit filium suum primogenitum:* & non sciunt hi qui speculationes Scripturarum se diuidere profitentur, & sublimia ac profundissima curiose inuestigare conantur, quod speculatio tali modo habet. Si uero primogenitus est omnis creatura ipse unigenitus, ne tumultum facias. Non enim dixit, quod genuit primogenitum suum: sed quod non cognouit ipsam, donec genuit filium suum: & nō dixit, primogenitum suum, sed primogenitum. In eo enim quod dixit, filium suum significauit ex ipsa secundum carnem genitum esse. In cognomine uero primogeniti, non amplius uocem suam adposuit, sed primogenitum solum. Hic enim est, qui apud Apostolum dictus est primogenitus omnis creaturae, non coniunctus creaturae, sed ante creaturam genitus. Non enim dixit primogenitus, sed primogenitus: distincta lectione ad id quod melius ac tutius est, ut primum dicat primogenitus, postea inferiorem creaturam nominet. Primogenitus enim de filio accipitur, creatura uero per filium. Genuit itaque filium suum primogenitum: non autem suū primogenitum, uelut ipsa alium paritura esset. Et non cognouit ipsam. Vnde enim cognouisset, quod tā tam gratia acceptura esset mulier? aut vnde cognouisset quod tali gloria glorificanda esset uirgo? Mulierem quidem nouerat ipsam formatione, & foemina natura, & ex matre Anna, & ex patre Iosaph, & cognatam Elizabeth, ex domo & familia David: non nouerat autem, quod tali gloria honorandus esset aliquis in terra, maxime mulier. Non igitur cognouit ipsam, donec uidit miraculum. Nō cognouit ipsius miraculum, donec uidit genitum ex ipsa. Quando uero peperit, cognouit Dei honorem, quod ipsa esset, quae audiuiisset, Aue gratiosa, Dominus tecum. Haec est, quae per Eua significatur, quae per aenigma accepit, ut mater uiuentium uocetur. Illa etenim mater uiuentium uocata est etiam postquam audiuit, *Terra es, & in terram reuerteris*, post transgressionem. Et mirum est quod post hanc transgressionem, magnum cognomen habuit. Et secundum sensum quidem, ab illa Eua omnis hominum generatio genita est in terra. Hic uero uerē à Maria haec uita mundo genita est, ut uiuentem gigneret. Et facta est Maria mater uiuentium. Per aenigma igitur Maria mater uiuentium appellata est. Nam de duabus mulieribus dictum est, *Quis dedit mulieri sapientiam, & scientiam uariogandi?* Nā prima sapiens est Eua, texēs vestes sensibiles, propter Adam quem denudauit. ipsi enim datus est hic labor, quoniam per ipsam nuditas inuenta est. ipsi datum est amicare corpus sensibile, propter nuditatem sensibilem. Mariae uero datum est à Deo, ut pepererit nobis agnum & ouem, & ex gloria ipsi agni ac ouis, factum est nobis uelut à uellere, in sapientia per uirtutem ipsius, indumentum incorruptibilitatis. Sed & aliud de his cogitare admirabile est, de Eua, inquam, & Maria. Eua enim mortis causa facta est hominibus, per ipsam enim ingressa est mors in mundum. Maria uero causa uitae, per quam genita est nobis uita, & per hanc filius Dei accessit in mundum. Et ubi redundauit peccatum, ubi superabundauit gratia. Et vnde facta est mors, illinc processit uita, ut uita pro morte fieret: & qui per mulierem nobis uita factus est, mortem ex muliere inductam excluderet. Et quandoquidem illic quidem Eua dum adhuc uirgo esset, in transgressionem inobedientiae fuit, rursus per uirginem obedientiam gratia facta est, annunciatio aduentu in carne de caelo, & uita aeterna. Illic enim dicit ad serpentem: *Et inimicitiam ponam inter te & ipsam, & inter semen tuum & semen ipsius.* Nusquam autem reperitur semen mulieris, uerum secundum aenigma de Eua, accipitur inimicitia aduersus ea quae ab ipsa gignuntur, ipsius serpentis, & diaboli qui in serpente fuit, & inuidiae, proinde perfectissime nō potest totum in ipsa impleri. Impletur autem reuera in femine sancto, eximio, solo, quod à Maria: solum inuentum est, & non ex coniugio uiri. Hic enim uenit, ut tolleretur potestatem draconis, & obliqui serpentis fugientis, & totum terrarum orbem se cepisse dicentis. Propterea adueniebat ex muliere unigenitus ipse, ad tollendum serpentem, hoc est prauam doctrinam & corruptionem ac fraudem, erroremque, ac iniquitatem. Hic est qui uere apperuit uerū matris. Omnes enim quotquot geniti sunt primogeniti, quo etiam castius dicam, non potuerunt hoc implere, uerum solus unigenitus qui uirginem uerum aperuit, in hoc enim solo perfectum est, & in alio nullo. Sed & ex ipsa argumenti tractatione uidere est. De Maria enim accipitur dictio ipsa, & de Ecclesia hoc mihi dicendum erit: *Propterea relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adheret uxori suae, & erunt duo in carne unam.* Sanctus autem Apostolus dicit, *Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in CHRISTUM & Ecclesiam.* Et uide mihi Scripturarum exactam sinceritatem: quod de Adam quidem Formauit, dixit, de Eua uero non amplius Formata esse dixit, sed edificata. Accipit enim, inquit, uenam de costis eius, & edificauit ipsi in uxorem: quo ostendat Dominum quidem de Maria efformasse sibi ipsi corpus, ab ipsa uero costā edificatam esse Ecclesiam, in eo quod punctum & apertum, est ipsius latus, & mysteria sanguinis & aquae, pretia redemptionis facta sunt. Attamen cognouit Mariam Ioseph, non secundum cognitionem quandam uisus, non secundum cognitionem societatis: sed cognouit ipsam reuerendam & ex Deo honoratam. Non enim nouit ipsam eiusdemmodi gloriae esse, donec uidit Dominum ex muliere genitum. Et hoc, priusquam congressi essent ipsi, inuenta est in utero habens: ut ne unquam inualesceret sermo eorum, qui putant ex societate uiri esse mysterium Dei dispensatum. Dicit enim, Priusquam hoc factū esset, quod expectabatur, non est autem facta haec res. Et si enim expectabatur uirgo Ioseph ad copulationem, quod neque fieri poterat propter senectutem: tamen praecipue Scriptura, & nobis suggerit, & cogitationem munit, quum ipsum argumentum diuini partus persuadere possit, ut non amplius accedat uir ad copulationem cum uirgine. Sic etiam Angelus Ioseph persuasit nō esse eam opinionem quam ipse habebat. Simile est enim praedicto, Prius quam congressi essent ipsi: uelut expectata re, non autem facta. Quum enim iustus esset, querebat non infamare ipsam, sed clandestinum dimittere ipsam, ut qui prauus quidem fieret si infamaret ipsam, non autem factus est, uelut angelus

gelus docet, dicens: *Ne metuas assumere Mariam uxorem tuam, quae nondum facta est uxor, & si in suspicio ne peccati apud te est.* At neque sic est uelut putas, & caetera. Statim enim consequenter dicit, *Quod enim genitum est in ipsa: uelut iam genitum esset.* Rursus autem, *Pariet filium: uelut de futuro.* Sic enī erat, uerum ad fidem faciendam contigit praexclamatio. Sic etiam Priusquam congressi essent: contenti sumus quod omnino non factum est. Et, *Donec peperit filium suum primogenitum:* eodem modo interpretari debes, propter miraculū cognitionis uirginis apud Deū honoratae. Nee uero putet quis ex eo quod dicit, Priusquam congressi essent ipsi: quod postea congressi sunt, neque enim potest quis demonstrare aut iudicare, sed ut ostendat impollutam conceptionem Saluatoris, Scriptura hoc confirmat. Hoc igitur, Non cognouit ipsam: propter gloriam. Primogenitum uero, quoniam primogenitus est priusquam essent creaturae, & primogenitus inter multos fratres, iuxta Apostolum, non iuxta eum qui est à Maria, uelut alij filij sint ex ipsa, sed iter eos qui digni facti sunt accipere per ipsum adoptionem in filios, quando filius ipsi fuit uere secundum carnem, ut ne apparentia esse putetur. Sed & primogenitus & filius ipsius uirginis, non quod ipsa alios filios, uelut dixi, habeat. simile enim est hoc in primo aduentu. Qui enim uere primogenitus est Patris superni ante omnem creaturā, non ex eo quod alij post ipsum ex patre geniti sunt, primogenitus dicitur. Non enim est ipsi frater secundus, propterea quod est unigenitus. Sic etiam in aduentu in carne, filius & primogenitus est Mariae. At unigenitus Mariae est, non habens secundū fratrem ab ipsa. Et cessent qui contra seipso machinantur nocentia uia magis quam uitia. Ne me admoneas, Qui honorat Dominum, honorat etiam sanctum. Qui uero ignominia afficit sanctum, ignominia afficit etiam ipsum Dominum. Sit Maria apud se sancta uirgo, sanctū uas. Nā haec quae ad detrimentum spectant, nobis nō profunt. Oportet autem nos reuerentius cogitare, ut ne elatum ceruicem acquiramus, aut dissensionem, aut uaniloquiū. De omni enim ocio: so uerbo rationem dabimus, uelut scriptum est. De nobis ipsis curiosi sumus, nostras ipsorum res consideremus, ne ea quae nostra sunt, in sanctos reijciamus, ne consideremus à nobis ipsis ea quae sanctorū sunt. Omnino enim quidam grassatores & ad libidinem conuersi, & corruptam opinionem in seipsis habentes, etiam sanctos pollucere uolunt, ad honestam excusationem prauae ac infirmae suae opinionis. Ad quos dixit Apostolus, *Uellem quidem omnes esse sicut me ipsum.* Me ipsum uero quomodo dicit praeterquam propter castitatem? Verum propter scortationes unusquisque suam uxorem habeat: subtrahitū est autē pronome ipsum, habebat enī uir redarguēdi ac retorquēdi, poterat enī dicere, propter scortationes uestras. Detrahit itaque pronomen uestras, ut ne uideretur in contumeliam quorundam hoc dixisse. Dictum est autem in condemnationem quorundam, qui non uolunt vacare Deo, post uitam secundum legem, & postquam honeste cognouerunt uas suum ad liberorum generationem. Sic etiā ueteres patres nostri hac forma uisunt, uelut etiam inuenimus alicubi dicere Scripturam, Rebecca autem ex uno concubitu habens: quum autem ex uno dixit, castius quidem exposuit, ostendit autem conceptionem iustam esse. Postquam enim habuit liberos, ostendit non amplius mulieri ipsum copulatam esse. Caeterum quandoquidem facile & procliuē est, ad praua potius conueniunt mentē ad necessaria, quum lubrica sit nostra humana ratiocinatio, & nō cito dirigit impetum suum ad rectam uiam Domini, sed declinat nunc ad dextra, nunc ad sinistra: & grauāt impleat id quod apud Solomone nem dictum est: *Ne declines ad dextra, neque ad sinistra:* & rursus aliter uertatur nostra malicia circa eandem cogitationes, & impellat nostram modestiam rursus ad alias uias pergere, cauti igitur sumus; ne forte hoc ipsum quod abundantius uirginem laudamus, fiat alicui in aliud offendiculum imaginatio nis. Qui enim in filium blasphemus sunt, quemadmodum supra à me ostensum est, natura ipsum abalienare à patris deitate conati sunt. Alij uero rursus aliter sentientes, nimirum uelut amplius honorare progressi, eūdem esse Patrem dixerunt, & eundem Filium, & eundem Spiritum sanctum. Est autē ueritatisque partibus incurabilis plaga. Sic etiam de sancta hac & beata semper uirgine, aliqui quidem cōtume lia afficere ipsam ausi sunt, uelut copulatam carni, post maximam illam, & sinceram Domini dispensationē aduentus ipsius in carne: & est hoc impietissimum ac flagitiosissimum. Quemadmodum autē dicimus nos hoc audiuisse, quosdam ita ausos fuisse, ut facillime seipso proiecerint in peccatū, sic admirati sumus, quum aliud rursus audiuissemus, alios nimirum rursus ita desipere, ut in tractatione de ipsa sancta semper uirgine, pro Deo hanc introducere studuerint, & adhuc studeāt, & furore quodā ac amentia ducentur. Narrant enim quod quaedam mulieres illic in Arabia à partibus Thraces, hanc uanitatē inuenerunt, ut in nomen semper uirginis collyridem quandam sacrificent, & simul cōgregentur: & in nomen sanctae uirginis ultra modum quid tenet aggredi, nephario ac blasphemio negotio: & in nomen ipsius sacra celebrent per mulieres, quod totum impium est ac nepharium, alienum à praedicatione sancti Spiritus: ut sit totum diabolicum opus, & spiritus immundi doctrina. Impletur enim & in his hoc. Deficiet quidam à sana doctrina, attendentes fabulis & doctrinis demoniorum: Erunt enim, inquit, mortuis cultum diuinum praestantes, quemadmodum etiam in Israel coluerunt. Et sanctorum iuxta tempus in Deum gloria, facta est alijs non uidentibus ueritatem, in errorem. Nam in Sicimis, hoc est in Neapoli nunc appellata, indigenae sacrificium faciunt in nomen puellae, nimirum ex occasione filiae Iepthae, quae aliquando oblata est Deo in sacrificium, & deceptis factum est hoc in detrimentum idololatriae & uani cultus. Sed & filiam Pharaonis quae honorauit seruum Dei Mosem, sustulit: quae ac educat, propter celebritatē tunc pueri, ultra decorū honorauerunt Aegyptij pro Deo, atque hoc in malam traditionē stolidis demandarunt ad superstitionem religionem. Et adorant Thermutim filiam Amenoph filij Pharaonis, quoniam educat, uelut dixi, Mosem. Et multa talia ac similia facta sunt in mundo ad seductionem deceptorum: non quod sancti sint causa offendiculi quibusdam, uerū quod cogitatio hominū non quiescit, sed ad praua eueritur. Sicut enim mortua est sancta uirgo & sepulta, in honore

Primogeniti appellatio.

Vellē oēs esse sicut me ipsum, quomodo accipiedū.

Mariapro Deo habitata.

Hoīes pro Dijs culti.

Thermutis Dea.

in honore ipsius dormitio, & in castitate mors, & in virginitate corona: siue sublata est, velut scriptum est, animam ipsius pertransibit gladius: inter martyres est ipsius gloria, & in laudibus sanctum ipsius corpus, per quam lux exorta est mundo: siue mansit, nam non est impossibile Deo omnia facere quae vult, finis enim ipsius nemini notus est: non conuenit colere sanctos ultra decorum, sed honorare ipsorum Dominum. Cesset itaque error seductorum. Neque enim Deus est Maria, neque de caelo corpus habet, sed ex conceptione viri & mulieris, secundum promissionem vero velut Isaac disposita. Et nemo in nomen huius offerat, suam enim animam perdit: neque rursus debacchetur, contumelia afficiens sanctam virginem. Absit enim, non fuit copulata carni post partum, neque ante partum Saluatoris. Et haec quidem exigua nobiscum considerauimus, ac scripsimus volentibus discere Scripturae veritatem & non frustra insultare sermonibus, & blasphemam quandam sibi ipsis exarmare linguam. Si vero non volunt quidam tolerare, neque vtilia suscipere, sed potius contraria: etiam a nobis vilibus dicendum erit: *Qui audit, audiat, & qui inobediens est, inobediens sit*: neque Apostolis labor exhibeat, neque nobis amplius. Quae enim nouimus magis pia & vtilia Ecclesiae, ea de sancta virgine diximus, patrocinantes per omnia gratiosa, velut Gabriel dixit, *Aue gratiosa, Dominus tecum*. Si vero Dominus cum ipsa, quomodo erit in alio coniugio: quomodo carni miscbitur, quae a Domino custoditur? Sancti sunt in honore, quies ipsorum in gloria: profectio ipsorum hinc, in perfectione: fors ipsorum in beatitudine, in mansuetudine sanctis, tripudium cum angelis, diata in caelo, conuersatio in diuinis Scripturis, gloria in honore incomparabili ac perpetuo, brauia in christo reus Domino nostro, per quem & cum quo gloria Patri cum sancto Spiritu, in saecula saeculorum, Amen. Salutant vos omnes fratres. Salutate autem & ipsi omnes apud vos fratres fideles orthodoxos, qui odio habent superbiam, qui auersant societatem Arianorum, & nugas Sabellianorum: colunt autem coessentialem Trinitatem, Patrem & Filium ac sanctum Spiritum, tres substantias, vnam essentiam & vnam deitatem, & in summa vna glorificationem. & qui non errant circa Saluatoris nostri salutarem dispensationem & aduentum in carne, sed credunt perfecte incarnationem, perfectum Deum, eundem perfectum hominem, citra peccatum: non duos esse, sed vnum Dominum, vnum Deum, vnum regem, vnum pontificem, Deum & hominem, hominem & Deum: non duos, sed vnum cōiunctum, non in cōfusione, neque in interitum ac obliuionem, sed ad magnam gratiae dispensationem. Valet. At vero epistolae exemplari contenti, quod probe se aduersus hos opponit, haec vnum sufficere haec putamus. Et quum hanc haeresim in Deo transgressi simus, velut reptile ex cauerna prospectans, per sapientem Dei doctrinam ac potentiam, quae velut styracis fragrantiam de se spirat in mundo: & per eum qui ex Maria lux exortus est mundo redarguerimus, & malum venenum serpentinae ipsorum prauitatis ostendimus: ad alias rursus pergamus, quo totum opus in Deo absoluamus.

Contra Collyridianos Mariae offerentes, haeresim.

LXXXIX.

Extremitates aequalitates, Pro uerbium.

Mulieres non sacrificant.

Consequenter post hanc ad famam peruenit haeresis, de qua iam mentionem fecimus in precedente per epistolam in Arabiam scriptam, de Maria tractantem. Sed & haec haeresis rursus in Arabia a Thraece & superioribus Scythiae partibus emicuit, & ad aures peruenit, quae sane & ipsa ridicula est, ac ludibrij plena apud prudentes reperitur. Incipimus autem de ipsa tractare, & opiniones ipsius recensere, stoliditatis enim potius condemnationem incurret, quam vel aliquid sapientiae in ipsa esse iudicetur: quemadmodum etiam aliae similes huic fuerunt. Sicut enim supra per contumeliam in Mariam, hi qui haec opinari videntur, nociuas opiniones in cogitatione hominum seminant, sic etiam hi ad alteram partem inclinantes, in summo detrimento deprehenduntur: quo illud quod apud externos quosdam philosophos celebre est, dum dicunt, Extremitates aequalitates, etiam in ipsis impleatur. Aequale est enim in vtrisque his sectis detrimentum, quum illi quidem vilipendant sanctam virginem, hi vero rursus ultra decorum glorificent. Hi enim qui hoc docent, qui sunt praeterquam mulieres? Muliebri enim genus lubricum est, erroneumque, ac intellectu humili praeditum. etenim & ipsi diabolo visum est hoc a mulieribus euomere. Quemadmodum enim supra apud Quintillam & Maximillam ac Priscillam ridicula sunt dogmata, sic etiam hic. Quaedam enim mulieres currum quendam, siue sellam quadratam ornantes, ex passio super ipsum linteum, in die quadam illustri anni per aliquot dies panem proponunt, & offerunt in nomen Mariae. Omnes autem panem participant, velut in epistola in Arabiam a me scripta ex parte disseruimus. Nunc autem clare de ipsa dicemus, & confutationes contra ipsam pro vitibus Deum inuocantes, apposituri sumus: quo huius simulacrae haeresis ridiculis excisis, a quibusdam talem rabiem exoluere in Deo possimus. Age igitur, virilem animum induamus, & harum mulierum insaniam dissipemus. Totum enim hoc, mulieris opinio est, & Euae rursus deceptae morbus, imo potius serpentis, bestiae illius iritativae, & quae loquuta est in ipsa, est haec erroris promissio, nihil in medium afferens, neque promissa perficiens: sed solum mortem efficiens, ea quae non sunt velut quae sint nominans, & per visionem ligni in obedientiam faciens, & auersionem ab ipsa veritate, & vt ad multa se conuerteret. Aestimare autem licet qualia impostor ille seminarit, dum ait, *Eritis sicut dii*. Sic & harum opinio per praedictae bestiae elationem impulsus est. nam in hac natura rursus mortem operatur, velut saepe dixi. Primum equidem statim consideremus ab aeterno vsque in hunc diem, cui non manifestum est, quod demoniorum est doctrina & forma & abalienata aggressio? Deo enim ab aeterno nullatenus mulier sacrificauit: non ipsa Eua, & quidem in transgressionem constituta. At non ausa fuit amplius talem impiam aggressionem perficere: non vna ex ipsius filiabus, & quidem quum Abel statim sacrificauerit Deo: & Cain obtulerit sacrificium coram Domino, sed non acceptum: & Enoch complacuerit Deo, ac translatus sit: & Noe obtulerit ex reliquijs quae supererant

supererant ex arca, gratas oblationes Domino. Abraam autem iustus sacrificat Deo, & Melchisedec sacerdos Dei altissimi, & Isaac Deo complacens reperitur. Et Iacob pro viribus obtulit in lapide de lenticula, affuso oleo. Filij vero huius, Leuis quidem ex ordine sacerdotum suscepisse reperitur. Ex ipsius autem genere sunt, qui sacerdotalem ordinem susceperunt, Moses inquam Propheta & hierophantor, Aaron item & filij ipsius, Eleazarque & Phinees & Ithamar huius nepos. Et quid opus est recensere multitudinem eorum, qui Deo sacrificarunt in veteri Testamento? Sic Achitob sacrificare reperitur, & Coritae & Gerfonitae, & Meraritae, quibus Leuiticus ordo dependatus fuit. Et domus Eli, & qui post ipsum de cognatione eius in domo Abimelech & Abiathar, Chelciasque, ac Buzi, vsque ad regem sacerdotem magnum, Eisdramque sacerdotem & alios, & nusquam mulier sacrificauit, aut sacerdotio functa est. Deueniam autem & ad nouum Testamentum. Si mulieribus praecipuum esset sacrificare Deo, aut regulare quicquam operari in Ecclesia, oportebat magis ipsam Mariam sacrificium perficere in nouo Testamento, quae digna facta est suscipere in proprijs sinibus vniuersorum regem Deum, celestem filium Dei: cuius vterus templum factum est ac domicilium ad Domini in carne dispensationem, per Dei benignitatem, & admirandum mysterium praeparatus est. At non complacebat neque baptismi dare conceditum est, alioqui potuisset christus ab ipsa baptizari potius quam a Ioanne. At Ioannes quidem filius Zachariae in deserto perfecit baptismum remissionis peccatorum sibi conceditum habens, Pater vero huius Deo sacrificabat, & in tempore iustitiae visionem vidit. Petrus item & Andreas, Iacobus & Ioannes, Philippus & Bartholomaeus, Thomas, Matthaeus, & Iacobus Alphaei, & Iudas Iacobi, & Simon Cananaeus & Mathias qui in complementum duodecim electus est: hi omnes electi sunt Apostoli sacrificantes per terram Euangelium vna cum Paulo & Barnaba ac reliquis, & mysteriorum duces cum Iacobo fratre Domini & primo episcopo Hierosolymorum. A quo episcopo & praedictis apostolis constituta sunt successiones episcoporum & praesbyterorum in domo Dei: & nusquam mulier inter hos constituta est. Fuerunt autem, inquit, quatuor filiae Philippo Euangelistae prophetantes, non tamen sacrificantes. Et erat Anna prophetissa filia Phanuelis, Sed non sacrificium conceditum habuit. Oportebat enim impleri hoc, *Prophetabunt filij vestri & filiae vestrae, & iuuenes vestri uisiones uidebunt, & seniores vestri somnia somnabunt*. Et ministrarum quidem diaconissarum appellatum ordo est in Ecclesia, sed non ad sacrificandum, neque vt quicquam aggregari permittantur, verum reuerentiae gratia muliebris generis, aut propter horam balnei, aut uisitationis affectionis, aut laboris. Et quando nudatum fuerit corpus mulieris, vt ne a uiris sacrificantibus conspicatur, sed a ministrante muliere, cui praecipitur a sacerdote vt curam gerat ad tempus indigentis mulieris, in tempore denudationis corporis ipsius, ita vt ordo bone disciplinae & ecclesiasticae bene constitutionis, valde scientificae munitus sit, in mensura regulae. Quapropter neque permittit diuina Scriptura mulieri, vt in Ecclesia loquatur, neque vt viro dominetur. Et multa possunt de hoc dici. Obseruandum est autem quod diaconissae solum indiguit Ecclesiasticus ordo, viduasque, eas nominauit, & ex his adhuc seniores, aniculas: nusquam autem praesbyteridas aut sacrificulas constituit. Nam neque diaconis in Ecclesia conceditum est, vt aliquod mysterium perficiat, sed solum vt administrant & exequantur commissa. Vnde vero nobis rursus haec noua fabula excitata est? Vnde mulierum factus, & infania muliebris? Vnde nutrita malicia, rursus per foeminam nobis foemineam opinionem mentibus infundens, suam voluptatem operans, a proposito decedere miseram hominum naturam cogere conatur? Caterum suscipiamus animum ipsius Iob, firmitatem Athletae illius, armemur iusta responsione in labia assumpta. Dicamus & ipsi, velut vna ex stolidis mulieribus loquuta es: vnde enim non stolidum hoc apparebit, omni prudentiam habenti, eamque per Deum adeptam? Vnde non est simulacrae hoc studium, & diabolicus conatus? Praetextu enim iusticiae semper subiectis hominum mentem diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, statuas humanas imagines praeferebat per artium varietatem expressit. Et mortui quidem sunt qui adorantur, ipsorum vero imagines, quae nunquam vixerunt: neque enim mortuae esse possunt, quae nunquam vixerunt: adorandas introducunt, adulterante mente ab vno & solo Deo: velut commune scortum ad multam multiplicis coitus absurditatem iritatum, & quod temperantiam legitimum coniugij vnus viri detriuit. Reuera sanctum erat corpus Mariae, non tamen Deus. Reuera virgo erat ipsa virgo & honorata, sed non ad adorationem nobis data, sed ipsa adorans eum qui ex ipsa, carne genitus est, de caelis vero ex sinibus paternis accessit. Et propterea Euangelium munit nos, dicens quod ipse Dominus dixerit, *Quid mihi & tibi cura est mulier? nondum venit hora mea: quo non putarent aliqui magis eximiam esse sanctam virginem, mulierem eam appellauit: velut prophetans quae futura essent in terra, testatur hac haeresi leonidubrium tota res, & anicularum fabula, vt ita dicam, tota haeresis tractatio. Quae vero Scriptura de hoc narravit? Quis Prophetarum praecipit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem est vas, sed mulier, & nihil a natura immutata: verum & intellectu & sensu in honore honorata, velut corpora sanctorum, & si quid amplius ad glorificationem dixerim, sicut Helias ex matre virgo, & sic manens in perpetuum, & translatus, & mortem non conspicatus, sicut Ioannes qui super pedus Domini recubuit, quem diligebat Iesus, sicut Thecla sancta. Et Maria adhuc honoratior hac est, propter dispensationem mysterij qua digna facta est. Sed neque Helias adorandus est, etiam si in viuus sit, neque Ioannes adorandus, quanquam per preces suas proprias dormitionem suam admirandam effecerit, imo potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neque Thecla, neque quisquam sanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, vt relinquamus viuentem, & adoremus ea quae ab ipso facta sunt. Coluerunt enim & adorantur creaturae praeter creatorem, & stulti facti sunt. Si enim angelos adorari non vult, quanto magis*

Mulieres ne fungantur ministris in Ecclesia publicis. Discipuli Domini.

episcopalis & presbyterialis ab aplos constituta

Mulierum in Ecclesia ministeria quae sint.

Diaconissae.

Job erat.

haeresis

Joannes obiit

Historia
Mariae

magis eam quae genita est ab Anna, quae ex Ioa-
chim donata est Anna, quae per preces & omnem dili-
gentiam, secundum promissionem patri ac matri data est, non tamen aliter genita est praeter hominum
naturam, sed sicut omnes ex semine viri & utero mulieris. Tamen enim historia Mariae & traditio-
nes habent, quod dictum est patri ipsius Ioa-
chim in deserto, Vxor tua concepit, tamen non quod sine
coniugio hoc factum, neque sine semine viri, sed futurum angelus missus prauaticinatus est, ut ne qua
haesitatio fieret propter id quod in veritate factum est, & iam ex Deo ordinatum, & iusto promissum.
Et vndique videmus Scripturas sic narrantes. Esaias enim praedicit de futuris in filium Dei imple-
dis: *Ecce virgo in utero habebit & pariet filium, & uocabunt nomen ipsius Emanuel.* Et quonia virgo erat
quae genuit, & Deus nobiscum iuxta interpretationem in muliere conceptus: quo ne in suspitionis
dubitatione esset veritas apud Prophetam, videt in visione, & narrat ex Spiritu sancto coactus Pro-
pheta, & dicit, *Et ingressus est ad Prophetissam:* narrans de Gabrielis euangelico boni nunciij ingressu,
qui missus est a Deo ut exponeret vniuersi filij Dei ingressum in mundum, & natiuitate ex Maria.
*Et in utero concepit, inquit, & peperit filium. Et dixit Dominus ad me, Voca nomen eius, cito spolia, coestim
depradare, & c. Priusquam nouit puer uocare patrem & matrem, capiet uim Damasci, & spolia Samariae, &
cetera.* Et haec omnia nondum erant perfecta, futura vero erant in suspitione Prophetarum, tam admirandum
& sexcentos plus minus annos. Et futura post tot generationes, velut iam facta videbat Prophetas. Ergo
nugae erant? Absit. Sed caute quod a Deo dispensatum fuit, velut iam perfectum praedicabatur, ut ne
fides veritati non haberetur, ut ne in dubitationem veniret in suspitione Prophetarum, tam admirandum
ac stupendum mysterium quod futurum erat. Aut non videt ipsam praedicationem quae subsequitur,
quo dicit ipse sanctus Esaias: *Sicut ouis ad caedem ductus est, & uelut agnus coram tondente ipsum mutus,*
hic non aperiebat os suum. Generationem uero ipsius quis enarrabit? quia tollitur de terra uita ipsius. Et da-
bo malos pro sepultura ipsius, & c. Et vide quomodo prima velut posteriora narrat, & posteriora ve-
lut facta interpretatur, dum dixit, Sicut ouis ad caedem ductus est, praeteritum esse dicit. Non enim
dixit ducitur, & nondum erat ductus qui ab Esaias praedicabatur. Dicebatur autem a Propheta velut
iam facta res. Nam mysticus Dei ductus transsiliri non poterat. Ex ipso uero procedens, non amplius
velut facta dixit, ut ne rursus errorem efficeret: sed inquit, Tollitur de terra uita ipsius. Ex duabus au-
tem sententijs ostendit veritatem, nam ductus, iam perfectum erat: & tollitur, postea implebatur: quo
ex eo quod factum esset, intelligeres veritatem, & promissionis Dei firmitatem, ex futuro uero, tem-
pus coniectares reuelandorum mysteriorum. Sic etiam de Maria angelus praedicebat id quod futurum
erat. Ingressus est pater huius in domum suam, ut a Deo acciperet id quod per preces patris ac ma-
tris petitum erat, nempe, Vxor tua concepit in utero, quo firmiter perficeret cogitationem fidelis in
promissione, hoc uero factum est quibusdam in errorem. Impossibile est enim aliquem in terra gene-
rari praeter hominum naturam. Solum enim ipsum decuit, soli ipsi natura cessit, hic uelut plastes & rei
potestatem habens, seipsum de uirgine uelut de terra efformauit, qui de caelis descendit, & carnem in-
duit Deus Verbum ex sancta uirgine: non tamen ut adoretur uirgo, neque ut Deum hanc efficeret,
non ut in nomen ipsius offeramus, non ut post tot saecula mulieres sacerdotes ac sacrificulas ostende-
ret. Non complacuit hoc Deo in Salome fieri, non in Maria. Non permisit ipsi dare baptismum, non
benedicere discipulos, non imperare in terra iussit, sed solum ipsam sanctificationem esse, & dignam
factam esse regno ipsius. Non appellatae matri Rufi, non his quae sequuntur sunt ipsum a Galilaea, non
Marthae sorori Lazari & Mariae, non alicui ex sanctis mulieribus quae dignae factae sunt a praesentia ip-
sius saluari, & ministrarunt ipsi ex proprijs suis bonis, non mulieri Chananitidi, non e sanguinis,
profluuium laboranti ac sanatae, non ulli alicui mulieri in terra hanc dignitatem demandauit. Vnde igitur
rursus nobis rotundus & in orbem se gyrans draco? Vnde renouantur obliqua illa consilia? Sit in
honore Maria. Pater & Filius & Spiritus sanctus adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem
imò neque uirum, Deo debetur hoc mysterium. Neque angeli capiunt talem glorificationem. Deleat
tur quae male scripta sunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Conuertatur rur-
sus signum ad Dominum. Reuertatur Eua cum Adam ut Deum colat solum, ne ducatur serper-
tis uoce, sed permaneat in Dei praeepto, Ne comedas de ligno. Et erat lignum non error, sed per ip-
sum lignum facta est inobedientia erroris. Ne comedat quis de errore qui est propter sanctam Mariam.
Nam & si pulchrum est lignum, sed tamen non ad cibum. Et si pulcherrima est Maria & sancta & ho-
norata, at non ad adorationem. Haec uero rursus renouant fortunae mixturam, & praeparant diabolo &
non Deo mensam, uelut scriptum est: *Et pascuntur cibo impietatis, uelut dicit diuina Scriptura. Et feminae
terunt pollinem, & filij colligunt ligna, ut faciant placentas oleo subactas exercitui caeli.* Compescantur à
Hieremia tales mulieres, & ne turbent orbem terrarum. Ne dicant, honoramus reginam caeli. nouit
enim Taphnas has punire. Nouerunt loci horum aedificiorum corpora suscipere ad putrefactionem.
Ne credas Israel mulieri. Resulta à malae mulieris consilio. Mulier enim preciosas uirorum animas cor-
ripit. Huius enim pedes ducunt uentres post mortem in infernum. Ne attendas prauae mulieri. Mel
enim destillat à labijs mulieris meretricis, quod ad tempus lenit guttur tuum, postea tamen amarior
felle reperies, & magis acutum quam anceps gladius. Ne credas huic mulieri prauae. Omnis enim haec
res est praua mulier, amplius uero mulierum haecis haec, & ea quae est eius qui primam mulierem
decepit. Honoretur mater nostra Eua uelut a Deo formata, ne audiat autem, ut ne persuadeat filios,
ut edant de ligno, & transgrediantur mandatum, poenitentiam uero agat etiam ipsa à uaniloquio. con-
uertetur pudefacta & folijs ficus amicta. Consideret autem seipsum etiam Adam, & non amplius ip-
si credat. Nam erroris persuasio, & mulieris ad contrarium consilium, mortem proprio coniugi effi-
ci, & non solum, sed etiam filiis. Subuertit signum Eua per transgressionem, irritata per uocem ac
promissionem

Futura uel
prae-
rita Pro-
pheta nar-
rant.

Maria quo
modo ho-
noranda.

Fortunae
mixtura.

Mulierum
malicia.

promissionem serpentis, seducta ex praedicatione, & ad aliam sententiam progressa. Quapropter om-
nium Dominus & Saluator uolens curare morbum, & aedificare subuersum, & corrigere imminu-
tum, quandoquidem à muliere mors in mundum uenit, ex muliere uirgine ipse genitus est, quo mor-
tem concluderet, & defectum expleret, & imminutum perficeret. Reuertitur autem nobis rursus ma-
licia, ut defectum in mundum producat. Sed neque iuuenes neque senes credunt mulieri, propter te-
perantiam ab initio. Non ludificat Aegyptia castum Ioseph, neque euertit, & quidem per multas ar-
tes astuto consilio erga adolescentem uia. At non ludificatur homo, qui ex Spiritu sancto prudentiam
accepit, non dissipat castitatem, ut ne nobilitatem uilipendat, relinquit amiculum, & corpus non per-
dit, fugit à loco, ut ne cadat in laqueum, ad tempus punitur, sed in aeternum regnat. In carcerem con-
ijcitur, sed praestat in carcere manere, & in angulo sub dio, quam cum vxore pugnae & loquace. Et
quàm multa dicere possem? Siue enim uelut ipsam adorantes Mariam, ipsi offerunt collyridem siue
placentam uana istae mulieres: siue pro ipsa offerre conantur praedictam hanc putidem oblationem,
tota res stolidi est & aliena, & ex daemone motu fraus & impostura. Quo uero non longius exten-
dam sermonem, sufficienter nobis relata. Maria in honore sit. Dominus adoretur. Iusti enim nemini ex-
hibent errorem. Deus malis non tentatur. Et tentat etiam ipse neminem, neque serui ipsius ad de-
ceptionem. Vnusquisque uero tentatur ex propria concupiscentia attractus & inescatus. Deinde cu-
piditas parit peccatum, peccatum autem perfectum parit mortem. Caeterum quum de omnibus his
haec sufficere o charissimi putemus, & hanc, ut ita dicam, cantharidem, forma quidem auri colorem,
alatum uero ac uolentem, uenenumque, eiuculantem, & uirus in seipsum habentem, per doctrinam ueri-
tatis contriuerimus, ad uiam illam, quae adhuc restat, pergamus, Deum inuocantes, ut opituletur no-
bis, quo ueritatis partes inuestigemus, & contra aduersarios confutationem perfectam efficiamus.

Contra Massalianos, quibus coniunguntur Martyriani, ex Graecis ex-
istentes, & Euphemitae, ac Satiani, haeresim

LXXX.

Satiani non potest impudentia, neque repleti insipientia, uerum ad omnia expandit suam cogita-
tionem, & hians os habet, ut Adam & Noe somnia corrumperet, diuersimode deterens temperan-
tiam, & scortationis studium multiformiter iniuria affectis subseminans. Nam post has haereses,
rursus fatua quaedam & omni insipientia plena exorta est, ridicula quidem tota, instabilem habens opi-
nionem, & uiris & mulierculis deceptis, Messaliani autem hi appellantur quos precatores interpre-
teris, fuerunt autem ante aliquod tempus, à temporibus Constantij & hucusque. Alij uero sunt rura-
sus Euphemite siue Massaliani appellati, & fortassis etiam haec haeresis imitatoriam illius aemulatio-
nem habuit. Verum illi quidem ex Graecis originem traherent, neque Iudaismo addicti, neque Chri-
stiani existentes, neque ex Samaritis, sed solum Graeci uidelicet, & Deos quidem dicentes, nullum ue-
ro adorantes, sed uiri soli adorationem tribuentes, & ipsum omnipotentem appellantes. Construxe-
runt autem hi sibi ipsi domos quasdam aut locos amplos instar fororij, & adoratoria ipsa uocauerunt.
Et fuerunt quidem antiquitus orationum loci, tum inter Iudaeos extra ciuitatem, tum inter Samaritanos,
uelut etiam in Aethiopia Apostolorum inuenimus, ubi purpurarum uenditrix Lydia Paulo occur-
rit, & sic quoque diuina Scriptura narrat: quod uidebatur locus orationis esse, & accesserunt ac docu-
erunt Apostoli mulieres quae illo tempore conuenerat. Sed & orationis locus est in Sicimis, quae nunc
appellatur Neapolis, extra urbem in campestri regione duorum ferme signorum distantia, specie the-
atri praese ferens, in aere & sub dio, constructus à Samaritis, qui omnia Iudaeorum imitantur. Isti uero
priores Massaliani à Graecis orti, qui ante eos, qui nunc sunt ex nomine *CHRESTI* exorti, fue-
runt: etiam ipsi in quibusdam regionibus talia quaedam loca construxerunt, adoratoria & precatoria
appellantes. In alijs uero locis etiam natura Ecclesiarum ad similitudinem sibi ipsi fecerunt, & ad uespe-
ram & mane, multis lucernis ac luminibus incensis congregantur, & diu ac per longum tempus lecti-
ones quasdam per doctos suos, & laudes quasdam in Deum facientes, uelut per lectiones ac laudes De-
um placantes, seipfos decipiunt. Caeterum ignorantia caeca existens, omnia haec per opinionis existi-
mationem seductis illi efficit: Fulmine autem ista est ante tempus aliquod una quaedam eiusmodi stru-
ctura, haud scio in quo loco, fortassis autem in Phoenice hoc audiui. Sed & principes quidam a-
mulatores pietatis, multos ex his occiderunt, eo quod adulterent ueritatem, & imitentur Ecclesiae mo-
res, quum non sint Christiani, neque ex Iudaeis orti. Arbitror autem Luppicianum praetorem unum
fuisse qui eosdem Euphemitas Graecorum supplicio affecit. Ex qua occasione exortus est ipsis rursus
alius error. Quidam enim accepta corpora tunc occisorum propter talem Graecanicam iniquitatem,
sepeliuerunt in quibusdam locis, & illic rursus eisdem laudes perficiunt, & Martyrianos seipfos co-
gnominauerunt, nimirum propter eos qui pro idolis martyrii subierunt. Alij porro rursus ex his ad-
huc profundius quidam cogitantes, uelut pro stultitia sua, consiliario intelligentia sua usi dixerunt, Sa-
tanus magnus est & fortior, & multa hominibus mala facit. Cur non potius ad hunc confugimus, &
ipsum adoramus, ipsumque honoramus, & ipsi laudes dicimus, quo propter blandum cultum non faci-
at nobis mala, sed nobis ut qui serui ipsius sumus facti, parcat, atque sic etiam hi Satianos seipfos co-
gnominauerunt. Horum uero haeresim hic simul composuimus cum praedictis de quibus nunc dictu-
ri sumus, nam aequaliter sub dio progressi, & ueritate digressi, precibus ac hymnis uacauerunt. Ve-
rum omnia quidem haec ridicula & innoxia erant, & mentem à ueritate abducere non poterant. Non
enim in *CHRESTI* nomen esse dicebantur, sed in totum Graeci. Nunc uero ab illis primis sunt hi qui
nunc uocantur Massaliani, quorum neque principium, neque finis, neque caput, neque radix: sed per
omnia sunt sine fulcro, & sine principe, ac seducti, non habentes omnino fulcrum nominis, aut statuti,
aut ritus

Messaliani

Euphemite

Adoratori
ubi fue-
runt.

Sicima
Neapolis.

Luppicia
nº prator

Martyria-
ni.

Satiani.

aut ritus, aut legislationis. Videntur itaq; hi simul viri & mulieres, nimirum in CHRIS TV M se ere dere dicentes, velut qui renunciauerint mundo, & de proprijs bonis secesserint. Simul autem permi xtim viri cum mulieribus, & mulieres cum viris in eodem loco dormiunt, in vicis & plateis aestatis tempore, eo quod non habent possessionem, vt, inquit, in terra. Non sunt autem impediti, & exte dunt manus ac petunt, velut victu carentes & nihil possidentes. verba vero ipsorum similia sunt ser monibus insipientium. Quaecunq; autem ex ipsis interrogaueris, is illum seipsum esse dicit, quem cunq; tandem volueris. Siue enim Prophetam dixeris, dicit sum Propheta: siue CHRIS TV M no minaueris, dicit sum CHRIS TV S: siue patriarcham, eodem nomine seipsum impudenter nominat: siue angelum, etiam seipsum sic vocat. Et in summa, o hominum vanitatem, ieiunium omnino ignorat: sed vel orationibus vacantes, & ab hora secunda, aut tertia, aut etiam nocte si famem perceperint, o mnia intrepide operantur edentes ac bibentes. Caterum de turpitudine aut libidine non valde pos sum scire. verumtamen neque ab hac absunt, praesertim quum simul in communi dormiati viri ac mu lieres. Hi vero etiam in Antiochia sunt à Mesopotamia digressi. Habuerunt autem noxia hanc opi nionem ex immodestia simplicitatis quorundam fratrum. Quidam enim ex nostris fratribus & ortho doxis, non cognoscentes mensuram conuersationis vitae in CHRIS TO, quae praecipit renuñciare ni do, possessionibusq; proprijs, & à pecunijs alienum esse, vendereq; sua, & dare pauperibus, accipere vero crucem, & sequi in veritate, non ociosum, neque sine operatione, neque intempestiue cibum capientem, neque hunc alieno labore partum, velut vespa cū apibus solet: verum operari proprijs ma nibus, quemadmodum etiam sanctus Apostolus Paulus mundo renunciauit, praeco existens veritatis. Cuius manus non solum sibi ipsi sufficiebant, sed etiam his qui cum ipso erant: non quod illi fuerint ociosi, sed simul affuerunt ipsi in operatione. velut alicubi gloriatur, ac manifestissime docet dicens: Qui non laborat, neque edat: quidam, inquam, ex praedictis fratribus, velut à Mane edoñi fortassis, vt ita dicam, eo qui à Perside ascendit, docuerunt quaedam quae non oportebat sic esse, verum potius cō siderare, decebat tales, quae praecipit diuini sermo his qui nihil operantur. Seduxit enim quorundā opinionem sermo à Salvatore dictus: Operemini non cibum qui perit, sed qui manet in vitam aeter nam. Arbitrantur autem eum qui perit esse honestam operationem, cuius laborem habemus ad iusti ciam, quae sanè implebatur in Abraam per vitulum: & in labore viduae per Heliam: & in operatione ipsius Iob, per filios ac seruos & iumenta ac possessiones: & in omnibus Dei seruis, qui ad iusticiam laborant proprijs manibus, ad impertendum etiam indigentibus. Quemadmodum etiam in singu lis monasterijs, tum in Aegyptiorum regione, tum in alijs omnibus sic laborant ad iusticiam, velut a pis in manibus quidem habens ceram opificij, in ore vero guttas mellis, cum propria hymnifera vo ce vniuersorum Dominum iuxta proprium sensum laudat, velut Solomon testatur: quod sapientiam honorans producta est. Sic etiam serui Dei quae vera infirmitatis petra fundati sunt, & domum su am secure edificant, proprijs manibus tenues suas operationes operantur iuxta vniuersumque arte: in ore vero omnem sermē diuinam Scripturam annunciant, citraq; fatigationem & impigre frequen tes agunt vigilias, partim in orationibus, partim in psalmodijs. perpetuo autem conuentus ex more statuto ordinatos faciūt, veranturq; interdū semper assiduis iuxta interuallū horis, preces ad Deū irreprehensibiliter cum multa humilitate, & doloroso eiulatu sursum emittētes. Et proprijs manib⁹, velut dixi, operantur, vñ cum spiritali operatione, vt ne egentes fiant, & in simulationes humanas incidant, ita vt non amplius impio veritatem dicere possint, neq; extra fordes esse hominum iniusto rum diuitum & circumuentiū pauperes: neq; extra cibos horum esse, quum non possint ex iustis laboribus quotidianum habere alimentum, sed cogantur propter ocij egestatem mensē diuitum par ticipes fieri. Quapropter praecipit diuina Scriptura, Ne cupias cibos diuitum, hi enim haerent ex uita men dact, & rursus i alio loco dicit, Quod oportet tales sibi ipsi parare, si uero insatiabilior es, ne concupiscas ipsorum cibos. Hac enim parte gloriam repperunt pueri in Babylone, qui abnegauerūt mēsam regis, & maluerunt seminibus contenti esse, quā mensa frui: & cibus ac pecunijs & gloria renuñciauerūt. Sic Moses maluit coaffligi cum populo Dei, quā frui thesauris in Aegypto. operans autē proprijs manibus, adeptus est prophetiam. Ouium enim hic pastor constitutus fuit, generosus ille & filius filiae regis: vt ne ociosum ederet panem. Sic etiam docet pater noster Iacob, dicens ad Laban, Da mihi quod agam, vt labore aequiram proprium panem: & ipsi rursus pastura pecoris mandata est à pro prio socero, vt ne ociosum panem edant iusti. At vero Apostolis dictum est, vt contenti sint praedica tione verbi, vt ne occupati sint iter facientes à ciuitate ad ciuitatem, & à loco ad locum, ad praedican dum. Dignus est enim operarius mercede sua. Et sufficit operanti alimentum suum. Sed & pastorib⁹ similiter propter assiduam occupationem circa populos, & ecclesiasticam administrationem, & fre quens ministerium, dicit diuina Scriptura: Quis pascit gregem ouium, & de lacte ipsius nō edit? Aut quis plantat vineam, & de fructu ipsius non participat? Et dicit: Laborantem agricolam, oportet primum fructū participem fieri: quo presbyterum aut episcopum non quotidiano alimento destitutum constitueret, in hortans populos, vt ex iustis laboribus tribuant sacerdotibus, quae ad alimentum pertinent, per pri mitias & oblationes, atque alia. Quorum potestatem habentes hi qui ex Deo constituti sunt ad De ducendum populos, neque his vtuntur ad satietatem qui Deo perfecte complacere volūt. Nam & ex ipsis Dei sacerdotibus quidam, vñ cum praedicatione verbi imitantes sanctum ipsorum post Deum in CHRIS TO patrem, Paulum inquam sanctum Apostolum, etiam ipsi pro viribus, etiam si non om nes, attamen plures proprijs manibus operātur, qualem tandem iuxta proportionem dignitati & Ec clesiasticae curae assiduitati conuenientem reppererint artem: quo cum verbo & praedicatione, consci entia ipsa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & sibi ipsi suppeditat fratribusq; ac indigenz

Vite Chri stiane re nunciatio nis ratio.

Cibus qui perit, quis sit.

Monaste ria labora tium suis manibus.

Laboris in Euangelio ratio.

ac indigentibus impertit ministerij fructū, ex primitijs in qua, & oblationibus, & ex manu laboris partis, propter excellentē affectionem erga Deū, proximis vltro impertiēs. Quamquā ipsi ad hoc nō cogantur, neq; deputati sint, sed iustitia labores & operationē Ecclesiasticā habeant, & secundū iusti ciam alantur, verum propter excellentē voluntatis promptitudinē ipsi hoc faciāt. Desiderat enim di uina ipsorum aia, & in timore Dei firmata, & ex Spiritu scō cognitionē adepta, caelestes diuitias, quae sunt secundū iustitiā cum laude & gloria & recte factorū merito, quae sunt per diuina dogmata & di uinum studium sanctae Scripturae: & eloquiorū Dei, & per psalmodias ac cōmuniones, sanctaq; ieiunia ac castitatē & vitae conuersationē: & per operationē per manus iustitiae gratia eum proptitudine laborandi. Sed & in alia forma praecoccupati sunt iudem venerādi nostri fratres qui in monasterijs per Mesopotamiam degunt, quas & mandras, hoc est ouilia siue cohortes appellant, nam comas mulie bres producunt, & sacco conspicuo incedunt. Oportebat autem filios sanctae virginis matris nostrae Ecclesiae esse reuerendos in tonsura, & colere Deum occulte videntem, occulta, & retribuentem in conspicuo, velut scriptum est: atque hoc honesto habitu, propter externos, & non velle accipere à vi dentibus mercedem ac gratiam. Alienum enim est à catholica Ecclesia, sacco conspicuo, & coma extenta à praedicatione Apostolorum. Vir enim, inquit, non debet nutrire comam, quum sit imago & gloria Dei. Quid verò sit peius & contrarium? Hi barbam quidem in constitutionibus Apostolorum dicit diuina Scriptura ac doctrina. Ne corrupas, hoc est, ne feces pilos barbā, neque meretricio more ob comam efferas, neque superbiam in progressu iustitiae exemplum habeas. Decebat enim Nazoraeos hoc solum pro pte figuram. Figura enim ducebantur veteres eius quod futurum esset, habentes comam in capite propter orationem, donec venit oratio mundi, & perfecta est. Caput enim apparuit CHRIS TV S vnigenitus filius Dei, & cognitus est mundo qui semper est, & non cognoscitur ab omni humana na tura, sed solum à quibusdam qui in ipsum crediderunt: quo quum cognouerimus caput, non dedeco re afficiamus caput. Non enim proprii capitis gratia dicit, sed à proprio in CHRIS TV M irruiit lu dibrii opus. Quare dicit Apostolus, ipsa natura non docet nos, quod uir quidem si comam nutrit, ignomi nia ipsi est: Haec autem ignominia non laudabilis est velut illa quae dicit, Turpitudines & ignominias con tempti. Non enim propter Deum est virtus, etiam si propter Deum assumpta fuerit, sed propter con tentionem sunt hi mores: quum praeterierit figura legis, & venerit veritas. Dicunt autem, Si quis uideatur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiae Dei. Reiecit igitur eos qui talia operantur ac faciunt, & in contentione sunt, à statutis Apostolorum & ab Ecclesia Dei. Cate rum haec coacti sumus dicere propter praetextum praedictorum Massalianorum. Nam & ipsi accepto hinc opinionis morbo, & cogitatione eueri, à veritate exciderunt, & constituta est haerēsis in vehe menti atque alijs malis. Haec sunt, quae de his audiuius, qui in ludibrium mundi prodierunt, & im puram opinionem ac sermones euomunt, instabiles autem sunt & desperati, & extra aedificationem Dei progressi. Vnde de his pauca exequuti, rursus confutationes ipsorum faciemus. Et primum qui dem quod mulieres cum viris simul esse, neque à veteri consuetudine eorum, qui natura coniugia ha buerunt, iusta ratio decernit, sed virum & vxorem simul, vnum ad vnam, velut Adam ad Euam, & Sar ra ad Abraham se habuit, & Rebecca Isaac coniuncta fuit. Tametsi enim quidam patres duas & tres vxores habuerunt, non tamen in vna domo vxores fuerunt. Porcorum enim esset haec forma, & peco ribus talis coniunctio. Hi verò magis in admirationem nos ducunt, dum consentunt ipsi se coniunctio nem cum mulieribus non habere, quum vice versa magis ludibrium efficiant, & perfectam suam ip sorum turpitudinem ostendant. Etiam si enim vxores haberent tales, sparsim, & non permixtim has habere debebant. Si verò etiam sunt in coniugio, non oportebat ipsos coniunctionem viri ad vxorē, ex Deo eum honestate & reuerentia ac scientia ostensam, ex propria libertate in medium proferre ac exponere. Si verò etiam abstinent à mulieribus quidam in castitate degentes ac continētia, contu melia afficiunt iustitiam, per stoliditatem: & virtuosam vitam conuersationem, per immodicam opera tionem in insipientia, quum hoc non fecerint Apostoli, non ante Apostolos Prophetae hoc conti nuerunt. Moses itaque in deserto quum assumpsisset laudum celebrationem, canit Deo canticum, re uersus ex mari dicens: Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est. Equum & insensorem proiecit in mare: Simul autem acclamabant ipsi viri, & nusquam mulieres: quo bene ordinatam disciplinam o stenderet, quo reuerentiam bonae disciplinae legis Dei praedicaret. Deinde postea dicit, Et quum ac cepisset Maria tympanum, incepit inter mulieres & dixit, Canamus Domino, gloriose enim glorificatus est, & mulieres simul acclamabant contribuli & eiusdem generis existenti, & in quadam parte praemi nenti. Ex quo coarguitur imprudens & impura intelligentia eorum qui permixtim operantur aliam doctrinam. At de resurrectione dicit Propheta, Et plangent secundum tribus, tribus ex aduerso tribus, tribus Nathan per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas, Tribus Iuda per seipsam, & mulieres ipsorum per seipsas, & cetera. Sic etiam Apostoli praecipiant Ecclesiae. Sic & Dominus praecipit in Euan gelio, ab vna nobis exemplum praedicans, dum dixit Mariae, Ne me attingas, nondum enim ascendit ad patrem. Sic Giezi accedit ad Sunamitidem, repellens hanc vt ne ordinem violaret, vt ne sta tutum prophetarum contumelia afficeret. At Propheta Spiritu sancto ductus dolentem videbat Sunamitidem. consolationis autem gratia transgressus est ordinem, & suscepit ad tempus consola tionem propter mulierem, aequale ratus attingere mulierem pedes ipsius, afflictioni illius & mero ri mentis. Et quid opus est mihi multa dicere de his qui canes imitantur & sues amulantur? Cate rum de eo quod quisque seipsum dicit CHRIS TV M, cui prudenti non videatur insanīa esse hoc dogma: aut etiā quod dicit Propheta sum ego. Quae enim Prophetae species apud ipsos apparet? Aut quale

Coma muliebri mu lientes.

Sacra ge stantes.

Barbam se cantas La tinos uide tur notare

Vxores patribus multe, nō in una do mo.

Viri & mu lieribus se orsin de gant.

J. 4 nota.

Epilogus.

quale factum CHRISTI admirandum sit? Si vero ipse est CHRISTVS, in qualem Dominum sperat aut credit? Quid sunt erronea vaniloquia? quid stolidorum dogmata? Verum sufficienter & de hac, quæ contra ipsam dicta sunt, & hæcenus satis sit, vt vniuersam nostram de his tractationem absoluumus ac obfirmemus, quum Deus nobis illuxerit, & auxilium tulerit, velut cõfiteri par est, & ex tota aña ac mente ipsi Domino gratias agere, quod promissum quod polliciti sumus per ipsum Dominum absolueri digni facti sumus, dum contra hæreses, inquam, narratione ac confutationem fecimus, simulq; reuelauimus quid ab vnaqua; agitur, iuxta nostram humanę tenuitatis facultatem. Hucusq; enim octo aginta hæreseon, de quibus audiuius & cognouimus in mundo, numerum & appellationes, & quæ runda etiam dicta prætextusq; ac habitus, proposita item ac causas, citra vllum defectum ostendimus, & admiratione ducti stupemus de eo quod in diuina Scriptura dictum est: *Sexaginta sunt reginae, & octoaginta pallacæ, & iuuenicula quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea.* Quum igitur de Pallacis his octoaginta dixerimus ab initio, Barbarismo & Græcismo & Scytismo & Iudaismo & Samaritismo, quæ sunt appellationes vxorum non legitimarum, neque a rege dotatarum, neq; enim filij ipsarum in testamentis hæredes esse possunt. Natura etenim fuit septuagintaquinq;, & harum matres quinque. Quæadmodum autem Græcismus est à quo Græci, & Iudaismus à quo Iudæi, Samaritismus à quo Samaritæ, sic Christianismus à quo defraçti sunt velut rami hæreses segregatæ, in nomen quidem CHRISI appellatæ, non autem existentes ipsius: sed partim longe ac multũ ab ipso distantes, partim in minima distantia distitæ, ex hæredes & alienas ab ipso seipsas fecerunt. Et filij ipsarum non sunt legitimi, sed extra progressi, & nomine solum CHRISI appellati. restat ac supere rest nobis demonstratio de veritate ipsaq; columba, quæ sola à sponso laudatur. Et quum in ocio nos simus, & Deum valde rogauerimus, breuem quidem dissertatione, certam autem & munitã traditione apologiam ac defensionem pro veritate deinceps faciemus, non quod hæc postrema sit, sed prima, & iam à nobis superius ante hæreses in aduentu CHRISI prolata. Nunc autem prima est & CHRISIO coniuncta sancta sponsa ab aduentu ipsius in carne, quæ sanæ est cum ipso Adam formata, & inter patriarchas ante Abraam prædicata, & post Abraam credita, & per Moysẽ reuelata, & in Esaiã prædicta, in CHRISIO vero ostensa. & cum CHRISIO existens, postea vero à nobis in postremis laudata. Oportet enim certantem primum certamini instare, laboriq; ac alijs certaminis luctis, quo postea corona ablata, cum corona in exultatione degat, non quod corona postrema sit, sed luctus quidẽ præposita est, posterius autem datur in gaudium & exultationem fatigato. hæc porro de his loquuti ad prædictos sermones redeamus, vt ostendamus quod octoaginta quidẽ sunt pallacæ, sexaginta vero reginae. Vna autem virgo & casta & sponsa simulq; columba & agna, ciuitas item Dei sancta, & fides & fundamentum veritatis, & petra firma, contra quam portæ inferni non præualebunt. Quando vero in omnibus inuocato Deo consequti sumus vt promissum expleuerimus, tractationem videlicet contra omnes hæreses, in qua vsq; ad Massilianorum hæresim peruenimus, & ipsam denique hanc conculcauerimus Euangelij calcamento, velut chamæleontem multipedem, deformem, informem, graueolentiam spiritem: in omnibus Deo gratias agamus, & glorificemus Patrem in Filio, Filium in Patre, cum sancto Spiritu, in sæcula sæculorum, Amen.

Chamæleo

Compendiaria vera doctrina de fide catholica & apostolica Ecclesia.

Quum multiformia & multifaria ac multifida obliquorum aduersariorum consilia tractauerimus, & proterua dogmata secundum speciem ac genus distincta, vana & putida per virtutem Dei redarguerimus, & incensos blasphemiarum turpiloquiorumque ac insuauissimorum ipsarum mysteriorum de vnaquaque hæresi proficentium fluctus transfractauerimus: vix tandem à quæstionibus vndiquaque extricati, & ipsarum improbitatem transgressi, tranquillis veritatis regionibus appropinquauimus. Omnem quidem maris difficultatem progressi, & omnem tempestatem spumæque ac vndarum eleuationes perpessi, commotionem vero, vt ita dicam, vertigines, breuiusque non vulgaria & locos feros ac immanes conspicati, in periculoque horum per sermones constituti, nunc pacis portum videntes, rursus obsecramus Dominum vt ad ipsum applicare nobis contingat. Iam enim ab omni timore & turbatione ac nausea leuati, optimoque habitu à firma tranquillitate ac securitate inspirante, & sereno portu recepti, spiritu gauisi sumus: multa quidem si verum dicere oportet, in his mala & contumelias non vulgares perpelli, per terram ac mare pedibus ac manibus itinere confecto, terræ asperitates, & deserti difficultates, & prædictorum pelagorum pericula experti. Proinde ciuitatem videntes ad ipsam festinemus sanctam Hierusalem, & virginẽ CHRISIAM ac sponsam, securumque fundamentum ac petram, & reuerendam matrem nostram, tempestiuissime & ipsi dicentes, *Venite ascendamus in montem Domini, & in Domum Dei Iacob. & annuntiabit nobis uia suam, & cetera.* Age igitur, vos CHRISII filij sanctæ Dei Ecclesiæ, qui hoc opus octoaginta hæreseon placide percurristis, & mecum immensam illam prædictarum prauarum doctrinarum amplitudinem transfractastis, & tantum desertum penetrastis horrendum illud ac siticulosum, inuocemus vniuersorum Dominum, & quum iam olim hoc concupiuerimus, & in singulis locis harum hæreseon, velut in Merrhaloco, & siticuloso horrendo ac imperuio deserto, semper obliquis ipsorum doctrinis occurrerimus, inclamemus etiam ipsi, *Quomodo desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Et rursus. *Quando ueniam & uidebo faciem Dei?* Quapropter citius & ipsi inuocemus, non velut ille vocabat sponsam qui sponsum ipsius est & Dominus ac herus, & rex & Deus & propugnator: sed velut serui Dei nos inuocemus, & eadem quæ ipse protulit, dicamus, *Veni de libano sponsa, quoniam tota pulchra es, & macula non est in te, paradisi magni opificis, ciuitas*

ciuitas sancti regis, sponsa immaculata CHRISTI, uirgo casta, soli uiro in fide desponsa, illustris & promicans uelut matutinus aer ac aurora, pulchra ut luna, electa ut Sol, pauper qualis est ab ordinato exercitu, quæ beata prædicaris à reginis, & laudibus celebraris à pellicibus, quæ à filiabus laudaris, ut in albata, & in dilectum tuum inuiteris, quæ ugenta spiras, quæ à deserto ascendis, uelut uirgula sumi qui prodit à sufficitate myrrhæ & thuris, & de omnibus pulueribus ugentarijs, qui dedit sibi boni odoris fragrantiam, quæ conspiciata dixit, ugentum euacuatum est nomen tuum. Propterea iuuenicula dilexerunt te, quæ itas à dextris regis, induta fimbrijs, deauratis variegata, quæ nihil tenebrosum habes, aliquando quidem denigrata, nunc autem pulchra & inalbata: quo in te constituti à negocijs hæreseon, quæ nos præcellerunt, odiosissimi quiescamus, & à tempestuosis earundem moribus quiescamus, & in te sancta mater nostra Ecclesia, et in sancta tua doctrina, et sancta ac sola Dei fide in veritate refrigeremur. Ceterum incipio de hac sancta ciuitate Dei miracula narrare. Nam quæ glorificata dicta sunt de ipsa, uelut ait Propheta, *Glorificata dicta sunt de te ciuitas Dei: nemo hominum assequi potest, ab incredulis aut sunt aliena credentibus aut hoibus ex vere pijs, ex parte, et in perfectionis promissione ab ipso forum Domini exhibebuntur in regno cœlorum, ubi ipsa sancta uirgo et heres cum proprio sponso, in cœlo fortem ac hæreditatem habet.* Et primum quidem Deus, qui Deus nobis est in omnibus, existit his qui ex sancta hac Ecclesia geniti sunt. Hæc enim prima demonstratio est de veritate, et fundamentum fidei solius huius uirginis et sanctæ columbæ ac innocentis. De qua Dominus in Spiritu Solomoni reuelauit in Cantico canticorum, et dixit: *Sexaginta sunt reginae, & octoginta pallacæ, & iuuenicula quarum non est numerus. Vna est columba mea, perfecta mea,* cum additione uocis: *Mea, et Mea.* Ipse enim est columba, et ipse perfecta, uelut alia dicantur, et non sint, ipsa autem duplex nominetur. Nam de alijs non dixit, octoaginta sunt pallacæ: sed reginis quidem propter gloriosam appellationem, honoris coniunctionem attribuit. Verum de pallacis perfectam alienitatem pronunciauit: quarum numeros quum iuxta figuratam speculationem nominatim expressos accepimus, elaborare in hoc loco cogimur, ut ne quid transgrediamur uelut frigide rem tractantes, sed in ueritate sermone per ueras Scripturas ueris speculationibus expendentes. Numerus enim scriptus uniuersiuusque argumenti minime fallax est, & quod in numero positum est, uanum quid esse non potest, neque uelut ociosum in Scriptura æstimari. Reginae autem sunt, quæ iam antea in genealogiam nomina derant animæ. Quem admodum enim regem comitantur multitudines magnæ, rex autem est caput: sicut quum in corpore multa sint membra, à capite vnus homo numerabitur, sic ab vno rege tota multitudo quæ sub rege est ad vnum reputabitur: Regina itaque appellata est generatio in CHRISIO, non quod omnis generatio siue progenies regnarit, sed quod vna quæ agnouit Dominum, per appellationem uiri causa, regiam dignitatem ac ordinem habeat. Verbi gratia. Adam & tota ipsius generatio regina numerabitur, principatus item ipsius & patriarchatus, qui regnauerunt cum his, qui cum ipso fuerunt, propter cognitionem Dei, & primam formationem qua formari dignus factus est: & quod primum penitentiam ostendit, uelut rerum consequentia habet. Deinde post hunc Seth, & vniuersa cum ipso humana natura, & Enos, & Caianan, & Maleleel, & Jared, & Enoch, & Mathusalem, & Lamech, & Noe: his sanctis ex ordine in numero per generationes enumeratis, quorum numerus apud Mathæum indicatur. Sexaginta enim & duæ generationes ac patriarchatus apud ipsum habentur, per nomina præstantiorum uirorum, qui cognitionem Dei habuerunt, aut propter aliud recte factum regie gloriæ ac fortitudinis participes fuerunt. Catalogus numeri habetur vsque ad CHRISII aduentum. Ab Adam enim vsque ad Noe præterierunt generationes decem. Et à Noe vsque ad Abraam alia decem. Ab Abraam uero vsque ad Dauidem generationes quatuordecim. A captiuitate vsque ad CHRISIVM, generationes quatuordecim: ut sint ab Adam vsque ad CHRISIVM sexagintaduæ generationes. Quæ sanæ sexaginta per compendium numeratæ sunt. Nam quum & in deserto septuagintaduæ stirpes palmarum essent, septuaginta nominantur: & septuaginta in montem uocatis, reperiuntur septuagintaduæ, cum Elad & Modad: & septuagintaduæ fuerunt qui interpretati sunt tempore Ptolemæi, uerum compendij gratia solemus dicere interpretationem septuaginta. Sic etiam nunc sexaginta reginae, ut puto dictæ sunt, exemplo superno & inferno numero, propter medium sexaginta numerum, ad figuras & allegorias perfectæ speculationis. Nam per sex decadas contingit, ut expleatur circuitus sex dierum, quo coniungantur ab vnaqua; generatio sanctæ animæ quæ in Deo regnauerit secundum fidem. Hinc enim etiam sex hydræ reperiuntur in Cana Galilææ lapideæ, quæ ubi defecissent exhaustæ, rursus implebantur, capientes in se singulæ metretas siue amphoras duas aut tres, mensuræ ueteris ac noui Testamenti, & plenitudinis ipsius Trinitatis: quæ sanæ ab aqua in uinum meracum transmutatæ sunt, ad exhilarandas nuptias & filios hominum impletæ. Hinc enim sexangulare uocatur apud externam philosophiã, quod per ternarium ac septenarium, ad numerum viginti vnus mensuratur. Cuius sexanguli significatio, est impletio uniuersi spacijs ac amplitudinis quæ uidetur, eo quod quadrifariam habet quadrangulum, & fulcrum ac superni fastigij tetrum, senarium numerum efficit. Cæterum ut ne latius extendam sermonem, rursus hæc dicta sufficere arbitror de sexaginta reginis vsq; ad CHRISII aduentum, hoc est sexaginta generationibus numeratis. Post CHRISIVM uero vsq; huc generationes deinceps sunt, uelut ipsi Domino soli cognitum est. Non enim amplius secundum generationes prolati sunt ab aliquibus numeri, aut digesti ac distincti, eo quod ob signatus est huiusmodi argumenti numerus, & conclusus per harum reginarum numerum, vsq; ad ipsius in carne aduentum numeratum. Deinceps enim posteriores scriptores, aut librorum conditores, aut chronographi, aut historiographi, non amplius generationes numerant, sed regum successiones ac tempora, iuxta numerum annorum uniuersiuusque regis. Quare omnino ualde bene

Ungentum euacuatum.

Ociosum nihil est in scriptura.

Reginarii appellatio, & numerus sexagenarius.

Generatio nã ab Adã ad Christum catalogus anni 6200.

Numerus integer redundante relicto eodẽ pedij gratia.

Sexangulum librato.

Annorum post Christum ratio

Pellacæ ratio.

Abraam filiorum al- legoria.

Magorum dona unde fuerint.

qui prudens est, cognoscere potest, quod & ab hac quæstione ac argumētō, vniuersum tempus seculi est in sexagintaduas generationes, vltiq; ad CHRISTI numerum eo quod nō amplius post CHRIS- TUM, iuxta hoc propositum, mundi tempora per genealogias numerantur: qui mundus in vna co- unitione perficitur, quæ iuxta immutabile bonæ voluntatis Dei firmamentum cognoscitur. Quare ab eadem & sæculi consummatio abbreviatur, & transitus ad futurū seculum impletur. Quapropter dicit, *Vna est columba mea, perfecta mea*: tanquam vltiq; ad ipsam omnia perficiatur, & tēpora & tem- porum partes, anniq; ac generationū intervalla, siue secundum reges, aut cōsules, aut olympiadas, aut principatus mundus seipsum numerauerit. Octoginta porro sunt pallacæ in medio reginarū, & ante regnum in carne, hoc est fidem, & ipsam hanc nympham spōsamq; ac virginem immaculatam, & co- lumbam: quæ sola est matri ac genitrici. Ecclesia enim est ab vna fide genita, generata autem per Spi- ritum sanctum, vna soli & vni genitrici. Et quotquot post hanc venerūt & ante ipsam, pellices nomi- nantur. Quæ sanē in totum non alienæ factæ sunt à testamento & hæreditate, non tamen dotatæ à Verbo, neque susceptionē sancti Spiritus adeptæ: sed solum cōiunctionem sub conscientia ad verbū natæ. Bene enim interpretatus est Hebræus pellicem, dum dicit: *Pheleg est ha: Pheleg enim signifi- cat vxorem, est ha dimidium, quasi dicat dimidium vxoris. Quantum equidem ad Dominum attinet, omnes vocauit ad libertatem Lux ipsa, dum ait, Donec habetis lucem uobiscum, in luce ambulate. Et san- ctus Apostolus dicens, Vos autem dii estis filij, & filij lucis. Et rursus in diuina Scriptura, Qui facit ma- la, odit lucem, & non uenit ad lucem. Sic etiam pellices nō in cōspicuo, neque in perfectione, neque cū dote ducuntur à viris, etiam si enim cōiunctionem habuerint eadem ac corpora virorum, non tamen liberæ vxoris honorem & appellationem ac firmitatem, & dotem & sponfalorum dotationem ac in- genuitatem habere possunt. Pellices itaq; sunt hæreses consequenter numeratæ, velut supra dixi octo- aginta. Nec vero miretur quis, si etiam alijs nominibus vnaquæque harum appellatur in singulis re- gionibus. Sed & illud obseruandum est, quod vnaquæque hæresis sæpe rursus seipsam in multas par- tes fidit, & in varia nomina scissa est. Nō enim est hoc mirum, sic enim res se habet. Octoginta vero vnius numerū reperimus. Vnius quidem, propter vnā ab omnib; distinctā, quæ soli spōso obtigit, & quam ipse conficitur tali appellatione, nempe, *Vna est columba mea, & perfecta mea*: tanquā omnes pel- lices degeneres sint, & nō in innocentia mensurentur, neq; in castitate ac mansuetudine. Sunt quidē igitur ab initio coniunctæ Barbarismo & Scythismo, vltiq; ad prædictos Massalianos septuagintaquæ que numero: & Græcismus, ex quo Græcæ hæreses: & Iudaismus, ex quo Iudaicæ: & Samaritanæ, ex quo Samaritanæ: ita vt his tribus ad numerū septuaginta septem appositis, octogentarius numerus im- pleatur, & vna supersit, hoc est sancta catholica Ecclesia, & Christianismus reuera ab initio appella- tus, & cū Adam, & ante Adam, & ante omnia sæcula cum CHRISO, voluntate Patris & Filij & Spi- ritus sancti: & cum omnibus qui secundum generationes Deo placuerunt, creditus, & in ipsius aduē- tū in mundo clare reuelatus: & nunc post hæreses hos omnes, pellices videlicet, rursus à nobis iuxta orationis cōsequentiā celebratus. Ipsum enim Verbum in canticis sic ex ordine numerauit, *Sexagi- ta reginæ dicens, & octoginta pellices, & iuenculæ* quarum nō est numerus. Vna autem est, inquit, columba mea, perfecta mea: vna est matri ipsius, electa genitrici ipsius. Et postea ostēdit quomodo a- pud omnes reperietur, velut honoratior & præstantior omnibus existens, & omnibus imperans, & ipsi sola electa. Cuius liberi hæredes regis & liberi veri, vt pote filij promissionis, & non filij ancillæ, neq; pellicis, neq; aliarum sine numero positarum. Tamen si enim à Chettura pellice habuit Abraam filios tamen nō sunt cohæredes cum Isaac filij Chetturæ: dona vero acceperunt legati nomine, quo si- gura maneret in allegoriā Verbi, vt ne quis desperet à vocatione CHRISTI. Nam dona quæ dedit Ismaeli & filijs Chetturæ, figura erant futurorum bonorum, ad conuersionem animarum ad fidem & veritatem. Ipsi equidem Agar ancillæ & ab Abraam eiectæ: vt quæ seruiebat infra in Hierusalem cū filijs suis, de qua dictum est, *Abieci matrem uestram*: & rursus *Dedi libellum repudij in manus ipsius*: huic ancillæ Agar inquam, magis significanter ob spem reditus, vtrē aquæ dat: quo lauacri regenerationis vim ostendat datam esse incredulis ad donū vitæ, & ad conuersionem omnium gentium ad veritatis agnitionem. At filijs Chetturæ dona erant, pecuniæ præsentis, aurū & argentū ac vestitus: & in myste- rio conclusit Abraam in peris, thus & myrrham & aurū regum Sodomorū & Gomorhæ: quādo Cho- dologomor & Bara ac reliqui, captiuitatem à Sodomis & Gomorhis ac reliquis acceperunt, & e- quos deprædati sunt, & hominum multitudinem captiuam abduxerunt, & ab vnoquoq; opulentiam pecuniarum, & aliarum rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abraam tunc à cæde regum & neque auertere ea quæ iam Deo destinata erant, ausus fuit, sed dedit ipsam cum alijs dono filijs su- is ex Chettura, velut in traditionibus Hebræorum reperimus. At vero in CHRISO aduentu quū iidem filij Abraam ex Chettura, eiecti essent ab Abraam, & discessissent, & habitassent in partibus Arabicis Magodiæ regionis: Magi qui ex successione seminum illorum descenderunt, eadem dona in participationem eiusdem spei, CHRISTO in Bethlehem obtulerunt, quando stellam conspicati venerunt. Quorum donorum manifestam certitudinem Propheta declarat dicens, *Priusquam nouerit puer uocare patrem aut matrem, & capiet vim Damasci & spolia Samariæ contra Regem Assyriorum. Hæc enim à Damasco, in tēporibus Abraæ, velut antea dixi, à regibus qui venerant, accepta sunt & à Samaria. Quando igitur accepit ipsa priusquam nosset uocare patrem aut matrem? quando venerunt Magi, & aperuerunt peras suas, siue thesauros, velut aliqua exemplaria habent, & obtulerunt myrrhā & thus & aurū? Et vides quomodo veritatis ratio ac cōsequētia se se habet? Quod hæ hæreses pellices sunt, & filij ipsarum dona acceperūt vt quæ nomē solū acceperint, & nomine solū CHRISO appella- tæ sint, & paucos ex diuina Scriptura sermones susceperint, vt per ipsos intelligat veritatē si velint.**

Si vero

Si vero noluerint, & reflexerint ad Herodem: admonētur enim vt ne reflectant ad Herodem, sed per aliam viam redeant in patriam suam: & non fecerint imperata, frustra fuerunt ipsis dona, velut illis aduentus fuisset, si reflexissent ad Herodē: eo quod similiter adulterent eadē hæreses diuinarū Scri- pturarum doctrinas. Hæc igitur sunt octoginta pellices, quarum hic numerus habetur expressus. Et il- læ reginæ sunt animæ secundum generationes numeratæ, hoc est viri & patriarchæ, Iuenculæ vero, *Iuencula rum innum- merarum appella- tio.* quarū nō est numerus, sunt in reliquis per totū mundū philosophijs, & vniuersiufq; animæ cōuersa- tionibus, ita vt alia laudata sit, alia non. Quis enim numerauerit mundi huius differentiam? Quot enim alia apud Græcos, post prædictas quatuor manifestissimas, non sunt exortæ? Et adhuc post illas hæreses, & sequentes postea, in vniuersiufq; mente in opinione iuuenili ac temeraria, sunt animæ ac opi- niones ex ordine subiungam, quum multi sint qui ad noticiā nostrā peruenerunt, & multesima pars eorū qui in mundo sunt, existant. Et sunt quidē ex Græcis hæreses hæc, inter quas primam posuerim ab initio Thaletis Milesij sententiam ac opinionem. Ipse enim Tales Milesius vnus de septē Sapien- tibus, principium omnium rerum pronunciauit aquam. Ex aqua enim omnia esse dicit, & rursus in aquam resolui. Anaximāder Praxiadæ, & ipse Milesius, infinitū dixit esse vniuersorum principū, ex hoc enim omnia fieri, & in ipsum oia resolui. Anaximenes Eurytata, & ipse Milesius, aerē vniuersi principū esse dicit, & ex hoc oia fieri, & in ipsum rursus resolui. Anaxagoras Hegefibuli Clazome- nius, principia rerū Similaritates esse dixit. Archelaus Apollodori, aut secūdū aliquos Miltonis, A- theniēsis aut Physicus, Ex terra oia facta esse dicit, hæc enim principū vniuersorū est, velut dicit. So- crates Elmagli, aut Sophronisi, & Phænaretos obstetricis, moralis philosophus: dicit, oportet hofem solū ea quæ circa ipsum sunt, inuestigare, plura verō nō. Pherecydes & ipse terrā dicit ante oia factā esse. Pythagoras Samius Mnesarchi filius, Deū dixit esse vnitatē, & sine hac nihil factū esse. Dixit itē, nō oportere sacrificare dijs animalia, neq; comedere qd de animatis, neq; fabas: & sapiētes nō bibere vinū. Dixit itē, quæ infra Lunā sunt, oia esse passibilia, quæ verō supra Lunam, passibis exortia. Dixit insuper, trāsire animā in multa corpora. Præcepit discipulis suis silentiū ad quinquēniū, & postremū Deū seipsum appellauit. Xenophanes Orthomenis Colophonī, ex terra & aqua dixit oia fieri. Esse verō omnia velut dixit, nihil veri. Sic rectū nobis obscurū est, opinio verō in omnibus versatur, maxi- me obscuris. Parmenides Pyretis filius, Eleates genere, & ipse infinitū dixit esse principū omnium. Zeno Eleates cōtētiosus æqualiter cū altero Zenone, terrā immobilē dicit, & nullū locū vacuū esse. Et dicit hoc modo, Quod mouetur, aut in loco mouetur in quo est, aut in quo nō est. Et neq; in quo est loco mouetur, neq; in quo nō est. Nō ergo quicquā mouetur. Melissus Ithagēnis, Samius genere. Vnū infinitū, esse vniuersum dixit, nihil autē firmū esse naturā, sed omnia esse incorruptibilia in po- tētia. Leucippus Milesius, iuxta quosdam verō Eleates, & hic cōtētiosus, in infinito etiā ipse vniuer- sum esse dixit. Iuxta imaginationē autē & apparētiā omnia fieri, & nihil secūdū veritatē, sed sic appa- rere velut remū in aqua. Democritus Damasippi Abderita, mundū infinitū dixit, & super vacuū po- situm esse. Dixit item vnum finem esse omnium. Et laticiam optimum esse, tristitias verō terminos maliciæ. Et quod iustum esse videtur, non esse iustum. Iniustum autem contrarium naturæ. Inuentū enim malum leges dicebat. Et non oportet, inquit, Sapientem legibus obedire, sed libere viuere. Me- trodorus Chius dixit, neminē quicquam scire, sed hæc quæ exacte cognoscere nos putamus, non sci- mus. Neq; sensibus attēdere oportet, inquit, omnia enim in apparētia sunt. Protagoras Menādrī Ab- derita dixit Deos nō esse, neq; omnino Deū existere. Diogenes Smyrnæus, aut vt alij, Cyrenæus ea dem quæ Protagoras asseruit. Pyrrhon ab Elide, aliorum sapientum dogmata collegit omnia, & op- positiones contra ipsa scripsit, confutans ipsorum opiniones, & nullū dogma probabat. Empedocles Metonis Agrigentinus, ignē & terrā & aquam & aerem, quatuor primogenita introduxit elemēta, & dixit, Inimicitiam esse primum elementum. Separata enim erant prius, inquit, nūc autem cōiuncta sunt, velut ait, cōtracta mutua amicitia. Duo igitur sunt secūdū ipsum principia & virtutes, inimicitia & amicitia, quarum altera vnit, altera diducit. Heraclitus Blefonis Ephesius, ex igne omnia esse dixit, & ignem rursus resolui. Prodicus quidam quatuor elementa Deos vocat, deinde Solem & Lu- nā. ex his enim omnibus vitalitatem esse dicebat. Plato Atheniensis tria principia posuit, Deū & ma- teriam & formam, mundum autem factum & corruptibilem esse. Animam verō ingenitā & immor- talem ac diuinam dicit. esse autem ipsius partes tres, rationalem, irascentem, & concupiscentem. Di- xit autem, Nuptias & vxores oportet omnibus communes esse, & nullum priuatim vnā vxorem ha- bere, sed volentes cum volentibus cōmisceri. Aristippus Cyrenæus, hic gulæ & voluptatibus dedi- tus, voluptatē finē animæ dixit. Et quisquis delectatur, hic felix est, qui verō non delectatur, miser & infelix, velut ipse ait. Theodoros Atheos, hoc est impius cognominat; dixit, nugæ esse sermones de Deo. Putabat enim non esse Deū, & ea propter hortabatur omnes ad furta, periuria, rapinas, & vt ne quis pro patria moreretur. Dicebat enim vnam patriā esse mundū. Et bonum dicebat solum felicem. fugiendū autem infelicem, etiam si sapiens esset. Et præferendum esse stultum, diuitem existentē & inobedientem. Hegesias Cyrenæus dixit, neq; amicitiam, neq; gratias esse. non enim existere ipsas di- cebat. Sed si quis indiget, gratiā habet. Et cui est felix rerum successus, is beneficus est. Dicebat item malo viro vtile esse viuere, sapienti verō mori. Quare quidem suaforem mortis ipsum vocarunt. An- tisthenes ex matre serua Thracensis, ipse verō Atheniensis, primum Socraticus, deinde Cynicus dixit, Non conuenire emulari mala aliorū aut alienas turpitudines. Muros ciuitatū dixit non esse securos, propter internum proditorum. Animæ verō muros esse incōcussos & infractos. Diogenes Cynicus à Sinope vrbe Ponti, per omnia cum Antisthene versabatur, & dixit bonum omni sapienti tolerabi- le esse.

Iuencula rum innum- merarum appella- tio.

Thaletis Milesij hæ- resis.

Philoso- phorū hæ- resis.

le esse, alia vero omnia nihil quam nugae esse. Crates à Thebis Bœoticis, & ipse Cynicus, dixit libertatem esse inopiam. Arcehilus dixit, Deum solum assequi posse veritatem, hominem vero non. Carneades in eadem cum Archelao opinione fuit. Aristoteles Nicomachi, iuxta aliquos Macedo à Stagiris, iuxta alios Thrax genere, dicebat duo principia esse Deū & materiā, & quæ supra lunā sunt, diuinæ, prudentiæ esse, quæ vero infra Lunā, extra providentiam esse, & latrone quadā temeraria ferri prout contingit. Esse autem duos mundos, supernū & infernum: & supernū quidem incorruptibilem, infernum vero corruptibile. Et animam perfectionem corporis dicit. Theophrastus Epheus, Aristoteles opiniones sequutus est. Strato ex Lamplaco, Calidam essentiam vniuersorum causam esse dixit. Infinitas autem dicebat esse mundi partes, & omne animal negauit vim opinandi habere. Praxiphanes Rhodius eadē quæ Theophrastus sensit. Critolaus Phasilita, eadē quæ Aristoteles sensit Zenō Citienfis stoicus dixit, non oportere ædificare templa Deis, sed Deum in sola mente habere, imò potius mentem Deum putare. est enim immortalis. Morientes autē bestijs obijci oportere, aut in ignem mitti. Et mascula venere citra impedimentum vti. Dicebat autem Deum omnia gubernare. Causas autem rerum partim in nobis esse, partim vero nō in nobis. Asserebat item animæ separationē à corpore, & vocabat animam spiritū longæuū, non tamen incorruptibilem per totū ipsam esse dicebat. Consumitur enim à multo tempore in interitum, velut ait. Cleantes bonum & honestū dicebat esse volūtates. Et hominem vocabat solum animam. Et Deos mysticas figuras esse dicebat, & sacras appellationes. Et Solem facerem esse dixit, & mundum mystas, & numine afflatus esse Deorum mysteria ac festiuitates. Persæus eadem quæ Zeno opinatus est. Chrysippus Solentis leges nepharias scripsit. Dicebat enim oportere filios matribus misceri, & patribus filias. in reliquis cōsensit Zenoni Citienfi. Ad hæc vero dicebat & homines edendos esse. finem vero omnium voluptatem esse statuebat. Diogenes Babylonius dicebat vniuersā constare ex voluptate. Panætius Rhodius mundum dicebat immortalem & immutabilem. Vaticinationem contemnebat, & quæ de Dijs dicuntur, tollebat. dicebat enim nugae esse sermonem de Deo. Posidonius Apameus dicebat maximum inter homines bonum esse, diuitias & sanitatem. Athenodorus Tarsensis eadem quæ Chrysippus sensit, & eadem cum Zenone approbavit. Epicurus Neoclis, Athenis educatus, voluptuariam vitam debebat. & nō erubescere publice cum petulantibus mulieribus coire, præterea dicebat non esse Deos, sed solū fortunam gubernare omnia. Et nullum esse in vita liberum arbitrium, neque circa disciplinam, & neque ignorantiam, neque aliud quicquam, sed omnia inuoluntarie omnibus fieri. Et non oportet vituperare quendam, velut dicit, neque laudare, non enim volentes hæc faciunt. Dicebat item non oportere timere mortem. Asserebat autem ex atomis & corporibus impartilibus vniuersā constare, & mūdum infinitum esse. Et hi quidem sunt qui ex Græcis ad nostram noticiam peruenerunt. quo vero sunt apud Barbaros & Græcos Romanosq; ac alias orbis terrarū regiones? Septuagintaduæ inuicidæ philosophiæ species in Indorū sodalitiis habentur, & gymnosophistarū, & Brachmanorū, solis his laudantur: & pseudobrachmanorū, & necyophagorū qui mortua edunt, & eorum qui turpia operantur, & eorum qui velut stupidi non sentiunt de quibus speciatim dicere, & de his quæ ab ipsis abominabilia sunt, superuacaneū arbitror ac indignū, propter multam in hominibus malicie ac operatiōis corruptionem. In Media equidem sex diuersæ hæreses rursus esse dicuntur. quot vero sunt in Aethiopia, & apud Persas, & in Parthia, & Elamitide, & Caspia, & Germanorum regione, & Sarmatia? Et quot in Daunis, aut apud Zichos, & Amazonas, Lazosq; & Iberas & Boosporenos, & Gelos, & Seras, & alias gentes, legum differentiæ philosophiæq; ac hæreseon, & differentiariū innumera multitudo? Sic apud Seras quidem viri crines implicat, & domi desident vngentis delibuti, & effeminati ac vxoribus parati, Mulieres vero vice versa, capillū capitis tondent, viri cingulo se cingunt, & in agro omnia opera perficiunt. Apud Gelos econtra, qui mala faciūt à legibus ipsorū laudantur. Quot autē sunt apud Græcos mysteria & festiuitates? velut Megaralia & Cerealia celebrantes mulieres inter se differunt. Quot alia sunt in Eleusine mysteria Cereris & Proserpinæ, & adytorum isthic turpia facta? mulierū denudationes vt castius loquar, tympanaq; ac placentæ, rhombus item ac calathus & lana cōfecta, & cymbalum, & cyceon potus in phiala præparatus? Quot vero alia apud Pythios Archemori mysteria, & in Isthmis alia Athamantis & Melicertæ de Ino nati? Et quot sunt, qui Phallū siue Priapū circūferunt? & quæ Priapica turpidinis sacra perficiunt? & viri qui Rheam colunt, puerosq; masculos excruciant, & ipsi sine virilibus mēbris vitam degunt, neque viri amplius esse potentes, neque mulieres facti. Item Dionysij alij, qui Curetes & carnū distributionē in sacris habent, serpentibus coronati clamantes ac Euanter Væ væ, illum adhuc Euā à serpente deceptam inuocantes, aut per aspiratam vocem ex Hebraica lingua, serpentem ad suū errorē vocātes. Eua enim citra aspirationē Hebraicis mulierē, cū aspiratione serpentem significat. Et quid dico? Deficiet me tempus narrantem de his quæ nullo numero constant differentijs hominum, tum in virtutibus, tum in vitijs. Quot sunt in Aegyptiorū regione Saturno sacro facientes? qui vinculis ferreis seipos incluserunt, comamq; prolixissimam nutrierunt, & vestitum sordidum ac attritū gestauerunt, & quotidie suos nasos anulo incluserunt ac perforarunt, in Saturni honorē, in vrbe Asto appellata, (est hæc ciuitas Metropolis in Profopitæ appellata præfectura siue regione) in sceleratis festiuitatibus publici cōuentus illorū errororū, & perticas gestantium, & orgia celebrantiū, furiosas nimirum sacrorum demonstrationes præferentium. Exoleti autem sunt hi. Quot autem sunt apud alios? velut hi qui apud Buticum siue ipsam Buto ciuitatem Harpocratem nutriunt instar nutricum: qui senes iam sunt ætate, quiq; in mēsis solennitate imaginarias Ori numinis afflatiōes pficere ex demone coguntur. Vnusquisq; autē ciuis & valde iam senex, vnā cum adolescentibus contribulibus, & alijs ætatis puberibus, sacerdotes eiusdem

Gentium
omniū uariæ religiones ac hæreses.

Euanter
licet.
Heua
serpens.
Aegyptiorū
rū hæreses

dem Ori videlicet & Harpocratis existentes, capite rasi, vnusquisque inquam, fert impudenter seruile ac detestabile puerile signū: & furiosi ac desipientes, & ob hos ludos derisi, ab his qui seipos à demonis præstigijs prudentes exemerunt, sursum ac deorsum nullo detinente feruntur: & puliculis farinæ ac similaginis, atq; alijs eiusmodi confectionibus primum facie oblitū, ita vt in ebullientē lebetem faciem immittant, & à facie, miraculi videlicet gratia, multitudinem fraudulenter extimulent: impertiunt per manum de facie detergentes vnicique petenti, vt particeps fiat, atque hoc sanitate ac medela morborum gratia. At vero Memphitidas, Heliopolitidas, orgia celebrantes, tympanoq; ac tibia fe oblectantes si recentuerim, Corritidæque ac Trieritidas, & quæ in profunda regione & Menuthitide pudorem & statum fœmininum egressæ sunt: ad quantam linguæ molem, aut quam latam commentationem digressus, in prædictum inenarrabilem numerum meipsum immiserō? Tametsi enim immensum laborem in meipsum suscepero, tamen imperfectam horum comprehensionem reliquero. Dicitur enim, Iuenculæ quarum non est numerus. Quot vero in Sai, & in Pelusio, in Bubasto, in Abydo? Quot Antinoi templa & illic mysteria, quot in Pharbeto, quot in honorem Hirci Mendesij, quod in Busitridæ, quot in Sebennyto, quot in Diospoli? Sic alicubi asino in nomen Seth, gigantiss videlicet Typhonis sacra faciunt. Alij Tithranbo, (Hecaten interpretantes) alij Senephrthy, alij Thermuditi sacra faciunt, alij Isidi. Et quot eiusmodi dicere possem, quæ si singula speciatim recensenda essent, quantum temporis requirant? Quapropter vndiquaque verus sermo deprehenditur, quod sunt iuenculæ quarum non est numerus. Sunt porro rursus etiam alia multa mysteria, & hæresiarum ac sectariorum, quorum participes sunt apud Persas Magusæi, apud Aegyptios Prophetæ appellati, adytorum ac sacrorum & Magorum duces. Apud Babylonios qui vocantur Gazareni, sapientisque ac incantatores. Apud Indos qui vocantur Builei & Barema. Apud Græcos Hierophantæ, & sacerdotum Cynicorum multitudo, & aliorum innumerorum philosophorum principes. Magusæi itaque apud Persas, velut dixi, appellati, simulachra quidem abominantur, & tamen simulachra adorant, ignem & Lunam & Solem. Alij vero sunt rursus in Græcia Myssi, appellati Abij à vita neglecta, lacte equino vtentes, & in totum agrestem regionem inhabitantes. Et quot poterit mens humana colligere tales ac rãtas, & magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot sunt differentie iuencularum, quarum non est numerus, quæ partim laudantur, partim non? Quædam ex propria mente exercitamenta & statuta sibiipsis collegerunt ad vitam degendam, & promissa coma in conspicuo progrediuntur, aliquæ vero in sacco conspicuo. Aliqui vero sancti fratres in sacco & cinere domi desident. Et adhuc aliqui in vitæ cōuersationibus ac excedentibus ieiuniis & labore erga Deum, in iuuenili fortitudine & perfecta erga sponsum conscientia perficiuntur. Aliqui vero, velut dixi, non recte, sed iuxta quadā mentis præsumptionē, tyrannicè præter veritatem iuueniliter agunt. Quemadmodū Zachæus, qui nuper mortuus est in mōtana circa Hierosolyma regione, qui penitus eum nullo homine preces faciebat, sed ob eandem causam, audenter sancta mysteria contrectabat, & sacrificia quæ laicus esset impudenter tractabat. Alius vero quidam, quisquis tandem ille erat vir, qui vitā summe piæ viuere putabatur, & in monasterio circa deserta Aegypti habitabat, itemq; alius ad Sinæum habitans: qui ex somniis iuueniliter ac fortiter, sed temere egerunt, vt impositionē manuum ad episcopatū susceperint, sederintq; ad ea quæ episcoporum sunt, facere aggressi sint ad se non pertinentia. Alij autē non pauci seipos castrare ausi sunt, præter mandata, nimirū iuuenilis ac robustæ actionis gratia. Alii vero fortiter sibi agere videntur, qui non cōsultis alijs, & præter aliorū morem, velut ab orthodoxis progressi, collegiū sibiipsis contrahere audent. Sed & citra vniuersalis Synodi approbationē, rebaptizare eos qui ad ipsos accedūt, nimirū ab Arianis: quum nodum sit res ex censura Synodi, velut dixi, decisa, eo quod populi sint, hodieq; inter se permixti, & multi quidem sint orthodoxi, verū per simulationē sacerdotibus additi, donec separatio facta fuerit talis blasphemæ hæresis. & tunc cōtra ipsam decretū fiet. Ex his autē qui sic rebaptizant ex proprio iussu, peruenit ad aures nostras, quod vnus sit in Lyciorū regione presbyter. Sunt & alii quorū vnusquisq; per seipsum precatur, & nō cum aliquo in totū, alij vero in vinculis, præter Ecclesiæ statutū. Quapropter in sine totius operis, iuenculas dixi numerū non habere, quæ ex propria sententia sibiipsis iuueniliter præstitūt ad bonū quiddē, vt sapientiæ species perficiāt, prudentiæq; ac fortitudinis, & modestiæ ac iustitiæ, verū iuueniliter agentes ad tyrannidē excedunt, & à veritate seipos euertunt, vt nō sit harū numerus. At vero hæc vnica columba ac sancta virgo, Deū confitetur Patrem & Filium & Spiritū sanctum: Patre perfectū, Filium perfectum, Spiritū sanctum perfectū, coessentialē Trinitatē: non coniunctionem ipsam Trinitatē, imò filiū vere ex Patre genitū, & Spiritū sanctū à Patre & Filio nō alienum: ut sit semper Trinitas, & nunquā additionē suscipiat, & nō habeat quid in seipsa inferius, sed ad vnā vnitatē & vnū principiū Dei & Patris reducatur. Et ex hac Trinitate Patris & Filii ac Spiritus sancti, omnia creata esse, non vt vnquā fuerint, neque simul fuerint cum Deo, neque præxiterint: sed facta sint ex nihilo ad hoc vt sint, à Patre & Filio & Spiritu sancto. Et hunc Patre & Filio & Spiritu sancto dignatum esse apparere sanctis suis in visionibus, prout quisque potuit capere, iuxta potentis deitatis ipsius donum quod largitus est vnicique digno facto, vt nunc quidem patrem viderit, quemadmodum audire potuit vocem ipsius prout capiebat. sicut in ore Esaie dixit, Ecce intellegit filius meus dilectus: hæc est vox patris. Et sicut Daniel uidit antiquum dierum: Hæc est visio patris. Verum sicut in Propheta rursus. Ego uisiones multiplicauit, & in manibus Prophetarum assimilatus sum: hæc est vox filij. At sicut Ezechiel ait, Et accepit me Spiritus Dei, & elecit me in campum: hoc dictum est de Spiritu sancto. Et multa talia dicere licet, quorum ex parte mentione facta in transcurso, ad Ecclesiæ characterem ostendendum duo verba apposuimus, quum sexceta & amplius sint similia his

Antinoi
templa.

Zachæus
hereticus.

Columba
unica.

que in diuinis Scripturis veteris ac noui Testamenti habentur. Et quod ipse Dominus formauit corpus Adam, & inspirauit ipsi spirationem vitæ, creans ipsi animam uiuentem. Et quod ipse Deus dedit legem Moysi, Pater & Filius & Spiritus sanctus, vna deitas. Et quod Prophetæ ab eadem deitate missi sunt. Et quod idem nobis Deus, Iudæorum & Christianorum Deus existens, qui Iudæos vocauit ad iustificationem, eos qui non negant Domini nostri IESU CHRISTI aduentum: & qui saluat omnes qui secundum veram ipsius fidem viuunt, & non negant veritatem prædicationis vere & Euangelicæ ipsius doctrinæ. Venit enim vnigenitus. Et sic habet mater nostra Ecclesia, portus ille pacis feruens ac tranquillus, læticia spirans cyprum vineæ, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorem nobis exoluens, quotidie largiens sanguinem CHRISTI, meracum veritatis. Et quod vere natus est CHRISTVS ex Maria semper virgine, per Spiritum sanctum, non ex femine viri, sed ab ipsa sancta virgine accipiens corpus in veritate, & non in apparentia; carnem vere, corpus vere, cum ossibus ac nervis & omnibus nostris, nihil à nobis euarians, præterquã in sola gloria suæ sanctitatis ac deitatis, & quod est vas sanctificationis ac iusticiæ, citra peccatum omnia perfecte habens. Et quod habuit animam humanam in veritate, mētem humanã in veritate: nõ quod nos affirmemus mentē esse substantiã, velut alij dicunt, sed per omnia non pollutã in peccato: os non mentitũ, labia nõ locuta dolũ, cor quod nõ declinavit ad iritationē, mentē non emotã ad quæ nõ oportet, carnē quæ nõ operata est ea quæ spectant ad carnis voluptatē. Perfectus ex supernis Deus, qui nõ venit vt inhabitaret in homine, sed ipse totus homo factus est, nõ mutatus natura, sed vna cū deitate propriam suam humanitatē complexus, in vtero virginis fuit in veritate, gestatus est debito tempore, natus est genitalis meatu citra pudefactionē, impollute, absq; inquinamētis educatus est, & in vlnas acceptus à Simeone & Anna, gestatus est à Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus est, puer fuit, vir factus est per ætatē, omnia habens in seipso in perfectiōe, in numero annorũ reputatus est, in numero mēsiũ in vtero gestatus est, factus est muliere, factus sub legē. Progressus est in Iordanē, baptizatus est à Ioanne, nõ opus habens lauacro, verum propter consequentiã incarnationis in legē, nõ turbans iusticiam, quo impleteretur, velut ipse dixit, omnis iusticia: vt ostenderet quod verã carnē induisset, & verã humanitatē. Descendit in aquas, dans magis quã accipiēs, exhibens magis quã indigens, illuminans ipsas, potentes efficiens ipsas, in figuram eorũ quæ in ipsis perficienda erant: quo hi qui in ipsum credunt in veritate, & fidē veritatis habent, discerent quod vere homo factus esset, vere baptizatus esset: atq; sic per ipsius assensum etiam ipsi venientes acciperent condescensum ipsius virtutē, & illuminarentur ab ipsius illuminatiōe, vt hic impleatur Prophetæ dictum, in transmutationē virtutis, in exhibitionē salutis virtutis panis à Hierusalem accepti, & fortitudinis aquæ ita, vt hic fortis facta sit in CHRISTO virtus panis, & fortitudo aquæ: vt ne panis nobis fiat virtus, sed virtus ipsius panis. Et cibus quidem est panis, virtus autem in ipso ad viuificationem est. & non vt aqua nos mundaret solum, sed vt in fortitudine aquæ, per fidē & efficaciam ac spem, & mysteriorũ perfectiōe, & sanctificationis nomenclaturã fieret nobis ad perfectiōem salutis. Et quod reuersus est à Iordane, & audierit vocem Patris præsentibus discipulis, ad ostendendũ quis esset, de quo testimonium præberetur. Et quod Spiritus sanctus in specie columbæ descendit, velut in multis sc̄tis diximus, vt ne cõiunctio putaretur ipsa Trinitas, quum Spiritus in propria substantia figuraretur. In sedit autem Spiritus ac venit super ipsum, vt videretur de quo testimonium præbeatur, quo caro sancta, ebara existens & accepta Patri, ex Spiritu testimonium ferret: quo Pater approbator esset ac præco aduētus filij in carne, quo filius verus cõpiceretur, & impleteret quod dictũ est, Post hæc visus est in terra, & cū hoibus conuersatus est. Et quod reuersus à Iordane, manifeste ac vere à diabolo tētatus est in deserto, & esuriit postea propter consequentiã & veritatē aduentus in carne. Et quod elegit discipulos, & prædicauit veritatē, & curauerit morbos, dormierit, esurierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitauit, cæcis visum restituerit, claudos & paralyticos fortes fecerit. Et quod prædicauit veritatem, ipsum Euangelium, regnũ cœlorũ, suã erga homines benignitatē, itemq; Patris ac Spūs sancti. Et quod pro nobis passionē subierit in veritate, in carne, & in perfecta humanitate, passus in veritate in cruce, præfente ipsius deitate, sed non ad patiendum conuersa, sed à passione aliena & immutabili. ita vt duæ hæc cõsequentiæ clarè cõsiderentur, CHRISTO patiente pro nobis in carne, verum passionis exorte manente in deitate: nõ hoīe per se existente, & per se itē deitate, sed simul præfente deitate: nõ patiente aut, propter essentia sinceritatem ac incomparabilitatem: patiente autem ipso in carne, & mortē sentiente in carne, viuente vero semper in deitate, & suscitante mortuos, corpore sepulto in veritate. Et quod exanimis permanserit ad triduum, sine spiratione ac sine motu: inuolutusq; sit in sindone, & depositus in monumento cõcluso per lapidem, & sigillis additis: non cõclusa deitate, nõ sepulta deitate, sed simul cum sancta anima descendente ad inferna, & auferente illine animarũ captiuitatē, frangente stimulũ mortis, perripente claustra & vectes adamantinos, exoluente dolores mortis in propria potestate, ita vt redierit cum anima, nõ relicta anima in inferno, quando neq; caro ipsa viderit corruptionem, quã ipsam deitas semper ipsi præfens excitauit: ita vt surrexerit ipse Dominus & Deus, & Verbum ac filius Dei, cum anima & corpore ac vniuerso organo, cõtinuo ipsius organo in spiritum, ipsum videlicet corpus spirituale existens, quod aliquãdo tactui subiectũ fuerat, & flagris traditũ, voluntaria deitatis voluntate, & tentari à diabolo permillum, ac famem sentire, & somnũ ac erũnam, tristitiamq; ac mœrorē. Ipsum hoc corpus sanctum cõiunctum est de cætero deitati, deitate indefinenter cõiuncta corpore sancto talia passio. Surrexit enim & cõiunxit ipsum in seipsum, in vnum spiritum, in vnam vnitatem, in vnam glorificationem, in vnam suipsius deitatem. Apparuit enim in veritate, & cõtrahatus est à Thoma, & cū Apostolis cibũ accepit, & cohabitauit cum ipsis quadraginta diebus

panis cibus est, virtus panis viuificat.

bus ac quadraginta noctibus. Imò ingressus est foribus conclusis, & ingressus ostendit neruos & ossa, typum clauorum & typum lanceæ: quod ipsum esset vere corpus, & quod coniunctum esset in vnam vnitatem, non expectans amplius vt patitur, non amplius moriens, velut sanctus Apostolus ait, *surrexit CHRISTVS*, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur, passibile impassibile, & passionis exors semper permanens, diuinum cum corpore & anima & tota humanitate. Et quod ipse Deus existens ascendit in cœlos, & seder in dextra patris in gloria, non deposito sancto corpore, sed cõiuncto in spirituale, in vnus deitatis perfectione. Quemadmodum etiam circa nostra corpora futurum est, quæ nunc seminantur animalia, resurgent spiritualia: quæ nunc seminantur in corruptione, resurgent in incorruptibilitate: quæ nunc seminantur in morte, resurgent in immortalitate. Si itaq; nostra corpora sic, quanto magis illud sanctum & inenarrabile, & incomparabile ac sincerũ & Deo cõiunctum: quod vnum de cætero vniiforme, velut etiam in hoc testimonium præbet Apostolus dicens, *Etiã si cognouimus secundum carnem CHRISTVM*, at nunc non amplius cognoscimus: non quod dimit carnem à deitate, sed quod ipsa maneat, & Deo cõiuncta sit, non autem amplius secundum carnem, sed secundum spiritum, velut inquit, sanctificationis, ex resurrectione à mortuis Domini nostri IESU CHRISTI, hunc simul Deum habens passionis exortem ac passum, & sepultum, & qui surrexit & ascendit in gloria, venturus ad iudicandum viuos & mortuos, velut dicit in veritate, Cuius regni nõ erit finis. Etenim credit mater nostra hæc sancta Ecclesia, quemadmodum ipsi vere prædicati est, & vere præfinitum est: Quod obdormiemus omnes ac resurgemus cum corpore hoc, cum anima hæc, cum toto nostro vase atque organo, vt vnusquisque recipiat prout fecit. Quod est resurrectio mortuorum, & iudicium æternum, & regnum cœlorum, & requies iustis, & hæreditas fidelium, & tripudium cum angelis eorum qui fidem seruauerunt, & castitatem ac spem & Domini mandata. Vere in super & prædicatum est, & certò confirmatum est ac creditur, quod alij resurgent in vitam æternam & alij in iudicium æternum, velut scriptum est in Euangelijs. Quæcunque enim dicit Apostolus, & omnes sanctæ Scripturæ, vera sunt: etiam si apud incredulos, & male intelligentes aliter accipiuntur. At nostra est hæc fides, & hoc præmium, & hæc mater nostra Ecclesia, per fidem seruans, & per spem confirmata, & dilectione CHRISTI perfecta, in confessione, in mysterijs, in purgatoria lauacri virtute, nempe, *Euntes baptizate in nomen Patris & Filij & Spiritus sancti*: in nomen diuinæ Trinitatis, in nomenclaturam nullam differentiam habentes, sed quod Deus vnus nobis in lege & in Prophetis, & in Euangelijs atque in Apostolis, in veteri ac nouo Testamento prædicatus est, & annuntiatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus sanctus, non vt cõiunctio sit Deitas, sed Trinitas vere perfecta. Perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus. Vna Deitas, vnus Deus, cui gloria, & honor & imperium, & nunc & semper, & in sæcula sæculorum, Amen. Hæc est fides nostra vitæ opus, hoc fulcrum veritatis, hæc virgo CHRISTI & columba innocens. hæc est vita & spes & confirmatio incorruptibilitatis. Cæterum rogo vos oēs qui hæc læturi estis, vt veniam detis meæ humilitati ac debilitati, & mentis meæ tenuitati, quæ à multo hæreseon veneno obstupuit, & hiat, instar naufragantis & reuomētis, propter austerã verba, per quæ contra quosdam commota inuecta est, dum aliquos scelestos, aut impostores, aut erroneos, aut deceptores appellauit. Nam propter multam veneni molestiam ac vexationem: quamuis hic non noster mos sit, vt aliquos libenter fugillumus: coacti fuimus talibus inuicem impetere verbis, quo mentem quorundam auertemus, ne forte putent nos, ex eo si displicentiam nostram non publicassemus, in reuelando ea quæ ab ipsis dicuntur aut fiunt, partem habere mentis assentientis prauæ vniuersiusque hæresis opinionis. Feci autem iniusticiam quandam nobis impingat, velut victos nos esse putans, & hinc ad fugillandum ac subsannandum progressus. Ostendimus autem in præfatione etiam: de quibus hæresibus dicturi essemus, & in quot libris vniuersum opus distinximus, & de quibus ac quot in singulis libris diximus. Sicut etiam hic rursus mentione facta similiter ostendam, in vtilitatem legentium vnde cunq; hi nobis contigerint. Et sunt quidem libri tres. Tomi septem. Et in primo quidem libro hæreses XLVI sunt, iuxta numerum nominum expressæ, & iuxta seriem primi & secundi vsque ad vltimum locatæ librum. Nam primus liber habet hæreses XLVI, in tribus Tomis. Secundus liber hæreses XXXIII in duobus Tomis, Tertius liber hæreses XI, in duobus Tomis. Omnes itaque vos qui labori nostro collaboratis, & hoc opus studiose ac patienter perlegitis, rogati sitis, dignemini vtilitatem lucrifacere, & molestias hæreseon iniundas ab animo excludere. Non enim in detrimentum reuelauimus, sed ad vtilitatem & cautionem, vt ne in prædicatarum inductionem illecti incidatis. Vbi vero totum laborem percurreritis, aut etiam partes, pro nobis orate, & rogate vt Deus det nobis partem in sancta & apostolica Ecclesia, vera item ac vitali & salutari, & liberet nos ab omni hæresi. Et si quid velut homines vltierius non potentes, ab incomprehensibili & inenarrabili deitate extenti, & velut in angustias redacti, per humanam audaciam coacti, in defensionē pro Deo narrauimus ac protulimus, ignoscite Deo, etiam vos ipsi ignoscite, & rursus pro nobis orate: quo Dominus portionem quam petiuimus, det nobis in sancta sua fide, quæ sola aliena est ab omni contrarietate: & peccatorum nostrorum quæ multa sunt, veniam concedat, in CHRISTO IESU Domino nostro, per quem & cum quo gloria Patri cum sancto Spiritu in sæcula, Amen. Et quæ quidem de fide habet, hæc sola catholica Ecclesia & innocens columba, quæ vna est viro suo, velut dicit: Vna est columba mea, & similiter de innumerabilibus iuuenulis, quarum non est numerus, breuiter diximus. Itemq; de Patris & Filij ac Spiritus sancti cõessentialitate, & de perfecto CHRISTI Traditio in carne aduentu, & de alijs fidei partibus. At verò de statutis ipsius ac traditionibus eiusdem, rursus nõ ratio necessarium

necessarium est me breuibus apponere earundem traditionum formam ex parte. Quaecunque ex natura seruantur, in ipsa & seruata sunt, partim ex præcepto, partim per susceptionem voluntariae proprietudinis seruantur. Deo gaudente ob virtutem suæ doctrinæ. Et primum quidem velut crepido, & vt ita dicam, fundamentum in ipsa est virginitas, quæ exercetur & seruatur à multis, & glorificatur. Sequitur autem ad eandem virginitatem solitudo, apud plerosque vtriusque sexus solitariam vitam degentes. Post hanc continentia super eundem cursum fundata. Postea Viduitas cum omni attentione & impolluta conuersatione. Post hos verò ordines consequuntur. Nuptiæ venerandæ in magno honore, præsertim in vnīs nuptiis permanentes & in obseruatione matorum. Si verò quis mortua ipsius vxore, aut mortuo viro alicuius vxoris, cupit secundam aut secundo copulari, post mortem prioris: vertex autem horum omnium, aut mater, vt ita dicam, genitrix est sanctum Sacerdotium, ex virginibus quidem vt plurimum procedens. Si verò non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus. Si verò non successerint ad ministerium ad solitariam vitam degentibus, de his qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnīs nuptiis viduitatem seruantibus. Nam eum, qui secundas nuptias contraxit, non licet in ipsa ad sacerdotium suscipere: etiam si is qui ab initio continens viduus fuerit, possit habere locum Episcopi & Presbyteri & Diaconi & Subdiaconi. Post hoc sacerdotium deinceps est Lectorum ordo, ex omnibus ordinibus constans, hoc est virginibus, & solitariam vitam degentibus, & continentibus, & viduis, & his qui adhuc sunt in venerando coniugio. si verò fuerit opus, etiam ex his qui post obitum primæ vxoris secundam duxerūt. Non enim est sacerdos ipse lector, sed velut scriba sermonis. Sed & Diaconissæ constituuntur in ministerium mulierum solum, propter reuerentiam, si opus fuerit balnei gratia, aut visitationis & inspectionis corporum. Et ipsæ sint etiam, quæ in vnīs nuptiis continenter se habuerunt, aut ab vnīs nuptiis viduitatem seruauerunt, aut semper virgines sint. Deinde consequenter ab his sunt Eporcissæ siue Eiuatores & interpretes linguæ in linguam, siue in lectionibus, siue in colloquijs. Deinde Laboratores, qui corpora eorum qui obdormierunt, obuoluunt ac cooperiunt, & Ianitores, & tota boni ordinis disciplina. Communiones autem siue synaxes fieri ordinatæ sunt ab Apostolis, quarta & profabbato & dominica. Quarta verò & profabbato ieiunium statutum est vsque ad horam nonam. Nam illucescente quarta, assumptus est Dominus, & profabbato crucifixus est. Et tradiderunt Apostoli vt in his diebus ieiunia fierent: ita vt impleatur dictū hoc, Quum ablatus fuerit ab ipsis sponus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Et non vt gratiam aut beneficium exhibeamus ei qui pro nobis passus est, ieiunium nobis constitutum est: sed vt confiteamur ad nostram salutem Domini passionem, quam pro nobis ipse suscepit: & vt pro peccatis nostris, ieiunia nobis apud Deum suppentur. Et per totum quidem annum ieiunium hoc seruatur in eadem sancta catholica Ecclesia, quarta, inquam & profabbato, vsque ad horam nonam, excepta sola pentecoste, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque ieiunium imperatum est. Cæterum pro communionibus quæ quarta & profabbato, ad horam nonam fiunt, in die Dominica, matutinis horis communiones fiunt. Insuper verò, in quinquaginta diebus Pentecostes, de quibus dixi, non est ieiunium, neque in die Epiphaniarum, hoc est apparitionis & aduentus, quando natus est in carne Dominus, ieiunare licet, etiam si contingat vt sit quarta aut profabbatum. Verum ex bono proposito, pietatis exercitatores in ipsa Ecclesia semper ieiunant, excepta dominica & pentecoste, semper item vigilias agunt. At verò dominicas omnes delicatas ducit sancta hæc catholica Ecclesia, & communionem mane perficit, & non ieiunat. Inconsentaneum enim est in dominica ieiunare. Porro quadragesimam ante septem dies sancti paschatis, similiter seruare solet eadem Ecclesia, in ieiunijs perseverans, dominicis verò omnino non, neque in ipsa quadragesima. Cæterum per sex dies ipsius paschatis, omnes populi in siccorum esu perseverant, pane inquam & sale & aqua tunc vtentes ad vesperam. Sed & pietatis studiosi duplas & triplas ac quadruplas transmittunt, & aliqui totam hebdomadam, vsque ad gallicinium dominicæ illucescentis. Vigilias autem agunt per sex. Rursus verò communionem perficiunt per eandem sex dies, & totam quadragesimam à nona vsque ad vesperam. In quibusdam verò locis quintam solum illucescentem vigilant in profabbatum ac dominicam. In alijs autem locis, cultus diuini dispensationis mysterij in quinta fit, hora nona, & sic cessat, permanentibus ipsis in eodem siccorum esu. In alijs rursus locis non fit cultus diuini dispensationis mysterij, nisi solum illucescente dominica, quando ipsos dimittit circa gallicinium in resurrectionis die ac festiuitate, magna illa paschatis dies, velut statutum est. At verò alia mysteria, de lauacro & internis mysterijs velut habet traditio & Euangelij, & Apostolorum, ita perficiuntur. In his autem qui vita defuncti sunt ex nomine memorias faciunt, orationes ad Deum perficientes ac cultus diuinos, & mysteriorum dispensationes. Matutini etiam hymni in ipsa sancta Ecclesia perpetuo fiunt, & orationes matutinæ, lucernasque simul psalmi ac orationes. Quidam verò ex solitariam vitam degentibus in ipsa Ecclesia habitant in ciuitatibus. Aliqui verò in monasterijs desident, & procul secedunt. Placuit autem quibusdam etiam capillos nutrire, honestæ videlicet vitæ gratia, ex propriæ mentis inuento, non ex Euangelij præcepto, neque ex Apostolorum traditione. Nam sanctus Apostolus Paulus hunc habitum amputauit. Sunt præterea aliæ præminentes vitæ conuersationes, quæ in eadem sancta catholica Ecclesia seruantur, eorum inquam, qui ab omnibus carnibus abstinent, quadrupedibusque & volatilibus ac piscibus, ouo item ac caseo, & alia diuersa vitæ instituta. Nam vnusquisque secundum proprium laborem accipiet mercedem. Et quidem sanè abstinent ab omnibus his, aliqui verò à quadrupedibus solum, volatilibus verò & reliquis vescuntur. Alii verò à volucribus abstinent, vtuntur autem ouis & piscibus. Alii neque ouis vescuntur, alii piscibus solis. Alii etiam à piscibus abstinent, caseo verò vescuntur. Alii autem neque caseum sumunt. Iam verò adhuc alii etiam à pane abstinent, alii etiam ab arborum

Virginitas
Solitudo
seu monachatus.
Continentia.
Viduitas.
Nuptiæ.
Sacerdotium.

Lectorum ordo.

Diaconisse

Eporcissæ
Laboratores.
Ianitores.

Communiones.
Ieiunia
statuta.

Pentecoste.

Natalis domini.

Quadragesima.

Siccorum esus.

Baptismus
Mysteria
interna.

Defunctorum ratio.
hymni orationes.

Religiosorum uarietas.

arborum fructibus duris ac nucibus, & à coctis. Multi vero etiam humi dormiunt. Alij neque caliamenta induunt. Alij sacum gestant occultum, qui videlicet recte gestant propter virtutem & penitentiam. Indecorum enim est in conspicuo sacco prodire, quemadmodum aliqui faciunt. Indecorum est item, velut dixi, in vinculis prodire, velut quibusdam visum est. Plerique autem à balneo abstinent. Et quidam vitæ renunciarunt, artesque tenues & nullius negocij sibiipsis excogitauerunt, vt ne ociofam vitam degant, neque panem grauatum comedant. Plerique vero in psalmodijs, & assiduis orationibus, lectionibusque sacrarum scripturarum, & secessibus exercentur. Cæterum de hospitalitate & benignitate erga homines, elemosynasque, in omnes, huius sanctæ catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ fructus omnibus prædicatus est. At vero lauacrum habet pro inueterata circumfisione in christo. Quiescit in magno sabbato. Abstinet à societate omnium hæreseon. Reprobat omnes scortationes & adulteria, & petulantiam atque idololatriam, & eadem & omnem iniquitatem, & Magiam, & veneficium, astronomiam, vaticinationes, tremorum obseruationes, incantationes, amuleta, quæ appenduntur aut alligantur, & phylacteria quoque appellantur. prohibet theatra & ludos equestres, & venationem, muficos item, & omnem maledicentiam ac detractionem: & omnem pugnam & blasphemiam, iustitiamque ac auaritiam & vsuram. Negociatores non recipit, sed inferiores omnibus dicit. Oblationes accipit à non iniustis, neque inique agentibus, sed à iuste viuentibus. Preces autem assidue imperat cum omni sedulitate ac prolixitate & geniculatione in ordinatis diebus, noctu atque interdiu ad Deum effundere. In quibusdam autem locis etiam in sabbatis communionem faciunt, non vbi que autem, sed apud Acremonas. Seruatur ac cauetur, vt ne quis omnino iuret, neque conuicietur, neque detestetur ex præcepto ipsius Saluatoris. & vt neque quis mentiatur quatum eius fieri potest. Plerique vero vendunt bona sua ac possessiones, & dant pauperibus. Hic est character & forma huius sanctæ catholicæ Ecclesiæ, cum ea quam antea declarauimus, fide. Et hæc statuta ritusque ac traditiones in ipsa habentur. Hic enim est character Ecclesiæ, à lege & Prophetis, Apostolisque ac Euangelistis collectus, velut ex multis odoriferis virgultis ac medicamentis antidotis bona, ad salutem ventium præparata, ex voluntate Patris & Filij & Spiritus sancti. Hi sunt characteres reuerentia ac castæ huius sponsæ christi. Hæc est dos & testamentum hæreditatis, & voluntas sponsi ipsius, cum celestis christi Domini nostri: per quem & cum quo, gloria Patri, honor & imperium, cum sancto Spiritu in sæcula sæculorum, Amen. Omnes fratres apud nos salutant vestram præstantiam, maxime Anatolius, qui per notas ac chartas, hoc contra octoginta hæreses opus, multo labore & magna diligentia ac promptitudine exarare ac emendare dignatus est: & simul Hypatius venerandissimus syndiaconus ac comminister, qui transcriptionem de chartis in quatuor exemplaria fecit. Pro quibus orate dignemini vos venerabiles ac charissimi reuera fratres. Pax Domini nostri iesu christi & gratia & veritas, secundum ipsius mandatum, cum omnibus vobis optimarum rerum studiofissimi ac dilectissimi fratres. Amen.

Finis septimi & ultimi Tomi, vniuersi operis D. Epiphaniij, Patris
narij appellati, & contra octoginta hæreses conscripti, Iano Cornario Medico Physico
Interprete.

Anatolius

DIVINI EPIPHANII EPISCO

PI CONSTANTIAE CYPRI, EPISTOLA SIVE LIBER,
AVT SERMO ANCORATVS APPELLATVS, DOCENS DE
vera fide Christiana.

IANO CORNARIO MEDICO
Phyfico interprete

LIBRI ANCORATI APPELLATI
argumentum.

Divinus hic & magnus pater noster Epiphanius, ex Eleutheropoli in Palestina originem traxit, ubi etiam pater fuit monasterium solitariam vitam degentium. Primam autem exercitationem in studijs pietatis fecit profectus in Aegyptum, & commoratus est ibi usque ad reditum in uigesimo etatis suae anno, quo rursus in uicinos Eleutheropolitarum urbis locos redijt, & in ipsis monasterium edificauit. Ancoratus autem appellatus est ipse liber, eo quod instar ancora ducit mentem de uita & salute perferentem, propterea quod compositio ipsius multas fidei partes complectitur. Nimirum eam quae est de patris & filij, & spiritus sancti coessentialitate, & eam quae est de perfecto CHRISTI in carne aduentu. Item de resurrectione mortuorum, & uita aeterna, simulque de iudicio carnis & animae. Item contra simulachra & haereses ex parte, tum Iudeorum, tum aliorum. Continet autem & octoginta haereson nomina, & aliarum in diuina Scriptura quaestionum declarationem. Scriptus est ad eos qui in Suedris Pamphyliae debebant, & per epistolas hoc ab ipso petierant: quae epistole ea de causa hic ante libri tractationem praeposita sunt. Facta autem sunt haec nonagesimo anno à Diocletiano, Valentis anno decimo, Gratiani sexto.

EPISTOLA SCRIPTAE PAM

PHYLIA EX VRBE SVEDRORVM, ATARSINO ET MATIDIO ATQVE ALIIS PRESBYTERIS, AD SANCTVM EPIPHANIVM. in qua petunt de fide in patrem & filium & sanctum spiritum edoceri, & de alijs eiusdem fidei partibus.

DOMINO in Deo venerando episcopo Epiphanio, Matidius & Tarsinus nouelli presbyteri catholicae in Suedris Ecclesiae, in Domino gaudium. Variè solet turbas cedere inimicus hominum diabolus, & propria semina contra simplices suos perfeminare, praesertim eos qui nondum in fide sanctae Trinitatis sunt confirmati. At solidum fundamentum, velut scriptum est, stat habens hoc sigillum: Nouit enim Dominus eos qui ipsius sunt. Caeterum ad omnia laeues haeretici, omnia contra IESVM blasphemia, alio modo in Deum impietatem declarant, contra sanctum spiritum propriam linguam magnificantes, & iniustitiam in altum loquentes. Attamen quamuis innumeris commotis, ipsi per gratiam Domini in sana fide stamus, in nullo omnino re à recta & sana doctrina emoti. Et multi ex his qui seducti esse putati sunt, rursus conualuerunt, ac firmitatem adepti sunt, tum per literas memorabilis ac beati episcopi Athanasij, tum per pietissimum comministrum tuum Proclianum. Quandoquidem verò reliquae malae doctrinae apud quosdam adhuc restant, oportet & has per vos peritos agricolas in bonam oleam inseri, aut peccatus excindi. Huius gratia ad pietatem tuam scribimus ac rogamus, ut pietas tua literas ad nostram Ecclesiam exarare dignetur, & rectam ac sanam fidem per latiore narrationem exponere: quo possint etiam simplices, & adhuc circa fidem ambigentes, per sacras tuas literas confirmari, & inimicus Ecclesiae diabolus per sanctas preces tuas pudore affici atque confundi. Vale venerandissime.

Athanasij
suis.
Proclianum.

EPISTOLA SCRIPTA A PALLADIO EIVSDEM VRBIS
SVEDRORVM MAGISTRATV, ET MISSA AD EVNDEM
sanctum Epiphanium, in qua etiam ipse de iisdem petit edoceri.

DOMINO animae meae in Deo venerando episcopo Epiphanio, Palladius in Domino gaudium. Qui magnum ac amplum transeunt mare, quandoquidem tranquillulus ventus nauem dirigit, parum de portibus ad ripas litis curiosi sunt, putantes citra laborem transituram esse nauem. Vbi verò contrarius & vehemens inspirarit ventus, qui fluctus in altum vndique attollit, & nauem vndis obrundit, tunc sanè tranquillum desiderantes portum, & omnes circumlitam terram circumspicientes, nusquam verò applicare potentes, de caetero ad propinquam, si ita contigerit, insulam diuertunt, omni modo salutem sibi ipsi exquirentes. Et ubi ad hanc accesserunt, & sub protectionem obiectorum promontiorum delati sunt, vix tandem à circum circa alluentibus malis liberari ac discedere possunt. Et nos ipsi nunc, o Domine, salutari verbo Dei instructi, & à mundana tempestate nos ipsos liberare volentes, & ad tranquillum CHRISTI portum nauem nostram appellere cupientes, quandoquidem vanas quasdam & temerarias, velut mihi videtur, de sancto spiritu quaestiones ab aliquibus commotas cognouimus, qui asserunt non oportere hunc cum deitate ac dominatione glorificari, sed in ministri ac apostoli gradu locatum esse, & prauiores ac humiliores de ipso opiniones tractant: ob id velut in instabili tempestate & graui fluctuatione detenti, neminem apud nos potentem reperire valentes, qui quaestiones illas dissolueret, & sanam fidem nobis exponere posset: ad tuam pietatem rem deferre coacti sumus, hanc vocem merito etiam ipsi emitentes, Praeceptor serua. Rogamus igitur tuam minime simulatam ac rectam fidem, quam prauia bona fama, & testes fide digni testantur ac praedicant, dignare ad hoc à Salvatore ordinatus, ut preces nostras clementer suscipias, & per sacrum libellum latiore ac clariore narratione sanctae Trinitatis fidem exponas, & hunc ad nos mittas: quo & nos in hac confirmati, ea quorum studio tenemur, assequamur: & hi qui iam in ipsa pijs sunt, exhilarentur, & qui errarunt si id fieri potest sanentur, & Dominus in omnibus glorificetur.

EPI-

EPISTOLA RESPONSIVA

MISSA A SANCTO EPIPHANIO, AD SUPERIORES

QUAE TOTAM DE DIVINA FIDE DOCTRINAM,

quam illi petiuerunt, in seipsa continet ac tractat.

DOMINUS & venerabilissimis fratribus ac presbyteris, Matidio, Tarfino, & Numero, & reliquis omnibus qui sunt vobiscum: Et charissimis filijs nostris Paladio & Seuerino, qui bonum zelum æmulati sunt, & beatam ac desiderabilem vitam sibipsis elegerunt, & recte de fide doctrinæ, & perfecti assensus, qui quod à Salvatore dictum est, implent, *Si vis perfectus esse, vende bona tua, & da pauperibus* & hoc, *Vendebant possessiones suas, & ponebant ad pedes apostolorum: & qui quæcumque comoda & optima sunt, animis suis apponunt*: Epiphanius minimus episcoporum, & qui mecum sunt fratres, in Domino Deo gaudium.

Hypatius.

Iam equidem beatum predicauerim meipsum ò charissimi, quod quum non simus nos sufficiens, ad virtuosam sanctorum & bonorum atque eorum qui zelum Dei susceperunt vitam ac rempublicam: digni simus ab ipsidem stimulari, vt mentem excitemus, & ad vtilitatem incumbamus. Nolite enim semper humilis animus, quiete perseuerare studens, & non vltra eos qui nimium speculantur extendi, illud considerans quod ab Apostolo dictum est, *Vt ne extendat supra mensuram regulæ, quæ dedit nobis Deus*: nunc ad hoc deuenire cogitur. Nam suffragia vndiquaque; firma diuini in vobis zeli, itemque; in alijs idem sentientibus, rectam inquam fidem æmulantibus: & Hypatius filius noster, qui ex Aegyptiorum regione propter hoc ad me venit: omnem segniciem & omnem cunctationem me deponere effecerunt, & nõ amplius continere, neque differre, aut vlli rei postponere, vt de fide vobis scribam, quum requiratis vos & fratres nostri, ea quæ spectant ad vestram salutem, ex diuina ac sancta Scriptura, firmum fundamentum fidei de patre & filio & spiritu sancto, & de reliqua vniuersa in **C H R I S T O** salute, de resurrectione inquam mortuorum, & de vnigeniti in carne aduentu, & de sancto Testamento veteri ac nouo, & in summa de alijs constitutionibus perfectæ salutis. Ego itaque; huiusmodi propositione accepta, quum non pauca essent petitiones fratris Conopis in presbyterio confortis, & comitum ipsius, tum aliorum, tum præstantiæ vestræ, filij charissimi: imò quum & filius noster Hypatius ab Aegypto ad me propter hoc venisset, consona suffragia simul multa videns, punctus animo ac cogitatione, considerationem mecum feci, & visum est mihi prompte animum inducere, iuxta literarum vestrarum petitionem, ad hoc vt indubitanter ego tenuis hanc meam epistolam desidero scriberem. Et valde quidem admiror admirabilem Domini & Dei nostri dispensationem, cui complacuit ob excellentem ipsius bonitatem, omnibus dare sanctum suum spiritum, qui ipsum in veritate quærent. Neque enim impias vestras & vestrorum petitiones per literas ò charissimi duxi, sed motum examinavi, qui ex Dei gratia in vobis incepit. Qui enim in veritate consona & concinna cum beato Petro dicere nouerunt, nempe, *Tu es CHRISTVS filius Dei uiuentis*, hi clarè ab ipso Domino beati prædicabuntur: quemadmodum & sanctus ille beatus prædicatus est, dum audiuit, *Beatus es tu Simon Bar Iona*; hoc est filius Iona: pater enim ipsius Ionas vocabatur, Bar autem ex Hebræa lingua filium interpreta- ri possit. Atque hoc erat vita quam dedit vnigenitus filius discipulis suis, dicens, *Vt habeant uitam in seipsis, & cognoscant solum uerum Deum, & quem misit IESVM CHRIVM*. In eo igitur quod dixit, solum uerum Deum, ad monarchiam & vnus principatum nos duxit, vt ne amplius sub elementis mundi simus seruitute pressi, vt ne amplius deorum multitudo in nobis sit, & ad talem scortationem mentes hominum dispergantur, sed ad vnitatem solius veri Dei. Prima enim scortatio est exco- gitatio simulachrorum, inquit Scriptura. Et quem misit IESVM CHRIVM: **Q**uem IESVM CHRIVM? Verum Deum. Sicut dicit de ipso Ioannes, *Vnigenitus filius, qui est in sinu patris ipse enarrauit. Vnus itaque Deus pater, & solus uerus Deus*, & non secundum effectus deos, quos putauerunt Græci quidam deos, quum non sint dii, sed solus uerus Deus. Nam solus ex solo vnigenitus, & solus spiritus sanctus. Trinitas enim in vnitatem, & vnus Deus, pater & filius & spiritus sanctus. Frangit autem & confertur hic sermo eos qui non digni facti sunt spiritu sancto. Nemo enim potest dicere Dominus IESVS, nisi in spiritu sancto. Etenim nomen IESVS etiam Iudæi dicunt, sed Dominum nõ putant. Et Ariani dicunt nomen, & Deum adoptatum dicunt, & non uerum, quoniam non fuerunt participes spiritus sancti. Nisi enim quis susceperit spiritum sanctum, non dicit IESVM Dominum uerè, & Deum uerè, & filium Dei uerè, & regem æternum uerè. Discant enim qui malam opinionem habent, quod vnigenitus filius Dei non uult omnia de seipso testari. Sic enim dixit in Euangelio, *Si testimonium præbeo de meipso, testimonium meum nihil est. Alius est qui testatur de me. Et quis est alius? qui clamauit ex celo: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est*. Hic uero qui dicit: *Si ego testimonium præbeo de meipso, testimonium meum nihil est, rursus dicit, Et si ego testimonium præbeo de meipso, testimonium meum uerum est. Et rursus, ipsa opera testantur, quæ dedit mihi pater. Et rursus, Moyses scripsit de me, & Moyses testatur de me*: Primum quidem, Si ego testimonium præbeo de meipso, testimonium meum nihil est: quoniam multi glorificant seipso, & testantur de seipsis, quo excinderet gloriationem iactabundorum, & seipso commendantium. Quum uero dicit, *Et si ego testimonium præbeo de meipso, testimonium meum uerum est*: ostendit, quod non humanum est ipsius testimonium, sed quod Deus est uera adstruens suo testimonio, Verus itaque Deus pater, uerus Deus filius, uerus spiritus sanctus, spiritus Dei existens, & spiritus ueritatis, Trinitas in vno spiritu numerata. Nã de patre ipse filius dicit,

Conops.

Bar Iona.

Scortatio priua, cultus simulachrorum.

dicit, *Quo cognoscant te solum uerum Deum*. Fide dignus aut testis est, qui super pectus ipsius recubuit, vnigenitum Deum ipsum appellans. Non apposuit aut vnigenito Deo, Deus uerus: sed de patre scriptum est, uerus Deus, de filio uero, vnigenitus Deus. Et rursus de patre, Lux Deus: de filio autem, Erat lux uera. Et uide mihi exactam scripturarum sinceritatē. Est equidem pater lux, & nõ appositum est de patre, lux uera: de filio uero dixit, Lux uera. & nemo audeat aliter dicere. *Quis enim insanus aut demens, audebit blasphemiam suspitionem: sibijpsi comparare: quum nõ inueniat appositam uocē, uera?* Si enim qui ex ipso genitus est genuinus filius, lux uera est, filij genitor citra ambiguitatem lux uera est, ipse qui genuit ipsum sine principio & sine tempore lucem uerā. Et quæadmodum non audendum est de patre dicere, quod non est lux uera: sed propter pietatem cuius; apud se cogitandum, Nouimus etiã si non sit scriptum, quod est lux uera, & non dubitamus, vt ne percamus. Sic etiam de filio. Scriptum est, quod Deus est filius. & quamuis nõ additum sit, Deus uerus, insaniam nobis ipsis aggregabimus, si ausi fuerimus blasphemare, & non dicere filium Deum uerum. Sufficit enim de vno omnem Trinitatis con- ligationem ferre, & à patre intelligere filium Deum uerum, & spiritum uerum: quum uicissim apposita sint uerisquæ nominibus æquiualentia ueritatis: patri quidē, Deus uerus: filio uero, Deus. Et uice uersa filio lux uera, patri uero lux. quo duas glorificationes de deitate coniungentes, de patre quidē, Deus uerus, de filio aut lux uera: & de patre lux, & de filio Deus: à luce & uoce De, uerā deitatem: à Deus uerus, & lux uera, uerā potētiam ueritatē cõstremur. Similiter etiã de sancto spū. *Si ego abiero, ille ueniet, inquit, spūs ueritatis. Et aplius de seipso. Ego sum ueritas. Et de patre, spūs patris mei qui loquitur in uobis. Et de spū. Spiritus meus stetit in medio uestrum. At spūs ineffabiliter cooperas filio, eicit ipsum in desertum, ut tentaretur à diabolo. Et ipse Dominus, spiritus Domini super me, propterea quod unxit me. Spiritus autem sanctus in prophetis loquens, Hæc dicit Dominus omnipotens, Qui loquitur in prophetis Dominus, qui firmat tonitru, & creat spiritum: tonitru quidem quod resonat in auribus hominum: creans autem spiritum ad operationem pluuiarum, quæ demittuntur à Deo ad terram. Et de creaturis quidem sic dicit, Firmans tonitru, & creans spiritum. Hæc enim creata sunt. Annuncians autem **C H R I S T V M** suum hominibus, non amplius firmans: sed annuncians ipsum hominibus uerè genitum ex ipso, increatum, immutabilem, inalterabilem, qui semper est ex semper existente, qui per Ioannem prædicatus est semper existens. *Qui est, inquit, misit me, dicit Moyses. Et Ioanes, Qui est in sinu patris, ille enarrauit. Existens est filius, existens est pater. Qui est, apud eum qui est, ex ipso genitus. Non coniunctio existens cum patre, non qui incepit esse, sed semper genuinus cum patre. Semper pater qui genuit filium. Non enim vnquam erat tempus quando pater nõ erat pater. Non erat vnquam tempus quando filius non erat patri soli. Si enim erat tempus quando non erat pater: ergo ipse erat filius alterius patris, anteq̃ esset pater vnigeniti. Et qui sibi uidentur pij esse in patrem, perfectè impij sunt. In Deo enim non tempus, non momentum temporis, non punctum, non indiuidua temporis particula, non ictus oculi, non mentis subleuatio recipitur. Sed quantum ascendit tua uita ut filium comprehendas ac credas, simul cogitat & patrem. Nomen enim est significatiuum. Quum enim filium uocaueris, filium dicens, cogitas patrem: à filio enim pater intelligitur. Et quum patre appellaueris, significas filium: pater enim omnino filij appellatur. Quando igitur poteris audere ac dicere, quod pater non erat pater: quo etiam filium audeas dicere nõ esse? Si uero non audes dignitatem apponere patri: nam uox filius in identitate existit, & non opus habet additione, non gloria, non progressu: dice ut ne sis maledicus quicumque; fidem infestas, imò potius teipsum à se depersequeris. sed semper crede patrem sempiternum, qui uerè genuit filium semper uerè existens: tem apud uerè existentem patrem. Filius enim semper, non coniunctio existens patri, non contra- ter, sed filius genuinus ex patre genitus, naturalis filius, non adoptus. filius coessentialis patri, non synusios, hoc est simul essentialis habens: sed homousios, id est coessentialis: hoc est non extra patre genuitus, uelut quidam per cauillum dicunt, adoptione uolentes esse filium, & non ueritate. Colligantia autem est fidei, coessentialis dicere. Si enim dixeris coessentialis, soluisi Sabellij potestatem. Non enim vnus substantiæ significationem habet uox coessentialis, sed significat & in substantia esse patrem, & in substantia filium, & in substantia spiritum sanctum. Quum uero coessentialis dicis, non alienum ab eadem deitate significat. sed Deum ex Deo filium, & Deum spiritum sanctum eiusdem deitatis: non tres deos. Neque enim si dixerimus filium & patrem Deum, duos deos dicimus. Vnus enim est noster Deus, uelut beatus Moyses dicit, Dominus Deus tuus, Dominus vnus est. Non deos dicimus, Deum patrem, Deum filium, Deum spiritum sanctum: & non deos. Neque enim est multitudo deorum in Deo. Verum per tria nomina vna deitas, patris & filij & spiritus sancti. Et non duo filij, vnigenitus enim vnus ipse filius, spiritus sanctus ipse spiritus sanctus, spiritus Dei, semper existens cum patre & filio, non alienus à Deo, sed à Deo existens, à patre procedens, & à filio accipiens. At filius quidem vnigenitus, incomprehensibilis, & spiritus incomprehensibilis, uerum ex Deo, non alienus à patre & filio: Neque coniunctio est patris & filij. Sed Trinitas semper existens eiusdem essentialis. non alia essentia præter deitatem, neque alia deitas præter essentialis: sed eadem deitas, & ex eadem deitate filius & spiritus sanctus. Et spiritus quidem, spiritus sanctus. filius uero, filius. Spiritus autem à patre procedens, & ex filio accipiens, per se- crum tans profunditates Dei, annuncians ea quæ sunt filij, in mundo sanctificans sanctos per Trinitatem, tertius nomenclatura, pater & filius & spiritus sanctus. *Euntes, inquit, baptisate in nomen patris & filij & spiritus sancti*. quoniam est sigillum gratiæ, colligatio Trinitatis, nõ alienus à numero, nõ separatus à nomenclatura, non alienus à dono, sed vnus Deus, vna fides, vnus Dominus, vnus donum, vna Ecclesia vnus baptisma. Semper enim Trinitas, Trinitas, nunquam additionem accipit: & sic numeratur, pa- ter,**

Lux, & lux uera.

Deus, & De' uerus

Creas spi- ritum, quo- modo in- telligēdū.

Synusios & homou- sios.

ter, filius, & sanctus spiritus. Non est coniunctio ipsa Trinitas, non distans quid in ipsa est à propria ipsius unitate; verum in substantia perfectionis, perfectus pater, perfectus filius, perfectus spiritus sanctus, pater, & filius, & spiritus sanctus. Et vice versa, Spiritus donis perfectus est, Divisiones enim donorum sunt, idem autem spiritus, & divisiones ministeriorum sunt, idem uero Dominus, & divisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Ne excidamus à proposito, ne discidamus à veritate. Nos non patrocinamur pro Deo, sed pie consideramus, ut ne pereamus. Et loquimur non velut comprehendentes, nam ut homines loquimur quæ comprehendimus. Honor enim erga Deum infinitus, & innumeris modis in mente nostra glorificatus est, nihil amplius gloriæ affluens, neque detrahi finens. Nihil enim in Trinitate creatum, aut postea factum. Sed pater quidem filium generat, non erat autem vnquam tempus quando non erat filius. Neque enim pater in aliquo tempore pater non vocabatur. Sed erat semper pater, & erat semper filius, non confater, sed filius genitus ineffabiliter, & nominatus incomprehensibiliter. Cum patre uero existens semper, & nunquam esse desinens. Pater igitur ingenuus, & increatus, & incomprehensibilis. Filius genitus, sed & increatus & incomprehensibilis. Spiritus sanctus semper, non genitus, non creatus, non confrater, non patruus, non propater, non filius: sed ex eadem essentia patris & filij & spiritus sanctus. Spiritus enim Deus. Vnum quodque autem nomen vnicum nomen est, non habens secundam significationem. Nam pater pater, et non habet comparandum, neque alteri patri quid coniunctum, ut ne duo sint dei. Et filius vnigenitus Deus uerus ex Deo uero, non patris habens nomen, neque alienus à patre, sed vnus patris existens: vnigenitus autem, quo vnici nominis fit filius, et Deus ex Deo, quo vnus Deus pater et filius uocetur. Et spiritus sanctus vnici nominis est, non filij habens nomen, non patris nomenclaturam, sed Spiritus sanctus sic appellatus non alienus à patre. Ipse enim vnigenitus dicit, spiritus patris. & Qui ex patre procedit. & De meo accipiet, ut ne alienum putetur à patre, & filio: sed eiusdem essentia, eiusdem deitatis, spiritus diuinus, spiritus ueritatis, spiritus Dei, spiritus paraletus, vnico nomine appellatus, non habes comparisonem, non alteri alicui spiritui adequatus, non appellatus nomine filij, aut nominatus nomine patris, ut ne vnica nomina æquiuoca sint: Veruntamen Deus. sed in patre, Deus: in filio, Deus: in sancto spiritu, Dei & Deus. Spiritus enim Dei, & spiritus patris, & spiritus filij: non iuxta aliquam compositionem, quemadmodum in nobis anima & corpus, sed in medio patris & filij, ex patre & filio, tertius nomenclatura. Eunt enim, inquit, baptisate in nomen patris & filij & spiritus sancti. Si uero baptisat pater in nomen suum, in nomen Dei, & perfectum sigillum in nomine Dei ob signatum est in nobis: Et baptisat CHRIS TVS in nomen suum, in nomen Dei, & perfectum sigillum in nomine Dei ob signatum est in nobis: Quis audebit suam animam impugnare, spiritum alienum à Deitate dicere? Si enim in nomen Dei, & in nomen filij, & in nomen sancti spiritus, vnum sigillum est Trinitatis: vna ergo potestas deitatis in Trinitate. Si uero vnum est Deus, alia uero creata, & non Deus: quæ rati one colligata sunt, sunt duo ad vnū sigillo perfectionis? Igitur in regium nomen signati sumus vnum illud patris, & alia non sunt regia, sed adhuc elementis & creaturis seruitute subiecti sumus. Et non potuit solum nomen patris saluare, sed sibijpsi creauit alia duo elementa, iuxta maledicorum opinionem ut assumeret deitas etiam alias virtutes, & signatum ab ipso saluare posset, & homo ab ipso creatus re demptionem remissionis peccatorum acciperet. Hei quales nugæ. O ingentem blasphemiam. Vnde irrepsit in mundum alia rursus noua incredulitas, imò potius dixerim fidei peruersitas? Deterior est enim fidei peruersitas incredulitate. Incredulitas enim fidem accipiens corrigi poterit. fidei uero peruersitas incorrigibilis est, & ægrè saluatur, nisi sanè donum & gratia aliqua ex supernis accesserit. Dicit igitur beatus Petrus ad Ananiam, Quid tentauit te diabolus, ut mentiris spiritui sancto? Et ait, Non mentitus es hominibus, sed Deo. Ergo Deus est ex patre & filio spiritus, cui mentitus est ille qui de precio aliquid detraxit. Quemadmodum etiam Paulus huic sententiæ concinit, dicens, Vos autem templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis. Igitur Deus est spiritus, sicut antea dixi. Quapropter templum Dei uocabuntur etiam sancti homines, qui sanctum Dei spiritum in seipsis habitare fecerunt. Quemadmodum testatur princeps apostolorum, qui dignus factus est beatus prædicari à Domino, quod pater ipsi reuelasset. Si itaque pater reuelat ipsi filium uerum, & beatus prædicatur, idem etiam rursus reuelat sanctum suum spiritum. Ipse autem Dominus constituit eum primum apostolorum, petram firmam super quam Ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum non ualebunt aduersus illam. Portæ autem inferorum sunt hæreses & hæresiarchæ. Iuxta omnem enim modum in ipso firmata est fides, qui accepit clauem cælorum, & soluit in terra, & ligat in cælo. In hoc enim omnes questiones ac subtilitates fidei inueniuntur. Hic est qui tertium negauit, & tertium se detestatus est antequam gallus caneret. Hic excellentiam suæ erga Dominum suum dilectionis significans, affirmans dixit, Etiam si omnes negabunt te, ego non negabo: quantum in homine est, dico. Hic est qui plorauit ob uocem galli, ut uere confiteretur filij Dei conceptionem, non in apparentia esse, sed ueram: ut diceret ipsum uerum hominem, in plorando ob eum qui propter conceptionem suam traditus esset. Hic est socius eius qui super pectus Domini recubuit. Ille enim à Domino discens, & à filio accipiens cognitionis facultatem, reuelauit. Hic uero à patre accepit certitudinem fidei fundans. Hic in nauis in mari Tiberiadis nudus rursus ubi uocatus fuit, piscatus est. At discipulus quem diligebat IESVS, ob uerbum quod dixit Saluator, Pueri, num quid obsonij habetis? Et ait, Mittite in dextram nauis partem, & inuenietis. ob hoc, inquam, uerbum consternati illi sunt. & dicit Ioannes quem diligebat IESVS, Dominus est: homo quidem secundum carnem à Maria genitus in ueritate, non apparentia: Deus autem spiritus existens, qui à cælestibus ex patre uenit. Hic est qui audiuit ex ipso, Petre pascite agnos meos. cui concrediditum est ouile: qui bene deduxit per uirtutem Domini sui: qui constituitur de carne:

Petri principatus præstata.

carne, qui uerè quæ patris sunt denunciat de filio: qui spiritum indicat & dignitatem ipsius in deitate: qui dexteram porrexit Paulo & Barnabæ societatis, cum Iacobo & Ioanne, ut per tres testes omne uerbum. Nihil enim sine duobus aut tribus testibus esse potest. Ad hoc enim confirmatur per ænigmam, quum in lege solum patrem cognouissent, nisi uirtutem filij accepissent, & per testes Patris & filij confirmati fuissent, per tertium uero testimonium spiritum sanctum accepissent, & repleti essent manifeste uocibus Cherubim & Seraphim tertium clamantium: Sanctus, sanctus, sanctus. Non enim per duas uoces glorificatio in cælo perficitur: neque quartum acclamant eadem sancta & inuisibilia spiritualia animalia, neque quartam uocem eadem edunt, neque uiam solum, sed tres uoces singulares, Sanctus, sanctus, sanctus: & non dicunt, Sancti, sancti, sancti: quo singulare celebre pronunciant, neque trium numerum occultent. Sed ter quidem dant sanctificationem: vniformiter autem & singulariter proferunt sermonem; ut ne multitudinem deorum nominent. Vnus enim est Deus, pater in filio, filius in patre, cum sancto spiritu: sanctus sanctis quiescens, pater uerus in substantia, & filius uerus in substantia, & spiritus sanctus uerus in substantia. Tria existentia, vna deitas, vna essentia, vna glorificatio, vnus Deus. Nominasti Deum? comprehendisti mente Trinitatem, habuisti spiritum sanctum? dignatus es ipsum potentia paterna, & filij Dei. glorificasti patrem? significasti filium & sanctum spiritum, sed non iuxta coniunctionem. Est enim pater, pater: est filius: filius: est spiritus sanctus, spiritus sanctus. Sed non abalienata Trinitas ab unitate & identitate. honoratur autem pater, secundum quod pater est. honoratur filius, prout filius est. honoratur spiritus sanctus, prout spiritus uerus est, & spiritus Dei. Sic dicit vnigenitus, Qui honorat patrem, honorat filium. Hoc ipso enim quod dicis patrem, filium indicas, & filium honoras. Et qui filium honorat, honorat patrem. Hoc ipso enim quod tu nominas filium, honoras patrem, non minore c H R I S T V M patre asserens. Si enim inter nos homines talis opinio est, & non minores filios uolumus, neque à patrum honore imminutos: ignominia enim in filios ad patres refertur, quanto magis Deus & pater non uoluerit vnquam imminui filium suum? Qui itaque eum qui uerè est patris filius, egerè & abesse putat à gloria patris, is magis ignominia afficit pro honore, per ignorantiam inductus. Quemadmodum igitur reuelat patrem dicens, Nemo nouit patrem nisi filius, & nemo nouit filium nisi pater: ita audeo dicere, neque spiritum quis nouit spiritum, nisi pater & filius, à quo procedit, & à quo accipit. Quomodo uero alienum à Deo spiritum dicere audent, qui infania potius correpti sunt, & non ueritate? & non discunt ueram uocem fide digni & sancti apostoli Pauli (cui dextram porrexit princeps apostolorum Petrus, qui dignus factus est habere clauem regni cælorum) qui audiuit ex cælis, Saule Saule quid me persequeris? qui dignus factus est audire uerba arcana quæ non licet homini loqui: qui dicit, Nemo nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui habitat in ipso: ab exemplo superna declarare uolens, ut ne hominis exemplum ad Deum conferret, sed per exemplum partem superiorum reuelaret. Vniuersa enim creatura congregata Angelorum & Archangelorum, Cherubim & Seraphim, cum exercitu cælesti, cœlique ac terræ, terrestrium & cælestium ac inferorum, luminarium, & stellarum, siccorum & humidorum, & omnium in summa quæ in cælo sunt & terra: non potest ostendere, neque per exemplum assimilari suo Domino. Secundum gratiam enim homini imaginem largitur. uelut dicit Scriptura, Fecit Deus hominem, secundum imaginem Dei fecit ipsum. Per gratiam enim habet imaginem omnis homo. Nemo uero suo Domino assimilabitur. Alterum enim inuisibile, alterum uisibile: alterum immortale, alterum mortali obnoxium: & alterum omnis sapientiæ fons, & omnia habens in seipso perfecta. At homo gratiam habens ex parte, destitutus est perfectissimis, nisi Deus uelit exhibere iuxta dignitatem acceptæ imaginis, perfectionem per gratiam. Attamen exemplo uisus idem sanctus Apostolus, Nemo, inquit, nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui habitat in ipso. Sic & quæ Dei sunt nemo nouit: & non dixit, Nisi spiritus Dei qui habitat in ipso: sed Spiritus Dei, solum. Ut ne quis compositum Deum intelligeret, Nisi, inquit, spiritus Dei. Spiritus enim Dei omnia perscrutat, etiam profunditates Dei. Non alienus itaque est spiritus Dei, qui perscrutatur profunditates. Si uero repræhendit nos diuina Scriptura, dicens, Quæ tibi præcepta sunt, ea considera. & Non opus est tibi occultis. & Altiora te ne quæras, & profundiora te ne expendas. Ergo dixerimus etiam de sancto spiritu, quod magis per curiositatem, & non legitime perscrutatur profunditates Dei? At ubi perscrutatur profunditates Dei, ob quam causam, dicò stolidè: uelut curiosus? uelut aliena inspectans? uelut non propria concupiscens? Absit. Sed quoniam digni sunt perferentur profunditates Dei, ad hoc ut profunde glorificent. Quemadmodum etiam Dauid hoc constituit, De profundis enim, inquit, clamauit ad te Domine: & iuxta infinitam magnitudinem, & non modice parceque ac imperfecitè, Quemadmodum hi qui sunt Arianae sectæ, & omnes externæ. Nam ex quo lex per, Moſen data est, hæreses quæ post ipsam dissectæ sunt, ante c H R I S T I in carnem aduentum, undecim fuerunt: & post aduentum in carnem, aliæ sexaginta: exceptis his quæ ante legem fuerunt, & ante has omnes quinque: & alijs quatuor græcis sectis, quæ sunt ante legem ex toto, nouem: simul autem omnes cum suis matribus, numero octoginta. Quarum matres quidem sunt quinq; sic, Barbarismus, Scythismus, Græcismus, Iudaismus, Samaritismus. Ex his ex græcismo quidè hæreses quatuor, Pythagoræorum, Platoniorum, Stoicorum, Epicureorum. A lege uero ante c H R I S T I in carnem aduentum, undecim. Ex Iudaismo quidè septem, Scribarum, Phariseorum, Sadducæorum, Ossæorum, Nazæarum, Hemero baptistarum, Herodianorum. Ex Samaritismo uero quatuor,

Triū testi monium.

Tertium scilicet clamant ipse Seraphim.

Spiritus dei quomodo profunda perscrutatur.

Hæreses omnes LXXX.

Gorthenorum, Sebnaeorum, Essenorum, Dotheorum: simul undecima à lege ex Iudæis & Samaritanis exortæ. Omnes igitur ante aduentum CHRISTI in carnem, & vsque ad ipsum, ab Adam initio sumpto, viginti sunt. Post aduentum vero CHRISTI in carne, & vsque ad regem Valentinianum, & Valentem, & Gratianum, omnes hæreses quæ CHRISTI nomen falsò de se prædicauerunt, sexaginta sunt, & sic numerantur: Simoniani, Monandriani, Saturniliani, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratotici & Phibionitæ, & apud quosdam Secundianitæ, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi, apud quosdam Coddiani appellati, ac Borboritæ: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus coniungitur Epiphaneus & Isidorus: Ptolemæitæ, Marcossij, Colorbasij, Heraclæonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marcionitæ, Lucianitæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani, Eucratitæ, Phrigastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ: Repuziani, qui & Priscilliani & Quintilliani. Quibus connectuntur Artotyritæ, Tessarefædecaritæ, qui pascha vnam diem anni faciunt: Alogi, qui Euangelium & Apocalypsim Ioannis non admittunt: Adamiani, Sampseï, qui & Helcestæi: Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, qui & Nauatæ: aut etiã Motesij, velut Romæ vocatur: Angelici, Apostolici, q. & Apotactici: Sabelliani, Origenistæ, qui turpia faciunt: Oregeniastæ ab Origene Adamantio: Pauli Samosatensis sectatores, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ: Audiani secta, & non hæresis: Photiniani, Marceliani, Semirarij, Pneumatomachi, qui sanctum Dei spiritum blasphemant: Aeriani, Aetiani, qui & Anomœi: quibus coniungitur Eunomius, imò potius Anomœus: Dimeritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem confitentur, qui & Apolaritæ: qui sanctam Mariam semper virginem, postquam Saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quod appellauimus Antidico-marianitas. Qui in nomen ipsius Mariæ collyridem offerunt, & vocantur Collyridiani: Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani à Græcis, & Euphemitæ, & Sataniani. Et in summa, molestia vos afficio, atque ipse etiã afficio, in tot hæreseon nominibus recensendis, & in nefarijs ipsarum actionibus enarrandis, ampliusque duarum sectarum, tum eorum qui in Aegypto sunt, & Meletiani appellatur, qui propter quendam in persecutione factum casum, ab his qui sunt à nostri suscepti in ipsorum sortes post penitentiam, seipsos absciderunt, non tamen in hæresi sunt: tum eorum qui in Mesopotamia Audiani vocantur, & schismatici existunt, sed non alienam fidem habent, solum priuatim de eo quod secundum imaginem est contententes, non propter fidem rebellantes & seipsos separantes, neque propter aliud quid quàm per vtroneam iustitiæ arrogantiam, eo quod non societatem habent cum episcopis & presbyteris aurum & argentum possidentibus: & eo quod pascha faciunt, quo tempore Iudæi faciunt, & horum gratia seipsos abscindentes, & ab vnitatem orthodoxæ ac redam de fide sententiam habentis Ecclesiæ abalienantes. Nam qui non acceperunt spiritum sanctum, non didicerunt profunditates Dei, & ad has hæreses distracti sunt, & ad sectarum per occasionem nugæ. Relicta enim veritate ad multas calles transuerunt, aliàs aliter & alia sentientes ac statuentes. Dicit autem idem sanctus Apostolus, declarans nobis ob quam causam hoc dixerit: Nos autem spiritum Dei accepimus, ut sciamus quæ à CHRISTO donata sint nobis, quæ etiã loquimur, non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet spiritus sanctus, spiritus ueritatis, spiritus alia comparantes. Spiritus itaque Dei non alienus est à Deo. Si enim à Deo alienus est, quomodo profunditates Dei perscrutatur? At dic mihi tu vanæ gloriæ appetens, qui teipsum impugnas, ut ne dicam spiritum sanctum Dei, dic mihi vanissime homo, cur bello impetis eum qui bello expugnari non potest? quid pugnas contra inexpugnabilem? durum est tibi aduersus stimulum calcitrare. teipsum scandalo afficis, & non Verbum: teipsum capis, & non spiritum: teipsum à Dei gratia abalienas, & non filium à patre, neque spiritum sanctum à patre & filio. Omnino enim dicis iuxta versutam calliditatem. Audiui enim iam aliquos vanè sapientes, qui Dei & Saluatoris nostri veritatem in blasphemiam transferunt, ac dicunt, Scrutatur quidem profunditates Dei, sed non comprehendit: eo quod non additum est ad dictum illud, hoc verbum, sed solù dixit Apostolus, Perscrutatur profunditates Dei: & non additum est, comprehendit. O ingentem stoliditatem. Opus enim erat ò phanaticæ, postquam dixit perscrutatur, dicere comprehendit? Nam iuxta tuam amentiam clauda reperiri possit res, non apposita voce. Nunc verò non relinquitur tibi prætextus. Vndiquaque enim congregat Scriptura pientissimo viro veritatem. De omnipotente enim Deo sic scriptum est, Deus examinans renes, & perscrutans promptuaria ventris. Si verò examinat renes, ergo non nouit quoniam examinat? aut totam cognitionem in examinando pronunciauit? Perscrutans autem promptuaria ventris: rursum non additum est, comprehendens: ergo nisi additum fuerit dicto, comprehendit: mortem mihi procurabo, annectens ad dictum, non comprehendit: iuxta tuum ò stolidæ sermonem? Sic igitur & de spiritu sancto dictum est quod perscrutatur, & non opus erat dicere, quod etiam comprehendit. In ipso enim dicto declarat quod est in spiritu sancto cognitio Dei, & profunditas Dei, & quambis non dicat, comprehendit: hoc ipsum mihi intellige, & ne animã tuã perde. Sicut enim de patre nõ audendũ est dicere perscrutatur, & nõ cõprehendit. Ipse enim hominẽ creauit, cũ filio & sancto spũ. Semper enim Trinitas, Trinitas: & nunquã additione accipit. Sic sanẽ etiam de sancto spũ intelligendũ est. Quĩ enim dicat Scriptura quod fecit hominem, In principio enim fecit Deus cœlum & terrã: indicat patris vocẽ conuocantem ad opificem, & quum dicat, Faciamus, de filio ac sancto spiritu utiq, eũ dicere dixerim. Sic enim dicit Scriptura, Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis virtus ipsorum. Simul itaque creat Verbum cum patre, simul erat etiam spiritus sanctus. Qui itaque fecit hominem omnipotens

Spiritum sanctum impugnat.

potens Deus, non nouit quæ sunt hominis, perscrutans promptuaria ventris? Imò maximam Dei cognitionem hic sermo declarat, hoc dicens, ut ne quid inter nos peccatores putet adhuc à Deo occultatum esse. Ipse enim nouit hominem, & quæ sunt hominis. Perscrutatur itaq, pater promptuaria ventris, & nouit perscrutatur spiritus profunditates Dei, & nouit. Reuelat enim sanctus Dei mysteria, & docet profundè Deum glorificare, & huius incomprehensibilitatem suis ostendit. Ergo non est alienus à Deo spiritus. Non enim dixit de angelis, perscrutantur profunditates Dei: neque de archangelis. Nemo enim nouit diem, neque horam, inquit filius Dei, neque angeli cœli, neque filij, nisi pater. Putant autem stolidi, qui non sunt orati spiritu sancto, Num est quid in patre, quod non est in Deo? Sicut enim habet pater vitam in seipso, sic habet filius vitam in seipso. Et omnia quæ sunt patris mei, mea sunt: inquit idem Dei sancti Verbum. Quæ verò sunt ea quæ patris sunt, quàm hæc? Deus patris est: hoc etiam filij, vita patris est: hæc etiam filij. Lux patris, nimirum etiam filij. Immortalitas patris: similiter etiam filij, incomprehensibilitas patris, itemque filij. Omnia quæ patris sunt, filij sunt. Si itaque ea quæ patris sunt, ipsius sunt: etiam cognitio quæ est in patre, & in filio, & in spiritu sancto est. Si verò quis putat filium ignorare diem, dicat indoctus, & ne maledicat. Proponam enim ipsi cognitionem, & cognoscat. Dic mihi ò dilecte, dilectum enim te voco, neminem enim odi, nisi solum diabolus, & opera diaboli, ac peruersam fidem. propter te verò preces effundo, ut venias ad Dei veritatẽ, & ne teipsum perdas in blasphemia in Deum. Profunda enim sunt verba sancti Dei, verum per spiritum sanctum per dona dantur. Alij enim, inquit, datur sermo sapientiæ, alij sermo doctrinæ, &c. idem autem spiritus diuidens vnicuique sicut vult: quo tibi ostendat, etiam spiritus sancti autoritatem. Quum enim idem spiritus omnibus dona det sicut vult, roga itaque patrem ut reuellet tibi filium, & roga filium ut reuellet tibi patrem: & rursum roga patrem ut det tibi filium, & reuellet tibi spiritum sanctum, & det tibi ipsum habere in te, quo datus in te sanctus spiritus, reuellet tibi omnem cognitionem patris & filij & spiritus sancti: ut discas quod in filio non est vlla ignorantia, neque in sancto spiritu. Etiam si enim angeli destituuntur maiore potestate ac cognitione, absit ut etiam filij Dei & sanctus spiritus destituantur. Spiritualiter autem dicit Deus qui à patre venit ad nos, sanctum Verbum. Verum animales dijudicant non intelligentes filij sapientiam, imò potius sapientiæ sermonem. Interroga te, & dic mihi, vtrum maior est pater, aut dies illa de qua dicit? Non audebis dicere patrem non esse maiorem. Si igitur maior est pater & die & hora, & omnibus ab ipso creatis accreandis: & nemo ipsum cognoscit nisi filius: vtrum igitur maius, cognoscere patrem, aut illam diem? Manifestum est quod cognoscere patrem. Quomodo igitur qui maiora nouit, minoribus destitutus est? Si itaque cognoscit patrem, cognoscit omnino etiam diem. Et nihil est quod destituitur in cognitione filij. At dicis quod maior existens pater, omnium cognitionem habet: filius verò nequaquam. quemadmodum etiam ipse dicit, Pater meus maior me est? At hoc honorans patrem filius dicit, vult decebat eum qui ampliter honoratus est à patre. Oportebat enim verè genuinum filium honorare proprium patrem, ut ostenderet ingenuitatem. Quomodo verò tu putas maiorem esse ipsum? maior me circumferentia, aut mole, aut tempore, aut temporis parte, aut dignitate, aut deitate, aut immortalitate, aut æternitate? Ne putes hæc. Nihil enim in deitate inæquale est ad filium, sed prout pater pater est, & prout filius genuinus, honorat suum patrem. Neque enim mole fertur Deus, ut mole excedat filium patrem: neque tempore subiacet, ut tempore pater filium excedat: neque iuxta mensuram in alto locum habet pater (omnia enim ipse continet, & à nullo continetur) ut filius inferior intelligatur. Sed det enim in dextra patris, & non dixit, introiuit ad patrem, quo Sabellium destrueret, & Arium subuerteret cum sua blasphemia. Quapropter ne queras non querenda, sed honora filium, ut patrem honores. Quum autem audis de Deo, Nemo bonus nisi vnus Deus: num audebis propterea quod filius excellenter honorat patrem, pronunciare filium non bonum? Neque enim negans seipsum bonum esse, patrem bonum dicit: imò tanto magis seipsum reuelat in hoc quod honorem ad proprium suum patrem refert, quo à bonitate patris cognoscatur notitia bonitatis filij Dei, à bono patre. Deo geniti. Multa est enim imbecillitas eorum qui tale de filio dicere audent. Et si enim dixerit, Vnus est bonus Deus, ecce in multis docet nos Scriptura, bonum vocans puerum pauperem & sapientem, Et bonus erat Samuel cum Domino & hominibus, & bonus erat Saul filius Cis ex tribu Benjamin, aliorum uniuerso populo Israel ab humeris & sursum. Et, Bonus est ire in domum luctus, magis quàm in domum conuiuij. Et, Aperi Domine cœlum thesaurum tuum bonum. Et, Bonus sermo præ dono. Et, Bonus canis uiuens præ leone mortuo. Et, Bona duo præ uno. Et, Bonus finis seruorum præ initio. Et, Si uos mali quum sitis, nonistis bona dona dare filijs uestris: de pisce & pane dicens. Quomodo igitur audebis cogitare, filium abnegare suam bonitatem, & non propter excellentiam, honoris patris ferre bonitatem? videbat enim dicentem ad ipsum. Magister bone: dicentem ore, & non corde. & redarguere ipsum volens, quod non labijs ipsius crederet, sed coredargueret. quemadmodum etiam in alio loco dicit, Quid mihi dicitis Domine Domine, & non facitis sermones meos? Et hic volebat ipsum redarguere. appellabat enim ipsum bonum magistrum, & non manebat in sua fide, ut crederet in ipsius bonitatem. Ipsum itaque sanctum Verbum uiuens in substantia, rex ille cœlestis, filius genuinus, qui semper est cum patre, qui ex patre prodijt, splendor gloriæ, character substantiæ, imago patris in veritate, ille eisdem throni cum eo qui ipsum produxit, cuius regni non erit finis: iudex ille viuorum & mortuorum, qui sapientia est ex sapientia, qui fons est ex fonte (Me enim, inquit, reliquerunt fontem aquæ uitæ, & effoderunt sibijsis lacus contritos) fluuius ille, perpetuus, qui exhilarat suo cursu ciuitatẽ Dei, quæ ex fonte prodijt ex quo fluuij (inquit) ex ventre ipsius, fluent sceptrum Dauidis, radix Iesæ

Neq, filij nouit, quod accipiendũ

Pater me maior me est, quò intelligendũ

Nemo bonus nisi vnus Deus, quomodo accipiendũ

Epitheta Verbi filij Dei.

hos ille ab ipsa, leo, Rex ille ex tribu Iuda, ouis illa rationalis, lapis viuens, magni consilij angelus, homo in veritate natus, & Deus in veritate existens, non mutata natura, neque alterata deitate, qui genitus est in carne, Verbum incarnatum, Verbum caro factum, quod habet ante vocem Factum, interpositam vocem Caro. Verbum enim non dixit, factum: sed post Verbum, infinitiue ponit, caro. & post vocem caro, dicit, factum est: quo, factum est, ex Maria probetur: quo Verbum quod ex supernis a patre descendit, intelligatur. Hoc sanctum viuens Verbum, ille apud patrem Deus, magni consilij nuncijs, qui annunciat consilia patris, pater futuri seculi: ipse dixit, *Nemo nouit diem et horam, neque angelus qui in celo sunt*. Etenim non sciunt quod i e s v s spiritali intellectu dicit, Nisi solus pater. Si itaque nouit filius patrem, maior autem est pater & die & hora, & nemo ambigit.

Quomodo igitur qui maius nouit, minus ignorat? Neque enim nouit quis patrem, nisi filius: & nemo nouit filium, nisi pater. Sicut enim magnus est pater, quia nouit filium, ita & filius magnus, quia nouit patrem. Si itaque nouit patrem, quod maius est: quomodo ignorat id quod minus est, hoc est diem & horam? Perferuntur Scripturas diuinas, & discite sancti spiritus virtutem: & ipse spiritus qui nouit patrem & filium, reuelabit tibi Verbi filij Dei notionem, vt ne a veritate aberres, & animam tuam perdas. Duæ enim sunt notionem in diuina Scriptura, duæ cognitiones, vna secundum actionem, altera secundum scientiam & notitiam. Quo verò ab exemplis similia producam, ad hoc vt erronea mens tua & eorum qui sic sentiunt, per multa exæquetur: discite quid dicat Scriptura de Adam. Erant, inquit, nudi in paradiso, & non verecundabantur. Cæci autem non erant, videbant enim. Si enim non vidissent, quomodo conspexissent lignum, quod bonum esset ad cibum, & aspectu pulchrum? Et accipiens, inquit mulier comedit, & dedit viro suo qui cum ipsa erat. Ergo non erant cæci, sed apertos habebant oculos: quum nudi essent non verecundabantur videntes, & quum nudi essent seipsum videbant. Videbant autem secundum scientiam, non secundum actionem. Postquam enim eieci essent ex paradiso, vbi comedissent de ligno, post multum tempus (inquit) cognouit Adam Euam uxorem suam. Quomodo itaque erit hoc, & quidem quum videbant se mutuo dum nudi essent? At conspexerant ac cognouerant seipsum visu, sed non actu. Scriptura autem mutuum coniunctionem, dixit cognitionem. Et solet cognitionem & cognitionem dupliciter appellare. Rursus enim sic dicit, *Cognouit Iacob Liam uxorem suam, et concepit ac peperit*. Et prius quidem cognouerat ipsam, cum ipsa enim septem annis pauceras oues Laban patris ipsius: verum cognouerat ipsam cognitione per visum & notionem. cognouit autem postea per actionem. Et cognouit Rachel uxorem suam. Et rursus alio loco, Et consenuit David, inquit, & tegebant ipsum vestibus, & non calecebat. Et dixerunt Regi, Quærat virgo pulchra, & inuenta est Abisæ Sumanitis, & inquit, adducta est ad regem & condormiuit ipsi, & consouit ipsum, & non cognouit ipsam David, quæ cum ipsa erat corpusq; applicauerat & collateralis fuerat. Quam igitur cognitionem dicit, eam quæ per visum aut eam quæ per actum contingit? Et, *Nouit Dominus qui sunt ipsius*: gigitur eos qui non sunt ipsius non nouit? Et, *Discedite a me operatores iniquitatis, nunquam enim cognouit vos*: ergo est ignorantia in filio Dei? Et rursus, *Vos noui ex omnibus gentibus*: Ergo gentes reliquas ignorat abbit. Sed nouit diuina scriptura cognitionem, aliam secundum notitiam, aliam secundum actionem. Quæ quidem igitur vnigenitus patris implem voluntatem, ostendit iam omnia perfecta. Nouit enim pater horam & diem, nouit ipsam & secundum notitiam, & secundum actionem, nouit enim ipse omnia: etiam in eo quod dicit filius, *Pater omne iudicium dedit filio*: etiam non iudicans, per hoc quod dedit filio, ipse iudicat. Non enim abalienatus est Deus à iudicando eos qui iudicantur, & in eo quod non iudicat pater, iam iudicauit. Filius autem nouit quando venit, ipse enim fert ipsam diem, & ipse decernit, & dicit, & perficit. Dicit enim, *Sicut fur in nocte uenit dies illa*. Et dicit, *Non erit in nocte, quod dies in tenebris nos apprehendat*. Si igitur serui c u r a t s r i, Diei filij sunt, nunquid ipse filius ferens diem ignorat: quo ipsum diem apprehendat, & magis ipse diem ferat? Quis hæc secum cogitans non maledicet, dum non conuenientia de Patre & Filio cogitat? & pater quidem nouit diem & horam secundum duos modos, secundum notionem, & secundum actionem. Nouit enim quando ueniet, & rursus iam iudicauit, dum filium iudicare decreuit, & cognouit secundum actionem. Filius verò Dei nouit quidem quando ueniet, & ipse fert ipsam & non ignorat, verum nondum fecit ipsam secundum cognitionem, hoc est secundum actionem. Amplius enim adhuc impii, impii sunt, & increduli fidē non habent, & peruersam fidem habentes maledicunt, & diabolus operatur, & peccata fiunt, & iniustitia dominatur, & iudicium patiens est, donec ueniat & cognoscat ipsum secundum actionem, & faciant ultionem, & seruet eos qui in veritate in ipsum sperant, & non ipsius deitatem blasphemis impetūt, Patris & Filij & Spiritus sancti. Cæterum sanctis angelis talis dignitas deest secundum duos modos. Honorati e quidem sunt, à Patre & Filio & sancto Spiritu hæc adepti, deest autem ipsis hoc. Non enim nouerunt, quando ea, quæ sunt decreta fiunt. In propria enim sua potestate posuit pater tempora. Si autem Pater in Filio, & Filius in Patre: ergo non deest potestas filio quæ est in patre, deest autem angelis. creati enim sunt angeli & archangeli & potestates. Pater autem increatus, Filius increatus, Spiritus Dei increatus. Non igitur sciunt angeli, neque secundum notitiam, neque secundum actionem, diē & horam. Non enim sciunt quādo uult, Pater & Filius & Spiritus sanctus diem inferre, & non sciunt secundum cognitionem actionis. Nondū enim præceptū est ipsis, vt egrediatur ac colligat zizania, & liget fasciculos, vt cōburantur igni inextinguibili. Nondū itaq; neq; fecerūt, neq; nouerūt: Pater aut nouit & fecit. Filius verò nouit quidem, nondum aut fecit. Atque hoc est, nisi pater solus, neq; angeli, neq; filius. Cōsideremus itaq; virtutē scripturæ, vt ne fiat nobis litera mors. *Litera enim, inquit,*

Cognitio- nes in Scri ptura duæ sunt.

Cognitio et notio patris & filij & Spiritus sancti.

Cognitio filij unica.

Angelorum ignorantia.

Nisi pater solus.

*inquit, occidit, Spiritus autem uiuificat, Accipiamus Spiritum, vt ex litera utilitatem accipiamus. Non litera occidit, in litera est vita. Occidit autem imprudenter ad literam accedentem, et non habentem spiritum interpretantem, qui litera aperit, et quod in ipsa est reuelat. Hic igitur Pater sanctus vnigenitum filium suum genuinum ex ipso genitum, et sanctum suum spiritum dedit Ecclesie suæ, in vna concordia cognitione, in vno perfectionis vinculo: quo in nomine patris perfecti et Dei sigillum capiamus, et in nomine filij perfecti et Dei, et in nomine Spiritus Diuini et perfecti signaculum feramus. O sancta trinitas, quæ trinitas in vno nomine numeraris. Non enim dicitur vnitas et dualitas, neque vnitas et vnitas, sed vnitas in trinitate, et trinitas in vnitate, vniformi ter, vnico nomine, vnus Deus, Pater in Filio, Filius in Patre, cum sancto Spiritu. Voca mihi testes veritatis. Voca mihi pueros ex fornace Babylonis seruates, qui digni facti sunt vt in ignem mitterentur, non autem consumerentur: non vt extinguerent ignem, vt ne depræhenderentur noua opera contra moliri: sed vt essent quidem in igne, non autem consumerentur in igne, propter rectam ipsorum fidē: Deo per ipsos nos docente, quæ sint creata, quæ increata, quæ facta, quæ non facta, quæ semper existentia, quæ ex ipsis facta sunt. Tales pueri seruati, & gratam erga Deum mentem declarare voluerunt, qui ipsos seruauit, in quem ab initio sperauerunt et non hæsitauerunt, et non inclinauerunt ceruicem imagini et temeritati ac tyrannidi regis. Et quum vellent aliquid retribuere Deo, vbi perscrutati essent profunditates per sanctum Spiritum in corde, vt qui sancti erant, et considerassent cælum et omnia quæ in ipso sunt, terramque et omnia quæ sub ipsa sunt, et omnia quæ super non digna esse vt Deo in oblationem offerrentur. Neque enim habebant potestatem, ea quæ super ipsos erant Deo offerendi: et pro dignitate quidem, et iuxta facultatem volentes solum hymnis Deum celebrare. Hoc enim est, quod scriptum est, *Sacrificate sacrificium laudis*. Et, *Sacrificium laudis glorificabit me*. Iam enim transmutauerant vetus in nouum Testamentum à Spiritu sancto stimulari, non animalium, non holocaustorum vsum habentes. Dicunt enim, non est locus sacrificandi, neque hostia, neque altare, velut omnibus ablatis: volentes autem talem laudem offerre, omnia sua ipsorum tenuitate, humiliter feruntur. *Omnis enim qui seipsum exaltat, humiliabitur, qui uero humiliat seipsum, exaltabitur*: & cum hac gratia suæ ipsorum, salutis, accipiunt etiam hoc donum humilitatis, & laudem Deo offerre volunt, & non malis de lassari ac cedere. Et vbi expendissent seipsum ad inenarrabilem Dei glorificationem, dignantur secum assumere creaturam ad glorificationem, & incipiunt dicere comprehendentes omnes creaturam, & distinctis officijs ab opifice, & creatis à creatore, dicunt, *Benedicite omnia opera Domini Dominum*. Omnia dixerunt, nihil reliquerunt. Quo verò Spiritus sanctus delineet perfectam cognitionem, ad hoc vt sciamus qualis sit Deus, & qualia quæ ab ipso facta sunt, vt ne sempiterno ea quæ ex nihilo facta sunt amittamus, vt ne mentem nostram perdamus: numero omnia collegerunt. Reuelabat enim ipsis Spiritus sanctus, velut dignis factis vt simul cum angelis essent, & angelorum contubernales forent: omnia quæ in cælis sunt, & in terra, & sub terra. Et de cætero non ignorabant, & dicunt iidem sancti pueri, velut dixi, *Benedicite omnia opera Domini Dominum*. Et incipiunt numerare ac diuidere, qualia opera quæ fecerunt, qualia opificia, qualia quæ operantur, qualia effecta. Et numerant cælū, terram, aquas supra cælū, & angelos, creati enim sunt angeli: & thronos, ac potestates, creata enim & hæc sunt: & Solem ac Lunam, facta enim hæc sunt, & non increata: & nubes, nimbos, ventos, niues, fulgura, tonitrua, terram, mare fontes, abyssos, flumines, omnem humanam naturam, montes, volatilia cæli, pecora & animalia, animas sanctorum, spiritus iustorum, Ananiam, Azariam, Misael, sacerdotes ac seruos Dei. Omnia enim hæc facta sunt & creata, à Deo facta per verbum & sanctum Spiritum. *Verbo enim Domini firmati sunt cæli, et spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum*. Videte vero dilecte frater, quomodo omnia enumerauerunt ex Spiritu sancti ductu, & non numerauerunt filium inter creaturas, imò neque Spiritum sanctum. Sed nouerunt eandem deitatem esse in trinitate, & eandem trinitatem esse in vna deitate. Et glorificauerunt Patrem in Filio, & Filium in Patre, cum sancto Spiritu, vnam sanctificationem, vnum cultum Diuinum, vnam Deitatem, vnam glorificationem. At omnino & hoc audet diabolus inter homines mouere, vt sint, qui incredulitatem contra sanctos pueros effingere ac eumentiri audeant, & dicere: Non nouerunt nomen sancti Spiritus, Iudæi enim erant: & neque filium nouerunt, quum Iudæi essent. Statim autem verba ipsa redarguunt illorum malam opinionem habentium incredulitatem. Dicit enim, *Et erat facies quarti, sicut facies filij Dei*. Ecce nomen Filij Dei. Ergo non est ignorantia de hoc, etiam ante tempus fornacis, quando repletus fuit Daniel Spiritu sancto & dixit, *Purus ego à sanguine ipsius: et reuersi sunt ad iudiciale forum, et iudicauit presbyteros Spiritu sancto impletos*. Ergo nouerunt Filium, & nouerunt Patrem, & Spiritum sanctum. Et non ignorantie gratia non dixerunt nomina, sed securitatis causa: *Benedicite omnia opera Domini Dominum*: & non dixit, *Benedicite Fili Dei Dominum*: neque *benedicite Spiritus sancte Dominum*: sed *Benedicite omnia opera Domini Dominum*. Et ne quis ex his qui sibijipsis prætextus venantur dicat, quod non dixerunt Cherubim & Seraphim, ergo neque hæc sunt opera Dei: Anticipauit enim Diuinum verbum, vt muniret nos ab his qui fraudes sibijipsis cogitant, prænocens in ipsos & in pueros perniciem. Tripliciter enim duplicauerunt hymnum iidem sancti pueri, creata & facta in hymnum Dei proferentes, vbi prius dixissent: *Benedictus es Domine Deus Patrum nostrorum, et laudatum ac glorificatum nomen tuum in secula*. Dein de post lalia, *Benedictus es qui sedes super Cherubim*. Et rursus, *Benedictus es qui sedes super thronos**

Hymnus trium puero- rum.

thronos gloriae regni tui. Et benedictus es qui uides abyssos, sedens super Cherubim, Quo ex eo quod dicunt thronum, intelligas Seraphim & Cherubim, & à nomine Cherubim & abyssorum, & throni sacrificati, & ex reliquis omnibus nominibus, intelligas ex numero omnium nominatorum, quod ex operibus sunt alijs connumerata. Vbi enim hæc omnia ad hymnum vocauerunt, statim inferunt dicentes, Benedicite omnia opera Domini Dominum: quo Gabriel & Michæl benedicat Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Sancti autem angeli in cœlo victoriam hymnum canunt, cum Seraphim & Cherubim trinitatem concorditer & æqualiter & coessentialiter glorificantes ac dicentes, Sanctus, sanctus, sanctus, tres voces absoluentes, in unitate autem dicentes, & non multis vocibus. Non enim dicunt sanctus quartum, ut ne addant trinitatis nomen creaturæ: non dicunt bis sanctus, ut ne defectuosa sit gloria perfectionis: sed ter, ut Patrem & Filium & sanctum Spiritum, in eodem honore sanctificent. Et non dicunt sanctus & semifanctus: sed æqualiter dicunt sanctus, vna voce & vno sermone & vna perfectione trinitatem glorificantes simul in unitate, & unitatem in trinitate. Nam ut hanc cognitionem nos doceret, vnigenitus Dei venit, hunc intellectum sanctus Spiritus nobis prædicauit, hanc perfectionem Pater nobis reuelauit, hanc vitam in veritate largitus est nobis. Verbum incarnatum. Hanc ædificationem ædificauit nobis sanctus Spiritus. Si quis superædificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam, non enim est aliud fundamentum. Nam fundamentum aliud: nemo potest ponere, præter hoc quod positum est, quod est IESVS CHRISTVS Filius Dei, cuius sumus ædificatio, & cuius sumus agricolatio, ædificati super fundamentum Prophetarum & Apostolorum, ut sciamus nostram ædificationem solidam esse in veritate, & nostrum fundamentum semper esse, & non incepisse esse. At non in omnibus est hæc cognitio iuxta Apostolicum sermonem, sed in his, qui digni facti sunt Spiritu sancto ut sciant mysteria veritatis. Ipse enim qui reuelauit seipsum & Patrem suum, & sanctum Spiritum, repræhendens quosdam in ignorantia dixit, Non nouistis scripturas, neque uirtutem ipsarum. Et rursus, alibi Qui habet aures ad audiendum, audiat. Et rursus, Si nouisset, quis est qui querit à te potum, tu sanè petuisses: ad Samaritidem dixit. Et rursus, Nescitis cuius spiritus estis. Igitur cognitio non est in omnibus, dona enim habet ex Deo diuersa. Et sanctum Verbum dicit, Cui datum est amplius, ab eo amplius exigent: tanquam aliqui acceperint parum, aliqui omnino nihil, alij uero abundantius. Et quod hæc sic se habeant, ex his quæ in Diuinis scripturis dicta sunt inuenire licet: quum plurima in Diuina scriptura spiritualiter dicantur, maxime de nostra vita, & de Domini cognitione. Quæ enim sunt profundiora, & uerba animam nostram amplius incertam facientia: ea offendiculum conferunt his qui cognitionem Dei non acceperunt quemadmodum dicit Oseas propheta, Quis prudens & intelliget hæc? Et. Cui uerbum cognitionis Domini datur, & cognoscet ipsa, quoniam recte uia Domini, impij autem offendunt in ipsis. Rectæ quidem sunt, uerum impij offendunt ad uias Domini, quum hæc nullam culpam apud homines habeant offendiculi ipsorum. Qui itaque offendunt ad lapidē offensionis, indifferenter offendunt. Offenderunt enim ad lapidē offendiculi, & scandalum passi sunt. Statim etenim Iudæi uidentes vnigenitum Filium Dei in carne uenisse, diuina signa operari, & non digni facti cognitione cœlesti, dicebant, Quis est homo hic qui loquitur blasphemias? Et alibi, Si esset homo hic ex Deo, non utique soluisset sabbatum. Igitur deitatem ignorabant, hominem uero nudum solum ipsum putabant. Alij uero qui etiam Deum ipsum cognouerunt, ignorantes perfectam ipsius gloriam, ubi audierunt ea quæ in profundo de ipso dicta sunt uerba, & iuxta prædictam in nostram salutem dispensationem errantes ac offendentes, in ipsius deitatem peruersam opinionem habent. Intelligentia enim ipsos seducit. Quemadmodum enim Iudæi offendiculum passi sunt ubi audierunt, sic etiam ipsi audientes offendunt. Illi enim uidebant quæ in prophetis sunt prædicta, uerum in aduentum CHRISTI in carne completa ignorantes, perturbati sunt. Et hi rursus propter dispensationem ipsius eadem prædicta audientes, & nudo modo ipsa intelligentes turbantur: & in suam ipsorum subuersionem proponunt, quæ ad nostram ædificationem pertinent, & dicunt, At dixit, Ego ab eo ad Deum meum & Deum uestrum, & Patrem meum & Patrem uestrum. Vides quod & ipse vnus est de creatis? Ita enim blasphemantes dicere audent. Vides itaque quod fallit ipsos aduentus in carne dispensatio. Repetant enim ab initio & interrogent tempora aut temporum partes, Transistis enim ipsius, inquit, à diebus sæculi. Videamus itaque ea quæ antè hæc sunt. Dicit Pater, Faciam hominem secundum imaginem nostram & secundum similitudinem: & non dixit, Faciam hominem secundum imaginem meam. Redarguere tu qui habes cor induratum, iuxta id quod scriptum est, Sed induratum est cor ipsorum, & discit Filium esse semper apud Patrem. Nam dicere, faciamus: non unius significatiuum est, sed Patris dicentis ad Filium. Redarguere tu qui dicis Filium inæqualem Patri. In hoc enim quod dicit ipse, secundum imaginem nostram: non discreuit similitudinem Filij à Patre, neque distinguit quid inter identitatem Patris ad Filium. Non enim dixit, secundum imaginem meam, aut secundum imaginem tuam, sed Patris & Filij & sancti Spiritus vnæ essentiam indicauit & deitatem. Dicit enim, secundum imaginem nostram & ad similitudinem: ut sit: quidem vna Patris & Filij & Spiritus sancti deitas, homo uero factus sit secundum imaginem vnus deitatis Patris, & Filij & sancti Spiritus. Redarguere & tu Ari, & audi Patrem dicentem ad Filium, faciamus: & coopificem uocantem Filium. Sæpe enim audiui quosdam dicentes, Quod Filius fecit nihil, sed per ipsum facta sunt, quæ facta sunt. Si per ipsum facta sunt, etiam ipse fecit, uelut clare demonstratum est. Nam principalis artifex uerbum omnia fecit, & per ipsum Pater operatur. Audiant enim ipsum clare dicentem, Pater meus operatur usque nunc, & ego operor. Et hic Patrem

Tergemini
ni sanctus.

Cognitio
non in om
nibus.

Iudæorum
ignorantia.

Deus meus
& Deus
uester.

Trinitas
i creatione.

Filij gloria
imminuetes.

Patrem suum, coopificem uocat, in eo quod dicit hoc. At rursus ne te decipiat sententiæ intelligentia, & ne accesseris ad filium uelut seruum, & non sicut ad uerum Dominum. Si enim seruus erat & non uerus herus, quomodo formam serui suscepit, ubi uenit qui est in forma Dei? Quomodo uero illius coopificem uocabat seipsum, si non habebat perfectionem? Proinde uelut Deum perfectum accedas Filium, & Filium genuinum existentem à Patre, & ne dixeris ob peruersam opinionem, At pater dixit ad Filium. Faciamus: Filius autem non dixit ad patrem, faciamus. Et Filius non dixit, Ego operor, & pater meus operatur, sed patrem locat primum dicentem & operantem. hæc enim stolidè dicit, & iuxta multa principia Deum consideras. Vnum autem est principium, & idem vna Deitas. Nusquam uero in Deo Filius dicit, Deus meus, non negante Filio honorem erga Patrem, inquit, sed quomodo habet deitatis consequentia declarante. Et rursus. *Audiuit Adam, inquit, Deum ambulantem in paradiso sub crepusculum, & nusquã dicit Filius, Deum meum, & Deum uestrum, sed Deum per se perfectum hic dicit. Et rursus, Et loquutus est Deus ad Noe: & nusquã habetur talis locutio. Et, uisus est Deus Abraham, sed et ipse ad quercum Mambræ, & ecce tres uiri, & occurrebat in obuiam itionem atque occursum & adorauit super terram, & dixit. Si inueni gratiam coram te: quo unum ostenderet Deum, eos uero qui sequebantur ipsum, alios duos, angelos ipsius. Huius enim gratia etiam ascendit Deus ab Abraham. Ipse uero qui uenit ad ipsum, dicit, Num occultabo quid à filio meo Abraham? Clamor, inquit, Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est apud me, & c: & nusquam inuenitur in his temporibus, Deus meus & Deus uester. Et ingressi sunt duo uiri in Sodoma: tanquam eo qui ascendit supra Abraham relicto à duobus, qui ingressi sunt in Sodoma ad subuersionem. Verum de eo qui ascendit, dicit scriptura, Et pluit Dominus super Sodoma & Gomorra à Domino ignem & sulphur: & non erat opus locutione ut diceret, Deum meum & Deum uestrum. Et Moses in cantico dicit, Et adorent ipsum omnes angeli Dei. Si uero dixit, Angeli Dei, & ignem à Domino, & non dixit angeli solum, dicit sanè hoc ut ostendat Patris & Filij vnum regnum, angelis non diuisis in principatus, sed angelis Dei existentibus, & adorantibus Filium & Deum. Angelus enim non adorat angelum, & nusquam hic, Deus meus & deus uester David autem ait. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Dominus enim dicit Domino meo. Nam dispensatio carnis nondum erat, cuius gratia opus erat ipsum dicere, Deum meum & Deum uestrum. Ecce uirgo concipiet in utero, & pariet Filium, & uocabis nomen ipsius Emanuel, quod est si interpreteris, nobiscum deus, & nondum licebat dicere, Deus meus & Deus uester. Et tu Bethleem domus Euphrantha, non minima es ut sis in millennario, numero urbium Iudæ. ex te enim egredietur qui erit mihi in principem in Israel. Et transitus ipsius ab initio à diebus sæculi. Et iuxta alia exemplaria, Et tu Bethleem nõ es minima in principibus Iudæ, ex te enim egredietur Dux, & pascet populum meum Israel. Et uides quod nondum opus erat dicere, Deum meum & deum uestrum. Quando uero prophetia implebatur Hieremiæ & Esaiæ similiter, ut ex uirgine natū esset uerbum, & carnem haberet, quæadmodum Hieremias dicit, Et homo est, & quis cognoscet ipsum: tunc particeps carnis, & effermata in seipsum eadem sancta carne, sine femine uiri ex deipara Maria, iuxta id quod dictū est, Factus ex muliere: & particeps nostri: propter nostrum dicit, Deum meum: propter sempiternitatem uero suæ ingenuitatis secundum naturam dicit, Patrem meum, & propter gratiam ipsius erga Discipulos suos, Patrem uestrum. Verum propter naturam ipsorum discipulorum, ad ipsius & sempiterni Patris ipsius deitatem dicit, Deum uestrum: Deus enim discipulorum est: Pater uero domini secundum naturam, discipulorum autem pater, secundum gratiam. Deus autem Filij est Pater, propter carnem, pater uero propter sempiternitatem & incomprehensibilitatem generationis & ingenuitatis ipsius, quia in ueritate est ipse pater, qui genuit ipsum sine tempore & sine principio secundum deitatem. Deum autem suum dicere oportebat, propter eam quam nostri causa fecit dispensationem, uerbum semper existens apud patrem, genitum sine principio. in carne uero ex Maria in extremis diebus genitum secundum carnem, ex Maria autem eadem sancta uirgine per Spiritum sanctum. Considerent itaque profunditates tractationis dei, & ne conuertant gratiam in ingratitudinem, gloriae priuationem reputantes in inenarrabilem ac comprehensibilem dei naturam, saluam in nos collatam. At iniquiunt, de deo scriptum est, Non esuriet, neque stiet, neque est perseruatio sapientie ipsius, Dei filio uero, quod esurijt in deserto in tentatione. Et dicit Scriptura, Deus noster non fatigabitur, Dominus autem IESVS fatigatus est in itinere. Et, Non dormitabit neque dormiet qui custo dit Israel, dormiuit autem, inquit, Dominus in naue. O uanæ suspiciones eorum qui talia cogitant. *Affectus hu mani in Christo.* Non enim solum nostra onera suscepit sanctum Verbum, ubi propter nos uenit, sed etiam sub contactum uenit, & carnem accepit, & homo inuentus est, & à scribis comprehensus est, & dorsum flagris præbuit, & faciem meam non auerti à turpitudine inspuitationum. Sed & fleuit, uelut in Euange *Fleuisse Ie lio secundum Lucam* habetur in incorrectis exemplaribus, & utitur eo testimonio sanctus Irenæus, *sum ex Lu in opere contra hæreses, aduersus eos qui CHRISTVM in apparentia apparuisse dicunt.* Verum orthodoxi sustulerunt uerbum, timentes & non intelligentes ipsius finem ac vim, & robur. Et confitutus in anxietate sudauit, & fuit sudor ipsius uelut guttæ sanguinis, & conspectus est Angelus con exemptum fortans ipsum. Et non hoc solum, sed etiam sicut homo interrogat. *Vbi posuisti Lazarum?* & de laborante ex sanguinis profluuio, *Quis me attigit?* & de quærentibus ipsum, *Quem queritis?* Sed & discipulos uelut homo interrogat. *Quem dicunt me homines esse Filium uilum hominis?* Sed & . *Quot panes tur, habetis uobiscum,* dixit. *Et fatigatus exitinere scdit ad puteum in Samaria.* Et, *Puer crescebat, & confortabatur Spiritu.* Et, *Prosciebat etate ac sapientia IESVS.* Sed & priusquam nosset, *Puer uocare Patrem aut matrem,* capiet uim Damasci, & spolia Samariæ, qui sapientia est & docet homines cognitionem, & plantauit aurem homini, & articulata fecit loquelam filijs*

filij hominum, & fecit linguam claram agre loquentium. Talia omnia sustinuit pro nobis, quo omni con-
sequencia incarnationis propter nos dispensatæ custodita, characterem veritatis non disperderet. At
Scripturæ locorū alii quot inter prælatio. dicemus multa de hoc, Deus meus & Deus vester: quum dixerimus iam, vt quisque mente prædictus
cognoscat ex consequentia recte dictum esse. Et, Homo est, & quis cognosceret ipsum? In eodem duo
ostendit Diuina Scriptura, visibile & inuisibile. Et propter visibile quidem, merito Deus meus dictum
esse, propter inuisibile vero, Pater meus dictum esse, ita vt neutra locutio aduerferet Verbo.
Quomodo enim, si erat homo non cognoscebatur? Si vero non erat homo, quomodo homo dicitur?
Quisquis enim ex hominibus nascitur, omnino ab hominibus cognoscitur, à genitrice, à cognatis, à
familiaribus, à vicinis, à contubernaliibus aut conciuibus: & impossibile est hoc impleri, in nudo homi-
ne. Impletur autem in Deo Verbo ac Filio Dei, in eo quod dicit, Homo est in veritate: Quis vero co-
gnosceret ipsum, quoniam Deus est, eo quod participat, & homo & Deus est, ignotus hominibus pro-
pter incomprehensibilitatem? Homo vero ex Maria in veritate, citra semen viri genitus. Et virgo in
utero habebit, Futurū enim ex tpe prædicauit, ppheta, & virgo in vtero habebit futurū enī est, Pariet
filiū. Si itaq; virgo est nō ex viro est, conceptus dispensatio: eo quod ante hoc tempus dictū est ad A-
chaz, *Pete tibijpsi signum in profundum aut in altum.* Ille vero humiliter se gerens, non petam, neque tenta-
bo Dominum Deum meum, inquit: recusans petere signum. Statim autem eo quod non petiuerit ipse si-
gnum, duo largitur Deus qui magna munera hominibus donat. Ab alto, verbū propria voluntate, &
ipsius Verbi propria voluntate, mittens: à profundo vero, carnem propria bona voluntate cum ipso
Verbo dispensans. Dicit enim postea, & vocabunt nomen ipsius Emanuel: nō enim dixit vocabo, sed
vocabunt. Hominibus enim reuelabatur Deus apud ipsos ignotus, sed non recenter accipit nomen.
Non enim dixit vocabo nomen ipsius Emanuel, sed vocabunt. Cæterum factus ex muliere, quemad-
modum supra à me declaratum est, quo in voce, ex muliere, impletur vox, factus: Verbū vero sempi-
ternum omnibus clare demonstraretur. Sed & nō sitiet, de Deo: de filio vero quod esuriit & sitiit: ne-
cessariō nobis dispensatum est. Quomodo enim reperiatur dispensatio in veritate existēs, si nō habe-
ret necessariā in carnationis cōsuetudinem? In hoc demonstrauit nobis omnīū quæstionum ab hæreti-
cis propostarū solutiones. Statim enim soluit opinionem Manichæorū, in eo enim quod dicit ipsum
edere ac bibere, carnē veram ostendit. Soluit Iucianistarū propositū, & Arii facultatem ac vires. Lu-
cianus enim & omnes Iucianistæ negāt Filiū Dei animam accepisse, carnē autem solum dicunt ha-
buisse: quo videlicet attribuāt Deo verbo humanā affectionem, sitim, famē, fatigationem, fletum, tri-
sticiā, perturbationem, & quæcunq; in aduentu ipsius in carne habentur. Stolidum autem est hæc ad-
deitatem Filij Dei referre. At inquit caro per seipsam existēs, neq; edit neq; bibit, neq; fatigatur,
neq; alia facit. & ego assentior carnem per seipsam non habere hæc. Habuit autem omnem dispensa-
tionem Verbum ipsum quum venit, & carnem & animam, & quæcūq; sunt in hoīe. Animæ vero &
carnis erant partes, famēs & fatigatio, sitis, tristitia, & alia. Lachrymatum enim vt redarguat errorem
Manichæi, quoniam non in apparentia corpus indutus erat, sed in veritate. Sitiit autē vt ostendat nō
solum carnem se habere, sed etiā animam. Nō enim deitas ipsius alicubi sitiuit, sed anima sitiuit & fa-
tigatus est ab itinere, propter carnem & animæ consequentiam. Quod autem corpus & animam habēs
venit verbum, persuadent ipsos diuinæ scripturæ veteris ac noui Testamenti. Statim enim David de
ipso dicit, & Petrus dauidi concinit, *Non fines animam meam in inferno, neque dabis ut sanctus tuus vide-
at corruptionem.* Quo compositio dominici hominis intelligatur, & clare de hoc cognitio nobis con-
tingat: quo confirmet animam cum deitate per triduum depositam fuisse: quo carnem sanctam osten-
dat, & deitatem cum anima, ita vt non contineretur in inferno, mysterium perfecisse. Habet enim a-
licubi etiā aliud testimonium, sic dicens, *Inter mortuos liber.* Liber significat, infernum non obtinuit
se in ipsum imperium, verum propria voluntate ad infernum descendit: ille ipsum vnā cum anima. Di-
cit autem Petrus, *Eo quod nō erat possibile, teneri ipsum ab ipso, hoc est ab inferno. Sed & ipse.* Sal-
uator dicit, *Potestatem habeo sumendi animam meam, & deponendi ipsam.* Et, *Ego sum pastor bonus, qui po-
nit animam pro ouibus.* Et, *Anima mea turbata est, inquit, & Quid dicam?* velut in ambiguitate dicēs, *Quid
dicam? Pater, serua me ex hac hora, sed propterea ueni in horam hanc:* quo ostendat, quod voluntaria ipse
us deitas ad hoc venit. Verū turbata est: quo species veritatis aduersus ipsi in carne nō turbaretur. Nō
enī apparētia erat aduentus ipsius in carne: sed instar magni Regis bellū gerētis aduersus inferiorē, &
nosctētis qđ inimic⁹ ei⁹, si viderit ipsum in potētia venietē ac multo robore, recusabit, & vertetur ad
fugā, & multas subditorum regiones dissipabit: & propterea ex propria sapientia prætextus fingē-
tis, & terga dantis ac fugientis, donec inimicus audacia sumpta expetat regem, velut timidum & im-
potentem, & persequatur ipsum. Rex vero conuersus de repente cum sua potentia totum subditum
capiet infirmum & aduersarium. Sic etiam Dominus noster non timuit mortem, qui antequam ven-
nirer ad hoc, vt pateretur, significauit in itinere, quod filius hominis, futurum esset, vt traderetur, &
crucifigeretur, & tertia die resurgeret: & quū Petrus diceret, *Propitiū sis Domine, nequaquam enim
erit tibi hoc, increpauit ipsum dicens, Abi retro me Satana, quia non sapis ea que sunt Dei, sed que sunt
Trāseat à hominum.* Qui igitur hic prædixit, & propter hoc ipsum venit, quomodo postea præcatur, vt transle-
me poculū at populum, ne bibat? Qui ante mortem dixit de morte, vel ob hoc ipsum ne depræhendere
quomodo
accipiēdū
tur mendax, non potuit precari vt transfret poculum. Sed prouocat per hunc modum aduersarium,
quo illo opinante timere Saluatorem mortem, inducat ipsi mortem, ad salutem morientibus, per di-
spensationē.

spensationem. Sed etiam si audieris quod mortuus est Dominus nosce passionem mortis, quo com-
pleta est. Interpretatur enim tibi princeps Apostolorum Petrus mortis ipsius argumentum, dicens,
Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Nam deitas ipsius quæ suscepit vt in carne pateretur, pas-
sionis expertus est, & passionis exorsus erat, & à passione illæsa permanfit, non mutata passionis alieni-
tate, neque inutili facta sempiternitate. Si vero rursus dixerint illi vanæ gloriæ cupidi, non poteris
per talia verba nobis persuadere, с н р і s т в м animam habuisse. Inuenimus enim supra in Diuinis
Scripturis, quod dicit Elaias ex persona Dei & patris de vnigenito, *Hic est filius meus dilectus, in quo
mihi bene complacitum est, quem dilexit anima mea.* Quid intelligemus de Patre, animam accepisse in se
ipso, aut animam habere? Quis vero delirans hoc cogitabit de Patre? Quid igitur dicitur? figurate vi-
delicet verbum dictum esse. Si itaq; de Patre figurate dictum esse dicunt, ergo etiam de Filio idem
accipere oportet. Etiam si enim dicat, *Anima mea turbata est: & potestatem habeo dandi animam meam* &
accipendi ipsam: non habuit, inquit, animam, sed figurate dictum est. Et videtur syllogistica ac so-
phistica ipsorum aliquid dicere, quū veritas ipsa per se consistat ex multis signis. A specie enim acci-
piunt omnis figura & tropus. Et in Patre quidem non audendum est, eo quod neque carnē gestauit.
Quum autem confiteatur Lucianistæ siue Ariani de carne, non est ambiguitas. At inquit, *verbū
caro factum est, dixit, & non dixit, Verbum, caro & anima factū est.* Cæterum aduersum ineruditā ip-
sorum contradictionem etiam ego dico, quod formauit Deus hominem, limo accepto à terra. Verū
in voce, Formauit, omnia comprehendit: & in eo quod dixit, Verbum caro factum est, omnia com-
plectitur. Nam iuxta eandem rationē ex aduerso nos inferimus, dicentes, *Ecce dicit, Formauit Deus
hominem: & non dixit, Fecit ipsi hepar aut pulmonē, aut cor, aut venas, aut nervos, aut alia quæ sunt
in corpore: per hoc intelligimus vnū quid esse ex toto fabricatum hominem ipsum, eo quod non
particularim compositionem totius animalis Scriptura explicat. Nonne omnino res se sic habet? Si-
cut igitur ab vna specie tota comprehendit, ita ab ipsa carne animam accepisse Saluatorem, manife-
stum est. Si itaq; animam accepit & corpus, velut demonstratum est, ergo non deitas erat imminuta
ab essentia Patris, ita vt in affectionibus fuisset constituta, quo sitiret, & fatigaretur, & esuriret, &
quæcunq; homini necessaria sunt faceret: quoniam non fatigabitur neque est perferutio sapientiæ
ipsius. At Saluator Verbum quod ex supernis descendit, fatigatus fuisse reperitur: & non propterea
non est ex essentia patris. non enim superne fatigatus est, sed in carne. Oportebat enim carnem fati-
gari, vt ne in apparētia putaretur, sed in veritate. Et alia quæ eiusmodi vim habent, dormire & dor-
mire, hominis sunt indicia, & tactui subiectum esse: accepit enim hæc, & homo inuentus est. *Inueni-
mus Messiam de quo scripsit Moses: Qui vero inueniunt ipsum, per comprehensibilem naturam in-
uenerunt, hoc est incarnatum, nam in incomprehensibilitate inuentus nō fuisset.* Quapropter à scri-
bis comprehenditur, & dorsum suum præbuit flagris, & faciem suam non auertit à turpitudine in-
spuitionum, fleuit, & quæcunq; alia de ipso dicuntur. Quis vero potuisset Deum Verbum in celo
flagris cadere, aut alapis verberare, aut conspuere talem inenarrabilem & comprehensibilem? Si ve-
rō hæc passum est passiois exorsus est Dei Verbum, ergo passio corporea est, extra ipsius à passione a-
lienitatem, & rursus non extra, propterea quod ipsi sic complacuit, & quidem quum ipse nō sit pas-
sus, passionem in seipsum reputat. Et quemadmodum macula in veste, corpus gestantis non contin-
git, verum macula vestis gestanti imputatur, sic Deus passus est in carne, deitate ipsius nihil læsa, ve-
rum passio carnis à deitate gestatæ relata est ad Deitatem, quo in deitate salus nobis contingeret. Re-
cordor autem dictum Euangelij, secundum Lucam, & non volo omittere quo minus id ipsum in-
terpreter quod scriptum est, *In anxietate constitutus sudauit, & erat sudor eius, sicut gutta sanguinis.* appa-
ruit autem Angelus Domini confortatus ipsum. At profundiora dicta, velut appellare solemus, & necessa-
ria, hi qui vim non intelligunt subuertunt, simulq; seipsos per maliciam pro bonis, nihil enim hac re
periculosus hoc. In eo quod dicit, *Fuit in anxietate:* Dominicum hominem verum hominem existen-
tem ostendit. Et vt ostendat quod verus erat homo, & quod non à deitate anxietas illa contigit, di-
cit, *Sudauit & sudor ipsius erat sicut gutta sanguinis:* corporea est species, & non spiritualis. Vifus
est autem Angelus Domini confortans ipsum: non quod confortatione angeli opus habebat, qui ma-
ior angelis est, cui fleuit se omne genu cœlestium, terrestrium, ac infernorū, vt qui semper est Deus
Verbum, & semper est apud Patrem, & ex ipso genitus est, sed vt impletur illud in cantico magno
Mosis in deserto composito, in quo dixit, *Adorabunt ipsum omnes Filij Dei, & confortent ipsum Ange-
li Dei.* Confortent ipsum dixit, non quod exhibeant ipsi robur, sed quoniam inualuit glorificatio vt
in his glorificent Deum: quum angeli & spiritualia animalia superne clamant ac dicant, *Tua & po-
tentia, tuum est imperium, tuum est robur:* In hoc ostendunt adorationem & confortationem, hoc
est, quod dant ipsi proprium fortitudinis robur. Sic etiam angelus visus est coram discipulis adorās
suum Dominum, non ignorans excellentiam benignæ ipsius erga homines dispensatiōis, verum ad-
mirans tantam in ipso esse mansuetudinem, quæ diabolum superauit, quæ aculeum mortis contriuit,
quæ de principibus ac potestatibus triumphauit, quæ peccatum confregit. Et propter excellentiā
admirationis in glorificatione, Angelus adorans dixit, *Tua est fortitudo Domine.* Tu enim præua-
luisti contra mortem & infernum, & contra diabolum, vt contriueris aculeum ipsius, & expuleris ab
humana natura. Porro quum rursus dicit, *Vbi posuisti Lazarum?* iuxta humanos affectus dicit. Et de la-
borante ex sanguinis profuuiō, *Quis me tetigit?* aut *Quem queritis?* aut *Quem dicunt me homines esse,* *Filiū
illum hominis?* aut *Puer creſcebat, & confortabatur Spiritu:* aut *Proficiebat etate & sapientia:* aut priusq;
nosset puer vocare Patrem aut matrem. Non vides ex ipsa tractatione excellentiam cognitiōis, quod
ex carne & humana natura sunt narrationes? Quæcunq; enim, in veteri Testamento ex persona Dei
& Patris*

Lazarus
historia.Sara casti
tasProficie
bat sapien
tia quomo
do acci
piendum
Vnguentū
euacuatiū.

& Patris subdescendunt, & ad persuasionem hominum ignota sunt, non autem ignota Deo existit: ea Verbum ubi venit implevit, ut impleat quod id dictū est, *Pater meus usque nunc operatur et ego operor.* Vbi posuisti Lazarum, interrogabat quum prope locum esset. Ante quam vero venisset ad locū, à nemine audiuit, & dixit discipulis suis, Lazarus amicus noster dormit. Qui itaque tanto itinere distans à loco nouerat, quod mortuus esset Lazarus, is praesens in loco ignorabat? Nequaquam, verum volebat ostendere quod haec omnia faciebat, & nondum quisquam perfecte ipsi crederet, quo declararet suam erga nos indulgentiam insignem benignitatem. Oportebat enim illas non dicere, quadriduans est iam olet, neque abire ac demonstrare: sed dicere, omnia nouisti, & si uoles uiuere. Quapropter etiam lachrymatus est, ob hominum obstinam duriciam. Non itaque ignorans interrogabat, sed tentans redarguit ipsos & benigne eos tractat. Et quis me tetigit, dicit, non quod non nosset quis ipsum attigisset, sed ut ne per seipsum diceret miraculum quod edebat, verum ut illa, ubi audisset accurreret, & diceret beneficium in se collatum, & ubi confessionem fecisset, audiret, fides tua te seruauit: quo etiam alios inhortaretur ad credendum, ut sanarentur. Dicit autem, quem me dicunt esse homines filium illum hominis? velut etiam in veteri Testamento, ex persona Patris dicit, Adam ubi es? Nouerat autem ipsum ubi esset. Quapropter etiam redarguit ipsum postea dicens, Ex ligno comediti. Et ad Cain, ubi est Abel frater tuus? & non ignorans interrogabat. Dicit enim, Maledictus tu super terram, quae aperuit os suum ut susciperet sanguinem fratris tui de manu tua. ecce enim sanguis ipsius clamauit ad me. Non itaque ignorabat qui dicit, Sanguis clamauit: verum ut daret ipsi locum ad poenitentiam & excusationem, ideo interrogabat. At vero rursus conuertuntur ad imperitiam contentionem, & dicunt ipsius Filij esse has voces, in veteri Testamento. Statim autem redarguitur iporum studium. Qui enim dixit ad Moysen, Qui hoc quod est in manu tua, ipse dixit, *Ego sum qui sum.* Et dicit Dominus ad Saducaeos de resurrectione abraam, *Quod autem resurgunt mortui dixit Deus, Ego Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob.* Deus igitur uiuentium, & non mortuorum. Et multa rursus ostendere possim, quae ex persona Patris in veteri Testamento dicta sunt, imò etiam saepe ex persona Filij, & rursus ex persona Spiritus sancti. Et, Vbi est Sara uxor tua, dixit ad Abraam is qui uenit ex supernis cum duobus angelis Filij Dei. Si enim ignorasset ubi esset, non utique dixisset, Risit igitur Sara quae intus erat. & uult sic ostendere ipsius castitatem, quae exemplum est eorum quae in ueritate pietatem exercere uolunt: quo ubi susceperint peregrinos, proprijs quidem laboribus inscruiant, perunt propter uerecundiam & castitatem, faciem suam uiribus ostendant. Illa enim beata omnia composuit ac construxit, & quum hoc faceret, in facie angelorum non conspicua est, posterioribus saeculis reuerentiae exemplar proponens. Sed & ut ostenderet, qui praesens erat quis esset, nomen uxoris uocabat, hospitio exceptus ad horam, & quod neque nominis ipsius oblitus esset, neque figmenti, neque cogitationis hominis. *Quem me dicunt, inquit, esse homines filium illum hominis?* & filium quidem hominis confitens declarat, ut ne de inuisibili ipsum interrogare putent. Illi uero dicunt, Heliam & Hieremiam, & Ioannem. Vos autem quem me dicitis? Tu es CHRISTVS Filius Dei uiuentis, inquit, & statim ipsum beatum praedicat. Non enim ignorans interrogabat, sed ostendere uolens, quod patris est doctrina quae filium ecclesiae uerum praedicat: quo cogere Petrus dicere quae à Patre edoctus erat. Et ne mireris si dicit, *Per me ingrediuntur ad Patrem,* & ne abalienatum à Patris essentia opineris. Ipse enim rursus docet, *Nemo uenit ad Patrem, nisi pater ipsum traxerit.* Sicut igitur Pater mittit ad Filium, ita & Filius infert ad Patrem: quo ostendat unam & eandem esse deitatem. At illud, Proficiebat aetate & sapientia. Si est sapientia Dei, non opus habet sapientia. Verum quoniam euacuauit seipsum forma serui assumpta: non plenitudo imminuta est, sed ut ostenderet à caelo transeuacuatum in humana naturam, hoc est in officinam Mariae. Vngentum enim euacuatum nomen tibi est, inquit: non dixit effusum, sed euacuatum de caelo in terram, quo à terra in Mariam, & à Maria caro fiens conciperetur. In Bethleem enim gignitur, à Bethleem transit ad Nazareth, à Nazareth in Capernaum, à Capernaum in Hierusalem, & mare, dum vadit super aquas, & ad partes Tyri & Nain, & in Iudaea & Hiericho, & ad Bethphage, & Bethaniam, in Hierusalemque ac templum, & montem oliuarum, & Gethsemani, & ad domum Caiphæ, & ad praetorium, & ad Herodem, ad locum Golgotha, ad imonumentum, & usque ad infernum, ad terram rursus post resurrectionem, & ad caelos. Vngentum enim euacuatum à vase in vas, omnia uasa ungentum redolere facit. Et CHRISTI aduentus è caelo, totam terram saecrificauit, eos qui ipsum suscipiunt in ueritate. Hic est mos qui est, velut in Daniele habetur, & mos magnus: lapis sectus sine manibus, sine semine uiri, insinuans id quod maius est, rursus paruus inuentus. Lapis rursus recipiens magnitudinem, & fiens rursus mos magnus: Et mos ipse est in loco, sed implet totum orbem terrarum. Hic qui est sapientia, & factus est homo, extendens uirtutem suam super mundum, ut orbem terrarum gratia impleat, proficiebat aetate & sapientia. Nam qui est sapientia Patris, & docet homines loqui, & articulat hominibus linguam, & plantauit aurem audientibus, quomodo non nouerat uocare patrem aut matrem, & capiet vim ac potestatem Damalci, ac spolia Samariae, & caetera? At quoniam genitus ex uero, si statim loquens idque pure ostensus fuisset, & uelut pueritiam egressus aliquis uerba faciens: imaginatio sane putata fuisset, & non uera, aut potius in apparentia, ipsius conceptio: propterea expectat aliquid aetatis, ut ne consequentiae ueritatem dissiparet. Caeterum rursus alias uenas uenatur opiniones, quas diuinis sermonibus implicent, easque contraarias excogitant, & dicunt, Quomodo igitur scriptum est, *suscipite pontificem confessionem nostram, qui fidelis est ei qui fecit ipsum, & notum sit uobis tota domus Israel, quod hunc IESVM, quem uos crucifixistis, Dominum & CHRIVM ipsum Deus fecit.* Et magna me subit admiratio, quomodo hi qui conscientias contingunt, eam quae in ipsis declaratur, vim ignorant. Nam quod dicit, *Suscipite pontificem*

tificem qui fidelis est ei qui fecit ipsum, non de deitate dictum est. Deus enim uenit, & omnia declarant nobis diuinae scripturae. Nihil enim est in ipsis obliquum aut distortum, uerum omnia coram exposita intelligebantur, & recta his qui inueniunt cognitionem. Accipite enim, inquit, eruditionem & non argentum. Si enim non accepit quis eruditionem à Deo, hoc est fidem ueritatis, obliqua ipsi sunt omnia & distorta, quae intelligentibus & inuenientibus cognitionem recta sunt, & extra omnem calumniam posita. Quo uero ipsos redarguat Apostolus, dicit, *Omnis enim pontifex qui ex hominibus assumitur, propter homines constituitur, ut offerat dona & uictimas.* Quapropter etiam ipse unigenitus, quomodo quidem ipse uenit ut propter homines nasceretur, accepit ex nobis carnem, quo propter nos, ex nobis oblatio proprio Patri Deo factus, discipulos fratres uocaret. Vbi igitur id factum impletur? non alibi quam à pontifice. Suscipite enim, inquit, pontificem qui fidelis est ei qui fecit ipsum. Quo uero etiam exemplo ampliore utar, interrogauerit quis regem de proprio illius filio, & audacia sumpta dicit ad ipsum, *Quis est hic?* Vbi uero audiuit ex patre iustam confessionem, filius meus est: rursus dixerit, filius tuus secundum naturam? & ubi rex dixit, etiam: rursus inducetis qui interrogat, cur igitur ipsum fecisti? & dicit omnino ille, Regem ipsum feci. Ergo quum dignitatem dixerit, ingenuitatem negauit? quum secundum dixerit, primarium aboleuit? Nequaquam. Sic igitur etiam Deus & pater genuit filium sine principio, & in carne impletum est, quod pontificem ipsum fecit. At inquit, scriptum est, *Dominus creauit me principium uiarum ipsius in opera ipsius.* Et primum quidem ignorant illi uanae gloriae cupidi ipsum nomen libri. Liber enim, Prouerbia Salomonis appellatur. Quicquid autem prouerbialiter dicitur, non idem est quod sermonis uis ac facultas. Ecce enim in parabolis locutus est Dominus nobis IESVS CHRIVS. Et uidemus parabolas non sic se habere ad prouerbialium positum nostrum. Simile est enim, inquit, regnum caelorum grano sinapis. Et si iuxta nostram mentem uouerimus ratiocinari ex patre uidelicet, regnum caelorum amplitudo est, aut locus, si modo locum dicere conuenit, in quo regno est rex Deus & Pater, & Deus Verbum & Filius Dei, & Spiritus sanctus Dei, angelique ac archangeli, exercitus spirituales, Abraam & Isaac & Iacob, & omnes iusti: ubi itaque tot res in grano sinapis comprehenduntur? Verum figura sermonis per aenigma dicitur. Ergo non idem est quod prouerbialiter dicitur. Sed & mulieri simile est regnum caelorum, quae habuit decem drachmas, & perdidit unam, & accendit lucernam, & inuenit ipsam: sed & agnoscit missam in mare, & semini seminato in terram. Haec autem omnia per aenigma, & non idem sunt quod sermonis uis praefert. Et non uere nouimus an prouerbiorum scriptor Solomon, de Filio Dei haec uerba dixit, *Est enim sapientia, & sapientia.* Solet igitur Apostolus dicere, *Non nouit mundus per sapientiam Dei Deum.* Et, *stultam fecit Deus sapientiam mundi.* Et rursus dicit, *Non in sapientia carnali, sed uirtute Dei.* Et Solomon sapientiam uocare solet dicens, *Amari pulchritudinem ipsius, & sponsam duxit inhiipiti.* Et Iob sapientiam nouit ac dicit, *Sapientia autem unde inuenta est? qualis uero est prudentiae locus? Et sapientia pauperis annihilata est, & ipse est sapientiae corrector.* Et, *Sapientia patris unigenitus.* Quid igitur dicimus? Si sapientia pater est, & filius iuxta illorum sententiam progressus est ex ipso, Verbum & Deus existens, & sapientia existens: ergo pater destitutus est sapientia in seipso, Deo solo sapiente inuisibili. Atque haec omnia sunt incomprehensibilia & immensa hominibus. Quomodo igitur dedit Deus sapientiam Solomoni, & repleuit sapientia ipsum Beseleel, & sapientes homines occultant turpitudinem? Et multa de sapientia dici possunt. Verum illa sapientia patris unius speciei est, non habens aliam comparationem quae ipsi opponatur. Attamen an de ipsa sit sermo ille dictus, neque affirmo, neque denego, Deo autem permitto ut hoc sciat. Video tamen ea, quae dicuntur uolenter inter se opposita. *Creauit enim, dicit, principium uiarum ipsius in opera ipsius, ante saecula fundauit me, ante omnes colles gignit me.* Quomodo igitur, quod gignitur, fundatur? Quomodo id quod creatur gignitur? Si enim creatum est, non est genitum. Nos enim ea quae gignimus, non creamus: & quae creamus, ea non gignimus. Sumus enim creati, & quae à nobis gignuntur, creata sunt. In Deo autem in ore, genitum siue genitura non est creata. Si enim genuit, non creauit. Si uero postquam creauit, rursus genuit, quomodo quod prius creatum est, postea gignitur? Si itaque de ipso haec dicta sunt, in dispensatione in carne implentur. Et propterea uiciniora primū dicit, & antiquiora postea narrat. Persuadere enim homines propinquissimos uolens, à carne incipit. Principium enim uiarum iustitiae Euangelij, nobis Verbum caro in Maria factum est, animaque in ipsius carne fundata est: quo superiora postea ostendat, dicimus autem, ex sinibus paternis è caelis peruenisse in terram. Nam uenit nobis postea omnem dispensationem perficiens. Non igitur creatum est uerbum: Absit, & nihil nobis utique ingenerauerit Diuina Scriptura in nulla penitus re. Sed & ex natura apud interpretes non sic edita est locutio haec. Aquila enim dicit, Dominus acquisiuit me: quandoquidem in Hebraico dicit, Adonai Canai: id quod hoc significat quod diximus. Et nos iuxta consuetudinem de natis dicimus, acquisiuit liberos. At neque sic uim interpretationis ob signauit, nam Adonai Canai, etiam sic interpretari potes, Dominus excudit me. Et propterea Petrus clare pronunciat dicens, hunc IESVM quem uos crucifixistis: non dixit, illum ex supernis Deum Verbum: sed hunc existentem carnem, quae cum uerbo ex supernis in uero Mariae comprehensa est, & concepta: hunc autem, dictum propter Dominicum ex Maria hominem. In hoc enim & mortificatio impletur, sicut dicit Petrus, *Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu.* Et rursus, CHRIVS igitur pro nobis passus in carne. Et rursus, *Ex quibus CHRIVS tantum ad carnem attinet, uelut dicit Paulus.* Et ipse Saluator dixit in Euangelio, *Nunc autem me quae ritus occidere, hominem qui ueritatem dixi uobis.* Et, Audiui ex patre: quo ostenderet passionem ex humana natura, seipsum uero scire naturalem Filium Patris ex supernis. Cōcinat autem huic sermoni sanctus Apostolus Paulus dicens, *Unus Deus, unus etiam mediator Dei & hominum, homo IESVS CHRIVS.*

Pontifex
Christus
quomodo
dicatur.Prouerbio
rum ac pa
rabolarūSapientia
Dei
uocabulūSalomonis
locus ex
pensu.

Qui

Mediator Dei et hominum, homo Iesus Christus. Qui non rapinam arbitratus est esse, quod esset equalis Deo, sed seipsum inaniuit, forma serui assumpta. Vides quod hominem ipsum pronunciauit, sed non nudum. Mediator enim Dei & hominum est, quoniam in medio vtrorumque est, ad Patrem quidem suum Deus existens natura genuinus genitus: ad homines vero, homo naturalis, genuinus ex Maria, citra semē viri genitus. Sic enim est mediator Dei & hominum, Deus existens & homo factus, non mutatus naturam, sed secundum vtraque ad ambo medius existens. At rursus indocti dicunt, Vides quod non rapinam arbitratus est esse, quod esset equalis Deo? Et neque vocabulum intelligunt illi contentiosi. Non enim dixit, Non voluit fieri equalis Deo per rapinam: sed non rapinam arbitratus est, quod esset equalis Deo: quod Dei esset natura, quod erat. Si enim non erat, quomodo formam serui assumpsit? Et quod recens erat significauit, & ex hoc excellentiam admirans ostendit, quanquam esset equalis Deo, seipsum inaniuit, forma serui assumpta: non vt quod liberum erat in seruitutem redigeret, sed vt in forma quam assumpsit, obediens seruos liberaret. Et testantur Iudæi, quod non verebatur neque dubitabat dicere, quod equalis esset Deo: sed etiam confidentius sic ostendebat, dum dicebat, Si non dixerō, ero sicut nos mendax. Et propterea dicunt ad ipsum, propter bonum opus non occidimus te, sed quod quum homo sis, te ipsum facis equalē Deo. At inquirunt, si debemus figurata ipsius confiteri, & multa figurata dixit scriptura: etiam non oportet negare quæ per ænigmata in ipsum dicta sunt. Nam & ostium appellatus est, & lapis, & columna, & nubes, & leo, & ovis, & lucerna, & fax, & Sol, & angelus, & vermis, & petra, & lapis angularis, & via, & taurus, & vitulus, & aliis huiuscemodi videlicet nominibus. Et nos non negamus quæ in ipso ænigmatice sunt impleta, nouimus autem ob quam causam hæc scripta sunt. Via quidem, eo quod per ipsum vadimus ad regnum, ad ipsum & ad patrem. Ostium vero, quia per ipsum ingredimur. Columna, quia ipse est nostra fidei fundamentum. Petra, propter immutabilitatem. Lapis, propter fundamentum. Sol iustitiæ, qui nostras tenebrosas mentes illustrat. Deinde dicunt, Quoniam scriptum est de ipso, quod creatura est, confiteri oportet etiam scripturam. Ecce & ego recensui partem quandam vsuam ac vilitatium, per ænigmata ipsius in nos impletam. Dicant nobis, in eo quod dicunt ipsum creaturam, quid commodat? Ostium merito dictus est figuratè, vt fiat nobis introitus & vtilitas: & via vt per ipsum euntes ne erremus. Creatura vero, propter quid nobis fit, quid nobis prodest? Etiam, inquit, contentiosus ille vanæ gloriæ sectator, nisi enim ipsum dixeris creaturam, Patri passionem attribuis. Quisquis enim gignit, passionibus & affectionibus circumdatus est. Aut enim contrahitur, aut dilatur, aut expanditur, aut desinit, aut in molem augetur, aut simile quid sustinet. Hei praua cogitatio hæc, & non vera. Quis hæc de Deo cogitabit, quæ verò suspicio talia audebit? Nimirum nemo, & ne diabolus quidem tale quid cogitauerit. Et si quis constitetur patrem, credit ipsum genuisse filium in veritate. Neque enim male circumfertur Deus, neque corpus prægnans est, vt prædicta sustinere possit. Spiritus enim est Deus. Spiritus autem fluxionem non sustinet, non sectionem, non contractionem, non imminutionem, non extensionem, neque tale quiddam. Prout itaque Pater Spiritus est, Filium Deum Verbum genuit spiritualiter, sine tempore, incomprehensibiliter, & sine principio. Quo vero hos qui hæc dicunt persuadearum, non quidem similia dicentes, verum à similibus prauam ipsorum excursionem auertentes, dicamus: Creatura est qua innumeris ac infinitis modis à Domino suo abest. Et multi in deserto ignis indigi, vitro vase aqua impleto, & materia ex facili ardente adposita, ex lino aut ex stupa facta, ponunt ipsum è regione Solis, ita vt splendor solis de vitro in subiectam materiam resplendeat: & statim ab igne solis concipit, & ignem accendit. Nunquid ergo secatur Sol per essentiam participationem, nunquid defecit, nunquid imminutus est? Non inquirunt. Si itaque qui creatura est, non imminutus est: quanto magis qui infinitus & incomprehensibilis & impollutus est Deus, dum Spiritus existens genuit ex seipso Deum Verbum, inenarrabilem & incomprehensibilem ac incorruptibilem, in incorruptibilitate genuit, non per affectionem, non per sectionem, non per deflectionem, sed perfectus perfectum in perfectione? Et ignis quidem natura multas lucernas ab vna accendit, & quæ prima est non imminuitur. Rursus autem potest eadem essentia ex multis particularibus esse, lucernis inquam, aut facibus. At non sic Deus: Absit, Non enim rursus venit Verbum, & coniunctionem cum patre fecit. Sed Pater, Pater est: & Filius, Filius: & Spiritus sanctus, Spiritus sanctus. Stultum est enim quod à Manichæis traditur, quod ex mente ipsius Manis, Animæ à columna lucis factæ, vnum corpus sunt: & dum soluntur à corporibus, rursus in vnam essentiam reformantur, velut in vnam columnam, iuxta fabulosum ipsorum figmentum. At non sic ostendit Euangelium, sed fregit de quinque panibus, & saturauit quinque milia: & non dimisit quæ ipsis superfluerunt, sed Colligite, inquit, & nihil relinquit de fragmentis: & collegerunt duodecim cophinos, & collegerunt quidem simul in captas, verum fragmenta non rursus in coniunctionem panum, sicut fuerant fecit: collegerunt quidem multitudinem, sed in multa fragmenta, in vnam vero congregationem. Indicauit cophinos, & non iuxta propositam speculationem, nos hoc & prædictum solis exemplum, figuratè interpretati sumus. Non enim panes dicimus animas, neque fragmenta: absit. Neque Deum adæquamus soli ab ipso creato, neque vnigenitum splendori à Sole in stupam emisso. Verum iuxta similitudinem etiam animæ factæ non conueniuntur in vnam coniunctionem: absit, sed in Dei mansiones, de quibus scriptum est, *Multe mansiones apud patrem*, neque in vnum collem factæ, sed ita vt singulæ priuatim numerentur. Neque in eo quod dicimus genuisse Deum vnigenitum suum Filium, affectionem ipsi attribuiamus, iuxta prauam illorum blasphemiam. Quisquis enim affectuose gignit, patitur: & non oportet neque creaturam, neque genem suæ genituræ dicere iuxta illorum verba, vt ne demus Deum dolere aut pati. Vnde igitur inuenimus Filium,

Rapina vocabulū.

Appellationes Christi.

Creatura uerbum dicentes.

Pater spiritus quomodo genuit filium.

Similitudinum usus.

Filium, aut cur nomen Dei habet? Hi verò sunt hominum syllogismi, & à terrena sapientia proficiscentes. Nam nostros hominum affectus, in Deum referre nephas est: quum Deus clare dicat, *Non sicut cogitationes uestræ, cogitatio meæ est.* Et rursus, *Non sicut homo, ita etiam Deus.* Cessent itaque à blasphemia, & discant à Patre dicente, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est.* Et rursus, *Et dicitur coram cunctantibus dicit, Es enim Filius meus dilectus, quem elegi.* Et tunc in Canticis, *Elegit ex multis milibus.* Vnde igitur electio fit, dicant, Putant enim deliri illi in eo quod dicit, *elegi: secundum gratiam ipsam filium vocari, & non secundum naturam.* Ostendant itaque quis sit ipsi similis, vt omnibus probatis illum elegerit. Si enim filius est vnigenitus, non est aliquis equalis ipsi, neque conferendus similis existens Filio inter Filios Dei, hos enim nouit secundum gratiam, illi vero nulla virtus adequatur, eo quod est ipse naturaliter filius. Manifestum enim est, vnde sit vox electus, & vnde de electio. Quoniam multa milia in terra erant, & Maria sola gratiā inuenit, & in ipsa elegit sanctam carnem, & propterea est illa in qua ipsi bene complacitum est. Sicut etiam Dauid ex persona Apostolorum qui in Dominum crediderunt, & cum gaudio gratiam ipsius gentibus ostenderūt, dicit: *Subiecit populos nobis, & gentes sub pedes nostros.* Pulchritudinem Iacob quam dilexit, hoc est sinceritatem ac frequentiam pulchritudinis ipsius, hoc est totius Iacob pulchritudinem, ipsam carnē à Maria per Spiritum sanctum electam, ipsam factam carnis dispensationem, pater ex supernis Ioanni Baptistæ ostendit, Bonam enim voluntatem habuit Pater in aduentu CHRISTI in carne. Deitas vero infinitam naturam habet. Dicit autem Apostolus ipsum filium dilectionis, qui liberauit nos, inquit, ex potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filij dilectionis suæ, & stolidi illi hic non intelligentes locutionem, iuxta profectum dilectionis, Dei esse Filium dicunt. Et non sciunt indocti illi comparationem sermonis. In alio enim loco dicit Apostolus, Deus dilexit nos in CHRISTO. Vere enim Filius dilectus est vnigenitus, quoniam dilectio Pater, dilectio Filius. Nam dilectio ex dilectione est, filius igitur est dilectionis propter nos, & propter seipsum: quia in ipso dilexit nos, & Filium suū vnigenitum tradidit pro nobis. Neque igitur operans laborat, neque gignens patitur. Et ne frustra accumulent sibi ipsi blasphemias. Si enim creatus est filius, non est adorandus iuxta illorum rationem. Stultum enim creaturam adorare, & primum mandatū reprobare quod dicit est. *Audi Israel Dominus Deus tuus, Dominus unus est.* Non igitur creatum est sanctum Verbum, quia adorandus. *Adorauerunt ipsum discipuli, Adorant ipsum angeli in celo.* Et, *Adorant ipsum omnes angeli Dei.* Et, *Adoret te Domine fortitudo mea.* Cæterum vna res est quam dicam, eamque breuem & oppositionem non habentem, & cui non potest aliquis contradicere. Si habent testimonia illi qui Filio Dei aduersantur, ostendant vbi dixit Pater, creauit mihi Filium: in veteri & nouo Testamento. Aut vbi dixit Filius, creauit me Pater. Quatuor sunt Euangelia, habentia summam mille centum sexaginta duas, & ab initio vsque ad finem loquuntur est Filius, & ad ipsum Patrem, Et nūquam dixit, creauit me Pater meus: neque, Pater, creauit mihi Filium: aut creauit Filium meū. At inquit ille contentiosus, & abitiosus quod igitur dicitur corp⁹ ex Maria? nimirum assumptum. Maria vero, inquit, quid? creata aut increata? creata nimirum etiam ipsi dicimus, genita ex viro & muliere, corpus ex Maria quid dicitur? adoras Saluatorem incorporatum, aut non adoras? Quomodo vero non adoras? Si enim non adorauero, non habeo vitam. Ecce igitur creaturam adoramus ipsum corpus. Ingens autem est vesania eorum, qui talia dicunt. Nam rex purpuram indutus, ab omnibus adoratur, nunquid ergo purpura adoratur aut rex? manifestum est quod rex. Coadoratur autem cum ipso etiam purpura quam gestat, vbi vero rex hanc exiit, & in locum reposuit, non amplius vestis purpura adoratur. Sed etiam in templo sæpe rex in proprio throno, & adorantes adorant regem in templo ac throno proprio, vbi vero surrexit rex, nemo neque templum neque thronum adorat. Nemo autem adeo insanus est, vt adorare volens Regem in templo ipsius, dicat ad Regem, egredere ex templo tuo vt te adorem. Sic sanè nemo dixerit vnigenito, dimitte corpus vt te adorem: sed adoratur cum corpore vnigenitum, increatum cum templo sancto, quod accepit vbi venit. Et nemo dicit ad regem, Surge ex throno vt te adorem, citra thronum: sed adoratur regem cum throno. Itaque & CHRISTVS adoratur cum corpore sepulto & quod resurrexit. At inquirunt, Quid igitur dicitur, volens genuit Pater Filium, aut non volens? quandoquidem dicit, Erat semper Verbum, & non est tempus ante Verbum: & quidem quum etiam ipsi Ariani ad quosdam decipiendos, Filium Dei sine tempore genitum esse asserant, non volunt autem ipsum sempiternum dicere, sed dicunt, Erat aliquando quando, quando non erat. Putant autem vocem aliquando, non esse tempus. Vbi vero expendis vocem, redargues imperitos. Nam vox aliquando prout dictum est, dicta: temporis significationem habet. Et qui dicunt vocem aliquando, non dicere tempus, in absurditatem incidunt suæ opinionis in peruersa fide. Per ironiam enim & cauillam distinctionibus vtuntur, alias sententiæ suæ opinione vehementer Filium Dei impugnantes, alienum & omnino à Patris deitate abalienatum glorificantes. Volens igitur genuit, aut non volēs? Si dixerimus non volēs, necessitate circūdamus Deum. Et si dixerimus volens, damus quod erat volūtas ante verbum, & si vel indiuiduum quoddam temporis momentum, vel multifida ac minutissima horæ particula fuerit; temporis significationem habet ante verbum. Et rursus delabimur in sermonem ipsorum. Et si dixerimus, quod non volēs genuit, ergo necessitate naturæ ductus est Deus, & non voluntatis libertate. At non horū quicquid in Deo, velut putas ambitiose. Apud Deum enim hæc non sunt. Neque volēs itaque genuit, neque non volens, sed per excellentiam naturæ. Excedit enim diuina natura cōsilium, & non subiacet temporis, neque necessitate ducitur. In nobis enim nihil est paratum, quia non eramus aliquando. Et primum quid deliberamus, postea facimus quod facim⁹. Aut vbi non deliberamus nos, non est quod nodum factū est à nobis. Apud Deum vero omnia perfecta ac plana, & omnia in ipso completa sunt. Et neque volēs genuit semper existēs genitū ex ipso san-

Electus ex multis milibus de quo dicitur.

Filius dilectionis.

Euangeliorum II I I summa II 62.

Erat aliquid quando, quando non erat. Ariani dicitur.

Etum Verbum & Deum: sed in excellenti & inenarrabili sua natura. Maxima me subit admiratio, o filij fidei & ecclesie, quomodo contentiosi illi vera subuerterunt in aliena, & qua figurate dicta sunt, in vera errantes accipiunt? Nam genitum esse, quod est ipsi secundum naturam, negant, dicentes non sicut vana quiddam ex geniminibus siue genituris. At creatum esse, quod est alienum ab ipsius deitate, etiam si in allegoria aliquando dictum est, illud verum dicunt, quod autem verum est abolent. Etenim dum dicit Elais, *Vidi Dominum Sabaoth. Et, visus est Dominus Mofi. Et, visus est Dominus Abram.* Et, *Vidit uisionem Daniel antiquorum dierum, & huiuscemodi. Et, visus est Dominus Ezechiel, & dixit Vidi speciem Dei:* dicunt haec non esse, & prophetas mentiri, probantq; ex dicto Euangelij, Saluator, inquit, dixit, *Deum nemo unquam uidit, Prophetæ uero se uidisse dicunt.* Necessarium igitur est metiri aut vnigenitum, aut prophetas. Et iuxta rationem eorum qui sic dicunt ac Manichæorum, erunt ea quæ in prophetis sunt mendacia. Si uero non mentiuntur prophetæ, sed vera dicunt, iuxta Saluatoris sermonem, nempe, *Qui loquor in prophetis ecce adsum:* intelligentiæ res est & opus allegoria. Etenim hoc sæpe sic impletur. Videmus mare ex parte aliqua montis aut planicie, & uere dicimus, si nos uidisse asserimus. Sed & si quis dixerit quod non uidit, non mentitur, sed vera dicit non enim uidit, ubi profunditas, ubi longitudo: non uidit molem, non uidit amplitudinem. Et per foramen quoddam uideamus hominem, uerum extensionem non scimus, & si dixerit quis uidi, uidit, & alius dixerit, non uidi, non uidit. Videmus enim uere uelut concipimus, non uideamus autem, in quantum est. Sic etiam Prophetæ uelut per foramen angusti sui corporis digni facti sunt uideri, & ueritatem uiderunt, nõ ut intelligentiæ ac speculationis infinitas habet. Atque sic completæ sunt concordantes inter se Diuinæ Scripturæ: tum quod Prophetæ dicunt se uidisse Deum, uiderunt enim in ueritate: tum quod Saluator dicit, *Deum nemo unquam uidit, non uiderunt autem in quantum est.* Sed & ipse uidit inuisibiliter secundum naturam, dedit autem non potenti uideri, uirtutem gratiæ ad uidendum uirtutem speculationis ac intelligentiæ. At ne rursus fabulam confingens dicas. Uiderunt quidem Prophetæ, non oculo, sed mente intelligentes & quasi uidentes. Propter hoc enim exacte dicit Elais, *Miser ego quia concipiens sum, quod quem homo sum, & immunda labra habens, in populo immunda labra habenti habitem, & Dominum Sabaoth uidi.* Et nõ dicit, *Vidi mente, sed oculis meis.* Uidit igitur & non uidit, sed sicut potuit. In ueritate autem uidit, non uidit autem uelut infinitas incomprehensibilitatis habet. Sic multi etiã de paradiso allegorice accipiunt, uelut phanaticus Origenes uoluit imaginationem magis quam ueritatem in mundum introducere, & ait, Non est paradysus in terra, nimirum ex dicto à sancto Apostolo relato, *Noui hominem ante annos quatuordecim, an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio: Deus nupit, raptum huiusmodi usque in tertium cœlum.* At ne falso intelligas ac dicas, quod dixerit usque ad tertiam cœli partem. Nam quum dicit usque, ad tertium cœlum, non de tertia parte dicit, sed de tribus numero. Et dicit, *Noui huiusmodi hominem raptum esse in paradysum, & audisse uerba, que facta non est homin loqui:* Gloria omnipotenti Deo, qui per omnes modos declarat & exacte explicat, quo Veri non fallantur. Non enim in vno contracto sermonis compendio cœlum & paradysum coniunxit, sed Noui inquit, hominem raptum usque ad tertium cœlum. Et rursus, Raptum in paradysum, hoc est ut Græce dicitur, *es ror paradysum.* Quod autem articulum habet, id de alia persona distinguit ac tractat, & ad alium modum transfert. Quomodo autem si quis haberet montem & planiciem, planiciem autem circumdantem ipsum montem, uelit autem in partem ultra montem sitam in eadem planicie accedere. Et quando quidem uolet per planiciem iter facere ad locum, ex quacunque parte montis iuerit, possibile est ipsi eo peruenire. Si uero uoluerit primum ascendere in montem, & de monte rursus in locum planicie ultra montem sitæ accedere: etiam hoc ipsi facere possibile est. Sic intellige mihi etiam hoc quod ab Apostolo dictum est, primum quidem in cœlum ascendisse: iuxta id quod dictum est, *Descendit nepos meus in hortum suum.* Et Saluator dicit, *Hodie mecum eris in paradiso.* Si uero non est in terra paradysus, & non uera sunt quæ in Genesi scripta sunt, sed allegorice accipiuntur: nihil est conuenientia, sed omnia figurate dicuntur. In principio enim fecit Deus cœlum & terram, & non sunt figurate dicta, sed uisibilia, & firmamentum, & mare germinaq; ac ligna, & herbas, fœnum, animalia, pisces uolucres, oia uisibilia in ueritate facta, hominem in ueritate quæ fecit. Posuit itaq; huc quæ fecit in paradiso, secundum imaginem factum eundem hominem, uerum secundum imaginem Dei. Ne aut curiosus perscruteris dona Dei, per gratiam homini data. Non negamus omnes homines esse secundum imaginem Dei. Quomodo uero non sumus curiosi de eo, quod est secundum imaginem. Neque enim corporis formationem intelligimus secundum imaginem, neque animam, neque mentem, neque uirtutem. Multa enim sunt quæ dicere me prohibent. Sed neque rursus dicimus corpus non esse secundum imaginem, neque animam. Credentium autem est, confiteri scripturam & non negare. Incredulorum uero, gratiam reprobare. Est igitur in homine id, quod est secundum imaginem, Deus autem ipse nouit quomodo est. Si enim dixeris, hominem fecit secundum imaginem, & putaueris esse corpus, Deus autem est inuisibilis, incomprehensibilis, quomodo uisibile, & comprehensibile ac tactui subiectum imago erit inuisibilis & incomprehensibilis? Et si dixeris, non est corpus secundum imaginem: *Accipit, inquit, limum de terra & formauit hominem.* Et hominem uocat id quod terreum est, & hominem uocat id quod animale est. *Insuper lauit enim, inquit, in faciem ipsius, & factus est homo in animam uiuentem.* Et neque partem Dei dicimus esse animam, neque ab insufflatione alienam. Quomodo uero subtilitas hæc intelligatur, soli Deo cognitum est. Nos autem citra curiositatem & absque malignitate credimus Deo uera in omnibus dicenti. Et si dixeris quod anima est secundum imaginem, dicit Apostolus, *uiuens est sermo Dei & efficax: & penetrantior omni gladio accipiti, & pertingens usque ad diuisiones animæ.* Si itaque diuisiones habet anima, Deus autem indiuisibilis est, quomodo potest anima esse id quod

Videmus & non uidemus quomodo.

Paradysus non est in terra, iuxta Origenem.

Allegoria non sit in Genesi.

Secundum imaginem, quomodo accipiendum.

quod secundum imaginem est? Non enim nouit futurum anima, Deus autem omnia nouit, & uideamus anteriora corporis posteriora ignorantes. Et si dixeris quod non est anima, omnino etiam animam hominem uocauit: & anima & corpus est homo. At si dixeris mentem esse id quod est secundum imaginem: dicit Scriptura, *Video aliam legem in membris meis, rebellentem legi mentis meæ, & captiuum facientem me legi peccati, quæ est in membris meis.* Quomodo igitur, quæ captiua sit erit secundum imaginem? Et alibi dicit, *Canam mente, canam spiritu.* Et si dixeris uirtutem esse quod est secundum imaginem, dicam tibi, dic mihi de Adam, quam uirtutem operatus est priuilegiã ipse formatus esset? Nõ enim erat in principio, ab initio uero formatus est secundum imaginem. Et si dixeris nõ esse uirtutem, nõ bene dicis. Cui enim conuenit secundum imaginem esse quã uirtutem? Verum ante uirtutem secundum imaginem formatus est homo. Nondum enim erat Adam in uirtute uersatus, neque creatus. Et si baptismum esse dixeris id quod est secundum imaginem: ergo qui non acceperunt baptismum iusti, non fuerunt secundum imaginem. A Mose enim & mari incepit figura. A Ioanne aperta est figura. In christo uero perfectum est donum. Habent igitur omnes id quod est secundum imaginem, sed non secundum naturam. Non enim secundum æqualitatem Dei habent homines id quod est secundum imaginem. Deus enim est incomprehensibilis, & mente apprehendi non potest, quum spiritus sit & super omnem spiritum, & lux super omnem lucem. Quæ uero ipse decreuit, his nõ caremus. Verus enim est, qui cum gratia id quod est secundum imaginem homini largitus est. Et quot sunt quæ si milia sunt? uideamus enim quod accepit Saluator in manus suas, ueluti Euangelium habet, quod surrexit in cœna & accepit hæc, & ubi gratias egisset dixit, hoc meum est, hoc & hoc: Et uidemus quod nõ æquale est, neque simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ & insensibile, quãtum ad potentiam. Et uoluit per gratiã dicere, hoc hoc meum est: hoc & hoc: & nemo non fidem habet sermoni: Quia enim non credit esse ipsum uerũ sicut dixit, is excidit à gratia & salute: Quod autem audiuius, id credimus quod est ipse. Dominũ uero nostrum nouimus totum sensum, totum sensitiuum, totum Deum, totum momentẽ, totum operantem, totum lucem, totum incomprehensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est. Hic itaque Adam in paradiso positus fuit, & comedit de ligno. Paradysus autem, inquit, in Edem iuxta orientes, fons autem ascendebat ex Edem: & non dicit, Descendebat: ut ne putem ex cœlo esse Edem. Si enim in cœlo esset, ex supernis utique dixisset descendebat fons. Sed fluuius, inquit, exit ex Edem: & nõ dicit descendit. Hic separatur in quatuor principia, nomen vni Phison. Et uidemus ipsum Phison ob oculos nostros, & Phison quidem est Ganges apud indos appellatus & Aethiopes Græci uero hunc Indum fluuium uocant. Totam enim terram Euilat circumdat, paruam & magnam, partesq; Elymæorum. Penetrat autem magnam Aethiopiã, & cadit ad Aulfrũ, & subit intra Gadira, in magnum Oceanum. Secundus fluuius est Geon, & sensibilem uidemus hunc fluuium, & non allegorice accipit. Hic enim per Aethiopiã descendit, & paruam Aethiopiã penetrat. Anubitimq; ac Blemeniã & Ezomitim, & alluens partes Thebaidis & Aegypti in mare hoc delabitur. Si uero quis non credat, audiat Hieremiam dicentem, *Quid nobis cum terra Aegypti, ut bibamus aquam Geon turbatam.* Tertius inquit, fluuius Tigris cursum faciens in conspectu Assyriorum. Secat enim partes Orientis, et mergitur sub terram, & exoritur ab Armenia per medium Cardiensium ac Armeniorum, & rescaturit rursus, & sequatur in Assyriorum terram. Sed & quartus fluuius Euphrates similiter eodem modo subiens terram, emergit ab Armenia, & sic alluit Perfidem. Si itaque non est paradysus sensibilis: non est fons, non est fluuius; Si non est fluuius, nõ sunt quatuor principia, non est Phison, nõ est Geon, non est Tigris, non est Euphrates. Si non est Euphrates, non est ficus, non sunt folia, non est Adã, non est Eua, non est esus, non comedit de ligno. Si non est Adam, non sunt homines, & fabula est de cætero ipsa ueritas, & omnia allegorice dicuntur. Est itaque Adam, sumus enim ex ipso, genus ipsius existentes omnes per successionem: & uidemus ipsum per multitudinem in successione. Adam enim genuit secundum ideam ac formam suam ipsum Seth: ut ne quis putet alium esse eũ qui formatus est, & alios eos qui geniti sunt. Et ideo dicit Scriptura, secundum ideam suam. Seth uero genuit Enos Cainam, Cainã Maleleel, Maleleel Iaret & Enoch, Enoch, Mathufala, Mathufala Lamech, Samech Noe: & factum est diluuium non allegoricum, sed in ueritate, & perijt omnis anima: manserunt autem octo animæ. At ubi animas audis, ne putes figmenta. Ab vna enim specie totus homo appellatur. Descendit enim Iacob in Aegyptum cum animis septuagintaquinque: Non quod animæ sequite sint absque corporibus, sed vnã cum corpore. Et, *Eramus in nauis animæ ferme octaginta,* dicit Lucas qui scripsit actus Apostolorum. Et consuetudo solet seruos corpora uocare. Dominus, inquit, centum corporum, imò etiam animas habentium. Quandoquidem uero dominium hominum, corporibus dominatur, & non animis: propterea seruos uocauerunt cum anima, ut corporum usum ostenderent. Egressus est autem Noe ex arca ubi genuisset Sem, Cham, & Iaphet. Sem uero genuit Arphaxad, Arphaxad Cœna, Cœna Sala, Sala Heber, Heber Phalech, Phalech Rhagan, Rhagan Seruch. Seruch Nachor. Nachor Tharra. Tharra Abraam. Abraam Isaac. Isaac Iacob. Iacob Iudam. Iudas Phares. Phares Esrom. Esrom Aram. Aram Aminadab. Aminadab Naafon. Naafon Salmon. Salmõ Booz. Booz Obeth ex Ruth. Obeth Iesse. Iesse Dauid Regem. Dauid Solomonem ex uxore Uriã. Solomon Roboam. Roboam Abia. Abia Asaph, Asaph Iosaphath. Iosaphath Ioram. Ioram Ochoziam. Ochozias Ioas, Ioas Emebias. Emebias Oziam appellatum Azariam. Ozias Ioatham. Ioatham Achaz. Achaz Ezechiam. Ezechias Manasse. Manasses Amos. Amos Iosiam. Iosias Iechoniam. Iechonias Salathiel. Salathiel Zorobabel. Zorobabel Abiud. Abiud Eliacim. Eliacim Asor. Asor Sadoc. Sadoc Achim. Achim Eliud. Eliud Eleazar. Eleazar Manthan.

Cane Domini uerborum uerbo pensio.

Paradysi consideratio.

Ades successores.

Animapro toto hoie.

Corpora pro hoib? scriuis.

Filius Ioseph & Ioseph

Christus quado natus est.

Epiphania seculum.

Omnipotencia Dei

Origenis allegoria de tunicis pellicis.

Origenis libri de principijs erroribus referti.

than. Mathan Iacob. Iacob Ioseph. Ioseph senex existens viduus postquam duxisset primam uxorem, & genuisset ex ipsa filios masculos quatuor, Iacobum fratrem Dominum appellatum, eo quod cum ipso educatus esset, Simeonem & Iudam & Ioseph & duas filias, Mariam & Salome. Hic Ioseph senex existens & viduus, secundum necessitatem sortibus missis in viduos & non habentes uxores, in singulis tribubus in virgines in templo: eo quod consecrati essent in templo primogeniti filij masculi ac feminae: accepit iuxta sortem sanctam virginem Mariam. Ex qua secundum carnem natus est Dominus noster IESVS CHRIVS per Spiritum sanctum, non a femine viri, neque ex corporis coniunctione. Nascitur itaque Dominus ex tribu Iuda, ex femine Dauid & Abraam, secundum carnem, Deus existens quadragesimo secundo anno regni Augusti. Augustus autem regnavit annos sexaginta sex, & menses sex. Post ipsum vero filius eius suscepit principatum, annis viginti tribus. Post Tiberium Carinum imperatorum, annos tres, mensis novem, dies viginti duos. Post Caium Claudium annos XIII. Post Claudium Nero, annos XIII. post Neronem Vespasianus, annos novem. Post Vespasianum, Titus filius ipsius annos II. post Titum, Domitianus frater ipsius, annos XV. mensis V. post Domitianum, Nerua, annos IIII. post Neruam, Traianus, annos XIX. post Traianum Adrianus, annos XXII. post Adrianum Antoninus Pius, annos XXII. post Antoninum Marcus Aurelianus Antoninus, qui & Verus, annos XIX. Commodus, annos XIII. Pertinax, annos VI. Seuerus annos XVIII. Antoninus filius ipsius, annos VII. Macrinus, annum I. Antoninus alius, annos II. Alexander, non ille Macedo, annos XIII. Maximinus, annos tres. Gordianus, annos VI. Philippus, annos VI. Decius, annum I. Gallophonus & Volusianus, annos III. Galenus, annos XV. Claudius alius annum I. Aurelianus annos XIII. Tacitus, mensis VI. Probus, annos VI. Carus & Carinus & Numerianus, annos II. Diocletianus annos XX post Diocletianum Maximianus, Lucinius, Constantinus, Iulianus, Iovinianus, Valentinianus, Valens, Gratianus, usque in hunc annum, postquam mortuus est Gratianus, anni LXX. Nam hic annus est nonagesimus Diocletiani, Valentiniani & Valentis decimus, Gratiani sextus, consulatus Gratiani Augusti tertium, & Euseyrij illustrissimi, Indictio II. Nos itaque a praedicto Adam iuxta consequentiam, & non perijt ordo. Neque ea que a Deo sunt, allegorice accipiuntur. Est igitur Adam, & sunt folia fici, & ficus, & lignum ad sciendum cognitionem boni & mali, & lignum vite in medio paradisi, & serpens, & inobedientia, & obedientia. Et sunt fluvij, & est Eva, & formatio hominis. Omnia enim possibilia sunt Deo, etiam corruptibilia transmutare in incorruptibilitatem, & que in terra sunt facere ut in incorruptibilitate degant, Et ne quis miretur, venit enim, & hoc ipsum ostendit, ut qui carnem corruptibilem accepit & in Deitate induit, ipsamque incorruptibilem declaravit. Quis enim accusabit Deum? Videamus porro etiam aliam speculationem. Eiecit ipsos extra paradisum, & posuit ipsa Cherubim & flammam gladium ad custodiendum ingressum ad lignum vite. Egreffus Adam habitavit ex adverso paradisi. Nemo inanibus fabulis decipiatur. Potest enim Deus ex lapidibus excitare filios, & potest Deus corruptibilia mutare in incorruptibilitatem: & post in terra facere quietem paradisi, quia vult. Non enim alterius Dei est terra, & alterius Dei coelum, sed oia eiusdem sunt. Et sicut vult, largitur unicuique incorruptibilitatem. Nam & corpus ipsius Adae novimus ex terra formatum, ex qua etiam nostra sunt corpora, & spem habemus vite eterne, & incorruptibilis hereditatis. Nam Salvatoris corpus ex Matia erat, & cointum est spiritualiter Verbi in celo incorruptibilitati. Hanc autem oia collegimus & hic apposuimus, nihil est his que scripti sunt reijcere volentes, sed magis in simplicitate ferri, fidelesque, reperiri erga Deum, in his que in veritate scripsit nobis, & largitus est viam veritatis & nostram salutem. Decens est enim, ut ipsi soli concedamus scire incomprehensibilia. Aliam vero rursus fabulosam stultitiam imaginationem hic Origenes (cui Deus ignoscatur) hominibus ex allegoria introduxit, asserens pelliceas tunicas, quas Divina Scriptura Deum ipsi Adam ac Evae fecisse dixit, non esse tunicas pelliceas. Sed tunica, inquit, pellicea, est carnositas corporis, ut ipsum corpus, quo post inobedientiam induit animas, & postquam de ligno comederunt. Et stultum est penitus hoc dicere. Verum ipse Origenes commentis vitatur, & dicit, Nunquid Deus coriorum tinctior erat, ut paratis pellicibus, tunicas Adam ac Evae fecerit? huiusmodi autem dictum multo magis ab omni ratione abest. Vtrum enim facilius erat, coelum & terram ex nihilo facere Deum, aut tunicas pelliceas? Quando enim miracula sua volens non operatus est? Et inastima iuanimata transmutare quando non potuit? Virgam Moysis aridam & ligneam, serpentem animatum fecit qui Moysen persequeretur, & a quo Moyses in fugam evertitur: ut ostenderet, quod non visum in apparentia esset, sed verum quod fiebat. Quomodo vero per quadraginta annos populi vestes non attenuatae sunt, & pili non nutriebantur, & calceamenta non veterascebant? Dicat mihi stolidi illi qui vesaniam, Origenis in hac parte sequuti sunt, quum surrexisset CHRIVS ex mortuis, & reliquisset lintea in monumenta, velut scriptum est, nudus ne apparebat discipulis, qui surrexit ex mortuis cum corpore & anima? Quando vero ostendebat Thomae ossa sua & carnes, manusque, ac latus, nimirum non erat nudus? Quis igitur vestes ipsi texuit post resurrectionem? At dices mihi omnino, indumenta spiritualia ipsum fecisse. Et si talia indumenta potuit sibi ipsi facere, pelliceas illas tunicas facere non potuit Adam ac Evae propria voluntate? Reuera concidit Origenis allegoria. Si enim postquam comedit de ligno, creata est ipsi Adam caro, unde igitur accepit Deus costam? unde expergefactus ab alio? Quare sopore Adam dixit, Hoc os ex ossibus meis & caro ex carne mea? proinde nemo de cetero nobis molestias exhibeat. Sic enim sentit ac docet sancta Dei Ecclesia ab Origenis. Non enim astabit nobis Origenes in die iudicij. Admiror enim reuera, quomodo aliqui sustinent eum qui suum ipsum Dominum maledictis impetit. Legant tales, Libros Origenis De principijs, & discant qui sibi filij catholicae ecclesiae esse videntur, & ne audeant Filium a deitate Patris separare, Quomodo non dedignatus

dedignatus est Origenes dicere, quod Filius non videt Patrem? sed dicit quod non potest videre Patrem Filius, & Spiritus sanctus non potest videre Filium, & rursus angeli non possunt videre Spiritum sanctum, & homines non possunt videre angelos. Et decepti seipsum magis, & eos quos seduxit, ac non prudentem & fidelem ac credentem veritati & spirituali doctrinae. Cessa itaque Origenes, & cessate vos Origenis discipuli. Vera enim dicunt Apostoli ac Prophetae, & non vos neque vester praceptor. Cessent gnostici condemnatos mores habentes. Cessent Valentiniani & Manichaei ac Marcionistae per omnia errantes. Cessent Adriani & Anomoei, & Sabellij, & pneumatitae, qui etiam pneumatomachii & dimoritae, qui stolidae mentem amiserunt. Omnia enim vera dicit Divina Scriptura. Verum intelligentia opus est, ad cognoscendum Deum, & ut credamus ipsi & seramonibus ipsius: & ut cognoscamus quae a Deo nobis data ac donata sunt, & quae futura sunt, & iuxta promissionem, mortuorum resurrectionem in perfectione. Omnis enim haeresis mentitur quae non accepit Spiritum sanctum, secundum traditionem patrum in sancta Dei catholica ecclesia. Et de his rursus dicemus pro nostra infirmitate, sed ex Deo digni facti sancta Dei catholica ecclesia, ut nos minimi & humiles etiam humilis fundamentum habeamus, pro tenuitatis nostrae portione. Apposuit autem ex parte de omnibus his, qui suae ipsorum vitae curam habent. Et sufficiebant quidem haec quae abunde de Patre & Filio ac sancto Spiritu dicta sunt. Quo vero amplius ad munitionem ad defensionem ac certificationem credentium declarare conemur, vndiquaque collectis Divinae scripturae testimonijs, ad lautius instruendum conuiuium, ac faciendam exultationem credentibus qui ista contingunt: non cunctabimur rursus ostendere ad certam ac firmam in Deo spem nostram, quod nihil euariat in Patre & Filio & Spiritu sancto: sed eiusdem ordinis ac coessentialis est sancta trinitas. Non aliunde vero, neque ex proprijs cogitationibus doctrinam facimus, sed a nostra vita, hoc est ex Prophetis, & Salvatoris nostri aduentu, ipsiusque benignitate. Venit enim, venit vita nostra, & lucem rursus nobis ostendit, quum errantes nos reperisset. Eramus enim, eramus in superbia & blasphemijs, simulachrorum imaginibus, spirituum impietibus, malorum omnium imperio submersi. Quum itaque haec adessent nobis inuitis, non enim quod volebam faciebam, sed quod odio habebam facere urgebar, peccato ita mihi ministrante: sanctus Pater Filium suum sanctum demisit, & per misericordiam suam me seruauit, & ex omnibus corruptionibus meis me liberauit. Apparuit enim gratia Domini ac Salvatoris nostri, docens nos ut abnegata impietate & mundana concupiscentia, temperate ac pie viuamus in hoc saeculo, expectantes beatam spem & aduentum gloriae magni Dei, & Salvatoris nostri IESVS CHRIVS, qui dedit seipsum pro nobis, ut liberaret nos ab omni iniquitate, & purgaret sibi ipsi populum acceptum, & emulatorem bonorum operum: deleto per dogmata contra nos chirographo, qui nobis cotrarius erat, sublatoque ex medio & i cruce affixo: ex utrisque principatibus ac potestatibus, quas palam vituperavit, ipsaque in seipso in triumphum duxit: portis aereis contractis, & vectibus ferreis contritis, lucem vitae rursus ostendit: manum porrigens, deducens, viam faciens, scalam caelorum ostendens, paradisum rursus habitare faciens. Habitauit itaque in nobis, & iustificationem legis dans nobis ipse Spiritus, ut cognosceremus ipsum, & quae de ipso sunt, hoc est principium & finem vitae: lex iustitiae factus est nobis, lex Spiritus, liber ex lege vitae peccati. Quapropter delector lege Dei secundum internum hominem. Intra nos autem est CHRIVS, siquidem habitat in nobis. Ipse enim mortuus, vita vitae pro nobis factus est, ut viuentes non amplius sibi ipsi viuam, sed ei qui pro nobis mortuus est & resurrexit, & vitae causa est. Nam iuramenti ante multa saecula recordatus (secundum David) Deus erat in CHRIVS, & mundum sibi ipsi reconciliauit, non reputans ipsis delicta ipsorum. Quia in ipso omne complementum habitare voluit, & per ipsum reconciliare omnia sibi ipsi, pace facta per sanguinem in cruce. Accessit itaque ad dispensationem complementi temporum, quemadmodum promissum est Abraam & reliquis sanctis, ut instauraret omnia in ipso quae in caelis sunt & in terra. Seditio autem & inimicitia erat in tolerantia Dei. Reconciliauit autem in corpore carnis ipsius, per ipsum faciens ambo vnum. Venit enim pax nostra: & interseptum parietem dissoluit, & inimicitiam in carne sua, legem mandatorum in dogmatis aboleuit, quo duo crearet in vnum nouum hominem. Iussitque gentes incorporatas & simul participes ac coheredes promissionis esse dum dixit, Venite omnes qui fatigati & onerati estis, & ego reficiam vos. Ego itaque, debilis eram per carnem, demissus est autem mihi Saluator, in similitudine carnis peccati talem dispensationem perficiens, quo me a seruitute redimeret, a corruptione, a morte. Et factus est mihi iusticia & sanctificatio & redemptio. Iusticia quidem, quoniam per fidem ipsius peccata dissoluit. Sanctificatio vero, quia per aquam & spiritum & verbum suum me liberauit. Redemptio autem est sanguis ipsius, dum precium redemptionis agni veri pro me seipsum tradidit, propiciationem purgationis mundi, reconciliationis omnium in celo & terra mysterium occultum ante saecula & generationes implens temporibus decretis. Idem transformabit corpus humilitatis nostrae, ut fiat conforme gloriae ipsius, iuxta efficaciam potentiae suae qua omnia sibi subiecit, quonia in ipso habitat omnis plenitudo deitatis corporaliter. Receptaculum itaque, sapientiae & deitatis CHRIVS, mediator, reconciliat omnia Deo in seipso: non reputans peccatum, occulta mysteria implens, per fidem Testamenti sui praedenticiati a lege & prophetis: Filius Dei praedicatus, Filius Dauid dictus. Ambo enim Deus & homo, Mediator Dei & hominum, vera domus Dei, sacerdotium sanctum, dator sancti Spiritus, qui regenerat ac renouat rursus oia Deo. Nam verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloria eius velut unigeniti a patre. Pluuia cum arboribus & platis in eandem naturam transiens, corpus efficit, & singulos fructus

Christi in nos benefici.

A

cus

Similitudines conceptus Verbi Dei in uirgine Maria

ctus iuxta similitudinem. Et in olea quidem, oleum pingue fit, assumpta ex ipsa essentia. In vite vero, vinum dulce incorporatur. In fico, ficus dulcescit. Et in singulis seminibus ad speciem ipsorum auge scit ac nascitur. Sic arbitror Dei Verbum in Maria caro factum est, & in femine Abraam homo inuē tus est iuxta promissionem. Inuenimus enim Messiam de quo scripsit Moses, & dixit sanē Moses. De scendat sicut pluuia eloquium meum. Et Dauid, Descendat sicut pluuia in vellus, & sicut gutta stillans in terram. Lana itaque suscipiens rorem, uelleris fecunditate auget. Terra uero suscipiens pluuia auget fructum ex praecepto Domini contribuens naturam promptiorem, & ut accipiat ab ipso amplius studium habet. Sic sanē etiam uirgo Maria. Vnde cognoscam hoc, inquit, quod erit mihi istud? & audiuit, Spiritus Domini superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascetur ex te, sanctum erit, & filius altissimi uocabitur. CHRIS TVS in angelo loquitur efformat autem seipsum Dominus in sua ipsius formatiōe, forma serui assumpta. Et Maria quidem haurit sermonem ad conceptionem, uelut pluuia terra. Verum Verbum Dei seipsum sanctum fructum ostendit, assumēs mortalis naturam. Sic igitur ex ipsa hauriēte, uelut terra & uellus; uerā spei fructus, & sanctorum expectatio; uelut Elizabeth dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui: unū assumpsit ex humana natura quod passioni obnoxius fuit, quum passionis exors sit Dei Verbum. Hic est panis ui uens, qui de caelo descendit, & uitam dat. Hic uerā olea fructus, oleum uirtutis & compositionis quod praefigurauit Moses. Hic uera uitis, quā colit solus pater, botrum gaudij generans nobis. Hic aqua uiuens, quam ubi sitiens homo acceperit, non sicut amplius, sed est in ventre ipsius saliens in uita aeternam. ex hac acceperunt noui agricolae, & transtulerunt in mundum. Veteres autem agricolae resiccarunt & corruerunt propter incredulitatem. Et sanguine quidem ipsius sanctificatur gentes, Spiritu uero suo proprio euehit uocatos in caelum. Quinque igitur spiritu ipsius ducitur, hi uiuunt Deo qui uero non, adhuc morti imputati sunt, & hi animales aut carnales uocantur. Oportet itaque repro bare opera carnis, quae sunt munimenta peccati, & mortificare membra mortis per gratiam ipsius, ac cipereq; Spiritum sanctum, quem non habuimus gubernatorem, qui uiuificat me olim mortuum, quē si non accepero, moriar. Sine spiritu enim ipsius, qui uis mortuus est. Si uero spiritus ipsius in nobis: qui suscitauit ipsum ex mortuis, uiuificabit mortalia corpora nostra, per inhabitantem ipsius in nobis Spiritum. At arbitror quod ambo habitant in homine iusto, CHRIS TVS & Spiritus ipsius. Si uero CHRIS TVS ex Patre creditur Deus ex Deo, & Spiritus ex CHRIS TO, aut ab utriusque, sicut CHRIS TVS dicit, Qui ex patre procedit: & hic de meo accipit: CHRIS TVS uero ex Spiritu sancto, iuxta angeli uocem, intelligo mysterium quod liberauit me, adero apud eum qui uenit ad me, fide auditu, mansione, amicitia. Seipsum enim Deus cognitum facit, seipsum CHRIS TVS praedicat, seipsum Spiritus sanctus manifestat sanctis. In scripturis autem sanctis, trinitas nobis annūciatur & cre ditur, citra curiositatem, citra contentionem, per assensum auditus. Ex hac fide salus gratia. Ex fide in stitia citra opera legis. Scriptum est, Ex auditu fidei scriptum est CHRIS TVS dari his qui saluantur. Fides autem praecōnum uniuersalis ecclesiae uocibus haec, ut puto significatur, prout ego quidē in fide instru ctus sum ex scripturis: Tria sancta, tria consancta, tria in forma, tria conformia, tria operantia, tria co operantia, tria in substantia extantia, tria coextantia in substantia, inter se conuertantia. Trinitas haec sancta uocatur, tria existentia, una concordia, una deitas eiusdem essentiae, eiusdem substantiae, eiusdem potentiae, similia ex simili, aequalitate gratiae Patris & Filij & Spiritus sancti. Quomodo uero, ipsi de cendum relinquitur? Nemo enim nouit Patrem nisi Filius, nemo filium nisi Pater, & cui uoluerit filius reuelare. reuelat autem per Spiritum sanctum. huic & Pater reuelat. Haec igitur tria existentia, aut ex ipso, aut ab ipso, aut ad ipsum, uicuique dignē intelliguntur, prout singulis seipsa reuelant: lucem, ignem, Spiritum, & alij ut puto uisionum similitudinibus, prout dignus est homo cui infer uitur. Ipse itaque est Deus qui in principio dixit, Fiat lux, & facta est lux: Ipse qui illuminauit nos ad uidentium lucem ueram, quae illuminat omnem hominem uenientem in mundum. Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, inquit Dauid. Ipse est Dominus qui dixit, In externis diebus effundam de spi ritu meo, & prophetabunt filij ipsorum & filiae ipsorum, & adolentes ipsorum uisionem uidebunt. tres per sonas sancti ministerij ostendens nobis ex substantia triplici existente. Dico igitur CHRIS TVM ministrum & exequorem factum esse circumcisionis pro ueritate Dei, ad implendum promissiones Communitate autem Spiritum sanctum simul traditum accepimus ex diuinis scripturis sic. Demit titur CHRIS TVS a Patre, Demittitur Spiritus sanctus, loquitur in sanctis CHRIS TVS, loquitur Spiritus sanctus: sanat CHRIS TVS, sanat Spiritus sanctus: sanctificat CHRIS TVS, sanctifi cat Spiritus sanctus, baptizat CHRIS TVS in nomine suo, baptizat Spiritus sanctus. Sic dicunt scripturae, Emitte spiritum tuum, & renouabis faciem terrae, simile est illi dicto, Emitte uerbum tuum & liquefacies ea. Ministratibus ipsis Domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus. Segre gate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accertui ipsos: simile est illi, Dominus autem dixit Ingredere in ciuitatem & illi dicitur tibi quid oporteat te facere. Hi igitur emissi a Spiritu sancto deue nerunt ad Seleuciam: simile uelut quum Dominus dicit, Ecce mitto uos uelut oues in medio luporum. Vi sum est Spiritui sancto nullum aliud imponere onus, praeter necessaria, uelut si dicat, Dico autem nō ego, sed Dominus, ut uxor a uiro ne separetur. Penetrarunt autem Phrygiam & Galaticam regionem, prohibiti a Spiritu sancto loqui uerbum in Asia, ubi uero uenissent in Mysiam, conabantur in Bithyniam abire: & non permisit ipsis Spiritus: Uelut quum dicit CHRIS TVS, Euntēs ba ptizate omnes gentes. Et, Ne gestetis peram, non uirgam, neque calceamenta, Qui inquit, dicebant Paulo per spiritum ut ne ascenderet Hierosolya. Et Agabus dicit, Haec dicit spiritus sanctus, uirū cuius est hoc

S. Trinitatis mysterium.

Locis scripturae concordantes seu aequivalentes, de christo & spiritu sancto

est hoc cingulum: simile sicut quum Paulus dicit, An experientiam quaeritis eius qui in me loquitur Dei? Et memores estote uerborū Domini, quoniā ipse dixit, Praestat dare quā accipere. Et nūc ecce ego uin ctus spiritu uado: uelut quū ait Paulus, uinctus IESV CHRIS TV. Verū Spiritus mihi testimonij praebet per ciuitatē dicens: simile sicut quū ait, Dominus testimonij praebet animā meā, quod nō mentior. In uir tute secundum spiritū sanctificationis: simile ei quod dicit, sanctus in sanctis requiescens. Et, Circūcisio con dit in spiritu: simile est uelut quum dicit, Et circūcisus estis circumcisione per manum non fronte, dum exu stis corpus peccatorum in circumcisione CHRIS TV. Siquidē Spiritus Dei habitat in uobis: simile ei quod dicit, Quemadmodum accepistis CHRIS TVM, in ipso ambulatē. Et, Spiritus Domini loquutus est in me: Et, uerbum ipsius in ore meo. Et, Primitias Spiritus habentes: simile sicut quum dicit, Primitias CHRIS TVS. sed ipse Spiritus intercedit pro nobis: simile uelut dum ait, Qui est in dextera Dei, qui & inter cedit pro nobis. Ut fiat oblatio gentium acceptabilis sanctificata in Spiritu sancto: simile uelut quum ait, Dominus autē sanctificet ut uos stis sinceri & inoffensi in diem CHRIS TV. Nobis autē reuelauit CHRIS TVS per Spiritum suum: simile est illi dicto, Quando complacuit Deo qui segregauit me ex utero matris meae per gratiam suam, ad reuelandum filium suum per me. Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum ex Deo: Simile est illi, Vos ipsos probate an CHRIS TVS sit in uobis. Templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in uobis: simile est illi, Inhabitato in ipsis, & inambulabo, & ero ipsorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Sed & iustitiam & gratiam ex utriusque dicit. Iustificati autem in nomine IESV CHRIS TV Domini nostri, & in spiritu Dei nostri: simile est illi dicto, Iustificati autem ex fide, pacem ha bebimus apud Deum per Dominum nostrum IESVM CHRIS TVM. Nemo potest dicere Dominū IESVM nisi in spiritu sancto: & nemo potest spiritum sanctum accipere nisi a Domino. Diuisiones autem donorum sunt, idem uerō spiritus. Et diuisiones ministeriorum sunt, idem autem Dominus. Et diuisiones operationum sunt, idem autem Deus qui operatur omnia in omnibus. Sed & a gloria ad gloriam, quemadmodum a Domi no, ita a spiritu. Et ne offendatis spiritū sanctum, per quem signati estis in diem redemptionis: simile est illi, Num prouocamus Dominum? num fortior es illo sumus? Spiritus autem expresse loquitur: simile est illi, Haec dicit Dominus oipotēs. Et spūs meus stat in medio uestri. & si quis mihi aperuerit, ingrediar ego & pater & mansione apud ipsum faciemus. Et laias autem, Et super ipsum spiritus Dei: CHRIS TVS uerō, Spiritus Domini super me, eo quod unxit me. Et IESVM a Nazaret quem unxit Deus spiritu sancto: & Dominus de misit me, & spiritus ipsius. Manifesta est autem & uox Seraphim clamans, Sanctus, sanctus, sanctus Deus Sabaoth. Si uerō audiueris, quod per dexteram Dei exaltatus est, & promissionem a patre accepit. aut, Iu bet, ut expectent promissionem patris, quam audiuitis, inquit, in me. Aut, Quod spiritus ipsum expellit in desertum, aut quod ipse dicit, Ne sitis solliciti quid dicitis, quoniam spiritus patris mei est qui loquitur in uobis, aut, Si uerō in spiritu Dei eijcio demonia, aut, Qui uerō maledicit in spiritum sanctum, non dimittetur ip si, & c. aut, Puer crescebat & confortabatur spiritu. Aut, IESVS plenus spiritu sancto reuersus est a Iordane. Aut, Reuersus est IESVS in uirtute spiritus. Aut, Quod natum est ex spiritu, spiritus est: simile est si cut quum dicit, Quod factum est in ipso uita erat. Aut, Et ego rogabo patrem meum, & alium paracletum dabit uobis spiritum ueritatis. Aut, Cur impleuit satanas cor tuum, ut mentireris spiritui sancto: dixit Petrus ad Ananiam. Et postea, Non hominibus mentitus es, sed Deo. Ergo Deus est ex Deo spiritus sanctus, cui mentiti erant illi detracto precio agri. Aut, Manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu: manus hoc non possum dicere. Deus autem etiam filius: Ex quibus, inquit, est CHRIS TVS, quantum ad carnem attinet, qui est in omnibus Deus. Crede, inquit, in Dominum IESVM, & saluaberis. Et loquutus est, inquit, ip sis uerbum Domini, quumq; perduxisset ille ipsos in domum, appositus eis mensam, & exultauit cum tota do mo quod credidisset Deo. Aut, in principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Aut, ut doctrinam patris nostri Dei ornent. Aut, Apparuit gratia Dei saluatoris omnibus hominibus erudi ens nos. Aut, Expectantes beatam spem & aduentum gloriae Domini & saluatoris nostri IESV CHRIS TV. Nam idem est ministerium spiritus & uerbi. Attēdite autem, inquit, uobis ipsis & toti ouili, in quo po suit uos spiritus sanctus episcopos, ut pascatis Ecclesiam Dei: simile est uelut quum dicit, Gratia habeo qui me potentem fecit, CHRIS TO IESV Domino nostro, quod fidelem me iudicauit, dum posuit in ministe rium. Cooperatur itaque uelut demonstratum est, patri filius, & spiritus sanctus. Verbo enim Domini caeli firmati sunt, & spiritu oris ipsius omnis uirtus ipsorum. Adorandus autem est spiritus sanctus. Qui enim adorant Deum, eos in spiritu adorare oportet & ueritate. Si uero cooperantur haec, creatura creaturam non efficit: neque creata deitas fit, neque in mensura aut ambitu Deus cognoscitur. Est enim incircumscriptus, incomprehensibilis, inconsiderabilis, omnes creaturas complectens Deus. Neque adoratione colenda est creatura: Coluerunt enim creaturam praeter creatorem, & stulti facti sunt. Quomodo enim non stultum est creaturam Deum putare, & primum praecceptum reprobare, quod dicit, Audi Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est, non erit in te Deus recens. Cate riam in diuinis scriptis varia sunt nomina patris & filij & spiritus sancti. Et pater quidem ap pellatur, pater omnipotens, pater omnium, pater CHRIS TV. Filius uero, Verbum, CHRIS TVS, lux uera. Spiritus autem sanctus, paracletus, spiritus ueritatis, spiritus CHRIS TV. Spiritus autē est totus Deus, & propterea Dominus uirtutum. Sapientia est totus Deus, igitur sapientia est filius ex sapientia, in quo omnes thesauri sapientiae sunt absconditi. Vita item est totus Deus, igitur uita ex uita est filius. Ego enim sum, inquit, ueritas & uita. Spiritus autem sanctus ab utriusque, spiritus ex spiritu: Spiritus enim Deus & deitas donorum dator est, uerissimus, illuminator, paracletus, cōsiliatorū patris annūcia tor. Sicut enim filius magni cōsiliij angelus est, sic etiā spiritus sanctus. Sed accepimus, inquit, spiritū Dei,

Nota uaria patris & filij & spiritus sancti.

Dei, vt videamus quæ donata sunt nobis à Deo, quæ & loquimur, nõ in persuasivis sapietia sermonibus, sed in demõstratione spiritus? Dei, spiritualibus spiritualia comparat. At dicit quis, Igitur duos esse filios dicimus. Et quomodo est vnigenitus? Quinimõ tu quis es qui contra Deum ratiocinaris? Si enim filium vocat eum qui est ex ipso, Spiritum verõ sanctum qui ab vtrisque: quæ solum fide intelliguntur à sanctis, lucida, lucem dantia: lucidam sanè operationem habent, & per fidem lucis consona ad ipsum patrem fiunt: Audi à bone, quod pater veri filij est pater, totus lux: & filius veri patris, lux de luce: non sicut facturæ aut creaturæ, nomine solum: & spiritus sanctus, spiritus veritatis est, lux tertia à patre & filio. Alia verõ omnia, adoptione aut appellatione: non similia his actione, aut potentia, aut luce, aut intelligentia, aut sanè velut dixerit quispiam, *Filios genui & exaltaui*. Aut sicut dixerit quis, *Ego dixi dij estis, & filij altissimi omnes*. Aut velut dicat quis, *Qui peperit glebas voris*. Aut velut dixerit quispiam, *Ex quo omnis patrum familia in celo & in terra*. Aut sicut dicat quis, *Ego qui firmo tonitruum, & creo spiritum*. Non enim velut reliqui patres aut patriarchæ, verus ille pater incõpiter esse pater, aut vnquam tempore defuit esse pater. Si enim incipit esse pater: ergo filius aliquando alterius patris, antequam esset ipse vnigeniti pater. Iuxta similitudinem autem dum patres patrum & filij considerantur, in infinita antiquitate verè patrem inuenire est. Neque velut reliqui filij adoptione, verus filius adolescens est, vt sit filius. Si enim adolescens est vt sit filius: erat aliquando tempus quando non erat pater, pater vnigeniti. Neque velut reliqui spiritus, spiritus veritatis creatus aut factus est. Neque velut reliqui angeli, magni consilij angelus vocatur. Illi enim principium habent & finem: hi verõ imperuestigabile principium ac imperium habent. Et hi creant omnia in infinita secula cooperantes patri, illi verõ creantur ab his prout voluerint. Et illi quidem colunt hos, hi verõ coluntur ab vniuersis creaturis. Et hi quidem sanant creaturas, illi verõ medelam ab his accipiunt. Et illi iudicantur pro merito, hi verõ iudicium iustum habent. Et illi quidem tempore sunt, hi verõ non sunt in tempore. Et hi quidem illuminant omnia, illi verõ illuminantur ab his. Et hi vocant paruulos in altum, illi vocantur à perfecto. Et hi largiuntur omnibus, illi dona accipiunt. Et vt in summa dicam, illi hymnis celebrant sanctitatem in cœlis cœlorum ac reliquis inuisibilibus locis, hi verõ celebrantur, & dona pro merito dignis exhibent. Plurimos autem spiritus dicit Scriptura. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Et, Omnes spiritus laudate Dominum. Cæterum dignis dantur dona discretionis spiritu. Aliqui enim cœlestes sunt, gaudentes veritate: alij terrestres, ad fraudem & errorem appositi: alij subterranei, abyssi & tenebrarum filij. Ipsum enim Euangelium dicit eos rogasse, vt ne mitteret eos in abyssum. Similiter autem & spiritibus imperat, & spiritus expulit verbo, & non permisit ipsos loqui. Dicitur autem spiritus iudicij, & spiritus combustionis. Et dicitur spiritus mundi: Nos verõ, inquit, spiritum mundi non accepimus. Sed & spiritus hominis, *Quis enim hominum nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis? Et spiritus uadens ac non reuertens*. Nam spiritus pertransiit in ipso, & non existet. Et destrues spiritum ipsum, & deficient. Et spiritus prophetarum prophetis subduntur: Ecce spiritus falsus stetit coram Domino. & dixit ipsi, Per quid decipies Achaab? Et ego, inquit, spiritus falsus in ore falsorum prophetarum. Dicitur porro & spiritus compunctionis esse, & spiritus timiditatis, & spiritus Pythonis, & spiritus scortationis, & spiritus procellæ, & spiritus verbosus, & spiritus debilitatus, & spiritus immundus, & spiritus surdus, & spiritus mutus, & spiritus vix loquens, & spiritus valde horrendus, qui vocatur Legio, & spiritualia nequitia. Infinita autem sunt eloquia sapientibus de spiritibus. Sicut enim multi filij adoptione, aut appellatione, non veritate, eo quod principium habent & finem, & hoc per peccatum, Sic etiam spiritus multi adoptione aut appellatione, etiam si peccato non careant. Verum sanctus spiritus solus appellatur à patre & filio, spiritus veritatis, & spiritus Dei, & spiritus CHRISTI, & spiritus gratiæ: largitur enim vnicique bonum diuersimodè, alteri spiritum sapientiæ, alij spiritum cognitionis, alij spiritum fortitudinis, alij spiritum sanationum, alij spiritum prophetiæ, alij spiritum discretionis, alij linguarum, alij interpretationum, & reliqua dona velut ait, *Vnus autem & idem spiritus est qui diuidit unicuique ut uult. Quoniam spiritus tuus bonus deducet me*, inquit Dauid. Et, *Spiritus ubi uult spirat*, substantiam sancti spiritus per talia nobis ostendens. Et uocem eius audis, sed non scis unde uenit, aut quo uadit. Et nisi nati fueritis ex aqua & spiritu: simile est illi, quod Paulus dixit, *In CHRISTO enim IESVS ego uos genui*, & de hoc dicit Dominus, *Quum uenerit paracletus quem ego mittam uobis, spiritum ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium præbebit de me. Et adhuc multa habeo que dicam, sed non potestis portare nunc: ubi uero uenerit ille spiritus ueritatis, deducet uos in omnem ueritatem. Non enim loquetur à seipso, sed quæcunque audiet loquetur, & uentura annuntiabit uobis: ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis omnia. Si itaque à patre procedit, & ex meo (inquit Dominus) accipiet, Quomodo nemo nouit patrem nisi filius, & que filium nisi pater. Sic autem dicere, Quod neque spiritum, nisi pater & filius, ex quo procedit, & à quo accipit: & neque filium & patrem, nisi spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui docet omnia, qui testificatur de filio, qui ex patre & ex filio solus dux est veritatis, legum expositor sanctarum, legis spiritualis enarrator, prophetarum doctor, apostolorum magister, Euangelicorum dogmatum luminare, sanctorum elector. Lux uera ex uera luce, est filius naturalis, filius uerus, filius genuinus, solus ex solo, cum ipso etiam spiritus. sed spiritus qui nominatur, hic Deus est qui glorificatur, semper in Ecclesia pater, semper filius, semper spiritus sanctus, semper altus alti, & altissimus, intellectualis, gloriam habens immensam, quo inferiora sunt creata & facta: in summa omnia quæ intelliguntur, & singula quæ mente compræhenduntur. Deitas autem vna in Mose maxime denunciat, amplius alitas in prophetis ualde prædicatur, Trinitas autem in Euangelijs manifestatur, iuxta*

Pater, quod pater.

Spūs multū in Scriptura.

iuxta temporum occasiones ac generationes conueniens iusto in cognitionem ac fidem. cognitio quæ hæc immortalitas ex fide dicitur, hæc adoptio in filios fit. Verum primum iustificationem carnis enarrat, uelut ambitum templi externum excitans in Mose. Secundas uero iustificationes animæ exponit, uelut sancta ornans in reliquis prophetijs. Tercias autem iustificationes spiritus, uelut propiciatorium & sancta sanctorum concinnans in Euangelijs ad suam habitationem. Tabernaculum uero sanctum, templum sanctum, ipsum iustum habet solum qui in his uersatur. Habitat autem in ipso vna de itas infinita, vna deitas incorrupta, vna deitas imperuestigabilis, incompræhensibilis, inenarrabilis, inuisibilis, seipsam cognoscens sola, seipsam demonstrans quibus uult, testes sibijpsi excitans, uocans præficiens, glorificans, ex inferno exaltans, sanctificans, ueniens rursus ad suam ipsius gloriam ac fidem tria hæc, cœlestia, terrestria, & inferna: spiritum, animam, carnem: fidem, spem, charitatem: præterita, præsentia, futura: seculi seculi, secula seculorum, sabbata sabbatorum: circuncisionem carnis, circuncisionem cordis, circuncisionem CHRISTI in exuendo corpus peccatorum. In summa, purificat sibijpsi, omnia inuisibilia & uisibilia, thronos, dominationes, principatus, potestates, uirtutes. In omnibus autem eadem uox sancta à gloria in gloriam, Sanctus, sanctus, sanctus clamans, patrem in filio, filium in patre, cum sancto spiritu: cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen. & dicat qui sic credit, Fiat, fiat. Et de Trinitate quidem ac coessentialitate Dei patris & filij & spiritus sancti, uobis qui debiles estis ac idiotæ, citra fucum & citra humana commenta, testimonij ex diuinis scripturis collectis, quo ad manum sint fidelibus, & falsam fidem ac uanam opinionem habentibus se opponere possint, ex parte coaceruauimus. Multa enim est fidei in spiritu sancto uirtus, in omnibus diuinis scripturis diuersimodè prædicata. Quandoquidem uero salutis nostræ securitas, est certa confessio de Saluatoris nostri incarnatione & aduentu in carne, & confirmatio spei de resurrectione mortuorum, & nostra regeneratione: rursus etiam ipsi parum quid huic nostro labori, ex ipsis diuinis scripturis apponemus, his qui exactius rem hanc cognoscere uolunt. Etenim quemadmodum iam in superioribus didicimus, ipse Dominus noster in Euangelio suo ad discipulos suos dixit, Euntes baptisate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes ipsos seruari mandata quæ præcepi uobis: Ipsum sanctum uerbum quod in substantia existit, quod ex patre prodijt, per quod secula facta sunt, per quod tempora & temporum momenta. Non enim erat temporis momentum, neque tempus ante filium. Si enim erat tempus ante filium, utique maius est tempus filio: Et quomodo per ipsum omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil quod factum est? Quoniam si quid factum est, per ipsum factum est. Ipse uero increatus est, & semper existens. Quia pater semper erat, & sanctus ipse semper erat. Si enim erat tempus ante filium, quæritur sanè rursus per quem tempus ante filium erat: & infinita de cætero cogitationem nostram peruertent, ad imaginationem intus in hominum opinione latentem, aut potius ad cogitationum scortationem, & minime ad castimoniam. Nõ erat igitur tempus ante filium. Nam non per tempora filius factus est, sed per filium tempora, & angeli, & aliæ omnes creaturæ. Non erat aliquando tempus quando non erat filius, neque erat aliquando quando non erat spiritus. Cæterum aliqui perperam legentes, & lectionem distinguere nescij, in eo quod dicit, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: hucusque dictum deponentes, & blasphemiam suspicionem in spiritum sanctum accipientes, circa lectionem falluntur & errant, & à lectionis errore claudicant, & ad blasphemiam se cõuertunt. At ipsa lectio sic se habet, Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est in ipso: hoc est, si quid factum est, per ipsum factum est. Itaque pater semper erat, & spiritus ex patre ac filio spirat: & neque filius creatus est, neque spiritus. Quæ uero post patrem & filium & spiritum sanctum sunt, omnia creata sunt & facta: & quum non fuerint vnquam, facta sunt à patre & filio & spiritu sancto, per semper existens Verbum, cum semper existente patre. Per ipsum itaque Verbum omnia creata facta sunt, per regem illi cœlestem, per Verbum in substantia existens, ipsum Saluatorem ac benefactorem nostrum. Ipse enim Saluator sanctus est, qui de cœlis descendit, qui in officina uirginis salutem nostram operari dignatus est, qui ex Maria rursus genitus est, per spiritum sanctum conceptus. Qui carnem accepit, & uerbum caro factum est. Qui natura non immutatus est. Qui cum deitate suscepit humanam naturam, perfectus existens à patre. Qui perfectam dispensationem impleuit, & uenit in mundum propter nos, & propter nostram salutem. Qui carnem & animam humanam accepit, perfectus existens à patre, & in carne inter nos uersatus est, non apparentia, sed ueritate. Qui perfectum hominem in seipsum efformauit ex Maria deipara per spiritum sanctum. Non ut qui in homine habitaret, uelut in prophetis loqui solet, inhabitareque per uirtutem ac operari, sed ipsum Verbum caro factum est, non mutatus eo quod sit caro, non transmutata deitate in humanam naturam, sed cum proprio corpore suæ deitatis, & cum propria substantia Dei Verbi in substantia existentis, complexus ut sit homo. Hominem autem dico perfectum, quæcunque in homine, & qualiter homo, & si quid est homo: hunc uenit & accepit vnigenitus, quo in perfecto homine, perfectæ totum negocium salutis Deus ipse existens operaretur, ita ut nihil hominis relinqueret, ut ne relicta pars, rursus in partem edulij diaboli cederet: Et si dixerint aliqui quod carnem solum accepit, animam uero minime, fabulosa applicantes, & scripturam in fabulas eueruentes ex dicto hoc, Nos autem mentem CHRISTI habemus: ex ipso hoc dicto depræhendunt, quod hi qui dicunt, Nos autem mentem CHRISTI habemus: eandem mentem habuerunt, & hanc non expuerunt. Si uero propriam habentes uñ cum CHRISTI mente, ambabus satiebamur, CHRISTI mente meliores facere potente, ipsum uero mente rectè intelligentem: eundem etiam in CHRISTO cognoscant, quod quum esset Deus, & in ipso esset mens, habebat hominis mentem cum carne, & animam accepit: & nequaquam uelut homo ipsam euertebat, uerum

Iustificatio triplex.

Salutis nostra securitas, ubi sita.

Ioannis euangelij lectio declarata.

Christi delectatio.

ipse mentis ornator & corrector & meliorem ipsam efficiens fiebat. Sicut enim carnem accepit à carne non superatus, ita etiam mente accepta, à mente non superatus est. Itaque vice versa & amplius tales in contrarietatem grauius incidunt. Sursum enim ac deorsum diuinæ Scripturæ palam clamât, non contra mentem grauius pronuntiantes, sed contra carnem. Carnis enim fructus sunt, inquit, scortatio, adulterium, petulantia, & his similia. Et qui in carne sunt, Deo placere non possunt. Et, Caro concupiscit contra spiritum. At verò de mente dicit, Psallam spiritu, psallam & mente: & Mens mea infructuosa aut fructuosa est. Posuit enim mentem, quam Scriptura cor appellare solet, ducem, vt ita dicam, & aurigam totius vasis, discernentem bona & mala, approbantem ea quæ in nobis bene sunt. Mens enim verba discernit. Gula verò cibos gustat. Vim enim discernendi mens in homine habet, nondum autem assentiendi, si non in mutationem seipsam dederit. Quid igitur visum est quibusdã vt hanc ab incarnatione Domini eiecerint? Quid verò vitæ profuerunt, quum magis in seditionem ipsam mutarint? Aut quid hoc obfuit nobis, aut profuit, vt ita dicam, quo auxiliaretur CHRISTO vel vt beneficium præstarent ipsi magnum hoc, & dicerent ipsi, Non accepit mentem? Galatæ equidem stolidi, & Cretenfes semper mendaces, & Ephraim columba demens: Dominus autem nosster in vitam incarnatus omnia perfectè assumpsit, imò potius ipse sui ipsius corporis plastes fuit, ipse sibi ipsi accipiens aut indens animam. Cæterum aliqui defectuosum facere volentes CHRIS TI in carne aduentum, & perfectam in ipso dispensationem, haud scio qua cogitatione inducti, non rectè dixerunt CHRIS TUM mentem non accepisse: substantiam autem, hi mentem esse putant, & natura dicere audent id quod in Scriptura dici solet, In homine spiritus: velut dicit Apostolus, Vt integer vobis spiritus & anima & corpus, in die Domini nostri IESU CHRIS TI seruetur. Errant igitur. Si enim est mens spiritus, & spiritus mens, velut etiam ipsi putant, Anima verò alia est à mente & à spiritu: non amplius duæ substantiæ erunt in homine in vna substantia contractæ: non amplius in substantia erit sola anima, & in substantia corpus, Sed reperimus de cætero quatuor, Mens vna est substantia, anima alia substantia, spiritus alia substantia, corpus alia substantia. Et si rursus perferentur, adhuc plures erunt. Quandoquidem enim plura nomina possidet homo, & internus homo, & externus homo: etiam hæc omnia spirituali intelligentia dixit Scriptura, cogitationem nostram constringens, vt nihil salutis relinquamus, neque occasio nobis fiat à proposito excedendi. Sunt enim hæc in homine, verum non oportet curiose perferutari. Attamen iuxta illorum rationem, Si mens est spiritus, & spiritus mens: hæc autem extra animam sunt: qua ratione rursus dicit, Psallam spiritu, psallam & mente? Per hoc enim ostendit spiritum non esse mentem, neque mentem spiritum.

Mentem
Christi ac
cepisse ne-
gantes.

Spiritu
mentem esse
diuersa.
Anima ap-
pellatio
itemq; cor-
poris, quo
modo acci-
pienda.

Homo quid
sit.

Deinde rursus, Anima peccans ipsa moritur, non exemplo corpore pronuntiauit. Erant enim, inquit, in nauis ferme septuaginta animæ. Et omnino animæ non erant absque corpore, sed corpora cum animis. Et rursus solet hominum consuetudo vocare hominem vno nomine, nempe quum dicit, Dominus est octoaginta corporum: non omnino absque animis. Verbum itaque caro factum est non absque anima, non absque reliquo toto negotio & apparatu. Non enim quum dicit, Anima, absque corpore pronuntiauit. Neque quando dicimus corpora, absque anima esse intelligimus. Quid igitur visum est quibusdam dicere volentibus, mentem à CHRIS TO eiecisse esse: aut quid hoc Ecclésiæ profuit? aut cur non potius turbauit? Quomodo verò non defectuosam facit nostram salutem, qui talia cogitat? Nos enim non possumus intelligere, aliud mentem esse: neque hanc per se substantiam esse possumus affirmare, sed quod compositum est & rationale & sapiens in singulis dilectis, velut si dicas, Cogitationem hominis. Sicut enim oculi sunt in corpore, ita mens in anima. Rursus porro neque hoc contentiose astruimus, sed simpliciter intellectualem in hominibus partem esse asserimus. Quid igitur est homo? Anima, Corpus, Mens: & si quid est aliud. Quid igitur vt saluaret, Dominus venit? omnino hominem perfectum. Igitur omnia quæ sunt in ipso, perfectè accepta. Alio qui vnde hæc in ipso implebantur quæ in hominem cõtulit, à mente & corpore ac aia & vniuersa incarnatione, excepto peccato. Nam & vaticinabatur & ratiocinabatur, id quod clarè nobis suggerit diuina Scriptura, dicēs, Ecce intelliget filius meus dilectus quem elegi, in quo bene cõplacitum est animæ meæ, ponam spiritum meum, &c. Ipsa igitur intelligentia vbi impletus est? siquidem in deitatem, manca ergo est deitas intelligentia. Absit, hæc enim in dominicum hominem impletur. Si verò in dominicum hominem impleta est, quomodo intelliget incarnatio quæ sine mente est? impossibile hoc est. Si enim omnino vox, intelliget, ad CHRIS TUM refertur: CHRIS TUS autem ex supernis est Deus Verbum, caro verò factus ex Maria, & homo factus nobiscum conuersatus est, velut scriptum est. Ergo citra ambiguitatem vnà cum mente dispensationem suscepit. Nam huic conuenit intelligentia. Propter hoc enim de ipso dicit Euangelium, Proficiebat sapientia & ætate. Deitas non suscipit ætatem neque sapientia caret, quæ tota sapientia existit. Verum sapientia proficiebat Saluatoris humana natura, non mentis exors, quandoquidem neque falli potuit. Et ætate proficiebat, quum reuera puer cresceret. Si verò propterea quod mentem accepit, ipsum peccatum consequenter ponit: igitur potius hoc consequetur, Si demus ipsum accepisse carnem, sine qua peccatum non perficitur. Manifesta autem sunt opera carnis peccatis, quoniam dicitur, & in carne peccauit, carne accepta. Noui enim, inquit, Apostolus, quod non habitat in me aliquid boni, hoc est in carne mea. Quis verò audebit dicere, propterea quod Saluator carnem assumpsit, à carne abductum esse, ita vt bruta carnis opera perfecerit, iuxta totius vasis proprii consequentiam? quem tamen vilem & humanam carnem habuisse constat, sed in nulla re lapsantem? Deus enim Verbum ex supernis à patre progressum, quum voluisset in carne nasci, frenabat vas ipsum, & sicut volebat, cohibere ipsum ab omni inutili carnali turba potuit. Si verò volebat, remittebat. Remittebat autem ad rationales & decentes ipsius deitatis corporales necessitates.

itates. Neque enim quum haberet mentem in veritate, quemadmodum totam incarnationem in veritate, mens distendebatur ad irrationales concupiscentias: Neque ea quæ carnis sunt, similiter vt nos faciebat aut cogitabat. Verum vt Deus in carne vera genitus ex virgine Maria, & carne & anima faciebat, itemque mente: & toto vase in hominum genere conuersabatur ex supernis ex patre in substantia existens Deus Verbum. Cæterum ne cauilentur aliqui abusu hoc dictum esse: velut illud, Intellige clamorem meum. Illud enim abusu propter preces datum est, & manifestus est vsus. Verum exemplum carnalis ipsius aduentus per prophetas prædictum est. Nam hoc, et proficiebat ætate: verum est. At quid tales se dicere putant? Si dixerimus CHRIS TUM perfectum hominem ex Maria natum, nunquid suspicabimur ipsum peccatis subiectum fuisse? Absit. Peccatum enim non fecit, neque inuentus est dolus in ore ipsius. Si enim virtutem suam sanctis insufflauit, et hi quibus inspirauit te-stantur, quod erant sancti, iusti, progressi in diebus suis citra reprehensionem: quanto magis ipse, in seipso habens vniuersa, continuit Deus existens, non diuisa ad maliciam, non fracta à maligno illo, non capta voluptate, non cadentia sub delictum Adæ. Et propterea dicit Apostolus, Factus ex muliere, factus sub legem. Et rursus, In habitu inuentus vt homo. At voces in habitu, et factus, et sub legem, per vtraque collectæ, perfectionem significant, ac ab affectibus peccati alienitatem. Nam ex voce factus, quod sit perfectus indicatur: ex voce sub legem, quod non in apparentia: ex voce in habitu, formæ firmitas: ex voce vt homo, à peccato alienitas. Hæc igitur quum sic habeant, nemò nos decipiat vanis fabulis. Si enim supernè verè genitus est à patre, etiam natus est ex Maria: & supernè verax est & infernè. Et si supernè imperfectus est, etiam infra imperfectus est. Si verò supernè perfectus est, etiam infra perfectus est, & non in alio perfecto habitauit, sed in seipsum omnia perfecit. Et resurrexit ex mortuis, non amplius partitus in monumento in corpus, & deitatem, & animam in infernis, non amplius sub tactum cadens, non amplius abstinens, sed ingrediens foribus conclusis, contractatus tamen à Thoma, vt ne imaginatio putaretur, sed veritas. Qui à Thoma creditus est, vbi impletum esset quod prædictum est, Manibus meis Deum requisui, & non sum decipius. Idem Deus, idem homo, qui non confusionem operatus est, sed duo miscuit in vnum, non ad interitum cedens, sed corpus terreum vnà cum deitate potens efficiens, in vnam virtutem vniuit, in vnam deitatem collegit, vnus existens Dominus CHRIS TUS, non duo CHRIS TI, neque duo Dei. In ipso corpus spirituale, in ipso deitas incomprehensibilis, quod passum est, incurruatum: quod passus est exors est, incorruptibile. Incorruptibilitas in totum Deus Dominus sedens in dextra patris: non relicta carne, sed in vnum cõnita, & in vnam in totum deitatem, sedens in dextra patris. Hic igitur vnigenitus, perfectus, increatus, immutabilis, inalterabilis, nulla intelligentia comprehensibilis, inuisibilis, qui homo factus, inter nos versatus est, & spiritualiter resurrexit, & non amplius moritur, non amplius inops est, qui propter nos inops fuit, quum diues esset, qui totus spiritus est, qui carnalis & diuinus vnit, Dominus vnus, rex CHRIS TUS, filius Dei, qui sedet in dextera patris super omnem principatum ac potestatem, & virtutem, & omne nomen quod nominatur: hic dicit in Euangelio, Euntis baptisate omnes gentes in nomine patris & filij & spiritus sancti: atque hoc in medio ipsorum existens, non significauit coniunctionem esse filium patris, sed patrem nouit patrem verum: & seipsum verum demonstrauit in substantia existens Verbum: & spiritum suum sanctum in substantia existentem spiritum, & spiritum veritatis, increatum, immutabilem, inalterabilem. Non sicut quis suspicari possit, qui dolose ad fidem feratur, & pedes suos occultet, & astute se erga veritatem gerat: scrutatur enim corda & renes Deus. Et dicit nimirum hæreticus, Credo quod pater est pater, & filius filius, & spiritus sanctus spiritus sanctus: & confiteor tres substantias in vna essentia. Non autem aliam dico essentiam præter deitatem, non aliam deitatem præter essentiam. At propter exactum adeo sermonem faciendum, essentiam vocamus, vt ne aliam atque aliam speciem deitatis ipsius Trinitatis dicamus. Talis enim astute veluti dixi absconditus, etiam rursus dolose dicit, Credo quod pater, pater: filius, filius: spiritus sanctus, spiritus sanctus. Verum opinionem talem occultatã habet, & velut à nobis assimilans in seipso dicit nempe, Sicut ego habeo corpus & animam & spiritum humanum, sic etiam deitas. Pater quidem, vt ita dicam, est species filius verò, sicut in homine anima. Spiritus autem, sicut quod inspirat per hominem. Quidam enim dolose agunt, & sic de deitate iudicant. Nos autem non sic didicimus. Verum ecce pater in celo per vocem testatur. Ecce filius in Iordane, ecce Spiritus sanctus in specie columbæ Trinitatis descendens figurabatur: imò per seipsum figurabatur, vt qui per se substantia existat, non diuersa à patre, sed eiusdem essentia. Rursus aliter, Ecce pater sedet in celo. At vocem sedet ne rursus filius humano more accipit, sed talem quæ nec enarrari nec comprehendere possit, intellige. Et non dicit, Redijt filius in patrem, sed sedet in dextra patris. Et rursus de spiritu sancto dicens vnigenitus docuit, Ego ab eo, ille venit spiritus sanctus, spiritus veritatis. Si ego non abiero, etiã ille nõ veniet. Si verò erat spiritus coniunctio cum ipso filio, non vtique dixisset, Ab eo & ille veniet. Verum vt indicet substantiam & substantiam. Vna enim est deitas, vnus Deus, vna veritas. Atque sic scripsi ei qui cupit vitæ nostræ consequentiam, & firmam confessionem à lege ac prophetis, & Euangelij atque Apostolis, & temporibus apostolorum, vsque ad nostra tempora in catholica Ecclesia impollutè seruatum: verum per inuidiam seditionis vnus ac veræ fidei, iuxta temporis aliam atque aliam occasionem, per hæreses eandem fidem & spem ac salutem nostram persecutionem passam, ita tamen, vt durarit in sua veritate, quum hæreses singulis temporibus seipfas polluant, & ab Eccle-

fia abalienent. Quemadmodum etiam recens rursus audimus quosdam qui primas sibi ferre videtur
 apud quosdam pietatis in Aegypto exercitatores, itemque in Thebaide, atque alijs regionibus: & si-
 milia Hieracitis sentiunt ac dicunt, resurrectionem quidem carnis nostrae affirmantes, non autem hu-
 ius, sed alterius cuiusdam pro ipsa. Quum vero tales a vera via discesserint, & veritatem Dei ad fa-
 bulas conuerterint, itemque firmam spem nostram euerterint, ea de causa etiam de hoc rursus dicere
 cogimur. Increduli equidem totam resurrectionis negocium negant. Verum falsam fidem habentium,
 & impure ac stolidè a vera spe elapsorum est, sic de resurrectione sentire. Et Graeci quidem sunt qui
 pœnitentiam resurrectionem negant, propter impietatem multitudinis iniquitatum, quae apud ipsos fuit.
 Odio enim habent resurrectionem, per quam pudore confundentur, quod Deum ignorarint, & ipsius
 mandata. Veruntamen resurgent, etiam si nolint, & vniuersa creatura palam ipsos redarguit, singulis
 diebus resurrectionis speciem ostendens. Occidit enim dies, & mortuorum modum inuimus per so-
 pore. Exoritur dies nos expergefaciens, & resurrectionis signum demonstrans. Decerpuntur fru-
 ctus, & status rerum excinditur, ita ut hinc nostri discessus facies praesentatur. Seminatur terra &
 germinat: quoniam fracta post sectionem resurgit. Locusta moritur, ubi quandam sui ipsius sceturam
 abiecit in terra, defodit, & post tempus terra reddit ea quae defossa sunt. Semina fructuum feruntur
 & primum moriuntur, deinde perficiuntur. Nisi enim mortua fuerint, non viuificantur. Signacula
 in nobis fecit Deus per yngues decem, & decem, qui de resurrectionis nostrae spe testimonium præ-
 bent. Sed & velut per coronam capilli, resurrectionem nostram declarauit. Nam quod in nobis mor-
 tuum corpus videtur, hoc est pili, singulis vicibus relecti rursus pululant, resurrectionis spem indica-
 tes. Et innumera dici possunt ad incredulorum certitudinem ab exemplis. Verum non persuasit hos
 palumbes auicula, neque myoxus animal. Moritur enim hoc semestre, & palumbes in diebus quadra-
 ginta, & rursus post tempora sua reuiuiscunt. Scarabæi morti vicini, in pila stercoris seipsum occul-
 rant, talem pilam in terra sepelientes ac defodientes, atque sic ex suo ipsorum humore rursus reuiu-
 scentes comperiuntur. Cæterum de phœnice Arabica auicula dicere superfluum est. Iam enim ad au-
 res multorum peruenit, credentium & non credentium. Historia autem de ipso talis apparet. Quin-
 gentesimum annum agens, ubi cognouerit tempus mortis suae instare, rogam ex aromatibus sibi con-
 struit, eaque in urbem Aegyptiorum Heliopolim appellatam defert, & proprijs pedibus ac alis pe-
 ctora sua valde pulsans, ignemque a corpore suo proferens, subiectam materiam in loco incendit, at-
 que sic seipsum exurit, & omnes carnes suas vna cum ossibus. Verum ex Dei dispensatione nebula
 demittitur, quae pluuiam effundit, & flammam corpus alitis confumentem extinguit, quum mortuus
 iam sit phœnix & extreme tostus. Extincta autem flamma, reliquiae carnis ipsius adhuc crudae restant,
 quae ad vnum diem dissipatae vermem gignunt. Vermis autem pennas producit, pullus euadens. Ter-
 tiæ vero die crescit, & accepto incremento, his qui in eo loco versantur seipsum ostendit, & rursus ad
 propriam patriam recurrit ac quiescit. Porro admiratio animum meum subit, de incredulorum Grae-
 corum atque aliorum Barbarorum decepta per omnia mente: quod in fabulis suis non verentur re-
 surrectionem omnibus declarare, & de resurrectione saepe canere, velut fabulae ipsorum describunt.
 Alcestim quidem Peliae filiam mortuam esse, propter virum suum Admetum, & propter Herculeum,
 post triduum vero resurrexisse, & ex adytis eductam esse. Pelopem vero Tanalium filium, ubi carnes ip-
 sius distributae essent a proprio eius patre & Amphiarao, falso appellatis ipsorum deis. Et Eueces ab
 Aesculapio resuscitatus est. Et Castor propter Pollucem fratrem suum, qui vitro ipsi vitam alternis
 diebus alterare voluit. Et Proteus propter Laodamiam. Sed & Sisyphum, & Tantalum, & Cau-
 casii filias, quas Erynnias vocauerunt, & vna cum his Tiresiam, in tartarum detrusos esse tradunt, at-
 que illic poenas date, illum quidem per saxum, hunc per rotam, & alios aliter supplicio affectos esse,
 & adhuc in supplicio esse, velut qui non ad interitum sint redacti, verum sint in corporibus. Si enim
 corpora non haberent, quomodo sub petram & rotam supplicij traderentur. Et multa de his dici
 possent ad confirmandam nostram fidem, atque ipsos redarguendos. Sed & qui ex haereticis profi-
 ciscentur, similia his canunt, & a fide aliena, in eo quod aliqui haeretici dicunt, non corporis, sed a-
 nimae resurrectionem fore. Eodem modo autem etiam praedicti Graeci idem putant, ac cum illis opi-
 nantur, ut sint verba ipsorum nugacia, motus gratia magis profusa. Si enim resurrectionem asserunt
 haereticos, & omnino resurrectionem esse putant, verum de anima hanc decernunt, stolidum est hoc
 ipsum. Quomodo enim anima resurget quae non cecidit? Non enim sepelimus animas in monumen-
 tis, sed corpora. Animae enim non cadunt, sed carnes, quemadmodum etiam consuetudo mortua cor-
 pora cadauera appellare solet. Itaque si resurrectionem ipsi consentent, omnibus manifestum est quod
 deferentes in monumenta cibos ac potus. In pandemis, hoc est popularibus appellatis diebus, edulia
 quidem in totum exurunt, vna vero libant, nihil commodi mortuis ex hoc afferentes, imò potius seipsum
 laedentes. Veruntamen coguntur a consuetudine confiteri mortuorum resurrectionem. Nam ubi posita
 sunt corpora defunctorum, accedunt & inelamant nomina proferentes sepulchrorum mortuorum, Resur-
 re (dicentes) tu, comede & bibe, & latere. Et si quidem animas illic putant permanere, ubi reliquiae
 mortuorum sepulchre sunt: passionis exors est talis animarum expectatio, permanent enim isthic in futuram
 diem & resurrectionem regenerationis, donec composita & coniugata ipsorum receperint corpora, etiã
 si abominetur. Graeci carne ut vilem & quae poenitentiam dissipetur, ac spem non habeant reuiuiscendi. Si
 vero non hoc modo id faciunt, qua ratione animas essentia corporum meliores illigantes, dationi magis
 obijciunt, opinione haec decernentes, & assident mortuis reliquijs? Aut ob qua spe expectationem per-
 maneant, dicant? At manifestum est quod non animas putent esse in monumentis, sed in custodia qui-
 busdam

Hieracite

Resurre-
ctiois ratio

Acute satis

Myoxi et
palumbis na-
tura.

Phœnicis
historia.

Poetarum
fabulas re-
surrectione
adstruere.

Cadauerum
appellatio

Graecorum
ritus circa
defunctos.

busdam vnicuique animae a Deo destinatis, pro vita transacta dignitate, & pro factorum merito. Cor-
 pora, vero vniuersi proximi sui proprijs manibus in corporum suae ossium loculis deposuit. Bo-
 num autem fuerit apud omnes vnam esse opinionem de his, & consequentiam, ex his quae vndiqua-
 que in confesso sunt. Verum apud incredulos vice versa quae vera sunt negantur, & quae in Deo pos-
 sibilita sunt, in spem apud ipsos non corroborantur. At de his satis dictum esse puto, paucis è multis ex-
 emplis a nobis productis. Cæterum de his qui Christiani esse videntur, verum Origeni credunt, &
 mortuorum quidem resurrectionem consentunt, tum carnis nostrae, tum corporis. Domini, sancti ili-
 lius ex Maria assumpti, hanc autem carnem non resurgere dicunt, sed aliam pro hac ex Deo dari: quo
 modo non dixerimus magis impiam alijs habere ipsos opinionem, & stolidiorem quam est Graeca? Pri-
 mam equidem si alia pro hac resurgit, iuxta ipsorum sermonem, non iustum est Dei iudicium, quod a-
 liam carnem pro ea quae peccauit iudicat, aut aliud corpus in gloriam hereditatis & regnum caelorum
 infert, pro eo quod in ieiunijs ac vigilijs & persecutionibus propter nomē Dei fatigatum est. Quo-
 modo vero etiam anima sedebit sola, iuxta haereticorum rationem, non praesente corpore quod simul
 peccauit? Contradixerit enim talis anima iudicio Dei, asserens corpus fuisse peccata. Habet etiam
 demonstrationem, iuxta contentiosam rationem, sed non in veritate. Potest enim dicere, Nō ego pec-
 caui, sed corpus. Ex quo enim egressa sum de corpore, neque scortata sum, neque adulterium commisi,
 non furtum feci, non occidi, non simulachra colui, non quidquam mali & intolerabile perpetravi: &
 rationi consentanea reperitur ipsius defensio. Quum autem recte se ipsa excuset, quid dicemus? cef-
 sat, ergo Dei iudicium? Imò iniuste infert Deus iram contra homines? Absit. Nouimus autem quod
 omnia Deo possibilita sunt, & potest & corpus proferre absque anima, & corpora deleta rursus reuiu-
 ificare potest, mouereque ipsa a seipsis sine animis, si ita velit: quemadmodum etiam iam circa san-
 ctissimum Iezechielem talem dispensationem fecit. Dixit enim sancto propheta, Dic fili hominis,
 Congregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam. Et admiranda erat Dei potentia, quod nondū im-
 missis animis, sed sicis existentibus ossibus, non solum vim motus habebant, ob Dei efficaciam, sed
 & intelligentia repleta sunt ossa, & cognitio non vulgari. Nō enim pedum ossa per obliuionem ad
 caput accedebant, neque colli verticula circa talorum iuncturas errantes locum querebant, sed singu-
 la ossa & mouebantur & vadebant iuxta intelligentiam, & ad suam iuncturam accedebant. Si itaque
 vult Deus, potest & corpora sine anima suscitare. In hoc enim potentiam suam ostendit, quod videli-
 cet id quod apud homines desperatum est, primū resuscitat, per hoc quod Iezechieli praecipit. Et nō
 dixit, Dic fili hominis ut primū veniat spiritus: sed postquam facile factum est quod difficile erat,
 propter fidem, corpora videlicet coniungit: tunc praecipit ut animae in ipsa corpora ingrederentur.
 Et surrexit, inquit, multa congregatio. Proinde posse Deum facere dixi, ut etiam corpus citra animam
 reuiuifcat, velut prius dictum est. Sed non potest iudicari per seipsum corpus. Habet enim iustam ex-
 cusationem aduersus iudicium Dei. Nam & ipsum dicit, Ex anima illa erat peccatum, ego nō fui cau-
 sa. Ex quo enim illa a me discessit, neque adulterium commisi, neque scortatum sum, neque furtum feci,
 neque simulachra colui, neque aliquid tale peccatum peregi. Et erit iudicium Dei inefficax con-
 tra contentiosorum rationem. Quapropter velut erat corpus, & anima compositus homo vnus ex Deo
 genitus, ita rursus iustus iudex corpus exulcit, & animam ipsius ipsi indit. Et sic iustum fiet Dei iu-
 dicium, dum ambo participant aut supplicio propter peccatum, aut cultu Dei & mercedis retributi-
 one sanctis reddenda propter virtutem. Cæterum haec ad confirmationem veritatis spei nostrae suffi-
 cere putantes, pauca pro multis apposui. Verum propter eos qui dicunt aliud corpus pro eo quod
 cecidit, resurgere, rursus laborem aggredimur, prodeste cupidum his qui intelligere volunt, & vitam suam
 perdere non conantur, & non negare carnis nostrae resurrectionem, in qua omnis resurrectio, & funda-
 mentum omnis sapientis cogitationis, & omnis bonae operationis deposita est, iuxta id quod dictum
 est: Habentes thesaurum hunc in testaceis vas, &c. Abstinentiam enim exerceamus nos debiles castè
 agentes, elemosynam facere cupimus qui sumus impotentes, propter eorum quae speramus fruitio-
 nem, mortuorum videlicet resurrectionem. Atque sic is qui aegrotat fundatus est in fide ac spe, dilecti-
 onis Dei testimonio, & pro nomine Dei in persecutionibus tormentorum & aliorum crudelium sup-
 pliciorum, inter eos qui non negant resurrectionem carnis nostrae, sed credunt quod ipsum hoc quod
 seminatur in terra resurget. Duo enim manifesta & vera testimonia dederunt nobis diuina Scriptu-
 ra, per quae possumus resurrectionis nostrae spem cognoscere, & non per fabulas vanorum hominum
 decipi, qui ipsi decepti sunt & vitæ fraudem praescripserunt. Quo itaque non multis testimonijs
 tar, non enim pauca sunt in nouo ac veteri testamento, de nostra spe ac resurrectione, compendio ser-
 dicam: Si aliud esset quod resurgit, quemadmodum aliqui asserunt, non sanè Apostolus affirmasset, di-
 cens, Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem. Quandoquidē verò & de gloria sancto-
 rum, quomodo illustrabuntur & alterabuntur in gloria post resurrectionem, velut dicit, Resurgit in glo-
 ria: in spe nos fundari oportet, dicit Scriptura, Stulte, tu quod seminas non viuificatur, nisi mortuum fuerit.
 Et non ipsum quod nascetur corpus, seminas, sed fortassis granum frumenti, aut aliorum feminum, &
 Deus dat ipsi corpus ut voluit. Hoc in gloriam eorum qui resurgunt in claritudine dixit. Quo vero
 ostendat granum sumere gloriam per seipsum, dixit in Euangelio, qui etiam in Paulo loquutus est de
 resurrectione, Nisi granum frumenti lapsum in terram mortuum fuerit, solum manet. Si vero mortuum fue-
 rit, multum fructum fert. Igitur Apostolus granum dixit, & Saluator idem granum corporis sui de-
 monstrauit. Quid igitur dicimus? Non ipsum quod seminatum est proprium corpus suum, hoc est gra-
 num resurrexit, aut aliud erat quod ex ipso post triduum resurrexit ex monumento, velut angeli di-
 cunt, Resurrexit, non est hic, & sicut ad Mariam dixit, Ne me tangas, nondum enim ascendi ad patrem
 meum,

Origenis
opinio de
resurrecti-
one mortu-
orum.

Corp⁹ idē
quod ceci-
dit resur-
gere.

Christi resurrectionis qualis.

meum, & sicut ostendit manus & latus Thomae, dicens, Ne sis incredulus: At incredulorum est dicere, Omnino non resurrexit. Eorum vero qui falsam fidem habent, est dicere, non id quod obdormij resurrexit. Credentium autem est dicere, quod idem corpus resurrexit, & ab ipsius corpore suscitavit nostrum, ut nos in spem veritatis confirmet. Ea enim gratia & typos clauorum reliquit, non delectis ipsorum punctis, neque lanceae loco oblitterato, & quidem quum introiret foribus conclusis. Nam carnale ipsius, spirituale resurrexit, sed non aliud ab eo quod erat in deitatem conuictum, in spiritus subtilitatem redactum. Si quidem enim fuisset spiritus subtilitas, qualis terrae caeuerna, ita paruum corpus suscepisset. Verum ut ostendat quod ipsa corruptibilitas nostra induit incorruptibilitatem. Etiam enim mortale est, induit immortalitatem. Intrauit quidem foribus clausis, ut indicaret crassum subtile, & mortale immortale, & corruptibile incorruptibile. Quo vero redargueret omnes incredulos de nostra salute, resurrectione inquam, is qui in subtilitatem transmutauit corpus, & resurrectionem in spiritum contemperauit, non deleuit cicatrices clauorum, neque lanceae typos: sed ostendit id ipsum quod in cruce passum fuit, quod non aliud esset id quod resurrexit, neque aliud ex ipso productum, sed ipsum quod passum fuit passionis exors, & ipsum quod cecidit granum id quod resurrexit, resurrexit autem incorruptibile. Et ut ne rursus putemus partem aliquam ex ipso suscitatum fuisse, ipsum quidem totum non vidit corruptionem, sed ipsum totum resurrexit. Dicit enim, Resurrexit, non est hic: vere resurrexit, & non errant Scripturae, quae sunt vita nostra. Et ut ne inueniant seducti praetextum, ossa & carnem ostendit Thomae, & discipulis suis dixit, Videte me quod ego sum: spiritus enim ossa & carnem non habet, quemadmodum me uidetis habere. Si vero quis cauillans dicat, At Saluatoris nostri corpus electum ac praecipuum erat, eo quod solum conceptum est a Maria, & sine virili femine. At nemo potest hoc dicere, neque demonstrare. Si vero quis rursus cauillans dicat, CHRISTI solum corpus totum resurrexit, nostrum vero non idem resurgit, sed pro ipso aliud: Quomodo igitur dicit, Resurrexit CHRISTVS primitiae eorum qui dormierunt, ita est & id ipsum corpus primitiae eorum qui resurgunt. Quomodo autem primitiae fuit CHRISTVS eorum qui obdormierunt, discant, & ne rursus ad alium errorem conuertantur, & alias scripturas mentiri putent. Ante seipsum enim suscitauit Lazarum, & filium viduae in Naim. Et Helias suscitauit mortuum. Sed & Heliasus duos mortuos suscitauit, alterum adhuc super terra positum, alterum sepultum. Sed illi quidem ubi resurrexerunt, rursus mortui sunt, expectant autem vnam & catholicam resurrectionem. CHRISTVS autem est primitiae eorum qui dormierunt, quoniam ubi resurrexit, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur, velut scriptum est. Semel enim mortuus est pro nobis sustinens passionem, propter nostras passiones: semel gustauit mortem, mortem autem erucis, Verbum ipsum vltro propter nos ad mortem progressum, quo morte mortem mortificaret. Verbum caro factum, non patiens in deitate, verum compatiens cum humana natura. Passio ipsius reputatur, manente ipso in immortalitate. Ipse enim dixit, Ego sum vita. Neque per carnem nobis spes. Maledictus enim, inquit, qui sperat in hominem, & erit velut syluestris myrica in deserto. Quid igitur dicemus? Non est homo CHRISTVS ex predictis? Omnino sane manifestum est, quod citra ambiguitatem confitemur Dominum Deum Verbum, hominem factum esse, non apparentia, sed veritate. At non est homo qui venit in praerminentia deitatis. Neque enim in homine est nostra spes salutis. Nullus enim ex omnibus hominibus ab ipso Adam, salutem operari potuit, nisi Deus Verbum homo factus, ut ne spes nostra esset in hominem, sed in Deum viuentem & verum hominem factum. Omnis enim sacerdos ab hominibus acceptus pro hominibus constituitur, velut scriptum est. Vnde a nostra carne accepit Dominus carnem, & homo factus est nobis similis Deus Verbum, ut in deitate daret nobis salutem, & in sua humanitate pateretur pro nobis hominibus, passionem per passionem soluens, & mortem per mortem propriam mortificans. Reputata est autem passio in deitatem, & quidem quum passionis exors sit deitas, quoniam sic voluit sanctus & passionis exors Deus Verbum. Est autem exemplum tale quoddam. Velut si quis vestem indutus, in veste vero sanguis resperfus inquinat vestem, verum ad corpus induti non perueniat, refertur autem macula ex sanguine ad eum qui veste indutus est. Sic in carne passus est CHRISTVS, in ipso, inquam, dominico homine, quem ipse formauit qui a caelis descendit Deus Verbum, velut sanctus Petrus dicit, Mortificatus carne, uiuificatus autem spiritu. Et rursus, Quum igitur CHRISTVS passus sit pro nobis carne. Itaque etiam vos eandem intelligentiam assumite, sic sanguinem in veste ad gestatem refertis, quomodo reputata est ipsi passio carnis ad deitatem, nihil ipsa passa, ut ne in homine habeat mundus spem, sed in dominico homine, deitate sustinente ad ipsam referatur passio, quo fiat salus pro mundo ipsa deitatis a passione alienitas: quo passio in carne facta ad deitatem referatur, etiam si nihil passa sit ipsa, ut impleretur Scriptura, dicens, Si enim cognouissent, non utique Dominum gloriae crucifixissent, &c. Crucifixus igitur crucifixus est Dominus, & adoramus crucifixum, & sepultum, et qui resurrexit tertia die, & ascendit in caelos. O altitudo diuitiarum, & sapientiae & cognitionis Dei, velut scriptum est. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Velut guttam ex pelago cognitionis Dei, hautientes, & huiusmodi dispensationis exemplum comprehendentes, spei videlicet nostrae gratiam, ex bona voluntate patris, voluntate filij, cum voluntate spiritus sancti; eiusdem Dei dispensationis. Habebunt porro omnes Scripturae sparsim resurrectionis praedicationem. Verum profectio reseruabatur ipsius in substantia existentis Verbi aduentui. Complementum enim legis

Primitiae Christi quomodo dicatur.

Passio Christi simile.

omni domini corpus

Resurrectionis loci in scriptura.

braam senex acquirit filium, mortificato iam corpore; & ex mortuis Deus spem largitus est, maxime quum vterus Sarae emortuus esset, & quod inueteratum erat, & ferme ad deletionem peruenerat, iuxta consuetum mulierum morem, ipsa videlicet refecatus fons, rursus vim accipit ad feminis deiectionem: & ancilla iuuenula fert partum, & Isaac a morte viuens patri traditus est. Deus enim qui ex resurrectione mortuorum patri filium tradidit viuentem, spem praedicabat. Ioseph indicat hanc rem non in secundo loco ponens ossium spem, curam enim habebat talium, non velut pereuntium, sed quae rursus reuiuatur essent, & praecipiebat ea afferri ex Aegyptiorum regione. Non frustra Ioseph significabat, Compertate mihi ossa dicis, visitatione enim visitabit vos Dominus. Si non spes fuisset resurrectionis, qualis esset ossium cura, ut de corruptibilibus ossibus praeciperet iusti? Prima vox ad Moesem est testimonium Dei, Ego Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob, qui in mundo quidem mortui sunt, apud me autem viuunt. Vnus & idem spiritus est qui loquutus est in lege, & qui docet in Euangelio. Hoc enim & Sadducaei Saluator significauit, Qui loquutus est in prophetis, adest mihi. Ostendit hoc & virga Aaron, quae per multos annos arida fuit, & in tabernaculo a vespere usque ad matutinum relicta (nam viuae arbores cum languoribus per duodecim menses, iuxta circuitum completo anno, fructus gignunt, & sole squente, & pluuijs rigantibus, & rore extendete, nocteque ac die nutrientibus) & sub vna voce difficultatem Deus facilem effecit. Germinauit enim arida virga, & folia emisit, & fructus maturos. Similia enim ostendit Deus futura ab ipso resurrectionis. At ubi concipiuntur pueri secundum venerandas nuptias, quas Dominus ostendit, primum deijcitur semen consequentiae, velut Dominus dixit, in vteros genitales. Temporis autem progressu id quod deiectum est obuoluitur in vtero, & perficitur per nouem mensium tempus, & absoluitur quod conceptum est ac gignitur. In resurrectione autem non sic. In momento enim res continget. Sonabit enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, velut ostendit Dominus in tabernaculo testimonium, Quod nubes quae viuis arboribus per duodecim menses gestantur, in arido ligno densantur, & germinant etiam sub vna nocte. Et non hoc solum, sed in vniuersa horae spacio perfecit id quod per duodecim menses, velut dictum est, gignitur. Et quod foetus qui per nouem menses in vtero est, per multum tempus coactus perficitur. Verum in resurrectione sub momento completum resurgit. Persuadeat incredulos potentia Domini. Nemo resistat sententiae. Audiat Moyses, & ostendat, Quid in manu tua, inquit Dominus? Ipse vero dixit, virga. Virga autem haec lignea erat, & sicca penitus: & dixit, Abijce ipsam in terram: & abiicit aridam virgam, & quod aridum erat, humidum Deus efficiebat, & non solum humidum, sed etiam animatum, imo & natura alteratum, & essentia aliter formatum. Non erat spectrum hoc opus, Veritas enim Dei praeccepto operatur, & non imaginatione. Nam in omnibus corrigenis nostram cogitationem, per Moesem declarauit veritatem. Cognouit enim Propheta quod id quod factum erat, non erat factum in apparentia, sed veritate, in eo quod aufugeret. Si enim imaginatio fuisset quod factum erat, non aufugisset a conspectu serpentis. At, ut ne rursus hoc officulum praereret contentiosis, & dicant, quod alia erat virga, Deus vero dedit ipsi aliud corpus sicut voluit. Primum quidem igitur discant, quod non aliam pro alia nominauit, sed illam ipsam quae arida erat animauit. Quoniam hoc datum virgae corpus, & motum ab ipso genus siue speciem, Deus in iudicium non vocabat: neque pro virga draconem iudicare voluit, sed certitudinem resurrectionis per virgam operatus est, & propriae potentiam Deus ostendit, ut ne quis fidem derogeret in omnibus potenti. Atque hoc ipsum cum omni certitudine fecit. Non enim partem quandam virgae suscitauit, sed totam virgam transmutauit sicut voluit. Et quod haec sic se habebat, & mortui spem vitae aeternae habent, & qui in monumento sunt, resurgent: cita mihi rursus testem fide dignissimum Moesem. Etenim ubi deliquisset Rubim, detestatur ipsum pater eius sanctus Iacob patriarcha, & dicit, Rubim primogenitus meus, & principium filiorum meorum contumeliam perfecisti, velut aqua non efferuesces, ascendisti enim in cubile patris tui, & occultasti quod ascendisti. Verum in Hebraico ethohar habetur, quod est, si interpretaris, non reflexeris, aut non accesseris, aut non redundaueris, id quod nudo modo indicatum est perditionem, non efferuesces. Interpretes autem sic crediderunt. Et si vis discernere quod haec sic dicit, & quod mors a patre huic qui peccauerat decernebatur, Moyses tibi declarabit. Nam quum & ipse duodecim tribubus benediceret, ad Rubim progressus, & gnarus quod esset sacerdos Levi: In manu enim sacerdotij soluebantur ac ligabantur peccata, inquit, Viuat Rubim & non moriatur. Quomodo vero viuere poterat, qui ante centum viginti sex annos sepultus erat? Verum quoniam nouit resurrectio nem omnia futura esse, & nouit mortem secundam per condemnationem in die iudicij, volens ipsum pro vno supplicio leuare a futuris, dicit, Viuat, in resurrectione significans. Nouerat enim quod viuere omnes, & non moreretur, hoc est, non obijceretur morti secundae, condemnationis videlicet, & tormentis aeternis. Si enim de vitae damno cura ipsi fuisset, suffecisset dicere solum, Viuat Rubim. Quomodo quidem verum de futuris significat, dicit Viuat Rubim, & non moriatur. Et vnde potest quis tot testimonio colligere, de nostra spe & resurrectionis expectatione vere, & non in apparentia? Dicat enim vanam opinionem fouentes & frustra contententes: Vtrum quando que pars corporis resurgit, aut omnia particularim? aut rursus quaedam tota resurgunt, & quorundam particularis contingit resurrectio, quorundam vero totius corporis? Qualis est talis personarum acceptio? Nunquid personarum acceptio est apud Deum? Absit. Perferretur ubi aut quando suscitarent sancti mortuum ex parte, & non totum corpus. Filius viduae in Saphthia totus resurrexit, & non est pars relicta: filius Sumanitidis totus resurrexit, & nullum membrum reliquit quod non resurrexisset. & Dominus Lazarum suscitauit, & non reliquit reliquias in monumento, sed vna cum tanijs ac indumentis: & non est oino opus vestibus in iudicij die. Filium viduae in Naim totum suscitauit, filium principis Synagogae, filium Centurionis:

Resurrexerunt mortui

Virga Moyses resurrectio et transmutatio.

Viuat Rubim, et non moriatur.

Enoch & Helias resurrectionis exempla.

Centurionis: & o vanam opinionem eorum qui talia cogitant, quod partem suscitatur, & partem relinquit. Videamus autem ex ipsis subiectis, & his quae iam aequaliter spei nostrae facta sunt. Enoch totus transpositus est, & non vidit hucusque mortem. Quo vero in duobus uiuentibus corporibus declarum vobis perfectam resurrectionem, & vt ne quis ambigat, duos characteres duorum primogenitorum nostrae resurrectionis proponam. Enoch erat in praepotio, & non prohibuit praepotium resurrectionem, neque corporis per vitam huius vitae expectationem ac durabilitatem. Helias in circuncisione, vt ne resurrectio his aut illis attribueretur, sed vniuersalis tota. Helias erat in virginitate, vt praerogatiua virginitatis immortalitatem praedicaret mundo, & cum corpore incorruptibilitatem.

Iobis locus explicatus

Quo vero non solum in virginitate esse putetur resurrectio propter praerogatiua, itemque ipsa corporis durabilitas, Enoch non erat virgo, sed continens, & qui liberos genuerat. Et duo quidem hi sunt, qui in corpore & anima permanerunt propter spem. Et, vt ne quis rursus ambigat, etiam alios in orcum detraxit vna cum corporibus. Aperuit enim terra os suum, & deuorauit Darhan & Abiron filios Core & Aiman, & descenderunt in oreum uiuentes corpore & anima. Ex ipsa enim hora in iudicium traditi sunt, neque corporibus soluti, neque reliquijs traditis, aut parte: sed totis ipsis cum corpore & anima traditis in supplicium. Iob dicit, *Donec rursus nascar, & corpus hoc quod haec exhauseris, & renouabis me.* Et rursus, *Renouabitur uelut aquile iuuentus tua.* Eliaas autem, *Resurgent mortui, & suscitabuntur qui sunt in monumentis. Venit enim qui soluit in fortitudine ligatos, similiterque irritatos habitantes in sepulchris.* Dicit autem Iob, *Homo ubi obdormerit, non amplius resurget, neque agnoscat locum suum.* Etenim reuera quotidie non fit resurrectio, sed in vnam decreta est diem. Verum ostendens quod nouit in quale tempus praefinitum respiciat, statim soluit quaestionem: *Donec caelum & terra atteratur, sunt corpora in terra. Quum uero uenerit qui uertit caelum uelut librum, & concutit terram: tunc resurgent qui sunt in terra.* Et propterea dicit ad Iezechielem: *Fili hominis dic congregabitur os ad os, & iunctura ad iuncturam, & factum est ita, & facti sunt super ipsa nerui & uene, carnes quae ac pili & ungues.* Et rursus, *Dic fili hominis, Veni spiritus a quatuor angulis terrae, a locis uide licet animis definitis.* Et quam ob causam ipse Dominus non dicit, sed hominem dicere iubet? Quoniam quod dicit Dominus, simul etiam facit, & non amplius soluitur. Verum homini dicere praecipit, quo post resurrectionem ad horam, significaretur quidem nostra spes salutis, hominis uero sermo solueretur, & non Domini. Erant enim illa ossa rursus moritura. Quum uero dicit Dominus, Resurgite: resurgunt, & non moriuntur. Dei enim Verbum non soluetur. Quapropter etiam Dominus in carne progressus suscitauit mortuos, quo id quod per carnem factum est rursus obdormiat, donec ipsa caro resurgat, & non amplius moriatur. & taceat hoc dicere ad vnum solum, Surge ueni foras: donec ueniat, & non amplius singulariter dicat, Surge, sed, Surgite omnes, vniuersalem resurrectionem faciens. Ipse enim est resurrectio mortuorum, qui sane postquam resurrexit ex mortuis, nullum suscitauit ex recens mortuis. Resurrexerunt autem cum ipso multa corpora sanctorum qui dormierunt, & conspecti sunt multis, in gressu cum ipso in ciuitatem sanctam, uelut scriptum est in Euangelio. Et non dixit, Resurrexit pars corporum sanctorum, sed corpora sanctorum, & apparuerunt multis, non alij quam qui mortui fuerant, sed qui agnoscerentur a suis, si non ante multa tempora uita defuncti essent. Sed & alij ostendere uolens Dominus nosser miraculum, difficilia illa facilia declarans perficiebat. Quando enim accessit ad recens mortuam puellam filiam principis Synagogae, quoniam eadem hora mortua erat, dignatus est ad ipsam dicere, Surge puella: per uocem Surge, fortificans quod erat iam dissolutum, nam adhuc in lecto erat. Filium uero uiduae in Naim, quoniam iam in loculo efferebatur, facilius suscitauit. attigit enim loculum, & non dixit aliquid puero, sed solum attigit loculum, & resurrexit. Quod uero altissimum est, & omnem hominum spem longe excedens, quando uenit ad quadriduanum Lazarium, neque dixit Surge, neque attigit manu monumentum, sed sic in promptu uocat in propria pote state, Lazare ueni foras. Multo enim facilius est & promptius dicere, Veni foras, quam attingere. Attingere uero facilius est quam uocare, Puella surge. Verum sic omnia facit sanctum Dei uerbum, vt no bis spem resurrectionis demonstret. Quod si uero uelim omnia ex omnibus scripturis testimonia colligere, exigua sane fuerit mens nostra, modicaq; ac idiota, attamen ob multitudinem in longum exte dero sermonem, uerum compendio dicam: quod salus nostra compendiana est, ita vt in omnibus in vna resurrectionis spe nobis praedicetur. Haec autem non credunt increduli, corrumpunt falsa opinio ne imbuti, non admittunt contentiosi, repudiant uanae gloriae sectatores. At Deus omnibus misericordiam exhibeat, & caliginosas mentes illuminabit. Graeci equidem accepto spiritu sancto a ueritate redarguentur, & ab omnibus praedictis testimonijs, maxime uero a uobis sanctae Dei Ecclesiae & orthodoxae fidei filijs. Docetis enim accepto spiritu sancto, digni facti sermone apposito in oris apertio ne: primum quidem, quoniam digni facti estis ut discipuli c h r i s t i sitis, principalis pastoris & antistitis nostrarum animarum, uelut alimoniam c h r i s t i ouilibus uestris populis colligentes, curantes quomodo & uobis ipsis, & Dei pecoribus, uolentibus inquam, profitis, & ex sancto a Mose insinuato pabulo nutriatis. Quis uero ex recte sentientibus ad uos pios & fideles respiciens, o uos orthodoxi & Ecclesiae filij: quum uero aliquos dico, omnes filios ueritatis dico, iuxta id quod scriptum est, Quis inquam ambigat? Na quam sapientis & fortissimae mulieris filij sitis, cuius gloria est apud Solo monem dicentem, Mulierem fortem quis inueniet? uelut rara sit, imo potius uana: id quod melius est eligitis, & quod uile est amplectimini. Forte autem mulierem intelligite mihi Ecclesiam Dei, uestra matrem, qua nihil fortius est, ut quae moriatur per singulas excitas persecutiones, pro nomine uiri sui. Haec igitur mansuetissima proprium sponsum ex aeterno interrogat in libro Canticozum, Vbi pascis ubi cubile habes, in meridie? pascit autem c h r i s t u s in praedicta terra, & non solum pascit, sed etiam

Mulier fortis quae sit.

etiam praecipit soluere calcementum pedum pastorum, uelut Moses primu dicit, a quo traditionem assumpsistis etiam uos, & eos qui ad sanctam scientiam introducuntur primu securu manu ducitis, curantes ut singuloru calcementa soluantur. Verum calcementa vniuscuiusque uestrum differentiam habent. Nam vnusquisque per propriam suam actionem ea subligauit. Et de caetero singuli uestri discipuli uobis soluit, alius uero adulteriu soluit, qui quidem subligauerat idololatriam, eam per uestram admonitione soluit, alius uero scortatione, alius furtu, alius auaritia. Et no hoc solu, sed etia sermonib' abominandis ac turpib' uerbis renuicias, vnusquisq; discipulus tradit seipsum, ut p uos bonos pastores beata spe sub forti manu boni pastoris pascatur. Abstinet eni vnusquisq; ab errore penitus, & pra oculis habet ueritatem, simulachra quidem obliterantes, & errorem circa ipsa palam praedicantes. Neque enim mortuos hos putatis, quoniam nunquam uixerunt. Verum uana & inania & quae non sint, merito omnes semper docetis. Non enim vnquam fuerunt, ut esse possint. Illi uero sunt mali daemones, humanae mentis accessio per uoluptatum impetus influens, unde vnusquisq; ausus est proprium affectum in numen asciscere. Primum enim statim quado hoc ab hominibus inuouabatur per daemoneum maleficium, prima haec scortatio appellabatur, & umbratili pictura simulachra exprimebantur. Deinde artem propriam quam quisq; tractabat, & per quam facultates habebat, proprijs filijs suis in numen colendam tradebat, & per proprij artificij materiam deos effingebant, figulus ex luto, faber lignarius ex ligno, aurifusor ex auro, & faber argentarius similiter ex argēto. Amplius uero vnusquisque proprium affectum ad formae oculorum suorum similitudinem describebat. Sanguinarius quidam uir, Martem asserens, mœchus aut mœcha, commune Venerem: tyrannus, uictoriam extollebat: fordidus & rebus temporalibus inhians, Saturni figurā praescribebat: effeminatus, Cybelem & Rheam, propter fluxum, ut arbitror, multiplici mixturae a corporibus. Alius gulosus aut gulosa, a remissam uenaricem proponebat, ebriosus Dionysium, erumnosus Hercule. Quidam per uarios coitus se uoluitans, Iouem & Apollinem. Et quid opus est me infinitorum affectum in hominibus multitudinem recensere? Verum Aegyptij omnibus amplius errore inuoluti, non solum proprios affectus coluerunt, sed etiam uolatilia & quadrupeda, terrestriaq; ac aquatica, & quaedam animantia fera, non mansuetientia & quae ipsis in seruis a sancto Deo tradita, eorum ordine alterauerunt, & uelut qui mente bruti sint, nimium colunt animalia apud ipsos, deificare ipsa non erubescens, canem latratorem, selem reptiliuoram, hircum salacem, ouiculam balantem, crocodilum multiformem, & immitissimum, ibi ueneniouam, & miluum & accipitrem ac coruam, animalia seruissimam: serpentem obliquum & iniuendissimum. Et in summa, o ingentem turpitudinem eoru qui neque oculis suas ipsorum confutationes considerant, & neq; auribus sensum suscipiunt, neq; mente ea quae ab ipsis uane sunt, intelligunt. Malo itaq; fato percussi sunt, ut qui neque a proprijs philosophis lumen acceperunt, neque eorum qui ueritatem inuoluerunt, speculationem fecerunt. Non enim audiunt Diagoram, qui Hercules suum ligneum in penuria ligni exussit, & per ludibrium ad ipsum dixit, Age Hercules decimum tertium laborem subiturus adesto, obsonium nobis cocturus: Et sane acceptum ipsum in scandulas fidit, detidens proprium Deum uelut qui nullus esset, & appposito ipsi prandio illudens pascerebat. Sed & alius Aegyptius Heraclitus ait, Si dei sunt, cur deploratis ipsos? Typhonem enim & Osym et alios sub terraneos deos acerbè deplorantes, uelut sepultos lugent. Itaque hic dixit, Si dei sunt, cur deploratis ipsos? Si uero mortui sunt, frustra lugetis ob ipsos. Alius uero Comicus Eudamō nomine dixit, Si quidem dei sunt, non possumus de ipsis dicere quales sunt: formidans declarare. Multa enim sunt quae me impediunt. Sed & Homerus dicit, Non bonum imperium est multorum. At nostri seculi alius Comicus dicit, Qui vnum Deum colunt, bonas spes habent salutem. Apis enim uitalis uelut uescens a Campide Assyriorum rege gladio in femur percussus est, ut si flueret sanguis, deprehenderetur quod non esset Deus. Saturnini autem non negant proprium suum deum ferreis cathenis uinctum fuisse, sic sane sentientes, Si uero quis in uinculis est, is non solum yni maiori subiectus est, sed etiam uelut maleficus in uinculis detinetur. Si uero & de Ifide sermone facturus sum, quae iam & Atmis, & Io appellatur, filia uero est Aspidis Cappadocis, qui & Inachus uocatur: erubescit quid illius actiones referre, ueruntamen non uerborum dicere, quae ipsos adorare non pudet. Erubescant autem huius adoratores & stultigenae, qui suas ipsorum filias & uxores ac sorores, ipsorum deorum actiones imitari adhortantur. Et statim quidem quum sacerdos proprium suum fratrem Typhonem amet, etiam alios contra fratres suos concitant. Ingens est autem turpitudine, quae neque turpitudinem fratris proprii ueretur, sed & amore astuat, & non contenta est externis uiris, sed etiam usque ad proprium fratrem procedit: & non hoc solum, sed etiam parricidium ob suae concupiscentiae inexplabilitatem amicissimis suis ostendit. Et Horus quidem vnum genuit filium, cui nemo affirmare potuit, an uerè genuinus esset ipsius pater. Et si quidem Typhonem coluerit, dubitat an sit ipsius pater. Si uero Osym, quis etiam sic certitudinem declararit? Honestum uero deum talis mater instituit, quae ipsum assumpsit, & per decennium in Tyro scortata est. Quu uero Serapim ipsum Apim regem Sinopensium deum fecerunt, tyrannidi magis inseruerunt. Nam reuera haec sunt deorum quae apud Aegyptios coluntur maliciae praemia, de quibus si singulatim dicere uellem, multum tempus consumerem. Porro Graeci qui sibijpsis aliquid esse uidentur, uerbis solum & lingua uolubilitate philosophantes, & non re ipsa, plus omnibus impegunt: Qui Graecoru sane deducunt Saturnum a Coelo, a Coelo ipsum genitum esse dicentes, & uirilia membra sui patris dii, resecuisse. O peruersam actionem, turpemq; opinionem, nam nisi factus fuisset, multi Saturni essent. Hic uero generosus, qui usq; ad patrem processit, non contentus fuit prima impietate, sed quu adhuc iuuenis esset, iniuria infert patri: senex aut factus proprios suos filios, Neptunū & Plutonē deuorat Iouem

Calceamentorum solutio.

Simulachrorum cultus inuoluitus & progressus.

Aegyptiorum dii.

Sepulchra factio.

Hercules ligneus a Diagora exussus.

Graecoru

Iouem verò quærens, & à Rhea illufus, faxum magnum facijs inuolutum pro infante deuorat, velut Deus fcilicet. Quum autem huius filius ex generofis, vt dicam, parentibus effet, Iupiter autem est ei nomen, periculum erat ne omnium mulierum vir fieret, itemque huius filius Mercurius. Atque vti nam fecundum leges dotem dependiffet, & non femper nuptias occultaffet, & malefactor fuiffet. Penelope enim corrupit, propter ipfam hircus factus. Hircus autem fiebat, vt puto, propter barbæ enaræ vigorem. Erga Danaen verò aurum fiebat, vt virginem caftam in thalamo decumbentem corrum peret. At ille aurum fieri nunquam potuit, fed præftigiatior fuit, & per auri largitionem, virginem de cepit. Et apud Ledam rufus cygnus factus est, explicationem feruoris voluptatis fuæ significans. Aquila verò nunquam alas expandit, verum pædicorum magifter præfidet, nunquam aquila effectus, fed in naui aquilæ nomine in fignito ob celeritatem, ad Troiam enauigauit, & filium regis Troiano-rum Ganymedem rapuit, ipfumque corrupit. Et erga Pafiphaen taurus factus est, fimiliter & erga Europam. Et quid attinet corruptoris illius in fignis & corruptoris patrem suum in Caucafo monte tor mentis affecit. Alter verò Patriarius fuit, ex quo monomachi & gladiatores orti funt. Alius autem Tra gædus, qui & manum suam combuffit. Fortaffis autem quum Deus effet, oblitus erat quod ignis mor deret. & non habebat prænotionem eius qui ad hircum Satyrum dixit, vbi primum ignem vidiffet, & ad oculandum ipsum accessiffet, Ne attingas hircæ, si enim attigeris barbam exures. Porro Mi neruæ fuerunt, non vna, fed multæ. Vna quidem obertans, & circa Tritonidem paludem vagabunda. Alia verò Oceani, alia Saturni filia, & multæ aliæ. Dianæ item, siue Artemides multæ funt: vna Ephe fia, altera Iouis, & aliæ fimiliter non pauca. Et Dionysius Thebanus, & alius Semele filius, quem Corybantes comitantur, & qui à Titanibus distractus est, & qui Curitarum hæreditatem imminuit. Hercules autem qui dicitur apud ipfos depulfor malorum, cuius actiones omnes filebo, verum vnam ex omnibus quæ fortaffis apud ipfos laudantur, indicabo. Suffecerit huic vt hunc laborem subierit, quo mundo falus contingeret. Nifi enim in vna nocte quinquaginta virgines corrupiffet, quomodo mundus feruatus fuiffet: imò potius periiffet. Et in summa confiteor me tædio affici, si malas ipforum actiones ex ordine recensere deberem. Insuper verò reges & tyranni feuiiffimi, quum dilectos quos dam habuiffent, eosque in terra defodiffent, vt qui nihil amplius habent in quo illis gratificarentur nempe etiam ipsi corruptibiles velut illi existentes: in beneuolentiam erga illos, sepulchra ipforum ad vitæ fraudem fubditis suis per malum prætextum celebrare præceperunt. Sic Antinous sepultus, & in gluforio nauigio pofitus, ab Hadriano coli iuffus est. Timagenes autem Anafæ, & Canobus Me nelæ gubernator, & huius vxor Eumenuthis in Alexandria sepulti, coluntur ad ripam maris, per duo decim figna diftantes. Et Marnas feruus Asterij Cretenfis apud Gazæos. Cafius autem nauclerus apud Pelufiotas. Hæc igitur omnia quando in media Ecclesia explicatis, malum exemplum lethalis viæ eos qui sic euecti funt diffoluitis. Alios verò ab adulterio ad modestiam transfertis. Et non solum ip fos ab oculis nuptijs liberatis, fed etiam vt speciem secundum naturam contemnunt efficitis. Quod tempus contractum est, velut fanctus Apostolus dicit. Scortatores autem in ftruitis, vt ne nefariam & apud Deum & apud homines actionem operantes plectantur. Et quoniam hæc omnia per os & per opera laborantes traditis, perfuadetis ipfos vt omnia veftra fufcipiant, ita vt vbi opere primū omnia peffecerunt, & in feipfis exprefserunt, doctrinæ fidem faciant, quam per actionem vos ipfos primum docuiffis, vt etiam alios doceretis. Obtrinetis enim tacentes Solis morem, qui etiam filens omnes vbi que docet. Statim enim vbi exoritur, etiam tacens artes oim, redocet. Et quando quidem horum oim vtilitatem filijs siue fratribus veftris fideliffimis traditis, perducitis ipfos vt in terra quidem vadant, in caelo autem conuerfationem habeant. At monasticam vitam degentium zelum plurimis ingenera tis, per firmitatem veftram & fidem minimè fictam ac simulatam hæreticos odiosos facientes, Mani chæis os obrurantes, Marcioniftas, & alios ipfis fimiles ab ouili Dei fugantes, omnes ipforum prætex tus diffoluentes & reprimentes. Quæcunque enim contra Deum & fanctos ipfius prophetas auden ter loquuntur, vt qui leues funt & vacui à spiritu fancto, verum in vniuerforum opificem maledicta, iaciunt, & quæcunque bona per fanctos ipfius prophetas omnibus hominibus ex prophetia Deus lar gitus est, hi odio habent, itemque profundiffima in lege ac prophetis, nepe quum terreni fint & cor porales, interrogati non intelligunt, ac frustra blasphe mi funt: vos statim ipforum errorem ab audien tibus per veras demonstrationes depellere ac excutere non cunctamini. Per talia enim verba vani illi velut faramenta in diuitis fluuij fluento feruntur. Porro dicunt quod bonus Deus legis est, qui igno rans Adam vbi effet, interrogabat, Adam vbi es? Et ad Cain dicit, Vbi est Abel frater tuus? Et ad A braam, Vbi Sara vxor tua? & alia multa huiusmodi. Ipsi qui talia dicunt, credent Deo Saluatori, ore, & non in veritate Deo exiftenti, & prænotionem habenti, eadem verò fimiliter ficut in veteri Testa mento interroganti, Vbi pofuiffis Lazarum? &, Quis me attigit? &, Habetis panes vobifcum? &, Quæ vultis? aut, Quem quæritis? Facilis igitur & expedita est horum confutatio. Sicut enim interrogat fi lius prænotionem habens, ita etiam pater si ipse in lege interrogat, quidem est femper, & non altera tur. Si enim dixit, Vbi pofuiffis Lazarum? neque Euangelium ignorat, neque vetus Testamentum. Vbi pofuiffis ipsum dicit, redarguere volens eas, quæ neque æqualem fidem ad Sumanitidem compa randam profferent, & quidem quum illa erga hominem haberet, hoc est Heliffæum fanctum prophe tam. Martha verò cum suis erga Deum. Et si dicit, Quis me attigit? non ignorans dicit, fed vt perfua deat mulierem à feipfa confiteri, quo non de feipfo testimonium præbeat filius Dei, fed ab alijs glori ficetur.

Ioues mul ti funt.

monenti

Parafiti principu.

Interroga tio pro i gnorantia Deo obijci tur falfo.

ficetur. Et quum dicit, Habetis panes vobifcum? Propterea hoc dicit, vt paucitas panum omnibus fi gnificaretur, & magnitudo miraculi ipfius admirationi effet, si intelligerent per tot panes tantam tur bam nutritam esse. Et quum dicit, Quem quæritis? quærentes deceptos indicat, & I E S V M quæren tes, quem & medicum interpretari poffis, & Saluatorem: quo vbi occiderent ipsum, ab huius salute deficiant. Quemadmodum igitur ea quæ circa Domini nostri difpenfationem contigerunt ostendi mus, quæ humano quidem more dicuntur, prænotione verò non carent. Neque enim quisquam ex fa na mète præditis dixerit ipsum ignoraffe vbi pofuiffent Lazarum, quum prope locum effet: etiam si per eum quem diximus modum interrogabat, & nudius tertius procul à Galilæa fuiffet, & à feipfo in dicaffer, quod Lazarus mortuus effet: ita & de veteri Testamento hæc prudenter diffoluimus. Quod dixit Deus ad Adam, Vbi es? non ignorantis erat, fed ostendentis à quali altitudine ad qualem turpi tudinis profunditatem Adam excidiffet. Et, Vbi est Abel frater tuus? quoniam quem oportebat te fem per in vlnis ferre, & ipsi femper conuiuere, hic à te in terram prostratus est. Ex fequentibus enim o stendit, quod non ignorantiæ causa interrogabat, fed redarguens, in eo quod dicit, Maledicta terra in operibus tuis: &, Maledictus tu à terra, quæ aperuit os suum, & fufcepit sanguinem fratris tui de ma nu tua: Ecce enim, inquit, vox ipfius ad me. Et, Vbi est Sara vxor tua? non ignorans dicit. Nam quo modo ignoraret qui riferat, in terra domum ipfam esse sciens? Non itaque ignorans interrogabat, fed vt admoneret filias ipfius profellatas pietatem, quo difcerent ipfius vite ductum, quum ex proprijs labo ribus ministrare fanctis conantur. Illa enim quum in tanto ministerio effet, atque ipfa azimos & ci nericos panes pararet, & tantum ministerium ex ipsa penderet, vnà cum suis famulabus faciem eorū quibus inferuiebat non videbat, moderatæ pudicitia exemplum noftris feculis relinquens atque hæc quidem ad declarandas vanorum illorum contradictiones fufficient. Si verò dixerint quod bonus Deus legis, qui Aegyptios quidem circumuenit, & proprios suos homines prædari docuit, dum ex Aegypto exibant: Nesciunt vani illi quod apud Deum nihil perit, & quod iustum iudicium est, & Deus natio non suspenditur. Quid enim putabāt Aegyptij, quod volebant hæc sine mercede opera tos esse Iudæos, & non vulgaribus annis, fed ducentis & quindecim, vnà cum ducentis ac quindecim annis ipfius Ioseph. Quum enim quadringentorum ac triginta annorum peregrinatio ipsi Abraam & femini eius effet decreta, ad quem dicit, Peregrinum erit semen tuum in terra aliena: id quod decre tum erat perfectum erat. Proinde Deus per misericordiam suam annos peregrinationis ipfius diuifit. Et statim quidem ducētis quindecim annis adhuc exiftentibus, in terra Chananitide fufcepit ipsum, & alios ducentos quindecim annos diftribuit his qui Aegyptum inhabitabant. Nam numerus horū annorum sic fupputatur. Erat tunc feptuagesimus quintus annus ipfius Abraam. Succedunt itaque à feptuagesimo quinto anno ipfius Abraam, vique ad natiuitatem Ifaac, anni viginti quinque. Ifaac autem gignit Iacob agens annū feptuagesimum, & facti funt anni octoaginta quinque. Iacob verò agēs an nū octoagesimū non ū genuit Leui, & fiunt anni centū feptuaginta quatuor. Leui verò agens annū tri gesimum quartū genuit Chaath. In trigefimo autē feptimo anno ipfius Leui, defcendit Iacob in Aegy ptū, & fiunt ducētī & vndecim anni. Et post ingressum ipforū in Aegyptū, alij quatuor anni: & imple tur ducētī quindecim anni. Hinc verò rursus numeratur mihi reliqui ducētī quindecim anni Ifraeli tarum peregrinationis. Chaath post descensum in Aegyptum in feptagesimo quinto anno suo genuit patrem Mofis Abraam. Fiunt igitur à primo Abraam à feptuagesimo quinto anno, vique ad na tiuitatem postremi Abraam, anni ducenti octoaginta: à descensu verò in Aegyptum, anni feptaginta quinque. Abraam annorum feptuaginta exiftens, genuit Mofem. Et fiunt à primo Abraam anni treccē ti quinquaginta, à deductione verò in Aegyptum anni centum triginta quinque. Mofes verò trigefi mo suo anno calcat rubrum mare, vnà cum Ifraelitis ex Aegypto egressus. Et fiunt à magno quidem Abraam, anni trecenti octoaginta, à descensu verò in Aegyptum anni centum feptuaginta quinque. Re liquos autem quinquaginta annos conumpferunt post transitum rubri maris, vique ad ingressum in Palestinam, non propter viæ longitudinem, fed propter bella & impedimenta gentium, quæ ab ipfis in via inueniebantur. Fiunt igitur à feptuagesimo quinto anno magni Abraam, à quo prædictio hæc ipfi data est à Deo, vique ad Mofem & filiorum Ifrael in Palestinam reditum, anni quadringenti tri ginta. A descensu verò in Aegyptum, vique ad regressum in Palestinam, anni ducētī quindecim. Quū igitur tot annis laborarint Iudæi sine mercede, non erat iustum & apud Deum, & apud homines, vt daretur ipfis merces ipforum vel in fine? Non igitur iniustus est Deus, qui suos cum spolijs illine ciecit. Si quis verò ambigit non ita enumerare annos, audiat Mofem dicentem, Habitatio autem filiorū Ifrael in Chanaan & in Aegypto, anni quadringenti triginta. Quum itaque iustiffimæ mercedis Deo cura fuerit, qualis amplius relinquatur vana contradictio his qui contra fanctum Deum vituperia p ducunt? At Deum verum nunquam quisquam vituperauerit, fed qui vituperat feipfos vituperat. Por ro alia quædam vana contraditio ab ipfis profertur, fimilis priori: Quod bonus est Deus legis qui cir cumuenit Chananæos, vt daret Ifraelitis ipforum locum, domos quas non ædificauerūt, & oliueta ac ficeta, & vineas quas non plantauerunt. Ad quos dicam, Quani, si quidem fuiffet Deus homo, ea quæ hodie dicuntur aut fiunt, præteriffet, & nihil effet ipsi in mente. Quando verò Deus Deus est, & nō Chananæo homo, ea quæ ad ipsum relata funt in multas generationes vlcifcens non obliuifcitur. Si enim igno rant rem hanc, difcant. Nouerant omnes iustum Noe reliquias mundi factum post diluuium. Quum igitur relictus effet ipse & tres filij ipfius, vt qui iustus effet, & filios suos pios efficere conaretur, vt ne in eadem mala incidere, ficut hi qui in diluio perierant: non solum per doctrinam ipfis pieta tis propositum, fed etiam per iurandum ab vnoquoque ipforum beneuolentiam erga fratrem exe git. Et diuidit quidem, velut hæres mundi à Deo constitutus, tribus filijs suis vniuerfum mūdum sub os facta.

Deus legis cur suos iussit prædari aegyptios.

Peregrinatio Abraam quot annorum fuerit

Deus legis cur circumuenit Chananæos.

Mundi diuisio à Noe in filios suo facta.

sortem

sortem missum, & vnanquamque partem iuxta sortem singulis distribuit. Et ipsi quidem Sem primo genito cecidit fors à Perside & Bactris vsque ad Indiam, vsque ad regionem Rhinocururorū. Sita est autem hæc Rhinocururorum regio in medio inter Aegyptum & Palæstinam, è regione rubri maris. Ipsi verò Cham obtigit terra à Rhinocururorum regione vsque ad Gadirā, ad meridiem. Tertio autem filio Iapheth obuenerunt ea quæ spectant ad Aquilonem, à Media vsque ad Gadirā & Rhinocururos. Itaque Sem nascuntur filij & filiorum filij, vsquequo diuisi sunt linguæ, & dispersi sunt in linguis & tribubus ac regnis. Nomina verò ipsorum hæc sunt: Elymæi, Pæones, Bazi, Cossesui, Gapheni, Palæstini, Indi, Syri, Arabes, Caiani, Ariani, Masycoelii, Hyrcani, Magustæi, Troglodytæ, Assyrij, Carmani, Lydi, Mesopotamitæ, Hebræi, Cœleni, Bactriani, Adiabeni, Camilij, Saraceni, Scythæ, Chiones, Gymnosophistæ, Chaldæi, Parthi, Enotæ, Cordyleni, Masseni, Phœnices, Madienæi, Comageni, Dardanij, Elamafeni, Cedrusij, Elamitæ, Armenij, Cylices, Aegyptij, Capadoces, Pontici, Marmaridæ, Biones, Cares, Chalybes, Pyllytæ, Mossynici, Hiberes, Phryges.

Ipsi verò Cham secundo filio, filij ac filiorum filij nascuntur, triginta duo vsque ad eandem linguarum diuisionem, Aethiopes, Troglodytæ, Aggæi, Gangeni, Sabeni, Ichthyophagi, Hellanici, Aegyptij, Phœnices, Marmaridæ, Cares, Pyllytæ, Mossynici, Phryges Marcedones, Cracones, Syrtitæ, Leptræ, Magnætæ, Bithyni, Nomades, Lycij, Mariandeni, Pamphilij, Moscheshidij, Pifideni, Augalæi, Cilices, Maurusij, Cretes, Mardæ, Numidi, Aphri, & Bizaceni, Nasamones, Phalginij, Mazices, Garami, Getuli, Blemmyes, Auxomitæ: hi tenent loca ab Aegypto vsque ad Oceanum. Et insulæ sunt ipsius, Curcudalopadula, Gaulos, Ride, Melite, Cercyra, Mene, Sardane, Gortyna, Crete, Glauç, Thera, Arianus, Atypalæa, Chios, Lesbos, Tenedus, Imbrus, Iasus, Samus, Cous, Cnide, Nisurus, Megistas & Cyprus. Cæterum Iapheth tertio filio, filij ac filiorum filij nascuntur quindecim, vsque ad eandem linguarum diuisionem: Medi, Gargani, Armenij, Arrei, Amazones, Collij, Corzeni, Beneageeni, Galatæ, Cappadoces, Paphlagones, Mariadeni, Tibareni, Chalybes, Mossynici, Colchi, Meloschenei, Sauromatæ, Meotæ, Scythæ, Thauri, Thraces, Bastarni, Myrij, Macedones, Græci, Lybyes, Phryges, Pannonij, Vesteri, Venni, Daunes, Iapeges, Calabri, Hippici, Latini, qui & Rhomani, Tyrreni, Galli, qui & Celtæ, Libitini, Campani, Celtiberes, Aquitani, Illyriani, Besontes, Samii, Cartani, Lusitani, Vacæi, Brettanici, Scoti, Hispani. Insulæ verò ipsorum, Brettania, Sicilia, Eubœa, Rhodus, Chios, Lesbos, Cythera, Zacyanthus, Cephalenia, Ithaca, Cercyra, Cyprus.

Quod si verò alicubi nomen gentis aut insulæ bis positum est, in forte alterius & rursus alterius, iuxta communia confinia, aut iuxta deductas pro temporis occasione colonias, aut iuxta allumptio-nem ipsius Cham, qui per auariciam inuasit, & occupauit partē ipsius Sem: nemo miretur, neque dubitet. Proinde quum hæc gentes sic ex tribus filiis Noe genitæ sint, & mundus trifariam tribus filiis, velut dixi, diuisus sit: iusiurandum exactum est ab ipsis per patrem, vt nullus ex ipsis fratris sortem inuaderet: & qui transgressus esset iusiurandi præceptum, per iusiurandum exterminaretur, & vniuersum semen ipsius. Quandoquidem igitur Palæstina sub sortem Sem cecidit, & tota ipsius vicini-a: auarus autem esset Chanaan filius Cham, postea Palæstinorum terram inuasit, hoc est Iudæā, ipsam q; abripuit: longanimitas autem esset Deus, pœnitentiæ tempus dans, vt pœnitentiam agerent hi qui ex Cham nati essent, & restituerent filijs Sem propriam hæreditatem. Illi verò pœnitentia non duce- rentur, sed vellent mensuram ipsorum implere: tunc Deus post multas postea generationes iustus exi- tens, vlciscitur iusiurandi transgressionem. Sic enim Amorrhæorum mensuram impleri oportebat.

Sem enim genuit Arphaxad, Cham verò genuit Chanaan. Chanaan autem genuit post auariciæ de- signationem, Amorrhæum, & Gergesum, & Pherezæum, & Euzæum, & Aræum, & Aradium, & Si- donium. Numerantur itaque sic generationes vsque ad ipsius Sem vltionem. Sem qui circumuen- tus fuit, genuit Arphaxad, velut diximus. Arphaxad genuit Cena, Cena Sala, Sala Heber, fit & turris ædificatio. Heber genuit Phalec, & fit linguarum diuisio. Phalec genuit Rhagan, Rhagan Seruch, Se- ruch Nachor, Nachor Tharra, Thara Abraam, Abraam Isaac, Isaac Iacob, qui cognominatus est Isra- el, ex quo Israelitæ. Iacob Iudam, Iudas Phares, Phares Elrom, Elrom Aram, Arā Aminadab, Amina- dab Naafon, Naafon Salmon. Hæc est progenies eorum qui à Sem geniti sunt. Hos igitur iniuria affe- ctos à filiis Cham, & proprio loco spoliatos, Deus vlciscitur, exterminans progeniem Chanaā, iuxta iusiurandum ipsorum. Et semen Sem propriam recipit regionē. Nequaquā igitur iniuste Deus egit, qui iusta vnicuiq; parti distribuit. Non enim naso suspenditur Deus, velut dixi. Itaque in exitu colle- ctionem sibi ipsi adaptans Deus, dicit ad Mosē, Solue calcamenta ex pedibus tuis. Qui enim puras aquas accessurus erat primū calcis exiuit. Quandoquidem igitur multum tempus intercessit, & quisque in via sua errauimus, & hæc collectio in propriis malis permansit: Nondum lauacrum rege- nerationis Deus reuelauit, sed multis quidem annis distulit. Postea verò sanctæ Ecclesiæ sanctissimū lauacrum reuelauit, in Mose quidem calcamenta soluens, in prophetis verò extrinsecam tunicā exu- ens, perizoma vestem corpus tantum integentem, solum relinquens, velut in Hieremia. In Ioanne ve- rō omnia mundi vestimenta reiciens, & ex pilis cameli transformans. In ipso autem Salvatore ac di- scipulis ipsius mundi habitum exiuit, & supernè ex cœlis post aquarum purificationem, ignis & spi- ritus indumentum induit. At verò Israelitæ videtes gratiam hanc ipsius, nō cognouerūt quod De- us est. Quapropter etiam Prophe- ta rephensorio modo ipsos deplorat, propter ignominiam qua ip- si Saluatorem affecturi essent. Hæc, inquit, Domino redditus populus stultus, & cor non habens. Non enim nouerunt hunc, quod hic erat in principio cum quo pater consultauit, Faciamus homi- nem ad imaginem nostram, & ad similitudinem, dicens. Nam vox Faciamus, non est vnus numeri si- gnificatiua, itaque consultauit pater cum filio & sancto spiritu. Verbo enim Domini cœli firmati sunt, & spiritu

Sæ quas ge- nerationes produxe- rit.

Israelita- rum ingra- titudo.

& spiritu oris ipsius omnis virtus ipsorum. Neque intellexerunt dictum quod in eodem libro dicit, quod pluit Dominus ignem, is qui ad Abraam venit à Domino, qui ipsum de cœlo demisit: Neque cognouerunt ipsum eos ab Aegypto dicentem, Neque intellexerunt prophetam dicentem. Et tu Be- thleem nō es minima. Quomodo enim conuenit minimam vocare ciuitatem, quæ cepit eum quem mundus & cœlum atque omnia capere nō possunt? Et neque hoc, Ex te mihi egredietur dux. Quid verò à Bethleem egredietur? & homo est? & quomodo. Dei rationem habet? perturbat ipsos: quod est Deus & homo. In eodem verò transitus ipsius sunt ab initio, à creatione mundi: hoc autem nō est am- plius hominis, sed Dei. Non autem meminerunt eius, Quod virgo concipiet in vtero, & pariet filium, & vocabunt nomen ipsius Emanuel. Vox autem Vocabunt, significat modum sanctorum & fidelium filiorum Ecclesiæ. Interrogati enim à Domini occisoribus Iudæis de Salvatore, quomodo crucifixū confitentur, ab ipsidem fidelibus audiunt, quoniam à vobis crucifixus est, nobiscum verò Deus est: ip- sum autem Dauid non audierunt, & non cognouerunt ipsius timorem, quem videns in sancto spi- ritu dixit, Horrens futuram Domini ipsius dispensationem, Dixit Dominus Domino meo, sede à dex- tris meis. Sabbata itaque antiqua præterierunt. Sabbatum autem verum à nobis prædicatur. Cæs- sauit prima circumcisio, vnum membrum minutissimum circumcidens. Efficax est autem valde cœle- stis circumcisio, totum corpus circumcidens. Aquæ enim & sanctorum nominum nomenclatura; non in vno hominis membro sunt, sed totum hominis corpus purificant ac circumcidunt; & ab omnibus malis liberant. Itaque sancta Ecclesia hæc mysteria suscepit. Insurrexerunt autem in ipsam etiam gra- ues hostes, qui Occiaci, hoc est domestici appellantur, non sunt autem ex vera Apollolorum Domi- ni fide. Si enim fuissent ex ipsis, mansissent vtique cum ipsis. Verum spurij sunt, & commixti, malam concupiscentiam cibi ex piscibus ac sicibus Aegyptijs habentes, & filium Dei sursum ac deorsum blasphemantes: Ariomanitæ, quos iam in libris ante hunc editis notauimus. Alij verò Sabellij. E- t Sabellij quidem pœnitent negant esse filium & spiritum sanctum, dicentes, quod filius ipse est pater, & pater ipse est filius, & spiritus sanctus ipse est pater, vt non sit filius & spiritus sanctus; secundū Iu- dai & Domini occisores seiplos declarantes. Ariomanitæ verò omnium impiissimi sunt, qui filium ab essentia patris diuellere & abalienare audent, & non dignantur filium æqualem esse patri, neque ipsum ex essentia patris genitum esse. Alii autem horum progenies sunt, aut etiam ante hos, cum aliis supra relatis, quos neque Iudæis annumerare possis, blasphemantes spiritum sanctum, secundū Sad- ducaei ac Samaritæ, & ignoti mortui & increduli. Cæterum vt ne per atramentum & chartam testi- monia contra hos in longum extendamus, & ne legentibus molesti simus: sufficere ipsis quidem Sa- bellianis, cum aliis testimoniis testimonium Iordanis, velut iam dixi. Filius enim in Iordanem verè accedit, Deus homo factus, non qui subierit mutationem, sed susceperit carnem, non ex femine viri, sed ex sancta virgine Maria suscepto corpore per spiritum sanctum concepto. Atque id corpus susce- pit perfectum, hoc est hominem perfectum anima & corpore. Factus est igitur Deus & homo, & ad Ioannem in Iordanem accessit, vnus existens idem filius, & CHRISTVS & Dominus. Pater verò ex- supernis vociferatur, testimonium præbens filio in Iordane existenti, Hic est filius meus dilectus. San- ctus verò spiritus in specie columbæ descendit super ipsum quum in aquas descendisset, vt puras ip- sas demonstraret eorum gratia qui in nomen patris & filij & spiritus sancti baptizandi essent. At ve- rō Arianis cum prædictis, sufficere id quod dicit filius, Ego in patre, & pater in me. Aequalitatem e- nim hic ad patrem ostendit, & ingenuitatem. Progenies verò Ariatorum, his qui spiritum sanctū bla- sphemant, sufficere duo testimonia iam ante producta post alia testimonia. Vnum ex Daniele sic ha- bens. In camino ignis Sedrach, Misac, Abdenago, laudantes Deum comprehendunt eum seipsis om- nem Dei creaturam, & dicunt, Benedicite omnia opera Domini Dominum: & enumerauerunt cœ- los & alia, lunam, solem, & virtutes, terramque ac mare, & omnia quæ in eis sunt, & nusquam filium ac spiritum sanctum connumerauerunt creaturis. Seraphim sanctificant Trinitatem, non semel, non bis, non quater, sed ter sanctus vocem proferentia. Redarguat autem hos rursus Petrus increpans Ana- niam cum suis ac dicens, Tentastis spiritum sanctum: & ait, Non mentitus es homini, sed Deo. At a- postolus nouit, velut sæpe diximus, Spiritum non esse alienum à Deo, quum dicit, Persecratur pro- funda Dei. Quod verò non est ex essentia Dei, id profunda Dei persecrari impossibile est. Nos verò nouimus patrem, patrem: filium, filium: spiritum sanctum, spiritum sanctum: Trinitatē in vnitate. Vna enim est vnitas patris & filij ac spiritus sancti, vna essentia, vna dominatio, vna voluntas, vna Ecclesia, vnum baptisma, vna fides: & quiescant qui contra sanctam virginem CHRISTI, & castam nymphā, hoc est matrem nostram sanctam Ecclesiam insurgunt. Huius enim filij à sanctis patribus, hoc est san- ctis apostolis acceperunt, vt fidem custodiant, simulq; suis filiis tradant ac denuncient. Ex quibus et- iam vos ipsi filij estis, o venerandissimi fratres, & filius vestris hanc doctrinam tradidistis. Hæc itaque sic dicere, & his similia ex diuinis scripturis cōfirmare, tum ipsos, tum auditores vestros docentes, in viam deducentes, instructes, ne cessetis vos fideles & orthodoxi, hæc catholicæ Ecclesiæ sanctam fidē seruare, velut sancta & sola virgo Dei à sanctis Domini apostolis traditam accepit. Atq; sic vnumquē que in fide instructum, & ad sacrum lauacrum accedere volētem, nō solum sincere debetis, vt indicet se filiis vestris in Domino quod credat, sed etiā vt prolatis verbis, velut eadem omnium mater nostra & vestra recepit, doceat ac dicat, Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, creatorem cœli & Fidei ca- terræ, visibiliumque omnium & inuisibilium. Et in vnum Dominum IESVM CHRIVM filium tholicæ ca- Dei vniuersum, & ex patre genitum ante omnia secula, hoc est ex essentia patris: lumen de lumine, numeratio Deum verum de Deo vero, genitum non factum, coessentialē patri, per quē omnia facta sunt, quæ in cœlis sunt & in terra. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus

Oeciact heretici.

Sabellij.

Arioman- te.

B

& incarnatus

& incarnatus est ex spiritu sancto, ex Maria virgine, & homo factus est, crucifixusque pro nobis sub Pontio Pilato, & passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die secundum scripturas, & ascendit in caelos, & sedet ad dexteram patris: Et iterum venturus est cum gloria ad iudicandum vivos & mortuos: Cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum Dominum & viuificum, qui ex patre procedit, qui cum patre & filio simul adoratur & conglorificatur, qui loquutus est per prophetas: Et in vnam sanctam catholicam & apostolicam Ecclesiam. Constatemur vnum baptisma in remissionem peccatorum, & expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi. Amen. Ceterum eos qui dicunt, Erat aliquando quando non erat, & priusquam gigneretur non erat: aut quod ex nihilo factus est, aut ex alia substantia aut essentia, dicentes esse fluxilem aut alterabilem Dei filium: hos execratur catholica & apostolica Ecclesia. Et haec quidem fides tradita est à sanctis apostolis, & recepta in Ecclesia in sancto vrbis Nicenae concilio, ab omnibus simul tunc praesentibus Episcopis, trecentis & decem octo numero. Quandoquidem verò nostro seculo proruperunt aliae quaedam haereses, alia super aliam, hoc est à tempore Valentiniani & Valentis regis, circa decimum regni ipsorum annum, & rursum circa sextum annum Gratiani, hoc est nonagesimo anno Diocletiani tyranni: ea gratia vos & nos & omnes orthodoxi episcopi, & in summa, vniuersa sancta catholica Ecclesia, aduersus illas haereses, in hoc sanctorum illorum patrum praescriptam fidem sequentes, sic dicimus, praesertim his qui sacrum laicorum accedunt, vt confiteantur, atque sic dicant, Credimus in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilem & inuisibilem creatorem, & in vnum Dominum IESVM CHRIVM filium Dei, genitum ex Deo patre vnigenitum, hoc est ex essentia patris, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, coessentialium patri, per quae omnia facta sunt, quae in caelis sunt & in terra, visibilia & inuisibilia. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, hoc est, genitus est perfecte ex sancta Maria semper virgine, per spiritum sanctum, & homo factus est, hoc est perfectum hominem suscepit, animam & corpus ac mentem, & omnia quaecumque est homo, praeter peccatum: non ex semine viri, neque, in homine, sed in seipsum carnem efformavit, in vnam sanctam unitatem: non quemadmodum in prophetis inspiravit & loquutus est ac operatus, sed perfecte homo factus. Verbum enim caro factum est, non mutationem passum, neque transmutata deitate in humanitatem, sed ita vt conuerterit suam sanctam perfectionem ac deitatem in vnam. Vnus enim est Dominus IESVS CHRIVS, & non duo: idem Deus, idem Dominus, idem rex. Idem passus est in carne, & resurrexit, & ascendit in caelos in ipso corpore, gloriose sedens in dextera patris, venturus in ipso corpore in gloria ad iudicandum vivos & mortuos. Cuius regni non erit finis. Et in spiritum sanctum credimus, qui loquutus est in lege, & praedicauit in prophetis, & descendit in Iordanem, & loquitur in Apostolis, atque habitat in sanctis. Sic autem credimus in ipsum, quod Spiritus sanctus, spiritus Dei, spiritus perfectus, spiritus paracletus, increatus, ex patre procedens, & à filio accipiens, ac fidem reperiens. Credimus in vnam catholicam & apostolicam Ecclesiam. Et in vnum baptisma poenitentiae, & in resurrectionem mortuorum, & iudicium iustum animarum ac corporum. Et in regnum caelorum, & in vitam aeternam. At verò eos qui dicunt, quod erat aliquando quado non erat filius, aut spiritus sanctus: Aut quod ex nihilo factus est, aut ex alia substantia siue essentia mutabilem aut alterabilem filium Dei, aut spiritum sanctum asserentes: eos execratur Catholica & Apostolica Ecclesia, mater vestra & nostra. Et rursum execramur eos qui resurrectionem mortuorum non consentunt, & omnes haereses qui non sunt ex hac recta fide. Quum autem vestri & nostri filij, & vos beatissimi, sic credant, & mandata ex hac fide perficiant, speramus vt semper pro nobis precentur, vt habeamus partem & sortem in eadem fide ac mandatorum ipsius sorte. Et rogo vt oretis pro nobis vos & omnis qui sic credit, & mandata Domini seruat, in CHRISTO IESU Domino nostro per quem, & cum quo gloria patri cum sancto spiritu, in secula seculorum, Amen. Porro tenuitas nostra, dilectissimi fratres, & infirma mentis facultas, coacta est festinare, vestra dexteritate nos impellente, etiam si insufficientes nos supra nostram mensuram declarat, vt multo auxilio ipsi sit opus. Verum omnia nouit fidelis, qui in caelo est. Ceterum pax sit omni procedenti iuxta veram & orthodoxam huius fidei regulam, ad ipsum Israel Dei. Salutate omnes sanctos in Domino. Salutant vos serui Domini, praesertim ego Anatolius qui hunc librum scripsi sermonis Ancorati appellati, & opto vos in Domino valere.

Niceni concilij episcopi. CCC. XVIII.

Anatolius.

FINIS SERMONIS SIVE LIBRI EPIPHANII, qui Ancoratus inscribitur.

EIVSDEM

EIVSDEM D. EPIPHANII

ANACEPHALEOSIS SIVE SVMMATA TOTIVS OPERIS

Pennarij appellati, et contra octoaginta haereses conscripti: eodem Iano Cornario Medico Physico interprete.

QVANDO QV IDEM volumus vobis & nomina haereson indicare, & nefarias apud ipsos actiones reuelare, quae velut virus & venena existunt: simul autem cum ipsis etiam antidotos adaptare, quae commorisis quidem sint auxiliares, praecoccupent autem in hoc illapsuros: nam panarium quoddam, aut capsulam medicam eorum qui à bestijs venenatis commorisi sunt interpretabimur, hoc est, librum quemdam per tres conscriptum, continet haereses octoaginta, quae sanè bestiarum aut reptilium morsus sunt: Vnum verò est post octoaginta veritatis fundamentum, simulque doctrina, salutaris tractatio, & CHRISTI sponsa sancta Ecclesia: quae fuit quidem ab aeterno, verum per CHRISTI in carne aduentum, iuxta temporis successione, praedictarum haereson pars reuelata, & à nobis in illorum scriptorum commentarijs per CHRISTI praedicationem locata, & rursum post omnia harum haereson flagitia, velut refrigerium eorum qui haereson erumnas perlegerunt, à nobis per orationis compendium iuxta apostolorum doctrinam, clarè annunciatarogamus vt omnes studiose versetis & praefationem, & sequentes deinceps haereses, & confessionem pro veritate, & veritatis doctrinam, & sanctae catholicae Ecclesiae fidem. Sunt autem in toto opere per praedictos tres libros diuiso, primum, secundum, ac tertium, haec. Tres libros in septem tomos diuisimus. In vnoquoque verò tomo numerus quidam haereson ac sectarum habetur. Simul autem omnes octoaginta sunt, quarum nomina & praetextus hi sunt. Barbarismus, Scythismus, Graecismus, Iudaismus, Samaritismus. Ex his sunt quae deinceps sequuntur sunt. Ante aduentum quidem CHRISTI, post barbarismum & Scythicam superstitionem, ex Graecismo productae haec, Pythagorae siue Peripatetici, Platonici, Epicuræ, Stoici. deinde Samariticae haereses ex Iudaismo ortae quatuor sunt gentes, Gortheni, Sebuæi, Dositheæ, Esseni. Deinde idem praedictus Iudaismus, qui ab Abraam formam accepit, & per datam Moysi legem ampliatum est, & à Iuda filio Iacob, qui etiam Israel appellatur, per Dauidem regem ex eius tribu primum cognomen adeptus est, septem sectas habet, Scribarum, Pharisaeorum, Sadduceorum, Hemerobaptistarum, Ossaeorum, Nasaeorum, Herodianorum. Ex his sectis etiam postea iuxta temporum successione, apparuit salutaris Domini nostri IESV CHRISTI dispensatio, siue ipsius in carne aduentus, & Evangelica doctrina ac praedictio regni, quae sola fons est salutis, & fides veritatis catholicae ac apostolicae Ecclesiae. Ex hac autem diffractae ac fissae sunt nomen solum CHRISTI habentes, & non item fidem, haec haereses, Simoniani, Menandriani, Saturnilianii, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, qui & Stratiotici, & Phibionitæ: apud aliquos verò Codiani appellantur, ac Borboriani, apud alios Socratitæ, apud quosdam Zacchæi: Carpocratitæ, Cerinthiani, qui & Merinthiani, Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secundiani, quibus adduntur Epiphanes & Isidorus: Ptolemæi, Marcolij, Colorbasij, Heracleonitæ, Ophitæ, Cafani, Sethiani, Archontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianitæ, Apelleriani, Suetriani, Tariani, Eucratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ, & Tascodrugitæ: Pepuziani, qui & Priscilliani ac Quintilliani. Quibus annectuntur Artotyritæ, Telsaresedecatitæ, qui pascha vnam diem anni faciunt. Alogi, qui Evangelium & Apocalypsim Ioannis non admittunt. Adamiani, samplei, qui & Helcesei, Theodotiani, Melchisedeciani, Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, qui & Nauati, Angelici, Apostolici, qui & Apotactici, sabelliani, Origenei, turpia facientes: Origenei ab Origene, qui etiam Adamantius appellatur: Paulus samolatenfis, Manichei, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam habent: Ariani, qui & Ariomanitæ: Audianorum secta, Photiniani, Marcelliani, Semiarj, Pneumatomachi, qui sanctum Dei spiritum blasphemant: Aeriani, Aetiani, qui & Anomæi, quibus coniungitur Eumonius: Dimocritæ, qui non perfectam CHRISTI incarnationem consentunt, qui etiam Apollinaritæ. Qui Mariam semper virginem, postquam saluatorem genuit, ipsi Ioseph coniunctam fuisse dicunt, quos sanè appellauimus Antidicomarianitas: Qui in nomen eiusdem Mariæ deipare Collyridem offerunt, qui vocantur Collyridiani: Massaliani, quibus coniunguntur Martyriani, qui à Graecis sunt, & Euphemitæ ac Sataniani. Porro facta rursum repetitione ac diuisione harum haereson, indicabo in hac summaria repetitione, quo ex his octoaginta sectis in primo, & deinceps in secundo vsque ad tertium sint librum. Imò etiam quot sint haereses in singulis septem tomis, in quos tres libri digesti sunt. Habet autem res hoc modo. In primo libro tomi tres sunt, haereses autem quadraginta sex, cum appellationibus suis, Barbarismi videlicet ac Scythismi & Graecismi, & Iudaismi ac Samaritismi.

Panarium aut capsula medica.

In secundo verò libro tomi duo sunt, & haereses viginti tres. In tertio libro tomi duo, haereses vnde decim. In primo igitur libro primi tomi haereses viginti sunt, haec scilicet, Barbarismus, Scythismus, Graecismus, Iudaismus, Samaritismus, Pythagoræi, siue Peripatetici, Platonici, Stoici, Epicurei. Samaritica haeresis, quae ex Iudaismo est. Samaritarum gentes quatuor sunt, Gortheni, Sebuæi, Esseni, Dositheæ. Iudaeorum haereses septem, Scribae, Pharisei, Sadducei, Hemerobaptistæ, Ossæi, Nasaræi, Herodiani. In secundo verò tomo primi libri haereses tredecim sunt, Simoniani, Menandriani, Saturnilianii, Basilidiani, Nicolaitæ, Gnostici, q & Stratiotici ac Phibionitæ, apud aliquos verò Sécudiani, apud alios Socratitæ, apud alios Zacchæi appellati: Carpocratitæ, Cerinthiani, q & Merinthiani.

Nazoræi, Ebionæi, Valentini, Secūdiani, quibus cōnectūtur Epiphane & Igōrus, Ptolemæi. In tertio autē tomo eiusdem primi libri hæreses item tredecim sunt, Marcosij, Colorbasij, Heracleonitæ, Ophitæ, Caiani, Sethiani, Arcontici, Cerdoniani, Marciones, Lucianistæ, Apelleiani, Seueriani, Tatiani. Hæc est summa trium tomorum primi libri. Secundi verò libri tomi duo sunt. Et in primo quidem secundi libri tomo, qui quartus est iuxta numeri ab initio consequentiam, hæreses decem, & octo habentur, hoc modo, Bucratitæ, Phrygastæ, qui & Montanistæ ac Tascodrugitæ: Pepuziani, qui & Quintilliani, quibus cōiunguntur Artotyritæ, Tessarescædecitatæ, qui pascha vnâ anni diē faciunt: Alogi, qui & Euāgelii & Apocalypsim Iōanis non suscipiunt: Adamiani, Sampsæi, qui & Helcesæi, Theodoriani, Melchisedeciani: Bardesianistæ, Noetiani, Valesij, Cathari, Angelici, Apostolici, qui etiā Apotactici: Sabelliani, Origenei, turpia faciētes: Origenei, ab Origene Adamantio. In secundo autē tomo eiusdem secundi libri, quinto verò iuxta prædictū numerū hæreses quinq; sunt, Pauli Samofatenfis hæresis, Manichæi, qui & Acuanitæ: Hieracitæ, Meletiani, qui in Aegypto sectam fecerunt: Ariani. Atq; hæc est tomorum secundi libri summaria repetitio. Similiter autem & in tertio libro tomi duo sūt. Et in primo quidē tomo tertii libri, sexto autem iuxta numerum quem diximus hæreses septem sunt, Audiani, Photiniani, Marcelliani, Semiarii, Pneumatomachi, qui spiritū Dei sanctum blasphemant, Aeriani, Aetiani, qui & Anomæi, à dissimilitudine ac inæqualitate personarum in sancta Trinitate ab ipsis inuectæ, appellantur. In secundo verò tomo eiusdē tertii libri, septimo autem iuxta diuisionem quam diximus, hæreses quatuor sunt. Dimœritæ, qui nō perfectam cōmunionē incarnationē confitentur, qui etiam Apolinariæ. Et qui sanctā Mariam semper virginem, postquam Saluatorē genuit, ipsi Ioseph copulatā fuisse dicunt, quos vocauimus Antidicomarianitas. Et qui in nomen eiusdē Mariæ Collyridas offerunt, qui sanē vocantur Collyridiani: Massilianii. Et de recta ac vera fide apologia, cum cōpendio doctrinæ, quæ sit sancta Catholica & Apostolica Ecclesia. Hæc est summa & enumeratio totius cōtra octoaginta hæreses operis, & vnus pro veritate apologiæ, hoc est sola catholica Ecclesia, in tres quidem libros digesta, verū in septem Tomos diuisa. Faciam porrò rursus summariam repetitionem aliam primi tomi primi libri contra viginti hæreses tractantis. Primum etenim omnium hæreseon matres habentur, & exemplaria ac nomenclaturæ, ex quibus omnes aliæ ortæ sunt, & sunt hæc. Barbarismus, quæ per se ipsam est, & durauit à diebus Adam in decem generationes vsque ad Noe. Barbarismus autem appellatus est, ex eo quod eius temporis homines non habuerint principem quandam, aut vnā concordiam, sed quod vnusquisq; pro sua ratione procedebat, & sibi ipsi lex pro propriæ voluntatis prærogatiua fiebat. Scythismus à diebus Noe, & postea vsque ad turris Babilonis ædificationem, & post turris tempus ad paucos annos, hoc est, vsq; ad Phalec & Rhagan, qui ad Europæ regionem declinantes, Scythiæ parti & ipsorum gentibus adiudicati sunt, ab ætate Tharra & vltieris, ex quo Thracæ orti sunt. Græcismus à temporibus Seruch exorsus per idololatriam, & sicut quisque tunc procedebat secundum aliquam superstitionem, ad ciuiliorem vitam, moreque ac statuta: ita tamen, vt simulachra tunc cœperint poni hominum genera, quæ tunc sequebantur ac deificabant, per colores quidem ab initio depingentes ac repræsentantes eos qui olim apud ipsos in honore fuerunt, aut tyrannos, aut præstigiatores, aut qui aliquid fecerunt in vita memorabile, per fortitudinem siue corporum robur. Deinde verò à temporibus Tharra patris Abraam, etiam per statuas idololatriæ errore inducto, primos suos parentes colentes, & eos qui ante ipsos vita sancti erant fabricantes, ex singulari primum arte, deinde quom omnes artes ad imitationem excitarentur, ædificatores quidem lapidem ad hoc cadentes ac exculpentis, argentarii verò & aurifusores per propriam artis suæ materiam effingentes. Ita etiam fabri lignarii, ac reliqui. A Egyptij autem & Babilonii, simulque Phryges ac Phœnices, huius superstitionis primi autores fuerunt, tum statuarum, tum mysteriorum, à quibus plurima ad Græcos translata sunt, ab ætate Cecropis & deinceps. Deinde verò & longè postea, Saturnum & Rheam, Iouemque ac Apollinē, & alios deos declararunt. Græci verò appellati sunt Hellenes, ab Hellene quodam viro qui in Græcia habitauit, & regionem ex suo nomine Hellada vocauit, aut, vt alii tradūt, ab elæa, hoc est olea, quæ Athenis enata est. Iones autem horum principes fuerunt, velut rei sinceritas habet, ab Ione vno quodam viro ex his qui turrim ædificauerunt, quando linguæ omnium diuisæ sunt. Ob quam causam etiam Meropes omnes appellati sunt, propter partitam vocem. Postea verò Græcismus in sectas redactus est prioribus temporibus, Pythagoreorum videlicet & Stoicorum, Platoniorumque & Epicureorum, ac reliquorum. Porrò diuini cultus forma simul fuit & naturæ lex invitam inducta, separans seipsam ab his gentibus à iactis mundi fundamentis vsque huc media existens inter Barbarismum, Scythismum, ac Græcismum: donec coniuncta est diuino ipsius Abrææ cultui, & postea factus est Iudaismus, à temporibus Abraam formam adeptus, & per Mosē septimum ab Abraam, per legem datam ipsi à Deo dilatatus à Iuda verò filio Iacob, qui & Israel appellatus est, per Dauidem qui primus ex eiusdem tribu regnauit, perfectum Iudaismi nomen sortitus. Differentiæ autem Græcorum hæc sunt, Pythagorei, siue Peripatetici, qui vnitatem & prouidentiam & prohibere sacrificare diis docent: item animatis non vesci, & à vino abstinere. Decreuerūt autem simul ea quæ à luna & supra lunam sunt immortalia esse. Et transire animas à corporibus ad corpora, vsque ad animalia & bestias omnis generis. At horum præceptor silentium agens, seipsū Deum nominauit. Platonici, Deum & materiam ac formam prodiderunt, & mundum factum ac corruptibilem esse. Animam verò ingenitam, & immortalem ac diuinam. Esse autem partes ipsius tres, Rationalem, impetuofam, quæ ira concitatur, & cupiditate præditam. Vxores verò omnibus communes esse, & nullum vnā propriam habere debere, sed vnumquemque cum qua velit, illa item volente coire. Transitum verò animarum simili-

Barbaris-
mi appella-
tio.

Thracum
origo.

Idolorum
cultus ori-
go.

Hellenes,
cur dicti
Græci.
Meropum
appellatio

Pythago-
re dogma-
ta.

Platonico-
rum dog-
mata.

ter in diuersa corpora omnis generis animantium. Simul autem & deos multos ex vno docuerunt. Stoici vniuersum esse corpus docuerunt, & sensibilem hūc mundum Deum putauerunt. Quidam Stoicorum verò ex ignis essentia naturam ipsum habere pronunciat. Et Deum quidē mentem decernunt, & velut animam totius amplitudinis cœli ac terræ. Corpus autem eius esse vniuersum, velut dixi, luminaria verò oculos. Carnē autē oīm. Aīam verò oīm à corporibus ad corpora transire. Epicurei atomos & indiuisibilia corpora, simulariāq; ac infinita, vniuersorū principū esse statuerunt. Et finem felicitatis esse voluptatem docuerunt. Et neque Deum, neque prouidentia res gubernare. Samaritanus, & ab ipso appellati Samaritæ. Hic est à Iudaismo, antequam deuenirent hæreses ad Græcos. Postquā verò cœpit esse Græcorum superstitio, medium eius & Iudaismi obtinuit. Originem autem accepit à temporibus Nabuchodonosor & captiuitate Iudæorum. Ipsiverò Samaritæ inquilini sunt ab Assyrijs in Iudæa, & receperunt solum quinque libros Mosi, quum rex misisset ipsi à Babylone per sacerdotem Esdrā appellatum. Omnia Iudæorum habent, præterquam abominari gentes, & neque attingere aliqua: & præterquam quod negant resurrectionem mortuorum, & alias prophetias post Mosē. Samaritarum gentes quatuor sunt, Gortheni, qui alijs temporibus festiuitates agunt, quā Sebuzi. Sebuzi, qui propter eandem causam in festis celebrandis à Gorthenis dissentiunt. Efleni, qui neutris aduersantur, sed cum quibuslibet indiscriminatim festa celebrant. Dosithei, in iisdem gentibus velut Samaritæ vitam degunt, circumcisione & sabbato atque alijs vtuntur, & quinq; libris Mosi. Amplius autem quam alii seruant abstinentiam ab animatis, & frequentius in ieiunijs viuunt. Quidam ipsorum etiam virginitatem seruant, alii continenter agunt. Credunt autem mortuorum resurrectionem, quod alienum est à Samaritis. Iudæorum hæreses septem sūt. Scribæ, qui legales seruantes, & expositores traditionum seniorum apud ipsos, per superfluam superstitionem cōsuetudines seruantes, quas ex lege non didicerunt, verū sibi ipsi præscribentes simulachra iustificationis legis. Pharisei, hoc est separati, qui exactissimam vitam degebant, & longè alijs integriores. Apud quos etiam mortuorum resurrectio, velut etiam apud Scribas, & de angelis ac spiritu sancto, quod sit, assensus. Vita itē diuersa. Continentia vsque ad tempus, & virginitas, ieiuniumq; per sabbatum, Vt ceorum ac patinarum & poculorum purificationes, velut etiam apud Scribas. Decimationes & primitiæ, & assidua preces, & habitus superstitiosus indumentorum, per amicula, & dalmaticas, atque palia, & dilataciones phylacteriorum, hoc est signorum ac notarum purpuræ, & simbriarum ac prætextuum in alis palliorum: quæ sanē fuerunt signa continentia apud ipsos ad tempus. Iidem etiā natiuitates introduxerunt, ac fatum. Sadducei, hoc est iustissimi, ex genere quidem erant Samaritarum, simulq; sacerdotis Sadduc nomine: mortuorū verò resurrectionē negabant, & non admittebant angelum, neque spiritum, per omnia verò alia Iudæi erant. Hemerobaptistæ: hi per omnia quidē Iudæi fuerunt, dicebant autem neminem assequiuitā eternā, nisi quis quotidie baptizaretur. Osseni, quos impudentissimos interpretis. Hi omnia secundum legem perficiebant. Vtebantur autem & scripturis alijs post legē, plerisque verò ex posterioribus prophetis reiciebant. Nasaræi, quos interpretari possis rebellatores aut dissipatores, oēm carnem esum interdicunt, animatis penitus non fruuntur. Vtique ad Mosē & Iesum Naue sanctis in quinq; libris Mosi nomine patriarchis vtentes, ipsi que credentes, Abraam inquam, & Isaac, & Iacob, ac superioribus, ipsoq; Mosē & Aaron ac Iesu. At ipsorum quinq; librorum Mosi in scriptorum scripta, docent non esse Mosi, sed alia præter ea se habere affirmant. Herodiani: hi Iudæi quidē erant per omnia, Herodem verò cōmiserant, & hūc tum honorē, tum nomen cōmiserant, & hūc tum nomini attribuebant. Hic est primus tomos, cōtinens contra oēs hæreses tractationē. In ipso verò habetur etiam de cōmiserant aduentu tractatio, & veritatis confessio, quæ vna & sola est vera Dei fides. Atq; hætenus quidē procedit viginti hæreseon cōtractio, & de fide atq; aduentu cōmiserant in carne tractatio. Statim enim & euēstigio accessit Domini nostri Iesv cōmiserant in carne aduentus, qui prædictas septē hæreses in Hierosolymis, deprehendit, & virtus ipsius has extinxit ac dispersit. Deinceps verò post ipsius aduentū, posteriores omnes hæreses fuerunt: dico autē, postquā nunciū accepit Maria in Nazaret, & concepit Verbum quod est de cœlo ex sinibus paternis, genitū sine tēpore & sine principio. Venit autē in extremis diebus Deus Verbū, ex Deo patre verē genitus, cōessentialis existens patri, & nihil à patre alteratus, sed immutabilis & inalterabilis existens, passionisq; omnino exors, sed qui tamen nostro generi compafsus est, & descendit de cœlo, conceptus non ex femine viri, sed ex spiritu sancto verē corpus de Maria adeptus, ita vt efformarit sibi ipsi carnē à sancta matre, & animam humanam ac mentem acceperit, & totum quicquid est homo in seipsum cum sua ipsius deitate vniuerit: natusq; est in Bethleem, circumcisus, oblatas in Hierosolymis, in vnâ acceptus à Symeone, confessionē faciente de ipso prophetisā Anna filia Phanuelis, assumptus in Nazaret, venit quæ sequenti anno vt cōspiceretur corā Domino, & fuit in Bethleem propter cognatos à matre gestatus, & rursus in Nazaret sublatus est, & secundum annorum circuitum in Hierosolyma venit, gestatus à propria matre. In Bethleē in domum descendit cum propria matre, & Ioseph sene, qui cum Maria erat: atque ihic secundo anno natiuitatis suæ visitatus est, munera accepit. Et in ipsa nocte quā Ioseph ab angelo respōsum accepisset, in Aegyptum translatus est, & vbi eo descendisset rursus post duos annos rediit, mortuo Herode & Archelao successore. Nā trigesimo tertio āno Herodis, quadagesimo verò secūdo Augusti regis, nascitur saluator in Bethleē Iudææ. Descēdit autē in Aegyptū trigesimo quīsto anno Herodis. Redit deīde ab Aegypto post Herodis mortē. Quare in tricesimo septimo anno principatus Herodis, puer erat annorū quatuor. Herodes enim impleto trigesimo septimo, ē vita decessit. Archelaus verò nouē annis regnauit. Itaque Ioseph quum audisset Archelau regnare, exiuit cum Maria & puero, & fecerit in par-

Stoicorum
placita.

Epicurco
ri placita.

Samaritanorum
sectæ.

Iudæorum
hæreses.

Dalmaticæ
Phylacteriæ.

Christi ad-
uentus.

Christus
quando na-
tus.

tes Galilææ, & habitauit in Nazaret. Archelaus verò genuit Herodem iuniorem, & regnauit Herodes nono anno regni patris sui Archelai iuxta successionem. & facti sunt tredecim anni, qui in aduentu c. h. r. i. s. t. i. in carne supputantur. At decimo octauo anno Herodis, appellati Agrippæ, cœpit i. v. s. v. s. ys prædicare, & baptismum à Ioanne tunc accepit, & prædicat annum acceptum, à nemine contra dictionem sustinens, neque à Iudæis, neque à Græcis, neque à Samaritis, neque à quopiam alio. Dein de contradictionem habens prædicauit annum secundum. In vicesimo verò anno Herodis Tetrarchæ appellati, sic salutaris passio, & à passione alienitas, gustus mortis vsque ad crucem, patientis in veritate, verum passionis exortis in deitate. c. h. r. i. s. t. o. enim passio pro nobis carne, ait Scriptura. Et rursus. Mortificatus quidem carne, uiuificatus autem spiritu, & cætera: crucifigitur, sepelitur, descendit ad inferna in deitate & in anima, captiuam ducit captiuitatem, & resurgit tertia die cum suo sancto corpore vnito corpore cum deitate, quod non amplius soluitur, non amplius patitur, non amplius morti subiectum est, velut Apostolus dicit: *Mors ipsi non amplius dominatur* ipsum corpus verè, ipsam carnem, ipsam animam, ipsa illa omnia, non aliud quid præter id quod est corpus, sed ipsum quod est fortificauit, & in vnam vnitate, & in vnam deitatem vnuit, carnale, incorruptibile, corporale, spirituale: crafsum, attenuatum: mortale, immortalitate: ita vt non viderit pœnitentiam ad perfectionem, hoc est in fame, neſtis, corporalibus ac animalibus, & ex mente humana requisitus ad perfectionem, hoc est in fame, siti, eiulatu, tristitia, lachrymis, somno, labore & quiete. Hæc enim non peccati species sunt, sed verisimæ humanitatis signa, deitate in veritate præſente, & humana non patiēte, sed deitate in ea quæ honesta erant, & fieri oportebat consentiente, & in ea quæ extra peccatum ac mutationem interdictam existunt. Sed & resurrexit, & foribus conclusis ingressus est, vt crassum tenue ostenderet, ipsum quod erat cum carne. & ossibus. Postquam enim ingressus est, ostendit manus & pedes, & lat^o perforatum, ossa que ac nervos, & alia, vt non esset imaginatio quod videbatur: fideique ac spei nostræ promissionem confirmabat per seipsum, omnia perficiens, & cibum vnà capiens, & cohabitans, non in apparentia, sed veritate: erudiensque docuit prædicare regnum cœlorum in veritate, magnum ac summum illud indicans discipulis, ac dicens: *Docete gentes*, hoc est transmutate gentes à malicia ad veritatem, ab hæreticis sectis ad vnâ deitatē, baptizates ipsos in nomē patris & filij & spūs sancti, in dominicâ nomenclaturam Trinitatis, sanctum & regium sigillum: quo ostenderet ex nomine nullam alterationem esse vnus vnitatis. Vbi enim hi qui baptizantur, iubentur in nomen patris baptizari, certa sit glorificatio: in nomen filij, non deficientis est nomenclatura: in nomen sancti spiritus, non est diuisa vnitas, neque ab vna deitate abalienata. Assumptus est in cœlos in ipso corpore, & anima ac mente, quæ cōuenit in vnam vnitatem, & vnam spirituale substantiam, & diuina effecit. Sedet in dextera patris, missis præconibus in totum orbem terrarum, Simone, Petro, Andrea fratre eius, Iacobo & Ioanne filijs Zebedæi, quos olim elegerat, Philippo & Bartholomæo, Matthæo, & Thoma, Iuda, & Thadæo, Simone Zelota, & Iuda Icariota, qui etiam proditor ipsius factus est: & alijs septuaginta duobus. Ex quibus erant septem viduis præſecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas & Nicolaus. Et ad hos Matthias, qui pro Iuda postremum mallectus est inter duodecim Apostolos. Et cum his omnibus, Marcus, Lucas, Iustus, Barnabas, Appelles, Rufus, Niger, & reliqui ex Septuaginta duorum numero. At post hos omnes & cum ipsis, elegit Paulum sanctissimum Apostolū, per propriam vocem è cœlo, Apostolum simulq; Praconem gentium, & Apostolici ministerij impletorem ipsum milit. Qui reperit Lucam ex septuaginta duorum dispersorum numero, ipsumq; sectatorem accepit, & in Euangelio auxiliarium. Hoc itaque modo absoluta est tota Euangelica tractatio vsq; ad hoc tempus. Atque hucusque erit mihi sermo de viginti sectis, & de Euangelica mundi per c. h. r. i. s. t. v. m. ac discipulos eius facta illuminatione, per consequentiâ & in cōpendio. Quibus etiâ similia colligere ac apponere licet vaticinia ac prophetias, ex lege & psalmis, itemq; aliorū consequentiâ ac ductus videre, ac certitudinem compræhendere, quod nō spurium, sed verum, & ab omni veteri Testamēto præannunciatus, ac minimè ambiguus est c. h. r. i. s. t. i. aduentus, & Euangelica doctrina. Quo verò nō in nimia molem extendâ operis tractationem, his contentus ero. Progressione aut facta consequenter etiâ eas quæ postea in mundo exortæ sunt per malum prætextum, opiniones similiter describâ. Hæc enim insunt in secundo tomo primi libri, qui de tredecim sectis tractat. Quarū prima est Simonis Magi, qui statim post c. h. r. i. s. t. v. m. adhuc prædicantibus apostolis apparuit, à quo etiâ Simoniani appellati sunt, eiusdē hæresi additi. Hic ex Samaria Originem ducebat, è vico Giutharū. c. h. r. i. s. t. i. verò nomen subijt solū. Docuit turpia facere, & coitum iniquationis, vxortumq; indifferentiâ. A corporibus autem reiecit resurrectionem. Et mundum dicebat Dei non esse. Imaginem suâ & Helenæ scorti quod cū ipso erat, velut Iouis & Mineruæ, discipulis suis adorandam proponebat. Dicebat insuper seipsum Samaritis quidē partem, Iudæis verò c. h. r. i. s. t. v. m. Menandriani, à Menandro quodam appellati sunt, qui in aliqua re differt à Simonianis, & mundum ab angelis factū esse dicebat. Saturniani, qui in Syria Simonianorū turpia facta corroborarunt, verum alia à Simonianis prædicabant, quo magis admirationi essent. Originē à Saturnillo habuerunt, qui & ipse velut Menander, mundū ab angelis factū esse assererat, atq; his solū septē, iuxta superni patris sententiam. Basilidiani, eiusdem turpis operationis actores, à Basilde, qui vnâ cum Saturnilo Simonianorum & Menandrianorū discipulus fuit: & aliqua similiter sentiebat, in aliquibus verò dissentiebat. Dixit autē treccētos sexaginta quinque cœlos esse, & his nomina angelica iponit: ppter ea quod etiâ annus tot die rii sit, & Abrafax nomē virtutis eundem numerū referat, nimirum C C C L V. Et hæc nomen spiri-

Discipuli
Domini.

tum sanctum esse dicit. Nicolaitæ, à Nicolao, qui viduis ab apostolis præſectus fuit. Hic ob zelum propriæ vxoris, turpia facere discipulos suos vnâ cum alijs docuit. Et de Caulaucauch & Prunico, atq; alijs barbaricis nominibus, quæ mundo scelestus inuexit. Gnostici eadē hæreses susceperunt, verum plus omnibus turpitudinem furiose operati sunt. In Aegypto autem Stratiotici appellati sunt, & Phibionitæ: In superioribus verò ac orientalibus partibus Secundiani. In alijs partibus Socratitæ. apud alios Zaccæi. Alii verò Coddianos ipsos dicit. Alii Borboritas eos vocant. Carpocratiani, à Carpocrate quodam in Asia, qui omnem turpem actionem perficere docebat, & omne studiū peccati: Et nisi quis, inquit, per omnia pergressus fuerit, & voluntatē omnium dæmonum ac angelorū perfecit, non poterit ad supremum cœlum transcendere, neque principatus ac potestates præterire. Dicebat i. v. s. v. m. animam intellectualem suscepisse, & quum nosset superna, ea etiam hic annunciasset. Et si quis similia i. v. s. v. m. faceret, eum eadē virtute præſtare. Legem verò cum mortuorum resurrectione reprobabat, velut sectæ à Simone ortæ. Huius fuit Marcellina illa in Rhoma. Imagines fecit occulte i. v. s. v. & Pauli, & Homerici Pythagoræ: his suffitum faciebat, easq; adorabat. Cerinthiani, qui & Merinthiani: à Cerintho, Iudæi quidam, qui circumcisionem iactant. Mundum vero ab angelis factum esse dicunt. i. v. s. v. m. autem iuxta profectum c. h. r. i. s. t. v. m. appellatum esse.

Nazoræi, hi i. v. s. v. m. quidem confitentur esse filium Dei, omnia verò secundum legem faciunt. Ebionæi prædictis Cerinthianis ac Nazoræis similes. Quibus coniuncta fuit aliqua parte Sampsæorum & Helcesæorum hæresis. Hi c. h. r. i. s. t. v. m. dicunt creatum esse in cœlo, itemq; spiritum sanctū. Aduenisse autem c. h. r. i. s. t. v. m. in Adam primum, & iuxta tempus exisse ipsum Adam, & rursus in diuise. Hoc verò aliud perfecisse ipsum in aduentu suo in carne. Quum autem Iudæi essent, Euangelij vsi sunt, carnis abominantur. Aquam pro Deo habent, c. h. r. i. s. t. v. m. verò hominem in aduentu in carnem induisse asserunt, veluti dixi. Assidue merguntur in aquis æstate ac hyeme, ad purificationem videlicet, velut Samaritæ. Valentiniani, carnis resurrectionem reprobant, vetus testamētum spernunt, itemq; Prophetas, legentes quidem ac suscipientes ea quæ ad similitudinem sectæ suæ figuratè exponi possunt. Verum alia fabulamenta obiter inducentes, triginta seculorum nomenclaturas profertur masculinorum ac femininarum, simul ex patre vniuersorum generatorum, quæ & deos putant ac secula. c. h. r. i. s. t. v. m. verò è cœlo corpus intulisse, & velut per canalem Mariam ipsam pene trasse. Secundiani, quibus coniungitur Epiphane & Isidorus, qui & ipsi ipsdē coniugationibus vsi sunt, eadem cum Valentino sentientes, verum alia quodammodo ab ipsis exponentes. Apponunt iidem turpem operationem docentes. Reprobant autem etiam hi carnis resurrectionem. Ptolemæi: Et hi Valentini fuerunt discipuli. Quibus coniungitur & Flora. Eadem verò etiam ipsi de coniugationibus dicunt, quemadmodum Valentinus & Secundiani. Verum in quadam parte etiam hi ab ipsis differunt. Atque hæc est summa secundi tomi primi libri tredecim hæreses continentis. Ceterū in tertio tomo eiusdem primi libri alie tredecim hæreses sunt, hæc scilicet, Marcossij: Marcus quidam fuit Colorbasi condiscipulus, duo principia & ipse introducens. Reprobabat autem mortuorum resurrectionem. Imaginationes verò quasdam per pocula ex incantatione in ceruleum ac purpureum colorem transmutans, pelliciebat: ad se ac sacra sua deceptas mulierculas. Sed & ipse omnia viginti quatuor literarum putari vult, similiter vt Valentinus. Colorbasij, & hic Colobarus similiter eadem narrans, in aliqua verò parte differens ab alijs sectis, à Marco, inquam ac Valentino, emissiones & otonarios aliter docuit. Heracleonitæ: & ipsi octonarium fabulamento ducuntur, aliter verò quam Marcus, & Ptolemæus, ac Valentinus, atq; alij. Sed & ad finem eos qui apud ipsos moriuntur, similiter vt Marcus redimunt; per oleum & balsami succum & aquam, nomenclaturas quasdam per Hebraicas voces admirantes, super caput videlicet eius qui liberatur. Ophitæ, serpentem glorificant, & hunc c. h. r. i. s. t. v. m. putant. Habent autem reptile hoc in cista quadâ. Caini, similiter cum superioribus legem & eū q loquutus est in lege reprobāt, carnisq; resurrectionē negāt. Et Cain glorificant, fortioris virtutis ipsum esse dicentes. Simul autem & Iudæi demirantur ac laudant, item core, & Dathā ac Abirō, imò etiâ Sodomitas. Sethiani: hi rursus ipsum Seth glorificant, asserentes ipsum esse ex pœnitentia superne matris, quæ post occisum Abel à Cain, superno patri congressa sit, & purū semen ipsum Seth produxerit. Ex quo deinceps deductū est omnium hominū genus. Sed & ipsi principatus ac potestates, & quæcunq; alii docent, docuerūt. Archontici: hi rursus ad multos principes vniuersum referūt, & quæ facta sunt ex his facta esse dicūt. Deprehendūt autem & in turpitudine quadâ capti, carnis resurrectionē negant. Verus testamētū calūniantur. Utuntur autē & veteri & nouo testamento, singula verba ad suā sententiā falso trahentes. Cerdoniani, à Cerdone Heracleonis discipulo erroris participationē susceperūt, qui ex Syria Romam præſectus est, & prædicationē suam exposuit tēporibus Hygini episcopi. Duo autē principia hic prædicat inter se cōtraria. Nō esse verò c. h. r. i. s. t. v. m. genitū. Similiterq; mortuorū resurrectionē negat, itemq; ea quæ habētur in veteri testamēto. Marcionistæ: Marcion à Ponto originē ducens, episcopi quidē filius erat. verū vbi virginē corrupisset, aufugit, propterea quod expelleretur ex Ecclesia à proprio patre. Quū autē Rhomā adiuisset, & pœnitentiā ac veniā petiisset ab his q illo tēpore isthic erant, & assequutus nō esset, elatus est cōtra fidē, & tria principia induxit ac docuit, Bonū, & iustū, ac malū. Estq; nouū testamētū alienū à veteri, & eo q in ipso loquutus est. Carnis resurrectionē negat. Baptisma dat non solū vnū, sed & duo & tria post lapsum. Pro mortuis aut in fide instructis alios baptizat, itrepide verò etiâ mulierib; permittit vt lauacriū dēt. Lucianistæ: Lucianus qdā antiquus, nō is q nūc tēporibus Cōstātini vixit, omnia secundū Marcionem docuit. Et ad hæc, alia præter Marcionem, abundantius nimirū tradidit. Apelleiani: & hic Apelles similiter vt Marcion & Lucianus docet, vituperans omnem creaturam, &

ipsum creatorem. Non autem similiter his tria principia introduxit, sed vnum principium & vnum Deum, qui sit summus & innominatus. Ipsum verò vnum fecisse alium, & hic factus improbus cõper tus, mundum in sua malicia fecit. Seueriani: Seuerus quidam rursus Apellem sequens vinum reiecit. Et vitem ex draconiformi fatana ac terra inter se congressis, productam esse fabulatur. Mulierem autẽ auerfatũ, sinistra virtutis ipsam esse asserens. Nomenclaturas verò quasdam principum, & libros quosdam Apocryphos introducit. Similiter autẽ velut alii carnis resurrectionem negat, itemq; vetus testa mentum. Tatiani: Tatianus hic eodem tẽpore cum Iustino martyre ac philosopho vixit, verũ post mortem Iustini martyris ac philosophi, corruptus est Marcionis dogmatibus, discipulusq; ipsius fuit atq; eadem quæ ipse docuit, aliis etiã prater ipsum appositis. Dicebatur autẽ à Mesopotamia origi nem ducere. Hæc est summa trium Tomorum primi libri per quadraginta sex hæreses. At in pri mo tomo secundi libri, quarto verò iuxta numerũ tomorum ab initio consequentiu, hæreses sunt de cem & octo, hoc modo. Enkratitæ, qui sunt auulsio Tatiani, nuptias reijciunt, ex fatana has esse di centes. Omnẽ autem animatorum esum vitant. Phrygastæ, qui & Montanistæ ac Tascodrugitæ, ve tus ac nouum Testamentũ suscipiunt, alios verò prophetas introducunt post prophetas, Montanum quendã iactantes ac Priscillã. Pepuziani, qui & Quintiliani, quibus coniunguntur Artotyritæ. Ex Phrygastarũ numero hi sunt, verũ alia prater illos docent, Pepuzam ciuitatẽ quandam desertam in medio Galatiæ ac Cappadociæ sitam admirantes, & hanc Hierusalẽ putantes. Est autem & alia Pepu za. Mulieribus tribuunt vt imperent, & sacerdotio fungantur. Sacra verò faciunt, puerum quandã iu uenem cõpungentes. Et sanẽ Quintillæ, aut etiã Priscillæ c h r i s t v m, illic in Pepuza reuelatũ ef se, in fœminæ specie fabulantur. Vtuntur veteri ac nouo Testamẽto, iuxta mentem propriam trãsmu tantes. Testatæ, quæ dicitur, qui vnã anni diem pascha perficiunt. In quameunq; verò diem incide rit decimaquarta luna, siue in sabbatũ, siue in dominicam, illam ieiunantes ac vigilantes celebrant.

Alogi, sic à nobis appellati, qui Euangeliũ Ioannis, & eum qui in ipso est ex supernis à patre sem per Deus Verbum reijciunt. Ipsum sanẽ Euangeliũ secundum Ioannẽ non suscipientes, neq; ipsius Apocalypsim. Adamiani, à quodam Adã viuẽte appellati, ludibrii magis quàm veritatis dogma ha bent. Nudi enim velut ex matre, tum viri, tum fœminæ, simul congregantur, & sic lectioes ac preces, & quæcunq; tandem perficiunt. Solitariẽ autẽ degunt, & continentiam exercent, & nuptias non ad mittunt. Et Ecclesiã suam paradysum esse putant. Sampsei, qui & Helcesai: hi adhuc hodie Ara biam inhabitant, in regione vltra mortuum mare sita. Qui sanẽ ab Elxai quodam falso propheta sedu cti sunt. Cuius ex genere adhuc hodie restant Matthis & Marthana duæ mulieres, quæ adorantur ab hæresi velut deæ. Habent autem omnia similiter velut Ebionæi. Theodoriani, à Theodoto coria rio Byzantino appellati sunt. Hic summus in eruditione Græca fuit. Quum autem tunc persecutio fieret eius cum alijs quibusdã, solus elapsus, quum illi martyrium subijisset, eo quod illi obijcerent, c h r i s t v m nudum hominem dicere excogitauit, & ne in crimen veniret quod Deum abnegaf set, sic docuit. Melchisedeciani, hi Melchisedec colunt, virtutem quandam ipsum asserentes, & nõ nudum hominem, & in huius nomen omnia reducere ac dicere audentes. Bardesianistæ: Bardesianus hic ex Mesopotamia originẽ ducebat, & primum quidẽ veram fidẽ habebat, & in sapientia celebris erat. Verũ postea declinavit à veritate, & similia Valerino docuit, exceptis paucis quibusdam, in qui bus à Valentino dissentit. Noetiani, hic Noetus ex Smyrna Asia fuit, elatione verò euectus cum alijs quibusdam, filium & patrem c h r i s t v m docuit, eundemq; esse patrem & filium, ac spiritũ sanctum. Scipsum verò dicebat esse Mosem, & fratrem suum dicebat esse Aaron. Valefi: hi velut ac cepimus Bacathum inhabitant, qui principalis pagus est Arabiæ Philadelphiæ. Hi accedentes ac ho spiritio exceptos castrant. Plures verò ipsorũ eunuchi exseci sunt. Quadã alia docent hæresis plena, de lentis legẽ ac prophetas, & quasdam alias turpes actiones introducentes. Cathari, hi cũ Nauaro Rhoma nõ cõiuncti, & digamos pœnitentia reijciunt, & pœnitentiã non admittunt. Angelici, hi ofno dese cerunt. Gloriantur autẽ se habere angelicum ordinẽ, vt propterea nomen illud habeant. Aposto lici, qui & Apoctatici, & ipsi circa Pifidiã solum sunt, & Apoctaticos ad seipsos suscipiunt. Propinqui aut sunt Eucratitis. Verũ alia etiã prater hos sentiunt ac docent. Sabelliani, hi similia Noetianis sen tiunt, prater hoc solum. Dicunt enim nõ passum esse patrem. Origeniani, à quodã Origene. Turpia aut operantur hi, nefanda faciẽtes, & corpora sua corruptioni tradentes. Origeniani alii, ab Orige ne, qui & Adamantius & Cõpositor appellatur. Hi mortuorũ resurrectionẽ reijciunt. c h r i s t v m autem creaturam, itemq; spiritum sanctũ introducunt. Paradysum verò & coelos, & alia oia tropicẽ ac figuratẽ interpretantur. Et c h r i s t v m regnum sinẽ habiturum esse, audent dicere. Hæ rursus sunt decem & octo hæreses primi tomi secundi libri. In secũdo verò tomo eiusdẽ libri, quinto verò iux ta prædictũ numerum, quinq; hæreses sunt, hæ scilicet. Pauli Samosatensis, qui Episcopus fuit Antio chia magnæ. Hic parum abest, vt affirmet c h r i s t v m in substantia non esse, verbũ prolatitium ipsum esse confingens, ita vt quæ de ipso in diuinis Scripturis dicta sunt prædictorio motẽ se habeãt, ipse verò non existat, nisi à Maria & hucusq; ab aduentu suo in carne. Manichæi, qui & Acuanitæ, Manis Persæ discipuli, c h r i s t v m figura dicunt. Solẽ & lunã colunt, astris itẽ ac virtutibus, & dæ monibus supplicãt. Principia duo introducunt, bonũ & malũ. c h r i s t v m autẽ in apparẽtia appa ruisse dicit, & in apparẽtia passũ esse. Vetus testamentũ & Deũ, qui in ipso loquutus est, maledictis impetit. Mundũ verò nõ totũ, sed partẽ ex Deo factã esse asserit. Hieracitæ, ab Hierace Leõtopo lita Aegyptio, expositore quodã ac magistro Carnis resurrectionẽ reprobãt. Vtũtur veteri ac nouo te stamẽto, & nuptias in totũ prohibet. Solitariã vitã degentes, & virgines, & continentia exercitantes, & viduas suscipiunt. Pueros verò qui nondum ad ætatis vigorẽ peruenierũt, regni participes fieri negãt.

eo quod

eo quod nondum decertarunt. Meletiani in Aegypto secta sunt, & non hæresis, vt qui non preces faciunt cum his, qui in persecutione lapsi sunt. Nunc autem Arianis coniuncti sunt Ariani, qui & Ario manitæ, Filium Dei, creaturam dicunt, & Spiritum sanctum creaturam creaturæ. Carnem solum Sal uatorem à Maria accepisse affirmant, & non animam. Erat autem hic Arius presbyter Alexandrinæ ecclesiæ. Hæc est secundi tomi secundi libri summa, qui quintus est iuxta consequentiam ab initio, & quinque hæreses continet. At vero in primo tomo tertij libri, sexto autem iuxta numerum quem diximus, septem hæreses sunt vnã cum sectis, sic. Audiani rebellio & secta, non tamen hæresis. Hi con uersationem ac vitam bene ordinatam habent. Habent autem per omnia fidem velut catholica eccle sia. Pleriq; in monasterijs habitant. Vtuntur & apocryphis multis abunde. Nobiscũ vero preces non faciunt, vituperantes episcopos nostros, diuites ipsos appellantes, itemq; alios. Faciunt & pascha pri uatim, quando Iudæi id faciunt. Habent & priuatim quiddam ac contentiosum, durissime id quod secundum imaginem est interpretantes. Photiniani. Hic Photinus ex Syrmio oriundus, & adhuc hodie superstes, Paulo Samosateno similia sensit, verum in aliqua parte ab illo dissentit. Sed & ipse à Maria & hucusque c h r i s t v m affirmat. Marcelliani, à Marcello ex Ancyra Galatiæ. Hic in prin cipio diffamatus est, velut qui similia Sabellio sentiret. Quum autem sæpe se defendisset, & scriptis se purgasset, à multis accusatus est velut qui in ipsidem permaneret. Fortassis autem pœnitentiã duobus seipsum correxit, aut etiam discipuli ipsius. Nam pro ipso & pro discipulis eius quidam orthodoxi medio modo rationẽ reddunt. Semiarj, Hi c h r i s t v m quidẽ creaturã confitentur, per ironiam vero ac cauillã, creaturam ipsum asserunt, non velut vnam ex creaturis, sed filiũ, inquit, ipsum dici mus, verũ eo, quod non afflictionem induxit patri per hoc quod genuit, creatum ipsum dicimus. Et Spiritũ sanctum similiter creaturam esse penitus decernunt, reijcientes filij coessentialitatem: volunt autẽ dicere similes essentia, & non coessentialem. Alij vero ex ipsis etiã similes essentia reprobant. Pneu matomachi, Hi de c h r i s t o quidem recte sentiunt, verũ Spiritũ sanctum blasphemant, creatum ipsum pronunciantes, & qui non sit ex deitate, imò abusus propter propriam efficaciam ipsum crea tum esse, sanctificantem virtutem ipsius solũ esse asserentes. Acriani, Hic Acrius è Ponto originem duxit, & adhuc hodie superest tẽtatio vitæ. Presbyter hic erat episcopi Eustathij qui pro Ariano ha bitus est, & ab episcopatũ reiecit. Quandoquidem vero ipse Acrius non constitutus est episcopus pro Eustathio, multa contra ecclesiam docuit, fide quidẽ existens Arianus perfectissimus. Verũ am plius docet, non oportere offerre pro his, qui obdormierunt. Prohibet autẽ & ieiunare quarta, & pabbato, & quadragesima, & paschate. Renunciatiõẽ verò prædicat, & carnis esu omnis generis vti tur, & voluptatũ delicijs licentissime. Si vero quis ex discipulis eius ieiunare velit, Ne in diebus or dinatis hoc facito, inquit, sed quando volueris. Asserit idem episcopũ presbytero non esse excellen tiorem. Aetiani, ab Aetio Cilice, qui fuit diaconus sub Georgio Arianorũ episcopo Alexandria, hi etiam Anomœi, idest inaequales appellantur. Ab aliquibus vero Eunomiani, propter Eunomiũ quẽdam Aetij discipulum, qui adhuc superest. Cum ipsis vero erat & Eudoxius Ariamians, verum pro pter timorem regis Constantini separauit seipsum, & solus Aetius exterminatus est. Permanit tamẽ Eudoxius Ariamians, nõ autẽ secundũ Aetiũ. Hi Anomœi & Aetiani, c h r i s t v m & Spiritũ san ctum penitus à Deo abalienant, creatum ipsum affirmantes, & neque similitudinem quandam habe re dicit. Ex syllogismis enim Aristotelicis ac Geometricis Deũ Patrem adstruere voluit, & c h r i s t v m non esse per hunc modum. At Eunomiani ab ipso appellati, rebaptizant omnes ad ipsos accedentes, atque ipsos etiã Arianos. Rebaptizant autẽ in caput, sursum vertetes pedes eo rum, qui baptizantur, cuius rei magna fama vagatur. Caterum aberrare aliquem in scortatione aut alio peccato, nihil esse aiunt. Nihil enim querit Deus, dicunt, quam vt sit quis solũ in ipsorum fide. Atq; hæ sunt primi Tomi tertij Libri, aut sexti Tomi iuxta consequentiam, hæreses. Verum in secun do Tomo eiusdem tertij Libri, septimo verò iuxta eam, quã diximus diuisionem, in quo etiam finis est vniuersæ taactationis, hæreses quatuor sunt hoc modo. Dimœritæ, qui etiã Apollinaritæ, qui non perfectam c h r i s t i incarnationem confitentur, quorũ aliqui coessentialia Deitati corpus dicunt. Quidam vero ex ipsis aliquando ausi fuerunt & hoc dicere, quod animã non accepit c h r i s t v s, & hoc negarunt. Quidam dicto huic, Verbum caro factum est, innitentes: carnem ipsum accepisse à creata carne, hoc est Maria, negauerunt, & contentiosẽ solum verbum carnem factum esse dixerunt. Postea vero, haud scio, quo consilio, mentem ipsum nõ accepisse dicunt. Antidicomarianitæ, qui san ctam Mariam semper Virginẽ, postquã genuit Saluatorem, ipsi Ioseph coniunctam esse dicunt. Colly ridiani, qui in nomen eiusdẽ Mariæ, stato quodam anni die collyridem quandam offerunt, quibus in didimus Collyridianorũ nomen. Massaliani, quos interpreteris peccatores, coniunguntur autem his hæreses à Græcis introductæ, nẽpe Euphemitæ & Martyriani & Sataniani. Hæc est septimi Tomi summa, & triũ Librorũ finis. Simul autẽ vniuersæ hæreses octoginta sunt. Verũ in ipso tertij libri fi ne, in septimo tomo postremũ fides catholica ecclesiæ habetur, & Apologia pro veritate, & prædicatio Euangelij c h r i s t i, & catholica ac apostolica Ecclesiæ character, quæ est ab æterno, verũ per temporũ successione manifestissime in c h r i s t i aduentu in carne reuelata est. Et quod pote rit mens humana colligere tales ac tantas, & magnas appellatas, & inter laudatas habitas? Quot sunt differentia iuuenularũ, quarũ non est numerus, quarũ aliæ laudantur, aliæ nõ laudantur? Aliquæ enĩ ex propria mente ea quæ ad conuersationẽ vitæ, exercitationemq; ac statuta pertinent, sibiipsis colli gunt, & promissa coma, in conspicuo p̄grediuntur, aliquæ vero in sacco conspicuo. Aliquæ autem in sacco ac cinere domi desident. Aliquæ in vitæ conuersationibus ac ieiunijs ingentibus, & erumnis Deo addicte sunt, in iuuenili fortitudine p̄fectam erga sp̄sũm cõscientiã testantes. Aliquæ vero ve lut

Anabapti ste.

Hæreses & sectæ innumera biles sunt.

Zaccheus
hereticus.

ysaias missa
epiphani

lut dixi, non recte, sed iuxta quandam mentis presumptionem, tyrannice praeter veritatem iuueniliter agunt. Quemadmodum Zaccheus qui nuper mortuus est in montana circa Hierosolyma regione, qui poenitus cum nullo homine preces faciebat, sed & ob eandem causam, audenter sancta mysteria contrectabat, & sacrificia quum laicus esset impudenter tractabat. Alius vero quidam, qui iustus tandem ille erat vir, qui vitam summe piam vivere putabatur, & in monasterio circa deserta Aegypti habitabat, itemque alius ad Sinuam habitans, qui ex somnijs iuueniliter ac fortiter, sed temere egerunt, ut impositionem manuum ad episcoporum susceperint, sederintque, ac ea, quae episcoporum sunt facere aggressi sint, ad se non pertinentia. Alii autem non pauci seipso castrare ausi sunt, praeter mandata, nimirum iuuenilis ac robustae actionis gratia. Alii vero fortiter sibi agere videntur, qui audent, non consultis alijs, & praeter aliorum morem, velut ab orthodoxis progressi, collegij sibiipsis contrahere, sed & citra vniuersalis Synodi approbationem rebaptizare eos qui ad ipsos accedunt, nimirum ex Arianis, quum nondum res sit ex censura Synodi, velut dixi, decisa, eo quod populi sint hodieque inter se permixti, & multi quidem sint orthodoxi, verum per simulationem Sacerdotibus additi, donec separatio facta fuerit talis blasphemae haereticis, & tunc contra ipsum decretum fier. Ex his autem, qui sic rebaptizant ex proprio iussu, peruenit ad aures nostras, quod vnus sit in Lyciorum regione Presbyter. Sunt & alii, quorum vauisquisque per seipsum praecatur, & non cum aliquo in totum. aliqui vero in vinculis, praeter Ecclesiae statutum. Quapropter in fine totius Operis, iuueniculas dixi numerum non habere, quae ex propria sententia sibiipsis iuueniliter praestituunt ad bonum quidem, ut sapientiae species perficiant, prudentiaeque ac fortitudinis, & modestiae ac iusticiae, verum iuueniliter agentes ad tyrannidem excedunt, & a veritate seipso evertunt, ut non sit harum numerus. At vero haec vnica columna ac sancta Virgo Deum confitetur Patrem & Filium ac Spiritum sanctum, Patrem perfectum, Filium perfectum, Spiritum sanctum perfectum, coessentialem trinitatem, non coniunctionem ipsam trinitatem, imo Filium vere ex Patre genitum, & Spiritum sanctum a Patre & Filio non alienum: ita ut sit semper trinitas, & nunquam additionem suscipiat, & non habeat quid in seipsa inferius, sed ad vnam vnitatem, & vnum principium Dei & Patris reducatur. Et ex hac trinitate Patris & Filii ac Spiritus sancti, omnia creata esse, non vt vnquam fuerint, neque simul fuerint cum Deo, neque praexistierint, sed facta sint ex nihilo ad hoc, vt sint, a Patre & Filio & Spiritu sancto. Et hunc Patrem ac Filium & Spiritum sanctum dignatum esse, apparere sanctis suis in visionibus, quemadmodum quisque poruit capere, iuxta potentis Deitatis ipsius donum, quod largitus est vnicuique digno facto, vt nunc quidem patrem viderit, quemadmodum audire potuit vocem ipsius, prout capiebat, sicut in ore Esaias dicit, *Eccc intelliget Filius meus dilectus*, Haec est vox patris. Et sicut Daniel vidit antiquum dierum: *Haec est visio patris*. Verum sicut in Propheta rursus. *Ego visiones multiplicavi, et in manibus prophetarum assimilatus sum*: Haec est vox Filii. At sicut Ezechiel ait, *et accepit me Spiritus Dei, et eiecit me in campum*: Hoc dictum est de Spiritu sancto. Et multa talia dicere licet, quorum ex parte mentione facta, in transitu ad Ecclesiae characterem ostendendum, duo verba apposuimus, quum sexcenta & amplius sint similia his, quae in Diuinis Scripturis veteris ac noui Testamenti habentur. Et quod ipse Dominus formauit corpus Adam, & inspirauit ipsi inspirationem vitam, creans ipsi animam viuentem. Et quod ipse Deus legem dedit Moysi, Pater & Filius & Spiritus sanctus, vna deitas, & quod Propheta ab eadem deitate missi sunt. Et quod idem nobis Deus, Iudaeorum & Christianorum existens, qui Iudaeos vocauit ad iustificationem, eos qui non negant Domini nostri IESU CHRISTI aduentum: & qui saluat omnes, qui secundum veram ipsius fidem viuunt, & non negant veritatem praedicationis verae, & Evangelicae ipsius doctrinae. Venit enim venit vniuersis. Et sic habet mater nostra Ecclesia, portus ille pacis serenus & tranquillus, laticia spirans cyprum vineae, & botrum ferens nobis benedictionis, & poculum dolorem nobis exoluens, quotidie largiens sanguinem CHRISTI, meracum veritatis. Et quod vere natus est CHRISTVS ex Maria semper Virgine, per Spiritum sanctum, non ex semine viri, sed ab ipsa sancta Virgine accipiens corpus in veritate, & non in apparentia, carnem vere, corpus vere, eum ossibus & nervis ac omnibus nostris, nihil a nobis euarias, praeter quam in sola gloria suae sanctitatis ac deitatis. Et quod est vas sanctificationis ac iusticiae, citra peccatum omnia perfecte habens. Et quod habuit animam humanam in veritate, mentem humanam in veritate: non quod nos affirmemus mentem esse substantiam, velut alij dicunt, sed per omnia non pollutam in peccato, os non mentitum, labia non loquuta dolum, cor, quod non declinauit ad iritationem, mentem non emotam ad quae non oportet, carnem quae non operata est ea, quae spectant ad carnis voluptatem. Perfectus ex superis Deus, qui non venit, vt inhabitaret in homine, sed ipse totus, homo factus est, non mutatus natura, sed qui vna cum deitate propriam humanitatem complexus est, in vtero virginis fuit in veritate, gestatus est debito tempore, natus est per genitales meatus citra pollutionem, impollute, absque inquinamento, educatus est, & in vnas acceptus a Simeone & Anna gestatus est a Maria, pedibus iter fecit, peregrinatus est, puer fuit, vir factus est per aetatem, omnia habens in seipso in perfectione: in numero annorum reputatus est, in numero mensium in vtero gestatus est, factus ex muliere, factus sub legem progressus est in Iordanem, baptizatus est a Ioanne, non opus habens lauacro, verum propter consequentiam incarnationis in lege, non turbans iusticiam, quo impletur, velut ipse dixit, omnis iusticia, vt ostenderet quod Veram carnem induisset, & Veram humanitatem. Descendit in aquas, dans magis quam accipiens, exhibens magis, quam indigens, illuminans ipsas, potentes efficientes ipsas, in figuram eorum quae in ipsis perficienda erant, quo hi qui in ipsum credunt in veritate, & fidem veritatis habent, discerent quod vere homo factus esset, vere baptizatus esset, atque sic per ipsius assensum, etiam ipsi venientes acciperent

rent condescensum ipsius virtute, & illuminaretur ab ipsius illuminatione, certiores fieret per Prophetam dictum, in transmutatione virtutis, in exhibitione salutis virtutis panis a Hierusalē accepti, & fortitudinis aquae, ita vt hic fortis facta sit in CHRISTO virtus panis, & fortitudo aquae, vt ne panis nobis fiat virtus, sed virtus ipsius panis. Et cibus quod est panis, virtus autem in ipso ad viuificationem est: & non vt aqua nos mundaret solum, sed vt in fortitudine aquae, per fidem & efficaciam ac spem, & mysteriorum perfectionem, & sanctificationis nomenclaturam, fieret nobis ad perfectionem salutis. Et quod reuerfus est a Iordane, et audierit nomen Patris presentibus discipulis, ad ostendendum quod esset de quo testimonium preberetur, et quod Spiritus sanctus in specie colubae descenderit, velut in multis scriptis diximus, vt ne coniunctio putaretur ipsa trinitas, quum Spiritus in propria substantia figuraretur. Inscidit autem Spiritus ac venit super ipsum, vt videretur de quo testimonium preberetur, aquo caro facta clara existens & accepta Patri, ex Spiritu testimonium ferret, quo Pater approbator esset ac pro aduentus filij in carne, quo filius verus conspiceretur, et impleret quod dictum est, *Post haec uisus est in terra, et cum hominibus conuersatus est*. Et quod reuerfus a Iordane, manifeste ac vere a diabolo tentatus est, in deserto, et esurijt postea propter consequentiam et veritatem aduentus in carne. Et quod elegit discipulos, et praedicaui veritatem, et curauerit morbos, dormierit, esurierit, iter fecerit, Dei signa operatus sit, mortuos excitari, caecis visum restituerit, claudos et paralyticos fortes fecerit. Et quod praedicaui veritatem, ipsum Euangelium, regnum caelorum, suam erga homines benignitatem, itemque Patris ac Spiritus sancti. Et quod pro nobis passionem subierit in veritate, in carne, et in perfecta humanitate, passus in veritate in cruce, presente ipso Deitate, sed non ad patendum conuersa, sed a passione aliena et immutabili: ita ut duae haec consequentiae clare considerentur, in CHRISTO patiente pro nobis in carne, verum passionis exorte manente in Deitate: non homo se existente, et per se ite Deitate, sed simul presente deitate, non patiente autem, propter essentiae sinceritatem ac incommensurabilem: patiente autem ipso in carne, et morte sentiente in carne, viuente vero semper in Deitate, & sinceritate mortuos, corpore sepulto in veritate. Et quod exanimis mauerit per triduum, sine spiratione ac sine motu, inuolutusque sit in sindone, et depositus in monumento concluso per lapidem, et sigillis additis: non concluso Deitate, non sepulta Deitate, sed simul cum sancta anima descendente ad inferna, et auferente illinc animam captiuitatem, fragente stimulum mortis, perripente claustra et vetes adamantinios, exoluente dolores mortis in propria potestate, ita ut redierit cum anima, non relicta anima in inferno, quando neque viderit caro ipsa corruptionem, quum ipsam Deitas semper ipsi praesens excitari, ita ut resurrexit ipse Dominus & Deus, & verbum ac Filius Dei, cum anima & corpore ac vniuerso organo, conuicto ipso organo in Spiritu, ipsam videlicet corpus spirituale existens, quod aliquando tactui subiectum fuerat, & flagris traditum, voluntaria deitatis voluntate, & tectari a diabolo permittum, ac fame sentire, & somnum & erunam, tristitiaque, ac morborum. Ipsum hoc corpus sanctum conuicto est de caetero Deitati, Deitate indefinenter simul praesente corpori ipsi sancto talia passio. Surrexit enim, & conuictum ipsum in seipsum in vno spiritu, in vna vnitatem, in vna glorificationem, in vna sui ipsius deitate. Apparuit enim in veritate, & correctus est a Thoma, & cum Apostolis cibum accepit, & cohabitauit cum ipsis quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Imo ingressus est foribus conclusis, & ingressus ostendit nervos & ossa, typum clauorum, & typum laeae, quod ipsum esset vere corpus, & quod coniunctum esset in vna vnitatem, & in vna deitate, non expectas amplius vt patienter, non amplius moriens, velut scriptus Apostolus ait: Surrexit dominus, non amplius moritur, mors ipsi non amplius dominatur: passibile impassibile, & passionis exors pmanens semper, diuinum cum corpore & anima, & vniuersa humanitate. Et quod ipse Deus existens ascendit in caelos, & sedet in dextra Patris in gloria, non deposito sancto corpore, sed conuicto in spirituale, in vnius deitatis perfectione. Quemadmodum etiam circa nostra corpora futurum est, quae nunc seminantur animalia, resurgent spiritualia. Quae nunc seminantur in corruptione, resurgent in incorruptibilitate. Quae nunc seminantur in morte, resurgent in immortalitate. Si itaque, nostra corpora sic, quanto magis illud sanctum & senarrabile, & incomparabile ac sincerum, & Deo conuictum: quod vnum est de caetero vniuersum, velut etiam in hoc testatur Apostolus dicens, *Etiam cognouimus secundum carnem CHRISTVM, at nunc non amplius cognoscimus*: Non quod diremit carnem a deitate, sed quod ipsa maneat, & Deo conuicta sit, non autem amplius secundum carnem, sed secundum spiritum, velut ait, sanctificationis, ex resurrectione ad mortuis IESU CHRISTI Domini nostri, hunc simul Deum habes passionis exortum & passum, & sepultum, & qui resurrexit & ascendit in gloria, vtur ad iudicandum viuos & mortuos, velut dicit in veritate. Cuius regni non erit finis. Etenim credit haec mater nostra, sancta Ecclesia, quemadmodum hoc ipsi vere praedictum est, & vere praestitutum est. Quod obdormicimus oes ac resurgemus cum corpore hoc, cum anima hac, cum toto nostro organo, vt vnusquisque recipiat prout fecit. Quod est resurrectio mortuorum, & iudicium aeternum, & regnum caelorum, & requies iustis, & haereditas fidelium, & triumphum cum angelis eorum, qui fidem seruauerunt & castitatem ac spem, & Domini mandata. Vere insuper & praedictum est, & certo confirmatum est, ac creditur, quod alij resurgent in vitam aeternam, & alij in iudicium aeternum, velut scriptum est in Euangelijs. Quaecumque enim dicit Apostolus & omnes sanctae Scripturae, vera sunt: etiam si apud incredulos & male intelligentes aliter accipiuntur. At nostra est haec fides, & hoc praemium, & haec mater nostra Ecclesia, per fidem seruans, & per spem confirmata, & dilectione CHRISTI perfecta, in confessione, in mysterijs, in purgatoria lauacri virtute: nepe, Eius baptizate in nomine Patris ac Filij ac Spiritus sancti: in nomine Diuinae trinitatis, in nomenclaturam nullam differentiam habentes, sed quod Deus vnus nobis in Lege & in Prophetis, & in Euangelijs, & in Apostolis, in veteri & in nouo Testamento praedictus est, & annuntiatus ac creditus, Pater & Filius & Spiritus sanctus, non vt coniunctio sit Deitas, sed trinitas vere perfecta, perfectus Pater, perfectus Filius, perfectus Spiritus sanctus, vna Deitas, vnus Deus. Cui gloria, honor, imperium, nunc & semper, & in saecula saeculorum. Amen.

Panis eius est.
Virtus panis viuificans est.

Finis Anacephalaeoseos, siue Summae totius Operis Panarij appellati, D. Epiphaniij Episcopi, Iano Cornario Medico Physico Interprete.

Eiusdem

DE EIVSDEM EPIPHANII

LIBELLVS DE MENSVRIS ET PONDERIBVS, ET DE

Asterisco ac obelo, deq; notis ac caracteribus in Diuina Scriptura Inter-

pretibus per Origenem vsurpatis, eodem Iano Cornario Medico

Physico interprete.

SI QVIS voluerit cognoscere multum vsurpatis in Diuinis Scripturis partes, de mensuris inquam & ponderibus, is Commentariolum hoc euoluere ne cunctetur. Et primum quidem nosse oportet doctrinae ac sermonis studiosum, quot sint in prophetijs partes. In decem enim speculationes diuisae sunt prophetiae, hoc modo continentur: doctrinas, speculationes, exhortationes, minas, luctus, lamentationes, preces, historias, praedictiones. Addita autem sunt iisdem prophetijs haec signa. Y, de depositione prioris populi. Y, de reiectione legis secundum carnem. L, de nouo Testamento. E, de gentium uocatione. +, de

CHRISTO. 3, de promissionibus prioris populi. 3, de obsecuritate in Diuinis Scripturis. 2, de futurorum praenotione. Quandoquidem vero aliqui secundum accentum signauerunt Scripturas, etiam de accetibus haec addemus. Acutus C. Crassus C. Grauis. Tenus. Circumflexus n. Apostrophus siue auersio. Longus —. Subunio ~. Breuis v. Subdistingtio, . Dicemus item de reliquis signis, & mox de asterisco. X. Hic asteriscus ubi appositus est, significat verbum quod habetur eo loco, in Hebraico positum esse, & haberi apud Aquilam & Symmachum, raro vero & apud Theodotionem. Verum septuaginta duo Interpretes omiserunt, & non sunt interpretati, velut talia bis legantur, & ex superfluo repetantur. Proponam autem breue exemplum, ad hoc ut hinc de reliquis cognoscas. In principio Genesis habetur, Vaei Adam Saloim Sameothana, quod interpretes, velut etiam Aquila sequutus est, Et vixit Adam triginta annos, & noningentos annos. Vnde septuaginta duo Interpretes ex Hebraeis originem ducunt, & a teneris vnguibus tum Hebraeam, tum Graecam linguam exaete edoedi, non solum Hebraicam in Graecam scripturam interpretati sunt, sed etiam vocem in Hebraica lingua dupliciter prolatam, claritati inseruientes, detraxerunt, & pro eo quod in duobus locis situm est anni nomen, in vno loco eo vsi, stridorem putatum in Leuitatem transmutarunt, dum dixerunt, Vixit Adam triginta & noningentos annos, & neque defectuosum sermonem fecerunt, sed lectionem etiam claram effecerunt. Id quod in Hebraica lingua per compendium fieri non potest, sicut Septuaginta duo dicunt, nempe, Vixit Adam triginta & noningentos annos: neque in Graeca, sicut Aquila interpretatus est, In superficie dicens, Vixit, Adam noningentos annos & triginta annos. Vides enim o sermonis studiose, quod non decorum exhibet sermoni, non claritati orationis intendens, sed exactae dictionis repetitioni. Et visum est hoc quibusdam apud Septuaginta duos defectuose positum esse, apud Aquilam vero & Symmachum atque alias editiones defectuose expressum esse, quod sane neque apud Septuaginta duos defecit. Sed & apud Aquilam, cum malo sono, superfluo positum est, in duobus locis pro vno, hoc est pro voce annos, bis annos & annos. Quapropter in vno loco anni nomen Septuaginta duo reliquerunt. Quum autem postea venisset Aquila, & relicta a septuaginta duobus edidisset, visa sunt esse superflua. At ubi postea Origenes venisset, restituit quidem vnicuique loco deficientem dictionem, apposuit autem ipsi asteriscum: non quod necesse esset omnino requiri dictionem, superflua enim est, sed ut ne permitteret Iudaeis & Samaritis reprehendere Diuinas Scripturas in sanctis Ecclesijs, quum nulla res sit reprehensione digna contra fidem, in remotis dictionibus. Sunt enim superfluae, & bis repetitae, velut ex ipsa lectione didicimus de Adam & ipsius vita. Quare vel ex breuissimo sermone, etiam reliquis orationibus instare poteris, ubi asterisci appositi sunt. Quo vero & hoc discas, quapropter asteriscos his sermonibus apposuit, luculenter & hoc dicemus. Nosti hoc o auditor, quod in firmamento caeli asteres & stellae sunt, etiam si a nubibus aut sole occultentur. Hoc consilio etiam is, qui asteriscos apposuit, vsus est, ut tibi videatur, quod dictiones quibus appositi sunt asterisci, fixae quidem sunt in Hebraico contextu, velut stellae in firmamento, occultatae vero sunt a Septuaginta duorum interpretatione, velut stellae a nubibus occultantur. Atque haec est asterisci ratio. At vero obeli res hoc modo se habet. Obelus est, qui hic appositus est X. & scribitur similiter velut appellata linea. Obelus autem appellatus est iuxta Atticam vsurpationem, alijs autem vocatur hasta, hoc est lancea. Appositus est autem dictionibus Diuinae Scripturae apud septuaginta duos Interpretes positus, quae apud Aquilam & Symmachum non habentur. Nam septuaginta duo Interpretes has dictiones a seipsis apposuerunt, non frustra, sed potius in vtilitate. Quum enim ad defectuosas dictiones, illas apposuerint, lectionem ad claritatem deduxerunt, ut credamus nos, etiam participes ipsos factos fuisse Spiritus sancti. Quorum enim nullus vsus erat, ea repetere omiserunt. Vbi vero claudum videbatur verbum esse in Graecam linguam translatum, illic additionem fecerunt. Admirari porro licet ob hoc, & minime audere reprehensionem inferre, sed potius laudem, quum pius homo intelligat ex Dei consilio sic factum esse. Quum enim septuaginta duo numero essent, & in Pharia Insula, superna terra appellata, e regione Alexandriae, in triginta ac sex domunculis, par & par in domunculas, a matutino vsque ad vesperam conclusi, & vespere in triginta sex nauiculis in Ptolomaei Philadelphi palatium traescentes, & cu ipso cibum capientes, & par ac par in cubi culis triginta sex dormientes, vt ne quid inter se conferrent, sed incorrupte interpretarentur, sic vitae debebant. Praedictas enim triginta sex domunculas nominatus Ptolomeus construxit in vltiore parte in insulam, ipsasq; duplices fecit, & duos ac duos, velut dxi, inclusit, & pueros duos ministros simul

Accentuum ratio. Asterisci significatio.

Asteriscorum nomina unde sit.

Obeli ratio.

Septuaginta duo interpretes quomodo uixerint.

ut 72 in firmamento probantur.

mul cum ipsis inclusit, opsonij parandi ac ministrandi gratia, vna cum velociter scribendi peritis. Sed neque fenestras domunculis illis ex parietibus fecit, sed superne ex domibus lucem introduxit. Illi vero sic degentes a matutino vsque ad vesperam claustris conclusi, hoc modo interpretati sunt. Singulis autem paribus vnus liber tradebatur, verbi causa, Liber creationis mundi binis, Exitus filiorum Israel alijs binis, Leuiticus alijs binis, & sic deinceps alius liber alijs. Atque sic viginti septem libri electi recepti, ac genuini, verum viginti duo, iuxta alphabeti apud Hebraeos ordinem numerati, conuersi sunt. Viginti enim & duo habent elementorum nomina, quinque vero sunt ex ipsis quae duplicantur. Caph enim duplex est, & Mem, & Nun, & Phe, & Zadic. Quapropter etiam libri iuxta hunc modum, viginti quidem duo numerantur, verum viginti septem reperiuntur, eo quod quinque ex ipsis duplicantur. Conueniunt enim libri Ruth Iudicibus, & numeratur apud Hebraeos vnus liber. Conueniunt primus Paralipomenon secundo, & dicitur vnus liber. Conueniunt primus regnorum secundo, & dicitur vnus liber. Conueniunt tertius quarto, & dicitur vnus liber. Conueniunt primus Esdrae secundo, & dicitur vnus liber. Sic igitur compositi sunt libri in operum quinariorum quatuor, & manent alii duo extra hunc ordinem, vt sint Libri genuini hoc modo, quinque legales, Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium. Hic est primus Quinarius, qui & legislatio. Deinde alter quinarius habet appellatas Scripturas, & ab aliquibus vocata sancta scripta, & sunt haec I & S & S & Naue, liber Iudicum cum Ruth, primus Regnorum cum secundo, tertius Regnorum cum quarto. Primus Paralipomenon cum secundo. Tertius deinde quinarius, habet versus scriptos libros, Librum Iob, Psalterium, Prouerbia Solomonis, Ecclesiasten eiusdem, Cantica canticorum eiusdem. Quartus quinarius est postheticus. Duodecim Prophetarum liber vnus, Elaias, Hieremias, Ezechiel, Daniel. Manferunt autem extra hunc ordinem alij duo libri ipsius Esdrae, qui pro vno reputantur: & alius liber Esrae appellatus. Impleti igitur sunt viginti duo libri, iuxta numerum viginti duorum elementorum apud Hebraeos. Nam duo libri versus scripti, Solomonis Sapientia, panaretus ab omni virtute appellata, & Sapientia I & S & V Filij Sirach, & nepotis eius I & S & V qui sapientiam illam Hebraice scripsit, ita ut nepos ipsius eam interpretatus Graece scripserit, vtilis quidem sunt & commodi, sed in numerum receptorum non referuntur. Quare neque in Aaron, neque in Testamenti arcam repositi sunt. Sed & neque hoc te lateat o studiose, quod Hebraei Psalterium distinxerunt in quinque Libros, vt etiam ipsum alius sit quinarius. A primo enim Psalmo vsque ad quadragesimum, vnum librum fecerunt. A quadragesimo vero primo vsque ad septuagesimum primum, secundum librum, a septuagesimo secundo vsque ad octogagesimum octauum, tertium. ab octogagesimo nono vsque ad centesimum quintum, quartum librum. A centesimo sexto vsque centesimum quinquagesimum, quintum librum fecerunt. Vnumquemque enim Psalmodum habentem in fine, Benedictus Dominus fiat, fiat: sine libri esse statuerunt. Inuenitur autem hoc & in quadragesimo, & in septuagesimo primo, & in octogagesimo octauo, & in centesimo quinto. Verum in fine quinti Libri, pro Benedictus Dominus, fiat, fiat, positum est, Omnis Spiritus laudet Dominum, Alleluia. Hi itaque viginti ac septem Libri, qui viginti duo numerantur, cum Psalterio, & his quae in Hieremia sunt, Lamentationibus inquam ipsius, & Epistolis Baruch, etiam si non habeantur Epistolae apud Hebraeos, sed solum Lamentationes Hieremiae coniunctae, eo quod diximus, modo conuersi sunt in Graecam linguam, per circuitum singulis paribus Interpretum traditi, & a primo pari secundo, & rursus a secundo tertio, atque sic peruenerunt ad nos singuli textus ac trigesses conuersi, velut fama refert. Postquam vero absoluti fuerunt, confedit Rex in throno alto, itemque triginta sex Lectores, habentes vniuersiusque libri triginta sex conuersa exemplaria, ita vt vnus haberet libri Hebraici exemplar, & vnus ex lectoribus legeret, & alij se continerent, & attenderent, an inueniretur dissensio. Verum mirabile est opus Dei ad hoc, vt cognosceretur, quod illi Viri donum Spiritus sancti habentes consenserunt in deserto, & ubi apposita erat dicitio vel verbum, id ipsum ab omnibus appositum reperit, ubi vero detraxerant, omnes aequaliter detraxisse comperti sunt. Et quae quidem detraxerunt, his non est opus, quae vero non sustulerunt, his opus est. Quo vero manifestum tibi fiat id, quod dictum est, quod mirabiliter iuxta Dei dispositionem & ex consonantia Spiritus sancti concorditer interpretari sunt, & inter se non dissenserunt, exhibeo tibi per longiorem tractationem eidentem de hac re demonstrationem, quo hinc edoctus ac persuasus nostram collaudes orationem. In centesimo quadragesimo Psalmo habetur in Hebraico sic, Adonai elecha Carithi Imael iebbitha acol: quae interpretari potes, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende voci. Vide igitur, quomodo claudum reperitur. At septuaginta duo interpretes addentes hoc, Precationis meae, claudicationem ex versus exemerunt, & interpretati sunt, Domine clamaui ad te, exaudi me, intende voci precationis meae. Et vide, quomodo probe correctus canitur psalmus. Proinde ex breuissimo verbo considera similia, quae vbiq; ab iisdem Interpretibus per additionem apposita sunt. Bene enim verba eiusmodi apposita sunt, ad locutionem & vtilitatem gentium, ad fidem Dei ducendarum, & adepturarum vitae haereditatem ex Diuinis Scripturis veteris ac noui Testamenti. Eodem & vero modo etiam Origenes recte fecit, & de obelo indicauit. vti nam autem & alia sic bene fecisset. Nam sex interpretationes, & Hebraicam scripturam Hebraicis elementis atque ipsis verbis in vna columna composuit, & aliam columnam ex aduerso apposuit, per Graecas quidem literas, Hebraicas vero dictiones, ad intelligentiam eorum, qui non nouerunt Hebraica elementa, quo per Graeca Hebraicae linguae vim cognoscerent. Atque sic in appellatis ab ipso Hexaplis & Octaplis, duas Hebraicas columnas, & sex columnas Interpretum alternatim collocans, magnam vtilitatem cognitionis studiosis exhibuit. Vtinam vero & in operum suorum scriptis non excidisset, & seipsum ac mundum iniuria affecisset, dum male docuit de fide, & plurimas Scripturas male inter-

Librorum Diuinae Scripturae apud Hebraeos ro.

Psalterij li.

finis quibus, 24. librorum, mus finis p. verba sunt f.

Origenis laus.

Hexapla & Octapla.

Limniscus nota.

Sublimis sci nota.

Interpretes sacre scripture.

Aristaeus scriptor. Ptolemaei Philadelphi bibliotheca.

Epistola Ptolemaei ad Iudeos in Hierosolym.

le interpretatus est. Cæterum de obelo rursus repetam narrationem. Diximus, quod obelus hasta dicitur, est autem gladius, ad eandem faciendam paratus. Vbi igitur dictio reperitur apud septuaginta duos posita, quæ in Hebraico non habetur, ea ex obeli nota ipsi dictioni opposita indicatur, quod sublitera est ex genitali loco, aut Scripturæ pavimento, ut quæ non sit in libri loco. Et hæc quidem de Asterisco & obelo recensui. Deinceps etiam de Limnisco & Sublimisco dicendum est. Limniscus igitur sic velut propositum signum habet scriptus: linea est vna in medio duorum punctorum aut notarum posita, ita ut vnus punctus superne sit, alter inferne. Hunc apud Medicos ex naturæ ratione inuentum ac appellatum esse dicunt, ex corporis chiturgia, dum duæ simplices sectiones diducuntur, siue secantur, ita ut inter duas sectiones incisi loci, corpus disparatum ac hians, iuxta vtraque simplices sectiones obeli figuram exhibeat, dum linamentum inditur, hoc est lintecolum detritum, in tenuem ac longam formam confectum, immittitur ex vna sectione, & pertransit in alteram. Quare Limniscus ab ipsis Medicis bene appellatus est, eo quod linamentum, in loci humoribus immersum, velut in unda ac restagnet. Quapropter etiam huius notæ figuram Diuinis Scriptis Origenes apposuit, ut quando ratio alicubi inuenitur in Septuaginta duorum interpretatione dissonantem dictionem, non tamē ex pressam, neque appositam similibus ipsi dictionibus: cognoscat quod ab vno pari aut duobus hæc dictione conuersa est, propter apposita duo puncta. Appellatur autē hæc, simul vtraque, aut similia. Quo vero & hoc tibi clarum sit ac facile perceptu, etiam de hoc dicam. Quum inuenieris velut in septuagesimo Psalmo habetur: *Os meum annuntiabit iustitiam tuam annuntiabit iustitias tuas.* Rursus in septuagesimo primo Psalmo: *Et honorabile nomen eorum coram ipso.* Verum pro hoc præpositum est: Et honorabile nomen eorum in oculis ipsius. Atque sic in multis locis inuenieris, quum nihil sit defectuosum, neque alteratum, sed idem sit diuerse nominatum, ut non sit expressum, sed vtroque modo legatur, id quod per Limniscum indicatum est, quod ab vno pari aut duobus conuersa sit dictione, & apud ipsos reperitur. Et hæc de Limnisco diximus, eodem autem modo & de Sublimisco declarabimus. Sublimiscus itaque, tale est signum: simplex, videlicet linea obeli figuram habens, & subiectum habens punctum, siue notam, vbi igitur inuenieris tale signum, sublimis sci ipsum esse putes. Vim vero hanc habet, vbi enim inuentus fuerit ad dictionem aliquam appositus, indicium est ab vno pari interpretum prolatum esse sermonem, velut vnum punctum indicat: & habet hic se vtroque modo aut eodem similiter dictioni, cui incumbit. Hæc est de asterisco & obelo, limniscoque ac sublimisco ratio, & studiose. Oportet autem nos etiam de ipsorum, de quibus diximus propositio dicere. Vtilis enim fuerit tibi horum cognitio, ex ipso tractatu narrationis de ipsis ostendens, quis, vnde & quando, & cuius generis vnusquisque ipsorum fuit, & quæ fuerit ipsi interpretandi causa, Et primi quidem interpretes eiusdem Diuinæ Scripturæ fuerunt, ex Hebraica lingua in Græcam septuaginta duo Viri, qui eandem primam interpretationem tempore Ptolemaei Philadelphi interpretati sunt, & electi fuerunt de duodecim tribubus Israel, ex singulis tribubus sex viri, velut tradidit Aristaeus in Libro suo. De quibus sane itemque de aliis, hoc est de Aquila & Symnacho ac reliquis, partim superius tractauimus, in asterisco ac obeli mentione, hic vero etiam causas declarabimus. Nam qui post primum Ptolemaum secundum regnavit in Alexandria, Ptolemaus appellatus Philadelphus, studiosus & linguarum, ac doctrinæ amator fuit, qui bibliothecam in eadem vrbe Alexandria construxit, in regione Bruchia appellata, & est hæc pars eiusdem vrbis nunc deserta. Tradidit autem eam eiusdem Bibliothecæ Demetrius Phalareno, mandato dato, ut omnes vbique terrarum libros congregaret. Scripsit item epistolas, & rogauit singulos terræ Reges ac Magistratus, ut ne cunctarentur demittere poetas & scriptores, rhetorūque ac Sophistarum, & Medicorum & medicosophistarum, & historiographorum ac reliquorum librorum. Quum autem res procederet, & libri vndiqueque accumularentur, interrogauit Rex eum, cui bibliothecam commiserat, in quadam die, Quot nam essent libri in bibliothecam collecti. Ille vero Regi respondit, iam quidem, inquit, sunt quinquaginta quatuor milia librorum, & octingenti plus minus. Audimus autem adhuc magnam multitudinem in mundo esse, apud Aethiopes & Indos, Persas que ac Elamitas & Babylonios, Assyrios item ac Chaldaeos & Romanos ac Phoenices, Syrosque ac eos qui in Græcia adhuc nondum Romani appellantur, sed Latini. Sed & apud Hierosolyma in Iudæa sunt libri Diuini Prophetarum, docentes de Deo & mundi creatione, & alia omni vtili doctrina. Si igitur videtur hoc potentia tua & Rex, ut & hos accerfas, scribe Doctoribus in Hierosolymis, & transmittent tibi quo etiam eosdem libros in eadem pietatis tue Bibliotheca reponam. Tunc itaque scribit Rex epistolam hoc modo. Rex Ptolemaus, Iudæis Doctoribus in Hierosolymis multum gaudij, Bibliothecam construxi, & multitudinem librorum, ex singulis gentibus collectam, in ipsa reposui. Quum autem audiuerim, quod etiam apud vos habentur libri prophetarum, de Deo & mundi creatione tractantes, etiam hoc cum aliis conserare concupiscens scripsi, quo hos nobis mittetis. Quod enim honoris gratia, & non ob curiositatem, neque malignitatem, huius rei cupidus sim sed fidei gratia & amoris erga vos hanc petitionem faciam, ex nostra erga vos beneuolentia, si in memoriam reuocaueritis, scietis. Meministis sanè, quod captiuos multos ex patria vestra abductos, & in Aegyptum nostram patriam perductos dimisi, idque cum multis viticiis, & non vulgari cura ipsorum habita, liberos dimisi, sed & percussos ac sauciatos sanos remisit, & nudos indui. Sed & nunc mensam auream præciosissimis lapillis exornatam, ponderis centum talentorum, pro mensa accepta à sancto loco Hierosolymorum dimisi, vnà cum donis & præciosis thesauris reponendis in loco sancto. Horum itaque narrationem feci, quo cognoscatis, quod ex voto ac pietate libros peto. Et epistola quidem demissa est. Ipsi vero accipientes epistolam & dona benignè, valde gauisi sunt, & prædictos iam à me libros, prompte aureis literis Hebraicis transcriptos demiserunt, viginti duos genuinos, septuaginta

ginta vero duos apocryphos. At vero Rex adeptus libros, & legere non potens, quum elementa Hebraica essent, & in Hebraica lingua conscripta, alteram epistolam scribere ad ipsos cogitur, & petere Interpretes, qui possint ipsi libros interpretari in Græcam linguam, per Hebraicam. Habuit autem epistola hæc. Ptolemaus Rex, pietatis doctoribus in Hierosolymis multum gaudij. Theauri oculi, & fontis ob signati, quæ est vtilitas in vtrisque? Sic etiam librorum à vobis ad nos missorum doctrina se habet. Quum enim nos non possimus legere horum literas, nulla erit nobis hinc vtilitas. Verum dignemini Interpretes nobis mittere, exacte eruditos in Græca ac Hebraica lingua. Tunc electis septuaginta duobus Interpretibus, miserunt ipsos Hebræorum Doctores, iuxta formam quæ ali quando fecit Moses, quando ascendit in montem ex Domini præcepto, quum audisset, assume tecum septuaginta viros, & ascende in môtē. Ipse vero propter pacē in tribubus seruandā, ut ne ex aliquibus acciperet quinq; viros, ex alijs sex, & seditionem in tribubus excitaret, excogitauit potius, ut septuaginta duos assumeret, & numerum augetet. Eodem sanè modo, velut dixi, etiam hos miserunt, qui interpretati sunt libros in Pharia appellata insula, quemadmodum supra diximus. Et sic libri in linguam Græcam translati, repositi sunt in prima bibliotheca in Bruchio ædificata. Postea vero etiam altera facta est bibliotheca in Serapio minor priore, quæ & filia ipsius nominata est. In qua repositi sunt aquilæ & Symmachi & Theodotionis ac reliquorum translationes, post ducentesimo ac quinquagesimo annu. Nam post primum Ptolemaum filium Lagi, qui regnavit annos quadraginta, Ptolemaus hic Philadelphus, cuius tempore septuaginta duo Interpretes interpretati sunt, dominatus est annos triginta octo. Post quem Ptolemaus Euergetes annos viginti quatuor. Post quem Ptolemaus Philopator annos viginti vnum. Post quem Ptolemaus Epiphanes annos viginti duos. Deinde Ptolemaus Philopator alius annos triginta quatuor. Postea Ptolemaus Philologus & Euergetes annos viginti nouem. Ptolemaus Soter annos quindecim. Ptolemaus, qui & Alexander, annos duodecim. Ptolemaus, Alexandri frater, qui à matre expulsus est, annos octo. Ptolemaus Dionysius annos triginta vnum. Cleopatra, Ptolemaei filia annos triginta duos, quæ sanè Antonio coniuncta fuit, & ab Octauii Rege superata. Itaque à primo Ptolemao filio Lagi vsque ad Cleopatram, anni sunt trecenti sex. A decimo septimo vero anno Ptolemaei Philadelphi, cuius tempore eodem anno septuaginta duo interpretati sunt vsque ad Cleopatram, anni sunt ducenti quadraginta nouem. Et cessauerunt regnare Lagidæ, à Lago videlicet deducti Ptolemaei, qui equestre in certamen Alexandria constituit, ac Lagion appellauit. Deinde Romanorum Reges regnauerunt, Augustus annos quinquagesimosex, cuius regni anno quadragesimosecundo, Dominus noster IESVS CHRISTVS secundū carnē natus est. Tiberius annos vigintitres, cuius annos decimo octavo CHRISTVS crucifixus est. Caius annos tres, menses nouem, dies vigintinouem, dies vigintinouem. Claudius annos tredecim, menses duos, minus duobus diebus. Nero annos tredecim, menses septem, dies vigintiseptem. Galba menses septem, dies vigintiseptem. Ortho menses tres, dies quinque. Vitellius menses octo, dies duodecim. Vespasianus annos nouem, menses septem, dies duodecim. Titus annos duos, menses duos, dies duos. In hoc tempore facta est desolatio Hierosolymorum post sexagesimum quintum annum crucifixionis CHRISTI, & aliquot dies. Domitianus annos quindecim, & menses quinque. Nerua annum vnum, menses quatuor. Traianus annos decem & nouem. Adrianus annos vigintinum, cuius anno duodecimo Aquila notus fiebat. Ab Augusto igitur vsque ad Adrianum anni centum octoaginta sunt, menses quatuor, minus diebus nouem: ut sint à tempore septuagintaduorum interpretum, vsque ad Aquilam interpretem, siue ad duodecimum Adriani annum, anni quadringenti triginta, menses quatuor. At vero hic Adrianus lesus corpore, vniuersam multitudinem medicorum sub regno suo accersuit, & corporis sui medelam ab ipsis petiuit. Verum illi multo labore insumpto ac nihil efficientes, ab ipso sublannati sunt, ut etiam epistolam contra ipsos scripserit exprobraticam & artem ipsorum culpantem, velut nihil scientem morbi ipsi incumbētis gratia, proficiscitur itaque in Aegyptiorum terram. Oportebat autem ipsum à Romanorum terra ed proficiscentem, has vrbes inuifere, erat enim vir multiscius. Pertransit itaq; Antiochi vrbe, transscendit cauam Syriam, & Phoenicem, & venit in Palestinam, quæ & Iudæa appellatur, post annum quadagesimumseptimum deuastationis Hierosolymorum, & ascendit in Hierosolyma famosam ac celebrem vrbe, quam euertit Titus vespasiani filius secundo regni sui anno: & reperit ciuitatem totam solo adæquatam, & templum Dei conculcatum, exceptis paucis domibus, & Ecclesia Dei, quæ parua erat, eo loco vbi reuer si discipuli quando Saluator assumptus est ab Oliueto, ascenderunt in cenaculum. Illic enim ædificata fuerat, hoc est in parte Sion, quæ à deuastatione relicta erat, & partes domiciliorum circa ipsam Sion, & septem synagogæ, quæ solæ in Sion stabant velut tuguria. Ex quibus vna relicta fuit vsq; ad tempus Maximonæ episcopi, & Constantini regis, velut tentorium in vinea, velut scriptum est. Itaq; animo versat Adrianus extruere vrbe, non tamen templum. Et adeptus Aquilam, hunc prædictum interpretem qui Græcus erat, & socrum ipsius à Sinope Ponti oriundum, constituit ipsum illic operam extruendæ vrbis præfatum. Imposuit autem vrbi proprium suum nomen, & regij nominis appellationem. Sicut enim ipse Aelius Adrianus nominatus erat, sic etiam ciuitatem Aeliam nominauit. Itaque quum Aquila degeret in Hierusalem, & videret discipulos discipulorum ipsorum Apostolorum florescentes fide, & magna signa operantes sanationum & aliorum miraculorum. Erant enim reuer si ab vrbe Pella in Hierusalem, ihericq; docebant. Quum enim vrbs Hierosolymorum capiendae esset, præmoniti fuerunt omnes discipuli ab angelo, ut migrarent ab vrbe funditus perdenda. Hi itaque transfugerunt & habitauerunt in prædicta vrbe Pella vltra Iordanem, quæ ex decem vrbiū numero esse dicitur. At post deuastationem Hierusalē reuersi, velut dixi, multa signa perficiebāt. Aquila igitur

Epistola altera Ptolemaei ad Iudeos.

Ptolemaei reges quoad fuerint.

Romanorum regum anni imperij.

Aquila interpretatio.

Aelia vrbs. Discipuli Apostolorum in Pella fugiunt.

la igitur mente compunctus, Christianismo credidit, & quum petisset progressu temporis signaculū in CHRISTO, id ipsum assequutus est. Quum autem à primo suo habitu non discederet, à credendo videlicet vanæ astrologiæ, quam exacte edoctus erat: sed quotidie positionem nativitatū suarū spectaret: redargutusque à doctoribus & inerepatus eo gratia, se non corrigeret, sed potius contentiose opponeret, & non consentientia confirmaret, fatum videlicet & narrationes de ipso: expulsus est rursus ab Ecclesiâ, velut inutilis ad salutem. Ex quo facto amarulentiam, velut ignominia affectus, mente concepit, & ad emulationem elatus est, & abnegato Christianismo ipsiusque vita, profelytus fit, & circumciditur Iudæus. Atque tunc laborioso studio tradidit seipsum ad discendum Hebræorum linguam, & ipsorum elementa. Vbi vero hanc summe didicisset, interpretatus est non recta ratiocinatione vsus, sed quo aliqua ex receptis libris peruerteret, irruens in Septuaginta duorum interpretationem, ut testimonia de CHRISTO in Scripturis prolata aliter ederet, propter confusionem, quam suam obtemerariam suam excusationem. Atque hoc modo fit secunda huius interpretatio, post numerum tantorum temporum, velut superius scripsimus. Poteram porro dō dilecte, etiam adulteras ab ipso dictiones recenserē, quæ ex interpretatione ipsius ipsum redarguunt. Verum quum iam de horum differentia supra narrauerimus, visum est nobis hæcenus ea sufficere. Cæterum post hunc Aquilam & eius interpretationem, succedit Adriano in regno Antoninus appellatus Pius, & regnat annos viginti duos. Huic succedit Caracallus, qui & Geta, & Marcus Aurelius Verus dicebatur, & regnat annos septem. In ipsius autem temporibus etiam Lucius Aurelius Commodus regnat eisdem septem annos Pertinax autem mensis sex. Seuerus annos octodecim. Huius temporibus Symmachus quidam Samarita ex numero Sapientum apud ipsos, quum non reperisset fidem apud propriam gentem, principatus studio ægroans, & contra propriam tribum indignatus, accedit ad Iudæos ac fit profelytus, & circumciditur secunda circumcissione. Et ne mireris de hoc optime auditor, contingit enim hoc. Qui enim à Iudæis ad Samaritas profugiunt, rursus circumcidentur. Similiter & qui à Samaritis ad Iudæos transfugiunt. At hoc adhuc grauius est, quod etiam à circumcissione præputiati sunt, arte quadam medica, per instrumentum attractorium Spathisterem appellatum, infernam membrorum cuticulam attrahi sinentes, futuramque admittentes, & glutinatoriis circumdatis præputium rursus supraducunt. Habes & testimonium apud sanctum Apostolum, vbi hæc verba hoc modo dicit, *Circumcissus aliquis uocatus est, ne attrahatur ipsi præputium. In præputio aliquis est, ne circumcidatur.* Hanc autem traditionem diabolici inuenti, Esau fratrem Iacob reperisse aiunt, ad abnegationem Dei, & ad delictorem characteris patrum ipsius. Quapropter aiunt Deum dixisse, *Odio habeo ipsum Esau: Iacob uero dilexi.* Hic itaque Symmachus ad peruersionem Interpretationum apud Samaritas, tertiam edidit interpretationem à se conuersam. Post hunc autem mox sequenti progressu temporis, hoc est circa secundum Commodi regnum, qui regnauit post prædictum Commodum Lucium Aurelium, annos tredecim, Theodotus quidam Ponticus, ex sectatoribus Marcionis hæresiarachæ Sinopitæ, insensus & ipse illius hæresis, & ad Iudæismum declinans ac circumcissus, & Hebræorum linguam ipsorumque elementa edoctus, priuatim etiam ipse interpretationem edidit, & pleraque consonanter cum Septuaginta duobus edidit. Habebat enim hic plurima exercitia ex consuetudine Septuaginta duorum. Proinde sit tu ipse o studiose, Iudex huius causæ, apud quos potius ueritas reperietur, apud hos tres Aquilam inquam & Symmachum ac Theodotum, qui non simul fuerunt, sed quisque seorsim, & in tempore ac loco inter se disparati, & non multi, sed tres solum, & non potuerunt inter se consentire? Aut apud Septuaginta duos, qui primi sub vno tempore fuerunt & interpretati sunt, & in triginta sex partes iuxta præceptum regum diuisi fuerunt, & sine mutua inter se collatione, ex Spiritu sancto sub vno consensum totam interpretationem ediderunt, & vbi appositione opus fuit, sermonis gratia concordauerunt, & consonanter inter se consenserunt ac ediderunt, & hoc, quum ignorarent quid quisque per se interpretaretur. Vbi vero rursus verborum reiectione opus fuit, æqualiter reiecerunt, & concinne interpretati sunt, velut omnes simul in vno loco consedisent, & per mutuum collationem interpretati essent. Manifestum profecto est quod in Septuaginta duobus ueritas reperietur. Quare cognitu facile fuerit hoc his, qui ex ueritatis studio expendere uoluerint, quod non solum Interpretes illi fuerunt sed etiam ex parte Prophetæ. Quibus enim non erat opus ad interpretationem, ea omiserunt, quæ sanè postea in suis locis Origenes asteriscis insigniuit. Similiter autem & apposita non detraxit, gnarus quod ipsis magis esset opus, sed cum obelis prout singula reperit, reliquit, indicans solum per obelum, cognitionem lectionis eius loci. At vero per limnicos similiter indicauit eorum, quæ apud quosdam ex Septuaginta duobus Interpretibus simul vtraque inueniuntur, declarationem, quum id raro contingat, ut pauca dictiones non dissimiles sint, sed similes & eandem vim habeant, velut uerbi causa, pro locutus est, dixit aut pro uenerat, uenit. Et hæc quidē de quatuor interpretationibus tibi scripsimus. De qua tamen uero & sexta editione non habeo quod dicam, qui, aut unde fuerint interpretes, nisi hoc solum, quod post persecutionem regis Seueri, quinta inuenta est in dolijs in Hierico occultata, temporibus filii Seueri, qui appellatus fuit Caracallus, & Geta. Etenim cōsequenter ab Antonino Pio tempus eorum qui regnauerunt, hanc successionem habuit. Post Antoninum Pium regnauit Marcus Aurelius Antoninus, qui & Verus, annos decem & nouem. Post hunc Commodus alius regnauit annos tredecim, cuius tempore Theodotum cognitum esse diximus, qui quartam interpretationem edidit. Huic Commodus modo succedit Pertinax, & regnauit mensis sex. Huic succedit Seuerus cum filio suo Antonino, & regnauerunt annos octodecim. Mortuo autem Seuero succedit in principatu Antoninus filius ipsius, qui & Geta, & Caracallus alijs appellatus fuit, & regnauit annos septem. In septimo autem ipsius anno inuenti sunt libri quintæ editionis in dolijs in Hierico occultati cum alijs libris Hebræicis ac Græcis.

Symmachi
interpretatioPræputij
resecti
ratio.Theodoti
omnis editioQuinta
editio.

cis. Caracallo autē succedit Antoninus alius qui regnauit annos quatuor. Post hunc regnauit Alexander filius Mamæ annos tredecim. In medio horum temporum inuenta est sexta editio, & ipsa in dolijs occultata in Nicopoli ad Orientem sita. Post hunc regnauit Maximianus annos tres. Huic succedit Gordianus, & regnauit annos sex. Post hunc regnauit Philippus annos septem. Huic successit Decius, & regnauit annu vnu, mensis tres. In temporibus autem Decii Origenes cognitus siebat, floruitque, à temporibus Decii usque ad Gallū, & Volusianū, atque ultra. Cæterum in persecutione à Decio facta, martyriū subiit Babylas in Antiochia, Fabianus Romæ, Alexander Episcopus Hierosolymorum in Cæsarea. Sed & ipse Origenes multa passus, ad finem martyrii non peruenit. Verū delatus in Cæsareā Stratonis, & conuersatus in Hierosolymis modico tempore, deinde progressus in Tyrū, ad annos viginti octo, velut fama refert, & vitam exercebat, & Scripturas interpretatus est, quando etiā Hexapla, & duas Hebræicorum colūnas ex aduerso inter se conferendas composuit, hexapla nominās libros, velut supra per longū à me dictū est. Quū vero inuenisset quintæ & sextæ editionis libros, eo quem diximus modo, & nō sciret qui essent interpretes ipsorum, quo tempore inuenti essent, vñ ex his editionē consequenter ad priores quatuor adiecit, & quintā appellauit, inscriptione facta per quintā literā quinarium numeri significatricē, atque sic nomen eius declarauit. Eodē modo senarii numerum notam inscribens, ei editioni quæ postea inuenta est, sextæ interpretationis nomen indicauit. Sed & artificiose hoc peregit, id quod aliqui ex studiosis ignorant. Quū enim incidit in hexapla aut octapla quatuor enim sunt Græca, quando Aquilæ & Symmachi, & Septuaginta duorum, & Theodotus interpretationes coniunctæ fuerint, vbi autē quatuor hæc colūnæ duabus Hebræicis adiectæ fuerint, Hexapla appellatur. Si vero etiam quinta ac sexta interpretatio coniunctæ fuerint ad illas consequenter, Octapla uocatur quidē igitur quū in hos libros, velut dixi, incidunt, & inueniunt duos Hebræicos primū positos, post hos vero Aquilæ interpretationē locatā, deinde Symmachi, postea Septuaginta duorum postquā Theodotus locata est, & consequenter quinta & sexta, putat primos interpretatos esse Aquilæ ac Symmachi, ante Septuaginta duos, iuxta ordinem locationis, id quod nō est, sed Origenes sciens Septuaginta duorum editionē exactā esse ac sincerā, ipsam in medio locauit, quo hinc atque hinc positas interpretationes redargueret. Hoc autē solū Origenes utiliter fecit. Quo vero etiam Romanorum regū successionē, velut facere incipimus, non relinquamus, rursus aliorum regū successiones prout quisque regnauit, subiiciemus. Post Gallū & Volusianū præscriptos, qui regnauerunt annos duos, mensis quatuor: regnauit Valerianus & Galienus ad annos duodecim. In nono igitur horum imperii anno, ascendit Manes siue Manichæus à Perside, quando etiam ad Archelaū episcopū Cascharorum Mesopotamiæ dispositionis gratia uenit, & superatus latenter aufugit, & delatus in Diodoridē uicini in uicinia Cascharorum, vbi disputationē aduersus sanctū presbyterū Tryphonē instituisse, perferre ab ipso cōfusus est. Quare & populus lapidibus ipsum obruisset, nisi ab Archelao episcopo liberatū fuisset. Itaque in Perside reflexit, & iussu regis harundine excoriatū est, atque sic uita finiuit. At post Valerianū & Galienū regnauit Claudius uñ uñ, mensis nouē. Huic successit Aurelianus, & regnauit annos quinq, mensis sex. Post hunc regnauit Tacitus mensis sex. Post hunc probus annos sex, mensis quatuor. Post hunc regnauit Carus cum filiis Carino & Numeriano annos duos. Post hunc Diocletianus cum Maximiano & Constantio, annos tredecim. Quorum tempore magna persecutio fuit, quæ duodecim annis durauit. Quū autē cessasset persecutio, regnauit Diocletianus aliu vnum annū, & deposuit regnū, veteranum ac priuatū agens. Maximianus autē fato malo ex oculorum lippitudine laborauit, & in corporis morbum illapsum, priuatus est oculis spontaneo morbo, quo modo martyres affecerat, & sic uita finiuit, relicto Licinio ac Constantio regibus. Quibus uita defunctis, successit Constantinus ille beatus, qui regnauit annis triginta duobus. Et hic mortuus, proprios filios reges reliquit, Constantē, & Constantiū ac Constantiū. Post quos regnauit Iulianus, & Iouinianus, & Valentinianus magnus, & Valens frater eius, & Gratianus filius Valentiniani, & Valentinianus iunior, filius Valentiniani, fratres Gratiani, & Theodosius piensissimus rex, & Arcadius filius eius, & Honorius clarissimus frater eius. Quorum anni usque ad Arcadii consulatū secundū, & Rufini consulatū numerantur quinquaginta septē. In quibus mortuus est Valentinianus iunior, filius Valentiniani Magni, inuentus subitō in palatio stragulatus, ut fama refert Idibus Maii, pridie pentecostes in die sabbati, in ipsa uero die Pentecostes elatus est. Erat autem tūc secundū Aegyptios mensis Pachon dies uigesima prima: iuxta Græcos Artemisii mensis tertia & uigesima: secundū Romanos decimosextimo calend. Iunias. Hæcenus o studiosissime, prædictis cōtēti omnibus, interpretū propositū declarauimus. Deinceps uero o Dei homo, ad reliqua quæ admodū precib⁹ tuis polliciti sumus, mentē conuertemus, de ponderibus & mēsuris ac numeris in diuinis Scripturis tractaturi, unde singula nominata sunt, & qua gratia sic uocata sunt, & unde nomenclaturæ occasione acceperūt, & quæ sit uisus cuiusque horum qualitas, & pondus ac uis. Mensura itaque est Corus habetur in Euangelio Lucæ. Vbi Saluator laudat prudentē dispensatorē, qui debitoribus pro tot coris, sicut in suis ipsorum chirographis tantū transcripserat: & pro tot batis olei, tot fecerat. Nomina enim mēsurarū hæc sunt. Lethæc, Gomor, Batos, Saton, Modius, Cab⁹, Chœnix, Hyphe similaginis, Drax farinæ, Artaba, tres mēsuræ similaginis, tria canapanū chondritarū ex alica. Nebel uini, Collathon. alabastrū uingenti, Cāpsaces aq. cotyla olei, cyathus, metreta uini, metreta olei, Trybliū, Sextarius, Amphora. Aporra, Aporryma, Sabytha. In Ch⁹ siue Cōgius, Stānos aurea in qua repositū erat Māna, Mares, Cypros, Congiariū. Acceptus itaque est Corus ex Hebræica lingua, vbi uocatur Chor, sunt autē modii triginta. Appellationem habet ex argumento collis, Choria enim uocatur collis. Triginta autem modii in collem ac aeruum collecti faciunt onus Cameli. Lethæc autem sicut in osea Propheta scriptū est, Lethæc mercede cōduxit mihi Lethæc ordeī. In exemplaribus uero gomor ordeī habetur, idem sunt. Gomor, C. cim

Sexta
editio.
Origenes
sub Decio
uixit.Hexapla
et octapla
cur dicta.Manichæ⁹
sub Galie
no uixit.Regū Ro.
successio.Corus mē-
sura.

cim enim modij significatur. Lethæ autem appellatone habet secundum Hebræorum linguam, hoc est eleuatio, ex eo quod possint ab adolecente eleuari quindecim modij, & asino imponi. Eadem mensura etiam Gomor vocatur. Sunt autem duo Gomor, magni & parui, magni eiusdem mensuræ est cū lethæ, quindecim modios etiam ipsum complectens, parui vero duodecim batos. Et hoc ex Hebraica lingua deductum est, & est synonymum cū vase in quo oleum excipitur, appellato Bith. Batos enim significat vas in officina olearia. est autem sextariorum quinquaginta, & est mensura officinæ oleariæ. Mnasus autem Medimnus ex Romana, ut puto lingua acceptus est, à voce mediū in eadē lingua. Mnasus itaque, apud Cyprios mensuratur & apud alias gentes, sunt autem decem modij frumēti aut ordei. Estque Modius apud Cyprios sextariorum decem ac septem. Medimnus vero apud ipsos Cyprios diuersus est. Medimnū enim Salaminijs siue Cōstatijs ex quinque modijs habet, Paphijs vero & Siculi ex quatuor cū dimidio modijs ipsum metiuntur. Satu vocatur ex ipsa Hebræa lingua accepta, & multebri genere, plata. Verū in Græca neutro genere proferitur, Satō enim dicitur, & nō Satos. Est autem Modius superplētus, vt plenus quidē fiat Modius, verum per id quod superfluit, quarta modij pars fiat. Appellatur autē Satō iuxta eandē linguā prolātū, assumptio aut eleuatio, eo quod mensurā habitu quodā mensurā accipiat ac leuet. At Modij nomē per multā diligentiā ab Hebræis inuentū est, vigintiduos sextarios complectens, nō aut simpliciter, neque, vt contigit, sed propter multā sinceritatē. Nā Modius iustus, quæadmodū lex dicere solet, iuxta mensurā sanctam mensuratus est. At mensura sancta nihil aliud est, quā vigintiduo opera quæ fecit Deus in sex diebus hebdomadis. Prima enim die fecit superiores cælos, terrā, aquas, ex quibus elementis est & crystal lus, & grādo, & glaciēs, & spūs ministrātes corā ipso, qui sunt hi, Angeli ante faciē, & Angeli glorię, & Angeli ventorū spirantiū, & Angeli nubiu ac caliginū, niuis ac grandinis, & glaciē. Et Angeli vocum, tonitruorum, fulgurum, frigoris, æstus, hyemis, autumnī, veris, ætatis, & omnium spirituiū, creaturam ipsius, quæ sunt in cælo & in terra. Abyssos tum infra terram, tum tenebras ipsius Chaos. Vesperam & noctem, lucem diei & diluculi. Hæc septem opera maxime fecit Deus in prima. In secunda vero firmamentum in medio aquarum: & diuisionem aquarum supra firmamentum, & earum quæ sunt infra firmamentum, in facie totius terræ. Hoc solum fecit Deus secundā die. Quarta vero die maria, flumina, & fontes ac stagna, & semina sementi, germina, ligna fructifera & infrugifera, syl uas. Hæc quatuor opera maxima fecit Deus in tertiā die. Quarta vero Solem, Lunam, stellas, hæc tria magna opera fecit Deus quarta die. Quinta autem cete magna, pisces, & alia reptilia in aquis, volatilia alata. Hæc tria opera magna fecit Deus quinta die. Sexta vero die bestias, pecora, reptilia terræ, hominem. Hæc quatuor magna opera fecit Deus sexta die, & fuerunt omnia in sex diebus facta opera à Deo, vigintiduo, & absoluit Deus omnia in sexta die, quæ in cælis sunt & in terra, in mari in abyssis, in luce & in tenebris, & in omnibus, & requieuit Deus ab omnibus operibus suis in septima die, & benedixit ipsam, ac sanctificauit ipsam, & manifestauit per Angelum Mosi, quod etiam vigintiduo capita sunt ab Adam vsque ad Iacob. Et eligam mihi ipsi ex femine ipsius populū me accipit ab omnibus gentibus. At vero capita de quibus dixit Dominus, hæc sunt. Adam, Seth, Enos, Enoch, Arphaxad, Sala, Cainā, Phalec, Maleleel, Heber, Ragan, Jared, Seruch, Nachor, Mathufala, Thara, Lamech, Noe, Abraam, Isaac, Iacob, Sem. In summa vigintiduarū generationes. Quapropter etiam vigintiduarū sunt apud Hebræos literæ, & ad ipsas numerati sunt etiam libri ipsorum vigintiduo, qui sint vigintiseptem. Verum quoniam quinque duplicantur apud ipsos elementa, vt sint etiam ipsa vigintiseptem, & in vigintiduo contrahuntur, ea gratia etiam libros vigintiseptem existentes, vigintiduos fecerunt. Quorum primus est Breschith, qui vocatur Genesis mundi. Vellestmoth, qui exitus filiorum Israel ex Aegypto. Vajjera, qui Leuiticus. Vaiedaber, qui est Numeri. Ellehadarim, Deus teronomium. Diesu, liber Iesu Naue. Diob, liber Iob. Schopthim, Iudicum. Diaruth, liber Ruth. Saphertehillim. Psalterium. Dibreiamim, primus Paralipomenon. Dibreiamim, secundus Paralipomenon. Semuel, primus Regum. Dadusemuel, secundus Regum. Dmelachim, tertius. Dmelachim, quartus. Dmischle, liber Prouerborum. Decoeleth, Ecclesiastes. Sir hasirim, Canticum canticorum. Dathariafara, duodecim Prophetarū. Desaiu, liber Prophetarū Esaiæ. Dieremieu, Hieremiæ. Diezechel, liber Ezechielis. Didaniel, Danielis liber. Didedra, Esdræ primus. Didedra, Esdræ secundus. Desther, liber Esther. Hi vigintiseptem libri, vigintiduo numerantur, iuxta numerum elementorū, quædoquidem etiam quinque elementa duplicantur, velut supra diximus. Est autem & alius paruus liber, qui vocatur Cinoth, hoc est lamentatio Hieremiæ. Hæc autem Hieremiæ connectitur, & est superfluus liber extra hunc numerū & Hieremiæ adiunctus. Hi vigintiduo numeri, qui vbiq; inueniuntur, & in diuersis speciebus numerantur, & in vigintiduo operibus, quæ fecit Deus in sex diebus creationis mundi, & in viginti generationibus, ab Adam vsque ad Israel: & in vigintiduo elementis literarum, ab Aleph vsque ad Tau: & in vigintiduo libris, à Genesi vsque ad Esther: mensura nobis facti sunt vigintiduo sextariorum, quæ mensura vocatur, apud Hebræos Mode, apud Græcos Modion, propter claritatem. Similiter autem & Aegyptij hanc mensuram vocant, Syri item ac Arabes Modia dicunt, & significat vox ipsa confessionem. Impletus enim modius constituitur, quod plenus est, appellatur autem & Gnomon. At per numerum vigintiduo operum Dei ab initio, & vigintiduarum generationum vsque ad Iacob, & vigintiduo librorum vsque ad Esther, & per vigintiduarum literarum propositum, ex quibus lex Dei nobis exhibita est, & doctrina Dei nobis præexpresla, hoc indicatur: quod ex lege & mysterijs in ipsa c h r i s t v s nobis venturus testimonium accepit, ac reuelatus est, qui vbi venit in Euangelio, impleuit nobis mensuram vitæ per modium, hoc est confessionem, omni ipsum confesso, & qui vitam ab ipso accepit. Quapropter mensuram hanc sanctam Hebræi dicunt, quæ est vigintiduo sextariorū, iuxta relatas rationes. Multæ enim

Batos.
 Mnasus.
 Medimnus.
 Modius.

Saton.

Modius iustus.
 Mensura sancta.

Opera dei sex diebus, vigintiduo.

Vigintiduo capita.

Vigintiduo literæ.
 Vigintiduo libri.

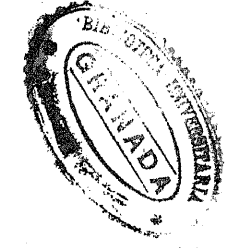
Vigintiduo sextarij in modio.

enim aliæ gentes, aut apposerunt, aut detraxerunt ab hac mensura exacte apud Hebræos numerata. Sed & apud Romanos cōtigit, modij mensuram simili capacitate appellari: quæadmodum apud Hebræos Aleph, admonet puerū vt dicat, ita & apud Græcos Alphin quætere contigit vocari. Vnde mirū etiā alpha ex Hebraica in Græcam translumptū est linguam. Proinde Modius ex Hebraica lingua inuentus est, & à consistendo dictus, velut sæpe dixi, ex ipso vsu facta interpretatione. Nisi enim ipsum plenissime quis impleuerit, nō cōstitetur quod plenus est. Vbi vero repleuerit mensurā ac cōcufferit, tūc cōstitetur, quod plenus est. Cabus vero ex eadē lingua, diuersa mensura est, hoc est quarta pars modij. Chænix autem, & Hyphe, vna mensura est, sed duplici nomine appellatur. est autem duorum sextariorū, & aliquantulæ partis Drax farinæ, hoc est pugillus, hæc mensura nullam curio sitatē requirit, & est oibus manifesta est. Arraba, hæc mensura apud Aegyptios nomen rederit, est autem sextariorū septuagintaduorū. & hæc mensura ex multa diligentia collecta est. Septuagintaduo viri tūc turrim ædificabāt, quando in septuagintaduas linguas ex vna confusi sunt. Vnde & Meropes appellati sunt, propter diuisam vocē. Eandē mensurā habet & Metreta, iuxta mensurā sanctam. Tres mensuræ similitudinibus, quas Abraam angelis præparare Sarā iussit, ex quibus mensuris panē subcinericiū fieri præcepit. Hæc autem mensuræ singulæ gomon capiebāt: Gomon autem erat decima pars magnæ mensuræ, hoc est Artabæ, quæ decima pars est sextariorū septem, & quintæ vnius partis. Tria cana panū chondritarum, vbi confueuerūt tūc reponere Chondritas. Est autem species panis Chōdrites in duo partes conuersus, ex aliqua constans. Nebel vini, est mensura sextariorū centū quinquaginta, saton, sextariorū quinquaginta est. Alabastrū vngenti, vasculū est vitreū capiens libram olei, mensura vero est sextarij dimidij. Alabastrū autem appellatū est propter fragilitatē. Campaces aquæ duodecim sextariorū aquæ mensura est. At Campaces Helię preparatus, quatuor sextariorū mensura est. Coryla dimidiū sextarij est. Appellata est Coryla, ab eo quod Sextarij in duas partes secetur. Cyathus est sexta pars sextarij. Scriptura cyathos Medecoth appellat. At cola siue colatoria instrumenta Masmaroth vocat. Eodē autem noīe ambo vsi sunt, nam & eundē vsū & actionē exhibēt. Trybliū iuxta formā est vas ad intinctus obfionorū paratū, siue paropsis. mensuram vero dimidij sextarij habet. Sextarius Alexandrinus, duarū librarum pondus in oleo habet. Aporryma, apud solos Thebanos mensuratur, dimidiū enim Saitæ est. Verū autem Saites, sextariorū vigintiduo est. Sabitha, Syriaticū nomē est, quod torcularē haustiorum interpretari possis, apud Alcalonitas est sextariorū vigintiduo est. In, quod magnū vocatur, sextariorum octodecim est. At sanctū In, sextariorū nouē. Congius, sextariorū octo est, verū sanctus appellatus Cō Ingius, sextariorū sex, quæ est duodecima pars metretæ. Talentū omnē mensurā, quæ pōderatur, excidit, verū iuxta libræ pondus, est librarū centū vigintiquinq;. Sex minuta talenti, septem assaria sunt. At septē minuta assariorū, centū denarij sunt. Argenteus excusus est ab initio, numisma, hoc autem excusum est. autem Abraam in Chananæā formam eius intulisse. Porro ex partibus centū vigintiquinq; talenti, est libra vna. Libra autem, est duodecim vnciarū. Vncia, habet stateres duos. Stater, dimidiū quidē est vnciæ, habet autem duo didrachma. Siclus qui & quadrans dicitur, quarta pars est vnciæ, dimidiū stateris, habens drachmas duas. Vnciæ enim erāt octo drachmæ. Vocabatur & Holce ipsa drachma. Est & eiusdem ponderis holce cū Siclo, apud eū qui ponderauit per tēporis occasionē capillū Absolonis, quando tōdebatur, habent autem duo didrachma. Siclorū centū vigintiquinq;, hoc est libræ duas & dimidiā. Obolus, & ipse in argento excusus erat. mensuram autem siue pōdus etiam hic vnciæ habebat, nō ex argento factus, sed e ferro. Erat autem & alius obolus ex argēto percussus, qui numisma erat, quod tenuissimū fuit, nēpe octogesima pars vnciæ. Dicit enim in Leuitico, Didrachmō autem, sunt viginti oboli. Quod autem quarta vnciæ est didrachmon, iam docuimus. Aereoli, siue Chalci: hos Aegyptij inuenerūt, sunt autem argentei excusi. Quapropter & apud Alexandrinōs vocantur argentea, ærea. Est autem Aereolus pondere, octaua pars vnciæ, quæadmodū drachma. Mina, Latinis Mina, in Hebraica lingua Mneme vocatur. Italica Mina, quadraginta staterorū est, hoc est vnciarum viginti, id est libræ vnius & duarū tertiariū partiu libræ. Argenteorū autem multæ formæ, pro tēporis occasione excusæ sunt. At Nummus excusus est à Numa rege quodam Romanorum. Dichryson autem vocabant veteres didrachmū argenti. At Argentum hoc, est quod Romani Miliarefium vocant, hoc est militare donum. Dichryson autem etiam hoc argentum erat, quod postea adulterinū vocatum est, ex causa quod sublatu esset rex eius temporis, & electus esset eius character siue imago ex dichryso, quæ in ipsa ferebatur. Ex eo enim tempore vbi inuentum fuisset dichryson, sublato regis imaginem ferens, adulterinum nominabatur, siue reprobum. Pholes quod & Talantium vocatur, duplex est, ex duobus argenti compositum, & sunt ducenti octo denarij. Et Pholes duo minuta iuxta denarissimum, sed nō iuxta Argentissimum. Mares, mensura est apud Ponticos duarum hydtiarum. Hydtia autem ipsi decem sextariorum est, vt sit Mares viginti sextariorum Alexandrinorum. Cypros apud eosdem Ponticos, mensura est siccarum frugum modij duo, quæ mensura dicitur esse apud ipsos chænicum quinque. Chænix autem apud ipsos sextariorū quinq; est, vt sit cypros sextariorū vigintiquinq;. Nā magnus apud ipsos modius, sextariorū vigintiquatuor est. Collathō est apud Syrios dimidiū liquidū sati, est autem sextariorū vigintiquinq;. Cōgiariū mensura est liquidorum, & ipsa apud Hebræos sic profertur. Hæc mensura est in Chronicis Eusebij, & alijs Chronographis idicata, prout quisque, eius tēporis regū per ambitionem populo Romano exhilarando largitus est. interpretari potes coniunctum aut contortū.

Aleph di-
 scere si-
 gnificat.
 Alpha in-
 vestigare
 significat.
 Cabus.
 Chænix
 idem quod
 hyphe.
 Drax.
 Artabæ.
 Metretæ.
 Gomon.
 Tria cana
 Nebeluni
 Saton.
 Alabastrū
 Campaces.
 Coryla.
 Cyathus.
 Tryblum
 Sextarius
 Aporryma
 Saites.
 Sabitha.
 Congius.
 Talentū.
 Argenteus.
 Libra.
 Vncia.
 Stater.
 Didrach-
 mon.
 Siclus.
 Quadrans.
 Drachma.
 Holce.
 Obolus.
 Aereoli.
 Mina.
 Nummus.
 Dichryso.
 Miliarefium
 Pholes.
 Mares.
 Hydtia.
 Cypros.
 Collathon
 Cōgiariū

Finis operum D. Epiphaniij Episcopi Constantiæ Cypri, Iano
 Cornario Medico Physico Interprete.

C 2

TVMVLTVARIE VERSA.

Polemarchicum, id est imperatoriam.

EPIPHANIVS Vlpiani Sophista, natione Petrus, quum in patria tum Athenis disciplinas & ingenij cultus docuit. Scripsit de communicatione & discordia statum, progymnasmatum, hoc est praexercitamenta, praeterea Declamationes, Tribunitias item, necnon & Polemarchicum, Orationes demonstratiui generis, miscellaneas denique quasdam speculationes. Epiphanius alius (nempe hic noster) Salaminis prius, dein Constantiae, quae in Cypri est, Episcopus, in lumen orationes aliquot aduersus omnes Haereticos adidit, quae panaria nuncupauit, alia item non pauca, quae ab eruditiorum gratia, ab illiteratis ob uerba leguntur, natu admodum grandis superis concepit ab oris.

Fuit quoque Epiphanius Praeful Selybriae, Olybriae, qui aduersus imaginum concrematores commentarium contradictorium impendit frugiferum conscripsit.

DIVI EPIPHANII EPISCOPI CYPRI HISTORIA DE PROPHE TARVM VITA ET INTERITV, ALBANO TORINO interprete.

NATHAN PROPHE TAE VITA & interitus.

NATHAN eiusdem ferè temporibus, quibus Dauid in lucem editus, propheta, è tribu & profapia Thock, popularis autem urbis Galilae Gabath, lege Domini Dauidem instituit. Praesciebat autem Nathan ille propheta, quod rex Dauid in Bersabeae ardore plus aequo transgrederetur: curriculo igitur, Gabath relicta, Hierosolymam contendit, quo eundem à tanto facinore regem abstraheret. Sed ecce impedimento fuit Beliar illi, Nam quum exanimem cum in itinere, tanudum, quam ex matre reperisset, tantisper cunctatus est, quoad terrae madaerent indignis admodum modis corpus hominis ab animalibus brutis ac beluis dilaniaretur. Eadem tum nocte Nathan agnoscebat, quod Dauid rex flagitium sese planè indignum iam pridem designauerat. Quare merens, magnaque lamentatione reuertitur Gabath repetit. Vbi vero vias Bersabeae maritus à Dauide peremptus est, legauit Deus ad eum Nathan, vt grauitur regem, de piaculo, corripere & castigare. Tunc Demum Dauid in sese descendens, ingenti formidine perculsus, Dominum vehementius sperauit, quod illi nunc manifeste perpetratum scelus displicere animaduertent. Sentiebatque Dauid rex, spiritu Dei sancto Nathan afflatum esse prophetam. Honorabat itaque & venerabatur hominem, tanquam numen aut sanctum Dei. Ipse vero Propheta senio confectus decessit, & in Gabath suo tumulatus est agro.

Carthago, quae fuit in hys duobus senis cupit, & via magistra, a no fuit in imi ipsi in reuini de illo magni quater leg. erat curandus.

ACHIAE SELONITAE quum uita tum obitus.

ACHIAS vero Selonites è Selom oriundus, ex tribu habebatur Iuda, priscum ubi contueri illud erat arcae tabernaculum, ex Armethem, Heli sacerdotis oppido. Hic est ille Propheta, qui super Solomone, Dauidis filio loquutus est, quod futurus esset aliquando Dei aduersarius. Quique increpauit Hieroboam, quod suscepto olim principatu dolo & fraudulenter foret acturus cum Domino: visum nanque suis apparuit oculis, Par boum pessundare populum inque sacerdotes impetum facere, videbatur. Caeterum vaticinatus est Solomoni, futurum vt muliebre genus alienaret ipsum à Domino. Item ingenue dixit ad Hieroboam: Te par buccularum auertet olim à Domino, et erit in seruitutem tua propago. Vitam porro Achias in mortem commutauit, & haud procul à quercu ca, quae in Selom exiit, postremum honorem & monumentum sortitus est.

IOAM PROPHE TAE VITA & mors.

IOAM Propheta oriundus è Samaria, confusus in via aleone, factus est functus. Is est ille qui Hieroboam, propter aureas, quas erexit iuuēcas, corripuit, quique eiusdem hostias sacrificiumque è medio sustulit & abrogauit. Quum autem ob hoc Hieroboam eum pullare conaretur, sublata in Prophe tam dextera, confestim arida eius facta est manus. Post hæc Ioam Propheta, falsus propheta imposuit. Nam quum esse panem tum vndam potare impulerat, & egredientem pessum dedit & contudit eum (in quem inciderat) leo, afinam autem suam nulla affecit iniuria. Solo autè redditus est in Bether iuxta pseudopphetam. Quum vero paucis post diebus animam pseudo quoque propheta ageret, iurauit sacerdotibus quod vnà cum Ioam propheta sepeliri affectaret, eo quod illi verba dedisset, & in resurrectione iusticia ab vnoquoque exigatur. Ita vterque in eodem sunt monumento conditi.

AZARIAE PROPHE TAE uita & obitus.

AZARIAS Propheta domo quidem & genere de Syn phata fuit. Is est qui precibus suis auertit captiuitatem quam Iuda machinabatur in Hierusalem. Caeterum super aduētū Domini vaticinatus est haud pauca. Obdormiuit in Domino, & in patria sua humatus est.

HELIAE PROPHE TAE uita & obitus.

HELIAS propheta ex Thesbis exiit, è continente Arabum, de Tribu Aaron Leuita: mora batur autem in Galaad, quoniam Tesbis erant edes sacerdotibus consecratae, ac destinatae. Quae quum enteretur parens eius, eiusmodi Sobac patri visio apparuit. Viri niuem quandam praeferentes habitum, pulionem salutabant, matris quae vberibus in ignem euellebant, quin & flammam ignis cibi loco ministrabant. Profectus est itaque genitor in Hierusalem, visaque ad sacerdotes retulit. Respondit autem illi Chrematismus (hoc est oraculum siue responso) Caue manifestum facias. Erit quippe lumen filij huius domicilium, sermoque eius demonstratio ac sententia, & iudicabit Israel quum in igne tum romphea. Hic est ille Helias qui ter ignem è caelo deduxit, quique imbrem sua lingua gessit, mortuos item suscitauit, & in caeli deniq; nimbo, seu turbine ignis assumptus est.

HELISSAEI PROPHE TAE uita & interitus.

HELISSAEVS propheta erat ex Abelmuth, de solo rubim, quo super huiusmodi contigit miracula: Quod simulatq; satus est in Galgalis, Bos illa aurea in Selom, clamore tam acuto vociferata est, vt auribus acciperetur Hierosolymis. Exposuit tunc prodigium sacerdos. Hæc, iquit argumento sunt, prophetam hodie in lucem esse editum, qui comminet sculptilia, & confringet & euertert conflabilia. Prodigia porro innumera deus per manum Helissae designauit. Caeterum carnis debitum soluens, in Sebastopoli Samariae supremo honore effectus est. Vaticinatus est autem de aduentu Christi: & aquas in Hiericho steriles, quae amare sunt admodum, medendo dulcorauit, addens: Hæc inquit dominus, sanabo aquas istas: cõfestimq; sanate sunt, in hanc lucem vsque hodiernam. Quin & exanimatis etiam vitam restituit. Leprosum item Neeman Syrum à lepra vindicauit. Gieze contra puerum eius leprosum reddidit. Et vbi iam efflasset animam, extinctum tanquam ab Orco reuocauit.

ESAIAE PROPHE TAE uita & interitus.

ESAIAS propheta quidè in Hierusalem de tribu Iuda ortus est, sub Manasse vero rege Iuda secus in duas partes, occubuit. Tumulatus est sub quercu Rogel iuxta transitum aquarum, quas olim Ezechias rex obstruxerat, quum eas vndas peruias efficeret. Fontè quippe deus Seloam causa prophetae absoluit, quod priusquam moretur, pusillum precatus est, vt vndas illic effluere dignaretur. Et cõfestim demisit illi caelitus aquam viuente, vnde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod, si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque rege, antequam stagnum piscinasq; fabricasset, precibus Esiae effectum, vt exigua limpha scaturiret, quod populus in obsidione hostium teneretur, & ne ipsa periret vndis destituta ciuitas. Milites igitur perstrutabatur vndique vbi nam sedare sitim daretur, ignorabant etenim. Vrbe quippe iam portiti, obfidebant seloam: quandomq; itaque indigetes Iudaei aquatum venerant, scaturiebat eis vnda & aquabant: exterarum vero nationu homines reperire nesciebant, latex nanque aufugiebat. Eoque ad hodiernu vsq; diem eruatur clanculè, quo significet mysterium. Caeteru quandoquidè Esiae prophetae istuc acceptum referunt, in perenè eius rei memoria, populus accusate prophetae istuc solo reddidit cum gloria, & honorifice, vt per eiusdem intercessionem in consummatione vsque seculi, aquae eiusmodi fructus impetretur, cui scilicet vsus referebant acceptu. Extat autè monumentu Esiae finitimū sepulture principum, post sepulchra sacerdotum: versus Nothum partemque Meridionalem. Solomon enim Hierosolymam constructus, regum excitaui Mausolea, pro vt illa Dauid descriperat. Exiit autem Orientem versus Sion, quae introitum à Gabaoth possidet, quaeq; ab oppido viginti distat stadijs. Foueam praeterea fecit illic incomprehensibilem, magne etiam dum parti mortalium incompetam.

HIJEREMIAE PROPHE TAE uita & interitus.

HIJEREMIAS propheta Anathothides apud Taphnas in Aegypto à plebe lapidibus obrutus occubuit. Iacet vero in eo loco sepultus, quo dudū Pharaon rex habitauerat: quoniam Aegyptij postea magna cum religione colebat, vbi pluribus se officijs ab illo adiuuari cognouerunt. Aspidem enim & vndaru beluæ (quas Nephod appellat Aegyptij, Graec vero τὰς κροκόδλους) eos interimētes postulationis Hieremiae beneficio ex illis finibus sunt profligati, nec tam aspidem furor quam ex flumine ratione pari bestiarum insidiae. Quiq; vel hodie adhuc fideles cõperiuntur, eodem in loco supplicare cõsuerunt, & sumpto puluere mortuiculis aspidu medentur: feræ quoq; aquatiles hinc fugā dederunt. Idem propheta sacerdotibus Aegypti notā exhibuit dicens: Oportere olim cuncta eoru simulacra concidere, Simul vndiq; manufacta praecipitari, vbi Aegyptu ascendit cum suo infante virgo enixa, deo equidem perquam amena, id quod tandem vsu venit illis. Hic est ille propheta qui ante mutationem templi arculam apprehendit, quaeque fuere in ea singula, & curauit ea absorberi in saxu. Et loquutus est sacerdotibus plebis, & quicunq; aderant, maioribus: Profectus dominus è Sina in caelos, sed reuertetur in maiestate & virtute diuina. Et hoc aduentus ipsius indicium erit, Quando gentes vniuersae ligno supplicabunt. Addidit praeterea, Arcam hanc nec quisquam referabit vnquam, neque sacerdotu neque prophetaru, excepto Mose electo dei. Tabulas quas continet ipsa, nullus explicabit, praeter Aaron. Caeterum in resurrectione primum arca resurget, & prodibit è saxo, inque Sina monte locabitur: & omnes sancti ad eam confluent, vt illic suscipiant dominum, & fugent inimicum seu aduersarium, qui perdere illos affectabat. Tunc saxum sigillauit digito, inscribens nomen domini, & factus est typus instar sculpturae ferri, & nubes petram cooperuit, & cum sanè locum vix quisquam nouerit. Quin ne nomen quidem vsque in hunc diem & vsq; in cõsummatione seculi datur legere. Lapis deinceps ille habetur in solitudine, vbi primitus fabricata est arca, in medio montu in quibus

Miraculum autem hoc bos in aeternum et verbum.

Syloe natus.

Synulacra ad septuagesimum in impressionem comm. Archa testam. tabulae abscor. ueromina.

in quibus iacent Moses & Aaron sepulti, in noctibus porrò nubecula nitet modo ignis eodem loci. Pro typo qui erat ab initio, quoniam minime gentium cessabit maiestas dei à lege eius.

EZECHIELIS PROPHETAE
vita & interitus.

EZECHIEL propheta è terra garera de filijs Pontificum genus duxisse asseritur. Fato functus est tempore captiuitatis in regione Chaldaeorum. Plurima ille super reuersione populi prophetauit, deq; reditu filiorum Israel, necnon & de aduentu domini. Occidit autè illud dux populi, quum vnà secum incola foret in Babylone, iugillatus ab eo de cultibus idolorum. Quare in agro Maur funerauerit eum in monumento gem & Arphaxad progenitorum Abraham. Et sepultura isthac ad nostra vsq; tempora specus est duplex. Etenim Abraham excitauit ad huius instar, saræ coniugis suæ monumentum in Chebron. Quod quia defossum sit atq; latens duplex perhibetur è planicie & in terra tabulatum pertraq; suspensum. Iste quidè propheta populo obiecit prodigiū, quum precatus esset ad amnè Chobar, quod videlicet quum deficeret vnde fluminis eius, salcè desolationis sperare deberent in sinibus terræ, & quando exundaret fluius ille, id signum esse reditus in Hierusalem, & contigit illud. Etenim in terra Spyriorum vir pius ille sepultus iacet. Multiq; ad monumentum eius confluunt ad precationem & obsequium. Sanè quando tanta eo frequentia vna ad monumentum eius conueniunt, formidant Chaldaei ac metuunt ne illum auferant, quapropter egredientem comitantur & deducunt. Effecit vero propheta cõsistere hic fluminis vndas, quo terga darent filij Israel trans ripam. Cæterum Chaldaeorum aliquot audaciores populum ponè persequi tentabāt, qui quidem ad vnum omnes submersi sunt. Iste quoque propheta spontinis orationibus filijs Israel vberimum piscium impetrauit comestum, vt qui inedia tantum non perissent, piscium esu reficerentur. Plurimis etiā illorum qui aera vitali iam vesci defierant, vitam recuperavit. Is est quoq; vates ille qui plebe iam depressa ac pessundata ab hostibus, stetit contra faciem ducum illorum, & confundebat eos portens & miraculis, ita vt milites territi manum tollerent de tabula. Tunc populo suo Ezechiel dixit: propterea quod parū cõuenit inter vos, spes vestra interijt. Nunc in prodigijs per ossa mortuorum fecit illos, quoniam est spes Israel quum præsentè, tū ætate futura. Hic est in quâ propheta qui quanq; esset in regione Chaldaeorum, pleraq; tamè populo, quæcūq; in Hierosolymis inq; tēplo fiebant, aperuit. Iste quoq; propheta eduxit eos è sinibus Chaldaeorum & reduxit in Hierusalè ad redargutionè impiorum & infidelium. Hic Ezechiel per Mosen cõtemplatus est sitū tēpli, murumq; eius speciosum, prout locutus est etiā Daniel vt olim conderetur. Hic in Babylone iudicauit tribum Dan & Gad, quod impie egissent aduersus dominum, persequando eos qui legi fidem suam suam astrinxerāt. Obrulit autem illis insigne prodigium siue ostentum: quoniam angues deuorauerunt infantes eorum, & omnia iumenta ipsorum. Prædixitq; quod culpa eorum nequeat populus regredi Hierosolymam. Quin in Media permaneret quoad respicerent, & in viam, quod aiunt, redirent. Erat sanè vnus illorum qui eum interemit, oppositum enim erat illi, vsque in diem obitus sui.

VITA ET OBITVS

Danielis Propheta.

DANIEL propheta è tribu quidè fuerat iuda, genere patritius, optimatū ve regie administrationis filius, adhuc admodum infans pusto è Iudæa in Babylona perductus est. Prognatus autè in Bethebero superiore nõ porrò ab Hierosolymis. Et ea semper fuit vir ille modestia ac probitate, vt eunuchū putarent eum esse Iudæi. Magno moerore eiulauit vrbem Hierosolymā, ita porrò à cunabulis Genio nihil indulsit, vt ab omne genus cupidijis facile temperarit. Vir idea quidem, siue aspectu aridissimus, atqui in fauore domini perquam speciosus. Plurimas fudit preces pro rege Nabuchodonosor, quum factus esset brutum ac pecus siue iumentū, quo non perderetur. Præferbat enim anteriore parte, pariter & capite bouem, pedibus vero & posterioribus leonem. His quippe optima spes eorum pleriq; omnes in iuuentute sunt præditi, vt instar bouis de iugo nascantur Beliar voluptatis desideriorum gratia. Deinde bestie tandem fiunt, nempe prædones, vastatores, percussiores. Cognouit itaque Daniel vir sanctus, quod (more bouis) sceno vinceretur, & destinatus est illi inhumana naturæ cibis. Quocirca Nabuchodonosor à flagello sibi hoc misso, retinens etiamdum in corde suo humanū sensum, ingenti luctu percussus eiulauit, supplicabatq; deo diesq; noctesq; quadrages, implorans Beemon, quod est, deum Israel, præstò nanque erat illi spiritus Satan, & celabat eum quod natus fuerat homo. Linguaque eius ligata hæserat, ne verba faceret, & vox bruti dedicata est ei. Et reddita sunt perinde ac caro à continuo eiulatu: plerique vero summi magistratus simul & ciues visum eum vrbem egrediebantur. Solus Daniel illum visere detrectabat. Proinde vbi Nabuchodonosor transformatus est, assidue precationibus vacabat nomine eius, Dixitque fore vt iterum hominis formam indueret, principatus que sui gubernacula resumat. Neque quisquam Danielo fidem habere ambigebat. Septem porrò annos quæ illi septem tempora Daniel prædixit, supplicationibus ipse suis super eo ad dominum in totidem menses commutauit. Mysterium certe septem temporum super illo consummatum est, quod mediator septem restituit. Si itaque annos & toridem menses superplex precatus est dominum deum, & confessus est impietatem suam, & à remissione sceleris sui, principatum ille deus restituit. Ex eo igitur tempore neque carnibus vesci, neque temeto potari vnquam voluit, confitens vsque Deo, eo quod Daniel sibi mandauit, in leguminibus viridibus ve aut irriguis dominum posse propitiari. Proinde Nabuchodonosor indidit prophetæ appellatorem Baltasar, iuxta nomenclaturam vnigeniti filij sui. Volebat ad hæc Danielelem cohæredem constituere pignoribus suis. At prius ille vir inquit, Arbitrare me maiorum hæreditatem repudiare, & non

me donosa
uagrio ciu
suy comorano
afigum mup
an perit
vatis vobis illi
posterea le

non circumcisorum hæreditati adherere? Designauit complura præterea inter reges Persarum miracula, quæ hoccine quidem volumine annotata non sunt. Cæterum in libro Danielis prodita scriptis comperiuntur. Ille propheta in celsis montibus Babylonis monstrum annunciauit & exhibuit, diceas: Vbi cernitis montem ex parte Boreæ fumo denigratum, pro foribus Babylonis terminus imminebit. Quando vero isthunc flagrantem igne videbitis, aderit totius orbis terrarum finis. Sed quum ad meridiem mons aquas propelleret, remeabit populus in patriam solum. Et condetur Hierusalem latè campoque capaciore, perinde atque factum est etiam per Iesum pontificem pariter & Zorobabel natum Salathiel. Quod si denique mons iste cruentus sanguine manat, stragem portendit ipsius Beliar in vniuerso terrarum orbe. Aderit autem Dominus humana natura indutus. Tunc igitur Babylone ex hac vita discessit Daniel vir sanctus in pace. Et humatus est honoribus magnis, in augusta cauerna. Extat monumentum ipsius vsque ad hoc seculum nostrum lippis & tonforibus notum in Babylone.

OSEE PROPHETAE

vita & interitus.

OSEE Propheta filius Beeri, & in Belomoth de profapia tribuue Isachar progenitus, signum de dit & prodigium, Dominum scilicet venturum cœlitus in terram: cæterum hæc fore notam seu coniecturam aduentus eius, si quercus illa in Selom findatur à seipia in portiones bis senas, & fierent totidem quercus, & accidit ita. Cæterum de fornicatione & stupro gentis suæ vaticinatus est haud parum. Vitam quum posuisset in pace, propria terra humatus est.

Signu aduentus
ab osee 225. f. 14

AMOS PROPHETAE

vita & obitus.

AMOS porrò Propheta è Thecue de terra Zabulon oriundus, parens fuit Elaiæ propheta. Ab Amasia autem sacerdote Bethel iugiter vapulans, insidijs & conuicijs notatus est. Postremo vero filius Amasie eum clauo seu fuste feriendo secundum tempora, occidit, quod ipsum super insidijs duarum buccularum ex auro, iugillasset. Cæterum adhuc spirans in patriam terram profectus, & inibi fato functus, cum maioribus suis vnà sepultus est.

Quum tenet
rombo. m
bulo proph
f. 14

MICHEAE PROPHETAE

vita & interitus.

MICHEAS Marathides, propheta de tribu Ephraim oriundus. Quum plurima designasset regi Achaab regi Iuda, ab eiusdem filio, cui nomen Ioam, præcipitatus, occubuit: eo quod de iniquitatibus suis, progenitorumque suorum, quas perpetrauerant, redarguisset. Is mortis carce re liberatus, in Marathi propria terra desolatus ac solitarius sarcophagum fortitus est, iuxta Polyandrum. Est quidem monumentum ipsius vsque ad hodiernum tempus nobilissimum.

IOHELIS PROPHETAE

vita & interitus.

IOHEL porrò propheta ex agro Bethor, de terra Rubin oriundus, permulta quoque super Hierusalem prophetauit, & de consumptione gentium. Hic quoque animam ebulliit ac desit viuere. Estque cum honore & gloria humatus in Bethor.

ABDIY PROPHETAE

vita & obitus.

ABDIY propheta oriundus erat & Sichen, agroque Leththachamar. Hic est vates iste qui iter semicenturionè egit, cuiq; pepercit Helias Thesbites. Descendit vt cõueniret regem: post hæc vero regie ordinationis desertor adhæsit diuinatori Helia, & factus est discipulus ei, cuius gratia plurima sustinens, seruatus est. Suum autem diem obiciens ille, in agro Beththachamar cum patri- bus suis capulum obtinuit.

IONE PROPHETAE

vita & interitus.

IONAS Propheta, patria fuit ex terra Cariatamaum haud porrò ab Azoto vrbe Græcorum mari vicina. Ea ætate Helias Propheta redargebat Achaab principem Samariæ. Is vbi vulimã super terram vocasset, corripuit se in solitudine, vbi à coruis altus, de torrentis vnda sitim sedauit, & quãdo torrens exaruit, esuriebat, migravitq; in Seraphtha Sidoniæ ad fœminam tenuem quandam viduam, genitricem Ionæ, ingressusq; est ædes ipsius. Mulier autem nihil reliqui fecit in his quæ ei mandauit. Manducauit etiam, & benedixit tam in frumento, quam in oleo. Et commorat⁹ est cum ea. Nã eum incircumcisus cõsuetudine habere nequibat. Quum autè post hæc filius viduæ ei⁹ fato funct⁹ esset Ionas resuscitauit eum deus per Heliam, restituit que ipsum iuuenem suæ genitrici, viuentem propter hospitalitatem. Vbi igitur ad iustam prouectus esset ætatem Ionas, ablegatus est in Niniue ad Assyrios: quumque studeret effugere dominum, absorptus est à ceto in itinere, profecturus in Tharfos. Egredius verò rursus Balænam, prædicauit in Niniue. Tum respuere Niniuitæ coram deo, & redliderunt deum sibi propiciū. Moerore autem affectus Ionas natale solum repetit, neque domi permanendum ducebat, verum assumpta parente sua in Sur peregrinatus est, regionem alienigenarum, Inquit enim, ne fortè exproberetur, vanam existerere meam prophetiam contra Niniue. Quum frequentaret itaq; terram Saar, vita ibidem functus in specu Cenesæ Iudicis humatus est. Prophetauit autè vates ille, quod vbi conspiceretur olim in Hierusalem innumeras gentes ab occasu, tunc radicitus popularetur ea ciuitas, & euerteretur funditus.

Jonas filio
Ioue sagax
more apu
helias co ma

NAVM verò propheta natus erat ab Elcefi trans Iordanem fluvium, versus Begabar, de tribu Simeon. Hic est propheta ille qui post Ionam ostentum dedit super Niniue, quod ab aquis dulcibus, igneque terreno olim vastaretur, id quod tãdem factum est & contigit. Quippe eam ex terræ motu igne vndique ambiente, mox etiam aqua de Heremo super veniens, sublimiores etiã omnis vrbis locos seu partes occupavit. Expiravit verò Naum animam in pace, & in Begabar sedibus ille suis placidis in morte quiescit.

Abacuk Propheta uita & interitus.

ABACUK propheta ex agro Bexzochar è tribu Simeon oriundus. Quum ante expugnationem prospiceret captiuitatem Hierosolymæ, tam, vt qui maximè luxit, quum super ciuitatem, tum super populum eius. Appropinquante autè Nabuchodonosor Hierosolymis, vt dissiparet eas, fugam dedit ille in Ostracinam, & manebat illheic incola in terra Ismael. Ast vbi Chaldaei Hierosolymis solucentes, remearent in patriam suam, cum exuuijs atque captiuis, & reliquiæ vrbis Hierosolymæ in Aegyptum descenderent, Antistes ille reuersus in patriam, ministravit messoribus sui agelli, seminauerat enim ordea. Cæterum statim vt esculenta præparauerat, vaticinatus est suis, dicens: Proficiscar ipse in longinquam terram, & reuertar ocyus: veruntamen si cunctauero diutius, apponite nostris messoribus quod manducent. Et translatus repente in Babylonem, exhibuit prædium Danieli, qui erat in cauea cum leonibus. Deinde egressus astitit messoribus dum iam cœnarent, neque communicauit cuiquam vel tantillum de eo quod contigerat. Annunciauit præterea Abacuk paucis post diebus postliminio ex Babylone Hierosolymam populum remeaturum. Obiecit porro ostentum ijs qui Iudeam habitant, Quod scilicet visuri essent in templo grande lumen lucide micans, & ita contemplaretur gloriam dei. Prædixit item de consummatione templi, quod à populo occidentali foret deuastatio eius Hierosolymis, Tum carbafus, inquit, Dair in duas findetur particulas. Geminarum item columnarum capitella seu epistelia è medio auferetur. Neque quisquã cognouerit, vbi sint, quoue peruenerint: sed in desertum inferentur ab angelis, vbi nuper compactum erat martyrij tabernaculum. Et in illis cognosceret in consummatione Dominus, quod illuminabunt persecutos à serpente tanquam ab initio. Et seruabit eos Dominus ab umbra mortis, eruntque in tabernaculo sancto. Hic propheta de aduentu Domini non pauca vaticinatus est, atque ante biennium quã populus à Babylone rediisset, mors prophetam occupauit, & magnis honoribus in agro suo sepultus est.

Sophonia Propheta uita & interitus.

SOPHONIAS quidem propheta Sarabathides, siue à mote Sarabatha, è tribu ac profapia erat Symeon. Is quoque de Hierosolyma ciuitate prophetauit, Nempe quod multò foret satius si in longum, latumque edificaretur. Super consummatione etiam gentium, necnon & super confusione impiorum. Deque aduentu Domini. Vitam morte commutauit in Apocalypsi Domini, & solitarius in aruo suo funeratus est.

Aggaei Propheta uita & interitus.

AGGAEVS propheta, etiam dum iuuenis admodum, ex Babylone profectus est Hierosolymam & ingenuè de reditione populi vaticinatus est. Et oculis, structuram templi Hierusalem, hauit. Idem ibidem omnium primus cecinit alleluia, quod est laudibus efferemus viuentem deũ. Amen, quod, fiat, fiat, interpretatur. Eodem igitur loci discessit, & humo, prope sacerdotes, cum honore & gloria conditus est. Proinde etiam dum hodie psallimus. Alleluia, qui hymnus Aggaei & Zachariæ perhibetur.

Zacharie Propheta quum uita tum interitus.

ZACHARIAS propheta, natus Barachia, è terra Chaltæorum soluit, & inter proficiscendum per multa populo vaticinatus est, demonstrationis causa, siue ad ostentationem. Plurima quoque designauit miracula. Hic est qui in os annunciauit Iosedeck, Nascetur ex te filius, qui sacris initiatus Hierosolymis sacrificabit Domino. Hic etiam benedixit Salathiel in filio, dicens: Procreabit filium, & indet nomen illi Zorobabel. De Cyro quoque rege Persarum zacharias ostentum dedit, idque ad victoriam. Signum item super Cræso Lydorum Tyranno obiecit: necnon & super rege Medorum Astyage. Deque publico ministerio, quod Cyrus rex designaturus esset Hierosolymis, vaticinatus est, laudibusque euexit illum, nec vulgariter benedixit. De vaticinio porro, quam prophetiam vocant, proprio in Hierusalem, de consummationeque gentium, & de templi Hierosolymitani edificatione. De ocio denique & desidia tam prophetarum, quam sacerdotum, nonnulla duplici quadã crisi exposuit. Decessit in vltima senectute in Iudæa, & proximè cū Aggæo propheta humat⁹ est.

Malachia Propheta uita & interitus.

MALACHIAS Propheta è tribu Zabulon emicuit. Hic post reditum populi de Babylone, natus prohibetur in Sopha, in terra nempe Zabulon. Is ab ineunte ætate, dumque iuuenis esset, vitam inculpatam egisse fertur. Super aduentu Domini, deque vita functorum iudicio, nõ nulla ab eo vaticinata sunt. Quodque ritus cum legibus Moyli terminabuntur seu consummabuntur & emendabuntur. Cæterum quum populus eum vniuersus vt virum non minore sanctimonia, quam mã suetudine præditum, coleret, indiderunt illi nomen Malachil: quod si quis interpretamentum requirat, sonat angelus. Erat quippe forma oppidò quàm præstanti. Quæcunque præterea dixit in prophetia Malachias, visus est angelus se in dies instituire & declarare, perinde ac factum temporibus quoque proditur Anarchiæ, quum principatus existeret adhuc nullus, quæadmodum traditum est in Spharphotim

photim, quod est in volumine Iudicum. Ante diem verò quum admodum iuuenis esset propheta ille fato, est functus, iuxtaque maiores suos in proprio agello repositus est.

Alius Zacharia uita & obitus.

ZACHARIAS adhuc alius fuit tum propheta, tum sacerdos, Iodæe sacerdote prognatus, Ioannis Baptistæ parens, quem Herodes ille tyrannus iuxta aram domumque dei occidit. Effususque est sanguis eius in vestibulo templi Domini. Is natione Hierosolymitanus erat, de familia Dauid, officialis in domo domini. Inter cætera quæ vaticinatus est ille, de origine quoque & natiuitate CHRISTI nonnulla prophetauit. Eo igitur in loco propheta quum in domo, tum à templo haud procul humatus est. Ex eo sanè facta sunt in delubro illo seu templo & ostenta & stupenda miracula, phantasiæ nempe, hoc est visiones. Cæterum sacerdotes nequibant amplius neque angelorum visa oculis usurpare, neque oracula siue responsa populo ex Dabir reddere, Neque etiam poterant in Ephud per signa & portenta respondere, quemadmodum prius soliti fuerant, usque ad tempus hodiernum.

Symeon Propheta uita & obitus.

SYMEON sacerdos è tribu Aaron emicuit. Hic quippe est is qui oraculum accepit à spiritu sancto, Neutiquam visurum esse mortem, quouisque CHRISTVM domini incarnatum cerneret. Hic est inquam ille qui gestauit Dominum in vlnis suis & glorificauit eum, referens, Viderunt oculi mei salutem tuam: Nunc dimittis seruum tuum domine, secundum verbum tuum in pace. Fato functus est Symeon iste pluribus quidem annis obitus, & ætate multa confectus, nec porro à sacerdotibus, postremum confectus honorem humatus est.

Ioannis Baptistæ quum uita tum obitus.

IOANNES Baptista, zacharia natus & Elizabetha, è tribu Leui emicuit. Is est qui tanquam digito ostendit nobis Agnum Dei patris filium, qui tollit erata mundi. Hic mortalibus viam præstruxit & fores patefecit regni dei. Nemo sanè inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Functus est autem vita decollatus ab Herode Tyranno propter Herodiadem fratram, puta Philippi fratris sui maritam.

CONCLUSIO.

NONNULLI porro aliquot alij extitere prophete, quorum nomina in Natalijs eorum scripta comprehenduntur, libro scilicet Nomenclaturarum Israel, quorum nullam hic planè mentionem fecimus.

EPIPHANII EPISCOPI CYPRI DE PROPHE TARVM VITA ET INTERITV.

FINIS.

zacharias
baptiste est
quod dicitur
quod occidit
in templo
hanc hanc
syve

EPISTOLA BEATI EPIPHANII

PHANII SALAMINAE CYPRI EPISCOPI, AD IOAN-

NEM CONSTANTINOPOLITANVM EPISCOPI: VERSA DE

græca in latinam linguam, per beatum Hieronymum presbyterum.

Matth. 5.

Esai. 18.

Domino dilectissimo fratri Ioanni episcopo Epiphanius. Oportebat nos dilectissimi me, clericatus honore non abuti in superbiam, sed custodia mandatorum Dei & obseruatione diligentissima hoc esse quod dicimus. Si enim sancta scriptura loquitur: cleri eorum non proderunt eis: quæ arrogantia clericatus conducere nobis poterit, qui non solum cogitatione & sensu, verum etiam sermone peccamus? Audiui quippe quod tumeas contra nos, & irascaris, & minteris scribere in extremos fines terræ, vt loca prouinciasque nō nominē. Et vbi est Dei timor, q nos debet illo tremore concutere, qui dictus est à Domino: Si quis irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio? Non quod magnopere curem, si scribas quod placuerit. Scribebantur enim & epistolæ biblynæ iuxta Esaiam, & mittebantur super aquas, quæ citò cum seculo transeunt. Nihil tibi nocuimus, nihil iniuriæ fecimus, nec quidquam violētē extorsimus. In monasterio fratrum & fratrum peregrinorum, qui prouincię tuæ nihil deberent, & propter nostram paruitatem, & litteras quas ad eos crebro dixerimus, communionis quoque tuæ cæperunt habere discordiā, ne viderentur quadā duricia & cōscientia nostra antiquæ fidei ab ecclesia separari, ordinauim⁹ dyaconū, & post quem ministravit, rursum presbyterum. Super quos debueras gratulari: intelligēs, quod ob Dei timorem hoc sumus facere compulsi, maxime cum nulla sit diuerſio in sacerdotio Dei, & vbi vtilitati ecclesiæ prouidetur. Nam & si singuli ecclesiarum episcopi habent sub se ecclesias, quibus curam videtur impendere: & nemo super alienam mensuram extenditur, tamen præponitur omnibus charitas CHRIS T I, in qua nulla simulatio est: nec considerandum quid factum sit, sed quo tempore, & quomodo, & in quib⁹, & quare factum sit. Cum enim vidissem, quia multitudo sanctorum fratrum in monasterio conſisteret, & sancti presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nolent debita nomini suo exercere sacrificia: & laborare in hac parte ministerii, quæ Christi-anorum precipua salus est: inuenire autem & comprehendere seruum Dei non posses, qui te, eo quod graue onus sacerdotii nollet suscipere, sæpe fugiebat: sed nec alius quis episcoporum facillè eum reperiret. Vnde & satis miratus sum, quomodo dispensatione Dei ad nos venerit cum diaconis monasterii & cæteris fratribus, vt mihi satis faceret, quia nescio quid aduerſum me habebam tristitiæ. Cum igitur celebraretur collecta in ecclesia villæ, quæ est iuxta monasterium nostrum, ignorantem eum, & nullam penitus habentem suspicionem, per multos diaconos apprehendi iussimus, & teneri eo eius: ne forte liberati se cupiens, adiuraret nos per nomen CHRIS T I: & primum diaconum ordinauimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes vt ministraret. Valde quippe obnitebatur, indignum se esse contestans. Vix ergo compulsumus eum, & persuadere potuimus testimonii scripturatum, & propositione madorum dei. Et cum ministraret in sanctis sacrificiis, rursum eum ingenti difficultate tento ore eius, ordinauimus presbyterum: & iisdem verbis, quibus antea suaseramus, impulsimus vt federet in ordine presbyterii. Post hæc scripsimus ad sanctos presbyteros monasterii, & cæteros fratres: & increpauimus eos, quare non scripsissent super eos, cum ante annum multos eorū quæri audissem, cur non haberent, qui sibi Domini sacramenta conficerent, & illum omnes suo poscerēt testimonio, & grandem vtilitatem in commune monasterii testaretur: quare tunc reperta opportunitate non scripsissent nobis, neque super ordinatione eius aliquid poposcissent. Hæc ita acta sunt, vt loquutus sum, in charitate CHRIS T I, quam te erga paruitatem nostram habere credebam: quamquā in monasterio ordinauerim, & non in parrochia, quæ tibi subiecta sit. O verè benedicta episcoporum Cypri mansuetudo & bonitas, & nostra rusticitas sensu tuo & arbitratu digna misericordia Dei. Nam multi episcopi communionis nostræ & presbyteros in nostra ordinauerunt prouincia, quos nos comprehendere nō poteramus: & miserunt ad nos diaconos & hypodiatonos, quos suscepimus eū gratia. Et ipse cohortatus sum beatæ memoriæ Philonem episcopum & sanctum Theoprobum, vt in ecclesiis Cypri, quæ iuxta se erant, ad meæ autem parochiæ videbantur ecclesiam pertinere, eo quod grandis esset, & latè patens prouincia, ordinarent presbyteros, & CHRIS T I ecclesiæ prouiderent. Nunquam autem ego ordinavi diaconissas, & ad alienas missi prouincias, neque feci quicquam vt ecclesiam scinderem. Quid ergo tibi visum est, sic grauitè intumescere & iactari contra nos pro opere Dei, quod in ædificationem, & non in destructionem fratrum factum est? Sed & illud vehementer admiratus sum, quod meis loquutus es clericis, asserens te per sanctum presbyterum & abbatem monachorum Gregorium mandasse mihi, ne quemquam ordinarem: & ego hoc pollicitus sum, dicens: Nūquid iuuenis sum, aut canones ignoro? Audi igitur veritatē in sermone Dei, me hoc nec audisse, nec nosse, nec istius sermonis pœnitentia recordari. Suspiciatus autem sum, ne forsitan inter multa, quasi homo oblitus essem: & ob hanc causam sanctum Gregorium suscitatus sum, & Zenonem presbyterum qui cum eo est. E quibus abbas Gregorius respondit, se hoc pœnitentia ignorare. Zenonem autem dixit, quia cum ei presbyter Ruffinus, nescio quæ, alia transitoriè loqueretur, etiam hoc dixerit: Putāsne aliquos ordinaturus est sanctus episcopus? Et hucusque stetit sermo. Ego autem Epiphanius nec audiui quicquam, nec respondi. Vnde dilectissime non te preueniat furor, nec occupet indignatio, nec

nec frustra mouearis, & aliud dolens te veritas ad alia, Vt peccandi occasionem inuenisse videaris. Quod propheta deuitans Dominum præcatur dicens. Non declines cor meum in verba maliciæ ad excusandas excusationes in peccatis. Illud quoque audiens admiratus sum, quod quidem qui solent vltro citroque portare rumulos, & his que audierūt semper addere, vt tristitias & rixas inter fratres concitent, te quoque turbauerunt, & dixerunt, quod in oratione quando offerimus sacrificia deo, soleamus pro te dicere, Domine presta Ioanni vt recte credat. Noli putare nos in tantum ruficos vt hoc tam aperte dicere potuerimus. Quamquam enim hoc in corde meo semper orem, tamen vt simpliciter fatear, numquam in alienas aures protuli ne te viderer parui pendere dilectissime. Quando autē complemus orationem secundum ritum misteriorum, & pro omnibus & pro te quoque dicimus. Custodi illum qui prædicat veritatem. Vel certe ita, Tu presta domine & custodi, vt ille verbum prædicet veritatis, sicut occasio sermonis se tulerit & habuerit oratio consequentiam. Quapropter obsecro te dilectissime, & aduolutus pedibus tuis precor, presta mihi & tibi, vt salueris sicut scriptum est à generatione peruersa, & recede ab hæreſi Origenis, & à cunctis hæreſibus dilectissime. Video enim quod propter hanc causam omnis vestra indignatio concitata sit quod dixerim vobis Arii patrem Origenē scilicet & aliarum hæreſeō radicē & parentē laudare nō debetis. Et cū vos rogarem ne ita erraretis & monerem, contradixistis & me ad tristitiam atque lachrimas adduxistis. Non solum autem me, sed & alios plurimos catholicos qui inter erant. Inde vt intelligo hæc est omnis indignatio & iste furor. Et idcirco comminamini, quod mittatis aduerſum me epistolas, vt huc illucque sermo vester discurrat, & propter defensionem hæreſeos aduerſum me odia suscitantes, rum pitis charitate quā in vos habuimus: in tantum vt feceritis nos etiā pœnitentiā agere, quare vobis cōmunicauerimus: Ita origenis errores & dogmata defendetes. Simpliciter loquar. Nos secundum quod scriptum est, nec oculo nostro parcimus vt non effodiamus illum si non scandalizauerit, nec manū ne que pedi, si nobis scandalū fecerit. Et vos ergo siue oculi nostri, siue manus, siue pedes fueritis similia sustinebitis. Quis enim catholicorum possit æquo animo sustinere, & eorum qui fidē suā bonis moribus exornant, vt audiant Origenis doctrinam atque consilium, & credant præclarè illius prædicationi. Non potest filius videre patrem, neque spiritus sanctus videre filium? Hæc in libris *τῶν ἀποστόλων* scribuntur. His verbis legitur, & ita locutus est Origenes: Sicut enim incongruum est dicere, quod possit filius videre patrem, sic inconsequens est opinari quod spiritus sanctus possit videre filium. Illud quoque quis Origenē dicentē patitur, Quod anime angeli fuerint in cælis, & postquam peccauerint in supernis, deiectas esse in iustum mundum, & quasi in tumulos & sepulchra, sic in corpora ista relegatas, pœnas antiquorum luere peccatorum, & corpora credentium non templa CHRIS T I esse, sed carceres damnatorum? Exinde veritatē historię, allegoriæ deprauans mendacio, infinita verba multiplicat, & simplices quosque varia persuasione supplantans, nunc asserit animas iuxta grecam etymologiam *ψυχὰς ἀπὸ τοῦ ψυχῶν* iccirco vocitatas, quia de cælestibus ad inferiora venientes calorem pristinum amiserint, nunc corpus hoc ob id iuxta grecos *σῶμα* id est vinculum, siue iuxta aliam proprietatem cadaver dici, quia animæ de cælo ruerint, à plerisque aut secundum variam grecam sermōis suppellestilē *σῶμα*, id est, corpus, *σῶμα*, id est, monumentū interpretari, eod quod ita asiam in se clausam habeat quomodo sepulchra & tumuli cadavera mortuorū. Et si hoc verū est, vbi est fides nostra, vbi præconium resurrectionis, vbi apostolica doctrina quæ in ecclesijs CHRIS T I hucusque perdurat? Vbi illa benedictio ad Adam & ad semen eius & ad Noe & ad filios eius, Crescite & multiplicamini & replete terram? Iam enim non erit benedictio sed maledictio iuxta Origenem, qui angelos vertit in animas, & de sublimi fastigio dignitatis facit ad inferiora descendere, quasi Deus generi humano non possit animas per benedictionem dare nisi angeli peccauerint, & tot in cælis sint ruinae quæ in terra natiuitates. Dimittenda ergo nobis est doctrina apostolorū, & prophetarum, & legis, & ipsius Domini saluatoris in Euangelio per tonantis. E contrario Origenes præcipit & legem dat (vt non dicam constringit discipulos suos) ne quis oret in cælum ascendere, ne peius iterum peccans quàm in terris antè peccauerat, præcipitur in mundum. Quamquam istiusmodi nugæ & deliramenta soleat ille scripturarum interpretatione peruersa, & aliud significante quā quæ verum est, affirmare dicens, Priusquam à malicia humiliarer ego deliqui. Et illud, reuertere anima mea in requiem tuam. Nechon & illud. Educ de carcere animam meam. Et in alio loco, Confitebor Domino in regione viuorum, cum alius proculdubio sensus sit scripturæ diuinæ, quàm ille in hæreſim sua maligna interpretatione detorquet. Quod faciunt & Manichæi & Gnostici & Hebionitæ & Marcionis sectatores & aliæ hæreſes numero LXXX, quæ de purissimo scripturarum fonte assumptas testimonia, non ita interpretantur vt scripta sunt, sed simplicitatem sermonis Ecclesiastici, id volunt significare, quod ipsi sentiunt. Illud quoque, quod asserere nititur. Doleāne an rideā nescio. Doctor egregius Origenes aude docere, dyabolum id rursum futurum esse quod fuerat, & ad eandem rediturum dignitatem & consensurum regna cælorū. Proh nephas, quis tam vecors & stolidus vt recipiat, quod sanctus Ioannes baptista, Petrus, & Ioannes apostolus & euangelista. Ysaïas quoque, & Ieremias, & reliqui prophetae cohæredes fiant dyaboli in regno cælorum? Prætereo friuolam eius expositionem super tunicis pelliceis, quanto conatu, quantisque egerit argumentis, vt tunicas pelliceas humana esse corpora crederemus. Qui inter multa ait. Nunquid sordidarius aut corticarius erat Deus, vt cōficeret pelles animalium & confueret ex eis tunicas pelliceas Adā & Eua? manifestū est ergo, inquit, quod de corporibus nostris loquatur. Et si hoc ita est, quomodo legimus ante pelliceas tunicas, & ante inobedientiam, & de paradiso ruinam Adam loquentem, non secundum allegoriam sed vere, Hoc nunc os ex ofibus meis, & caro de carne mea? Aut vnde assumptū est illud quod diuinus sermo testatur, Et ini-

Psal. 140.

Gen. 1. 9.

Psal. 118.

Psal. 141.

Psal. 114.

Gene. 2.

Ibidem.

cit Deus soporem in Adam & dormiuit, & sumpfit vnam de costis eius & adimpleuit pro ea carnem & edificauit costam quam tulerat ex eo, illi in vxorem. Aut que corpora cōtegabat Adam & Eua fo-
Gene. 3. lisi ficus postquam comederunt de arbore vetita? Quis autem patienter ferat Origenem lubricis argu-
 mentationibus resurrectionem carnis negantem, sicut declarat manifestissime in volumine expla-
 nationum primi psalmi, & in alijs multis locis: Aut quis audiat in tertio celo donantem nobis Orige-
 nem paradysum, & illum quem scriptura commemorat de terra ad celestia transferentem, & omnes
 arbores que scribuntur in genesi, sic allegorice intelligentem, scilicet, quod arbores angelicæ fortitu-
 dines sint, cum hoc veritas non recipiat? Neque enim scriptura diuina dixit, deponit Adam & Eua
 in terram, sed eiecit eos de paradyso, & habitare fecit contra paradysum, & non adiecit eos sub para-
 dyso, & posuit rumpheam flammicam & Cherubim custodire introitum ligni vite & non ascensum,
Ibidem. Et fluuius egreditur ex eden, Non dixit, descendit ex eden. Iste diuiditur in quatuor principia. No-
Gene. 2. men vni. Phison, & nomen secundi Geon. Ego ego vidi aquas Geon, aquas quas his oculis carnis as-
Hierc. 2. pexi. Iste est Geon quem Ieremias demonstrat dicens. Quid vobis & viae Egypti, vt bibatis aquam
 Geon turbidam? Bibi & de magno flumine Eufraten, aquas simpliciter, quas manu potes tāgere, ore
 forbere, non aquas spiritales. Vbi autem flumina sunt, quæ & videntur & bibuntur, ibi consequens est
Gene. 2. quod & ficus & alia ligna sint: de quibus dicit deus: Ex omni ligno quod est in paradyso comedes: si
 milia sunt lignis alijs & arboribus, sicut flumina similia sunt fluminibus & aquis. Si autem aqua quæ
 cernitur, verè aqua est, necesse est vt & ficus vera sit, & alia ligna: & Adam verus statim à principio
 2. *Cof. 12.* plasmatus in corpore sicut & Eua, & non phantasmate, & post ruinā (vt vult Origenes) propter pec-
 catum postea corpus accepit. Sed dicit: Legimus quod sanctus Paulus raptus sit vsque ad tertium cœ-
 lum, & vsque in paradysum. Bene dicit. Quando ponit tertium cœlum, & postea addit: & in paradyso
 ostendit alibi esse cœlum, & alibi paradysum. Illas verò præstigijs quis non statim abijciat atq; contē-
 nat, dicente Origenes, de aquis quæ super firmamentum sunt, non esse aquas, sed fortitudines quasdam
 angelicæ potestatis: & rursum aquas quæ super terram sunt, hoc est, sub firmamento, esse virtutes con-
 trarias, id est, dæmōnes? Et quomodo legimus, in diluuiō apertas cataractas cœli, & aquas inundasse di-
 luuij? Vnde aperti sunt fontes abyssi, & totus mundus opertus est aquis? O furor hominum iunctus stul-
Gene. 7. titiæ, qui reliquerunt illud quod in Prouerbijs dicitur: Audi fili sermonem patris tui, & ne abijcias le-
Prouer. 6. gem matris tuæ: & conuersi sunt ad errorem: & dicunt stulto, vt principis sui sit: nec continentur res
Esaiæ. 32. fatuas, quæ dicuntur à fatuo, sicut scriptura testatur? Fatuus autem fatua loquitur, & cor eius vana in-
Psal. 138. telligit. Vnde obsecro te dilectissime, & qua si membris meis parcens, propter charitatem quam in te
 habeo, precor scribens & orans, vt impleas illud quod dicitur, Nonne odiētes te domine odiui, & su-
 per inimicos tuos tabescebam? Inimica & digna odio Origenis verba sunt, & deo repugnantia, & tā-
 tis eius: & non ista sola quæ dixi, sed & alia innumerabilia. Neq; enim nunc mihi propositum est ad-
 uersus omnia Origenis dogmata disputare. Nihil mihi subripuit Origenes, nec in mea generatione
 fuit: nec propter aliquas res mūdi & hereditatem, odium aduersum illum pugnaque suscepi, sed (vt
 simpliciter fatear) doleo, & valde doleo, videns plurimos fratrum, & eorum præcipue qui professio-
 nem habent non minimam: & in gradum quoq; sacerdotij maximum peruenerunt, eius persuasione
 bus deceptos, & peruersissima doctrina cibos factos esse diaboli, in quibus completum est illud, quod
Abacuc. 1. dicitur: Super omnem munitionem ludit, & escæ eius electæ, & congregauit sicut arenam captiuita-
 tem. Te autem frater liberet deus & sanctum populum CHRISTI, qui tibi creditus est, & omnes
 fratres qui tecum sunt, & maximè Ruffinum presbyterū ab hæresi Origenis, & ab alijs hæresibus &
 perditione earum. Si enim propter vnum verbum, aut duo quæ cōtraria fidei sunt, multæ hæreses ab-
 iectæ sunt ab Ecclesia, quanto magis hic inter hæreticos habebitur, qui tantas peruersitates, & tā ma-
 la dogmata cōtra fidem adinuenit, deiq; & ecclesiæ hostis extitit? Inter multa enim mala etiam illud
 ausus est dicere, perdidisse imaginem dei Adam, cum hoc in nullo pœnitens loco scriptura significet.
 Si autem ita esset, nunquam omnia quæ in mundo sunt seruirent femini Adam, id est, vniuerso gene-
Iacob. 3. ri hominum: sicut & Iacobus apostolus loquitur: Omnia domantur & subiecta sunt humanæ naturæ.
 Nunquam enim vniuersa subiecta essent hominibus, si non haberent homines iuxta id quod vniuersis
 imperarent imaginem dei. Coniungens aut atque confocians scriptura diuina gratiam benedictio-
 nis, quam Adam donauerat, & generationibus quæ ex eo erant, ne qui forsitan maligna interpretatio
 ne auderent dicere, vni datam gratiam Dei, & illum solum factum esse ad imaginem Dei, quia plasmatus
 esset ex humo, & vxorem eius quam creasset de costa viri: eos verò qui conciperentur in vtero
Gene. 5. & non ita nascerentur vt Adam: Dei non habere imaginem, statim per ordinem iungit, & dicit, Et vi-
 xit Adam ducentos triginta annos, & cognouit Eua vxorem suam, & peperit ei filium iuxta speciem
 & iuxta imaginem eius, & vocauit nomen eius Seth. Rursumq; in decima generatione post annos bis
 mille ducentos sexagintaduos, vindicans deus imaginem suam, & ostendens, quod gratia quam de-
 disse hominibus persequeretur in eis, ait, Ne comederitis carnem in sanguine, ego enim vlciscar sangui-
 nem vestrum de manu omnis hominis effundentis illum: quia ad imaginem dei feci hominem. Nec
 non post alteras decem generationes vsque ad Abraham, & ab Abraham vsque ad Dauid alias gene-
 rationes quatuordecim: quæ viginti quatuor generationes simul faciunt annos bis mille centum decem
 & septem, spiritus sanctus in tricesimo octauo psalmo, cum quereretur de omnibus hominibus, quod
Gene. 9. in vanitate ambularent, & peccatis essent obnoxii, loquitur, Veruntamen in imagine perambulat om-
Psal. 38. nis homo. Nec non post Dauid, etiam sub Solomone filio eius, legimus tale quiddam super Dei ima-
Sap. 2. gine nominatum. Dicit enim in sapientia, quæ titulo eius inscribitur, Creauit Deus incorruptū ho-
14. minem, & imaginem suæ proprietatis dedit ei. Et rursum post annos trecentos vndecim plus minus,
 in nouo

in nouo legimus testamento, quod non perdidit homines imaginem Dei. Iacobus enim apostolus
 & frater Domini, cuius & supra meminimus, instruit nos, ne Origenis laqueis capiamur, habere ho-
 minem imaginem & similitudinem Dei. Nam cum de lingua hominis latius disputasset, adiecit: Instabile malum, in ipsa quippe benedicimus deum patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad simi-
 litudinem Dei conditi sunt. Paulus quoque vas electionis, & qui doctrinam euangelicam sua prædica-
 tione cōplenit, docet nos, quod homo ad imaginem & similitudinem Dei conditus sit, dicens: Vir non
 debet nutrire comam, cum gloria & imago Dei sit: imaginem simpliciter appellans suo nomine, simi-
 litudinem autem, gloriæ appellatione significans. Pro tribus igitur testimonijs, quæ tibi, si de scriptu-
 ra sancta reperire, dicebas posse sufficere: ecce septē testimonia dedimus. Quis ergo sustinebit Ori-
 genis ineptias? vt non grauius aliquid loquar: & similis efficiat vel ipsi vel discipulis eius, qui audent
 in periculo animæ suæ asserere, quodcumq; eis in buccam venerit: & magis iubere Deo, & non ab eo
 vel orare vel discere veritatem. Quidam enim eorum dicunt, quod imago Dei; quam prius accepit
 Adam, illo peccante perierit. Alij suspicantur corpus, quod filius Dei habiturus esset ex Maria, ipsam
 esse imaginem: alij sensum, alij virtutem: isti baptisma, hi quod homo ad imaginem Dei dominetur om-
 nibus: ceteriorum more hæc vel illa ructantes, quos oportebat tantum effugere discrimen, nec nega-
 re quæ loquitur Deus, & eredentes simpliciter saluos fieri, deoq; concedere donationis suæ certamē,
 & veram scientiam, in qua potissimum parte homines condiderit ad imaginem & similitudinem suam.
 Qui hæc relinquentes, multis se questionibus implicauerunt, & per has in cœnum demersi sunt pecca-
 torum. Nos autem dilectissime credimus his, quæ loquutus est Dominus: & scimus, quod in eunctis
 hominibus imago Dei permaneat: ipsiq; concedimus nosse, in qua parte homo ad imaginem dei con-
 ditus sit. Sed neque illud, quod quidam in epistola Ioannis legentes non intelligunt, quæquā decipiat,
 vbi loquitur: Nunc filij Dei sumus, & nondum apparet quod erimus. Nouimus autem, quia cum ille
 reuelatus fuerit, similes ei erimus. Videbimus enim eum sicuti est. Hoc enim propter gloriā quæ ibi
 reuelanda est sanctis eius, dictum est: sicut & in alio loco legimus: A gloria in gloriam: cuius gloriæ iā
 in isto seculo sancti arrabonem & portiunculam susceperunt. Primus eorū Moyses, cuius fuit facies
 valde, & radiabat veluti fulgor & sol. Secundus Elias, igneo curru raptus in cœlum, & ignis detrimen-
 ta non sentiens. Stephanus lapidabatur, & faciem habebat angeli, quæ ab omnibus cernebatur. Hoc
 autem quod in paucis diximus, de omnibus intelligendum est, vt impleatur illud quod scriptum est:
 Omnis qui sanctificat semetipsum, inter beatos numerabitur. Beati enim mūdo corde, quoniam ipsi
 deum videbunt. Cum hæc ita se habeant dilectissime, custodi animam tuam, & desine circa nos mur-
 murare. Dicit enim scriptura diuina: Nolite murmurare adinuicem, sicut quidam murmurauerunt, &
 à serpentibus perierunt: magis acquiesce veritati, & dilige diligentes te, & veritatem. Deus autē
 pacis præstet nobis iuxta suā clementiā, vt conteratur satanas sub pedibus Christianorū, & abijciatur
 omnis occasio peruersa, ne seindatur in nobis vinculum charitatis & pacis, & rectæ fidei prædicatio.
 Præterea quod audiui quosdam murmurare contra me, quia quando simul pergamus ad sanctum locū
 qui vocatur Bethel, vt ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem, & venissem ad villam quæ
 dicitur Anablatha, vidissemq; ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogassem, quis locus esset,
 didicissemq; esse ecclesiam, & intrassem vt orarem: inueni ibi velum pendens in foribus eiusdem ec-
 clesiæ tinctum atq; depictum, & habens imaginem quasi CHRISTI, vel sancti cuiusdam. Non enim
 satis memini, cuius imago fuerit. Cum ergo hoc vidissem in ecclesia CHRISTI contra auctoritatem
 scripturarum hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus eiusdē lo-
 ci, vt pauperem mortuum eō obuoluerent & efferrent. Illiq; contra murmurantes dixerunt: Si scin-
 dere voluerat, iustum erat, vt aliud daret velum atq; mutaret. Quod cum audissem, me daturum esse
 pollicitus sum, & ilico esse missurum. Paululum autem morarum fuit in medio, dū quæro optimum
 velum pro eo mittere. Arbitrabar enim de Cypro mihi esse mittendum. Nunc autem missi quod po-
 tui reperire, & precor vt iubeas presbyteros eiusdē loci suscipere velum à latore, quod à nobis mis-
 sum est: & deinceps præcipere, in ecclesia CHRISTI istiusmodi vela, quæ contra religionē nostram
 veniunt, non appendi. Decet enim honestatem tuam hanc magis habere sollicitudinem, vt scrupulosi-
 tatem tollat, quæ indigna est ecclesia CHRISTI & populis qui tibi crediti sunt. Palladium verò Ga-
 latam, qui quōdam nobis charus fuit, & nunc misericordia dei indiget, caue, quia Origenis hæresim
 prædicat & docet, ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruersitatem sui inducat erroris. Opto
 vt valeatis in Domino.

FINIS.

INDEX IN OMNIBUS EPIPHANII LIBROS diligentissimus.

A
 Aronis virgata typi resurrectionis habet 8
 Abel nullā habuisse vxorem 84
 Aboli 31
 Abiā ecclesia 215
 Abij 323
 Abnegare fidē ore, & corde seruire 12
 Abraamizē 3
 Abrahā peregrinatio quot annorum fuerit 36
 Abrahā laus 3
 Abraam filiorū allegoria 320
 Abrafax 22
 Abrotano abigi serpentes 133
 Acacius Palæstinus 259
 Acacius episcopus Cæsareę 260
 Acacij scriptum contra Marcelum pag. 249
 Accentuum ratio 375
 Achamoth 48.53.77.
 Aciban 10
 Acinatem coluisse ex Scythis Sauromatas 3
 Acantias serpens 151
 Acontiaz elatio 88
 Acrab 10
 Acta Apostolorum in linguam Hebræam versa 38
 Actus Andreae & Tho. 118.140
 Acuanizē 182
 Acuan ibidem
 Adam quo die formatus 1
 Adam & Euz formatio 191
 Adæ formatio 198
 Adæ succedentes 346
 Adam non circumcisus 2
 Adam non fuit idololatra 2
 Adam non saluari dicitur Tatiani 115
 Adam interpretatur homo 1
 Adam quando nouerat vxorem suam Euam 227
 Adā in Golgotha sepultus 116
 Adamiani 134
 Adda siue Iuda 65
 Adoleſcētia facile seducitur 39
 Adoleſcentes vxores ducere cogunt Ebionitæ 42
 Adonai 87
 Adoneus 28
 Adoratoria vbi fuerint 315
 Adulterium quando cœperit 2
 Adrianum templum 40
 Aegialeus grammaticus 185
 Aegyptiorum fabulæ 3. lingua 86. hæreses 322. diij 360

Aegyptiorum octauus & decimus potentatus 3
 Aegyptium Euangelium 151
 Aelia vrbs 378
 Aereoli 382
 Acrius hæreticus 269
 Aesculapius episcopus in Gaza 215
 Actianorum impudentia 292
 Actius episcopus 85
 Actius ineruditus 272
 Actius contra Arianos recte inuehitur 272
 Actius Iudæ obtinet locū 279
 Actij libellus 275
 Affectus hūani in Christo 339
 Agneri 3
 Agni typus 6
 Aila 183
 Aalabastrum 382
 Alceſtis post triduum resurrexit 355
 Alcimedus episcopus 255
 Aleph discere significat 382
 Alexander episcopus 188
 Alexandri episcopi Constanti-nopolitani constantia & ratio 213
 Alexandra 136
 Alexātria mater Epiphanius 62
 Allegoria quatenus valeat 150
 Allegoriæ nō sūt i Genesi. 345
 Alloia 48
 Alogi hæretici 124
 Alpha, iustigare significat 382
 Amphisbæna 77
 Ampiu 48
 Amazias Zelus & Iechonias, idem 6
 Amen vocis numerus 72
 Ammonius pater Arij 215
 Amphaim 48
 Amuleta 10
 Anabaptistæ Eunomios sequuntur pag. 292.372.
 Anagoganæ 7
 Anatolius 327
 Anaxagoras Hegeſibuli Clazomenius 321
 Anaxilai ludicra 68
 Anaximander Praxiadæ 321
 Anaximenes Euryſtæ 321
 Ancorat⁹ liber Epiphaniij 222
 Andan 10
 Andreas herbarum scriptor 1
 Angathablaith 131
 Angelina locus 149
 Angelici hæretici 149
 Angelus apparuit Christū confortans 232
 Angeli nomen æquiuocū 224
 Angeli cur facti 160
 Angeli an omnia fecerint 83
 Angeli quatuor, significant regna quatuor in Daniele 134
 Angelorum seditio 83

Angelorum tempus creationis Scriptura nusquam clare indicat 181
 Angelorum ignorantia 227. & 336.
 Angelos cōdidisse homines 19
 Angelos fecisse mundum 33
 Anianus Antiochenus 239
 Anicetus episcopus Romanus 137
 Animatorum esu abstinuit Marcion pag. 97
 Anima in sanguine, nō sanguis 140
 Anima non sepelitur in monumento 355
 Anima & mens in Christo 227
 Anima ex Angelis 32
 Anima an pars sit Dei 4
 Anima in Deo patre figuratē esse dicitur 228
 Anima non est imago Dei 85
 Anima an supernē in cœlis deliquerit 156
 Anima cur physice dicatur 156
 Anima i carnib⁹, nō carnes 97
 Anima pro toto homine 346
 Anima cibus potestatum 86
 Anima in omnibus vna secundum Manichæos 185. 192
 Animæ omnes eadē virtute dignæ pag. 32
 Animæ solius salutem querere, non corporis 33
 Animæ resurrectionem fore, absurdum est dicere 166
 Animæ reliquæ luminaria secundum Manichæos 196
 Animæ an ex cœlo deiectæ 169
 Animæ & corporis societatis ratio 195
 Animæ appellatio 574. nomina 191. peccata 171
 de Anima Christi 31
 Animarum transitus de corpore in corpus 4
 Animarum hominum ac brutorum diuersitas 97
 Animarum transitus a corporibus ad corpora 198
 Animarum saluatio mire exco-gitata 190
 Animarum transitus de corporibus ad corpora 191
 Animas in lunam assumi 189
 Annan 10
 Anniani ecclesia 315
 Annus acceptus 131
 Anni Christi 14
 Anni ratio & appellatio 243
 Anni iuxta cursū lunare rō 131
 Annorū post Christū ratio 319
 Anomcei 271
 Antichristi qui 29
 Antidicomarianę 304
 Antidicomarianarū

IN EPIPHANII LIBROS.

Antidicomarianarum appellatio pag. 305
 Antiochi templa 323
 Antiochia ad Daphnen sita 19.251.
 Antisthenis Cynici dogma 321
 Antonius Verus 140
 Antoninus episcopus 188
 Antoninus Cæsar Pius 115
 Anyſius diaconus Basilij 246
 Apator 54
 Appellationes Christi 312
 Appellatus mensis 9
 Appelles sanctus 112
 Apelleiani 112
 Apis 4
 de Ape & prudētī hoſe, ſi. 87.
 Apocalypſis Ioanniſ cur repro-bata, & eius vtilitas 133
 Apogonici 131
 Apollinis vatis vanitas 205
 Apollonarij error 44
 Apollinarij ad Laodicæa 294
 Apolloni⁹ episcopus Oxyriti 260
 Aporryma 382
 Apostoli duodecim 15
 Apostoli non statim omnia potuerunt instituere 270
 Apostolorum discipuli in Pellā fugiunt 378
 Apostolorū cōstitutio. 243
 Apostolorū cōstitutio, liber 115
 Apostolis quidam se præſtatio-res esse dicunt 31
 Apostolicus liber Marcionis 93 & 110
 Apostolici hæretici 149
 Apotaſtici 149
 Aqua Siloam placidē procedēs quæ pag. 76
 Aqua aspergere, infanum 38
 Aqua quibus locis in vinū mutata ſit 132
 Aqua in mysterijs vti 89
 Aquam pro Deo coli 135
 Aquæ Siloam 238
 Aquæ calidæ in Gadara 38
 Aquæ vſus in mysterijs 115. 118
 in Aquam vnā cum vestibus ſe immergere 8
 Aquilæ interpretatio 378
 Ara Dei ignoti 106
 Arabia felix 3
 Araborum lingua 85
 Arabion episcopus. Adraorū 206
 Arabionis castellum 184
 Ararat montes vbi 2
 Arbitrium liberum homini 11
 Arbitrij liberi vires 161
 Arbor bona & mala 200
 Arca Noe sæpe incensa 25
 Arca Noe reliquie in Cardenſum regione 12
 Arceſilai dictum de Deo 322
 Archelaus episcopus 185

Archelaus Apollodori 321
 Archontici 85
 Argenteus 382
 Argus centum oculos habens 77
 Ariminensis synodus 258
 Ariomanitæ 214.304
 Aristæus scriptor 377
 Aristippus Cyrenæus 321
 Aristotelis dogmata 322
 Aristotelis discipuli doctrinam ex spiritu Dei reijciunt 285
 Aristotelici noui 235
 Aristotelica doctrina hæreticū fecit. 272
 Arius ab alijs hæreticis seipsum eximit 216
 Arius Libs genere 214
 Arius expellitur ex Eccle. 215
 Arij epistola 215. habitus & clo-quentia 215. argumenta 218.
 Arij simulata poenitentia 213
 Arij mors velut Iudæ 213. 216.
 ab Ario loci citati cōſutan. 219
 Ariani 38
 Ariani erroris occasio 217
 Ariani simulāt verā fidem 258
 Arianorū secte ordies tres 260
 Arianorum secte tres 258
 Arianorum adulatio 223
 Arinot 91
 Arphal 2
 Artan in conspectu patris mortuus 2
 Arsenius corā Cæsare fanus ap-aret 214
 Artaba 623
 Artemonis hæresis 180
 Artax 9
 Articuli Græcorum vis 8
 Artocyrizæ 122
 Atamonæ filij 65
 Ascensus Pauli liber 81
 Aspūs à vipera venenum mutuo sumens, prouerbium 21
 Aspides dolio inclusos seipſos conſumpserunt 43
 Aspidum fabula 18
 Aspidogornon 19
 Aspidogorgon 44
 Assamonæ 10
 Assi 48
 Astaroth 138
 Aſteria 138
 Asterij verba à Marcello refuta-tata 249
 Asterici significatio 375
 Asterisecorum nomen vnde ſit 375
 Aſterope 49
 Asto vrbs 323
 Astrologia damnata 10
 Astrologia inuentor 2
 Atactus 185

Athameſium 48
 Athanaſius episcopus 213
 Athanaſius Pāpa Alexā. 248
 Athanaſi⁹ exulat in Italia 214
 Athanaſius falſo accuſatur 213
 Athanaſij epistola 294
 Atarbarba 48
 Athenodori tarſenſis dog. 322
 Athyr mensis 128
 Atmis 360
 de Atomis Epicuri ſomniū 5
 Atropos 49
 Attis 43
 Auaritia episcopi Georgij 271
 Auaritia obicitur episcopo. 269
 Auaritia eſt De⁹ hui⁹ ſeculi 203
 Audiani hæretici 240
 Audiani preces nō faciūt eū ali-quo, qui in corū eccleſia non conuerſatur 244
 Audi⁹ relegatur ad ſcythas 244
 Augarus Edeſſenorū prin. 140
 Augarus episcopus Cyri Euphratizæ 260
 Auguſt⁹ ep̄s Euphratizæ 260
 Auraan 480
 Aurelianus rex 182
 Aurelianus & Probus Imperatores Romani 180
 Axumitarum lingua 85
 Axanizæ diaconi dicti 40
 Azarias & Ozias idem 6
 Azur foror Seth 84

B
 Bætra 2
 Betonis retractio ſpūs 88
 Balneo Ioannem Euange-
 listam non esse vſum 43
 Baptizari pro mortuis 33
 Baptizat mulier apud Marcio-nitas pag. 90
 Baptizatus Christus vii. Idus Nouembris 128
 Baptizationes Ebionitarū 37
 Baptismus 326
 Baptismus vocatur magna cir-cumciſio 6
 Baptismus maior circūciſio 33
 Baptismus datur agrotō nemi-ni præſente 38
 Baptismi forma Marci & Soda-lium eius 75
 Baptismum archontici execran-tur 85
 Baptisma nō est imago dei 241
 Baptismis tres apud Marcioni-tas 89
 post Baptisma Nouatiani ſecū-dā non ducunt vxorem 145
 Baptismata non esse duo 146
 Bara 48
 Baraciban 10
 Barban ſecantes Latinos vide-tur taxare 317
 Barbarismus 2. 5
 Barbelo

INDEX

Barbelo quid	17.23	Camparij	135	Cherbon	85
Barbelite	26	Campaces	382	Choenix	382.383
Barcabbas propheta	25	Cápidis dictú de api viru.	360	Chondrites	382
Bardehanus	140	Cana, adeptam significat	132	Choreb Baal	10
Bardehanista	140	Canani	221	Choreb Ochmod	10
Barthenos vxor Noe	25	Candelabrum vas quoddá my-	214	Choreb Oemol	10
Bar Iona	330	steriorum.	214	Choreb Sabeth	10
Barnabas filius consolatióis.	5.	Canis vmbra sequens	88	Christo quinto Ianuarij na.	132
Barochius eps Arabiæ	260	de Cane & hereticis, simile	88	Christus anno Augusti 42. na-	128
Bafanitis regio	37	Canes muti, Iudæi	306	tus	14.130.126.347.
Basilides hereticus	19	Canum rabiei ratio	306	Christus quado baptizat.	128
Basilidianorum hæresis	21	Cantharus	83	Christus quo anno inceperit	14
Basilus Galata	248	Capito episcopus	188	prædicare	14
Basilus episcopus	255	in Carcere disfidit eportu	211	Christus apparet in somnis Io	10
Basilus Ancyranus	245	Carcharias viperam sibilo pro	66	sepho cuidam	39
Basilus semiarianus	250	uocat pag.	66	Christus, magni sabbatum 46	46
Basilus episcopus Caucorum	260	Cardyensem terra	2	Christus quare filius Dei dict.	42
Lydiæ	260	Caro & sanguis regnú Dei nõ	208	ab Ebionitis	42
Bafus Tylus	1	possidebunt, quomodo in-	208	Christus quo anno aduétus sui	131
Batanæa regio	37	tellig.	208	passus	131
Batos	381	Caro semper in tota Scriptura	300	Christus quare à Iuda traditus	81
Bazas episcopus	188	reprobatur	300	secundum Cainos	81
Belim	48	Caro i spiritú trásmutata	208	Christus maledictio factus	91
Benedictiones duas accepisse	8	Christus appellatio de operibus	301	Christus petra	105
Rubim	8	carnis	301	Christus omnia iplet per ænig-	35
Beniamin eps Hierosoly.	188	Carnis humanæ efus	26	mata	35
Beon serpens	123	abiq; Carne nemo	193	Christus vere corpus de Maria	14
Bethula	11	à Carnib ⁹ abstinēt Ebionitæ	41	habuit	14
Bibliotheca Ptolemæi Philadel-	377	Carnib ⁹ vesci Nazaræi nephas	12	Christus leo dicitur	308
phi	377	putabant	12	Christus cur patrem rogat, vt	222
Bizantiú Constátinopolis	136	Carpocras hereticus	31	det vitam discipulis	222
Bleusi ⁹ Arianus	269	Carpocratitarum hæresis	31	an Christus ex quatuor elemen-	112
Bonæ appellatur etiá crea.	230	Carpones	215	tis suum corpus accepit	112
Bona operari circa hominē	11	Caschara mesopotamię flu.	184	Christus peccati exors	354
Bonum & iustum, idem	90	Caséu habere in mysterijs.	122	Christus 14. Calend. April. pas-	123
Borboriani	26	Cassianus episcopus	188	sus est pag.	123
Bosphorus ciuitas	3	Castitatis tép ⁹ determinatú	10	Christus qualia passus sit	56
Boui os obligare	105	Cathari	145	Christi sacerdotium	138
Briareum vocant Egæonē.	77	Catharorum appellatio	147	Christi corpus impollutú	297
Buprestes	183	Caulaucha	24	Christi deitas minime idi.	298
Bucalis Ecclesia	212.215.	Celsus ex euāgelists offen.	125	de Christi incarnatióe varij er-	38
Bucua	48	Cenchritis serpens	209	roros pag.	38
Budda	183	Centimanus fabulosus	77	Christi ætas anni xxxij. dies	132
Buticum vrbs	323	Centurio in Euangelio	56	lxxiiij. pag.	132
C		Cerastæ serpentis natura	23	Christi natiuitatis dies q fu.	132
Abârbaricha ciuitas	85	Cerdon	88.	Christi nominis numerus	71
Cabba	25	Cerebrum expuere	50	Christi appellationes variæ.	223.303.
Cabbus	382	Cerinthus hereticus	32	Christi mensura apud Elxai	13
Cadaueris appellatio	90	Cerinthus sæpe Apostolis Hie	33	Christi debilitas quæ	231
Caddiani	26	rosolyimis restitit	33	Christi delineatio	352
Cæsaria	215	Cerinthus tempore Petri apo-	32	Christi regnum vbi sit	35
Cain quid	84	stoli vixit	32	Christi & Spiritus sancti men-	42
Cain laudatus	81	Cephalenia	62	sura apud Elxai	42
Cain filius diaboli	82	Ceset	10	Christi & Sp̄s sancti mēsu.	135
Cain Iudæ pater	82	Cesten	48	Christi ætas	128
Caini heretici	81	Chalamia	2	Christi in nos beneficia	348
Calceamentorum solutio	360	Chamæleon	318	Christi actiões & cogitatiões	301
Calceamentis non fuisse indu-	309	Cham filij	363	honestæ	301
tum Iacobum	309	Chá quare i arcá itromiss ⁹ .	84	Christi duo Valentino	52
Callaina lana	134	Chanaan filij	207	Christum carnem ex Maria ac-	300
Calligraphi	210	Chananeos Deus legis cur cir-	36	cepisse	300
Callimachi versus	106	cum uenerit	36	Christum Syriaca lingua in cru-	234
Callimeus in Pelusio eps.	213	Carisus episcopus Azoti	260	ce vsum	234
Callisthenes naturas herbarum	1	Chartæ nouæ manæ fructú.	45	Christu ad iferna descēdit.	233
descripit	1			Christu	

IN EPIPHANII LIBROS.

Christum non esse nudum ho-	42.136.	Cælorum multitudo.	21.27	Corporis animalis & spiritua-	175
minem pag.	42.136.	Cælos multos cõfinxerunt Ba-	21	lis ratio	175
Christum nudum hominē pu-	41	slidiani.	21	Corporis impedimentum	167
tant Ebionitæ.	41	Cænæ Dominicæ verboru ex	346	de corpore christi caullu	297
Christum clausis foribus in-	14	positio	346	Corpora p hoibus feruis	346
gressum.	14	Coeffentialis quid	182.263.	Corritide	323
Christum esse passum quidam	23	Coeffentialitatis vocabulú	235	Corripere se, pprijs manib ⁹	28
negant.	23	Coeffentialis vox reijcitur	260	de Coruo prouerbium.	189
Christum ex Ioseph esse dicunt	37	Cogitationum & actionum ra-	173	Corus mensura	381
Ebionitæ	37	tio in nobis quæ sit.	173	Cotyia	382
Christum Cerdon negat geni-	88	Cogitationu duo in nobis ge-	171	Cranijsiue Caluariz appella-	116
nera.	88	nera.	171	tionis ratio	116
Christum ex Ioseph esse gene-	31	Cognitio non in omnibus	338	Crapulæ vitium	118
ratum.	31	Cognitio filij vnica	336	Crates à Thebis Boeoticis	322
Christu carnē nõ suscepisse	28	Cognitionis vocabulum.	336	Crateus herbarius	1
apud Christum esse.	265	Columba cur laudata	81	Creauit & genuit vocum vsum	261
de Christo & Spiritu sancto lo-	265	Columba vnica	323	cur receptus.	261
ei Scripture concordet.	265.	Colúba Ecclesia catholica.	77	Creans spiritum, quomodo in-	331.
de Christo nuge heretico.	74.	Colorbasus hereticus	75	telligendum.	331.
de Christo venturo propheti-	6	Colorbasianoru dogma.	75.76	Creatiões reru stolidia ratio.	72
cæ voces.	6	Collathó.	383	Creatu vniquodq; manere in	165
in Christo affectus hñani	339	Colluthus presbyter	215	propria sui habitus figura	165
à Christo quidam nihil se dif-	32	Collyridiani	312	Creatura quomodo dicatur fi-	256
ferre dicunt.	32	Comas muliebres enutri.	317.	lius Dei ab hereticis.	256
Christianoru appellatio.	35	Comitum dignitas	38	Creaturæ nomen in omnibus	291
Christianoru vna appella.	108.	Communiones	326	creatis est seruum.	291
Chrysippus Solensis nepharias	322	Conceptiões verbi Dei in Ma-	264	Creaturaru perpetuitas	164.
leges scripsit.	322	ria similitudines	264	Creaturam non adorari	224
Chrysothoe fluuius	183	Concupiscentiã diabolus ope-	172	Creaturæ Dei perfectæ	280
Chuthæi	7	ratur	172	Crescentius.	243
Chus suscipit Aethiopiã	2	Congiarium	383	Critolaus Phaselita	322
Ciborum reuerentia	197	Congius	382	Crucis signaculum	40
Cibus qui perit, quis	316	Conops presbyter	330	Cubiatha	48
Cibyres fons	132	Constantiæ	131	Cubicus	183
Circuitiões Petri, liber à Cle-	41	Constantini epistola contra A-	216	Cudæi	7
mente scriptus	41	rium.	216	Cultian ⁹ p̄reses Thebaidis	211
Circumcisio & sabbatu se mu-	46	Costãtini dictú ad Ariu	212	Cyathus	382
tuo destruebant.	46	Costantini maxima facinora	243	Cydnus fluuius	40
Circuicisionis vetus institutú	6	duo pag.	243	Cypros	383
Circuicisionis Christi causã	44	Costantini pietas	256	Cyrius episcop ⁹ .	189
Circuicisionis Christi in spel.	14.	Costatin ⁹ Arianos defēdit	217	Cyrius Hierosolymitan ⁹	263
Citium Cypriorum insula	43	Costantij regis mandatum de	259	Cyrió episcop ⁹ Doliches	260
Ciuitas sancta quæ	271	articulis fidei	259	D	
Claudi ⁹ medic ⁹ & sophista	185	Conuetudines Samaritaru.	8.	Aden	27
Clauius Dauid	156	Continentia	326	Dadli	10
Cleantis dogma	524	Continentiam improbãt Ebio-	37	Dalmaticę	10
Clemens Alexandrinus vel A-	62.	nita	37	Dauid subfãnatur ab Ebio.	42
theniensis.	62.	Cor pro mente	353	Dauid primus ex tribu Iuda	5
Clemens confutauit Valenti-	60	Cor in Deo figuratē	228	regnauit.	5
nianorum errorem.	60	Corinthianorum hæreses	32	Decimationis typus	6
Clemēs cõtemporeanus petri	32	Corpus vinculum dici, sed non	167.168.	Decorem induit, quomodo sit	233
Clemētis epistolæ encyclicæ	41	esse.	167.168.	Deeius rex Romanus	155
Cleobius & Cleobulus	125	Corpus mortis quod dixerit	174	Defunctorum ratio	326
Cleobulus sophista	185	Paulus pag.	174	Defunctos quæ græcoru rit ⁹	350
Clerici facti à defunctis primis	38	Corpus idem quod cecidit, re-	356	Deegim	10
vxoribus	38	surgere.	356	Democrit ⁹ damasippi abd.	321
Clericorum gradus quiq; 250	50	Corpus spirituale resurrectu-	50	Denarius nũer ⁹ in Scriptu.	73.
Clotho	49	rum.	50	Dentium stridor, quomodo ac-	159
Cocaba vel chochaba	36.37	Corpus Christi quale resurre-	167	ciendus.	159
Cochaba	85	xerit.	167	Deus omnia in omnibus.	237.
Codda	26	Corpus nõ est imago Dei.	241	Deus vnus, & vnus Dominus,	140.
de Cæco & hereticis, simi.	292	Corporis & carnis vocu signi-	171	quomodo accipiēdum.	140.
Cœcitas ex diabolo	269	ficatio quæ sit	171	Deus excitauit Christu ex mor-	231
Cœli septem, septē vocales enú-	70	Corporis appellatio	353	tuis	231
ciant.	70			D 3	Deus

INDEX

Deus liber ab omni causa. 289
 Deus visus ab hominibus 242
 Deus in carne non venit. 228.
 Deus expers effectus. 82
 Deus intra passiones non contine-
 retur. 282
 Deus vnus bonus est 230
 Deus & Deus verus 331
 Deus huius seculi 203
 Dei omnipotentia 347
 Dei dicta vera esse, etiam si nos
 non intelligamus. 241
 Deo tēpla nō esse edificā. 322.
 Deū nemo vnquam vidit. 242
 Deū in multitudinem Deorū
 Stoici diuidunt. 4
 Deum esse mentem. 322
 de Deo & patre simile. 311
 Deos duos ponit Cerdon. 88
 de Dijs apud Græcos mysteria
 quādo initiū acceperint. 4
 Deitas Christi à passioe. 286.
 Deitas passionis exors. 357
 Deitate nō suscipere etate. 353
 Dexariche 48
 Dextra & sinistra q̄ Valen. 54.
 Dextrā ac sinistra ratio 61
 Dextrā porrigendi causa. 190.
 Diabolus an sit factus. 160
 Diabolus dominus mūdi. 54.
 Diabolus rebellans naturę hu-
 manę pag. 181
 Diabolus malus nō est cre. 200
 Diabolus lucifer stella. 161.
 Diabolus peccatū appellat. 172
 Diabolus per mendacium de-
 cipit Euam. 82
 Diabolus in serpēte locu. 127.
 Diabolus est ipse Iudas. 82
 Diabolus filius Sabaoth 86
 Diabolus cur Dominum tēta-
 re potuit. 101
 Diaboli infidię post Christi ad-
 uentum. 85
 Diaconi in Ecclesia quale mi-
 nisterium olim. 313
 Diaconissa 313
 Diaconistarū officii i eccl. 313
 Diagoras Hercule exussit 360
 Dialectici mundi 235
 Dichryson 383
 Dictamni appellatio 123
 Didrachmon 382
 Digamiz ratio 146
 Dignitatis Deus nihil af. 282.
 Dignitatū ratio in ecclesia. 17
 Dimocritus heretici 294
 Dimocritarū appellatio. 305
 Diodorus pagus 186
 Diodorus herbarum scriptor 1
 Diogenes Smyrncus 382
 Diogenes poeta 65
 Diogenes Cynici dogma 322
 Diogenis Babylonij dog. 322.
 Dionysij Ecclesia. 215

Dioscorides materiarius 1
 Dipfatis serpentis natura 75
 Discipuli Domini 313
 Discipuli Christi in Pella habi-
 tarunt. 36
 Disputationū publicarū quis
 fuerit modus. 245
 Diuinationes Marcosiorū 68
 Diuitię celestes 317
 Dius episcopus 188
 Dizyę ecclesia 215
 Doctrinę malę inuētor 2
 Dogmatistę an coinquent. 8
 Dolichianus episcopus. 188
 Donatiani 149
 Dormire in eodem loco viros
 & mulieres. 316.
 Dormiendi imago 166
 Dosithei 7
 Dosithei historia 9
 Dositheorū dogmata. 9
 Drachma 382
 Draco ostracites 144
 Draconis audacia 88
 Drax 382
 Druggus quid 122
 Dryinas serpens 182
 Duobus simul eūtib⁹ puer. 167
 Duodenari⁹ nter⁹ i Scriptu. 73
 Durius equus 17

E
 E Bionæi 13
 Ebion & Ebionitæ. 37
 Ebion Hebræis inops 41
 Ebion in balneo perit 43
 Ebrietas Noe 154
 de Ebrioso & heretico simi. 25
 Ecclesia catholica, principium
 omnium. 2
 Ecclesia per vniuersum orbem
 dispersa. 59
 Ecclesia catholica 212
 Ecclesia nauis similis 150
 Ecclesia martyrum 212
 Ecclesię character 329
 Ecclesię Dei dona 118
 Ecclesię corruptus status. 215.
 Ecclesię Dei adherendū. 304
 Ecclesiarum dissidium 243
 Ecclesiarū præsides victū qui-
 bus suppeditare debeāt. 269.
 in Ecclesia phibita 327
 in Ecclesia dignitatū ratio. 17.
 ab Ecclesia aliquādo pij se sepa-
 rāt ob vicia sacerdotum. 240.
 Ecclesię in Iudæorum vrbibus
 à Iosepho extractę 40
 Ecclesię i Alexātria multę 215
 Ecclesiastica administratio vni-
 delegata. 211
 Editio sexta 380
 Edom ciuitas 3
 Egæonem vocant Briarou. 77.
 El 87
 Electus ex multis milibus, de
 Epithetorum

quo dicatur 344
 Eleemolyna 327
 Elementa quicq; apud Manichæ-
 um. 190
 Eleusius Cyzicus 420
 Eli 87
 Elilæus 28
 Elion 87
 Elissus epi. Diocletiano. 259.
 Ellel patriarcha Iudæorum. 38
 Eloimus 28
 Eloim 87
 Elops serpens 153
 Elud 85
 Elxai pseudopropheta 12
 Elxus pseudopropheta 37. 135
 Emacæemes 10
 Emmadem 3
 Empedocles Aletonis Agrigen-
 tinus. 321
 Emphiboche 48
 Empio & precii nostri. 206
 Encratita 115. 116.
 Encrides pro acrides à Iudæis
 suppositum. 41.
 Enoch filius Iared 2
 Enoch mortem non vidit. 8
 Enoch translatio 175
 Enoch resurrectiois exēpl. 359
 Epactarum ratio 244
 ad Ephesios epistola Pauli cor-
 rupta 93
 Epictet⁹ epi. Corinthiorū 294
 Epicuri doctrina 5. 322
 Epicuri error de pudentia. 5.
 Epicureorum varii errores. 5.
 Epiphanes hereticus 61.
 Epiphanes Carpocratis hereti-
 ci filius. 61.
 Epiphanius sectatores 23
 Epiphon. 49
 Epiphanius pauimenti composi-
 tio contra Marcionem. 91
 Epiphanius seculum 1. 119. 347
 Epiphanius sermo ancorat⁹ 264
 Epiphanius liber de fide 222
 Epiphanius infidiatæ sunt Gno-
 sticæ mulieres 31
 Episcopus ab ægroto auri pon-
 dus accepit. 38
 Episcopus an differat à psbytero 270
 Episcopi quādo constituti. 270
 Episcopum sine diacono esse,
 impossibile est 270.
 Episcoporum dilectæ amicę ac
 concubina. 154
 Episcoporum Hierosolymorū
 ordo 188
 Episcopos duos Alexātria nū-
 quam habuit 213
 Episcopus defertur athanasio 217
 Epiphanius Musæum 62.
 Epistolę cyclicę alexātri 215
 Epistolę Pauli à Marcionē cor-
 ruptę 93. 94.
 Epithetorum

IN EPIPHANII LIBRO S.

Epithetorū nominū ratio. 306
 Eracles. 138
 Erat aliquando, quādo nō erat,
 Ariarium dictum. 344.
 Erroris cæcitas. 24.
 Error ad fraudem prōptus. 12.
 Esaię ascensorius liber. 210
 Esauth 25
 Esdras instruit Samaritanos 7
 Eslem 48
 Essenii. 79
 Essentię vocabulum. 235
 Estumen. 48
 Escha quid 320
 Esus carniū. 43
 Esus post resurrectionem. 193.
 Eva mulier 322
 Eva ex costa Adæ edificata, nō
 formata. 310
 Eva laudata 122
 Eva quomodo saluabitur. 116
 Euz semen quomodo accipien-
 dum. 310
 Euagrius episcopus Mitylenes
 insularum. 260
 Euangelium Apostolorum. 91.
 Euangelii Ioannis multis calū-
 nijs impetum. 129
 Euangelii secundū Hebræos. 115.
 Euangelium Iudæ. 81
 Euangelium perfectionis &
 rupta 93
 Euangelii Philippi cōfictū. 29.
 Euangelii Ioanis Hebraicū 38
 Euangelij & legis differentia. 6.
 Euangelij Ioannis tortura & ra-
 tio. 57. & 58.
 Euangeliorū quatuor sumę 344
 Euangelicę historiae consequē-
 tia & ordo. 26
 Euāgelistarū consonantia. 124.
 Eubulius scriptor. 177
 Eucles ab Aesculapio resuscita-
 tus. 577
 Eudæmon Comicus 360
 Eudoxius episcopus 260
 Eunomi⁹ rebaptizauit suos 296
 Eunuchorū appellatio vnde 145
 Eunuchorum secta 144
 Euphemitæ 315
 Europs 3
 Eusebius episcopus Seleucię Sy-
 rię. 422
 Eusebius episcopus Sebasteę Pa-
 lestina. 260
 Eusebius Fregellę episcopus exul. 38
 Eusebij Nicomedię epi fraus
 & malus animus. 213
 Eustathius episcopus Pinarorū
 & Sidymorum. 260
 Eustathius Sebasteę 269. 259
 Eustathius epi Epiphanię. 260
 Eustathius episcopus. 256
 Eustathius Arianus 269

Eutaclus Armenus 85
 Eutyches notarius Basilij 246.
 Eutyches episcopus. 256
 Eutychius episcopus. 256
 Eutychanus episcopus. Patarorum
 Lyciæ. 260
 Eutychi⁹ episcopus Eleuthero. 259
 Euzotus Antiochenus 259
 Exopaphos 49
 Exercius episcopus. Gerasorū. 260.
 Exorcistæ 326
 Expositiones 4 apud scribas. 10
 Extasis quid 120
 Extremitates æqualitates, puer
 bium. 312

F

Faciamus vox, nō vnus nu-
 meri significatiua. 364
 Fatū, siue generationē aut
 natiuitatem non esse. 11
 De Fato Stoicorū error. 4
 De Febrieti & heretico si. 210
 Fecit vox dignitatis. 225
 Felix Cōstātin⁹ Imperator. 37
 Fenestre mortis 8
 Fermentum pro malitia 64
 De Ficu & homine simile. 162
 Fides Acacij 259
 Fides Basilij & Georgij semia-
 rianorum. 252
 Fides vera quę sit 58
 Fides Synodi Seleucię 259
 Fides Seleucia damnata 263
 Fides verba præcedat. 262
 Fides nō ex syllogistica hominū
 opinione consistit 283
 Fidei catholicę cōteratio. 324
 Fidei cōfessio epiphani. 323. 324
 Fidei cōfessio Paulini epi 300
 Fidei sigillum. 256
 Fidei in seleucia editæ exē. 259
 Fidei verę cōfessio 75
 Fidei confessionis exēplū. 250.
 in Fide minus eruditi qui dican-
 tur. 96.
 Filius dilectionis. 344
 Filius nō potest facere quicquā
 à seipso. 237
 Filius Dei nō est creatura. 274
 Filij gloriā imminuentes 339
 Filij hominis appellatio. 143
 Filij appellationis ratio. 218.
 Filij Dei multi. 252
 Filij vniueriti & Spiritus san-
 cti notiones ex Mose. 9
 Filij nomina 350
 Filium Patrem dixit Sabellius.
 216.
 Fleuisse Iesum, ex Luca ab or-
 thodoxis exēptum fuit, at ho-
 die habetur. 339.
 Flora femina 63
 Fœminarum multiplicem coi-
 tum per miserę quidam. 23

Neq; foris, neq; itus, puer. 69
 Formosa vxor Seth 84
 Formosa virtus quædam. 84.
 Fortuna mixtura 314.
 Fratres Domini qui 307
 Fraus quando incepta fieri in
 mundo. 2
 Fumū fugientes in ignem ina-
 cidunt, prouerb. 213
 Funiculū ex arena necere. 56
 Furtū Iudæorū i Aegypto 362
 Furta probat Theodorus. 321.

G

Gadara aquę calidę. 38
 Gadi. 10
 Gaius episcopus. Hierosoly. 188.
 Garizin mons. 8
 Gasphenorum lingua 85
 Gaza Hebræis quid. 38
 Gazareni 323
 Gazophilacia Iudæorū in Ti-
 beriadē. 38
 Gebal mons. 8
 Geminorū duorū cōsulat⁹. 13
 Generationū ab Adā ad Chri-
 stum catalogus 319
 Geseon calculi variat in ex-
 emplaribus. 139
 γῆρας & γῆρας differūt. 157.
 Genuit & creauit vocū. 261.
 Genita & creata confuse dici
 pro inuicem. 61
 Geniti appellatio reproba. 257
 Genitum æquiouocum pro ge-
 nito & factio. 276
 Gentium omnium variz religioes
 & hæreses 322
 Geon fluuius 138
 Georgius episcopus Alexād. 260.
 Georgius Laodicensis. 248
 Georgius Alexandrinus 258
 occiditur. 274. 271.
 Georgius Semiarjanus 250
 Gephars 85
 Germanion Episcopus. 188
 Germanus episcopus Petrorū. 260
 Gittharū ciuitas i Samaria. 17
 Glorię cupidos multa aude. 9.
 Gnostici 23
 Gnosticorum hæresis 25
 Gnosticorum libri 27
 Golme 45
 Gomon 382
 Gomor 381
 Gordius episcopus 188
 Gorpizus mensis 9
 Gortheni 7
 Gorthenorum hæresis 9
 Gothia fidem recepit. 244
 Gradus Clericorū quinq; 250
 Graianus episcopus. 188
 Granum frumenti quod sit ap-
 pellatum. 177
 Græca nomina apud Hebræos
 in astronomia recepta. 10
 D 4 Græcarū

INDEX

Græcarum literarum inuentio nis ratio 71	Hexapla 155	Hymni 326
Græcismus 3	Hexapla & octapla cur dicta 380	Hypatiu 330
Græcismus quando cœperit. 5.	Hierantē 355	Hypatianus episcopus 160
Græci poetę omnium hęresiu occafio 30	Hierachitę 209	Hyperion 49
Gręcorum dij 360	Hierax 209	Hyperæcius episc. 215
Gymnasia episc. 255	Hieracis hęresis 138	Hyphe 382
Gypen vocant Briateum 77	Herocles Alexandrię prefes. 211.	Hypocaufta Adamianoru. 135
	Hierophatę 323	Hystera creator cœli ac ter. 81
	Hierosolyma deuastata à Tito Cęfare 13	I
A D Hebręos epistola an Pauli fit. 366	Hilarionus episc. 189	A 87
Habitatio hominum pri ma post diluuium 2	Hippolytus scripsit contra Va lentinianos 60	Iabe 87
Habituu & volutatu ratio 285	Hercus Mędesius 322	Iacob quare frater Domini 307
Hæmorrhuis serpens 122	Holce 382	Iacob quare curam suorū offiū habuerit 8
Hęresis quando cœperit. 3	Homeri patria ambigua 95	Iacobus episcop' Hieroso. 160
Hęreses seipias polluant 354	Homerus quomodo Iouis affe ctiones depinxit. 63	Iacob' frater Domini virgo 37
Hęreses quot. 333	Homeriorū versuū cento ad ostentationem confutus. 58	Iacobus Apostolus episc. 35
Hęreses & sectę innumerabiles sunt. 606	Homeri versus in Arca .i. Mar tem à Constantino in Arium detortus 116	Iacobus Naziræus factus 35
Hęreses septem apud Iudęos ante Christi i carnę aduētū. 9	Homo ad imaginem dei crea tus 240	Iacobi fratris Domini sanctitas 308
Hęretici quibus remediis fu gandi. 124	Homo materialis & atalis. 55.	Iacobi martyriū 309
Hęreticorū imago 148	Homo quid 353	Iacobum Apostolorum virgi nem fuisse 145
De Hęreticis & igne simile 35	Homo, nō homo Christus 254	Ialdabaoth 24.28.79.114.
Harpocratem quidam nutriunt instar nutricum 322	Homo primus 195	Ianitores 326
Hegeſias Cyrenęus 321	Homō quare creatus 160	Iao 28
Helceſi 135	Homo opificium Dei ornatif simum 162	Iao nominis ratio 53
Helena Simonis Magi 17	Homo seminaliter dominū ha bet producendorum germi num 280	Iapheth filii 363
Helena Homeri 17	Homo secundus à cœlo. 245	Identitatis ac similitudinis ra tio expressa 257.
Helias resurrectionis exēplum 359	Homo spiritalis 55	Idololatria quando cœperit 3
Helicę genus 138	Hominis præstantia 160	Idolonia & Zelus idem 6
Helicę assumptio impedita 29	Hominis appellatio 76	Ieiunare bis in sabbato 10
Helicę raptus 175	Hominis formatio stolidę ex penſa 73	Ieiunium vnus diei 9
Heliam fuisse virginē 145.359	Hominis formatio delira 79	Ieiunium quarta & profabbato decretū, seruandum esse. 271.
Heliodorus episc. Sozuię pen tapolis 160	Hominis dimidia pars Dei, di midia diaboli 114	Ieiunium ordinatum an sit ser uandum 270
Heliopolitarum orgia 323	Hominem non ex hac arida ter ra factum 55	Ieiunium magnū & paruum. 46
Heorticus episc. 255	Homines, eduliū principū. 205	Ieiunium quorundam monacho rum 35
Heracleon 88	Homines duos ab initio esse formatos 19	Ieiunium aliqd animę cōfert 64
Heracleon hęreticus 77	Homines pro diis culti 311	Ieiunia statuta 326
Heracleonitarum dogmata 77	Hoſes esse edendos dicit Chry sippus. 322	Ieiunium sabbati cur fiat 89
Heraclides Tarentinus 1	Hominum genera tria 56	Iephthę filia deſicata 138
Heraclitus Bleſonis Epheſius 353	Hominum ordines tres apud Valentinōs 50	Ierecæalbana 10
Heracliti dictū de idolis. 360	Homouſios 331	Iesæi 34
Hercules ligneus à Diagona ex uſtus 585	Hospitalitas 327	Iesus quid Hebręis fit 35
Hermeas Manichęus 168	Humeriferi fabula 189	Iesus nominis numerus 71
Hemerobaptistarū stulta ablu tio 11	Hydria 383	Iesus Naue inter prophetas nu meratur 207
Hermō episcopus. 188	Hydri serpentis natura 25	Iesus nomē insigne 70
Heri ac nudiuſterti. puerb. 71	Hyginus ep̄s Romanus nonus à Petro & Paulo. 88	Iesus Nazareus appellatus 36
Herodes pro Christo habi. 13.	Hymenæus episc. 188	Iexcus pseudopropheta 12
Herodes Idumæus vel Aſcalo nita 13	Hymnus triū puerorum. 337.	Iezan 3
Herodes atipatri filius 13		Ignis reprobatus 12
Herodianorum hęresis 13		Ignis nō accipit corruptibilem materiam propter incantatio nem. 40
Hesiodi triginta sæcula 48		De Igne & hęreticis simile 35
Hesiodi Theogonia 48		Ignoratiã multos excęcat 206
Heua serpens 322		Ignoratiã malum 79
		Imago Dei 241
		Imago Iesu 32

Imago

IN EPIPHANII LIBROS.

Imago Dei nō perdita ab Adā 241	Ioseph ante Christū mor. 307	Iustus episcopus Hieroso. 188
Imaginis ratio 261	Iosephus quidam ecclesiā Chri sti condidit 38	Iuuenula pro virgine 45
Secundum imaginem quomo do accipiendum 345	Ioseph historia tota 307	Iuuenularum innumerarū ap pellatio 321
De Imagine regis & hęreticis simile 56	Ioseph filij ex alia vxore 34	Inuocatiōes in vitę exitū 77
Imagines damnantur 313	Ioseph filij & filię 347	Iuxta pedē loqui. 143
Immodicū oē vbiq; mole. 118	Ioseph resurrectionis speciem ostendit 8	L
Imperitia nihil peius 206	Ioseph cur Virginem sibi tradi tam habuit 307	Abdacus propheta 183
Impudētia frōtē perficit 225	Iouis episc. 188	Laborare debent pij 316
In magnū & sanctum 382	Iouinianus beatus 214	Laboratores 326
Inachus fluuius 3	Iouis scelera 360	Laborum Euangelij ratio 316
Incantatio quando cœperit 2	Ioues multi sunt 360	Lacertę solaris natura 135
Incantationis vanitas 39	Ira dei aduersus peccatores 82	Lachesis 49
Incantamenta Iudæorum 40	Irenæus Apostolorum suc. 22	Lamertarde 48
Iudæorum marcimonia 183	Irenæus inter Celtas 51	Lanaphechridamphech 48
de infantib' & hęreticis si. 223	Irenæus episc. Tripolis Phœ nices 260	Laodicea 251
In Inferno patres detentos pro pter errores 116	Irenæi laus 60	Lasius mons 360
Inferni descensus Christi pro pter Cain & cætera. 89	Irenæi locus transcriptus 50	Lazari ætas ante refuscitationē & post 193
Ingeniti nomē non esse in Scri ptura 235.279.	Irenę locus de Marcosis 68	Lazari historia 342
Ingeniti ac geniti voces, cur ex cogitata 256	Isaacij 3	Leænæ partus mirabilis 308
Iniustitia, quādo primū cœp. 2	Isaaci laus 3	Leætorum ordo 326
Ingeniti appellatio repro. 257.	Isidorus hęreticus 62	Leonides filius Origenis 154
Inſidię hominum pijs in bonū cedunt 5	Iſus 4	Leontius Apocopus 214
Interpres septuaginta quomo do vixerunt 375	Ismaelitę 3	Leōtius episcopus Lydię 260
Interpres sacre Scriptu. 377	Ismaelitę circumciduntur 46	Lerhec 380
Interrogatio Deo obijcitur fal sō pro ignorantia 361	Israhelitę vnde appellati 3	Leteius episcopus. 255
Inuidia semper magnis succę sibus aduersatur 294	Israhelitarum ingratitude 36	Leuippus Mileſius 321
Io 3	Iudaismus quando initium cœ perit 3	Leuis episcopus Hierosoly. 188
Ioānes baptista nō arundo 27	Iudaismi forma post Græcif. 3	Leuitę Gnosticorum inter seip ſos miſcentur 29
Ioannes cur vox fuerit. 225	Iudæi 5	Leuitici 23
Ioannes filius tonitruū 253	Iudæi secundi 180	Lex olim nulla 2
Ioannes episcopus 212	Iudęi filij diaboli cur sunt di cti. 201	Lex corporalis & spūalis 260
Ioānes episcopus Hieroso. 188	Iudęi vnde dicti 5	Lex Dei sancta 172
Ioannis Euangelium, Cerinthi esse putatum est. 124	Iudęi filij facti sunt proditoris Iudæ 87	Lex index transgressionū 108
Ioannis Euangelij ratio 12.127	Iudæorum ignorantia 338	Lex & prophetę resiccatę ar bores 205
Ioannis Euangelium Hebraice translatum 37	Iudæos sine Christo non iusti ficari 174	Lex trifariam diuisa 63
Ioannem Apostolum virginem fuisse 145	Iudas diabolus 82	Lex Dei trifariā diuidetur 64.
Iobelæi 84	Iudas quare christū tradide. 82.	Lex per Christum impleta 36
Iobis locus explicatus de resur rectione 360	Iudas laudatus 81	Lex iusto non est posita 204
Iacob' primus filius Ioseph 35	Iudas episcopus. 188	Lex triplex 174
Ioe 3	Iudæ pater Cain 82	Legis ac prophetarū reprehē ſio 203
Iolau Bithynus 1	Iudæ Euangelium 81	Legis vsus 6
Iones vnde 85	Iulianus episc. 188	Legis & Euangelij differētia 6
Ioseph anni 307	Iulianus Apostata 214	Legis Moſaicę ratio 63
Ioseph' Comes ex Iudæo Chri stianus fit 38	Iulius Romanus episc. 214.	Legis lator qui fit 65
Iurare quidam nolunt 327	Iulius Romanorū ep̄s. 243	Legem non esse trifariam diui sam 65
Iuſurandū in diuinū cultū. 12	Iulius vermis 134	Leges tres Paulū afferere 174
Iuſtificatio triplex 267.352.	Iulus reptile 292	Legibus an sapiens viuere de beat 321
Iuſtitie ac bonitatis ratio 66	Iuramentum Dei 34	Liber pro vtero 45
Iuſtinus Samarita genere 115	Iurare quidam nolunt 327	Liberum arbitrium 11
Iuſtinus martyr & philoſo. 115	Iuſurandū in diuinū cultū. 12	Libri alienigenę 86
	Iuſtificatio triplex 267.352.	Libri viginti duo 381
	Iuſtitie ac bonitatis ratio 66	Libri Iudæorū viginti septē 6
	Iuſtinus Samarita genere 115	Librorum Diuinorū apud He bręos ratio 376
	Iuſtinus martyr & philoſo. 115	Liberius Romanus episc. 269
		Libra 382
		Licinianum gymnasium 215
		Limniſci nota 377
		Linguz

INDEX

Linguae ex dono sunt Sps	106	Manes excoriatur	186	Mafemon	48
Linguarum diuisio	84	Manis appellatio	182	Mafmaroth	270, 382
Literae viginti duae	381	Magnis discipuli	184	Maffaliani	315
Literae propriae ferè in omnibus gentibus	186	Manem populus lapidibus obrueret conatur	186	Mathias Episcopus Hierosolymitanus	188
Literae Cappae positus ratio	72	Manicheus sub galienovixit	388	Matthei Euangelium Hebraice scriptum	37
Literarum mira expensio	72	Manichei quare strata sua super harundines faciant	186	Matthei Euangelium apud Iudeos mutilatum	40
Literarum Graecarum ratio	70	Manichaei libri	186	Matthei Euangelium Hebraice scriptum	37
Literarum Graecarum intentionis ratio	71	Manichei dogmatum catalogus	190	Matthei Euangelio Cerinthus vitur, sed non toto	33
De Literis mira stultitia haereticorum	113	Manichaei dogmatum contrarietas	192	Matthei Euangelii ratio	124
Lobon	2	Manichaeorum doctrina	184, 185	Matthei lectio interpolata	7
Longinus episcopus Acalonita	215	Manna quid	123	Mater vitae Manis	195
Longinus Cassius consul	131	Marcelli Epistola ad Manicheum pag.	184	Mater videntium	310
Lotiões ebriotarum reprobatae	37	Marcelli confessio fidei	248	Matris octonarii nomina	54
Lubar mons	2	Marcelli pictas	184	Materie significatio in Scriptura	78
Lucas Euangelista à quo cõuerfus	15	Marcelli pietas	184	Materie significatio	188
Lucas ubi praedicavit	127	Marcelliani heretici	284	Matidius	328
Lucas Euangelii corruptum	91	Marcellina decepta à Carpocratianis	32	Matrimonium eõtrahere, & generare, esse ex Satana	20
Lucas Euangelii ratio	125	Marcioniste	89	Maximilla prophetissa	119
Lucas locus expositus aliter que vulgo solet	248	Marcion à patre exedicator	89	Maximona Hierosolymita	259
Luciani duo	111	Marcion filius episcopi	89	Maximus Episcopus Hierosolymitanus	188
Lucianista	111	Marcion Cerdoni successit	89	Mazabanus episcopus	188
Lucius Arianus	214	Marcion virginem corruptit	89	Mechenoth	270
Luminarium creatio	190, 196	Marcion tria principia	89	Medecoth	382
Luminaria esse naues	190	Marcion resurrectionem carnis negat	89	Mediator Dei & hominum, Iesus Christus	343
Luce cursus ratio	244	Marcionis haereticus	68	Mediee materie scriptores	1
Luce locus expositus aliter que vulgo solet	248	Marcus episcopus	188	Medimn.	381
Luciani duo	111	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Megaralia	322
Lucianista	111	Marcus episcopus Arethuse	258	Melchisedec quod sit	137
Lucius Arianus	214	Marcus episcopus	188	Melchisedec, Sem esse creditus est	139
Luminarium creatio	190, 196	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Melchisedec pater & mater eius genus	211
Luminaria esse naues	190	Marcus episcopus Arethuse	258	Melchisedec, Spiritus sanctus habitus	209
Luce cursus ratio	244	Marcus episcopus	188	Melchisedec non est Spiritus sanctus	211
Luce locus expositus aliter que vulgo solet	248	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Melchisedec panem & vinum proposuisse Abrahamo	139
Luciani duo	111	Marcus episcopus Arethuse	258	Melchisedeciani	137
Lucianista	111	Marcus episcopus	188	Meletius Aegyptius	211
Lucius Arianus	214	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Meletii integritas	262
Luminarium creatio	190, 196	Marcus episcopus Arethuse	258	Meletii concio	260
Luminaria esse naues	190	Marcus episcopus	188	Meletiani	211
Luce cursus ratio	244	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Melissus Ithagenis	321
Luce locus expositus aliter que vulgo solet	248	Marcus episcopus Arethuse	258	Membra hominis cccxlxiii	22
Luciani duo	111	Marcus episcopus	188	Memnonius episcopus	255
Lucianista	111	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Memyx	88
Lucius Arianus	214	Marcus episcopus Arethuse	258	Memphis à quo aedificata	2
Luminarium creatio	190, 196	Marcus episcopus	188	Memphitarum orgia	323
Luminaria esse naues	190	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Menander haereticus, discipulus Iulii Simonis Magi	18
Luce cursus ratio	244	Marcus episcopus Arethuse	258	Menandrum imitatus est Manichaeus	156
Luce locus expositus aliter que vulgo solet	248	Marcus episcopus	188	Menandrianorum haeresis	18
Luciani duo	111	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35	Médacium nullum in fide	100
Lucianista	111	Marcus episcopus Arethuse	258	Médacium non habere substantiam	304
Lucius Arianus	214	Marcus episcopus	188	Mendidii	
Luminarium creatio	190, 196	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35		
Luminaria esse naues	190	Marcus episcopus Arethuse	258		
Luce cursus ratio	244	Marcus episcopus	188		
Luce locus expositus aliter que vulgo solet	248	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35		
Luciani duo	111	Marcus episcopus Arethuse	258		
Lucianista	111	Marcus episcopus	188		
Lucius Arianus	214	Marcus in Aegyptiorum regione praedicavit	35		

IN EPIPHANII LIBROS.

Mendidij ecclesia	215	Mortis suae Hegeas	321	Myteria interna	326
Menophilus Arianus	272	Morte voluntaria Dositheus obiit	9	Myteria Graecorum	322
Mens Christi quid	303	Mortuorum stulta redemptio	77	Myteriorum ecclesiae ritus	41
Mens non est substantia	304	Mortuos non esse abominabi-	8	N	
Mens Deus	304	Mortuus non esse abominabi-	8	Nicolaitarum haeresis	23
Mens non est Spiritus	300	Mortuus non esse abominabi-	8	Narcissus episcopus Hierosolymitanus	188
Mens in hoie quid opetur	300	Mortuus non esse abominabi-	8	Nazareorum secta	11
Mentis functiones in hoie	302	Mortuus non esse abominabi-	8	Natalis Domini	326
Mentis usus	301	Mortuus non esse abominabi-	8	de Natandi arte simile	146
Mentem Christum habuisse	353	Mortuus non esse abominabi-	8	Nanatus	145
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nauatiani	149
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Natiuitas Christi & crucifixio	307
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Natiuitatis geminae ratio	194
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Natiuitatis Christi ratio	221
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Naturarum in Christo ratio	296
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	de Naufragio simile & haeretico.	272
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	de Naui & haeretico simile	139
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nazaret ciuitas, nunc est vicus	36
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nazirei Nazorei & Nasarej	36
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nazoraei vocati Christiani	34
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nazoreorum à Christianis differentia	36
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Neapolis ciuitas	138
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nebel vini	382
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nebroth tyrannus	7
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Necessarij ac volutarij	149
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Necyophagi	322
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Neq; foris neq; intus	69
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nicander scriptor bestiarum	1
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nicaea synodus quaestionem de sancto Spiritu ignorauit	269
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nicaeae Synodi 318. epi.	365
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nicaeae Synodi autoritas	294
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Niceratus naturas herbarum descripsit	1
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Ninus cõtemporaneus Abrahae	3
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noe propheta	2
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noe quare ad multos annos struxerit arcem	25
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noe figura Christi	46
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noe requiem significat	46
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noetus anoetus	141
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noetus 141. & Noetiani ibid.	
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nomi quid	21
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nomina varia in Scripturis Patris & Filij & Sps sancti	350
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noia varia Patris & filij & Spiritus sancti	266
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noria Noe vxor	25
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Noria Pyrrha dicta	25
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nosse Patris & filij	227
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Notio & sciẽtia duplex in Scriptura	227
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Notio & cognitio Patris gemina pag.	336
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nozoraei	13
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nudorum hominum ecclesia	135
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Numerius presbyter	330
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Numerus integer, redundante relicto compendij gratia	319
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Numeris Scripturam cõfutare	72
Mentem in Christo negantes taxari	294	Mortuus non esse abominabi-	8	Nummus	

INDEX

Nummus	382	crificat	155	sunt pag.	132
Nuptiæ	326	Origenes coactus ad prelegendum	250	Pascha an sit peragendum	270
Nuptiæ reprobantur ab Hiera		Origenis laus	376	Pascha Iudæorum	43
citis pag.	209	Origenis allegoria de tunicis pelliceis	347	Pascha efus quâdo fact ^o est	131
Nuptiæ secundæ non prohibiti		Origenis libri de principijs, erroribus referti	347	Pascha duo apud Ioânem	130
tæ pag.	120	Origenis errores	155	Pascha esse peragendum	271
Nuptiæ spirituales	75	Origenis labores in Scripturis sacris	155	Pascha quid fuerit	101, 357
Nuptiæ venerandæ	210	Origenij	153	Paschatis habendi ratio	243
Nuptiarum contemptores taxantur pag.	149	Opera in futuro seculo nulla	148	Passionis Christi simile	303, ratio 221, 286, 303.
Nuptiarû secundarû ratio	146	Opera Dei sex dierum, viginti duo pag.	381	Parcus propheta	183
Nuptiarû in ecclesia ratio	120	Operû verba gratia facta	167	Pancratius episco. Pelusij	260
Nuptias damnant Tatiani	116	Operibus nullis Valentinianos saluos fieri	55	Parafiti principum.	360
Nuptias, diabolicâ rem esse En		Ophitæ vnde dicti	78	Paschalis in ecclesia ratio	123
eratitæ dicunt	118	Opificis ignorantia	54	Paschalis festû trâsmutatû	242
Nuptias secundas & tertias admittunt Ebionitæ	42	Orus numen	323	Patriarchæ vnde	3
ad Nuptias cogi	12	Ossienorum hæresis	12	Pater Iudæorum diabolus	82
à Nuptijs se continere	9	Ostium siccorû ratio apud Ezechielem	159	Pater solus verus Deus quomodo accipiendum	222
		Ostracitæ procluitas	88	Pater, quomodo pater	351
		Oues rubrica illiniût Aegyptij	12	Pater Spirit ^o quomodo filium genuit	343
		Ozias & Azarias, idem	6	Pater cû Filio vnus est De ^o	181
				Pater filiû excommunicat	89
				Pater maior me, quomodo accipiendum	229
				Patris nomina	351
				Patris & filij nomen ad aliquid est pag.	257
				Patrem passum esse dicût Noetiani	141
				de Patre & Deo simile	66
				Patres ante filios mortui sunt	3
				Patrophilus Arianus episcop ^o .	38
				Paulinus episcopus	299
				Paulinæ dictionis ratio	163
				Paulus episcopus Emisæ	260
				Paulus locos quosdam Scripturæ mutauit	253
				Paulus an virgo fuerit	145
				Paulus contra Ebionem defensus	43
				Paulus Samosatenus	180
				Paulû accusant Ebionitæ	41
				Pauperes natura, & pauperes spiritu	206
				Peccare nostrum	98
				Peccatum nunc radieit non tollitur	162
				Peccati radix nulla	78
				Peccati cognitio ex lege	172
				Peccati sui vnusquisque homo causa	195
				Peccata & mali origo	103
				Peccati nobis adherere postquam purificationis	162
				Peccatorû nulla ratio apud Aetium	273
				Peccatorum diuersitas iuxta Pedem loqui	143
				Peleus sacerdos	212
				Pellam habitant Christiani	37
				Pellicearum tunicarû ratio	161
					167

Pelliceæ

IN EPIPHANII LIBROS.

Pelliceæ tunicæ expensæ	175	Phœbus episcopus Polychalanda Lydiæ	260	Primitiæ Christi quomodo dicatus	357
Pellices Salomonis quid significent pag.	76	Phœnicis historia	355	Primogeniti appellatio	310
Pemphredon	88	Phœnesia metalla	213	Princeps mundi quis	202
Pentecoste	326	Pholes	383	Principum crucifixio	196
Peputa ciuitas	122	Photiniani	245	Principia omnium rerum exiguâ, tempore augetur	270
Peputiani	122	Philasteriorû significatum	10	Principia duo, simul esse non possunt	88
Perditionis significatio	164	Phylalus serpens	123	de Principiis Manichæorû stultitia	185
Persea regio	135	Phylysi dolositas	88	Priscilla prophetissa	119
Peripateticorum errores	4	Phrygastæ	118	Priscilliani	122
Phœnecæ vox supputatur ex numero literarum	70	Phryges	118	Priuatine dictorum ratio	284
Periuria admittit Theodo.	321	Phrygû genus vnde deductum	4	Proclianus	329
Periarum mos in pœnis fumen	184	Phrygia combusta	118	Prodic dogma	321
Persecutio ab Arianis	262	Pieri ecclesiæ	215	Promissio dei itransmutabilis	34
Persecutionis fons	40	Pilati acta	123	Prophetæ quomodo Deum viderunt	242
Persecutio crudelis in Christianis nos pag.	214	Pisæum simulachrum	160	Prophetas intelligentiæ prophetas esse, & non veritatis	42
Persei dogma	322	Planetarum nomina apud Hebræos pag.	10	Prophetæ futura velut præterita narrant	314
Pestis vnde	190	Plato contra seipsum	4	Prophetæ quomodo habeantur apud Manem	191
Petronius Niger	1	Platonis de Deo & animabus errores	4	Prophetarum similitudo	120
Petrus Episcopus Heppi Palestinae pag.	260	Platonis dogmata	321	Prophetarum probatio	119
Petrus alexandriæ Archiepiscopus pag.	212	Platonis doctrinam multas hæreses dedisse	62	Prophetas omnes & Legem reijcit Mamon	89
Petrus anachoreta	85	Plenitudo quid	206	Prophetas Deum vidisse	241
Petri fides	147	Pl ^o aut minus eruditi qui di. 50	264	Prophetas ex bono Deo esse, Si mon magus negat	17
Petri precipitatus & præst. 332		Pneumatomachi	264	apud Prophetas omnia in veritate dicta	119
Petri & Pauli obitus XII. Neronis anno	32	Pœnitentia vna saltem	145	Prophetiâ Ebionitæ repro.	42
Petrû quotidie se baptizasse	41	Pœnitentiæ bonum	147	Prophetia, donum virginitatis	309
Petulantia quando ceperit	2	Pœnitentiæ ratio	211	Prophetias in nostram fidem impleri	170
Phadan	7	ob Pœnitentiam inter episcopos diffidium	212	Protogoras Menandri Abderitæ Deos esse negat	321
Phalangium tetragnum	37	Pœtarum fabulas resurrectione adstruere	355	Prouerbiû. 22. 173. 189. 213.	
Phares quid	10	Polycarpus	243	Prouerborum loca à paulo mutata	253
Phares in deserto	3	Pontifex Christus, quomodo dicatur pag.	355	Prouerborum liber quomodo intelligitur	220
Pharia insula	375	Pontificû Romanorû series	31	Prouerborû ac parabolârû 311	
Phariseorum hæresis	10	Porphyrus	49	Prunicus quid. 17. 23. 70. 80.	
Phariseorum appellatio vnde sit pag.	10	Porphyrus ex Euangelistis offensus	125	Psalmos confingere recetes	210
Phelag quid	320	Pollux episcopus prouinciæ secundæ Lybiæ	260	Psalterii libri quinq;	376
Phibionitæ	23, 26	Populi stoliditas cum pseudo-prophetis	135	Psus	85
Phibionitarû oblationes	27	Porcorum submersio	193	Psus suscipit Aeximaticas par. 2	
Phidiaz statuarij factum	160	Posidonij Apamei dogma	322	Prochotropheum	269
Philicadus Ep ^s Augustadarum	260	Possibile omnipotenti Deo	298	Ptolemæus, stoliculus scholæ Valentini	50
Phrygiæ prouinciæ	260	Potamõ Heracleæ episcop ^o	213	Ptolemæus episcop ^o Thmueos Augustonices	272
Philistia	5	Potamonis libera lingua	213	Ptolemæi epistola ad Iudæos in Hierusalem	377
Philistionis dogma	25	Potestatem celestium ac mundanarum ratio	86	Ptolemæi reges quot fuc.	378
Philippus Episcopus Hierosolymitanus	188	Praxiphanes Rhodius	322	Ptolemaitarum hæresis	63
Philippum Diaconum non habuisse potestatem manus imponendi	17	Præceptorum figuratorum rationes	64	Publius episcopus	188
Philo herbarum naturas descripsit pag.	1	Prædicationum in Scriptura que sit ratio	82	Pudicitie moderatæ exemplû	361
Philonis scripta	35	Preputij resecti curatio	379	Pueri compunctio	122
Philosabbatius Iudæus	125	Preces Audiani aliorum nõ admittunt	244	Pueri conceptus	358
Philistion fabulator	189	Presbyteri mali ab officio depositi pag.	40		
Philistion poeta Comicus	17	Præcepta sacra	323		
	25, 65.				
Philosophi Græci ex Euangelistis offensi	125				
Philosophorum decantate hæreses pag.	4, 321.				

E Pueros

INDEX

Pueros morientes damnūt Hie
racitæ 209
Pueros saluos fieri 210
Pueritia Christi 129
Puluis hereticorū collectus 135
Pyrrha Deucalionis vxor 25
Pyrrhonij 321
Pyrrhon ab Elide nullū dogma
Philosophorū probabat 322
Pythagoræ doctrinæ 3
Pythagoræ Samij hæresis 321
Pythagoræ errores 4
Pythagoricus quaternarius 51
Pyxidis significatio 252

Q
Vadagesima 326
Quadrangulum factum
citra reprehensionē ma-
nibus ac mente 173
Quadrans 382
Quæstiones hominum de Deo
vanæ 289
Quartadecimani 122
Quaternitatem inducētis 296
Quinarius nūer⁹ lasciuorū 50
Quinta æditio 379
Quintilliani 122

R
Abboni 87
Rabbia ciba 65
Rana, rubeta 179
Rapinæ vocabulum 343
Redēptio mater inuisibilis 74
Redēptio stulta mortuorū. 77
Redimere tempus 91
Reginarū appellatio & nume-
rus sexagenarius 319
Regina quas partes occupa. 2
Regnum Dei non in sermone
sylogistico 285
in Regno Dei minor quis 95
Regū romanorū successio 380
Religiosorū varietas 326
Reshēdi mores corrupti 241
Resurrexisse Christi Cerithus
negat 33
Resurrectio animarū & trāsitus
à corporibus in corpora 89
Resurrectio quomodo ab Ori-
gene tractatur 157
Resurrectio carnis, non spiri-
tus 210
Resurrectio, de lapso & resurgē-
te dicitur 165
Resurrectio, pbatur multis Scri-
pturæ locis 140
Resurrectio corporum proba-
tur ex libris Mosi 8
Resurrectio Christi qualis 356
Resurrectiois loci multi in scri-
pturā 358
Resurrectionis historiæ apud
Poetas gentiles 355
Resurrectionis ratio 354
Resurrectionis testimonia 178

Resurrectionis imago 159
Resurrectionis & mortis exer-
citiū 166
Resurrectionis modi duo 178
Resurrectionis mortuorum si-
gnum in libris Mosi 8
Resurrectionis modus 359
Resurrectionis vox 166
Resurrectionem carnis Archon-
tici negant 85
de Resurrectione mortuorum
Origenis opinio 356
in Resurrectione homines erūt
sicut angeli 166
Rhinocorura 207
Rhinocorurorum regio 362
Rhodamusia regio 69
Rhyacus 49
Romania 183
Romania ariana hæresi pol. 215
Romani episcopi autoritas 214
Romanorum imperatorū suc-
cessio 347
Romanorū Pontificū series. 32
Romanorū regū āni sperij 616
ad Romanos epistola Pauli cor-
rupta 93
Ruffi & Rubellionis cōsulatus
pag. 75
Rusticus præfes Romanus 115

S
Sabalina 41.130
Saba quas partes suscepit 2
Sabaan pater Danielis 138
Sabaoth quid sit 28.87
Sabaoth in quo celo 28
Sabaoth Deus Iudæorum 87
Sabbatum quid significat 6
Sabbatū secundū primum 133
Sabbatum magnum 208
Sabbati solutio ac referuatio p
iusta occasione 207
Sabbati prophanatio 13
Sabbata varia 46
Sabelli⁹ 151. & Sabelliani ibid.
Sabellij 304
Sabellij error 218.234
Sabitha 382
Sacerdotū corrupt⁹ status 240
Sacerdotum coniugij ratio 146
Sacerdoti secundæ nuptiæ non
concessæ olim 120
Sacerdotium 326
Sacerdotiorum ratio 138
Saclam 28
Sacrificare virorum est, nō mu-
lierum 312
Sacrificiorum ratio 106
Sacrificiorum veteris testamēti
ratio pag. 106
Sacrificium perfectum Ophita-
rum pag. 80
Saddai 87
Saddaria 48
Sadducæi vnde dicti 9

Sadducæorum doctrina 9
Sæcula Valentino excogi. 249
Sæcula triginta Valentini 51
Sægena veritatis 68
Sates 382
Salem quæ ciuitas 138
Salomon subannatur ab Ebio
nitis pag. 42
Saluationis modi multi 206
de Saluatore opiniones diuersæ
ac variæ 76
Saluatum neminem ante 15. Ti-
berij annum 205
Salus non ex hominibus 33
Salutis nostræ securitas vbi sita
pag. 351
Samarita accepit simulachra 7
Samaritæ 7
Samaritæ secti in quatuor hære-
ses pag. 9
Samaritæ non admittuntur ad
ædificationem templi Hiero-
solymitani 9
Samolatis ciuitas 180
Samolatiæ 180
Sam psæi 135
Sanctus tergeminum 338
Sancti non adorandi 313
Sanctos colere vltra decorū non
conuenit 312
Sanguis locus 179
Sapientia carnis quid 171
Sapientia multiplex est 219
Sapientiæ vocabulum 343
Saracenia 183
Saraceni 3
Saraceni circumcisioe gaudent
46
Sarratam 10
Sardica synodus 245
Sarmatas 215
Sarra resurrectionis typus 44
Sarre castitas 329
Sataniani 315
Satanam quidam adorauerunt
pag. 315
Sateles 85
Saton 381.382
Saturnilus hereticus 19
Saturnilianorum hæresis 19
Saue soror Cain 85
Saul primus rex in Israel 5
Scarabæi pilularij 86
Scarabæi natura 355
Scolopendra 134
Scolopendra multiples 292
Scorpius geminum aculeum ha-
bet pag. 145
De scorpionū catena fabula 61
Scortatio apud Gnosticos ho-
nesta pag. 23
Scortatio detestāda Valentini-
anorum 55
Scortatio prima cultus simula-
chrorum 330
Scortatiois

IN EPIPHANII LIBROS.

Scortationis detestāda modus
pag. 153
Scortationis vitium 171
Scortationis horrendum exem-
plum pag. 26
Scribæ quid apud Iudæos 10
apud Scribas expositiones qua-
tuor pag. 10
Scriptoris veri officium 300
Scripturæ sanctis honesta tri-
buit pag. 298
Scripturæ ab hereticis falso de-
torta pag. 57. & 73.
in Scriptura Diuina, contraria
non esse. 242
in Scriptura, nulla cōtrarie. 261
in Scriptura ociosum nihil 319
in Scriptura cognitiones 336
Scripturæ Dei nulla dictio in-
tercidit pag. 34
Scripturæ contrariorum loco-
rum conciliatio 194
Scripturæ Valentini 52
Scripturæ mos 220
Scripturæ oppositorum locorū
declaratio 236
Scripturæ ab Ario detortæ 217
Scripturarum interpretes olim
pauci 166
Scripturis Diuinis fidei articu-
li probandi 259
Scythale serpens 154
Scythianus 183
Scythiani libri quatuor 183
Scythiani mors repentina 184
Scythismus 3
Scythica superstitio quādo cec-
perit 5
Scythismus à diluuiō, vsque ad
Seruch 3
Sebasta, quondam Samaria ap-
pellata 138
Sebeth quid 46
Subueni 7
Subuororum dogmata 9
Secta quomodo i carcere fa. 212
Sectarum omnium occasio, Gra-
eci poete 31
Secundus hereticus 61
Secundus Pentapolis episc. 215
Secundianorum hæresis 61
Sedec quid 9
Sedechias & Ioachim, idem 6
Sedere ad dextram 354
Seduc sacerdos 10
Seleucia Asperæ synodus 259
Sem quas generationes produ-
xerit pag. 363
Sem filij 207.363
Semiarij 251
Semiramis cōtemporaneus ipsi
Abraham 3
Seminum ac plantarum imago
ad resurrectionem 166
Seminis humani esus 26

Sempitensum genus 12
Senaar campus 2
Senarius numerus insignis 70
Senarij numeri ratio 70
Seneca episcopus Hierosolymi-
tanus pag. 188
Sepis animalis natura 78
ad Sepulchra deferre cibos &
potus pag. 355
Sepulchrum vnde 360
Sephurin 40
Seppharuræi 7
Seps vipera, à putredine appel-
lata pag. 34
Septuaginta discipuli 15
Serapion episcopus Antipyrgi
Libyæ 260
Serapionis ecclesia 215
Serapij simulachrū Athenis 155
Serap episcopus ex Paratonio
Libyæ pag. 260
Serpens æneus Mosi 80
Serpēs, diabolus dicitur in scri-
ptura 79
Serpentis prudētia duplex 80
Serpentis fraus 78
Serpentem oculantur Ophiitæ
& colunt 80
de Serpente & Ario simile 235
Serpēs quomodo fugādi 123
Serpentium multiplicitas per-
mixta pag. 88
Seruch interpretatur irritatio 3
Seth 27
Seth significat pmutationē 84
Seth puritas 83
Seth sursum raptus 87
Seth esse Christum 84
Sethiani 83
Sethianorum libri 84
Seuerinus episcopus 255
Seuerus & seueriani 114
Serua dicitur Venus apud He-
bræos pag. 10
seruus eius, à quo quisque su-
peratur 87
sexanguli ratio 319
Sextarius 382
Sextarij i medio vigitiduo 382
Siccorum esus 326
Sicima est Neapolis 315
Siclus 382
Signum primum Christus nata
li suo fecit 128
Similis essentia significa. 262
Simi. 56. 58. 148. 162. 199. 272
Simile de filio regis 226
Simile de varijs rebus 140
Similia de Christi natiui. 218
Similia quedam egregia 205
Similia de trinitate 151
Similitudinis filij ad patrem ra-
tio pag. 256
Similitudinis equalitatis ac idē
titatis ratio 273

Similitudinis ratio 254.272.
Similitudines conceptionis ver-
bi in virgine Maria 264
Similitudinum vsus 354
similitudinum in scriptura ra-
tio pag. 303
Simō Cyrenæus passus p Chri-
sto 21
Simō Mag⁹ à Philippo bapti. 17
Simon Magus in medio vrbs
Romæ collapsus, interijt 18
Simonis magi hæresis 17
Simulachra quatuor abscon. 8
Simulachra adorare, quidā non
esse peccatum dicunt 12
Simulachrorum cultores à be-
stijs deuorantur 7
Simulachrorum cultus initium
& progressus 360
Sina mons in Arabia 205
Singularia pro pluralibus, & vi-
cissim 194
Sinops vrbs 89
Sirach liber 6
Sirenes vocis iocunditate odiū
erga homines occultant 167
Socrates Elmagli 321
Solis cursus ratio 244
de Sole & prædicatione veri. 60
Solitudo 326
Sommer & Somororū mons 7
Somni ratio 120
Sophistæ Theologi 167
Sophistæ velut pictores 167
Sox 10
Soye 3
Spina pro strato 10
Spinarū multa genera 81
Spiritus sanctus adorādus 266
Spiritus sanctus in colūbæ spe-
cie apparuit 152
Spūs sanctus de filio accipit 288
Spiritus sanctus increatus 228
Spiritus sancti nomina 350
Spiritus Dei quomodo profun-
da perscrutetur 333
Spiritus sancti appellationes 121
Spiritus immundi seipfos sub-
uerentur 121
Spiritu sanctū impugnātes 334
Spiritu sanctum qui non ad-
mittant 8
Spiritu & mētē esse diuersa 353
Spiritu sanctum non esse crea-
turam creaturæ 230
Spū saluari absq; corpore 208
Spūs multi in scriptura 267. 351
Spūta & sordes corporis hære-
ticorum olim sumpta in reme-
dium 12
Stater 382
Statua ex luto & arte figurari
quando fieri ceperint 3
Stellio 122
Stephanus episcopo. Ptolemaidis
E 2 Libyæ

INDEX

Libya	260	Testimonium trium	333	Trinitatis sanctæ mysteriū	349
Scirps Mariæ liber	28	Thaletis Milesij hæresis	321	Trinitatis sanctæ mysterij ex-	
Stoici refutantur	42	Thamadan	48	plicatio	152
Stoici quid de deitate sentiāt	4	Thamar in libidine quosdam se		Trinitatis sanctæ personarū di-	
Stranga fluuius	184	qui pag.	153	stinctio	142
Stratotiēci	23, 26.	Thardeadæ	48	Trinitatis sanctæ mysteriū ex-	
Stratq & Lampaco	322	Tarta inuenit statuas	3	plicatur	265, 268.
Stulta insipientes aliquādo p-		Tharthuu	48	in Trinitate nihil creatum, &	
suadent	32	Theoſtiff ^o epi. Ostracines	260	sub causam cadens	288
Sublimiſci nota	377	Theodorus Atheos	322	de Trinitate, similia	151
Subſcripserunt multi Arianis.		Theodotus Ioannis Euangeliū		in Trinitate nihil recens	285
248		negat	136	Troporum ratio	341
Subſtantia & eſſentia idem ra-		Theodotiani	136	Tryblijum	382
tione pag.	235	Theodotionis editio	379	Tumbæ	39
Subſtantiarum nois ratio	256	Theodosius episcopus philadel-		Tunicarū pellicearu ratio	161
Suedrorum ecclesia	328	phiæ Lydiæ	260	Turpes hæretici	153
Sulpitius Cāmarinus eōsul	132	Theodulus notari ^o Basilij	246	Typhlops serpens	151
Superſtitio Scythica	5	Theonas episcopus	213	Tyrbō discipulus Manis	184
Sufoba	3	Theonæ ecclesia	215		
Sylogiſmorum in diuinis ſtula-		Theophrastus Ephesius	322		
ta collectio	279	Theras	85		
Syuanus Tarſenſis	259	Thermutis Dea	311		
Symbolum patrum	248	Therſi menſis	9		
Symeon episcop ^o Hieroſo.	188	Theſſalorum lingua	85		
Symmachus episcopus	188	Thiras	2		
Symmachi interpretatio	379	Thobel	2, 85		
Symphonia parua & magna, li-		Thomas Manichæus	186		
brorum nomina	85	Thomim	10		
Synaxes	326	Thronus Dauid quid ſit	35		
Synaxis abominabilis	25	Thracum appellatio	3		
Synodus Tyria	213	Thracum lingua	85		
Synodi circa paſchatis feſtiuita-		Tibia draconis imitamentū	24		
tem olim congregatæ	251	Tobias episcopus Hieroſoly-			
Synuſios	331	mitanus	188		
ſyrorū literæ apud Pgr̄as	186	Traditiones Iudæorum	97		
		Traditiones ſeniorum quadru-			
		plices pag.	65		
		Traditionum vſus 150, 193, au-			
		toritas 123, ratio 141, 138, 271			
		Traditionum de dijs apud Gr̄c̄			
		cos initium	4		
		Transformatio Chriſti	238		
		Tria cana	382		
		Tria perfectæ	226		
		Tribuum ſacerdotalis ac regiæ			
		cognatio	309		
		Tricenarius numerus in Scri-			
		pturis pag.	73		
		Trieritidæ	323		
		Trinitas in creatione	338		
		Trinitas ad oranda	290		
		Trinitas, vna deitas	226		
		Trinitas citra curioſitatem in			
		Scripturis nobis annunciat			
		ac creditur	265		
		Trinitas ſemper cum propria			
		gloria pag.	287		
		Trinitas in minori opulencia ſe			
		ipſam nunquam vidit	289		
		Trinitas fons omnis dulcedinis			
		268			
		Trinitas non eſt cōiunctio	153		
		Trinitas ſibiipſi incomparabi-			
		lis	278		
		Trinitatis falſa opinio	354		

Viduitas

IN EPIPHANII LIBRO S.

Viduitas	326	Vranus episcopus Tyri	260	Deut. 33. Quæro Rubim, & ne	
Vigilantia mira	71	Vranus episcopus Meſopota-		moriatur	8
Vigiliarum imago	166	miæ	244	Deut. 33. Viuat Rubim, & non	
Vigiliarum noctis ratio	98	Vrina ſe prolui	8	moriatur	358
Vigintiduo capita	381	de Vna & Deo, ſimile	208	Ioſue 7. Coccinum poſuit in	
Vinum cur non bibant. Encra-		Vrſacius falſus teſtis	214	fenestra	27
titæ pag.	118	Vtres veteres qui	89	Eſa. 8. Accipe tibi fruſtum char-	
à Vno abſtinent Seueriani	114	Vxor viri quæ	126	tæ.	46
Vinnitius conſul	131	Vxores communes apud Gno-		Eſa. 8. Puer natus eſt nobis	
Vipere natura	31	ſticos	26	44	
Viri appellatio de Chriſto	137	Vxores patribus multæ, nō vna		Eſa. 8. Noluiſtis vos aquam Si-	
Viri à mulieribus ſeorſim de-		in domo	317	loam placide procedentē	76
gant	317	Vxores communes apud Valen-		Eſa. 26. Aperite portas	273
Virgæ Moſis reſurrectio & trāſ-		tinianos	55	Eſa. 28. Tribulatio in tribula-	
mutatio	358	Vxores communes habent Se-		tionē	24
Virginitas à Gnoſticis ridetur	29	cundiani	62	Hier. 9. Aſcēdit mors per fene-	
				ſtras	9
				Baruch 3. Homo eſt, & quis co-	
				groſcet ipſum	43
				Ezech. 36. Vos oſſa ſicca hæc.	
				97	
				Pſal. 1. Erit velut lignum quod	
				plantatum eſt	27
				Pſal. 65. Probaſti nos Deus & i-	
				gne examinaſti nos	169
				Pſal. 75. Tu contriuiſti capita	
				draconis	30
				Pſal. 92. Dominus regnauit, de	
				corem induit	233
				Pſal. 109. Ante luciferum ge-	
				nui te pag.	180
				Pſal. 138. In librū tuum omnes	
				ſcribentur	45
				Pro. 8. Dominus poſſedit me.	
				221	
				Cant. 1. Surge, veni tu columba	
				mea	148
				Matth. 1. De generationibus.	
				7	
				Matth. 1. Ecce virgo concipiet	
				& pariet	45
				Matth. 3. Ventilabrum habet in	
				manu	53
				Matth. 5. Oculum pro oculo.	
				66	
				Matth. 5. Nolite iurare, neque	
				per cœlum, neque per ter-	
				ram	13
				Matth. 5. Habeto beneuolentiā	
				cum aduerſario tuo	31
				Matth. 7. Non noui vos	227
				Matth. 9. Non mittunt vinum	
				nouum	89
				Matth. 10. Eſtote prudentes ſi-	
				cut ſerpentes	80
				Matth. 11. Quid exiſtis in de-	
				ſertum, vt videretis arundi-	
				nem	26
				Matth. 11. Quis ex vobis habe-	
				bit amicum	97
				Matth. 11. Venit filius hominis	
				edens &c.	42
				Matth. 11. Gratias ago tibi pa-	
				ter domini cœli & terræ	74
				Matth. 12. Omnis blaſphemia	
				E 3 remittetur	

INDEX IN EPIPHANII LIBROS.

remittetur	13	serpentem in deserto	80	1. Corint. 7. Vellem omnes esse sicut me ipsum	312
Matth. 13. Explica nobis parabolam zizaniorum	202	Ioan. 6. Nisi comederitis carnem meam pag.	27	1. Cor. 7. De virginibus preceptum non habeo	150
Matth. 13. De fermenti parabola	57	Ioan. 2. Quid mihi & tibi cure est mulier	313	1. Cor. 9. Num boues curæ sunt Deo pag.	105
Matth. 15. Honora patrem tuum & cætera pag.	64	Ioan. 8. Vos ex fatana estis	87	1. Cor. 10. Patres nostri sub nube erant	105
Matth. 18. Si offendiculo fuerit tibi vnum membrorum tuorum	414	Ioan. 8. Vos filij estis patris vestri diaboli	82	1. Cor. 11. Vir non debet comam nutrire	106
Matth. 19. Sunt eunuchi	144	Ioan. 10. Ego & pater vnum sumus	143	1. Cor. 14. Volo quinque verba mente mea	107
Matth. 19. Non omnes capiunt dictum hoc	205	Ioan. 10. Pater maior me	229	1. Cor. 14. Psallam mente, psallam spiritu	302
Matth. 22. Nemo bonus, nisi vnus Deus	335	Ioan. 13. Tradidit marsupium	82	1. Cor. 15. Cur baptizantur pro ipsis	34
Matth. 22. Neque matrimoniū contrahant	30	Ioan. 17. Velut & ego tu vnus pag.	235	1. Cor. 15. Oportet ipsum regnare	236
Matth. 26. Pater transeat à me poculum hoc	231, 341	Ioan. 17. Da ipsis vitam habere in se ipsis	222	1. Cor. 11. Timeo ne forte velut serpens Euam decepit	81
Matth. 27. Deus meus, Deus meus vt quid dereliquisti me	232	Ioannis 20. Ianuis clausis venit	176	2. Cor. 12. Noui enim raptum vsque ad tertium cælum	169
Matth. 28. Docete omnes gentes	15	Ioan. 20. Ne me attingas	29	Gal. 3. Christus nos redemit	90
Lucæ. 1. Quomodo fiet istud, quia virum non cognosco	42	Ioannis 20. Vado ad patrem meum, & patrem vestrum	229	Gal. 4. Siquidem sunt qui dicuntur Dei	24
Luc. 4. Proficiebat sapientia & ætate pag.	342	Act. 2. Notum sit vobis tota domus Israel	225	Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis pag.	103
Luc. 5. Abi, ostende te ipsum sacerdoti	94	Act. 7. Ecce video cælum apertum	114	Ephes. 4. vnus Deus ex quo omnia pag.	274
Luc. 5. Vt autem sciat quod potestatem habet filius	94	Act. 10. Vidi linteum demissum ex quatuor initijs	33	Eph. 5. Redimite tempus	91
Luc. 6. Et omnis turba quærebat ipsum tangere	153	Act. 10. De esu carnum	43	Col. 3. In Christo Iesu non est Barbarus, non Scythæ	
Luc. 6. Sufficiens est discipulo, vt sit velut magister eius	47	Roma. 10. Debitor sum Græcis & Barbaris	5	1. Ioan. 4. Omnis spiritus, qui non confitetur	29
Luc. 18. Magister bone, quid faciendum mihi	100	Roma. 7. Non enim quod volo, facio pag.	162	Iudæ. velut bruta corrumpuntur	29
Ioan. 1. In principio erat verbum & cætera.	57	Roma. 7. Ego autem vinebam sine lege	170	Heb. 6. Fieri non potest, vt qui semel fuerint illuminati	145
Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt pag.	353	Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam pag.	12		
Ioan. 1. Quia prior me erat	225	1. Cor. 4. Imitatores mei estote, quemadmodum & ego Christi	47		
Ioan. 3. Sicut exaltauit Moses					

Locorum obscurorum Scripturæ finis.

*Absolutum est hoc insigne opus Parisijs, Anno domini
millesimo quingentesimo, Trigesimo quarto,
Mense Martio.*

*poi comision de los ex inquisidores de este libro de epiphany y lo ynigne conforme al
purgatorio del muno catibolo yo fecho en el carmen de genilbr 230 de 1722
de 25 34 años
Juan Joan de
los Rios*